

**ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Εκστρατευτικό Σώμα της Ελλάδος (ΕΚΣΕ) στην Κορέα: Η λήψη της απόφασης,
η προετοιμασία και η συμβολή στην ελληνική ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Ιπποκράτης Α. Δασκαλάκης

Αθήνα, 2020

Τριμελής Επιτροπή

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Υφαντής, Αναπληρωτής Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ιπποκράτης Α. Δασκαλάκης, 2020

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διδακτορικής διατριβής εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διδακτορικής διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διδακτορικής διατριβής από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

Α/ΓΕΕΘΑ: Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης

ΑΠ-ΑΑΠ: Απόρρητο - Άκρως Απόρρητο

ΑΕΠ: Ακαθόριστο Εθνικό Προϊόν

ΑΣΔΑΝ: Ανωτάτη Στρατιωτική Διοίκηση Αττικής και Νήσων

ΑΣΕΑ: Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Αμύνης

ΑΣΣ: Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο

ΓΕΑ: Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας

ΓΕΕΘΑ: Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμύνης

ΓΕΝ: Γενικό Επιτελείο Ναυτικού

ΓΕΣ: Γενικό Επιτελείο Στρατού

ΔΙΣ: Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού

ΔΠ: Δημοκρατική Παράταξη

ΔΣΚ: Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα

ΕΑΜ: Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο

ΕΕΚ: Εθνικό Ενωτικό Κόμμα

ΕΚΑΧ: Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα

ΕΚΕ: Εθνικό Κόμμα Ελλάδος

ΕΚΕ: Ειδικά Κέντρα Εκπαιδεύσεως

ΕΛΑΣ: Ελληνικός Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός

ΕΠΕΚ: Εθνικής Προοδευτικής Ένωσης Κέντρου

ΕΣ: Εθνικός Συναγερμός

ΕΣΣΔ: Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστών Δημοκρατιών

ΕΣΣΟ: Εκπαιδευτική Σειρά Στρατευσίμων Οπλιτών

ΗΕ: Ηνωμένα Έθνη

ΙΔΕΑ: Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών

ΙΚΚ: Ινστιτούτο Κωνσταντίνου Καραμανλή

ΚΕΜΚ: Κέντρο Εκπαίδευσης Μονάδων Καταδρομών

ΚΕΝ: Κέντρο Εκπαιδύσεως Νεοσυλλέκτων

ΚΚΕ: Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος

ΚΦ: Κόμμα Φιλελευθέρων

ΛΕΚ: Λαϊκό Ενωτικό Κόμμα

ΛΚ: Λαϊκό Κόμμα

ΛΟΚ: Λόχοι Ορεινών Καταδρομών

ΜΑ/ΟΗΕ: Μόνιμη Αντιπροσωπεία στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών

ΜΕΑ: Μέτωπο Εθνικής Αναδημιουργίας

ΜΥ/ΕΚΣΕ: Μονάδα Υποδοχής Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος

ΟΑΣΑ: Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης

ΟΗΕ: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

ΟΛΠ: Οργανισμό Λιμένος Πειραιώς

ΠΑ: Πολεμική Αεροπορία

ΠΑΠ: Πολιτική Ανεξάρτητη Παράταξη

ΠΕΕΑ: Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης

ΠΝ: Πολεμικό Ναυτικό

ΠΟΥ: Πίνακες Οργανώσεως και Υλικών

ΣΑΓΕ: Συμβούλιο Αρχηγών Γενικών Επιτελείων

ΣΚΕ: Στρατηγείο Κεντρικής Ελλάδος

ΣΞ: Στρατός Ξηράς

ΣΟΗΠΕ: Στρατιωτική Ομάδα των Ηνωμένων Πολιτειών για την Ελλάδα

ΥΠΕΞ: Υπουργείο Εξωτερικών

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

AMAG: American Mission for Aid to Greece

BEM: British Economic Mission

BMM: British Military Mission

CIA: Central Intelligence Agency

CINCUNC: Commander in Chief, United Nations Command

ECA: Economic Cooperation Act

ECA-G: Economic Cooperation Agency-Greece

ECDO: Economic Cooperation and Development Organisation.

ERP: European Recovery Program

EXIM: Export-Import Bank

FBI: Federal Bureau of Investigation

FRUS: Foreign Relations of the United States

GTI: Greece-Turkey-Iran

JCS: Joint Chiefs of Staff

JMMAT: Joint Military Mission for Aid to Turkey

JUSMAG: Joint United States Military Assistance Group

JUSMAPG: Joint United States Military Advisory and Planning Group

IFR: Instrument Flight Rules

KMAG: Korean Military Advisory Group

MAP: Military Assistance Program

MASH: Mobile Army Surgical Hospital

MDA ή MDAP: Mutual Defense Assistance (Program)

MEC: Middle East Command

NAC: North Atlantic Council

NATO: North Atlantic Treaty Organization

NEA: Near Eastern Affairs (προ του 1958 η πλήρης ονομασία του τμήματος ήταν Near Eastern and Africa Affairs αλλά η συντομογραφία παρέμενε η ίδια)

NSC: National Security Council

OEEC: Organisation for European Economic Cooperation

PPS: Policy Planning Staff

SAC: Strategic Air Command

SG: Standing Group

Sec Gen: Secretary General

UN: United Nations

UNCOK: United Nations Commission on Korea

UNRRA: United Nations Relief and Rehabilitation Administration

UNSCOB: United Nations Special Committee on the Balkans

USAF: United States Air Force

USIA: United States Information Agency

VFR: Visual Flight Rules

Περιεχόμενα

Εισαγωγή

Κεφάλαιο 1^ο (Το Διεθνές Περιβάλλον)

- Επισκοπώντας Σήμερα τον Ψυχρό Πόλεμο
- Οι Πρώτες Τριβές
- Οι Αντίπαλοι Συνασπισμοί Σχηματοποιούνται
- Σημαντικά Αγκάθια
- Η Αμερική Επιστρέφει, ο Απομονωτισμός Ηττείται
- Οι ΗΠΑ, τα Πρώτα Βήματα του ΝΑΤΟ και το Αντίπαλο Δέος
- Το Γερμανικό Ζήτημα και οι Εφιάλτες της Ευρώπης
- Προς Αναζήτηση Στρατηγικής και η Αναπόφευκτη Αναμέτρηση

Κεφάλαιο 2^ο (Η Ελλάδα στο Μεταπολεμικό Κόσμο)

- Η Ελλάδα Παραμένει στη Δύση
- Ανησυχίες στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο
- Ελλάδα 1946: Βυθιζόμενη στο Χάος
- Οι ΗΠΑ Επαναξιολογούν την Νοτιοανατολική Μεσόγειο
- Αλλαγή Σκυτάλης
- Το «Δόγμα Truman»
- 1947: Ένα Κρίσιμο Έτος
- Ο Εμφύλιος Συνεχίζεται, η Βοήθεια Αρχίζει να Αποδίδει
- Προσπάθειες Αναζήτησης Συμβατικών Εγγυήσεων Ασφάλειας
- Η Νίκη του Εθνικού Στρατού και τα Αμυντικά Προβλήματα
- Οι Εκλογές και το Νέο Ασταθές Πολιτικό Σκηνικό

Κεφάλαιο 3^ο (Η Λήψη της Απόφασης)

- Η Βορειοκορεατική Εισβολή και οι Πρώτες Αντιδράσεις
- Ο Αντίκτυπος των Γεγονότων στην Αθήνα
- Η Αμερικανική Εμπλοκή και το Συμβούλιο Ασφαλείας

- Η Αθήνα Λαμβάνει τα Δύο Ψηφίσματα
- Αταραξία, Αμηχανία αλλά και Προβληματισμοί στην Αθήνα
- Πρώτες Αντιδράσεις των Αθηνών και η Έκκληση του Trygve Lie
- Η Ελληνική Απάντηση στα Ψηφίσματα και στην Έκκληση
- Η «Δεξιά» Αντιπολίτευση Επικρίνει
- Μια Πρώτη Κριτική στην Απόφαση και στις Διαδικασίες
- Οι Διαξιφισμοί στη Βουλή και το Πολεμικό Συμβούλιο
- Η Στρατιωτική Κατάσταση Χειροτερεύει, οι Ανησυχίες Εντείνονται
- Η Ουάσιγκτον Επιζητάει Διεύρυνση των Συμμετοχών
- Ο Γενικός Γραμματέας Επανέρχεται με Νέα Έκκληση
- Μεθοριακά Επεισόδια, ο Αρχιστράτηγος και ο Van Fleet
- Οι Πρώτες Νύξεις για Ελληνική Συμμετοχή
- Οι Αμερικανοί σε Αναζήτηση Δυνάμεων για την Κορέα
- Ο Πλαστήρας Στοχοποιείται
- Η Απόφαση Διάθεσης των Αεροσκαφών
- Τα Κίνητρα Πίσω από τη Διάθεση των Αεροσκαφών
- Η Ουάσιγκτον Επαναξιολογεί τη Στάση της έναντι του Πλαστήρα
- Η Τουρκία Προσφέρει Ταξιαρχία και Αιτείται Ένταξη στο NATO
- Προσφορές Δυνάμεων αλλά και Αύξηση των Πιέσεων
- Αμυντικά προβλήματα και Αναζητήσεις Εγγυήσεων Ασφαλείας
- Η Πτώση της Κυβερνήσεως Πλαστήρα
- Οι ΗΠΑ Ζητούν τη Διάθεση Χερσαίων Ελληνικών Δυνάμεων
- Η Αθήνα σε Αμηχανία
- Η Απόφαση Διάθεσης της Ελληνικής Ταξιαρχίας
- Εσωτερικές Αντιδράσεις στην Απόφαση Διάθεσης της Ταξιαρχίας
- Εικασίες για το Παρασκήνιο Διάθεσης της Ταξιαρχίας
- Η Ελληνική Εξάρτηση
- Διερεύνηση της Απόφασης Διάθεσης Χερσαίων Δυνάμεων

Κεφάλαιο 4° (Η Στρατιωτική Προετοιμασία)

- Οι Στρατιωτικές Απαιτήσεις μιας Πολυεθνικής Επιχείρησης

- Η Πολύτιμη Αμερικανική Συμβολή
- Οι Πρώτες Αποφάσεις για τη Συγκρότηση του ΕΚΣΕ
- Η Έκδοση Διαταγών για τη Συγκρότηση του ΕΚΣΕ
- Η Επιλογή του Προσωπικού
- Το Σκηνικό Ανατρέπεται, Αισιοδοξία στην Κορέα
- Προβληματισμοί για το μέγεθος των Ελληνικού Στρατεύματος
- Τα Προβλήματα της Υποστήριξης του ΕΚΣΕ
- Ένταση στα Σύνορα αλλά και Οικονομικές Δυσκολίες
- Ατλαντική Συμμαχία: Το Πρώτο Βήμα προς την Ένταξη
- Προετοιμασία Ταξιαρχίας και Αεροπορικού Αποσπάσματος
- Αναζητώντας Λύσεις στα Οικονομικά Προβλήματα
- Αμερικανικές Παλινδρομήσεις για τις Προσφορές Στρατευμάτων
- Μείωση του ΕΚΣΕ από Ταξιαρχία σε Τάγμα Πεζικού
- Η Αναχώρηση του Αεροπορικού Αποσπάσματος
- Η Αναχώρηση του Τάγματος
- Αξιολόγηση της Ελληνικής Προπαρασκευής

Κεφάλαιο 5° (Η Συμβολή του ΕΚΣΕ στην Ελληνική Ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία)

- Επίμονες αλλά Άκαρπες Προσπάθειες Αναζήτησης Ασφάλειας
- Η Ελλάδα και Τουρκία Επιμένουν σε Διαφορετικούς όμως Τόνους
- Εναλλακτικές Λύσεις αντί της Ένταξης
- Οι Διαφορετικές Στρατηγικές Προσεγγίσεις Αθηνών και Άγκυρας
- Σύνδεση στο Σχεδιασμό της Μεσογείου αντί της Ένταξης
- Η Συμβολή του ΕΚΣΕ στην Ελληνική Σύνδεση στη Συμμαχία
- Το Σκηνικό Ανατρέπεται στην Κορέα
- Το Προβληματικό Τέλος του 1950
- Η Αμερικανική Θετική Απόφαση για τη Διπλή Ένταξη
- Εσωτερικές Αναταράξεις στην Αθήνα
- Άκαιρη Πρόταση Διπλασιασμού της Δυνάμεως του ΕΚΣΕ
- Η Επιτυχής Κατάληξη των Προσπαθειών Ένταξης

- Αξιολόγηση της Συνδρομής του ΕΚΣΕ στην Ένταξη

Συμπεράσματα

Πηγές-Βιβλιογραφία

Παραρτήματα

- Παράρτημα «Α» (Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις)
- Παράρτημα «Β» (Προσφορές Κρατών στις Εκκλήσεις ΟΗΕ)
- Παράρτημα «Γ» (Πίνακες Συγκροτήσεως ΕΚΣΕ)
- Παράρτημα «Δ» (Πίνακες Οικονομικών Στοιχείων)

Πίνακες

Πίνακας 1. Προσφορές Κρατών στις Εκκλήσεις του ΟΗΕ (στο Παράρτημα «Β»)

Πίνακας 2. Πίνακας Προσωπικού εκ του Σχεδίου «BAKER» (στο Παράρτημα «Γ»)

Πίνακας 3. Πίνακας Οπλομηχανημάτων εκ του Σχεδίου «BAKER» (στο Παράρτημα «Γ»)

Πίνακας 4. Πίνακας Προσωπικού ΕΚΣΕ κατά Βαθμό (στο Παράρτημα «Γ»)

Πίνακας 5. Πίνακας Οχημάτων ΕΚΣΕ (στο Παράρτημα «Γ»)

Πίνακας 6. Πίνακας Οπλομηχανημάτων ΕΚΣΕ (στο Παράρτημα «Γ»)

Πίνακας 7. Πίνακας Υλικών Διαβιβάσεων ΕΚΣΕ (στο Παράρτημα «Γ»)

Πίνακας 8. Πίνακας Συγκροτήσεως ΕΚΣΕ (στο Παράρτημα «Γ»)

Πίνακας 9. Πίνακας Αεροσκαφών που Διατέθηκαν (στο Παράρτημα «Γ»)

Πίνακας 10. Στοιχεία ΑΕΠ Ελλάδος Ετών 1948-1952 (στο Παράρτημα «Δ»)

Πίνακας 11. Πίνακας Μεταβολής ΑΕΠ Ελλάδος Ετών 1948-1952 (στο Παράρτημα «Δ»)

Πίνακας 12. Πίνακας Αμερικανικής Βοήθειας προς Ελλάδα Ετών 1948-1953 (στο Παράρτημα «Δ»)

Πίνακας 13. Πίνακας Δαπανών Ανασυγκρότησης Ετών 1947-1953 (στο Παράρτημα «Δ»)

Πίνακας 14. Κρατικός Προϋπολογισμός Ετών 1946-1952 (στο Παράρτημα «Δ»)

Πίνακας 15. Στρατιωτική Βοήθεια προς Ελλάδα Ετών 1944-1952 (στο Παράρτημα «Δ»)

Περίληψη

Στη διδακτορική διατριβή δίδονται απαντήσεις στα τρία βασικά ερωτήματα – συνθήκες λήψης απόφασης διάθεσης ελληνικών στρατευμάτων στις επιχειρήσεις των ΗΕ στην Κορέα, στρατιωτική προετοιμασία τους και συνέπειες στην ελληνική ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία. Η διατριβή εξετάζει ταυτόχρονα το εσωτερικό (ελληνικό) και εξωτερικό (διεθνές) περιβάλλον. Μια εκτενέστερη αναφορά της προσέγγισης, της μεθοδολογίας αλλά και των συμπερασμάτων πραγματοποιείται στην Εισαγωγή.

Στο 1^ο Κεφάλαιο παρατίθεται μια συνοπτική παρουσίαση του διεθνούς περιβάλλοντος και των συνθηκών εντός των οποίων εξελίχθηκε σταδιακά η μορφοποίηση του ψυχρού πολέμου με αποκορύφωμα την εισβολή των βορειοκορεατικών στρατευμάτων. Στο 2^ο Κεφάλαιο εξετάζεται η μεταπολεμική κατάσταση στην Ελλάδα, οι εμφύλιες συγκρούσεις και οι αγωνιώδεις προσπάθειες κατοχύρωσης της εδαφικής ακεραιότητας, της εθνικής ανεξαρτησίας και του ασθενοτικού δημοκρατικού πολιτεύματος

Το ιστορικό, οι διαδικασίες και οι παράγοντες που οδήγησαν στη λήψη απόφασης για τη διάθεση στρατευμάτων (Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα) στην Κορέα, αναλύονται στο 3^ο Κεφάλαιο (Η Λήψη της Απόφασης). Η Ελλάδα άμεσα συντάχθηκε με τα δυτικά κράτη, υποστήριξε τις σχετικές αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας ενώ σταδιακά προχώρησε και στη διάθεση μαχίμων στρατευμάτων και αεροπορικών μέσων για τις επιχειρήσεις των ΗΕ. Η λήψη αυτών των αποφάσεων έγινε διστακτικά ενίοτε εκτός των θεσμικών πλαισίων και με διαπροσωπικές πρωτοβουλίες καθώς η εσωτερική πολιτική κατάσταση ήταν ρευστή και ενώ επικρέμονταν η απειλή (ή τουλάχιστον η εντύπωση) αναζωπύρωσης της κομμουνιστικής εξέγερσης ή ακόμη και εισβολής των στρατευμάτων των βορείων ομόρων χωρών (κυρίως της Βουλγαρίας). Στην ελληνική διστακτικότητα σημαντικό ρόλο είχε και το κόστος της συμμετοχής των δυνάμεων στη μακρινή Κορέα ενώ οι αμερικανικές θέσεις αρχικά ήταν αντικρουόμενες για την ελληνική συμμετοχή γεγονός που ενέτεινε ακόμη περισσότερο τους ελληνικούς δισταγμούς.

Η τελική απόφαση της συμμετοχής (αρχικά ταξιαρχίας και εν συνεχεία ενισχυμένου τάγματος πεζικού και ενός σμήνους μεταφορών) επέβαλε έντονες προετοιμασίες προσωπικού και μέσων, πρωτόγνωρες για τις ελληνικές εμπειρίες της εποχής εκείνης. Η αμερικανική συμβολή στην προετοιμασία και υποστήριξη ήταν

σημαντικότερη ενώ οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις ανταποκρίθηκαν με επιτυχία στις απαιτήσεις και προϋποθέσεις και στις 15 Νοεμβρίου 1950 το ελληνικό ενισχυμένο τάγμα αναχωρούσε αεροπορικά από τον Πειραιά. Τα μεταγωγικά αεροσκάφη είχαν αναχωρήσει 2 ημέρες νωρίτερα για το μακρινό ταξίδι τους προς την Κορέα. Έλληνες στρατιώτες και αεροπόροι τίμησαν τις ελληνικές σημαίες και παραδόσεις στο δύσκολο αυτό αγώνα ενώ οι συνολικές απώλειες ανήλθαν σε 187 νεκρούς και δεκάδες τραυματίες. Η γενικότερη προετοιμασία αναλύεται στο 4^ο Κεφάλαιο (Η Στρατιωτική Προετοιμασία).

Η ελληνική συμμετοχή στην Κορέα, τελικά και παρά τις διάχυτες απόψεις, δεν συνέβαλε στην πολυπόθητη ένταξη της χώρας μας στην Ατλαντική Συμμαχία, ενώ το θετικό αποτέλεσμα της διπλής ένταξης Ελλάδος-Τουρκίας υπήρξε συνέπεια γεωπολιτικών ισορροπιών και σχεδιασμών. Το γεγονός αυτό δεν αποδοκιμάζει ως περιττή την απόφαση συμμετοχής, απεναντίας τη θεωρεί ως απαραίτητη και ορθή κίνηση εκ μέρους των Αθηνών για πολύπλευρη κατοχύρωση των εθνικών στόχων και κυρίως της ενίσχυσης των συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας. Η αποτίμηση της ελληνικής συνδρομής εξετάζεται στο 5^ο και τελευταίο Κεφάλαιο (Η Συμβολή του ΕΚΣΕ στην Ελληνική Ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία).

Η διατριβή ολοκληρώνεται με την παράθεση διαφόρων συμπερασμάτων που άπτονται των 3 βασικών ερωτημάτων του πονήματος ενώ δίνει και απαντήσεις στις σύγχρονες δυνατότητες και όρια της επικαλούμενης αμυντικής διπλωματίας.

Λέξεις-Κλειδιά

- Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα στην Κορέα
- Εγγυήσεις Ασφαλείας
- Ατλαντική Συμμαχία
- Αμυντική Διπλωματία

Greece's Expeditionary Forces (EKΣΕ) in Korea: Decision Making, Preparation and Contribution to the Greek Admission in the Atlantic Alliance

Ippokratis A. Daskalakis

Abstract

The following doctoral thesis answers the three basic questions concerning the Greek Expeditionary Corps and particularly: making decision for the deployment of troops to UN operations in Korea, their military preparation and the consequences of this contribution to the Greek admission in the Atlantic Alliance (1952). The thesis examines simultaneously both the internal (Greek) and the external (international) environment. A more detailed account of the approach, methodology and conclusions is made in the Introduction.

Chapter 1 provides a brief overview of the international environment and the circumstances in which the Cold War framing progressively culminated in the invasion of the North Korean troops. Next Chapter (Chapter 2) examines the post-war situation in Greece, the civil conflicts and the agonizing efforts to ensure territorial integrity, national independence and the weak democratic regime.

The history, the processes and the factors that led to the decision to deploy troops in Korea are discussed in Chapter 3 (Decision Making). Greece immediately joined the western states, supported the Security Council resolutions, and gradually made available combat troops and aircraft to UN operations. The above mentioned decisions were sometimes hesitant, outside the institutional framework and motivated by interpersonal initiatives as the internal political situation was fluid and while threatening (or at least impressing) the resurgence of the communist uprising or even the invasion of the Northern communist countries (mainly of Bulgaria). The cost of the participation of armed forces also played an important role in the Greek hesitancy, while the American positions were initially contradictory to the Greek participation, which further intensified the Greek hesitations.

The final decision of participation (initially of a brigade and subsequently of a reinforced infantry battalion and a squadron of transports) demanded intense

personnel and material preparation unprecedented for the Greek experience. The US contribution to the preparation and support was enormous while the Greek Armed Forces successfully met the requirements and on the 15th November 1950, the Greek reinforced battalion departed from Piraeus. The transporters (DC-47) had departed 2 days earlier for their long trip to Korea. Greek soldiers and aviators honored Greek flags and traditions in the difficult battle theater of Korean peninsula while total casualties were 187 dead and dozens injured.

Greek participation in the Korean War (as well as the corresponding Turkish one), despite widespread opinions, finally had not contributed to both country's entrance in the Atlantic Alliance, while the positive outcome of the dual membership's applications has been a consequence of geopolitical balances and plans (1951-1952). This fact does not downgrade the participation decision, no matter of the factors involved in the dual admission, as a necessary and correct move by Athens for the multilateral safeguarding of national objectives and the strengthening of conventional security guarantees. The evaluation of the Greek contribution is discussed in Chapter 5 (Greek Expeditionary Forces' Contribution to Greek Integration in the Atlantic Alliance).

The dissertation concludes with a number of theses on the three basic questions, while also providing answers concerning the current capabilities and limits of the defense diplomacy.

Keywords

- *Greek Expeditionary Corps in Korea*
- *Security Guarantees*
- *North Atlantic Organization (NATO)*
- *Defence Diplomacy*

Εισαγωγή

Στη διεθνή βιβλιογραφία ο πόλεμος της Κορέας, που ξέσπασε αιφνιδιαστικά στις 25 Ιουνίου 1950 και διήρκησε έως τις 27 Ιουλίου 1953, αναφέρεται και ως ο «ξεχασμένος πόλεμος». Η ονομασία αυτή εκ πρώτης όψεως προβληματίζει, αφενός λόγω της τριετούς διάρκειας και σφοδρότητας των συγκρούσεων και αφετέρου ένεκα της πρωτοφανούς ενεργού συμμετοχής, μαχίμων και μη δυνάμεων διαφόρων χωρών υπό την αιγίδα του νεοσύστατου τότε Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Η σύγκρουση, καίτοι περιορισμένη στην κορεατική χερσόνησο, έλαβε παγκόσμιες διαστάσεις από πλευράς συμμετοχών και κορυφώθηκε με την εμπλοκή της Κίνας το Νοέμβριο του ιδίου έτους. Σε ορισμένες μάλιστα καμπές των επιχειρήσεων εξετάστηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ) ακόμη και το ενδεχόμενο χρήσης πυρηνικών όπλων για να αντιμετωπιστεί η πλημμυρίδα των βορειοκορεατικών αρχικά και εν συνεχεία των κινεζικών στρατευμάτων.

Ο πόλεμος της Κορέας σηματοδότησε την σταδιακή κλιμάκωση της αντιπαράθεσης Δύσης και του κομμουνιστικού στρατοπέδου, αποτελώντας κομβικό σημείο στη μακρόχρονη ιστορία του ψυχρού πολέμου. Οποιαδήποτε μεταπολεμική ελπίδα υπέρβασης των πολλαπλών διαφορών Δύσης και Ανατολής, τερματίστηκε στα πεδία των μαχών της κορεατικής χερσονήσου και ο ανταγωνισμός των δύο πλευρών συνεχίστηκε με αυξομειώσεις μέχρι την κατάρρευση του κομμουνιστικού συνασπισμού. Η ακατανόητη από μια άποψη λήθη που ακολούθησε τη συγκεκριμένη τριετή πολεμική περίοδο οφείλεται κυρίως στην απόσπαση της προσοχής που προκαλούσε η τραγική εξάχρονη παγκόσμια αναμέτρηση της περιόδου 1939-1945 και ο πολυπροβληθείς από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, πόλεμος του Βιετνάμ που επακολούθησε. Επιπλέον, ο κορεατικός πόλεμος έλαβε χώρα μακριά από τα κλασσικά πεδία ενδιαφέροντος των δυτικοευρωπαϊκών χωρών και των κοινωνιών τους. Οι χώρες αυτές έχοντας επικεντρωμένη την προσοχή τους στην επούλωση των πολεμικών πληγών και την οικονομική ανόρθωση τους, εύλογα ανησυχούσαν περισσότερο για τις απειλητικές προθέσεις της Σοβιετικής Ένωσης έναντι της γηραιάς ηπείρου, παρά για τις τύχες της αδιάφορης και μακρινής Κορέας. Επιπρόσθετα, ένας πόλεμος που ολοκληρώθηκε χωρίς την ύπαρξη καθαρού αποτελέσματος και απλά παρέτεινε την προϋπάρχουσα ισορροπία, ήταν φυσικό να μην προκαλέσει το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των κοινωνιών αλλά και των μεταγενέστερων ιστορικών και αναλυτών. Χρειάστηκε η παρέλευση δύο τουλάχιστον

δεκαετιών για να αρχίσει σταδιακά η αξιολόγηση των συνεπειών του κορεατικού πολέμου στη σωστή τους διάσταση στη μεταπολεμική ιστορία.

Μπορεί λοιπόν η σύγκρουση εκείνη να μην κατάφερε να αποσπάσει την ανάλογη προσοχή της κοινής γνώμης αυτό όμως δεν σημαίνει ότι στο επίπεδο των διεθνών σχέσεων και των ισορροπιών δεν επέφερε σημαντικά αποτελέσματα σηματοδοτώντας τη μετάβαση από μια περίοδο συγκρατημένης αισιοδοξίας και αμφιβολιών σε μια εποχή έντονης πολυεπίπεδης αντιπαράθεσης και ενός «παιγνίου μηδενικού αθροίσματος» (zero sum game). Φυσικά οι πρώτες ενδείξεις αντιπαράθεσης και οι τριβές μεταξύ των δύο συνασπισμών είχαν αρχίσει να εκδηλώνονται αρκετά νωρίτερα, αναφορικά με αριθμό θεμάτων στην Ευρώπη και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η πολιτική της ανάσχεσης του κομμουνισμού είχε αρχίσει ήδη να μορφοποιείται στην Ουάσινγκτον και τις δυτικές πρωτεύουσες και ο πόλεμος της Κορέας την επισφράγισε, παρέχοντας το αναγκαίο νομιμοποιητικό και υποστηρικτικό υπόβαθρο της ευρύτερης και πολυεπίπεδης αντιπαράθεσης. Πράγματι, αρκετές κρίσεις είχαν ήδη σημειωθεί στη μεταπολεμική Ευρώπη και επικρατούσε δικαιολογημένα, εκ των υστέρων όμως αποδείχθηκε μάλλον υπερβολική, ανησυχία για τις προθέσεις -αλλά και τις ικανότητες- επιβολής της σοβιετικής επικυριαρχίας μέχρι τις ευρωπαϊκές ακτές του Ατλαντικού με τη χρήση ακόμη και στρατιωτικών μέσων. Η κοινή δυτική αντίδραση απέναντι στην αμφιλεγόμενη σοβιετική επιβουλή, μετά από διαδοχικές προσπάθειες, βήματα και διαβουλεύσεις, σχηματοποιήθηκε τελικά τον Απρίλιο του 1949, με την συγκρότηση της Ατλαντικής Συμμαχίας (North Atlantic Treaty Organisation-NATO) των δώδεκα ιδρυτικών βορειοατλαντικών χωρών.

Η Ελλάδα, όπως και η Τουρκία, για πολλαπλούς και σχετικά παραπλήσιους λόγους, δεν είχαν λάβει την περίοδο των διαπραγματεύσεων, πρόσκληση συμμετοχής στην Ατλαντική Συμμαχία, παρά την εκδήλωση ενδιαφέροντος εκ μέρους τους. Αμφότερες οι χώρες αναζητούσαν εναγωνίως την επέκταση των υπαρχόντων ή τη δημιουργία νέων εγγυήσεων ασφαλείας έναντι της άμεσης ή έμμεσης, σοβιετικής (κομμουνιστικής) απειλής. Με δεδομένη δε τη βρετανική αδυναμία προσφοράς περαιτέρω οικονομικής ή στρατιωτικής βοήθειας (Μάρτιος 1947), όχι όμως και ενδιαφέροντος για την περιοχή, τα βλέμματα Αθηνών και Άγκυρας αναπόφευκτα στράφηκαν στην Ουάσινγκτον. Η προσφερθείσα βοήθεια μέσω του «δόγματος Truman» (Απρίλιος 1947), διέσωσε την Ελλάδα από την κατάρρευση επιτρέποντας

στο αστικό κράτος των Αθηνών να συντρίψει την κομμουνιστική ανταρσία μετά από μια τριετία επίμονων συγκρούσεων. Ταυτόχρονα το «δόγμα Truman» αποτέλεσε μια σημαντική εγγύηση (όχι όμως και συμβατική δέσμευση) για την ασφάλεια των δύο γειτονικών χωρών. Μια εγγύηση που έγινε ακόμη πιο επιτακτική μετά τη βορειοκορεατική εισβολή και τις ευρύτατα διαδεδομένες εικασίες περί επικείμενων ανάλογων, άμεσων ή έμμεσων, σοβιετικών ενεργειών κατά μήκος των συνόρων Ανατολής-Δύσεως. Για πλήθος λόγων, οι εικασίες αυτές, που συχνά προσδιόριζαν τα Βαλκάνια ως το επόμενο σημείο ανάφλεξης, ουδέποτε υλοποιήθηκαν. Παρά τη φαινομενική ασήμαντη συσχέτιση του πολέμου της Κορέας με τις ελληνικές εξελίξεις, το ψυχροπολεμικό κλίμα που κορυφώθηκε ως συνέπεια της βορειοκορεατικής εισβολής, καθυστέρησε, με όλες τις τραγικές συνέπειες, την ανόρθωση της Ελλάδος παρεμποδίζοντας τις ειλικρινείς -ίσως και αρκετά πρώιμες- προσπάθειες συμφιλίωσης του Πλαστήρα και αποσπώντας πολύτιμα κονδύλια από την οικονομική ανάπτυξη της χώρας.

Για την Ελλάδα, με την εξαίρεση των στρατιωτικών που συμμετείχαν (συνολικά περίπου 10.000 ανδρών την περίοδο 1950-1955), αναμφίβολα και των οικείων τους, ο πόλεμος της Κορέας αποτέλεσε ένα μακρινό συμβάν, αδιάφορο για την ελληνική καθημερινότητα και τα προβλήματα της χώρας. Η εκτίμηση αυτή υποστηρίζεται περίτρανα και από τον περιορισμένο αριθμό βιβλίων, μελετών και αναφορών που προσεγγίζουν το θέμα της ελληνικής συμμετοχής. Αντιμετώπιση μερικώς δικαιολογημένη, εάν κανείς αναλογιστεί ότι η χώρα μόλις προ δεκάμηνου (τέλη Αυγούστου 1949) είχε κατορθώσει να εξέλθει από τις εμφυλιοπολεμικές σφοδρές συγκρούσεις. Οι τελευταίες είχαν κατέστρεψαν κάθε ελπίδα σύντομης ανάκαμψης από τα δεινά του παγκοσμίου πολέμου και της τριπλής κατοχής, καθιστώντας την Ελλάδα, χώρα απολύτως εξαρτώμενη από την εξωτερική βοήθεια. Η κρατική υπόσταση της χώρας αλλά και η μεταπολεμική επιβίωση του λαού, εξαρτιόνταν σε μεγάλο μέρος από την εξωτερική βοήθεια. Ταυτόχρονα όμως η Ελλάδα, από τις πρώτες ημέρες της απελευθέρωσης από τα κατοχικά στρατεύματα, αναζητούσε διέξοδο για να καλύψει τα δυσεπίλυτα προβλήματα ασφάλειας που αντιμετώπιζε σε εσωτερικά και εξωτερικά μέτωπα. Ενώ τα στρατεύματα κατοχής σταδιακά αποχώρησαν, έστω και υπό διεθνή πίεση όπως στην περίπτωση της ηττημένης Βουλγαρίας, ο κίνδυνος της εισβολής εκ μέρους των βορείων γειτόνων εξακολουθούσε να υφίσταται. Η «εκ βορρά απειλή» γίνονταν ακόμη πιο έντονη

καθώς, πλέον του ιστορικού και γεωπολιτικού υπόβαθρου, η αντιπαλότητα ενισχύονταν και από την ιδεολογική πλέον αντιπαράθεση που επέτεινε το συγκρουσιακό περιβάλλον.

Είναι γεγονός ότι η τριετής περίοδος των συγκρούσεων (1946-1949) είχε φέρει τη χώρα στο χείλος της κατάρρευσης που αποτράπηκε ένεκα της αμερικανικής στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας αλλά και της θέλησης της πλειοψηφίας της ελληνικής κοινωνίας να αντιταχθεί στην κομμουνιστική επιβουλή. Ακόμη όμως και μετά την επικράτηση του εθνικού στρατού, το καλοκαίρι του 1949, η κατάσταση στα βόρεια σύνορα της χώρας ήταν τεταμένη και τα μεθοριακά επεισόδια (μικρής έντασης) αποτελούσαν συχνό φαινόμενο. Έκδηλη κατά συνέπεια η ανησυχία της ελληνικής πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, όχι μόνο για αναζωπύρωση της κομμουνιστικής ανταρσίας αλλά και για μια ενδεχόμενη στρατιωτική εισβολή, ενός ή περισσοτέρων από τους βορείους γείτονες μας, με ή χωρίς τη σοβιετική άμεση ενίσχυση. Συγχρόνως η χώρα ταλανίζονταν από συνεχόμενες πολιτικές κρίσεις και συχνές αναμοχλεύσεις των κεντρώων ή κεντροδεξιών συνασπισμών που συγκροτούσαν ευκαιριακές -και παράλληλα αλληλοϋπονομευόμενες- κομματικές ασταθείς συμπράξεις. Ως επί το πλείστον, μοναδικοί συνδετικοί κρίκοι για τη συγκρότηση αυτών των σχηματισμών -σχετικά περιορισμένων επί της ουσίας πολιτικών αντιθέσεων- ήταν η νομή της εξουσίας και οι εξωθεσμικές επεμβάσεις της Αμερικανικής Πρεσβείας με βασικό και αποτελεσματικό μοχλό πίεσης, την απειλή της διακοπής της ροής της αμερικανικής βοήθειας.

Σε αυτό το δυσμενές και ασταθές, εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον, η Ελλάδα αποφάσισε να συμμετάσχει με στρατιωτικές δυνάμεις στον πόλεμο της Κορέας, αντιδρώντας θετικά στη δραματική έκκληση του Γενικού Γραμματέα Εθνών (14 Ιουλίου 1950) για παροχή ενόπλων τμημάτων και δη χερσαίων. Η αρχική απόφαση διάθεσης ελληνικών αεροπορικών δυνάμεων, 6 αεροσκάφη C-47, «Dakota» (20 Ιουλίου), από την κυβέρνηση Πλαστήρα, λήφθηκε σε στενή συνεργασία με την «επιβλέπουσα» Αμερικανική Πρεσβεία και την Αμερικανική Στρατιωτική Αποστολή αλλά χωρίς την εκ μέρους τους ύπαρξη πιέσεων. Στις 01 Σεπτεμβρίου, η υπό διαδικασία λήψεως ψήφου εμπιστοσύνης στη Βουλή, κυβέρνηση του Σοφοκλή Βενιζέλου, αποφάσισε την αποστολή μιας ολόκληρης ταξιαρχίας (περίπου 3.500 ανδρών) στην Κορέα. Η απόφαση αυτή λήφθηκε μετά από αμερικανικές «προτροπές» (από τα μέσα Αυγούστου) προς την ελληνική κυβέρνηση

για διάθεση χερσαίων δυνάμεων. Αποδέκτες ανάλογων παραινήσεων υπήρξαν και αρκετές άλλες χώρες. Η ελληνική ταξιαρχία, καίτοι συγκροτήθηκε και προετοιμάστηκε, δεν αποστάλθηκε καθώς στις αρχές του Νοεμβρίου, με αμερικανική αίτηση, το μέγεθος της ελληνικής συμμετοχής μειώθηκε από ταξιαρχία σε τάγμα, λόγω της ευμενούς εξέλιξης των επιχειρήσεων στην Κορέα. Τελικά στα μέσα του μηνός Νοεμβρίου, αναχώρησε για την Κορέα το Εκστρατευτικό Σώμα Ελλάδος (ΕΚΣΕ), αποτελούμενο από ένα ενισχυμένο Τάγμα Πεζικού και το 13^ο Σμήνος Μεταφορών (8 αεροσκάφη C-47).

Η παρούσα διδακτορική μελέτη αποσκοπεί να εξετάσει την ελληνική στρατιωτική εμπλοκή, με την προσφορά μαχίμων δυνάμεων και μεταφορικών αεροσκαφών, στη διεθνή δύναμη των Ηνωμένων Εθνών που αναπτύχθηκαν στη χερσόνησο της Κορέας σε εκτέλεση σχετικών αποφάσεων του Οργανισμού. Η συνολική διαδικασία λήψεως των αποφάσεων των ελληνικών συμμετοχών αποτελεί το πρώτο σκέλος του πονήματος (Κεφάλαιο 3^ο, Η Λήψη της Αποφάσεως). Στο Κεφάλαιο αυτό εξετάζονται οι αντιδράσεις της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας στις προκλήσεις των διεθνών γεγονότων του καλοκαιριού του 1950 που ακολούθησαν τη βορειοκορεατική εισβολή. Συγχρόνως προσπαθούμε να αντιληφθούμε εάν η πραγματικά «γενναιόδωρη» προσφορά, με τα δεδομένα της συγκεκριμένης εποχής, υπήρξε αποτέλεσμα μιας ολοκληρωμένης σχεδίασης με στόχο την κατοχύρωση της εθνικής ασφάλειας ή αποτέλεσε μια ευκαιριακή εκδήλωση ευγνωμοσύνης έναντι της σωτήριας πρόσφατης αμερικανικής υποστήριξης. Αναπόφευκτα, η ταραγμένη πολιτική εκείνη περίοδος, με τις συχνές κυβερνητικές αλλαγές αλλά και τις επείγουσες προτεραιότητες εθνικής και καθεστωτικής επιβίωσης, δεν προσφέρονταν για μακροχρόνιους στρατηγικούς σχεδιασμούς. Παρά την υπάρχουσα ταυτότητα αντιλήψεων του μεγαλύτερου μέρους του πολιτικού κόσμου (κεντρώου, κεντροδεξιού και δεξιού χώρου) για τις δυτικοστραφείς πολιτικές επιλογές της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, δεν διαφαίνεται η ύπαρξη μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδιασμού. Αναμφισβήτητα, στην αντίληψη των βασικών πολιτικών και στρατιωτικών παραγόντων, ελλόχευε η σύνδεση της προσφοράς των στρατιωτικών δυνάμεων στην Κορέα με μια ευνοϊκή αντιμετώπιση των προβλημάτων ασφαλείας της χώρας. Ειδικά στα όμματα της στρατιωτικής ηγεσίας, η βορειοκορεατική εισβολή σηματοδοτούσε μια αντίστοιχη επικρεμάμενη απειλή κατά της ακεραιότητας της Ελλάδος και μια ελληνική συνδρομή στην Κορέα θα ενίσχυε, στο δυσμενές αυτό

σενάριο, την ενδεχόμενη ανάλογη παροχή έμπρακτης δυτικής υποστήριξης. Η αντίληψη ότι η βορειοκορεατική εισβολή επεδίωκε την απόσπασης της αμερικανικής προσοχής από την Ευρώπη, όπου σύντομα θα εκδηλώνονταν η κύρια σοβιετική προσπάθεια, αποτελούσε μια ισχυρά υποστηριζόμενη άποψη την εποχή εκείνη στον ευρύτερο δυτικό κόσμο.

Η γνώμη που σχηματίζεται από την εξέταση των ελληνικών και διεθνών πηγών είναι ότι η αρχική ελληνική προσφορά των 6 μεταφορικών αεροσκαφών αποτέλεσε την συνισταμένη ανεπίσημων αμερικανικών προτροπών (όχι όμως πιέσεων) εξ ορισμένων -μάλλον ολιγάριθμων- κύκλων, κυρίως όμως ελληνικών αντιλήψεων αφενός εκδήλωσης ευγνωμοσύνης έναντι της Ουάσινγκτον και αφετέρου επιδίωξης εξασφάλισης μελλοντικής έμπρακτης υποστήριξης. Οι δύο τελευταίοι λόγοι ήταν άρρηκτα συνδεδεμένοι μεταξύ τους.

Η Ελλάδα, όπως και σύσσωμος ο δυτικός κόσμος, αιφνιδιάστηκαν από τη βορειοκορεατική εισβολή της 25ης Ιουνίου 1950. Ταχύτατα και υπό τις αμερικανικές μεθοδεύσεις, το Συμβούλιο Ασφαλείας προχώρησε σε λήψη αποφάσεων καταδίκης της εισβολής, εκμεταλλευόμενο την αυτόβουλη αποχώρηση της σοβιετικής αντιπροσωπείας που είχε προηγηθεί των γεγονότων. Σύντομα, η Αθήνα ήρθε αντιμέτωπη με τα αιτήματα αόριστης υποστήριξης -και αργότερα ενεργού συμπαράστασης- της Νοτίου Κορέας που απεύθυνε ο ίδιος ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών. Η ελληνική κυβέρνηση (συνασπισμός τριών πολιτικών κομμάτων υπό τον στρατηγό Νικόλαο Πλαστήρα) συντάχθηκε πρόθυμα με το δυτικό στρατόπεδο καταδικάζοντας τη βορειοκορεατική εισβολή και συμμετέχοντας στον εμπορικό αποκλεισμό αυτής της χώρας.

Μετά από ένα περίπου μήνα από την έναρξη των εχθροπραξιών και σε συνέχεια παρασκηνιακών διαβουλεύσεων με την αμερικανική πλευρά, ακολούθησε η απόφαση της αποστολής αριθμού μεταφορικών αεροσκαφών για τις ανάγκες των δυνάμεων του ΟΗΕ στην Κορέα. Αρχικά μάλιστα η Ελλάδα δεν συμπεριλαμβάνονταν στις αμερικανικές λίστες εκείνων των χωρών από τις οποίες θα έπρεπε να ζητηθεί στρατιωτική συνδρομή. Με βάση μάλιστα τα διαθέσιμα αρχεία, η ελληνική προσφορά των 6 μεταφορικών αεροσκαφών φαίνεται ότι ήταν αποτέλεσμα οικείας βουλήσεως. Η χειρονομία αυτή, όπως προαναφέραμε, ερμηνεύεται ως μια κίνηση ευγνωμοσύνης προς τις ΗΠΑ ή ενδεχομένως και ως προσπάθεια

εξασφάλισης αμερικανικών εγγυήσεων μελλοντικής υποστήριξης ή ακόμη και ενεργού στρατιωτικής επεμβάσεως έναντι εσωτερικών ή εξωτερικών απειλών. Δεν συνάγεται όμως ότι η κίνηση αυτή αποτελούσε ένα μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου προώθησης των στόχων της ελληνικής υψηλής στρατηγικής. Επίσης, η δήλωση της ελληνικής συμμετοχής δεν διαφαίνεται ότι αποσκοπούσε στην εξασφάλιση πολιτικής στήριξης της Ουάσινγκτον προς την κυβέρνηση Πλαστήρα η οποία από τον Ιούλιο και μετά έχανε σταδιακά την αμερικανική εμπιστοσύνη ή τουλάχιστον ο στρατηγός δεν προσπάθησε να την εκμεταλλευθεί κατάλληλα προς αυτήν την κατεύθυνση. Η απώλεια της αμερικανικής στήριξης προς την κυβέρνηση του Πλαστήρα υπήρξε σίγουρα αποτέλεσμα των νέων συνθηκών που διαμόρφωσε η βορειοκορεατική εισβολή αλλά δεν τεκμηριώνεται ότι η Αθήνα δέχθηκε (μέχρι τα μέσα Αυγούστου) ή απέρριψε αμερικανικό αίτημα διάθεσης περαιτέρω δυνάμεων. Μέσα από τα επίσημα ελληνικά και αμερικανικά έγγραφα δεν προκύπτει ενάσκηση πίεσης προς την Αθήνα για αποστολή μαχίμων στρατευμάτων μέχρι και τις πρώτες ημέρες του Αυγούστου.

Η άποψη, ότι η πτώση της κυβερνήσεως Νικολάου Πλαστήρα, στις 18 Αυγούστου, υπήρξε αποτέλεσμα της άρνησης του στρατηγού για μια περισσότερο δυναμική συνδρομή της Ελλάδος στην Κορέα, δεν τεκμηριώνεται. Σίγουρα όμως, το ξέσπασμα του πολέμου στην Κορέα, μετέβαλε την αμερικανική στάση έναντι των ελληνικών κυβερνήσεων στα πλαίσια της γενικότερης αναθεώρησης της εξωτερικής πολιτικής της Ουάσινγκτον. Η μέχρι τούδε, αμερικανική προτίμηση σε μια κεντρώα, μεταρρυθμιστική και συμφιλιοτική ελληνική κυβέρνηση, αντικαταστάθηκε σταδιακά από την υποστήριξη μιας σταθεράς αντικομμουνιστικής και φιλοδυτικού προσανατολισμού κυβέρνησης. Ακολουθώντας τις νέες προτεραιότητες της σοβιετικής ανάλυσης, μέσω στρατιωτικών κυρίως μέσων, η αμερικανική εξωτερική πολιτική διαδοχικά εγκατέλειψε τις προτεραιότητες ανόρθωσης της οικονομίας των ευρωπαϊκών χωρών, επιλέγοντας την κοστοβόρα και αντιπαραγωγική ενίσχυση των στρατιωτικών δυνατοτήτων τους. Καίτοι το περιβόητο έγγραφο NSC-68 έλαβε την επίσημη προεδρική έγκριση στις 30 Σεπτεμβρίου 1950, προ εξάμηνου είχε ήδη αρχίσει σταδιακά να επηρεάζει τις αποφάσεις της Αμερικανικής Κυβερνήσεως και τα γεγονότα της Κορέας εκτόξευαν την αξιοπιστία των συμπερασμάτων και προτάσεων που εμπεριείχε. Η μεταστροφή της αμερικανικής πολιτικής ήταν έκδηλη στην περίπτωση της Ελλάδος. Η πτώση όμως της κυβερνήσεως Πλαστήρα (Αύγουστος 1950) αποδίδεται κυρίως σε εσωτερικές έριδες του κεντρώου χώρου, στην απροθυμία

της ελληνικής ευρύτερης δεξιάς παρατάξεως (κόμματα, ένοπλες δυνάμεις, Ανάκτορα) να αποδεχθεί τα συμφιλιωτικά οράματα του γηραιού στρατηγού και λιγότερο στη σταδιακή επικράτηση των απόψεων ορισμένων αμερικανικών παραγόντων για μια περισσότερο αντικομμουνιστική κυβέρνηση.

Αξίζει να αναφερθεί ότι η ελληνική στρατιωτική ηγεσία ήταν αρνητική στη διάθεση χερσαίων τμημάτων καθώς, μάλλον υπερβολικά, θεωρούσε ότι αυτή θα προκαλούσε την επικίνδυνη εξασθένηση των ελληνικών αμυντικών ικανοτήτων. Η συγκεκριμένη θέση αρχικά έβρισκε σύμφωνη και την Αμερικανική Στρατιωτική Αποστολή στην Αθήνα. Η πρόταση διάθεσης των αεροσκαφών φαίνεται ότι προήλθε από την πλευρά του Παπάγου ως η βέλτιστη και ελαχίστων απαιτήσεων αξιοπρεπής ελληνική συνδρομή. Γεγονός είναι ότι αρχικά το Joint Chiefs of Staff προσανατολίζονταν στην υποβολή πρότασης απόρριψης της ελληνικής προσφοράς λόγω της εξασθένησης των αεροπορικών δυνατοτήτων της χώρας μας. Η παρέμβαση και σύσταση του στρατηγού Van Fleet (αρχές Αυγούστου), γνωστού για την επιτυχημένη υπηρεσία του στην Ελλάδα, υπέρ της αποδοχής των ελληνικών αεροσκαφών, συνετέλεσε στη διατύπωση θετικής εισηγήσεως από το Joint Chiefs of Staff προς το State Department. Ενδεχομένως, η ελληνική κυβέρνηση να θεωρούσε πολύ πιθανή –και καλοδεχούμενη– μια ανάλογη απόρριψη, ο δε Αντιπρόεδρος, Γεώργιος Παπανδρέου, φαίνεται ότι επιζητούσε μια πλέον γενναιόδωρη «σκηνοθετημένη», από αμφότερες τις πλευρές, προσφορά που δεν θα γίνονταν αποδεκτή. Η προσφορά των Αθηνών, με τα δεδομένα της χρονικής στιγμής που έλαβε χώρα, τη γενικότερη κατάσταση της Ελλάδος και συγκρινόμενη με τις συνδρομές αντίστοιχων κρατών δεν ήταν ουδόλως ευκαταφρόνητη. Ο ελληνικός πολιτικός κόσμος αποδέχθηκε πρόθυμα, στη συντριπτική του πλειοψηφία, τη διάθεση των αεροσκαφών όπως σχεδόν ένα μήνα αργότερα συμφώνησε και με την αποστολή μαχίμων τμημάτων στα μακρινά πεδία των συγκρούσεων.

Ενώ η εξέταση των γεγονότων δείχνει τη σύμπνοια του πολιτικού κόσμου προς την κατεύθυνση της συμμετοχής δεν τεκμηριώνεται η ύπαρξη, έστω και αόριστου, σχεδίου σύζευξης της στρατιωτικής συνδρομής με την προώθηση των ελληνικών στόχων. Οι τελευταίοι επικεντρώνονταν στην αναζήτηση ισχυρών συμβατικών εγγυήσεων της εδαφικής ακεραιότητας και εθνικής ανεξαρτησίας (αλλά και του υφιστάμενου πολιτικού καθεστώτος), εγγυήσεις που θα εξασφάλιζαν, εάν παρίστατο ανάγκη, ακόμη και μια ουσιαστική εξωτερική στρατιωτική ενίσχυση-

επέμβαση. Το είδος των επιζητούμενων εγγυήσεων, ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία, συμμετοχή σε περιφερειακό αμυντικό σύμφωνο ή εξασφάλιση μέσω διμερών συμφωνιών αμυντικής συνεργασίας, δεν είχε επακριβώς καθοριστεί το 1950. Η αδυναμία της κατάρτισης εντός υπερκομματικού ολοκληρωμένου σχεδίου επίτευξης των εθνικών στόχων (παρά την ομολογουμένως υπάρχουσα συναντίληψη απειλών και στόχων) υπήρξε αντικειμενικό αποτέλεσμα της προηγηθείσας δεκαετούς κρίσης αλλά και της αδυναμίας του πολιτικού κόσμου και των κρατικών θεσμικών οργάνων να προχωρήσουν σε στρατηγική σχεδίαση και υλοποίηση της. Η τελευταία παρατήρηση δεν υπονοεί την έλλειψη κατάλληλου και ευσυνείδητου προσωπικού στον κρατικό μηχανισμό αλλά εστιάζεται περισσότερο στην αδυναμία θεσμικής χάραξης ολοκληρωμένης και μακροπρόθεσμης στρατηγικής σχεδίασης με την έκδοση κατευθυντηρίων οδηγιών και τη συνεπή εφαρμογή, παρακολούθηση και αναγκαίες αναπροσαρμογές της.

Η όλη πορεία της αναζήτησης εγγυήσεων ασφάλειας αντιπαραβάλλεται και με τις αντίστοιχες τουρκικές προσπάθειες που καταδεικνύουν την ύπαρξη μιας επίμονης πολιτικής υλοποίησης ενός βασικού εθνικού σχεδιασμού. Η τουρκική αυτή στρατηγική υλοποιήθηκε απρόσκοπτα -ίσως και να επιταχύνθηκε- παρά τη σημαντική κυβερνητική αλλαγή που προέκυψε από τις εκλογές του Μαρτίου του 1950. Ως γνωστόν, με ελάχιστη χρονική διαφορά από την ελληνική προσφορά ανακοινώθηκε (25 Ιουλίου) η συμμετοχή μιας ολόκληρης τουρκικής ταξιαρχίας. Η τουρκική συνδρομή έγινε δεκτή με έκδηλη ευχαρίστηση από αμερικανικούς πολιτικούς παράγοντες και τον τύπο. Καίτοι δεν υποστηρίζεται από επίσημα έγγραφα ή αντίστοιχες δηλώσεις, το μέγεθος της τουρκικής προσφοράς και η θετική αποδοχή της εκ μέρους της Ουάσιγκτον προβλημάτισε την ελληνική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία.

Πράγματι, λίγο αργότερα, η νέα βραχύβια ελληνική κυβέρνηση, υπό το Σοφοκλή Βενιζέλο, μη έχουσα ακόμη λάβει ψήφο εμπιστοσύνης από την Βουλή (τελικά καταψηφίστηκε), ανακοινώσε στις 01 Σεπτεμβρίου 1950, την αποστολή μιας ελληνικής ταξιαρχίας στην Κορέα. Η απόφαση αυτή προήλθε μετά από πιέσεις της αμερικανικής πλευράς για συμμετοχή και χερσαίων δυνάμεων. Η αμερικανική πίεση ασκήθηκε όχι μόνο έναντι της χώρας μας αλλά και προς αρκετά άλλα μέλη-κράτη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Η πλειονότητα αυτών των κυβερνήσεων, περισσότερο ή λιγότερο πρόθυμα, αποδέχθηκε την αμερικανική «προτροπή» για

διάθεση, έστω και συμβολικών χερσαίων δυνάμεων (μεγέθους τάγματος πεζικού και άνω). Η αμερικανική αυτή μεταστροφή και ενάσκηση πιέσεων για εμπλοκή όσο των δυνατόν περισσότερων δυνάμεων από το μέγιστο αριθμό χωρών προήλθε από τη δυσμενή εξέλιξη των επιχειρήσεων. Η απόφαση παρακίνησης κρατών-μελών να συμμετάσχουν ενεργητικότερα στον πόλεμο της Κορέας διαμορφώθηκε μέσα από επαφές και διεργασίες μεταξύ των Joint Chiefs of Staff, του Υπουργείου Αμύνης και του State Department. Βαρύνουσα σημασία είχαν οι θέσεις του τελευταίου και οι ορθολογικές στρατιωτικές επιφυλάξεις υποχώρησαν έναντι των πολιτικών και διπλωματικών σκοπιμοτήτων. Κατά τη διάρκεια αυτής της διελκυστίνδας, ορισμένοι αμερικανοί πολιτικοί και στρατιωτικοί παράγοντες, είχαν εκφραστεί εναντίον οποιασδήποτε εξασθένησης της ελληνικής αμυντικής ικανότητας μέσω διάθεσης στρατευμάτων στην Άπω Ανατολή δημιουργώντας μια εύλογη αμηχανία στην Αθήνα.

Η τελική απόφαση της διάθεσης ολόκληρης ταξιαρχίας μάλλον πρέπει να αποδοθεί στη γενικότερη αντίληψη του Σοφοκλή Βενιζέλου για την ενδυνάμωση της διεθνούς θέσεως της χώρας. Στην κατεύθυνση αυτή φαίνεται ότι συμφωνούσε και ο Αντιπρόεδρος Γεώργιος Παπανδρέου που ήδη προ μηνός, κατά τη διάρκεια της συμμετοχής του και στην κυβέρνηση Πλαστήρα, είχε ταχθεί υπέρ μια περισσότερο «γενναϊόδωρης» ελληνικής προσφοράς. Ο Βενιζέλος ήταν έντονα πεπεισμένος ότι η ενεργός συμμετοχή αποτελούσε τη βέλτιστη κίνηση για ενίσχυση των ελληνικών σχεδίων αναζήτησης ασφάλειας και τη μελλοντική ένταξη στην ευρωατλαντική οικογένεια. Η ελάττωση της προσφερόμενης δυνάμεως, από ταξιαρχία σε ενισχυμένο τάγμα πεζικού, στις αρχές Νοεμβρίου 1950, προήλθε από αμερικανική πρωτοβουλία, ένεκα της θετικής έκβασης των επιχειρήσεων, μετά και την αποφασιστική αμερικανική απόφαση στα μετόπισθεν των μέχρι τότε προελαυνόντων βορειοκορεατικών στρατευμάτων (Incheon). Αντίστοιχη μείωση δυνάμεων αποφασίστηκε και για άλλες χώρες των οποίων τα στρατεύματα δεν είχαν προλάβει να αποβιβαστούν στην Κορέα. Βασικός στόχος των μειώσεων των δυνάμεων ήταν η προσπάθεια των ΗΠΑ να μειώσουν τα έξοδα της υποστήριξης, προσβλέποντας - λανθασμένα όπως αποδείχτηκε- σε έναν σύντομο τερματισμό των επιχειρήσεων. Μάλλον με ικανοποίηση, καθώς έντονος ήταν ο προβληματισμός για την κάλυψη των εξόδων συμμετοχής, η ελληνική κυβέρνηση δέχθηκε τη μείωση της δυνάμεως.

Επ' ευκαιρία της γενικότερης αμερικανικής πολιτικής για εξασφάλιση συμμαχικής υποστήριξης των επιχειρήσεων στην Κορέα παρατηρούμε ότι, για άλλη

μια φορά, η εξωτερική πολιτική μιας υπερδύναμης (και συγκεκριμένα των ΗΠΑ) δεν χαράσσεται από ένα άκαμπτο και μονολιθικά αυστηρά δομημένο μηχανισμό αλλά από ένα σύνολο θεσμοθετημένων, αλληλοϋποστηριζόμενων και ταυτόχρονα αλληλοεπηρεαζόμενων υπηρεσιών, οργανώσεων και προσώπων. Σε αυτόν τον πολύπλοκο μηχανισμό, υπηρεσιακές αντιλήψεις, επιδιώξεις των οργάνων, γραφειοκρατικές προσεγγίσεις ακόμη και προσωπικά συμφέροντα και απόψεις επηρεάζουν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό τη λήψη αποφάσεων. Βέβαια, μια αντίστοιχη, αλλά περισσότερο εξωθεσμική και προσωποκεντρική, τριγωνική προσέγγιση συναντάμε και στην Ελλάδα του 1950. Κορυφές αυτού του τριγωνικού σχήματος, ο πολιτικός κόσμος με ορισμένες επιφανείς προσωπικότητες (Σοφοκλής Βενιζέλος, Γεώργιος Παπανδρέου, Νικόλαος Πλαστήρας, Κωνσταντίνος Τσαλδάρης), τα Ανάκτορα και ο Ελληνικός Στρατός με ενισχυμένο το γόητρο και την επιρροή του, ως συνέπεια των διαδικασιών εκτάκτου ανάγκης του εμφυλίου πολέμου και της νικηφόρας έκβασης του. Πράγματι οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις, υπό τον αδιαφιλονίκητο και απόλυτο ηγετικό ρόλο του αρχιστρατήγου Αλεξάνδρου Παπάγου, είχαν αποκτήσει ένα σημαντικό βαθμό αυτονομίας (θεσμική και εξωθεσμική) από τον πολιτικό έλεγχο. Η τριγωνική αυτή σχέση εξουσίας, επικαλύπτονταν και επηρεάζονταν σε μεγάλο βαθμό από τις κατευθύνσεις, οδηγίες και ενίοτε υπαγορεύσεις των εκπροσώπων της Αμερικανικής Πρεσβείας και των Αμερικανικών Αποστολών. Παράλληλα, υψηλόβαθμοι κυβερνητικοί λειτουργοί (Πολίτης, Κύρου κλπ) είχαν τη δική τους ενεργό και μέχρι ορισμένου σημείου, αποφασιστική συμμετοχή στη διαδικασία λήψεων αποφάσεων.

Για την εξέταση του πρώτου ερωτήματος (διαδικασία λήψεως των αποφάσεων τη ελληνικής συμμετοχής) έγινε προσφυγή κυρίως στα αρχεία του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, σε βιογραφίες προσωπικοτήτων της εποχής και σε δημοσιεύματα του ελληνικού και διεθνούς τύπου. Αντίστοιχη έρευνα έγινε και σε αρχεία Υπηρεσιών των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας. Επίσης ελέγχθηκαν οι απόψεις που εμφανίζονται στη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με τη επιρροή του πολέμου της Κορέας στη διαμόρφωση του ψυχρού πολέμου και ιδίως στη στρατηγική σημασία των Βαλκανίων. Στοιχεία συγκεντρώθηκαν και για την ενεργό συνδρομή διαφόρων άλλων χωρών στην πολεμική προσπάθεια των Ηνωμένων Εθνών και συναξιολογήθηκαν με την ελληνική συμμετοχή.

Με δεδομένη την αποδοχή της προσφοράς της ταξιαρχίας, η ελληνική στρατιωτική και αεροπορική ηγεσία, αποδόθηκαν σε έντονες προεργασίες, την περίοδο Σεπτεμβρίου και Οκτωβρίου, για τη συγκρότηση, προετοιμασία και αποστολή του Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος (ΕΚΣΕ) στην Κορέα. Η εξέταση αυτής ακριβώς της προετοιμασίας αποτελεί και το δεύτερο σκέλος της έρευνας (Κεφάλαιο 4^ο, Η Στρατιωτική Προετοιμασία). Η προπαρασκευή και αποστολή στρατιωτικής δύναμews, μεγέθους περίπου 3.500 ανδρών στη μακρινή Κορέα, αποτελούσε για τα δεδομένα της εποχής εκείνης, πραγματικό άθλο λαμβάνοντας υπόψη και τις ισχνές οικονομικές δυνατότητες της χώρας. Ο Ελληνικός Στρατός, ιδιαίτερα καταπονημένος από την αναμέτρηση 1946-1949, ήταν ανέτοιμος από πλευράς μέσων να συμμετάσχει σε μια ανάλογη προσπάθεια. Η εμφύλια περιπέτεια είχε επιφέρει σημαντικότερες ανθρώπινες και υλικές απώλειες από την πολεμική εμπλοκή στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, Αναμφισβήτητα, η αποστολή ταξιαρχίας (ή ακόμη και μικρότερης δύναμews όπως τελικά εξελίχθηκε) θα ήταν αδύνατη χωρίς την υποστήριξη των ΗΠΑ σε θέματα διοικητικής μερίμνης (μεταφορά, εξοπλισμός, πολύπλευρη καθημερινή υποστήριξη). Παρά τις δυσκολίες, τα Γενικά Επιτελεία Στρατού και Αεροπορίας προχώρησαν στην άμεση συγκρότηση ειδικών μονάδων και τμημάτων που θα αποτελούσαν το Εκστρατευτικό Σώμα. Αντιμετωπίστηκαν δεκάδες προβλήματα σχετικά με την επάνδρωση, εκπαίδευση και γενικότερη προετοιμασία αυτών των τμημάτων. Η δύναμη της ταξιαρχίας που είχε αποφασιστεί αρχικά να αποσταλεί, αντιπροσώπευε το 3,5% περίπου της δύναμews των ελληνικών στρατευμάτων, ποσοστό που ουσιαστικά δεν ανέτρεπε τις ισορροπίες στη βαλκανική χερσόνησο. Σημειωτέον ότι παρά τη συντριβή των κομμουνιστικών δυνάμεων, τον Αύγουστο του 1949, το πλείστον των στρατευμάτων βρίσκονταν ακόμη σε κατάσταση αυξημένης ετοιμότητας στα βόρεια σύνορα όπου συχνά σημειώνονταν μεθοριακά επεισόδια ή συμμετείχε σε συγκρούσεις χαμηλής έντασης με υπολείμματα ανταρτικών ομάδων. Να σημειωθεί δε, ότι η ελληνική στρατιωτική ηγεσία αρχικά είχε ταχθεί κατά της διάθεσης στρατευμάτων στην Κορέα, αφενός γνωρίζοντας τις δυσκολίες του εγχειρήματος και αφετέρου ανησυχούσα για τυχόν αποδυνάμωση της ελληνικής άμυνας. Ταυτόχρονα σε εξέλιξη βρίσκονταν μια αντιπαράθεση της πολιτικής με τη στρατιωτική ηγεσία για τη μείωση της οροφής του στρατεύματος. Η διαδικασία της μείωσης, αρχικά είχε την απόλυτη έγκριση των Αμερικανών, αλλά με την έναρξη του πολέμου στην Κορέα, σύντομα αναθεωρήθηκε ο σχεδιασμός της ελάττωσης των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Οι διαφοροποιήσεις, πολιτικής και

στρατιωτικής ηγεσίας, καταδεικνύουν για άλλη μια φορά, τη μερικώς δικαιολογημένη διαφορετική στόχευση, αντίληψη και προτεραιότητες πολιτικών και στρατιωτικών, με τους δεύτερους να επιβάλλεται να υποτάσσονται -όπως και συνταγματικά προβλέπεται- στην ευρύτερη θεώρηση των πρώτων.

Υπό αναλογίες, η αποστολή του Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος στην Κορέα, ανακαλεί στη μνήμη μας την ανάλογη διάθεση εκστρατευτικού σώματος, δυνάμει Σώματος Στρατού, στη Μεσημβρινή Ρωσία (Ουκρανία, 1919-1920) για την αντιμετώπιση των Μπολσεβίκων. Σε μια ιστορική σύμπτωση ο Ελευθέριος Βενιζέλος, τότε πρωθυπουργός της Ελλάδος, είχε πρωτοστατήσει στη συμμετοχή αυτή, ως μέσο για την εκπλήρωση των φιλόδοξων ελληνικών οραμάτων. Αντίστοιχα, το 1950, ο γιός του Σοφοκλής Βενιζέλος, πρωθυπουργός της χώρας και επί αρκετές περιόδους υπουργός εξωτερικών, συνετέλεσε στην ελληνική συνδρομή στην κορεατικό πόλεμο, σε μια ανάλογη προσπάθεια επίτευξης των σύγχρονων ελληνικών στόχων. Η επήρεια της προηγηθείσης πατρικής απόφασης, αποτελεί στοιχείο που δεν δύναται να τεκμηριωθεί ιστορικά καθώς δεν υπάρχουν αντίστοιχες αναφορές του Σοφοκλή Βενιζέλου (πλην ολιγόλογης επισήμανσης της σύμπτωσης κατά τη διάρκεια δηλώσεων του στην Ελληνική Βουλή), αλλά σίγουρα συνετέλεσε καθώς αναπόφευκτα τα βιώματα και οι εμπειρίες προδιαθέτουν σε σημαντικό βαθμό τις ανθρώπινες επιλογές.

Η στρατιωτική προετοιμασία του ΕΚΣΕ ανέδειξε το πλήθος των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν οι ένοπλες δυνάμεις, ένας μηχανισμός που είχε ανοικοδομηθεί πρόσφατα (1945) και εσπευσμένα για να αντιμετωπίσει μια συγκεκριμένη απειλή (κομμουνιστική εξέγερση). Η επιτυχία όμως του Ελληνικού Στρατού έναντι των ανταρτών δεν αποτελούσε και εγγύηση για την επιτυχή αντιμετώπιση μιας αιφνιδιαστικής βουλγαρικής εισβολής καθώς διέθετε ελάχιστες αντιαρματικές και αντιαεροπορικές ικανότητες και η μορφολογία του εδάφους, για άλλη μια φορά, ευνοούσε τον εκ του βορρά επιτιθέμενο. Ειδικά δε η συγκρότηση του ΕΚΣΕ, κατέδειξε τις σοβαρές ελλείψεις σε σύγχρονο υλικό (αντιαρματικά όπλα, υλικά επικοινωνιών), σε είδη χειμερινής διαβίωσης αλλά και στο επίπεδο συντήρησης του υλικού και της γενικότερης διάθεσης ανταλλακτικών. Τα προβλήματα της προετοιμασίας ξεπεράστηκαν και με τη βοήθεια της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής (JUSMAG) ενώ οι ευρύτερες ρυθμίσεις της Αμερικανικής Κυβέρνησης

επέτρεψαν την προσωρινή υπέρβαση των οικονομικών ζητημάτων και των θεμάτων υποστήριξης.

Το θέμα της χρηματοδότησης των αναγκών των εκστρατευτικών σωμάτων (κυρίως έξοδα αποζημιώσεως προσωπικού) και το κόστος της υποστήριξης, καθιστούσαν πρακτικά αδύνατη τη συνδρομή πολλών χωρών, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδος. Για επίλυση του προβλήματος, η κυβέρνηση των ΗΠΑ σύναψε συμφωνία με την κυβέρνηση της Νοτίου Κορέας με την οποία η Unified Command αποκτούσε το δικαίωμα «έκδοσης» χρήματος για την κάλυψη των αναγκών των δυνάμεων του ΟΗΕ. Οι συμμετέχουσες χώρες μπορούσαν να επωφεληθούν (εάν το επιθυμούσαν αυτής της συμφωνίας, όπως έπραξε και η Ελλάδα). Ο διακανονισμός των οφειλών προς την κυβέρνηση της Κορέας καθώς και του κόστους της αμερικανικής υποστήριξης μετετέθησαν για το μέλλον. Είναι πασιφανές ότι χωρίς αυτούς τους διακανονισμούς, η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να υποστηρίξει το ΕΚΣΕ (όπως και αρκετές άλλες χώρες).

Η εξέταση της προετοιμασίας του ΕΚΣΕ πραγματοποιήθηκε μέσα -κυρίως- από τα αρχεία της Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού (ΔΙΣ) και της Υπηρεσίας Στρατιωτικών Αρχείων (ΥΣΑ) αλλά και τις ολιγάριθμες αφηγήσεις συμμετασχόντων. Στοιχεία αντλήθηκαν και από τα έγγραφα των αμερικανικών υπηρεσιών στην Ελλάδα. Καίτοι διαφεύγει του σκοπού της έρευνας εντούτοις πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η συμμετοχή του ΕΚΣΕ υπήρξε αντάξια της ελληνικής πολεμικής αρετής και έτυχε διεθνούς αναγνώρισης. Η αναγνώριση αυτή, της ελληνικής συνδρομής, η οποία φυσικά και δεν ανέτρεψε την εξέλιξη των επιχειρήσεων, μας οδηγεί στην προσπάθεια προσέγγισης του τρίτου σκέλους της έρευνας που αφορά στη συμβολή της ελληνικής συμμετοχής στην ένταξη της χώρας μας στην Ατλαντική Συμμαχία το 1952.

Ανεξάρτητα λοιπόν της απάντησης στο προηγηθέν πρώτο και βασικό ερώτημα, της ύπαρξης δηλαδή συγκεκριμένης πολιτικής στόχευσης ή ακόμη και συνεκτικού σχεδίου για επίτευξη των στόχων εξασφάλισης εγγυήσεων της εθνικής ασφάλειας, στο τρίτο σκέλος της έρευνας (Κεφάλαιο 5^ο, Η Συμβολή στην Ελληνική Ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία), εξετάζεται εάν η εισδοχή της Ελλάδος το 1952 υπήρξε (και) αποτέλεσμα της συμμετοχής μας στην εκστρατεία της Κορέας. Η αλληλουχία των γεγονότων υποστηρίζει τη συσχέτιση της συνδρομής μας (1950) με

την αρχική μας εμπλοκή στο στρατηγικό σχεδιασμό της Συμμαχίας στη Μεσόγειο (Σεπτέμβριος 1950) και την τελική πανηγυρική ένταξη -μαζί και με την Τουρκία- στις 19 Φεβρουαρίου του 1952. Η σχολαστική εξέταση μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ελληνική ένταξη υπήρξε αποτέλεσμα του πολέμου της Κορέας όχι όμως ένεκα της συνδρομής μας, αλλά λόγω των νέων συνθηκών ασφαλείας που δημιούργησε και των αντίστοιχων αλλαγών προτεραιοτήτων που επέφερε στα πολλαπλά όργανα σχεδίασης της αμερικανικής κυβέρνησης. Ελάχιστη έως μηδενική συσχέτιση υπάρχει στη διεθνή έντυπη ειδησιογραφία για τη συνεισφορά της Ελλάδος στο πόλεμο της Κορέας με την ένταξη της στην Ατλαντική Συμμαχία. Παντελώς δε ανύπαρκτη είναι μια τέτοια συσχέτιση στα επίσημα έγγραφα των υπηρεσιών και οργανισμών των μεγάλων δυτικών δυνάμεων. Αντίστοιχη έλλειψη αναφοράς παρατηρείται και στη διεθνή βιβλιογραφία αλλά και σε βιογραφίες προσωπικοτήτων που είχαν ενεργό ρόλο στα δρώμενα της εποχής εκείνης. Μοναδική ίσως εξαίρεση, η βιογραφική και εκ των υστέρων αναφορά του αμερικανού υπουργού εξωτερικών, Acheson, ότι η Ελλάδα και η Τουρκία κατοχύρωσαν με το αίμα των στρατιωτών τους στην Κορέα την ένταξη τους στην Ατλαντική Συμμαχία. Τυχόν δε αναφορές στη συσχέτιση αυτών των δύο γεγονότων, αποτελούν περισσότερο μεταγενέστερη προσπάθεια λεκτικής επιβράβευσης της συνδρομής, παρά ουσιαστικό στοιχείο της ένταξης.

Σε μια προσπάθεια εμβάθυνσης του τρίτου ερωτήματος, τίθεται και το ερώτημα της επίτευξης της ένταξης μας στη Συμμαχία, το 1952, άνευ της πολεμικής μας συνδρομής στην Κορέα. Η απάντηση εκτιμάται ως καταφατική καθόσον -όπως θα φανεί και από την ανάλυση- ευρύτερες πολιτικές και στρατιωτικές στοχεύσεις επικράτησαν και οδήγησαν στη δίδυμη ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας. Γεγονός όμως είναι ότι η Αθήνα δεν επέδειξε την ίδια ενεργητικότητα με την Τουρκία, προβολής της συνδρομής της ούτε και ενάσκησης πολλαπλών πιέσεων για την επίτευξη της ένταξης. Η Άγκυρα έφτασε στο σημείο να υπερτονίσει την αποστολή στρατευμάτων στη μακρινή Κορέα αντιμετωπίζουσα προς στιγμή τον πολιτικό κίνδυνο της εσωτερικής αποδυνάμωσης της κυβέρνησης καθώς ο σχεδιασμός της συναντούσε εμπόδια και καθυστερήσεις. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι η ελληνική πλευρά, έγκαιρα και ορθά, διέβλεψε το αναπόφευκτο, ευνοϊκό για τους ελληνικούς στόχους, γεγονός της πρόσκλησης για ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία και απέφυγε να ξοδέψει υπέρμετρη πολιτική προσπάθεια σε αυτήν την κατεύθυνση. Καίτοι μια τέτοια προσέγγιση, ικανοποιεί το εθνικό αίσθημα, εν τούτοις δεν υποστηρίζεται από

καταγεγραμμένες πηγές, αδιάσειστα στοιχεία και ούτε συνάγεται με ασφάλεια. Η έλλειψη συνεκτικού εθνικού σχεδίου, ίσως και η γενικότερη ελληνική δυστοκία, ήταν το φυσιολογικό αποτέλεσμα μιας χώρας που αγωνίζονταν να εξέλθει από την άβυσσο μιας δεκάχρονης τραγωδίας με βαθύτατα πληγωμένους τους βασικούς πυλώνες της εθνικής ισχύος, της γραφειοκρατίας και με ουσιαστικά ανύπαρκτους πολιτικούς θεσμούς.

Η εξέταση των 3 ερευνητικών ερωτημάτων στα αντίστοιχα κεφάλαια ακολουθεί και μια χρονολογική παρουσίαση των γεγονότων. Το 3^ο κεφάλαιο που αναφέρεται στη λήψη της αποφάσεως καλύπτει την περίοδο από την έναρξη του πολέμου της Κορέας (25 Ιουνίου 1950) μέχρι και τη λήψη αποφάσεως για τη διάθεση της Ελληνικής Ταξιαρχίας (01 Σεπτεμβρίου 1950). Το 4^ο κεφάλαιο που ακολουθεί, εξετάζει την στρατιωτική προετοιμασία για την αποστολή του ΕΚΣΕ καλύπτοντας την περίοδο από 01 Σεπτεμβρίου 1950 μέχρι και την ημερομηνία αναχώρησης του (15 Νοεμβρίου 1950). Το 5^ο κεφάλαιο αναφέρεται στη συμβολή της διάθεσης των ελληνικών δυνάμεων στην ελληνική ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία και αφού έχει εξετάσει τις μεταπολεμικές προσπάθειες εξασφάλισης εγγυήσεων ασφαλείας, ολοκληρώνεται με την επικύρωση της συμφωνίας από το Ελληνικό Κοινοβούλιο (18 Φεβρουαρίου 1952).

Η συμμετοχή μας στον πόλεμο της Κορέας θα ήταν άδικο να κριθεί μόνο με βάση το ερώτημα της επιτυχούς συνεισφοράς στην εθνική προσπάθεια ένταξης στην ευρωατλαντική οικογένεια. Για αρκετούς πολιτικούς και στρατιωτικούς ηγέτες, η εμπλοκή ήταν απαραίτητη για την κατοχύρωση της δυτικής βοήθειας (στρατιωτικής κυρίως) στην περίπτωση που η χώρα αντιμετώπιζε την εισβολή μιας ή περισσότερων εκ των βορείων ομόρων βαλκανικών χωρών. Το ότι ο κίνδυνος αυτός, της εισβολής, δεν υλοποιήθηκε δε μειώνει την αξία της προσπάθειας επαύξησης της εθνικής ασφαλείας με τη χειρονομία της συμμετοχής στη μακρινή εκστρατεία. Υπό αυτό το πρίσμα η θυσία των 186 Ελλήνων στρατιωτικών στο μέτωπο της Κορέας υπήρξε ο αναγκαίος φόρος αίματος για την επιτυχία αυτής της προσπάθειας υπό τα δεδομένα της μεταβατικής εκείνης περιόδου του «χαράματος» του ψυχρού πολέμου.

Κατά τη διάρκεια όλης της εξεταζόμενης περιόδου διακρίνεται μια ρεαλιστική προσέγγιση και αντίληψη του διεθνούς γίνεσθαι από την πλειονότητα των ελληνικών κομμάτων και προσώπων. Στο γενικότερο περιβάλλον, η γοητεία της

αρχικής μεταπολεμικής ιδεαλιστικής και ειρηνιστικής προσέγγισης είχε ήδη ατονήσει και οι στρατηγικές επιλογές, ιδίως των επικαλούμενων μεγάλων δυνάμεων, αποτελούσαν παραδείγματα ορθολογικής σκέψης, προτεραιότητας εθνικών συμφερόντων και ψυχρών υπολογισμών. Παρήγορο το γεγονός ότι και η Ελλάδα κινήθηκε στους ίδιους ρυθμούς παρά το γεγονός ότι αντικειμενικές δυσκολίες περιόριζαν τη δυνατότητα χάραξης μιας μακροχρόνιας στρατηγικής σχεδίασης και δυσκόλευαν την καθημερινή και συνεπή εφαρμογή της. Η κατανόηση αυτή της πραγματικότητας, καίτοι προσδιόριζε τους βασικές κατευθύνσεις και στόχους της υψηλής στρατηγικής, δεν ήταν αρκετή για την εφαρμογή της καθώς οι ελληνικές πολιτικές ηγεσίες αδυνατούσαν να προχωρήσουν στη συγκεκριμενοποίηση της ενώ οι μηχανισμοί υλοποίησης παρουσίαζαν αρκετές δυσλειτουργίες.

Η όλη εξέταση της διάθεσης του ΕΚΣΕ αποκαλύπτει και τα όρια της αποτελεσματικότητας της στρατιωτικής συνδρομής (μέρος της επικαλούμενης αμυντικής διπλωματίας), μέσω εμπλοκής σε «ειρηνευτικές» επιχειρήσεις, στην εξυπηρέτηση των εθνικών στόχων. Σίγουρα, η στρατιωτική συνεισφορά, ειδικά σε απαιτητικές πολεμικές επιχειρήσεις, ενισχύει το ειδικό βάρος της συνεισφέρουσας χώρας αλλά η εκπλήρωση των εθνικών της στρατηγικών στόχων, αποτελεί το επιστέγασμα της συνισταμένης πολλών και βαθύτερων παραγόντων. Σε τελική ανάλυση η επίτευξη ενός πρωταρχικού εθνικού στόχου εδράζεται στη σταδιακή υλοποίηση επιμέρους αλμάτων και προϋποθέσεων χωρίς ποτέ να γνωρίζουμε εκ των προτέρων την απόλυτη σημασία ενός εκάστου. Κομβική σημασία ενέχει και ο παράγοντας χρόνος (timing), που χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένες αλλά συνάμα ταχύτητα μεταβαλλόμενες περιστάσεις. Η κατάλληλη επιλογή του χρόνου της εκδήλωσης του ενδιαφέροντος της εμπλοκής, της ανακοίνωσης της συνεισφοράς και της υλοποίησης ενδεχομένως να μεταβάλλουν τα προσδοκώμενα οφέλη. Η διαφορά της ισχύος μεταξύ ενισχύοντος και ενισχυόμενου (ειδικά στην περίπτωση που είναι συντριπτική υπέρ του δευτέρου όπως στη περίπτωση Ελλάδος-ΗΠΑ), περιορίζει κατά πολύ τις δυνατότητες ελιγμών και διαπραγματευτικών πιέσεων εκ μέρους του ενισχύοντος αλλά συνάμα αδυνάτου μέρους. Ειδικά δε, αν υπάρχει πλειονότητα προσφορών, τότε ενίοτε η στρατιωτική συνδρομή να καθίσταται αναπόφευκτη, άνευ μάλιστα της προσδοκίας κερδών και με γνώμονα την αποφυγή περιθωριοποίησης και ανόδου της σχετικής ισχύος, των πραγματικών ή εν δυνάμει, αντιπάλων μας («προθύμων» εξίσου ή και περισσότερο από εμάς). Γενικά, μια σταθερή και

προσεκτικά εκφραζόμενη και υλοποιούμενη στρατιωτικά συνδρομή μπορεί να επιτύχει σημαντικά οφέλη από πλευράς παροχής στρατιωτικών υλικών και υποστήριξης από τον ενισχυόμενο αλλά, η επίτευξη πολιτικών στόχων που ανάγονται στη σφαίρα των «high politics» θα εξασφαλιστεί μόνο με την επίτευξη και άλλων προϋποθέσεων.

Στην ανάλυση που ακολουθεί επιδιώκεται να δοθούν απαντήσεις στα τρία ερωτήματα (μέρη της διατριβής) εξετάζοντας ταυτόχρονα το εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον. Αναγκαία λοιπόν είναι η κατανόηση της διεθνούς και ελληνικής πραγματικότητας της εποχής εκείνης και κυρίως των αντιλήψεων που είχαν οι ηγεσίες για την εξέλιξη των γεγονότων. Το σκοπό αυτό εξυπηρετούν το 1^ο Κεφάλαιο (Το Διεθνές Περιβάλλον) και το 2^ο (Η Ελλάδα στο Μεταπολεμικό Κόσμο). Έχει καταβληθεί προσπάθεια ώστε η ανάλυση να παρακολουθεί στενά τις διεθνείς και εσωτερικές εξελίξεις και καταστάσεις οι οποίες, άμεσα ή έμμεσα, διαπλεκόμενες ή μη, επηρέαζαν τις ελληνικές επιδιώξεις, αποφάσεις και ενέργειες. Αναγκαστικά λοιπόν, σε κάθε βήμα της ανάλυσης συνεξετάζεται η αλληλοεπίδραση και αλληλουχία πληθώρας παραγόντων ώστε να εξαχθούν αξιόπιστα συμπεράσματα. Απαραίτητη και η χρήση της ξένης βιβλιογραφίας και ειδικά των επισήμων εγγράφων της εποχής εκείνης καίτοι η ανάγνωση τους πρέπει να αποσκοπεί στην κατανόηση της ελληνικής οπτικής. Ιδιαίτερη λοιπόν σημασία αποδόθηκε στον τρόπο αντίληψης, ανάλυσης και αντίδρασης στα γεγονότα και στις προκλήσεις από τις ελληνικές πολιτικές και στρατιωτικές ηγεσίες, εκείνη τη συγκεκριμένη περίοδο. Υπόψη ότι οι διαδικασίες αυτές λάμβαναν χώρα υπό το βάρος πολύπλευρων πιέσεων, αβεβαιότητας, αμφιβολιών και με περιορισμένη έως και μηδενική την πρόσβαση στα επίσημα κρατικά έγγραφα που εμείς σήμερα διαθέτουμε και υπό μια διαφορετική περιρρέουσα ατμόσφαιρα. Στην κατεύθυνση αυτή πολύ υποβοηθητική υπήρξε η ανάγνωση των εφημερίδων αλλά και των πρακτικών των συνεδριάσεων της Ελληνικής Βουλής.

Η αντικειμενική κατανόηση του διεθνούς περιβάλλοντος είναι απαραίτητη για την εξαγωγή συμπερασμάτων της παρούσης διατριβής και επικεντρώνεται στα παρακάτω (και όχι μόνο) σημεία. Η αναδυόμενη αντιπαράθεση ΗΠΑ-Σοβιετικής Ένωσης και η συνεπακόλουθη αγωνία της Ευρώπης σηματοδοτούσαν τη συγκριμένη εποχή. Όχι μόνο η Ελλάδα, αλλά και σύσσωμη, η εκτός σοβιετικού ελέγχου Ευρώπη, αναζητούσε την ασφάλεια της κάτω από την αμερικανική ασπίδα ενώ εστίαζε τις

προσπάθειες της στην οικονομική της ανάκαμψη. Η δημιουργία της Ατλαντικής Συμμαχίας αποτέλεσε ένα πρώτο διστακτικό βήμα προς την κατεύθυνση της αμυντικής εξασφάλισης της Ευρώπης που ταλαντεύονταν μέχρι τότε μεταξύ διαφόρων θολών σχεδίων πολυμερών συνεργασιών. Ταυτόχρονα, οι συζητήσεις για το μελλοντικό ρόλο της (Δυτικής) Γερμανίας γίνονταν κομβικές και δημιουργούσαν τριβές και ανησυχίες. Η έκρηξη του πολέμου της Κορέας αναβάθμισε τη σημασία της Μέσης Ανατολής και των Βαλκανίων ενώ ο ρόλος της Γιουγκοσλαβίας -ήδη σε ρήξη με τη Μόσχα- έγινε κομβικός. Η Βουλγαρία εμφανίζονταν ως ο ενδεχόμενος «βορειοκορεάτης» ταραξίας των Βαλκανίων και ανατροπέας του υφιστάμενου status quo. Ελλάδα και Τουρκία, βρίσκονταν σε αναζήτηση του βέλτιστου τρόπου εξασφάλισης της εδαφικής και εθνικής ακεραιότητας τους και περιέργως, σε πρωτόγνωρη αгаστή συνεργασία και με σχετική ταυτότητα επιδιώξεων. Η γειτονική Μέση Ανατολή συνταράσσονταν από την αφύπνιση του αραβικού εθνικισμού ενώ η αναγκαστική απόσυρση των αποικιακών δυνάμεων επανέφερε στην επιφάνεια μακροχρόνιες έριδες και τριβές. Σε αυτή την αντιαποικιακή αναζωπύρωση, επανεμφανίστηκε και το κυπριακό ζήτημα αναγκάζοντας τις ελληνικές κυβερνήσεις του 1950 να τηρήσουν μια επιφυλακτική στάση έναντι της πολυπόθητης «ένωσης».

Στο εσωτερικό της χώρας, ασθενείς και προσωποπαγείς πολιτικοί σχηματισμοί αδυνατούσαν να εξασφαλίσουν μια ισχυρά διακυβέρνηση ενώ οι μακροχρόνιες πολεμικές προσπάθειες είχαν αποδυναμώσει τους κρατικούς θεσμούς. Το κράτος πάσχιζε να εξασφαλίσει τις βασικές επισιτιστικές ανάγκες του λαού στηριζόμενο στη διεθνή υποστήριξη (κυρίως αμερικανική). Οι βασικές κυβερνητικές λειτουργίες σχεδιάζονταν και επιβλέπονταν από διεθνή όργανα με την Αμερικανική Πρεσβεία και την Αμερικανική Στρατιωτική Αποστολή να υποκαθιστούν συχνά την ελληνική κυβέρνηση. Συγχρόνως σύσσωμος ο πολιτικός κόσμος ήταν απρόθυμος να εγκαταλείψει τις αποτυχημένες συνταγές του παρελθόντος ενώ οι οικονομικές ελίτ σε αρμονική συνεργασία με τους κομματικούς μηχανισμούς συντηρούσαν τη διαπλοκή και κάθε είδους παρασιτικούς και αντιπαραγωγικούς μηχανισμούς. Οι πολιτικές προσωπικότητες της εποχής είχαν φθαρεί από την προηγούμενη περίοδο (μεσοπολέμου και 1940-1949) και αδυνατούσαν, σε μεγάλο βαθμό, να εκφράσουν τις αγωνίες του λαού. Παράλληλα, τα Ανάκτορα με ενίοτε ατυχείς και εξωθεσμικές κινήσεις, προσπαθούσαν να επιβάλουν τις πολιτικές επιλογές τους. Οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας, ενισχυμένες και με αυξημένο γόητρο, θεωρούσαν ότι

αποτελούσαν τον εγγυητή της εθνικής, εξωτερικής αλλά και εσωτερικής ασφάλειας και υπό την αναμφισβήτητη ηγεσία του στρατάρχη Παπάγου, επιθυμούσαν να ενασκούν έλεγχο στις πολιτικές εξελίξεις.

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον εξωτερικών αναταράξεων και εσωτερικής αστάθειας, συγκεκριμένοι πολιτικοί χώροι, ομάδες και άτομα, με ή χωρίς ιδιοτελή συμφέροντα, εκμεταλλεύονταν στο έπακρο την κομμουνιστική απειλή για την προώθηση των θέσεων τους. Ακόμη όμως και ο ηττημένος και υπό διωγμό, κομμουνιστικός χώρος, αδυνατούσε να αντιληφθεί τη νέα πραγματικότητα και προχωρούσε σε ανεδαφικές ενέργειες και δηλώσεις που ουσιαστικά εξυπηρετούσαν τους αντιπάλους του και επέτειναν την απομόνωση του στην ελληνική κοινωνία. Η κατάσταση γίνονταν ακόμη δυσκολότερη καθώς οι εξωτερικές επιβλέπουσες δυνάμεις (ΗΠΑ και Μεγάλη Βρετανία) διατηρούσαν διαφορετική αντίληψη των πραγμάτων και ενίοτε επιδίωκαν αντικρουόμενα συμφέροντα. Αυτή η διαφοροποίηση των αντιλήψεων και στόχων (φυσιολογική μέχρι ορισμένου βαθμού), παρατηρείται ακόμη και μεταξύ διαφορετικών τμημάτων, υπηρεσιών και προσώπων των ΗΠΑ που εμπλέκονταν στη διαχείριση της ελληνικής πραγματικότητας. Κάτω υπό αυτές τις συνθήκες και με τη συνεχή συνεξέταση όλων των παραγόντων, καταστάσεων και πρωταγωνιστών, θα γίνει προσπάθεια προσέγγισης των τριών αλληλένδετων τμημάτων της παρούσης διατριβής.

Κεφάλαιο Πρώτο

Το Διεθνές Περιβάλλον

Επισκοπώντας Σήμερα τον Ψυχρό Πόλεμο

Μετά την κατάρρευση του σοβιετικού συνασπισμού και τη σταδιακή αποδέσμευση επισήμων αρχείων, εκ μέρους αμφοτέρων των πλευρών, έχουμε αποκτήσει μια πιο ξεκάθαρη εικόνα της περιόδου 1945-1989. Ο μεγάλος αριθμός συγγραμμάτων έχει βοηθήσει στην ευκρινέστερη αποτύπωση των συνθηκών και γεγονότων που οδήγησαν στη μάλλον αναπόφευκτη αυτή αντιπαράθεση που ευτυχώς για την ανθρωπότητα δεν έλαβε τη μορφή μιας γενικευμένης στρατιωτικής σύγκρουσης. Το γεγονός αυτό δεν απέτρεψε το ξέσπασμα δεκάδων τοπικών συγκρούσεων με εκατομμύρια ανθρώπινες απώλειες και ευρύτερες συνέπειες στο

πλαίσιο της πολυεπίπεδης αναμέτρησης Δύσεως-Ανατολής. Η πλειονότητα αυτών των τοπικών συγκρούσεων, υποκινήθηκε, πυροδοτήθηκε και ενισχύθηκε από την πολιτική των δύο αντίπαλων συνασπισμών. Κατά συνέπεια, η περίοδος αυτή, απατηλά και κατά ευφημισμό ονομάστηκε «ψυχρός πόλεμος», ειδικά για τις περιοχές που μεταβλήθηκαν σε πεδία αναμέτρησης και τους πληθυσμούς που αιμορράγησαν για την επέκταση των σφαιρών επιρροής, των ιδεολογιών και των συμφερόντων των δύο αντίπαλων. Οι αντιμαχόμενοι συνασπισμοί προσπαθώντας να αυξήσουν τα κέρδη τους, δεν δίστασαν να προκαλέσουν πλήθος τοπικών αναφλέξεων, αναταραχών και συγκρούσεων που σήμερα αποκαλούνται «πόλεμοι δια αντιπροσώπων» (proxy wars). Σχεδόν στο σύνολο των αντιπαραθέσεων, ακόμη και αν δεν λειτούργησαν ως υποκινητές, οι δύο συνασπισμοί συνετέλεσαν στην επιμήκυνση και ενδυνάμωση των συγκρούσεων. Η εμπλοκή τους αυτή υπήρξε σε μεγάλο μέρος, αποτέλεσμα μιας αντίληψης περί της αναγκαιότητας αντίδρασης σε κάθε (υπαρκτή ή φανταστική) κίνηση του αντιπάλου που θα τους αποστερούσε από πραγματικά ή ενδεχόμενα ερείσματα στο διεθνές περιβάλλον. Οι αντιλήψεις για «παίγνια μηδενικού αθροίσματος» είχαν γίνει εκατέρωθεν εμμονικές και οι πολιτικές επεκτάθηκαν, πέραν της κατοχύρωσης μετρήσιμων και ορατών γεωπολιτικών και οικονομικών κερδών, στην προσπάθεια επίτευξης ψυχολογικών αποτελεσμάτων και εμπέδωσης αισθήματος αναπόφευκτης επικράτησης και συντριβής του αντιπάλου σε παγκόσμια κλίμακα.

Εκ των υστέρων διαπιστώθηκε ότι όλες αυτές οι συγκρούσεις (η πλειονότητα των οποίων ουδέποτε έλαβε την επίσημη αναγνώριση ως «πόλεμοι» και σπανίως αφορούσαν την αντιπαραθέση δύο αναγνωρισμένων κρατικών δρώντων) δεν επέφεραν τα θεαματικά αποτελέσματα που προσδοκούσαν -ή φοβόνταν- Ουάσιγκτον και Μόσχα. Ο περιορισμός των συγκρούσεων σε τοπικό επίπεδο και με τοπικούς εμπλεκομένους ως επί το πλείστον, αλλά και η γενικότερη αυτοσυγκράτηση των δύο συνασπισμών συνετέλεσε στην αποφυγή της γενίκευσης των εχθροπραξιών και κατά συνέπεια στη διατήρηση της υφιστάμενης ισορροπίας. Επιπλέον, οι συγκρούσεις του ψυχρού πολέμου, συγκρινόμενες με αυτές των δύο παγκοσμίων πολέμων, υπολείπονταν ως προς τον απόλυτο αριθμό των θυμάτων και των γενικότερων καταστροφών καίτοι για τις εμπλακείσες χώρες και περιοχές, οι αναλογικοί δείκτες απωλειών ενίοτε ήσαν αισθητά υψηλότεροι αυτών των δύο παγκοσμίων αναμετρήσεων.

Ο πόλεμος της Κορέας συνιστά κορυφαίο παράδειγμα αυτών των συγκρούσεων με την επισήμανση ότι η άμεση εμπλοκή σημαντικότερων στρατιωτικών δυνάμεων, αμφοτέρων των πλευρών, αποτέλεσε γεγονός πρωτόγνωρο και σχεδόν μοναδικό στην ιστορία του ψυχρού πολέμου.¹ Βέβαια, της βορειοκορεατικής εισβολής της 25ης Ιουνίου 1950 είχε προηγηθεί μια αλυσίδα γεγονότων που είχε δρομολογήσει την αντιπαράθεση Ανατολής-Δύσεως. Η αντιπαράθεση αρχικά έλαβε ιδεολογική μορφή για να επεκταθεί σταδιακά σε πολιτική, οικονομική, κοινωνική, ψυχολογική και τεχνολογική αναμέτρηση. Το διακύβευμα όμως της θερμής αναμέτρησης, δεδομένης και της ύπαρξης των θερμοπυρηνικών όπλων, με την εξαίρεση της Κορέας, περιόρισε το στρατιωτικό ανταγωνισμό στη συσσώρευση και ανάπτυξη στρατευμάτων και οπλικών συστημάτων, με ελάχιστες περιπτώσεις άμεσων μεμονωμένων εμπλοκών αεροσκαφών ή ναυτικών μονάδων. Η πολύπλευρη αντιπαράθεση οδήγησε την πλειονότητα των κρατών, κινούμενα από ιδεολογία, ιδιοτέλεια ή εξαναγκασμό, να ενταχθούν στο πλευρό ενός εκ των δύο διεκδικητών της παγκόσμιας κυριαρχίας. Παρά το αναμφισβήτητο ισχυρό ιδεολογικό υπόβαθρο της αντιπαράθεσης, ορισμένοι αναλυτές περιγράφουν τη σύγκρουση Ανατολής-Δύσεως ως μια σύγκρουση της βουλήσεως και της ισχύος, ΗΠΑ και Ρωσίας, για την απόκτηση της παγκόσμιας κυριαρχίας.

Ανεξαρτήτως των θέσεων που κάθε αναλυτής λαμβάνει, έχει πλέον καθιερωθεί η χρήση του όρου ψυχρός πόλεμος για την περιγραφή της συγκεκριμένης περιόδου και της αντιπαράθεσης των δύο κόσμων. Μια περίοδος που δεν προσδιορίζεται ομόφωνα από την ημερομηνία έναρξης αλλά ούτε και από την ημερομηνία λήξεως. Επίσης υπάρχει μια σχετική διχογνωμία ως προς τον ακριβή καθορισμό των αιτίων που οδήγησαν στην αντιπαράθεση. Η αρχική έμφαση σε μια σοβιετική επεκτατική πολιτική έχει μερικώς παραχωρήσει τη θέση της σε μια πιο ισορροπημένη άποψη περί αμοιβαίας καχυποψίας, αδυναμίας επικοινωνίας, αντικρουόμενων θέσεων επί σειράς παγκοσμίων θεμάτων, ατυχών κινήσεων αμφοτέρων, συνειρμών με αποτυχημένες κατευναστικές πολιτικές του μεσοπολέμου

¹ Χρησιμοποιώ την έκφραση «σχεδόν μοναδικό» καθώς στην περίπτωση του Βιετνάμ, χιλιάδες σοβιετικοί σύμβουλοι και σοβιετικό υλικό κατέκλυσαν το Βόρειο Βιετνάμ που διεξήγαγε έναν ιδιότυπο ανταρτοπόλεμο εναντίον των πολυάριθμων αμερικανικών στρατευμάτων που είχαν αναπτυχθεί και υποστήριζαν την αντικομμουνιστική κυβέρνηση της Σαϊγκόν.

και ρεαλιστικών διλημμάτων ανασφάλειας μικρών και μεγάλων δυνάμεων.² Κανείς δεν μπορεί να αγνοήσει και την ιδεολογική παρότρυνση και απειλή της βίαιης ανατροπής καθεστώτων που το κομμουνιστικό σύστημα διακήρυσσε, άσχετα μέχρι ποίου σημείου ήταν αποφασισμένο να ριψοκινδυνεύσει μια στρατιωτική αναμέτρηση. Στενά συνδεδεμένη με τον ψυχρό πόλεμο αλλά αμφιλεγόμενη ως προς την αποτελεσματικότητα, πατρότητα, μεθόδους υλοποίησης, επιμέρους αντικειμενικούς σκοπούς, χρησιμοποιούμενα μέσα, ήταν και η έννοια της ανάσχεσης (containment), βασικής αμερικανικής (δυτικής) στρατηγικής για αντιμετώπιση του σοβιετικού επεκτατισμού.

Οι Πρώτες Τριβές

Η λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βρήκε την Ευρώπη κατεστραμμένη και κυρίως ευάλωτη σε κάθε είδους επιβολή, έχοντας ως κύριο μέλημα να αντιμετωπίσει τα πιεστικά βιοτικά προβλήματα των κατοίκων της και να θέσει τις βάσεις για την οικονομική ανόρθωση. Οι στρατοί των δύο νέων κόσμων, σύμμαχοι στον αγώνα κατά του ναζισμού, συναντήθηκαν στο μέσο της κατεστραμμένης Ευρώπης (αλλά και σε άλλες περιοχές του κόσμου) σε μια πανηγυρική ατμόσφαιρα. Οι πρώτες ειδυλλιακές ημέρες της συνύπαρξης σταδιακά παραχώρησαν τη θέση τους σε τριβές για σωρεία θεμάτων που ξεκίναγαν από θέματα μιας αναγκαστικής καθημερινής συνεργασίας και άγγιζαν την υψηλή στρατηγική και κυρίως την τύχη των κατακτημένων ή απελευθερωμένων περιοχών. Πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η Δύση επέδειξε αρχικά ένα συνδυασμό ιδεαλιστικής προσέγγισης και ανεδαφικής αισιοδοξίας λειτουργίας των διεθνών θεσμών παράλληλα με μια έλλειψη συγκροτημένης και ενιαίας στρατηγικής. Αντίστοιχα, σήμερα γνωρίζουμε ότι και η Μόσχα δεν είχε συγκροτημένο σχέδιο στρατιωτικής ή πολιτικής επέκτασης εκτός από μια βαθειά ριζωμένη αντίληψη δημιουργίας «ζωνών ασφαλείας» (buffer zones) στα ευάλωτα δυτικά της σύνορα. Αναμφισβήτητα στα κομματικά όργανα καθώς και μεταξύ των σοβιετικών αξιωματούχων, η συντριπτική νίκη του Ερυθρού Στρατού σε συνδυασμό με την επαναστατική ιδεολογία του καθεστώτος, δημιουργούσε σωρεία σκέψεων για την εκμετάλλευση της ιστορικής ευκαιρίας. Ο ίδιος ο ηγέτης της ΕΣΣΔ, Josef Stalin,

² Για μια ισορροπημένη προσέγγιση του θέματος βλέπε John Lewis Gaddis, *The United States and the Origins of the Cold War 1941-1947*, (Columbia University Press, New York, 1972), Conclusion, p 353-361. Επίσης για μια θεματική και κατά περιοχή αντικειμενική προσέγγιση του ψυχρού πολέμου βλέπε στο *The Cambridge History of The Cold War, Volume I, Origins*, edited by Melvyn P. Leffler and Odd Arne Westad, (Cambridge, Cambridge University Press, 2010).

φαίνεται ότι από τις αρχές του 1944 σκέπτονταν μεθόδους κατοχύρωσης και μεγιστοποίησης των πολεμικών κερδών στο μεταπολεμικό κόσμο. Κομβικό σημείο στις σκέψεις του σοβιετικού ηγέτη αποτελούσε η τύχη της Γερμανίας, της χώρας η οποία είχε προκαλέσει τις τελευταίες δεκαετίες, δύο επώδυνες και καταστροφικές εισβολές στα εδάφη της Ρωσίας.

Η τύχη της Γερμανίας είχε προδιαγραφεί στη συνάντηση της Γιάλτας (04-11 Φεβρουαρίου 1945) όπου οι «τρεις Μεγάλοι» (Roosevelt, Churchill και Stalin), μετά από επίπονες διαπραγματεύσεις, κατέληξαν σε μια συνολική διευθέτηση του μεταπολεμικού κόσμου, με αρκετές ασάφειες και ανοικτά θέματα, γενεσιουργές αιτίες μελλοντικών προβλημάτων. Η αντιμετώπιση της ηττημένης Γερμανίας και το συναφές πολωνικό ζήτημα, κυριάρχησαν στις συζητήσεις της διάσκεψης της Γιάλτας. Παράλληλα τέθηκαν και οι βασικές αρχές της λειτουργίας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και συμφωνήθηκε ένα κείμενο αρχών για τη μορφή της διακυβέρνησης και ανόρθωσης των χωρών της Ευρώπης που σταδιακά απελευθερώνονταν από το ναζιστικό ζυγό. Η αδυναμία περαιτέρω συνεννόησης στο «γερμανικό πρόβλημα» αλλά και η προσχηματική και σταδιακή αθέτηση εκ μέρους της Μόσχας, του κειμένου αρχών για την πολιτική μορφή της διακυβέρνησης των χωρών της Ευρώπης, συνετέλεσαν στην όξυνση των σχέσεων. Το τέλος του παγκοσμίου πολέμου συνοδεύθηκε από την ταχύτατη κατάρρευση της βρετανικής ισχύος³ και την εμφάνιση των ΗΠΑ ως ενός πανίσχυρου και αρχικά αμήχανου διεκδικητή της παγκόσμιας πρωτοκαθεδρίας αλλά και πρωτεργάτη του ριζικού ανασχηματισμού του διεθνούς συστήματος.

Πριν όμως ανακύψουν οι πρώτες διασυμμαχικές τριβές στην καρδιά της Ευρώπης, τον Ιούνιο του 1945 και πριν ακόμη λάβει χώρα η διάσκεψη των «τριών Μεγάλων» στο Πότσδαμ, η Σοβιετική Ένωση κάλεσε την Άγκυρα να της επιτρέψει εδάφη στην Ανατολική Τουρκία που η ίδια η Μόσχα της είχε παραχωρήσει το 1921.⁴ Στην τουρκική άρνηση, η Μόσχα απήντησε με την ακύρωση της Συνθήκης του 1921 και την απαίτηση συμμετοχής της στον έλεγχο των Στενών. Παράλληλα ο Stalin προχώρησε σε συγκέντρωση στρατευμάτων στα τουρκικά σύνορα με τη Σοβιετική (τότε) Αρμενία. Η όξυνση των σοβιετικο-τουρκικών σχέσεων και οι σοβιετικές

³ Για την ταχύτατη κατάρρευση της βρετανικής ισχύος και την αντικατάστασή της από την αμερικανική βλέπε στο Peter J. Taylor, *Britain and the Cold War: 1945 as Geopolitical Transition*, (Pinter Publishers, London, 1990).

⁴ Συνθήκες της Μόσχας και του Καρς (1921).

απειλές οδήγησαν την Άγκυρα σε αναζήτηση εγγυήσεων ασφαλείας⁵ που θα κινηθούν παράλληλα τα επόμενα χρόνια με τις αντίστοιχες ελληνικές επιδιώξεις. Οι σοβιετικές κινήσεις δημιούργησαν στην Ουάσινγκτον, για πρώτη φορά μεταπολεμικά, την ανησυχία μιας ενδεχόμενης στρατιωτικής σύρραξης. Μάλιστα εξετάστηκαν τρόποι αντιμετώπισης ενός παρόμοιου ενδεχομένου που προέβλεπαν εκτεταμένους αεροπορικούς στρατηγικούς βομβαρδισμούς της ΕΣΣΔ. Την περίοδο 1945-1946, η ισχύς των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων ήταν μειωμένη καθώς η αποστράτευση είχε σχεδόν ολοκληρωθεί. Συγχρόνως το διατυμπανιζόμενο ατομικό μονοπώλιο, μικρή σχετική αξία πρόσθετε στον αμερικανικό σχεδιασμό, με τον υπάρχοντα ανεπαρκή αριθμό εννέα μόνο ατομικών όπλων και αυτά όχι σε κατάσταση άμεσης χρησιμοποίησεως. Παρά τη στρατιωτική συμβατική αδυναμία, η Ουάσινγκτον, σε κίνηση υψηλού πολιτικού συμβολισμού για το ενδιαφέρον της για τα τεκταινόμενα στην Ανατολική Μεσόγειο, απέστειλε στην περιοχή σημαντική αεροναυτική δύναμη υπό το νεότευκτο αεροπλανοφόρο USN Franklin D. Roosevelt.

Την ίδια περίοδο, η απροθυμία των σοβιετικών να αποσύρουν τα στρατεύματα τους από το Ιράν, σε συνέχεια σχετικών συμφωνιών και της αντίστοιχης βρετανικής απόσυρσης, πυροδότησε νέες ανησυχίες σε Λονδίνο και Ουάσινγκτον. Η δημιουργία μάλιστα, με την ανοχή και ενθάρρυνση των σοβιετικών στρατευμάτων, της κουρδικής «Republic of Mahabad» και της αζέρικης «Azerbaijan People's Government», στις βορειοδυτικές περιοχές του Ιράν, εκτόξευσε τους φόβους αλλά και τις δυτικές πιέσεις προς τη Μόσχα στο νεοσύστατο Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών για τήρηση των δεσμεύσεων της. Η ένταση εκτονώθηκε το Μάιο του 1946 με την έναρξη της αποχώρησης των σοβιετικών στρατευμάτων από το Ιράν που οδήγησε στη σύντομη κατάρρευση των νεοσύστατων δημοκρατιών και την αποκατάσταση του ελέγχου της Τεχεράνης.⁶

Οι παραπάνω σοβιετικές κινήσεις ενέτειναν την ανησυχία στη Δύση καθώς συνοδεύθηκαν και από δηλώσεις του Josef Stalin, σε επίσημη ομιλία του στην Μόσχα στις 09 Φεβρουαρίου 1946, περί του αναπόφευκτου της σύγκρουσης με τις καπιταλιστικές δυνάμεις. Η βασική αυτή αρχή της Μαρξιστικής-Λενινιστικής

⁵ Για το θέμα της ρωσικοτουρκικών σχέσεων και τις τουρκικές μεταπολεμικές προσπάθειες κατοχύρωσης της ασφάλειας της βλέπε στο έργο της Εκάβης Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999).

⁶ Bruce R. Kunioholm, *US Policy in the Near East: the Triumphs and Tribulations of the Truman Administration* στο Michael J. Lacey ed., *The Truman Presidency*, (Woodrow Wilson International Center for Scholars and Cambridge University Press, Cambridge, 1989), p 299-304.

ιδεολογίας είχε πλήρως αποσιωπηθεί τα χρόνια της «αναγκαστικής συμμαχίας» κατά του ναζισμού. Ο σοβιετικός ηγέτης, στην ίδια ομιλία αναφέρθηκε όμως θετικά για την πολεμική συνεργασία με ΗΠΑ και Μεγάλη Βρετανία αλλά και για την ανάγκη ισχυροποίησης της χώρας του τα επόμενα 15 χρόνια. Η δυτική απάντησε ήρθε λίγες βδομάδες αργότερα, στις 05 Μαρτίου 1946, στη γνωστή ομιλία του Winston Churchill⁷ με την αναφορά στην ύπαρξη «ενός σιδερού παραπετάσματος στην Ευρώπη». Η ομιλία πραγματοποιήθηκε στο ίδρυμα Fulton, στην πολιτεία Μισούρι, γενέτειρα και εκλογική περιφέρεια του Προέδρου Truman και παρουσία και του ίδιου. Ο γηραιός «πρωθυπουργός της νίκης» και ηγέτης της αντιπολίτευσης τότε (1946), δεν θεωρούσε αναπόφευκτο τον πόλεμο με τη Σοβιετική Ένωση. Υποστήριζε ότι με αμοιβαία κατανόηση ήταν δυνατή η προσέγγιση με τη Μόσχα αλλά αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνο με την παράλληλη ενίσχυση των στρατιωτικών ικανοτήτων των δυτικών χωρών. Οι θέσεις του θεωρείται ότι αποτέλεσαν την αρχική προτροπή και πολιτική και ιδεολογική στήριξη των ευρωατλαντικών συμφώνων ασφαλείας όπως αυτά δημιουργήθηκαν και εξελίχθηκαν τα επόμενα χρόνια. Ο Gaddis αναφέρει τις παραπάνω τοποθετήσεις, Stalin και Churchill, ως τις δύο από τις τρεις σπουδαιότερες ομιλίες που διακήρυσσαν την προδιαγραφμένη πλέον πορεία αναμέτρησης των δύο κόσμων. Η τρίτη ήταν η ομιλία του Truman προς το Αμερικανικό Κογκρέσο (12 Μαρτίου 1947) όταν ανακοίνωσε την πρόθεση του για χορήγηση βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία.⁸

Σήμερα εικάζεται ότι ο σοβιετικός ηγέτης συμφωνούσε με την παρατήρηση του Winston Churchill για το εφικτό μιας προσέγγισης, είτε ως αναγκαιότητα για μια ειρηνική συνύπαρξη, είτε ακόμη ως μια τακτική κέρδους χρόνου και ενδυνάμωσης της Σοβιετικής Ένωσης στο πλαίσιο της κομμουνιστικής ιδεολογίας που θεωρούσε ότι ο χρόνος δούλευε υπέρ αυτής. Τα ρωσικά διλήμματα ασφάλειας, η συνεπακόλουθη επιμονή δημιουργίας «ζωνών ασφαλείας» στα δυτικά σύνορα, η παραβίαση διαφόρων συμφωνιών και αρκετές ακόμη ενέργειες οδήγησαν αναπόφευκτα σε αντίστοιχη δυτική ανησυχία, συσπείρωση και λήψη αντίμετρων. Η αποκάλυψη πολυμελούς δικτύου σοβιετικών πρακτόρων (κυρίως αμερικανοί πολίτες), τον Φεβρουάριο του 1946, σε σημαντικές θέσεις σε αμερικανικούς οργανισμούς και ζωτικές υπηρεσίες και η διαρροή κρίσιμων πληροφοριών στη

⁷ Thomas S. Langston, *The Cold War Presidency: A Documentary History*, (CQ Press, Washington, 2007), Document 1.7, p 35-38.

⁸ John Lewis Gaddis, *The Cold War*, (Penguin Books, New York, 2007), p 94-95.

Μόσχα, δημιούργησε εύλογες ανησυχίες στην αμερικανική κυβέρνηση. Ακόμη όμως και στα τέλη του 1946, στην Ευρώπη αλλά και στις ίδιες τις ΗΠΑ, δεν ήταν επικρατούσα η άποψη περί του αναπόφευκτου μιας βαθύτατης αντιπαράθεσης. Παρά την αντίθετη φημολογία, η αμερικανική πολιτική ήταν ακόμη αδιαμόρφωτη και υπήρχε μια καταφανής ανισορροπία μεταξύ στόχων και διαθέσιμων μέσων και κυρίως, έλλειψη ξεκάθαρης υψηλής στρατηγικής. Ταυτόχρονα, υπηρεσίες, οργανισμοί και άτομα προέκριναν τις δικές τους απόψεις για την πορεία των μεταπολεμικών σχέσεων Δύσεως και Ανατολής.

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της αμερικανικής πολιτικής, ίσως υπερτιμημένο, καθώς κατέσται σύμβολο της υιοθετηθείσας αμερικανικής στρατηγικής, κατέχει το περιβόητο «Long Telegram» του αμερικανού υψηλόβαθμου συμβούλου στην Πρεσβεία της Μόσχας, George Kennan⁹. Ο συγγραφέας του κειμένου ορθά και ευκρινώς εντόπισε τα βασικά χαρακτηριστικά της σοβιετικής δομής και κατέγραψε τις γενικές αρχές αντιμετώπισης της ενδογενούς και προερχόμενης κυρίως από ιστορικά και εθνοτικά κίνητρα, ρωσικής επεκτατικής πολιτικής, εμποτισμένης πλέον με την κομμουνιστική ιδεολογία. Λίγο αργότερα, στην έκδοση του Ιουλίου του 1947 του περιοδικού *Foreign Affairs*, δημοσιεύθηκε άρθρο με τίτλο «The Sources of Soviet Conduct» και με το ψευδώνυμο «X». Σύντομα έγινε γνωστό ότι το κείμενο είχε γραφεί από το συγγραφέα του «Long Telegram», George Kennan. Το κείμενο περιείχε απόψεις που αποτέλεσαν τα βασικά διαχρονικά θεμέλια της θεωρίας της ανάσχεσης. Κατά τον Kennan, η κομμουνιστική ιδεολογία εμπεριείχε τους σπόρους της αυτοκαταστροφής της, άρα οι ΗΠΑ δεν απαιτείτο να νικήσουν τη Σοβιετική Ένωση παρά μόνο να την εμποδίσουν να επικρατήσει. Η αμερικανική πολιτική έπρεπε λοιπόν να είναι μια μακροχρόνια, υπομονετική, σταθερή και σε συνεχή εγρήγορση ανάσχεση των σοβιετικών επεκτατικών τάσεων.¹⁰ Οι θέσεις αυτές, με ορισμένες τροποποιήσεις, τα επόμενα χρόνια κατέστησαν κυρίαρχες στην αμερικανική στρατηγική σκέψη. Ο Kennan, δίδοντας έμφαση στον

⁹ Ο George Frost Kennan υπηρετούσε στην Αμερικανική Πρεσβεία της Μόσχας ως Επιτετραμμένος (charge d'affaires) και διαβίβασε υπηρεσιακά τον Φεβρουάριο του 1946 το μακροσκελές τηλεγράφημα (περίπου 8.000 λέξεις) περιγράφοντας τις απόψεις του για τη Σοβιετική Ένωση και την απαιτούμενη αμερικανική πολιτική έναντι της Μόσχας. Ο Kennan με την επιστροφή του στις ΗΠΑ αρχικά υπηρέτησε στο National War College αλλά σύντομα επιλέγει από τον Υπουργό Εξωτερικών Marshall, ως διευθυντής της νεοσυσταθείσας υπηρεσίας, Policy Planning Staff (PPS) του State Department.

¹⁰ John Lamberton Harper, *American Visions of Europe: Franklin D. Roosevelt, George F. Kennan and Dean G. Acheson*, (Cambridge University Press), p 196-231.

ψυχολογικό παράγοντα της σοβιετικής απειλής πρότεινε ότι η αμερικανική πολιτική θα έπρεπε να κινηθεί στις παρακάτω τρεις κατευθύνσεις:¹¹

- Αποκατάσταση της ισορροπίας ισχύος μέσω της ενθάρρυνσης και ενδυνάμωσης της αυτοπεποίθησης των λαών να αντισταθούν στη σοβιετική επεκτατικότητα.
- Περιορισμό της αύξησης της επιρροής της Σοβιετικής Ένωσης πέραν των συνόρων της με εκμετάλλευση των διαφορών μεταξύ Μόσχας και των άλλων κομμουνιστικών δυνάμεων.
- Τροποποίηση των σοβιετικών αντιλήψεων με την πάροδο του χρόνου και την εφέλκηση τους σε διαπραγματεύσεις με σκοπό την επίλυση των εκκρεμών διαφορών.

Οι εκτιμήσεις και προτάσεις του Kennan, απεδείχθησαν ορθές και η υιοθετηθείσα πολιτική της ανάσχεσης (containment), λειτούργησε στηριζόμενη σε δύο χαρακτηριστικά: στην υπομονή (patience) και στη σταθερότητα (firmness) της δυτικής (αμερικανικής) υψηλής στρατηγικής.

Οι Αντίπαλοι Συνασπισμοί Σχηματοποιούνται

Το έτος 1947 μπορεί να θεωρηθεί ως η αφετηρία της δημιουργίας των δύο αντίπαλων συνασπισμών. Ο αρχικός διαχωρισμός προήλθε από την αποδοχή ή μη, των ευρωπαϊκών χωρών να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα οικονομικής βοήθειας και ανασυγκρότησης που προτάθηκε από την Ουάσινγκτον. Είχε προηγηθεί, στις 12 Μαρτίου, η σημαντική ομιλία του Προέδρου Truman στο αμερικανικό Κογκρέσο ¹² (αποκληθείσα και «Δόγμα Truman») για «υποστήριξη των ελευθέρων λαών που αντιστέκονται στην υποδούλωση τους σε ένοπλες μειονότητες ή σε εξωτερικές πιέσεις». Η πρόταση που εγκρίθηκε από το Κογκρέσο άνοιγε το δρόμο όχι μόνον για την παροχή στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία, αλλά δημιουργούσε και το αναγκαίο πολιτικό, ιδεολογικό και νομοθετικό υπόβαθρο για ενίσχυση κρατών που ήταν αποδέκτες της σοβιετικής, άμεσης ή έμμεσης, απειλής.¹³

Η Ελλάδα εν τω μεταξύ είχε ήδη βυθιστεί σε μια εμφύλια σύρραξη που διήρκεσε τρία χρόνια και προξένησε μεγαλύτερες ανθρώπινες απώλειες και υλικές ζημιές από αυτές της πολεμικής περιόδου 1940-41. Η σύρραξη αυτή αποτελούσε

¹¹ John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy During the Cold War*, (Oxford, Oxford University Press, 1982), p 35-36.

¹² Thomas S. Langston, *The Cold War Presidency: a Documentary History*, (CQ Press, Washington, 2007), Document 2.1, p 66-68.

¹³ Εκτενέστερη αναφορά για το «Δόγμα Truman» και τις εξελίξεις στην Ελλάδα, στο 2ο κεφάλαιο.

συνέχεια της διαμάχης -στο περιθώριο της τριπλής κατοχής- των κομμουνιστικών και εθνικιστικών αντιστασιακών οργανώσεων την περίοδο 1943-1944 (1ος γύρος), αλλά και της βίαιης αποτυχημένης απόπειρας των πρώτων να καταλάβουν την εξουσία την περίοδο Δεκεμβρίου 1944 - Ιανουαρίου 1945 (2ος γύρος). Αποφασιστικής σημασίας στην αντιμετώπιση της κομμουνιστικής προσπάθειας του Δεκεμβρίου 1944, ήταν η ενεργός εμπλοκή των βρετανικών στρατευμάτων που στάθμευαν ή αφίχθησαν εσπευσμένα στην Ελλάδα. Μια εμπλοκή που συνοδεύθηκε από την παντελή αντίδραση της Σοβιετικής Ένωσης, γεγονός που θεωρήθηκε ως μια σιωπηλή αποδοχή εκ μέρους του Stalin της αμφισβητούμενης «συμφωνίας των ποσοστών» με την οποία η Ελλάδα είχε περιέλθει στη δυτική ζώνη επιρροής, σε αντίθεση με Βουλγαρία, Ρουμανία, Αλβανία και Γιουγκοσλαβία. Η τρίτη φάση (3ος γύρος) της αδελφοκτόνου σύγκρουσης, ξεκίνησε στις 30 Μαρτίου 1946 με την επίθεση ανταρτικών ομάδων εναντίον του σταθμού Χωροφυλακής στο Λιτόχωρο Πιερίας. Ο 3ος γύρος περατώθηκε στο τέλος του Αυγούστου 1949 με τη συντριπτική επικράτηση του εθνικού στρατού με την πολύτιμη αμερικανική βοήθεια σε εφαρμογή του «Δόγματος Truman». Η απόφαση της αμερικανικής ενίσχυσης κατέσται αναπόφευκτος επιλογή για την Ουάσιγκτον, όταν στις 21 Φεβρουαρίου 1947, η βρετανική κυβέρνηση ενημέρωσε τις ΗΠΑ για την επικείμενη διακοπή παροχής στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία από 31 Μαρτίου του ιδίου έτους, λόγω οικονομικών αντικειμενικών αδυναμιών. Άνευ της αμερικανικής βοήθειας, η ελληνική κυβέρνηση θα κατέρρεε αδυνατώντας να αντιμετωπίσει την κομμουνιστική ανταρσία και τις ανάγκες επιβίωσης του λαού μετά το τέλος της τριπλής κατοχής. Αντίθετα η Τουρκία, το 1947, δεν γνώριζε άμεσες απειλές κατά της ασφάλειας της καθώς οι σοβιετικές πιέσεις είχαν εκτονωθεί από τα μέσα του προηγούμενου έτους και τα σοβιετικά αιτήματα ελέγχου των Στενών και επιστροφής εδαφών δεν είχαν συνέχεια ως αποτέλεσμα κυρίως της σθεναρής αμερικανοβρετανικής εναντίωσης.¹⁴

Η έμμεση εμπλοκή της Σοβιετικής Ένωσης στην εκδήλωση της νέας φάσεως της κομμουνιστικής ανταρσίας του 1946-1949 αποτέλεσε βασικό επικοινωνιακό εργαλείο των ελληνικών αστικών κομμάτων αλλά και των δυτικών υποστηρικτών της στρατηγικής της ανάσχεσης. Η δράση των ανταρτικών ομάδων στηρίχτηκε στην πολύτιμη υποστήριξη που λάμβαναν από τις τρεις όμορες, της Ελλάδος,

¹⁴ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 100-101.

κομμουνιστικές χώρες. Η υποστήριξη περιελάμβανε παροχή οπλισμού, πυρομαχικών και κυρίως την ύπαρξη ενός ασφαλούς χώρου εκπαίδευσης, διαφυγής και ανασυγκρότησης. Είναι πολύ δύσκολο να ισχυριστεί κανείς ότι οι ενέργειες αυτές γίνονταν από κυβερνήσεις ελεγχόμενες, λιγότερο ή περισσότερο από τη Μόσχα, σε άγνοια της τελευταίας. Νεότερα στοιχεία αποδεικνύουν την απροθυμία της Μόσχας να λάβει ανοικτή θέση υπέρ της κομμουνιστικής ανταρσίας στην Ελλάδα, για λόγους που αφορούσαν τη γενικότερη μεταπολεμική της πολιτική. Παρά ταύτα, μετά χαράς θα έβλεπε την ανατροπή των ελληνικών αστικών κυβερνήσεων και την αντικατάσταση τους από κομμουνιστικά στοιχεία και παρείχε την ανάλογη ιδεολογική ενθάρρυνση αλλά και την αναγκαία σιωπηλή και ανεπίσημη εξουσιοδότηση υποστήριξης σε Αλβανία, Γιουγκοσλαβία και Βουλγαρία. Ως εκ τούτου, δικαιολογημένα η ελληνική σύγκρουση 1946-1949 θεωρείται ως η πρώτη έμμεση στρατιωτική αναμέτρηση του ψυχρού πολέμου.

Στην Ευρώπη, η αναζήτηση λύσεων για το γερμανικό πρόβλημα είχε περιέλθει σε πλήρες αδιέξοδο. Η αφύσικη κατάσταση στο χωρισμένο σε 4 ζώνες κατοχής γερμανικό κράτος, παρουσίαζε πολλά και ανυπέρβλητα προβλήματα για την επίλυση των οποίων ήταν αναγκαίες συναινετικές λύσεις. Η συνδιάσκεψη των Υπουργών Εξωτερικών των 4 δυνάμεων κατοχής της Γερμανίας (ΗΠΑ, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, ΕΣΣΔ), τον Μάρτιο 1947 στη Μόσχα κατέληξε σε αδιέξοδο. Πασιφανής η επιδίωξη όλων των πλευρών να προσελκύσουν με το μέρος τους τις ανθρώπινες και πλουτοπαραγωγικές πηγές του υποτελούς αλλά δυναμικού γερμανικού έθνους.

Στα πολλαπλά προβλήματα της δοκιμαζόμενης Ευρώπης, στις αρχές του 1947 προστέθηκε και ένας εξαιρετικά δριμύς χειμώνας με σημαντικές επιπτώσεις στην παραγωγή, στην οικονομία και στην επιβίωση των πληθυσμών. Οι κοινωνικοί ιστοί αρκετών ευρωπαϊκών κρατών οδηγούνταν στην κατάρρευση και έντονος ήταν ο φόβος στις δυτικές πρωτεύουσες για άνοδο των κομμουνιστικών κομμάτων στην εξουσία με ότι αυτό μπορούσε να σημαίνει για τον προσανατολισμό των χωρών αυτών. Η ομαλή λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών μπορεί να είχε ήδη αποκατασταθεί σε Βέλγιο, Ολλανδία, Νορβηγία, Δανία, Ιταλία και Γαλλία αλλά η οικονομική κατάσταση των ευρωπαϊκών χωρών ήταν ακόμη ασταθής. Επιπλέον σε Γαλλία και Ιταλία υπήρχαν ισχυρότατα κομμουνιστικά κόμματα με συμμετοχή σε κυβερνήσεις συνασπισμού. Η συμμετοχή κομμουνιστικών κομμάτων στην εξουσία,

σε συνδυασμό με την καθυστέρηση της οικονομικής ανάπτυξης και με τα τεκταινόμενα στην υπό τη ρωσικό έλεγχο Ανατολική Ευρώπη, δημιουργούσαν βάσιμες ανησυχίες για μια σταδιακή διολίσθηση των δύο αυτών χωρών στο κομμουνιστικό στρατόπεδο. Τελικά αμφότερα τα κομμουνιστικά κόμματα αποπέμφθηκαν (Μάιος του 1947), από τις κυβερνήσεις συνασπισμού Γαλλίας και Ιταλίας, προκαλώντας όμως επικρίσεις και αντιδράσεις κατά των νέων κυβερνητικών εταίρων.

Η ανησυχία για τις εξελίξεις στην Ευρώπη ανάγκασε τις ΗΠΑ να εξαγγείλουν δια στόματος του George Marshall, στις 05 Ιουνίου 1947, κατά την διάρκεια ομιλίας του ¹⁵ στο πανεπιστήμιο Harvard, την πρόταση για τη χρηματοδότηση ενός προγράμματος οικονομικής αποκατάστασης, που θα έσπινε την ευρωπαϊκή οικονομία ξανά στα πόδια της.¹⁶ Το σχέδιο, που αποκλήθηκε και «σχέδιο Marshall»¹⁷, ήταν ανοικτό σε όλα τα ευρωπαϊκά κράτη. Σύντομα η σοβιετική πλευρά αντιτάχθηκε στην υλοποίηση του αρνούμενη να συμμετάσχει και ασκώντας πιέσεις για ανάλογη αποχή και στις χώρες που είχε ήδη υπό τον έλεγχο της. Η Μόσχα θεωρούσε το «σχέδιο Marshall», ως μια αμερικανική προσπάθεια οικονομικού ελέγχου -και έμμεσου πολιτικού- των ευρωπαϊκών κρατών με το πρόσχημα του συντονισμού της διαχείρισης των πιστώσεων. Η ανησυχία για την Μόσχα ήταν ακόμη μεγαλύτερη για τη στάση που θα τηρούσαν οι χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και για το ενδεχόμενο απομάκρυνσης τους από το σοβιετικό έλεγχο- μέσω της αμερικανικής χρηματοδότησης των πιεστικών οικονομικών αναγκών τους. Η σοβιετική πίεση ήταν επιτυχής και τελικά μόνο δεκαέξι χώρες¹⁸ συμμετείχαν στις διασκέψεις που ξεκίνησαν τον Ιούλιο στο Παρίσι για τη σύνταξη του προγράμματος οικονομικής ανασυγκρότησης (γνωστή ως Conference of Sixteen). Ο Gaddis παρατηρεί ότι οι ΗΠΑ έπρεπε να επιτύχουν την οικονομική ανασυγκρότηση της Δυτικής Ευρώπης καθώς με αυτόν τον τρόπο θα αποκαθιστούσαν την ισορροπία ισχύος και θα καταπολεμούσαν τις συνθήκες που τροφοδοτούσαν την άνοδο των κομμουνιστικών

¹⁵ Thomas S. Langston, *The Cold War Presidency: A Documentary History*, (CQ Press, Washington, 2007), Document 2.3, p 70-71.

¹⁶ John W. Young, *Η Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου, 1945-1991: Πολιτική Ιστορία*, (Εκδόσεις Πατάκη, 2014), σελ 45.

¹⁷ Μπορεί ο στρατηγός Marshall να θεωρείται ο «πατέρας» του European Recovery Program (Σχέδιο «Marshall») αλλά και άλλες εξέχοντες προσωπικότητες της αμερικανικής πολιτικής σκηνής συνετέλεσαν ώστε τελικά ο Πρόεδρος Truman να πειστεί ότι η παροχή βοήθειας για την οικονομική ανόρθωση της Ευρώπης ήταν ο βέλτιστος τρόπος αναχαίτισης της σοβιετικής απειλής.

¹⁸ Αυστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Δανία, Ελβετία, Ελλάδα, Ιρλανδία, Ισλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Μεγάλη Βρετανία, Νορβηγία, Ολλανδία, Πορτογαλία, Σουηδία και Τουρκία.

δυνάμεων. Αυτή μάλιστα η επιτυχημένη ανασυγκρότηση των ευρωπαϊκών κρατών και μείωση του κομμουνιστικού γοήτρου θα επέφερε τη σταδιακή αποδυνάμωση του σοβιετικού συνασπισμού φέροντας στο προσκήνιο τις δομικές και εγγενείς αδυναμίες του που είχε επισημάνει ο Kennan.¹⁹

Ως αντίδραση στην αμερικανική πρωτοβουλία, η Μόσχα συγκάλεσε²⁰ συνδιάσκεψη των ευρωπαϊκών κομμουνιστικών κομμάτων (σε μια μικρή πόλη της Πολωνίας, τη Szklarska Poreba) τον Οκτώβριο του 1947, που κατέληξε στην ίδρυση της Cominform (Communist Information Bureau).²¹ Η Cominform, με έδρα αρχικά το Βελιγράδι και στη συνέχεια το Βουκουρέστι, αποτελούσε ουσιαστικά μια νέα διεθνή οργάνωση πιο ευέλικτη και λειτουργική από την Κομμουνιστική Διεθνή (Comintern), που σε ένδειξη καλής θέλησης του Stalin προς τους Δυτικούς συμμάχους, είχε αυτοδιαλυθεί στη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (1943). Εν συνεχεία, η Μόσχα υπέγραψε συμφωνίες οικονομικής συνεργασίας με όλα τα υπό κομμουνιστικό έλεγχο κράτη της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης - πλην της Ανατολικής Γερμανίας και της Αλβανίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο, εκτός από την εξασφάλιση πρώτων υλών για τη βαριά της βιομηχανία (είτε ως πολεμικές αποζημιώσεις είτε με προνομιακά χαμηλές τιμές), εγκαινιάστηκε το πλέγμα σχέσεων οικονομικής εξάρτησης των κρατών αυτών με την ΕΣΣΔ, που πλαισίωνε και ενίσχυε την πολιτική τους εξάρτηση από τη Μόσχα. Με τη δημιουργία δύο ξεχωριστών και ασύμβατων μεταξύ τους οικονομικών στρατοπέδων το 1947 είχε επέλθει η πρώτη επισημοποίηση της ρήξεως των δύο κόσμων και ξεκινούσε η σταδιακή οικοδόμηση των αντιπάλων συνασπισμών του ψυχρού πολέμου.

Στο δυτικό στρατόπεδο, σχετικά απαρατήρητη πέρασε η Συνθήκη Συμμαχίας και Αμοιβαίας Βοήθειας που συνομολογήθηκε στις 04 Μαρτίου 1947 στη Δουνκέρκη (Treaty of Dunkirk), μεταξύ Μεγάλης Βρετανίας και Γαλλίας. Διακηρυκτικός στόχος της συνθήκης που τέθηκε σε ισχύ στις 08 Σεπτεμβρίου του ίδιου έτους, ήταν η αντιμετώπιση ενδεχόμενης επιθετικής επανεμφάνισης της γερμανικής απειλής. Από πολλούς ιστορικούς διατυπώνεται η γνώμη ότι ουσιαστικά η συνθήκη αποτελούσε το πρόπλασμα μιας ευρωπαϊκής αμυντικής συσπείρωσης πρωτευόντως για αντιμετώπιση

¹⁹ John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy During the Cold War*, (Oxford, Oxford University Press, 1982), p 43-44.

²⁰ Η σύγκλιση της συνδιάσκεψης έγινε γνωστή στις 22 Σεπτεμβρίου 1947, την ίδια ημέρα που η «Conference of Sixteen» ολοκλήρωνε το αίτημα της παροχής αμερικανική οικονομικής βοήθειας.

²¹ Thomas S. Langston, *The Cold War Presidency: A Documentary History*, (CQ Press, Washington, 2007), Document 2.5, p 72-73.

της σοβιετικής απειλής και δευτερευόντως για την Γερμανία, καίτοι διακηρυκτικά αναφέρονταν στην τελευταία.²²

Πλέον οι αντιδράσεις που οδηγούσαν στην εμβάθυνση της αντιπαράθεσης ήταν αλυσιδωτές και επεκτάθηκαν από την οικονομική συσπείρωση σε μια πολιτική και στρατιωτική πόλωση σε δύο βαθιά ιδεολογικά αντιμέτωπους συνασπισμούς. Η διάσκεψη των δεκαέξι κρατών στο Παρίσι ολοκληρώθηκε επιτυχώς το Σεπτέμβριο του 1947 και το σχετικό πρόγραμμα που καταρτίστηκε, σύμφωνα με τις αμερικανικές επισημάνσεις και επιταγές, επέτρεψε την Ουάσιγκτον να προχωρήσει στην υλοποίηση του. Το προταθέν πρόγραμμα οικονομικής ανασυγκρότησης (European Economic Reconstruction Program) εγκρίθηκε από το αμερικανικό Κογκρέσο²³ και υπό την ονομασία European Recovery Program τέθηκε σε ισχύ με Προεδρικό Διάταγμα στις 03 Απριλίου 1948. Συγχρόνως στις 16 Απριλίου ιδρύθηκε στο Παρίσι ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας (Organisation for European Economic Cooperation -OEEC)²⁴ με σκοπό να συντονίζει τις προσπάθειες ανόρθωσης της ευρωπαϊκής οικονομίας μέσω του European Recovery Program (που έμεινε ευρέως γνωστό ως «Σχέδιο Marshall»).

Καθώς όμως ολοκληρώνονταν οι προσπάθειες ολοκλήρωσης του προγράμματος της οικονομικής ανασυγκρότησης που οδήγησαν σε μια διασύνδεση, αλληλεξάρτηση και αμερικανική εποπτεία των ευρωπαϊκών κρατών, εκδηλώθηκαν το Φεβρουάριο του 1948 τα γεγονότα της Τσεχοσλοβακίας (γνωστά ως το «πραξικόπημα της Πράγας»). Η παραίτηση των υπουργών των αστικών κομμάτων από την κυβέρνηση συνασπισμού στην Πράγα, οδήγησε στη μονομερή ανάληψη της εξουσίας από το κομμουνιστικό κόμμα με τη χρήση εκφοβιστικών μεθόδων και συνταγματικών παρατυπιών. Η Τσεχοσλοβακία εντάχθηκε πλέον στην ομάδα των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης που βρίσκονταν υπό τον έλεγχο κομμουνιστικών καθεστώτων με την ασφυκτική εποπτεία της Μόσχας και την άγρυπνη παρουσία των

²² Πρωτεργάτης της συνθήκης εκείνης ήταν ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών Ernest Bevin ο οποίος, αντιλαμβανόμενος τις αμερικανικές συνταγματικές δεσμεύσεις και δισταγμούς, ήταν υπέρμαχος μιας ευρωπαϊκής αμυντικής πρωτοβουλίας που θα διασφάλιζε τη Δυτική Ευρώπη από τη σοβιετική απειλή.

²³ Η έγκριση επετεύχθη με συντριπτική πλειοψηφία 67 υπέρ έναντι 17 κατά, στη Γερουσία και αντίστοιχα 329 υπέρ έναντι 74 κατά, στη Βουλή των Αντιπροσώπων.

²⁴ Στον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας, πλέον των δεκαέξι κρατών της «Conference of Sixteen», συμμετείχαν οι ΗΠΑ και η Δυτική Γερμανία. Η τελευταία αρχικά υπό τη διπλή εκπροσώπηση της κοινής αμερικανοβρετανικής και γαλλικής ζώνης κατοχής. Ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας αντικαταστάθηκε το 1961 από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, ΟΟΣΑ (Economic Cooperation and Development Organisation -ECDO) που περιλαμβάνει πλέον και μη ευρωπαϊκά κράτη.

σοβιετικών στρατευμάτων. Οι εξελίξεις στην Τσεχοσλοβακία θορύβησαν τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες που έβλεπαν ότι εκτός από την απειλή του σοβιετικού στρατού, οι πολιτικές μεθοδεύσεις των κομμουνιστικών κομμάτων έθεταν σε κίνδυνο την λειτουργία των φιλελεύθερων δυτικών δημοκρατιών. Καίτοι οι δυτικοί στρατιωτικοί εμπειρογνώμονες δεν θεωρούσαν πιθανή μια επικείμενη σοβιετική εισβολή στη Δυτική Ευρώπη, λόγω κυρίως των δυσκολιών που αντιμετώπιζε και η ίδια η Σοβιετική Ένωση, ο φόβος ενός «ατυχήματος» ήταν πάντα υπαρκτός. Η επιβολή ασφυκτικού κομμουνιστικού ελέγχου στη Τσεχοσλοβακία ξύπνησε μνήμες, αλλά και τύψεις, των πρόσφατων προπολεμικών γεγονότων. Ο ίδιος ο Πρόεδρος Truman έγραψε στην κόρη του Margaret: *«αντιμετωπίζουμε την ίδια ακριβώς κατάσταση που Βρετανία και Γαλλία βίωσαν το 1938-9 με τον Hitler»*. Στις 17 Μαρτίου 1948, ο Truman χαρακτήρισε ως «σοκ» τις εξελίξεις στην Τσεχοσλοβακία, στα πλαίσια μιας ιδιαίτερα σκληρής ομιλίας του σε κοινή συνεδρίαση του Κογκρέσου που οδήγησε στην συντριπτική επικύρωση του European Recovery Program λίγες ώρες αργότερα.²⁵

Την ίδια ημέρα, η Συνθήκη των Βρυξελλών υπογράφονταν από τους αντιπροσώπους πέντε ευρωπαϊκών κρατών στη βελγική πρωτεύουσα. Ως γνωστόν, οι Ευρωπαίοι απεγνωσμένα ζητούσαν μια εγγύηση ασφαλείας (πέραν της παρουσίας αμερικανικών στρατευμάτων κυρίως στη Γερμανία) από την Ουάσινγκτον. Η τελευταία είχε ήδη προχωρήσει σε αποφασιστικά βήματα με την έγκριση του European Recovery Program και την διακήρυξη του «Δόγματος Truman» αλλά ήταν απρόθυμη να προχωρήσει σε παροχή συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας ή στη συγκρότηση μιας αμυντικής συμμαχίας. Το 1948 αποτελούσε και έτος προεδρικών εκλογών στις ΗΠΑ (02 Νοεμβρίου), με τις απορρέουσες συνέπειες και περιορισμούς που δημιουργούσε στην αμερικανική πολιτική ζωή. Οι Αμερικανοί επέμεναν ότι οι Ευρωπαίοι θα έπρεπε να κάνουν οι ίδιοι τα πρώτα βήματα προς την κατεύθυνση της υπεράσπισης του εαυτού τους.²⁶ Το γεγονός αυτό το είχε αντιληφθεί ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών Ernest Bevin, που πέτυχε τη σύναψη του Συνθήκης των Βρυξελλών. Η Συνθήκη αποτελούσε συνέχεια της Treaty of Dunkirk και συμμετείχαν εκτός της Μεγάλης Βρετανίας, η Γαλλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και η

²⁵ Richard J. Barnett, *Allies: America-Europe-Japan since the War*, (Jonathan Cape, London, 1984), σελ 128.

²⁶ John W. Young, *Η Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου, 1945-1991: Πολιτική Ιστορία*, (Εκδόσεις Πατάκης, 2014), σελ 47.

Ολλανδία. Στόχος της Συνθήκης ήταν η εξασφάλιση των συμμετασχόντων από την κομμουνιστική απειλή μέσω μιας στενότερης συνεργασίας που θα διαμορφώνονταν πολυεπίπεδα με επέκταση και στο αμυντικό σκέλος. Η Συνθήκη²⁷ υπογράφηκε στις 17 Μαρτίου 1948 έχοντας πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και στρατιωτικές προβλέψεις και αποτέλεσε τον πρόδρομο της Ατλαντικής Συμμαχίας. Το Σεπτέμβριο, οι συμμετέχουσες χώρες αποφάσισαν να προχωρήσουν στη δημιουργία του αμυντικού σκέλους της Συνθήκης με την ονομασία Western Union Defence Organisation.²⁸ Η πολιτική και συμβολική σημασία της Συνθήκης των Βρυξελλών ήταν καθοριστική. Στο στρατιωτικό όμως επίπεδο, οι αμυντικές ικανότητες των πέντε κρατών αδυνατούσαν να αντισταθμίσουν τη συντριπτική υπεροχή του σοβιετικού στρατού και η προσφυγή στην αμερικανική συνδρομή ήταν απαραίτητη. Ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών, λίγο πριν την υπογραφή της Συνθήκης, σε μήνυμα του προς τον αμερικανό ομόλογο του, αναγνώριζε ότι η δρομολογούμενη διευθέτηση θα ήταν ημιτελής αν δεν επεκτείνονταν στην ιδέα μιας ενιαίας βορειοατλαντικής συμφωνίας, θέση που ο στρατηγός Marshall έβλεπε όλο και πιο θετικά.²⁹ Με αυτές τις σκέψεις και εντεινόμενη τη δυτική ανησυχία από τις σοβιετικές κινήσεις, ξεκίνησαν μυστικές συνομιλίες (Μάρτιος 1948) μεταξύ ΗΠΑ, Καναδά και Μεγάλης Βρετανίας, στην Ουάσινγκτον για την οικοδόμηση μιας ευρείας αντισοβιετικής συμμαχίας. Η δυτική αδυναμία καθιστούσε αναγκαία την ένταξη της Γερμανίας (τουλάχιστον του τμήματος που ήταν υπό δυτική κατοχή) στη αντικομμουνιστική δυτική σύμπραξη γεγονός που προβλημάτιζε τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και κυρίως το Παρίσι. Το τελευταίο εξέφρασε αργότερα τη δυσαρέσκεια του που δεν είχε κληθεί στις μυστικές εαρινές συνομιλίες των τριών χωρών έχοντας αναπτύξει μερικώς διαφοροποιημένες θέσεις από τις απόψεις της Ουάσινγκτον.

Παράλληλα με τις ανησυχίες για τις εξελίξεις, το γερμανικό πρόβλημα εξακολουθούσε να αποτελεί το σημαντικότερο σημείο τριβής των δύο υπό συγκρότηση συνασπισμών. Η αποτυχία των διαβουλεύσεων των τεσσάρων

²⁷ Η πλήρης ονομασία της Συνθήκης ήταν: Treaty of Economic, Social and Cultural Collaboration and Collective Self-Defence. Στο προοίμιο γίνονταν μνεία για ενδεχόμενη επανεμφάνιση της επιθετικής γερμανικής πολιτικής αλλά το άρθρο IV είχε ευρύτερες προβλέψεις αναφερόμενο γενικά σε επίθεση κατά των μελών της Συνθήκης στην Ευρώπη.

²⁸ Η μετεξέλιξη αυτών των προσπαθειών αποτελεί ένα τεράστιο και ενδιαφέρον κεφάλαιο των προσπαθειών της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σε παράλληλη πάντα πορεία με την εξέλιξη των ευρωατλαντικών σχέσεων.

²⁹ Tony Judt, *Η Ευρώπη μετά τον Πόλεμο*, (Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2012), σελ 149.

Υπουργών Εξωτερικών (ΗΠΑ, Μεγάλης Βρετανίας, Γαλλίας και ΕΣΣΔ) για το μέλλον της Γερμανίας, τον Μάρτιο του 1947, άνοιξε το δρόμο για αναζήτηση μονομερών λύσεων. Στο Λονδίνο διεξήχθησαν συνομιλίες μεταξύ των τριών δυτικών δυνάμεων κατοχής της Γερμανίας και των τριών χωρών της Benelux (Βέλγιο, Λουξεμβούργο και Ολλανδία) για το μέλλον της Γερμανίας. Οι συνομιλίες γνωστές ως «London Accords», διεξήχθησαν σε δύο φάσεις (23 Φεβρουαρίου - 06 Μαρτίου και 20 Απριλίου - 02 Ιουνίου 1948) και κατέληξαν σε αποφάσεις για το μέλλον της (Δυτικής) Γερμανίας και το σταδιακό μετασχηματισμό της υπό κατοχή χώρας, σε Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, κοινοβουλευτικού μορφής διακυβέρνησης και αντικομμουνιστικής ιδεολογίας. Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε τις οργισμένες αντιδράσεις της Μόσχας.

Σημαντικά Αγκάθια

Με τη συνομολόγηση, έστω και αρχικά ασθενικών συμπράξεων, οι εξελίξεις ήταν πλέον ραγδαίες και το γερμανικό πρόβλημα παρέμεινε στον πυρήνα της αντιπαράθεσης. Οποιαδήποτε κίνηση της κάθε πλευράς ερμηνεύονταν από τον αντίπαλο ως προσπάθεια απομείωσης της ισχύος του, γεγονός που επέβαλε την άμεση αντίδραση και λήψη κατάλληλων αντίμετρων. Σε αυτό το πλαίσιο, η αντιπαράθεση Δύσης-Ανατολής κλιμακώθηκε στα μέσα του 1948 με την κρίση του Βερολίνου που δημιούργησε φόβους για μια θερμή σύγκρουση για τον έλεγχο της πόλεως. Ο Stalin, προφανώς ελπίζοντας σε μια δυτική υποχώρηση, αποφάσισε και εξαγγέλλει αιφνιδιαστικά, στις 24 Ιουνίου, τον πλήρη οδικό, σιδηροδρομικό και υδάτινο αποκλεισμό του Δυτικού Βερολίνου από το σοβιετικό στρατό.³⁰ Αρχικά, οι Σοβιετικοί απέδωσαν τον αποκλεισμό ως αποτέλεσμα «τεχνικών δυσκολιών» αλλά σύντομα ανακάλεσαν τα προσχήματα. Εκτιμούσαν ότι οι Αμερικανοί δεν θα αποτολμούσαν επιθετική ενέργεια για άρση του αποκλεισμού και καθώς δεν θα είχαν τις δυνατότητες ανεφοδιασμού του Βερολίνου θα αποδέχονταν την απόσυρση των δυνάμεων τους. Για να αποδείξουν δε την αποφασιστικότητα τους μετακίνησαν μέρος των στρατευμάτων τους³¹ περίξ του Βερολίνου. Με αυτήν την επίδειξη δύναμews και αποφασιστικότητας, ο Stalin θεωρούσε ότι θα σημείωνε μια σημαντική συμβολική

³⁰ Οι Σοβιετικοί είχαν αρχίσει να δημιουργούν προσκόμματα στη διακίνηση των συμμαχικών δυνάμεων και εφοδίων-από και προς το Βερολίνο-από το Μάρτιο.

³¹ Την εποχή εκείνη στάθμευε στην Ανατολική Γερμανία δύναμη περίπου 250.000 σοβιετικών στρατευμάτων.

νίκη και συγχρόνως θα απαλλάσσονταν από το ενοχλητικό αυτό προγεφύρωμα μέσα στη σοβιετική ζώνη κατοχής της Γερμανίας.

Η αντίδραση του αμερικανού Προέδρου ήταν ψύχραιμη, αποφασιστική και συνάμα σχεδιασμένη να αποφύγει, όσο ήταν δυνατό την κλιμάκωση ή ένα ατύχημα που θα οδηγούσε σε ανεπιθύμητη σύγκρουση. Η επιλογή της λύσεως του αεροπορικού ανεφοδιασμού της πόλεως, καίτοι αρχικά επικρίθηκε ως μη ικανή να παρέχει τα απαραίτητα εφόδια για τα δύο εκατομμύρια αποκλεισμένους Βερολινέζους, αποδείχτηκε τελικά επιτυχής. Ο μέσος αριθμός των προσγειώσεων των συμμαχικών αεροσκαφών στα αεροδρόμια του Βερολίνου υπερέβη κατά πολύ των αριθμό των χιλίων ανά ημέρα.³² Οι Σοβιετικοί δεν τόλμησαν να παρεμποδίσουν τις πτήσεις ανεφοδιασμού και αναγκάστηκαν να διακόψουν τον αποκλεισμό της πόλεως στις 09 Μαΐου 1949. Τελικά η σοβιετική πρόκληση εξελίχθηκε σε θρίαμβο των δυτικών δυνάμεων και του Προέδρου Truman ο οποίος στις εκλογές εξασφάλισε μια δεύτερη προεδρική θητεία. Παράλληλα το κόμμα του, Democratic Party, απόκτησε την πλειοψηφία των εδρών στη Γερουσία και στη Βουλή των Αντιπροσώπων, προσδίδοντας μεγαλύτερη ευελιξία στις επιλογές του. Η κρίση του Βερολίνου είχε όμως εμβαθύνει την καχυποψία μεταξύ Δύσης και Ανατολής και είχε επισφραγίσει τη συγκρότηση των δύο αντιπάλων πολιτικών, οικονομικών και στρατιωτικών συνασπισμών.

Ένα σημαντικό γεγονός που εξελίχθηκε παράλληλα με την κρίση του Βερολίνου, χωρίς όμως άμεση διασύνδεση με αυτήν, ήταν η διακοπή των σχέσεων Stalin - Tito. Ο πρώτος θεώρησε ότι η πολιτική του γιουγκοσλάβου ηγέτη ήταν υπερβολικά ανεξάρτητη και φοβούμενος ότι θα αποτελούσε παρότρυνση για τις υπόλοιπες χώρες του κομμουνιστικού συνασπισμού, προχώρησε σε κινήσεις υπονόμησης και προσπάθειες ανατροπής του. Οι απόπειρες απέτυχαν και οι σχέσεις Μόσχας-Βελιγραδίου ψυχράνθηκαν και οδηγήθηκαν στην πλήρη διακοπή. Στις 28 Ιουνίου 1948, η Γιουγκοσλαβία αποπέμφθηκε από την Cominform και η ρήξη Μόσχας - Βελιγραδίου έγινε ευρέως γνωστή. Η Γιουγκοσλαβία εν συνεχεία έκανε ένα άνοιγμα προς τη Δύση και μάλιστα το 1950, έλαβε οικονομική και στρατιωτική βοήθεια από τις ΗΠΑ. Το ύψος της βοήθειας ανήλθε στα επόμενα πέντε χρόνια, στο

³² Για συνοπτικά στοιχεία σχετικά με τις επιδόσεις της αερογέφυρας βλέπε: Thomas S. Langston, *The Cold War Presidency: A Documentary History*, (CQ Press, Washington, 2007), Document 2.6, p 73.

ποσό των 1,2 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Η απομάκρυνση της Γιουγκοσλαβίας από τη Μόσχα είχε σημαντικότερες επιπτώσεις στη διεξαγωγή του ελληνικού εμφυλίου πολέμου αλλά και στις αναζητήσεις εγγυήσεων ασφαλείας από την Αθήνα και τους σχεδιασμούς των δυτικών δυνάμεων για την περιοχή. Χρειάστηκε όμως να περάσει ένας ολόκληρος χρόνος για να διακοπεί η υποστήριξη του Τίτο προς τους Έλληνες αντάρτες καθώς, παρά τη διακοπή των σχέσεων με τη Μόσχα, αυτή συνεχίστηκε μειούμενη μέχρι και τον Ιούλιο του 1949.

Το 1948 κορυφώθηκε και η κρίση στην Παλαιστίνη με την αποχώρηση των βρετανικών δυνάμεων, το ξέσπασμα του πρώτου αραβοϊσραηλινού πολέμου και την ουσιαστική χάραξη των συνόρων του νέου κράτους του Ισραήλ μετά τις νίκες του επί των αραβικών δυνάμεων. Η έκρυθμη κατάσταση στη Παλαιστίνη θα επηρέαζε από εδώ και πέρα τις σχέσεις των αραβικών κρατών με το Ισραήλ και κατά συνέπειες τις ισορροπίες στην περιοχή, πυροδοτώντας φόβους για εκμετάλλευση και προώθηση της Μόσχας στις πετρελαιοπαραγωγές περιοχές της Μέσης Ανατολής. Προβληματικές και αβέβαιες εξελίχθηκαν και οι σχέσεις Βρετανίας με την Αίγυπτο και το Ιράκ με συνέπεια την αναβάθμιση του ρόλου της Κύπρου ως σημαντικότετου πυλώνα της Βρετανικής Αυτοκρατορίας. Η γενικότερη αναταραχή και πολυπλοκότητα του τοπίου στη Μέση Ανατολή αναπόφευκτα θα επηρέαζαν τους σχεδιασμούς που απέβλεπαν σε διάφορα, δυτικής εμπνεύσεως, Μεσογειακά ή Μεσανατολικά Σύμφωνα.

Η Αμερική Επιστρέφει, ο Απομονωτισμός Ηττείται

Οι εξελίξεις όμως στη παλαιά γερμανική πρωτεύουσα επιτάχυναν τις προσπάθειες δυτικής σύμπραξης με καθοριστική πάντα τη συμβολή του Ernest Bevin. Λίγες ημέρες μετά την έναρξη της κρίσεως του Βερολίνου, στις 06 Ιουλίου 1948, οι μυστικές συνομιλίες στην Ουάσινγκτον για την οικοδόμηση του βορειοατλαντικού συμφώνου διευρύνθηκαν και περιέλαβαν και τα υπόλοιπα κράτη της Συνθήκης των Βρυξελλών. Η πρόταση του βρετανού Υπουργού Εξωτερικών, διατυπωθείσα ένα περίπου μήνα πριν την κρίση της Πράγας, για οικοδόμηση μιας «συμμαχίας συλλογικής άμυνας» είχε αρχίσει να δρομολογείται υπό την πίεση των γεγονότων και των υπερβολικών, αλλά όχι αδικαιολόγητων, φόβων για σοβιετικές ενέργειες. Στην ίδια κατεύθυνση και η πρόταση του Καναδού πρωθυπουργού, Louis Saint-Laurent, στις 28 Απριλίου στο καναδικό κοινοβούλιο, για τη δημιουργία ενός περιφερειακού αμυντικού συμφώνου με συμμετοχή των ΗΠΑ, Καναδά και Δυτικής Ευρώπης. Η

πρόταση αυτή έγινε με ενθουσιασμό δεκτή από τον Bevin, μια βδομάδα αργότερα, σε δηλώσεις του στο βρετανικό κοινοβούλιο. Ο δρόμος όμως για την αμερικανική συμμετοχή άνοιξε όταν η Αμερικανική Γερουσία, στις 11 Ιουνίου, με συντριπτική πλειοψηφία ενέκρινε το αποκληθέν Ψήφισμα Vandenberg (Senate Resolution 239, Eightieth Congress).³³

Το Ψήφισμα ³⁴ αποτέλεσε την «ταφόπλακα» των προσπαθειών επανάκαμψης τάσεων απομονωτισμού στην αμερικανική εξωτερική πολιτική και επί της ουσίας άνοιγε το δρόμο για συμμετοχή της χώρας σε διεθνείς αμυντικές συμφωνίες.³⁵ Πλέον με την έγκριση της Γερουσίας, η συμβολή και εμπλοκή των ΗΠΑ κατέστη καίρια και οι συνομιλίες του State Department με τις αντιπροσωπείες του Καναδά και των πέντε χωρών της Συνθήκης των Βρυξελλών ευοδώθηκαν στις 09 Σεπτεμβρίου με τη σύνταξη ομόφωνης πρότασης (Washington Paper) προς τις κυβερνήσεις τους για τη συνομολόγηση της βορειοατλαντικής συμμαχίας.³⁶ Η πρόταση αυτή περιείχε τις βασικές κατευθύνσεις του προς σύναψη συμφώνου.³⁷ Καίτοι οι συνομιλίες διεξήχθησαν υπό την απειλητική σκιά της κρίσεως του Βερολίνου, η πρόοδος δεν ήταν η αναμενόμενη. Κύριες αιτίες, η αμερικανική διστακτικότητα λόγω των προεδρικών εκλογών αλλά και οι διαφορετικές προσεγγίσεις Λονδίνου και Παρισιού σχετικά με τον τρόπο της αμερικανικής εμπλοκής και τα συμβαλλόμενα στο σύμφωνο κράτη.³⁸ Οι αρχικές θέσεις της Γαλλίας ήταν ανεδαφικές καθώς επεδίωκαν ισχυρή αμερικανική δέσμευση και άμεση στρατιωτική βοήθεια. Οι ΗΠΑ, για συνταγματικούς κυρίως λόγους, αδυνατούσαν να συναινέσουν στην άμεση (αυτοματοποιημένη) στρατιωτική εμπλοκή, παρακάμπτοντας ενδεχομένως τη Γερουσία, ενώ ενδιαφέρονταν για μια ευρύτερη κάλυψη της ευρωπαϊκής ηπείρου. Αναφορικά για την αμερικανική στρατιωτική βοήθεια, η Ουάσινγκτον είχε ήδη

³³ Το Ψήφισμα εγκρίθηκε στην Αμερικανική Γερουσία με 64 ψήφους υπέρ έναντι 4 κατά.

³⁴ Για το πλήρες κείμενο βλέπε: Thomas S. Langston, *The Cold War Presidency: A Documentary History*, (CQ Press, Washington, 2007), Document 2.8, p 75.

³⁵ Οι δύο πιο χαρακτηριστικές παράγραφοι του σύντομου Ψηφίσματος ανέφεραν κατά λέξη:

Παράγραφος 2: «*Progressive development of regional and other collective arrangements for individual and collective self-defense in accordance with the purposes, principles, and provisions of the Charter*».

Παράγραφος 3: «*Association of the United States, by constitutional process, with such regional and other collective arrangements as are based on continuous and effective self-help and mutual aid, and as affect its national security*».

³⁶ Το κείμενο των 6 αντιπροσωπειών (καθώς το Λουξεμβούργο αντιπροσωπεύθηκε από το Βέλγιο) υπήρξε το αποτέλεσμα των αποκληθέντων «six - power talks» στην Ουάσινγκτον.

³⁷ Lord Ismay, Secretary General of NATO (1952-1957), *NATO the first 5 Years: 1949-1954*, (NATO publications), Chapter 1.

³⁸ John W. Young, *Britain, France and the Unity of Europe 1945-1951*, (Leicester University Press, 1984), σελ 99.

δρομολογήσει ενέργειες για την έγκριση ενός προγράμματος στρατιωτικής βοήθειας προς την Ευρώπη αλλά η ενεργοποίηση του απαιτούσε την εξασφάλιση των αναγκαίων εγκρίσεων από τα διστακτικά αμερικανικά νομοθετικά σώματα.³⁹ Χρειάστηκε η ψύχραιμη και ρεαλιστική μεσολάβηση του Λονδίνου για να πειστεί η γαλλική πρωτεύουσα να υποχωρήσει από τις θέσεις της στα τέλη του Αυγούστου του 1948. Η αρχικά ανεδραφική και μη ευέλικτη γαλλική στάση έχει αποδοθεί σε λανθασμένους υπολογισμούς αλλά και εσωτερικές πολιτικές σκοπιμότητες σε μια περίοδο έντονων κυβερνητικών κρίσεων.⁴⁰

Μετά την ολοκλήρωση των αμερικανικών προεδρικών εκλογών και τη θριαμβευτική επανεκλογή του Truman οι συνομιλίες επανελήφθησαν σε επίπεδο Πρέσβων, στην Ουάσιγκτον στις 09 Δεκεμβρίου 1948 και διήρκησαν μέχρι την οριστική διατύπωση της Συνθήκης και την υπογραφή της, στις 04 Απριλίου του 1949, από τα δώδεκα τελικά συμβαλλόμενα μέρη. Στις διαπραγματεύσεις του Δεκεμβρίου, το Λουξεμβούργο απέστειλε το δικό του εκπρόσωπο με τον αριθμό των συμμετασχόντων αντιπροσωπειών να ανέρχεται πλέον στους επτά.⁴¹ Το μείζον πρόβλημα ήταν η διατύπωση του άρθρου 5 που αφορούσε τη στρατιωτική εμπλοκή των μελών και το οποίο θα έπρεπε να ήταν σύμφωνο με τις συνταγματικές προβλέψεις των ΗΠΑ. Η θέση των ευρωπαϊκών κρατών, ήταν υπέρ μια «αυτοματοποιημένης» εμπλοκής των συμβαλλομένων στην περίπτωση που ένα ή περισσότερα μέρη αντιμετώπιζαν ένοπλη επίθεση. Οι ΗΠΑ αντετίθεντο σε μια τέτοια διατύπωση που πιθανόν να τις ενέπλεκε αυτόματα σε έναν πόλεμο, χωρίς την τήρηση των προβλεπομένων συνταγματικών διαδικασιών. Αναπόφευκτα, η θέση των ΗΠΑ επεκράτησε και η διατύπωση του άρθρου 5, που αποτελεί και την κορωνίδα της Ατλαντικής Συμμαχίας, αναφέρεται σε παροχή βοήθειας «όπως αυτή κρίνεται αναγκαία».⁴² Τα προηγούμενα άρθρα 2 και 4 έθεσαν τις βάσεις για μια ενισχυμένη

³⁹ Η υλοποίηση του προγράμματος της αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας προς τις χώρες του NATO (Military Assistance Program) ξεκίνησε ουσιαστικά το Δεκέμβριο του 1950 καίτοι ο Πρόεδρος Truman υπέγραψε στις 06 Οκτωβρίου 1949 και μετά την έγκριση των νομοθετικών σωμάτων, τη σχετική τροπολογία με την ονομασία Mutual Defence Assistance Act.

⁴⁰ John W. Young, *Britain, France and the Unity of Europe 1945-1951*, (Leicester University Press, 1984), chapter 11, σελ 99-107.

⁴¹ ΗΠΑ, Καναδάς, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο και Λουξεμβούργο

⁴² Άρθρο 5 του North Atlantic Treaty:

«The Parties agree that an armed attack against one or more of them in Europe or North America shall be considered an attack against them all and consequently they agree that, if such an armed attack occurs, each of them, in exercise of the right of individual or collective self-defence recognised by Article 51 of the Charter of the United Nations, will assist the Party or Parties so attacked by taking forthwith, individually and in concert with the other Parties, such action as it deems necessary,

συνεργασία σε διάφορους τομείς (πλέον της κοινής άμυνας) αλλά και διαβούλευσης αντίστοιχα. Διαφορετικές απόψεις υπήρξαν σχετικά με τη ζώνη ευθύνης της Συμμαχίας στο σχετικό άρθρο 6 της Συνθήκης.⁴³ Ειδικότερα, οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία επιθυμούσαν έναν περιορισμένο γεωγραφικά προσδιορισμό ενώ η Γαλλία, με την προσοχή της στραμμένη στις εκτεθειμένες αποικίες της, επιθυμούσε έναν ευρύτερο ρόλο και διευρυμένη περιοχή ευθύνης της Συμμαχίας. Ο συμβιβασμός σε αυτές τις αντικρουόμενες απόψεις επήλθε με μια διατύπωση που κάλυπτε αρκετές από τις γαλλικές ανησυχίες και με αναφορά σε αναπτυγμένες δυνάμεις (χερσαίες-θαλάσσιες-αεροπορικές) στην Ευρώπη, στη Μεσόγειο και βορείως του τροπικού του Καρκίνου στο Βόρειο Ατλαντικό.

Σημείο προβληματισμού και ο προσδιορισμός των κρατών στα οποία θα απευθύνετο πρόσκληση ένταξης στη Συμμαχία. Η βρετανική θέση ήταν υπέρ μιας περιορισμένης Συμμαχίας βορειοατλαντικών χωρών ενώ οι ΗΠΑ είχαν μια περισσότερη ανοικτή προσέγγιση. Κατόπιν έντονων συζητήσεων, προσκλήθηκαν να συμμετάσχουν ως ιδρυτικά μέλη (επιπλέον των επτά προαναφερθέντων χωρών), η Νορβηγία, η Δανία, η Ισλανδία, η Πορτογαλία και η Ιταλία. Έγινε μάλιστα αποδεκτό το αίτημα της Γαλλίας να ενταχθεί η περιοχή της Αλγερίας στη ζώνη ευθύνης της Συμμαχίας (ως περιοχή πλήρως διοικητικά εντεταγμένη στα εδάφη της Γαλλίας) ενώ αντίθετα απορρίφθηκε παρόμοιο αίτημα του Βελγίου για το Κονγκό. Το θέμα της εισδοχής της Γερμανίας επικρέμονταν στις συνομιλίες αλλά όλοι αντιλαμβάνονταν ότι θα έπρεπε να παραπεμφθεί για εξέταση στο εγγύς μέλλον καθώς προείχε να ρυθμιστούν προηγουμένως σημαντικά θέματα για τη συνταγματική και λειτουργική μορφή της χώρας αυτής. Ενδιαφέρουσα ήταν η περίπτωση της ένταξης της Ιταλίας, η οποία και αποτέλεσε αντικείμενο αντικρουόμενων απόψεων, κρατικών συμφερόντων, διπλωματικών ελιγμών, εκμεταλλεύσεως ευκαιριών αλλά και εκβιασμών.⁴⁴ Η ικανοποιητική για τη Ρώμη έκβαση, υπήρξε περισσότερο αποτέλεσμα ισορροπιών και συμβιβασμών των μεγάλων δυτικών δυνάμεων και λιγότερο απόρροια μιας

including the use of armed force, to restore and maintain the security of the North Atlantic area. Any such armed attack and all measures taken as a result thereof shall immediately be reported to the Security Council. Such measures shall be terminated when the Security Council has taken the measures necessary to restore and maintain international peace and security. »

⁴³ Το συγκεκριμένο άρθρο τροποποιήθηκε με το άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου εισδοχής της Ελλάδας και της Τουρκίας της 18 Φεβρουαρίου 1952 ώστε να συμπεριληφθούν τα δύο νέα μέλη με ειδική αναφορά στην εκτός Ευρώπης επικράτεια της Τουρκίας.

⁴⁴ E. Timothy Smith, *United States Security and the Integration of Italy*, στο *NATO: the Founding of the Atlantic Alliance and the Integration of Europe*, edited by Francis H. Heller and John R. Gillingham, (Harry S. Truman Library Institute, 1992), p 73-98.

επιτυχημένης ιταλικής εκστρατείας πειθούς. Ανάλογες ομοιότητες θα συναντήσουμε λίγο αργότερα και στο ελληνικό αίτημα ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία. Συζητήσεις προκάλεσε επίσης και η διάρκεια της Συνθήκης, η δυνατότητα τροποποίησης της και η αποχώρηση μέλους με συμβιβαστικές προτάσεις να βρίσκονται σχετικά εύκολα και να διατυπώνονται στα άρθρα 12 και 13.⁴⁵

Τελικά μετά από έντονες διαβουλεύσεις αλλά με καταλυτική τη θέση των ΗΠΑ και στο περιθώριο της κρίσεως του Βερολίνου, υπογράφηκε στις 04 Απριλίου στην Ουάσιγκτον από τους Υπουργούς Εξωτερικών⁴⁶ το κείμενο της Συνθήκης της Ατλαντικής Συμμαχίας. Η Συνθήκη επικυρώθηκε από τα κράτη-μέλη στους επόμενους πέντε μήνες. Το κείμενο της Συνθήκης ήταν σύντομο καθώς αποτελείται από 14 μόνο άρθρα, γεγονός που αποδείχθηκε ότι προσέδωσε την αναγκαία ευελιξία στη Συμμαχία για να εξασφαλίσει ικανοποιητικά την προσαρμογή της στις μεταβαλλόμενες περιστάσεις και απειλές, δεκαετίες μετά την συνολοκλήρωσή της.

Αναμφισβήτητα η υπογραφή της Συνθήκης κατοχύρωσε την αμερικανική πρωτοκαθεδρία στο ευρύτερο δυτικό κόσμο. Πολύ γλαφυρά, οι Paul Levine και Harry Papasotiriou επισημαίνουν ότι η δημιουργία του North Atlantic Treaty Organisation (NATO), το 1949, ολοκλήρωσε τη διαδικασία που διασφάλισε την εμπλοκή των ΗΠΑ στην Ευρώπη. Σύμφωνα με τους συγγραφείς, οι εγγυήσεις που προέβλεπε η Συμφωνία αποτελούσαν πρωτοφανή για ειρηνική περίοδο αμερικανική δέσμευση και σημαντική ήττα των τάσεων του απομονωτισμού. Η αντίθεση σε σχέση με τον αμερικανικό «απομονωτισμό» της μεταπολεμικής δεκαετίας του 1920 ήταν θεαματική και η αμερικανική εμπλοκή, είχε υπαγορευθεί από τη γεωπολιτική αναγκαιότητα της παρεμπόδισης της σοβιετικής κυριαρχίας. Η αμερικανική εμπλοκή είχε επίσης αποφασιστεί σε συνέχεια της εκτίμησης ότι η ευρωπαϊκή οικονομική ανόρθωση θα απέτρεπε την επανεμφάνιση μιας μεγάλης οικονομικής ύφεσης, παρόμοιας με αυτήν του μεσοπολέμου. Η αμερικανική συμπεριφορά σίγουρα πήγαινε και από τις ιδεολογικές τάσεις της ακμάζουσας αμερικανικής κοινωνίας που

⁴⁵ Η σύντομη περιγραφή των προβληματισμών, διαφορετικών απόψεων και συζητήσεων που οδήγησαν στη διατύπωση των άρθρων του North Atlantic Treaty βασίστηκαν κυρίως στα σχετικά κείμενα της επίσημης ιστοσελίδας του NATO.

⁴⁶ Βέλγιο (Mr. Paul-Henri Spaak), Καναδάς (Mr. Lester B. Pearson), Δανία (Mr. Gustav Rasmussen), Γαλλία (Mr. Robert Schuman), Ισλανδία (Mr. Bjarni Benediktsson), Ιταλία (Count Carlo Sforza), Λουξεμβούργο (Mr. Joseph Bech), Ολλανδία (Dr. D. U. Stikker), Νορβηγία (Mr. Halvard M. Lange), Πορτογαλία (Dr. Jose Caerio da Matta), Ηνωμένο Βασίλειο (Mr. Ernest Bevin) και ΗΠΑ (Mr. Dean Acheson).

θεωρούσε τη χώρα ως το θεματοφύλακα της φιλελεύθερης παράδοσης στην παγκόσμιο πολιτική.⁴⁷

Οι ΗΠΑ, τα Πρώτα Βήματα του NATO και το Αντίπαλο Δέος

Όμως το NATO δεν αναδύθηκε από τις συμφωνίες του 1949 στην ολοκληρωμένη του μορφή.⁴⁸ Ούτε επετεύχθη μια άμεση οικοδόμηση στρατιωτικής δύναμης ή έστω δρομολόγηση των αναγκαίων ενεργειών προς μια τέτοια κατεύθυνση. Η Συνθήκη της Ουάσινγκτον δεν προέβλεπε ούτε περιέγραφε λεπτομερώς τις δομές του Οργανισμού και κυρίως την επιβλέπουσα αρχή. Τα πρώτα βήματα για την οργανωτική λειτουργία έγιναν στο North Atlantic Council (NAC) του Μαΐου του 1950 στο Λονδίνο και τον Φεβρουάριο του επομένου έτους, όταν ένα Working Group δημιουργήθηκε για να ασχοληθεί με τον διεθνή προϋπολογισμό του επιτελείου του Οργανισμού.⁴⁹ Η Ουάσινγκτον αδυνατούσε να πείσει τους Ευρωπαίους (κυρίως τους Γάλλους) για την ανάγκη επανεξοπλισμού της Γερμανίας ενώ καμία ευρωπαϊκή χώρα δεν επιθυμούσε να στρέψει τους πολύτιμους πόρους από τις προσπάθειες ανασυγκρότησης σε εξοπλιστικές δαπάνες. Η ίδρυση του NATO δεν επέφερε καμία μεταβολή στη στρατιωτική ισορροπία στη γηραιά ήπειρο και οι Σοβιετικοί συνέχισαν να έχουν συντριπτική στρατιωτική συμβατική υπεροπλία της τάξεως άνω του 10 προς 1. Ακόμη και η πιθανότητα αμερικανικής εμπλοκής, σε εφαρμογή του άρθρου 5, ήταν αμφισβητήσιμη και εξαρτιόνταν από τις προθέσεις και ισορροπίες στο Αμερικανικό Κογκρέσο. Ευρέως τεκμηριωμένη είναι η άποψη ότι η αμερικανική συμβολή στην οικοδόμηση της Ατλαντικής Συμμαχίας, αποσκοπούσε στην ενθάρρυνση των Ευρωπαίων να παραμερίσουν διαφορές του παρελθόντος και με αυξημένη αυτοπεποίθηση να αναλάβουν σταδιακά τις πολιτικές, οικονομικές και αμυντικές τους υποχρεώσεις κατά ένα τρόπο συμβατό με τις μακροχρόνιες αμερικανικές στρατηγικές στοχεύσεις που αναπτύχθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο. Σήμερα είναι κυρίαρχουσα η άποψη ότι η πλειονότητα των πολιτικών και στρατιωτικών προσωπικοτήτων των ΗΠΑ δεν θεωρούσε πιθανή μια στρατιωτική σοβιετική εισβολή στην Ευρώπη τη συγκεκριμένη περίοδο.

⁴⁷ Paul Levine & Harry Papasotiriou, *America Since 1945: The American Moment*, (Palgrave Macmillan, New York, 2005), p 22-23.

⁴⁸ Tony Judt, *Η Ευρώπη μετά τον Πόλεμο*, (Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2012), σελ 151.

⁴⁹ Evanthis Hatzivassiliou, *NATO and Western Perceptions of the Soviet Bloc: Alliance Analysis and Reporting, 1951-69*, (Routledge, New York, 2014), p 14.

Στην «άλλη πλευρά του λόφου», η Σοβιετική Ένωση και οι νέες Λαϊκές Δημοκρατίες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης προχώρησαν σταδιακά στη σύναψη διμερών συμφωνιών αμοιβαίας βοήθειας και συνεργασίας. Συνολικά συνομολογήθηκαν 23 συμφωνίες αλλά μετά την όξυνση των σχέσεων Stalin-Tito κατηγγέλλησαν οι 7 με τη Γιουγκοσλαβία.⁵⁰

Σχεδόν δέκα ημέρες μετά την υπογραφή της Συνθήκης της Ουάσιγκτον, η Μόσχα, με δημοσίευμα του πρακτορείου Tass, κατέδειξε την επιθυμία της για άρση του αποκλεισμού του Βερολίνου και εκτόνωση της κρίσης. Το νεύμα έγινε αποδεκτό από τους Συμμάχους και σύντομα μια αμοιβαία αποδεκτή λύση επετεύχθη. Στις 12 Μαΐου 1949, ο σοβιετικός αποκλεισμός και ο αποκαλούμενος δυτικός «αντι-αποκλεισμός» ήρθησαν ταυτόχρονα.⁵¹ Η σοβιετική πλευρά είχε αποτύχει να επιβάλει τα σχέδια της ενώ με μια διπλωματική προσέγγιση προσπάθησε να σώσει τα προσχήματα της υποχώρησης.⁵² Τελικά, η κρίση του Βερολίνου είχε επιφέρει μια ψυχολογική και συμβολική νίκη στους δυτικούς συμμάχους και στη στρατιωτικά αδύναμη και οργανωτικά ανύπαρκτη Ατλαντική Συμμαχία. Η σοβιετική υποχώρηση προήλθε από τη σταθερή στάση των δυτικών συμμάχων και κυρίως των ΗΠΑ, την επιτυχημένη τροφοδοσία της πόλεως μέσω της αερογέφυρας και λόγω της κατανόησης, εκ μέρους του Stalin, του ανέφικτου της υποχώρησης των Δυτικών στα αιτήματα του ενώ υπόβοσκε ο κίνδυνος μιας σύγκρουσης την οποία δεν επιδίωκε η Μόσχα.

Η ικανοποίηση των δυτικών συμμάχων για τις επιτυχίες του 1949 δεν έμελε να συνεχιστεί και στο δεύτερο εξάμηνο του έτους. Στα τέλη Αυγούστου, η Σοβιετική

⁵⁰ Συγκεκριμένα και με χρονολογική σειρά, η Σοβιετική Ένωση είχε συμφωνίες με την Τσεχοσλοβακία (12 Δεκεμβρίου 1943), Γιουγκοσλαβία (11 Απριλίου 1945), Πολωνία (21 Απριλίου 1945), Ρουμανία (04 Φεβρουαρίου 1948), Ουγγαρία (18 Φεβρουαρίου 1948) και Βουλγαρία (18 Μαρτίου 1948). Μεταξύ δε των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης υπήρχαν οι ακόλουθες συμφωνίες: Πολωνία-Γιουγκοσλαβία (18 Μαρτίου 1946), Τσεχοσλοβακία-Γιουγκοσλαβία (09 Μαΐου 1946), Αλβανία-Γιουγκοσλαβία (09 Ιουλίου 1946), Τσεχοσλοβακία-Πολωνία (10 Μαρτίου 1947), Βουλγαρία-Γιουγκοσλαβία (27 Νοεμβρίου 1947), Ουγγαρία-Γιουγκοσλαβία (08 Δεκεμβρίου 1947), Αλβανία-Βουλγαρία (16 Δεκεμβρίου 1947), Ρουμανία-Γιουγκοσλαβία (19 Δεκεμβρίου 1947), Βουλγαρία-Ρουμανία (16 Ιανουαρίου 1948), Ουγγαρία-Ρουμανία (24 Ιανουαρίου 1948), Τσεχοσλοβακία-Ουγγαρία (16 Απριλίου 1949), Τσεχοσλοβακία-Βουλγαρία (23 Απριλίου 1948), Βουλγαρία-Πολωνία (29 Μαΐου 1948), Πολωνία-Ουγγαρία (18 Ιουνίου 1948), Ουγγαρία-Βουλγαρία (16 Ιουλίου 1948), Τσεχοσλοβακία-Ρουμανία (21 Ιουλίου 1948), Πολωνία-Ρουμανία (26 Ιανουαρίου 1949). Οι συμφωνίες με συμμετοχή της Γιουγκοσλαβίας καταγγέλληκαν από τις λοιπές πλευρές μετά τη ρήξη των σχέσεων της χώρας αυτής με τη ΕΣΣΔ.

⁵¹ Gordon S. Barrass, *The Great Cold War: A Journey Through the Hall of Mirrors*, (Stanford University Press, 2009), p 58-59.

⁵² Οι διακηρυγμένοι σοβιετικοί στόχοι για απόσυρση του νέου γερμανικού νομίσματος και παύσεως των διαδικασιών οικοδόμησης νέου γερμανικού κράτους λησμονήθηκαν.

Ένωση προχώρησε στην πρώτη πετυχημένη δοκιμή του πυρηνικού της όπλου. Η σύντομη περίοδος του αμερικανικού ατομικού μονοπωλίου (1945-1949) είχε παρόμοιη ανεπιστρεπτή. Η είδηση της επιτυχημένης σοβιετικής δοκιμής προκάλεσε κύμα ανησυχίας σε πολιτική και στρατιωτική ηγεσία των δυτικών χωρών.⁵³ Ήταν γνωστές οι σοβιετικές προσπάθειες απόκτησης του «υπερόπλου» αλλά οι εκτιμήσεις έδιναν, ένα με δύο επιπλέον χρόνια, περιθώριο στο αμερικανικό μονοπώλιο. Βέβαια, ο χαμηλός αριθμός διαθέσιμων όπλων, οι σχετικά περιορισμένες δυνατότητες των φορέων (στρατηγικά βομβαρδιστικά) καθώς και η σε «νηπιακή ηλικία» ευρισκόμενη πυρηνική στρατηγική, άφηναν πολλές αμφιβολίες -σε αμφότερες της πλευρές- για την καθοριστική σημασία του πυρηνικού όπλου. Άλλωστε, η ίδια η σοβιετική ηγεσία, ενώ δημόσια υποβάθμιζε τη σημασία του, παράλληλα με κάθε μέσο επιδίωκε την απόκτηση του.

Η σοβιετική επιτυχία ήρθε τη στιγμή εκείνη που οι δυτικοί σύμμαχοι, στρατιωτικά υποδεέστεροι των σοβιετικών, χωρίς μια συγκροτημένη πυρηνική στρατηγική και άνευ ικανού αριθμού πυρηνικών όπλων και φορέων, θεωρούσαν, με αρκετές επιφυλάξεις, τη μονοπωλιακή κατοχή τους ως αποτρεπτικό παράγοντα της σοβιετικής επεκτατικότητας.⁵⁴ Το κατά πόσο η αποτρεπτική αυτή ικανότητα, υπήρξε αποφασιστική την περίοδο 1945-1949, παραμένει από τα κύρια ερωτήματα που σχετίζονται με το ψυχρό πόλεμο. Ενδεικτικό της ανησυχίας της αμερικανικής κοινής γνώμης ήταν το εξώφυλλο του περιοδικού «Bulletin of Atomic Scientists» που μετά τη γνωστοποίηση της απόκτησης πυρηνικού όπλου από τη Μόσχα, μετατόπισε τους λεπτοδείκτες του ρολογιού της επικείμενης πυρηνικής σύγκρουσης από τις 23.52 στις 23.57, τρία μόνο λεπτά πριν από την ώρα μηδέν.⁵⁵

Το κλίμα της ανησυχίας επιτάθηκε και από την κατάρρευση του καθεστώτος του Chiang Kai-shek στην Κίνα, το φθινόπωρο του ίδιου έτους και την επικράτηση

⁵³ Για την επίσημη ανακοίνωση της σοβιετικής πυρηνικής δοκιμής από τον Πρόεδρο Truman βλέπε: Thomas S. Langston, *The Cold War Presidency: A Documentary History*, (CQ Press, Washington, 2007), Document 2.11, p 81-82.

⁵⁴ Η ηγεσία των ΗΠΑ γνώριζε ότι η Σοβιετική Ένωση, παρά την απόκτηση του πυρηνικού όπλου, δεν διέθετε τα απαραίτητα στρατηγικά βομβαρδιστικά (φορείς των πυρηνικών όπλων) για να απειλήσει με πυρηνικά πλήγματα την αμερικανική ήπειρο. Απεναντίας η Αμερικανική Αεροπορική Στρατηγική Διοίκηση (Strategic Air Command-SAC) διέθετε, έστω και σε περιορισμένο βαθμό, αλλά με αναπτυσσόμενο ρυθμό, αυτή τη δυνατότητα. Ο δυναμικός πτέραρχος Curtis LeMay που ανέλαβε τη διοίκηση της SAC στα τέλη του 1948, είχε δρομολογήσει προσπάθειες αναβάθμισης των ικανοτήτων του στρατηγικού πυρηνικού βομβαρδισμού.

⁵⁵ James T. Patterson, *Grand Expectations, the United State, 1945-1974*, (Oxford University Press, New York, 1996), p 169.

των κομμουνιστικών δυνάμεων του Mao Zedong.⁵⁶ Η πολυπληθέστερη χώρα του πλανήτη είχε πλέον ενταχθεί στο κομμουνιστικό στρατόπεδο και παρά την καταφανή οικονομική, στρατιωτική και τεχνολογική υστέρηση, συνέδραμε με δεκάδες εμπειροπόλεμων μεραρχιών τα «ερυθρά» στρατεύματα. Καίτοι η επικράτηση των κομμουνιστικών δυνάμεων είχε καταστεί προβλέψιμη⁵⁷ το τελευταίο χρονικό διάστημα και αναπόφευκτη, εξαιτίας της ανικανότητας και διαφθοράς του εθνικιστικού καθεστώτος, πυροδότησε πλήθος αμφισβητήσεων για τις ικανότητες της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και τη γενικότερη πολιτική αντιμετώπισης του κομμουνιστικού επεκτατισμού. Η στάση της Ουάσινγκτον έναντι της νέας κινεζικής κυβέρνησης ήταν εχθρική (υπό την πίεση του ισχυρού κινέζικου lobby), αρνούμενη να την αναγνωρίσει και να αποδεχθεί την είσοδο της στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και κατά επέκταση την κατάληψη της περιζήτητης έδρας μόνιμου μέλους στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Παράλληλα η Ουάσινγκτον εξακολουθούσε να θεωρεί το δεσποτικό καθεστώς που εγκαθίδρυσε στη Ταϊβάν ο στρατάρχης Chiang Kai-shek, ως το νόμιμο εκφραστή του κινεζικού λαού. Η στάση αυτή των ΗΠΑ στα Ηνωμένα Έθνη οδήγησαν τη Σοβιετική Ένωση να αποφασίσει την αποχή του αντιπροσώπου της από τις εργασίες του Συμβουλίου Ασφαλείας (Ιανουάριος 1950). Η μεταπήδηση της Κίνας στο κομμουνιστικό στρατόπεδο οδήγησε την Ουάσινγκτον απρόθυμα να υποστηρίξει τις γαλλικές θέσεις στην Ινδοκίνα παρέχοντας, περιορισμένη αρχικά, στρατιωτική βοήθεια στην αντικομμουνιστική - ελεγχόμενη από το Παρίσι- κυβέρνηση του Βιετνάμ.

Πολυάριθμες υπήρξαν οι επικρίσεις κατά της αμερικανικής πολιτικής προερχόμενες από διαφορετικές κατευθύνσεις. Αναμφισβήτητα όμως, η αμερικανική εξωτερική πολιτική της εποχής εκείνης αφενός δεν είχε ευκρινώς σχηματοποιηθεί και αφετέρου υπήρχε μεγάλη απόσταση μεταξύ των διακηρυγμένων στόχων και των διαθέσιμων μέσων. Καίτοι από τα τέλη του 1946 είχε αρχίσει να καθίσταται εμφανής η ανάγκη πολυεπίπεδης αντιμετώπισης της σοβιετικής απειλής (μη επαρκώς και

⁵⁶ Στις 01 Οκτωβρίου 1949 ανακηρύχτηκε η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και σύντομα το Πεκίνο απέκτησε τον πλήρη έλεγχο του Θιβέτ με εισβολή των στρατευμάτων του. Στις 14 Φεβρουαρίου του 1950, μετά από δύσκολες διαπραγματεύσεις που άρχισαν από τα τέλη του προηγούμενου έτους, Μόσχα και Πεκίνο υπέγραψαν τη σοβιετικο-κινεζική συνθήκη (αμυντικό σύμφωνο που προέβλεπε οικονομική και τεχνολογική βοήθεια και ρύθμιζε εκκρεμότητες του παρελθόντος).

⁵⁷ Ήδη τον Αύγουστο του 1949, ο Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, Acheson, είχε εκδώσει ένα White Paper που αναγνώριζε το «ατυχές αλλά αναπόφευκτο συμβάν» της αναμενόμενης κατάρρευσης του καθεστώτος του Chiang Kai-shek και το περιέγραφε ως εξέλιξη πέραν των δυνατοτήτων αντίδρασης της αμερικανικής κυβέρνησης.

ομόφωνα προσδιορισθείσης), η κυβέρνηση Truman συνέχισε το πρόγραμμα αποστράτευσης των αμερικανικών δυνάμεων μειώνοντας σημαντικά, δυνάμεις και πιστώσεις. Ακόμη και η διάθεση πιστώσεων στις ευρωπαϊκές χώρες, στα πλαίσια του «σχεδίου Marshall», εστιάσθηκε - ορθά όπως αποδείχθηκε- στην οικονομική ανόρθωση αυτών των χωρών και όχι στη συγκρότηση ικανών δυνάμεων να αναχαιτίσουν μια σοβιετική εισβολή. Η πολιτική αυτή συνεχίστηκε και μετά τη συντριπτική και μη αναμενόμενη επανεκλογή του Truman τον Νοέμβριο του 1948.

Η έκρηξη του πολέμου της Κορέας τον Ιούνιο του 1950, βρήκε τον αμερικανικό στρατό με δύναμη 591.000 ανδρών, χαμηλής σχετικά μαχητικής ικανότητας, παγκοσμίως διασκορπισμένου και εμπλεγμένου κυρίως σε καθήκοντα κατοχής. Ο αμυντικός προϋπολογισμός των ΗΠΑ του έτους 1949-1950 ανήρχετο στο ποσό των 13 δισεκατομμυρίων δολαρίων, σχεδόν το μισό από τις αρχικά αιτηθείσες από τα Επιτελεία πιστώσεις. Επιπλέον, σοβαρές διαφωνίες είχαν εμφανιστεί μεταξύ των Γενικών Επιτελείων για τις προτεραιότητες χρηματοδότησης των επιμέρους προγραμμάτων.⁵⁸ Ο ίδιος ο Υπουργός Αμύνης, James Forrestal, οδηγήθηκε σε παραίτηση στα τέλη Μαρτίου του 1949, ερχόμενος σε αντίθεση με τη δραστική μείωση των πιστώσεων που απεφάσισε ο Πρόεδρος Truman. Η διαμάχη των Γενικών Επιτελείων για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων μεταφέρθηκε στις ακροάσεις της Γερουσίας όπου έγινε ορατή η επικρατούσα τότε στρατηγική αντίληψη που θεωρούσε τον πυρηνικό πόλεμο ως την πιθανότερη μελλοντική μορφή σύγκρουσης έναντι ενός συμβατικού πολέμου, όπως αυτός ξέσπασε τελικά στην Κορέα λίγους μήνες αργότερο.⁵⁹ Είναι αλήθεια ότι η προεδρική επιλογή των αμυντικών περικοπών έρχονταν σε αντίθεση με τις μεγάλες προσδοκίες που είχαν καλλιεργηθεί στην αμερικανική κοινωνία (αλλά και παγκοσμίως) για την αμερικανική πρωτοκαθεδρία στον «ελεύθερο κόσμο». Αναμφισβήτητα όμως, οι αμερικανοί πολίτες είχαν θριαμβευτικά επανεκλέξει τον Truman επικροτώντας τις δεσμεύσεις του για

⁵⁸ Για μια συνοπτική παρουσίαση της διεγκυστίνδας διαμόρφωσης του αμερικανικού προϋπολογισμού του 1951, βλέπε στο Hogan J. Michael, *A Cross of Iron: Harry S. Truman and the Origins of the National Security State, 1945-1954*, (Cambridge University Press, Cambridge, 1998) κεφάλαιο 7, σελ. 265-314. Το προσχέδιο που κατατέθηκε προέβλεπε περικοπές στον αμυντικό προϋπολογισμό, στις πιστώσεις των «Σχεδίου Marshall», της Επιτροπής Ατομικής Ενεργείας (Atomic Energy Commission), του Προγράμματος Αμυντικής Βοήθειας (Military Assistance Program), του Προγράμματος Βοήθειας Προσφύγων και Κατεχομένων Περιοχών και στις δαπάνες δημιουργίας αποθεμάτων κρίσιμων πόρων.

⁵⁹ Paul Y. Hammond, the Rand Corporation, *Cold War and Détente: The American Foreign Policy Process since 1945*, (Harcourt Brace Jovanovich Inc, New York, 1975), p 60.

δραστικές μειώσεις του κρατικού προϋπολογισμού, συμπεριλαμβανομένων και των αμυντικών δαπανών.⁶⁰

Παρά όμως τις επιθυμίες για μείωση των αμυντικών δαπανών, υπό την πίεση των διεθνών εξελίξεων αλλά και των υποχρεώσεων προς τους εταίρους της Ατλαντικής Συμμαχίας, ο προϋπολογισμός των ΗΠΑ του έτους 1949-1950 προέβλεπε κονδύλια περίπου 4 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την παροχή στρατιωτικής βοήθειας στους ευρωπαίους συμμάχους. Το Σεπτέμβριο του 1949, το Κογκρέσο, επηρεασμένο και από τη σοβιετική πυρηνική δοκιμή και τις αρνητικές εξελίξεις στην Κίνα, ενέκρινε το πρόγραμμα στρατιωτικής βοήθειας. Παράλληλα ο Πρόεδρος Truman, από τον Αύγουστο, ανέθεσε στο State Department να εξετάσει τα όρια αντοχής της αμερικανικής οικονομίας σε περίπτωση αύξησης των αμυντικών δαπανών. Η σοβιετική πυρηνική δοκιμή έκανε το ερώτημα επείγον αλλά πλέον προστέθηκε και η επιχειρησιακή και οικονομική σκοπιμότητα ανάπτυξης του θερμοπυρηνικού όπλου, της λεγόμενης «H-bomb» ή βόμβας συντήξεως (fission bomb). Την ίδια εποχή οι δηλώσεις των αμερικανών αξιωματούχων αναφορικά με τη στάση της χώρας τους έναντι της Σοβιετικής Ένωσης κλιμακώθηκαν σταδιακά σε ένταση και ύφος, υιοθετώντας σκληροπυρηνικές θέσεις για τήρηση σθεναρής στάσεως.

Το Γερμανικό Ζήτημα και οι Εφιάλτες της Ευρώπης

Ταυτόχρονα, το Σεπτέμβριο του 1949, το νεοϊδρυθέν «κρατίδιο» περιορισμένης κυριαρχίας της Δυτικής Γερμανίας εξέλεξε με ελεύθερες εκλογές την πρώτη του κυβέρνηση. Το γεγονός αυτό οδήγησε τη Μόσχα να προχωρήσει στην ίδρυση του γερμανικού κράτους της Ανατολικής Γερμανίας. Από τότε η Ευρώπη και η ευρισκόμενη στην καρδιά της, Γερμανία, διαιρέθηκαν απόλυτα σε ιδεολογικό, πολιτικό, οικονομικό και στρατιωτικό επίπεδο.⁶¹ Η ύπαρξη ενός δυναμικού δυτικόφιλου γερμανικού «κρατιδίου», καίτοι περιορισμένης κυριαρχίας, έθετε επί τάπητος τους αμερικανικούς σχεδιασμούς για τον επανεξοπλισμό του. Σχέδια που προκαλούσαν ανησυχία σε όλες τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες και ιδιαιτέρως στη γειτονική Γαλλία. Ακόμη και στα τέλη της δεκαετίας του 1940 υπήρχαν φωνές, σε

⁶⁰ James T. Patterson, *Grand Expectations, the United State, 1945-1974*, (Oxford University Press, New York, 1996), p 168-9.

⁶¹ John W. Young, *Η Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου, 1945-1991: Πολιτική Ιστορία*, (Εκδόσεις Πατάκη, 2014), σελ 49.

Ανατολή και Δύση, που μιλούσαν για μια πλήρη αποστρατικοποίηση και ουδετεροποίηση της Γερμανίας. Παραδόξως, οι εντονότερες αντιδράσεις σε αυτές τις απόψεις και σχέδια ουδετεροποίησης προέρχονταν από την ίδια τη Γερμανία (Δυτική).

Το γερμανικό ζήτημα, αποτελούσε καθοριστικό παράγοντα όχι μόνο για τις σχέσεις Ανατολής-Δύσεως αλλά επηρέαζε και τις, λιγότερο ή περισσότερο αισιόδοξες, προσεγγίσεις μιας ευρωπαϊκής ενοποίησης. Το δεύτερο εξάμηνο του 1949, κλιμακώθηκαν οι επαφές, οι συζητήσεις και οι βολιδοσκοπήσεις για το ενδεχόμενο μιας ευρωπαϊκής ενοποίησης. Όχι μόνο η θέση της Γερμανίας εξετάστηκε σε βάθος αλλά συζητήθηκε και η βρετανική συμμετοχή στην προσπάθεια αυτή καθώς δεν ήταν λίγες οι φωνές, εκατέρωθεν της Μάγχης, που θεωρούσαν την αμερικανοβρετανική σύνδεση κορυφαίας σημασίας και ίσως μη συμβατή με οποιοδήποτε προσπάθεια ευρωπαϊκής ενοποίησης. Τελικά επικράτησε η άποψη της βρετανικής συμμετοχής καθώς και η σταδιακή ένταξη της (Δυτικής) Γερμανίας παραμερίζοντας κάθε σχέδιο δημιουργίας μιας ουδέτερης και ενοποιημένης χώρας. Σημειωτέον ότι ο υψηλόβαθμος αξιωματούχος του αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών, George F. Kennan, είχε ταχθεί υπέρ μιας ουδέτερης (αποστρατικοποιημένης) και ενωμένης Γερμανίας που νομοτελειακά θα αναλάμβανε και πάλι σημαίνοντα ρόλο στην Ευρώπη. Προς αυτή την κατεύθυνση είχε κινηθεί και το έγγραφο πολιτικής, με την ονομασία «Program A», που ο Kennan ως επικεφαλής του τμήματος Policy Planning Staff (PPS) είχε επεξεργαστεί το 1949.⁶² Η θέση αυτή του Kennan ουδέποτε έγινε κυρίαρχη τάση στην αμερικανική εξωτερική πολιτική και ο προϊστάμενος του PPS μετά από λίγους μήνες υπέβαλε την παραίτηση του.

Ιδιαίτερα δύσκολος αποδείχθηκε ο χειρισμός των γαλλικών φόβων σχετικά με τη σχεδιαζόμενη ενδυνάμωση της Γερμανίας. Το αδιέξοδο λύθηκε με την αμερικανική παρότρυνση⁶³ της χώρας αυτής (προς τα πρόσωπα των Jean Monnet και Robert Schuman), να αναλάβει σχετικές πρωτοβουλίες για ενσωμάτωση του νέου δυτικογερμανικού κράτους στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Η γαλλική πρωτοβουλία ήλθε σύντομα με το σχέδιο «Schuman» για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής

⁶² John Lamberton Harper, *American Visions of Europe: Franklin D. Roosevelt, George F. Kennan and Dean G. Acheson*, (Cambridge University Press), p 196-231.

⁶³ Στις 30 Οκτωβρίου 1949 ο Dean Acheson έκανε έκκληση στον Robert Schuman να πάρει η Γαλλία την πρωτοβουλία για την ενσωμάτωση του νέου δυτικογερμανικού κράτους στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Είχαν προηγηθεί πολυάριθμες αναφορές του Υπουργού στην ανάγκη της γαλλο-γερμανικής συμφιλίωσης

Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) που αποσκοπούσε στην ομαλή απορρόφηση της Γερμανίας σε μια ομοσπονδιακή Ευρώπη. Το σχέδιο «Schuman» ανακοινώθηκε στις 09 Μαΐου του 1950 ενώ μια μέρα νωρίτερα ο Robert Schuman είχε ενημερώσει τον Acheson. Το σχέδιο έγινε με ενθουσιασμό δεκτό από τη δυτικογερμανική κυβέρνηση του Konrad Adenauer ενώ αντίθετα απορρίφτηκε από το Λονδίνο. Η γαλλική ηγεσία, ενδεχομένως ωθήθηκε να υιοθετήσει το σχέδιο αυτό, βλέποντας τις επιδιώξεις της για μόνιμο διαμελισμό και αποδυνάμωση της Γερμανίας να μην τυγχάνουν υποστήριξης και θέλοντας να αποφύγει τη διαφαινόμενη, νωρίτερα ή αργότερα, με ή χωρίς αμερικανική υποστήριξη, ανάδυση μιας αυτόνομης και ισχυρής Γερμανίας. Το σχέδιο αυτό -γαλλικής έμπνευσης- έτυχε της αμέριστης συμπαράστασης του Dean Acheson καθώς διέβλεψε ότι αποτελούσε ρεαλιστική λύση για υπέρβαση του αδιεξόδου και θα οδηγούσε στην ελεγχόμενη και σταδιακή επανένταξη της Γερμανίας στην ευρωπαϊκή οικογένεια τιθασεύοντας τους φόβους της Γαλλίας που ανέλαβε τον πρωτεύοντα ρόλο σε αυτή την προσπάθεια.⁶⁴ Όπως εύστοχα παρατηρεί ο Tony Judt «*δυσανεστημένη και απογοητευμένη για τον υποβιβασμό της στην τελευταία θέση των μεγάλων δυνάμεων, η Γαλλία ανέλαβε ένα καινούργιο ρόλο ως παράγοντας δημιουργίας μιας νέας Ευρώπης*».⁶⁵

Ενδιαφέρουσες είναι οι θέσεις διαφόρων εξεχουσών προσωπικοτήτων της αμερικανικής πολιτικής την εποχή εκείνη αναφορικά με το ζήτημα της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Ο επικεφαλής του State Department, Dean Acheson, κύριος εκφραστής της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, είχε ταχθεί, ως επί το πλείστον θετικά στις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες ενοποίησης που αποσκοπούσαν στη δημιουργία μιας ομοσπονδιακής Ευρώπης.⁶⁶ Όταν όμως, ο Γερουσιαστής William J. Fulbright (προεδρεύων της αμερικανικής επιτροπής για μια ελεύθερη και ενωμένη Ευρώπη) μίλησε για μια Ευρώπη που θα απομακρύνονταν από την οικονομική εξάρτηση της Ουάσιγκτον και θα κινείτο προς μια ομοσπονδία, ο Acheson αντέδρασε λέγοντας ότι η γηραιά ήπειρος δεν ήταν ακόμη οικονομικά ισχυρή και αυτάρκης ώστε να

⁶⁴ Η όλη μεθόδευση από πλευράς Παρισίου αλλά και Ουάσιγκτον ενόχλησε το Λονδίνο, οι δυνατότητες αντίδρασης του οποίου ήταν περιορισμένες και απρόθυμα τελικά αρκέστηκε στις αναφορές περί ειδικής «αγγλοαμερικανικής» σχέσεως.

⁶⁵ Tony Judt, *Η Ευρώπη μετά τον Πόλεμο*, (Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2012), σελ 153.

⁶⁶ Βλέπε στο James Chace, *Acheson: the Secretary of State who Created the American World*, (Simon and Schuster Paperbacks, New York, 2007).

προχωρήσει μόνη της επιτυχώς προς την ενοποίηση της.⁶⁷ Η στιχομυθία αυτή των δύο ανδρών καταδείκνυε τις προθέσεις και ανησυχίες των Αμερικανών, σχετικά με το μέλλον της Ευρώπης. Ο αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών πολλάκις επαναλάμβανε τη θέση του ότι η ενότητα της Ευρώπης απαιτούσε τη συνεχή σύνδεση και υποστήριξη της από τις ΗΠΑ.

Προς Αναζήτηση Στρατηγικής και η Αναπόφευκτη Αναμέτρηση

Στην Ουάσινγκτον εν τω μεταξύ συνεχιζόνταν σε πολιτικό, στρατιωτικό και τεχνολογικό επίπεδο οι συζητήσεις περί της σκοπιμότητας ανάπτυξης του θερμοπυρηνικού όπλου. Σημαντικές προσωπικότητες από όλους τους χώρους, τάχθηκαν κατά του προγράμματος, είτε για ηθικούς λόγους, είτε εκτιμώντας ότι το νέο όπλο θα οδηγούσε σε περαιτέρω άσκοπους ανταγωνισμούς χωρίς να εξασφαλίζει την επιζητούμενη ασφάλεια και αποτροπή. Αντίθετες απόψεις τόνιζαν τη σημασία της αποφυγής υστέρησης έναντι της εκτιμώμενης βέβαιης ανάπτυξης του όπλου αυτού από τη Σοβιετική Ένωση.⁶⁸ Τελικά στις 31 Ιανουαρίου 1950, ο Πρόεδρος Truman ανακοίνωσε την απόφαση του να προχωρήσει στην ανάπτυξη του θερμοπυρηνικού όπλου. Την ίδια ημέρα ανέθεσε στα Υπουργεία Αμύνης και Εξωτερικών να επανεξετάσουν τους αμερικανικούς στόχους, σε ειρήνη και πόλεμο και τις συνέπειες τους κάτω από τα νέα δεδομένα της ενδεχόμενης απόκτησης του θερμοπυρηνικού όπλου από τις ΗΠΑ και τη Σοβιετική Ένωση.⁶⁹ Η απόφαση απόκτησης του θερμοπυρηνικού όπλου δημιουργούσε νέα δεδομένα αλλά αντίστοιχα επιβάρυνε τον αρκετά μειωμένο αμυντικό προϋπολογισμό και έθετε το πρόβλημα της ανακατανομής δυνάμεων και πόρων. Αυτές ακριβώς τις συνέπειες κλήθηκε να εξετάσει η επιτροπή εργασίας και να προτείνει λύσεις. Αποτέλεσμα της συνδυασμένης μελέτης των δύο Υπουργείων ήταν η κατάρτιση της περιβόητης μελέτης NSC-68⁷⁰ η οποία ολοκληρώθηκε στις αρχές του Απριλίου και θεωρείται ότι απηχούσε τις απόψεις του Dean Acheson. Επικεφαλής της ομάδος σύνταξης της

⁶⁷ Douglas G. Brinkley, *Dean Acheson and European Unity*, στο *NATO: the Founding of the Atlantic Alliance and the Integration of Europe*, edited by Francis H. Heller and John R. Gillingham, (Harry S. Truman Library Institute, 1992), p 140.

⁶⁸ Πράγματι προ διετίας ο Στάλιν έχει εκδώσει εντολές προς τους σοβιετικούς επιστήμονες, προτού την ολοκλήρωση των δοκιμών της ατομικής βόμβας (βόμβα σχάσεως ή fusion bomb ή A-bomb), να προχωρήσουν στην ανάπτυξη του θερμοπυρηνικού όπλου (βόμβα σύντηξης ή fission bomb ή H-bomb ή βόμβα υδρογόνου).

⁶⁹ John Lamberton Harper, *American Visions of Europe: Franklin D. Roosevelt, George F. Kennan and Dean G. Acheson*, (Cambridge University Press), p 291.

⁷⁰ Για τα σημαντικότερα σημεία της NSC 68 βλέπε στο Thomas S. Langston, *The Cold War Presidency: A Documentary History*, (CQ Press, Washington, 2007), Document 2.14, p 84-87.

μελέτης ήταν ο υψηλόβαθμος αξιωματούχος του State Department, Paul Nitze. Σύμφωνα με τον Kupchan, ο Nitze είδε το NSC-68 ως το θεωρητικό υπόβαθρο πολιτικής που θα αντικαθιστούσε το «Long Telegram» του Kennan.⁷¹

Η μελέτη NSC-68 παρουσίαζε την ανάγκη σημαντικότητας αύξησης -σχεδόν τριπλασιασμό- των αμυντικών δαπανών. Θεωρούσε απαραίτητη τη διάθεση 50 δισεκατομμυρίων δολαρίων ετησίως έναντι ενός ισχνού αμυντικού προϋπολογισμού μόνο 13 δισεκατομμυρίων, για το 1950-1951 και ο οποίος είχε προκαλέσει πλήθος ενδοκλαδικών τριβών στα Γενικά Επιτελεία. Η μελέτη διαβεβαίωνε ότι η αμερικανική οικονομία μπορούσε να αντέξει το βάρος των υψηλών αυτών δαπανών. Επίσης έδινε υψηλή προτεραιότητα στην άμεση ανάπτυξη στρατιωτικών συμβατικών δυνάμεων των κρατών-μελών του NATO παρακινώντας την κυβέρνηση να αναλάβει μέρος του κόστους αυτού. Προέβλεπε ότι η Σοβιετική Ένωση θα αποκτούσε θερμοπυρηνικά όπλα, έτοιμα προς χρήση, σε 2 με 4 χρόνια. Ιδιαίτερη αναφορά έκανε στην ετοιμότητα των ΗΠΑ να διεξάγουν μικρούς συμβατικούς πολέμους καθώς το κομμουνιστικό στρατόπεδο έχοντας καταργήσει το αμερικανικό ατομικό μονοπώλιο θα κατέφευγε σε περιορισμένους πολέμους (limited wars).⁷² Η μελέτη δεν έκανε εκτενή αναφορά στις δομικές αδυναμίες του σοβιετικού συστήματος που ορθά είχαν επισημάνει οι διακεκριμένοι αναλυτές του State Department, George Kennan και Charles Bohlen.⁷³

Η συγκεκριμένη όμως μορφή της μελέτης αφενός απηχούσε, όπως προαναφέρθηκε, τις απόψεις του Dean Acheson και αφετέρου αποσκοπούσε στην απόκτηση υποστήριξης από κυβερνητικά στελέχη και μέλη του Κογκρέσου, λειτουργώντας και ως talking paper, στα σχέδια της ενίσχυσης των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων, του επανεξοπλισμού των ευρωπαϊών συμμάχων και της προώθησης του αμφιλεγόμενου προγράμματος κατασκευής θερμοπυρηνικών όπλων. Καίτοι η μελέτη δεν προορίζονταν να απευθυνθεί στο αμερικανικό κοινό, η σκόπιμα απλουστευμένη μορφή της, θεωρήθηκε ότι προσέδιδε την απαιτούμενη υποστήριξη

⁷¹ Charles A. Kupchan, *The End of the American Era: US Foreign Policy and the Geopolitics of the Twenty-first Century*, (Alfred A. Knopf, New York, 2002).

⁷² Paul Y. Hammond, the Rand Corporation, *Cold War and Détente: The American Foreign Policy Process since 1945*, (Harcourt Brace Jovanovich Inc, New York, 1975), p 61.

⁷³ Για την επιφανειακή προσέγγιση του σοβιετικού συστήματος από τη NSC-68, οι George Kennan και Charles Bohlen χαρακτήρισαν τη μελέτη ως μια αποτυχημένη προσπάθεια αγνόησης και απόκρυψης των μεθοδικών και επιστημονικών προσεγγίσεων των «Κρεμινολόγων» του State Department.

και αιτιολόγηση για την προώθηση των σχεδίων της κυβέρνησης. Ενδεικτικό της κατευθυνόμενης συγγραφής της μελέτης, ήταν η μετά επιτάσεως αναφορά στην ικανότητα (εξωπραγματική) σοβιετικής αιφνιδιαστικής πυρηνικής επίθεσης με εκατό ατομικές βόμβες σε αμερικανικά εδάφη το έτος 1954⁷⁴, αγνοώντας τη μη διάθεση καταλλήλων φορέων και αποφεύγοντας την εξέταση των ενδεχόμενων προθέσεων της Μόσχας (χαρακτηριστικό παράδειγμα μη συσχέτισης ικανοτήτων-capabilities με προθέσεις-intentions).

Επιπλέον, όπως αποκαλύπτεται σήμερα, η πλειονότητα των αμερικανών αξιωματούχων και αναλυτών δεν εκτιμούσαν ως πιθανή μια προσχεδιασμένη σοβιετική επίθεση κατά της Δυτικής Ευρώπης και μάλλον ήταν πεπεισμένοι για την αμερικανική οικονομική και τεχνολογική υπεροχή. Εντούτοις, η μελέτη συνιστούσε την άμεση στρατιωτική ενίσχυση των συμμάχων και τούτο εικάζεται ότι έγινε για λόγους σκοπιμότητας, δηλαδή την πρόσδεση των ευρωπαϊκών κρατών στο αμερικανικό άρμα καθώς πάντα ελλόχευε, στις σκέψεις των Αμερικανών, η ανησυχία για μια ευρωπαϊκή στροφή στην ουδετερότητα που θα απομόνωνε τις ΗΠΑ από τη γηραιά ήπειρο. Κατά τη μελέτη, η απώλεια της αμερικανικής πυρηνικής υπεροχής θα υπονόμειε την αμερικανική θέση καθώς θα προξενούσε διάβρωση της εμπιστοσύνης των Ευρωπαίων και της βούλησης τους να αντισταθούν στις πιέσεις της Μόσχας. Όπως αναφέρει ο Kaplan,⁷⁵ από τη μια πλευρά ήταν εμφανές ότι οι συνδυασμένες συμβατικές δυνάμεις του NATO δεν ήταν αρκετές να συγκρατήσουν μια σοβιετική εισβολή σε περίπτωση πολέμου και από την άλλη, το σοβιετικό πυρηνικό οπλοστάσιο ίσως εμπόδιζε μια αμερικανική στρατιωτική παρέμβαση. Παράλληλα μια αύξηση των συμβατικών δυνάμεων και δαπανών ενδεχομένως να οδηγούσε σε οικονομική κατάρρευση τις ευρωπαϊκές χώρες. Τα διλήμματα αυτά παρέμειναν κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, ενδυναμώνοντας περιοδικά τάσεις ουδετεροποίησης οι οποίες ήταν έντονες σε χώρες της Ευρώπης (ειδικά στη Γαλλία και Ιταλία με τα ισχυρά κομμουνιστικά κόμματα).

Ενδεχομένως, οι εξογκωμένες εκτιμήσεις της μελέτης για απειλή κατά του αμερικανικού εδάφους, να στόχευαν να μειώσουν τις αμφιβολίες ακόμη και του ίδιου

⁷⁴ Η αναφορά αυτή προήλθε κατόπιν σχετικής ενημέρωσης του αμερικανικού Joint Chiefs of Staff, στις αρχές του 1950, προς την ομάδα εργασίας του Paul Nitze για τον «κίνδυνο μιας νέου τύπου Pearl Harbor σοβιετικής αιφνιδιαστικής επίθεσης με πολύ καταστροφικότερα αποτελέσματα».

⁷⁵ Lawrence S. Kaplan, *NATO and the United States: the Enduring Alliance*, (Twayne Publishers, Boston, 1988), p 42.

του Προέδρου για να προχωρήσει σε μια τεράστιας έκτασης εκτίναξη των αμυντικών δαπανών.⁷⁶ Δικαίως ο Πρόεδρος Truman αμφιταλαντεύθηκε για την έγκριση της μελέτης, η εφαρμογή της οποίας θα ισοδυναμούσε με την εκτόξευση των αμυντικών δαπανών, σε αντίθεση με τις προεκλογικές του δεσμεύσεις καίτοι είχε ο ίδιος ήδη προεγκρίνει την έναρξη του δαπανηρού προγράμματος κατασκευής θερμοπυρηνικών όπλων. Επιπρόσθετα, η αποδοχή της μελέτης σήμαινε ότι η πολιτική της ανάσχεσης, που είχε θολά σχηματοποιηθεί τα προηγούμενα χρόνια, θα έπαιρνε μια υπέρβαρη στρατιωτική διάσταση με όλους τους κινδύνους -αλλά και κόστη- που εγκυμονούσε μια τέτοια εξέλιξη. Τις αμφιβολίες αυτές του Truman διέλυσε η βορειοκορεατική εισβολή στις 25 Ιουνίου 1950 και οι προτάσεις της μελέτης NSC-68 μετετράπησαν σε υλοποιήσιμα προγράμματα και συγκεκριμένες κατευθύνσεις με την επίσημη υιοθέτηση της στις 30 Σεπτεμβρίου.⁷⁷

Στα μέσα του 1950, ο ψυχρός πόλεμος είχε ήδη πάρει την οριστική του μορφή και κράτη και καθεστώτα αναγκάζονταν να ταχθούν, περισσότερο ή λιγότερο ενεργά, με μια από τις δύο πλευρές. Σύμφωνα με τον Χατζηβασιλείου,⁷⁸ ο ψυχρός πόλεμος υπήρξε το αποτέλεσμα μιας «κρίσεως ασφαλείας» (security crisis), που δημιουργήθηκε από την αδυναμία των νικητών να συμφωνήσουν στο τρόπο κάλυψης του κενού που δημιούργησε η ήττα των δυνάμεων του Άξονα, ειδικά στην έντονα εκβιομηχανισμένη περιοχή της Κεντρικής Ευρώπης και στην Άπω Ανατολή. Ο συγγραφέας συνεχίζει⁷⁹ επισημαίνοντας τα στρατηγικά αδιέξοδα που δημιουργήθηκαν σε αμφότερες τις πλευρές που αισθάνονταν ανίκανες σε οποιαδήποτε παραχώρηση χωρίς να θέσουν σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξη τους ή και θέση τους στο διεθνή συσχετισμό ισχύος. Η αντιπαράθεση στο πεδίο της υψηλής στρατηγικής και ασφάλειας έγινε μάλιστα περισσότερο έντονη καθώς

⁷⁶ John Lamberton Harper, *American Visions of Europe: Franklin D. Roosevelt, George F. Kennan and Dean G. Acheson*, (Cambridge University Press), p 293.

⁷⁷ Στο πλαίσιο της αντιπαράθεσης της «ορθόδοξης» και «αναθεωρητικής» σχολής εξέτασης του ψυχρού πολέμου η πρώτη θεωρεί τη σύνταξη και εν συνεχεία υιοθέτηση της πολιτικής του NSC-68 ως φυσιολογική αντίδραση στη βορειοκορεατική εισβολή (που υποκινήθηκε από την απόκτηση της σοβιετικής ατομικής βόμβας) ενώ η δεύτερη αναφέρει ότι δεν στοιχειοθετείται απράνταχτα η σοβιετική ενθάρρυνση στην Pyongyang και η NSC-68 είχε ολοκληρωθεί (χωρίς όμως να έχει εγκριθεί) πριν την εισβολή. Βλέπε Horowitz David, Από τη Γιάλτα στο Βιετνάμ: *Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική στα Χρόνια του Ψυχρού Πολέμου*, (Εκδόσεις Κάλβος Αθήνα, 1975), σελ 369-372.

⁷⁸ Evanthis Hatzivassiliou, *NATO and Western Perceptions of the Soviet Bloc: Alliance Analysis and Reporting, 1951-69*, (Routledge, New York, 2014), p 4.

⁷⁹ Evanthis Hatzivassiliou, *NATO and Western Perceptions of the Soviet Bloc: Alliance Analysis and Reporting, 1951-69*, (Routledge, New York, 2014), p 5.

αντικρουόμενες πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές και ιδεολογικές παράμετροι οδήγησαν στην κορύφωση της αντιπαλότητας.

Πληθώρα συγγραμμάτων έχουν γραφεί για τα αίτια, αλλά και τις ευθύνες του ξεσπάσματος του ψυχρού πολέμου χωρίς όμως να υπάρχει σήμερα μια ευρέως αποδεκτή άποψη.⁸⁰ Εξίσου αναπάντητο και το ερώτημα εάν αυτή η σύγκρουση ήταν τελικά αναπόφευκτη. Οι δύο βασικές θεωρίες των «κλασσικών» και των «αναθεωρητικών (revisionists)» σύντομα πλαισιώθηκαν με δεκάδες άλλων προσεγγίσεων, ενώ αποδόθηκε και αυξανούσα σημασία στη διερεύνηση των προσωπικοτήτων, κυρίως των ηγετών, που ενεπλάκησαν στη λήψη αποφάσεων τα κρίσιμα αυτά χρόνια.⁸¹

Ο κορυφαίος αναλυτής και συγγραφέας της ψυχροπολεμικής περιόδου, Gaddis, στο τελευταίο κεφάλαιο του έργου του⁸² επισημαίνει:

«Ο ψυχρός πόλεμος προήλθε από μια πολύπλοκη διαπλοκή εξωτερικών και εσωτερικών εξελίξεων σε αμφότερες τις χώρες, ΗΠΑ και Σοβιετική Ένωση. Η διεθνής κατάσταση -περιστάσεις πέραν του ελέγχου της κάθε πλευράς- οδήγησαν Αμερικανούς και Ρώσους να αντιμετωπίζουν ο ένας τον άλλο στη καταρρακωμένη, μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, Ευρώπη. Εσωτερικές επιδράσεις στη Σοβιετική Ένωση (η αναζήτηση ασφάλειας, ο ρόλος της ιδεολογίας, οι τεράστιες ανάγκες ανοικοδόμησης μετά τον πόλεμο, η προσωπικότητα του Stalin) όλα αυτά σε συνδυασμό με αντίστοιχες εσωτερικές επιδράσεις στις ΗΠΑ (η αντίληψη για το ρόλο της χώρας στο διεθνή χώρο, ο φόβος για τον κομμουνισμό, η ψευδαίσθηση της αμερικανικής παντοδυναμίας που πήγαζε από την οικονομική ευρωστία και η κατοχή των ατομικών όπλων) συνετέλεσαν

⁸⁰ Κλασσικά παραμένουν τα έργα του John Lewis Gaddis για τον Ψυχρό Πόλεμο και συγκεκριμένα: *The United States and the Origins of the Cold War 1941-1947*, (Columbia University Press, New York, 1972), *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy During the Cold War*, (Oxford, Oxford University Press, 1982), *The Long Peace: Inquires into the History of the Cold War*, (New York, Oxford University Press, 1987), *We Now Know: Rethinking Cold War History*, (Oxford, Oxford University Press, 1997) και *The Cold War*, (Penguin Books, New York, 2005).

⁸¹ Για μια συνοπτική προσέγγιση αυτών των θεωριών βλέπε: Robert J. McMahon & Thomas G. Paterson, *The Origins of the Cold War*, (Houghton Mifflin, New York, 1999), Norman A. Graebner, *Cold War Origins and the Continuing Debate: A Review of Recent Literature* (Journal of Conflict Resolution, XIII, March 1969) και Robert W. Sellen, *Origins of the Cold War: A Historiographical Survey* (West Georgia College Studies in the Social Studies, IX, June 1970).

⁸² John Lewis Gaddis, *The United States and the Origins of the Cold War 1941-1947*, (Columbia University Press, New York, 1972), p 361.

ώστε η αντιπαλότητα των δύο πλευρών να λάβει τα χαρακτηριστικά μιας εχθρότητας. Οι ηγέτες αμφοτέρων των χωρών επιζητούσαν την ειρήνη αλλά στην προσπάθεια να κινηθούν σε αυτή την κατεύθυνση ενέδωσαν σε υποθέσεις οι οποίες καίτοι δεν επέσπευδαν τον πόλεμο εντούτοις καθιστούσαν την επίλυση των διαφορών αδύνατη.»

Ενώ όμως το διεθνές περιβάλλον ήδη είχε σταδιακά διαμορφωθεί σε δύο άκρως ανταγωνιστικά στρατόπεδα, σε μια ιστορικά ευαίσθητη και διαχρονικά ταραχώδη περιοχή (Βαλκάνια και Νοτιανατολική Μεσόγειο) τα παραδοσιακά διλλήματα ασφάλειας είχαν καταστεί ακόμη πιο πολύπλοκα σε συνδυασμό με τις πιεστικές εξωτερικές παρεμβάσεις, τις απορρέουσες ισορροπίες, τις επιβαλλόμενες υποχρεώσεις και τους καταναγκασμούς του ψυχρού πολέμου.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Η Ελλάδα στο Μεταπολεμικό Κόσμο

Η Ελλάδα Παραμένει στη Δύση

Είναι ιστορικά τεκμηριωμένο ότι η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την έναρξη και κλιμάκωση του ψυχρού πολέμου κατά την περίοδο 1946-1947.⁸³ Ορισμένοι αναλυτές χαρακτηρίζουν τα ελληνικά τραγικά γεγονότα των τελευταίων ετών της κατοχικής περιόδου και της απελευθέρωσης, ως τις πρώιμες εκδηλώσεις του έρποντος ανταγωνισμού Δύσης - Ανατολής και του ψυχρού πολέμου που ακολούθησε. Ο Στεφανίδης επισημαίνει για τα γεγονότα της περιόδου εκείνης ότι στη διεθνή βιβλιογραφία, ο ελληνικός εμφύλιος πόλεμος έχει εξεταστεί κυρίως ως ο πρώτος ψυχροπολεμικός πόλεμος δι' αντιπροσώπων.⁸⁴

Στην Ανατολική Μεσόγειο εκδηλώθηκαν οι πρώτες τριβές και ενδείξεις κλιμάκωσης των σχέσεων Δύσης - Ανατολής με τις εμφύλιες συγκρούσεις στην Ελλάδα, την άσκηση σοβιετικών πιέσεων στην Τουρκία (1945-1946) και τις

⁸³ Διονύσιος Χουρχουλής, *Πριν την Ένταξη στο ΝΑΤΟ: Η Ελληνική Αναζήτηση Ασφάλειας και οι Προσπάθειες για την Προώθηση της Δημιουργίας ενός Μεσογειακού Συμφώνου, 1947-1950*, σελ. 51.

⁸⁴ Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Εξωτερική Πολιτική και Επιλογή Κόσμων (Κεφάλαιο 18) στο Ιστορία της Ελλάδος του 20ου Αιώνα (Ανασυγκρότηση-Εμφύλιος-Παλινόρθωση, 1945-1952), Δ' Τόμος, 2ο Μέρος, επιστημονική επιμέλεια Χρήστος Χατζηιωσήφ, (Εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2009), σελ. 283.*

σοβιετικές προσπάθειες ελέγχου του Ιράν (1945). Ταυτόχρονα, η σε εξέλιξη μείωση της βρετανικής επιρροής στη Μέση Ανατολή, προερχόμενη από πληθώρα αιτίων, συνετέλεσε ώστε να δημιουργηθούν περαιτέρω φόβοι για μια σοβιετική επέλαση προς νότο.

Ως γνωστόν, η σύγκρουση των Αθηνών (Δεκέμβριος 1944 - Ιανουάριος 1945) μεταξύ των τμημάτων του Εθνικού Απελευθερωτικού Μετώπου (ΕΑΜ), καθοδηγούμενου από το Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος (ΚΚΕ) και των αστικών δυνάμεων (εθνικός στρατός, σώματα ασφαλείας, εθνικιστικές οργανώσεις), έληξε υπέρ των δευτέρων ένεκα και της αποφασιστικής εμπλοκής των βρετανικών στρατευμάτων. Συγχρόνως διαλύθηκαν οποιοδήποτε αμφιβολίες για το στρατόπεδο που θα επέλεγε μεταπολεμικά να ενταχθεί η Ελλάδα. Η προτίμηση των δυτικών δυνάμεων υπήρξε η φυσιολογική συνέχιση των επιλογών της εποχής του μεσοπολέμου⁸⁵ (ίσως και προηγούμενων περιόδων) αλλά και των συνθηκών ασφαλείας όπως είχαν διαμορφωθεί λίγο πριν το επικείμενο τέλος του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου. Συχνή η αναφορά στο αναπόφευκτο της επιλογής, για μια χώρα με τεράστιο μήκος ακτογραμμών και έντονα νησιωτικά χαρακτηριστικά, υπέρ των ναυτικών δυνάμεων που κυριαρχούσαν στη Μεσόγειο. Επιπλέον, η αγγλική ένοπλη παρουσία στην απελευθερωμένη Ελλάδα⁸⁶ προδίκαιε την ελληνική τοποθέτηση, ειδικά μετά τα γεγονότα του Δεκεμβρίου του 1944.⁸⁷ Ενισχυτικό της δυτικοστραφούς επιλογής και οι προτιμήσεις του μεγαλύτερου μέρους των ελληνικών ελίτ προς τον αγγλοσαξονικό κόσμο με τα συμφέροντα του οποίου ήταν σε πολυχρόνια συμπόρευση.

Ο ιστορικός Κωνσταντίνος Σβολόπουλος συνοψίζει τους παράγοντες που οδήγησαν στη στρατηγική αυτή επιλογή αναφέροντας⁸⁸:

⁸⁵ Βύρων Θεοδωρόπουλος, *Ανασκόπηση: Η Εξωτερική Πολιτική της Νεότερης Ελλάδος*, (Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 1996), σελ 118.

⁸⁶ Η παρουσία των αγγλικών δυνάμεων ήταν αποτέλεσμα και της πρόσκλησης που είχε απευθύνει τον Οκτώβριο του 1944, η ελληνική κυβέρνηση προς τη βρετανική. Σημειωτέον ότι στην τότε κυβέρνηση εθνικής ενότητας, υπό το Γεώργιο Παπανδρέου, που είχε συγκροτηθεί σε συνέχεια της Συμφωνίας της Καζέρτας (26 Σεπτεμβρίου 1944), συμμετείχαν και 7 μέλη του ΕΑΜ (Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο) - ΠΕΕΑ (Πολιτική Επιτροπή Εθνικής Απελευθέρωσης).

⁸⁷ Βύρων Θεοδωρόπουλος, *Ανασκόπηση: Η Εξωτερική Πολιτική της Νεότερης Ελλάδος*, (Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 1996), σελ 115.

⁸⁸ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981*, Τόμος Δεύτερος, (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Έκδοση 8^η, Αθήνα, 2008), σελ 13-14.

«Ο στρατηγικός προσανατολισμός της Ελλάδας, όπως προσδιορίστηκε στην ευρύτερη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, είχε διαγραφεί με πρωτοβουλία μιας σημαντικής μερίδας του έθνους ήδη από την εποχή του πολέμου. Φυσιολογική συνέχεια των αντιλήψεων που είχαν κυριαρχήσει για ένα και πλέον αιώνα, η επιλογή των δυτικών Μεγάλων Δυνάμεων ως ερεισμάτων -έστω και υπό έννοια σχετική- περισσότερο σταθερών και αποδοτικών για τα συμφέροντα του ανεξαρτήτου ελληνικού κράτους και του αλύτρωτου ελληνισμού, είχε εκ νέου υιοθετηθεί από την πλειοψηφία των ιθυνόντων εκπροσώπων του πολιτικού κόσμου και της κοινής γνώμης. Ο Εμμανουήλ Τσουδερός και ο Γεώργιος Παπανδρέου, επικεφαλής διαδοχικά της εξόριστης ελληνικής κυβέρνησης, είχαν χαράξει τη μεταπολεμική πορεία της Ελλάδος με προϋπόθεση τη στενή συνεργασία με τους δυτικούς συμμάχους -σε αντιπαράθεση, κατά το δεύτερο, με το σοβιετικό ολοκληρωτισμό. Προς την ίδια κατεύθυνση θα στραφούν, με τη σημαντική εξαίρεση της άκρας αριστεράς, την επαύριον της απελευθέρωσης οι κυρίαρχες πολιτικές δυνάμεις του τόπου, από τον συντηρητικό, μέσω του κεντρώου φιλελεύθερου, ως τον σοσιαλδημοκρατικό ιδεολογικό χώρο.»

Τελικά η προσπάθεια ανατροπής της νόμιμης κυβέρνησης των Αθηνών που ξεκίνησε με την παραίτηση των υπουργών που προέρχονταν από το χώρο του ΕΑΜ-ΠΕΕΑ και η ένοπλη εξέγερση που ακολούθησε (Δεκέμβριος 1944), κατεστάλησαν χάρη στην επέμβαση των περίπου 60.000 βρετανών στρατιωτών που είχαν αποβιβαστεί στην Ελλάδα ή στάλθηκαν εσπευσμένα τις επόμενες ημέρες. Οι εχθροπραξίες τερματίστηκαν με την ανακωχή της 11ης Ιανουαρίου και εν συνεχεία συνομολογήθηκε η συμφωνία ειρήνευσης της Βάρκιζας (12 Φεβρουαρίου 1945). Οι Έλληνες κομμουνιστές απεδέχθησαν την ήττα τους, αναγνωρίζοντας τους λανθασμένους υπολογισμούς τους για την αποφασιστικότητα και το μέγεθος της βρετανικής αντίδρασης. Προφανώς δεν γνώριζαν για την περιβόητη -και αμφιλεγόμενη- «συμφωνία των ποσοστών» (percentages agreement) μεταξύ Stalin και Churchill, στη Μόσχα στις 09 Οκτωβρίου 1944 και την κατοχύρωση της Ελλάδος στο δυτικό στρατόπεδο.⁸⁹ Ενδεχομένως, η συνεπής με τη συμφωνία, παθητική στάση του Stalin -λόγω των αναγκών του εν εξελίξει ακόμα αντιναζιστικού πολέμου- τους

⁸⁹ Theodore A. Couloumbis, *Greek Political Reaction to American and NATO Influences*, (Yale University Press, New Haven and London, 1966), p 17-18.

ανάγκασε, από θέση στρατιωτικής αδυναμίας πλέον, να τροποποιήσουν τη στρατηγική τους, τερματίζοντας τον επικαλούμενο 2ο γύρο και αναμένοντας (τουλάχιστον η σκληροπυρηνική ηγεσία του ΚΚΕ) πιο ευνοϊκές ευκαιρίες μετά την προσδοκώμενη οριστική συντριβή των δυνάμεων του Άξονα.

Στις αρχές του 1945, η ελληνική κυβέρνηση, απαλλαγμένη προσωρινά από το άμεσο άγχος της κομμουνιστικής ανταρσίας, άρχισε να εστιάζει τις προσπάθειες της στην ανόρθωση της χώρας και κυρίως στην αντιμετώπιση των άμεσων βιοτικών αναγκών του πληθυσμού. Οι καταστροφές που είχαν συσσωρευτεί από την πολεμική υπερπροσπάθεια των ετών 1940-1941, την τριπλή κατοχή και την εμφύλια σύρραξη, είχαν καταστρέψει ολοκληρωτικά τις υποδομές της ελληνικής οικονομίας. Αμέσως μετά την απελευθέρωση, οι επισιτιστικές ανάγκες του ελληνικού λαού στηρίζονταν στην παρεχόμενη εξωτερική βοήθεια από κράτη και οργανώσεις. Οι παραγωγικές διαδικασίες είχαν σχεδόν ολοκληρωτικά καταρρεύσει και ο κρατικός μηχανισμός είχε πλήρως αποδιοργανωθεί. Οι ένοπλες δυνάμεις ήταν ασήμαντες και κάθε προσπάθεια αναδιοργάνωσης και εξοπλισμού βασιζόνταν στην βρετανική στρατιωτική βοήθεια. Επιπρόσθετα ο πολιτικός κόσμος, διχασμένος και αμήχανος, αδυνατούσε να ξεπεράσει τη δεκαετή σχεδόν αποχή του από τα πολιτικά δρώμενα και ήταν ακόμη προσκολλημένος στις μικροπολιτικές και διαιρέσεις του μεσοπολέμου. Η λήξη του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου και η εγκαθίδρυση «Λαϊκών Δημοκρατιών» στα βόρεια σύνορα μας έθεσε υπό νέα δυναμική την πατροπαράδοτη «βόρεια-σλαβική» απειλή. Παράλληλα, ο κίνδυνος μιας νέας κομμουνιστικής ανταρσίας πάντα ελλόχευε, ενώ το ερώτημα της δυναστικής παλινόρθωσης ξυπνούσε έριδες, μίσση και αγεφύρωτες διαφορές ακόμα και μεταξύ του ελληνικού αστικού κόσμου.

Εύλογα λοιπόν, όπως παρατηρεί ο Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, η παρουσία των βρετανικών στρατευμάτων αποτελούσε μια σταθεροποιητική δύναμη καθώς αποτελούσαν όχι μόνο τις εγγυήτριες δυνάμεις της ομαλής πολιτικής ανέλιξης μετά τα γεγονότα του Δεκεμβρίου και τη Συμφωνία της Βάρκιζας, αλλά εξασφάλιζαν και την Ελλάδα από μια νέα κομμουνιστική εξέγερση.⁹⁰ Με το πέρασμα όμως του χρόνου γίνονταν ευκρινές ότι η βρετανική παρουσία και βοήθεια (οικονομική και στρατιωτική) είχαν ημερομηνία λήξεως και μάλιστα κοντινή, ένεκα των τεραστίων προβλημάτων που αντιμετώπιζε η υπερεξαπλωμένη και οικονομικά καταρρακωμένη

⁹⁰ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981*, Τόμος Δεύτερος, (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Έκδοση 8^η, Αθήνα, 2008), σελ 16-17.

αυτή χώρα. Η βρετανική στρατιωτική παρουσία ήταν και ένας από τους λόγους που οδήγησαν στη στοχοποίηση της ελληνικής κυβέρνησης από τη Μόσχα και τους δορυφόρους της. Σημειωτέον ότι η Σοβιετική Ένωση έφερε στο Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (21 Ιανουαρίου 1946), το θέμα της παρουσίας των βρετανικών στρατευμάτων στην Ελλάδα χωρίς φυσικά να ληφθεί καμία απόφαση («the Greek question considered closed»)⁹¹. Το θέμα της βρετανικής παρουσίας και της έκρυθμης καταστάσεως στην περιοχή, επανήλθε με προσφυγή της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Ουκρανίας στις 24 Αυγούστου 1946, με παρόμοια κατάληξη («removed the item of the Ukrainian SSR from the agenda»)⁹². Η Σοβιετική Ένωση, με τη χρήση και των δορυφόρων της, είχε επιλέξει τη στοχοποίηση της Ελλάδος στον ΟΗΕ, εστιάζοντας στην παρουσία των βρετανικών στρατευμάτων και στη στάση του καθεστώτος της Ελλάδος που όπως ισχυρίζονταν, έθετε σε κίνδυνο τη διεθνή ειρήνη. Πλέον του προφανή λόγου της διεθνούς έκθεσης της Μεγάλης Βρετανίας και της Ελλάδος, οι καταγγελίες αποσκοπούσαν στη διπλωματική απομόνωση της χώρας και στην ενάσκηση ψυχολογικής πίεσης σε συνδυασμό με τις εσωτερικές συγκρούσεις που είχαν ξεκινήσει και πάλι (3ος γύρος). Ο άλλος βασικός λόγος της ελληνικής στοχοποίησης ήταν η έμμεση αντίκρουση των ελληνικών μεταπολεμικών διεκδικήσεων σε βάρος των βορείων γειτόνων της και συγκεκριμένα της Αλβανίας (διεκδίκηση της προσάρτησης της Βορείου Ηπείρου) και της Βουλγαρίας (επαναχάραξη της συνοριακής μεθορίου ώστε να αποτρέπει μια νέα βουλγαρική εισβολή κατά της χώρας μας). Παράλληλα σε εξέλιξη ήταν και τα ελληνικά αιτήματα για προσάρτηση της Δωδεκανήσου αλλά και της παραχώρησης της Κύπρου από τη Μεγάλη Βρετανία. Ενώ οι προαναφερθείσες τρεις πρώτες ελληνικές απαιτήσεις παρουσιάστηκαν στη διάσκεψη της ειρήνης στο Παρίσι, η τελευταία παρέμεινε στο διακυβερνητικό επίπεδο Αθηνών - Λονδίνου. Ήταν το αναγκαίο τίμημα που έπρεπε να καταβάλλει η Ελλάδα έναντι της χώρας που εξασφάλιζε την εδαφική της ακεραιότητα, την επιβίωση του καθεστώτος, την οικονομική ενίσχυση αλλά και την αναγκαία διπλωματική υποστήριξη για την εκπλήρωση των υπολοίπων αλτρωτικών στόχων της.

⁹¹ *Consideration of the communication from the USSR dated 21 January 1946*, Official Records of the second part of the first session of the General Assembly, Supplement No 1, *Report of the Security Council to the General Assembly covering the period from 17 January to 15 July 1946*, p 28-37.

⁹² *The Greek Question*, Official Records of the second part of the second session of the General Assembly, Supplement No 2, *Report of the Security Council to the General Assembly Covering the Period from 16 July 1946 to 15 July 1947*, p 4-46.

Να σημειωθεί ότι η Ελλάδα, μετά τη χρεοκοπία του 1932, δεν είχε πρόσβαση στις διεθνείς χρηματαγορές και επομένως οι μόνες πηγές χρηματοδότησης που μπορούσε να προσβλέπει ήταν οι διακρατικές διαδικασίες βοήθειας και χρηματοδότησης.⁹³ Ήδη από το Μάρτιο του 1945, για την κάλυψη των επιτακτικών αναγκών επιβίωσης και αποκατάστασης του πληθυσμού, η ελληνική κυβέρνηση είχε υπογράψει συμφωνία με την United Nations Relief and Rehabilitation Administration (UNRRA). Λίγο αργότερα, στα τέλη Νοεμβρίου 1945, ο τότε Υπουργός Συντονισμού και Αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης, Εμμανουήλ Τσουδερός, είχε απευθύνει αίτημα προς τον Αμερικανό και Βρετανό Πρέσβη στην Αθήνα για οικονομική βοήθεια και γενικότερη πολιτική και διπλωματική στήριξη σε θέματα οικονομικού ενδιαφέροντος.⁹⁴ Στις 16 Ιανουαρίου 1946, με παρέμβαση της αμερικανικής κυβέρνησης, υπογράφηκε μεταξύ Ελλάδος και της Export-Import Bank (EXIM) δάνειο 25 εκατομμυρίων δολαρίων, ποσό παντελώς ανεπαρκές για να καλύψει τις τεράστιες ελληνικές ανάγκες. Λίγες ημέρες μετά, στις 24 Ιανουαρίου, η Ελλάδα υπέγραψε τη «London Agreement» που εγκαθίδρυσε τη British Economic Mission (BEM) και την Currency Committee αποτελούμενες από Βρετανούς και Αμερικανούς αντιπροσώπους ως αντάλλαγμα για τα βρετανικά δάνεια προς την Αθήνα. Συνεχείς όμως και βάσιμες ήταν οι διαμαρτυρίες των Βρετανών αντιπροσώπων για αδυναμία της ελληνικής πλευράς να εφαρμόσει τα συμφωνηθέντα που ρύθμιζαν την παροχή των δανείων.⁹⁵

Ανησυχίες στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο

Όμως νέα σύννεφα είχαν αρχίσει να συγκεντρώνονται στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Η εντεινόμενη καχυποψία μεταξύ Άγκυρας και Μόσχας είχε ξεκινήσει από τα τέλη του 1943 καθώς η γερμανική αναδίπλωση καθιστούσε για άλλη μια φορά τη σοβιετική/ρωσική πίεση αισθητή στην Τουρκία. Η Μόσχα σταδιακά επαναποθετούσε το αίτημα για αναθεώρηση της Συνθήκης του Montreux

⁹³ Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Ο Ψυχρός Πόλεμος ως Κρίση Εκσυγχρονισμού: Υπέρβαση Κρίσεων και Ελληνική Εμπειρία, 1932-1959*, στο *Η Ελλάδα, η Δύση και η Μεσόγειος 1945-62*, επιμέλεια Κωνσταντίνου Ε. Μπότσιου και Γιάννης Σακκάς, (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας), σελ 31.

⁹⁴ FRUS, Volume VIII, Document 236, *The Ambassador in Athens-MacVeagh-to the Secretary of State*, December 01, 1945, p 274-275.

⁹⁵ Για τη βρετανική βοήθεια βλέπε στο Athanasios Lykogiannis, *Britain and the Greek Economic Crisis, 1944-1947 From Liberation to Truman Doctrine*, (London School of Economics and Political Science, University of London, Published by ProQuest LLC, London, 2014).

για τον έλεγχο των Στενών.⁹⁶ Η πίεση κορυφώθηκε το 1945, με τη μη ανανέωση εκ μέρους της Μόσχας της σοβιετικοτουρκικής συνθήκης ουδετερότητας και μη επίθεσης του 1925 και τις συνεχείς σοβιετικές αιτιάσεις (παραχώρηση μεθοριακών περιοχών και βάσεων στα Δαρδανέλια) σε βάρος της Άγκυρας. Ενδεχομένως, οι αβάσιμες απαιτήσεις, σε βάρος της εδαφικής ακεραιότητας της Τουρκίας, να αποτελούσαν απλά μέσο πίεσης για την προώθηση των σοβιετικών στόχων στα Στενά.⁹⁷ Η τουρκική ανησυχία γίνονταν εντονότερη καθώς ανάλογες σοβιετικές ενέργειες βρίσκονταν σε εξέλιξη στο γειτονικό Ιράν. Η κινητοποίηση των Κούρδων στο Ιράν, με τη σοβιετική ανοχή, ίσως και καθοδήγηση, αποτέλεσε μια ακόμη πηγή τουρκικής ανησυχίας για εξεγέρσεις των δικών της κουρδικών πληθυσμών. Αν μάλιστα συνυπολογίσουμε την εύθραυστη κατάσταση στην αποδιοργανωμένη Ελλάδα του 1945, αντιλαμβανόμαστε το λογικοφανές των τουρκικών ανησυχιών που εκτιμούσαν ότι η χώρα τους θα αποτελούσε τον επόμενο στόχο της σοβιετικής επεκτατικότητας. Παράλληλα, Μόσχα και Άγκυρα προχώρησαν στην λήψη προπαρασκευαστικών στρατιωτικών μέτρων⁹⁸ στη σοβιετικοτουρκική μεθόριο, περισσότερο μάλλον ως κινήσεις διπλωματικής πίεσης και αντίστοιχης αντίδρασης, παρά ως προετοιμασίες μιας στρατιωτικής σύγκρουσης.

Αρχικά οι αντιδράσεις του Churchill, αλλά και των Αμερικανών, ήταν συμβιβαστικές στις σοβιετικές αιτιάσεις για τροποποίηση της Συνθήκης των Στενών (Montreux). Η χαλαρή αντίδραση των ΗΠΑ το 1945, ήταν αποτέλεσμα της επικέντρωσης της αμερικανικής προσοχής στις ευρωπαϊκές εξελίξεις. Επιπλέον, η αντιπαράθεση Δύσεως και Ανατολής δεν είχε λάβει ακόμη οριστική μορφή ενώ οι ΗΠΑ θεωρούσαν την περιοχή της Εγγύς Ανατολής ως βρετανική ζώνη επιρροής. Σταδιακά οι αμερικανικές και βρετανικές θέσεις για το θέμα των Στενών συνταυτίστηκαν και έγιναν άκαμπτες ως προς το αίτημα της Μόσχας, αναγκάζοντας την τελευταία να υποχωρήσει. Η σοβιετική πίεση εκτονώθηκε, στα μέσα του 1946, με διπλωματικά μέσα και ανταλλαγή επιστολών για το θέμα των Στενών και των γενικότερων σοβιετικοτουρκικών σχέσεων. Παράλληλα η απόσυρση των σοβιετικών στρατευμάτων από το Ιράν (Μάιος 1946), οδήγησε στην εκτόνωση της κρίσεως.

⁹⁶ Συμβατικά προβλέπονταν η επανεξέταση των όρων της Συνθήκης του Montreux μετά από δέκα χρόνια από τη σύναψη της (1936), άρα το 1946 ήταν χρονολογία πιθανής αναθεώρησης.

⁹⁷ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 85-86.

⁹⁸ Η μεταπολεμική αποστράτευση του τουρκικού στρατού ανεστάλη στα τέλη του Οκτωβρίου του 1945 ως αποτέλεσμα των τουρκικών ανησυχιών για τις σοβιετικές προθέσεις.

Προφανώς η Μόσχα, αντιμετωπίζοντας τη σθεναρή στάση των ΗΠΑ και Μεγάλης Βρετανίας και μη επιθυμώντας μια ανοικτή σύγκρουση, αποφάσισε να υποχωρήσει από τις απαιτήσεις της. Η όλη όμως εξέλιξη των γεγονότων βοήθησε τις ΗΠΑ να αρχίσουν να αντιλαμβάνονται τη σημασία της Τουρκίας για αναχαίτιση της Μόσχας και για προστασία των πετρελαιοπαραγωγών πηγών της Μέσης Ανατολής. Παράλληλα συνειδητοποίησαν τις αντικρουόμενες στρατηγικές επιδιώξεις Δύσης και Ανατολής και την αναγκαιότητα μιας σθεναρής και πειστικής αντίστασης. Ήδη οι πρώτες φωνές για την ανάγκη υιοθέτησης μιας πολιτικής ανάσχεσης της σοβιετικής απειλής είχαν αρχίσει να εμφανίζονται.

Αντίστοιχα, η Άγκυρα αντιλαμβανόμενη τη διαφαινόμενη μακροχρόνια αντιπαράθεση με τη γειτονική Σοβιετική Ένωση, ενέτεινε τις προσπάθειες της για εξασφάλιση εγγυήσεων ασφαλείας από τη Δύση και συγκεκριμένα από ΗΠΑ και Μεγάλη Βρετανία. Οι εν ισχύ Συνθήκες του 1939, μεταξύ Τουρκίας-Βρετανίας και Τουρκίας-Γαλλίας παρέμειναν τυπικά σε ισχύ, αλλά αμφότερες οι πλευρές ήταν διστακτικές στην ανάληψη των υποχρεώσεων που αυτές εμπεριείχαν, ειδικά υπό τις νέες περιφερειακές ισορροπίες. Ενδεικτικό των ανησυχιών για τη λειτουργικότητα αλλά και τις επιπτώσεις τους, ήταν η αποφυγή αμοιβαίας αναφοράς σε αυτές ακόμη και στα πλαίσια των διμερών επαφών.

Η σταδιακή αποκλιμάκωση της σοβιετικής πίεσης σε Τουρκία και Ιράν το 1946, συνοδεύθηκε από την αναζωπύρωση της κομμουνιστικής εξέγερσης στην Ελλάδα.⁹⁹ Σημαντικό ρόλο στην υποκίνηση του 3ου γύρου έπαιξε και η υποστήριξη που προφανώς με τη σιωπηλή σοβιετική συγκατάθεση, προσέφεραν στους αντάρτες οι τρεις γειτονικές «λαϊκές δημοκρατίες». Η αλληλοεπίδραση των εξελίξεων στις τρεις χώρες, Ελλάδα, Τουρκία και Ιράν είχε πλέον γίνει αντιληπτή στην αμερικανική κυβέρνηση. Αντίστοιχα όμως γίνονταν σταδιακά κατανοητή και η βρετανική αδυναμία ενάσκησης πρωταγωνιστικού ρόλου στην περιοχή καθώς η ισχνή της οικονομική κατάσταση δεν της επέτρεπε να αναλάβει τα βάρη που αναλογούσαν σε μια τέτοια αποστολή. Ίσως μάλιστα να προκαλεί έκπληξη, η δυστοκία της Ουάσινγκτον να αντιληφθεί αυτήν την πραγματικότητα και να αναλάβει έγκαιρα τις

⁹⁹ Η έναρξη του 3ου γύρου σηματοδοτείται με την επίθεση ανταρτικών δυνάμεων κατά του Σταθμού Χωροφυλακής στο Λιτόχωρο Πιερίας τη νύκτα 29/30 Μαρτίου 1947, μία ημέρα πριν τις πρώτες μεταπολεμικές εκλογές στη χώρα (31 Μαρτίου 1947). Το ΚΚΕ απέιχε από τις εκλογές εκείνες και ο συντηρητικός συνασπισμός (Ηνωμένη Παράταξη Εθνικοφρόνων) υπό τον Κωνσταντίνο Τσαλδάρη επεκράτησε με 55% των ψήφων.

απορρέουσες υποχρεώσεις της ηγέτιδας δυνάμεως στην περιοχή της Εγγύς Ανατολής. Μια πρώτη ένδειξη του αμερικανικού ενδιαφέροντος για την περιοχή ήταν η αναβάθμιση της παρουσίας πολεμικών σκαφών στην Ανατολική Μεσόγειο, με επιλεγμένες επισκέψεις και ναυλοχήσεις με καταφανή πολιτικά μηνύματα.¹⁰⁰

Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα, μαζί και με την Τουρκία, για την αμερικανική κυβέρνηση δεν εντάσσονταν στο τμήμα ευρωπαϊκών υποθέσεων (EUR) του State Department. Μέχρι το 1974, αποτελούσαν περιοχή ευθύνης του τμήματος Near Eastern and Africa Affairs (που μετονομάστηκε το 1958 σε North Eastern Affairs-NEA) του State Department και ειδικότερα του γραφείου (γνωστού με τα αρχικά GTI, Greece-Turkey-Iran). Οι τρεις αυτές χώρες είχαν αρχίσει από το 1946, να θεωρούνται ως αλληλοϋποστηριζόμενα και αδιαχώριστα κομμάτια του επικαλούμενου «βορείου κρηπιδώματος» (Northern Tier) και φυσικά δεν αντιμετωπίζονταν ως μέρη της Ευρώπης.¹⁰¹ Συνήθως ο αρμόδιος Υφυπουργός υπεύθυνος με τα θέματα του τμήματος NEA, μικρή γνώση είχε για τα επιμέρους θέματα των τριών χωρών.¹⁰²

Ελλάδα 1946: Βυθιζόμενη στο Χάος

Η αναζωπύρωση των συγκρούσεων στην Ελλάδα κλιμακώθηκε ταχύτατα την άνοιξη του 1946. Ο εθνικός στρατός, με βασικές ελλείψεις σε εφόδια και υλικά, ανεπαρκή εκπαίδευση, μέτριο ηθικό, ανύπαρκτο δόγμα και τριβές στα ανώτατα κλιμάκια, αδυνατούσε να αντιμετωπίσει επιτυχώς τη νέα εξέγερση.¹⁰³ Η κατάσταση ειδικά στην ύπαιθρο έγινε χαοτική και φόβοι άρχισαν να επικρατούν στις δυτικές πρωτεύουσες, για κατάρρευση του καθεστώτος των Αθηνών. Η επανάληψη των συγκρούσεων κατέστρεψε κάθε προσπάθεια οικονομικής ανόρθωσης και

¹⁰⁰ Στις 06 Μαρτίου 1946, μεσουρανούσης της σοβιετικής πίεσης για το καθεστώς των Στενών, η σωρός του αποθανόντος Τούρκου Πρέσβη στην Ουάσινγκτον, επέστρεψε στην Τουρκία με το Θωρηκτό USS Missouri το οποίο εν συνεχεία επισκέφτηκε την Ελλάδα. Επίσης τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους, το νεότευκτο αεροπλανοφόρο, USS Franklin D. Roosevelt, επισκέφτηκε διαδοχικά Ελλάδα και Τουρκία. Ακολούθησε η επίσκεψη του αεροπλανοφόρου USS Randolph τον Δεκέμβριο στον Πειραιά. Τα αμερικανικά σκάφη συνήθως διεξήγαγαν ναυτικές ασκήσεις με τα πλοία του Ελληνικού Πολεμικού Ναυτικού.

¹⁰¹ Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Ο Ψυχρός Πόλεμος ως Κρίση Εκσυγχρονισμού: Υπέρβαση Κρίσεων και Ελληνική Εμπειρία, 1932-1959*, στο *Η Ελλάδα, η Δύση και η Μεσόγειος 1945-62*, επιμέλεια Κωνσταντίνου Ε. Μπότσιου και Γιάννης Σακκάς, (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας), σελ 31.

¹⁰² Monteagle Stearns, *Περίπλοκες Συμμαχίες: Η Αμερικανική Πολιτική στην Ελλάδα, Τουρκία και την Κύπρο*, (Εκδόσεις Το Ποντίκι, Αθήνα, 1992), σελ 22-23.

¹⁰³ Για την οργάνωση του Ελληνικού Στρατού την εξεταζόμενη περίοδο βλέπε: ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού*, Β' Έκδοση, (ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), Κεφάλαιο Ι, σελ. 395-461 και ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού*, (ΔΙΣ, Αθήνα, 1998), Κεφάλαιο Η, σελ. 260-299.

σταθεροποίησης της οικονομίας. Παρά την επιδείνωση της κατάστασης από πλευράς ασφαλείας, η απόσυρση των βρετανικών στρατευμάτων από την Ελλάδα άρχισε στα μέσα Σεπτεμβρίου 1946. Όπως παρατηρεί η Εκάβη Αθανασοπούλου, «παρά το γεγονός ότι μια κομμουνιστική νίκη στην Ελλάδα θα σήμαινε και το τέλος της βρετανικής κυριαρχίας στην Ανατολική Μεσόγειο, και συνεπώς θα έθετε σε κίνδυνο τα βρετανικά στρατηγικά συμφέροντα στη Μέση Ανατολή, η βρετανική κυβέρνηση, ανήμπορη να αντιμετωπίσει το κόστος των στρατιωτών της στην Ελλάδα, άρχισε να τους αποσύρει στις 15 Σεπτεμβρίου».¹⁰⁴

Η Βρετανία αντιλαμβάνονταν τις συνέπειες της αποχώρησης της αλλά συγχρόνως επιθυμούσε να συνεχίσει να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στην περιοχή. Παρά ταύτα, αναγνώριζε το ασυμβίβαστο στόχων και μέσων και με παρασκηνιακές κινήσεις, ήδη από τον Οκτώβριο του 1946, προσπαθούσε να επιστήσει την προσοχή των Αμερικανών για την κατάσταση στην Εγγύς Ανατολή, τους κινδύνους που αντιμετώπιζε η Ελλάδα και τις καταστροφικές συνέπειες σε περίπτωση κομμουνιστικής επικράτησης. Παράλληλα όμως απέβλεπε, έστω με τις περιορισμένες δυνατότητες της, να διατηρήσει επαρκή έλεγχο και επιρροή στις χώρες, την τύχη των οποίων επί δεκαετίες διαφέντευε (η Ελλάδα ήταν μια από αυτές). Οι Αμερικανοί, μη έχοντας μια συγκροτημένη στρατηγική προσέγγιση για την αντιμετώπιση της σοβιετικής απειλής και προσκολλημένοι στην Ευρώπη, ήταν διστακτικοί να αναλάβουν επιπλέον υποχρεώσεις στην Ανατολική Μεσόγειο αντικαθιστώντας τους Βρετανούς. Κατά συνέπεια άρχισε να δημιουργείται ένα κενό ισχύος στην περιοχή¹⁰⁵ το οποίο οι Σοβιετικοί αποφάσισαν να εκμεταλλευθούν με το δυνατόν χαμηλότερο κόστος και ρίσκο. Στην προσπάθεια τους αυτή εντάσσονταν και η σιωπηλή ενθάρρυνση των βορείων γειτόνων της Ελλάδος να παρέχουν κάθε υποστήριξη στις δυνάμεις του επικαλούμενου «Δημοκρατικού Στρατού» με την ελπίδα της κατάληψης της εξουσίας. Μια τέτοια εξέλιξη θα απέκοπτε την Τουρκία και το Ιράν από την φιλοδυτική Ευρώπη και θα τις καθιστούσε περισσότερο ευάλωτες στις σοβιετικές πιέσεις.

Μια αρκετά ολοκληρωμένη προσέγγιση του ελληνικού ζητήματος και των συνεπειών στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου δίδεται σε υπόμνημα του

¹⁰⁴ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 107.

¹⁰⁵ Theodore A. Coulombis, *Greek Political Reaction to American and NATO Influences*, (Yale University Press, New Haven and London, 1966), p 23.

Διευθυντού της Near Eastern & African Affairs (NEA), Henderson, προς τον Υπουργό Εξωτερικών, με ημερομηνία 21 Οκτωβρίου 1946.¹⁰⁶ Το υπόμνημα άρχιζε αναφέροντας: «Πολλές ενδείξεις συνηγορούν ότι η Ελλάδα καθίσταται το κομβικό σημείο στις τεταμένες διεθνείς σχέσεις και η μοίρα της θα είναι ένας αποφασιστικός παράγοντος στο μελλοντικό προσανατολισμό της Εγγύς και Μέσης Ανατολής». Παρακάτω επισήμανε ότι η Ελλάδα ήταν η μοναδική χώρα των Βαλκανίων που δεν έχει περιέλθει υπό κομμουνιστικό έλεγχο. Ο Henderson εντόπιζε τη σοβιετική υποστήριξη προς τους αντάρτες μέσω Αλβανίας, Γιουγκοσλαβίας και Βουλγαρίας και εκτιμούσε ότι σε περίπτωση απώλειας της Ελλάδος, η σοβιετική πίεση επί της Τουρκίας θα γίνονταν αφόρητη. Ανέφερε ότι Τουρκία και Ελλάδα αποτελούσαν φραγμό για τη σοβιετική πρόσβαση στην Ανατολική Μεσόγειο. Πέραν όμως της στρατηγικής σημασίας της Ελλάδος (και Τουρκίας), περιέγραφε αντικειμενικά τις επικρατούσες συνθήκες, τα προβλήματα που αντιμετώπιζε και κυρίως την κρισιμότητα της καταστάσεως. Πρότεινε μια σειρά μέτρων που επιβάλλονταν να αναλάβουν οι ΗΠΑ αλλά και τις κατευθύνσεις προς τις οποίες θα έπρεπε να πιέσουν την ελληνική κυβέρνηση και τον πολιτικό κόσμο (κυρίως για εξασφάλιση της εθνικής ενότητας με λήψη μέτρων συμφιλίωσης). Οι πολύπλευρες και ισχυρές αμερικανικές δηλώσεις περί υποστήριξης της ελληνικής εδαφικής ακεραιότητας, της εθνικής ανεξαρτησίας και της νόμιμης κυβερνήσεως ήταν το πρώτο μέτρο που μετά επιτάσεως το υπόμνημα πρότεινε. Ακολουθούσε η αμερικανική σύσταση για εθνική συμφιλίωση και για σχηματισμό κυβέρνησης αντιπροσωπευτικής όλων των τάσεων. Πρότεινε την έλευση αμερικανικής οικονομικής αποστολής με αρμοδιότητα την εξέταση τρόπων ενίσχυσης της οικονομίας. Αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικής βοήθειας, καίτοι αναγνώριζε την πρωταρχική ευθύνη της Βρετανίας, εκτιμούσε ότι οι ΗΠΑ θα έπρεπε να είναι έτοιμες να παρέξουν στρατιωτικά υλικά και εφόδια στην Αθήνα (για αποκατάσταση της εσωτερικής τάξεως και εξασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητος) σε περίπτωση βρετανικής αδυναμίας. Πράγματι η αμερικανική πολιτική, έναντι της Ελλάδος (και της Τουρκίας), τους επόμενους μήνες, κινήθηκε βασιζόμενη στις προτάσεις του υπομνήματος.

Τους πρώτους μήνες της απελευθέρωσης οι ελληνικές προσπάθειες για εξασφάλιση κάθε είδους συμμαχικής συνδρομής εστιάζονταν σε αμφότερες τις

¹⁰⁶ FRUS, 1946, Vol VII, *Memorandum by the Director of the Office of Near Eastern and Africa Affairs (Henderson)*, October 21, 1946, p 240-245.

πρωτεύουσες, Ουάσιγκτον και Λονδίνο.¹⁰⁷ Η αγωνία για την εθνική επιβίωση ωθούσε την Αθήνα να απευθύνεται σπασμωδικά σε οποιαδήποτε πιθανή (δυτική) πηγή ενίσχυσης. Οι εναλλασσόμενες όμως ελληνικές πολιτικές ηγεσίες είχαν αρχίσει να παρατηρούν τη βρετανική αδυναμία και να αμφιβάλλουν για τη συνέχιση της ζωτικής υποστήριξης που παρείχε το Λονδίνο μέχρι τότε. Εκτιμώντας ορθά την κατάσταση, στρέφονταν όλο και περισσότερα προς την πλευρά των ΗΠΑ προς αναζήτηση βοήθειας. Η έντονη δραστηριοποίηση προς την κατεύθυνση της Ουάσιγκτον ξεκίνησε το καλοκαίρι του 1946, χωρίς φυσικά να παραγκωνίζεται το Λονδίνο. Αρχικά ο πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Τσαλδάρης συναντήθηκε στο Παρίσι με τον αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών James F. Byrnes. Εν συνεχεία επισκεπτόμενος το Λονδίνο, είχε συνάντηση με εκπροσώπους της κυβέρνησης Attlee και με τον Αμερικανό Πρέσβη στο Λονδίνο, Harriman. Λίγο αργότερα, στις αρχές του Αυγούστου, ελληνική αντιπροσωπεία υπό τον Σοφοκλή Βενιζέλο έγινε δεκτή από τον Πρόεδρο Truman. Ακολούθησε επιστολή του πρωθυπουργού Τσαλδάρη προς την Ουάσιγκτον, λίγο πριν το υπερατλαντικό ταξίδι του, με αίτημα για χορήγηση στρατιωτικού υλικού με σκοπό την αύξηση της οροφής του στρατεύματος.¹⁰⁸ Ο Έλληνας πρωθυπουργός ταξίδευσε στις ΗΠΑ και έγινε δεκτός από τον Πρόεδρο Truman στις 21 Δεκεμβρίου 1946.¹⁰⁹ Οι προσπάθειες αυτές δεν φάνηκε να ευοδώνονται καθώς οι ΗΠΑ δεν είχαν ακόμη μια ολοκληρωμένη πολιτική για την περιοχή, την οποία άλλωστε ακόμα και τότε θεωρούσαν ζώνη βρετανικού

¹⁰⁷ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981*, Τόμος Δεύτερος, (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Έκδοση 8^η, Αθήνα, 2008), σελ 16.

¹⁰⁸ Το αρχικό σχέδιο μεταπολεμικής ανασυγκρότησης του Ελληνικού Στρατού καταρτίστηκε το 1945 από τη Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή και προέβλεπε οροφή για το Στρατό Ξηράς τους 100.000 άνδρες (6.775 αξιωματικούς και 93.225 οπλίτες). Το σχέδιο αυτό έλαβε την τελική του μορφή τον Απρίλιο του 1946 (Απόρρητο 408832/12-4-46) με την ονομασία «Διάταξις Μάχης 1946». Στις αρχές του 1947 αυξήθηκε η δύναμη του στρατεύματος (με τη συγκρότηση Λόχων Ορεινών Καταδρομών και Ταγμάτων Εθνοφρουράς) και ανήλθε στις 120.000 άνδρες και της Εθνοφρουράς σε 20.000 άνδρες. Βλέπε ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού*, Β' Έκδοση, (ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), Κεφάλαιο Ι, σελ. 396, 402, 418 και 419.

¹⁰⁹ Μια συνοπτική αναφορά των μάλλον φτωχών αποτελεσμάτων αυτού του ταξιδιού του Κ. Τσαλδάρη αποτυπώνονται στην επιστολή του Dean Acheson προς τον Πρέσβη των ΗΠΑ στην Αθήνα, MacVeagh, με ημερομηνία 03 Ιανουαρίου 1947. Διατυπώνονται επίσης οι βασικές θέσεις της Αμερικανικής κυβέρνησης για θέματα ελληνικού ενδιαφέροντος. Επιπρόσθετα επικρίνεται η ελληνική κυβέρνηση για πλημμελή προετοιμασία κατά την παρουσίαση των οικονομικών της αιτημάτων. Με έμφαση αναφέρεται ότι- για άλλη μια φορά-επισημάνθηκε στον Έλληνα πρωθυπουργό η ανάγκη της εθνικής συνεννόησης όλων των αστικών κομμάτων για την υπέρβαση των κρίσιμων προβλημάτων. Ζητήθηκε μάλιστα από τον Κ. Τσαλδάρη να μεταφέρει στον Ανώτατο Άρχοντα και σε όλον τον πολιτικό κόσμο αυτή την αμερικανική θέση. FRUS, 1946, Vol VII, *The Acting Secretary of State to the Ambassador in Greece (MacVeagh)*, January 3, 1947, p 286-288.

ενδιαφέροντος.¹¹⁰ Επιπρόσθετα υπήρχαν απόψεις που θεωρούσαν την ελληνική κυβέρνηση ως ολιγαρχική, μη συμφιλιωτική και ότι οι δημοκρατικοί θεσμοί δεν λειτουργούσαν στη χώρα. Υπό αυτές τις συνθήκες ήταν δύσκολο για οποιαδήποτε αμερικανική κυβέρνηση να απευθυνθεί στα νομοθετικά σώματα ζητώντας την έγκριση για παροχή βοήθειας και πιστώσεων προς την Ελλάδα. Η κατάσταση επιδεινώθηκε καθώς στο τέλος του έτους έληξε η βοήθεια της UNRRA προς την Ελλάδα.¹¹¹ Είχε προηγηθεί καταγγελία του περιφερειακού Διευθυντή του Οργανισμού για μη σωστή διανομή των τροφίμων από την Αθήνα. Παράλληλα τα λιγοστά αποθέματα του χρυσού της Τραπέζης της Ελλάδος εξαντλήθηκαν επικίνδυνα καθώς χρησιμοποιήθηκαν ως εγγυήσεις για κάλυψη δανειακών αναγκών. Η επιστροφή του βασιλιά Γεωργίου του Β', στις 28 Σεπτεμβρίου 1946,¹¹² εμβάθυνε την εμφυλιοπολεμική ρήξη και προκάλεσε ακόμη περισσότερες τριβές στον κατακερματισμένο αστικό πολιτικό κόσμο.

Καίτοι ευρισκόμενη σε θέση αδυναμίας και εκλιπαρώντας Λονδίνο και Ουάσιγκτον για υποστήριξη, η ελληνική κυβέρνηση προσπαθούσε να προωθήσει τους εθνικούς στόχους για ενσωμάτωση της Βορείου Ηπείρου, της Δωδεκανήσου και να πετύχει ευνοϊκή επαναχάραξη της ελληνοβουλγαρικής μεθορίου. Σε όλα τα αιτήματα αντιμετώπιζε την αντίδραση της Μόσχας και των συμμάχων της, ενώ και η Τουρκία, παρασκηνιακά κινήθηκε κατά της εκχώρησης των Δωδεκανήσων. Όμως και οι δυτικοί σύμμαχοι δεν έβλεπαν θετικά τη δημιουργία περαιτέρω τριβών με τη Σοβιετική Ένωση εξαιτίας των ελληνικών αιτημάτων. Από τις παραπάνω ελληνικές διεκδικήσεις, τελικά μόνο η ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων επετεύχθη και επισφραγίστηκε με την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνευσης των Παρισίων στις 10 Φεβρουαρίου 1947. Η αρχική αρνητική σοβιετική θέση στην παραχώρηση των νησιών στην Ελλάδα αιφνιδίως μεταστράφηκε στη διάρκεια των προκαταρκτικών συζητήσεων (26 Ιουνίου 1946), με μοναδικό όρο την αποστρατικοποίηση τους.

Το θέμα όμως της Ελλάδος -αναφορικά με την τεταμένη και απειλητική κατάσταση στα βόρεια σύνορα- επανήλθε στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, κατόπιν ελληνικού αιτήματος (03 Δεκεμβρίου 1946). Το Συμβούλιο έλαβε μια πρώτη

¹¹⁰ Theodore A. Coulombis, *Greek Political Reaction to American and NATO Influences*, (Yale University Press, New Haven and London, 1966), p 26.

¹¹¹ Το συνολικό ύψος της βοήθειας της UNRRA είχε, σύμφωνα με τα στοιχεία του Οργανισμού, ανέλθει στα 347.162.000 δολαρίων.

¹¹² Στο δημοψήφισμα της 01 Σεπτεμβρίου 1946 η πλευρά που υποστήριζε την παλιννόστηση της μοναρχίας έλαβε περίπου το 69% των ψήφων.

διαδικαστική απόφαση στις 10 Δεκεμβρίου¹¹³ και εν συνεχεία με την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 1946, ομόφωνα εγκρίθηκε η συγκρότηση επιτροπής για να διερευνήσει τις καταγγελίες για παραβιάσεις των βορείων συνόρων της Ελλάδος.¹¹⁴ Για το «The Greek Question», όπως επονομάστηκε το θέμα στον ΟΗΕ, ο Ιωάννης Στεφανίδης αναφέρει στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, ότι το «ελληνικό πρόβλημα» αποτέλεσε ένα από τα πρώτα πεδία αντιπαράθεσης Ανατολής - Δύσης. Η επαναφορά του κάθε χρόνο στην ημερήσια διάταξη της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών επέτρεπε και στα δύο στρατόπεδα να επιδίδονται σε μάχες εντυπώσεων.¹¹⁵ Αναμφίβολα το τέλος του 1946 βρήκε την Ελλάδα σε δεινή θέση από κάθε πλευρά και η τύχη του αστικού καθεστώτος ήταν αβέβαιη.

Στα μέσα του Ιανουαρίου 1947, έφτασε στην Αθήνα ο Paul Porter, νέος επικεφαλής της Αμερικανικής Οικονομικής Αποστολής (American Economic Mission) με σκοπό να εξετάσει την πορεία της οικονομίας, να εισηγηθεί λύσεις και να ελέγξει την τήρηση των συμφωνηθέντων από πλευράς των Αθηνών. Στα τέλη του μηνός, αφίχθη και η Επιτροπή Έρευνας Μεθοριακών Επεισοδίων στα Ελληνικά Σύνορα του ΟΗΕ (UN Commission for Investigation Concerning Greek Frontier Incidents).¹¹⁶ Οι αρχικές αναφορές των Αμερικανών αξιωματούχων¹¹⁷ ζωγράφισαν με απαισιόδοξο τρόπο τις εξελίξεις και θεωρούσαν αναγκαία την παροχή πολύπλευρης αμερικανικής βοήθειας για την αποφυγή της κατάρρευσης της οικονομίας και του αστικού καθεστώτος. Τις απόψεις αυτές συμμερίζονταν και ο Αμερικανός Πρέσβης στην Αθήνα (MacVeagh) που δεν έχανε ευκαιρία να προτρέπει το σχηματισμό μιας πολυκομματικής και συμφιλιωτικής κυβέρνησης. Τελικά οι πιέσεις των ΗΠΑ είχαν ως αποτέλεσμα την παραίτηση του πρωθυπουργού Τσαλδάρη (22 Ιανουαρίου 1947) και το σχηματισμό, δύο μέρες μετά, μιας πολυκομματικής κυβέρνησης, επτά κομμάτων, υπό τον Δημήτριο Μάξιμο.¹¹⁸ Με την εξέλιξη αυτή υλοποιήθηκε μια από

¹¹³ UN Resolution of 10 December 1946, 12/1946, 82th meeting.

¹¹⁴ UN Resolution of 19 December 1946, 15/1946 (S/339), 87th meeting.

¹¹⁵ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000) σελ 238.

¹¹⁶ Αμερικανός αντιπρόσωπος στην Επιτροπή ήταν ο Mark Ethridge.

¹¹⁷ FRUS, 1947, Vol V, *the Chief of the American Economic Mission to Greece (Porter) to the Under Secretary of State for Economic Affairs (Clayton)*, February 17, 1947, p 17-22 και, *the United States Representative on the Commission of Investigation (Ethridge) to the Secretary of State*, February 17, p 23-25.

¹¹⁸ Η κυβέρνηση αυτή αποκλήθηκε η «επτακέφαλη κυβέρνηση» καθώς συμμετείχαν επτά κόμματα υπό ισάριθμες προσωπικότητες του πολιτικού κόσμου. Η κυβέρνηση παραιτήθηκε στις 29 Αυγούστου 1947 μετά την αποτυχία των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων του Εθνικού Στρατού εναντίον των ανταρτών του «Δημοκρατικού Στρατού» και την αμερικανική επιθυμία για μια ακόμη περισσότερο

τις προϋποθέσεις που έντονα έθετε η Ουάσινγκτον προς τον πολιτικό κόσμο για την παροχή αμερικανικής βοήθειας.

Οι ΗΠΑ Επαναξιολογούν την Νοτιανατολική Μεσόγειο

Ήδη όμως στην Ουάσινγκτον είχε αρχίσει η επαναξιολόγηση της σημασίας της Μέσης Ανατολής και Ανατολικής Μεσογείου υπό το πρίσμα των απειλών που δημιουργούσε η σε εξέλιξη αντιπαράθεση Δύσεως - Ανατολής. Οι καταφανείς ενδείξεις αδυναμίας του Λονδίνου σε συνδυασμό με τις ανοικτές βρετανικές προειδοποιήσεις ανησύχησαν τα αρμόδια αμερικανικά υπουργεία. Εκτός από τις επισκέψεις πλοίων του αμερικανικού στόλου, δηλώσεις υψηλόβαθμων αμερικανών αξιωματούχων, άρχισαν σταδιακά να καταδεικνύουν το ενδιαφέρον για την περιοχή αλλά και την πρόθεση επέμβασης. Η εξέταση των επίσημων βρετανικών και αμερικανικών εγγράφων, του τέλους του 1946, παρουσιάζει τη σύγχυση που υπήρχε μεταξύ των δύο χωρών αλλά και μεταξύ διαφόρων υπηρεσιών για την πλέον ενδεδειγμένη λύση υποστήριξης της Ελλάδος (αλλά και της Τουρκίας και γενικότερα για τον καταμερισμό των δυτικών αρμοδιοτήτων και υποχρεώσεων στην περιοχή ευθύνης του τμήματος της ΝΕΑ). Η βρετανική κατανόηση της αναγκαιότητας στήριξης Τουρκίας και Ελλάδος, παράλληλα με την οικονομική αδυναμία ανάληψης του έργου, ταλάνιζε το Λονδίνο (και λιγότερο την Ουάσινγκτον που φαίνονταν να εθελοτυφλεί) από τον Οκτώβριο του 1946 μέχρι τον Φεβρουάριο του 1947 και περιγράφεται γλαφυρά στο έργο της Εκάβης Αθανασοπούλου.¹¹⁹ Στο ίδιο έργο αναλύονται και οι διακριτικές βρετανικές προσεγγίσεις προς την Ουάσινγκτον για την ανάληψη των υποχρεώσεων έναντι των δύο αυτών χωρών της Εγγύς Ανατολής.

Ενδεικτικό όμως των προσκολλημένων απόψεων της Ουάσινγκτον στη βρετανική αρμοδιότητα για την Ελλάδα, άρα και για τον εξοπλισμό της, ήταν το μήνυμα του Dean Acheson (Acting Secretary of State) προς τον Αμερικανό Πρέσβη στην Αθήνα, την 08 Νοεμβρίου 1946.¹²⁰ Συνοπτικά το μήνυμα ανέφερε ότι απόφαση της αμερικανικής κυβέρνησης ήταν να αποθαρρυνθούν οι Έλληνες από την αναζήτηση στρατιωτικού υλικού από τις ΗΠΑ. Μια τέτοια ενέργεια (παροχής

διευρυμένη κυβέρνησης με τη συμμετοχή και του Θεμιστοκλή Σοφούλη, αρχηγού του κόμματος των Φιλελευθέρων.

¹¹⁹ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 106-116.

¹²⁰ FRUS, 1946, Vol VII, *the Acting Secretary of State to the Ambassador in Greece (MacVeagh)*, November 8, 1946, p 262-3.

στρατιωτικού υλικού) θα δημιουργούσε μη επιθυμητές τριβές με τη Μόσχα και η βέλτιστη λύση θα ήταν η διάθεση στρατιωτικού υλικού από το Λονδίνο, τα στρατεύματα του οποίου ευρίσκονταν αναπτυγμένα εδώ και 2 χρόνια στην Ελλάδα. Σε περίπτωση που το Λονδίνο αδυνατούσε να υποστηρίξει την Αθήνα, τότε και μόνο τότε, η βρετανική κυβέρνηση θα έπρεπε να απευθυνθεί στις ΗΠΑ, οπότε οι τελευταίες θα εξέταζαν την προώθηση του αναγκαίου στρατιωτικού υλικού στην Ελλάδα μέσω της Βρετανίας. Αυτός ο τρόπος ενεργείας, έπρεπε, κατά τον Acheson, να γίνει κατανοητό ότι δεν προέρχονταν από έλλειψη ενδιαφέροντος για τη Ελλάδα αλλά αποτελούσε, κατά την Ουάσιγκτον πάντα, τη βέλτιστη λύση. Ανέφερε μάλιστα στο μήνυμα του ο Acheson, ότι ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών, Bevin, συμφωνούσε με αυτήν την προσέγγιση.

Η θέση αυτή του Acheson καταγράφεται σχεδόν ένα μήνα μετά από τη συνάντηση που είχε ο Βρετανός Υπουργός Στρατιωτικών, Alexander, με τον αμερικανό Υπουργό Εξωτερικών Byrnes (15 Οκτωβρίου 1946). Οι δύο άνδρες συζήτησαν θέματα που άπτονταν της στρατηγικής σημασίας Ελλάδος και Τουρκίας καθώς και θέματα οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας. Ο Alexander τόνισε το βάρος που είχε επωμιστεί το Λονδίνο για την υποστήριξη Αθηνών και Άγκυρας με τον Byrnes να συμφωνεί και να συνηγορεί για τη μείωση των αντίστοιχων εξόδων. Ο Alexander δεσμεύθηκε να αποστείλει ακριβέστερα στοιχεία για τις στρατιωτικές ανάγκες Ελλάδος και Τουρκίας στον ομόλογο του. Στις 30 Οκτωβρίου, ο Henderson (Διευθυντής NEA), σε συνάντηση στην Βρετανική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον, δήλωσε ότι καίτοι οι ΗΠΑ θεωρούσαν ως πρωταρχική υποχρέωση του Λονδίνου την παροχή στρατιωτικής βοήθειας στις δύο χώρες, εντούτοις ήταν πρόθυμες να εξετάσουν τα στοιχεία που θα διαβίβαζε ο Alexander και να προσπαθήσουν να καλύψουν τις ανάγκες που δεν θα μπορούσε να ικανοποιήσει το Λονδίνο.¹²¹

Καθώς η κομμουνιστική εξέγερση ήταν σε εξέλιξη, η Αθήνα εύλογα ανησυχούσε για το ενδεχόμενο ανακήρυξης ελληνικού εδάφους σε αυτόνομη «λαϊκή δημοκρατία». Η Αμερικανική Υπηρεσία Πληροφοριών (Central Intelligence Group) επεσήμανε τον κίνδυνο βίαιης απόσπασης ελληνικών εδαφών και δημιουργίας αυτόνομης «Λαϊκής Δημοκρατίας της Μακεδονίας». Σε 15σέλιδη αναφορά της,¹²²

¹²¹ FRUS, 1946, Vol VII, *Memorandum by the British Embassy in Greece to the American Embassy in Greece*, November 6, 1946, p 913-915.

¹²² Central Intelligence Group, *the Greek Situation*, ORE 6/1, February 7, 1947.

περιέγραφε την επικίνδυνη κατάσταση που είχε δημιουργηθεί ως αποτέλεσμα της πολιτικής αστάθειας και της οικονομικής κατάρρευσης που αμφότερα τροφοδοτούσαν την κομμουνιστική εξέγερση. Για το ενδεχόμενο της βίαιης απόσπασης εδαφών-ανακήρυξης αυτονομίας, ο Έλληνας Πρέσβης στην Ουάσινγκτον είχε απευθύνει σχετικό ερώτημα στον αμερικανό Υφυπουργό Εξωτερικών Dean Acheson (04 Νοεμβρίου 1946), για να λάβει την προφορική διαβεβαίωση του για σθεναρή αμερικανική αντίσταση σε κάθε επιθετική ενέργεια κατά της εδαφικής ακεραιότητας της Ελλάδος. Ως παράδειγμα της αμερικανικής αποφασιστικότητας, ο Dean Acheson ανέφερε την αμερικανική αντίδραση στην περίπτωση του Ιράν (Ιρανικό Αζερμπαϊτζάν). Στην ίδια συνομιλία ο αμερικανός αξιωματούχος δεν εμφανίσθηκε υποστηρικτικός στα ελληνικά αιτήματα για τη Βόρειο Ήπειρο και την επαναχάραξη των ελληνοβουλγαρικών συνόρων.¹²³

Αλλαγή Σκυτάλης

Στις αρχές του 1947 η πρώην κοσμοκράτειρα, υπό το βάρος της οικονομικής κατάρρευσης, αναγκάσθηκε να αναθεωρήσει την παγκόσμια πολιτική της και να αναδιπλωθεί από μεγάλο μέρος των κτήσεων και να παραιτηθεί από υποχρεώσεις που είχε αναλάβει.¹²⁴ Ήταν πλέον πασιφανής η τραγική οικονομική κατάσταση της Μεγάλης Βρετανίας. Στα πλαίσια αυτής της αναδίπλωσης και μετά από εσωτερικές συζητήσεις που διήρκεσαν σχεδόν 5 μήνες, το Λονδίνο απεφάσισε να γνωστοποιήσει στην Ουάσινγκτον την αδυναμία συνέχισης διάθεσης οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία, από 31 Μαρτίου και μετά. Συγχρόνως εξέφρασε την ελπίδα ότι η Ουάσινγκτον θα δέχονταν να επωμιστεί το βάρος της υποστήριξης των δύο χωρών. Η γνωστοποίηση των προθέσεων στην Ουάσινγκτον έγινε με δύο

¹²³ FRUS, 1946, Vol VII, *Memorandum of Conversation, by Mr William O. Baxter of the Division of NEA*, November 4, 1946, p 259.

¹²⁴ Το Λονδίνο είχε αποφασίσει την απόσυρση του από Ινδία, Μπούρμα και Παλαιστίνη ελπίζοντας να διασώσει την παρουσία του στην Αίγυπτο που γίνονταν καθημερινά αβέβαιη. Σε μια τέτοια στρατηγική συρρίκνωση, η παρουσία στην Κύπρο κρίνονταν ως ζωτικής πλέον σημασίας για τα βρετανικά συμφέροντα και μη διαπραγματεύσιμη.

μνημόνια -aide memoire- (για Ελλάδα¹²⁵ και Τουρκία¹²⁶ αντίστοιχα) που επιδόθηκαν στις 21 Φεβρουαρίου¹²⁷ από τη Βρετανική Πρεσβεία στο State Department.

Η κινητοποίηση του αμερικανικού κρατικού μηχανισμού ήταν ταχύτατη. Ο Πρόεδρος Truman αναφέρει στα απομνημονεύματά του ότι ειδοποιήθηκε άμεσα τηλεφωνικά από τον Acting Secretary of State, Dean Acheson.¹²⁸ Τις επόμενες ημέρες, οργασμός ενημερωτικών σημειωμάτων και συναντήσεων έλαβε χώρα στο State Department. Τα πρώτα γραφειοκρατικά προϊόντα (memorandum) του NEA (Henderson) περιέγραφαν την προτεινόμενη σειρά των ενεργειών που έπρεπε να ληφθούν σε όλα τα επίπεδα. Ιδιαίτερη σημασία δίδονταν στη συνεργασία των Υπουργείων Στρατιωτικών, Ναυτικών, Οικονομίας και Εξωτερικών.¹²⁹ Ο Henderson, με δύο παραγράφους, ενημέρωσε τον Acheson για την ουσία των βρετανικών μνημονίων (αδυναμία συνέχισης της βοήθειας προς Ελλάδα και Τουρκία καίτοι αναγνωρίζονταν η στρατηγική τους σημασία) και τη βρετανική προτροπή για επείγουσες συνομιλίες σε στρατιωτικό επίπεδο για εξεύρεση λύσεως.¹³⁰ Στη συνάντηση που ακολούθησε μεταξύ Acheson και Βρετανού Πρέσβη, ο πρώτος αναγνώρισε το επείγον της καταστάσεως, με έμφαση στην ελληνική περίπτωση. Ο Βρετανός Πρέσβης θεωρούσε επιζήμιο να πληροφορηθούν την στιγμή εκείνη, την κρίσιμη κατάσταση, Αθήνα και Άγκυρα.¹³¹ Με την αναχώρηση του Πρέσβη, ο Acheson ενημέρωσε τον Υπουργό Εξωτερικών Marshall. Στην ενημέρωση αυτή έγινε για πρώτη φορά αναφορά στο ποσό της οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας των 250 εκατομμυρίων δολαρίων που εκτιμήθηκε ότι θα χρειαζόνταν η Ελλάδα για το 1947 (βασισμένο σε βρετανικούς υπολογισμούς) ενώ για τα επόμενα έτη τα ποσά θα ήταν μάλλον μεγαλύτερα. Αντίστοιχα για την Τουρκία εκτιμήθηκε ότι θα επαρκούσαν μικρότερα κονδύλια. Ο Acheson συμπλήρωσε ότι και οι τρεις

¹²⁵ FRUS, 1947, Vol V, *the British Embassy to the Department of State (Aide Memoire)*, February 21, 1947, p 32-35.

¹²⁶ FRUS, 1947, Vol V, *the British Embassy to the Department of State (Aide Memoire)*, February 21, 1947, p 35-37.

¹²⁷ Το σχετικό με την Ελλάδα μνημόνιο εγχειρίστηκε ανεπίσημα από τον Α' Γραμματέα της Βρετανικής Πρεσβείας στον Henderson στις 21 Φεβρουαρίου για να παραδοθεί και επίσημα στο State Department από τον Βρετανό Πρέσβη στις 24 Φεβρουαρίου.

¹²⁸ Harry S. Truman, *Memoirs by Harry S. Truman, Years of Trial and Hope*, (Doubleday & Company, Garden City, NY, 1956), p 100.

¹²⁹ FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum Regarding Proposals Contained in British Aide-Memoires of February 21 Relating Greece and Turkey*, February 24, 1947, p 41-42.

¹³⁰ FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum by the Director of the Office of Near Eastern and African Affairs (Henderson) to the Secretary of State*, February 24, 1947, p 42-43.

¹³¹ FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum of Conversation by the Director of the Office of Near Eastern and African Affairs (Henderson)*, February 24, 1947, p 43-44.

αμερικανοί αξιωματούχοι στην Ελλάδα (MacVeagh, Porter, Ethridge) εκτιμούσαν ότι η κρίση ήταν επικείμενη («few weeks off») και χωρίς εξωτερική βοήθεια το καθεστώς και η οικονομία θα κατέρρεαν. Συγχρόνως ενημέρωσε τον προϊστάμενο του, ότι θα συγκαλούσε άμεσα κοινή σύσκεψη των Υπουργείων Στρατιωτικών, Ναυτικών, Οικονομίας και Εξωτερικών για υποβολή προτάσεων.¹³² Χωρίς καμία χρονοτριβή, η ειδική επιτροπή συνήλθε στην πρώτη της συνάντηση τις απογευματινές ώρες της 24ης Φεβρουαρίου.¹³³ Στις 26 Φεβρουαρίου έλαβε χώρα συνάντηση των τριών Υπουργών (Εξωτερικών Marshall, Στρατιωτικών Patterson, Ναυτικών Forrestal παρουσία και των Acheson και Henderson) και εξέτασαν τα στοιχεία και προτάσεις που είχε προετοιμάσει η ειδική επιτροπή.¹³⁴ Τη σύνοψη και προώθηση των κοινών θέσεων προς τον Πρόεδρο ανέλαβε ο Marshall. Ο Υπουργός αυθημερόν απέστειλε μονοσέλιδο ενημερωτικό στον Truman που περιέγραφε την κρισιμότητα της καταστάσεως θεωρώντας την μετακίνηση της Ελλάδος στον κομμουνιστικό στρατόπεδο ως απειλή για την ασφάλεια των ΗΠΑ. Εκτιμούσε ως ειλικρινή την προβαλλόμενη βρετανική αδυναμία και κατά συνέπεια απαραίτητη την άμεση αμερικανική βοήθεια προς Ελλάδα και Τουρκία (λιγότερο επείγουσα προς τη δεύτερη).¹³⁵ Οι κοινές προτάσεις των τριών Υπουργών περιγράφονταν στο συνημμένο μνημόνιο του ενημερωτικού του Marshall προς τον Πρόεδρο και κάλυπταν το πλήρες φάσμα των ενεργειών που έπρεπε να υιοθετηθούν.¹³⁶

Ο Πρόεδρος Truman, έχοντας συμφωνήσει με τις προτάσεις των Υπουργών του, δέχθηκε στο γραφείο την επομένη (27 Φεβρουαρίου), σημαίνοντα μέλη του Κογκρέσου και τα ενημέρωσε, ζητώντας παράλληλα τη βοήθεια για τη δρομολόγηση και θετική ολοκλήρωση των προβλεπομένων διαδικασιών στα νομοθετικά σώματα.¹³⁷ Συχνή η αναφορά στη διεθνή βιβλιογραφία της επισήμανσης του Truman (απευθυνόμενος στα μέλη της κυβερνήσεως του) ότι τυχόν ένταξη της Ελλάδος στο

¹³² FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum by the Under Secretary of State (Acheson) to the Secretary of State*, February 24, 1947, p 44-45.

¹³³ FRUS, 1947, Vol V, *Minutes of the First Meeting and Memorandum of the Special Committee to Study Assistance to Greece and Turkey to the Secretary of State*, February 24 & 25, 1947, p 45-55.

¹³⁴ FRUS, 1947, Vol V, *Minutes of a Meeting of the Secretaries of State, War and the Navy*, February 26, 1947, p 56-57.

¹³⁵ FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum by the Secretary of State (Marshall) to President Truman*, February 27, 1947, p 58.

¹³⁶ FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum by the Secretaries of State, War and the Navy*, February 27, 1947, p 59-60.

¹³⁷ FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum by the Secretary of State (Marshall) to President Truman*, February 27, 1947, p 60-62.

σοβιετικό συνασπισμό δεν θα επέφερε μόνο την πτώση της Τουρκίας αλλά και την κατάρρευση της ευρύτερης περιοχής με ανυπολόγιστες συνέπειες.¹³⁸

Η ταχύτατη αντίδραση της κυβέρνησης και η θετική στάση του Προέδρου οδήγησαν στην αποδοχή της πρότασης του Λονδίνου για ανάληψη των βρετανικών υποχρεώσεων από την Ουάσιγκτον προς Ελλάδα και Τουρκία. Τρεις μέρες μόνο μετά τη βρετανική διακοίνωση της 24ης Φεβρουαρίου, οι επίπονες διαδικασίες έναντι των νομοθετικών σωμάτων άρχισαν να δρομολογούνται. Ο ελάχιστος χρόνος αντίδρασης καταδείκνυε, αφενός την αποφασιστικότητα των εμπλεκόμενων πολιτικών προσώπων και αφετέρου, τη σταδιακή ωρίμανση της αντίληψης της αναπόφευκτης αμερικανικής ενεργού εμπλοκής στο πλαίσιο των υποχρεώσεων ως ηγέτιδας δύναμης του «ελεύθερου κόσμου».

Χαρακτηριστικά αναφέρει ο Κωνσταντίνος Σβολόπουλος¹³⁹:

«Η συστηματική διερεύνηση των πηγών επιβεβαίωσε τη βαθιά ζύμωση που είχε συντελεστεί στους κόπους της αμερικανικής κυβέρνησης στις αρχές του 1947 με σημείο αναφοράς στην ισορροπία των δυνάμεων στον ευρύτερο χώρο της Εγγύς Ανατολής. Υπό το κράτος της εντεινόμενης σοβιετικής πίεσης, πολύμορφης και πολύπλευρης, τα στελέχη του State Department συνέκλιναν στη διαπίστωση ότι η υπαγωγή της Ελλάδος στη σοβιετική σφαίρα ελέγχου θα είχε ως μοιραίο αποτέλεσμα την απώλεια, αφενός, της ευρύτερης περιοχής από τις ανατολικές παρυφές της Μέσης ανατολής ως τις αφρικάνικες ακτές της μεσογείου και αφετέρου, την ενίσχυση των φιλοκομμουνιστικών μειοψηφιών σε πολλές –και ευρωπαϊκές– χώρες, όπου με την επιθετική τακτική τους θα παρεμπόδιζαν τη συγκρότηση μετριοπαθών κυβερνήσεων κεντρώου προσανατολισμού. Ειδικό βάρος στη διαμόρφωση της νέας αμερικανικής στάσης είχαν οι απειλητικές διαθέσεις που επεδείκνυε η Μόσχα απέναντι στην Τουρκία, κατά συνέπεια, σύμφωνα με την αντίληψη που έμελλε σταθερά έκτοτε να επικρατήσει, η τυχόν απώλεια της Ελλάδος θα την απέκοπτε στρατηγικά από τον κορμό της Δύσης».

¹³⁸ Jones Howard, *Crucible of Power: A History of US Foreign Relations Since 1897*, (SR Books, Lanham, 2001), p. 239.

¹³⁹ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981*, Τόμος Δεύτερος, (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Έκδοση 8^η, Αθήνα, 2008), σελ 20-21.

Ήδη από την εποχή εκείνη δημιουργήθηκε στους αμερικανούς (και λοιπούς δυτικούς) αναλυτές, η πεποίθηση για το αδιάσπαστο της συνέχειας Ελλάδος-Τουρκίας (το αποκαλούμενο «Βόρειο Κρηπίδωμα» με τη συμμετοχή και του Ιράν). Η γεωστρατηγική σημασία της Άγκυρας, για τους περισσότερους αμυντικούς σχεδιαστές, λόγω θέσεως και μεγέθους, κρίνονταν υπέρτερη της ελληνικής. Η επιβίωση όμως της Τουρκίας στηρίζονταν στην ασφαλή της γεωγραφική διασύνδεση με την Δυτική Ευρώπη μέσω του ελληνικού χώρου και η αυτόνομη ύπαρξη της θεωρούνταν αδύνατη.¹⁴⁰ Το ΝΕΑ από τον Οκτώβριο του 1946, επισήμαινε ότι η Τουρκία ήταν ο σπουδαιότερος «παράγοντας» στην Ανατολική Μεσόγειο και Μέση Ανατολή. Τόνιζε δε, ότι η χώρα αυτή γεωγραφικά λειτουργούσε ως το εμπόδιο στο λαιμό του μπουκαλιού που απαγόρευε τη σοβιετική πολιτική και στρατιωτική επιρροή και ισχύ να διαχυθούν στην περιοχή.¹⁴¹ Με το τέλος του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου είχε αρχίσει επίσης να αναγνωρίζεται και η αξία των υδρογονανθράκων -ως βασικής πηγής ενέργειας- και η περιοχή της Μέσης Ανατολής ήταν ο κύριος προμηθευτής ενέργειας της Δύσης ενώ σημαντικό μέρος της διακίνησης γίνονταν δια μέσου της Ανατολικής Μεσογείου. Αμφότερα αύξαναν τη στρατηγική σημασία της περιοχής αλλά και των χωρών που έφραζαν τους άξονες καθόδου της Μόσχας.¹⁴²

Το «Δόγμα Truman»

Η συνάντηση της 27ης Φεβρουαρίου, της διακομματικής ομάδος μελών του Κογκρέσου με τον Πρόεδρο και τα βασικά μέλη της κυβέρνησης του έληξε με επιτυχία για τα σχέδια του Truman.¹⁴³ Ο John Gaddis αναφέρει ότι η παρέμβαση του Acheson ήταν καθοριστική καθώς πειστικά παρουσίασε την εικόνα ενός κόσμου διαιρεμένου μεταξύ δύο ιδεολογιών, περιγράφοντας μια κατάσταση παρόμοια με τη σύγκρουση Ρώμης και Καρθαγένης. Ο Υφυπουργός τόνισε ότι μια νίκη της Μόσχας

¹⁴⁰ Οι αντιλήψεις αυτές που συνεχίστηκαν κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου -και πέραν τούτου- όχι μόνο οδήγησαν στην ταυτόχρονη ένταξη αμφοτέρων των χωρών στην Ατλαντική Συμμαχία αλλά επηρέασαν και τις δυτικές διαθέσεις και αντιδράσεις έναντι των διμερών διαφορών Αθήνας και Άγκυρας.

¹⁴¹ FRUS, 1947, Vol VII, *Memorandum on Turkey Prepared in the Division of Near Eastern Affairs, October 21, 1946*, p 895. Εγκρίθηκε από τον Υφυπουργό Εξωτερικών Acheson και τον Υπουργό Εξωτερικών Byrnes.

¹⁴² Σε ένα από τα προσχέδια της ομιλίας του Truman προς το Κογκρέσο (12 Μαρτίου 1947) υπήρχε αναφορά σε αυτήν ακριβώς την ενεργειακή παράμετρο η οποία απαλείφθηκε από τον Acheson ως μη συνάδουσα με το ιδεολογικό περιεχόμενο του μηνύματος. Βλέπε Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981*, Τόμος Δεύτερος, (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Έκδοση 8^η, Αθήνα, 2008), σελ 22.

¹⁴³ Εκτενής περιγραφή της συνάντησης στο Joseph M. Jones, *the Fifteen Weeks, February 21-June 5, 1947*, (New York, 1955).

στην Ελλάδα, Τουρκία, Ιράν ή σε κάποια άλλη χώρα της Εγγύς Ανατολής-Μεσογείου θα οδηγούσε ταχέως στην κατάρρευση των φιλοδυτικών χωρών της Ευρώπης. Για αυτό το λόγο, η παροχή βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία δεν ήταν απλά θέμα αντικατάστασης της Μεγάλης Βρετανίας αλλά μια νηφάλια και ρεαλιστική προσπάθεια να προστατευθεί η ασφάλεια των ΗΠΑ μέσω της ενίσχυσης της ικανότητας των ελευθέρων λαών να αντισταθούν στην κομμουνιστική επιθετικότητα και υπονόμευση. Η τελευταία πρόταση, κατόπιν και της επιδοκιμαστικής παρέμβασης του γεροϋσιαστή Vandenberg, έμελλε να καταστεί το κεντρικό μήνυμα της ομιλίας του Προέδρου προς το Κογκρέσο στις 12 Μαρτίου.¹⁴⁴

Με τη λήξη της συνάντησης ο Acheson προετοίμασε ένα memorandum¹⁴⁵ προς τον υφιστάμενο του Henderson καθορίζοντας τις ενέργειες που έπρεπε άμεσα να υλοποιήσει το τμήμα του. Στις οδηγίες για τη σύνταξη του προεδρικού διαγγέλματος ανέφερε ότι έμφαση έπρεπε να δοθεί «στο γιατί είναι ζωτικής σημασίας για τις ΗΠΑ να διατεθεί άμεση βοήθεια προς την Ελλάδα». Μια από τις ενέργειες του ΝΕΑ ήταν και η ενημέρωση -μέσω της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Αθήνα- της ελληνικής κυβέρνησης να αιτηθεί επίσημα και άμεσα, την απαιτούμενη βοήθεια από την Ουάσιγκτον. Στο μήνυμα της Πρεσβείας προς την κυβέρνηση των Αθηνών καθορίζονταν και οι απαιτούμενες -από τις ΗΠΑ- συνθήκες ελέγχου και διευθετήσεις υπό τις οποίες η βοήθεια θα δίδονταν («controlling conditions and arrangements desired by us»). Η ελληνική πολυκομματική κυβέρνηση, χωρίς χρονοτριβή, απέστειλε το σχετικό αίτημα που επιδόθηκε στο State Department στις 03 Μαρτίου με τις υπογραφές του Πρωθυπουργού Δημήτριου Μάξιμου και του Αναπληρωτή Πρωθυπουργού και Υπουργού Εξωτερικών Κωνσταντίνου Τσαλδάρη. Στην επιστολή, μετά από σύντομη περιγραφή της τραγικής καταστάσεως, γίνονταν έκκληση για άμεση χρηματοδότηση, οικονομική, στρατιωτική βοήθεια και συνδρομή εξειδικευμένου προσωπικού.¹⁴⁶

Η εκτενής περιγραφή του ιστορικού της παροχής της αμερικανικής βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία, κρίνεται απαραίτητη για την κατανόηση του τρόπου λειτουργίας, σκέψεως και αντιδράσεων του αμερικανικού παράγοντα μέσω των

¹⁴⁴ John Lewis Gaddis, *the United States and the Origins of the Cold War 1941-1947*, (Columbia University Press, New York, 1972), p 348-349.

¹⁴⁵ FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum by the Under Secretary of State (Acheson) to the Director of the Office of Near Eastern and African Affairs (Henderson), February 27, 1947*, p 63-64.

¹⁴⁶ The Department of State Bulletin, *Aid to Greece and Turkey*, Vol XVI No 409A, May 04, 1949.

πολύπλοκων υπολογισμών εθνικού συμφέροντος, των διαδικαστικών ενεργειών των εμπλεκόμενων υπηρεσιών αλλά και της αντιμετώπισης λεπτών πολιτικών ισορροπιών Προεδρίας και νομοθετικής εξουσίας. Ανάλογες συνθήκες και πολύπλοκες ενέργειες επικράτησαν σε πλήθος άλλων διεθνών κρίσεων και σημαντικών αποφάσεων της αμερικανικής κυβέρνησης συμπεριλαμβανομένης της κρίσεως της Κορέας, της συγκρότησης της Ατλαντικής Συμμαχίας και των αιτημάτων εισδοχής Ελλάδος και Τουρκίας στην τελευταία. Η δαιδαλώδης αυτή γραφειοκρατική διαδικασία, με παράλληλη διαβούλευση με την κυβέρνηση της Μεγάλης Βρετανίας, με υπολογισμό του πολιτικού κόστους και με προσπάθειες ορθής διατύπωσης και διαβίβασης του αναγκαίου μηνύματος προς τα μέλη του Κογκρέσου και τον αμερικανικό λαό, φαίνεται στα αμερικανικά αρχεία¹⁴⁷ και τη διεθνή βιβλιογραφία. Στο «Harry S. Truman Library and Museum» και στο αντίστοιχο τμήμα που αναφέρεται στο «The Truman Doctrine»,¹⁴⁸ υπάρχει μια εντυπωσιακή αλληλογραφία προσχεδίων, σημειώσεων και σχολίων της ομιλίας που απεύθυνε ο Πρόεδρος στο Κογκρέσο. Στις σημειώσεις αυτές εκφράζονταν και αντικρουόμενες απόψεις όχι για την απόφαση της βοήθειας προς τις δύο χώρες αλλά ως προς την καλύτερη δικαιολόγηση της, προς τα μέλη του Κογκρέσου και τον αμερικανικό λαό. Τελικά επιλέγει η προβολή της σύγκρουσης των δύο εναλλακτικών τρόπων ζωής, του δικαιώματος των λαών για ελεύθερη επιλογή και της πολιτικής των ΗΠΑ να υποστηρίζουν λαούς που ανθίσταντο σε προσπάθειες υποδούλωσης από ένοπλες μειονότητες ή από εξωτερικές πιέσεις.¹⁴⁹ Όταν ο Truman εμφανίστηκε μπροστά στο Κογκρέσο, στις 12 Μαρτίου, έκανε την ιδεολογική σύγκρουση μεταξύ ΗΠΑ και Σοβιετικής Ένωσης, το κύριο σημείο της ομιλίας του.¹⁵⁰ Το μήνυμα κατέληγε στην ανάγκη διάθεσης 400 εκατομμυρίων δολαρίων για Ελλάδα και Τουρκία μέχρι τις 30 Ιουνίου 1948 (λήξη αμερικανικού οικονομικού έτους) αλλά και στη διάθεση προσωπικού (πολιτικού και στρατιωτικού) στις δύο χώρες για τεχνική βοήθεια και επίβλεψη. Η πρόταση, που τελικά εγκρίθηκε από το Κογκρέσο, άνοιγε το δρόμο όχι μόνον για την παροχή στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία, αλλά αποτέλεσε και

¹⁴⁷ FRUS, 1947, Vol V, Documents 1-391.

¹⁴⁸ Harry S. Truman Library and Museum, *The Truman Doctrine*, March 1947. https://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/doctrine/large/index.php.

¹⁴⁹ Harry S. Truman, *Special Message to the Congress on Greece and Turkey: The Truman Doctrine, March 12, 1947*, in Public Papers of the Presidents of the United States: Harry S. Truman, 1945-1953, from the American Presidency Project, University of California.

¹⁵⁰ John Lewis Gaddis, *the United States and the Origins of the Cold War 1941-1947*, (Columbia University Press, New York, 1972), p 351.

το αναγκαίο, ιδεολογικό κυρίως, υπόβαθρο αλλά και νομοθετικό προηγούμενο, για ενίσχυση κρατών που ήταν αποδέκτες της σοβιετικής, άμεσης ή έμμεσης, απειλής.

Μια ημέρα μετά την εκφώνηση του προεδρικού διαγγέλματος οι Αρχηγοί των Γενικών Επιτελείου των ΗΠΑ διαβίβαζαν μνημόνιο προς τους Υπουργούς Στρατιωτικών και Ναυτικών σχετικά με τη στρατιωτική βοήθεια προς την Τουρκία.¹⁵¹ Από το κείμενο διαφαίνεται η άγνοια των Αμερικανών για το είδος της στρατιωτικής βοήθειας που χρειαζόνταν η Τουρκία και ζητείτο η βρετανική συνδρομή αλλά και η συνεξέταση του θέματος με το Υπουργείο Εξωτερικών για τον επακριβή καθορισμό της. Καίτοι αναγνωρίζονταν τη στρατηγική αξία της Τουρκίας ως «φράκτη» (natural barrier) για τη κάθοδο της Σοβιετικής Ένωσης, οι Επιτελάρχες θεωρούσαν ότι τη συγκεκριμένη περίοδο, η τελευταία δεν είχε ούτε τις ικανότητες αλλά ούτε την επιθυμία να διεξαγάγει ένα μεγάλο πόλεμο (major war). Οι Αμερικανοί είχαν προβληματιστεί για το είδος της βοήθειας προς την Άγκυρα καθώς αναγνώριζαν τη σημασία αυτής της χώρας και θεωρούσαν αναγκαία την υποστήριξη της ώστε να μην υποκύψει σε ενδεχόμενες νέες σοβιετικές πιέσεις ή να μη δελεαστεί να ακολουθήσει μια πολιτική ουδετερότητας.¹⁵² Εντούτοις αναγνώριζαν ότι δεν υπήρχε μια άμεση στρατιωτική απειλή κατά της τούρκικης ακεραιότητας ενώ ούτε διαφαίνονταν κίνδυνος άμεσης οικονομικής κατάρρευσης της, σε αντίθεση με ότι συνέβαινε στην Ελλάδα.

Ενδιαφέρουσα η άποψη του George Kennan που αντιτάχθηκε, όχι προς την ουσία της προεδρικής απόφασης, αλλά ως προς τη διατύπωση του μηνύματος.¹⁵³ Ο Kennan υποστήριξε την αμερικανική βοήθεια προς την Αθήνα ως αναγκαία για να αποφευχθεί ο ψυχολογικός αντίκτυπος της ελληνικής κατάρρευσης στα δυτικοευρωπαϊκά κράτη και να αποφευχθεί η περίπτωση ενός «domino», αντίθετου από αυτό που ο ίδιος ανέμενε να σημειωθεί στα ανατολικά κράτη. Εντούτοις θεωρούσε ότι η προεδρική ομιλία άνοιγε το δρόμο για μια απεριόριστη αμερικανική εμπλοκή (οικονομική και στρατιωτική) ακόμη και στις περιπτώσεις που δεν υπήρχε πραγματική σοβιετική απειλή. Ανησυχούσε ότι η ευρεία διατύπωση του μηνύματος,

¹⁵¹ FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum by the Joint Chiefs of Staff to the Secretary of War (Paterson) and Secretary of the Navy (Forrestal)*, March 13, 1947, p 111-114.

¹⁵² Ο φόβος μιας ενδεχόμενης τουρκικής ουδετερότητας στοίχειωνε πάντα την αμερικανική εξωτερική πολιτική. Το γεγονός αυτό έντεχνα το εκμεταλλεύθηκε η Άγκυρα πολλές φορές, με χαρακτηριστική περίπτωση (και) την ένταξη της στην Ατλαντική Συμμαχία.

¹⁵³ John Lamberton Harper, *American Visions of Europe: Franklin D. Roosevelt, George F. Kennan and Dean G. Acheson*, (Cambridge University Press), p 197-198.

θα εκλαμβάνονταν ως μια «λευκή επιταγή» αμερικανικής οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας σε οποιαδήποτε μέρος του κόσμου υπήρχαν ενδείξεις σοβιετικής επιτυχίας. Ο ίδιος, καίτοι τάσσονταν υπέρ της αποφασιστικής αντίδρασης στη σοβιετική επεκτατικότητα, επιθυμούσε τη συγκράτηση του κόστους, θέλοντας να αποφευχθεί μια άσκοπη διασπάθιση του αμερικανικού πλούτου.¹⁵⁴ Με την τοποθέτηση του ως διευθυντού του Policy Planning Staff (PPS), λίγες εβδομάδες αργότερα, προσπάθησε -αποτυχημένα όπως αποδείχθηκε- να απομακρύνει τους επικίνδυνους συνειρμούς γενίκευσης και απεριόριστης παγκόσμιας αμερικανικής εμπλοκής στο όνομα της αντιμετώπισης του κομμουνισμού. Αυτοί ακριβώς οι διάχυτοι φόβοι, οδήγησαν τον Acheson να εξηγήσει στην Senate Foreign Relations Committee (24 Μαρτίου 1947) ότι η βοήθεια σε Ελλάδα και Τουρκία δεν δημιουργούσε προηγούμενο για άλλες περιπτώσεις. Ο Acheson δήλωσε ότι στο μέλλον κάθε αίτημα βοήθειας θα εξετάζονταν με γνώμονα τη βασιμότητα του, την συνταύτιση του με τους αμερικανικούς στόχους και την εκτιμώμενη αποτελεσματικότητα της αμερικανικής συνδρομής στη συγκεκριμένη χώρα και περιστάσεις.¹⁵⁵

Η Αμερικανική Γερουσία ενέκρινε άνετα την πρόταση Truman στις 22 Απριλίου με 67 υπέρ και 23 ψήφους κατά. Ακολούθησε η Βουλή των Αντιπροσώπων δύο εβδομάδες αργότερα (08 Μαΐου), με 287 ψήφους υπέρ έναντι 197 κατά.¹⁵⁶ Αρνητική υπήρξε η στάση μερίδος συντηρητικών Ρεπουμπλικάνων, οπαδών της στρατηγικής του «νεοαπομονωτισμού» και η πτέρυγα των «αριστερών» δημοκρατικών που δεν επιθυμούσε την υιοθέτηση σκληρής και ενδεχομένως συγκρουσιακής στάσεως, έναντι της Μόσχας. Στις 22 Μαΐου εγκρίθηκε ο US Public law 75-80th Congress (An Act to Provide Assistance to Greece and Turkey-1947) που προέβλεπε την παροχή βοήθειας αξίας 400 εκατομμυρίων δολαρίων σε Ελλάδα (300 εκατομμύρια) και Τουρκία (100 εκατομμύρια).¹⁵⁷ Η κατανομή της βοήθειας για την Ελλάδα ορίστηκε σε 149 εκατομμύρια δολάρια για στρατιωτικές δαπάνες, 146,5

¹⁵⁴ John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy During the Cold War*, (Oxford, Oxford University Press, 1982), p 40 και p 51.

¹⁵⁵ John Lewis Gaddis, *the United States and the Origins of the Cold War 1941-1947*, (Columbia University Press, New York, 1972), p 351.

¹⁵⁶ Thomas S. Langston, *The Cold War Presidency: A Documentary History*, (CQ Press, Washington, 2007), Document 2.3, p 48.

¹⁵⁷ Harry S. Truman Library and Museum, *the Truman Doctrine, Public Law 80-75 - Assistance to Greece and Turkey, May 22, 1947*. Truman Papers, President's Secretary's Files, Greek-Turkish Aid Program (Truman Doctrine).

εκατομμύρια δολάρια για οικονομική ενίσχυση και έργα ανασυγκρότησης και 4,5 εκατομμύρια δολάρια για έξοδα διαχείρισης. Σε διακρατικό επίπεδο, η συμφωνία παροχής οικονομικής βοήθειας προς την Ελλάδα υπεγράφη στις 20 Ιουνίου 1947¹⁵⁸ και το πρώτο φορτίο έφτασε στον Πειραιά στις 20 Αυγούστου. Παράλληλα ο Dwight Griswold¹⁵⁹ διορίστηκε επικεφαλής της American Mission for Aid to Greece (AMAG) και ανέλαβε τα καθήκοντα του στην Αθήνα στις 15 Ιουλίου 1947. Η πρωτοκαθεδρία στη διαχείριση της αμερικανικής βοήθειας οδήγησε σε τριβές μεταξύ του Αμερικανού Πρέσβη MacVeagh και του Dwight Griswold. Ειδικός αντιπρόσωπος για τη διαχείριση της βοήθειας, σε Ελλάδα και Τουρκία, ορίστηκε ο αξιωματούχος του State Department, George C. McGhee.

Εννέα ημέρες μετά την έγκριση της οικονομικής βοήθειας του «Δόγματος Truman», στις 31 Μαΐου 1947, το Κογκρέσο ψήφισε τη χορήγηση επιπρόσθετης βοήθειας έκτακτης περιθάλψεως ύψους 350 εκατομμυρίων δολαρίων για ευρωπαϊκές χώρες που δεν μπορούσαν να καλύψουν τις βασικές ανάγκες σε τροφή, φάρμακα, ρουχισμό και καύσιμα. Ενώ όμως το ποσό της βοήθειας περιοριζόταν σε 15 εκατομμύρια δολάρια για κάθε κράτος, για τα κράτη που αντιμετώπιζαν άμεσα τον κίνδυνο του κομμουνιστικού επεκτατισμού όπως η Αυστρία και η Ελλάδα, οι περιορισμοί δεν ίσχυσαν και η Ελλάδα έλαβε 50 εκατομμύρια δολάρια.¹⁶⁰ Η αμερικανική επιπρόσθετη επισιτιστική βοήθεια επισφραγίστηκε και τυπικά με την ελληνοαμερικανική συμφωνία της 08ης Ιουλίου.¹⁶¹

1947: Ένα Κρίσιμο Έτος

Η εξαγγελία του «Δόγματος Truman» έγινε με ενθουσιασμό δεκτή από τον ελληνικό πολιτικό κόσμο, με την εξαίρεση βέβαια της αριστεράς. Ο πρωθυπουργός Δημήτριος Μάξιμος και ο αρχηγός της αντιπολίτευσης Θεμιστοκλής Σοφούλης¹⁶² εκφράστηκαν επαινετικά για την αμερικανική πρωτοβουλία ενώ γενικότερα ο αστικός κόσμος και η στρατιωτική ηγεσία τη θεώρησαν ως μοναδική ευκαιρία εξόδου από την

¹⁵⁸ Η βοήθεια στο πλαίσιο του Δόγματος Truman επικυρώθηκε από την Ελληνική Βουλή στις 02 Σεπτεμβρίου 1948 (Α.Ν. 763, ΦΕΚ 217). Η επικύρωση από την Ελληνική Κυβέρνηση για την εγκατάσταση αμερικανικής αποστολής για την εφαρμογή του προγράμματος αρωγής έγινε με τον ίδιο νόμο.

¹⁵⁹ Πολιτευτής και πρώην Κυβερνήτης της Πολιτείας της Νεμπράσκα. Διετέλεσε Διευθυντής της AMAG από τις 14 Ιουνίου 1947 έως τις 15 Σεπτεμβρίου 1948.

¹⁶⁰ Public Law 84, 80th Congress (May 31, 1947).

¹⁶¹ Επικυρώθηκε από την Ελληνική Βουλή στις 03 Σεπτεμβρίου 1948 (Α.Ν. 764, ΦΕΚ 217).

¹⁶² Αμφότεροι με προσωπικά τους μηνύματα ευχαρίστησαν τον Πρόεδρο Truman για την απόφαση του να στηρίξει την Ελλάδα

κρίση. Η κοινή στάση που τήρησε ελληνική κυβέρνηση και αντιπολίτευση ενθάρρυνε την Ουάσινγκτον για ενάσκηση ακόμη μεγαλύτερης πίεσης για σχηματισμό «οικουμενικής» κυβέρνησης, με τη συμμετοχή και του κόμματος των Φιλελευθέρων, ώστε αφενός να απομονωθούν οι κομμουνιστές και να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικότερα η ανταρσία και αφετέρου να ενισχυθούν οι προϋποθέσεις για οικονομική ανάκαμψη και πολιτική σταθερότητα.¹⁶³ Απότοκος όλων αυτών των εξελίξεων και κυρίως της πλήρους εξάρτησης από την αμερικανική βοήθεια, ήταν η ενεργός εμπλοκή των ΗΠΑ σε όλες τις πτυχές της ελληνικής πολιτικής, οικονομικής και στρατιωτικής ζωής. Εμπλοκή ενίοτε σε βαθμό υπερβολικό και συχνά πέραν των ορίων, με βάση πάντα τους αμερικανικούς σχεδιασμούς, την κατανόηση των «τοποπαρατηρητών» για τα ελληνικά δρώμενα αλλά και την προσωπικότητα τους.

Ενώ οι διαδικασίες για την παροχή της αμερικανικής βοήθειας σε Ελλάδα και Τουρκία ήταν σε εξέλιξη, η Άγκυρα πήρε την πρωτοβουλία, σε μια σειρά ανάλογων κινήσεων που θα ακολουθήσουν τα επόμενα χρόνια, για τη συγκρότηση ενός Μεσογειακού Συμφώνου. Η σχετική πρόταση έγινε από τον Τούρκο Πρέσβη στο Παρίσι προς τον βρετανό ομόλογο του στις αρχές Μαρτίου 1947. Σκοπός του Μεσογειακού Συμφώνου που θα περιελάμβανε Τουρκία, Ελλάδα και Αίγυπτο, θα ήταν η διατήρηση της ειρήνης και ασφάλειας στην Ανατολική Μεσόγειο. Σύμφωνα με τον τούρκο διπλωμάτη, ένα ανάλογο σύμφωνο θα μπορούσε να συγκροτηθεί στη Δυτική Μεσόγειο (Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία). Τον Αύγουστο η Τουρκία επανήλθε στην πρόταση της, απευθυνόμενη και πάλι προς το Λονδίνο, θεωρώντας ως σκόπιμη και τη συμμετοχή ΗΠΑ και Βρετανίας στο Σύμφωνο. Η Βρετανία δεν ανταποκρίθηκε σε αυτές τις τουρκικές προτάσεις εκτιμώντας ως μη κατάλληλο το χρόνο, έχοντας όμως σε επεξεργασία και τα δικά της ανάλογα σχέδια. Για αυτές τις προτάσεις, η ελληνική κυβέρνηση είχε γίνει κοινωνός (τουλάχιστον για τη δεύτερη πρωτοβουλία του Αυγούστου) και τηρούσε θετική στάση.¹⁶⁴

Η κατάσταση στην Ελλάδα, αρχές 1947, δεν επέτρεπε στην κυβέρνηση να παρακολουθεί στενά τις διεθνείς εξελίξεις στο τομέα του σχηματισμού πολυμερών συμπράξεων. Στις 01 Απριλίου πέθανε ξαφνικά από καρδιακή ανακοπή, ο βασιλιάς

¹⁶³ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981*, Τόμος Δεύτερος, (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Έκδοση 8^η, Αθήνα, 2008), σελ 24.

¹⁶⁴ Διονύσιος Χουρχουλής, *Πριν την Ένταξη στο NATO: Η Ελληνική Αναζήτηση Ασφάλειας και οι Προσπάθειες για την Προώθηση της Δημιουργίας ενός Μεσογειακού Συμφώνου, 1947-1950*, σελ 52-53 και Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας , Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 129-132.

Γεώργιος ο Β' και ως άτεκνος, τον διαδέχθηκε στο θρόνο ο αδελφός του Παύλος. Παρά την ανακοίνωση της πολύτιμης στήριξης των ΗΠΑ, η κατάσταση στο τομέα της εσωτερικής ασφάλειας ήταν έκρυθμη με τάσεις χειροτέρευσης. Οι πολυαναμενόμενες εαρινές εκκαθαριστικές επιχειρήσεις κατά των ανταρτών, στην Κεντρική και Βόρειο Ελλάδα, δεν σημείωσαν επιτυχία. Μάλιστα οι ανταρτικές δυνάμεις διεξήγαγαν πλέον αιφνιδιαστικές επιθέσεις κατά αστικών κέντρων της υπαίθρου¹⁶⁵. Παρά τη μεγάλη έκταση των κυβερνητικών επιχειρήσεων και τη συμμετοχή μεγάλου αριθμού δυνάμεων, που συνεχίστηκαν και όλο το καλοκαίρι, δεν κατέστη δυνατός ο εγκλωβισμός και καταστροφή των ανταρτικών δυνάμεων. Οι τελευταίες, ευέλικτες και σχετικά μικρού μεγέθους, κατόρθωναν να διαφύγουν εκμεταλλευόμενες το κακό συντονισμό, τη διστακτικότητα, την έλλειψη σθεναρής κεντρικής διοίκησης, τον ελλειπή εξοπλισμό (κυρίως σε μέσα επικοινωνιών, παρατήρησης, μετακίνησης), την ανεπαρκή εκπαίδευση και το αποτυχημένο στατικό δόγμα των κυβερνητικών δυνάμεων. Οι αντάρτες του «Δημοκρατικού Στρατού» εκμεταλλευόμενοι τα κενά των εθνικών τμημάτων διέφευγαν και εν συνεχεία επανεγκαθίσταντο στις περιοχές από τις οποίες, με τόσο κόπο και αίμα, είχαν προ ολίγου εκδιωχθεί. Η κατάσταση αυτή επηρεάζει αρνητικά το ηθικό του στρατεύματος, της πολιτικής ηγεσίας και κυρίως του πληθυσμού της υπαίθρου. Ο τελευταίος αναγκάζονταν να μετακινηθεί σε μεγάλα αστικά κέντρα πολλαπλασιάζοντας με τον τρόπο αυτό την ήδη υφιστάμενη οικονομική κρίση.¹⁶⁶

Η αποτυχία των εκκαθαριστικών επιχειρήσεων προκάλεσε κυβερνητική κρίση που οδήγησε σε πτώση της κυβέρνησης Δημητρίου Μαξίμου στις 23 Αυγούστου. Μετά από μία βραχύβια κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη (29 Αυγούστου) και τις έντονες πιέσεις των Αμερικανών για ευρύτερη συμμετοχή, σχηματίστηκε στις 07 Σεπτεμβρίου, κυβέρνηση συνεργασίας Λαϊκού Κόμματος (Κωνσταντίνος Τσαλδάρης) και Φιλελευθέρων (Θεμιστοκλής Σοφούλης). Πρωθυπουργός ανέλαβε ο Θεμιστοκλής Σοφούλης. Η κυβέρνηση Σοφούλη ψήφισε στις 11 Σεπτεμβρίου τη χορήγηση αμνηστίας σε όσους αντάρτες θα παρέδιδαν οικειοθελώς τα όπλα τους σε διάστημα ενός μηνός. Η προσπάθεια αυτή δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα λόγω της έντονης δυσπιστίας προς την κυβέρνηση. Το σχέδιο κατευνασμού

¹⁶⁵ Κατάληψη Σπάρτης (13 Φεβρουαρίου) και αποτυχημένες επιθέσεις κατά Γρεβενών (25 Ιουλίου) και Μετσόβου (18 Οκτωβρίου) που είχαν όμως σημαντική αρνητική ψυχολογική επίδραση στον αστικό κόσμο και στην κυβέρνηση.

¹⁶⁶ Για την διεξαγωγή των επιχειρήσεων 1945-1949 βλέπε : Δημήτριος Ζαφειρόπουλος, *Ο Αντισυμμοριακός Αγών, 1945-1949*, (Αθήνα, 1956).

εγκαταλείφθηκε τελικά στα μέσα Οκτωβρίου με νέες διώξεις. Το αντίπαλο στρατόπεδο αντέδρασε ανακοινώνοντας στις 24 Δεκεμβρίου, την ίδρυση κυβέρνησης στις περιοχές, που ήλεγχε ο «Δημοκρατικός Στρατός», υπό την ονομασία «Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση» και πρόεδρός της ανέλαβε ο Μάρκος Βαφειάδης. Την επόμενη μέρα, Χριστούγεννα, οι αντάρτες εξαπέλυσαν επίθεση για την κατάληψη της Κόνιτσας, με σκοπό να εγκαταστήσουν στην πόλη αυτή (σε δυσπρόσιτη ορεινή περιοχή και εγγύς των ελληνοαλβανικών συνόρων), την έδρα της νέας κυβέρνησης. Η επίθεση αποκρούστηκε ενώ η κυβέρνηση σκλήρυνε ακόμη περισσότερο τη στάση της εκδίδοντας, στις 27 Δεκεμβρίου, τον Αναγκαστικό Νόμο 509 «Περί μέτρων ασφαλείας του Κράτους, του Πολιτεύματος, του Κοινωνικού Καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών των πολιτών» που έθεσε εκτός νόμου το ΚΚΕ, το ΕΑΜ και την Εθνική Αλληλεγγύη. Στα τέλη του 1947, ο εμφύλιος πόλεμος είχε φθάσει στο αποκορύφωμα του. Οι ευεργετικές συνέπειες της αμερικανικής βοήθειας δεν είχαν αρχίσει ακόμη να επιφέρουν τα προσδοκώμενα αποτελέσματα στο τομέα των επιχειρήσεων. Βέβαια, η οικονομική κατάρρευση είχε αποφευχθεί και το ηθικό της κυβερνητικής πλευράς είχε μερικώς αναπτερωθεί καθώς αντιλαμβάνονταν την αποφασιστικότητα των ΗΠΑ να αποτρέψουν την κατάρρευση του καθεστώτος. Η ανάγκη όμως αναδιοργάνωσης και ενδυνάμωσης των ενόπλων δυνάμεων ήταν ζωτικής σημασίας και σχετικές αποφάσεις είχαν ήδη αρχίσει να δρομολογούνται από τον Ιούνιο.¹⁶⁷

Η κατάσταση στην Ελλάδα το καλοκαίρι του 1947, ήταν τόσο απογοητευτική που οι ΗΠΑ είχαν αρχίσει να σκέπτονται ακόμη και την ανάπτυξη αμερικανικών στρατευμάτων, πρόταση την οποία υποστήριζαν και ο Πρέσβης MacVeagh και ο Αρχηγός της AMAG, Dwight Griswold. Στα τέλη Σεπτεμβρίου στάλθηκε στην Ελλάδα ο υποστράτηγος S.J. Chamberlin, διευθυντής της Υπηρεσίας Πληροφοριών του Στρατού, για να εκτιμήσει επιτόπου τη στρατιωτική κατάσταση. Τα κύρια σημεία της αναφοράς του¹⁶⁸ εστιάζονταν στην ανάγκη ενίσχυσης της δύναμης του Ελληνικού

¹⁶⁷ Από τις αρχές του Δεκεμβρίου του 1946, ο Field Marshal Montgomery επισκεπτόμενος την Ελλάδα είχε προτείνει τη συγκρότηση ελαφρών κατάλληλα εκπαιδευμένων καταδρομικών μονάδων (οι μετέπειτα Λόχοι Ορεινών Καταδρομών-ΛΟΚ) που θα αντιμετώπιζαν τους αντάρτες με καλά συντονισμένες επιθετικές ενέργειες, ημέρα και νύκτα και διατηρώντας την πρωτοβουλία. Η μέχρι τότε ακολουθούμενη τακτική με κατακερματισμό πλήθους, χαμηλής εκπαίδευσης Μονάδων, προσκολλημένων σε στατική άμυνα και σε προσπάθεια φύλαξης του συνόλου της επικράτειας ήταν αποτυχημένη. Ένα ορθό βήμα στην κατεύθυνση αυτή ήταν και η συγκρότηση 40 Λόχων Ορεινών Καταδρομών (ΛΟΚ) στις αρχές του 1947.

¹⁶⁸ FRUS, 1947, Vol V, *Report by Major General S.J. Chamberlin to the Chief of Staff of the Army (Eisenhower)*, October 20, 1947, p 375-377 και στο FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum by the Acting*

Στρατού με παράλληλη αναδιοργάνωση και υιοθέτηση επιθετικού πνεύματος. Μονάδες εθνοφυλακής θα εξασφάλιζαν την προστασία των χωριών και της υπαίθρου ενώ ευκίνητες μονάδες κρούσεως του τακτικού στρατού θα αναλάμβαναν την ενεργό καταδίωξη των ανταρτών. Η αναδιοργάνωση απαιτούσε ακόμη μεγαλύτερη στρατιωτική βοήθεια η οποία έπρεπε να δοθεί καθώς κατά τον Chamberlin, το μείζον πρόβλημα της Ελλάδος ήταν η υπάρχουσα στρατιωτική απειλή και δευτερευόντως η οικονομία. Πρότεινε επίσης και την αύξηση των αμερικανών συμβούλων και τη μερική αναδιάρθρωση των αμερικανικών υπηρεσιών στην Αθήνα (περιγράφοντας λεπτομερώς δύναμη και καθήκοντα) αλλά δεν τάχθηκε υπέρ της άμεσης αποστολής αμερικανικών στρατευμάτων, θεωρώντας όμως ότι και αυτό το ενδεχόμενο έπρεπε να εξεταστεί και να υπάρχουν έτοιμα εναλλακτικά σχέδια. Επιβεβλημένη θεωρούσε την παραμονή των βρετανικών δυνάμεων.

Οι προτάσεις του έγιναν δεκτές από τον Chief of Staff, Dwight Eisenhower και εν συνεχεία από το National Security Council (NSC) και δρομολογήθηκε η υλοποίησή τους.¹⁶⁹ Η σκέψη για αποστολή αμερικανικών στρατευμάτων, ήταν πάντα στο τραπέζι αλλά ως η έσχατη λύση και οι ιθύνοντες σε State Department και Πεντάγωνο σταδιακά συνειδητοποιούσαν το μέγεθος της εμπλοκής και την αδυναμία οποιαδήποτε πλέον υποχώρησης από την ελληνική περιπέτεια. Οι εκτιμήσεις τους πιθανολογούσαν ότι με την ολοκλήρωση των παραδόσεων του αμερικανικού πολεμικού υλικού, την άφιξη των αμερικανών στρατιωτικών συμβούλων και την υιοθέτηση εκ μέρους της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας των προτάσεων τους, θα υπήρχε βελτίωση στο μέτωπο του πολέμου από το καλοκαίρι του 1948. Η ανακήρυξη όμως της «Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης» των ανταρτών ανησύχησε τους Αμερικανούς καθώς δεν γνώριζαν τις ενδεχόμενες αντιδράσεις των γειτονικών «Λαϊκών Δημοκρατιών» και της Μόσχας.

Η κατάσταση ήταν όμως εξίσου δραματική και στη Δυτική Ευρώπη με το χειμώνα του 1947 να εμφανίζεται απειλητικός για την επιβίωση των πληθυσμών. Εξ' ανάγκης, η πρόταση του Marshall δρομολογήθηκε άμεσα και τον Ιούλιο άρχισαν συνομιλίες στο Παρίσι για την κατάρτιση του προγράμματος οικονομικής

Chief of the Division of Greek, Turkish and Iranian Affairs (Jernegan) to the Director of the Office of Near Eastern & African Affairs (Henderson), October 27, 1947, p 381-384.

¹⁶⁹ Melvyn P. Leffler, *a Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration and the Cold War*, (Stanford University Press, Stanford, California, 1992), p 193-195.

ανασυγκρότησης. Τον Σεπτέμβριο, η διάσκεψη των δεκαέξι κρατών¹⁷⁰ ολοκληρώθηκε επιτυχώς αλλά η εφαρμογή του προγράμματος απαιτούσε την υπερψήφιση του¹⁷¹ από τη νομοθετική εξουσία των ΗΠΑ και την έναρξη λειτουργίας ενός τεράστιου μηχανισμού. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η αμερικανική κυβέρνηση αναγκάστηκε να προχωρήσει σε άμεση βοήθεια 600 εκατομμυρίων δολαρίων για Γαλλία, Ιταλία και Αυστρία, εμποδίζοντας προσωρινά την οικονομική τους κατάρρευση μέχρι την έναρξη λειτουργίας του «Σχεδίου Marshall».¹⁷²

Στο διπλωματικό επίπεδο, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, την 21 Οκτωβρίου 1947, ενέκρινε -με πλειοψηφία- Ψήφισμα¹⁷³ το οποίο ανέφερε ότι η Αλβανία, η Γιουγκοσλαβία και η Βουλγαρία βοηθούσαν και υποστήριζαν τους αντάρτες που μάχονταν κατά της νόμιμης Ελληνικής Κυβέρνησης και καλούσε τις χώρες αυτές να διακόψουν την υποστήριξη τους. Το Ψήφισμα ζητούσε επίσης από τις κυβερνήσεις των τριών χωρών να συνεργαστούν με την Ελλάδα για τη διευθέτηση των διαφορών τους με ειρηνικά μέσα. Για την επίβλεψη των παραπάνω εγκρίθηκε και η δημιουργία της United Nations Special Committee on the Balkans (UNSCOB). Το Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης προέκυψε μετά την αποτυχία του Συμβουλίου Ασφαλείας να καταλήξει σε απόφαση κατόπιν των εργασιών και των αναφορών της UN Commission for Investigation Concerning Greek Frontier Incidents. Τα 9 από τα 11 μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας διέθεσαν αντιπροσώπους στη νέα επιτροπή (πλην της ΕΣΣΔ και της Πολωνίας). Η UNSCOB δραστηριοποιήθηκε στην Ελλάδα μόνο, λόγω της άρνησης των υπολοίπων 3 χωρών να συνεργαστούν μαζί της. Η δράση της επιτροπής, από 21 Οκτωβρίου 1947 μέχρι 31 Ιουλίου 1951, κρίθηκε θετική για τη διεθνή νομιμοποίηση της ελληνικής πλευράς. Σίγουρα η απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, ελεγχόμενη από τις δυτικές δυνάμεις, αποτέλεσε μια νίκη της Ελλάδος, χωρίς όμως άμεσο ουσιαστικό αντίκτυπο καθώς Αλβανία, Γιουγκοσλαβία και Βουλγαρία, συνέχισαν την ενίσχυση των ανταρτικών δυνάμεων του «Δημοκρατικού Στρατού». Απέφυγαν όμως να προχωρήσουν στην αναγνώριση της «Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης» καθώς οι ΗΠΑ είχαν έντονα προειδοποιήσει για τις συνέπειες μιας

¹⁷⁰ Η Ελλάδα συμμετείχε στη διάσκεψη και η ελληνική αντιπροσωπεία έφθασε στο Παρίσι στις 11 Ιουλίου 1947.

¹⁷¹ Τελικά το European Recovery Program τέθηκε σε ισχύ με Προεδρικό Διάταγμα στις 03 Απριλίου 1948

¹⁷² Melvyn P. Leffler, *a Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration and the Cold War*, (Stanford University Press, Stanford, California, 1992), p 192-193.

¹⁷³ United Nations General Assembly, Resolution 109 (II), *Threats to the Political Independence and Territorial Integrity of Greece*, (October 21, 1947).

τέτοιας ενέργειας που θα κλιμάκωνε τη σύγκρουση στην περιοχή, εξέλιξη που δεν επιθυμούσε η Μόσχα.

Καθώς το 1947 τελείωνε, η αμερικανική πλευρά είχε αφενός αντιληφθεί τη σημασία της Ανατολικής Μεσογείου- Μέσης Ανατολής και αφετέρου είχε εμπλακεί ενεργά στην υποστήριξη της Ελλάδος. Εξακολουθούσε όμως να διατηρεί την πεποίθηση ότι η εμπλοκή της Μεγάλης Βρετανίας στη συγκεκριμένη περιοχή ήταν επιβεβλημένη και αυτό φαινόταν από την ανταλλαγή απόψεων των δύο δυνάμεων, ειδικά κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1947 που προσπαθούσαν να συντονίσουν τις προσπάθειες τους για αναχαίτιση της σοβιετικής επεκτατικότητας στην Ανατολική Μεσόγειο.¹⁷⁴ Έχει πλέον αναγνωριστεί η πολύτιμη συμβολή των χωρών του «βορείου κρηπιδώματος» για την αναχαίτιση του σοβιετικού κινδύνου. Κατά συνέπεια, η εδαφική ακεραιότητα και πολιτική ανεξαρτησία Ελλάδος, Τουρκίας και Ιράν, έπρεπε να διαφυλαχθεί με τη χρήση όλων των μέσων, πολιτικών, οικονομικών ακόμη και στρατιωτικών.¹⁷⁵ Εντύπωση προκαλεί ότι η αμερικανική πλευρά ανέφερε συνεχώς ως απαραίτητη προϋπόθεση για την εκπλήρωση αυτών των στόχων την παράλληλη δράση με τη Βρετανία αλλά και την ουσιαστική συμβολή και παρουσία της τελευταίας στην υπόψη περιοχή.

Ταυτόχρονα, η Άγκυρα, από τις αρχές του 1947, αναζητούσε τρόπους ενίσχυσης της ασφάλειας της μέσω συμμαχιών, εγγυήσεων και παροχής βοήθειας. Η πρώτη προσπάθεια όπως προαναφέραμε, έγινε σε επίπεδο Πρέσβων, όταν ο Τούρκος αντιπρόσωπος στο Παρίσι παρουσίασε στο Βρετανό ομόλογο του, τον Μάρτιο του 1947, την ιδέα σύναψης ενός τοπικού συμφώνου μεταξύ Τουρκίας, Ελλάδος και Αιγύπτου. Βολιδοσκοπήσεις προς την κατεύθυνση αυτή συνεχίστηκαν και τους υπόλοιπους μήνες. Η πρόταση αυτή κινείτο στην κατεύθυνση οικοδόμησης ενός συστήματος ασφάλειας με επιθυμητή τη συμμετοχή των ΗΠΑ και της Μεγάλης Βρετανίας και καταδείκνυε ότι η Άγκυρα έχοντας κάποιες συγκεκριμένες σκέψεις, προχωρούσε σε ανάληψη ανάλογων πρωτοβουλιών σχετικά με την οργάνωση της μεταπολεμικής ασφάλειας στην Ευρώπη.¹⁷⁶

Ο Εμφύλιος Συνεχίζεται, η Βοήθεια Αρχίζει να Αποδίδει

Στις αρχές του 1948, ενώ στην Ευρώπη πλήθαιναν οι ενδείξεις για επιστροφή στην ομαλότητα, εντεινόταν οι προσπάθειες για συγκρότηση οργανώσεων

¹⁷⁴ FRUS, 1947, Vol V, “*The Pentagon Talks of 1947*” between United States and the United Kingdom Concerning the Middle East and the Eastern Mediterranean, p 485-626.

¹⁷⁵ FRUS, 1947, Vol V, *Memorandum Prepared in the Department of State*, undated, p 575.

¹⁷⁶ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 129-132.

συλλογικής ασφάλειας και αναμένονταν η υλοποίηση του σχεδίου European Recovery Program, στην Ελλάδα και παρά την έναρξη υλοποίησης της αμερικανικής βοήθειας του «Σχεδίου Truman» τον Αύγουστο του 1947, οι προοπτικές εξακολουθούσαν να είναι ζοφερές. Η κατάσταση στην Ελλάδα αλλά και οι εκτιμήσεις και προθέσεις των ΗΠΑ, ζωγραφίζονταν εύγλωττα στο έγγραφο του National Security Council-5/2, February 12, 1947.¹⁷⁷ Για άλλη μια φορά εντοπίζονταν οι βασικές αδυναμίες του Ελληνικού Στρατού (έλλειψη επιθετικού πνεύματος, ευρεία διασπορά μονάδων και πολιτικές παρεμβάσεις). Το έγγραφο εκτιμούσε ότι η βοήθεια προς την Ελλάδα για παρεμπόδιση της κομμουνιστικής επικράτησης, είτε μέσω άμεσης εξωτερικής επίθεσης, είτε μέσω της υποκινούμενης εσωτερικής ανταρσίας, ήταν αναγκαία να συνεχιστεί και μετά την 30η Ιουνίου 1948. Βασική προϋπόθεση ήταν ότι η κυβέρνηση της χώρας θα είχε την αποφασιστικότητα να συγκρουστεί μέχρι τέλους με την κομμουνιστική επιθετικότητα. Το έγγραφο αναφέρονταν επίσης σε δυνατούς τρόπους αντίδρασης σε περίπτωση που Αλβανία, Γιουγκοσλαβία και Βουλγαρία αναγνώριζαν την «Προσωρινή Δημοκρατική Κυβέρνηση» της Ελλάδος δίδοντας έμφαση στην αύξηση της βοήθειας αλλά και την προσφυγή στις προβλέψεις των διατάξεων των Ηνωμένων Εθνών. Ο σχεδιασμός αυτός υλοποιήθηκε 2 χρόνια αργότερα στην περίπτωση της κομμουνιστικής εισβολής στη Νότιο Κορέα. Το έγγραφο NSC-5/2 αποτέλεσε τη βάση όλων των υπολοίπων προϊόντων του National Security Council για τα επόμενα χρόνια που καθόριζαν την αμερικανική εξωτερική πολιτική προς τη χώρα μας.

Η στρατιωτική κατάσταση και το 1948 συνοδεύθηκε από την αδυναμία των κυβερνητικών στρατευμάτων να συντρίβουν την κομμουνιστική εξέγερση και να αφαιρέσουν την πρωτοβουλία από το «Δημοκρατικό Στρατό». Στις αρχές του 1948 βρισκόταν σε εξέλιξη η μάχη της Κόνιτσας η οποία τερματίστηκε στις 06 Ιανουαρίου, με την αποτυχία των ανταρτών να καταλάβουν την πόλη. Νέα εαρινή επιχείρηση με το όνομα «Χαραυγή», για εκκαθάριση της Στερεάς Ελλάδος, πέτυχε την προσωρινή απομάκρυνση των ανταρτικών ομάδων που κατάφεραν και πάλι να διαφύγουν και να ανασυνταχθούν. Από τις αρχές του 1948, η δύναμη του Στρατού Εκστρατείας είχε αυξηθεί σε 132.000 άνδρες ενώ τα Τάγματα Εθνοφρουράς ανήλθαν σε 97, με 50.000

¹⁷⁷ FRUS, 1948, Vol IV, "Report by the National Security Council to the President Truman, NSC 5/2, "The Position of the United States with Respect to Greece", February 12, 1948, p 47-51.

περίπου Εθνοφύλακες.¹⁷⁸ Το καλοκαίρι του 1948 τέθηκε σε εφαρμογή το σχέδιο «Κορωνίς» με στόχο την διάλυση του κύριου σώματος του «Δημοκρατικού Στρατού» που βρισκόταν στην περιοχή του όρους Γράμμου. Τον Αύγουστο, ο στρατός πέτυχε την κατάληψη του ορεινού συγκροτήματος του Γράμμου αλλά ο «Δημοκρατικός Στρατός» με έναν ελιγμό (χρησιμοποιώντας και το Αλβανικό έδαφος) διέφυγε και ανασυντάχτηκε στο όρος Βίτσι. Η νέα επιχείρηση του εθνικού στρατού απέτυχε να απομονώσει τους αντάρτες από τα σύνορα της Αλβανίας και μετά από σκληρές δεκαήμερες συγκρούσεις υποχώρησε προς την Καστοριά. Η όλη επιχείρηση κατέδειξε σημαντικά λάθη στη σχεδίαση, στην εκτέλεση του ελιγμού και κυρίως βραδύτητα αντίδρασης της ανώτατης ηγεσίας παρά την αναμφισβήτητη βελτίωση της μαχητικότητας, αποτελεσματικότητας και ηθικού των τμημάτων. Με το άδοξο πέρας της επιχειρήσεως «Κορωνίς» και την έλευση του χειμώνα, οι μεγάλης κλίμακος επιθέσεις του κυβερνητικού στρατού σταμάτησαν ενώ ο «Δημοκρατικός Στρατός» συνέχισε να εξαπολύει αιφνιδιαστικές επιθέσεις σε όλη την επικράτεια. Μάλιστα στις 12 Δεκεμβρίου κατέλαβε προσωρινά την πόλη της Καρδίτσας.

Αποδείχθηκε ότι οι προβλέψεις της ελληνικής, αλλά και αμερικανικής πλευράς, για συντριβή των δυνάμεων του «Δημοκρατικού Στρατού» με το τέλος του 1948 δεν επαληθεύτηκαν. Κατά συνέπεια τα αισιόδοξα σχέδια που προέβλεπαν σημαντική μείωση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων (μείωση 20%), από 01 Ιανουαρίου 1949 -άρα και αντίστοιχη μείωση των πιστώσεων- ματαιώθηκαν. Με την αποτυχία των επιχειρήσεων στο Γράμμο, (Σεπτέμβριος 1948), υπήρξαν διαδοχικές συζητήσεις και ανταλλαγές εγγράφων για το μέγεθος των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, με διστάμενες απόψεις ακόμη και εντός της αμερικανικής πλευράς. Ο ίδιος ο Υπουργός Εξωτερικών Κωνσταντίνος Τσαλδάρης με προσωπικό υπόμνημα,¹⁷⁹ αλλά και σε συναντήσεις του με τον Υπουργό Εξωτερικών, στρατηγό Marshall, σε Παρίσι (30 Σεπτεμβρίου)¹⁸⁰ και Αθήνα (17 Οκτωβρίου),¹⁸¹ ζήτησε αύξηση της δύναμης του Ελληνικού Στρατού. Παρόμοια θέση εξέφραζε και ο στρατηγός Van Fleet ενώ ο Αμερικανός Πρέσβης τοποθετήθηκε κατά της

¹⁷⁸ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού*, Β' Έκδοση, (ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), Κεφάλαιο Ι, σελ. 419.

¹⁷⁹ FRUS, 1948, Vol IV, *the Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State*, September 30, 1948, p 155-156 και *the Acting Military Attaché in Greece (Tidmarsh) to the Secretary of State*, October 01, 1948, p 156-157.

¹⁸⁰ FRUS, 1948, Vol IV, *Memorandum of Conversation by the Secretary of State*, September 30, 1948, p 154-155.

¹⁸¹ FRUS, 1948, Vol IV, *Memorandum of Conversation by the Secretary of State*, September 30, 1948, p 165-166. Στη συνάντηση αυτή ο Marshall φαίνεται ότι αποδέχεται την άποψη περί μη μείωσης της δύναμης του Ελληνικού Στρατού υπό τις παρούσες συνθήκες αλλά τονίζει ότι πέραν του προβλήματος της αριθμητικής οροφής σημαντικότερο μέτρο είναι η ανανέωση (refreshing) της ιεραρχίας με πιο αποτελεσματικές διοικήσεις από το υψηλότερο έως το χαμηλότερο κλιμάκιο.

αύξησης υποστηρίζοντας την προτεραιότητα αντιμετώπισης των γνωστών διαρθρωτικών προβλημάτων των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Τελικά επιλέγει η λύση της αύξησης της οροφής του στρατού ξηράς κατά 15.000 άνδρες και η πρόταση εγγραφής επιπλέον 200 εκατομμυρίων δολαρίων στον προϋπολογισμό του 1950 για βοήθεια.

Το μέγεθος των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων θα προκαλούσε ατέρμονες συζητήσεις μεταξύ ΗΠΑ και Ελλάδος τα επόμενα χρόνια με τις δύο χώρες να παρουσιάζουν διαδοχικά εναλλασσόμενες προτάσεις. Ο ίδιος ο Πρόεδρος Truman, στην αναφορά του προς το Κογκρέσο με το τέλος του έτους,¹⁸² αναγνώρισε ότι δεν επετεύχθησαν οι στόχοι της συντριβής των ανταρτών εντός του 1948 παρά την αμερικανική βοήθεια και τις προσπάθειες της Ελλάδος. Εντούτοις επεσήμανε ότι η κατάσταση είχε βελτιωθεί και εμφανίστηκε αισιόδοξος για την ευνοϊκή έκβαση των επιχειρήσεων το επόμενο έτος, μη παραλείποντας να αναφέρει ως προϋποθέσεις την καλύτερη εκπαίδευση του στρατού και την αποτελεσματικότερη ηγεσία σε όλα τα επίπεδα. Στο τέλος του έτους, σε υπόμνημα των Αρχηγών Επιτελείων στις ΗΠΑ προς τον Υπουργό Άμυνας, διατυπώνονταν καθαρά οι εκτιμήσεις για τη στρατηγική σημασία και στρατιωτική συμβολή Ελλάδος και Τουρκίας.¹⁸³

Το 1948 σημαδεύτηκε και από την απόφαση της «Προσωρινής Δημοκρατικής Κυβέρνησης» να αποστείλει παιδιά (από 3 έως 14 ετών) από τις περιοχές που είχε υπό τον έλεγχο του, στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης επικαλούμενη ανθρωπιστικούς λόγους. Η πράξη αυτή προκάλεσε θύελλα αντιδράσεων στην Αθήνα που παρομοίασε το γεγονός με το παιδομάζωμα της τουρκοκρατίας αναγκάζοντας την κυβέρνηση να μεταφέρει χιλιάδες παιδιά από τις εμπόλεμες περιοχές σε ασφαλέστερες αστικές πόλεις.

Οι ραγδαίες εξελίξεις που παράλληλα σημειώνονταν στην Ευρώπη έμελε να έχουν συνέπειες και στην Ελλάδα καίτοι η Αθήνα αδυνατούσε να εκφέρει λόγο στις πρωτοβουλίες που σημειώνονταν μεταξύ των ευρωπαϊκών πρωτευσών. Επί της ουσίας η Ελλάδα εθεωρείτο ως μια περιφερειακή και μη ευρωπαϊκή χώρα. Τον Φεβρουάριο εξελίχθησαν τα γνωστά γεγονότα της Πράγας που θορύβησαν τις δυτικές πρωτεύουσες. Η επιτάχυνση της αυξημένης συνεργασίας των ευρωπαϊκών χωρών ήταν πλέον επιβεβλημένη και η Ουάσινγκτον πίεζε προς αυτήν την κατεύθυνση

¹⁸² Department of State, *Fifth Report to Congress on Assistance to Greece and Turkey*, p 1-2.

¹⁸³ FRUS, 1948, Vol IV, *Memorandum by the Chiefs of Staff to the Secretary of Defence (Forrestal)*, November 24, 1948, p 191-193.

θέτοντας μια παρόμοια κίνηση ως όρο για την παροχή βοήθειας. Τελικά η Συνθήκη των Βρυξελλών υπογράφηκε στις 17 Μαρτίου 1948, χωρίς η Ελλάδα -όπως και η Τουρκία- να κληθούν να συμμετάσχουν, υπό οποιαδήποτε ιδιότητα, στις προπαρασκευαστικές συνομιλίες. Καθώς τα δυτικοευρωπαϊκά κράτη ακολούθησαν πιστά τις αμερικανικές νουθεσίες, το πρόγραμμα οικονομικής ανασυγκρότησης (European Economic Reconstruction) εγκρίθηκε από το αμερικανικό Κογκρέσο και υπό την ονομασία European Recovery Program τέθηκε σε ισχύ με Προεδρικό Διάταγμα στις 03 Απριλίου 1948.

Η Ελλάδα ήταν ο μοναδικός αποδέκτης της βοήθειας του European Recovery Program υπό καθεστώς ένοπλης εμφύλιας σύγκρουσης. Η οικονομική βοήθεια μέσω του «Σχεδίου Marshall» για την Ελλάδα άρχισε να υλοποιείται μετά την υπογραφή της σχετικής διμερούς συμφωνίας ΗΠΑ-Ελλάδος, Πράξη Οικονομικής Συνεργασίας (Economic Cooperation Act), στις 02 Αυγούστου 1948. Τη διαχείριση των κονδυλίων ανέλαβε ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας (Economic Cooperation Agency-Greece). Αρχικά λοιπόν η Ελλάδα έγινε αποδέκτης 2 προγραμμάτων αμερικανικής βοήθειας, των ευρέως γνωστών ως «Δόγματος Truman» και «Σχεδίου Marshall» και υπό τη διαχείριση δύο διαφορετικών φορέων, της American Mission for Aid to Greece (AMAG) και της νεοσύστατης Economic Cooperation Agency-Greece (ECA-G) αντίστοιχα. Με συμφωνία που υπογράφηκε στις 24 Ιουνίου 1948, μεταξύ του State Department και της Economic Cooperation Agency, ρυθμίστηκαν οι σχέσεις των δύο οργάνων σχετικά με την βοήθεια προς την Ελλάδα.¹⁸⁴ Με τη συμφωνία αυτή η ECA-G κατέσται υπεύθυνη για το πρόγραμμα οικονομικής ανόρθωσης ενώ η AMAG για τα υπόλοιπα θέματα της αμερικανικής βοήθειας. Επικεφαλής της AMAG διορίστηκε ο νεοτοποθετηθείς¹⁸⁵ στην Αθήνα Αμερικανός Πρέσβης, Henry F. Grady, προσωπικός φίλος του Προέδρου Truman. Ο συντονισμός πλέον αυτών των υπηρεσιών γίνονταν στις καθημερινές συναντήσεις του Πρέσβη με τους επικεφαλής της στρατιωτικής αποστολής (Joint United States Military Advisory and Planning Group -JUSMAPG), της ECA-G και του Συμβούλου της Πρεσβείας, χωρίς να αντιμετωπίζονται πάντα με επιτυχία οι διαφορετικές απόψεις.

¹⁸⁴ FRUS, 1948, Vol IV, *Agreement between Department of State and the Economic Cooperation Agency*, June 24, 1948, p 109-111.

¹⁸⁵ Επέδωσε τα διαπιστευτήρια του στην Αθήνα στις 23 Ιουλίου 1948 με τον παλαιό Διευθυντή της AMAG, Griswold να αναχωρεί από την Ελλάδα στις 02 Αυγούστου. Η αναδιάρθρωση ολοκληρώθηκε το Σεπτέμβριο με την τοποθέτηση του Paul R. Porter ως επικεφαλής της ECA-Greece.

Το πρόβλημα του συντονισμού της αμερικανικής βοήθειας (προερχόμενης από δύο πηγές με διαφορετικές στοχεύσεις) συνέχισε να είναι σύνθετο και να ταλανίζεται από τις διαφορετικές προτεραιότητες που έθεταν κατά καιρούς οι αντιπρόσωποι των ΗΠΑ αλλά και οι πιεστικές ανάγκες της ελληνικής κυβέρνησης. Μια αξιολόγηση της πολυεπίπεδης αμερικανικής βοήθειας των «Δόγματος Truman» και «Σχεδίου Marshall» δίδεται από τον ιστορικό Κωνσταντίνο Σβολόπουλο:¹⁸⁶

«Το γεγονός αυτό -της διττής επίβλεψης των δύο προγραμμάτων- συνέβαλε ώστε, αρχικά τουλάχιστον, να μην εκτραπούν οι πιστώσεις του «Σχεδίου Marshall» προς την κατεύθυνση των στρατιωτικών δαπανών που απαιτούνταν για την καταστολή της κομμουνιστικής ανταρσίας. Τελικά, εντούτοις, στο μέτρο που οι στρατιωτικές επιχειρήσεις παρατείνονταν, δεν αποφεύχθηκε, μετά από πίεση και της Αμερικανικής Αποστολής (AMAG) καθώς και του συμβουλευτικού κλιμακίου στην Ελλάδα (JUSMAPG), η διοχέτευση σημαντικού μέρους της οικονομικής βοήθειας σε στρατιωτικούς – αμυντικούς σκοπούς ή η κάλυψη οικονομικών δραστηριοτήτων που μάλλον συμπλήρωναν τη στρατιωτική προσπάθεια παρά προωθούσαν άμεσα την ανασυγκρότηση ή πολύ περισσότερο, την ανάπτυξη. Οπωσδήποτε τα αποτελέσματα από την εφαρμογή του «Σχεδίου Marshall» στην Ελλάδα δεν ανταποκρίθηκαν στις περισσότερες αισιόδοξες αρχικές προσδοκίες. Η εισροή της αμερικανικής οικονομικής βοήθειας δεν συνοδεύτηκε άμεσα από την αποκατάσταση ρυθμών οικονομικής προόδου αναλόγων με τους αντίστοιχους της Δυτικής Ευρώπης. Η εξήγηση του φαινομένου δεν είναι πιθανότατα άσχετη από τις διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας –ιδιαίτερα της σημαντικής καθυστέρησης στο βιομηχανικό τομέα και της εξάρτησης από την εισαγωγή αγαθών. Η πλατιά απορρόφηση κονδυλίων, που προορίζονταν για την ανασυγκρότηση, προκειμένου να καλυφθεί το εμπορικό ισοζύγιο πληρωμών και να εφαρμοστεί αυτοσχέδια, κατά κανόνα, αντιπληθωριστική πολιτική, προσμετράτε στις αδυναμίες του ελληνικού προτύπου ανασυγκρότησης.»

Στην ίδια κατεύθυνση είναι και η άποψη του Ευάνθη Χατζηβασιλείου που αναφέρει: « ...αλλά ένα μεγάλο μέρος από αυτά τα κονδύλια (εννοεί του «Σχεδίου

¹⁸⁶ Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981*, Τόμος Δεύτερος, (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Έκδοση 8^η, Αθήνα, 2008), σελ 27-28.

Marshall) ξοδεύθηκε για την πολεμική προσπάθεια 1948-1949 είτε για αποκατάσταση των καταστροφών που προκλήθηκαν από τον εμφύλιο πόλεμο». ¹⁸⁷ Η μετατόπιση κονδυλίων του «Σχεδίου Marshall» από αναπτυξιακούς σκοπούς προς κάλυψη των αμυντικών προσπαθειών συνεχίστηκε και μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου και μάλιστα εντάθηκε μετά την έναρξη του πολέμου της Κορέας. ¹⁸⁸ Βασικά οικονομικά στοιχεία του «Δόγματος Truman» και «Σχεδίου Marshall» προερχόμενα από το βιβλίο του Γεωργίου Μίρκου ¹⁸⁹ παρουσιάζονται στο Παράρτημα «Δ».

Τα γεγονότα του 1948 είχαν δρομολογήσει το διαχωρισμό της Ευρώπης σε πρώτη φάση και εν συνεχεία ολοκλήρου του πλανήτη, σε δύο αντίπαλα στρατόπεδα. Το «πραξικόπημα της Πράγας» και ο αποκλεισμός του Βερολίνου που ακολούθησε, έδωσαν περαιτέρω ώθηση στις προσπάθειες συγκρότησης μιας ευρύτερης ευρωατλαντικής αμυντικής συμμαχίας, ικανής να αντισταχθεί στη σοβιετική πίεση καθώς ήταν προφανής η στρατιωτική ανεπάρκεια της Συνθήκης των Βρυξελλών. Από τον Μάρτιο του 1948 ξεκίνησαν μυστικές συνομιλίες μεταξύ ΗΠΑ, Καναδά και Μεγάλης Βρετανίας στην Ουάσινγκτον για την οικοδόμηση μιας ευρωατλαντικής συμμαχίας. Οι συνομιλίες εν συνεχεία εμπλουτίστηκαν και με τη συμμετοχή των υπολοίπων πέντε χωρών της Συνθήκης των Βρυξελλών. ¹⁹⁰ Και σε αυτές τις εξελίξεις, η Ελλάδα και Τουρκία ήταν απύσες. Αθήνα και Άγκυρα, με έντονα προβλήματα - καίτοι διαφορετικής μορφής και έντασης- διακατεχόμενες από ζωνές ανησυχίας, είχαν αρχίσει να αναζητούν τρόπους επαύξησης της ασφάλειας τους με συμμετοχή σε διμερή ή πολυμερή σύμφωνα αμυντικής συνεργασίας ή με την παροχή ισχυρών εγγυήσεων. Η αμερικανική βοήθεια στα πλαίσια του «Δόγματος Truman» μπορεί να αποσόβησε τους κινδύνους κατάρρευσης της Ελλάδος και να ενίσχυσε την τουρκική θέση έναντι της Μόσχας αλλά δεν αποτελούσε συμβατική εγγύηση της εδαφικής ακεραιότητας και ανεξαρτησίας των δύο χωρών. Ομοίως και οι κατά καιρούς δημόσιες τοποθετήσεις υψηλόβαθμων αμερικανών αξιωματούχων και του Προέδρου συμπεριλαμβανομένου, για το έντονο ενδιαφέρον των ΗΠΑ προς Ελλάδα και Τουρκία, δεν προσέδιδαν την επιθυμητή συμβατική δέσμευση που επιζητούσαν οι δύο πρωτεύουσες. Παρά τις πιέσεις των δύο χωρών, τα επόμενα τρία χρόνια

¹⁸⁷ Evanthis Hatzivassiliou, *Greece and the Cold War: Frontline State, 1952-1967*, (Routledge, London and NY, 2006), p 9.

¹⁸⁸ Τράπεζα της Ελλάδος, Ετήσιος Απολογισμός 1952, σελ XVI.

¹⁸⁹ Γεώργιος Μίρκος, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2004).

¹⁹⁰ Η Συνθήκη ήταν ανοικτή για τη συμμετοχή και άλλων χωρών και προέβλεπε συνεργασία σε θέματα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά, πολιτιστικά αλλά και θέματα συλλογικής ασφάλειας.

συναντάμε, σε πληθώρα κειμένων και δηλώσεων δυτικών αξιωματούχων, την άποψη ότι Ελλάδα και Τουρκία δεν θα έπρεπε να επιμένουν για την ένταξη τους στην Ατλαντική Συμμαχία καθώς οι ΗΠΑ, δια λόγων και πράξεων, είχαν δεσμευθεί στην υποστήριξη τους έναντι της σοβιετικής επεκτατικότητας. Επί του αληθούς αυτών των ισχυρισμών, μόνο εικασίες μπορούν να γίνουν, καθώς η εξέλιξη των γεγονότων δεν κατέστησε αναγκαίο να δοκιμαστεί εμπράκτως η αξιοπιστία των δεσμεύσεων. Πάντως μια περαιτέρω απόδειξη της σημασίας που έδιναν οι Αμερικανοί στη διατήρηση της Ελλάδος στο αντικομμουνιστικό στρατόπεδο ήταν και οι μακρές συζητήσεις και τα έγγραφα σε υψηλόβαθμα κλιμάκια περί του ενδεχομένου ανάπτυξης αμερικανικών στρατευμάτων στην Ελλάδα (αντίστοιχο ενδεχόμενο είχε εξεταστεί και για την Ιταλία) σε περίπτωση όχι μόνο εισβολής σοβιετικών δυνάμεων ή των δορυφόρων χωρών αλλά ακόμη και για ενίσχυση του ελληνικού στρατού έναντι των ανταρτών.¹⁹¹

Προσπάθειες Αναζήτησης Συμβατικών Εγγυήσεων Ασφάλειας

Στην κατεύθυνση ενίσχυσης της ασφάλειας μέσω περιφερειακών συμφώνων το Μάρτιο του 1948, η Αθήνα στράφηκε και προς την Τουρκία.¹⁹² Ταυτόχρονα και στα πλαίσια των συζητήσεων για την κατάρτιση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Ανορθώσεως στο Παρίσι, η Ελλάδα βολιδοσκοπήσε, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία τις προθέσεις των μελών του Συμφώνου των Βρυξελλών, για ενδεχόμενη ένταξη και άλλων κρατών.¹⁹³ Κατά συνέπεια, η στροφή των Αθηνών προς ένα Μεσογειακό Σύμφωνο ήταν μια λογική αντίδραση με προσέγγιση του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών, Necmettin Sadak. Ακολούθησε επίσκεψη του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών στην Αθήνα, συνομιλίες με τον Έλληνα ομόλογο του, Κωνσταντίνο Τσαλδάρη¹⁹⁴ και μια κοινή ελληνοτουρκική διακήρυξη φιλίας και αποδοχής των

¹⁹¹ Αναφορά στο θέμα αυτό (Ιούλιος 1947-Ιούνιος 1948), βασιζόμενα στα επίσημα έγγραφα των αμερικανικών υπηρεσιών περιέχεται συνοπτικά στο Melvyn P. Leffler, *a Preponderance of Power, National Security, the Truman Administration and the Cold War*, (Stanford University Press, Stanford, California, 1992), p 192-197.

¹⁹² Ο τότε Υπουργός Εξωτερικών και αναπληρωτής πρωθυπουργός Κωνσταντίνος Τσαλδάρης, υποστηρικτής της ελληνοτουρκικής προσέγγισης και συνεργασίας πλησίασε τον Τούρκο ομόλογο του Necmettin Sadak, στα πλαίσια του συνεδρίου για το Πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Ανόρθωσης (Μάρτιος 1948).

¹⁹³ Εφημερίδα το Βήμα, «Ο κ. Τσαλδάρης έφθασε χθες στο Παρίσι, οι Άγγλοι θεωρούν πρόωρον να τεθεί τώρα ζήτημα συμμετοχής της Ελλάδος στη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση», 14 Μαρτίου 1948.

¹⁹⁴ Ο Κωνσταντίνος Τσαλδάρης εμφανίζονταν υπέρμαχος της ελληνοτουρκικής προσέγγισης αλλά και της συγκρότησης ενός Μεσογειακού-Μεσανατολικού Συμφώνου με συμμετοχή και αραβικών χωρών.

αρχών των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με τη διατήρηση της ακεραιότητας των συνόρων (05 Απριλίου 1948). Γενικά όμως η Άγκυρα τήρησε επιφυλακτική στάση αποφεύγοντας οποιαδήποτε ουσιαστική δέσμευση έναντι του ανίσχυρου καθεστώτος των Αθηνών. Η Ελλάδα από τα τέλη του 1947 είχε ενδιαφερθεί για τη συγκρότηση ενός Μεσογειακού Συμφώνου που πλέον των Αθηνών και Άγκυρας θα συμπεριλάμβανε και αραβικές χώρες. Οι ελληνικές σκέψεις ήταν αόριστες και νεφελώδεις με ευκταίο στόχο τη συγκρότηση ενός συμφώνου με την Ιταλία, Ελλάδα και Τουρκία να αποτελούν τη «γέφυρα» μεταξύ Δύσεως (και κυρίως Βρετανίας και ΗΠΑ) και των Αραβικών χωρών. Φυσικά, απώτερος ελληνικός στόχος ήταν η εξασφάλιση των αμερικανικών εγγυήσεων ασφάλειας μέσω της συμμετοχής τους στο Μεσογειακό Σύμφωνο (αρκετά απίθανο) ή τουλάχιστον της έμμεσης υποστήριξης τους μέσω της βρετανικής συμμετοχής.

Οι περιστάσεις όμως δεν ήταν ακόμη ώριμες για μια τέτοια πρωτοβουλία. Το Λονδίνο ενδιαφέρονταν σφόδρα για τη διατήρηση του ελέγχου της περιοχής, του γοήτρου και επιρροής του και αντιλαμβανόμενο την υστέρηση των μέσων του βασίζονταν στις ΗΠΑ. Είναι αλήθεια ότι το ρευστό και πολυδαίδαλο περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου και Μέσης Ανατολής δεν επέτρεπε την χάραξη μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για το Λονδίνο. Αντίστοιχα, η Ουάσινγκτον, αναγνώριζε την αξία της Ανατολικής Μεσογείου αλλά επί του παρόντος δεν επιθυμούσε τη διεύρυνση των δεσμεύσεων της στην περιοχή. Η Άγκυρα επίσης, θεωρώντας την Ελλάδα ως ανίσχυρο παίκτη, προτιμούσε να εστιάσει τις προσπάθειες της στην προσέγγιση των δυτικοευρωπαϊκών πρωτοβουλιών ασφάλειας παρά να εμπλακεί σε αβέβαια περιφερειακά σχήματα.¹⁹⁵ Ήδη από την επίσκεψη του στην Αθήνα, ο Sadak είχε εκμυστηρευθεί στον Βρετανό Πρέσβη ότι η Άγκυρα επιζητούσε τη συμμετοχή και των ΗΠΑ σε ένα ενδεχόμενο περιφερειακό σύστημα ασφαλείας της Ανατολικής Μεσογείου μη αρκούμενη στη Βρετανική συμμετοχή.¹⁹⁶ Επίσης η Άγκυρα δεν επιθυμούσε να παραχωρήσει στην Αθήνα πρωτοβουλίες που θα ενίσχυαν

Η προσέγγιση αυτή συναντούσε την αντίδραση του Λονδίνου που έκρινε ότι η έκρυθμη κατάσταση στην περιοχή δεν επέτρεπε ανάλογες κινήσεις καθώς επίσης διατηρούσε και τους δικούς του σχεδιασμούς. Αντίστοιχα αρνητική και η στάση της Τουρκίας που δεν ήθελε να αφήσει στην Ελλάδα μια τέτοια πρωτοβουλία αλλά έκρινε επίσης ότι οι αραβικές χώρες στερούνταν ισχύος και σταθερότητας και ένα παρόμοιο Σύμφωνο δεν θα εξυπηρετούσε τις ανάγκες της Άγκυρας.

¹⁹⁵ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 178-179.

¹⁹⁶ FO 371/72349 R7632/3668/19 (04 Ιουνίου 1948).

το ρόλο της τελευταίας στην περιοχή. Κατά συνέπεια η ελληνική πλευρά αναγκάστηκε σταδιακά να εγκαταλείψει την ιδέα του Μεσογειακού Συμφώνου, όπως ακριβώς λίγο νωρίτερα είχε κάνει και η Άγκυρα. Το Λονδίνο όμως τα επόμενα χρόνια δεν σταμάτησε να φλερτάρει με την ιδέα ενός Μεσογειακού Συμφώνου, υπό την βρετανική εποπτεία, τασσόμενο μάλιστα κατά της ελληνικής και τουρκικής συμμετοχής στην Ατλαντική Συμμαχία και προωθώντας έντεχνα την υπαγωγή τους σε βρετανικής έμπνευσης πρωτοβουλίες για την περιοχή.

Από το σημείο αυτό και μετά βλέπουμε ότι η Άγκυρα αναλαμβάνει και διατηρεί την πρωτοβουλία των κινήσεων και των πιέσεων, για ένταξη στο ευρωατλαντικό σύμφωνο, ή αναζήτηση αμερικανικών εγγυήσεων ασφάλειας ή ως έσχατη λύση, τη δημιουργία ενός Μεσογειακού Συμφώνου, σύμφωνα πάντα με τα συμφέροντα της. Η τελευταία επιδίωξη ήταν επιθυμητή στο πλαίσιο που εξασφαλίζει τις αμερικανικές εγγυήσεις ή θα οδηγούσε στην ένταξη της Άγκυρας στην υπό δημιουργία Ατλαντική Συμμαχία. Η Αθήνα, στη δύνη των εμφυλιακών συγκρούσεων, του κινδύνου πολιτικής, οικονομικής και στρατιωτικής κατάρρευσης (μέχρι το 1948), της πολιτικής αστάθειας και με ανεπαρκώς λειτουργούντες διοικητικούς μηχανισμούς, αδυνατούσε να χαράξει μακροχρόνια στρατηγική και πολύ δε περισσότερο να πιέσει επαρκώς για την ένταξη της στις εκκολαπτόμενες Συμφωνίες και Συνθήκες της Δυτικής Ευρώπης. Βέβαια πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι ακόμη και το 1948, οποιαδήποτε προσπάθεια εκμαιοσύσεως αμερικανικών εγγυήσεων ασφαλείας προς οποιαδήποτε χώρα ήταν πρόωρη. Ο δρόμος συνταγματικά άνοιξε με την υιοθέτηση από τη Γερουσία του Ψηφίσματος Vandenberg (Senate Resolution 239, Eightieth Congress, 11 Ιουνίου 1948) και την ολοκλήρωση των στρατηγικών σχεδιασμών που οδήγησαν στη συγκρότηση της Ατλαντικής Συμμαχίας (Απρίλιος 1949).

Ήδη, από τα τέλη της άνοιξης του 1948, είχε γίνει ευρέως γνωστό ότι διεξάγονταν μυστικές συζητήσεις μεταξύ ΗΠΑ, Βρετανίας και Καναδά για τη διασύνδεση του Συμφώνου των Βρυξελλών με την βορειοαμερικανική ήπειρο. Σε αυτή τη διασύνδεση (Ατλαντική Συμμαχία), η συμμετοχή Ελλάδος, Τουρκίας και Ιράν είχε απορριφθεί με το ερώτημα της Ιταλίας να μένει ανοικτό μέχρι και λίγο πριν την ένταξη της. Οι παράπλευρες συζητήσεις, το καλοκαίρι του 1948, εστιάζονταν στον τρόπο με τον οποίο θα προσφέρονταν αποτελεσματικές εγγυήσεις ασφαλείας

προς αυτές τις τρεις χώρες, χωρίς να αναλαμβάνονται υπερβολικές δεσμεύσεις, αποφεύγοντας τριβές με τη Μόσχα και τηρώντας τις αμερικανικές συνταγματικές διαδικασίες. Οι επικρατούσες λύσεις κινούνται μεταξύ δύο πόλων. Ο πρώτος αναφέρονταν σε μια κοινή δήλωση, παράλληλα με την υπογραφή της Ατλαντικής Συμμαχίας, που θα επεσήμανε το ενδιαφέρον των κρατών-μελών για Ελλάδα, Τουρκία και Ιράν και τη βούληση να υποστηριχθούν αυτές στο πλαίσιο του άρθρου 51 του Καταστατικού των Ηνωμένων Εθνών, αφήνοντας ταυτόχρονα ανοικτό το ενδεχόμενο για μια μελλοντική συγκρότηση ενός Μεσογειακού Συμφώνου. Ο δεύτερος πόλος, λιγότερο δεσμευτικός, έκανε λόγο ότι σε περίπτωση απειλής επίθεσης, άμεσης ή έμμεσης, εναντίον μιας χώρας του Προγράμματος Ευρωπαϊκής Ανόρθωσης (που δεν συμμετείχε στην Ατλαντική Συμμαχία) θα αναλαμβάνονταν διαβουλεύσεις με σκοπό τη λήψη των απαραίτητων μέτρων.

Η τουρκική κυβέρνηση αντιληφθείσα την απόφαση της μη πρόσκλησης συμμετοχής της στην Ατλαντική Συμμαχία, προχώρησε¹⁹⁷ σε πρόταση σύναψης επίσημης συμμαχίας μεταξύ Τουρκίας και ΗΠΑ. Η αμερικανική αντίδραση ήταν αρνητική. Ο ίδιος ο Marshall, σε ερώτηση δημοσιογράφων, τόνισε ότι οι ΗΠΑ έκαναν αρκετά για να υποστηρίξουν την Άγκυρα και επανέλαβε τις πάγιες θέσεις της Ουάσινγκτον για συμμαχίες με άλλες χώρες. Η Άγκυρα έχοντας αποτύχει να προσεγγίσει τους δύο βασικούς στόχους (ένταξη στο Ατλαντικό Σύμφωνο, απόκτηση αμερικανικών εγγυήσεων), επέλεξε την έμμεση προσέγγιση, παρουσιάζοντας -και πάλι- σε Βρετανούς και Γάλλους, τον Ιούλιο, την ιδέα ενός Μεσογειακού Συμφώνου. Η Άγκυρα ήταν ήδη σε στρατιωτική συμμαχία με τη Βρετανία και Γαλλία (από το 1939), την οποία επιθυμούσε να εντάξει σε ένα ευρύτερο Μεσογειακό Σύμφωνο, με απώτερο στόχο να προσελκύσει και την αμερικανική υποστήριξη – εγγύηση, χωρίς όμως επί της ουσίας να δημιουργούνται νέες δεσμεύσεις για την ίδια την Τουρκία.¹⁹⁸ Και αυτή η τουρκική πρόταση δεν απέσπασε το βρετανικό ενδιαφέρον καθώς το Λονδίνο είχε τα δικά του σχέδια για μια ανάλογη αμερικανική δέσμευση στην περιοχή που θα διαφύλαττε τα βρετανικά συμφέροντα και γόητρο. Η Άγκυρα δεν πτοήθηκε και παρασκηνιακά πλησίασε ανεπιτυχώς και πάλι, τους Αμερικανούς για να

¹⁹⁷ Δια μέσου συνέντευξης του Υπουργού Εξωτερικών Sadak προς τους New York Times στα τέλη του Ιουνίου 1948.

¹⁹⁸ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 199-200 και Διονύσιος Χουρχουλής, *Πριν την Ένταξη στο NATO: Η Ελληνική Αναζήτηση Ασφάλειας και οι Προσπάθειες για την Προώθηση της Δημιουργίας ενός Μεσογειακού Συμφώνου, 1947-1950*, σελ 57-58.

υποστηρίζουν την ένταξη της στη Συνθήκη των Βρυξελλών (Ιούλιος 1948). Αντίστοιχη αποτυχία γνώρισε και η τουρκική προσέγγιση του Λονδίνου που ακολούθησε. Η μακρά συζήτηση, περί το τέλος του 1948, για το ενδεχόμενο εισδοχής της Ιταλίας στην Ατλαντική Συμμαχία προσέφερε στην Άγκυρα την ευκαιρία να επανέλθει στο θέμα της ένταξης της στην Ατλαντική Συμμαχία και μάλιστα επισήμως πλέον. Στις 24 Νοεμβρίου, η τουρκική κυβέρνηση παρέδωσε στο Βρετανό Πρέσβη υπόμνημα με το οποίο εξέφραζε επισήμως το αίτημα της να συμμετάσχει σε οποιοδήποτε μελλοντικό υπό συγκρότηση ευρωατλαντικό σύμφωνο.¹⁹⁹ Το ίδιο υπόμνημα παραδόθηκε και στον Αμερικανό Πρέσβη δύο μέρες αργότερα. Η Αθήνα παρακολουθώντας αμήχανη τις εξελίξεις, λίγες ημέρες αργότερα, έθεσε ανεπίσημα από τον Πρέσβη της Ελλάδος στην Ουάσινγκτον, προς το State Department, το ερώτημα της πιθανής συμμετοχής στη Συμμαχία και μεσογειακών χωρών (υπονοώντας την Ιταλία, Τουρκία και Ελλάδα).

Το θέμα της εισδοχής Ελλάδος και Τουρκίας είχε ήδη συζητηθεί κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για την οικοδόμηση της Ατλαντικής Συμμαχίας και ομόφωνη ήταν η απόρριψη της ένταξής τους.²⁰⁰ Βασικός λόγος της αρνητικής στάσης ήταν η απροθυμία της Ουάσινγκτον να αναλάβει περαιτέρω δεσμεύσεις προς χώρες της Ανατολικής Μεσογείου, την παρούσα περίοδο. Στους σχεδιασμούς των ΗΠΑ, προτεραιότητα είχε η άμυνα και η ανόρθωση της Δυτικής Ευρώπης παρότι από τα τέλη του 1946 είχε αρχίσει να αναγνωρίζεται σταδιακά και η στρατηγική αξία της Ανατολικής Μεσογείου και του επικαλούμενου «βορείου κρηπιδώματος». Οι ΗΠΑ, παρά το ατομικό μονοπώλιο τους, αναγνώριζαν τις περιορισμένες δυνατότητες των συμβατικών στρατιωτικών δυνάμεων τους και την ανάγκη κινητοποίησης και επιστράτευσης σε περίπτωση που έπρεπε να τηρήσουν δεσμεύσεις που θα αναλάμβαναν για την Ανατολική Μεσόγειο. Μια τέτοια ενέργεια, τη συγκεκριμένη περίοδο που τα νομοθετικά σώματα θα καλούνταν τους επόμενους μήνες να εγκρίνουν τις αμερικανικές δεσμεύσεις που απέρρεαν από την Ατλαντική Συμμαχία, φαίνονταν πολιτικώς αδιανόητη ακόμη και για μια Προεδρία που είχε νωπή την λαϊκή εξουσιοδότηση.²⁰¹ Σταθερή ήταν και η προεκλογική δέσμευση του Προέδρου

¹⁹⁹ FRUS, 1948, Vol III, *The Ambassador in Turkey (Wadsworth) to the Secretary of State*, November 26, 1948, p 294-295 και Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 207.

²⁰⁰ William Hale, *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, (Frank Cass, London & Portland, 2000), p 116.

²⁰¹ Συντριπτική νίκη του Truman στις προεδρικές εκλογές του Νοεμβρίου του 1948.

Truman, για σημαντική μείωση του χρέους της χώρας και μείωση των αμυντικών δαπανών που κάθε περαιτέρω αμερικανική δέσμευση θα εκτόξευε προς τα πάνω.

Επιπλέον το αίτημα εισδοχής Ελλάδος και Τουρκίας έθετε και το ερώτημα των ορίων της Ατλαντικής Συμμαχίας. Η πλειονότητα των κρατών-μελών μιλούσαν για μια ευρωατλαντική συμμαχία και θεωρούσαν ότι οι δύο χώρες δεν ανήκαν στο συγκεκριμένο χώρο, ούτε γεωγραφικά αλλά και ούτε από πλευράς πολιτιστικών καταβολών και παραδόσεων. Φυσικά πίσω από αυτή τη θεώρηση, των μικρότερων κυρίως ευρωπαϊκών δυνάμεων, κρύβονταν η ανησυχία διασπάθισης της αμερικανικής στρατιωτικής βοήθειας προς περισσότερες χώρες αλλά και ο φόβος ότι οποιαδήποτε περαιτέρω επέκταση προς ανατολάς ίσως να θεωρείτο από τη Μόσχα ως προσπάθεια περικύκλωσης της. Να προσθέσουμε μάλιστα και το φόβο έμμεσης εμπλοκής στον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο ίσως ακόμη και την επιφυλακτικότητα έναντι μιας μουσουλμανικής Τουρκίας με καιροσκοπικό ρόλο στη διάρκεια του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου. Σημαντικό ρόλο είχε και η επιθυμία του Λονδίνου, να διατηρήσει υπό την άμεση επιρροή του, τις δύο χώρες και την Ανατολική Μεσόγειο, αποβλέποντας στη συγκρότηση ενός Μεσογειακού Συμφώνου για τη μορφή του οποίου δεν υπήρχαν ξεκάθαρες σκέψεις και κοινή βούληση. Υπό αυτές τις συνθήκες, η αμερικανική και βρετανική απάντηση προς την Άγκυρα ήταν αρνητική, γεγονός που έπρεπε να ήταν αναμενόμενο από την τουρκική διπλωματία. Ελλάδα και Τουρκία, έπρεπε να κατανοήσουν ότι εξακολουθούσαν να θεωρούνται ως ζωτικής σημασίας χώρες για τα συμφέροντα της υπό συγκρότησης Συμμαχίας αλλά η μορφή διασύνδεσης τους με αυτήν, καθώς και ο χρόνος πραγμάτωσης, ήταν θέματα που θα εξετάζονταν στο μέλλον. Αναφορικά δε με το φλέγον θέμα των φραστικών έστω εγγυήσεων, επ' ευκαιρία της σύναψης της Ατλαντικής Συμμαχίας, η συζήτηση συνεχίστηκε όλο το πρώτο τρίμηνο του 1949, για να επιλεγεί τελικά μια φόρμουλα που μάλλον δεν ικανοποιούσε τις προσδοκίες των δύο χωρών.

Στις απαρχές του 1949, Ουάσινγκτον και Λονδίνο καίτοι αναγνώριζαν τη σπουδαιότητα Ελλάδας και Τουρκίας, είχαν απορρίψει την ιδέα ένταξης τους στην Ατλαντική Συμμαχία στο εγγύς μέλλον αλλά δεν είχαν ακόμη συμφωνήσει για τη βέλτιστη λύση κάλυψης των αναγκών ασφαλείας τους. Οι παρασκηνιακές προσπάθειες της Άγκυρας και λιγότερο των Αθηνών, να πετύχουν μια ισχυρή δέσμευση των μελών της Ατλαντικής Συμμαχίας ή τουλάχιστον των τριών μεγάλων

δυνάμεων (ΗΠΑ, Βρετανία, Γαλλία) δεν ευοδώθηκαν παρά την υποστήριξη εκ μέρους του Βρετανού Υπουργού Εξωτερικών, Bevin. Τα περισσότερα μικρότερα μέλη της συγκροτούμενης συμμαχίας ήταν απρόθυμα να συμμετάσχουν σε μια δήλωση που θα παρείχε -έστω και περιορισμένες εγγυήσεις- σε χώρες εκτός του ευρωατλαντικού Συμφώνου. Αρνητική επίσης και η Γαλλία, επικαλούμενη εσωτερικούς λόγους. Κατά συνέπεια, το Λονδίνο και η Ουάσιγκτον ανέλαβαν να προχωρήσουν μονομερώς σε δηλώσεις υποστήριξης προς τις τρεις χώρες (Ελλάδα, Τουρκία και Ιράν). Η πρώτη δήλωση έγινε από τον Bevin στη Βουλή των Κοινοτήτων στις 18 Μαρτίου, κατά τη συζήτηση του κειμένου της Ατλαντικής Συμμαχίας, με ιδιαίτερη αναφορά στο αμείωτο βρετανικό ενδιαφέρον για την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα Ελλάδος και Τουρκίας και συνέχιση της ίδιας πολιτικής. Ο Bevin δεν έκανε ιδιαίτερη αναφορά στη Τεχεράνη, επιδιώκοντας όπως ανέφερε να μην προκαλέσει τη Μόσχα καθώς υπήρχε αναζωπύρωση της έντασης στο εσωτερικό του Ιράν. Την ίδια ημέρα, ένα παραπλήσιο γενικόλογο μήνυμα του αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών Acheson μεταδόθηκε στο αμερικανικό ραδιόφωνο. Εξίσου υποτονική ήταν και η αναφορά στις δύο χώρες, κατά την επίσημη τελετή της υπογραφής του Ατλαντικού Συμφώνου, στις 04 Απριλίου στην Ουάσιγκτον. Στην τελετή, Truman και Bevin, αναφέρθηκαν στο συνεχές ενδιαφέρον για την ασφάλεια των χωρών που δεν καλύπτονταν από το Ατλαντικό Σύμφωνο. Οι γενικόλογες αυτές αναφορές δεν ικανοποίησαν τις δύο πρωτεύουσες (σίγουρα ούτε την Τεχεράνη). Αποδείχθηκε περίτρανα ότι οι διπλωματικές προσπάθειες τριών μηνών για εξαγγελία ενός μηνύματος αποφασιστικότητας και υποστήριξης προς Ελλάδα και Τουρκία δεν καρποφόρησαν. Η ελληνική πλευρά, όπως και η τουρκική, προσδοκούσαν ότι μετά την επικύρωση της υπογραφής από το αμερικανικό Κογκρέσο του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, Ουάσιγκτον και Λονδίνο θα κινούνταν στην κατεύθυνση συγκρότησης ενός Μεσογειακού Συμφώνου.²⁰² Η προοπτική αυτή είχε έντεχνα καλλιεργηθεί από πολλούς δυτικούς αξιωματούχους. Ανάλογες όμως κινήσεις δεν υπήρξαν, στο μέτρο και το χρόνο τουλάχιστον που Αθήνα και Άγκυρα προσδοκούσαν. Παρά ταύτα, Ελλάδα και Τουρκία συνέχισαν (χωρίς εκατέρωθεν συντονισμό και με διαφορετικές προτεραιότητες και στοχεύσεις) να εμφανίζονται ως επιθυμητή τη λύση της σύναψης ενός Μεσογειακού Συμφώνου.

²⁰² ΙΚΚ, Αρχείο Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φακ. 40/1/1949, *Βασίλειος Δενδραμής (Πρέσβης στην Ουάσιγκτον) προς Παρίσι (Υπουργό Εξωτερικών)*, αριθ. 169, 18 Φεβρουαρίου 1949 και Διονύσιος Χουρχουλής, *Πριν την Ένταξη στο NATO: Η Ελληνική Αναζήτηση Ασφάλειας και οι Προσπάθειες για την Προώθηση της Δημιουργίας ενός Μεσογειακού Συμφώνου, 1947-1950*, σελ 60.

Αντικειμενικές όμως δυσκολίες καθιστούσαν πρόωρη μια οποιαδήποτε κίνηση εκ μέρους των ΗΠΑ και Βρετανίας καίτοι το Λονδίνο από τις αρχές του 1950 άρχισε να εμφανίζεται θετικό σε μια τέτοια εξέλιξη στοχεύοντας στην προστασία των βρετανικών συμφερόντων στην Αίγυπτο.²⁰³

Στα τέλη του 1949, μετά την προσεκτική και σταδιακή αποκατάσταση επαφών με το Βελιγράδι, στην ελληνική διπλωματική φαρέτρα εισήλθε και το επιχείρημα της χρησιμότητας μιας τοπικής συμφωνίας Ελλάδος - Γιουγκοσλαβίας - Τουρκίας που θα μπορούσε να καλύψει τα νώτα της αδύναμης Ατλαντικής Συμμαχίας σκοπεύοντας στο μαλακό υπογάστριο της Σοβιετικής Ένωσης. Καίτοι η νέα -αόριστη- πρωτοβουλία του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών Τσαλδάρη, απορρίφθηκε από την Ουάσιγκτον ως πρόωρη,²⁰⁴ η προσέγγιση αυτή θα βάραινε στους σχεδιασμούς των δυτικών αναλυτών τους επόμενους μήνες εκτοπίζοντας τα ήδη προβληματικά σχέδια Μεσογειακών και κυρίως Μεσανατολικών Συμφώνων. Ενδιαφέροντα, αλλά παράλληλα ανησυχητικά για τις επιδιώξεις Αθηνών και Άγκυρας, ήταν τα συμπεράσματα του συνεδρίου των επικεφαλής των Αμερικανών Αποστολών στη Μέση Ανατολή, στην Κωνσταντινούπολη από 26 έως 29 Νοεμβρίου. Οι επικεφαλής εκτιμούσαν ότι ένα περιφερειακό σύμφωνο στη Μέση Ανατολή δεν ήταν απαραίτητο και η μακροπρόθεσμη ασφάλεια της περιοχής θα μπορούσε να επιτευχθεί καλύτερα μέσα από τη βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών.²⁰⁵

Η στάση Λονδίνου και Ουάσιγκτον ως προς την παροχή πειστικών εγγυήσεων και αναφορών κατά την υπογραφή του Ατλαντικού Συμφώνου, παρά τη ψύχραιμη αντίδραση της Άγκυρας, είχε ενοχλήσει την τουρκική κυβέρνηση. Η Άγκυρα, τους επόμενους μήνες προέβαλε προσεκτικά το «χαρτί» μιας ουδετερόφιλης πολιτικής χωρίς όμως να αποκτήσει άμεσα οφέλη αλλά μεσοπρόθεσμα ενίσχυσε τις δυτικές ανησυχίες για αυτή την εξέλιξη (έστω και με χαμηλές πιθανότητες υλοποίησης). Η προβολή του ενδεχόμενου μιας ουδετερότητας, συνδυάστηκε με επανάληψη των

²⁰³ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 277.

²⁰⁴ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000) σελ 238-239.

²⁰⁵ FRUS, 1949, Vol VI, *Recapitulation of Conclusions for Confidential Guidance of Chiefs of Mission in Oral Presentation to Governments*, (αχρονολόγητο), p 176-177 και Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ 254.

τουρκικών αιτιάσεων παροχής εγγυήσεων προς την Ουάσιγκτον. Μόνιμη επωδός των αμερικανικών απαντήσεων (από διαφορετικούς αποδέκτες των αιτιάσεων της Άγκυρας), η κατανόηση των τουρκικών ανησυχιών, η ύπαρξη συνεχούς αμερικανικού ενδιαφέροντος και η αναζήτηση της βέλτιστης λύσης με ξεκάθαρη όμως απόρριψη του ενδεχόμενου ένταξης στο NATO στο εγγύς μέλλον. Τους επόμενους μήνες και για εσωτερικούς πολιτικούς λόγους (εκλογές Μαΐου 1950), η Άγκυρα προσπάθησε να υποβιβάσει τη σημασία της τουρκικής ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία.

Στην άλλη πλευρά του Αιγαίου, η Αθήνα έχοντας εστιάσει όλες τις προσπάθειες της στη συντριβή της κομμουνιστικής εξέγερσης, αποδέχτηκε στωικά και από θέση αδυναμίας και εξάρτησης, τις δυτικές επεξηγήσεις ευελπιστώντας σε ωρίμανση των συνθηκών για την ένταξη της σε κάποιας μορφής αμυντικού συμφώνου που θα κάλυπτε τις ελληνικές ανάγκες ασφάλειας. Ενώ λοιπόν στις 04 Απριλίου υπογράφηκε στην Ουάσιγκτον το Ατλαντικό Σύμφωνο από δώδεκα ευρωατλαντικές χώρες, μεταξύ των οποίων και η ηττημένη του πολέμου Ιταλία (με αμφιλεγόμενη αποδοχή ως χώρα ανήκουσα στον ευρωατλαντικό χώρο), οι μάχες κατά των ανταρτών συνεχίζονταν με αμείωτη ένταση στην Ελλάδα.

Η Νίκη του Εθνικού Στρατού και τα Αμυντικά Προβλήματα

Τελικά το 1949 υπήρξε για την Ελλάδα, όχι μόνο το έτος της συντριβής της κομμουνιστικής εξέγερσης αλλά και το τέλος της παρατεταμένης τραγικής δεκάχρονης περιόδου πολέμων, εμφυλίων συγκρούσεων και κατοχικών χρόνων. Το πολιτικό σκηνικό ξεκίνησε ταραγμένο καθώς η κυβέρνηση του Σοφούλη - Τσαλδάρη που είχε ορκιστεί στις 18 Νοεμβρίου του 1948 παραιτήθηκε μετά από δύο σχεδόν μήνες (15 Ιανουαρίου 1949). Στις 19 Ιανουαρίου ο Σοφούλης σχημάτισε νέα κυβέρνηση, εξίσου βραχύβια και αυτή που αντικαταστάθηκε με νέα -υπό το Σοφούλη και πάλι- στις 14 Απριλίου. Ο θάνατος όμως του πρωθυπουργού, στις 24 Ιουνίου, οδήγησε σε σχηματισμό νέας κυβέρνησης από τον Αλέξανδρο Διομήδη (30 Ιουνίου).

Από τις αρχές του 1949 (20 Ιανουαρίου), ο στρατάρχης Αλέξανδρος Παπάγος ανέλαβε τη διοίκηση του ελληνικών ενόπλων δυνάμεων -με απαίτηση των Αμερικανών- και με ενισχυμένες εξουσίες έβαλε δυναμικά τέλος στις μεταπολεμικές τριβές και πολιτικές διαπλοκές της ανώτατης στρατιωτικής ηγεσίας και των

μεσοπολεμικών συντεχνιακών νοοτροπιών. Νέες εκκαθαριστικές επιχειρήσεις, καλύτερα συντονισμένες, επαναλήφθηκαν από ένα στράτευμα με αρτιότερη εκπαίδευση που ενεργούσε υπό αποφασιστική (και σκληρή) ηγεσία, έχοντας ενισχυθεί σημαντικά σε πολεμικό υλικό από την αμερικανική βοήθεια και κυρίως έχοντας επανακτήσει το επιθετικό πνεύμα και ανάλογο δόγμα απαλλασσόμενο από αντιπαραγωγικές αντιλήψεις μιας ανέφικτης σταθερής άμυνας των «πάντων». Τα αποτελέσματα δεν άργησαν να φανούν και η εκκαθάριση του ελληνικού χώρου προχώρησε σταδιακά και προσεκτικά, από νότο προς βορρά.²⁰⁶ Στο τελικό στάδιο των επιχειρήσεων, στη Δυτική Μακεδονία και Ήπειρο, το καλοκαίρι του 1949, σημαντική ήταν και η απόφαση του Τίτο να κλείσει τα σύνορα στους Έλληνες αντάρτες (10 Ιουλίου). Οι αντάρτες εγκλωβισμένοι πλέον στους ορεινούς όγκους Γράμμων και Βίτσι, αδυνατούσαν να υποχωρήσουν και να ανασυνταχθούν με ασφάλεια στο γιουγκοσλαβικό έδαφος και εξοντώθηκαν ή παραδόθηκαν. Περιορισμένος αριθμός ανταρτών διέφυγε στην Αλβανία ενώ αρκετοί εισήλθαν στο έδαφος της Γιουγκοσλαβίας όπου αποπλίσθηκαν και περιορίστηκαν. Τελικά ο «Δημοκρατικός Στρατός» ανακοίνωσε τη διακοπή των συγκρούσεων στις 16 Οκτωβρίου σηματοδοτώντας και επισήμως τη νίκη των κυβερνητικών δυνάμεων. Μεμονωμένες συμπλοκές ανταρτικών ομάδων με τις δυνάμεις ασφαλείας συνεχίσθηκαν τους επόμενους μήνες όπως συχνά ήταν και τα μεθοριακά επεισόδια στα σύνορα των τριών ομόρων βορείων κρατών και κυρίως Αλβανίας και Βουλγαρίας.

Το τέλος του 1949 είχε βρει τις δυτικές θέσεις ενισχυμένες στην Ευρώπη (υπογραφή Ατλαντικού Συμφώνου, εκλογική αποτυχία δυτικοευρωπαϊκών κομμουνιστικών κομμάτων και αποκλεισμός τους από κυβερνητικούς συνασπισμούς, επιτυχής λειτουργία του προγράμματος Ευρωπαϊκής Ανόρθωσης) και στα Βαλκάνια (συντριβή κομμουνιστών ανταρτών στην Ελλάδα, ρήξη Tito - Stalin). Η κατάρρευση όμως του καθεστώτος Chiang Kai-shek στην Κίνα και η απόκτηση του ατομικού όπλου από τη Σοβιετική Ένωση δημιούργησαν γρήγορα νέες ανησυχίες. Ο Αμερικανός Πρόεδρος ήταν αποφασισμένος να διατηρήσει σε χαμηλό επίπεδο τις αμυντικές δαπάνες για το έτος 1950 θέτοντας το όριο στα 13 δισεκατομμύρια δολάρια. Ένα ποσό που ήταν αρκετά περιορισμένο λαμβανομένων υπόψη των

²⁰⁶ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού*, (ΔΙΣ, Αθήνα, 1998), σελ. 272-273.

αναγκών σε αμερικανικά στρατεύματα και πολεμικό υλικό που απέρρεαν από τις επίσημες δεσμεύσεις αλλά και από τις απορρέουσες υποχρεώσεις ως ηγέτιδας πλέον δυνάμεως του αντικομμουνιστικού στρατοπέδου. Αναφορικά με την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, οι αμερικανικοί σχεδιασμοί εξακολουθούσαν να είναι ασαφείς και αντιφατικοί καθώς, αφενός διαπίστωναν τη βρετανική αδυναμία και αφετέρου εξακολουθούσαν να θεωρούν το Λονδίνο ως αποκλειστικά υπεύθυνο για την ασφάλεια της περιοχής. Επίσης, σε πληθώρα επισήμων αναλύσεων και προτάσεων παρουσιάζονταν ως επιβεβλημένη η παγκόσμια ισχυρή αμερικανική στρατιωτική παρουσία ενώ ταυτόχρονα εκφράζονταν η διαπίστωση ότι με τον εγκεκριμένο προϋπολογισμό ήταν αδύνατη η κινητοποίηση των αναγκαίων μέσων. Το ατομικό μονοπώλιο, ενδεχομένως να οδηγούσε τους αναλυτές να θεωρούν αδιανόητη μια σοβιετική στρατιωτική επίθεση αλλά η απόκτηση ατομικών όπλων από τη Μόσχα, τον Αύγουστο του 1949, κλόνισε μερικώς την άποψη αυτή.

Παρά τις διακηρυκτικές «κορώνες» των ηγετών της Δύσεως, η επικρατούσα άποψη στα τέλη του 1949 ήταν ότι η Σοβιετική Ένωση δεν θα αποτολμούσε στρατιωτική επίθεση εναντίον της. Η επικρατούσα αυτή, ορθή όπως αποδείχτηκε αντίληψη, δεν εμπόδιζε τους αμερικανούς αξιωματούχους να προετοιμάσουν πληθώρα επιχειρησιακών σχεδίων την περίοδο 1945-1952 για να αντιμετωπίσουν μια σοβιετική εισβολή σε Δυτική Ευρώπη, Βαλκάνια και Μέση Ανατολή. Το σύνολο των αμερικανικών σχεδίων²⁰⁷ αναγνώριζε τη σοβιετική συμβατική συντριπτική υπεροπλία και θεωρούσε δεδομένη την απώλεια του μεγαλύτερου μέρους της Ευρώπης, των Βαλκανίων και τμήματος της Μέσης Ανατολής. Πιθανή γραμμή αναχαίτισης η γραμμή Πυρηναία-Σαρδηνία-Σικελία-Κρήτη-Κύπρος-Σουέζ. Ο κίνδυνος της σοβιετικής επεκτατικότητας προέρχονταν περισσότερο από την κοινωνική και οικονομική κρίση των καταστρεμμένων από τον πόλεμο χωρών που παρείχε γόνιμο έδαφος για την εξάπλωση της κομμουνιστικής ιδεολογίας παρά από τον «κόκκινο στρατό». Η έλευση της νέας δεκαετίας έδειχνε ότι ο κίνδυνος της σοβιετικής εισβολής είχε απομακρυνθεί από τη Δυτική Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδος και Τουρκίας. Η περίπτωση όμως της Κίνας κατεδείκνυε τον κίνδυνο της στρατιωτικής επικράτησης κομμουνιστικών ανταρτικών δυνάμεων με επαρκή εξωτερική υποστήριξη και λαϊκή αποδοχή ειδικά εναντίον διαφθαρμένων

²⁰⁷ Για τα αμερικανικά πολεμικά σχέδια της περιόδου βλέπε στο Ross T. Steven, *American War Plans 1945-1950*, (Garland, New York, 1988).

καθεστώτων. Αντίθετα, η περίπτωση της Ελλάδος κατέδειξε ότι με υψηλό εξωτερικό κόστος υποστήριξης -αλλά και σημαντικότερο κόστος αίματος για τον ελληνικό λαό- ήταν δυνατή η αναχαίτιση του κομμουνιστικού αντάρτικου. Με αυτές τις σκέψεις ο πλανήτης κινήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1950.

Οι ελληνικές κυβερνήσεις μετά τη λήξη του εμφυλίου πολέμου είχαν να αντιμετωπίσουν τρεις μεγάλες προκλήσεις: την ασφάλεια και άμυνα, την οικονομική επιβίωση και ανασυγκρότηση καθώς και την σταθερότητα του πολιτικού και κοινωνικού καθεστώτος.²⁰⁸ Σύσσωμος ο αστικός κόσμος έκρινε ότι η επίτευξη αυτών των αλληλένδετων στόχων εξυπηρετείτο από την ένταξη σε πολυμερείς αμυντικές συμμαχίες (Σύμφωνο των Βρυξελλών, Ατλαντική Συμμαχία) ή σε περιφερειακά σύμφωνα (Μεσογειακό, Μεσανατολικό) υπό την εγγύηση των ΗΠΑ. Η σύναψη διμερών συμμαχιών ή παροχή εγγυήσεων ασφαλείας από Ουάσιγκτον ή Λονδίνο, καίτοι επιθυμητές, ορθά εκτιμήθηκαν ως μη εφικτές. Η Ελλάδα των αρχών του 1950, καίτοι είχε κατορθώσει να αντιμετωπίσει επιτυχώς την κομμουνιστική εξέγερση, βίωνε αισθήματα ανασφάλειας από τους βόρειους γείτονες αλλά και το φόβο μιας επανεμφάνισης του αντάρτικου. Αντιθέτως, οι ΗΠΑ θεωρούσαν τον «από βορρά κίνδυνο» ως μη άμεσα ορατό και ακολουθώντας και τις υποδείξεις του συνεδρίου των αρχηγών αμερικανικών αποστολών στην Κωνσταντινούπολη, άρχισαν να πιέζουν την Αθήνα για μείωση των αμυντικών δαπανών, επιτάχυνση της οικονομικής ανόρθωσης της χώρας και λήψη συμφιλιωτικών μέτρων. Στα στρατηγικά σχέδια των Αμερικανών (αρχές 1950), η Ελλάδα έπαιζε έναν περιορισμένο ρόλο και η αποστολή, άρα και η απαιτούμενη ισχύς, των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων έπρεπε να επικεντρώνονται στη διατήρηση της εσωτερικής ασφαλείας. Υπό τις προϋποθέσεις αυτές, η Ουάσιγκτον δεν ήταν θετική στην προοπτική ένταξης της Ελλάδος (αλλά και της Τουρκίας) στην Ατλαντική Συμμαχία, ούτε και επιθυμούσε να αναλάβει περαιτέρω δεσμεύσεις στην περιοχή καθώς δεν διέβλεπε την ύπαρξη ορατής απειλής.

Οι ΗΠΑ, αμέσως μετά τη συντριβή της κομμουνιστικής εξέγερσης πίεσαν την ελληνική κυβέρνηση για επανάληψη των προσπαθειών συνδιαλλαγής με τους βόρειους γείτονες (επιθυμώντας την οριστική επίλυση των προβλημάτων των

²⁰⁸ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000), σελ 237.

εδαιφικών διεκδικήσεων). Στα πλαίσια αυτών των πιέσεων και η αναγκαστική συμμετοχή των Αθηνών στις προσπάθειες του ΟΗΕ (Επιτροπή Συνδιαλλαγής) ανάμεσα σε Ελλάδα και τους βόρειους γείτονες το φθινόπωρο του 1949, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Η Ελλάδα πρότεινε στις τρεις χώρες, τη σύναψη διμερών συμφωνιών για τον αμοιβαίο σεβασμό της ακεραιότητας και ανεξαρτησίας καθώς και την αποχή από τη χρήση ή την απειλή χρήσεως βίας για τη μεταβολή των υφισταμένων συνόρων. Η Βουλγαρία και Αλβανία έθεσαν ως όρο για τη συνέχιση των συνομιλιών, τη ρητή αναγνώριση εκ μέρους της Ελλάδος των υφισταμένων ελληνοαλβανικών συνόρων οπότε ένεκα της ελληνικής άρνησης οι συνομιλίες οδηγήθηκαν σε αδιέξοδο. Η ελάχιστη όμως εποικοδομητική στάση της Σοβιετικής Ένωσης ώθησε τους Αμερικανούς να εγκαταλείψουν την ιδέα της βαλκανικής ύφεσης και να επανέλθουν στην τακτική των Ψηφισμάτων που καταδίκάζαν τη στάση των δορυφόρων της Μόσχας στο ελληνικό πρόβλημα.²⁰⁹ Παράλληλα, η ελληνική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία έκριναν ότι ο «εκ βορρά κίνδυνος» εξακολουθούσε να υφίσταται και οι αμερικανικές προθέσεις για περιορισμό της παρουσίας τους στη χώρα και κυρίως για τη σημαντική μείωση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων εμπεριείχαν κινδύνους και ήταν πρόωρες. Σημειωτέον ότι το τέλος του εμφυλίου πολέμου (τέλη Αυγούστου 1949), βρήκε τον Ελληνικό Στρατό με μια δύναμη περίπου 250.000 ανδρών συμπεριλαμβανομένων και των μονάδων εθνοφυλακής και ασφαλείας υπαίθρου. Οι απόψεις Λονδίνου και Ουάσιγκτον ήταν ταυτόσημες και θεωρούσαν ότι οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις των 250.000 ανδρών έπρεπε να μειωθούν, σε πρώτη φάση, περίπου κατά το ήμισυ.²¹⁰ Σε δεύτερη φάση, οι αμερικανικές εκτιμήσεις έκαναν λόγο για μια συνολική δύναμη 92.500 ανδρών μέχρι το τέλος του 1950.²¹¹ Πραγματικά, αμέσως μετά τη λήξη του εμφυλίου, η συνολική δύναμη του Ελληνικού Στρατού μειώθηκε σημαντικά και στο τέλος του 1949 αριθμούσε 147.000 άνδρες.²¹² Οι προτάσεις όμως περαιτέρω μειώσεων προκαλούσαν την έντονη ανησυχία του στρατάρχη Αλεξάνδρου Παπάγου και σύσσωμης της στρατιωτικής ηγεσίας που

²⁰⁹ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000) σελ 238.

²¹⁰ Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), σελ 53.

²¹¹ FRUS, 1950, Vol V, *The Chief of the American Mission for Aid to Greece (Grady) to the Greek Prime Minister (Theotokis)*, January 17, 1950, p 335-337.

²¹² ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού*, (ΔΙΣ, Αθήνα, 1998), σελ. 274.

κατόπιν του νικηφόρου τερματισμού των επιχειρήσεων είχε αποκτήσει βαρύνουσα άποψη και αυξημένο γόητρο.²¹³

Οι ανησυχίες της στρατιωτικής ηγεσίας δεν ήταν αβάσιμες. Η γεωγραφική διαμόρφωση και ιδιαιτερότητες των ελληνοβουλγαρικών κυρίως συνόρων, καθιστούσαν προβληματική όχι μόνο την προωθημένη παραμεθόριο άμυνα αλλά και την ικανοποιητική αμυντική κάλυψη μεγάλου μέρους της Βορείου Ελλάδος (Μακεδονίας και Θράκης). Το πρόβλημα αυτό ταλάνιζε, από το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων, την ελληνική στρατιωτική ηγεσία καθώς η πρόσφατη ιστορία είχε καταδείξει ότι η Βουλγαρία, το πρώτο ήμισυ του 20ου αιώνα είχε τρεις φορές (1913, 1914-1918 και 1941-1944) προσπαθήσει επιθετικά να επεκτείνει τα εδάφη της μέχρι το Αιγαίο Πέλαγος. Τα μήκους 474 χιλιομέτρων σύνορα της Ελλάδος με τη Βουλγαρία, παρουσίαζαν το στρατηγικό μειονέκτημα της έλλειψης επαρκούς βάθους για ικανοποιητική άμυνα σε διαδοχικές τοποθεσίες, για αναγκαίους υποχωρητικούς ελιγμούς και για τη συγκέντρωση ικανών στρατευμάτων για εξαπόλυση αντεπιθέσεων. Το βάθος από την ελληνοβουλγαρική μεθόριο μέχρι τις ακτές της Θράκης και της Ανατολικής Μακεδονίας, ποικίλει από 30 έως 50 χιλιόμετρα και δεδομένης της διαδοχικής μείωσης του υψομέτρου, οδεύοντας προς τη θάλασσα, δεν προσφέρεται για αμυντικό αγώνα. Επιπλέον ο εκ βορρά επιτιθέμενος, διαθέτει χώρους εξορμήσεως κεκαλυμμένους και σε εγγύτητα με τις στερούμενες βάθους ελληνικές αμυντικές τοποθεσίες καθώς και τη δυνατότητα σχετικά εύκολης κίνησης επί των κατηφορικών οδεύσεων που οδηγούν προς τη θάλασσα.

Τις αντικειμενικές αυτές δυσκολίες προσπάθησε να αντιμετωπίσει η Ελλάδα με την κατασκευή οχυρωματικών έργων κατά μήκος των συνόρων. Η κατασκευή αλληλοκαλυπτόμενων συνεχών οχυρωματικών έργων, παρά τα άριστα αποτελέσματα κατά τη γερμανική εισβολή, επικρίθηκε -μάλλον υπερβολικά- ως εξόχως δαπανηρή, απαιτούσα υψηλή επάνδρωση σε προσωπικό και μέσα και κυρίως διατρέχουσα τον κίνδυνο να ανατραπεί εύκολα σε περίπτωση διασπάσεως έστω και ενός σημείου ή να υπερκεραστεί από τα πλάγια (όπως συνέβη το 1941). Επιπλέον, την εξεταζόμενη περίοδο, τα διδάγματα του «κεραυνοβόλου» πολέμου υποδείκνυαν ως ξεπερασμένη και αναποτελεσματική κάθε σκέψη για στατική άμυνα βασισμένη σε οχυρωματικά

²¹³ Η διακύμανση του μεγέθους των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων την περίοδο 1949-1950 και οι σχετικές προτάσεις μειώσεων φαίνονται στο Παράτημα «Α».

έργα. Την άποψη αυτή ενίσχυαν και οι πρώτες νεφελώδεις σκέψεις περί της χρήσης των πυρηνικών όπλων. Η μοναδική διαφαινόμενη ως ορθή στρατηγική λύση, ήταν η ύπαρξη ισχυρών τεθωρακισμένων και μηχανοκίνητων εφεδρικών μονάδων που θα μπορούσαν να συντρίψουν κάθε προσπάθεια καθόδου προς τη στενή παραλιακή λωρίδα και συγχρόνως θα αναλάμβαναν άμεσες αντεπιθέσεις προς τα σημεία μιας ενδεχόμενης εχθρικής διείσδυσης. Ο Ελληνικός Στρατός όμως δεν διέθετε ανάλογες μονάδες και ικανότητες και ούτε προβλέπονταν στο ορατό μέλλον μια παρόμοια εξέλιξη. Οι ελληνικές προσπάθειες μικρής μετατόπισης της συνοριακής μεθορίου βορείως, για απόκτηση σημείων πιο ευνοϊκών για μια αποτελεσματική στατική συνοριακή άμυνα είχαν απορριφθεί από το μεταπολεμικό Συνέδριο Ειρήνης.

Οι ανησυχίες της στρατιωτικής ηγεσίας εντεινόνταν και από τον ταχύτατο επανεξοπλισμό της Βουλγαρίας, κατά παράβαση των Συνθηκών αφοπλισμού και ειδικά σε κρίσιμα οπλικά συστήματα (άρματα μάχης, πυροβολικό, αεροπορία) που προσέδιδαν μια ικανότητα εξαπόλυσης ενός αιφνιδιαστικού πρώτου πλήγματος και ταχείας εκμετάλλευσης της επιτυχίας με κάθοδο προς τη θάλασσα και διχοτόμηση του μετώπου της Βορείου Ελλάδος. Αυτή η πιθανότητα στοίχειωνε τα ελληνικά και νατοϊκά επιτελεία τη δεκαετία του 1950 και 1960. Ενδεικτικό της ορθότητας των ελληνικών εκτιμήσεων ήταν ότι και ο νατοϊκός, επί δεκαετίες βασικός τρόπος ενεργείας για απόκρουση βουλγαρικής εισβολής, προέβλεπε την υποχώρηση στην αμυντική τοποθεσία του Στρυμόνα ποταμού και την ανάληψη επιθετικών επιχειρήσεων όταν θα είχε ολοκληρωθεί η ελληνική επιστράτευση και η προώθηση των αναγκαίων νατοϊκών ενισχύσεων. Εκ των υστέρων βέβαια αποκαλύφθηκε ότι οι δυνατότητες του βουλγαρικού στρατού είχαν υπερεκτιμηθεί αλλά με τα δεδομένα της εποχής εκείνης και εξετάζοντας τις διαθέσιμες πληροφορίες και εκτιμήσεις, ο κίνδυνος ήταν απολύτως υπαρκτός. Φυσικά, η εκτίμηση των βουλγαρικών προθέσεων ήταν ακόμη δυσκολότερη καθώς εξαρτιόνταν πλήρως από τις διαθέσεις της Μόσχας.

Στην περίπτωση της Γιουγκοσλαβίας, δεν υπήρχε τόσο έντονο το πρόβλημα του περιορισμένου στρατηγικού βάθους, πλην της κοιλάδας του Αξιού, όπου η πρόσβαση προς τη Θεσσαλονίκη ήταν σχετικά εύκολη και ταχύτατη για τεθωρακισμένες μονάδες που θα μπορούσαν να αναχαιτιστούν μόνο από αντίστοιχες (αλλά μη διαθέσιμες) ελληνικές μονάδες. Στα υπόλοιπα σημεία της ελληνογιουγκοσλαβικής μεθορίου υπήρχαν διαδοχικές ορεινές αμυντικές τοποθεσίες

και αναγκαστικές διαβάσεις που διευκόλυναν τον ελληνικό αμυντικό αγώνα. Ενθαρρυντικό το γεγονός ότι ο γιουγκοσλαβικός στρατός, παρά τη μεγάλη αριθμητική δύναμη του, υστερούσε σε τεθωρακισμένα και μηχανοκίνητα μέσα. Αντίστοιχη και η κατάσταση έναντι της Αλβανίας, της πλέον αδύναμης χώρας εκ των τριών ομόρων κρατών, με τον ορεινό όγκο της Πίνδου να αποτελεί αμυντικό φραγμό από νότο προς βορρά αλλά και αντίθετα. Επιτελικές μελέτες της εποχής ανέβαζαν σε 12-14, τον αριθμό των μεραρχιών πεζικού (πλήρους συνθέσεως) που απαιτούνταν για μια ικανοποιητική άμυνα των βορείων συνόρων με την προϋπόθεση της ύπαρξης και ανάλογων τεθωρακισμένων και μηχανοκίνητων εφεδρειών.²¹⁴ Αριθμός δυνάμεων που επέβαλε την πέραν των ελληνικών δυνατοτήτων, διατήρηση στρατού ξηράς πλέον των 200.000 ανδρών εξοπλισμένου με σύγχρονα τεθωρακισμένα μέσα, μονάδες πυροβολικού και αντιαρματικά και αντιαεροπορικά όπλα.

Οι Εκλογές και το Νέο Ασταθές Πολιτικό Σκηνικό

Πέραν του αμυντικού προβλήματος, μείζον πολιτική εκκρεμότητα αποτελούσε και η ανάγκη διενέργειας ελεύθερων και ανόθευτων εκλογών και η ομαλή μετάβαση στην εύρυθμο λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Η πορεία αυτή αποτελούσε και προϋπόθεση για την ομαλή συνέχιση της απαραίτητης αμερικανικής βοήθειας. Είναι γεγονός ότι τους τελευταίους μήνες του 1949 είχε υπάρξει μια ταλάντευση μεταξύ κοινοβουλευτικής και μη, διαχείρισης της κυοφορούμενης στρατιωτικής νίκης που τροφοδότησε συζητήσεις για το σχηματισμό μιας μεταβατικής κυβερνήσεως «ειδικού σκοπού» (δημιουργίας σταθερού πλέγματος εξουσίας). Ως ηγέτης αυτής της αντισυνταγματικής προσπάθειας αναφέρθηκε ανεπίσημα, μαζί και με άλλα ονόματα και ο στρατάρχης Αλέξανδρος Παπάγος. Τα σχέδια όμως αναβολής των εκλογών συνάντησαν ισχυρές αντιδράσεις από την ηγεσία των τριών μεγαλύτερων κομμάτων (Κωνσταντίνος Τσαλδάρης, Σοφοκλής Βενιζέλος και Γεώργιος Παπανδρέου) αλλά και από την πλευρά των ΗΠΑ που επέμεναν στη διατήρηση των κοινοβουλευτικών θεσμών και την υιοθέτηση μέτρων επιείκειας και συμφιλίωσης. Με τις απόψεις αυτές συντάχθηκε και ο ίδιος ο στρατάρχης που στις 20

²¹⁴ Μια περιγραφή του ελληνικού αμυντικού προβλήματος της Βορείου Ελλάδος με αναφορές και σε ιστορικά παραδείγματα συναντάμε στο Evanthis Hatzivassiliou, *Greece and the Cold War, Frontline State, 1952-1967*, (Routledge, London & New York, 2006), p 2-11 όπως επίσης και στο έργο του ιδίου, *Στα Σύνορα των Κόσμων, Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2009), σελ. 28-43.

Δεκεμβρίου 1949 με δηλώσεις του τάχθηκε αναφανδόν υπέρ του κοινοβουλευτικού συστήματος χαρακτηρίζοντας οποιαδήποτε εκτροπή ως καταστροφή για τη χώρα.

Η πτώση όμως της κυβέρνησης Διομήδη και η προκήρυξη εκλογών ήταν πλέον θέμα ημερών ένεκα της πιεστικής ανάγκης καταμέτρησης της δυνάμεων των κομμάτων και των αμερικανικών πιέσεων. Η αφορμή δόθηκε με την παραίτηση του Αρχιστρατήγου Παπάγου, στις 05 Ιανουαρίου 1950, ένεκα δηλώσεων του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη για πιθανολογούμενη ανάμειξη του πρώτου στην πολιτική ζωή. Η παραίτηση του Παπάγου, που ανακλήθηκε μετά από δύο ημέρες, προκάλεσε την πτώση της κυβερνήσεως Διομήδη στις 06 Ιανουαρίου και το σχηματισμό υπηρεσιακής κυβερνήσεως υπό τον Ιωάννη Θεοτόκη που προχώρησε στη διάλυση της Βουλής και προκήρυξη εκλογών για τις 19 Φεβρουαρίου. Τελικά οι εκλογές αναβλήθηκαν για δύο εβδομάδες λόγω διαπραγματεύσεων για το εκλογικό σύστημα και πραγματοποιήθηκαν ομαλά στις 05 Μαρτίου.²¹⁵

Οι εκλογές διεξήχθησαν με απλή αναλογική και οδήγησαν σε πολυκομματική βουλή (υπήρχαν 250 συνολικά έδρες) και κατακερματισμό του πολιτικού χώρου. Πρώτο κόμμα αναδείχθηκε το Λαϊκό Κόμμα (ΛΚ) του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη με 18,8% και 62 έδρες έχοντας υποστεί σημαντικότερη μείωση της δύναμης του. Ακολούθησε το Κόμμα Φιλελευθέρων (ΚΦ) του Σοφοκλή Βενιζέλου με 17,24% και 56 έδρες. Τρίτο κόμμα αναδείχθηκε ο νεοσύστατος σχηματισμός της Εθνικής Προοδευτικής Ένωσης Κέντρου (ΕΠΕΚ) του στρατηγού Νικολάου Πλαστήρα -σε συνεργασία και με τον Εμμανουήλ Τσουδερό- με 16,44% και 45 έδρες. Ο Πλαστήρας θεωρήθηκε ως ο πραγματικός νικητής των λόγω της απρόσμενης επιτυχίας του δεδομένης και της πρόσφατης εισόδου του κόμματος του στην πολιτική σκηνή.²¹⁶ Το κόμμα του Γεωργίου Παπανδρέου, Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα (ΔΣΚ), έλαβε το 10,7% και 35 έδρες. Ο χώρος της εαμογενούς αριστεράς εκπροσωπήθηκε από τη Δημοκρατική Παράταξη (ΔΠ) με 9,7% και 18 έδρες. Αξιοσημείωτη και η εκπροσώπηση του μεταξικού καθεστώτος, με την Πολιτική Ανεξάρτητη Παράταξη (ΠΑΠ) με 8,15% και 16 έδρες. Το Μέτωπο Εθνικής

²¹⁵ Η σύντομη περιγραφή της πολιτικής κατάστασης των τελευταίων ημερών του 1949 και δύο πρώτων μηνών του 1950 βασίστηκαν στο βιβλίο των Γιάννη Βούλγαρη, Ηλία Νικολακόπουλου, Σωτήρη Ρίζα, Τάσου Σακελαρόπουλου και Ιωάννη Στεφανίδη, *Ελληνική Πολιτική Ιστορία 1950-2004*, (Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2010), σελ 11-12.

²¹⁶ Διέθετε δηλαδή την επικαλούμενη «αρχή του ρεύματος».

Αναδημιουργίας (ΜΕΑ) με κύριο κορμό το Εθνικό Ενωτικό Κόμμα (ΕΕΚ) του Παναγιώτη Κανελλόπουλου έλαβε το 5,3% και 7 έδρες. Ισάριθμες έδρες έλαβε και το Εθνικό Κόμμα Ελλάδος (ΕΚΕ) του Ναπολέοντα Ζέρβα, με 3,65% ενώ τα υπόλοιπα κόμματα έλαβαν 10,08% και 4 έδρες. Με βάση τα αποτελέσματα, ο κεντρώος χώρος των τριών κομμάτων, Κόμμα Φιλελευθέρων, ΕΠΕΚ και Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα μπορούσαν να σχηματίσουν άνετα κυβέρνηση διαθέτοντας 136 από τις 250 έδρες. Η συμμαχία των δύο ιστορικών κομμάτων, Λαϊκό Κόμμα και Κόμμα Φιλελευθέρων, που υπήρχε ως κορμός κάθε κυβέρνησης από το 1946, διέθετε 118 έδρες και θα έπρεπε αναγκαστικά να ενισχυθεί και από κάποιο άλλο κόμμα. Η περίοδος που ακολούθησε, μέχρι τις βουλευτικές εκλογές του Σεπτεμβρίου του 1951, χαρακτηρίστηκε από βραχύβιες εναλλασσόμενες πολυκομματικές κυβερνήσεις βασιζόμενες στους δύο προαναφερθέντες συνδυασμούς κομμάτων αλλά και στις συχνές και έντονες παρεμβάσεις των Ανακτόρων και των Αμερικάνων.²¹⁷ Γενικότερα, η πολιτική αστάθεια και οι αδύναμες κυβερνήσεις συνασπισμών χαρακτήρισαν την περίοδο 1950-1952 μέχρι τη σαρωτική επικράτηση του Εθνικού Συναγερμού (ΕΣ), του Αλεξάνδρου Παπάγου (1952), που με τη βοήθεια του πλειοψηφικού εκλογικού συστήματος απέκτησε την απόλυτη πλειοψηφία με 247 έδρες εκ των 300 με το συντριπτικό ποσοστό του 49,22%.

Μια εβδομάδα μετά τις εκλογές (12 Μαρτίου), οι τέσσερις αρχηγοί των τριών κομμάτων του κέντρου (Σοφοκλής Βενιζέλος, Γεώργιος Παπανδρέου, Νικόλαος Πλαστήρας και Εμμανουήλ Τσουδερός) κατήρτισαν και υπέβαλαν στο Βασιλιά Παύλο πρωτόκολλο κυβερνητικής συνεργασίας, προτείνοντας ως πρωθυπουργό τον Πλαστήρα. Τα τρία όμως βενιζελογενή κόμματα του κεντρώου χώρου διατηρούσαν διαφορετικές απόψεις επί βασικών θεμάτων. Όπως δε αναφέρει και ο Θανάσης Διαμαντόπουλος, τα δύο από τα τρία βενιζελογενή κόμματα, που εξέφραζαν τη συντηρητικότερη πτέρυγα του κεντρώου χώρου, το Κόμμα των Φιλελευθέρων (του Σοφοκλή Βενιζέλου) και το Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό Κόμμα (του Γεωργίου Παπανδρέου), αντιμετώπιζαν με ιδιαίτερη καχυποψία την κυβερνητική τους συνεργασία με την «αριστερά» του Βενιζελισμού, τη νεοσύστατη Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου (ΕΠΕΚ) του στρατηγού Πλαστήρα, που προσέβλεπε στην, με μέτρα επιείκειας και λήθης έναντι των ηττημένων κομμουνιστών, επούλωση

²¹⁷ Ηλίας Νικολακόπουλος, *Η Καχεκτική Δημοκρατία, Κόμματα και Εκλογές, 1946-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2003), σελ 125.

των τραυμάτων του εμφυλίου. Ο Παπανδρέου, παρά την καχυποψία του προς την τρικομματική κυβέρνηση, την αντιμετώπιζε θετικά, ελπίζοντας ότι θα κατηύθυνε ο ίδιος τον «καλοπροαίρετο»²¹⁸ στρατηγό Πλαστήρα. Ο Βενιζέλος ταυτόχρονα, θεωρούσε αδιανόητο να μη γίνει ο ίδιος πρωθυπουργός, ως ηγέτης του σχετικά πλειοψηφούντος από τα τρία κεντρώα βενιζελογενή κόμματα και προσανατολίζονταν προς μια κεντροδεξιά κυβέρνηση.²¹⁹

Ο βασιλιάς Παύλος, επιθυμώντας να αποκλείσει την ΕΠΕΚ και τον αρχηγό της Νικόλαο Πλαστήρα από την ανάληψη της πρωθυπουργίας, συνέπλεε με τα σχέδια του αρχηγού του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Αφού ο βασιλιάς κωλυσιέργησε με τη διαδικασία των ακροάσεων των πολιτικών αρχηγών και μετά τη σύντομη και άκαρπη ανάθεση διερευνητικής προσπάθειας στις 22 Μαρτίου, στον Κωνσταντίνο Τσαλδάρη (αρχηγός του οριακά πλειοψηφούντος κόμματος), ανέθεσε την ίδια ημέρα, εντολή σχηματισμού κυβέρνησης στον Σοφοκλή Βενιζέλο. Ο Αμερικανός Πρέσβης είχε ήδη προειδοποιήσει τον βασιλιά να αναθέσει την εντολή σχηματισμού στον Πλαστήρα ενώ δήλωση του State Department της 16ης Μαρτίου καλούσε για σχηματισμό κυβέρνησης που θα αντιπροσώπευε τη θέληση του ελληνικού λαού όπως αυτή ελευθέρως εκφράστηκε στις εκλογές της 05ης Μαρτίου.²²⁰ Ο Σοφοκλής Βενιζέλος όμως υπαναχωρώντας από τη συμφωνία των τεσσάρων αρχηγών του Κέντρου σχημάτισε κυβέρνηση με την υποστήριξη του Λαϊκού Κόμματος, του Εθνικού Ενωτικού Κόμματος του Παναγιώτη Κανελλόπουλου και του Εθνικού Κόμματος Ελλάδος του Ναπολέοντα Ζέρβα.²²¹

Η ενέργεια αυτή προκάλεσε έντονες πολιτικές αντιδράσεις στο χώρο του κέντρου αλλά και μια κατάφωρη παρέμβαση του Αμερικανού Πρέσβη Grady στην ελληνική πολιτική ζωή. Η αμερικανική παρέμβαση είχε ως αποτέλεσμα την παραίτηση του Σοφοκλή Βενιζέλου και της κυβέρνησης του, στις 14 Απριλίου, πριν

²¹⁸ Ο χαρακτηρισμός αυτός που χαρακτηρίζει τις προθέσεις του γηραιού στρατηγού, συναντάται στο βιβλίο *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος: Η Πολιτική Διαδρομή. Το Πρόσωπο. Η Εποχή* (επιμέλεια Τάσος Σακελλαρόπουλος, Ευάνθης Χατζηβασιλείου) στο κεφάλαιο του Ιωάννη Δ. Στεφανίδη, *Μετά τον Εμφύλιο: Η Περίοδος των Κυβερνήσεων Συνεργασίας*, (Εκδόσεις Μουσείο Μπενάκη & Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών, Αθήνα, 2009), σελ 99.

²¹⁹ Θανάσης Διαμαντόπουλος, *Η Ελληνική Πολιτική Ζωή: Εικοστός Αιώνας, από την Προβενιζελική στη Μεταπαπανδρεϊκή Εποχή*, (Εκδόσεις Παπαζήση, 1997), σελ 168.

²²⁰ Σπύρος Λιναρδάτος, *Από τον Εμφύλιο στη Χούντα, τόμος Α' 1949-1952*, (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ 100-101.

²²¹ Ο παραπάνω συνασπισμός δυνητικά συγκέντρωνε 132 έδρες εκ των 250 της Βουλής.

καν παρουσιαστεί στη Βουλή και ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης. Η αμερικανική παρέμβαση έλαβε χώρα με τη μορφή επιστολής που ο Πρέσβης απεύθυνε στο Σοφοκλή Βενιζέλο (31 Μαρτίου 1950) αφήνοντας να εννοηθεί ότι η κυβέρνηση του δεν είχε τα εχέγγυα για την αξιοποίηση της αμερικανικής βοήθειας και προειδοποιούσε ότι δεν θα ενέκρινε την αποδέσμευση κονδυλίων για τα έργα της ανασυγκρότησης της χώρας.²²² Μια τέτοια ενέργεια φυσικά και θα οδηγούσε στην άμεση οικονομική κατάρρευση της αδύναμης ελληνικής οικονομίας. Η επιστολή αυτή δόθηκε άμεσα και στη δημοσιότητα από την Αμερικανική Πρεσβεία αποτρέποντας ουσιαστικά οποιαδήποτε παρασκηνακή συμβιβαστική λύση. Στην πίεση της επιστολής του Grady προστέθηκε και ανάλογη δήλωση του επικεφαλής της Αμερικανικής Οικονομικής Αποστολής στην Ελλάδα, Paul Porter και του βρετανικού Υπουργείου Εξωτερικών²²³ που ζητούσε τον σχηματισμό ευρέως αντιπροσωπευτικής κυβέρνησης. Παρά ταύτα ο Βενιζέλος προσπάθησε μέσω επαφών, σε Ελλάδα και εξωτερικό, να καθησυχάσει την αμερικανική πλευρά ως προς την καταλληλότητα της κυβέρνησης του και να διασκεδάσει τις φήμες περί της πρόθεσης του να διακόψει για μεγάλο διάστημα τις εργασίες της Βουλής. Η αμερικανική πλευρά ήταν ανένδοτη ως προς τις επιλογές της και η δήλωση του Acheson περί της πλήρους υποστήριξης του State Department προς την επιστολή του Grady, παρά τη μη υποβολή της προς έγκριση, διέλυσε και τις τελευταίες ελπίδες του Βενιζέλου.²²⁴ Δεχόμενος πιέσεις από το εξωτερικό αλλά και το εσωτερικό του κόμματος του, ο Βενιζέλος συναντήθηκε με τον Πλαστήρα και στις 14 Απριλίου υπέβαλε την παραίτηση του.

Την επομένη σχηματίστηκε κυβέρνηση των τριών κομμάτων του κέντρου με πρωθυπουργό τον Πλαστήρα, σε εφαρμογή του σχετικού πρωτοκόλλου και με το

²²² Στη βιογραφία του Σοφοκλή Βενιζέλου του Γρηγορίου Δάφνη, η επιστολή του Αμερικανού Πρέσβη Grady αποδίδεται στην έντονη δυσπιστία του προς τον βασιλέα Παύλο που πίστευε ότι έτρεφε δικτατορικές τάσεις και στο φόβο που του ενέπνεε ο αμερικανικός τύπος που χαρακτήριζε την ελληνική πολιτική ηγεσία (που κέρδισε τη μάχη κατά των κομμουνιστών) ως αντιδραστική, ανίκανη και διεφθαρμένη. Βλέπε Γρηγόριος Δάφνης, *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος*, (Εκδόσεις Ίκαρος, 1970), σελ. 464.

²²³ Παρά την υποστήριξη του Βρετανικού Υπουργείου Εξωτερικών για σχηματισμό κεντρώας κυβερνήσεως υπό τον Νικόλαο Πλαστήρα, ο Βρετανός Πρέσβης στην Αθήνα, Sir Clifford Norton, λίγες ημέρες αργότερα εξέφραζε επιφυλάξεις για τη συμφυλιωτική πολιτική του στρατηγού. Οι επιφυλάξεις αυτές επρόκειτο σταδιακά να βρουν απήχηση και σε αμερικανικούς κύκλους. Βλέπε Αρχεία του Foreign Office, FO 371, 87668, RG 10113/15, *Norton to Rumbold*, 12-05-1950 καθώς και αναφορά στο Νομαρχία Καρδίτσας, *Ιστορικό-Πολιτικό Συνέδριο για τον Νικόλαο Πλαστήρα*, Καρδίτσα 1994 στην εισήγηση του Γιάννη Στεφανίδη, *Οι Κυβερνήσεις Πλαστήρα και ο Αμερικανικός Παράγοντας*, σελ. 175.

²²⁴ Σπύρος Λιναρδάτος, *Από τον Εμφύλιο στη Χούντα, τόμος Α' 1949-1952*, (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ. 107-108.

Κόμμα των Φιλελευθέρων να συμμετέχει στο νέο σχήμα, με το ένα τρίτο των χαρτοφυλακίων, χωρίς όμως τη φυσική παρουσία του Σοφοκλή Βενιζέλου που επικαλούμενους λόγους υγείας αναχώρησε στις αρχές Ιουνίου για τις ΗΠΑ.

Ενώ στην Ελλάδα το πολιτικό τοπίο, αμέσως μετά τις πρώτες μετεμφυλιακές εκλογές, εξακολουθούσε να είναι ασταθές, κυβερνητική αλλαγή υπήρξε και στην Τουρκία. Στις 14 Μαΐου, το Δημοκρατικό Κόμμα, υπό την ηγεσία του Ertekin Menderes, κατήγαγε συντριπτική νίκη θέτοντας τέρμα στην περίοδο μονοκομματικής διακυβέρνησης της Τουρκικής Δημοκρατίας από το κόμμα του ιδρυτού της, Mustafa Kemal Atatürk.²²⁵ Ο Menderes συνέχισε την πολιτική των προκατόχων του για εξασφάλιση εγγυήσεων ασφαλείας και διασύνδεσης με το δυτικό κόσμο. Λίγες ημέρες μετά την ανάληψη των καθηκόντων της νέας κυβέρνησης, ο Menderes απεύθυνε επίσημη αίτηση για εισδοχή της Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία. Για άλλη μια φορά η Αθήνα -η κυβέρνηση Πλαστήρα πλέον- ακολουθώντας τις τουρκικές κινήσεις υπέβαλε και αυτή, διακριτικά, αίτηση ένταξης. Οι συνθήκες όμως δεν είχαν μεταβληθεί και για άλλη μια φορά ΗΠΑ και Λονδίνο απέρριψαν στα τέλη Μαΐου, τις αιτήσεις ένταξης Ελλάδος και Τουρκίας. Η Ουάσινγκτον θεωρούσε ότι επί του παρόντος δεν ήταν σε θέση, με τις διαθέσιμες δυνάμεις, να παράσχει εγγυήσεις ασφαλείας στις δύο αυτές χώρες ενώ δεν θεωρούσε ως πιθανή μια εναντίον τους σοβιετική κίνηση. Οι προσπάθειες των ΗΠΑ είχαν εστιαστεί στην ενδυνάμωση της Ατλαντικής Συμμαχίας και στον πρωταρχικό τομέα ευθύνης της, δηλαδή τη Δυτική Ευρώπη. Επιπρόσθετα, η κυβέρνηση Truman θεωρούσε ότι οι πρωτοβουλίες της κυβέρνησης του για παροχή αμυντικών εγγυήσεων με τη δημιουργία και του NATO είχαν φέρει στα όρια τους τις αντοχές των αμερικανικών νομοθετικών σωμάτων. Το Λονδίνο συμμερίζονταν αυτές τις απόψεις και επιπλέον για τους δικούς του λόγους, ενδιαφέρονταν να προσελκύσει, κυρίως, την Τουρκία στα σχέδια του για δημιουργία ενός Μεσογειακού Συμφώνου. Οι βρετανικές εστιάσεις διατυπώθηκαν στον Τούρκο Πρέσβη στο Λονδίνο από τον William Strang (Permanent Under Secretary in Foreign Office).²²⁶ Το Λονδίνο διαμήνυσε στην Άγκυρα ότι καθώς οι ΗΠΑ δεν ήταν σε θέση επί του παρόντος να αναλάβουν περαιτέρω δεσμεύσεις, η Βρετανία θεωρούσε άσκοπο να εμπλακεί σε στρατιωτικές και πολιτικές επαφές με την Τουρκία για

²²⁵ Ο Atatürk είχε πεθάνει από το 1938 και τον είχε διαδεχθεί στη θέση του Προέδρου της Τουρκικής Δημοκρατίας και της ηγεσίας του Λαϊκού Κόμματος ο στενός συνεργάτης του Mustafa İsmet İnönü.

²²⁶ FO 371/87948/RK 1071/11, *Minutes by William Strang*, 31 May & 01 June 1950.

παροχή εγγυήσεων. Το Λονδίνο αρχικά επιδίωκε τη συγκρότηση ενός Μεσογειακού Αμυντικού Συμφώνου συνδεδεμένου με την Ατλαντική Συμμαχία επιδιώκοντας να έχει τον πρώτο λόγο στις υποθέσεις της περιοχής και στον έλεγχο των θαλασσιών γραμμών επικοινωνιών που διέρχονταν από τη Νοτιανατολική Μεσόγειο.²²⁷

Ο Ιωάννης Στεφανίδης περιγράφει αυτές τις πρώτες αποτυχημένες προσπάθειες ένταξης Ελλάδος και Τουρκίας.²²⁸

«Από την ίδρυση της Συμμαχίας, τον Απρίλιο του 1949, η Ελλάδα και, ιδίως, η Τουρκία είχαν εκδηλώσει ενδιαφέρον συμμετοχής. Τον Απρίλιο του 1950, η τουρκική κυβέρνηση έλαβε την πρωτοβουλία να υποβάλει αίτηση ένταξης στη Συμμαχία. Η ενέργεια αυτή ενθάρρυνε την κυβέρνηση Πλαστήρα να προσθέσει το δικό της αίτημα. Η απάντηση των ηγέτιδων δυνάμεων της Δύσης ήταν πως προείχε η παγίωση και ενδυνάμωση της δυτικοευρωπαϊκής άμυνας και των δομών του NATO, προτού αντιμετωπιστεί η εισδοχή νέων μελών. Την αντίθεση τους στη διεύρυνση του NATO εξέφραζαν, για πολιτικούς λόγους, ορισμένες χώρες της Βόρειας Ευρώπης, ιδίως η Νορβηγία, η Δανία και η Ολλανδία. Ασφαλώς μεγαλύτερη σημασία είχε η βρετανική αντίδραση, που απέρριψε από την επιθυμία του Λονδίνου να συνδέει την Ελλάδα και την Τουρκία πρωτίστως με την άμυνα της Μέσης Ανατολής.»

Η τρικομματική κυβέρνηση του Πλαστήρα, βαλλόμενη κυρίως από τη μεριά των κυβερνητικών του εταίρων επέζησε μέχρι την 18 Αυγούστου του 1950 χωρίς να προλάβει να θέσει σε εφαρμογή τα μεγαλεπήβολα σχέδια της εθνικής συμφιλίωσης που ονειρεύονταν ο γηραιός στρατηλάτης. Χειρίστηκε όμως σοβαρά εξωτερικά ζητήματα όπως τις πρώτες ημέρες της πολέμου της Κορέας και την αντίστοιχη στάση της χώρας, θέματα σχετικά με την αίτηση ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία, τις ελληνογιουγκοσλαβικές σχέσεις και την πρώτη αφύπνιση του κυπριακού ζητήματος. Κατά μια ειρωνική συγκυρία, η έκρηξη του πολέμου της Κορέας (25 Ιουνίου 1950)

²²⁷ FO 371/87948/RK 1071/16, *Minutes by Runbold*, 16 June 1950 και FO 371/87948/RK 1071/18 by Runbold, 01 August 1950 καθώς και στο Sylvia Kedourie, *Seventy-five years of the Turkish Republic*, (Frank Cass Publishers, London, 2000), p. 75-76.

²²⁸ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000), σελ 238.

συνετέλεσε στη σταδιακή απόσυρση της εμπιστοσύνης των Αμερικανών από το πρόσωπο του Πλαστήρα -την ανάδειξη του οποίου ως πρωθυπουργού προ ολίγων μηνών είχαν οι ίδιοι επιβάλλει με ανεπίτρεπτες παρεμβάσεις- και τη στροφή τους προς κεντροδεξιούς πολιτικούς σχηματισμούς. Η προτίμηση αυτή, των θεωρούμενων παραδοσιακών σθεναρών αντικομμουνιστικών δυνάμεων, υπήρξε συνέπεια των γενικότερων μεταβολών στην αμερικανική εξωτερική πολιτική που προκάλεσε η βορειοκορεατική εισβολή.

Κεφάλαιο Τρίτο

Η Λήψη της Απόφασης

Η Βορειοκορεατική Εισβολή και οι Πρώτες Αντιδράσεις

Την Κυριακή 25 Ιουνίου 1950 οι εφημερίδες των Αθηνών κυκλοφορούσαν με βασικό θέμα τη στασιμότητα στις ελληνογιουγκοσλαβικές συνομιλίες και την αναχώρηση του γιουγκοσλάβου επιτετραμμένου για το Βελιγράδι. Παράλληλα φιλοξενούσαν δηλώσεις του Σοφοκλή Βενιζέλου από το Παρίσι, σύμφωνα με τις οποίες το Βελιγράδι ανακινούσε για άλλη μια φορά θέμα εδαφικών διεκδικήσεων. Στις διπλανές στήλες, το γεγονός αυτό διαψεύδονταν από «αρμόδια ελληνική πηγή». Περίοπτο θέση καταλάμβαναν και τα δημοσιεύματα για το θέμα της Κύπρου καθώς εκκρεμούσε η λήψη απόφασης για τη διεξαγωγή ή μη, συλλαλητηρίου υπέρ της ένωσης στην Αθήνα. Φωτογραφίες του ζεύγους Grady, κοσμούσαν αρκετά πρωτοσέλιδα και ο Αμερικανός Πρέσβης θα αναχωρούσε τις επόμενες ημέρες από την Αθήνα για να αναλάβει τα νέα του καθήκοντα στην Πρεσβεία της Τεχεράνης. Κατά μια ειρωνεία των επικείμενων εξελίξεων, εκτενώς προβάλλονταν και οι πρόσφατες δηλώσεις του Αμερικανού Πρόεδρου Truman «περί πεποίθησης του για διατήρηση της ειρήνης παρά τις συγκρούσεις».²²⁹

²²⁹ Ο Αμερικανός Πρόεδρος έκανε αυτές τις δηλώσεις στις 24 Ιουνίου στα εγκαίνια του νέου διεθνούς αεροδρομίου της Βαλτιμόρης κατευθυνόμενος στην εκλογική του πολιτεία Missouri. Με τον όρο «συγκρούσεις», ο Πρόεδρος αναφέρονταν στις τεταμένες σχέσεις Δύσεως-Ανατολής και στις τοπικές εχθροπραξίες σε διάφορα σημεία του υδρογείου που περισσότερο ή λιγότερο, τροφοδοτούνταν από τον ανταγωνισμό των δύο συνασπισμών. Βλέπε Εφημερίδα Ελευθερία, *Θα Εξασφαλισθή Μόνιμος Ειρήνη εις τον Κόσμον, Λέει ο Πρόεδρος Τρούμαν*, 25 Ιουνίου 1950, σελ 6.

Καθώς όμως οι ελληνικές εφημερίδες ήταν στα εκτυπωτήρια (τις βραδινές ώρες του Σαββάτου), τα βορειοκορεατικά στρατεύματα διέσχισαν τη διαχωριστική γραμμή του 38ου Παράλληλου και εξαπέλυαν μια σφοδρή και αιφνιδιαστική επίθεση κατά της Νοτίου Κορέας. Στη μακρινή χερσόνησο της Κορέας, ο πόλεμος που έμελλε να διαρκέσει 3 χρόνια, ξεκινούσε στις 04.00 της 25ης Ιουνίου.²³⁰ Το πρώτο αγωνιώδες τηλεγράφημα από την αμερικανική πρεσβεία στη Σεούλ στάλθηκε στις 10.00 (25 Ιουνίου) και ελήφθη στις 21.26 της 24ης Ιουνίου στο State Department.²³¹ Την ίδια σχεδόν στιγμή έφευγε από το State Department, με υπογραφή του Acheson, λακωνικότατο μήνυμα προς την Πρεσβεία της Σεούλ ζητώντας άμεση πληροφόρηση καθώς είχαν αρχίσει να κυκλοφορούν ειδήσεις περί της εισβολής και η τηλεφωνική επικοινωνία είχε διακοπεί.²³² Μέχρι τις 22.30 (ώρα Ουάσιγκτον), ο Assistant Secretary of State, Dean Rusk και ο Secretary of the Army, Frank Pace, είχαν φθάσει στο State Department για να πλαισιωθούν σύντομα και από άλλους αξιωματούχους. Ο Acheson έχοντας ειδοποιηθεί τηλεφωνικά για το τηλεγράφημα από την Πρεσβεία στη Σεούλ, διέταξε την άμεση διαβίβαση του στον Πρόεδρο Truman (είχε μεταβεί για Σαββατοκύριακο στο Independence του Missouri). Οι συγκεντρωθέντες στο State Department υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι, πρότειναν στον Υπουργό Εξωτερικών την άμεση σύγκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για εξέταση των συνθηκών της εισβολής και τη λήψη μέτρων. Στις 23.20, ο Acheson ενημέρωσε τηλεφωνικά τον Πρόεδρο ο οποίος και αποδέχθηκε την πρόταση για υποβολή αιτήματος άμεσης σύγκλησης του Συμβουλίου Ασφαλείας.²³³ Τα επόμενα λεπτά, ο Assistant Secretary of State για θέματα των Ηνωμένων Εθνών, John Hickerson, κάλεσε τηλεφωνικά τον Γενικό Γραμματέα (Trygve Lie), τον οποίο αφού ενημέρωσε για την επίθεση, του γνωστοποίησε την αμερικανική αίτηση σύγκλησης του Συμβουλίου Ασφαλείας για την επομένη ημέρα. Το αίτημα αυτό διαβιβάστηκε

²³⁰ Η χρονική διαφορά μεταξύ Σεούλ- Αθηνών και Σεούλ-Ουάσιγκτον ήταν 6 και 13 ώρες αντίστοιχα. Δηλαδή η βορειοκορεατική επίθεση στις 04.00, τοπική ώρα, της Κυριακής 25 Ιουνίου, αντιστοιχούσε στις 22.00 του Σαββάτου, 24 Ιουνίου, στην Αθήνα και στις 15.00 της 24ης Ιουνίου για την Ουάσιγκτον.

²³¹ FRUS, 1950, Vol VII, *the Ambassador in Korea (Muccio) to the Secretary of State*, June 25, 1950, p 125.

²³² FRUS, 1950, Vol VII, *the Secretary of State to the Embassy in Korea*, June 24, 1950, p 126.

²³³ Αναφορές υπάρχουν στη βιβλιογραφία ότι ο Acheson προχώρησε στην εκδήλωση ορισμένων ενεργειών, με βασικότερη αυτή της αμερικανικής προσφυγής στα Ηνωμένα Έθνη και εν συνεχεία ενημέρωσε τον πρόεδρο και απέσπασε την έγκριση του. Βλέπε Michael Hickey, *Ο Πόλεμος της Κορέας, 1950-1953*, (Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα, 2002), σελ 81 και James Chace, *Acheson: The Secretary of State Who Created the American World*, (Simon & Schuster Paperbacks, NY, 2007), p 281-282.

και επίσημα λίγο αργότερα (25 03.00 Ιουνίου, ώρα Ουάσινγκτον) στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.²³⁴

Στην Αθήνα τα νέα της βορειοκορεατικής εισβολής κυκλοφόρησαν από τα διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία τις μεσημβρινές ώρες της 25ης Ιουνίου. Η πρώτη επίσημη πληροφόρηση προήλθε από την ελληνική Μόνιμη Αντιπροσωπεία στον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (ΜΑ/ΟΗΕ) προς την αρμόδια διεύθυνση του Υπουργείου Εξωτερικών (ΥΠΕΞ/ Γ' Πολιτική). Ο Έλληνας Μόνιμος Αντιπρόσωπος, Αλέξης Κύρου, στο τηλεγράφημα του,²³⁵ εκτιμούσε ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας που θα συγκαλούνταν το απόγευμα της 25ης Ιουνίου, δεν θα μπορούσε να πράξει τίποτα παραπάνω²³⁶ από το να καλέσει την Βόρειο Κορέα να σταματήσει την ένοπλη επίθεση. Ταυτόχρονα θεωρούσε βέβαιο ότι οι ΗΠΑ, διαθέτοντας στρατιωτική αποστολή στη Νότιο Κορέα θα απέστελλαν πολεμοφόδια για το στρατό της Σεούλ.²³⁷

Πράγματι, τις απογευματινές ώρες της 25ης Ιουνίου συνήλθε το Συμβούλιο Ασφαλείας στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών στη Νέα Υόρκη και υιοθέτησε το Ψήφισμα 82 (1950).²³⁸ Το Ψήφισμα έγινε αποδεκτό με 9 ψήφους υπέρ, μια αποχή (Γιουγκοσλαβία) και με την απουσία της Σοβιετικής Ένωσης.²³⁹ Το Συμβούλιο Ασφαλείας παρατηρούσε με έντονο ενδιαφέρον την ένοπλη επίθεση (armed attack) κατά της Δημοκρατίας της Κορέας από τις δυνάμεις της Βορείου Κορέας θεωρώντας ότι αυτή η ενέργεια αποτελούσε παραβίαση της ειρήνης (breach of the peace). Το

²³⁴ Η συνοπτική αυτή περιγραφή βασίζεται στο Editorial Note των FRUS, 1950, Vol VII, p 126-127 και σε γενικές γραμμές υποστηρίζεται από τις μαρτυρίες των εμπλεκόμενων προσώπων.

²³⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2917, 25 Ιουνίου 1950.

²³⁶ Φαίνεται ότι εκτιμούσε ως πιθανή την εσπευσμένη επανασυμμετοχή της Σοβιετικής Ένωσης στις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας και την ενάσκηση του δικαιώματος αρνησικυρίας της σε οποιαδήποτε σχέδιο Απόφασης καταδίκης της βορειοκορεατικής εισβολής.

²³⁷ Ήδη ο Αμερικανός Πρέσβης στη Σεούλ καλούσε την Ουάσινγκτον να ενισχύσει με πολεμοφόδια το στρατό της Νοτίου Κορέας. Βλέπε FRUS, 1950, Vol VII, *the Ambassador in Korea (Muccio) to the Secretary of State*, June 25, 1950, p 129.

²³⁸ 82 (1950), Resolution of 25 June 1950, (S/1501), meeting 473 (η διαδικασία ολοκληρώθηκε περίπου στις 18.00 ώρα Νέας Υόρκης).

²³⁹ Τα 11 Μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας την εξεταζόμενη περίοδο ήταν: Η Αίγυπτος, η Γαλλία, η Γιουγκοσλαβία, το Ηνωμένο Βασίλειο (Μεγάλη Βρετανία), οι ΗΠΑ, η Ινδία, ο Ισημερινός, η Δημοκρατία της Κίνας («Εθνικιστική Κίνα»), η Κούβα, η Νορβηγία και η Σοβιετική Ένωση. Η τελευταία απείχε από τις συνεδριάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας ως ένδειξη διαμαρτυρίας για τη μη αποδοχή της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη και τη διατήρηση της έδρας του Συμβουλίου Ασφαλείας από την αντιπροσωπεία της αποκαλούμενης «Εθνικιστικής Κίνας». Η αυτόβουλη αυτή απουσία της Σοβιετικής Ένωσης επέτρεψε την έκδοση ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας που απηχούσαν τις θέσεις των ΗΠΑ και των συμμάχων τους και ήταν καταδικαστικές της βορειοκορεατικής εισβολής. Η παρουσία της Σοβιετικής Αντιπροσωπείας και η άσκηση του δικαιώματος της αρνησικυρίας της (veto) θα ανάγκαζε την Ουάσινγκτον να καταφύγει στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών για να παρακάμψει την αδυναμία έκδοσης Ψηφίσματος από το Συμβούλιο Ασφαλείας.

Ψήφισμα καλούσε για την άμεση διακοπή των εχθροπραξιών και την αναδίπλωση των βορειοκορεατικών στρατευμάτων πίσω από τον 38ο Παράλληλο. Συγχρόνως ζητούσε από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών στην Κορέα (United Nations Commission on Korea-UNCOK) να προωθεί άμεσα κάθε πρόταση της, να παρακολουθεί την απόσυρση των βορειοκορεατικών στρατευμάτων πίσω στον 38ο Παράλληλο και να ενημερώνει για κάθε εξέλιξη το Συμβούλιο Ασφαλείας. Καλούσε επίσης τα κράτη - μέλη να διαθέσουν κάθε αναγκαία βοήθεια προς τα Ηνωμένα Έθνη για την εφαρμογή του Ψηφίσματος και να απέχουν από την παροχή βοήθειας προς τις αρχές της Βορείου Κορέας. Η Απόφαση διαβιβάστηκε αυθημερόν, με τηλεγράφημα του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών σε όλα τα κράτη-μέλη. Στο Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών, το Ψήφισμα 82 (1950) λήφθηκε στις 26 Ιουνίου. Παράλληλα η Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας στα Ηνωμένα Έθνη ενημέρωνε καθημερινά πλέον το Υπουργείο Εξωτερικών για τις εξελίξεις. Σε τηλεγράφημα του με ημερομηνία 26 Ιουνίου,²⁴⁰ ο Κύρου, θεωρούσε ότι το Ψήφισμα 82 (1950) ήταν το μέγιστο που μπορούσε να επιτευχθεί εκ μέρους των Ηνωμένων Εθνών και τα πάντα θα εξαρτώντο από τη δυνατότητα της Νοτίου Κορέας να αντιτάξει αποτελεσματική άμυνα και να αναχαιτίσει την εισβολή. Ο Έλληνας διπλωμάτης θεωρούσε, ότι το πρόβλημα ήταν πλέον στρατιωτικής φύσεως. Κατά λέξη ανέφερε: «...κατά πόσον η μη παρασκευασμένη Νότιος Κορέα θα δυνηθεί να αμυνθεί κατά του επιτιθεμένου». Μια εκτίμηση που αποδείχθηκε ορθή. Τη δεδομένη χρονική στιγμή, ελάχιστοι θεωρούσαν ως πιθανή μια αμερικανική στρατιωτική εμπλοκή (καθώς και άλλων κρατών) με χερσαία στρατεύματα και μάλιστα γιγάντιας κλίμακας όπως αυτή που τελικά έλαβε χώρα.

Το βράδυ της 25ης Ιουνίου ο Πρόεδρος Truman δέχθηκε τους βασικούς του συνεργάτες στην προεδρική κατοικία στο Blair House.²⁴¹ Ο πρόεδρος εξουσιοδότησε τον στρατηγό MacArthur²⁴² να αποστείλει πολεμοφόδια για ενίσχυση των δυνάμεων της Σεούλ και μια ομάδα για επιτόπια διερεύνηση της κατάστασης. Μονάδες του αμερικανικού ναυτικού αποφασίστηκε να αναπτυχθούν στην Ιαπωνία ενώ η αεροπορία διατάχθηκε να καταστρώσει σχέδια για την εξουδετέρωση της σοβιετικής αεροπορίας στην Άπω Ανατολή. Για την επίτευξη αυτού του στόχου έγινε για πρώτη

²⁴⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2922, 26 Ιουνίου 1950.

²⁴¹ Στο Λευκό Οίκο γίνονταν εργασίες συντήρησης και ο Πρόεδρος διέμενε στο Blair House.

²⁴² Ανώτερος Διοικητής των Συμμαχικών Δυνάμεων στην Ιαπωνία (Supreme Commander for the Allied Powers in Japan-SCAP)

φορά λόγος, από τον Αρχηγό της Αεροπορίας πτέραρχο Vandenberg, για το ενδεχόμενο χρησιμοποίησης πυρηνικών όπλων εναντίον σοβιετικών αεροπορικών βάσεων. Τη στιγμή εκείνη, διάχυτη ήταν η πεποίθηση ότι η βορειοκορεατική κίνηση ήταν το προοίμιο μιας γενικότερης κομμουνιστικής επεκτατικής προσπάθειας, όχι όμως απαραίτητα με τη χρήση σοβιετικών στρατευμάτων. Καθώς υπήρχε ιδιαίτερη ανησυχία για την περιοχή όπου θα λάμβανε χώρα η επόμενη επικείμενη σοβιετική ενέργεια, ανατέθηκε στα Υπουργεία Εξωτερικών και Αμύνης να ετοιμάσουν από κοινού σχετική μελέτη. Για τους Αμερικανούς ήταν προφανές ότι η βορειοκορεατική επίθεση είχε την έγκριση και υποστήριξη της Μόσχας γεγονός που σήμερα επιβεβαιώνεται και ιστορικά.²⁴³ Δικαιολογημένες επικρίσεις εκδηλώθηκαν κατά του Υπουργού Εξωτερικών, Acheson, καθώς σε προγενέστερες δηλώσεις (12 Ιανουαρίου 1950), αναφερόμενες στην αμερικανική «defensive perimeter» στην Άπω Ανατολή δεν είχε συμπεριλάβει τη Νότιο Κορέα (ούτε και την Φορμόζα). Οι έντονα επικριθείσες δηλώσεις του Acheson, επί της ουσίας παρουσίαζαν τη διαμάχη των διακριτών επιμέρους υπο-στρατηγικών της «ανάσχεσης» στην περιοχή της Ασίας. Οι στρατηγικές αυτές εστιάζονταν στη «strongpoint defense concept» (κατοχή μόνο ισχυρών σημείων, σημαντικών νήσων) και στη «peripheral defense concept» (διατήρηση μιας συνεχόμενης περιφερειακής ζώνης στην ηπειρωτική χώρα) ως συνέπεια της διαχρονικής ανεπάρκειας μέσω εναντι των επιδιωκόμενων στόχων.²⁴⁴

Σήμερα πλέον είναι γνωστό ότι υπήρξαν διαδοχικές διμερείς συνομιλίες μεταξύ Stalin, Mao και Kim Il-sung, με τον τελευταίο να λαμβάνει τελικά το «πράσινο φως» της επέμβασης καθώς είχε θεωρηθεί ως μη πιθανή η δυναμική αμερικανική αντίδραση ενώ υπήρχαν αισιόδοξες εκτιμήσεις για σύντομη επικράτηση.²⁴⁵ Η εξέλιξη των γεγονότων απέδειξε ότι αμφότερες οι κομμουνιστικές εκτιμήσεις υπήρξαν λανθασμένες.

Μία από τις πρώτες αντιδράσεις της Ουάσιγκτον στη εισβολή ήταν να καταστήσει σαφή στη Μόσχα τα όρια της αμερικανικής ανοχής. Παρά τον αρχικό κλονισμό από τα γεγονότα, η αμερικανική ηγεσία εκτιμούσε ότι η Σοβιετική Ένωση

²⁴³ John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*, (Oxford, Oxford University Press, 1982), p 44.

²⁴⁴ John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*, (Oxford, Oxford University Press, 1982), p 58.

²⁴⁵ John Lewis Gaddis, *The Cold War*, (Penguin Books, New York, 2005), p42-43 και Weathersby Kathryn, *Stalin and the Korean War*, in Leffler P. Melvyn and David S. Painter (edited), *Origins of the Cold War, An International History*, (Routledge, New York and London, 1994) p 274-275.

δεν ήταν έτοιμη για πόλεμο και μάλλον δεν επιθυμούσε μια τέτοια εξέλιξη, ενδεχόμενο που πράγματι αμφότερες οι χώρες ήθελαν να αποφύγουν. Ως εκ τούτου, η αρχική αμερικανική θέση ήταν στάση έντονης καταδίκης αλλά και αναμονής, χωρίς να ληφθούν μέτρα άμεσης στρατιωτικής εμπλοκής καθώς θεωρήθηκε σκόπιμο οι επόμενες κινήσεις να προέλθουν από τα Ηνωμένα Έθνη.²⁴⁶

Το State Department, σε εκτέλεση των προεδρικών οδηγιών, απευθύνθηκε τηλεγραφικά προς τις Αμερικανικές Πρεσβείες γνωστοποιώντας ότι θεωρούσε πιθανόν, η βορειοκορεατική εισβολή να αποτελούσε την πρώτη από μια σειρά συντονισμένων σοβιετικών ενεργειών και ως εκ τούτου ζητούσε να είναι σε εγρήγορση και να αναφέρουν κάθε ένδειξη, θετική ή αρνητική, που θα επέβαλε επαναξιολόγηση της καταστάσεως.²⁴⁷ Οι Πρεσβείες και Αποστολές που συμπεριλήφθηκαν στους άμεσους αποδέκτες του μηνύματος, ενδεικτικό των αμερικανικών ανησυχιών, ήταν: Άγκυρα, Βελιγράδι, Τεχεράνη, Σαϊγκόν, Βιέννη, Βερολίνο, Ταϊπέι και Χονγκ Κονγκ. Το μήνυμα αποστάλθηκε με τις διαδικασίες ρουτίνας και σε Λονδίνο, Παρίσι, Μανίλα, Μπανγκόκ, Τζακάρτα, Ρανγκούν, Νέο Δελχί, Μόσχα, Αθήνα, Βαρσοβία, Πράγα, Ρώμη, Στοκχόλμη, Τόκιο, Τεργέστη, Βουκουρέστι, Βουδαπέστη, Ελσίνκι και Σιγκαπούρη. Η Αθήνα, σε αντίθεση με την Άγκυρα, δεν συμπεριλήφθηκε στη λίστα των άμεσων αποδεκτών γεγονός που αποτελεί ένδειξη ότι το State Department, τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή, δεν θεωρούσε ως πιθανή μια σοβιετική ενέργεια (ή ενέργεια των «δορυφορικών κρατών» υποστηριζόμενη από τη Σοβιετική Ένωση) κατά της Ελλάδος.

Τις μεσημβρινές ώρες της 26ης Ιουνίου υπήρξε και η πρώτη επίσημη δήλωση του Προέδρου Truman για την κατάσταση στην Κορέα. Ο Αμερικανός Πρόεδρος αναφέρθηκε στη χθεσινοβραδινή συνάντηση με τους συνεργάτες του, χαρακτήρισε τη βορειοκορεατική ενέργεια «παράνομη» και «απρόκλητη επίθεση» και υποσχέθηκε ότι οι ΗΠΑ «θα υποστηρίξουν σθεναρά την προσπάθεια του Συμβουλίου Ασφαλείας να τερματιστεί η σοβαρή αυτή παραβίαση της ειρήνης».²⁴⁸

Ο Αντίκτυπος των Γεγονότων στην Αθήνα

²⁴⁶ FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum of Conversation, by the Ambassador at Large (Jessup)*, June 25, 1950, p 157-165.

²⁴⁷ FRUS, 1950, Vol VII, *the Secretary of State to Certain Diplomatic and Consular Offices*, June 26, 1950, p 166-167.

²⁴⁸ United States Policy in the Korean Crisis, (Department of State publication 3922, Washington, Government Printing Office, July 1950), p 16.

Τα γεγονότα της Κορέα μονοπώλησαν τις πρώτες σελίδες σε όλες τις αθηναϊκές εφημερίδες την Τρίτη 27 Ιουνίου.²⁴⁹ Υπήρχαν πρωτοσέλιδες εκτενείς αναφορές στην αιφνιδιαστική εισβολή και τις επιτυχίες των βορειοκορεατικών στρατευμάτων (προέλαση μέχρι τα πρόθυρα της πρωτεύουσας Σεούλ) αλλά και στις πρώτες αντιδράσεις των ΗΠΑ. Εμφανίζονταν μάλιστα και δημοσιεύματα που αναδείκνυαν ομοιότητες μεταξύ του ελληνικού εμφυλίου πολέμου (1946-1949) και της βορειοκορεατικής εισβολής. Ο ελληνικός τύπος αναπαράγοντας δημοσιεύματα έγκυρων διεθνών εφημερίδων εξέφραζε ανησυχίες για ανάλογες επιθετικές ενέργειες υποκινούμενες από τη Μόσχα, σε Ευρώπη και Ασία. Η εισβολή στη Νότια Κορέα πυροδότησε ανησυχίες ότι αποτελούσε το προοίμιο μιας ευρύτερης σοβιετικής έμπνευσης και καθοδήγησης κομμουνιστικής προσπάθειας παγκόσμιας κυριαρχίας. Ο διεθνής τύπος έκανε ιδιαίτερη αναφορά για ενδεχόμενες παρόμοιες εξελίξεις κυρίως σε Γερμανία, Γιουγκοσλαβία και Ιράν. Φυσιολογικά λοιπόν ο ελληνικός τύπος αναπαρήγαγε τα δημοσιεύματα αυτά και αναλόγως της κομματικής τοποθέτησης του, προχωρούσε σε ανάλογα σχόλια. Ειδικά οι εφημερίδες της αντιπολίτευσης, είχαν πλέον έναν παραπάνω λόγο να διαβλέπουν σοβαρούς κινδύνους από τις κινήσεις εθνικής συμφιλίωσης της κυβέρνησης Πλαστήρα. Η πλειονότητα των δημοσιευμάτων διέκρινε ότι η Ελλάδα βρισκονταν σε ζώνη υψηλής επικινδυνότητας που ξεκινούσε από τη Γερμανία, περνούσε από τη Γιουγκοσλαβία και μέσω Ελλάδος, Τουρκίας και Ιράν, κατέληγε στη μακρινή Κορέα. Η ζώνη αυτή αποτελούσε τη γραμμή ανάσχεσης της επεκτατικότητας του κομμουνιστικού στρατοπέδου. Χαρακτηριστικό το πρωτοσέλιδο δημοσίευμα της εφημερίδας «Εμπρός» της 27ης Ιουνίου²⁵⁰:

«...διότι η Ελλάδα ευρισκόμενη σε ένα από τα νευρλαγικώτερα σημεία της υδρογείου, κληθείσα δε από τους φίλους της να ενωθεί με την πυριτιδαποθήκη του κ. Τίτο -ζητούντος εις αντάλλαγμα την Μακεδονία και καταψηφίσαντος στο Συμβούλιο Ασφαλείας την πρόταση υπέρ της Κορέας- στερείται πάσης διπλωματικής καλύψεως και συνδέσεως²⁵¹ δια την περίπτωση του κινδύνου.»

²⁴⁹ Τις Δευτέρες (συμπεριλαμβανομένης και της Δευτέρας 26 Ιουνίου) δεν κυκλοφορούσαν οι πρωινές αθηναϊκές εφημερίδες.

²⁵⁰ Εφημερίδα Εμπρός, *Κύριο Άρθρο: Ενώπιον του Κεραυνού*, 27 Ιουνίου 1950, σελ 1.

²⁵¹ Το θέμα της ένταξης της χώρας στους εμφανιζόμενους την εποχή εκείνη δυτικούς θεσμούς και συμμαχίες αποτελούσε κοινή διακηρυκτική επιδίωξη όλων των πολιτικών χώρων (πλην της αριστεράς). Οι ασυντόνιστες ελληνικές προσπάθειες, η καταφανής ελληνική αδυναμία και οι

Το άρθρο συνέχιζε κατακεραυνώνοντας την κυβέρνηση για την αδυναμία της να εντάξει την Ελλάδα στους δυτικούς θεσμούς-συμμαχίες που θα την εξασφάλιζαν από τους εκ βορρά κινδύνους. Συγχρόνως επισήμαινε ότι ο «*τρέχον (ελληνικός) στρατιωτικός μηχανισμός ολοέν ελαττούται*»²⁵² και κατέληγε ότι η «*Ελλάς διατελεί μετέωρος, ενώπιον της φοβερότερης διεθνούς κρίσεως όλων των εποχών*». Η εφημερίδα «Εμπρός», προσκείμενη στο δεξιό χώρο, απηχούσε τις θέσεις του αντιπολιτευόμενου Λαϊκού Κόμματος του Τσαλδάρη. Παραπλήσια όμως και η παράθεση των γεγονότων από τη φιλοκυβερνητική εφημερίδα «Ελευθερία», καθώς το σύνολο των ελληνικών εντύπων τροφοδοτούνταν από τα ίδια διεθνή δυτικά μέσα ενημέρωσης. Η εφημερίδα έκανε λόγο για μια «μεθόριο αμύνης» που ξεκινούσε από την Ελλάδα, ως πρώτο κρίκο και κατέληγε στην Κορέα. Στο κύριο άρθρο της²⁵³ στην πρώτη σελίδα και στην επικεφαλίδα-υπότιτλος ανέγραφε: «*ο πόλεμος στην Κορέα σύγκρουση των δύο κόσμων, αγώνας μεταξύ Ρωσίας και ΗΠΑ για την Ασία και την Άπω Ανατολή, το ιστορικό του ζητήματος και οι αναλογίες του με το Ελληνικό*». Σε παρακείμενη στήλη και βασιζόμενη σε τηλεγραφήματα ειδησεογραφικών πρακτορείων, ανέφερε ότι οι ΗΠΑ δεν θα εμπλακούν στον πόλεμο και θα αρκεστούν στην παραχώρηση πυρομαχικών, εφοδίων και μέσων προς τη Σεούλ. Η άποψη αυτή ήταν και η διεθνώς επικρατούσα τις πρώτες δύο-τρεις ημέρες των συγκρούσεων. Η εντύπωση αυτή καταγράφεται και στο βιβλίο του Αλέξη Κύρου βασιζόμενη στη συνομιλία του με τον αμερικανό ομόλογο του στα Ηνωμένα Έθνη, Warren Austin.²⁵⁴

Από τις εφημερίδες πληροφορούμεθα ότι τη Δευτέρα 26 Ιουνίου συνήλθε το Κυβερνητικό Συμβούλιο υπό την προεδρία του πρωθυπουργού Νικολάου Πλαστήρα. Το Συμβούλιο εξέτασε το ευαίσθητο θέμα²⁵⁵ της πραγματοποίησης του συλλαλητηρίου υπέρ της ένωσης με την Κύπρο και τελικά ενέκρινε την πραγματοποίηση του στο Παναθηναϊκό Στάδιο στις 06 Ιουλίου. Το απόγευμα της ίδιας ημέρας έλαβε χώρα σύσκεψη μεταξύ μελών του Κυβερνητικού Συμβουλίου

προτεραιότητες ΗΠΑ-Ευρώπης δεν είχαν επιτρέψει μέχρι τότε την ευόδωση των ελληνικών (και αντίστοιχων τουρκικών) στόχων.

²⁵² Η αναφορά αυτή απηχούσε τις θέσεις του δεξιού και κεντροδεξιού χώρου και της ηγεσίας του στρατεύματος, ότι η προτεινόμενη μείωση του μεγέθους των ενόπλων δυνάμεων, για την οποία και η αμερικανική πλευρά πίεζε, θα εξέθετε σε κινδύνους την ασφάλεια της Ελλάδος.

²⁵³ Εφημερίδα Ελευθερία, *Κύριο Άρθρο: Ο Πόλεμος στην Κορέα*, 27 Ιουνίου 1950, σελ 1 και 5.

²⁵⁴ Αλέξης Αδ. Κύρου, *Όνειρα και Πραγματικότητα, Σαραντα Πέντε Χρόνια Διπλωματικής Ζωής*, (Αθήνα, α.χ.), σελ. 343-344.

²⁵⁵ Το συντριπτικό αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος στην Κύπρο υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα και το αντίστοιχο αίτημα του λαού του νησιού προς την ελληνική κυβέρνηση έφερνε νομοτελειακά σε τροχιά σύγκρουσης Λονδίνο με Αθήνα. Σύγκρουση την οποία ο Πλαστήρας θεωρούσε επικίνδυνη τη στιγμή εκείνη και κατόρθωσε επιδέξια να αποτρέψει.

(Πλαστήρας, Παπανδρέου, Τσουδερός, Κωστόπουλος και Μόνιμος Υφυπουργός Εξωτερικών Πολίτης) και των αρχηγών των κομμάτων της αντιπολίτευσης (Τσουδερός, Σβώλος, Ζέρβας, Γρηγοριάδης, Τουρκοβασίλης). Το θέμα της συσκέψεως ήταν η πορεία των διαπραγματεύσεων για την αποκατάσταση των σχέσεων Ελλάδος-Γιουγκοσλαβίας και αποφασίστηκε η μη διεξαγωγή συζητήσεως επί του θέματος στη Βουλή. Πουθενά δεν γίνεται μνεία ότι στις δύο αυτές συσκέψεις συζητήθηκε και το θέμα των εξελίξεων στην Κορέα.²⁵⁶ Ενδεχομένως η κυβέρνηση να μην είχε ακόμη επαρκή ενημέρωση για την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας της 25ης Ιουνίου. Το βράδυ της 26ης Ιουνίου παρατέθηκε αποχαιρετιστήριο δείπνο στο Ναυτικό Όμιλο για τον αναχωρούντα Αμερικανό Πρέσβη²⁵⁷ με την παρουσία του Πρωθυπουργού και σύσσωμου του πολιτικού κόσμου. Στον αποχαιρετιστήριο λόγο του Grady δεν έγινε ουδαμού λόγος για τις εξελίξεις στην Κορέα. Ο Πρέσβης αναφέρθηκε στις σχέσεις των δύο χωρών, στις εντυπώσεις που απέκομισε από την παραμονή του στην Ελλάδα, στην αμερικανική συμβολή για σταθεροποίηση της χώρας και ανήγγειλε προς μεγάλη ικανοποίηση των παρευρισκομένων, ότι η αμερικανική κυβέρνηση ενέκρινε την άμεσο έναρξη της εφαρμογής του προγράμματος των υδροηλεκτρικών έργων. Είναι πιθανή η στιχομυθία μεταξύ πολιτικών προσώπων και Grady για τις εξελίξεις στην Κορέα αλλά αφενός ουδεμία αναφορά υπάρχει και αφετέρου ήταν ακόμη πολύ πρόωρη οποιαδήποτε συγκεκριμένη συζήτηση όπως και οποιαδήποτε διερεύνηση των ελληνικών προθέσεων ή αίτηση συνδρομής.

Αναφορά στις εφημερίδες της 27ης Ιουνίου υπήρχε και για επεισόδιο χειροδικίας μεταξύ βουλευτών κατά τη διάρκεια συζήτησης επερώτησης για την κατάσταση στις φυλακές της νήσου Γυάρου. Τα θέματα της αντιμετώπισης των ηττημένων ήταν φλέγοντα και άκρως διχαστικά για τον πολιτικό κόσμο αλλά και την ελληνική κοινωνία των αρχών του 1950, ένα μόνο έτος από τη λήξη των επιχειρήσεων. Το κόμμα του Πρωθυπουργού Νικολάου Πλαστήρα, ΕΠΕΚ, είχε θέσει ως βασικό στόχο την εθνική συμφιλίωση με την ανάληψη κατάλληλων πρωτοβουλιών και μέτρων επιείκειας προς τους ηττηθέντες. Η στάση αυτή είχε μέχρι

²⁵⁶ Στα πρακτικά της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης, δεν υπάρχει αναφορά για συζήτηση του θέματος της βορειοκορεατικής εισβολής στο Κυβερνητικό Συμβούλιο τη συγκεκριμένη ημέρα (26 Ιουνίου 1950).

²⁵⁷ Αναχώρησε αεροπορικώς το μεσημέρι της Τετάρτης 28 Ιουνίου για να αναλάβει τα νέα του καθήκοντα ως Πρέσβης στην Τεχεράνη μετά από διετή παραμονή του στην Ελλάδα.

τότε, τη στήριξη της αμερικανικής πλευράς και ιδιαιτέρως του απερχόμενου Πρέσβη Grady, ο οποίος ήταν και προσωπικός φίλος του Προέδρου Truman.

Καθώς οι εξελίξεις στο θέμα της Κορέας ήταν ραγδαίες, οι ελληνικές διπλωματικές υπηρεσίες, ειδικά στις σημαντικές ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, προωθούσαν άμεσα πληροφορίες και εκτιμήσεις στο Υπουργείο Εξωτερικών. Η Ελληνική Πρεσβεία στο Λονδίνο ενημέρωσε την Αθήνα σχετικά με τις δηλώσεις του Βρετανού Πρωθυπουργού Clement Attlee (26 Ιουνίου).²⁵⁸ Σύμφωνα με τον Πρέσβη μας, οι δηλώσεις του Attlee φανέρωναν ζωνηρή ανησυχία καθώς εκτιμούσε την κατάσταση ως σοβαρή και με άγνωστη κατάληξη. Εντύπωση προκαλούσε στον Βρετανό Πρωθυπουργό ότι η βορειοκορεατική επίθεση εκδηλώθηκε παρά την παρουσία στην Κορέα της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής (Korean Military Advisory Group-KMAG) αλλά και της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών (UNCOK). Ατυχή θεωρούσε και την προ έτους απόσυρση των αμερικανικών στρατευμάτων καίτοι υπήρχαν ενδείξεις περί των προθέσεων της Βορείου Κορέας. Κατά τον παλαίμαχο πολιτικό, σκοπός της Pyongyang ήταν η κεραυνοβόλα προώθηση και κατάληψη της Νοτίου Κορέας πριν καταφθάσει αμερικανική βοήθεια. Ο Βρετανός Πρωθυπουργός θεωρούσε την εισβολή ως σοβιετική προσπάθεια διερεύνησης της αμερικανικής αντίδρασης σε αντίστοιχες ενέργειες σε άλλα μέρη του κόσμου εστιάζοντας σε Βερολίνο και Ιράν. Συγχρόνως εκτιμούσε ότι η Μόσχα δεν επιδίωκε μια πολεμική αναμέτρηση και η εξέλιξη των γεγονότων θα εξαρτιόνταν από τη σταθερή στάση της Ουάσιγκτον.

Έκδηλη ήταν η ανησυχία στη Βρετανία αλλά η δυσμενής οικονομική κατάσταση περιόριζαν τις δυνατότητες αντίδρασης. Το Λονδίνο βρισκόνταν σε τροχιά αναδίπλωσης και προσπαθούσε με κάθε τρόπο να περισώσει τα υπολείμματα της άλλοτε κραταιάς αυτοκρατορίας και να διατηρήσει τον έλεγχο ζωτικών περιοχών και το γόητρο του. Ο Βρετανός Πρωθυπουργός μιλώντας στη Βουλή των Κοινοτήτων καταδίκασε τη βορειοκορεατική εισβολή ως «αναμφισβήτητα σοβαρή» και ως «απροσχημάτιστη επίθεση». Στο Foreign Office, ο Υπουργός Εξωτερικών Bevin και οι σύμβουλοι του συμπέραναν ότι η διεθνής δράση ήταν αναγκαία και κατεπείγουσα *«ώστε να εμποδιστούν οι επιτιθέμενοι να πετύχουν τον αντικειμενικό τους σκοπό, τόσο*

²⁵⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Λονδίνο προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2924, 27 Ιουνίου 1950.

για να διαφυλαχθεί το μέλλον του ΟΗΕ, όσο και για να αποτραπεί η Σοβιετική Ένωση από κάθε απόπειρα να εισβάλλει αλλού».²⁵⁹

Η πληροφόρηση της ελληνικής κυβέρνησης, μέσω τηλεγραφημάτων, από τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας στα Ηνωμένα Έθνη (Νέα Υόρκη) ήταν συνεχής τις ημέρες εκείνες. Στις 27 Ιουνίου ενημερώθηκε η Αθήνα ότι ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Κορέας στον ΟΗΕ συναντήθηκε με τον Πρόεδρο Truman και τον Υπουργό Εξωτερικών (26 Ιουνίου), στους οποίους περιέγραψε τη δραματική κατάσταση (ήδη τα κομμουνιστικά στρατεύματα βρίσκονταν στα προάστια της Σεούλ) και έκανε έκκληση για επείγουσα αμερικανική στρατιωτική βοήθεια για αναχαίτιση των επιτιθεμένων.²⁶⁰ Την ίδια ημερομηνία, δεύτερο τηλεγράφημα από τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία²⁶¹ αναφέρονταν σε ολιγόλεπτη προσωπική συνάντηση του Αλέξη Κύρου με τον Αμερικανό ομόλογο του, Warren Austin, στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών (απόγευμα 26ης Ιουνίου). Ο Austin εξομολογήθηκε στον Κύρου ότι η ασθενής αντίσταση των στρατευμάτων της Νοτίου Κορέας προκάλεσε δυσάρεστη έκπληξη στους Αμερικάνους. Σε ερώτηση δε του Έλληνα αντιπροσώπου για την πιθανότητα αποστολής αμερικανικών στρατευμάτων στην Κορέα, σε εφαρμογή του άρθρου 51 του Καταστατικού των Ηνωμένων Εθνών, ο Austin απάντησε ότι δεν θεωρούσε πιθανόν ο Πρόεδρος να λάβει μια παρόμοια απόφαση. Η συζήτηση αυτή διαβιβάστηκε στην Αθήνα και περιέχεται στο βιβλίο του Αλέξη Κύρου, «Όνειρα και Πραγματικότητας».²⁶² Ο Κύρου αναγράφει ότι ο συνομιλητής του, έχοντας στα χέρια του το αρχικό αμερικανικό προσχέδιο Ψηφίσματος της επομένης, φαίνονταν απογοητευμένος από την άτολμη αμερικανική στάση, ομολογώντας μάλιστα ότι ήταν ένα «τόσο μαλακό και τόσο ανώδυνο κείμενο». Σε ερώτημα του Κύρου για την πιθανότητα αποστολής αμερικανικών στρατευμάτων στην Κορέα, δόθηκε από τον Austin αρνητική απάντηση (με εμφανή τα ίχνη της απογοήτευσης) αποδίδοντας τη στάση αυτή στην κατηγορηματική αντίθεση εμπλοκής όλων ανεξαιρέτως των στρατιωτικών συμβούλων του Προέδρου. Εκτιμούσε μάλιστα ότι ήταν ζήτημα

²⁵⁹ Michael Hickey, *Ο Πόλεμος της Κορέας, 1950-1953*, (Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα, 2002), σελ 87.

²⁶⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς ΥΠΕΞ/Β' Πολιτική Διεύθυνση, εσωτερικό έγγραφο 37681, 27 Ιουνίου 1950. Καθώς αρκετά πρωτογενή τηλεγραφήματα δεν βρέθηκαν στα αρχεία του ΥΠΕΞ, γίνεται χρήση υπηρεσιακών εσωτερικών εγγράφων με τα οποία ενημερώνονται οι λοιπές διευθύνσεις του ΥΠΕΞ με αναφορά στην αρχική πηγή. Επίσης FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum of Conversation, by the Secretary of State (Acheson)*, June 26, 1950, p 172-173.

²⁶¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2931, 27 Ιουνίου 1950

²⁶² Αλέξης Αδ. Κύρου, *Όνειρα και Πραγματικότητας, Σαραντά Πέντε Χρόνια Διπλωματικής Ζωής*, (Αθήνα, α.χ.), σελ. 343-344.

χρόνου (2-3 εβδομάδων) για να καταληφθεί όλη η χερσόνησος από τα βορειοκορεατικά στρατεύματα.

Η Αμερικανική Εμπλοκή και το Συμβούλιο Ασφαλείας

Οι κρίσιμες όμως αποφάσεις για την εξέλιξη του πολέμου της Κορέας και την αμερικανική εμπλοκή λήφθηκαν στη δεύτερη βραδινή σύσκεψη στο Blair House (26 Ιουνίου) με τους ίδιους συμμετέχοντες.²⁶³ Πλέον οι εντολές που εγκρίθηκαν από τον Πρόεδρο προς την αμερικανική πολεμική αεροπορία δεν περιορίζονταν στην κάλυψη της εκκένωσης του μη απαραίτητου αμερικανικού προσωπικού από την Κορέα αλλά έδιναν άδεια για «επιθετική δράση» εναντίον κάθε αεροσκάφους που ενεργούσε «μη φιλικά» προς τα νοτιοκορεατικά στρατεύματα. Εγκρίθηκε επίσης από τον Πρόεδρο, πρόταση του Acheson για άρση όλων των περιορισμών της αμερικανικής αεροπορίας και ναυτικού ώστε να προσφέρουν τη μέγιστη δυνατή υποστήριξη στις δυνάμεις του Νοτίου Κορέας δίδοντας τους την ευκαιρία της ανασυγκρότησης μετά τον αρχικό αιφνιδιασμό. Η απόφαση αυτή επί της ουσίας άνοιγε το δρόμο για την απεριόριστη δράση των αεροπορικών και ναυτικών δυνάμεων των ΗΠΑ. Ο Υπουργός Εξωτερικών πρότεινε επίσης τον αποκλεισμό της Φορμόζας για να αποφευχθούν εκατέρωθεν ενέργειες, την ενίσχυση των αμερικανικών δυνάμεων στις Φιλιππίνες και την αποστολή στρατιωτικής βοήθειας στην Ινδοκίνα. Όλες οι προτάσεις του Acheson έγιναν αποδεκτές από τον Πρόεδρο. Από τους Αρχηγούς των Επιτελείων τέθηκε και το ζήτημα της επιστράτευσης, ως αναγκαίας προϋπόθεσης για αποστολή στρατευμάτων στην Κορέα, εάν τυχόν λαμβάνετο παρόμοια απόφαση, καίτοι εκφράστηκε ομόφωνα η ευχή να αποφευχθεί η ενέργεια αυτή.

Η δεύτερη σύγκλιση του Συμβουλίου Ασφαλείας πραγματοποιήθηκε στις 27 Ιουνίου οπότε και υιοθετήθηκε το Ψήφισμα 83 (1950).²⁶⁴ Ο προεδρεύων του Συμβουλίου Ασφαλείας ανέγνωσε τρία μηνύματα της United Nations Commission on Korea (U.N. documents S/1503, S/1504, and S/1507). Το τελευταίο έκανε λόγω για μια προσχεδιασμένη και μεγάλης κλίμακος στρατιωτική εισβολή εναντίον της Δημοκρατίας της Κορέας, οι δυνάμεις της οποίας, αμυντικά αναπτυγμένες, αιφνιδιάστηκαν. Εν συνεχεία ο αμερικανός αντιπρόσωπος διάβασε τη δήλωση του

²⁶³ FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum of Conversation, by the Ambassador at Large (Jessup)*, June 26, 1950, p 178-183.

²⁶⁴ 83 (1950), Resolution of 27 June 1950, (S/1511), meeting 474. Η διαδικασία ξεκίνησε στις 15.00 και ολοκληρώθηκε λίγο πριν τα μεσάνυχτα (ώρα Νέας Υόρκης). Μεσολάβησε πολύωρο διάλειμμα για να μπορέσουν οι Αντιπρόσωποι να επικοινωνήσουν με τις κυβερνήσεις τους.

Προέδρου Truman²⁶⁵ και παρέδωσε προσχέδιο Ψηφίσματος (S/1508/Rev. 1) το οποίο και αργότερα υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας, ως Ψήφισμα S/1511, χωρίς τροποποιήσεις. Το Ψήφισμα έγινε αποδεκτό με 7 ψήφους υπέρ, μια ψήφο κατά (Γιουγκοσλαβία), δύο μέλη δεν ψήφισαν (Αίγυπτος και Ινδία) και με συνεχόμενη την απουσία της Σοβιετικής Ένωσης. Με τους ακριβώς αντίθετους ψήφους και ίδιες αποχές, απορρίφθηκε προσχέδιο Ψηφίσματος της Γιουγκοσλαβίας (S/1509). Η υιοθετηθείσα Απόφαση έκανε αναφορά στις ενέργειες που είχαν καθοριστεί από το S/1501 (25 Ιουνίου) και παρατηρούσε ότι η Βόρειος Κορέα δεν σταμάτησε τις εχθροπραξίες και ούτε απέσυρε τα στρατεύματα της βορείως του 38ου Παραλλήλου. Κατά συνέπεια θεωρούσε επείγουσα τη λήψη των αναγκαίων στρατιωτικών μέτρων για την αποκατάσταση της ασφάλειας και διεθνούς ειρήνης (*«urgent military measures are required to restore international peace and security»*). Λαμβάνοντας δε υπόψη και την έκκληση της Σεούλ προς τα Ηνωμένα Έθνη, συνιστούσε στα κράτη-μέλη να παρέξουν στη Δημοκρατία της Κορέας την αναγκαία βοήθεια για να απωθήσει την ένοπλη επίθεση και να αποκαταστήσει τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια στην περιοχή (*«Recommends that the Members of the United Nations furnish such assistance to the Republic of Korea as may be necessary to repel the armed attack and to restore international peace and security in the area»*). Χαρακτηριστικό του επείγοντος της κατάστασης που είχε διαμορφωθεί είναι ότι αμέσως μετά την έγκριση του Ψηφίσματος στάλθηκε σε όλες τις πρωτεύουσες των κρατών-μελών το κείμενο με αναγραφόμενη ημερομηνία 27 Ιουνίου 1950 και ώρα 23.50.

Κατά τη διάρκεια του διαλείμματος του Συμβουλίου Ασφαλείας και λίγο πριν τη διενέργεια της ψηφοφορίας, ενώ είχε αρχίσει να διαρρέει το μήνυμα του Προέδρου Truman, ο Έλληνας Αντιπρόσωπος ενημέρωσε την Αθήνα. Στο τηλεγράφημα του,²⁶⁶ ο Αλέξης Κύρου αναφέρονταν σε μια μεταβολή της ατμόσφαιρας στον Οργανισμό ως συνέπεια της αποφασιστικότητας που ενέπνευσε το μήνυμα του Προέδρου. Εκτιμούσε ότι το μήνυμα δημιούργησε θετικές εντυπώσεις στους αντιπροσώπους των

²⁶⁵ Η δήλωση του Προέδρου αναφέρονταν στη βορειοκορεατική επίθεση και την αγνόηση του Ψηφίσματος S/1501 από την Pyongyang, γεγονότα που τον οδήγησαν να διατάξει τις αμερικανικές αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις να υποστηρίζουν την κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Κορέας καθώς και τη λήψη μέτρων και παροχής στρατιωτικής βοήθειας σε Φορμόζα, Φιλιππίνες και Ινδοκίνα. Επεσήμαινε επίσης ότι η βορειοκορεατική εισβολή καταδείκνυε ότι οι κομμουνιστικές δυνάμεις προχώρησαν πέραν της ανατροπής κυβερνήσεων σε απόπειρες κατακτήσεως χωρών. Ο Truman κατέληγε ότι οι ΗΠΑ θα συνέχιζαν να υποστηρίζουν τους κανόνες του διεθνούς δικαίου. Βλέπε FRUS, 1950, Vol VII, *Statement Issued by the President*, June 27, 1950, p 202-203.

²⁶⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2961, 27 Ιουνίου 1950.

κρατών-μελών ενώ η ανάληψη της ευθύνης από τον στρατηγό MacArthur για την άμυνα της Δημοκρατίας της Κορέας κρίνονταν ως ένδειξη της αναπόφευκτης αμερικανικής εμπλοκής. Ο αντιπρόσωπος της Ελλάδος, επεσήμανε επίσης την άσχημη εντύπωση που είχε δημιουργήσει η στάση της Γιουγκοσλαβίας στην πρώτη σύγκλιση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ο Αλέξης Κύρου πρότεινε την εκ μέρους της Ελληνικής Κυβερνήσεως έκφραση ικανοποίησης προς τον Αμερικανό Πρόεδρο για τη στάση του έναντι της βορειοκορεατικής εισβολής και ολοκλήρωνε το μήνυμα του επανερχόμενος σε προηγούμενη εισήγηση του (υπ. αριθ. 2919 μήνυμα) που ενδεχομένως να αναφέρονταν σε ελληνική δήλωση συμπαράστασης προς τη Δημοκρατία της Κορέας.²⁶⁷ Στο βιβλίο του ο Κύρου, βασιζόμενος στην πρωινή τηλεφωνική επαφή της 27ης Ιουνίου που είχε με τον αμερικανό ομόλογο του, Austin (προ της σύγκλισης του Συμβουλίου Ασφαλείας), αποδίδει την αμερικανική μεταστροφή προς μια αποφασιστικότερη στάση στην Κορέα, σε προσωπική επιλογή του Αμερικανού Προέδρου.²⁶⁸ Η εκτίμηση αυτή διατυπώθηκε και στα ενημερωτικά μηνύματα που ο Κύρου διαβίβασε στην Αθήνα. Για την αποφασιστική αυτή στάση του Truman,²⁶⁹ ο Κύρου εκφράστηκε πολύ επαινετικά στο βιβλίο του.

Η απόφαση δυναμικής απάντησης στη βορειοκορεατική εισβολή αποδίδεται και στο «σύνδρομο του Μονάχου» που κατέτρεχε τις μεταπολεμικές δυτικές ηγεσίες, θεωρώντας ότι κάθε ένδειξη κατευναστικής πολιτικής θα επέτεινε τις «ορέξεις» των Σοβιετικών.²⁷⁰ Μικρό μέρος των αναλυτών κατακρίνουν ως αποτυχημένη την ταύτιση των δύο περιπτώσεων και κατά συνέπεια ως αντιπαραγωγική και επικίνδυνη την αμερικανική στρατιωτική αντίδραση στη βορειοκορεατική εισβολή και την εν συνεχεία έντονη στρατικοποίηση του ψυχρού πολέμου.²⁷¹ Γεγονός είναι ότι η

²⁶⁷ Το μήνυμα 2919 δεν βρέθηκε στα αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών. Η εκτίμηση μου ότι αφορούσε πρόταση δήλωσης συμπαράστασης προς τη Σεούλ συνάγεται από τη χρονολόγηση του μηνύματος (μετά την εισβολή και προ της πρώτης σύγκλισης του Συμβουλίου Ασφαλείας) και τον ελληνικό φόβο να μην αποτελέσει στο μέλλον και η Ελλάδα θύμα μιας ανάλογης εισβολής από τους βόρειους γείτονες της, ανησυχία που ασπάζονταν και ο Κύρου όπως φαίνεται και στα απομνημονεύματά του.

²⁶⁸ Αλέξης Αδ. Κύρου, *Όνειρα και Πραγματικότητα, Σαραντα Πέντε Χρόνια Διπλωματικής Ζωής*, (Αθήνα, α.χ.), σελ. 343-344.

²⁶⁹ Η αποφασιστικότητα του Truman για την αντιμετώπιση της βορειοκορεατικής εισβολής, που εκδηλώθηκε στη βραδινή σύσκεψη της 26ης Ιουνίου, αλλά και οι ανάλογες προτάσεις του Acheson, ταγχάνουν θετικής αναγνώρισης στα περισσότερα ιστορικά συγγράμματα.

²⁷⁰ McDonald Scot, *Rolling the Iron Dice: Historical Analogies and Decisions to Use Military Force in Regional Contingencies*, (Greenwood Press, Westport, 2000), p 56-84.

²⁷¹ McCann R. David & Strauss S. Barry, *War and Democracy: A Comparative Study of the Korean War and the Peloponnesian War*, (Routledge, London & NY, 2001) και Kuklick Bruce, *Blind Oracles:*

δυναμική αντίδραση στη βορειοκορεατική εισβολή έρχονταν σε αντίθεση με τις βασικές κατευθύνσεις της αμερικανικής πολιτικής της περιόδου 1947-1949, που θεωρούσαν ότι τυχόν απώλεια της περιοχών στη ζώνη που εκτείνονταν από το Αφγανιστάν μέχρι και την Κορέα -περιοχή μη έχουσα «war making capabilities»- όσο δυσάρεστη και αν ήταν, δεν συνιστούσε ζωτική απειλή για την αμερικανική ασφάλεια (εκτίμηση που συμμερίζονταν και προέβαλε και ο Kennan).²⁷²

Ο Κύρου στο μήνυμα της 27ης Ιουνίου 1950 είχε δίκαιο για τη δυσaréσκεια που είχε προκαλέσει η αποχή της Γιουγκοσλαβίας από την ψηφοφορία της 25ης Ιουνίου. Χαρακτηριστική ήταν η έντονη επισήμανση του Αμερικανού Πρέσβη στο Βελιγράδι, Allen, κατά τη διάρκεια συνομιλίας του με τον Γιουγκοσλάβο Υφυπουργό Εξωτερικών Prica, ότι η Γιουγκοσλαβία θα έπρεπε να είναι υποστηρικτική προς κάθε προσπάθεια των Ηνωμένων Εθνών να αντιμετωπίσουν επιθετικές ενέργειες κατά των μελών τους. Ο Αμερικανός διπλωμάτης ολοκλήρωσε τη συνομιλία του με τον Γιουγκοσλάβο αξιωματούχο λέγοντας με νόημα: «ελπίζω η Γιουγκοσλαβία ποτέ να μη μετανιώσει για τη στάση που κράτησε στο ζήτημα της Κορέας». Ο Πρέσβης υπονοούσε αφενός τον υψηλό κίνδυνο στοχοποίησης που διέτρεχε η Γιουγκοσλαβία εκ μέρους της Μόσχας και αφετέρου δήλωνε την αμερικανική δυσaréσκεια για τη στάση του Βελιγραδίου παρά την πολύπλευρη στήριξη της Ουάσινγκτον το τελευταίο διάστημα.²⁷³ Παρά όμως τη δικαιολογημένη δυσaréσκεια έναντι του Βελιγραδίου, η αμερικανική θέση περί ελληνογιουγκοσλαβικής προσέγγισης παρέμεινε αναλλοίωτη ή μάλλον, μετά το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας, η Ουάσινγκτον ενέτεινε ακόμα περισσότερο τις προσπάθειες για την υλοποίηση της. Ως εκ τούτου, οι ελληνικές αντιδράσεις, διαμαρτυρίες και αιτιάσεις έναντι του Βελιγραδίου για σειρά διμερών ζητημάτων, με προεξέχον το «Μακεδονικό», ήταν μη παραγωγικές για την αμερικανική πλευρά. Ήδη στις 26 Ιουνίου, οι ελληνογιουγκοσλαβικές συνομιλίες είχαν βαλτώσει και ο Γιουγκοσλάβος συνομιλητής αναχώρησε για το Βελιγράδι. Μια τέτοια εξέλιξη δεν εξυπηρετούσε τα σχέδια της Ουάσινγκτον για τη δημιουργία ενός άξονα Γιουγκοσλαβίας-Ελλάδος-Τουρκίας που θα αναχαίτιζε τον κομμουνιστικό κίνδυνο στην περιοχή. Σχεδόν 36 ώρες μετά την γιουγκοσλαβική αποχή στα Ηνωμένα

Intellectuals and War from Kennan to Kissinger, (Princeton University Press, Princeton & Oxford, 2007), p 46-48 και 88-94..

²⁷² John Lewis Gaddis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*, (Oxford, Oxford University Press, 1982), p 59.

²⁷³ FRUS, 1950, Vol VII, *the Ambassador in Yugoslavia (Allen) to the Secretary of the State*, June 26, 1950, p 184.

Έθνη, ο Acheson υπέγραφε κείμενο οδηγιών προς τον Αμερικανό Πρέσβη στην Αθήνα.²⁷⁴ Σύμφωνα με τις οδηγίες του Υπουργού, ο Αμερικανός Επιτετραμμένος θα έπρεπε να καταστήσει γνωστό και κατανοητό στην ελληνική κυβέρνηση ότι δεν ήταν κατάλληλος ο χρόνος για προβολή και ικανοποίηση εθνικιστικών και αλτρωτικών ζητημάτων έναντι της Γιουγκοσλαβίας και της Βρετανίας (ένωση της Κύπρου). Η ικανοποίηση των ελληνικών αιτημάτων, κατά τον Acheson και τους υφισταμένους του στο State Department, δεν ήταν εφικτή την παρούσα περίοδο και μόνο προβλήματα θα δημιουργούσαν προς όφελος της Μόσχας. Η Ελλάδα έπρεπε να επικεντρώσει την προσοχή της στο μείζον πρόβλημα της: *«την επιβίωση της ως ελεύθερο έθνος»* όπως χαρακτηριστικά ανέγραφε ο Acheson. Το επίμαχο τμήμα του μηνύματος ανέγραφε:²⁷⁵

«Η Ελλάδα δεν μπορεί να έχει την πολυτέλεια μιας εξωτερικής πολιτικής που να κατευθύνεται προς μελλοντικούς εθνικιστικούς στόχους και να υπαγορεύεται από τα τρέχοντα λαϊκά αισθήματα».

Αυτή η ψυχρή και ρεαλιστική προσέγγιση των ΗΠΑ προς τις ελληνικές θέσεις (αντίστοιχα όμως έναντι και άλλων κρατών) καθόριζε από τότε την αμερικανική εξωτερική πολιτική έναντι των Αθηνών, με την αδυναμία ή έλλειψη σθένους της εκάστοτε κυβέρνησης να καθορίζουν τα όρια των υποχωρήσεων του ελληνικού κράτους. Ο ψυχρός πόλεμος που με την εισβολή στην Κορέα εισήρχετο στην περίοδο κορύφωσης του, θα περιόριζε ακόμη περισσότερα τα μικρά κράτη -σε αμφοτέρους τους συνασπισμούς- από το να προβάλουν τις παρεκκλίσεις τους από τα σχέδια των μεγάλων δυνάμεων.

Παρά όμως τις δημόσιες δηλώσεις περί της σοβιετικής απειλής και ενός επικείμενου παγκοσμίου πολέμου, οι διαβαθμισμένες αμερικανικές εκτιμήσεις των διαφόρων υπηρεσιών, σε γενικές γραμμές συνέπιπταν και δεν θεωρούσαν ότι η Μόσχα επιθυμούσε, αλλά ούτε ήταν σε θέση να εξαπολύσει μια μετωπική στρατιωτική σύγκρουση. Δηλαδή οι εκτιμήσεις διέκριναν έλλειψη δυνατοτήτων και προθέσεων. Βέβαια, το διαχεόμενο μήνυμα προς τα εσωτερικά και εξωτερικά ακροατήρια συχνά ήταν διαφορετικό για πρόδηλους στόχους.

²⁷⁴ FRUS, 1950, Vol V, *the Secretary of the State to the Embassy in Athens*, June 27, 1950, p 378-379.

²⁷⁵ Η μετάφραση του επίμαχου τμήματος του μηνύματος του Acheson (βλέπε παραπάνω υποσημείωση) βρίσκεται στο βιβλίο-αφιέρωμα της Νομαρχίας Καρδίτσας, *Ιστορικό-Πολιτικό Συνέδριο για τον Νικόλαο Πλαστήρα*, Καρδίτσα 1994 στην εισήγηση του Γιάννη Στεφανίδη, *Οι Κυβερνήσεις Πλαστήρα και ο Αμερικανικός Παράγοντας*, σελ. 178.

Χαρακτηριστική είναι η αναφορά της Αμερικανικής Πρεσβείας στη Μόσχα της 27ης Ιουνίου.²⁷⁶ Η Πρεσβεία επισήμανε ότι όλος ο κόσμος παρακολουθούσε την αμερικανική αντίδραση στο θέμα της Κορέας και η απουσία επιτυχημένης σταθερής στάσεως εκ μέρους της Ουάσινγκτον θα οδηγούσε σε ουσιαστικό επανακαθορισμό της πολιτικής του ψυχρού πολέμου εκ μέρους όλων των εμπλεκομένων αλλά και των ουδετέρων. Η εξαπόλυση επιθέσεων από κράτη «δορυφόρους» της Μόσχας, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις, θα αποτελούσε τη βασική σοβιετική τακτική που θα επέτρεπε την επίτευξη των στόχων της, χωρίς την άμεση εμπλοκή των σοβιετικών δυνάμεων. Παράλληλα όμως αναγνώριζε ότι η Μόσχα δεν ήταν έτοιμη να εξαπολύσει τον Γ' Παγκόσμιο Πόλεμο. Μια τέτοια κατάληξη δεν ήταν όμως αδύνατη λαμβάνοντας υπόψη τις περιορισμένες πληροφορίες για την ΕΣΣΔ αλλά και την πιθανότητα πρόκλησης γενικευμένης σύγκρουσης ένεκα ανεξέλεγκτων διεθνών καταστάσεων και περιπλοκών. Ως εκ τούτου οι αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις έπρεπε να είναι σε υψηλό βαθμό ετοιμότητας και με αυξημένες μαχητικές ικανότητες. Η εκτίμηση συνέχιζε λέγοντας ότι η Μόσχα θα απέφευγε την μετωπική σύγκρουση εάν οι ΗΠΑ έπαιρναν άμεσα και αποφασιστικά μέτρα για να στηρίξουν τη Δημοκρατία της Κορέας και για να αναχαιτίσουν την βορειοκορεατική εισβολή. Η αναφορά της Πρεσβείας εκπροσωπούσε τις επικρατούσες τάσεις και σκέψεις της πλειοψηφίας των αμερικανικών υπηρεσιών και των στελεχών τους. Ενδεικτικό όλων των εκτιμήσεων, η τάση απόρριψης της πιθανότητας ενός γενικευμένου πολέμου Ανατολής - Δύσεως, αφήνοντας όμως ανοικτό το ενδεχόμενο ενός τραγικού «ατυχήματος».

Η Αθήνα Λαμβάνει τα Δύο Ψηφίσματα

Τις επόμενες ώρες και ημέρες από την έκδοση του Ψηφίσματος 83 (1950), οι ελληνικές αντιπροσωπείες απέστειλαν τηλεγραφήματα προς το Υπουργείο Εξωτερικών ενημερώνοντας για τις αντιδράσεις των διαφόρων χωρών. Ο Πρέσβης στο Λονδίνο ανέφερε αισθήματα γενικής ικανοποίησης από τη στάση των ΗΠΑ και τις δηλώσεις του Truman.²⁷⁷ Από τις 27 Ιουνίου, ο Βρετανός Πρωθυπουργός Attlee είχε προχωρήσει σε δηλώσεις υποστήριξης του Αμερικανού Προέδρου στη Βουλή

²⁷⁶ FRUS, 1950, Vol VII, *the Ambassador in the Soviet Union (Kirk) to the Secretary of the State*, June 27, 1950, p 199.

²⁷⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Λονδίνο προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2987, 27 Ιουνίου 1950.

των Κοινοτήτων.²⁷⁸ Αντίστοιχη εικόνα ικανοποίησης για τη δυναμική στάση των ΗΠΑ μεταδόθηκε και από το Παρίσι.²⁷⁹ Επιπλέον μεταφέρθηκε η εκτίμηση της γαλλικής κυβέρνησης ότι η Μόσχα θα αναγκάζονταν να υποχωρήσει έναντι της σθεναρής αμερικανικής αντίδρασης. Το μήνυμα της Πρεσβείας μετέφερε την εκτίμηση του Παρισιού ότι η αμερικανική στάση για τη Φορμόζα και η απόφαση ενίσχυσης των χωρών της Ινδοκίνας, ευνοούσαν τις γαλλικές θέσεις στην Άπω Ανατολή. Η Πρεσβεία μας στην Πραιτόρια τηλεγράφησε ότι η κυβέρνηση της Νοτίου Αφρικής εξέφραζε την αλληλεγγύη της σε ΗΠΑ και Βρετανία αλλά διέψευδε την πληροφορία ότι είχε αποφασίσει να διαθέσει αεροσκάφη.²⁸⁰ Ενημέρωση επίσης ελήφθη από τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας στα Ηνωμένα Έθνη για τη στάση της Αιγύπτου που είχε προκαλέσει τη μήνι των δυτικών χωρών εξ αιτίας της στάσεως της στη ψηφοφορία στο Συμβούλιο Ασφαλείας.²⁸¹ Ταυτόχρονα ο Πρέσβης μας στο Κάιρο ανέφερε ότι η Αίγυπτος απείχε της ψηφοφορίας επειδή θεωρούσε το ζήτημα της Κορέας ως μια ακόμη διένεξη Ανατολής-Δύσεως ενώ στο παρελθόν παρόμοιες επιθέσεις δεν είχαν οδηγήσει στη λήψη κανενός μέτρου (προφανώς υπονοούσε την κατάσταση στην Παλαιστίνη). Το τηλεγράφημα κατέληγε ότι η στάση της Αιγύπτου έπρεπε να εκλειφθεί ως έκφραση δυσaráσκειας καθόσον ιδεολογικά η χώρα συντάσσεται με τις δυτικές δημοκρατίες.²⁸² Η Πρεσβεία μας στην Οττάβα, σε μήνυμα της,²⁸³ τόνιζε ότι ο Καναδάς τάσσονταν υπέρ της αποφασιστικής στάσης των ΗΠΑ και ότι σκόπευε να συνεννοηθεί με τις λοιπές χώρες της Κοινοπολιτείας για να καθορίσει τον τρόπο αντίδρασης. Η κυβέρνηση του Καναδά εξέταζε τη διάθεση μονάδων ναυτικού και δευτερευόντως αεροπορίας. Ευμενής και η στάση της Αργεντινής έναντι της Δημοκρατίας της Κορέας, σύμφωνα με τηλεγράφημα της εκεί Πρεσβείας μας.²⁸⁴

²⁷⁸ Parliamentary Debates, House of Commons, 5th series, vol. 476, col. 2159.

²⁷⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Παρίσι προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 757, 27 Ιουνίου 1950.

²⁸⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Πραιτόρια προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 1119, 01 Ιουλίου 1950.

²⁸¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3019, 01 Ιουλίου 1950.

²⁸² Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Κάιρο προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 8483, 01 Ιουλίου 1950.

²⁸³ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Οττάβα προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 6611, 30 Ιουνίου 1950.

²⁸⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Μπουένος Άιρες προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2274, 30 Ιουνίου 1950.

Ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Ελλάδος στον ΟΗΕ διαβίβασε τα κείμενα των δύο τελικών Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας (S/1501 και S/1511) καθώς και το σύνολο των προσχεδίων.²⁸⁵ Ενδεικτική της ατμόσφαιρας στα Ηνωμένα Έθνη και η παρατήρηση του, περί αιφνιδιασμού την 25η Ιουνίου, απογοήτευσης την επομένη και ανακούφισης και θετικής μεταστροφής των εντυπώσεων την 27η Ιουνίου μετά το μήνυμα του Προέδρου Truman και την υιοθέτηση του Ψηφίσματος S/1511.

Σε αντίστοιχη βολιδοσκόπηση των απόψεων των Μονίμων Αντιπροσώπων διαφόρων χωρών είχε προχωρήσει και η αμερικανική πλευρά αμέσως μετά την ολοκλήρωση της σύγκλησης του Συμβουλίου Ασφαλείας την 25η Ιουνίου. Οι απόψεις-θέσεις αυτές, ως επί το πλείστον υποστηρικτικές των αμερικανικών πρωτοβουλιών, εμπεριέχονταν σε συνοπτικό έγγραφο του State Department που κυκλοφόρησε στις 26 Ιουνίου 1950.²⁸⁶ Στο κείμενο αυτό δεν γίνεται καμία αναφορά στις ελληνικές θέσεις, καίτοι ο Austin και ο Κύρου διατηρούσαν φιλικές σχέσεις και συχνά αντάλλασαν απόψεις. Αντίθετα υπάρχουν οι συνοπτικές περιγραφές των θέσεων 18 χωρών συμπεριλαμβανομένης και της Τουρκίας. Σύμφωνα με το έγγραφο, ο Τούρκος Αντιπρόσωπος (Kural) υποστήριζε μια σκληρή στάση έναντι της βορειοκορεατικής εισβολής.

Στις 28 Ιουνίου, ο Αλέξης Κύρου, πιθανόν εκ δικής του πρωτοβουλίας καθόσον δεν βρέθηκε ανάλογη οδηγία στα αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών, απέστειλε προσωπική επιστολή στον Αμερικανό Μόνιμο Αντιπρόσωπο εκφράζοντας την αναγνώριση της σπουδαιότητας της Απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας και τη θετική του εντύπωση για το περιεχόμενο των δηλώσεων (μηνύματος) του Προέδρου Truman. Αυθημερόν ο Austin απήντησε με προσωπική επιστολή, ευχαριστώντας τον ομόλογο του. Οι επιστολές Κύρου - Austin διαβιβάστηκε στο Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών την ίδια ημέρα.²⁸⁷ Λίγο αργότερα διαβιβάστηκαν στην Αθήνα από τον Κύρου και οι πρώτες αντιδράσεις κρατών - μελών των Ηνωμένων Εθνών ²⁸⁸ που με τηλεγραφήματα των κυβερνήσεων τους (Αυστραλία,

²⁸⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2964, 28 Ιουνίου 1950.

²⁸⁶ FRUS, 1950, Vol VII, *the United States Representative at the United Nations (Austin) Ambassador to the Secretary of the State*, June 26, 1950, p 188-193.

²⁸⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2968, 28 Ιουνίου 1950.

²⁸⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2969, 28 Ιουνίου 1950.

Νέα Ζηλανδία, Ολλανδία) ανακοίνωσαν την υποστήριξη τους προς τις ενέργειες του Γενικού Γραμματέα. Ο Αντιπρόσωπος μας εκτιμούσε ότι οι χώρες αυτές θα συμμετείχαν ενεργώς στην εφαρμογή της Αποφάσεως S/1511 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Διαβίβασε επίσης και την πληροφορία ότι ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος της Ινδίας εκτιμούσε ότι ο Πρωθυπουργός της χώρας του θα ανακοίνωνε εκ των υστέρων τη στήριξη της απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας (επαληθεύτηκε αργότερα). Ο Έλληνας Μόνιμος Αντιπρόσωπος στα Ηνωμένα Έθνη, βιώνοντας εκ του σύνεγγυς τις αντιδράσεις των διαφόρων χωρών και αφουγκραζόμενος, λόγω εμπειρίας και σχέσεων, τις προσδοκίες των ΗΠΑ, επιθυμούσε να προκαταβάλει μια ένθερμη ελληνική υποστηρικτική -έστω και αόριστη- δήλωση. Πιθανόν δε, εκτιμώντας ως καθυστερημένη μια επίσημη ελληνική αντίδραση, να αποφάσισε να προχωρήσει με δική του πρωτοβουλία, στο επίπεδο του ομολόγου του (Austin), στην εκδήλωση ανεπίσημης αλλά ουσιαστικής στήριξης των αμερικανικών θέσεων με την προαναφερθείσα επιστολή του.

Στην Ελλάδα, οι εφημερίδες της 28ης Ιουνίου²⁸⁹ περιέγραφαν με ενθουσιασμό τις αποφάσεις του Προέδρου Truman για ενεργό εμπλοκή των ναυτικών και αεροπορικών δυνάμεων των ΗΠΑ προς κάλυψη (cover) και υποστήριξη (support) της Νοτίου Κορέας. Βέβαια, η ακριβής επιχειρησιακή και πρακτική σημασία αυτών των λέξεων δεν είχε γίνει ακόμη γνωστή. Αυτό όμως δεν εμποδίζει την πλειονότητα των ελληνικών εφημερίδων, ανεξαρτήτως πολιτικού χώρου, να εκδηλωθούν θετικά για την αμερικανική εμπλοκή. Το μήνυμα του Αμερικανού Προέδρου που δημοσιεύονταν αυτούσιο συγκέντρωνε εγκωμιαστικά σχόλια. Μικρότερης έκτασης αναφορά υπήρχε και για τη σύγκληση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Καίτοι η έκδοση των ελληνικών εφημερίδων δεν πρόλαβε την υιοθέτηση της Απόφασης S/1511, γίνονταν αναφορές στα προσχέδια της και ειδικά στη αμερικανικό, που καλούσε τις χώρες να συνδράμουν τη Δημοκρατία της Κορέας.

Γενικά οι εφημερίδες εστιάζονταν περισσότερο στη διεξαγωγή των επιχειρήσεων και δευτερευόντως στις δηλώσεις στήριξης των αμερικανικών ενεργειών από διάφορες χώρες. Ουδεμία αναφορά υπήρχε σε επίσημη ελληνική θέση ούτε όμως και σε αντίστοιχες δηλώσεις των κομμάτων. Χαρακτηριστικές είναι και σύντομες αναφορές, από διεθνή πρακτορεία, για εξέταση του ενδεχόμενου χρήσης

²⁸⁹ Βλέπε Εφημερίδες Εμπρός και Ελευθερία της 28 Ιουνίου 1950.

ατομικής βόμβας κατά της Βορείου Κορέας για τον άμεσο τερματισμό του πολέμου. Αναφορά επίσης συναντάμε για το διορισμό του Αμερικανού Επιτετραμμένου Minor, ως Αναπληρωτού Πρέσβη στην Αθήνα, μέχρι την άφιξη του John Peurifoy (σε αναμονή επικύρωσης της τοποθέτησης του από την Αμερικανική Γερουσία). Μικρής έκτασης αναφορά υπήρχε και για τις συνομιλίες του Υπουργού Συντονισμού Εμμανουήλ Τσουδερού με τους επικεφαλής της Αμερικανικής Οικονομικής Αποστολής, Paul Porter και του στρατηγού Reuben E. Jenkins της Joint U.S. Military Advancement and Planning Group (JUSMAPG), για θέματα που αφορούσαν το πρόγραμμα της βιομηχανικής ανασυγκροτήσεως της χώρας. Σχετικό και άκρως ενδιαφέρον το κύριο άρθρο της Εφημερίδος «Ελευθερία» από τον πολιτικό Ιωάννη Ζίγδη με τίτλο «Το Δράμα της Ελληνικής Ανασυγκροτήσεως: Η Αμερικανική Βοήθεια και η Διασπάθιση της». Το άρθρο περιέγραφε γλαφυρά και με αδιάσειστα στοιχεία την εκ μέρους της Ελλάδος, για πληθώρα λόγων, αποτυχία εκμετάλλευσης των κονδυλίων ανασυγκρότησης.

Αταραξία, Αμηχανία αλλά και Προβληματισμοί στην Αθήνα

Από τις εφημερίδες πληροφορούμαστε για συνάντηση εργασίας (27 Ιουνίου) μεταξύ του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, Φίλιππου Μανουηλίδη και εκπροσώπων του Γενικού Επιτελείου Στρατού (ΓΕΣ), με επικεφαλής τον Υπαρχηγό, Αντιστράτηγο Στυλιανό Κιτριλάκη.²⁹⁰ Η συνάντηση αφορούσε θέματα στρατολογίας καθώς ο τερματισμός των επιχειρήσεων επέτρεπε στην κυβέρνηση να εξετάσει τη χορήγηση αναστολών σε σπουδαστές και ευνοϊκές ρυθμίσεις για λοιπές ειδικές κατηγορίες στρατευσίμων. Επίσης εξετάστηκαν και θέματα, του υπό κατάρτιση νομοσχεδίου, που θα καθόριζε τις αρμοδιότητες του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης (ΓΕΕΘΑ). Στη ίδια στήλη γίνονταν αναφορά και στο βασικό πρόβλημα που ταλάντευε τις μετεμφυλιακές ελληνικές κυβερνήσεις και τη στρατιωτική ηγεσία: το μέγεθος των ενόπλων δυνάμεων σε συνάρτηση πάντα με τις δυνατότητες υποστήριξης τους από τον προϋπολογισμό του κράτους. Το δημοσίευμα αναγνώριζε την ύπαρξη αδιεξόδου καθώς οι νέες περικοπές που αποφασίστηκαν από το Υπουργείο Οικονομικών προκάλεσαν την αντίδραση της στρατιωτικής ηγεσίας αλλά και της κεντροδεξιάς αντιπολίτευσης. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, οι επιτελείς ενημέρωσαν τον Υπουργό Μανουηλίδη ότι με την απόφαση του Υπουργείου

²⁹⁰ Εφημερίδα Εμπρός, *Τα Στρατιωτικά Ζητήματα: η Χθεσινή Συνεργασία Επιτελείου-Υπουργού*, 28 Ιουνίου 1950, σελ 5.

Οικονομικών για τις νέες περικοπές, ζημιώνονταν η εθνική άμυνα της χώρας. Το ζήτημα των αμυντικών δαπανών εμφανίστηκε και την επομένη (29 Ιουνίου) με τη διάψευση εκ μέρους του Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως, Γεωργίου Παπανδρέου, της είδησης που ανεγράφη σε απογευματινή αθηναϊκή εφημερίδα περί παραίτησης του Αρχιστράτηγου Παπάγου λόγω διαφωνίας του για την περικοπή των αμυντικών κονδυλίων.²⁹¹ Ο Παπανδρέου τόνισε επίσης ότι η κατάρτιση του προϋπολογισμού δεν έχει ολοκληρωθεί καθώς βρίσκονταν ακόμη στο στάδιο της μελέτης. Αληθής η διάψευση του Αντιπροέδρου περί μη παραιτήσεως του Παπάγου καθώς και της μη ολοκλήρωσης εισέτι του προϋπολογισμού, αλλά υπαρκτές ήταν οι τριβές μεταξύ πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας για το μέγεθος, άρα και χρηματοδότηση, του στρατεύματος. Στη συζήτηση αυτή, περί του μεγέθους των ενόπλων δυνάμεων που συχνά ταλάνιζε το πολιτικό σκηνικό, ενεπλάκησαν και οι Αμερικανοί αντιπρόσωποι στην Ελλάδα με τα γεγονότα της Κορέας να γέρνουν τελικά την πλάστιγγα υπέρ των υποστηρικτών της διατήρησης ενός πολυάριθμου και πολυδάπανου, για τις ανάγκες και δυνατότητες της Ελλάδος, στρατεύματος.

Όπως έχουμε προαναφέρει οι ανησυχίες των Ελλήνων επιτελών δεν ήσαν αδικαιολόγητες. Παραπλεύρως της στήλης, με τις αναφορές στα θέματα των αμυντικών δαπανών, δημοσιεύονταν πληροφορίες για μεθοριακό επεισόδιο στη βουλγαροτουρκική μεθόριο. Στο περιστατικό αυτό, ομάδα Βουλγάρων στρατιωτών άνοιξε πυρ κατά του οχήματος που επέβαινε ο Τούρκος αντισυνταγματάρχης διοικητής της Αδριανουπόλεως (κινούμενο εντός του τουρκικού εδάφους), με αποτέλεσμα να φονευθεί ο υπασπιστής του και να τραυματιστεί ο ίδιος και ο οδηγός του οχήματος. Την ίδια επίσης ημέρα πληροφορούμαστε ότι πέντε Βούλγαροι, μεταξύ των οποίων και δύο έφεδροι ανθυπολοχαγοί, διήλθαν κρυφά την ελληνοβουλγαρική μεθόριο βορείως της Δράμας και παραδόθηκαν στις ελληνικές αρχές. Παρόμοια περιστατικά με εκατέρωθεν ανταλλαγές πυρών και διαφυγές προσώπων ήταν αρκετά συχνά στα βόρεια σύνορα μας. Αποτελούσαν μάλιστα και έναν από τους λόγους που η χώρα μας υποστήριζε τη συνέχιση της αποστολής της United Nations Special Committee on the Balkans (UNSCOB).

²⁹¹ Εφημερίδα Ελευθερία, *Το Θέμα των Αμυντικών Δαπανών Ενρίζεται εις το Στάδιον της Μελέτης*, 29 Ιουνίου 1950, σελ 5 και Εφημερίδα Εμπρός, *ο Αρχιστράτηγος Απειλεί Παραίτηση εάν Περικοπούν αι Αμυντικά Δαπάναι*, 29 Ιουνίου 1950, σελ 6.

Αναφορικά με τα γεγονότα της Κορέας οι ελληνικές εφημερίδες της 29ης Ιουνίου εστίαζαν στην απόφαση του Λονδίνου να θέσει μέρος του στόλου της υπό τις επιχειρησιακές διαταγές του MacArthur ενισχύοντας τον αποκλεισμό της χερσονήσου. Ουδαμού μέχρι στιγμής στην ελληνική ειδησιογραφία, παρουσιάζονταν σχόλιο, πολιτική δήλωση, αρθρογραφία που να προβάλλει προτάσεις για την ενδεδειγμένη αντίδραση στο Ψήφισμα της 27ης Ιουνίου του Συμβουλίου Ασφαλείας. Σημειωτέον ότι η εν συνεχεία έκκληση του Γενικού Γραμματέα, για υποστήριξη της Κορέας έγινε γνωστή στην Αθήνα τις μεσημβρινές ώρες της 30ης Ιουνίου.

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με το Σόλωνα Γρηγοριάδη, η απήχηση του νέου πολέμου ήταν σοβαρή αλλά δεν προκάλεσε πανικό στην κυβέρνηση. Κατά τον συγγραφέα, ο Πλαστήρας έδειχνε ολύμπια αταραξία που μεταδίδονταν και στους συνεργάτες του. Ο στρατηγός έλεγε: «Δεν πιστεύω στον παγκόσμιο πόλεμο και η κυβέρνηση μου θα μακροημερεύσει».²⁹² Η εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνεται και από την προσεκτική ανάγνωση των εφημερίδων. Ο Πλαστήρας θεωρούσε ότι είχε την υποστήριξη των Αμερικανών ενώ οι σχέσεις του με τη βασιλική οικογένεια γίνονταν καθημερινά και θερμότερες. Η εικόνα αυτή φάνηκε και από την τελετή του εορτασμού της ονομαστικής εορτής του Βασιλέα Παύλου στις 29 Ιουνίου στην Μητρόπολη με τους δύο ηγέτες να ανταλλάσσουν εγκάρδιους χαιρετισμούς με διαχυτικότητα.

Στη γειτονική Τουρκία, στις 28 Ιουνίου, ο Αμερικανός αντιστράτηγος H.L. McBride, επικεφαλής της Joint Military Mission for Aid to Turkey (JMMAT) κατόπιν αίτησης του έγινε δεκτός από τον Τούρκο Υπουργό Εξωτερικών, Fuad Köprülü, για να συζητήσουν την κατάσταση στις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις. Το πρώτο θέμα που συζητήθηκε στην συνάντηση των δύο ανδρών, σύμφωνα με το memorandum του αμερικανού στρατηγού²⁹³ ήταν το θέμα της Κορέας και ο Τούρκος Υπουργός ρωτήθηκε για τις αντιδράσεις της Άγκυρας στα γεγονότα. Ο Köprülü απάντησε ότι θεωρούσε θετική την στάση των ΗΠΑ και εκτιμούσε ότι η Μόσχα δεν θα προχωρούσε σε άμεσες στρατιωτικές ενέργειες. Συνέχισε λέγοντας ότι ακόμη και αν οι Σοβιετικοί επιθυμούσαν μια παγκόσμια σύγκρουση δεν θα επέλεγαν να την αρχίσουν στο συγκεκριμένο απομακρυσμένο και μη σημαντικό θέατρο επιχειρήσεων

²⁹² Σόλων Νεοκ. Γρηγοριάδης, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδος 1941-1974, τόμος τέταρτος, Δημιουργία και Πολιτική, 1950-1967*, (Εκδόσεις Κ. Καπόπουλος, Αθήνα, 1973), σελ 39-40.

²⁹³ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum of Conversation, by the Chief of the Joint Military Mission for Aid to Turkey (McBride)*, June 28, 1950, p 1275-1276.

της Κορέας. Στην ερώτηση του στρατηγού για τις στρατιωτικές αντιδράσεις της Άγκυρας, ο Υπουργός τόνισε ότι ο ίδιος με το ξέσπασμα των εχθροπραξιών ενημέρωσε άμεσα την κυβέρνηση ενώ το Γενικό Επιτελείο έλαβε όλα τα αναγκαία μέτρα (χωρίς περαιτέρω διευκρινήσεις). Πρόσθεσε δε ότι μέχρι στιγμής δεν είχαν λάβει χώρα συναντήσεις στο Υπουργικό Συμβούλιο ούτε στο Γενικό Επιτελείο για εξέταση της κατάστασης και τον καθορισμό στρατιωτικών ενεργειών και μέτρων. Η εντύπωση που αποκόμισε ο McBride ήταν ότι οι τουρκικές αρχές θεωρούσαν τα γεγονότα της Κορέας ως μια τοπική υπόθεση που δεν θα εξαπλώνονταν πέραν της κορεατικής χερσονήσου. Ο Τούρκος Υπουργός τον διαβεβαίωσε ότι ήταν πολύ ευχαριστημένος από τη θετική στάση που έλαβε η αμερικανική κυβέρνηση. Η συζήτηση εν συνεχεία περιστράφηκε σε θέματα των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων με τον στρατηγό να εκφράζεται ικανοποιητικά για τη νέα τουρκική στρατιωτική ηγεσία αλλά και να παρουσιάζει πλήθος παρατηρήσεων για την κατάσταση στο στράτευμα που επηρέαζαν αρνητικά τη μαχητική του ικανότητα.

Σχετικά με τη δήλωση του Köprülü για μη σύγκλιση υπουργικού ή στρατιωτικού συμβουλίου για εξέταση της καταστάσεως στη Κορέα, να σημειώσουμε ότι ούτε στην ελληνική πλευρά είναι καταγεγραμμένη μια τέτοια συνεδρίαση. Μέχρι τότε δεν υπάρχει καταγραφή συνάντησης του Κυβερνητικού Συμβουλίου,²⁹⁴ του Πολεμικού Συμβουλίου ούτε και του Ανωτάτου Στρατιωτικού Συμβουλίου, για εξέταση του θέματος της Κορέας. Αντίστοιχα και στο ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών δεν βρέθηκε έγγραφο που να καταδεικνύει τη σύγκλιση συνάντησης υπηρεσιακών παραγόντων για εξέταση του θέματος και τυχόν συνεπειών του. Παράδοση και η απουσία αμερικανικών διπλωματικών εγγράφων από την Πρεσβεία της Αθήνας προς το State Department την ίδια περίοδο.²⁹⁵ Το τελευταίο τηλεγράφημα της Πρεσβείας προ της εισβολής, αποστάλθηκε εκ μέρους του Αμερικανού Επιτετραμμένου Minor στις 09 Ιουνίου και αναφέρονταν στο μέλλον της United Nations Special Committee on the Balkans θεωρώντας εφικτό το πέρας των εργασιών της εντός του έτους.²⁹⁶ Το αμέσως επόμενο έγγραφο, μετά την εισβολή, στις 19 Ιουλίου, προέρχονταν από τον ίδιο αξιωματούχο και σχολίαζε τις δηλώσεις του

²⁹⁴ Έχουμε προαναφέρει τη συνάντηση του Κυβερνητικού Συμβουλίου της 26 Ιουνίου χωρίς επίσημη τουλάχιστον αναφορά στα γεγονότα της Κορέας.

²⁹⁵ FRUS, 1950, Vol V, *Greece*, 1950, p 335-444.

²⁹⁶ FRUS, 1950, Vol V, *the Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State*, June 09, 1950, p 377-378.

αποχωρήσαντος από την Ελλάδα, αμερικανού στρατηγού Van Fleet.²⁹⁷ Αντίστοιχη σιγή παρατηρείται και στη διακίνηση της αλληλογραφίας από την Αμερικανική Πρεσβεία στην Άγκυρα προς το State Department με το αμέσως επόμενο έγγραφο του προαναφερθέντος της 28ης Ιουνίου να έχει ημερομηνία 21 Ιουλίου.²⁹⁸

Ενώ οι ελληνικές εφημερίδες (όπως και του συνόλου των δυτικών χωρών) εκθείαζαν τη στάση του Προέδρου Truman, η αμερικανική κυβέρνηση, σε συνέχεια της Αποφάσεως της 27ης Ιουνίου του Συμβουλίου Ασφαλείας, για μη παροχή βοήθειας προς τη Βόρειο Κορέα, ενημέρωσε τα κράτη μέλη των Ηνωμένων Εθνών (μέσω των κατά τόπους Αμερικανικών Πρεσβειών) ότι από τις 28 Ιουνίου και ώρα 16.00 θα προχωρούσε σε πλήρη εμπορικό αποκλεισμό (embargo) αυτής της χώρας.²⁹⁹ Η ενημέρωση του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών πραγματοποιήθηκε στις 28 Ιουνίου μέσω της διακοίνωσης Ν 215 της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Αθήνα.³⁰⁰ Δύο ημέρες αργότερα ακολούθησε ανάλογη πληροφόρηση μέσω της Μόνιμης Αντιπροσωπείας μας στα Ηνωμένα Έθνη.³⁰¹

Πρώτες Αντιδράσεις των Αθηνών και η Έκκληση του Trygve Lie

Στο υπηρεσιακό επίπεδο του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, η πρώτη αντίδραση ήρθε στις 28 Ιουνίου. Ο Μόνιμος Υφυπουργός Εξωτερικών, Ιωάννης Πολίτης, με τηλεγράφημα του³⁰² εξουσιοδότησε την Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον να ανακοινώσει αρμοδίως στις αμερικανικές αρχές ότι η απόφαση των ΗΠΑ για ναυτική και αεροπορική βοήθεια στην Κορέα είχε βαθύτατη θετική απήχηση και τόνωσε το αίσθημα πραγματικής προστασίας των απειλούμενων χωρών καθώς ήταν αποφασιστικής σημασίας για την αναχαίτιση των έκνομων και ύπουλων ενεργειών. Ο Μόνιμος Υφυπουργός με την οδηγία αυτή αφενός ήθελε να καταγραφεί η ελληνική υποστηρικτική θέση έναντι της Ουάσινγκτον και αφετέρου προσπαθούσε να καταδείξει την εντύπωση της απειλής κατά της ίδιας της χώρας που διακατείχε τις

²⁹⁷ FRUS, 1950, Vol V, *the Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State*, June 09, 1950, p 380-382.

²⁹⁸ FRUS, 1950, Vol V, *Turkey*, 1950, p 1224-1354.

²⁹⁹ FRUS, 1950, Vol VII, *the Secretary of the State to Certain Diplomatic Missions*, June 28, 1950, p 223.

³⁰⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Διακοίνωση Ν 215 της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Αθήνα προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα άνευ αριθμού, 28 Ιουνίου 1950.

³⁰¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα άνευ αριθμού, 28 Ιουνίου 1950.

³⁰² Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον, τηλεγράφημα 37865, 28 Ιουνίου 1950.

ελληνικές κυβερνήσεις. Αναμφισβήτητα η πλειονότητα του πολιτικού κόσμου (όπως και το στράτευμα) θεωρούσε ότι η Ελλάδα βρίσκονταν στη πρώτη γραμμή των απειλούμενων από τους κομμουνιστές χωρών. Βέβαια η άποψη αυτή, τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, δεν συγκέντρωνε την αποδοχή των αμερικανών αναλυτών (τουλάχιστον ως προς την ένταξη της Ελλάδος στις άμεσες προτεραιότητες των σοβιετικών προθέσεων). Την 29η Ιουνίου, ο Έλληνας Πρέσβης μετέφερε στον εκπρόσωπο του State Department την ικανοποίηση των Αθηνών για τη στάση της Ουάσινγκτον για να εισπράξει τις αναμενόμενες αμερικανικές ευχαριστίες.

Την ίδια ημέρα (29 Ιουνίου), ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών, υπό το πρίσμα των νέων διεθνών εξελίξεων αναθεώρησε την απόφαση για υποστήριξη πρότασης διακοπής των εργασιών της United Nations Special Committee on the Balkans (UNSCOB).³⁰³ Στις νέες οδηγίες που απέστειλε στον Αμερικανό Αντιπρόσωπο στην Επιτροπή γίνονταν λόγος για «κινήσεις στρατευμάτων των συμμάχων της Μόσχας στα Βαλκάνια». Ο Acheson, υπό τις παρούσες συνθήκες θεωρούσε πλέον ως πρόωρη και μη συνετή την απόσυρση της UNSCOB. Τόνιζε επίσης ότι μια τέτοια ενέργεια θα προκαλούσε αισθήματα ανησυχίας και ανασφάλειας στην Ελλάδα. Να σημειωθεί ότι στα αρχεία της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού δεν γίνεται λόγος για πληροφορίες κινήσεων στρατευμάτων των βορείων χωρών την περίοδο εκείνη και ιδίως της Βουλγαρίας, η απειλή εκ μέρους της οποίας θεωρούνταν ως η σοβαρότερη.³⁰⁴ Ανάλογες όμως πληροφορίες περί κινήσεων βουλγαρικών στρατευμάτων, θα επικαλεστεί, λίγο αργότερα, ο Αρχιστράτηγος Παπάγος στο Πολεμικό Συμβούλιο της 06ης Ιουλίου.

Στις 29 Ιουνίου (ώρα αποστολής η 20.21-ώρα Νέας Υόρκης), ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών απεύθυνε προσωπική πανομοιότυπη έκκληση προς τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών για να ενεργήσουν σύμφωνα με το Ψήφισμα S/1511.³⁰⁵ Η επιστολή έκανε αναφορά στο Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας που

³⁰³ FRUS, 1950, Vol V, *the Secretary of the State to the United States Representative on the United Nations Special Committee on the Balkans (Patterson) at Geneva*, June 29, 1950, p 379.

³⁰⁴ Επαρκώς δικαιολογημένα λόγω μεγέθους και ικανοτήτων του βουλγαρικού στρατού και αεροπορίας και ένεκα του αυξημένου αριθμού μεθοριακών επεισοδίων.

³⁰⁵ Trygve Lie, Secretary General, «*I have the honor to call the attention of your Governor to the Resolution adopted by the Security Council at its 474th meeting on 27th June 1950 which recommends that the members of the UN furnish such assistance to the Republic of Korea as may be necessary to repel the armed attack and to restore international peace and security in the area in the event that your Government is in the position to provide assistance it would facilitate the implementation of the Resolution if you were to be so good as to provide me with an early reply as to the type of assistance I*

συνιστούσε στα μέλη να παρέξουν στη Δημοκρατία της Κορέας την αναγκαία βοήθεια για την απώθηση της ένοπλης επίθεσης και την αποκατάσταση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας στην περιοχή. Επεσήμανε ότι στην περίπτωση που οι κυβερνήσεις των κρατών-μελών θα παρείχαν ανάλογη βοήθεια, αυτό θα διευκόλυνε την εφαρμογή του Ψηφίσματος. Ο Trygve Lie κατέληγε με την παράκληση της έγκαιρης διαβίβασης σε αυτόν κάθε προσφοράς την οποία και θα προωθούσε στο Συμβούλιο Ασφαλείας και στη Δημοκρατία της Κορέας. Με την επιστολή αυτή, ο Γενικός Γραμματέας, επί της ουσίας καλούσε κάθε κυβέρνηση να εκπληρώσει τις συμβατικές υποχρεώσεις έναντι των Ηνωμένων Εθνών και να ενημερώσει τον ίδιο για το είδος της βοήθειας που το κράτος θα επέλεγε να παράσχει. Το τηλεγράφημα του Γενικού Γραμματέα λήφθηκε στην Αθήνα λίγο πριν το μεσημέρι της 30ης Ιουνίου και καθιστούσε επιτακτική την κυβερνητική απάντηση. Ταυτόχρονα και ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος μας στη Νέα Υόρκη διαβίβασε την επιστολή του Trygve Lie στο Υπουργείο Εξωτερικών.³⁰⁶

Λίγες ώρες αργότερα, ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος μας επανήλθε με νέο μήνυμα του ³⁰⁷ από τη Νέα Υόρκη, προτείνοντας την εξουσιοδότηση του για να ανακοινώσει στο Γενικό Γραμματέα ότι οι αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας τυγχάνουν της απόλυτης έγκρισης της ελληνικής κυβέρνησης και η οποία ήταν πρόθυμη να παράσχει πάσα δυνατή συνδρομή αλλά λόγω της αποστάσεως και των συνθηκών αυτή θα ήταν ηθικής μορφής. Ο Κύρου προέβαλε το γεγονός ότι αρκετοί Μόνιμοι Αντιπρόσωποι άλλων χωρών είχαν ήδη προβεί σε ανάλογες ενέργειες. Επίσης επανέφερε την πρόταση που είχε διατυπώσει και σε προηγούμενο τηλεγράφημα του,³⁰⁸ αλλά δεν είχε ακόμη εισακουστεί, περί δημόσιας δήλωσης του Έλληνα Πρωθυπουργού ή επιστολής υποστηρικτικού τηλεγραφήματος προς τον Πρόεδρο Truman. Εντύπωση ίσως προξενεί το γεγονός ότι ο Κύρου, καίτοι ένθερμος οπαδός της σθεναρής υποστηρικτικής γραμμής προς την Ουάσινγκτον, ουσιαστικά με την τηλεγραφική του εισήγηση έκανε λόγο για βοήθεια ηθικής μορφής. Η θέση αυτή πιθανόν προέρχονταν από τις πληροφορίες-εκτιμήσεις του ιδίου για τις αμερικανικές

shall transmit the reply to the Security Council and to the Government of the Republic of Korea». Lake Success, June 29 (20.21), 1950.

³⁰⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2993, 30 Ιουνίου 1950.

³⁰⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2996, 30 Ιουνίου 1950.

³⁰⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2961, 27 Ιουνίου 1950.

προσδοκίες για τη στάση της Ελλάδος. Επίσης πηγαζαν και από την κατανόηση του τεραστίου κόστους μιας ενδεχόμενης στρατιωτικής συνδρομής σε συνάρτηση με την απελπιστική οικονομική κατάσταση της χώρας, θέση που μάλλον αποτελούσε και την κυρίαρχη τάση της ελληνικής πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας τις πρώτες ημέρες των γεγονότων. Ο Έλληνας διπλωμάτης στα Ηνωμένα Έθνη, αποδεικνύονταν -σε σωρεία περιπτώσεων- ότι διέθετε γνώσεις, διεθνή εμπειρία, είχε δυνατότητες επαφών με υψηλόβαθμα στελέχη ξένων κυβερνήσεων και δεν δίσταζε να εκφράζει τις απόψεις του, ακόμη και χωρίς αυτές να έχουν ζητηθεί, προς τους φυσικούς του προϊσταμένους. Γενικότερα, ο Κύρου στην υπηρεσιακή του καριέρα, επεδείκνυε τάσεις προώθησης, ίσως και επιβολής των στοιχειοθετημένων απόψεων του στις συχνά άτολμες πολιτικές ηγεσίες. Στο τρίτο τηλεγράφημα του εκείνη την ημέρα,³⁰⁹ ενημέρωνε τους προϊσταμένους του για σωρεία νομικών και διαδικαστικών ζητημάτων που είχαν ανακύψει κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Στις 28 Ιουνίου, σύμφωνα με τηλεγράφημα του State Department προς την Αμερικανική Πρεσβεία στο Λονδίνο, οι ΗΠΑ εξέφραζαν την ικανοποίηση τους από τις δηλώσεις Attlee για διάθεση πολεμικών σκαφών. Παράλληλα εξέφραζαν την ελπίδα ότι Αυστραλία, Καναδάς, Γαλλία και Ολλανδία, θα προσέφεραν υλική βοήθεια προς τη Νότιο Κορέα. Για τις δύο πρώτες χώρες υπήρχαν ενδείξεις ότι θα διέθεταν και στρατιωτική συνδρομή (δεν υπήρχαν πληροφορίες για το είδος της συνδρομής).³¹⁰ Στο τηλεγράφημα αυτό τονίζονταν ότι μελλοντικές συνεισφορές θα έπρεπε να εμφανίζονται ως ενέργειες υποστήριξης των Ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας και όχι ως βοήθεια προς τις ένοπλες δυνάμεις των ΗΠΑ. Ο Αμερικάνος Μόνιμος Αντιπρόσωπος στις 28 Ιουνίου ανέφερε στον Acheson για μια σωρεία ερωτημάτων που απεύθυναν ανεπίσημα συνάδελφοι του στα Ηνωμένα Έθνη για την επιζητούμενη εκ μέρους των ΗΠΑ βοήθεια καθώς και για τις διαδικασίες τυχόν προσφορών σε εφαρμογή της απόφασης S/1511.³¹¹

Όμως η στρατιωτική κατάσταση στη χερσόνησο της Κορέας συνεχώς χειροτέρευε για τις δυνάμεις της Σεούλ παρά την έναρξη αεροπορικών επιχειρήσεων

³⁰⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2997, 27 Ιουνίου 1950.

³¹⁰ FRUS, 1950, Vol VII, *the Secretary of the State to the Embassy in the United Kingdom*, June 28, 1950, p 223.

³¹¹ FRUS, 1950, Vol VII, *the United States Representative to the United Nations (Austin) to the Secretary of the State*, June 28, 1950, p 223-224.

εκ μέρους της αμερικανικής αεροπορίας σύμφωνα και με τις αποφάσεις του Αμερικανού Προέδρου στο Blair House (βράδυ 26ης Ιουνίου). Η αμερικανική στρατιωτική αποστολή, υπό τον ταξίαρχο John Church, που εσπευσμένα αναπτύχθηκε στην Κορέα για να προβεί σε αξιολόγηση της καταστάσεως, ενημέρωσε τον στρατηγό MacArthur ότι μόνο με την ανάπτυξη χερσαίων αμερικανικών στρατευμάτων θα ήταν δυνατή η απώθηση των βορειοκορεατικών στρατευμάτων και η αποκατάσταση της μεθορίου στον 38ο Παράλληλο.³¹² Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε και ο στρατηγός MacArthur κατά την ολιγόωρη επίσκεψη του στην Κορέα στις 29 Ιουνίου. Κατόπιν σύσκεψης του National Security Council στο Λευκό Οίκο τις απογευματινές ώρες της ίδιας ημέρας, ο Πρόεδρος ενέκρινε τις οδηγίες του Joint Chiefs of Staff προς τον στρατηγό MacArthur. Ο στρατηγός είχε πλέον την εξουσιοδότηση να παράσχει λογιστική υποστήριξη στη Σεούλ, να εμπλέξει τις αεροπορικές και ναυτικές δυνάμεις των ΗΠΑ για την υποστήριξη των νοτιοκορεατικών στρατευμάτων, να προσβάλει στόχους και πέραν του 38ου Παραλλήλου και θα μπορούσε να κάνει περιορισμένη χρήση αμερικανικών χερσαίων στρατευμάτων. Επιπλέον εξουσιοδοτείτο για την πλήρη χρήση χερσαίων στρατευμάτων για τη διατήρηση του προγεφυρώματος του Pusan. Έλαβε επίσης την εντολή να εμποδίσει εισβολή ή επίθεση κατά της Φορμόζας από τις κομμουνιστικές δυνάμεις και ταυτόχρονα να εμποδίσει αντίστοιχες ενέργειες των εθνικιστών κατά της ηπειρωτικής Κίνας. Στις οδηγίες του Joint Chiefs of Staff προς τον MacArthur διευκρινίζονταν ότι οι παραπάνω εξουσιοδοτήσεις δεν σήμαιναν την εμπλοκή αμερικανικών στρατευμάτων σε πολεμικές ενέργειες κατά σοβιετικών στρατευμάτων σε περίπτωση που αυτά επενέβαιναν στην Κορέα.³¹³

Οι ελληνικές εφημερίδες της 30ης Ιουνίου εξακολουθούσαν να έχουν στην πρώτη σελίδα ανταποκρίσεις σχετικά με τον πόλεμο της Κορέας. Προέβαλαν επίσης το θέμα του βέλτιστου τρόπου χρήσης των δυνάμεων που αναμένονταν να διατεθούν στα Ηνωμένα Έθνη σε απάντηση της σχετικής επιστολής-έκκλησης του Γενικού Γραμματέα προς τα κράτη-μέλη. Αναφορά γίνονταν και σε μη επιβεβαιωμένες πληροφορίες, προερχόμενες από δυτικές υπηρεσίες πληροφοριών, για κινήσεις σοβιετικών στρατευμάτων εγγύς της Γιουγκοσλαβίας, Τουρκίας και Ιράν. Στην

³¹² FRUS, 1950, Vol VII, *the Ambassador in Korea (Muccio) to the Secretary of the State of the State*, June 28, 1950, p 210-211.

³¹³ FRUS, 1950, Vol VII, *the Joint Chiefs of Staff to the Commander in Chief Far East (MacArthur)*, June 29, 1950, p 240-241.

τελευταία σελίδα της «Ελευθερίας» διαβάζουμε ότι σύμφωνα με δηλώσεις του Υπουργού Άμυνας Μανουηλίδη, οι δαπάνες του στρατού θα περιορίζονταν ως αποτέλεσμα της μείωσης της δυνάμεως του κατόπιν της συντριβής των συμμοριτών και της ειρηνικής περιόδου στην οποία είχε εισέλθει πλέον η χώρα. Ο Υπουργός διέψευσε επίσης τις φήμες περί διαφωνίας μεταξύ Αρχιστρατήγου και κυβερνήσεως ή του ιδίου. Στη πρώτη σελίδα του ιδίου φύλου και στα σχόλια του εκδότη, υπό την επικεφαλίδα «ελεύθερα», κατακρίνονταν η «δεξιά» παράταξη για τη δημοκοπική και αντεθνική τάση που κρατούσε στο θέμα των αμυντικών δαπανών, υπονοώντας τις κατηγορίες που αυτή εκτόξευε για τη σε εξέλιξη ευρισκόμενη διαδικασία μείωσης της δυνάμεως και των δαπανών για το στράτευμα.³¹⁴ Στο αντίθετο μήκος κύματος οι εφημερίδες της «δεξιάς», με την εφημερίδα «Εμπρός» στο κύριο άρθρο της στην πρώτη σελίδα, να επισείει τους κινδύνους της μείωσης των αμυντικών δαπανών.³¹⁵ Η εφημερίδα ασκούσε κριτική, όχι μόνο κατά της κυβέρνησης αλλά και κατά των Αμερικανών που «μέσω λογιστικής και προπαίδειας» αρνούνταν την αναγκαία -ένεκα των έκρυθμων γεγονότων- ενίσχυση του ελληνικού στρατού. Η εφημερίδα μάλιστα έκανε λόγο για την ανάγκη διάθεσης υλικών (υπονοεί μέσω βοήθειας των ΗΠΑ) για παράταξη 20 ελληνικών μεραρχιών, αριθμός εξωπραγματικά πέραν των δυνατοτήτων της χώρας μας. Η εφημερίδα προέβαλε το ενδεχόμενο της επανάληψης της βορειοκορεατικής εισβολής, αυτή τη φορά σε ελληνικό έδαφος, άποψη ευρέως αποδεκτή που αποτελούσε και διαρκή ανησυχία της ηγεσίας του ελληνικού στρατεύματος.

Τα γεγονότα της Κορέας είχαν όμως ως αποτέλεσμα και την επιτάχυνση των διαδικασιών στα νομοθετικά σώματα των ΗΠΑ για την έγκριση παροχής οπλικών συστημάτων προς τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Η διάθεση οπλικών συστημάτων στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης, μέλη της Ατλαντικής Συμμαχίας, σε συνδυασμό με τις πιεστικές ανάγκες των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων στην Κορέα το επόμενο διάστημα, αναμφισβήτητα περιορίζε σημαντικά τον αριθμό των αμυντικών μέσων που μπορούσαν να διατεθούν σε τρίτες κράτη (όπως η Ελλάδα και Τουρκία).

Η Ελληνική Απάντηση στα Ψηφίσματα και στην Έκκληση

³¹⁴ Εφημερίδα Ελευθερία, 30 Ιουνίου 1950, σελ 1 και 4.

³¹⁵ Εφημερίδα Εμπρός, «Ο Επιμηθέας και ο Στρατάρχης», 30 Ιουνίου 1950, σελ 1.

Στην Ελλάδα, η τηλεγραφική έκκληση του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ της 28ης Ιουνίου προκάλεσε την άμεσο αντίδραση του Υπουργείου Εξωτερικών που με κατεπείγον τηλεγράφημα του προς τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας στη Νέα Υόρκη (30 Ιουνίου), κοινοποιήθηκε επίσης και προς τις Ελληνικές Πρεσβείες, ζητούσε τη γνωστοποίηση των προσφορών των άλλων χωρών.³¹⁶ Προφανώς οι ενδεχόμενες συνδρομές τρίτων χωρών, μάλιστα στο τηλεγράφημα γίνονταν λόγος για κράτη παρόμοιων δυνατοτήτων της Ελλάδος, θα αποτελούσαν πολύτιμο βοήθημα στην κατάρτιση της αντίστοιχης ελληνικής απάντησης προς το αίτημα του Γενικού Γραμματέα. Ο Κύρου από τη Νέα Υόρκη αγωνίζονταν για να πετύχει μια άμεση και θερμή δήλωση συμπαράστασης της ελληνικής κυβέρνησης και στις 01 Ιουλίου τηλεγράφησε στην Αθήνα προτείνοντας ο Πρωθυπουργός να ενημερώσει τον Γενικό Γραμματέα για τις θέσεις της Ελλάδος.³¹⁷ Ενισχυτικά ανέφερε ότι ανάλογα έπραξε ήδη ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών ο οποίος και τόνισε ότι η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας ενισχύει την εμπιστοσύνη των κρατών προς τον Οργανισμό. Ο Κύρου πρότεινε επίσης, πλέον της ήδη προταθείσας δικής του εξουσιοδότησης διακοίνωσης της ελληνικής συμπαράστασης προς το Γενικό Γραμματέα, τη διαβίβαση τηλεγραφήματος εκ μέρους του Προέδρου της Κυβερνήσεως, προσωπικά προς το Trygve Lie. Θεωρούσε δε χρήσιμο το μήνυμα αυτό να συνοδεύεται και από μια ελληνική απόφαση για απαγόρευση εξαγωγών προς τη Βόρειο Κορέα. Μια ανάλογη απόφαση για embargo, ουδεμία οικονομική επιβάρυνση θα επέφερε στη χώρα μας καθώς το εμπόριο μας με τη Βόρειο Κορέα ήταν ουσιαστικά ανύπαρκτο, πλην όμως θα είχε ηθική σημασία στη στήριξη των αποφάσεων του Οργανισμού καθώς και στη προβολή της χώρας ως πρόθυμης συνοδοιπόρου των δυτικών δυνάμεων.

Ήδη όμως η κυβέρνηση, από τις 30 Ιουνίου, είχε αρχίσει να αναζητεί το τρόπο απάντησης της Ελλάδος στις αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας. Από τα αρχεία του Υπουργείου Εξωτερικών πληροφορούμεθα ότι το Υπουργικό Συμβούλιο συνεδρίασε την 30 Ιουνίου, εξέτασε τις εξελίξεις στο θέμα της Κορέας και αποφάσισε την απαγόρευση εξαγωγών πάσης φύσεως προς την Βόρειο Κορέα. Σύμφωνα με την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (Πράξη 530 της 30ης Ιουνίου 1950), η

³¹⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, τηλεγράφημα 37901, 30 Ιουνίου 1950.

³¹⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3000, 01 Ιουλίου.

απαγόρευση τέθηκε σε ισχύ την ίδια ημέρα. Η Γραμματεία του Υπουργικού Συμβουλίου ενημέρωσε επίσημα το Υπουργείο Εξωτερικών διαβιβάζοντας επίσημα την απόφαση στις 07 Ιουλίου. Όμως το Υπουργείο Εξωτερικών ήταν ενήμερο, γεγονός που φαίνεται από το εσωτερικό έγγραφο (03 Ιουλίου) με το οποίο η Γ' Πολιτική Διεύθυνση ενημέρωσε τη Διεύθυνση Οικονομικών Υποθέσεων του Υπουργείου.³¹⁸ Παράλληλα έδωσε οδηγίες στη Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας στα Ηνωμένα Έθνη (05 Ιουλίου) να ανακοινώσει στον Γενικό Γραμματέα την ελληνική απόφαση για το embargo.³¹⁹ Η ελληνική ανακοίνωση διαβιβάστηκε στον Γενικό Γραμματέα την ίδια ημέρα³²⁰ και είχε ως εξής:

«Further to the Cablegram dated 30 June addressed to you by Prime Minister and Minister of Foreign Affairs of Greece, I have the honor to inform that the Greek Government has decided in accordance with Resolutions 473 and 474 of the Security Council to institute an embargo to all Greek exports to the North Korean area.»

Τρεις ημέρες αργότερα (08 Ιουλίου), το Υπουργείο Εξωτερικών ενημέρωσε επίσημα την Αμερικανική Πρεσβεία³²¹ που απήντησε αυθημερόν με τη ρηματική διακοίνωση Ν 6 (1950),³²² εκφράζοντας τη ευαρέσκεια της για την ελληνική απόφαση του embargo.

Ελλείψει επίσημων καταγραφών στα αρχεία του Υπουργικού Συμβουλίου³²³ για την 30 Ιουνίου, ή άλλης υπηρεσιακής πληροφόρησης δεν έγινε δυνατόν να διαπιστωθεί αν στο Υπουργικό Συμβούλιο συζητήθηκε, πλέον του embargo και το αίτημα του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών που είχε παρελήφθη από το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών τις πρωινές ώρες εκείνης της ημέρας. Από δημοσιεύσεις των αθηναϊκών εφημερίδων της 1ης Ιουλίου διαφαίνεται ότι η απάντηση στο αίτημα του Γενικού Γραμματέα θα εξετάζονταν στο Υπουργικό Συμβούλιο την ίδια ημέρα (01 Ιουλίου). Μάλιστα δημοσίευμα της εφημερίδος

³¹⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Διεύθυνση Οικονομικών Υποθέσεων, έγγραφο 38142, 03 Ιουλίου 1950.

³¹⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, τηλεγράφημα 38320, 05 Ιουλίου 1950.

³²⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3064, 05 Ιουλίου.

³²¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Αμερικανική Πρεσβεία Αθηνών, έγγραφο 38754, 08 Ιουλίου 1950.

³²² Αρχεία ΥΠΕΞ, Αμερικανική Πρεσβεία Αθηνών προς ΥΠΕΞ, διακοίνωση Ν6, 08 Ιουλίου 1950.

³²³ Τηρούνται από τη Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης.

«Ελευθερία» ανέφερε ότι η διαβίβαση της ελληνικής απάντησης καθυστέρησε καθώς θα έπρεπε να εγκριθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο που θα συνεδρίαζε τις μεσημβρινές ώρες της 1ης Ιουλίου. Οι εφημερίδες εκείνης της ημέρας, φιλοξενούσαν δηλώσεις του αντιπροέδρου της Κυβέρνησης, Γεωργίου Παπανδρέου, (έγιναν τις απογευματινές ώρες της 30 Ιουνίου) που ανέφεραν:³²⁴

«Η Ελλάδα, μέλος του ΟΗΕ, επιδοκιμάζει ανεπιφυλάκτως τα άμεσα και θετικά μέτρα, που έλαβε και λαμβάνει το Συμβούλιο Ασφαλείας προς αντιμετώπιση της απροκλήτου εκδηλωθείσης επιθέσεως κατά της Δημοκρατίας της Κορέας. Η Ελλάς υπήρξε θύμα απροκλήτου επιθέσεως και είναι εις θέσιν να εκτιμήσει κατ' αξίαν την έμπρακτον άμυνα εναντίον των επιχειρούντων την επίθεσιν. Αι δημοκρατίαι έπαυσαν πλέον να αντιμετωπίζουν με ημίμετρα την επιβουλή εναντίον των ελευθέρων εθνών. Ελάττωμα των δημοκρατιών ήταν να λαμβάνουν ημίμετρα να ενεργούν πολύ ολίγον και πολύ αργά. Δια πρώτην φοράν λαμβάνουν άμεσα και αποφασιστικά μέτρα αμύνης. Ανέκαθεν υποστηρίζαμεν ότι εις αναλόγους περιπτώσεις επιβάλλεται η άμεσος διάθεσις του μάξιμουμ δια να υπάρξει το μίνιμουμ του χρόνου και θυσιών. Μόνον τοιουτοτρόπως δύναται να προστατευθεί αποτελεσματικώς η ειρήνη και η ελευθερία.»

Τελικά, η επίσημη λακωνική ελληνική απάντηση,³²⁵ με την υπογραφή του Πρωθυπουργού Πλαστήρα, προφανώς και με την έγκριση και των υπολοίπων δύο συγκυβερνώντων κομμάτων, Κόμματος Φιλελευθέρων του Σοφοκλή Βενιζέλου και του Δημοκρατικού Σοσιαλιστικού Κόμματος του Γεωργίου Παπανδρέου, διαβιβάστηκε στο Γενικό Γραμματέα των ΗΕ τις πρωινές ώρες της 1ης Ιουλίου. Η ελληνική απάντηση ανέφερε:³²⁶

³²⁴ Εφημερίδα Ελευθερία, Ο Παπανδρέου Επιδοκιμάζει την Απόφασιν του Συμβουλίου Ασφαλείας δια την Ν. Κορέαν, Καθυστερεί η Ελληνική Απάντησις προς τον ΟΗΕ, 01 Ιουλίου 1950, σελ 4.

³²⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ προς Secretary General UNO, έγγραφο 38030, 01 Ιουλίου 1950.

³²⁶ Στις εφημερίδες της εποχής εκείνης (δημοσιεύθηκε στις 02 Ιουλίου) η απάντηση του Πλαστήρα ανέφερε: «Μετά βαθείας ικανοποιήσεως η ελληνική κυβέρνηση ειληροφορήθη τας υπ. Αριθμ. 473 και 474 αποφάσεις και συστάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας αποβλέπουσας εις την προστασίαν της Νοτίου Κορέας εναντίον της επιχειρουμένης κατ' αυτής επιθέσεως ως και εις αποκατάστασιν της ειρήνης και ασφαλείας και δηλοί ότι η Ελλάς είναι έτοιμη να συμβάλει εις την προσπάθειαν του ΟΗΕ εντός των ορίων των επιτρεπομένων υπό των ειδικών συνθηκών, υφ' ας, ως γνωστόν διατελεί. Εδώσαμεν οδηγίας εις τον εν Λέϊκ Σαζές μόνιμον αντιπρόσωπον της Ελλάδος, ίνα ευρίσκεται εν επαφή μετά της υμετέρας εξοχότητος επί του ζητήματος.»

«Thanks your communication of June 29th. It is with deep satisfaction that the Greek Government was informed of resolutions and recommendations No 473 and 474 of Security Council aiming at protection of South Korea against attempted aggression and restoring of peace and security and declares that Greece is ready to contribute to efforts UN within such limits as her well known present special circumstances would permit. We are instructing our permanent delegate at Lake Success to keep in touch with her Excellency on the matter.»

PLASTIRAS.

Στο μήνυμα του, ο Έλληνας πρωθυπουργός εξέφραζε την ικανοποίηση για τα Ψηφίσματα και Συστάσεις των 473 και 474 Συναντήσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας και δήλωνε ότι η χώρα ήταν έτοιμη να συνεισφέρει στις προσπάθειες των Ηνωμένων Εθνών στο πλαίσιο όμως που οι γνωστές ειδικές περιστάσεις θα της το επέτρεπαν. Συγχρόνως έδινε οδηγίες στον Μόνιμο Αντιπρόσωπο μας στον Οργανισμό να είναι σε επαφή με τον Γενικό Γραμματέα για το θέμα της Κορέας. Η ανάγνωση του μηνύματος φανέρωνε την υποστήριξη των Ψηφισμάτων εκ μέρους της χώρας μας και την επιθυμία της να ενισχύσει τις προσπάθειες των Ηνωμένων Εθνών υπονοώντας όμως ότι υπό τις παρούσες συνθήκες, κάθε συνδρομή θα ήταν πρακτικά αδύνατη ή περιορισμένη. Η ελληνική απάντηση, επί της ουσίας κινούνταν στις προτάσεις του Κύρου, χωρίς να εξειδικεύει το είδος της συνδρομής και χωρίς όμως να περιορίζει αυτήν μόνο σε ηθικής μορφής υποστήριξη, όπως είχε προτείνει ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος μας. Άρα η κυβέρνηση διατηρούσε μια σχετική ευελιξία για το είδος της συνδρομής που θα επέλεγε, αναμένοντας να αξιολογήσει τις κινήσεις άλλων παραπλήσιων χωρών και ενδεχομένως επιθυμώντας να εξετάσει το θέμα πληρέστερα, ίσως ακόμη και σε επαφή με την Αμερικανική Πρεσβεία. Δεν βρέθηκε καμία καταγραφή συζήτησης του θέματος της απάντησης προς τον Γενικό Γραμματέα και πολύ δε περισσότερο έγκρισης της απάντησης από το Κυβερνητικό Συμβούλιο ή σε οποιοδήποτε άλλο όργανο την 30η Ιουνίου ή 01η Ιουλίου.

Μια διαφωτιστική αναφορά για το παρασκήνιο της αποφάσεως γίνονταν σε δημοσίευμα της φιλοκυβερνητικής εφημερίδας «Ελευθερία» της 02 Ιουλίου.³²⁷ Το

³²⁷ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Ελλάς Δηλοί ότι Προσχωρεί εις τας Αποφάσεις του ΟΗΕ*, 02 Ιουλίου 1950, σελ 6.

δημοσίευμα, επικαλούμενο έγκυρες κυβερνητικές πηγές αποκάλυπτε ότι η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης ήταν ομόφωνη και δεν τέθηκε το ζήτημα προς λεπτομερή συζήτηση ή ψηφοφορία. Σύμφωνα με την εφημερίδα, υπήρχε πλήρης ομοφωνία των τριών συγκυβερνώντων κομμάτων για την εξωτερική πολιτική της Ελλάδος στο πλευρό των δυτικών δυνάμεων, στάση που περιγράφονταν και στο πρακτικό των κεντρώων κομμάτων της 12ης Μαρτίου επί των προβλέψεων του οποίου κινείτο η ελληνική κυβέρνηση. Διέψευδε επίσης τη φήμη ότι διατυπώθηκαν θέσεις για ουδετερότητα της Ελλάδος. Βέβαια, η στήλη αναγνώριζε ότι η υποστήριξη της Ελλάδος που δίδονταν με αυτήν την απάντηση ήταν καθαρά ηθικού χαρακτήρα κάνοντας μάλιστα έναν περίεργο και αστήρικτο διαχωρισμό μεταξύ εθνών που τους ζητήθηκε υλική βοήθεια (Βρετανία, χώρες Κοινοπολιτείας) και λοιπών που δεν ζητήθηκε υλική τοιαύτη. Κατά την εφημερίδα, όταν και εάν, τα Ηνωμένα Έθνη ζητούσαν υλική βοήθεια και από την Ελλάδα, το αίτημα αυτό θα επανεξετάζονταν. Υλική συμβολή εκ μέρους της Ελλάδος δεν θεωρείτο πιθανή παρά μόνο σε περίπτωση γενικεύσεως της σύρραξης, εξέλιξη που κατά την στήλη δεν ήταν πιθανή. Αντίθετα, ο σχολιαστής προέβαλε ως περισσότερο πιθανό έναν ρωσικό αντιπερισπασμό σε άλλη περιοχή της υδρογείου με αναφορά σε Ιράν, Τουρκία, Γιουγκοσλαβία (επικαλούμενος και δυτικές πηγές), όχι όμως στην ελληνική επικράτεια καθώς ο ελληνικός στρατός ήλεγχε αποτελεσματικά τα σύνορα προς Βουλγαρία και Αλβανία.

Ενδιαφέρον παρουσίαζε το τελευταίο μέρος του κειμένου που συνέδεε τις εξωτερικές εξελίξεις (Κορέα) με την εμφάνιση απόψεων που αντιτίθονταν στη μείωση της οροφής των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων και των αμυντικών δαπανών. Θεωρούσε μάλιστα ότι αυτές οι απόψεις που είχαν αρχίσει να εμφανίζονται σε δημοσιεύματα «συντηρητικών» εφημερίδων δεν απηχούσαν μόνο δημοσιογραφικές απόψεις (υπονοούσε προφανώς ότι εξέφραζαν απόψεις των «δεξιών» πολιτικών κομμάτων και της ηγεσίας του στρατεύματος). Επισήμανε δε ότι τα γεγονότα της Κορέας δεν θα έπρεπε να αποσπάσουν την χώρα από την κύρια προσπάθεια της που ήταν η ανασυγκρότηση, άποψη που κατά τον σχολιαστή υποστήριζαν και οι Αμερικάνοι. Προφανώς ο αρθρογράφος επρόσκειτο στον πολιτικό χώρο του κόμματος του Πλαστήρα και οι εκτιμήσεις του για τη διεθνή κατάσταση -υπό το φως των τότε δεδομένων- απηχούσαν τις απόψεις της ΕΠΕΚ και του στρατηγού. Ορθή ήταν και η εκτίμηση του σχολιαστή για τις θέσεις των Αμερικανών, τουλάχιστον

μέχρι τις ημέρες εκείνες. Προέτρεπε επίσης για τη μη πραγματοποίηση του συλλαλητηρίου για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα την εξεταζόμενη περίοδο καθώς θα έπρεπε να διαφυλαχθεί η ενότητα των δυτικών δυνάμεων.

Ενώ η εκτίμηση του αρθρογράφου ήταν νηφάλια και αντικειμενική, στην παράπλευρη στήλη εμφανίζονταν δημοσίευμα περί συγκεντρώσεως 6.000 Ελλήνων συμμοριτών στη Βουλγαρία και σε απόσταση δύο ωρών πεζοπορίας (ήτοι 10-12 χιλιομέτρων) από τα σύνορα. Η πληροφορία προέρχονταν από τον ανταποκριτή του πρακτορείου Reuters στην Αθήνα και αναδημοσιεύθηκε σε όλες τις ελληνικές εφημερίδες. Το δημοσίευμα έκανε αναφορά και σε μια καθησυχαστική δήλωση εκπροσώπου του Γενικού Επιτελείου Στρατού που επιβεβαιώνοντας την πληροφορία θεωρούσε τους αναγραφόμενους αριθμούς των ανταρτών υπερβολικούς. Η προβολή αυτών των ειδήσεων, στην αυτή μάλιστα σελίδα, είναι ενδεικτική της πληθώρας αντικρουόμενων και ανεπιβεβαίωτων πληροφοριών, από εσωτερικές και εξωτερικές πηγές, που κατέκλυζαν τα μέσα ενημέρωσης αλλά και τις υπηρεσίες πληροφοριών. Ανάλογα δε με την κομματική τοποθέτηση της εφημερίδος, προβάλλονταν η κατά της Ελλάδος κομμουνιστική απειλή και κατά συνέπεια η ανάγκη άμεσης αύξησης των ενόπλων δυνάμεων (και γενικότερη η τήρηση σκληρής αντικομμουνιστικής γραμμής) ή επιλέγονταν η αντίθετη κατεύθυνση, περί σημαντικών μειώσεων των αμυντικών δαπανών, εστίασης των προσπαθειών στην ανασυγκρότηση της χώρας και εφαρμογής των μέτρων συμφιλίωσης. Οποιαδήποτε όμως σημερινή μας κριτική επί του θέματος πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις προσλαμβάνουσες παραστάσεις και ερεθίσματα που δέχονταν -τη συγκεκριμένη στιγμή- τα εντεταλμένα όργανα της πολιτείας για την άμυνα και τις διεθνείς σχέσεις της χώρας καθώς και οι εκπρόσωποι του πολιτικού κόσμου. Αντίστοιχα όμως και πλέον των ιδεολογικών τοποθετήσεων, πρέπει να γίνονται κατανοητές και οι προσωπικές εμπειρίες και ιστορικές μνήμες που είχαν όλα αυτά τα πρόσωπα από τα γεγονότα των τελευταίων 50 ετών.

Τελικά η απάντηση του Έλληνα Πρωθυπουργού (με τη ιδιότητα του και ως Υπουργού Εξωτερικών) διαβιβάστηκε την 01 Ιουλίου και από τους υπηρεσιακούς διαύλους του Υπουργείου Εξωτερικών προς τη Γενική Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών.³²⁸ Λίγο αργότερα, την ίδια ημέρα, ακολούθωσε νεότερο τηλεγράφημα προς τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία ζητώντας πληροφορίες για πιθανές νέες αποφάσεις που θα

³²⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ προς Secretary General UNO, έγγραφο 38099, 01 Ιουλίου 1950.

καθόριζαν το είδος της συνδρομής ή τις γενικές υποχρεώσεις των κρατών-μελών.³²⁹ Επαναλήφθηκε δε το ερώτημα για τη στάση κρατών παραπλήσιων της Ελλάδος. Ταυτόχρονα, ενημερώθηκε ο Έλληνας Αντιπρόσωπος ότι η Ελλάδα λάμβανε απόφαση απαγόρευσης των εξαγωγών προς τη Βόρειο Κορέα, απόφαση που ήδη είχε εγκριθεί στο Υπουργικό Συμβούλιο της 30ης Ιουνίου αλλά κοινοποιήθηκε επίσημα στον Οργανισμό με καθυστέρηση πέντε ημερών. Στις 03 Ιουλίου, ο Έλληνας Πρέσβης στην Ουάσινγκτον ενημέρωσε ότι οι αμερικανοί αξιωματούχοι του τμήματος GTI (Greece-Turkey-Iran) εκφράστηκαν θετικά για την ελληνική απάντηση στον Γενικό Γραμματέα, λέγοντας ότι αυτή ενισχύει πλήρως τις θέσεις του Οργανισμού και ειδικότερα της αμερικανικής κυβέρνησης.³³⁰

Παράλληλα συνεχίζονταν να συγκεντρώνονται στο Υπουργείο Εξωτερικών οι αναφορές των Πρεσβειών μας για τις αντιδράσεις των λοιπών χωρών μελών του ΟΗΕ στην επιστολή του Γενικού Γραμματέα. Η Πρεσβεία μας στη Στοκχόλμη ενημέρωσε για την επίσημη διάψευση της κυβέρνησεως της Σουηδίας, περί αποφυγής απαντήσεως στην έκκληση του Γενικού Γραμματέα, διευκρινίζοντας ότι τυχόν καθυστερήσεις οφείλονταν στην ανάγκη εξέτασης του θέματος από την επιτροπή εξωτερικών υποθέσεων και στην επιθυμία διαβούλευσης με τις γειτονικές σκανδιναβικές χώρες (Δανία και Νορβηγία).³³¹ Η Νορβηγία ανακοίνωσε την πρόθεση να διαθέσει εμπορικά σκάφη για τη μεταφορά της αναγκαίας βοήθειας στη μακρινή Κορέα.³³² Την υποστήριξη της έναντι της Δημοκρατίας της Κορέας και των ενεργειών των Ηνωμένων Εθνών δήλωσε και η κυβέρνηση της Αργεντινής.³³³

Η «Δεξιά» Αντιπολίτευση Επικρίνει

Η ελληνική απάντηση προκάλεσε την αντίδραση της αντιπολίτευσης και του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη. Με δήλωση του στο Κοινοβούλιο την 03 Ιουλίου αναφέρθηκε στην ελληνική απάντηση προς τον Γενικό Γραμματέα και δήλωσε ότι θα

³²⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, τηλεγράφημα 38100, 01 Ιουλίου 1950.

³³⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3349, 03 Ιουλίου. Το τηλεγράφημα αυτό χρησιμοποιήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση στη συνεδρίαση της Βουλής, την 05 Ιουλίου 1950, για να αντικρούσει τις απόψεις του Τσαλδάρη περί ανεπάρκειας της ελληνικής απάντησης στην έκκληση του Γενικού Γραμματέα.

³³¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Στοκχόλμη προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 775, 02 Ιουλίου 1950.

³³² Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Όσλο προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 508, 06 Ιουλίου 1950.

³³³ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Μπουένος Άιρες προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 2274, 02 Ιουλίου 1950.

έφερνε το θέμα στην προ ημερησίας διατάξεως συζήτηση την επομένη ημέρα ευελπιστώντας ότι ο Πρωθυπουργός και Υπουργός Εξωτερικών θα ήταν παρών για να δώσει διευκρινήσεις.³³⁴ Διαμαρτυρήθηκε μάλιστα ότι η πληροφόρηση για όλα αυτά τα γεγονότα γίνονταν μέσω των εφημερίδων. Σε συζήτηση που ακολούθησε με εκπροσώπους του τύπου, ο Τσαλδάρης δήλωσε ότι δεν θεωρούσε επαρκή την ελληνική απάντηση. Από το κείμενο της εφημερίδος προκύπτει ότι ο αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος συμφωνούσε ότι η υποστήριξη μας θα ήταν συμβολική αλλά επιζητούσε μια πιο θερμή έκφραση συμπαράστασης προς τον Οργανισμό.³³⁵ Διαφορετική ανάγνωση βρίσκουμε στη φιλοκυβερνητική εφημερίδα «Ελευθερία» σύμφωνα με την οποία ο Τσαλδάρης διερωτήθηκε για την έννοια των «ειδικών συνθηκών» που αναφέρονταν στην επιστολή του Πλαστήρα και απαιτούσε την ανεπιφύλακτη στήριξη θέτουσα ακόμη και στρατιωτικές δυνάμεις στη διάθεση των Ηνωμένων Εθνών.³³⁶ Καθώς, πλέον των δηλώσεων του αρχηγού του Λαϊκού Κόμματος, αρκετά δημοσιεύματα εφημερίδων έκαναν λόγο για καθυστερημένη ελληνική απάντηση, η κυβέρνηση διένεμε έγγραφη δήλωση στους εκπροσώπους του τύπου το βράδυ της 04ης Ιουλίου που φιλοξενήθηκε την επομένη στις στήλες των εφημερίδων. Η μακροσκελής κυβερνητική ανακοίνωση περιέγραφε τις ενέργειες στις οποίες είχε προβεί αντικρούοντας τους ισχυρισμούς περί βραδύτητας και επισημαίνοντας ότι η ελληνική απάντηση ήταν σε απόλυτη σύμπλευση με την πλειονότητα των κρατών-μελών των Ηνωμένων Εθνών. Συγκεκριμένα η δήλωση ανέγραφε:³³⁷

«Από τινών ημερών καταβάλλεται προσπάθεια όπως δοθεί η εντύπωση ότι η Ελληνική Κυβέρνησις βράδυνε να εκδηλώσει την αλληλεγγύη της με τας κυβερνήσεις εκείνας, αι οποίαι εντός του πλαισίου του Καταστατικού Χάρτου του ΟΗΕ, έλαβον την πρωτοβουλίαν αποφασιστικής παρεμβάσεως προς προστασίαν της Νοτίου Κορέας,

³³⁴ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση ΜΗ', 03 Ιουλίου 1950. Να σημειώσουμε ότι σε αυτή τη συνεδρίαση έλαβε χώρα και η επίσημη κατάθεση των τόμων των αποτελεσμάτων του κυπριακού δημοψηφίσματος για την ένωση στη Βουλή των Ελλήνων.

³³⁵ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο κ. Τσαλδάρης δεν Θεωρεί ως Επαρκή την Απάντησιν προς τον κ. Τρίγκβε Λη, θα Φέρει Σήμερα το Ζήτημα εις την Βουλήν*, 04 Ιουλίου 1950, σελ 6.

³³⁶ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο κ. Τσαλδάρης Θέλει να Στείλει και Στρατόν εις την Κορέαν*, 04 Ιουλίου 1950, σελ 6.

³³⁷ Εφημερίδες, 05 Ιουλίου 1950 και Αρχείο ΥΠΕΞ, 1950, Φ/Α ανακοίνωσης της ελληνικής κυβέρνησης προς τον τύπον της 04 Ιουλίου 1950.

αμυνόμενης κατ' αποκλήτου εισβολής και προς αποκατάστασιν της ειρήνης και ασφαλείας εις τον τομέαν εκείνον.

Η τοιαύτη των πραγμάτων παράστασις είναι τελείως αστήρικτος και μόνον ως σκόπιμος θα ηδύνατο να ερμηνευθεί. Ήδη την 29^{ην} λήξαντος edώσαμεν οδηγίας εις τον εν Ουάσιγκτον πρεσβευτήν μας να ανακοινώσῃ ὅτι ἡ ἀπόφασις των ΗΠΑ ὅπως βοηθήσουν δια του στόλου και της αεροπορίας την αμυνόμενὴν Κορέαν ἔσχεν ἐνταύθα βαθύτατην ἀπήχησιν, τονώσασα ἰσχυρότατα την πεποίθησιν περὶ πραγματικῆς προστασίας των ἀπειλουμένων χωρῶν και αποφασιστικῆς ἀναχαιτίσεως ἐκνόμων και υπούλων ἐνεργειῶν. Τὴν 03^{ην} λήξαντος ἐλάβαμεν ἀπάντησιν του ἡμετέρου πρεσβευτοῦ καθ' ἣν ὁ ἐκπρόσωπος του Υπουργοῦ των Ἐξωτερικῶν των ΗΠΑ, πρὸς ὃν ἐγένετο ἡ ἀνακοίνωσις, ἔλαβε γνώσιν αὐτῆς μετ' ἰδιαίτερας ἱκανοποιήσεως, την ὁποίαν ἐβεβαίωσεν ὅτι συμμερίζεται και ἡ Ἀμερικανικὴ κυβέρνησις.

Ὅσον ἀφορὰ τοὺς ἰσχυρισμοὺς περὶ δῆθεν ἀπωλείας τηλεγραφημάτων και βραδύτητος ὡς πρὸς την ἀπάντησιν εἰς τὰ ἐρωτήματα του Γενικοῦ Γραμματέως των ΗΕ εἰάν και κατὰ πόσον ἡδυνάμεθα να συμβάλωμεν εἰς την ἐκτέλεσιν της ἀποφάσεως του ΟΗΕ, οἱ ἰσχυρισμοὶ αὐτοὶ ἀποδεικνύονται ἐκ των πραγμάτων ἀσύστατοι. Το σχετικόν ἐρώτημα του Γενικοῦ Γραμματέως, ἀποσταλέν την νύκτα της 29^{ης} πρὸς την 30^{ην} λήξαντος, ἐλήφθη ἐνταύθα την 30^{ην} ὀλίγον προ μεσημβρίας. Δέκα ὥρας βραδύτερον ἐδόθη ἡ σχετικὴ ἀνακοίνωσις του ἡμετέρου Μόνιμου Ἀντιπροσώπου παρὰ τῷ ΟΗΕ. Εἰς τὸ διάβημα τοῦτο του Γενικοῦ Γραμματέως ἀπήντησεν ἡ κυβέρνησις την πρωίαν της ἐπιούσης, 01^{ης} Ιουλίου, καθ' ἣν στιγμὴν δὲν εἶχον εἰσέτι ἀπαντήσῃ πολλαὶ ἄλλαι χώραι, ἔχουσαι περισσότερον εὐχέρειαν ἀπαντήσεως ὑπὸ ἡμᾶς.

Ὅσον ἀφορὰ τὰς ἐπικρίσεις δια το οὐσιαστικόν περιεχόμενον της ἡμετέρας ἀπαντήσεως, ἔχω να εἶπω τὰ ἐξῆς:

Ἡ Ἑλλάς ἐξέρχεται ἀπὸ ἓνα δεκαετὴ σκληρὸν ἀγῶνα δια την ἀνεξαρτησίαν της και ὁ κόσμος ὁλόκληρος γνωρίζει τι ὁ ἀγὼν οὗτος ἐστοίχισεν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Ἡ χώρα μας εἶναι γεωγραφικῶς τοποθετημένη εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ νευρλαγικώτερα σημεῖα της Εὐρώπης. Ἐκτός

τούτου, παρά τον νικηφόρον τερματισμόν του αγώνος, ο οποίος της επεβλήθη, η Ελλάς δεν έχει εισέτι απτάς αποδείξεις, ότι τα υπονομευτικά σχέδια, κατά των οποίων ημύνθη, εγκαταλείφθησαν οριστικώς από όλους τους βόρειους γείτονas της. Η Ελλάς εξαρτάται από την οικονομική βοήθειαν των συμμάχων της, όχι μόνο δια την ανασυγκρότησιν, αλλά και δια την καθημερινήν ζωήν του λαού της. Προς αντιμετώπισιν των οικονομικών της δυσχερειών έλαβεν εφέτος, τη συμβολή και των συμπαραστατών της, σκληρά μέτρα οικονομικών και εις αυτόν ακόμη τον τομέα της στρατιωτικής συγκροτήσεως.

Αυταί είναι αι ειδικαί συνθήκαι, υφ' ας η χώρα μας τελεί, και τας οποίας υπαινίσσεται η Κυβέρνησις εν τη απαντήσει της προς τον Γενικόν Γραμματέα του ΟΗΕ. Αι συνθήκαι αυταί είναι γνωσταί εις όλον τον κόσμον. Στοιχειώδης σοβαρότης επέβαλε να μη αγνοηθούν από την Ελληνικήν Κυβέρνησιν. Πάσα παραγνώρισις αυτών θα αποτελεί καυχησιολογίαν κενήν ουσιαστικού περιεχομένου. Εις την απάντησιν αυτής η Ελληνική Κυβέρνησις εξεδήλωσε την πλήρη και απόλυτον αλληλεγγύην αυτής με τις δυνάμεις, αι οποίαι ανέλαβον, συνωδά τω Καταστατικώ Χάρτη του ΟΗΕ, την αποκατάστασιν της ειρήνης και της ασφαλείας και την υπεράσπισιν της υπόστασης απρόκλητον επίθεσιν Νοτίας Κορέας. Εδήλωσε συνάμα ότι εντός των ορίων της πραγματικότητος, την οποίαν περιεγράψαμεν, είναι έτοιμη να συμβάλει εις την εκτέλεσιν των αποφάσεων του ΟΗΕ. Ο αντιπρόσωπος μας έλαβεν οδηγίας να διατηρεί στενήν επαφήν μετά του ΟΗΕ και να τηρεί ημάς εγκαίρως ενήμερους των απόψεων του Οργανισμού ως προς την συμβολήν εκάστου.

Είναι φανερόν ότι ουχί οιαδήποτε θεαματική προσφορά, αλλά αι εισφοραί εκείναι αίτινες θα εκρίνοντο χρήσιμα και ενδεδειγμένα παρά των εχόντων την πρωτοβουλίαν της δράσεως έχουν αξίαν τινά. Την απάντησιν ηθελήσαμεν αποφασιστικήν κατά το ηθικόν μέρος και σεμνήν κατά το υλικόν μέρος. Είμαι βέβαιος ότι ανταποκρίνονται και εις τας δύο αυτάς προϋποθέσεις. Πρέπει εν τέλει να σημειωθεί ότι εκ των 59 μελών του ΟΗΕ είχαν μέχρι χθες απαντήσει 38 εν όλω κράτη. Εκ τούτων απάντησαν με θετικήν προσφοράν βοήθειας τα μέλη της Βρετανικής Κοινοπολιτείας, πλην της Νοτίου Αφρικής, η Ολλανδία και η Κίνα. Κατά σημερινόν δε

τηλεγράφημα του ημετέρου αντιπροσώπου παρά τω ΟΗΕ, πάσαι λοιπαί απαντήσεις είναι ανάλογαι προς την ιδικήν μας.»

Η προ της ημερησίας διατάξεως συζήτηση στη Βουλή στις 05 Ιουλίου³³⁸ ξεκίνησε με αναφορές στην επιστολή του Πλαστήρα προς το Γενικό Γραμματέα και στη διευκρινιστική ανακοίνωση της κυβέρνησης είχε που δοθεί στον τύπο και σύντομα μετατράπηκε σε μια δριμεία κριτική της συνολικής κυβερνητικής πολιτικής από όλα τα κόμματα της αντιπολίτευσης, προεξέχοντος του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη. Η «δεξιά» αντιπολίτευση για άλλη μια φορά κατηγόρησε την κυβέρνηση Πλαστήρα για συγκεκριμένες πολιτικές επιλογές που «δικαίωναν» όσους έλαβαν τα όπλα κατά της νομίμου κυβερνήσεως την περίοδο 1944-1949. Η γραμμή του αντιπολιτευόμενου συντηρητικού χώρου σταθερά κινούνταν στην κατεύθυνση της στοχοποίησης της πολιτικής του Πλαστήρα ως υπερβολικά ανεκτικής έναντι των κομμουνιστών και των συνοδοιπόρων τους. Σε ορισμένες δε αντιπολιτευτικές εξάρσεις η κυβέρνηση χαρακτηριζόταν ως απροκάλυπτη φιλική προς τις αριστερές δυνάμεις και επικίνδυνη για την ασφάλεια της χώρας, θέση που επανέφερε στη θυελλώδη συζήτηση και ο Τσαλδάρης λέγοντας ότι *«η κυβέρνηση απειλεί το αίσθημα ασφαλείας του ελληνικού λαού»*.

Ο Τσαλδάρης αναφέρθηκε στην ελληνική απάντηση προς τον Γενικό Γραμματέα την οποία χαρακτήρισε και πάλι ανεπαρκή καθώς έθετε άκαιρα προϋποθέσεις. Ο αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος υποστήριξε ότι η ελληνική κυβέρνηση έπρεπε ανεπιφυλάκτως να δηλώσει την υποστήριξη της στον ΟΗΕ και εν συνεχεία, κατά τις συζητήσεις και διαδικασίες που θα ακολουθούσαν για τον προσδιορισμό του είδους της βοήθειας που θα παρείχε κάθε χώρα, να αναπτύξει τις ελληνικές θέσεις, επιφυλάξεις και προϋποθέσεις. Αναφέρθηκε μάλιστα στη σημαντικότερη προσφορά του Οργανισμού την περίοδο 1946-1949 προς την χώρα μας η οποία και καθιστούσε ανεπίτρεπτο για την Ελλάδα να θέτει όρους και προϋποθέσεις για παροχή συνδρομής προς άλλες χώρες-μέλη που δέχονται ένοπλη επίθεση. Η ελληνική διατύπωση, κατά τη γνώμη του Τσαλδάρη, εξασθενούσε τα ελληνικά επιχειρήματα για εκχώρηση ενδεχομένων ανταλλαγμάτων, όταν στο μέλλον θα συζητιόνταν οι τρόποι και συνθήκες παροχής της βοήθειας.

³³⁸ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Ν', 05 Ιουλίου 1950.

Πιθανόν ο Τσαλδάρης, να προσδοκούσε ως αντάλλαγμα για την ελληνική υποστήριξη, την παροχή εκ μέρους των ΗΠΑ, μεγαλύτερης οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας προς τη χώρα για να καλύψει τις ανάγκες διατήρησης ισχυρών ενόπλων δυνάμεων, βασική θέση της αντιπολιτευτικής πολιτικής. Ενδεχομένως ο Τσαλδάρης να επεδίωκε και την εξασφάλιση της χώρας μέσω συμμετοχής σε διμερή ή πολυμερή αμυντικά σύμφωνα ή με την παροχή εγγυήσεων ασφαλείας από ΗΠΑ και Βρετανία. Εύστοχη η τοποθέτηση του ότι η επίκληση των «ειδικών συνθηκών», δηλαδή κινδύνων εξωτερικής επίθεσης από Αλβανία και κυρίως Βουλγαρία, με παράλληλη αναζωπύρωση της κομμουνιστικής ανταρσίας δεν συμβάδιζε με την κυβερνητική πολιτική μείωσης των αμυντικών δαπανών.

Βλέπουμε ότι οι δύο χώροι, «κέντρο» και «δεξιά», επί της ουσίας συμφωνούσαν για την θέση της Ελλάδος στο πλευρό των δυτικών χωρών και την απροκάλυπτο καταδίκη της βορειοκορεατικής εισβολής. Η διαφωνία τους αφορούσε καθαρά θέμα διατύπωσης της απάντησης και συγκεκριμένα της «τακτικής» που έπρεπε να ακολουθήσει η χώρα έναντι του αιτήματος του Γενικού Γραμματέα. Αμφότερες οι πλευρές αντιλαμβάνονταν ότι ήταν πρακτικώς αδύνατη η αποστολή σημαντικής βοήθειας στη μακρινή Κορέα για αντικειμενικούς λόγους, αναγνωριζόμενους στο εσωτερικό και εξωτερικό. Η συζήτηση που ξεκίνησε με αφορμή την κριτική του Τσαλδάρη στην κυβερνητική απάντηση στην έκκληση του Γενικού Γραμματέα εξελίχθηκε σε πλήρη αντιπαράθεση κυβέρνησης-αντιπολίτευσης για θέματα εθνικής ασφάλειας με κορωνίδα την ανεκτική στάση της πρώτης έναντι των κομμουνιστών και των συνοδοιπόρων τους (σύμφωνα πάντα με την αντιπολίτευση).

Μια Πρώτη Κριτική στην Απόφαση και στις Διαδικασίες

Δυστυχώς σε καμία πηγή, δεν υπάρχει αναφορά σε συγκεκριμένη μεθόδευση ή συσχέτιση της οποιουδήποτε είδους ελληνικής υποστήριξης προς τη Δημοκρατία της Κορέας, μέσω βεβαίως του Οργανισμού, με εξασφάλιση κάποιων στόχων ή ανταλλαγμάτων. Εκτιμάται ότι μέχρι και το πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου, η μεν κυβέρνηση θεωρούσε την υπόθεση της Κορέας ως πολύ μακρινής και μη επηρεάζουσας τα ελληνικά δρώμενα, ενώ η συντηρητική αντιπολίτευση την εξέλαβε ως μια πρώτης τάξεως ευκαιρία για να στοχοποιήσει την πολιτική του Πλαστήρα χωρίς επί της ουσίας να έχει να προτείνει μια διαφορετική ολοκληρωμένη

στρατηγική. Επιπρόσθετα, οι δύο αρχηγοί των συγκυβερνώντων κομμάτων, με κάθε ευκαιρία, λάμβαναν αποστάσεις από τις θέσεις του γηραιού στρατηγού, θεωρώντας ως προσωρινή τη συνεργασία τους και ευελπιστώντας στο σχηματισμό μιας νέας κυβέρνησης με αυξημένο ρόλο και θέσεις για τα κόμματα τους. Εντύπωση επίσης προξενεί το γεγονός ότι δεν υπάρχει αναφορά, μέχρι τότε, σε συνεδρίαση υψηλού επιπέδου, για χάραξη στρατηγικής για το θέμα της Κορέας. Ούτε υπάρχουν πληροφορίες ότι ζητήθηκε η γνώμη του Αρχιστρατήγου επί του θέματος, ούτε ότι κλήθηκε το πανίσχυρο Πολεμικό Συμβούλιο, στο οποίο παρεμπιπτόντως συμμετείχαν και οι επικεφαλές της Αμερικανικής και Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής, για να εξετάσει το θέμα. Δεν υπάρχουν ούτε στοιχεία για βολιδοσκοπήση της αμερικανικής πλευράς για τις προσδοκίες της Ουάσιγκτον από την αδύναμη Ελλάδα.

Πρέπει όμως να αναγνωρίσουμε ότι η γενική και επί της ουσίας ηθική στήριξη της χώρας μας (με ή χωρίς προϋποθέσεις) προς την έκκληση του Γενικού Γραμματέα, ήταν ανάλογη των απαντήσεων της πλειονότητας των χωρών και δη των αδυνάμων. Αυτό φαίνεται και από την ενημέρωση της Μόνιμης Αντιπροσωπείας μας³³⁹ που πληροφορούσε ότι μέχρι τότε, στρατιωτική βοήθεια είχε προσφερθεί από Βρετανία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ολλανδία και Κίνα (με την ορθή εκτίμηση ότι η προσφορά της τελευταίας μάλλον δεν θα γίνονταν δεκτή) και επεσήμανε ότι οι απαντήσεις των λοιπών χωρών ήταν ανάλογες της ελληνικής. Ο Κύρου πληροφόρησε επίσης για ενδεχόμενη σύγκλιση του Συμβουλίου Ασφαλείας στις 07 Ιουλίου και απόφαση ανάθεσης καθηκόντων Διοικητού Δυνάμεων των Ηνωμένων Εθνών στον στρατηγό MacArthur. Να σημειωθεί ότι ο Αλέξης Κύρου είχε δημιουργήσει αξιόλογες επαφές και διασυνδέσεις στο περιβάλλον των Μονίμων Αντιπροσώπων και του Οργανισμού με αποτέλεσμα η πλειονότητα των πληροφοριών και επισημάνσεων του να είναι ορθή και έγκαιρη. Ο ίδιος τάσσονταν υπέρ μιας πιο υποστηρικτικής θέσεως της Ελλάδος για το θέμα της Κορέας και ενίοτε αυτή η θέση του φαινόταν και στα τηλεγραφήματα του καθώς έκανε λόγο για επιτάχυνση των απαντήσεων -από το υψηλότερο μάλιστα δυνατό επίπεδο (Πρόεδρος της Κυβερνήσεως)- ενώ αργότερα πρότεινε ακόμη και τη διάθεση, έστω συμβολικής, στρατιωτικής συνδρομής στον Οργανισμό. Οι προτάσεις-πληροφορίες του, ενίοτε προηγούνταν κατά μια τουλάχιστον εβδομάδα από τις θέσεις που διατύπωναν οι αμερικανοί αξιωματούχοι στην Αθήνα

³³⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3028, 03 Ιουλίου.

και προέρχονταν αφενός από την ορθή ενημέρωση που είχε και αφετέρου από την ικανότητα του να διαβλέπει τις διεθνείς εξελίξεις.

Πράγματι, έμπρακτη βοήθεια και δη στρατιωτική, είχε προσφερθεί έως τότε μόνο από τις ΗΠΑ, Βρετανία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Καναδά, Ολλανδία και Εθνικιστική Κίνα.³⁴⁰ Η Νορβηγία είχε προχωρήσει σε διάθεση εμπορικών σκαφών για εκτέλεση θαλασσιών μεταφορών. Οι προαναφερθείσες τέσσερις χώρες (Βρετανία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Καναδάς) ήταν μέλη της Κοινοπολιτείας με ισχυρούς «αγγλοσαξονικούς» δεσμούς και παραπλήσια συμφέροντα. Η Ολλανδία, ως πρώην αποικιοκρατική δύναμη και με παρουσία στην Ασία, έχοντας σχετικά γρήγορα ανασυγκροτηθεί από τα δεινά του πολέμου, είχε τις δυνατότητες για μια ανάλογη εμπλοκή. Η κυβέρνηση της Ταϊπέι, Εθνικιστική Κίνα, θεωρούσε τα γεγονότα της Κορέας ως μια ευκαιρία για να διεκδικήσει την επιστροφή της στα ηπειρωτικά εδάφη ή τουλάχιστον να κατοχυρώσει την ασφάλεια του νησιού μέσω της συστράτευσης της και εμπλοκής των δυτικών χωρών στο θέατρο επιχειρήσεων της Ασίας εναντίον των κομμουνιστικών δυνάμεων του Πεκίνου. Οι λοιπές χώρες, εκτός των ελεγχόμενων από τη Μόσχα, είχαν περιοριστεί, όπως και η Αθήνα, σε εκφράσεις υποστήριξης. Πρέπει να αντιληφθούμε ότι οι εκφράσεις ηθικής υποστήριξης δεν ήσαν ανώδυνες για τα κράτη καθώς στο ψυχροπολεμικό περιβάλλον ακόμη και η επιλογή ουδετερότητας μπορούσε να εκλειφθεί ως έμμεση στήριξη της αντίπαλης πλευράς. Πολλές δε χώρες των Ηνωμένων Εθνών, μη έχουσες επαρκείς εγγυήσεις ασφαλείας από τους δυτικούς συμμάχους, δεν επιθυμούσαν να επισύρουν την οργή της Μόσχας. Ορισμένες δε χώρες, κράτησαν ουδέτερη στάση και ως τρόπο έκφρασης της δυσaráσκείας τους για πολιτικές που είχαν ακολουθήσει ή ακολουθούσαν οι δυτικές δυνάμεις και επηρέαζαν τα συμφέροντα τους (πχ Αίγυπτος).

Σε γενικές γραμμές, η προσφυγή στην έκφραση ηθικής στήριξης, υπήρξε η δικαιολογημένη επιλογή των περισσοτέρων χωρών που καίτοι τοποθετημένες στην

³⁴⁰ Η Εθνικιστική Κίνα προχώρησε στη «γενναιόδωρη» προσφορά 33.000 ανδρών για να συμμετάσχουν στις επιχειρήσεις υποστήριξης της Δημοκρατίας της Κορέας. Βλέπε FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum of Conversation, by the Acting Deputy Director of the Office of Chinese Affairs (Freeman)*, June 30, 1950, p 262-263. Η προσφορά αυτή για γενικότερους πολιτικοδιπλωματικούς λόγους δεν έγινε αποδεκτή και απορρίφθηκε ευγενικά την επομένη ημέρα με μήνυμα του Acheson προς τον Πρόσβη της Εθνικιστικής Κίνας και με προσχηματικό λόγο την εξασθένιση της άμυνας της Φορμόζας. Βλέπε FRUS, 1950, Vol VII, *The Secretary of State to the Chinese Ambassador (Koo)*, July 01, 1950, p 276-277.

ευρύτερη αντικομμουνιστική συμμαχία και έχοντας επιλέξει το δημοκρατικό τρόπο διακυβέρνησης, δεν διέθεταν τις αναγκαίες δυνάμεις για να ανταπεξέλθουν στις δαπάνες και κινδύνους της υλικής (και πολύ δε περισσότερο στρατιωτικής) υποστήριξης. Η Ελλάδα είχε λοιπόν και μάλλον σοφά, δεδομένου και της μη ύπαρξης πιέσεων, ακολουθήσει μέχρι τότε τη γραμμή της πλειοψηφίας και της προσεκτικής στάθμισης των περιστάσεων. Αυτό βέβαια δεν αναιρεί τη διαπίστωση της ανυπαρξίας μιας ευρύτερης στρατηγικής, με κοινωνούς την πλειοψηφία των ελληνικών κομμάτων, που θα καθόριζε συγκεκριμένους αλλά και εναλλακτικούς τρόπους διαχείρισης έκρυθμων καταστάσεων (όπως της Κορέας) για την προώθηση των εθνικών στόχων. Η διαπίστωση αυτή θα ενισχυθεί βραδύτερον καθώς θα δούμε και τη παράλληλη εξέλιξη των προσχεδιασμένων τουρκικών ενεργειών και την ελληνική προσπάθεια παρακολούθησής των. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι στους χώρους του Υπουργείου Εξωτερικών και των ενόπλων δυνάμεων υπήρχαν ικανότατοι κρατικοί λειτουργοί με μια αντικειμενική (όσο το επέτρεπαν οι περιστάσεις) και ψύχραιμη κατανόηση των γεγονότων. Απουσίαζε όμως μια μακροπρόθεσμη ολοκληρωμένη σχεδίαση υψηλής στρατηγικής που θα λάμβανε υπόψη τις συνθήκες ασφάλειας, τις ανάγκες ανόρθωσης της χώρας και την οικονομική εξάρτησή της. Η αδυναμία αυτή ήταν αποτέλεσμα της κυβερνητικής αστάθειας από την απελευθέρωση και μετά αλλά οφείλονταν και στην πλήρη εξάρθρωση των κρατικών δομών από τη δεκάχρονη πολεμική προσπάθεια και κατοχική περίοδο. Διάχυτη ήταν και η εντύπωση της απολύτου (και αναγκαστικής) δέσμευσης στο «αμερικανικό άρμα», θεωρώντας ως ένα μεγάλο βαθμό αλληλεπικαλυπτόμενα τα συμφέροντα των δύο χωρών, οπότε οποιαδήποτε προσπάθεια καθορισμού εθνικής πολιτικής ήταν άνευ νοήματος ματαιοπονία. Τα αντικειμενικά αυτά προβλήματα επιτείνονταν από τις μικροπολιτικές τακτικές και μεθοδεύσεις όλων ανεξαιρέτως των χώρων και της πλειονότητας των πολιτικών προσώπων. Το ζήτημα της Κορέας δεν μπορούσε λοιπόν να αποτελέσει εξαίρεση.

Οι Διαξιφισμοί στη Βουλή και το Πολεμικό Συμβούλιο

Η έντονη αντιπαράθεση συνεχίστηκε στην Βουλή και στις 06 Ιουλίου.³⁴¹ Ο Τσαλδάρης αφού κατέκρινε, μάλλον αβάσιμα, την κυβέρνηση για την απάντησή της προς την έκκληση του Γενικού Γραμματέα, έστρεψε την προσοχή του στο φλέγον

³⁴¹ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση ΝΑ', 06 Ιουλίου 1950.

θέμα του διορισμού του Στέλιου Πιστολάκη, πολιτευτή της ΕΠΕΚ, ως διευθυντού της Αγροτικής Τράπεζας, θεωρώντας αυτήν την επιλογή ως μείζον πολιτικό ζήτημα που απεδείκνυε τη συνεργασία της ΕΠΕΚ με «αντεθνικές» προσωπικότητες. Με το τέλος δε της συζήτησης κατέθεσε και πρόταση δυσπιστίας κατά της κυβέρνησης με αφορμή τον παραπάνω διορισμό. Ένταση προκάλεσε και το θέμα της τοποθέτησης (ή καλύτερα του τρόπου ενημέρωσης του πολιτικού κόσμου) του Γεωργίου Παπανδρέου, αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως, ως Υπουργού Δημοσίας Τάξεως καθώς είχε προκύψει μεγάλη συζήτηση για την ευνοϊκή αποφυλάκιση, με προσωπικά σημειώματα του Πλαστήρα, καταδικασθέντων για αντεθνική δράση. Ο Παπανδρέου, λαμβάνοντας το λόγο, καίτοι άσκησε κριτική για την απόλυση των κρατουμένων προσώπων,³⁴² εντούτοις στήριξε τη γενικότερη κυβερνητική πολιτική και την απάντηση προς τον Γενικό Γραμματέα. Η ψηφοφορία επί της πρότασης μομφής κατά της κυβέρνησης ορίστηκε για τη συζήτηση της επομένης. Ακολούθησε έντονο κομματικό παρασκήνιο για το θέμα του διορισμού του Πιστολάκη με διαδόσεις να φέρουν το Κόμμα των Φιλελευθέρων έντονα διχασμένο για τη θέση που θα κρατούσε στη ψηφοφορία παρά την επίσημη επιλογή στήριξης της κυβέρνησης και τις αντιρρήσεις για το συγκεκριμένο πρόσωπο. Καταλυτική υπήρξε και η τοποθέτηση του Αμερικανού Επιτετραμμένου Minor που δήλωσε -σύμφωνα με δημοσιεύματα του τύπου- ότι δεν νοείται ο διορισμός στη διοίκηση της Αγροτικής Τράπεζας προσώπου που διατέλεσε στην Αμερική πρόεδρος οργανώσεως που κρίθηκε από το FBI ως φιλοκομμουνιστική.³⁴³ Η λύση δόθηκε με την εξαγγελία εκ μέρους του Πλαστήρα της αποδοχής της παραίτησης του Πιστολάκη, λίγο μετά την έναρξη της συζητήσεως τις απογευματινές ώρες της 06ης Ιουλίου. Ακολούθησαν οι ομιλίες των Τσαλδάρη και Τουρκοβασίλη που ανέφεραν ότι δεν υφίσταται πλέον πολιτικό ζήτημα. Ο Τσαλδάρης μάλιστα δήλωσε ότι θεωρεί ως μη υπάρχουσα την πρόταση μομφής και παραιτήθηκε της συζητήσεως επί των άλλων θεμάτων, απάντηση προς Γενικό Γραμματέα, απολύσεις κλπ. Κατόπιν αυτών των δηλώσεων έληξε η συνεδρίαση της Βουλής χωρίς τη διεξαγωγή ψηφοφορίας για την πρόταση μομφής. Ο Πλαστήρας, από την πίεση -

³⁴² «Η απόλυση από τη Μακρόνησο 95 πολιτικών κρατουμένων βαριά ασθενών, μεταξύ των οποίων και ο αγροτικός πολιτικός της Αριστεράς, Κώστας Γαβριηλίδης παλιός φίλος του Πλαστήρα, του οποίου η απόλυση πραγματοποιήθηκε με προσωπική διαταγή του Πρωθυπουργού, αποτελεί το έναυσμα της επίθεσης του Γ. Παπανδρέου εναντίον του Πλαστήρα». Βλέπε Τάσος Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας, ο Εμφύλιος*, (Εκδόσεις Αδελφών Τολίδη, Αθήνα, 1981), σελ. 508. Για μια σύντομη αναφορά στην πολιτική του Πλαστήρα για τα «μέτρα επιείκειας» βλέπε Σέφης Αναστασάκος, *Ο Πλαστήρας και η Εποχή του, Γ' 1933-1953*, (Εκδόσεις Επικαιρότητα, Β' Έκδοση, 2007).

³⁴³ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο κ. Πλαστήρας Υποχώρησε προ του Κινδύνου να Καταψηφιστεί: Η Πολιτική Κρίσις Υφίσταται*, 07 Ιουλίου 1950, σελ. 4.

από διαφορετικές κατευθύνσεις- αναγκάστηκε να υποχωρήσει στο θέμα των απολύσεων κρατούμενων και του διορισμού του Πιστολάκη και αυτό είχε ως συνέπεια τη μείωση του κύρους του ως Πρωθυπουργού.³⁴⁴

Η τοποθέτηση του Τσαλδάρη και η δήλωση του περί μη συνέχισης της συζήτησης για το θέμα της απαντητικής επιστολής του Πλαστήρα δημιουργεί εντυπώσεις ότι η τοποθέτηση του Λαϊκού Κόμματος στόχευε περισσότερο στην πολιτική πίεση κατά της κυβέρνησης, επί πολλών κατευθύνσεων, με βασική επιδίωξη να την εκθέσουν ως ενεργούσα επιπόλαια, απερίσκεπτα ή ακόμη και επικίνδυνα για την εθνική ασφάλεια. Όπως προαναφέραμε, τα επιχειρήματα του Τσαλδάρη για το θέμα της απαντητικής επιστολής Πλαστήρα μάλλον δεν επιβεβαιώνουν τις κατηγορίες περί καθυστερήσεων στην αντίδραση ούτε και ως προς το περιεχόμενο της ρεαλιστικής και επιφυλακτικής ελληνικής στάσης έναντι των εκκλήσεων του Οργανισμού για το κορεατικό ζήτημα. Ενδεικτική των συνεπειών του πολέμου της Κορέας, επί των οικονομικών μεγεθών, η αναφορά του βουλευτή της αντιπολίτευσης Π. Κάντζια για την άνοδο της ισοτιμίας της χρυσής λίρας έναντι της δραχμής από 199.200 δραχμές στις 25 Ιουνίου σε 227.000 δραχμές στις 06 Ιουλίου. Οι παρενέργειες της σύγκρουσης θα επηρέαζαν αρνητικά την παγκόσμια οικονομία τους επόμενους μήνες και με ιδιαίτερη ένταση την αδύναμη και εξαρτώμενη από την εξωτερική οικονομική βοήθεια Ελλάδα.

Στα πλαίσια των συζητήσεων στη Βουλή στις 06 Ιουλίου, οι Υπουργοί Οικονομικών Γεώργιος Καρτάλης και Εθνικής Αμύνης Φίλιππος Μανουηλίδης δήλωσαν ότι δεν υφίστανται διαφωνίες μεταξύ κυβέρνησης και στρατιωτικής ηγεσίας για τα θέματα των αμυντικών δαπανών και συνέστησαν αντί της επίκλησης ανεύθυνων πληροφοριών την αναμονή της επικείμενης κατάθεσης του προϋπολογισμού. Αντιπολιτευόμενες εφημερίδες, την τελευταία εβδομάδα, συνεχώς δημοσίευαν πληροφορίες για διαφωνίες μεταξύ στρατιωτικής ηγεσίας και Υπουργείου Οικονομικών για το ύψος των αμυντικών πιστώσεων. Την 05 Ιουλίου είχε συγκροτηθεί σύσκεψη στο Υπουργείο Στρατιωτικών υπό τον Υπουργό Εθνικής Αμύνης και με τη συμμετοχή των υφυπουργών των τριών πολεμικών υπουργείων³⁴⁵. Δημοσιογραφικές πληροφορίες έκαναν λόγο για επίτευξη συμφωνίας για τις δαπάνες

³⁴⁴ Σπύρος Λιναρδάτος, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία: Από τον Εμφύλιο στη Χούντα, τόμος Α', 1949-1952*, (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ 137-139.

³⁴⁵ Στρατιωτικών Λεωνίδας Σπαής, Ναυτικών Λέων Μακκάς, Αεροπορίας Μανώλης Βολουδάκης.

Ναυτικού και Αεροπορίας και με τις απόψεις επί των δαπανών του Στρατού Ξηράς να παραμένουν αγεφύρωτες. Κατά τα δημοσιεύματα, οι εκπρόσωποι του Υπουργείου Οικονομικών επιζητούσαν περαιτέρω μείωση 100 εκατομμυρίων δραχμών, στον ήδη ελαττωμένο και ανεπαρκή κατά τη στρατιωτική ηγεσία, προϋπολογισμό των 925 εκατομμυρίων του Υπουργείου Στρατιωτικών.³⁴⁶

Την επομένη και προ της συνεδρίασης της Βουλής για την αιτηθείσα (και τελικά μη πραγματοποιηθείσα) ψηφοφορία επί της πρότασης μομφής, συνήλθε το Πολεμικό Συμβούλιο. Το Πολεμικό Συμβούλιο της 06ης Ιουλίου αποτελούσαν οι:

- Νικόλαος Πλαστήρας, Πρόεδρος της Κυβερνήσεως,
- Γεώργιος Παπανδρέου, Αντιπρόεδρος και Υπουργός Δημοσίας Τάξεως,
- Εμμανουήλ Τσουδερός, Υπουργός Συντονισμού,
- Φίλιππος Μανουηλίδης, Υπουργός Εθνικής Άμυνας,
- Σταύρος Κωστόπουλος, Υπουργός Ναυτιλίας,
- Αλέξανδρος Παπάγος, Αρχιστράτηγος,
- Harold B. Minor, Επιτετραμμένος Πρεσβείας ΗΠΑ,³⁴⁷
- Reuben E. Jenkins, Υποστράτηγος, Επικεφαλής JUSMAPG,
- C.D. Packard, Υποστράτηγος, Επικεφαλής Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής στην Ελλάδα.

Στα πρακτικά του Πολεμικού Συμβουλίου³⁴⁸ διαβάζουμε ότι ο Αρχιστράτηγος έλαβε πρώτος το λόγο κάνοντας μια συνοπτική περιγραφή της κατάστασης από πλευράς ασφαλείας. Αναφέρθηκε σε προηγούμενη απόφαση του Πολεμικού Συμβουλίου, με τη σύμφωνη γνώμη Αμερικάνων και Βρετανών, για σταδιακή μείωση της δυνάμεως του στρατεύματος εντός του 1950. Η μείωση αυτή, όπως ανέφερε, είχε αρχίσει από το φθινόπωρο του 1949 και συνεχίζονταν μέχρι και την άνοιξη του 1950.

³⁴⁶ Εφημερίδα Εμπρός, *Συνέρχεται το Πολεμικόν Συμβούλιον*, 06 Ιουλίου 1950, σελ 6.

³⁴⁷ Η συμμετοχή των Αμερικανών και Βρετανών στο Πολεμικό Συμβούλιο (ή Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Αμύνης) είχε επιβληθεί με την αποδοχή της αμερικανικής βοήθειας. Ο John Iatrides επισημαίνει: «Κατά καιρούς, ο αρχηγός της αποστολής ενεργούσε ως *de facto* αρχιστράτηγος: ο ίδιος και ο πρέσβης ήταν μέλη του Ανωτάτου Συμβουλίου Εθνικής Αμύνης». Βλέπε John Iatrides, *Αμερικανικές Παρεμβάσεις στην Ελλάδα του Πρώιμου Ψυχρού Πολέμου: Η Αναζήτηση του "Ισχυρού Ανδρός" και η "Λύση Παπάγου"* στο Νίκος Μαραντζίδης, Ιάκωβος Μιχαηλίδης, Ευάνθης Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), *Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος: Επεκτείνοντας τις Ερμηνείες*, (Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα, 2018), σελ 20.

³⁴⁸ Αρχεία Πολεμικού Συμβουλίου, Γραμματεία ΚΥΣΕΑ, Πρακτικά Πολεμικού Συμβουλίου της 06 Ιουλίου 1950. Οι καταγραφές στα Αρχεία του Πολεμικού Συμβουλίου συμφωνούν με τις αντίστοιχες αναφορές του Jenkins προς τους προϊσταμένους σε σχέση με τα διαμειφθέντα στη συνεδρίαση της 06^{ης} Ιουλίου 1950.

Λόγω όμως των διεθνών γεγονότων στην Κορέα αλλά και των πληροφοριών για στρατιωτικές κινητοποιήσεις στην περιοχή των Βαλκανίων και ιδίως εκ μέρους της Βουλγαρίας, ο Αρχιστράτηγος ενημέρωσε το Πολεμικό Συμβούλιο ότι στα τέλη του Ιουνίου ανέστειλε τις διαδικασίες αριθμητικής μείωσης των Ενόπλων Δυνάμεων.³⁴⁹ Συνέχισε δε λέγοντας ότι η αρχική πρόθεση της Ελλάδος (με τη σύμφωνη γνώμη των συμμάχων) ήταν να καταλήξει μέχρι το τέλος του 1950 σε δυνάμεις 100, 10 και 6 χιλιάδων ανδρών αντίστοιχα για Στρατό Ξηράς, Πολεμικό Ναυτικό και Πολεμική Αεροπορία. Την τρέχουσα ημέρα πρόσθεσε, η δύναμη μόνο του Στρατού Ξηράς ανέρχονταν σε 122 χιλιάδες και με την παρουσίαση της κλάσεως εντός του Ιουλίου (εκτιμώμενης απόδοσης 15 χιλιάδων ανδρών), θα έφτανε τις 137 χιλιάδες. Αν μάλιστα η διεθνής κατάσταση στη Κορέα ή στα Βαλκάνια χειροτέρευε, η οροφή του ενεργού³⁵⁰ Στρατού Ξηράς θα έπρεπε, κατά τον Αρχιστράτηγο, να ανέλθει στις 147 χιλιάδες.³⁵¹

Για την Κορέα ο Αρχιστράτηγος εξέφρασε την ανησυχία του για τις πιθανές αντιδράσεις όχι μόνο της Σοβιετικής Ένωσης αλλά και της Κομμουνιστικής Κίνας θεωρώντας την εμπλοκή της τελευταίας λίαν πιθανή. Δικαιολογώντας την ανάγκη διατήρησης ισχυρού και πολυάριθμου στρατεύματος, εξέφρασε ιδιαίτερη ανησυχία

³⁴⁹ Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναφορά του Στεφανίδη: «Ωστόσο, τον Ιούλιο του 1950, η αμερικανική Πρεσβεία και η στρατιωτική αποστολή έδωσαν στον στρατάρχη Παπάγο –ο οποίος ποτέ δεν αισθάνθηκε ευτυχής με την πολιτική των περικοπών– το πράσινο φως για να αναστείλει αμέσως την αποστράτευση». Ιωάννης Στεφανίδης, Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), σελ 57.

³⁵⁰ Στη βιβλιογραφία συναντώνται οι όροι ενεργός Στρατός Ξηράς και Στρατός Εκστρατείας. Καίτοι η χρησιμοποίησή τους γίνεται χωρίς αυστηρά κριτήρια μπορούμε γενικά να αποδεχθούμε ότι ο πρώτος όρος -Ενεργός Στρατός- αναφέρεται στο σύνολο της δύναμης που βρίσκεται μια συγκεκριμένη στιγμή υπό τα όπλα (χωρίς τους επίστρατους που θα ενταχθούν με την κήρυξη μερικής ή γενικής επιστράτευσης) και χωρίς τις Μονάδες Εθνοφυλακής και Μονάδες Εσωτερικής ασφάλειας (ΜΕΑ). Ο δεύτερος όρος -Στρατός Εκστρατείας- αναφέρεται στο στράτευμα που έχει ήδη συμπεριλάβει στις τάξεις του τους επίστρατους χωρίς όμως να προσμετρούνται οι Μονάδες Εθνοφυλακής, ΜΕΑ και ορισμένα βοηθητικά τμήματα που δεν θα λάβουν άμεσα μέρος στις συγκρούσεις.

³⁵¹ Τα αριθμητικά στοιχεία των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων που ανέφερε ο Παπάγος σε γενικές γραμμές συμφωνούν και τους αριθμούς που περιλαμβάνονται σε αμερικανικό υπόμνημα της 19ης Σεπτεμβρίου. Οι διαφοροποιήσεις οφείλονται στις διακυμάνσεις της δύναμης από τις περιοδικές απολύσεις-κατατάξεις σειρών στρατευσίμων και τη συμπερίληψη των τμημάτων των Μονάδων Εσωτερικής Ασφάλειας (ΜΕΑ). Το βασικό στοιχείο ήταν η διακοπή της διαδικασίας της σταδιακής αποστράτευσης που έλαβε χώρα μετά το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας και οι πιέσεις της στρατιωτικής ηγεσίας για μερική αύξηση των διαθέσιμων δυνάμεων. Το αμερικανικό υπόμνημα έκανε λόγο για συνολική οροφή 217.000 ανδρών, εξαιρουμένης της χωροφυλακής, τον Οκτώβριο του 1949. Ο στόχος της σταδιακής αποστράτευσης ήταν οι 124.00 άνδρες (και στους 3 Κλάδους) στις 31 Δεκεμβρίου 1950 με πρόβλεψη να ανέλθουν σε 147.000 με μερική επιστράτευση σε περίπτωση αναζωπύρωσης του αντάρτικου. Η διαδικασία της αποστράτευσης είχε οδηγήσει στις 31 Μαΐου του 1950, σε συνολική δύναμη 135.400 ανδρών (και στους 3 κλάδους) οπότε εν συνεχεία διακόπηκε λόγω των γεγονότων της Κορέας. Βλέπε FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum by the Acting Secretary of State to the Executive Secretary of the National Security Council (Lay)*, September 19, 1950, p 410-416.

για τη βουλγαρική απειλή έναντι των εκτεταμένων και ευπρόσβλητων ελληνοβουλγαρικών συνόρων στη Βόρειο Ελλάδα. Μνεία έκανε στη ικανότητα της Βουλγαρίας να έχει την πρωτοβουλία στις στρατιωτικές επιχειρήσεις γεγονός που θα της έδινε και λόγω της μορφολογίας σημαντικά στρατηγικά και τακτικά πλεονεκτήματα. Στο σημείο αυτό παρενέβη ο Packard, Επικεφαλής της Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής στην Ελλάδα λέγοντας ότι θεωρούσε υπερβολικούς τους φόβους του Αρχιστρατήγου καθώς βάσει των δικών του πληροφοριών, η βουλγαρική πολεμική μηχανή δεν ήταν τόσο τρομερή όσο αυτή παρουσιάζονταν και η πλήρη κινητοποίηση της βασιζόνταν σε επιστράτευση. Ο Αρχιστράτηγος αντέκρουσε τη βρετανική θέση υποστηρίζοντας ότι οι ελλιπείς πληροφορίες από τη Βουλγαρία πιθανόν να μην μας επέτρεπαν να πληροφορηθούμε έγκαιρα τις επιστρατευτικές ενέργειες της γείτονος και να υποστούμε αιφνιδιασμό. Με τη θέση αυτή του Παπάγου συμφώνησε και ο Jenkins. Η συζήτηση περί του μεγέθους του στρατεύματος και της απειλής κατά της Ελλάδος διακόπηκε με παρέμβαση του Υπουργού Συντονισμού που ανέφερε ότι το θέμα της δυνάμεως του στρατού είχε πολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις και θα έπρεπε να επανεξεταστεί σε βάθος ακούγοντας προσεκτικά και τη γνώμη του Αρχιστρατήγου.

Εν συνεχεία η συζήτηση περιστράφηκε στην εξέταση και έγκριση του προσχεδίου Βασιλικού Διατάγματος για την οργάνωση και λειτουργία του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης (ΓΕΕΘΑ) και σχεδίου για την οργάνωση του ιδιαιτέρου γραφείου του Υπουργού Εθνικής Αμύνης. Οι ανακοινώσεις που δόθηκαν προς το τύπο έκαναν αναφορά στην εξέταση και έγκριση των δύο παραπάνω οργανωτικών θεμάτων και καμία μνεία δεν υπήρξε για τα υπόλοιπα ζητήματα που απασχόλησαν το Πολεμικό Συμβούλιο.³⁵² Συζήτηση δεν έγινε ούτε και για τον αμυντικό προϋπολογισμό, που ήταν ήδη σε προχωρημένη διαδικασία καταρτίσεως καθόσον οποιαδήποτε απόφαση εξαρτιόνταν από το μέγεθος του στρατεύματος. Ενδεχομένως, η πολιτική ηγεσία να ήταν διστακτική να προχωρήσει σε μια τέτοια συζήτηση την παρούσα έκρυθμη διεθνώς περίοδο. Ουδεμία συζήτηση έγινε και για διάθεση μέσων σε απάντηση της έκκλησης του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών. Ούτε όμως οι αρχηγοί των συμμαχικών αποστολών, που ήδη είχαν διαθέσει στρατεύματα στην Κορέα δεν έκαναν την παραμικρή νύξη για ελληνική συμμετοχή. Από όλα τα

³⁵² Εφημερίδα Εμπρός, *Στο Πολεμικόν Συμβούλιο Ενέκρινε την Οργάνωσιν του Γενικού Επιτελείου*, 07 Ιουλίου 1950, σελ 4 και Εφημερίδα Ελευθερία, *Το Χθεσινόν Πολεμικόν Συμβούλιο*, 07 Ιουλίου 1950.

αρχεία και πρακτικά, διαφαίνεται ότι την 06 Ιουλίου έλαβε χώρα στο Πολεμικό Συμβούλιο, η πρώτη συζήτηση σε υψηλότατο επίπεδο που περιλάμβανε έστω και σύντομη αναφορά στα γεγονότα της Κορέας, τις συνέπειες τους και τη διασύνδεση τους με το ελληνικό αμυντικό πρόβλημα. Η μοναδική αναφορά που είχε υπάρξει μέχρι τότε περί ενδεχόμενης διάθεσης στρατιωτικών τμημάτων στην Κορέα, αφορούσε ερμηνεία εκ μέρους φιλοκυβερνητικών εφημερίδων, συζητήσεων του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη με δημοσιογράφους την 04 Ιουλίου.³⁵³ Η δε κυβέρνηση είχε πειστεί και μάλλον ορθά, ότι η ανεπιφύλακτη διακηρυκτική στήριξη των ενεργειών των Ηνωμένων Εθνών σε συνέχεια των Αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, αποτελούσε και το μέγιστο των αναμενομένων συνεισφορών εκ μέρους κρατών όπως η αδύναμη Ελλάδα. Αυτό μάλιστα αποδείκνυε και η εξέταση των μέχρι τότε απαντήσεων των διαφόρων κρατών που είχαν αποσταλεί στον Οργανισμό και σταδιακά έρχονταν στο φως της δημοσιότητας.

Η Στρατιωτική Κατάσταση Χειροτερεύει, οι Ανησυχίες Εντείνονται

Ενώ το Πολεμικό Συμβούλιο ήταν σε εξέλιξη, ο Κύρου τηλεγράφησε από την Νέα Υόρκη και ενημέρωσε για το περιεχόμενο συνομιλίας του με τον αμερικανό ομόλογο, Austin.³⁵⁴ Ο τελευταίος, σύμφωνα με το τηλεγράφημα, είχε δείξει στον Κύρου το προσχέδιο Ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας που οι ΗΠΑ θα προωθούσαν την επομένη και με το οποίο θα συγκροτείτο η στρατιωτική μηχανή των Ηνωμένων Εθνών για την αντιμετώπιση της Βορειοκορεατικής εισβολής. Επικεφαλής προτεινόταν να οριστεί ο στρατηγός Macarthur. Επιπλέον, ο Austin που είχε πληροφορηθεί την ελληνική απόφαση για το embargo κατά της Pyongyang, εξέφρασε την ικανοποίησή του για την υποστήριξη και τόνισε «*ότι ουδέν παραπάνω μπορούν τα Ηνωμένα Έθνη να προσδοκούν από την Ελλάδα παρά τη διατήρηση της πολεμικής ετοιμότητας των ενόπλων δυνάμεων της*».

Η θέση αυτή εξακολουθούσε να είναι η κυρίαρχη άποψη των ΗΠΑ ως προς την Ελλάδα, πολύ σύντομα όμως, λόγω των εξελίξεων στο στρατιωτικό μέτωπο της Κορέας, θα υφίστατο δύο σημαντικότερες διαφοροποιήσεις. Αφενός οι Αμερικανοί θα προέκριναν την αύξηση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, άρα και των

³⁵³ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο κ. Τσαλδάρης Θέλει να Στείλει και Στρατόν εις την Κορέαν*, 04 Ιουλίου 1950, σελ 6.

³⁵⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3069, 06 Ιουλίου.

αντιστοίχων αμυντικών δαπανών, σε βάρος ακόμη και της ανασυγκρότησης της χώρας και αφετέρου θα πίεζαν για συμβολική διάθεση ελληνικών τμημάτων για την αντιμετώπιση της βορειοκορεατικής εισβολής. Την ανάγκη αποστολής περισσότερων στρατευμάτων στην Κορέα είχε αρχίσει να προδικάζει η συνέχιση της αρνητικής έκβασης των επιχειρήσεων στη ξηρά παρά και την εμπλοκή αμερικανικών χερσαίων στρατευμάτων από την 01 Ιουλίου. Τα αμερικανικά στρατεύματα που βιαστικά και απροετοίμαστα απεστάλησαν από την Ιαπωνία στη χερσόνησο της Κορέας, αποδείχθηκαν ανίκανα να σταματήσουν την κομμουνιστική πλημμυρίδα και το μέτωπο συνέχισε να υποχωρεί νότια παραχωρώντας συνεχώς και νέα εδάφη στους εισβολείς. Τη δυσοίωνη αυτή κατάσταση περιέγραφαν και οι εκτιμήσεις του William Allen Jowitt, Lord High Chancellor της Βρετανίας, στη συνομιλία του στις 03 Ιουλίου, με τον Πρέσβη μας στο Λονδίνο.³⁵⁵ Ο Jowitt θεωρούσε την κατάσταση ως εξαιρετικά σοβαρή με άγνωστη κατάληξη καθώς η Μόσχα για λόγους γοήτρου, δύσκολα θα έκανε πίσω. Ο παλαίμαχος πολιτικός εκτιμούσε ότι η Σοβιετική Ένωση πιθανόν θα αντιδρούσε με χρήση των «δορυφόρων» της σε άλλα σημεία του πλανήτη. Το ίδιο τηλεγράφημα περιείχε και τις απόψεις του Γάλλου Πρέσβη στο Λονδίνο, Massigli, που ανησυχούσε για μια επανάληψη του βορειοκορεατικού σεναρίου με στόχο το Βερολίνο από τις δυνάμεις της Ανατολικής Γερμανίας υπό την καθοδήγηση της Μόσχας. Ο Massigli δεν θεωρούσε μια επίθεση «δορυφόρου» της Μόσχας κατά της Ελλάδος ως πιθανή καθόσον πρόσφατα είχε επιτευχθεί η συντριβή της κομμουνιστικής εξέγερσης. Αμφότεροι όμως οι συνομιλητές θεωρούσαν ως μη επαρκή τα αμερικανικά στρατεύματα στην Κορέα και διέβλεπαν κίνδυνο ανάμειξης της Κίνας.

Αποκαλυπτικό των εκτιμήσεων του Λονδίνου, ήταν το μήνυμα που έστειλε στις 06 Ιουλίου, ο Βρετανός Πρωθυπουργός Attlee στον Πρόεδρο Truman.³⁵⁶ Ο Attlee εξέφραζε την ανησυχία του ότι η Μόσχα έχει επιτύχει μια σοβαρή εμπλοκή των δυτικών δυνάμεων στην Κορέα, χωρίς τυπικά να έχει η ίδια άμεσα αναμειχθεί και παρατηρούσε ότι υπήρχαν και άλλα μέτωπα στην Άπω Ανατολή όπου ενδεχομένως -η Μόσχα- να εφήρμοζε την ίδια τακτική (Ινδοκίνα, Μαλαισία, Φορμόζα, Χονγκ Κονγκ). Επεσήμαινε επίσης ότι αντίστοιχες κομμουνιστικές ενέργειες μπορούσαν να

³⁵⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Λονδίνο προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3088, 04 Ιουλίου.

³⁵⁶ FRUS, 1950, Vol VII, *the British Prime Minister (Attlee) to President Truman*, July 06, 1950, p 314-315.

λάβουν χώρα και σε περιοχές πέρα της Άπω Ανατολής, θεωρώντας ως λίαν επικίνδυνο σημείο το Ιράν. Ο Attlee έκανε αναφορά και στον κίνδυνο, η Ελλάδα να ξαναζήσει τη αναζωπύρωση της κομμουνιστικής εξέγερσης. Αντιλαμβανόμενος ότι η πρωτοβουλία ήταν στα χέρια της Μόσχας και των συμμάχων της, ο Attlee κατέληγε: «*And there may be other areas of potential trouble*». Δύο ημέρες αργότερα, η Ελληνική Πρεσβεία του Λονδίνου διαβίβαζε εκτιμήσεις του Βρετανού Αναπληρωτού Υφυπουργού Εξωτερικών για την κατάσταση.³⁵⁷ Ο Βρετανός διπλωμάτης καίτοι αναγνώριζε τους δυτικούς φόβους για μια ενδεχόμενη σοβιετική κίνηση στην Ευρώπη, εκτιμούσε ότι παρά την επικρατούσα νευρικότητα στα Βαλκάνια δεν υπήρχαν ενδείξεις για πιθανή ενέργεια κατά της Γιουγκοσλαβίας ή κατά της Ελλάδος. Αντίθετα, θεωρούσε αρκετά πιθανή μια κίνηση της Ανατολικής Γερμανίας κατά του Βερολίνου. Γεγονός είναι ότι Ελλάδα και Τουρκία, βασιζόμενες και σε δικές τους εκτιμήσεις και σίγουρα επηρεαζόμενες από τη διεθνή ατμόσφαιρα, θεωρούσαν (όπως και αρκετές δυτικές υπηρεσίες) πιθανή μια ανάλογη «βορειοκορεατικού τύπου» αιφνιδιαστική εισβολή κατά των εδαφών τους κυρίως από την καλά εξοπλισμένη Βουλγαρία (ίσως και με τη συμμετοχή και της Αλβανίας για την ελληνική περίπτωση).³⁵⁸

Βέβαια από την επίσημη αρχειακή αλληλογραφία τεκμηριώνεται ότι η Ελλάδα δεν βρίσκονταν στο πρώτη θέση των απειλούμενων περιοχών, σύμφωνα πάντα με τους δυτικούς αναλυτές και τους υψηλόβαθμους αξιωματούχους (που αμφότεροι είχαν αποτύχει να αντιληφθούν τις προθέσεις και προετοιμασίες της βορειοκορεατικής εισβολής) αλλά ο κίνδυνος δεν μπορούσε να αγνοηθεί. Η Γιουγκοσλαβία καταφανώς ανήκε στην πρώτη θέση επικινδυνότητας, ως πρώην σύμμαχος της Μόσχας, περικυκλωμένη από κομμουνιστικές χώρες με ιστορικές βλέψεις εναντίον της, μη έχουσα ουδεμία επίσημη δυτική εγγύηση ασφαλείας και εκτιμώμενη ως ευάλωτη σε προβοκατόρικες ενέργειες και υποκινούμενες εσωκομματικές αναταράξεις. Στη δεύτερη σειρά επικινδυνότητας βρίσκονταν το Ιράν, εσωτερικά ευάλωτο και αρκετά απομακρυσμένο από τις δυτικές δυνάμεις. Ο

³⁵⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Λονδίνο προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3215, 08 Ιουλίου.

³⁵⁸ Stueck William, *the Korean War: An International History*, (Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1995), p. 73.

Leffler³⁵⁹ πολύ εύγλωττα παρουσιάζει τις ανησυχίες και εκτιμήσεις που επικρατούσαν εκείνη την περίοδο στη Δύση:

«Ενώ ο MacArthur ανέπτυσσε αμερικανικά στρατεύματα στην περίμετρο της Pusan και δημιουργούσε εκεί ένα προγεφύρωμα, αξιωματούχοι στην Ουάσινγκτον προσπαθούσαν να μαντέψουν τις επόμενες κινήσεις της Σοβιετικής Ένωσης. Θα υποστήριζε το Κρεμλίνο ένα πραξικόπημα στο Ιράν, θα καθοδηγούσε μια επίθεση ενός κράτους δορυφόρου κατά της Τουρκίας ή Γιουγκοσλαβίας, μήπως θα διακινδύνευε μια ανατολικογερμανική προέλαση κατά της Δυτικής Γερμανίας ή θα ενθάρρυνε την Κίνα να επέμβει στην Κορέα; Με τους Αμερικανούς απασχολημένους στην Άπω Ανατολή, μήπως ο σοβιετικός στρατός θα εύρισκε την ευκαιρία να αρπάξει την Φινλανδία ή να τιμωρήσει τον Τίτο για την αποστασία του; Και ακόμη πιο επικίνδυνα, μήπως ο Stalin σκέπτονταν ότι οι συνθήκες είναι ευνοϊκές για να εξαπολύσει μια μεγάλης κλίμακος επίθεση στη Δυτική Ευρώπη και ένα αιφνιδιαστικό κτύπημα στις ΗΠΑ; Καίτοι καμία από αυτές τις υποθέσεις δεν μπορούσε να αποκλειστεί και παρά το γεγονός ότι η Σοβιετική Ένωση είχε την ικανότητα να εκτοξεύσει αιφνιδιαστικές επιθέσεις κατά μήκος της περιμέτρου της, οι αμερικανοί αξιωματούχοι δεν σκέφτονταν ότι οι Σοβιετικοί θα ξεκίναγαν έναν πόλεμο.»

Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, ήταν πολύ φυσικό οι ελληνικές πολιτικές και στρατιωτικές ηγεσίες να θεωρούν ως επικρεμάμενη μια συνεχή απειλή κατά της ασφάλειας της χώρας από τους βόρειους γείτονες. Ο Ευάνθης Χατζηβασιλείου παρατηρεί:³⁶⁰

«Η επενέργεια περιφερειακών αντιπαλοτήτων συναντήθηκε στη μεταπολεμική εποχή με τις πραγματικότητες του Ψυχρού Πολέμου, όσο και με τις πολιτικές και ψυχολογικές επιβαρύνσεις της πρόσφατης εμφύλιας διαμάχης. Σταδιακά, από το 1946 έως το 1950 (ιδίως μετά την έναρξη του πολέμου της Κορέας), διαμορφώθηκε σε όλο το δυτικό κόσμο η αίσθηση ότι

³⁵⁹ Melvyn P. Leffler, *a Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration, and the Cold War*, (Stanford University Press, Stanford, California, 1992), p 369.

³⁶⁰ Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Στα Σύνορα των Κόσμων, Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα), σελ 40.

ο ανατολικός συνασπισμός υπό την ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης επεδίωκε την παγκόσμιο ηγεμονία και αναλάμβανε επιθετικές πρωτοβουλίες για να την επιτύχει. Ο ίδιος ο ελληνικός εμφύλιος εξελήφθη (όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά στη Δύση γενικότερα) ως μια παρόμοια προσπάθεια των Ανατολικών. Αντίστοιχα, παρόμοια καχυποψία για τις προθέσεις της Δύσης αναπτύχθηκε και στην Ανατολή, και αυτός ο φαύλος κύκλος της αμοιβαίας δυσπιστίας ενέτεινε τον Ψυχρό Πόλεμο. Συνεπώς, η δυσπιστία της Ελλάδος ως προς τον βορρά δεν ήταν ένα μεμονωμένο, αλλά αντίθετα ένα γενικό φαινόμενο στους κόλπους του δυτικού κόσμου –μόνο που στην Ελλάδα επενεργούσαν πρόσθετοι περιφερειακοί, γεωπολιτικοί και ιστορικοί παράγοντες, που έκαναν τα πράγματα ακόμη πιο δύσκολα. Οι Έλληνες ιθύνοντες και αναλυτές ήταν πεπεισμένοι ότι η μεταπολεμική διεθνής τάξη δημιουργούσε ένα πρόσθετο βάρος για την ελληνική πολιτική: ο Ψυχρός Πόλεμος σήμαινε ότι ο παραδοσιακός βουλγαρικός αναθεωρητισμός όχι μόνο συνεχίζονταν, αλλά και αποκτούσε νέα δυναμική, ως ο βασικός περιφερειακός εταίρος μιας εχθρικής υπερδύναμης.»

Όλες αυτές οι ανησυχίες και φοβίες εμφανίζονταν στην καθημερινή ειδησιογραφία της πλειονότητας των αθηναϊκών εφημερίδων δίπλα στα πρωτοσέλιδα που παρουσίαζαν τις εξελίξεις στο πόλεμο της Κορέας. Οι δε τίτλοι των ελληνικών εφημερίδων, βασιζόμενοι σε ανταποκρίσεις δυτικών εντύπων, έδιναν μια υπερβολική διάσταση της κορεατικής σύγκρουσης θεωρώντας την ως μια αναγνωριστική πρώτη θερμή αναμέτρηση των δύο κόσμων που αναπόφευκτα θα εξαπλώνονταν σε όλο τον πλανήτη.

Η Ουάσιγκτον Επιζητάει Διεύρυνση των Συμμετοχών

Η αναμέτρηση όμως εκτός από το πεδία των μαχών της χερσονήσου της Κορέας λάμβανε χώρα και στο οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών όπου αντίθετα με τις πολεμικές εξελίξεις, κυριαρχούσαν οι δυτικές δυνάμεις. Στις 07 Ιουλίου εγκρίθηκε το τρίτο Ψήφισμα³⁶¹ του Συμβουλίου Ασφαλείας για την Κορέα με επτά ψήφους υπέρ, καμία κατά, τρεις αποχές (Αίγυπτος, Γιουγκοσλαβία και Ινδία) και την

³⁶¹ 84 (1950), Resolution of 07 July 1950, (S/1588), meeting 476. Το κύριο μέρος της απόφασης αυτολεξεί ανέφερε: «*Recommends that all members proving military forces and other assistance pursuant to the aforesaid Security Council resolutions make such forces and other assistance available to a unified command under the United States of America*».

απουσία της Σοβιετικής Ένωσης. Η Απόφαση καλωσόριζε την υποστήριξη που παρείχαν τα κράτη-μέλη στον Οργανισμό, σε συνέχεια των S/1501 και S/1511 και συνιστούσε οι προσφορές στρατιωτικής και λοιπής βοήθειας να διατεθούν στην υπό συγκρότηση Ενωμένη Διοίκηση (Unified Command) με επικεφαλής τις ΗΠΑ. Ζητούσε δε από τις ΗΠΑ να διορίσουν το Διοικητή της Unified Command η οποία υπό την εξουσιοδότηση και σημαία των Ηνωμένων Εθνών θα διεξήγαγε τις επιχειρήσεις εναντίον των δυνάμεων της Βορείου Κορέας. Για άλλη μια φορά το Ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας έγινε αποδεκτό χάρη στην απουσία της Σοβιετικής Ένωσης. Η Απόφαση διαβιβάστηκε αυθημερόν στα κράτη-μέλη με τηλεγράφημα του Γενικού Γραμματέα. Την επομένη ημέρα, ο Πρόεδρος Truman υπέδειξε τον στρατηγό MacArthur ως Διοικητή των δυνάμεων των Ηνωμένων Εθνών στην Κορέα.³⁶² Ο στρατηγός συγκρότησε τη Διοίκηση των Δυνάμεων του ΟΗΕ στο Τόκιο και ανέλαβε και επισήμως τα καθήκοντα του ως Commander in Chief, United Nations Command (CINCUNC) στις 25 Ιουλίου.³⁶³

Παρά το Ψήφισμα της 07ης Ιουλίου, η στρατιωτική κατάσταση για τις ΗΠΑ και τους συμμάχους της ήταν δύσκολη. Η Πρεσβεία μας στην Ουάσιγκτον διαβίβασε πληροφορίες για μια πρώτη ανάσα αισιοδοξίας με τη σταδιακή άφιξη και εμπλοκή των αμερικανικών στρατευμάτων και τη συνεχή ναυτική και αεροπορική υποστήριξη.³⁶⁴ Παρά όμως τη σταδιακή εμπλοκή αμερικανικών δυνάμεων δεν είχε επιτευχτεί η ανάσχεση των Βορειοκορεατών. Οι Αμερικανοί θεωρούσαν ακόμη την απειλή της κομμουνιστικής επικράτησης υφιστάμενη και τη διατήρηση του προγεφυρώματος στο Pusan αμφίρροπη. Το τηλεγράφημα της Πρεσβείας συνέχιζε λέγοντας ότι η Ουάσιγκτον δεν θεωρούσε τα γεγονότα της Κορέας ως ένα απλό επεισόδιο αλλά ως μια σειρά προκλητικών ενεργειών της Μόσχας για την αντιμετώπιση των οποίων, Κογκρέσο και κοινή γνώμη απαιτούσαν την τάχιση λήψη μέτρων. Την ίδια ανησυχία για την κατάσταση στην κορεατική χερσόνησο συμμερίζονταν και η γαλλική κυβέρνηση σύμφωνα με τις πληροφορίες που μετέδωσε η Πρεσβεία μας στο Παρίσι.³⁶⁵ Για νέα επιδείνωση της στρατιωτικής κατάστασης, με το προγεφύρωμα της Pusan να απειλείται, έκανε λόγο και το τηλεγράφημα από την Ουάσιγκτον στις 11

³⁶² Department of State Bulletin, July 17, 1950, p. 83.

³⁶³ U.N. document S/1629.

³⁶⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3424, 10 Ιουλίου.

³⁶⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Παρίσι προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 782, 11 Ιουλίου.

Ιουλίου,³⁶⁶ μια μέρα ακριβώς μετά από μια πρώτη αισιόδοξη αναφορά που γρήγορα διαψεύστηκε. Ενώ η στρατιωτική κατάσταση ήταν απελπιστική για τις δυτικές δυνάμεις, ο Κύρου τηλεγραφούσε από την Νέα Υόρκη τα βασικά σημεία ιδιαίτερης συνομιλίας του με τον Γενικό Γραμματέα.³⁶⁷ Ο Lie αναγνώριζε ότι η βορειοκορεατική εισβολή είχε επιμελώς προετοιμαστεί αλλά εμφανίζονταν αισιόδοξος ότι το προγεφύρωμα της Pusan θα διατηρείτο και ενισχυόμενο θα επέτρεπε την ανακατάληψη της Νοτίου Κορέας σε διάστημα ενός μηνός. Μάλιστα προέκρινε τη συνέχιση της προέλασης και πέραν του 38ου Παραλλήλου θεωρώντας απίθανη την εμπλοκή της Σοβιετικής Ένωσης ή της Κίνας.

Παράλληλα ο Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ σε στενή συνεργασία με τον Αμερικανό Μόνιμο Αντιπρόσωπο προσπαθούσαν να βρουν τρόπους αφενός για να προσελκύσουν συνδρομές από περισσότερα κράτη και αφετέρου να δημιουργήσουν ένα λειτουργικό μηχανισμό καταγραφής των αναγκών, ενημέρωσης των κρατών και χειρισμού των προσφορών. Στη συνάντηση της 10ης Ιουλίου στον Οργανισμό,³⁶⁸ ο Lie παρατήρησε ότι έπρεπε να αποφευχθεί η εντύπωση ότι οι ΗΠΑ προσφέρουν το σύνολο των ανδρών, των μέσων και των δαπανών για την Κορέα. Συνέχισε δε λέγοντας ότι θα έπρεπε ο ΟΗΕ να λάβει υποστήριξη και από άλλα κράτη έστω και με συμβολικές προσφορές. Ως παράδειγμα ανέφερε την προσφορά νορβηγικών και σουηδικών εμπορικών πλοίων για μεταφορά εφοδίων προς την Κορέα, ναυλωμένων με χρήματα των δύο κυβερνήσεων. Ο Lie θεωρούσε ότι με την υλική συμμετοχή και άλλων κρατών θα προσέλκυαν τη συμπαράσταση της διεθνούς κοινής γνώμης.

Στις 12 Ιουλίου ο Acheson με δημόσιες δηλώσεις του³⁶⁹, συνόψισε τις μέχρι τότε στάσεις και προσφορές των κρατών-μελών. Σύμφωνα με τον Υπουργό Εξωτερικών 56 από τα 59 κράτη-μέλη του Οργανισμού απήντησαν στην έκκληση του Γενικού Γραμματέα της 27ης Ιουνίου και μόνο 3 κράτη (ΕΣΣΔ, Τσεχοσλοβακία και Πολωνία) απέρριψαν τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας. Επίσης 53 κράτη, με μια πιθανή εξαίρεση, έδωσαν τουλάχιστον ηθική υποστήριξη στα Ψηφίσματα.

³⁶⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3437, 11 Ιουλίου.

³⁶⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3148, 12 Ιουλίου 1950.

³⁶⁸ FRUS, 1950, Vol VII, *the United States Representative to the United Nations (Austin) to the Secretary of State*, July 10, 1950, p 355-356.

³⁶⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3476, 12 Ιουλίου (δηλώσεις Acheson, N740, State Department, *Military and Other Assistance Placed at the Disposal of the Unified Command*, July 12, 1950).

Μέχρι την 11η Ιουλίου, οι ΗΠΑ, Βρετανία, Καναδάς, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Ολλανδία και Δημοκρατία της Κίνας είχαν ανακοινώσει την προσφορά στρατιωτικής βοήθειας. Άλλου είδους βοήθεια, κυρίως οικονομική, προσέφεραν η Ταϊλάνδη, η Νορβηγία, η Δανία οι Φιλιππίνες και η Νικαράγουα. Ήδη ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις της Βρετανίας, Αυστραλίας και Νέας Ζηλανδίας επιχειρούσαν υπό την Unified Command ενώ δυνάμεις από Καναδά και Ολλανδία ευρίσκονταν σε κίνηση προς το μέτωπο.

Βλέπουμε ότι σταδιακά, μετά το Ψήφισμα S/1588 της 07ης Ιουλίου άρχισαν να εμφανίζονται από διάφορες κατευθύνσεις, οι πρώτες εκτιμήσεις για την ανάγκη πολύπλευρης, έστω και τυπικής συμμετοχής όσο δυνατόν μεγαλύτερου αριθμού κρατών. Η πολυάριθμη συμμετοχή δεν εξασφάλιζε μόνο την αύξηση των διαθέσιμων στρατευμάτων και μέσων (καλοδεχούμενη οπωσδήποτε) και την κάλυψη διαφόρων αναγκών της Δημοκρατίας της Κορέας. Κυρίως αποτελούσε έμπρακτη απόδειξη υποστήριξης των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας και κατά επέκταση της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και της απόφασης για δυναμική αντιπαράθεση με το σοβιετικό επεκτατισμό. Ακόμη πιο έντονα εμφανίσθηκε η θέση αυτή των ΗΠΑ όταν ο Acheson σε μήνυμα του προς την Αμερικανική Αντιπροσωπεία (12 Ιουλίου) στα Ηνωμένα Έθνη έγραφε:³⁷⁰

«Καίτοι αναγνωρίζεται ότι από στρατιωτική άποψη η πλειονότητα των κρατών-μελών των Ηνωμένων Εθνών δεν μπορεί να παράσχει αποτελεσματική βοήθεια, εντούτοις υπάρχουν πειστικοί πολιτικοί και ψυχολογικοί λόγοι για την διαβίβαση προσφορών βοήθειας και κυρίως διάθεσης μαχίμων δυνάμεων».

Πλέον η αμερικανική θέση ήταν ξεκάθαρη. Όλα τα φιλικά προς τη Δύση κράτη-μέλη του ΟΗΕ, έπρεπε να προβούν -τουλάχιστον- σε συμβολική χειρονομία διάθεσης μαχίμων δυνάμεων στην Unified Command για να υποστηρίξουν την αποστολή του Οργανισμού στην Κορέα. Το μήνυμα αυτό θα άρχιζε να διαβιβάζεται με διαφόρους τρόπους στις ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις τις αμέσως επόμενες ημέρες. Μέχρι να γίνει πλήρως γνωστή και κατανοητή η γραμμή της Ουάσινγκτον, υπήρχαν

³⁷⁰ FRUS, 1950, Vol VII, *the Secretary of State to the United States Mission at the United Nations*, July 12, 1950, p 368-369.

διαφοροποιημένες αντιλήψεις σε αμερικανούς αξιωματούχους και αυτό φάνηκε και στην ελληνική περίπτωση.

Κινούμενο σε αυτήν την κατεύθυνση το State Department, δύο ημέρες αργότερα, 14 Ιουλίου, έστειλε οδηγίες³⁷¹ προς όλες τις Αμερικανικές Πρεσβείες για την κατά την κρίση τους προσέγγιση των τοπικών κυβερνήσεων και ενημέρωση τους για τον τρόπο υποβολής των προσφορών τους, με έμφαση στη διάθεση μάχιμων δυνάμεων και μέσων και δη χερσαίων. Οι προσφορές θα έπρεπε να πραγματοποιούνται υπό τις συνθήκες της αναγκαίας μυστικότητας που επέβαλε η διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων, μέσων και στρατηγικών υλικών, παράλληλα όμως με την κατάλληλη δημοσιοποίηση των συνδρομών, προβολή των οποίων είχε ανάγκη ο Οργανισμός. Για την επίτευξη αυτών των αντικρουόμενων στόχων, η Ουάσινγκτον έκανε σύσταση προς τα κράτη για υποβολή γενικών προσφορών συνδρομής στη Γενική Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών ενώ για τον καθορισμό των λεπτομερειών που αφορούσαν τη διάθεση στρατιωτικής βοήθειας να αποκαθιστούν κατευθείαν επικοινωνία με την Unified Command. Το State Department αναγνώριζε ότι «*τα συνεισφέροντα κράτη φυσικά και επιθυμούν τη μέγιστη δημοσιότητα των προσφορών τους για να εξασφαλίσουν τα κατάλληλα credits*». Συνιστούσε όμως τη μη πρόωρη αποκάλυψη στρατιωτικών λεπτομερειών και αυτό, σε όσο έκταση ήταν αναγκαίο και μόνο μετά από συντονισμό με τις αμερικανικές στρατιωτικές αρχές. Στο μήνυμα δεν υπήρχε αναφορά για ενάσκηση πιέσεων προς τις κυβερνήσεις για θετική ανταπόκριση στην έκκληση του Γενικού Γραμματέα και σε εφαρμογή των Ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας. Το μήνυμα στάλθηκε σε 46 Πρεσβείες σε όλο τον κόσμο, συμπεριλαμβανομένων και των Αθηνών.

Ο Γενικός Γραμματέας Επανέρχεται με Νέα Έκκληση

Την ίδια ημερομηνία, 14 Ιουλίου, ο Γενικός Γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών διαβίβασε τηλεγραφήματα³⁷² σε 52 κράτη-μέλη που είχαν απαντήσει

³⁷¹ FRUS, 1950, Vol VII, *the Secretary of State to Certain Diplomatic Offices*, July 14, 1950, p 377-378.

³⁷² UN Document S/1619: Cablegrams dated 14/07/1950 from the Secretary-General to certain member governments concerning the Security Council resolutions of 25 and 27 June, 7 July 1950 (S/101, S/1511, and S/1583). Τα τηλεγραφήματα αυτά διέφεραν μεταξύ τους, ανάλογα με τις απαντήσεις που κάθε κράτος-μέλος είχε αποστείλει στον Γενικό Γραμματέα στα παραπάνω Ψηφίσματα. Για παράδειγμα στην Ελληνική Κυβέρνηση, το μήνυμα του Trygve Lie αρχίζει με ευχαριστίες για τη ελληνική απόφαση απαγόρευσης των εξαγωγών προς τη Βόρειο Κορέα και συνέχιζε με την τυποποιημένη αίτηση παροχής στρατιωτικής βοήθειας.

υποστηρικτικά στα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας της 25ης, 27ης Ιουνίου και 07ης Ιουλίου, ζητώντας από αυτά να εξετάσουν τη δυνατότητα διάθεσης χερσαίων κυρίως στρατιωτικών δυνάμεων για να υποστηρίξουν την προσπάθεια του Οργανισμού στην Κορέα. Σε ενημερωτικό σημείωμα του Υπουργείου Εξωτερικών³⁷³ διαβάζουμε ότι στις 14 Ιουλίου, ο Trygve Lie απέστειλε τηλεγράφημα και προς την Ελληνική Κυβέρνηση με το οποίο εξέφραζε την ικανοποίηση για την απόφαση της να απαγορεύσει τις εξαγωγές προς τη Βόρειο Κορέα. Ο Γενικός Γραμματέας αναγνώριζε ότι υπήρχε επιτακτική ανάγκη πρόσθετης ουσιαστικής βοήθειας και παρακαλούσε την Ελληνική Κυβέρνηση να εξετάσει τη δυνατότητα να παράσχει στρατιωτικές δυνάμεις και κυρίως χερσαία στρατεύματα. Το βασικό μέρος του μηνύματος³⁷⁴ του Trygve Lie προς την Ελληνική Κυβέρνηση ανέγραφε:

«In this connection, I have been advised that there is an urgent need for additional effective assistance. Should be grateful therefore if your government would examine its capacity to provide combat forces particularly ground forces. Offers of military assistance should be communicated to the Secretary General in general terms leaving detailed arrangements for subsequent agreement between your government and the United Command. Trygve Lie. »

Ταυτόχρονα η Αμερικανική Μόνιμη Αντιπροσωπεία στα Ηνωμένα Έθνη διαβίβασε την NOTE 174 (14 Ιουλίου) με την οποία ενημέρωνε τις υπόλοιπες Αντιπροσωπείες ότι θεωρούσε ως επιβεβλημένη την επίδειξη ηθικής και στρατιωτικής αλληλεγγύης από τα κράτη-μέλη στις επιχειρήσεις του Οργανισμού στην Κορέα. Παράλληλα, ο Αμερικανός Μόνιμος Αντιπρόσωπος, Austin, διαβίβασε και προφορικά το ίδιο μήνυμα προς τους συναδέλφους του. Αναμεταδίδοντας αυτές τις πληροφορίες, ο Κύρου προέτρεπε τους προϊσταμένους του να ενεργήσουν ανάλογα και ολοκλήρωνε το τηλεγράφημα γράφοντας: «ευαρεστηθείτε όπως τηλεγραφήσετε τας ημετέρας αποφάσεις».³⁷⁵ Ο παλαίμαχος διπλωμάτης είχε αντιληφθεί ότι πλέον η αμερικανική πλευρά είχε αρχίσει να γίνεται πειστική στο

³⁷³ Αρχείο ΥΠΕΞ, Σημείωμα περί της Ελληνικής Συμμετοχής εις την Βοήθειαν του ΟΗΕ προς την Υποστάσαν Επίθεσιν Δημοκρατίαν της Κορέας, ΥΠΕΞ/Διεύθυνση Γ' Πολιτικής, 07 Σεπτεμβρίου 1950.

³⁷⁴ Το μήνυμα του Γενικού Γραμματέα διαβιβάστηκε και υπηρεσιακά από τη Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία στα Ηνωμένα Έθνη, βλέπε Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3182, 14 Ιουλίου.

³⁷⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3183, 14 Ιουλίου 1950.

αίτημα της για παροχή στρατιωτικής συνδρομής των κρατών προς τη Unified Command στη μακρινή Κορέα. Η αμερικανική θέση είχε πλέον κοινοποιηθεί επισήμως μέσω της διακοίνωσης της Μόνιμης Αντιπροσωπείας που ενίσχυε την αγωνιώδη έκκληση του Trygve Lie, της 14ης Ιουλίου. Εν συνεχεία, οι Πρεσβείες των ΗΠΑ αναλάμβαναν να συνεχίσουν το έργο της κατάλληλης προσέγγισης και καθοδήγησης των διαφόρων κυβερνήσεων.

Στην Αθήνα, μετά και υποχώρηση του Πλαστήρα στο θέμα του διορισμού του Πιστολάκη, οι πολιτικοί τόνοι είχαν χαλαρώσει και η κυβέρνηση φαίνονταν ότι ξεπέρασε το σκόπελο σχετικά ανώδυνα. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι σταμάτησαν και οι εναντίον της επιθέσεις με αφορμή τη στάση της σε θέματα εθνικής ασφάλειας, με κορωνίδα τα μέτρα επιείκειας που επιθυμούσε να προωθήσει ο Πρωθυπουργός. Οι αθηναϊκές εφημερίδες συνέχιζαν να προβάλλουν στα πρωτοσέλιδα τους τα πολεμικά γεγονότα της Κορέας ενώ το δεύτερο δεκαήμερο του Ιουλίου, παραπλεύρως εμφανίζονταν αναφορές σε κίνδυνο αποσταθεροποίησης των Βαλκανίων. Η πλειονότητα αυτών των δημοσιευμάτων προέρχονταν από ανταποκρίσεις ξένων ειδησεογραφικών πρακτορείων και ήταν ενδεικτικές του ψυχροπολεμικού κλίματος που επικρατούσε παγκοσμίως. Όμως και το ΚΚΕ με ανακοίνωση του, με ημερομηνία 05 Ιουλίου, που μεταδόθηκε από ραδιοφωνικούς σταθμούς στη Βουλγαρία, διατηρούσε την ένταση δίδοντας αφορμές για ανησυχίες και ψυχροπολεμικούς συνειρμούς στη ελληνική συντηρητική παράταξη. Στην ανακοίνωση, η Κεντρική Επιτροπή του ΚΚΕ,³⁷⁶ καταφέρονταν κατά της Ελληνικής Κυβερνήσεως χαρακτηρίζοντας την ως τυφλό όργανο των αμερικανών υποστηρικτών της. Θεωρούσε μάλιστα ότι με την υποστήριξη των ΗΠΑ, προετοίμαζε πολεμικά σχέδια κατά της Αλβανίας και Βουλγαρίας, με τη συμπαράσταση της «σπείρας» του Tito στο Βελιγράδι. Κατά το ΚΚΕ, οι Αμερικανοί, με όργανο την Ελλάδα, ετοιμάζονταν να επιτεθούν αρχικά κατά της Αλβανίας, κλιμακώνοντας στα Βαλκάνια την κρίση που είχαν οι ίδιοι δημιουργήσει στην Κορέα. Για αυτό άλλωστε το λόγο, το ελληνικό Γενικό Επιτελείο Στρατού συχνά αναφέρονταν σε μεθοριακά επεισόδια στα ελληνοαλβανικά και ελληνοβουλγαρικά σύνορα, αγνοώντας τη Γιουγκοσλαβία³⁷⁷ και

³⁷⁶ Βλέπε αναδημοσίευση της ραδιοφωνικής ανακοίνωσης της Κεντρικής Επιτροπής του ΚΚΕ στην Εφημερίδα Ελευθερία, *Τα Βαλκάνια θα είναι η Νέα Εστία Έμμεσου Πολέμου, το ΚΚΕ Προσπαθεί να Εξασφαλίσει το Επιχείρημα Αμύνης εις τον Κομμουνισμόν*, 08 Ιουλίου 1950, σελ 1 και 3.

³⁷⁷ Το ΚΚΕ καταφέρονταν συνεχώς εναντίον του καθεστώτος του Tito. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι ο εκ των ηγετών του, Ζαχαριάδης, με άρθρο του σε εφημερίδα του Βουκουρεστίου (αναδημοσιεύτηκε

προετοιμάζοντας το κλίμα για την «ιμπεριαλιστική επίθεση» στα Βαλκάνια. Στο μήνυμα του κόμματος εξαπολύονταν κατηγορίες κατά του Πλαστήρα και της κυβέρνησης του που συντάσσονταν με τις ΗΠΑ στον ΟΗΕ και εναντίον του Τσαλδάρη που πίεζε για μια πιο δυναμική θέση της Ελλάδος στο θέμα της Κορέας. Φυσικά από την αναφορά δεν μπορούσε να λείπει και ο Αρχιστράτηγος που επιδίωκε με τη βοήθεια των Αμερικανών να δημιουργήσει ένα πανίσχυρο στράτευμα 300.000 ανδρών για να εφαρμόσει τη φιλοπολεμική πολιτική της Ουάσινγκτον στα Βαλκάνια. Η ανακοίνωση του ΚΚΕ, αναπόφευκτα εκλήφθηκε από τις μη αριστερές δυνάμεις της χώρας, ως προσπάθεια δικαιολόγησης τυχόν μελλοντικών επιθετικών ενεργειών που προετοίμαζαν οι όμορες βόρειες φιλοσοβιετικές λαϊκές δημοκρατίες (το υπονοούσε εξάλλου και ο τίτλος του δημοσιεύματος της «Ελευθερίας», εφημερίδας που υπεστήριζε την ΕΠΕΚ).

Η διστακτική, υπό τις ευλογίες και παραινήσεις της Ουάσινγκτον, προσπάθεια προσέγγισης Αθηνών - Βελιγραδίου είχε προκαλέσει τις αντιδράσεις της Μόσχας και των συμμάχων τους που ανησυχούσαν ότι μια στενότερη διασύνδεση της Γιουγκοσλαβίας με τις δυτικές δυνάμεις θα απειλούσε το υπογάστριο του σοβιετικού συνασπισμού. Όπως αναφέρει και ο Στεφανίδης:

«Προς τα τέλη του Ιουνίου η Ελλάδα και η Γιουγκοσλαβία είχαν καταστεί στόχοι σφοδρής πολεμικής του ανατολικού συνασπισμού. Τα όργανα της Cominform επικέντρωσαν τις επικρίσεις τους στην μάλλον επίμονη διαδικασία της ελληνογιουγκοσλαβικής προσέγγισης την οποία κατήγγειλαν ως ιμπεριαλιστική συνωμοσία σε βάρος των Λαϊκών Δημοκρατιών. Τα ελληνικά και ξένα δημοσιεύματα του Ιουλίου, παρουσίαζαν ως ενδεχόμενη μια κομμουνιστική ενέργεια κατά της Γιουγκοσλαβίας. Πέραν τούτου, αλληπάλληλες εκθέσεις των μυστικών υπηρεσιών έκαναν λόγο για μετακινήσεις στρατευμάτων και συγκέντρωση πολεμικού υλικού στα κράτη-δορυφόρους.»³⁷⁸

Μάλιστα οι ΗΠΑ ήθελαν να επαναληφθούν οι ελληνογιουγκοσλαβικές συνομιλίες που είχαν πρόσφατα διακοπεί λόγω δηλώσεων Γιουγκοσλάβων

από τους New York Times) καλούσε τους Έλληνες συντρόφους να «μπούκοτάρουν τον άξονα Αθηνών-Βελιγραδίου».

³⁷⁸ Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), σελ 55.

εκπροσώπων για τη «Μακεδονική Μειονότητα» και είχαν προκαλέσει την οργή και αντίδραση των Αθηνών. Το ενδεχόμενο μιας υποκινούμενης από τη Μόσχα, έμμεσης ή άμεσης, ενέργειας (βουλγαρικής κυρίως) κατά της Γιουγκοσλαβίας, πλέον των στηλών των εφημερίδων, απασχολούσε τις δυτικές πολιτικές και στρατιωτικές ηγεσίες. Οι αναφορές για ανησυχητικές συγκεντρώσεις και κινήσεις βουλγαρικών στρατευμάτων στη μεθόριο με τη Γιουγκοσλαβία εναλλάσσονταν με πιο ψύχραιμες αναλύσεις για σοβιετικό πόλεμο «νεύρων». Οι αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών είχαν εντοπίσει περιορισμένες μετακινήσεις στρατιωτικών υλικών στα Βαλκάνια το τελευταίο διάστημα, αλλά δεν θεωρούσαν ότι υπήρχε αξιόλογη ενίσχυση της σοβιετικής παρουσίας που καταδείκνυε μια επικείμενη σοβιετική ενέργεια στην περιοχή.³⁷⁹ Θεωρούσαν δε, αυτές τις κινήσεις, ως προσπάθεια αντιπερισπασμού από τα γεγονότα της Κορέας και εκτιμούσαν ότι η Μόσχα επιθυμούσε να αποφύγει μια γενικευμένη σύγκρουση. Όμως είναι γεγονός ότι τον Ιούλιο του 1950 αυξήθηκε ο αριθμός των μεθοριακών επεισοδίων στα σύνορα Βουλγαρίας και Γιουγκοσλαβίας.

Μια μεταγενέστερη αναφορά της CIA, λίγες μέρες μετά το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας, αναφορικά με τις δυνατότητες και προθέσεις εκδήλωσης σοβιετικής στρατιωτικής επιθετικότητας είναι αποκαλυπτική των αμερικανικών εκτιμήσεων.³⁸⁰ Το έγγραφο ξεκινούσε με τη διατύπωση ότι καίτοι η Σοβιετική Ένωση θεωρείτο ως μη πρόθυμη να ξεκινήσει μια παγκόσμια σύγκρουση με τη Δύση την τρέχουσα περίοδο, εντούτοις και υπό τα δεδομένα της εισβολής στην Κορέα, ήταν αναγκαίο να εξεταστούν οι πιθανοί σχεδιασμοί της Μόσχας σε συνορεύουσες περιοχές του κομμουνιστικού κόσμου. Η εκτίμηση της CIA παρέθετε τις παρακάτω περιοχές κατά σειρά επικινδυνότητας για κομμουνιστικές, άμεσες ή έμμεσες επεμβάσεις - ενέργειες (με έμφαση στις δεύτερες): Ιράν, Γιουγκοσλαβία, Ινδοκίνα, Τουρκία, Ελλάδα, Γερμανία, Αυστρία με ειδική αναφορά σε Φορμόζα και Χονγκ-Κονγκ. Ειδικά για την Ελλάδα (5η κατά σειρά στη λίστα επικινδυνότητας) ανέφερε: «επιθετική ενέργεια κατά της Ελλάδος, υποκινούμενη από τη Σοβιετική Ένωση, άμεση ή έμμεση, δεν εμφανίζεται επικείμενη». Συνέχιζε εκτιμώντας ότι ακόμη και αν η ΕΣΣΔ διακινδύνευε μια παγκόσμια κρίση προσβάλλοντας έναν τόσο στενό σύμμαχο των ΗΠΑ, όπως η Ελλάδα, η ενέργεια αυτή θα στόχευε πρωταρχικά την Γιουγκοσλαβία.

³⁷⁹ Central Intelligence Agency, Daily Summary Excerpt, 27 June 1950, *Soviet Troop Movement Toward Yugoslavia Reported*, p 393.

³⁸⁰ Central Intelligence Agency, Intelligence Memorandum 301, 30 June 1950, *Estimate of Soviet Intentions and Capabilities for Military Aggression*, p396-402.

Ως πιο πιθανή εξέλιξη, η ανάλυση θεωρούσε μια αναζωπύρωση του κομμουνιστικού αντάρτικου, το φθινόπωρο ή χειμώνα του 1950, όταν η δύναμη του ελληνικού στρατού θα είχε μειωθεί λόγω της σταδιακής αποστράτευσης. Τότε, σύμφωνα με τις αμερικανικές εκτιμήσεις μια δύναμη 20.000 ανταρτών που θα είχε προετοιμαστεί στις γειτονικές χώρες θα μπορούσε να επαναλάβει τις εχθροπραξίες. Παρόλα αυτά, σύμφωνα πάντα με την CIA, μια κομμουνιστική προσπάθεια επανάληψης του αντάρτικου θα ήταν ανεπιτυχής καθόσον οι ανταρτικές δυνάμεις δεν θα είχαν πιθανότητες επιτυχίας έναντι του εθνικού στρατού που διατηρούσε υψηλή μαχητική ισχύ και ετοιμότητα.

Οι εκτιμήσεις των αμερικανικών υπηρεσιών, δέκτης των οποίων θα είχε γίνει προφανώς και η ελληνική πλευρά, συνηγορούσαν για την ανησυχία του Παπάγου για τη μείωση της δυνάμεως του στρατεύματος. Επισημαίνουμε ότι κατά το διάστημα από το ξέσπασμα του κορεατικού πολέμου, μέχρι και τις 15 περίπου Ιουλίου, οι προτεραιότητες των Αμερικανών για ενίσχυση της ελληνικής ασφάλειας ή επιτάχυνση της οικονομικής ανασυγκρότησης ήταν -σε αντίθεση με το τελευταίο εννεάμηνο- αντιφατικές και αντικρουόμενες. Εν τω μεταξύ, ο Έλληνας Πρωθυπουργός, παρέμενε αταλάντευτος στην προτεραιότητα της οικονομικής ανόρθωσης και της συμφιλίωσης των δύο πλευρών του εμφυλίου πολέμου με την εφαρμογή της πολιτικής των «μέτρων επιείκειας». Στην κατεύθυνση αυτή συναντούσε πλείστα εμπόδια, από τη συντηρητική παράταξη, τα ανάκτορα, τη στρατιωτική ηγεσία ακόμη και από τα δύο συγκυβερνώντα κεντρικά κόμματα. Οι πλέον ένθερμοι συμπαραστάτες του, οι Αμερικανοί, υπό το βάρος των εξελίξεων στην Κορέα και των πεποιθήσεων για αναπόφευκτη ρήξη Ανατολής-Δύσης, άρχισαν να στρέφονται σε δοκιμασμένες και περισσότερο αντικομμουνιστικές «συνταγές» και στην Ελλάδα.

Μεθοριακά Επεισόδια, ο Αρχιστράτηγος και ο Van Fleet

Πέραν όμως από τις εκτιμήσεις των υπηρεσιών πληροφοριών, μεθοριακά επεισόδια χαμηλής έντασης, με ανταλλαγές πυρών ελαφρών όπλων μεταξύ περιπόλων και φυλακίων, λάμβαναν χώρα συχνά στα ελληνοαλβανικά και ελληνοβουλγαρικά σύνορα, συνήθως άνευ σημαντικών απωλειών. Τα επεισόδια αυτά σήμερα αποδίδονται περισσότερο στην παράνομη διακίνηση ανταρτών στα σύνορα ή στην υπεραντίδραση αμοφτέρων των πλευρών σε παραμεθόριες δραστηριότητες και

σε περιπτώσεις διείσδυσης περιπόλων σε εδάφη μη επακριβώς οριοθετημένα. Τα επεισόδια αυτά, τη συγκεκριμένη εποχή, εκτιμούνταν ως αποτέλεσμα προσχεδιασμένων ενεργειών με σκοπό την διευκόλυνση κινήσεων των ανταρτών, την αμφισβήτηση των ελληνικών εδαφών και την συνεχή τριβή του εθνικού στρατού. Το ελληνικό ΓΕΕΘΑ, εβδομαδιαίως (κάθε Δευτέρα), έδινε στη δημοσιότητα τα στρατιωτικά συμβάντα που είχαν λάβει χώρα την προηγούμενη εβδομάδα και αναφέρονταν σε μεθοριακά επεισόδια και συμπλοκές με υπολείμματα κομμουνιστικών ανταρτικών ομάδων που διέφευγαν της σύλληψης. Χαρακτηριστικό είναι ότι ο μεγαλύτερος αριθμός απωλειών των δυνάμεων ασφαλείας, αλλά και των αμάχων, προέρχονταν όχι από εχθρική δραστηριότητα αλλά από τις χιλιάδες διάσπαρτες από την εποχή του εμφυλίου νάρκες. Παραταύτα ο αριθμός των απωλειών των ενόπλων δυνάμεων και σωμάτων ασφαλείας το έτος 1950 δεν ήταν αμελητέος. Συνολικά 14 αξιωματικοί και 177 οπλίτες σκοτώθηκαν το έτος εκείνο, ενώ υπήρχαν 452 τραυματίες και 15 αγνοούμενοι. Αντίστοιχα οι αντάρτες είχαν 201 νεκρούς.³⁸¹ Οι απώλειες των εθνικών δυνάμεων μόνο το 1950 ήταν σχεδόν ισοδύναμες με τις απώλειες του ΕΚΣΕ την τριετή περίοδο μέχρι την ανακωχή του Ιουλίου του 1953.

Πάντως το αίσθημα ανησυχίας στον ελληνικό λαό είχε αυξηθεί από την έναρξη του πολέμου της Κορέας και μετά, ως αποτέλεσμα και των υπέρμετρων δυτικών αναφορών για ενδεχόμενη κλιμάκωση στα Βαλκάνια. Η ανησυχία αυτή, πιθανόν ήταν ένας και από τους λόγους που ώθησαν τον Αρχιστράτηγο να παραχωρήσει συνέντευξη στην αθηναϊκή συντηρητική εφημερίδα «Εμπρός» (δημοσιεύτηκε το Σάββατο 15 Ιουλίου), αναφερόμενος σε όλα τα θέματα ασφάλειας.³⁸² Ο Παπάγος εμφανίστηκε στη συνέντευξη του καθησυχαστικός, αναφέροντας ότι οι διεθνείς εξελίξεις παρακολουθούνται στενά από την υπεύθυνη ηγεσία της χώρας. Επεσήμανε δε ότι οι διεθνείς εξελίξεις δεν είχαν σημαντικά αυξήσει τις εναντίον της ασφαλείας της Ελλάδος απειλές στο βαθμό που οι ανακριβείς ή υπερβολικές πληροφορίες προέβαλαν. Θεωρούσε ότι η Μόσχα δεν επεδίωκε έναν γενικευμένο πόλεμο ενώ δήλωνε ότι η Ελλάδα ήταν σε επαγρύπνηση και δεν επρόκειτο να υποστεί αιφνιδιασμό καθώς με τον ετοιμοπόλεμο στρατό της,

³⁸¹ Ζαφειρόπουλος Δημήτριος, *Ο Αντισυμμοριακός Αγών, 1945-1949*, (Αθήνα, 1956), Πίναξ Απωλειών Αντισυμμοριακού Αγώνος, σελ 670.

³⁸² Εφημερίδα Εμπρός, *Μια Βαρυσήμαντος Συνέντευξης: ο Στρατάρχης Αλ. Παπάγος Ομιλεί δια την Ασφάλειαν της Ελλάδος*, 15 Ιουλίου 1950, σελ 1.

είχε τις δυνατότητες άμεσης και επιτυχούς αντίδρασης σε κάθε περίπτωση. Ανέφερε ότι όπως απέδειξε η περίπτωση της Κορέας αλλά και ο τριετής ελληνικός ανταρτοπόλεμος, η μέγιστη απειλή προέρχονταν από την «πέμπτη φάλαγγα» και κατά συνέπεια η εκκαθάριση του εσωτερικού μετώπου ήταν το κύριο έργο της κυβέρνησης αλλά και του στρατεύματος. Το απόσπασμα αυτό σίγουρα απευθύνονταν στην κυβέρνηση Πλαστήρα και στα τολμηρά της σχέδια για «μέτρα επιείκειας». Εν συνεχεία ο Παπάγος αναφέρθηκε στην ανάγκη διατήρησης ισχυρού στρατεύματος, αριθμητικά και σε οπλικά συστήματα. Σχετικά με την οροφή του προσωπικού των ενόπλων δυνάμεων σημείωσε ότι και ο ίδιος, μετά τον τερματισμό του συμμοριτοπόλεμου, είχε εισηγηθεί τη σταδιακή μείωση της, μέχρι το τέλος του 1950, στην απαιτούμενη ειρηνική δύναμη, με την προϋπόθεση βέβαια της μη μεταβολής των διεθνών και τοπικών συνθηκών ασφαλείας. Για τον εφοδιασμό των ενόπλων δυνάμεων σημείωσε την αποφασιστική συνδρομή των Αμερικανών καθώς η Ελλάδα δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει στο κόστος απόκτησης σύγχρονου υλικού. Σε ερώτηση του δημοσιογράφου για τη δυνατότητα αποτελεσματικής άμυνας του ελληνικού στρατού σε περίπτωση γενικευμένου πολέμου, εμφανίστηκε και πάλι καθησυχαστικός δηλώνοντας ότι οι ένοπλες δυνάμεις, ετοιμοπόλεμες και σε επαγρύπνηση, θα έπρατταν το καθήκον τους ενώ ανάλογα (δηλαδή σπεύδοντας προς ενίσχυση της χώρας) θα αντιδρούσαν και οι σύμμαχοι της.

Ο Παπάγος, επί 20 σχεδόν χρόνια σε θέσεις ύψιστης ευθύνης, βασανίζονταν με το πρόβλημα της προωθημένης ελληνικής άμυνας επί των βορείων συνόρων μέχρι την ολοκλήρωση της επιστράτευσης ή την άφιξη των αναγκαίων συμμαχικών ενισχύσεων. Αναφορικά με τις φήμες περί επικείμενης ενέργειας κατά της Γιουγκοσλαβίας, διευκρίνισε ότι η Ελλάδα στερούνταν πληροφοριών για συγκέντρωση στρατευμάτων ικανών να απειλήσουν τη γειτονική χώρα. Παράλληλα χαρακτήρισε υπερβολικές τις πληροφορίες και απέδωσε τις κινήσεις σε εποχιακές δραστηριότητες και σε ψυχολογικό πόλεμο. Για τη μείωση του στρατεύματος επιβεβαίωσε ότι η Ελλάδα, μετά τις τελευταίες εξελίξεις, αναγκάστηκε να αναστείλει επί του παρόντος την εφαρμογή της και διέκοψε το χρονοδιάγραμμα της σταδιακής αποστράτευσης. Κλείνοντας τη συνέντευξη του, κάλεσε τον ελληνικό λαό να παραμένει ψύχραιμος και σε επαγρύπνηση.

Πράγματι η συνέντευξη του Αρχιστρατήγου ήταν καθησυχαστική για τον ελληνικό λαό και πειστική, ένεκα του γοήτρου και των επιτυχιών του. Παράλληλα ο

Παπάγος είχε καταστήσει ουσιαστικά αμετάκλητη και την απόφαση του για την αναστολή της επιστρατεύσεως, καίτοι από τα πρακτικά του Πολεμικού Συμβουλίου της 06 Ιουλίου, δεν καταγράφηκε συμφωνία ή μη της κυβέρνησης στην τότε ενημέρωση - ανακοίνωση του πανίσχυρου Αρχιστρατήγου. Μήνυμα επίσης απεύθυνε δημοσίως προς τους αμερικανούς αξιωματούχους, αφενός αναγνωρίζοντας τη συνδρομή τους στους αγώνες 1946-1949 και αφετέρου καλώντας τους να εντείνουν τον εξοπλισμό των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων ώστε να καταστούν περισσότερο ικανές να υποστηρίξουν την Δύση σε περίπτωση γενικευμένου πολέμου. Με τη συνέντευξη του όμως επιβεβαίωσε και την εικόνα του ως πολεμικού ηγέτη που εστιάζονταν στην αμυντική προετοιμασία της χώρας μη έχοντας κανένα ενδιαφέρον για εμπλοκή στην πολιτική σκηνή. Ήδη, για άλλη μια φορά, είχαν αρχίσει να εμφανίζονται, δημοσίως αλλά και παρασκηνιακώς, συζητήσεις για μια «πολιτική λύση Παπάγου». Από τις 09 Ιουλίου σε αθηναϊκές εφημερίδες είχε αρχίσει να γίνεται πάλι αναφορά στο όνομα του Παπάγου, ως επικεφαλής μιας ευρείας κυβέρνησης εθνικοφρόνων δυνάμεων που συγκέντρωνε όλα τα εχέγγυα για διασφάλιση της χώρας στο πλαίσιο της έκρυθμης διεθνούς καταστάσεως. Σίγουρα πίσω από αυτές τις πληροφορίες υπήρχε ένα ολόκληρο παρασκήνιο προσώπων, κομμάτων και θεσμών που προωθούσαν αυτή τη λύση, μεθόδευση που είχε εξυφανθεί ανεπιτυχώς και στο πρόσφατο παρελθόν.

Ταυτόχρονα με τις καθησυχαστικές δηλώσεις του Παπάγου, η ίδια εφημερίδα, όπως και το σύνολο του ελληνικού τύπου, φιλοξενούσε στην τελευταία της σελίδα, πληροφορίες για παραβίαση των γιουγκοσλαβικών συνόρων εκ μέρους των Βουλγάρων, επεισόδια με χρήση πυρών και τη έντονη διακοίνωση του Βελιγραδίου στη Σόφια για τα γεγονότα.

Την περίοδο εκείνη, το θέμα των «μέτρων επιείκειας» είχε προκαλέσει σοβαρό κλονισμό στον κυβερνητικό συνασπισμό, αρχής γενομένης από τις πρώτες ημέρες του Ιουνίου. Μετά από επίπονες εσωτερικές διαβουλεύσεις με τα υπόλοιπα δύο συγκυβερνώντα κόμματα και σημαντικές υποχωρήσεις του Πλαστήρα, κατετέθησαν στη Βουλή, στις 06 Ιουνίου και εν μέσω αντιδράσεων, πέντε νομοσχέδια για τα «μέτρα επιείκειας». Το περιεχόμενο αυτών των νομοσχεδίων απείχε πολύ από τις προεκλογικές δεσμεύσεις της ΕΠΕΚ. Πολιτικές δηλώσεις του Σοφοκλή Βενιζέλου από το Παρίσι στις 12 Ιουνίου είχαν προκαλέσει αμφιβολίες για την επιβίωση του κυβερνητικού συνασπισμού. Η ενδοκυβερνητική κρίση

αποσοβήθηκε με την επέμβαση των Αμερικανών (Minor, Portar) που δήλωσαν στο Κυβερνητικό Συμβούλιο της 13ης Ιουνίου και παρουσία των Πλαστήρα, Παπανδρέου, Τσουδερού και Κωστόπουλου (εκπρόσωπος του Βενιζέλου) ότι αν διασπαστεί η κυβέρνηση θα διακοπεί και η αμερικανική βοήθεια. Αυτή ήταν και η τελευταία μάχη που έδωσε ο Grady για να διατηρηθεί στην εξουσία η κυβέρνηση Πλαστήρα και να συνεχιστεί η συγκεκριμένη πολιτική της συμφιλίωσης με παράλληλη προτεραιότητα στην οικονομική ανασυγκρότηση και στην αποφυγή οποιασδήποτε απόκλισης από τις δημοκρατικές διαδικασίες.³⁸³ Η αντικομμουνιστική υστερία που προκάλεσε η βορειοκορεατική εισβολή οδήγησε σε μεταστροφή την αμερικανική εξωτερική πολιτική. Ίσως η απλούστερη και συνάμα πιο σιβυλλική έκφραση της νέας αμερικανικής πολιτικής, να ήταν στα λόγια του νεοτοποθετημένου Αμερικανού Πρέσβη στην Αθήνα, Reuñfoy, προς φίλους του το Σεπτέμβριο του 1950:³⁸⁴

«Πριν τον πόλεμο της Κορέας, καλή ήταν μια κυβέρνηση της κεντροαριστεράς. Τώρα χρειαζόμαστε μια κυβέρνηση της κεντροδεξιάς, σαν αυτή εδώ (εννοούσε την τότε κυβέρνηση συνεργασίας Βενιζέλου-Τσαλδάρη). Δεν φαντάζομαι να χειροτερέψουν τα πράγματα τόσο, ώστε να χρειαστεί κυβέρνηση της δεξιάς».

Από τα μέσα Ιουλίου του 1950, αναθερμάνθηκε από τα Ανάκτορα, αλλά τώρα και με τη σύμφωνη γνώμη της Αμερικανικής Πρεσβείας, η ιδέα της συγκρότησης μεταβατικής κυβέρνησης με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Παπάγο, σχέδιο με το οποίο συντάχθηκε και ο Σοφοκλής Βενιζέλος.³⁸⁵ Η καχυποψία των Αμερικανών κατά της κυβερνήσεως Πλαστήρα ενισχύονταν όχι μόνο από τα διεθνή γεγονότα αλλά και από συνεχείς παροτρύνσεις πολιτικών παραγόντων των Αθηνών για την ανάγκη μιας περισσότερο σθεναρής και αντικομμουνιστικής ελληνικής κυβέρνησης.

Η πρώτη αμερικανική προειδοποιητική βολή κατά της κυβέρνησης Πλαστήρα ήρθε από τον αποχωρούντα αμερικανό στρατηγό Van Fleet. Ο στρατηγός, στις 10 Ιουλίου στο επίσημο αποχαιρετιστήριο γεύμα που παρέθεσε ο Αρχιστράτηγος

³⁸³ Πόπη Παρασκευόπουλου, *Φιλελεύθερα Ανοίγματα στην Ελλάδα Μετά τον Εμφύλιο: Η Άνοδος και Πτώση του Πλαστήρα*, (Εκδόσεις Φυτράκης/Ο Τύπος ΑΕ-Σύγχρονη Ιστορία, Αθήνα), σελ 106-112.

³⁸⁴ Γρηγοριάδη Νεοκ. Σόλωνα, *Ιστορία της Συγχρόνου Ελλάδος 1941-1967, τόμος 4^{ος}*, (Εκδόσεις Καπόπουλος, Αθήνα, 1975), σελ 49.

³⁸⁵ Ηλίας Νικολακόπουλος, *Ελεγχόμενη Δημοκρατία στο Ελληνική Πολιτική Ιστορία 1950-2004*, (Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2010), σελ. 16.

Παπάγος στη «Μεγάλη Βρετανία», αφού αναφέρθηκε στην άριστη συνεργασία με τη χώρα και στην πρόθεση της κυβέρνησης του να συνεχίσει να υποστηρίζει την Ελλάδα με σύγχρονο πολεμικό υλικό προσέθεσε:³⁸⁶

«Η μεγαλύτερη μου ανησυχία και η συμβουλή μου προς τους νομιμόφρονες και πατριώτες Έλληνες είναι να αγρυπνούν ιδιαιτέρως τις ημέρας αυτές δια να προληφθεί η ερυθρά διείσδυσις».

Η δήλωση αυτή του αμερικανού στρατηγού παρατέθηκε ως μέρος του κυρίου άρθρου της εφημερίδας «Εμπρός»³⁸⁷ αφενός για να προβληθεί η επικινδυνότητα της ακολουθούμενης πολιτικής του Πλαστήρα αλλά αφετέρου και για να κατακεραυνωθεί η μέχρι τότε πολιτική της Ουάσινγκτον (δια μέσου των δηλώσεων του αποχωρούντος στρατηγού) που επεδίωκε αλόγιστα -κατά τον συντάκτη- τη μείωση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Μετά από 3 ημέρες (13 Ιουλίου) ακολούθησε αποχαιρετιστήριο γεύμα του ζεύγους Van Fleet, προς τιμή του βασιλικού ζεύγους. Στις δύο κοινωνικές εκδηλώσεις, παραβρέθηκε όλη η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Αμύνης καθώς και η στρατιωτική ιεραρχία. Στις προσφωνήσεις και στα δημοσιεύματα των εφημερίδων δεν υπήρξε ουδεμία αναφορά στο θέμα της ελληνικής στρατιωτικής συνδρομής στην Κορέα. Την ίδια ημέρα που δημοσιεύονταν η είδηση της τελετής προς τιμή του αμερικανού στρατηγού, στην αντιπολιτευόμενη εφημερίδα «Εμπρός» βλέπουμε δημοσίευμα³⁸⁸ που αναφέρονταν σε πληροφορίες για μεταστροφή της αμερικανικής πολιτικής έναντι της κυβερνήσεως Πλαστήρα. Σύμφωνα με το δημοσίευμα η έγκριση του διορισμού του νέου Πρέσβη από την Γερουσία θα επιταχύνονταν και η αποστολή του θα ήταν η αναζωογόνηση του διαλόγου Αθηνών-Βελιγραδίου αλλά και η ενημέρωση της ελληνικής κυβερνήσεως ότι η διεθνής κατάσταση δεν επέτρεπε «πειραματισμούς» με αμφιλεγόμενα μέτρα που έθεταν σε κίνδυνο της εθνική ασφάλεια. Ο συντάκτης του δημοσιεύματος, Στέφανος Ζώτος, αναφέρονταν και στην εντύπωση που απέκόμισε από τις συνομιλίες του με αμερικανικούς πολιτικούς παράγοντες ότι η κυβέρνηση του «κέντρου» ακολουθούσε πορεία που έβλαπτε τα ελληνικά και αμερικανικά συμφέροντα.

Οι Πρώτες Νύξεις για Ελληνική Συμμετοχή

³⁸⁶ Εφημερίδα Ελευθερία, *Οι ΗΠΑ Στέλλουν εις την Ελλάδα Πολεμικά Πλοία, Αεροπλάνα και Όπλα. Ο κ. Βαν Φλητ Λέγει ότι Επικρέμονται Ακόμη Κίνδυνοι*, 12 Ιουλίου 1950, σελ 6.

³⁸⁷ Εφημερίδα Εμπρός, *Να Επανορθώσουν το Σφάλμα των!*, 13 Ιουλίου 1950, σελ 1.

³⁸⁸ Εφημερίδα Εμπρός, *Δυσφορία εν Αμερική για την Φιλοεαμικήν Τακτικήν του Κέντρου, αι Εντολαί του Νέου Πρεσβευτού*, 12 Ιουλίου 1950, σελ 4.

Στις 12 Ιουλίου, έλαβε χώρα σύσκεψη της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου Αμύνης (Μανουηλίδης, Σπαής, Μάκκας, Βολουδάκης) και του Αρχιστράτηγου. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα διαπιστώθηκε πλήρης αρμονία απόψεων ενώ εξετάστηκαν οικονομικά θέματα σχετικά με τον υπό κατάρτιση προϋπολογισμό αλλά και η γενικότερη κατάσταση από πλευράς ασφαλείας της χώρας. Επίσης στις εφημερίδες των Αθηνών³⁸⁹ διαβάζουμε ότι ο Αμερικανός Επιτετραμμένος Minor επισκέφτηκε στις 13 Ιουλίου, τον Έλληνα Μόνιμο Υφυπουργό Εξωτερικών, Ιωάννη Πολίτη. Δεν έχει γίνει γνωστό εάν οι συζητήσεις των δύο ανδρών έθιξαν και το θέμα της ελληνικής συνδρομής στην Κορέα. Εκτιμάται πως όχι, καθόσον η επιστολή του Γενικού Γραμματέα προς τα κράτη-μέλη στάλθηκε στις 14 Ιουλίου, την ημέρα που διαβιβάστηκαν και οι οδηγίες του Acheson προς όλες τις Αμερικανικές Πρεσβείες για την κατά την κρίση τους προσέγγιση των κυβερνήσεων και ενημέρωση επί των απόψεων της Ουάσινγκτον για στρατιωτική συνδρομή.³⁹⁰ Την ίδια ημέρα, τα διαπιστευτήρια του έδωσε και ο νέος Έλληνας Πρέσβης στην Ουάσινγκτον, Αθανάσιος Πολίτης, έχοντας σύντομη συνομιλία με τον Πρόεδρο Truman στην οποία και εξέφρασε την ευγνωμοσύνη της Ελλάδος για την αμερικανική υποστήριξη και βοήθεια.

Η 15η Ιουλίου ήταν ημέρα έντονης δραστηριότητας και σημασίας για την ελληνική απόφαση υποστήριξης των δυνάμεων του ΟΗΕ στην Κορέα με πλήθος πληροφοριών, ορισμένες εκ των οποίων και αντιφατικές. Οι ανώτεροι διπλωματικοί υπάλληλοι του Υπουργείου Εξωτερικών προσπαθούσαν να εκμαιεύσουν πληροφορίες από αμερικανικές πηγές για τις προσδοκίες της Ουάσινγκτον, ως προς το μέγεθος και είδος της ελληνικής συνδρομής και ταυτόχρονα βολιδοσκόπησαν και τις απόψεις του Έλληνα Αρχιστράτηγου. Οι πληροφορίες μας για αυτές τις επαφές προέρχονται από τα ενημερωτικά σημειώματα του Μονίμου Υφυπουργού Εξωτερικών, Ιωάννη Πολίτη, που φέρουν διαδοχικούς αριθμούς πρωτοκόλλου (39850, 39851 και 39852) και την αυτή ημερομηνία σύνταξης (15 Ιουλίου). Δεν δύναται να εξακριβωθεί εάν οι αύξοντες (διαδοχικοί) αριθμοί πρωτοκόλλου του Υπουργείου Εξωτερικών, στα τρία αυτά έγγραφα, αντιστοιχούν και στη σειρά με την οποία έλαβαν χώρα οι εν λόγω επαφές. Σίγουρο πάντως είναι ότι πραγματοποιήθηκαν μετά την άφιξη του

³⁸⁹ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο κ. Μάϊνор Επισκέφθη Χθες τον κ. Ιωάννη Πολίτη*, 14 Ιουλίου 1950, σελ. 4.

³⁹⁰ FRUS, 1950, Vol VII, *the Secretary of State to Certain Diplomatic Offices*, July 14, 1950, p 377-378.

τηλεγραφήματος της 14ης Ιουλίου του Γενικού Γραμματέα και την αντίστοιχη ενημέρωση του Ιωάννη Πολίτη. Σε όλα τα σημειώματα δεν αναγράφονται αποδέκτες οπότε και πιθανολογείται ότι υπήρξε προφορική ενημέρωση της Κυβέρνησης - τουλάχιστον του Πλαστήρα, ως Προέδρου της Κυβερνήσεως και Υπουργού Εξωτερικών συγχρόνως- και η εν συνεχεία καταγραφή της πληροφορίας υπό μορφή υπηρεσιακού σημειώματος για λόγους γραφειοκρατικής ενημέρωσης και συνέχειας.

Το πρώτο (κατά σειρά αριθμού πρωτοκόλλου) υπηρεσιακό σημείωμα του Πολίτη³⁹¹ αναφέρεται σε συνάντηση του με τον αμερικανό στρατηγό Jenkins σε κοσμική συγκέντρωση (πιθανή ημερομηνία συνάντησης το βράδυ της 14ης Ιουλίου). Ο Πολίτης αναγράφει ότι επωφελήθηκε της συγκέντρωσης και σε φιλικό τόνο ρώτησε τον στρατηγό ποια θα έπρεπε να είναι η ελληνική απάντηση στην επιστολή του Γενικού Γραμματέα. Ο Jenkins απήντησε ότι εφόσον φιλικά συζητάνε δεν διστάζει να του πει ότι στη θέση της Ελλάδος θα απαντούσε κατηγορηματικά αρνητικά. Μάλιστα ο Πολίτης παραθέτει την ακριβή έκφραση του Jenkins: *«If I were you I would answer flatly no»*.

Το δεύτερο σημείωμα αφορά συνομιλία του Υφυπουργού με τον Αρχιστράτηγο. Ο Πολίτης καταγράφει:³⁹²

«Ενημέρωσα σήμερα τηλεφωνικώς τον Αρχιστράτηγον επί του περιεχομένου της από 14 Ιουλίου εγκυκλίου του Γενικού Γραμματέως του ΟΗΕ περί αποστολής στρατιωτικής δυνάμεως εν Κορέα εις εκτέλεσιν των σχετικών αποφάσεων του ΟΗΕ. Ο κ. Παπάγος μοι είπε ότι λόγοι ασφαλείας απέκλειον το ενδεχόμενον της αποστολής εις Κορέαν έστω και ενός ανδρός εκ της κατά ξηράν δυνάμεως, ήτις σημαντικώς ήδη μειωθείσα από του παρελθόντος έτους, μόλις επήρκει δια την αποτελεσματικήν αντιμετώπισιν ενδεχομένης υποτροπής του συμμοριτισμού ή άλλης έξωθεν απειλής. Προσέθηκεν ουχ' ήττον ο Στρατάρχης ότι θα ήτο δυνατή η διάθεσις 4-6 μεταφορικών αεροπλάνων της Βασιλικής Αεροπορίας, του τύπου Dakota μετά των πληρωμάτων των».

³⁹¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Α.Π. IB/39850/A3/KOPEA, ΥΠΕΞ/Γραφείο Μονίμου Υφυπουργού, *Συνομιλία του κ. Υφυπουργού μετά του Στρατηγού Jenkins Αρχηγού της εν Ελλάδι Στρατιωτικής Αμερικανικής Αποστολής*, 15 Ιουλίου 1950.

³⁹² Αρχεία ΥΠΕΞ, Α.Π. IB/39851/A3/KOPEA, ΥΠΕΞ/Γραφείο Μονίμου Υφυπουργού, *Σημείωμα επί Συνομιλίας του κ. Υφυπουργού μετά του Αρχιστράτηγου*, 15 Ιουλίου 1950.

Καίτοι η αρνητική απάντηση του Αρχιστρατήγου δεν προκαλεί έκπληξη, η άμεση πρόταση του για διάθεση μεταφορικών στρατιωτικών αεροσκαφών οδηγεί σε εκτιμήσεις ότι μια τέτοια λύση ίσως είχε ήδη εξεταστεί από τον Παπάγο και το επιτελείο του ακόμη και ως «έσχατη γραμμή αμύνης». Βέβαια, αν μια τέτοια πρόταση είχε προετοιμαστεί από το περιβάλλον του Αρχιστρατήγου, το αναμενόμενο θα ήταν να είχε υπάρξει βολιδοσκόπηση του Jenkins ή του προκατόχου του Van Fleet. Τις τελευταίες ημέρες, με αφορμή τις αποχαιρετιστήριες εκδηλώσεις για τον Van Fleet, υπήρχαν αρκετές ευκαιρίες να συνομιλήσουν οι δύο ή και οι τρεις στρατηγοί για το θέμα της ελληνικής συνδρομής. Η κατηγορηματική όμως αρνητική απάντηση του Jenkins στον Πολίτη -την ίδια μάλλον ημέρα- δεν συνάδει με την υπόθεση ότι είχε προηγηθεί βολιδοσκόπηση των Αμερικάνων της JASMA. Ως εκ τούτου κρίνεται πιθανόν ότι η πρόταση της διάθεσης των αεροσκαφών προέρχονταν είτε από το περιβάλλον -επιτελείο- του Παπάγου, είτε ενδεχομένως και να αποτελούσε μια προσωπική του ιδέα. Βέβαια εντύπωση προκαλεί ότι ο Πολίτης απευθύνθηκε κατευθείαν στον Στρατάρχη και όχι στον τυπικά πολιτικό προϊστάμενο του Υπουργείου Αμύνης, τον Υπουργό Μανουηλίδη. Δεδομένης όμως της παντοδυναμίας του Στρατάρχη, αυτή η απευθείας επαφή των δύο ανδρών δεν πρέπει να μας κάνει εντύπωση, καθώς, Παπάγος και Πολίτης, ουσιαστικά προϊστάμενοι των υποθέσεων της άμυνας και των εξωτερικών σχέσεων.

Με δεδομένη την αμερικανική αεροπορική κυριαρχία στο μέτωπο της Κορέας, η ιδέα διάθεσης μεταφορικών αεροσκαφών, σε εκτέλεση δρομολογίων διοικητικής υποστήριξης αποτελούσε μια κίνηση σχετικά χαμηλού «ρίσκου» για τα πληρώματα των αεροσκαφών. Επιπλέον, η διάθεση αεροπορικών μέσων, των μη μαχητικών αεροσκαφών Dakota,³⁹³ δεν θα είχε σημαντικές επιπτώσεις στην αποτελεσματικότητα των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων σε περίπτωση αναζωπύρωσης του αντάρτικου ή ακόμη και μιας βουλγαρικής εισβολής. Στην

³⁹³ Το Dakota (επίσημη ονομασία Douglas C-47 Skytrain) ήταν στρατιωτικό μεταγωγικό αεροσκάφος αμερικανικής προέλευσης (αεροσκάφη Dakota κατασκευάστηκαν στις ΗΠΑ, Βρετανία και Καναδά) που προέρχονταν από το πολιτικό αεροσκάφος Douglas DC-3. Στην διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, C-47 και τροποποιημένα DC-3 χρησιμοποιήθηκαν από τις αεροπορικές δυνάμεις πολλών χωρών για την μεταφορά στρατιωτών, φορτίων και τραυματιών. Συνολικά κατασκευάστηκαν περισσότερα από 10.000 αεροσκάφη σε διάφορες εκδόσεις. Η μεταφορική του ικανότητα ήταν μέγιστο βάρος φορτίου 2.700 κιλά ή 28 άτομα. Η Πολεμική μας Αεροπορία απέκτησε την περίοδο 1947-1955 περίπου 100 C-47D από την Βρετανία και κυρίως τις ΗΠΑ. Το τελευταίο εν ενεργεία αεροσκάφος στην Ελληνική Πολεμική Αεροπορία αποσύρθηκε από την ενεργό δράση το 2008. Μέχρι και το 1970 είχαν τετραμελές πλήρωμα (2 πιλότοι, ναυτίλος, ασυρματιστής) και εν συνεχεία τριμελές.

τελευταία περίπτωση, θα ήταν δυνατή η ανάκληση των αεροσκαφών³⁹⁴ ενώ η προσδοκώμενη αμερικανική αεροπορική ενίσχυση -δεδομένης και της δυτικής αεροπορικής υπεροχής- θα μπορούσε να καλύψει τις ελληνικές ανάγκες σε αεροπορικές μεταφορές. Όταν μάλιστα λήφθηκε η απόφαση διάθεσης των αεροσκαφών στην Κορέα, η Πολεμική Αεροπορία είχε στις τάξεις της περίπου 60 C-47, δηλαδή τα διατεθέντα αεροσκάφη αντιπροσώπευαν το 10% περίπου του μεταφορικού αεροπορικού δυναμικού. Στον εμφύλιο πόλεμο, σημαντική ήταν η συνεισφορά της πολεμικής αεροπορίας κυρίως με τη διενέργεια βομβαρδισμών των ανταρτικών δυνάμεων από ελαφρά βομβαρδιστικά και μαχητικά αεροσκάφη που είχαν επιφέρει σημαντικές απώλειες στους αντάρτες. Στο ρόλο του βομβαρδισμού είχαν χρησιμοποιηθεί και τα αεροσκάφη C-47 με την κύρια όμως αποστολή τους να εστιάζεται σε εκτέλεση κάθε είδους μεταφορών. Βέβαια η διάθεση αεροσκαφών στη μακρινή Κορέα, θα απαιτούσε υψηλό κόστος σε καύσιμα και αεροπορικά ανταλλακτικά. Είθισται όμως σε ανάλογες αποστολές, ο υποστηριζόμενος (δυνάμεις του ΟΗΕ και επί της ουσίας οι αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις) να αναλαμβάνει τα κόστη διάθεσης καυσίμων, δεδομένης μάλιστα και της γνωστής αμερικανικής υπερεπάρκειας σε θέματα διοικητικής μερίμνης. Επιπλέον το θέμα των ανταλλακτικών και της γενικότερης υποστήριξης δεν θα αποτελούσε πρόβλημα για τους Αμερικανούς καθόσον τα αεροσκάφη αυτά (Dakota) ήταν αμερικανικής σχεδίασης και κατασκευής και δρούσαν σε μεγάλους αριθμούς στο μέτωπο της Κορέας. Ενδεχομένως, ο Παπάγος να έκρινε ότι λίαν συντόμως οι Αμερικανοί, στα πλαίσια της στρατιωτικής βοήθειας θα αντάμειβαν την ελληνική κίνηση προμηθεύοντας την Πολεμική μας Αεροπορία με ισάριθμα παρόμοια αεροσκάφη (ήταν διαθέσιμα σε τεράστιους αριθμούς λόγω της μαζικής παραγωγής τους στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο) αναπληρώνοντας αυτά που θα αποστέλλονταν στην Κορέα.

Συμπερασματικά η λύση της προσφοράς μεταφορικών αεροσκαφών αποτελούσε ίσως τη βέλτιστη προσέγγιση του δύσκολου προβλήματος της στρατιωτικής συνδρομής, με το δυνατόν μικρότερο κόστος (σε ανθρώπους, μέσα και χρήματα) και με τις λιγότερες επιπτώσεις στη μαχητική ισχύ των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Να σημειωθεί ότι η στρατιωτική δεοντολογία επέβαλε στον Αρχιστράτηγο πριν τη διατύπωση της πρότασης του για διάθεση αεροσκαφών, να έχει ζητήσει και

³⁹⁴ Καίτοι η πτήση των αεροσκαφών από Ελλάδα προς Κορέα (και αντίστροφα) απαιτούσε περίπου 20 ημέρες.

τη γνώμη του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας,³⁹⁵ χωρίς φυσικά να δεσμεύεται και από τη θέση του τελευταίου. Ενδεχομένως οι δύο άνδρες να είχαν συζητήσει το θέμα νωρίτερα στα πλαίσια των τακτικών και σχεδόν καθημερινών συναντήσεων τους χωρίς να αποκλείεται και το αντίθετο, λαμβανομένου υπόψη του αποφασιστικού και ενίοτε πεισματικού χαρακτήρα του Στρατάρχη. Σε παραπλήσιες καταστάσεις, οι αντίστοιχοι στρατιωτικοί επιτελείς προετοιμάζουν ενημερωτικά σημειώματα με περιγραφή των συνθηκών, των πιθανών λύσεων και των επιπτώσεων εκάστης. Στα σημειώματα αυτά, αφού ενδελεχώς εξετασθούν οι διάφοροι παράγοντες, συγκρίνονται τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της κάθε πιθανής λύσης και προτείνεται στην ηγεσία ο βέλτιστος τρόπος ενεργείας. Παρόμοιο έγγραφο, που να αναφέρεται στη ελληνική στρατιωτική συνδρομή στην Κορέα δεν βρέθηκε στα επίσημα στρατιωτικά ή κυβερνητικά αρχεία όπως επίσης δεν εντοπίστηκε ούτε και κάποια σχετική αναφορά. Μια πιθανή απάντηση είναι ότι καθόσον δεν υπήρξε κυβερνητική εντολή, η στρατιωτική ηγεσία, διστακτική έως και αρνητική στην απομείωση της μαχητικής ισχύος των ενόπλων δυνάμεων, δεν επιθυμούσε να αναλάβει πρωτοβουλία εξέτασης ενός τόσο ευαίσθητου θέματος που είχε και πολιτικές επιπτώσεις. Ας μη ξεχνάμε ότι στη Βουλή, στις 05 και 06 Ιουλίου, είχε προκληθεί σφοδρή πολιτική σύγκρουση, με αφορμή (και) την απάντηση της κυβέρνησης προς το Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ.

Στο τρίτο και τελευταίο σημείωμα της 15ης Ιουλίου,³⁹⁶ ο Πολίτης περιγράφει τη συνάντηση και συνομιλία του με τον Minor, Επιτετραμμένο της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Αθήνα. Η μεταξύ τους συνομιλία πρέπει να διεξήχθη μετά την τηλεφωνική επαφή Πολίτη-Παπάγου. Η συνάντηση αυτή έλαβε χώρα στις 15 Ιουλίου και μάλλον προήλθε εξ άλλης αφορμής καθώς ο Υφυπουργός στην αρχή του σημειώματος του χρησιμοποιεί την έκφραση «επωφεληθείς σημερινής συνάντησης μετά του κ. Minor». Επίσης η αναφορά του Πολίτη ότι η συζήτηση τους περιστράφηκε στην εξακρίβωση των προσδοκιών του αμερικανικού παράγοντα σε

395 Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας ήταν ο Αντιπτέραρχος Εμμανουήλ Κελαϊδής (21 Απριλίου 1950- 12 Ιανουαρίου 1955). Ο Κελαϊδής στο έργο του, Κελαϊδής Εμμανουήλ, *Αναμνήσεις από την Αεροπορίαν: Η Συμμετοχή της εις τους Εθνικούς Αγώνες 1924-1954*, (Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, 1972), ουδεμία αναφορά κάνει στη διαδικασία λήψεως αποφάσεως ενώ εστιάζεται στη δράση του Σμήνους στην Κορέα.

396 Αρχεία ΥΠΕΞ, Α.Π. ΙΒ/39852/Α3/ΚΟΡΕΑ, ΥΠΕΞ/Γραφείο Μονίμου Υφυπουργού, *Σημείωμα επί Συνομιλίας του κ. Υφυπουργού μετά του Επιτετραμμένου των ΗΠΑ*, 15 Ιουλίου 1950.

σχέση με την πρόσκληση του Γενικού Γραμματέα περί αποστολής χερσαίας δύναμews (14 Ιουλίου), αποσαφηνίζει ότι η συνάντηση τους ήταν διαφορετική από αυτήν της 13ης Ιουλίου που αναγράφονταν στις εφημερίδες. Ο Υφυπουργός εξήγησε στον Επιτετραμμένο τους λόγους για τους οποίους η στρατιωτική ηγεσία (δεν είχε ληφθεί ακόμη κυβερνητική απόφαση) θεωρούσε αδύνατη την αποστολή στρατιωτικής δύναμης στην Κορέα. Ο Πολίτης επεσήμανε ότι ο Ελληνικός Στρατός αποτελούσε παράγοντα σταθερότητας και ειρήνης στην ευπαθή βαλκανική περιοχή και τυχόν εξασθένιση του θα δημιουργούσε κίνδυνο επικίνδυνων ταραχών. Όμως καθώς η Ελλάδα επιθυμούσε να καταδείξει την έμπρακτο αλληλεγγύη της προς τις ΗΠΑ και τον αγώνα τους για την ελευθερία των λαών και την αντιμετώπιση του κομμουνιστικού επεκτατισμού, η ελληνική κυβέρνηση εξέταζε το ενδεχόμενο της διάθεσης 4-6 μεταφορικών αεροσκαφών μετά των πληρωμάτων τους στις δυνάμεις του ΟΗΕ στην Κορέα. Η ενημέρωση του Επιτετραμμένου για το ενδεχόμενο προσφοράς μικρού αριθμού μεταφορικών αεροσκαφών δεν γνωρίζουμε αν έγινε σε γνώση του Προέδρου της Κυβέρνησης ή αποτέλεσε πρωτοβουλία του Πολίτη. Η δια των πλέον επισήμων και αρμοδίων φορέων -όπως ο Υφυπουργός Εξωτερικών- γνωστοποίηση της πληροφορίας εξέτασης της διάθεσης αεροσκαφών εκτιμάται ότι θα έπρεπε να είναι σε γνώση του Πρωθυπουργού. Σε καμία άλλη πηγή δεν υπάρχει αναφορά ότι τις συγκεκριμένες ημερομηνίες, η ελληνική κυβέρνηση είχε εγκρίνει ή επεξεργάζονταν την ιδέα διάθεσης αεροσκαφών. Αντίστοιχα δεν υπάρχει καμία αναφορά σε κατευθύνσεις και οδηγίες του Πλαστήρα για το θέμα αυτό προς τα Υπουργεία Αμύνης και Εξωτερικών.

Σύμφωνα με τον Πολίτη, ο Minor αναγνώρισε την απόλυτη ορθότητα των λόγων που υπαγόρευαν την ελληνική στάση την οποία και χαρακτήρισε ως απολύτως ικανοποιητική. Μάλιστα πρότεινε στην απαντητική επιστολή της χώρας να γίνεται και μνεία στην ανάγκη περιορισμού των στρατιωτικών δυνάμεων της Ελλάδος ώστε να εξοικονομηθούν τα απαραίτητα κονδύλια για την ανασυγκρότηση της χώρας. Παρακάλεσε επίσης όπως το κείμενο της ελληνικής απάντησης να του διαβιβαστεί ευθύς ως προετοιμαστεί για να ενημερώσει την κυβέρνηση του. Ο Minor, κατά τον Πολίτη, φαίνονταν ότι ειλικρινώς θεωρούσε ικανοποιητική την ελληνική προσφορά και απολύτως αιτιολογημένα τα επιχειρήματα που ανέπτυξε ο Υφυπουργός. Επιπλέον, ακολουθώντας τη γραμμή του αποχωρήσαντος Πρέσβη, Grady, τάσσονταν υπέρ του περιορισμού των στρατιωτικών δαπανών της Ελλάδος και υπέρ της

επικέντρωσης στην προσπάθεια οικονομικής ανασυγκρότησης. Η δε τελευταία παράκληση του για διαβίβαση της ελληνικής απάντησης μάλλον δεν εμπεριέχει την έννοια μιας απαιτούμενης αμερικανικής έγκρισης παρά της έγκαιρης ενημέρωσης της.

Οι Αμερικανοί σε Αναζήτηση Δυνάμεων για την Κορέα

Από τα σημειώματα του Πολίτη της 15ης Ιουλίου προκύπτει ότι οι κορυφαίοι Αμερικανοί παράγοντες στην Αθήνα (Jenkins και Minor) τάσσονταν κατά της αποδυνάμωσης των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων με τη διάθεση στρατευμάτων στην Κορέα. Η δε πρόταση για συνδρομή με 4-6 μεταφορικά αεροσκάφη -φαίνεται ότι ήταν πέραν των προσδοκιών των τοπικών αμερικανών παραγόντων και τους αιφνιδίασε θετικά- έτυχε της πλήρους επιδοκιμασίας του Minor, θέση που μάλλον θα υποστήριζε και ο επικεφαλής της ECA/Greece, Porter. Η βολιδοσκόπηση εκ μέρους του Πολίτη του Αμερικανού Επιτετραμμένου σίγουρα μεταφέρθηκε στην Ουάσιγκτον και αυτό ενισχύεται και από την ύπαρξη αμερικανικού υπηρεσιακού ενημερωτικού του State Department, με ημερομηνία 19 Ιουλίου, όπου υπάρχει αναφορά σε ενδεχόμενη διάθεση ελληνικών μεταφορικών αεροσκαφών.³⁹⁷

Το παραπάνω εσωτερικό έγγραφο αναφέρονταν στις προϋποθέσεις και κριτήρια που έπρεπε να πληρούν, οι αναμενόμενες προσφορές στρατιωτικών δυνάμεων από τα κράτη-μέλη του Οργανισμού. Στόχος του State Department ήταν η ενθάρρυνση της μέγιστης δυνατής συμμετοχής κρατών και αντίστοιχης προσφοράς δυνάμεων και μέσων. Αναγνωρίζονταν ότι η προσφορά στρατιωτικής ή έστω και μη στρατιωτικής βοήθειας ήταν πολύ προτιμότερες από τις απλές εκφράσεις ηθικής συμπαράστασης. Η θέση του Υπουργείου ήταν να καλωσορίζει όλες τις διαθέσιμες αεροπορικών, ναυτικών και χερσαίων δυνάμεων, με έμφαση τις τελευταίες. Σύμφωνα με το Memorandum, το Joint Chiefs of Staff και ο στρατηγός MacArthur έπρεπε να καθορίσουν ποια στρατιωτικά τμήματα, προσφερόμενα από άλλα κράτη μέλη του ΟΗΕ, θα μπορούσαν να ενταχθούν στη δομή δυνάμεων της Unified Command χωρίς να δημιουργούν προβλήματα στην πολεμική προσπάθεια. Βασικά ερωτήματα που προέκυπταν από το έγγραφο ήταν η στάση του State Department σε προσφορές

³⁹⁷ FRUS, 1950, Vol VII, Memorandum by the Deputy Assistant for Far Eastern Affairs (Merchant) to the Assistant for Far Eastern Affairs (Rusk), *Subject: Aid from UN Members in Support of the Operation in Korea*, July 19, 1950, p 432-435.

στρατιωτικών δυνάμεων που θα κρίνονταν (από το Joint Chiefs of Staff) ως μη επιθυμητές αλλά και η σκοπιμότητα ενάσκησης πιέσεων για συνδρομή στρατευμάτων από τα διάφορα κράτη.

Το Joint Chiefs of Staff είχε ήδη καταλήξει σε προκαταρκτικά συμπεράσματα (από καθαρά στρατιωτική άποψη) ως προς τις χώρες των οποίων ενδεχόμενες προσφορές χερσαίων δυνάμεων θα ήταν αποδεκτές, απορριπτέες ή υπό εξέταση, για ένταξη στη Unified Command. Οι χώρες αυτές, σύμφωνα πάντα με το Πεντάγωνο, φαίνονταν στα δύο παραρτήματα που ήταν συνημμένα στο έγγραφο του State Department. Τα βασικά κριτήρια ήταν δύο: οι συνέπειες της απομάκρυνσης των προσφερομένων δυνάμεων στην άμυνα της χώρας προέλευσης τους και η ικανότητα τους να ενταχθούν στη συμμαχική δομή και να ενεργήσουν αποτελεσματικά στα πλαίσια της κοινής προσπάθειας. Για το δεύτερο κριτήριο θα έπρεπε να εξεταστεί όχι μόνο η μαχητική ικανότητα τους αλλά και η δυνατότητα υποστήριξης τους από την αμερικανική αλυσίδα διοικητικής μέριμνας. Αρχικά μάλιστα υπήρξε και η εξωπραγματική, για τα περισσότερα κράτη, λύση της υποστήριξης των δυνάμεων με δική τους μέριμνα. Αργότερα και δεδομένων των ανυπέρβλητων δυσκολιών, προτάθηκε η υποστήριξη τους μέσω της αμερικανικής ανεφοδιαστικής αλυσίδος. Άρα, το πολεμικό υλικό που θα διέθεταν αυτές οι χώρες θα έπρεπε να είναι, μερικώς τουλάχιστον, συμβατό με τα υλικά αμερικανικής ή έστω βρετανικής προελεύσεως (στη δεύτερη περίπτωση εντασσόμενα στο ρεύμα ανεφοδιασμού των χωρών της Κοινοπολιτείας). Αντίστοιχα όμως συμβατά έπρεπε να είναι και τα δόγματα επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα πρέπει να αναφέρουμε και τις σημαντικότερες δυσκολίες γλωσσικής επικοινωνίας μεταξύ των συμμαχικών μονάδων γεγονός που απασχολούσε το Joint Chiefs of Staff.

Για αυτούς τους λόγους, το Joint Chiefs of Staff, στο Παράρτημα «Α» (Annex A, Preliminary Views of Joint Chiefs of Staff Ground Force Contributions) των προκαταρκτικών οδηγιών του, διέκρινε τρεις κατηγορίες χωρών. Η διάθεση χερσαίων στρατευμάτων από την πρώτη κατηγορία κρατών κρίνονταν επιθυμητή (υπό τον τίτλο «want») και περιλάμβανε Βρετανία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Καναδά και Πακιστάν. Όλες χώρες με κοινή πολεμική εμπειρία, παραπλήσια στρατιωτικά δόγματα, υψηλή συμβατότητα των μέσων και χρήση αγγλικής γλώσσας - με εξαίρεση το Πακιστανικό στρατό που περιείχε όμως στις τάξεις του σημαντικό αριθμό αγγλομαθών στελεχών. Στη δεύτερη κατηγορία, ήταν χώρες των οποίων τη

συμμετοχή το Joint Chiefs of Staff δεν επιθυμούσε (υπό τον τίτλο «don't want») και συγκεκριμένα: Ιταλία, Τουρκία, Φιλιππίνες, Κίνα, Βολιβία και Σαουδική Αραβία. Προφανώς ο λόγος της εξαίρεσης της κάθε χώρας ήταν διαφορετικός. Στην τρίτη κατηγορία, χώρες «υπό εξέταση» (υπό τον τίτλο «considering»), περιλαμβάνονταν οι ενδεχόμενες προσφορές Ινδίας, Αργεντινής, Γαλλίας, Κάτω Χωρών, και Λιβάνου. Στο Παράρτημα αυτό δεν υπήρχε αναφορά στην Ελλάδα, καθώς μάλλον οι Αμερικανοί δεν θεωρούσαν εφικτή μια τέτοια προσφορά, ίσως και οι εκτιμήσεις τους την έκριναν ως απίθανη. Στο Παράρτημα «Α» βλέπουμε ότι προσφορά της Εθνικιστικής Κίνας για διάθεση σημαντικών χερσαίων δυνάμεων, είχε την ένδειξη της «μη επιθυμητής» (δεν έγινε αποδεκτή κυρίως για πολιτικούς λόγους). Στην ίδια κατηγορία («don't want») και η Τουρκία καθώς πιθανόν να κρίθηκε ότι ενδεχόμενη απομάκρυνση μέρους των στρατευμάτων της θα εξασθενούσε την άμυνα του ζωτικού τουρκικού χώρου. Ίσως να πρυτάνευσαν, στο Joint Chiefs of Staff, σκέψεις σχετικά με την αδυναμία ομαλής ένταξης των τουρκικών στρατευμάτων στο αγγλοσαξονικού δόγματος και κουλτούρας στρατιωτικό μηχανισμό της Unified Command. Στο δεύτερο όμως Παράρτημα (Annex B, Offers of Non-Military Assistance) και υπό τον τίτλο «Αβέβαιες (Tentative) Προσφορές Μη Στρατιωτικής Βοήθειας» αναγράφονταν η χώρα μας, ως ενδεχόμενη υποψήφια για συνδρομή μεταφορικών αεροσκαφών. Παραπλεύρως και η Σουηδία για διάθεση τμημάτων ασθενοφόρων οχημάτων και ο Λίβανος για λιμενικές διευκολύνσεις.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η παρατήρηση του memorandum ότι οι αναγραφόμενες συνδρομές στο Παράρτημα «Β» είτε ήδη είχαν ανακοινωθεί, είτε είχαν συζητηθεί με τις αντίστοιχες κυβερνήσεις. Από αυτό συμπεραίνεται ότι το State Department, τουλάχιστον δύο ημέρες προ της ελληνικής επίσημης ανακοινώσεως της 20ης Ιουλίου (υπενθυμίζεται ημερομηνία έκδοσης του αμερικανικού εγγράφου ήταν η 19η Ιουλίου), γνώριζε τις διαθέσεις της κυβέρνησης Πλαστήρα. Μια λογική εξήγηση, όπως προαναφέρθηκε, είναι η στιχομυθία Πολίτη με Minor, την 15η Ιουλίου βασιζόμενη στην προηγηθείσα, μάλλον την ίδια ημέρα, συζήτηση του Υφυπουργού Εξωτερικών με τον Στρατάρχη Παπάγο. Επιπλέον το memorandum διευκρίνιζε ότι έπρεπε να ασκηθεί πίεση στις χώρες που κρίνονται κατάλληλες («want»), για διάθεση στρατευμάτων, να προχωρήσουν σε ανάλογες προσφορές. Ιδιαίτερη αναφορά γίνονταν σε Βρετανία και Πακιστάν. Αντίθετα, δεν θα έπρεπε να ασκηθεί πίεση στις χώρες που δεν κρίνονταν κατάλληλες («don't want»), εκτός της

περίπτωσης που σημαντικοί πολιτικοί και διπλωματικοί λόγοι θα επέβαλαν τη συμμετοχή τους. Το έγγραφο τόνιζε ότι οι πολιτικές και διπλωματικές σκοπιμότητες έπρεπε να υπερισχύσουν τυχόν αντίθετων προτάσεων του Joint Chiefs of Staff.³⁹⁸

Αν δεχθούμε ότι τα αναγραφόμενα στο προαναφερθέν εσωτερικό έγγραφο του State Department εφαρμόστηκαν, τότε εκτιμούμε ότι μέχρι τα τέλη Ιουλίου δεν πρέπει να ασκήθηκε πίεση στην Ελλάδα για συμμετοχή χερσαίων δυνάμεων, η δε προσφορά των αεροσκαφών πρέπει να ήταν ικανοποιητική, στρατιωτικά και πολιτικά, για την Ουάσινγκτον. Κατά συνέπεια, η αμερικανική μεταστροφή έναντι της κυβερνήσεως Πλαστήρα, εκτιμάται ότι προήλθε από την ανησυχία των ΗΠΑ (σήμερα κρίνεται υπερβολική) για ενδεχόμενη καλυμμένη είσοδο «συνοδοιπόρων» του εαμογενούς χώρου που θα οδηγούσαν την Ελλάδα σε μια ουδετερόφιλη πολιτική παρά από την άρνηση της χώρας να διαθέσει στρατιωτικά τμήματα στην Κορέα. Η υπόθεση αυτή υποστηρίζεται όχι μόνο από το συγκεκριμένο Memorandum αλλά και από τα Υπηρεσιακά Σημειώματα του Ιωάννη Πολίτη και άλλες πληροφορίες που κατέληγαν στο Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών.

Επιστρέφοντας στην 15η Ιουλίου, δύο αντικρουόμενες πληροφορίες-εισηγήσεις προερχόμενες από ελληνικές πηγές στις ΗΠΑ, έφθασαν στο Υπουργείο Εξωτερικών. Στη πρώτη περίπτωση, ο Κύρου, σε διέλευση του από το Παρίσι, μέσω της εκεί Ελληνικής Πρεσβείας, διαβίβασε τηλεγράφημα με το περιεχόμενο της προσωπικής συνομιλίας του με τον Trygve Lie.³⁹⁹ Σύμφωνα με τον Έλληνα Μόνιμο Αντιπρόσωπο, ο Trygve Lie, προ ημερών (δεν αναφέρεται ο ακριβής χρόνος αλλά μάλλον συνάγεται μεταξύ 07ης και 14ης Ιουλίου), του είχε εκμυστηρευτεί ότι η απάντηση της ελληνικής κυβέρνησης στην (πρώτη) έκκληση για αποστολή στρατιωτικής δύναμης στην Κορέα θα έπρεπε να είναι αρνητική, τονίζοντας ότι η Αθήνα είχε την «υποχρέωση» έναντι του ΟΗΕ να διατηρεί τις ένοπλες δυνάμεις της ακέραιες στη νευραλγική περιοχή των Βαλκανίων. Επιπλέον η μείωση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, ενδεχομένως θα αποτελούσε αιτία πρόκλησης νέων ενόπλων επιθέσεων στα Βαλκάνια, με αποτέλεσμα ο ΟΗΕ να αναγκαστεί να περιορίσει τις δυνάμεις του στην Κορέα για να ενισχύσει το νέο μέτωπο. Προκαλεί απορία η

³⁹⁸ Οι απόψεις του Joint Chiefs of Staff περιγράφονταν στο Memorandum ως «*tentative decisions as to the acceptability from a military point of view of contributions of ground units from particular countries.*»

³⁹⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Παρίσι προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 785, 15 Ιουλίου 1950.

διατύπωση αυτής της θέσης του Γενικού Γραμματέα προς τον Έλληνα Αντιπρόσωπο, η οποία έρχονταν σε αντίθεση με την επίσημη έκκληση (δεύτερη) η οποία προετοιμαζόνταν εκείνες τις ημέρες στον Οργανισμό, υπό την καθοδήγηση των ΗΠΑ. Αν όμως αναλογιστούμε ότι ο Κύρου, με προηγούμενα τηλεγραφήματα, παρότρυνε τους προϊσταμένους για διάθεση συμβολικής στρατιωτικής δύναμης στον Οργανισμό, θα πρέπει να δεχθούμε ότι το παραπάνω μήνυμα του απηχούσε τις σκέψεις του Trygve Lie, έστω και τη δεδομένη στιγμή της συνομιλίας των δύο ανδρών. Εξάλλου δεν ήταν η πρώτη φορά που ο Κύρου διαβίβαζε στην Αθήνα το περιεχόμενο προσωπικών του συνομιλιών με το Γενικό Γραμματέα. Να ληφθεί υπόψη ότι τον φόβο δημιουργίας ενός νέου πολεμικού μετώπου ενίσχυαν και οι πρόσφατες δηλώσεις του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών που δήλωσε στην εβδομαδιαία συνάντηση του με τους δημοσιογράφους ότι οποιαδήποτε νέα επίθεση γενόμενη στις παρούσες συνθήκες, θα ήταν μεγίστης εντάσεως και υψίστης σοβαρότητας και θα προκαλούσε την ανάλογη αμερικανική αντίδραση. Υψηλόβαθμος αξιωματούχος του State Department που ερωτήθηκε ευθύς αμέσως ανέφερε ότι η δήλωση του Acheson ίσχυε ιδίως για την Γιουγκοσλαβία.⁴⁰⁰

Η δεύτερη εισήγηση για ενδεχόμενη ελληνική στρατιωτική συνδρομή στην Κορέα προέρχονταν από την Πρεσβεία μας στην Ουάσινγκτον⁴⁰¹ και έδινε μια διαφορετική άποψη από αυτήν του Κύρου. Βέβαια το τηλεγράφημα του Κύρου απηχούσε (κατά τον συντάκτη του) τις απόψεις του Γενικού Γραμματέα ενώ το τηλεγράφημα από την Ουάσινγκτον εμπεριέχει τις προσωπικές εκτιμήσεις του νέου Πρέσβη μας, Αθανασίου Πολίτη, προφανώς βασιζόμενου στις επαφές του με αμερικανούς αξιωματούχους. Ο Πολίτης πρότεινε την εξέταση εκ μέρους της χώρας μας, της προσφοράς μικρής στρατιωτικής δυνάμεως (ανέφερε μάλιστα ενδεικτικά τη δύναμη τάγματος πεζικού). Εισηγούνταν μάλιστα και την όσο το δυνατόν ταχύτερη ελληνική απάντηση επί του θέματος. Ο Πολίτης υποστήριζε την πρόταση του ισχυριζόμενος ότι μια τέτοια ενέργεια θα εξύψωνε το γόητρο της Ελλάδος στην αμερικανική κυβέρνηση και την αμερικανική κοινή γνώμη και θα αποτελούσε την καλύτερη εγγύηση αμερικανικής επέμβασης στην Ελλάδα σε περίπτωση κινδύνου. Στο τηλεγράφημα του ο Πολίτης συμπεριλάμβανε -όπως ο ίδιος ανέφερε- και

⁴⁰⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 10505, 15 Ιουλίου 1950.

⁴⁰¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 10520, 15 Ιουλίου 1950.

προτάσεις των ναυτικού και αεροπορικού ακολούθων μας στην Πρεσβεία για επιπλέον της συνδρομής χερσαίας δυνάμεως, διάθεση και ενός αντιτορπιλικού και μικρής αεροπορικής δύναμης φρονώντας ότι οι προσφορές αυτές δεν θα γίνονταν αποδεκτές.⁴⁰² Η διάθεση πολεμικού σκάφους, φαίνεται ότι ουδέποτε εξετάστηκε από την Ελλάδα. Προφανώς επειδή ο αριθμός των διαθέσιμων αντιτορπιλικών ήταν πολύ μικρός ακόμη και για οριακή κάλυψη του Αιγαίου Πελάγους, οι επιχειρησιακές δυνατότητες των πεπαλαιωμένων αυτών σκαφών ήταν μικρές αλλά και το πλήρωμα ενός τέτοιου σκάφους ανήρχετο στους 250 άνδρες, μέγεθος ουδόλως ευκαταφρόνητο για τα ελληνικά δεδομένα της εποχής εκείνης.

Οι βραδινές ώρες της 15ης Ιουλίου είχαν βρει τον Έλληνα Υφυπουργό να διαθέτει αντικρουόμενες πληροφορίες για το ενδεχόμενο, αλλά και το είδος της ελληνικής στρατιωτικής συνδρομής στην Κορέα. Ο Αρχιστράτηγος είχε προτείνει μια συμβιβαστική λύση που θα μπορούσε κάλλιστα να αποτελέσει μια αξιοπρεπή ελληνική προσφορά. Η ανησυχία του Πολίτη προέρχονταν από το τηλεγράφημα του συνονόματου, Πρέσβη στην Ουάσινγκτον. Ενδεχομένως να σκέφθηκε ότι η εκτίμηση του Πρέσβη αντανάκλούσε τις επιθυμίες που του διαβιβάστηκαν, άμεσα ή έμμεσα, από υψηλόβαθμους Αμερικανούς κατά τη διάρκεια των πρόσφατων εθιμοτυπικών του επισκέψεων σε υπηρεσίες της Ουάσινγκτον στα πλαίσια της διαδικασίας της διαπίστευσης του. Ο Υφυπουργός θεώρησε σκόπιμο, (17 Ιουλίου) αφενός να ενημερώσει την Πρεσβεία μας ότι η θέση των αμερικανών αξιωματούχων στην Αθήνα ήταν να μη εξασθενίσει η άμυνα της Ελλάδος ούτε κατά ένα άνδρα και αφετέρου να ρωτήσει αν τα αναγραφόμενα (πρόταση για διάθεση στρατιωτικού τμήματος) στο τηλεγράφημα 10520 της 15ης Ιουλίου 1950, ήταν προσωπικές γνώμες και εκτιμήσεις ή εάν προέρχονταν από επαφές στην Ουάσινγκτον.⁴⁰³ Αυθημερόν ο Έλληνας Πρέσβης απήντησε ότι η εισήγηση του βασίζονταν σε προσωπικές εντυπώσεις του από διάχυτες απόψεις της κοινής γνώμης και ιδιαιτέρως στις ωφέλειες που θα είχε μια τέτοια κίνηση (διάθεση στρατιωτικού τμήματος) σε περίπτωση που η Ελλάδα αντιμετώπιζε παρόμοιο, με την Κορέα, κίνδυνο.⁴⁰⁴

⁴⁰² Άνευ όμως αιτιολόγησης του λόγου απόρριψης της προσφοράς, εκτίμηση που τελικά αποδείχθηκε λανθασμένη, τουλάχιστον ως προς το σκέλος που αφορούσε τη διάθεση των μεταφορικών αεροσκαφών.

⁴⁰³ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον, τηλεγράφημα 39722, 17 Ιουλίου 1950.

⁴⁰⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 10523, 17 Ιουλίου 1950.

Από τις ελάχιστες διαθέσιμες πληροφορίες μας, φαίνεται ότι Πολίτης και Παπάγος, είχαν αρχικά αποκλειστικά επωμιστεί με το έργο της εξεύρεσης της βέλτιστης ελληνικής απάντησης στην έκκληση του Γενικού Γραμματέα. Με μοναδική για άλλη μια φορά πηγή τις ελληνικές εφημερίδες, πληροφορούμαστε ότι το κυβερνητικό συμβούλιο συζήτησε το θέμα της επιστολής του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών στις 17 Ιουλίου και καθορίστηκε η λήψη αποφάσεως να ληφθεί σε επόμενη συνεδρίαση.⁴⁰⁵

Ο Πλαστήρας Στοχοποιείται

Εν τω μεταξύ, στις 17 Ιουλίου αναχώρησε από την Ελλάδα ο αντιστράτηγος Van Fleet με κατεύθυνση τη Γερμανία και εν συνεχεία τις ΗΠΑ, για να αναλάβει τη Διοίκηση της 2ας Στρατιάς. Αντικαταστάτης του, επικεφαλής στη Joint United States Military Aid Group to Greece (JUSMAG Greece) ανέλαβε ο Υποδιοικητής, Υποστράτηγος Reuben E. Jenkins, γνώστης της ελληνικής πραγματικότητας. Πριν την αναχώρηση του ο Van Fleet απέστειλε προσωπική αναφορά με αποδέκτη το State Department και το Υπουργείο Στρατιωτικών με την οποία χαρακτήριζε ως επικίνδυνη την κυβέρνηση Πλαστήρα καθώς οι κομμουνιστές και οι συνοδοιπόροι τους εκμεταλλευόμενοι την χαλαρή στάση της, είχαν αρχίσει να επανακτούν το ηθικό και την επιρροή τους. Κατά τον στρατηγό, η χειροτέρευση της κατάστασης ήταν προφανής, όπως ο ίδιος είχε διακρίνει με την επιστροφή του στην Αθήνα στις 05 Ιουλίου (απουσίαζε δύο μήνες από την Ελλάδα). Επεσήμανε επίσης ότι κατά τη διάρκεια των επισκέψεων του στα Α', Β' και Γ' Σώματα Στρατού και στις συνομιλίες του με τον Παπάγο, είχε αντιληφθεί αρκετές ανησυχητικές κινήσεις της κυβέρνησης Πλαστήρα, όπως η χορήγηση αμνηστίας για επικίνδυνους εγκληματίες και η αποδυνάμωση της Αστυνομίας και της Χωροφυλακής. Κατέληγε δε λέγοντας ότι αποτελούσε δυσάρεστη έκπληξη για τον ίδιο, το γεγονός ότι η ελληνική κυβέρνηση επέτρεπε την ερυθρά διείσδυση τόσο σύντομα και μετά από το άφθονο αίμα και χρήματα που σπαταλήθηκαν για την αντιμετώπιση της κομμουνιστικής ανταρσίας. Η αναφορά αυτή προκάλεσε ανησυχία στο State Department και διαβιβάστηκε, με την υπογραφή του Acheson, στην Πρεσβεία στην Αθήνα με την παρατήρηση της άμεσης διαβίβασης σχολίων επί του περιεχομένου της από τον Επιτετραμμένο Minor, σε

⁴⁰⁵ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Κυβέρνησις Συζητεί την Έκκλησιν περί Αποστολής Στρατού εις Κορέαν, Ακαθόριστος η Συμβολή των Άλλων Κρατών*, 18 Ιουλίου 1950, σελ 6.

συνεργασία με τον αντικαταστάτη του στρατηγού, Jenkins και τον Porter.⁴⁰⁶ Η αυθημερόν αντίδραση του ίδιου του Υπουργού δείχνει την προσοχή με την οποία αντιμετωπίστηκαν τα σχόλια του Van Fleet. Από το περιεχόμενο του τηλεγραφήματος του Acheson, συνάγεται ότι οι λοιποί αμερικανοί αξιωματούχοι στην Αθήνα δεν ήσαν ενήμεροι των σχολίων του αποχωρήσαντος στρατηγού γεγονός που καταγράφεται και στην απάντηση που ακολούθησε δύο ημέρες αργότερα.

Στην απάντηση του Minor,⁴⁰⁷ ο οποίος επικαλείται και τη σύμφωνη γνώμη των Portar και Jenkins, διακριτικά απορρίπτονταν οι ισχυρισμοί του Van Fleet για κομμουνιστική διείσδυση και αποδιοργάνωση του στρατεύματος. Ο Minor εκτιμούσε ότι οι απόψεις αυτές του στρατηγού αντανakλούσαν τις θέσεις των Ανακτόρων με τα οποία ο Fleet διατηρούσε άριστες σχέσεις. Η Πρεσβεία επιβεβαίωνε ότι πλην των κατηγοριών της δεξιάς αντιπολίτευσης και μεμονωμένων περιπτώσεων (διορισμός Πιστολάκη) δεν υπήρχαν συγκεκριμένα στοιχεία για πολιτικές επιλογές της κυβέρνησης Πλαστήρα που ευνοούσαν τους κομμουνιστές και τους συνοδοιπόρους τους. Η απάντηση τόνιζε επίσης ότι συχνά η Πρεσβεία είχε επιστήσει την προσοχή της κυβέρνησης Πλαστήρα επί συγκεκριμένων θεμάτων με έγγραφες παρεμβάσεις της. Μάλιστα στις 06 Ιουλίου, επέστησε τις ανησυχίες της για ενέργειες συνοδοιπόρων και κατά της επέκτασης των μέτρων επιείκειας υπό τις νέες συνθήκες που είχε δημιουργήσει η εισβολή στην Κορέα.⁴⁰⁸ Ενδιαφέρουσα όμως ήταν η τελική επισήμανση ότι υπό τις παρούσες διεθνείς συνθήκες, η αρχική αμερικανική στήριξη προς το συμφιλιωτικό έργο του Πλαστήρα ίσως έπρεπε να επαναξιολογηθεί υπέρ μιας πιο ικανής και αποφασιστικής να αντιμετωπίσει την κομμουνιστική απειλή (πρώτη πλέον προτεραιότητα), κυβέρνησης. Ο Επιτετραμμένος, μετά και την απομάκρυνση του Πρέσβη Grady, καίτοι ήταν διστακτικός στην αποδοχή των απόψεων του Van Fleet, εν τούτοις είχε μετακινηθεί προς τις απόψεις του αποχωρήσαντος στρατηγού και είχε αρχίσει πλέον να κλείνει υπέρ του σχηματισμού μιας σθεναρής ελληνικής αντικομμουνιστικής κυβέρνησης. Διαφαίνεται επίσης η προτίμηση του σε «λύση Παπάγου» ενώ παράλληλα επισήμανε ότι το περιβάλλον του Πλαστήρα και άλλοι πολιτικοί προσπάθησαν το τελευταίο διάστημα να υπονομεύσουν τη θέση του

⁴⁰⁶ FRUS, 1950, Vol V, *the Secretary of State to the Embassy in Greece*, July 17, 1950, p 380.

⁴⁰⁷ FRUS, 1950, Vol V, *the Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State*, July 19, 1950, p 380-382.

⁴⁰⁸ Δεν βρέθηκε ανάλογο έγγραφο στα αρχεία των FRUS.

Παπάγου αναγκάζοντας την Πρεσβεία να προβεί στις αναγκαίες διορθωτικές κινήσεις.

Ο αμερικανός στρατηγός όμως δεν αρκέστηκε στην υποβολή της αναφοράς του και την ημέρα της αναχώρησης του (17 Ιουλίου), όπως αναφέρει ο Γρηγοριάδης,⁴⁰⁹ αποχαιρετώντας τον αυλάρχη Δημήτρη Λεβίδη, του ζήτησε να μεταφέρει τις παρακάτω απόψεις του στον Βασιλιά:

«Να διαβιβάσετε στον βασιλέα από μέρους μου ότι πριν λίγες μέρες έστειλα στον υπουργό των Στρατιωτικών της Αμερικής μυστική έκθεση, όπου τονίζω ότι: πρώτον, εφ' όσον φοβούμαστε εξαιτίας της Κορέας γενικό πόλεμο, η κατάσταση στην Ελλάδα δεν είναι καθόλου ασφαλής με την παρούσα κυβέρνηση Πλαστήρα. Δεύτερον, σε περίπτωση διεθνών περιπλοκών, η κυβέρνηση αυτή θα αποτελέσει ουσιαστικά μια Πέμπτη Φάλαγγα του εχθρού. Τρίτο, οι Ένοπλες Δυνάμεις και τα Σώματα Ασφαλείας έχουν αρχίσει ραγδαίως να αποσυντίθενται. Τέταρτον, νομίζω πως την κατάσταση θα έσωζε μια κυβέρνηση υπό τον στρατάρχη Παπάγο»

Φυσικά διερωτάται κανείς γιατί ο Van Fleet δεν παρουσίασε τις ανησυχίες του στον βασιλιά Παύλο σε κάποια στιγμή κατά τη διάρκεια της αποχαιρετιστήριων συναντήσεων τους. Επιπλέον, η άποψη του για αποσύνθεση των ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων και των Σωμάτων Ασφαλείας έρχονταν σε αντίθεση με προγενέστερες και μεταγενέστερες δηλώσεις του, σε διάφορες εκδηλώσεις και σε εφημερίδες, του εσωτερικού και εξωτερικού.⁴¹⁰ Αυτή η διαφοροποίηση ενδεχομένως δικαιολογείται από την επιθυμία του να μην προκαλέσει, σε εχθρούς και φίλους, εντυπώσεις για μείωση της μαχητικής ικανότητας του ελληνικού στρατεύματος, στην επιτυχημένη ανασυγκρότηση των οποίων είχε και ο ίδιος συμβάλλει. Φαίνεται όμως ότι ούτε ο στρατάρχης Παπάγος ήταν κοινωνός των απόψεων του στρατηγού. Ο Van Fleet

⁴⁰⁹ Γρηγοριάδης Σόλων, *Ιστορία της Συγχρόνου Ελλάδος 1941-1967*, τόμος 4^{ος}, (εκδόσεις Καπόπουλος, Αθήνα, 1973), σελ. 40, Σπύρος Λιναρδάτος, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, 1949-1952*, τόμος Α', (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ. 140-141 και Σέφης Αναστασάκος, *ο Πλαστήρας και η Εποχή του, Γ' 1933-1953*, (Εκδόσεις Επικαιρότητα, Β' έκδοση, Αθήνα, 2007), σελ. 371-372.

⁴¹⁰ Δήλωση του στρατηγού στη Γερμανία που δημοσιεύτηκε από Βρετανικό Πρακτορείο και αναδημοσιεύθηκε στις ελληνικές εφημερίδες της 20ης Ιουλίου 1950. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, ο Van Fleet δήλωσε ότι ο Ελληνικός Στρατός ήταν σε αρίστη κατάσταση και ότι ουδεμία απολύτως πιθανότητα υπήρχε να επιζητήσει η Μόσχα να υποκινήσει νέα εξέγερση στην Ελλάδα. Βλέπε Εφημερίδα Ελευθερία, *Απολύτως Απίθανος Νέα Επίθεση Λέγει ο Στρατηγός Βαν Φλιτ, ο Ελληνικός Στρατός εις Αρίστην Κατάστασιν*, 20 Ιουλίου 1950, σελ. 6

προφανώς είχε στοχοποιήσει την κυβέρνηση Πλαστήρα και μάλιστα λίγες ημέρες αργότερα, φθάνοντας στις ΗΠΑ, δήλωσε στους New York Times:⁴¹¹ «Ο ένοπλος αγώνας κατά των κομμουνιστών έληξε στην Ελλάδα, αλλά οι κομμουνιστές συνεχίζουν τον αγώνα τους μέσα από τους κόλπους της ελληνικής κυβέρνησης, όπου κατάφεραν να διοχετεύσουν μεταμφιεσμένους συνεργάτες τους». Ο στρατηγός, για δικούς του λόγους, που μάλλον αντανακλούσαν τις προσωπικές του πεποιθήσεις, είχε εξελιχθεί σε φανατικό πολέμιο της κυβερνήσεως Πλαστήρα. Παράλληλα ο Αμερικανός Επιτετραμμένος στην Αθήνα, παρακολουθώντας και τις νέες τάσεις της αμερικανικής πολιτικής, προσπαθούσε ανάλογα να προσανατολίσει τις θέσεις της Πρεσβείας στο ελληνικό ζήτημα.

Την ίδια ημερομηνία, 17 Ιουλίου και σίγουρα πριν την άφιξη του τηλεγραφήματος του Acheson, ο Αμερικανός Επιτετραμμένος γίνονταν δεκτός από τον Βασιλιά Παύλο. Ο Επιτετραμμένος έκανε γνωστό στο Βασιλιά ότι η αμερικανική κυβέρνηση θα δέχονταν μια κυβέρνηση υπό τον Παπάγο, στηριζόμενη σε ισχυρή κοινοβουλευτική πλειοψηφία.⁴¹² Σίγουρα ο Minor δεν εξέφραζε μια προσωπική του σκέψη αλλά μετέφερε απόψεις της Ουάσινγκτον οι οποίες όμως δεν ανευρέθηκαν σε προγενέστερα της συνάντησης επίσημα έγγραφα των ΗΠΑ.

Σε καμία επίσημη πηγή, ελληνική ή ξένη, δεν αναφέρεται ότι, μέχρι τότε, είχε υπάρξει αμερικανική όχληση για διάθεση ελληνικών στρατευμάτων ή άλλων μέσων στην Κορέα και ότι διατυπώθηκαν αντιρρήσεις από την ελληνική πλευρά. Αντίθετα, αμερικανοί αξιωματούχοι, μέχρι και την 15η Ιουλίου επιδοκίμαζαν την ελληνική στάση και συνηγορούσαν με τα επιχειρήματα της Αθήνας. Αναφορά για ενίσχυση της αρνητικής τοποθέτησης των Αμερικανών έναντι του Πλαστήρα, λόγω ότι δεν θέλησε να συμμετάσχει η Ελλάδα στον πόλεμο της Κορέας, έστω και με μικρά στρατιωτικά τμήματα, βρίσκουμε στο βιβλίο του Λεωνίδα Σπαή.⁴¹³ Η εκτίμηση αυτή έρχεται σε αντίθεση με το Memorandum State Department της 19ης Ιουλίου που ανέφερε ότι δεν θα έπρεπε να ασκηθεί πίεση για συμμετοχή στις χώρες εκείνες που δεν είχαν χαρακτηριστεί από το Πεντάγωνο ως κατάλληλες («Want»). Παραδόξως η Ελλάδα

⁴¹¹ Πότη Παρασκευόπουλου, *Φιλελεύθερα Ανοίγματα στην Ελλάδα μετά τον Εμφύλιο, η Άνοδος και Πτώση του Πλαστήρα*, (Εκδόσεις Φυτράκης/ο Τύπος-Σύγχρονη Ιστορία), σελ 114.

⁴¹² Δάφνης Γρηγόριος, *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος, 1894-1964*, (Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα, 1970), σελ. 470 και Σέφης Αναστασάκος, *ο Πλαστήρας και η Εποχή του, Γ' 1933-1953*, (Εκδόσεις Επικαιρότητα, Β' έκδοση, Αθήνα, 2007), σελ. 372.

⁴¹³ Λεωνίδας Σπαής, *Πενήντα Χρόνια Στρατιώτης, στην Υπηρεσία του Έθνους και της Δημοκρατίας, Αναμνήσεις και Στοχασμοί*, τόμος Α', (Αθήνα, 1970), σελ 291-293

δεν συμπεριλαμβάνονταν σε καμία από τις τρεις κατηγορίες του Παραρτήματος «Α» εκείνου του εγγράφου. Βέβαια, η αναφορά του Σπαή, έχει ξεχωριστή βαρύτητα, καθώς ο απόστρατος στρατηγός ήταν υφυπουργός στρατιωτικών και στενός συνεργάτης του Πλαστήρα την επίμαχη περίοδο, άρα είχε αξιόπιστη πληροφόρηση για το θέμα της ελληνικής συνδρομής και ενδεχομένως και για τα παρασκήνια της. Στην ελληνική βιβλιογραφία είναι συχνή η αναφορά στο συγκεκριμένο απόσπασμα του βιβλίου του Σπαή χωρίς δυστυχώς να διατίθενται άλλα ενισχυτικά στοιχεία των καταγραφών του.⁴¹⁴ Επίσης ο συγγραφέας, στρατηγός Σπαής, δεν προσδιορίζει συγκεκριμένη χρονική περίοδο του αμερικανικού αιτήματος (με οποιαδήποτε μορφή) για ελληνική στρατιωτική συνδρομή στην Κορέα ούτε και παραθέτει περισσότερες λεπτομέρειες για την αναφερόμενη αρνητική θέση του Πλαστήρα. Παρακάτω παραθέτουμε το συγκεκριμένο απόσπασμα από το βιβλίο του Σπαή:

«Μετά τον πόλεμο όμως της Κορέας, ο οποίος εξεράγγει τον Ιούνιο του 1950, η συνοχή της κυβερνήσεως διαταράχθει, καθόσον οι φίλοι μας Αμερικανοί, οι οποίοι μέχρι τότε επιδοκίμαζαν και υπεστήριζαν την κυβέρνηση Πλαστήρα, άρχισαν να δυσπιστούν προς το κόμμα της ΕΠΕΚ. Λόγω του πολέμου της Κορέας τα πράγματα άλλαξαν και η πολιτική της συνυπάρξεως εγκαταλείφθη υπό των Αμερικανών, οι οποίοι απεφάσισαν να στηρίζονται, εφεξής, μόνο επί των δεξιών στοιχείων. Άρχισαν έτσι να δυσπιστούν προς το κόμμα της ΕΠΕΚ, διότι τούτο, κατά τις πληροφορίες τους, επηρεαζόταν από αριστερά στοιχεία. Την δυσπιστίαν αυτήν των Αμερικανικών κύκλων, καταλλήλως και όλως τεχνηέντως, εκτός των άλλων, καλλιεργούσε και ο Παπανδρέου, καίτοι ήταν αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως, με τον αντικειμενικό σκοπό να διαδεχθεί τον Πλαστήρα εις την πρωθυπουργία της χώρας. Αδιστάκτως αυτός έλεγε: “ο Πλαστήρας λόγω του αφελούς χαρακτήρος του, εξαπατάτε τάχα υπό των αριστερών”. Όλα όμως αυτά ήταν ανακριβή. Το κόμμα της ΕΠΕΚ, εις την πραγματικότητα, ήταν ένα εθνικό δημοκρατικό κόμμα, ουδόλως επηρεαζόμενον καθ’ οιονδήποτε τρόπο, ούτε υπό των αριστερών, ούτε υπό των δεξιών. Εμπνεόμενον υπό πατριωτικών αντιλήψεων και πεποιθήσεων,

⁴¹⁴ Σέφης Αναστασάκος, *ο Πλαστήρας και η Εποχή του, Γ’ 1933-1953*, (Εκδόσεις Επικαιρότητα, Β’ έκδοση, Αθήνα, 2007), σελ. 373-374, Τάσος Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας, ο Εμφύλιος*, (Εκδόσεις Αδελφών Τολίδη, Αθήνα, 1981), σελ. 508-509 και Πόπη Παρασκευόπουλου, *Φιλελεύθερα Ανοίγματα στην Ελλάδα μετά τον Εμφύλιο, η Άνοδος και Πτώση του Πλαστήρα*, (Εκδόσεις Φυτράκης/ο Τύπος-Σύγχρονη Ιστορία, 1987), σελ 117-118.

απέβλεπε εις την λήθην του παρελθόντος προς το καλώς εννοούμενον συμφέρον του Ελληνικού λαού και της χώρας. Οι επίσημοι Αμερικανοί επηρεάστηκαν ίσως και από το γεγονός κατά το οποίον ο Πλαστήρας, υπό την ιδιότητα του πρωθυπουργού, δεν ηθέλησε να μετάσχει η Ελλάδα, έστω και δια μικρών στρατιωτικών τμημάτων, εις τον πόλεμον της Κορέας.»

Είναι αποδεδειγμένη σήμερα η σταδιακή (αρνητική) μεταστροφή των ΗΠΑ έναντι της κυβερνήσεως Πλαστήρα λόγω της μεταβολής των διεθνών συνθηκών και των νέων αμερικανικών προτεραιοτήτων που προκάλεσε το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας. Δεν μπορούμε όμως να τεκμηριώσουμε, από καμία επίσημη πηγή ότι υπήρξε, μέχρι και τα μέσα Ιουλίου τουλάχιστον, αμερικανική παρέμβαση για διάθεση ελληνικών στρατιωτικών τμημάτων στην Κορέα και αντίστοιχη αρνητική θέση της ελληνικής κυβέρνησης. Απεναντίας η διάθεση των μεταφορικών αεροσκαφών, που ανακοινώθηκε στις 20 Ιουλίου, αλλά η πρόθεση της είχε γίνει ήδη γνωστή στην Αμερικανική Πρεσβεία από τις 15 Ιουλίου, μάλλον ικανοποιούσε την Ουάσιγκτον, κυρίως ως συμβολική κίνηση υποστήριξης και μάλλον ήταν πέραν των προσδοκιών της.

Συγχρόνως συνεχίζονταν στην Αθήνα οι προσπάθειες κατάρτισης του προϋπολογισμού του 1950 με το ύψος των αμυντικών δαπανών να αποτελεί διεγκυστίνδα και θέμα δύσκολων συμβιβασμών μεταξύ οικονομικών και πολεμικών υπουργείων. Ήδη από τις 16 Ιουλίου εμφανίζονταν στις ελληνικές εφημερίδες⁴¹⁵ πληροφορίες για τη θετική κατάληξη των συζητήσεων για τον αμυντικό προϋπολογισμό. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, ο Υπουργός Συντονισμού, Τσουδερός, ενημέρωσε την προηγούμενη ημέρα το Κυβερνητικό Συμβούλιο ότι επήλθε συμφωνία μεταξύ των παραγόντων των οικονομικών υπουργείων, της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας και της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής για το ύψος του αμυντικού προϋπολογισμού. Η σχετική ειδησιογραφία συνεχίσθηκε τις επόμενες ημέρες και στις εφημερίδες της 19ης Ιουλίου αναγγέλθηκε επίσημα η επίτευξη συμφωνίας την προηγούμενη (18 Ιουλίου). Χαρακτηριστική και η δήλωση του Παπάγου ότι καταβλήθηκαν προσπάθειες για να επέλθει κάθε δυνατή οικονομία εάν όμως οι διεθνείς εξελίξεις το επιβάλλουν θα ζητηθούν οι αναγκαίες μεταβολές

⁴¹⁵ Εφημερίδα Εμπρός και Ελευθερία, 16 Ιουλίου 1950, σελ 6.

στον αμυντικό προϋπολογισμό. Με την επίτευξη συμφωνίας όλων των εμπλεκομένων πλευρών, άνοιγε και ο δρόμος για την κατάθεση του προϋπολογισμού του 1951.⁴¹⁶

Πράγματι, ο προϋπολογισμός του περιόδου 1950-51 κατατέθηκε στη Βουλή από τον Υπουργό Οικονομικών Γεώργιο Καρτάλη στις 25 Ιουλίου.⁴¹⁷ Ο προϋπολογισμός συμπεριλάμβανε τις συμφωνηθείσες περικοπές στην άμυνα και σημαντικούς περιορισμούς στην κατανάλωση⁴¹⁸ σε μια προσπάθεια να ισοσκελίσει το έλλειμμα και να χαλιναγωγήσει τον τιμάρημο. Στον τμήμα του κατατεθέντος σχεδίου του προϋπολογισμού και υπό τον τίτλο «Δαπάναι Πολεμικών Υπουργείων» επισημαίνονταν ότι το ύψος των δαπανών καθορίστηκε σε συμφωνία με την στρατιωτική ηγεσία και τα αρμόδια μέλη της Αμερικανικής Αποστολής, λαμβάνοντας υπόψη τις διεθνείς εξελίξεις και με την ευχή όπως αποφευχθεί οποιαδήποτε αναταραχή που θα οδηγούσε σε τροποποίηση των επιμερισθέντων κονδυλίων (εννοεί προφανώς αύξηση των αμυντικών δαπανών). Οι μειωμένες δαπάνες των πολεμικών υπουργείων, σύμφωνα με το προσχέδιο, απορροφούσαν το 29,9% του προϋπολογισμού 1950-51, το 39,3% του εισοδήματος εξ ελληνικών πηγών και το 8,3% του εθνικού εισοδήματος. Το δυσβάστακτο, για την ελληνική οικονομία, ποσοστό του 8,3%, ο συντάκτης το συνέκρινε με το 7,7% της Ολλανδίας (σε εμπόλεμο κατάσταση στην Ινδονησία), το 7,6% της Βρετανίας, το 4,9% της Γαλλίας, το 4,5% της Νορβηγίας, το 2% της Δανίας και το 4,8% της Πορτογαλίας.⁴¹⁹ Ο προϋπολογισμός περιλάμβανε και το νέο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων και στρατιωτικών.

Πρέπει να αναφερθεί ότι η ελληνική οικονομική πολιτική της σταθεροποίησης του Καρτάλη, καίτοι έχαιρε τη έγκρισης των αμερικανών αξιωματούχων, δημιούργησε λαϊκή δυσaréσκεια με τον περιορισμό ή κατάργηση πολλών

⁴¹⁶ Εφημερίδα Εμπρός και Ελευθερία, 19 Ιουλίου 1950, σελ 4 και 6 αντίστοιχα.

⁴¹⁷ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση ΞΔ', 25 Ιουλίου 1950.

⁴¹⁸ Σέφης Αναστασάκος, *ο Πλαστήρας και η Εποχή του, Γ' 1933-1953*, (Εκδόσεις Επικαιρότητα, Β' Έκδοση, 2007), σελ. 374. Ο συγκεκριμένος προϋπολογισμός έτυχε της πλήρους αποδοχής του αμερικανού επικεφαλής της ECA/Greece, Porter. Επί της ουσίας, ο προϋπολογισμός είχε καταρτιστεί υπό την εποπτεία της ECA/Greece που την εποχή εκείνη έδινε ακόμη έμφαση στην οικονομική ανασυγκρότηση, τη σταθεροποίηση της οικονομίας, την ορθολογική χρησιμοποίηση της αμερικανικής βοήθειας και τη μείωση των αμυντικών δαπανών. Βλέπε Εφημερίδα Ελευθερία, *Δηλώσεις του Αρχηγού της εν Ελλάδι Αποστολής της ΔΟΣ κ. Πολ Πόρτερ επί του Προϋπολογισμού 1950-1*, 28 Ιουλίου 1950, σελ. 3.

⁴¹⁹ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση ΞΔ', 25 Ιουλίου 1950, σελ 700.

παροχών.⁴²⁰ Ταυτόχρονα όμως, οι διεθνείς συνθήκες που δημιουργήθηκαν από τα γεγονότα της Κορέας οδήγησαν σταδιακά από το φθινόπωρο του 1950, σε άνοδο του πληθωρισμού και μεγάλη οικονομική ύφεση που είχε ως αποτέλεσμα πτώση του ήδη καταρρακωμένου βιοτικού επιπέδου στην Ελλάδα. Η κατάσταση επιδεινώθηκε και από την αύξηση των αμυντικών δυνάμεων στο Β' εξάμηνο του 1950 που εκτροχίασε τις προβλέψεις του προϋπολογισμού.⁴²¹

Η Απόφαση Διάθεσης των Αεροσκαφών

Η παρουσία των Υπουργών των «πολεμικών υπουργείων», της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας και των Portar και Jenkins στη συνάντηση στο Υπουργείο Εθνικής Αμύνης, την 11.00 πρωινή της 18ης Ιουλίου, για τα θέματα των αμυντικών δαπανών και την τελική δρομολόγηση των διαδικασιών έγκρισης του προϋπολογισμού, καθιστούν πιθανή την ανταλλαγή απόψεων και για το θέμα της ελληνικής συνδρομής στην Κορέα. Η ανάγνωση των σχετικών δημοσιευμάτων των εφημερίδων, σε συνδυασμό με υπηρεσιακό σημείωμα του Μόνιμου Υφυπουργού Εξωτερικών, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι αμέσως μετά την συνάντηση στο Υπουργείο Αμύνης, συνήλθε το Συντονιστικό Συμβούλιο⁴²² για να εξετάσει και να διαμορφώσει την ελληνική απάντηση στην επιστολή του Γενικού Γραμματέα της 14ης Ιουλίου. Θεωρούμε σκόπιμο να παραθέσουμε το πλήρες Σημείωμα του Πολίτη καθώς είναι το πλέον επίσημο έγγραφο που διευκρινίζει τις συνθήκες κάτω από τις οποίες λήφθηκε η απόφαση της πρώτης ελληνικής στρατιωτικής συνδρομής στην Κορέα. Αναγράφει ο Μόνιμος Υφυπουργός Εξωτερικών στο Σημείωμα του⁴²³:

«Εις το Συντονιστικό Συμβούλιον εισηγήθην χθες Τρίτην 18 Ιουλίου 1950 το συνημμένον (υπ αριθ. 1) κείμενον απαντήσεως της Ελληνικής Κυβερνήσεως εις την πρόσκλησιν του Γενικού Γραμματέως των Ηνωμένων

⁴²⁰ Μια δριμύτατη «εξ αριστερών» κριτική των γενικότερων πολιτικοοικονομικών επιλογών των μεταπολεμικών κυβερνήσεων και των συνεπειών τους βλέπε στο Ψυρούκης Νίκος, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας, 1940-1974, Τόμος Β'*, (Εκδόσεις Κουκκίδα-Αιγαίον, 5η Έκδοση, Αθήνα, 2010)

⁴²¹ Ανταπόκριση Ραδιοφωνικού Σταθμού Λονδίνου (25 Ιουλίου 1950) όπως δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα Εμπρός, *Η Διεθνής Κρίσις Απετέλεσε Βαρύ Πλήγμα δια την Ελλάδα*, 26 Ιουλίου 1950, σελ. 6.

⁴²² Η εναλλασσόμενη χρήση των όρων Κυβερνητικό Συμβούλιο και Συντονιστικό Συμβούλιο, σε εφημερίδες και κρατικά έγγραφα, υποδηλώνει ότι πρόκειται περί του αυτού οργάνου, που απαρτιζόνταν από μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου και τους ηγέτες των τριών συγκυβερνώντων κομμάτων.

⁴²³ Αρχεία ΥΠΕΞ, Α.Π. IB/40228/A3/KOPEA, ΥΠΕΞ/Γραφείο Μόνιμου Υφυπουργού, *Σημείωμα επί της Απαντήσεως της Ελλάδος εις την Εγκύκλιον του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ περί Αποστολής Στρατιωτικής Δυνάμεως εις Κορέαν*, 19 Ιουλίου 1950.

Εθνών, περί αποστολής στρατιωτικής δυνάμεως εις Κορέαν συμφώνως προς τας από 24^{ης} και 27^{ης} Ιουνίου 1950 αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας. Εξήγησα ότι η προσφορά των εξ μεταφορικών αεροπλάνων είχε αποφασισθεί⁴²⁴ κατόπιν προσεκτικής σταθμίσεως των υποχρεώσεων τας οποίας επιβάλλει εις τον ελληνικόν στρατόν η ευθύνη της κατοχυρώσεως της εθνικής ασφαλείας και εν συνεννοήσει αφενός μεν μετά του κ. Αρχιστρατήγου, ως υπευθύνου αρχηγού των ενόπλων δυνάμεων, αφετέρου δε μετά του Αμερικανού Επιτετραμμένου κ Minor και του Αρχηγού της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής Στρατηγού Jenkins, οίτινες εύρον την προσφοράν αυτήν απολύτως ικανοποιητικήν και αυθορμήτως αμφότεροι απεφάνθησαν ότι δεν ηδυνάμεθα να προσφέρωμεν περισσότερα (ώρα σχετικά σημειώματα μου από 15^{ης} τρέχοντος). Ο κ. Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως και επί της Δημοσίας Τάξεως Υπουργός⁴²⁵ εδήλωσεν ότι η απάντησις δεν ήτο επαρκής και ότι ως τοιαύτη δεν τον ικανοποιεί.

Παρατήρησα ότι εάν η διαφωνία του αφορά την διατύπωσιν είναι ευχερής η τροποποιήσις του κειμένου. Ο κ. Παπανδρέου απήντησεν ότι διαφωνεί ως προς την ουσίαν, ότι κατά την γνώμη του η ελληνική απάντησις θα έδει να είναι γενναιότερα και ότι πάντως η απάντησις έδει να μη αποκλείη την αποστολήν και στρατιωτικών ακόμη τμημάτων. “Ας έλθουν οι Αμερικανοί” προσέθηκεν “να μας είπουν ότι δεν επιθυμούν την αποστολήν στρατού”. Εις παρατήρησίν μου ότι τούτο ήτο επικίνδυνον διότι μας εξέθετεν εις το ενδεχόμενον της παρά πάσαν προσδοκίαν αποδοχής της προσφοράς μας εκ μέρους των Συμμάχων, ο κ. Αντιπρόεδρος αντέτεινε ότι η πρότασίς μας, ως την εννοεί, θα ημπορούσε να γίνη αφού δια καταλλήλου προσυνεννοήσεως εξασφαλισθώμεν κατά του ενδεχομένου τούτου. Απήντησα ότι το επ’ εμοί δεν ηδυνάμην να προβώ εις τοιαύτην συνεννόησιν ήτις θα παρουσίαζεν ημάς επιδιώκοντας μιαν σκηνοθεσίαν απλώς χάριν εντυπώσεως και εκινδύνευε να θεωρηθή από συμμαχικής πλευράς ως εστερούμενη σοβαρότητος. Ο κ. Παπανδρέου εδήλωσε τότε ότι επιθύμει να συνεννοηθή ο ίδιος μετά του Αρχιστρατήγου ίνα επιτύχει μείζονα παροχήν

⁴²⁴ Προφανώς εννοεί την εισήγηση της προσφοράς (διάθεσης) 6 αεροσκαφών καθόσον μέχρι τότε δεν είχε ληφθεί καμία απόφαση.

⁴²⁵ Αναφέρεται στον Γεώργιο Παπανδρέου.

και εξήγησε να αναβληθή επί μικρόν η λήψις αποφάσεως, τουθ' όπερ εγένετο δεκτόν υπό του Συντονιστικού Συμβουλίου.

Διαπιστώσας εν τω μεταξύ ότι από αμερικανικής πλευράς η ελληνική προσφορά των 6 αεροσκαφών εκρίνετο ου μόνον ικανοποιητική αλλά αυτόχρημα σημαντική, συνέταξα το συνημμένον (υπ αριθ. 2) σχέδιον απαντήσεως όπερ και διαβίβασα σήμερα 19 Ιουλίου 1950 εις τον κ. Παπανδρέου. Ούτος μοι διεμήνυσεν ότι εθεώρει μεν την διατύπωσιν βελτιωμένην διετρήει όμως τας επιφυλάξεις του επί της ουσίας και ότι εξήτει μικράν ακόμη πίστωσιν χρόνου ίνα συνεννοηθή μετά του κ. Αρχιστρατήγου, υπό την προϋπόθεσιν πάντως ότι δεν επείγεν να δοθή απάντησις εις τον Γενικόν Γραμματέαν των Ηνωμένων Εθνών.

Τα ανωτέρω ανέφερα εις τον κ. Πρωθυπουργόν όστις έκρινεν ότι έδει να απαντήσωμεν εντός της ημέρας και μονογράψας το σχέδιο⁴²⁶ παρεκάλεσε να αποσταλεί αυθημερόν τηλεγραφικώς.»

Από την ανάγνωση του Σημειώματος προκύπτει ότι η συνάντηση του Συντονιστικού Συμβουλίου (18 Ιουλίου) έληξε άνευ λήψεως αποφάσεως και ότι την επομένη, 19 Ιουλίου, ο Πολίτης παρέδωσε στον Παπανδρέου το δεύτερο προσχέδιο της απαντητικής επιστολής που όμως δεν ικανοποίησε πλήρως τον Αντιπρόεδρο. Επίσης, σύμφωνα με τα αναγραφόμενα, ο Υφυπουργός Εξωτερικών είχε διαπιστώσει την απόλυτη συμφωνία της αμερικανικής πλευράς (Minor και Jenkins) για την ελληνική προσφορά χωρίς να παραθέτει επιπλέον στοιχεία για το πώς απέκόμισε αυτή την αντίληψη. Ο Πολίτης μάλλον υπονοεί ότι η προαναφερθείσα συνομιλία με τον Minor, στις 15 Ιουλίου, καταδείκνυε την αποδοχή της ελληνικής πρότασης διάθεσης των έξι αεροσκαφών από την αμερικανική πλευρά. Ο Πλαστήρας, όπως φαίνεται από το Υπηρεσιακό Σημείωμα, μετά και τη συνομιλία του με τον Πολίτη, ενέκρινε και υπέγραψε το δεύτερο προσχέδιο, προφανώς έχοντας τη μαρτυρία του Αντιπροέδρου της Κυβέρνησης ότι αποτελούσε βελτιωμένη έκδοση του πρώτου σχεδίου. Το έγγραφο που τελικά αποστάλθηκε από τον Έλληνα Πρωθυπουργό, Νικόλαο Πλαστήρα, προς τον Έλληνα Μόνιμο Αντιπρόσωπο στα Ηνωμένα Έθνη στις

⁴²⁶ Ο Πρωθυπουργός ενέκρινε τη διαβίβαση του δευτέρου σχεδίου (συνημμένου υπ. Αριθ. 2 του Σημειώματος του Μονίμου Υφυπουργού Εξωτερικών).

19 Ιουλίου⁴²⁷ και παραδόθηκε στον Γενικό Γραμματέα στις 20 Ιουλίου,⁴²⁸ ανακοίνωνε την απόφαση της κυβέρνησης να διαθέσει στη Unified Command, 6 μεταφορικά αεροσκάφη Dakota της Ελληνικής Βασιλικής Αεροπορίας με τα πλήρώματά τους. Το πλήρες μήνυμα ανέφερε:⁴²⁹

«I thank you for your communication of July 14th. In the struggle of the United Nations for repelling an unprovoked and unjustifiable attack and in order to preserve international peace and security, Greece, true to her traditions, deems it her duty to be in the vanguard.

In this spirit, the Greek Government has decided to place at the disposal of the Unified Command six transport Dakota aircraft of the Royal Hellenic Airforce with their crews. As regards the contribution of ground forces, the Greek Government consider that the small military force which Greece possesses as a result of restrictions imposed by circumstances, performs in this neuralgic sector and (constant)⁴³⁰ target of the aggressive policy of communism the important task of safeguarding peace and security, and they feel certain that the United Nations will not consider it advisable to divert it from this task.

The Greek Government will in any case keep in touch with you as well as with the United States Government, entrusted with the coordination of all assistance, for any common consideration of the question». (Plastiras)

Η απάντηση του Έλληνα Πρωθυπουργού⁴³¹ ήταν αναμφίβολα καταδικαστική της εισβολής την οποία (χωρίς να κατονομάσει την επιτιθέμενη χώρα) χαρακτήριζε

⁴²⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, τηλεγράφημα 40006, 19 Ιουλίου 1950.

⁴²⁸ Προωθήθηκε με προσωπική τηλεγραφική επιστολή του εκτελούντος χρέη Μονίμου Αντιπροσώπου της Ελλάδος, Πρέσβη Βύρωνα Θεοδωρόπουλου, προς τον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς Η.Μ. Mr Trygve Lie, Secretary General, United Nations, Lake Success, L.I, έγγραφο 3262, 20 Ιουλίου 1950.

⁴²⁹ Η ελληνική προσφορά είναι καταγεγραμμένη στα αρχεία του ΟΗΕ ως : S 1612/21 July 1950.

⁴³⁰ Ο προσδιορισμός «συνεχής» (constant) προστέθηκε στο «στόχο» (target) με επίσημη συμπλήρωση για να καταδείξει ακόμη πιο έντονα ότι η κομμουνιστική απειλή κατά της Ελλάδος εξακολουθούσε να υφίσταται. Η διόρθωση έγινε με τηλεγράφημα του Υπουργείου Εξωτερικών/ Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδος στα ΗΕ, αριθμός εγγράφου 40757, 29 Ιουλίου 1950.

⁴³¹ Η απόφαση της διάθεσης των 6 αεροσκαφών μαζί με την επιστολή του Πλαστήρα, δημοσιεύθηκε στην τελευταία σελίδα των ελληνικών εφημερίδων και κατελάμβανε σχετικά μικρό τμήμα. Η απόφαση

απρόκλητη και αδικαιολόγητη και θεωρούσε καθήκον της Ελλάδος, σύμφωνα με τις παραδόσεις της, να βρεθεί στην εμπροσθοφυλακή του αγώνα των Ηνωμένων Εθνών. Μια τέτοια σθεναρή και καταδικαστική ελληνική τοποθέτηση σίγουρα ικανοποιούσε τις προσδοκίες της Ουάσιγκτον, σε αντίθεση με άλλες «χλιαρές» τοποθετήσεις περί γενικόλογης υποστήριξης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας και χωρίς αναφορά στο γεγονός της εισβολής. Εξίσου ξεκάθαρη και η διάθεση των έξι αεροσκαφών χωρίς να τίθενται προϋποθέσεις, όροι και λοιποί περιορισμοί στην προσφορά. Ο Πλαστήρας, στην επόμενη παράγραφο, δικαιολογούσε μάλιστα και τη μη διάθεση χερσαίων στρατευμάτων. Η αναφορά του σε «μικρές» στρατιωτικές δυνάμεις ένεκα περιορισμών που επιβλήθηκαν από τις περιστάσεις, ζωγράφιζε την σε εξέλιξη διαδικασία μείωσης του ελληνικού στρατεύματος που επιβλήθηκε κυρίως από τις ΗΠΑ -και δικαίως- για τον εξορθολογισμό της ελληνικής οικονομίας και την ανασυγκρότηση της χώρας. Ταυτόχρονα όμως δήλωνε και την αποφασιστική σημασία των ελληνικών στρατιωτικών δυνάμεων στην εξασφάλιση της ειρήνης και ασφάλειας στη νευραλγική αυτή περιοχή (Βαλκάνια), η οποία αποτελούσε στόχο της επιθετικής πολιτικής του κομμουνισμού. Δηλαδή, ο Πλαστήρας καταφέρονταν κατά της επεκτατικής και επιθετικής πολιτικής του κομμουνισμού, όχι μόνο στην Κορεατική Χερσόνησο αλλά και στα Βαλκάνια. Προσπαθούσε δε να προκαταλάβει τις εντυπώσεις του Οργανισμού, εκφράζοντας τη βεβαιότητα ότι τα Ηνωμένα Έθνη δεν θα θεωρούσαν φρόνιμη την εξασθένιση των αμυντικών δυνατοτήτων της Δύσεως με την απόσυρση ελληνικών στρατευμάτων από την περιοχή και την αποστολή τους στη μακρινή Κορέα. Η επιστολή τελείωνε λέγοντας ότι η ελληνική κυβέρνηση θα

της ελληνικής συνδρομής δημοσιεύονταν ασχολίαστη. Βλέπε εφημερίδες Ελευθερία, *Η Ελλάς Στέλλει 6 Μεταγωγικά Αεροπλάνα εις Κορέαν, η Απάντησις εις την Πρόσκλησιν του ΟΗΕ*, 21 Ιουλίου 1950, σελ. 4 και Εμπρός, *Η Ελλάδα Αποστέλλει εις Κορέαν Εξ Μεταγωγικά Αεροσκάφη, Είναι Αδύνατον να Διαθέσει Στρατόν Ξηράς*, 21 Ιουλίου 1950, σελ. 4. Το κείμενο της επιστολής -στην ελληνική γλώσσα όπως δημοσιεύθηκε στις εφημερίδες- είχε ως εξής: «*Ευχαριστώ δια την υμετέραν ανακοίνωσιν της 14^{ης} Ιουλίου. Εις τον αγώνα τον οποίον ανέλαβον τα Ηνωμένα Έθνη προς απόκρουσιν μιας απροκλήτου και αδίκου επιθέσεως και προς διατήρησιν της ειρήνης και της ασφαλείας των εθνών, η Ελλάς, πιστή εις τας παραδόσεις της, θεωρεί καθήκον να ευρεθεί εις την πρώτην γραμμήν. Εν τω πνεύματι τούτω, η Ελληνική Κυβέρνησις απεφάσισε να θέσει εις την διάθεσιν της ενιαίας στρατιωτικής διοικήσεως εξ μεταφορικά αεροπλάνα τύπου Ντακότα της Βασιλικής Ελληνικής Αεροπορίας μετά των πληρωμάτων των. Όσον αφορά την διάθεσιν δυνάμεων ξηράς, η Ελληνική Κυβέρνησις θεωρεί ότι, η μικρά στρατιωτική δύναμις, την οποίαν κατόπιν των εκ των πραγμάτων επιβληθέντων εις αυτήν περιορισμών, διαθέτει η Ελλάς, επιτελεί εις τον νευραλγικόν αυτόν τομέα, συνεχή στόχον της επιθετικής πολιτικής του κομμουνισμού, ουσιώδες έργον φρουρήσεως της ειρήνης και της ασφαλείας από τον οποίον, είναι βεβαία, τα Ηνωμένα Έθνη δεν θα κρίνουν σκόπιμο να αποσπασθεί. Η Ελληνική Κυβέρνηση θα τηρήσει εν πάσει περιπτώσει την επαφήν τόσο μεθ' υμών όσο και με την επιφορτισμένην τον συντονισμόν των Ηνωμένων Δυνάμεων Κυβέρνησιν τν Ηνωμένων Πολιτειών προς ενδεχόμενην από κοινού εξέτασιν του ζητήματος*».

ήταν σε συνεχή επαφή με τον Γενικό Γραμματέα αλλά και την κυβέρνηση των ΗΠΑ που είχε αναλάβει το συντονισμό της όλης βοήθειας προς την απειλούμενη χώρα.

Με βάση τα Υπηρεσιακά Σημειώματα του Πολίτη γνωρίζουμε σήμερα τμήματα της διαδικασίας λήψεως της απόφασης για διάθεση των 6 αεροσκαφών. Από το αρχειακό υλικό δεν βρίσκονται ενδείξεις ότι ο Υφυπουργός είχε λάβει συγκεκριμένες κατευθύνσεις επί του θέματος από τον Πρωθυπουργό και ταυτόχρονα Υπουργό Εξωτερικών, Νικόλαο Πλαστήρα. Οι συζητήσεις με τον Jenkins, Αρχιστράτηγο και Minor, υπήρξαν καθοριστικές για να καταλήξει ο Πολίτης στην εισήγηση του προς το Συντονιστικό Συμβούλιο της 18ης Ιουλίου. Σημαντικότερη, όπως προαναφέρθηκε ήταν η ολοκληρωμένη άποψη που διατύπωσε ο Παπάγος, για τη διάθεση αεροσκαφών και η οποία υιοθετήθηκε πλήρως από τον Πολίτη. Από την περιγραφή του Υφυπουργού, στο σημείωμα της 19ης Ιουλίου, φαίνεται ότι δεν υπήρξε αντίρρηση, στο Συντονιστικό Συμβούλιο, για τη διάθεση των αεροσκαφών. Αντιθέτως, η άποψη του Γεωργίου Παπανδρέου απέβλεπε στην προσφορά μεγαλύτερης στρατιωτικής συνδρομής, συμπεριλαμβανομένων ακόμη και χερσαίων δυνάμεων, με την ελπίδα απόρριψης της εκ μέρους της Ουάσιγκτον για τους γνωστούς λόγους της μη αποδυνάμωσης της άμυνας του ελληνικού και βαλκανικού χώρου.

Όπως φαίνεται μέσα από τις περιορισμένες αναφορές στο θέμα της λήψεως της αποφάσεως της ελληνικής συνδρομής, η μοναδική διαφορετική άποψη στο τρικομματικό Συντονιστικό Συμβούλιο υπήρξε αυτή του Γεωργίου Παπανδρέου. Ο Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως φαίνονταν, σύμφωνα με τις καταγραφές του Πολίτη, πρόθυμος να διακινδυνεύσει μια πιο «γενναιόδωρη» ελληνική προσφορά συνδρομής ακόμη και χερσαίων δυνάμεων, με την ελπίδα ότι οι Αμερικανοί θα την απέρριπταν για να μην εξασθενίσουν οι αμυντικές δυνατότητες του Ελληνικού Στρατού. Πιθανόν, ο Παπανδρέου, όπως και ο Πολίτης, να ήταν σε γνώση των αρχικών αμερικανικών τοποθετήσεων περί μη διάθεσης χερσαίων δυνάμεων για αποφυγή αποδυνάμωσης της ελληνικής άμυνας στα Βαλκάνια. Αναμφίβολα, ο κίνδυνος μιας Σοβιετικής, άμεσης ή έμμεσης, ενέργειας στη Γιουγκοσλαβία ήταν υπαρκτός, ίσως βέβαια υπερτονισμένος. Η πρόταση όμως Παπανδρέου (κατά τον Πολίτη) για -με ελληνική πρωτοβουλία- προσυνεννόηση με αμερικανούς αξιωματούχους ώστε να απορριφθεί από τους τελευταίους μια «γενναιόδωρη» ελληνική προσφορά εμπεριείχε πολλούς κινδύνους. Ενδεχομένως θα δημιουργούσε στην αμερικανική πλευρά την αίσθηση της μη

σοβαρότητας της χώρας ή ακόμη και καιροσκοπικής στάσεως της. Επιπλέον, μια προσυμφωνημένη υποβολή συμβολικής στρατιωτικής συνδρομής που θα απορρίπτονταν από την Ουάσινγκτον για λόγους μη αποδυνάμωσης της άμυνας των Βαλκανίων, μάλλον δεν θα επέφερε τα αναμενόμενα οφέλη στην αμερικανική πλευρά (επιθυμητή παρότρυνση και άλλων χωρών να ακολουθήσουν το παράδειγμα της Ελλάδος και να διαθέσουν στρατιωτικές δυνάμεις στη Unified Command).

Μάλιστα όπως αποδείχθηκε λίγο αργότερα, όταν έγινε από τον Σοφοκλή Βενιζέλο η προσφορά συνδρομής μιας ελληνικής ταξιαρχίας, αυτή αρχικά εγένετο δεκτή και μόνο η βελτίωση της στρατιωτικής κατάστασης σε συνδυασμό και με το οικονομικό βάρος που θα επωμίζονταν η Ουάσινγκτον, οδήγησαν στην εκ των υστέρων μείωση της δυνάμεως. Η άσχημη στρατιωτική κατάσταση για τις δυτικές δυνάμεις στην Κορέα τα τέλη Ιουλίου, εκτιμάται ότι θα οδηγούσε τις ΗΠΑ να αποδεχθούν με ικανοποίηση την προσφορά ελληνικής στρατιωτικής δυνάμεως, οποιοδήποτε μεγέθους, παρά τις ανησυχίες τους για τις εξελίξεις στη Βαλκανική. Η αντίθετη γνώμη, περί μη διάθεσης στρατιωτικών δυνάμεων, που αρχικά (πριν την λήψη μεταγενέστερων οδηγιών από την Ουάσινγκτον) εκφράζονταν από τους Αμερικανούς αξιωματούχους στην Αθήνα, πιθανόν να ήταν προϊόν δικής τους προσωπικής εκτίμησης υπό το πρίσμα της βαλκανικής και μόνο καταστάσεως. Σίγουρα, οποιαδήποτε ελληνική προσφορά θα αντιμετωπίζονταν περισσότερο με καθαρά πολιτικά και διπλωματικά κριτήρια (σημαντική ανταπόκριση στην έκκληση του Γενικού Γραμματέα για ενίσχυση των δυνάμεων της Unified Command από ένα έθνος «σύμβολο» στην πετυχημένη αντιμετώπιση του κομμουνισμού) παρά με στρατιωτικούς υπολογισμούς ανδρών, ταγμάτων, μέσων και γενικότερης ισορροπίας δυνάμεων. Σε τελευταία ανάλυση και με καθαρά στρατιωτικούς όρους, η απομάκρυνση από τον ελληνικό χώρο στρατιωτικής δυνάμεως μεγέθους τάγματος (1.000 άνδρες περίπου) μέχρι και ταξιαρχίας (5.000 άνδρες περίπου) δεν θα διατάρασσε την ισορροπία ισχύος στα Βαλκάνια. Ως εκ τούτου, η πρόταση του Γεωργίου Παπανδρέου για ισχυρότερη συνεισφορά, ανεξαρτήτως των κινήτρων του (επιδίωξη ισχυρότερης αμερικανικής δέσμευσης για την ασφάλεια της Ελλάδος, προσπάθεια απόκτησης αμερικανικής εύνοιας προς το πρόσωπο του, συνδυασμός αμοφτέρων) κινδύνευε να γίνει αποδεκτή με ενθουσιασμό από την Ουάσινγκτον ή -το χειρότερο- να οδηγήσει σε αναδίπλωση των Αθηνών και παρασκηνιακές

διαπραγματεύσεις που θα προκαλούσαν αρνητικά σχόλια των Αμερικανών, όπως ακριβώς και ο Πολίτης φοβόνταν.

Για να είμαστε όμως δίκαιοι, θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι ακόμη και εάν γίνονταν αποδεκτή μια πιο «γενναιόδωρη» ελληνική προσφορά (πρόταση Παπανδρέου) από τους Αμερικανούς στα τέλη Ιουλίου, η δύναμη αυτή πιθανόν θα μειώνονταν, μετά την ευνοϊκή για τους Δυτικούς, εξέλιξη των επιχειρήσεων τον Αύγουστο-Σεπτέμβριο.⁴³² Κάτι τέτοιο όμως δεν συνέβηκε με την «έγκαιρη» διάθεση της τουρκικής ταξιαρχίας που βρέθηκε ολόκληρη να πολεμάει στο μέτωπο της Κορέας.⁴³³ Αντίθετα, για την ελληνική μεταγενέστερη συνδρομή, η θετική έκβαση των επιχειρήσεων δημιούργησε πνεύμα αισιοδοξίας για σύντομο νικηφόρο τερματισμό του πολέμου (έως τα Χριστούγεννα), οπότε και οι Αμερικανοί, για λόγους κόστους κυρίως, ζήτησαν τη μείωση των συνεισφορών από διάφορες χώρες.⁴³⁴ Για αυτούς ακριβώς τους λόγους, η αρχικά με ενθουσιασμό αποδεχθείσα προσφορά της ταξιαρχίας, από τον Σοφοκλή Βενιζέλο (01 Σεπτεμβρίου), μειώθηκε σε δύναμη επιπέδου ενισχυμένου τάγματος κατόπιν υπόδειξης των ίδιων των Αμερικανών. Μια ελληνική προσφορά σημαντικής στρατιωτικής δύναμης στα τέλη Ιουλίου -και μάλιστα πριν την προσφορά της Άγκυρας για συνεισφορά ταξιαρχίας στις 25 Ιουλίου- θα δημιουργούσε σίγουρα μια θετική εικόνα, όχι μόνο για την εικόνα της χώρας στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, αλλά ενδεχομένως και για την ίδια την κυβέρνηση Πλαστήρα και ίσως να αποφεύγονταν η κατάρρευση της στα τέλη Αυγούστου. Αυτή η υπόθεση συμβαδίζει μερικώς με τα αναγραφόμενα στο βιβλίο του Σπαή για αλλαγή στάσεως των Αμερικανών και την εκ μέρους τους υπονόμηση της κυβέρνησης Πλαστήρα, αφενός λόγω της συμφιλιωτικής πολιτικής της και αφετέρου ένεκα της μη διάθεσης ελληνικής σημαντικής στρατιωτικής δύναμης στην Κορέα.

Αναμφισβήτητα, σημαντικοί αμερικανοί αξιωματούχοι -και ειδικά στον ελληνικό χώρο- ετάχθησαν κατά της ελληνικής συνδρομής, για αποφυγή της εξασθένισης του βαλκανικού μετώπου, Βέβαια δεν ήταν η πρώτη φορά που

⁴³² Paul M. Edwards, *United Nations Participants in the Korean War: The Contributions of 45 Member Countries*, (McFarland & Company Publishers, North Carolina, 2013), p 89-93.

⁴³³ Υπενθυμίζουμε ότι η προσφορά ανακοινώθηκε στις 25 Ιουλίου και η ταξιαρχία αποβιβάστηκε στη Pusan στις 18 Οκτωβρίου για να αντιμετωπίσει ένα σχεδόν μήνα μετά την σαρωτική επίθεση των κινεζικών στρατευμάτων.

⁴³⁴ Η αμερικανική επίσημη αίτηση μείωσης της ελληνικής δυνάμεως από ταξιαρχία σε ενισχυμένο τάγμα πεζικού πραγματοποιήθηκε στις 02 Νοεμβρίου 1950.

εμφανίζονταν διαστάσεις απόψεων στην αμερικανική πολιτική σκηνή. Ειδικά κατά τη διάρκεια μεταβατικών περιόδων, όπως αυτή του πολέμου της Κορέας, η αρχική εμφάνιση δισταγμένων απόψεων είναι σύνηθες φαινόμενο. Αυτές οι διαφορετικές και αλληλοσυγκρουόμενες απόψεις εμφανίσθηκαν και στην αμερικανική πολιτική τις πρώτες ημέρες του ξεσπάσματος του πολέμου της Κορέας για να επικρατήσουν όμως σύντομα οι ψυχροπολεμικές απόψεις και οι οπαδοί της σκληρής στρατιωτικής διάστασης της θεωρίας της ανάσχεσης όπως αυτή καθορίζονταν στη περιβόητη NSC-68.

Η ελληνική προσφορά, συγκρινόμενη όχι μόνο με τις δυνατότητες και περιορισμούς της χώρας αλλά και με τις αντίστοιχες συνδρομές άλλων κρατών μπορεί να θεωρηθεί λίαν ικανοποιητική και χρονικά έγκαιρη.⁴³⁵ Μέχρι την 20η Ιουλίου, στην Κορεατική χερσόνησο μάχονταν -πλην των Νοτιοκορεατών- μόνο αμερικανικά χερσαία στρατεύματα. Οι βρετανικές αεροναυτικές δυνάμεις που στάθμευαν στην Ιαπωνία είχαν ήδη τεθεί στη διάθεση των Αμερικανών (28 Ιουνίου 1950) ενώ η πρώτη βρετανική ταξιαρχία πεζικού αφίχθηκε στα τέλη του Αυγούστου του 1950.⁴³⁶ Οι χώρες του Ειρηνικού της Κοινοπολιτείας (Αυστραλία και Νέα Ζηλανδία) ήταν αυτές που έσπευσαν να παραχωρήσουν, αρχικά ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις (28 και 29 Ιουνίου 1950 αντίστοιχα) και αρκετά μεταγενέστερα και στρατεύματα ξηράς.⁴³⁷ Η Ολλανδία από τις 03 Ιουλίου είχε διαθέσει το αντιτορπιλικό «HNLMS Evertsen» που στάθμευε στην Ινδονησία. Αργότερα θα διέθετε και δύναμη τάγματος πεζικού (Netherlands Detachment United Nations-NDVN).⁴³⁸ Η Γαλλία η οποία απέστειλε τελικά και χερσαία δύναμη περίπου 1100 ανδρών, με την αρχική της απάντηση (19 Ιουλίου) στην έκκληση του Γενικού Γραμματέα, διέθεσε μόνο το πολεμικό σκάφος «La Grandiere».⁴³⁹ Η Βολιβία, ήταν η πρώτη χώρα που απήντησε (15 Ιουλίου), την επομένη της εκκλήσεως του Γενικού

⁴³⁵ Εν συνεχεία παρατίθενται αποσπάσματα των απαντήσεων κρατών μελών του ΟΗΕ στην επιστολή του Γενικού Γραμματέα της 14 Ιουλίου, που ελήφθησαν μέχρι την 21 Ιουλίου και δημοσιεύθηκαν στους New York Times, *Texts of Replies to the UN on Troops for Korea*, July 22, 1950.

⁴³⁶ James Schnabel & Robert J. Watson, *The Joint Chiefs of Staff and National Policy, 1950-1951, the Korean War*, Office of Joint History, Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 1998, p 60.

⁴³⁷ Ο.π, p 60.

⁴³⁸ Επίσημη ιστοσελίδα Υπουργείου Εξωτερικών της Ολλανδίας.

⁴³⁹ «...to place at the disposal of the United Nations for the operations against the forces of North Korea the sloop La Grandiere. This vessel is at present stationed in the Far East».

Γραμματέα, προσφέροντας 30 αξιωματικούς του στρατού της.⁴⁴⁰ Ακολούθησαν η Αργεντινή (17 Ιουλίου)⁴⁴¹ και η Βραζιλία (20 Ιουλίου)⁴⁴², που γνωστοποιούσαν ότι θα προχωρήσουν σε διαβουλεύσεις με την Unified Command για να εξετάσουν το είδος της ενδεχόμενης συνδρομής τους (τελικά δεν απέστειλαν στρατεύματα ενώ η Κολομβία ήταν η μοναδική χώρα της Νοτίου Αμερικής που αργότερα συμμετείχε με στρατιωτικά τμήματα). Η ίδια αόριστη περίπου απάντηση, ήρθε λίγο αργότερα (20 Ιουλίου) και από το Περού.⁴⁴³ Η Νορβηγία με την απάντηση της (18 Ιουλίου) διέθετε εμπορικά σκάφη -συγκεκριμένης χωρητικότητας- για πραγματοποίηση θαλασσίων μεταφορών. Συγχρόνως σημείωνε ότι δεν ήταν δυνατή η εκ μέρους της διάθεση μαχίμων στρατευμάτων σε ικανούς αριθμούς για να προσφέρουν ικανοποιητική βοήθεια.⁴⁴⁴ Η Κοπεγχάγη ανέφερε ότι δεν μπορούσε να αποστείλει μάχιμα τμήματα καθώς διέθετε περιορισμένες δυνάμεις αλλά υποσχέθηκε να συνδράμει με ένα τμήμα του Ερυθρού Σταυρού της Δανίας με ασθενοφόρα οχήματα και προσωπικό (19 Ιουλίου).⁴⁴⁵ Οι Φιλιπίνες, στις 19 Ιουλίου, απήντησαν ότι υποστηρίζουν τις ενέργειες του Οργανισμού αλλά οι υφιστάμενες δυσκολίες και περιστάσεις δεν επέτρεπαν -επί του παρόντος- τη διάθεση στρατευμάτων εκτός της χώρας.⁴⁴⁶ Η κυβέρνηση όμως θα επέτρεπε στους πολίτες να συμμετάσχουν εθελοντικά σε μάχιμες δυνάμεις του ΟΗΕ. Αργότερα όμως και οι Φιλιπίνες διέθεσαν μάχιμη δύναμη περίπου 1500 ανδρών. Την ίδια ημέρα με το ελληνικό τηλεγράφημα (20 Ιουλίου), λήφθηκε και η σουηδική απάντηση.⁴⁴⁷ Η Στοκχόλμη ενημέρωνε ότι καθώς δεν

⁴⁴⁰ «...the Government of Bolivia has decided to place at the disposal of the United Nations thirty officers of its regular army. »

⁴⁴¹ «...it is waiting for the Unified Command to enter into direct consultation with the Argentine Government in conformity with the contents of your telegram of 14 July. »

⁴⁴² «...The Brazilian Government reiterates its previous declarations and is prepared to give any assistance within the means at its disposal. In this connection, the Brazilian Government is ready to enter into consultation with the competent organs established for that purpose. »

⁴⁴³ «...Likewise the Government of Peru is considering with full sympathy lending assistance in this conflict and is prepared to initiate consultations with respect to the coordination of this assistance with the Government of the United States which has been entrusted with the Unified Command. »

⁴⁴⁴ «...It has, however, come to the conclusion that the most useful and effective contribution from Norway would be in the field of tonnage for transportation purposes. In view of the paucity of armed forces at the disposal of the Norwegian Government it would not be possible for it to send forces to Korea in a number sufficient to afford effective assistance. »

⁴⁴⁵ «...that Denmark who disposes of very limited military forces only is not in a position to render military assistance. However, in addition to the offer of medicinal preparations mentioned in my telegram, a Danish Red Cross ambulance detachment with personnel can be offered».

⁴⁴⁶ «...this Government has adopted the policy of allowing Philippine citizens to volunteer for service with the United Nations forces in Korea. Because of present demands of internal peace and order situation, this Government cannot now commit combat forces outside the Philippines».

⁴⁴⁷ «...The Swedish Government who does not find it possible to modify its policy with regard to the providing of armed forces has been under continued study the provision of rendering possible assistance in other forms. It has been found that the most useful action that can at present be taken by

μπορούσε να τροποποιήσει την πολιτική της σχετικά με τη διάθεση στρατευμάτων στο εξωτερικό, θα διέθετε ένα νοσοκομείο εκστρατείας στην Κορέα, επανδρωμένο με σουηδικό προσωπικό. Μια ημέρα αργότερα, 21 Ιουλίου, απήντησε και η канаδική κυβέρνηση που διέθεσε ένα σμήνος μεταφορικών αεροσκαφών με τα πληρώματα τους για αερομεταφορές στον Ειρηνικό.⁴⁴⁸ Η Οττάβα παράλληλα δήλωσε ότι την παρούσα στιγμή δεν μπορούσε να διαθέσει χερσαία τμήματα πρώτης γραμμής στην Κορέα (τελικά και ο Καναδάς διέθεσε στρατιωτικές δυνάμεις περίπου 6.000 ανδρών). Από τις πρώτες ημέρες της εισβολής ο Καναδάς είχε διαθέσει και τρία αντιτορπιλικά για ενίσχυση του αμερικανικού ναυτικού. Μέρος από τις παραπάνω απαντήσεις των κρατών -ειδικά οι ημερολογιακά προηγηθείσες της προσφοράς των Αθηνών- είχαν γίνει γνωστές από το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών από τις τηλεγραφικές ενημερώσεις της Μόνιμης Αντιπροσωπείας βασισμένες σε δημοσιευθέντα επίσημα κείμενα ή διαρροές από το περιβάλλον του Οργανισμού. Ακόμη και πριν την αποστολή της έκκλησης του Γενικού Γραμματέα, οι ελληνικές διπλωματικές αντιπροσωπείες ενημέρωναν το Υπουργείο Εξωτερικών για τις διαθέσεις, δηλώσεις και επίσημες απαντήσεις των κρατών-μελών.⁴⁴⁹ Προφανώς με βάση και αυτές τις πληροφορίες προετοιμάστηκε η ελληνική απάντηση της 20ης Ιουλίου.

Τελείως συμπτωματικά, την ημέρα της δημοσίευσης της διάθεσης των αεροσκαφών στην Κορέα (21 Ιουλίου), στις παραπλεύρους στήλες των περισσότερων εφημερίδων δημοσιεύονταν παρότρυνση προς τον αθηναϊκό λαό να συμμετάσχει στην παλλαϊκή συγκέντρωση, το απόγευμα της ίδιας ημέρας, στο Παναθηναϊκό Στάδιο, υποστηρίζοντας το αίτημα της Ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Παρά την

Sweden would be the equipment and the sending of a field hospital to South Korea, at Swedish expense and manned by Swedish personnel».

⁴⁴⁸ «...*The Canadian Government understands that there is an immediate need for additional air transport. It has therefore decided to make available, at once, to the United Nations a long-range transport squadron including ground crews of the Royal Canadian Air Force, for assistance in the Pacific airlift...With respect to ground forces, for the reason indicated in a statement issued by the Prime Minister on July 19, the Canadian Government is unable, at this stage, to dispatch existing first-line elements of the Canadian Army to the Korean theatre...With respect to naval assistance, you are aware three Canadian destroyers are already proceeding to Korean waters for service under the Unified Command».*

⁴⁴⁹ Επιπλέον ενημερώσεις στο Υπουργείο Εξωτερικών είχαν περιέλθει με τα: Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, *Στάση Κρατών-Μελών*, τηλεγράφημα 3114, 3170 και 3266, 10, 13 και 20 Ιουλίου 1950, Ελληνική Πρεσβεία στην Οττάβα προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, *Στάση Καναδά*, τηλεγραφήματα 6665 και 6666, 12 και 17 Ιουλίου 1950, Ελληνικό Προξενείο Ιερουσολύμων προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, *Στάση Ισραήλ*, τηλεγράφημα 1057, 17 Ιουλίου 1950.

απολύτως ρεαλιστική θέση του Πλαστήρα στο θέμα της «Ένωσης», η περιπέτεια του κυπριακού ζητήματος έμελλε να ξεκινήσει ελάχιστα χρόνια αργότερα.

Τα Κίνητρα Πίσω από τη Διάθεση των Αεροσκαφών

Αυτό όμως που δεν διαφαίνεται σε κανένα επίσημο έγγραφο ή πηγή της εποχής εκείνης είναι η επαρκής αιτιολόγηση της ελληνικής, ισορροπημένης και ορθολογικής, απόφασης της συνδρομής, έστω και με 6 μεταφορικά αεροσκάφη. Προσφορά, ουδόλως ευκαταφρόνητη με δεδομένη τη γενικότερη κατάσταση της χώρας και συγκρινόμενη με τις προσφορές αντίστοιχων κρατών. Φυσικά και στην επιστολή του Πλαστήρα γίνονταν αναφορές στο καθήκον της Ελλάδος και στις παραδόσεις της, εκφράσεις οικείες σε διπλωματικά έγγραφα που επιδιώκουν τη σύνδεση των κρατικών επιλογών με τις έννοιες του δικαίου και της ηθικής τάξεως, επιδιώκοντας την ευνοϊκή απήχηση στην κοινή γνώμη (εσωτερικού και εξωτερικού). Αναμφισβήτητα, με την προσφορά, πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, ήθελαν να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους για τη σωτήρια αμερικανική επέμβαση στα δύσκολα έτη του εμφυλίου, άνευ της οποίας η κατάρρευση του αστικού καθεστώτος ήταν λίαν πιθανή. Σίγουρα δεν μπορούμε να αποκλείσουμε και τα προσωπικά κίνητρα πολιτικών προσώπων για απόκτηση της αμερικανικής εύνοιας. Έχουμε δει με πόση «ωμότητα» ο αμερικανός Πρέσβης Grady ουσιαστικά καθαίρεσε τον Σοφοκλή Βενιζέλο τον Απρίλιο του 1950. Σημαντικότατο ρόλο εκτιμάται ότι έπαιξε και η επιδίωξη απόκτησης αμερικανικών εγγυήσεων για την ασφάλεια του ελληνικού χώρου με την ελληνική στρατιωτική συνδρομή να αποτελεί το αναγκαίο τμήμα για την ενίσχυση αυτού του εθνικού στόχου. Η υπόθεση της επιδίωξης της ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία, βασικός τρόπος κατοχύρωσης των εγγυήσεων ασφαλείας για τη χώρα και κυρίως η επίδραση της ελληνικής συνδρομής σε αυτήν την κατεύθυνση θα εξεταστούν σε παρακάτω κεφάλαιο.

Κατά την αμερικανική (και βρετανική) πλευρά, παρόμοιες εγγυήσεις ασφαλείας είχαν δοθεί πολλάκις σε Ελλάδα και Τουρκία με κορυφαία έμπρακτη ενέργεια την εξαγγελία και βοήθεια του «Δόγματος Truman» οπότε η επανάληψη τους ήταν άνευ ουσιαστικού νοήματος. Επίκαιρη ένδειξη του αμερικανικού ενδιαφέροντος ήταν και η ναυλούχηση μέρους του 6ου Αμερικανικού Στόλου στο Σαρωνικό Κόλπο και η συμμετοχή του σε ναυτικές ασκήσεις με μονάδες του Πολεμικού μας Ναυτικού στο Βόρειο Αιγαίο και σε αποβατικές επιχειρήσεις στην

Κρήτη, τον Ιούλιο του 1950. Αθήνα και Άγκυρα, επιζητούσαν επίμονα τα μεταπολεμικά χρόνια την ενίσχυση της ασφάλειας τους μέσω της συμμετοχής σε διμερείς συμφωνίες ή πολυμερείς αμυντικές συνεργασίες ή μέσω παροχής εγγυήσεων κυρίως από τις ΗΠΑ. Λογικά θα περιμέναμε, η ελληνική προσφορά δυνάμεων στη Unified Command, οποιοδήποτε μεγέθους, να είχε συνδυαστεί με τη βολιδοσκόπηση της αμερικανικής πλευράς, τουλάχιστον για μια δημόσια επαναδιατύπωση της αμερικανικής πρόθεσης να εγγυηθούν για την υπεράσπιση της ελληνικής εδαφικής ακεραιότητας και εθνικής ανεξαρτησίας σε περίπτωση εξωτερικού κινδύνου ή ακόμη και στο ενδεχόμενο επανάληψης μιας εσωτερικής κομμουνιστικής εξέγερσης. Η ελληνική πλευρά, για διαφόρους λόγους που θα εξετάσουμε αργότερα, δεν επέμενε προς αυτήν την κατεύθυνση σε αντίθεση με την Άγκυρα που ενδεχομένως να είχε καταστεί και «φορτική».⁴⁵⁰

Οι ελληνικές όμως ανησυχίες για τα θέματα εθνικής ασφάλειας ήταν έντονες και αυτές ακριβώς τις απόψεις, αλλά και απορρέουσες απαιτήσεις των Γενικών Επιτελείων, απηχούσε και το άκρως απόρρητο έγγραφο, με ημερομηνία 20 Ιουλίου 1950, που διαβιβάστηκε από τον ίδιο τον Υπουργό Αμύνης στον Πλαστήρα.⁴⁵¹ Ο Υπουργός Αμύνης υιοθετούσε πλήρως τις απόψεις των Επιτελείων και του Αρχιστρατήγου για την ανάγκη ενίσχυσης των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων για να αποτραπεί ένας αιφνιδιασμός όπως είχε συμβεί στην Κορέα. Η βορειοκορεατική εισβολή θα αποτελούσε το μόνιμο εφιάλτη των στρατηγών για τους επόμενους μήνες, με τη Βουλγαρία να εμφανίζεται ικανή και πρόθυμη να αναλάβει, με τις ευλογίες της Μόσχας, μια αιφνιδιαστική επίθεση κατά της Ελλάδος. Στο έγγραφο του Υπουργού υπήρχε αναφορά στις θέσεις του Γενικού Επιτελείου Στρατού για άμεση ενίσχυση των αντιαρματικών και αντιαεροπορικών ικανοτήτων με την απόκτηση συγχρόνων υλικών. Έκρινε δε ως απόλυτα ορθή την αναστολή μείωσης της δυνάμεως του Στρατού Ξηράς που είχε αποφασιστεί στα τέλη Ιουνίου από τον Αρχιστράτηγο, λόγω των διεθνών εξελίξεων στην Κορέα αλλά και της καταστάσεως στα Βαλκάνια. Συγχρόνως εκτιμούσε ότι το επιπρόσθετο κόστος που θα επέφερε η δρομολογηθείσα αύξηση της οροφής του στρατεύματος και θα επιβάρυνε τον ελληνικό προϋπολογισμό, θα έπρεπε να καλυφθεί από τις ΗΠΑ. Τα Γενικά Επιτελεία Ναυτικού

⁴⁵⁰ Για μια λεπτομερή εξέταση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής προς κατοχύρωση της ασφάλειας της χώρας βλέπε στην Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999).

⁴⁵¹ Ίδρυμα Μπενάκη, Αρχείο Νικολάου Πλαστήρα, Κιβώτιο 372, Φάκελος 15, Έγγραφο Υπουργείου Αμύνης, ΑΑΠ 100057, 20 Ιουλίου 1950.

και Αεροπορίας ζητούσαν επίσης ενίσχυση με νέα σύγχρονα πλοία και αεροσκάφη. Οι απαιτήσεις των επιτελείων ήταν ορθολογικές καθώς η Σοβιετική Ένωση προμήθευε τη Βουλγαρία με μεγάλους αριθμούς συγχρόνων οπλικών συστημάτων. Αντίθετα, ο εξοπλισμός των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων βασιζόταν σε ένα συνονθύλευμα μέσων, προερχομένων από αμερικανικές και βρετανικές πηγές και κατάλληλο περισσότερο για επιχειρήσεις κατά των ανταρτών παρά για την αντιμετώπιση ενός καλά εξοπλισμένου συμβατικού αντιπάλου. Στο ίδιο ζήτημα, της απόκτησης συγχρόνων οπλικών συστημάτων και για τους ίδιους λόγους επανήλθε ο Υπουργός σε δεύτερη επιστολή του προς τον Πρωθυπουργό στις 09 Αυγούστου.⁴⁵² Τα αναγραφόμενα στα δύο έγγραφα του Υπουργείου Αμύνης έρχονταν σε απόλυτη ταύτιση με τις επισημάνσεις της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής στην Ελλάδα και τις προτάσεις της προς τους προϊσταμένους της στην Ουάσιγκτον.

Ενδιαφέρουσα είναι η σύνοψη πληροφοριών σχετικά με τις εξελίξεις στην Κορέα που απέστειλε το State Department στις Αμερικανικές διπλωματικές αποστολές στις 21 Ιουλίου.⁴⁵³ Στο έγγραφο αυτό γίνονταν μνεία στις προσφορές των διαφόρων κρατών καθώς μέχρι την ημερομηνία εκείνη δεν είχε υπάρξει η επιζητούμενη από τον Οργανισμό, προσφορά χερσαίων στρατιωτικών δυνάμεων. Η σύνοψη πληροφοριών ανέφερε ότι ο Τούρκος Μόνιμος Αντιπρόσωπος στα Ηνωμένα Έθνη είχε δηλώσει ότι η διστακτικότητα εκ μέρους της Άγκυρας να προσφέρει στρατεύματα οφείλονταν στο φόβο μιας άμεσης επίθεσης κατά της Τουρκίας. Συνέχιζε δε για την Ελλάδα, με την παρατήρηση ότι ο Πρέσβης στην Αθήνα ήλπιζε ότι η ελληνική προσφορά των 6 C-47s δεν θα γίνονταν αποδεκτή από τα Ηνωμένα Έθνη (επί της ουσίας από την Unified Command κατόπιν πρότασης του Joint Chiefs of Staff) λόγω τεχνικών προβλημάτων. Προφανώς η παρατήρηση αυτή αναφέρονταν σε ελλείψεις συσκευών επικοινωνιών των αεροσκαφών.⁴⁵⁴ Η επισήμανση του State Department, σε αρμονία και με αντίστοιχη υπόδειξη του Joint Chiefs of Staff, δεν συμφωνούσε με τη θετική άποψη για την προσφορά που είχε δώσει ο Minor στον Πολίτη στις 15 Ιουλίου. Βέβαια, το State Department υποδείκνυε την ενθουσιώδη

⁴⁵² Ίδρυμα Μπενάκη, Αρχείο Νικολάου Πλαστήρα, Κιβώτιο 372, Φάκελος 15, Έγγραφο Υπουργείου Αμύνης, ΑΑΠ 100068, 09 Αυγούστου 1950.

⁴⁵³ FRUS, 1950, Vol VII, *the Secretary of State to Certain Diplomatic and Consular Offices*, July 21, 1950, p 441-442. Η ακριβής αναφορά για Τουρκία και Ελλάδα ήταν: «*Turk UN rep said any hesitation part Turk on offering troops due to fear of direct attack on Turk. Amemb Athens hopes Greek Govt offer of six C-47s will not be accepted by UN due technical problems*».

⁴⁵⁴ Βλέπε Office of the Secretary of Defense, *Status of UN Offers of Assistance for Korea*, 06 October 1950.

έκφραση ευχαριστιών για κάθε προσφορά καίτοι μια μεταγενέστερη εξέταση της ενδεχομένως να οδηγούσε στην απόρριψη ή τροποποίηση της. Γεγονός είναι ότι αρχικά το Joint Chiefs of Staff προσανατολίζονταν στην υποβολή πρότασης απόρριψης της ελληνικής προσφοράς λόγω της εξασθένησης των αεροπορικών δυνατοτήτων της χώρας μας. Η παρέμβαση και σύσταση του στρατηγού Van Fleet (αρχές Αυγούστου), γνωστού για την επιτυχημένη υπηρεσία του στην Ελλάδα, υπέρ της αποδοχής των ελληνικών αεροσκαφών, συνετέλεσε στη διατύπωση θετικής εισηγήσεως από το Joint Chiefs of Staff προς το State Department.⁴⁵⁵

Ενώ η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης για τη διάθεση 6 μεταφορικών αεροσκαφών λαμβάνονταν, ο Πρόεδρος Truman απέστειλε βαρυσήμαντη επιστολή στο Αμερικανικό Κογκρέσο.⁴⁵⁶ Το βράδυ της ίδιας ημέρας (19 Ιουλίου), ο Truman απευθύνθηκε ραδιοφωνικά, από το Λευκό Οίκο στον αμερικανικό λαό.⁴⁵⁷ Με τις δύο αυτές ενέργειες ο Truman ανακοίνωσε την κινητοποίηση όλων των μηχανισμών του έθνους για την αντιμετώπιση της σοβιετικής επεκτατικότητας στην Κορέα αλλά και για την προάσπιση των «ελευθέρων εθνών» που απειλούνταν από αυτήν. Η επιστολή του Προέδρου προς το Κογκρέσο ήταν μια σύνοψη της καταστάσεως στην Κορέα και των διπλωματικών και στρατιωτικών ενεργειών στις οποίες είχε προχωρήσει η κυβέρνηση του. Για άλλη μια φορά διακήρυσσε την αποφασιστικότητα των ΗΠΑ να αντισταθούν στην κομμουνιστική απειλή, οπουδήποτε αυτή εκδηλώνονταν. Αναφορά υπήρχε στην ανάγκη ενίσχυση των αμυντικών ικανοτήτων της Ατλαντικής Συμμαχίας, διαφύλαξης της Ινδοκίνας, Φιλιππίνων και Φορμόζας αλλά και ενίσχυσης με πολεμικό υλικό της Ελλάδος,⁴⁵⁸ Τουρκίας και Ιράν.⁴⁵⁹ Στο τέλος του μηνύματος προς τα μέλη του Κογκρέσου, ανέφερε τα βασικά μέτρα που θα ελάμβανε η κυβέρνηση του για τη διαχείριση της καταστάσεως. Τα μέτρα αυτά κινητοποιούσαν,

⁴⁵⁵ James Schnabel & Robert J. Watson, *The Joint Chiefs of Staff and National Policy, 1950-1951, the Korean War*, (Office of Joint History, Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 1998), p 69.

⁴⁵⁶ Public Papers of the Presidents of the United States: Harry S. Truman, *Special Message to the Congress Reporting on the Situation in Korea*, July 19, 1950, page 527-537.

⁴⁵⁷ Public Papers of the Presidents of the United States: Harry S. Truman, *Radio and Television Address to the American People on the Situation in Korea*, July 19, 1950, page 537-542.

⁴⁵⁸ Από το 1947 και μετά, η ενίσχυση των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων με πλεονάζον αμερικανικό πολεμικό υλικό ήταν συνεχής. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι την περίοδο της λήψεως της αποφάσεως για διάθεση των 6 αεροσκαφών ήταν ήδη σε εξέλιξη οι διαδικασίες για την παραχώρηση 4 αντιτορπιλικών στο Πολεμικό Ναυτικό που τελικά εντάχθηκαν στις τάξεις του το 1951 (αντιτορπιλικά κλάσεως Cannon που έγιναν γνωστά με τα ονόματα Ιέραξ, Λέων, Πάνθηρ και Αετός). Βλέπε Εφημερίδα Ελευθερία, *Παραχωρούνται 4 Αντιτορπιλικά εις την Ελλάδα*, 20 Ιουλίου 1950, σελ. 6

⁴⁵⁹ Public Papers of the Presidents of the United States: Harry S. Truman, *Special Message to the Congress Reporting on the Situation in Korea*, July 19, 1950, page 532.

για δεύτερη φορά σε διάστημα δέκα ετών, την πολεμική και βιομηχανική δύναμη της χώρας. Ιδιαίτερη μνεία έκανε στην οικονομική βάση και διάσταση της στρατιωτικής προσπάθειας. Ανάλογο ήταν και το μήνυμα του προς τον αμερικανικό λαό με επίκληση στο ψυχισμό, αρχές και αρετές του τελευταίου, ίσως μια επίκαιρη διασκευή του κλασσικού «Επιταφίου» του Περικλή. Αναφορά υπήρξε και στην πολυπληθή διεθνή υποστήριξη τονίζοντας ότι 52 από τα 59 κράτη-μέλη του ΟΗΕ επιδοκίμασαν τις Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας, 2 εξ αυτών διέθεσαν ήδη αεροπορικές δυνάμεις (Αυστραλία, Βρετανία) ενώ 6 κράτη συνέδραμαν με πολεμικά σκάφη (Αυστραλία, Βρετανία, Γαλλία, Καναδάς, Νέα Ζηλανδία και Ολλανδία). Λεπτομερής ήταν η επεξήγηση των συνεπειών της πολεμικής κινητοποίησης στον απλό Αμερικάνο και η δικαιολόγηση των μέτρων που θα λαμβάνονταν. Την επομένη ημέρα, 20 Ιουλίου, αποδεσμεύθηκε και μήνυμα του στρατηγού MacArthur προς τον Truman⁴⁶⁰ που με την αποφασιστική και γλαφυρή γραφή του πρώτου ενίσχυε το περιεχόμενο των προεδρικών μηνυμάτων προς Κογκρέσο και αμερικανικό λαό εμπνέοντας πίστη για την τελική νίκη. Οι ενέργειες του Προέδρου έτυχαν της στηρίξεως του Κογκρέσου και στις 24 Ιουλίου και 04 Αυγούστου, ο Λευκός Οίκος ανακοίνωσε τη διάθεση συμπληρωματικών πιστώσεων για το Υπουργείο Αμύνης 10.486.976.000 USD και 1.155.930.000 USD αντίστοιχα για το οικονομικό έτος 1951.

Το μήνυμα και διάγγελμα του Προέδρου Truman κάλυψαν τις πρώτες σελίδες των ελληνικών εφημερίδων με έντονη σήμανση της αναφοράς του σε Ελλάδα, Τουρκία και Ιράν.⁴⁶¹ Σε υποδεέστερη θέση οι δηλώσεις του Πλαστήρα σε επαγγελματική συγκέντρωση, περί επιμονής του στην πολιτική της ειρήνευσης.⁴⁶² Η αντιπολιτευόμενη όμως εφημερίδα «Εμπρός», εξ αφορμής της πρωτοφανούς αμερικανικής κινητοποίησης που εξαγγέλθηκε από τον ίδιο τον Truman, στο κύριο άρθρο της, καυτηρίαζε τις δηλώσεις Πλαστήρα περί ειρηνεύσεως ως άκαιρες και επικίνδυνες και καλούσε για το σχηματισμό μιας νέας κυβέρνησης που θα

⁴⁶⁰ Public Papers of the Presidents of the United States: Harry S. Truman, *General Douglas MacArthur to the President Truman*, released July 20, 1950, page 542.

⁴⁶¹ Ενδεικτικά βλέπε Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο Τρούμαν Εζήτησε Πολεμικήν Κινητοποίησην, Ιστορικών Διάγγελμα του Προέδρου των ΗΠΑ προς το Κογκρέσο, Η Ελλάδα, η Τουρκία και η Περσία εις την Ζώνην Αμύνης της Δύσεως*, 20 Ιουλίου 1950, σελ. 1 και Εφημερίδα Εμπρός, *Ο Πρόεδρος Τρούμαν Εζήτησεν Χθες από το Κογκρέσον Απεριόριστον Δικαιοδοσία και Πιστώσεις 10 Δισεκατομμυρίων Δολαρίων δια να Αντιμετωπίσει την Κρίσιν*, 20 Ιουλίου 1950, σελ. 1.

⁴⁶² Στη φιλοκυβερνητική Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο κ. Πλαστήρας θα Επιμένει εις την Πολιτικήν της Ειρηνεύσεως*, 20 Ιουλίου 1950, σελ. 6

συστρατευόνταν με την προσπάθεια των δυτικών χωρών για αντιμετώπιση του κομμουνιστικού κινδύνου.⁴⁶³

Η Ουάσιγκτον Επαναξιολογεί τη Στάση της έναντι του Πλαστήρα

Παρά λοιπόν την ικανοποιητική προσφορά του Πλαστήρα (διάθεση 6 αεροσκαφών) και τη μη τεκμηριωμένη άποψη περί αμερικανικής επιθυμίας-πίεσης για συμμετοχή και χερσαίων ελληνικών στρατευμάτων, τουλάχιστον μέχρι τις 20 Ιουλίου, εσωτερικοί και εξωτερικοί παράγοντες άρχισαν να εντείνουν τις προσπάθειες τους για αντικατάσταση της κυβέρνησης με μια περισσότερο «αντικομμουνιστική».

Η ελληνική βιβλιογραφία αναφέρει ότι οι Αμερικανοί είχαν αρχίσει να προβληματίζονταν σοβαρά με τη σκοπιμότητα της διατηρήσεως στην εξουσία της κυβερνήσεως Πλαστήρα. Έτσι τον Ιούλιο του 1950, αναθερμάνθηκε από τα Ανάκτορα και την Αμερικανική Πρεσβεία η ιδέα για τη συγκρότηση «μεταβατικής κυβερνήσεως» με επικεφαλής τον Αλέξανδρο Παπάγο.⁴⁶⁴ Ο Σοφοκλής Βενιζέλος που είχε επιστρέψει στην Ελλάδα στις 20 Ιουλίου, ευνοούσε τα σχέδια των Ανακτόρων για μεταβατική κυβέρνηση υπό τον Παπάγο, λύση στην οποία είχαν προσχωρήσει τώρα, όπως φαίνεται και οι Αμερικάνοι.⁴⁶⁵ Όμως οι πολύπλευρες διαπραγματεύσεις για τη «λύση Παπάγου», που έλαβαν χώρα τον Αύγουστο του 1950, τελικά όχι μόνο δεν ευοδώθηκαν αλλά αντίθετα, οδήγησαν στην πρώτη σοβαρή σύγκρουση του Στρατάρχη με τα Ανάκτορα.⁴⁶⁶ Η προσπάθεια ανασύστασης της συνεργασίας των δεξιών και συντηρητικών φιλελεύθερων κομμάτων, πολιτική συμμαχία του εμφυλίου πολέμου, δεν προχώρησε καθώς ο Παπάγος δεν αποδέχθηκε τελικά την πρόκληση. Ο Ιωάννης Στεφανίδης παρατηρεί:⁴⁶⁷

«Στο εσωτερικό μέτωπο, δεν έλειψαν οι τριβές με την αμερικανική οικονομική αποστολή, ενώ η επιθυμία του Πλαστήρα για την ευρύτερη

⁴⁶³ Εφημερίδα Εμπρός, *Κυβέρνησιν το Ταχύτερον*, 20 Ιουλίου 1950, σελ. 1.

⁴⁶⁴ Ηλίας Νικολακόπουλος, *Η Καχεκτική Δημοκρατία, Κόμματα και Εκλογές, 1946-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2003), σελ. 127.

⁴⁶⁵ Σπύρος Λιναρδάτος, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, 1949-1952*, τόμος Α', (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ. 140.

⁴⁶⁶ Ηλίας Νικολακόπουλος, *Ελεγχόμενη Δημοκρατία στο Ελληνική Πολιτική Ιστορία 1950-2004*, (Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2010), σελ. 16.

⁴⁶⁷ Ιωάννης Δ. Στεφανίδης, *Η Περίοδος των Κυβερνήσεων Συνεργασίας στο Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος: Η Πολιτική Διαδρομή. Το Πρόσωπο. Η Εποχή*, επιστημονική επιμέλεια Τάσος Σακελλαρόπουλος και Ευάνθης Χατζηβασιλείου, (Εκδόσεις Μουσείο Μπενάκη και Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών, Αθήνα, 2009), σελ. 96.

δυνατή εφαρμογή μέτρων ειρήνευσης ή επιείκειας προσέκρουε στη σθεναρή αντίδραση του παλατιού αλλά και του Παπανδρέου, αντιπροέδρου και Υπουργού Εσωτερικών (εν συνεχεία Δημοσίας Τάξεως). Όταν μετά την έκρηξη του πολέμου στην Κορέα, η καταπολέμηση του κομμουνισμού αναδείχτηκε σε πρώτη πολιτική προτεραιότητα της Ουάσιγκτον, ο συμμαχικός παράγοντας έγειρε την πλάστιγγα σε βάρος του καλοπροαίρετου πρωθυπουργού».

Ο Βενιζέλος, επιστρέφοντας στην Ελλάδα, πλέον των επαφών του για σχηματισμό μεταβατικής κυβερνήσεως, έθεσε ως όρο για τη συνέχιση της στήριξης του στον κυβερνητικό συνασπισμό, τη ματαίωση της ολοκλήρωσης των μέτρων επιείκειας που προωθούσε ο Πλαστήρας, πέραν εκείνων που ήδη είχαν δρομολογηθεί για ψήφιση στη Βουλή.⁴⁶⁸ Η θέση αυτή έβρισκε σύμφωνο και τον Παπανδρέου. Υπό την απειλή διαλύσεως της συμμαχίας, αναγκάστηκε ο Πλαστήρας να υποχωρήσει για να διαφυλάξει την επιβίωση της κυβέρνησης του. Στις 24 Ιουλίου, υπό την εσωτερική πίεση, ενδεχομένως έχοντας προειδοποιηθεί και για τις ανησυχίες των Αμερικανών, ο Πλαστήρας δήλωσε:

«Η Κυβέρνησις, λαμβάνουσα υπ' όψιν την δημιουργηθείσαν διεθνή ατμόσφαιραν εκ της συγκρούσεως της Κορέας, θα ευθυγραμμίσει την πολιτική της με την πολιτική των Συμμάχων. Εάν βραδύτερον ήθελον μεταβληθή αι συνθήκαι, θα δημιουργούνται ίσως γενικότεραι προϋποθέσεις, αι οποίαι θα επέτρεπον εις την κυβέρνησιν να συμπληρώση τα μέτρα επιείκειας.»

Η καθησυχαστική αυτή -για τους ανησυχούντες «εθνικόφρονες» Έλληνες και Αμερικανούς- δήλωση του Πρωθυπουργού που συνοδεύθηκε και με τις αντίστοιχες κυβερνητικές ενέργειες προκάλεσε ελεγχόμενες αντιδράσεις στο εσωτερικό της ΕΠΕΚ. Απέτυχε όμως να αναστρέψει τη στόχευση εγκαθίδρυσης μιας περισσότερο αντικομμουνιστικής κυβέρνησης που από κοινού επεξεργάζονταν τα Ανάκτορα, οι Αμερικανοί, η συντηρητική αντιπολίτευση αλλά και οι ίδιοι οι πολιτικοί του «σύμμαχοι». Η δήλωση του Πλαστήρα, ήταν η πρώτη επίσημη παραδοχή που έστω

⁴⁶⁸ Σέφης Αναστασάκος, *ο Πλαστήρας και η Εποχή του, Γ' 1933-1953*, (Εκδόσεις Επικαιρότητα, Β' έκδοση, Αθήνα, 2007), σελ. 377.

και έμμεσα, επεσήμαινε τις συνέπειες της κρίσεως στην κορεατική χερσόνησο στη μακρινή Ελλάδα και ειδικά στα φλέγοντα εσωτερικά πολιτικά θέματα.

Εν τω μεταξύ, για την υλοποίηση της κυβερνητικής απόφασης διάθεσης των αεροσκαφών, υπό την προεδρία του Υφυπουργού Αεροπορίας Βολουδάκη, στις 21 Ιουλίου, συνήλθε το «Συμβούλιο Αέρος» με την παρουσία και του Αρχηγού Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας και καθόρισε λεπτομέρειες για τη διάθεση των αεροσκαφών, των πληρωμάτων και του αναγκαίου τεχνικού κλιμάκιου υποστηρίξεως εδάφους.⁴⁶⁹

Η ατμόσφαιρα ανησυχίας που είχε δημιουργηθεί από τα γεγονότα της Κορέας έσπρωξε την αμερικανική κυβέρνηση να επαναξιολογήσει διάφορα ενδεχόμενα σενάρια στις θεωρούμενες ως πλέον επικίνδυνες περιοχές του πλανήτη. Οι αξιολογήσεις αυτές εν συνεχεία προωθήθηκαν στο Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας για ενημέρωση και λήψη αποφάσεων και των αναγκαίων μέτρων. Καίτοι η αμερικανική κυβέρνηση δεν θεωρούσε ως επικείμενη μια σοβιετική εισβολή (ή ενέργεια «δορυφόρου χώρας») κατά της Ελλάδος, ούτε θεωρούσε ότι η χώρα βρισκόταν στην κορυφή της λίστας επικινδυνότητας, εν τούτοις το State Department προετοίμασε έκθεση για να καθοριστούν οι τρόποι αντίδρασης των ΗΠΑ και σε μια τέτοια ενέργεια.⁴⁷⁰ Το έγγραφο πρότεινε ότι σε περίπτωση επίθεσης από χώρα «δορυφόρο» της Μόσχας εναντίον της Ελλάδος, οι ΗΠΑ θα έπρεπε να παρακινήσουν και υποστηρίξουν εμπλοκή των Ηνωμένων Εθνών, ανάλογη με αυτή που αναλήφθηκε στην Κορέα και με τη μέγιστη δυνατή, από τις περιστάσεις, διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων. Η ανάλυση ανέφερε ότι με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία ανάπτυξης στρατευμάτων στη Βουλγαρία μια τέτοια επίθεση δεν ήταν αναμενόμενη. Παράλληλα όμως το έγγραφο επεσήμανε τις δυσκολίες συγκέντρωσης και αξιολόγησης ανάλογων πληροφοριών αναγνωρίζοντας ότι πιθανόν να ήταν αδύνατον να προβλεφθεί ο χρόνος μιας τέτοιας επίθεσης αλλά και ο στόχος της (Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία, αμφότερες οι χώρες).

⁴⁶⁹ Εφημερίδα Ελευθερία, *Τα Αποστελλόμενα εις Κορέαν 6 Αεροπλάνα*, 22 Ιουλίου 1950, σελ. 3.

⁴⁷⁰ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum by the Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian and African Affairs (McGhee) to the Deputy Under Secretary of State (Matthews)*, July 22, 1950, p 382-386. Χαρακτηριστικά ο Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999) σελ. 56 αναγράφει: « Σε λιγότερο από ένα μήνα μετά την εισβολή στην Κορέα, ο McGhee, υφυπουργός Εξωτερικών αρμόδιος για την Εγγύς Ανατολή, ζητούσε με υπόμνημα του προς το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας μια επανεκτίμηση των αμερικανικών συμφερόντων και επιδιώξεων σε Ελλάδα και Τουρκία. Στο υπόμνημα του αυτό υποστήριζε ότι σε κανένα μέρος του κόσμου εκτός του Βορειοατλαντικού Συμφώνου το γόητρο των Ηνωμένων Πολιτειών δε διακυβεύεται στο βαθμό που αυτό συμβαίνει στην Ελλάδα.»

Οι εκτιμήσεις αυτές συμφωνούσαν με τις παρατηρήσεις του στρατάρχη Παπάγου στο Πολεμικό Συμβούλιο της 06ης Ιουλίου, γεγονός απολύτως φυσιολογικό καθώς προφανώς στηρίζονταν στις ίδιες πηγές πληροφοριών. Κατά τους αναλυτές του State Department, η προπαγάνδα της Cominform, που εντάθηκε μετά τις 30 Ιουνίου, κατά της ελληνογιουγκοσλαβικής προσέγγισης (αναφορά σε επιθετικό-ιμπεριαλιστικό «άξονα Αθηνών-Βελιγραδίου») ίσως να αποσκοπούσε να προλείανει το έδαφος για τη δικαιολόγηση μιας βουλγαρικής ενέργειας εναντίον αυτών των χωρών. Στο αμερικανικό έγγραφο παρατίθονταν βέβαια και άλλες ερμηνείες. Μνεία γίνονταν και στις βουλγαρικές ένοπλες δυνάμεις που θεωρούνταν οι καλύτερα εξοπλισμένες και εκπαιδευμένες μεταξύ των «δορυφόρων» της Μόσχας. Η δύναμη του στρατού ξηράς ανέρχονταν σε 90 με 100 χιλιάδες άνδρες αλλά με το διαθέσιμο σοβιετικό πολεμικό υλικό και με πλήρη επιστράτευση η Σόφια θα μπορούσε να παρατάξει στράτευμα 600.000 ανδρών. Αναφορά υπήρχε επίσης και για τους Έλληνες αντάρτες που είχαν βρει καταφύγιο στη Βουλγαρία (5-15.000 αντάρτες) και μπορούσαν να διολισθήσουν στα σύνορα των δύο χωρών δημιουργώντας ένα νέο αντάρτικο. Το State Department πρότεινε να υπάρξει κοινός σχεδιασμός Ουάσιγκτον και Λονδίνου για την αντιμετώπιση μιας κομμουνιστικής επίθεσης κατά της Ελλάδος. Σε μια τέτοια εξέλιξη, έκρινε απαραίτητη την επέμβαση του ΟΗΕ (την οποία μάλιστα αποκαλούσε ως «police action») -όπως και στην Κορέα- θεωρώντας αναγκαία την ανάπτυξη βρετανικών και τουρκικών στρατευμάτων.

Η παράθεση αυτών των εκτιμήσεων της αμερικανικής κυβέρνησης βοηθάει να κατανοήσουμε τις προσλαμβάνουσες παραστάσεις, εντυπώσεις και ανησυχίες της ελληνικής πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας καθώς οι τελευταίες ήταν αποδέκτες ανάλογης, άμεσης και έμμεσης, πληροφόρησης και είχαν καταλήξει σε παραπλήσια συμπεράσματα. Σε αυτό το περιβάλλον κάθε σκέψη μείωσης του μεγέθους των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, είτε λόγω οικονομικών περιορισμών είτε ακόμη με τη διάθεση τμημάτων εκτός Ελλάδος, συναντούσε την αρνητική στάση της στρατιωτικής ηγεσίας. Στο ίδιο μήκος κύματος και η «δεξιά» αντιπολίτευση ταυτίζονταν απόλυτα με τις ανησυχίες της ηγεσίας του στρατεύματος εκμεταλλευόμενη την ευκαιρία να υπονομεύσει τον κυβερνητικό συνασπισμό. Ο Στεφανίδης παρατηρεί για την περίοδο εκείνη:

«Η κομμουνιστική εισβολή στη Νότια Κορέα θεωρήθηκε προανάκρουσμα επιθετικών κινήσεων του σοβιετικού συνασπισμού και σε

*άλλες ευαίσθητες περιοχές, 'όπως τα Βαλκάνια. Τα συχνά μεθοριακά επεισόδια, ο πόλεμος λέξεων στον οποίον επιδίδονταν οι δορυφόροι της Σοβιετικής Ένωσης τόσο κατά της Ελλάδος όσο και σε βάρος της Γιουγκοσλαβίας, αλλά και η παρουσία ισχυρών στρατιωτικών δυνάμεων στο έδαφος τους τροφοδοτούσαν το κλίμα πολεμοφοβίας».*⁴⁷¹

Λίγες μέρες μετά από τις εκτιμήσεις του State Department της 22ας Ιουλίου 1950, ο νέος επικεφαλής της JASMA, υποστράτηγος Jenkins, σε μήνυμα του προς το Joint Chiefs of Staff (26 Ιουλίου),⁴⁷² επαναξιολογούσε την πολιτική των ΗΠΑ έναντι της Ελλάδος -με έμφαση τις στρατιωτικές δυνατότητες της χώρας- υπό το φως των πρόσφατων διεθνών εξελίξεων. Σύμφωνα με τον Jenkins, το μέχρι τότε, στρατιωτικό σκέλος της πολιτικής της Ουάσιγκτον αποσκοπούσε, μέσω της αναγκαίας βοήθειας και υποστήριξης, να καταστήσει τον ελληνικό στρατό ικανό να διασφαλίσει την εσωτερική ασφάλεια και να αποτρέψει τον κίνδυνο κομμουνιστικής επικράτησης. Στην περίπτωση δε εισβολής, να καθυστερήσει τα σοβιετικά και/ή συμμαχικά τους στρατεύματα, συνεισφέροντας στην γενικότερη πολεμική προσπάθεια της Δύσεως. Ο στόχος αυτός των ΗΠΑ, (και του ΝΑΤΟ), καθόριζε και τη γενικότερη αντιμετώπιση της χώρας σε διάφορους τομείς για τις επόμενες δύο δεκαετίες. Με αυτές τις παραδοχές και ειδικά στοχεύοντας στην επιτυχή αντιμετώπιση μιας βουλγαρικής εισβολής, ο Jenkins έκρινε σκόπιμη την αύξηση των αμυντικών ικανοτήτων των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων.

Ο στρατηγός συνιστούσε την αναθεώρηση της οροφής του ελληνικού στρατεύματος -άρα και του αντίστοιχου εξοπλισμού- που είχε προσδιοριστεί από τους Αμερικανούς (το 1949) σε 80.000 άνδρες ενεργού στρατού και σε 147.000 επίστρατους και έδινε έμφαση στην ποιότητα έναντι της ποσότητας. Επεσήμανε τις ανάγκες άμεσης ενίσχυσης των αντιαρματικών δυνατοτήτων του ελληνικού στρατού δεδομένου και του μεγάλου αριθμού αρμάτων μάχης (T-34) του βουλγαρικού στρατού και του φόβου μιας ταχείας προώθησης τεθωρακισμένων στη, χωρίς αμυντικό βάθος, Βόρειο Ελλάδα. Μετέφερε επίσης τις απόψεις του στρατάρχη Παπάγου -με τις οποίες και συμφωνούσε- για την ανάγκη ετοιμότητας ανάπτυξης

⁴⁷¹ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000) σελ 238.

⁴⁷² FRUS, 1950, Vol V, *The Chief of the Joint United States Military Aid Group to Greece (Jenkins) to the Joint Chiefs of Staff (Policy Review in Greece in Light of Recent World Developments)*, July 26, 1950, p 387-390.

200.000 ανδρών (εντός 7 ημερών, με την ολοκλήρωση της πρώτης φάσης της επιστράτευσης) και άλλων 200.000 εν συνεχεία. Επιπλέον 90.000 άνδρες, ελαφρά εξοπλισμένοι, θα επάνδρωναν τις Μονάδες Εσωτερικής Ασφάλειας για την προστασία του εσωτερικού της χώρας. Προϋπόθεση φυσικά ήταν η διάθεση από τους Αμερικανούς του αντίστοιχου οπλισμού, υλικών και εφοδίων. Αδιαμφισβήτητα, η οικοδόμηση μιας τόσο μεγάλου μεγέθους σύγχρονης πολεμικής μηχανής απαιτούσε τη διάθεση σημαντικών ποσοτήτων πολεμικών υλικών αλλά και κονδυλίων για τη συντήρηση και διατήρηση της σε ετοιμοπόλεμη κατάσταση. Οι δαπάνες αυτές ήταν σίγουρα πολύ πάνω από τις ελληνικές οικονομικές δυνατότητες και έρχονταν σε αντίθεση με το πρόγραμμα ανασυγκρότησης που επέβλεπε η ECA/Greece (Porter). Ο επικεφαλής της JASMAG έπλεκε επίσης το εγκώμιο του ελληνικού στρατού και ανέφερε «*This Greek Army is a good investment and a going concern*».

Αντιλαμβανόμενος ότι το θέμα διέφευγε των αρμοδιοτήτων της JASMAG, ο Jenkins θεωρούσε σκόπιμη τη γενικότερη επαναξιολόγηση της αμερικανικής πολιτικής (στον τομέα της αμυντικής σχεδίασης) για τη χώρα μας. Συγχρόνως πρότεινε την σημαντική οικονομική και στρατιωτική αμερικανική ενίσχυση Ιταλίας - Ελλάδος -Τουρκίας -Ιράν, χώρες που θεωρούσε ζωτικής σημασίας για τα αμερικανικά συμφέροντα, παρατηρώντας ότι δεν θα έπρεπε να διασπαστεί η αλυσίδα αυτή λόγω της μη ενίσχυσης της άμυνας της Ελλάδος. Συνημμένα παρέθετε πίνακες με τα αναγκαία υλικά για την ενίσχυση και εξοπλισμό των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Ο Jenkins υπολόγιζε τις ανάγκες εξοπλισμού παρατακτής δύναμης 200.000 ανδρών, προτείνοντας ο στρατηγικός σχεδιασμός των ΗΠΑ να λάβει υπόψη του την ικανότητα της Ελλάδος να παραθέσει μια συνολική επιστρατεύσιμη δύναμη περίπου 400.000 ανδρών.⁴⁷³ Εντύπωση ίσως προκαλεί ότι ένα τόσο σημαντικό έγγραφο, που απηχούσε και τις θέσεις της Πρεσβείας, στάλθηκε χωρίς να έχει λάβει γνώση ο Επιτετραμμένος Minor, λόγω απουσίας του τελευταίου, όπως ανέφερε ο Jenkins.

Ο Επιτετραμμένος, πιθανόν ενοχλημένος από τη διαβίβαση της αναφοράς του Jenkins, απευθυνόμενος στον προϊστάμενο του, Acheson, (έναν ακριβώς μήνα μετά την αναφορά του επικεφαλής της JASMAG), εξέφρασε έντεχνα τις ανησυχίες του για την αύξηση του ύψους του ελληνικού προϋπολογισμού που συνεπάγονταν η

⁴⁷³ Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999) σελ. 56.

υιοθέτηση των μέτρων του στρατηγού για την ενίσχυση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων.⁴⁷⁴ Ο Minor αναγνώριζε ότι λόγω των διεθνών εξελίξεων που είχε προκαλέσει ο πόλεμος της Κορέας, οι στρατιωτικές επιδιώξεις και στόχοι αποκτούσαν προτεραιότητα. Διατύπωνε όμως την ανησυχία, ότι η Ελλάδα κινδύνευε πολύ περισσότερο να διολισθήσει σε μια νέα κομμουνιστική εξέγερση ένεκα της επιδείνωσης της οικονομικής κατάστασης και κάθε πίστωση υπέρ των αυξημένων αναγκών του στρατεύματος θα μείωνε την προσπάθεια ανόρθωσης της χώρας. Υπολόγιζε μάλιστα ότι τα μέτρα που πρότεινε ο Jenkins θα επιβάρυναν τον κρατικό προϋπολογισμό κατά 466 εκατομμύρια δραχμές. Πρότεινε μάλιστα το ποσό αυτό να το επιβαρυνθεί η Ελλάδα (ως έκτακτη ανάγκη και κατά αναλογία των αντίστοιχων περιστάσεων στις ΗΠΑ) μέσω της φορολογίας ή μάλλον ακριβέστερα μέσω της επιτυχούς συλλογής των φόρων που διέφευγαν. Ο Επιτετραμμένος, προφανώς επιζητώντας να αποσείσει τυχόν ευθύνες για την αποτυχία των προσπαθειών ανόρθωσης της ελληνικής οικονομίας, ένεκα και των αυξημένων αμυντικών δαπανών, ζητούσε περαιτέρω κατευθύνσεις από την Ουάσιγκτον. Δήλωνε μάλιστα κατηγορηματικά ότι αν επρόκειτο να δοθεί προτεραιότητα στην ενίσχυση του στρατεύματος θα έπρεπε -ανεξαρτήτως των λοιπών συνεπειών- να προχωρήσουν άμεσα προς την κατεύθυνση αυτή.

Βέβαια η απόφαση για «στρατικοποίηση» της σύγκρουσης Ανατολής-Δύσεως κέρδιζε καθημερινά έδαφος και η Ελλάδα δεν μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Όχι μόνο η αμυντική προετοιμασία των δυτικών κρατών αποκτούσε προτεραιότητα έναντι της οικονομικής ανασυγκρότησης αλλά και η αμερικανική πολιτική θα υποστήριζε από εδώ και πέρα καθεστώτα και κόμματα με έντονο αντικομμουνιστικό προσανατολισμό. Η φιλόδοξη προσπάθεια μιας -εν μέρει επιβληθείσας- κεντρώας συμφιλιωτικής πολιτικής και οικονομικής και κοινωνικής ανασυγκρότησης στην Ελλάδα είχε πλέον ημερομηνίας λήξεως και μάλιστα λίαν συντόμως. Η συμπτωματική απομάκρυνση του υποστηρικτή αυτής της πολιτικής, Πρέσβη Grady, έθετε τέλος σε αυτήν την φιλόδοξη προσπάθεια. Ακόμη όμως και η παραμονή του Grady δεν θα ήταν ικανή να μεταβάλει τις νέες αμερικανικές αντιλήψεις που εξέφραζε πλέον πολύ καλύτερα ο στρατηγός Van Fleet. Στην κατεύθυνση αυτή κινήθηκε, προσεκτικά και ο Αμερικανός Επιτετραμμένος. Η σταδιακή μεταστροφή

⁴⁷⁴ FRUS, 1950, Vol V, *the Chargé in Greece (Minor) to the Secretary of State*, August 26, 1950, p 403-404.

στις αμερικανικές διαθέσεις φαίνεται πλέον ξεκάθαρα στο Memorandum του Minor προς τον Acheson στις 26 Ιουλίου.⁴⁷⁵ Ο Επιτετραμμένος συνοψίζει το περιεχόμενο των συνομιλιών του με τον Έλληνα Πρωθυπουργό. Ουδεμία αναφορά γίνεται για την ελληνική προσφορά των 6 αεροσκαφών. Το λακωνικό μήνυμα περιέγραφε με εμφανή δυσaráσκεια την ελληνική πρόθεση για αίτηση αύξησης της παρεχόμενης οικονομικής βοήθειας και μάλιστα πρότεινε την emphatic δήλωση της αμερικανικής αντίθεσης σε αυτό το αίτημα. Αναφορικά με τα μέτρα επιείκειας, ο Πλαστήρας είχε εκφράσει την προσωπική του γνώμη για την αναγκαιότητα τους, συμπληρώνοντας ότι λόγω της αντίθετης γνώμης των κυβερνητικών του εταίρων, αυτά μάλλον δεν θα υιοθετηθούν. Ο Minor επεσήμανε ότι με την προαναφερθείσα δήλωση του Πλαστήρα, στις 24 Ιουλίου, ο Πρωθυπουργός αναγνώριζε ότι οι διεθνείς εξελίξεις απέκλειαν μια σημαντική επέκταση των μέτρων επιείκειας. Το Memorandum τελείωνε με την παρατήρηση του Minor, ότι οι απόψεις του Έλληνα Πρωθυπουργού, σε αμφοτέρωτα τα ζητήματα, οικονομίας και ασφάλειας, ήταν «αξιοθρήνητα» μη ρεαλιστικές (*«I must remark that the Prime Minister's views on both economic and security questions indicated a lamentable lack of realism»*).

Ο Επιτετραμμένος, σε διάστημα μόλις 7 ημερών (από την αποστολή του προηγούμενου τηλεγραφήματος την 19η Ιουλίου), καταφέρονταν πλέον ανοικτά κατά της κυβέρνησης Πλαστήρα, προφανώς θεωρώντας σκόπιμη την αντικατάσταση της από μια κεντροδεξιά αντικομμουνιστική συμμαχία. Εντύπωση προκαλεί ότι η προσφορά της ελληνικής κυβέρνησης στην Κορέα δεν έτυχε ουδεμίας ουσιαστικής θετικής αντιμετώπισης ούτε και εκλήφθηκε -παρά ορισμένες τυπικές εκφράσεις ευαρέσκειας- ως ένδειξη ενεργού συμπαράστασης στον αντικομμουνιστικό αγώνα. Να σημειωθεί ότι ο Minor, συνάντησε στις 26 Ιουλίου και το Βασιλέα Παύλο, χωρίς να υπάρχει καμία αναφορά στο θέμα της διάθεσης αεροσκαφών ή στην πολιτική κατάσταση, με τη συζήτηση να μονοπωλεί η ενδεχόμενη επίσκεψη του βασιλικού ζεύγους στις ΗΠΑ.⁴⁷⁶

Η Τουρκία Προσφέρει Ταξιαρχία και Αιτείται Ένταξη στο NATO

⁴⁷⁵ FRUS, 1950, Vol V, *the Chargé in Greece (Minor) to the Secretary of State*, July 26, 1950, p 386-387.

⁴⁷⁶ FRUS, 1950, Vol V, *the Chargé in Greece (Minor) to the Secretary of State*, July 27, 1950, p 390-391.

Το τρίτο δεκαήμερο του Ιουλίου, η αμερικανική στάση έναντι της κυβερνήσεως Πλαστήρα δεν είχε ακόμη ξεκαθαρίσει. Ενδεικτικό των αμερικανικών προβληματισμών είναι το εσωτερικό έγγραφο του State Department της 31ης Ιουλίου εξ αφορμής των γνωστών δηλώσεων του στρατηγού Van Fleet.⁴⁷⁷ Το έγγραφο απευθύνονταν στον μελλοντικό Πρέσβη των ΗΠΑ στην Αθήνα, Peurifoy (με την προηγούμενη ιδιότητα του ως Deputy Under Secretary of State for Administration), του οποίου ο διορισμός εγκρίθηκε από την Γερουσία στις 11 Αυγούστου. Ο υπεύθυνος της περιοχής, McGhee,⁴⁷⁸ βασιζόμενος και στην άποψη του Grady, έλαβε αποστάσεις από τις ακραίες θέσεις του Van Fleet. Συγχρόνως αναγνώριζε την απήχηση του Πλαστήρα στα κεντρώα στρώματα αλλά και τις ιδιόμορφες (καταφανώς όμως αντικομμουνιστικές) φιλελεύθερες πολιτικές του οι οποίες ενδεχομένως σε κάποια σημεία παρουσιάζονταν «χαλαρές» ως προς την αντιμετώπιση αριστερών στοιχείων. Ο McGhee απέδιδε και αυτός τις θέσεις του Van Fleet στους δεσμούς του με τα Ανάκτορα. Παράλληλα θεωρούσε τον Πλαστήρα «χρήσιμο» εάν θα μπορούσε να αποφύγει την επιρροή «αριστερών» στοιχείων του κόμματος του ενώ ανέφερε ότι υπήρχαν ενδείξεις ότι η διακυβέρνηση του είχε επιτρέψει την επανεμφάνιση κάποιων συνοδοιπόρων. Το τελευταίο θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη σε περίπτωση αποσύνθεσης της κυβέρνησης και στην περίπτωση αυτή ίσως δεν θα έπρεπε να αποκλειστεί και η «λύση Παπάγου». Το βασικότερο όμως σημείο του Memorandum αποτελούσε η παραδοχή του γράφοντος (McGhee) ότι το State Department δεν είχε ακόμη κατασταλάξει για την αντιμετώπιση και το μέλλον της κυβέρνησης Πλαστήρα.

Οι αμερικανικές πηγές καταδεικνύουν ότι το τελευταίο δεκαήμερο του Ιουλίου υπήρχε πολύπλευρη ανησυχία για τις εξελίξεις στη βαλκανική χερσόνησο και τις προθέσεις της Μόσχας και των συμμάχων της αλλά και μια σταδιακή αύξηση της αμερικανικής δυσπιστίας προς την κυβέρνηση του Πλαστήρα, λόγω των συμφιλιοτικών «προοδευτικών» απόψεων του στρατηγού. Η μέχρι χθες επιδοκιμαζόμενη συμφιλιοτική πολιτική της ΕΠΕΚ είχε αρχίσει να προκαλεί την αμερικανική καχυποψία στο νέο διεθνές συγκρουσιακό περιβάλλον που είχε δημιουργήσει η κρίση της Κορέας. Όμως, μέχρι τότε, δεν είχαν εμφανιστεί οχλήσεις από επίσημες αμερικανικές αρχές για συμμετοχή στρατιωτικών τμημάτων στην

⁴⁷⁷ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum by the Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian and African Affairs (McGhee) to the Deputy Under Secretary of State Administration (Peurifoy) of State (Views of General Van Fleet on the Greek Government)*, July 31, 1950, p 395-396.

⁴⁷⁸ Assistant Secretary of State for Near Eastern and African Affairs.

Κορέα, ενώ η ελληνική «αβίαστη» προσφορά των 6 μεταφορικών αεροσκαφών προκάλεσε ικανοποίηση στην Ουάσινγκτον και κρίθηκε ως το μέγιστο δυνατόν που θα μπορούσε να παράσχει η χώρα μας στις συγκεκριμένες συνθήκες. Τηλεγράφημα της Ελληνικής Πρεσβείας στην Ουάσινγκτον,⁴⁷⁹ μιλούσε για ενθουσιώδη αποδοχή της ελληνικής προσφοράς από τον Mc Ghee ο οποίος και εξέφρασε τις ευχαριστίες της αμερικανικής κυβέρνησεως. Το μήνυμα κατέληγε προτείνοντας να δημοσιευθεί ευρέως η αμερικανική ενθουσιώδης ανταπόκριση στη χειρονομία των Αθηνών όπερ και εγένετο.⁴⁸⁰

Για την ελληνική προσφορά των 6 αεροσκαφών εξέφρασε και επίσημα την ευαρέσκειά του ο Γενικός Γραμματέας με επιστολή του (09 Αυγούστου) προς την Ελληνική Μόνιμη Αντιπροσωπεία στον ΟΗΕ.⁴⁸¹ Δύο ημέρες αργότερα και η Αμερικανική Πρεσβεία των Αθηνών με ρηματική διακοίνωση εξέφραζε και αυτή την ευαρέσκειά της για την ελληνική προσφορά.⁴⁸² Η καθυστερημένη επίσημη αντίδραση αμφοτέρων (εκφράσεων ευαρέσκειας), περίπου 20 ημέρες μετά την ανακοίνωση της ελληνικής προσφοράς, δημιουργεί εντύπωση. Την περίοδο εκείνη βέβαια ήταν ακόμη υπό διαμόρφωση η αμερικανική πολιτική χειρισμού και αποδοχής των διαφόρων προσφορών των κρατών. Υπήρχε μάλιστα μια διαρκής ανταλλαγή σκέψεων, κατευθύνσεων και υπομνημάτων μεταξύ State Department, Υπουργείου Αμύνης, Joint Chiefs of Staff και Unified Command (MacArthur) ώστε να παγιωθεί αυτή η διαδικασία. Φυσικά το τελικό προϊόν των ρυθμίσεων και συμβιβασμών έπρεπε να εγκριθεί από τον Αμερικανό Πρόεδρο. Πάντως, η εκδήλωση ευχαριστίας, εκ μέρους της αμερικανικής κυβέρνησεως και του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, προς το κράτος που πραγματοποιούσε την προσφορά ήταν άσχετη της τελικής αποδοχής ή τροποποίησης της. Εκτιμάται ότι στην περίπτωση της Ελλάδος, η καθυστέρηση οφείλονταν καθαρά σε γραφειοκρατικούς λόγους. Παρά την οποιαδήποτε καθυστέρηση, η αμερικανική διακοίνωση διαβιβάστηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών σε όλες τις διπλωματικές μας αποστολές.⁴⁸³ Το ίδιο συνέβη και λίγο

⁴⁷⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 10550, 20 Ιουλίου 1950 και Εφημερίδα Εμπρός, *Εξάιρεται η Απόφασις της Ελλάδος να Αποστείλει Αεροπλάνα εις την Κορέαν*, 22 Ιουλίου 1950, σελ. 4.

⁴⁸⁰ Εφημερίδα Ελευθερία, *Εξάιρεται η Στάσις της Ελλάδος εις το Κορεατικόν*, 17 Αυγούστου 1950, σελ. 1.

⁴⁸¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3504, 11 Αυγούστου 1950.

⁴⁸² Πρεσβεία ΗΠΑ στην Αθήνα, Ρηματική Διακοίνωσης Νο 56 της 11ης Αυγούστου 1950

⁴⁸³ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνικές Διπλωματικές Αποστολές, τηλεγράφημα 42632, 16 Αυγούστου 1950.

αργότερα με την ευχαριστήριο επιστολή του Γενικού Γραμματέα.⁴⁸⁴ Η προηγηθείσα διαβίβαση της αμερικανικής ευαρέσκειας, σε σχέση με την αντίστοιχη του Lie, στις ελληνικές διπλωματικές αποστολές δείχνει τη σημασία που απέδιδε το ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών στην αμερικανική υποστήριξη.

Όμως μόλις δύο ημέρες μετά την αναφορά για ευμενή απήχηση της ελληνικής προσφοράς στις ΗΠΑ, η Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον μετέδιδε στις 22 Ιουλίου, ότι ο Πρέσβης Αθανάσιος Πολίτης, σε κοινωνικές συναναστροφές με αμερικανούς γερουσιαστές, είχε γίνει αποδέκτης εκφράσεων απογοήτευσης για τη μη προσφορά έστω και συμβολικής χερσαίας δυνάμεως από τη χώρα μας στην Κορέα. Ο Πολίτης απήντησε ότι μια τέτοια ενέργεια θα εξασθενούσε την άμυνα της Ελλάδος, θέση που επιχειρηματολογώντας υποστήριξε, έβρισκε σύμφωνες και τις ΗΠΑ.⁴⁸⁵ Εν τω μεταξύ στην Ελλάδα, η μοναδική φωνή που ακούστηκε κατά της διάθεσης των αεροσκαφών στην Κορέα ήταν του Βουλευτή Σερρών, Νικολάου Γρηγοριάδη της Δημοκρατικής Παρατάξεως. Σύμφωνα με δημοσίευμα εφημερίδος, ο Βουλευτής με επερώτηση του στο σώμα, στις 26 Ιουλίου, επέκρινε την κυβέρνηση για την απόφαση της παρατηρώντας ότι αυτή λήφθηκε χωρίς την έγκριση της Βουλής και του Βασιλέως.⁴⁸⁶

Παράλληλα με την Ελλάδα και η γειτονική Τουρκία εξέταζε τρόπους απάντησης στο αίτημα του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ για ενίσχυση των δυνάμεων του Οργανισμού. Οι δύο χώρες βίωναν αρκετά όμοιες απειλές και αντιμετώπιζαν μερικώς παραπλήσια σοβαρά διορθωτικά οικονομικά και πολιτικοκοινωνικά προβλήματα. Αμφότερες είχαν αποφασίσει να ενταχθούν στο δυτικό στρατόπεδο και προσπαθούσαν να αποκτήσουν τις ευρύτερες δυνατές εγγυήσεις για την εδαφική τους ακεραιότητα, πολιτική ανεξαρτησία και διατήρηση του υφισταμένου καθεστώτος. Η Άγκυρα, ευρισκόμενη σε πλεονεκτική θέση έναντι των Αθηνών, μη έχοντας βιώσει τις οδυνηρές συνέπειες του παγκοσμίου πολέμου, της κατοχής και της εμφύλιας σύρραξης, διέθετε σταθερότερους κυβερνητικούς θεσμούς που είχαν οικοδομηθεί τα

⁴⁸⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνικές Διπλωματικές Αποστολές, τηλεγράφημα 42989, 22 Αυγούστου 1950.

⁴⁸⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 10556, 22 Ιουλίου 1950.

⁴⁸⁶ Εφημερίδα Ελευθερία, *Δια την Βοήθειαν προς την Κορέαν*, 27 Ιουλίου 1950, σελ. 4. Από τα Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων (Συνεδριάσεις 26, 27 και 28 Ιουλίου 1950) δεν υπάρχει αναφορά σε ανάλογη ερώτηση. Ενδεχομένως η επερώτηση κατατέθηκε στη Γραμματεία της Βουλής, αλλά λόγω της διακοπής της Α' κοινοβουλευτικής συνόδου στις 28 Ιουλίου δεν ήρθε στην ολομέλεια της Βουλής. Στις συνεδριάσεις της 27ης και 28ης Ιουλίου, ο Βουλευτής Θ. Τουρκοβασίλης επιδίωξε την πρόκληση συζήτηση για θέματα ασφαλείας της χώρας, σε συνάρτηση και με τα γεγονότα της Κορέας, χωρίς όμως επιτυχία.

τελευταία τριάντα χρόνια από ένα ασφυκτικό μονοκομματικό κράτος. Παρά δε τη σημαντικότερη κυβερνητική αλλαγή του Μαΐου του 1950, η κυβέρνηση Menderes συνέχισε -με μεγαλύτερη ενεργητικότητα- την πολιτική της προκατόχου για απόκτηση δυτικών εγγυήσεων για την τουρκική ασφάλεια.

Ελλάδα και Τουρκία και σε μικρότερο βαθμό το Ιράν, συγκέντρωναν το αμερικανικό (και δευτερευόντως βρετανικό) ενδιαφέρον, ως ένας ενιαίος και συνεχόμενος αμυντικός χώρος, το επικαλούμενο «βόρειο κρηπίδωμα». Ειδικά μάλιστα, για Αθήνα και Άγκυρα, η Ουάσινγκτον από την εποχή του «Δόγματος Truman» τις αντιμετώπιζε ως ένα αλληλοεπηρεαζόμενο και αδιάσπαστο χώρο. Οι κυβερνήσεις Αθηνών, Άγκυρας και Τεχεράνης, πέραν του άγρυπνου ενδιαφέροντος για την εξέλιξη της πολιτικής της Ουάσινγκτον, παρακολουθούσαν στενά τις κινήσεις και τις πρωτοβουλίες των υπολοίπων χωρών του «βορείου κρηπιδώματος», χωρίς όμως να επιδιώξουν να συντονίσουν τις επιδιώξεις τους. Η τουρκική πολιτική, ένεκα των παραγόντων που προαναφέραμε, διατηρούσε σε σχέση με την Ελλάδα, στις περισσότερες περιπτώσεις, την πρωτοβουλία των κινήσεων. Οι κινήσεις αυτές αποτελούσαν, σε μεγάλο μέρος, το αποτέλεσμα μιας συντονισμένης και πιεστικής πολιτικής που αποσκοπούσε στην ένταξη της στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο, ως βέλτιστη λύση και δευτερευόντως στην παροχή αμερικανοβρετανικών εγγυήσεων ή στη σύνοψη ενός περιφερειακού αμυντικού συμφώνου με συμμετοχή της Ουάσινγκτον και του Λονδίνου. Ο πόλεμος της Κορέας και η έκκληση διάθεσης μαχίμων στρατευμάτων εκλήφθηκε από την τουρκική κυβέρνηση ως ευκαιρία για την απόκτηση των επιζητούμενων εγγυήσεων μέσω της οικειοθελούς προσφοράς στρατευμάτων. Η Εκάβη Αθανασοπούλου γράφει:⁴⁸⁷

«Σύμφωνα με τον Erkin, ο οποίος βρίσκονταν εκείνη την περίοδο στην Τουρκία για να συναντήσει τη νέα κυβέρνηση, ο Menderes είχε σκεφθεί να στείλει τουρκικά στρατεύματα αμέσως μετά τη δεύτερη απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας (εννοεί της 27^{ης} Ιουνίου). Ο μόνος του ενδιασμός ήταν η ανησυχία του να μην προκαλέσει την Μόσχα. Η τελική απόφαση να σταλούν τουρκικά στρατεύματα πάρθηκε στις 18 Ιουλίου. Ένα κυβερνητικό συμβούλιο έδωσε επίσημη έγκριση στην απόφαση στις 25 Ιουλίου, και η τουρκική κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι θα έστελνε μια δύναμη 4.500 ανδρών

⁴⁸⁷ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999) σελ. 289.

στην Κορέα. Ο Menderes και η κυβέρνηση του ήταν πεπεισμένοι ότι η Τουρκία, βοηθώντας τις Ηνωμένες Πολιτείες στην Κορέα, έδειχνε την αφοσίωση της προς τα Ηνωμένα Έθνη και προς την τουρκο-αμερικανική συνεργασία, και συνεπώς εξυπηρετούσε με τον καλύτερο τρόπο τα δικά της συμφέροντα. Αυτοί ήλπιζαν ότι με το να επιδείξουν τέτοια αφοσιωμένη στάση, ο δρόμος για την αποδοχή της Τουρκίας στην Βόρεια Ατλαντική Συνθήκη θα προετοιμάζονταν χωρίς πρόβλημα. Ο Ταγματάρχης Γιουσούφ Εγγελί, αρχηγός επιχειρήσεων και μέλος του τουρκικού Γενικού Επιτελείου, σε ένα ανεπίσημο υπόμνημα του στο στρατηγό Νουρί Γιαμούτ, αρχηγό του Γενικού Επιτελείου έλεγε ότι θα ήταν το μεγαλύτερο κρίμα στην τουρκική ιστορία αν αποτύχουμε να εκμεταλλευθούμε αυτή την ευκαιρία».

Η τουρκική κυβέρνηση έλαβε την απόφαση προσφοράς της ταξιαρχίας⁴⁸⁸ χωρίς να φέρει το ζήτημα στο κοινοβούλιο με αποτέλεσμα η κοινοβουλευτικά ισχύη αντιπολίτευση να αποδοκιμάσει τη κυβερνητική μεθόδευση και όχι την ουσία της απόφασης. Η παρουσία και οι δηλώσεις του Αμερικανού Γερουσιαστή Κaine που επισκέφθηκε την περίοδο εκείνη την Τουρκία επιδιώκοντας, όπως ο ίδιος ανέφερε, την τουρκική συμμετοχή στην Κορέα, προκάλεσαν αντιδράσεις από την αντιπολίτευση. Φαίνεται όμως ότι η απόφαση συμμετοχής είχε ήδη ληφθεί πριν την άφιξη του Γερουσιαστή, η παρουσία και δηλώσεις του οποίου ίσως ενίσχυσαν τη βούληση της τουρκικής κυβερνήσεως να προχωρήσει στην ανακοίνωση της διάθεσης των δυνάμεων. Ενδεχομένως να ενίσχυσαν και τις προσδοκίες της τουρκικής κυβερνήσεως για ένταξη στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο καθώς ο Γερουσιαστής ήταν υπέρμαχος της συμμετοχής της Τουρκίας.⁴⁸⁹ Εκ των υστέρων, η κυβέρνηση Menderes, στις 30 Ιουλίου ζήτησε την έγκριση του κοινοβουλίου για τη διάθεση των στρατευμάτων και έλαβε την σχεδόν ομόφωνη έγκριση.⁴⁹⁰ Όπως μάλιστα πληροφορούμαστε και από μεταγενέστερο ενημερωτικό δελτίο της Ελληνικής

⁴⁸⁸ Η τουρκική απόφαση λήφθηκε στις 18 Ιουλίου, ημερομηνία που συνεδρίασε στην Ελλάδα για το ίδιο θέμα το Υπουργικό Συμβούλιο. Το τουρκικό κυβερνητικό συμβούλιο έδωσε την τελική έγκριση της διάθεσης της Ταξιαρχίας στις 25 Ιουλίου όταν η ελληνική προσφορά των 6 αεροσκαφών (20 Ιουλίου) είχε ήδη γίνει γνωστή.

⁴⁸⁹ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999) σελ. 290.

⁴⁹⁰ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999) σελ. 291.

Πρεσβείας σχετικά με τη διαδικασία, υπήρξε επερώτηση δύο βουλευτών που έκριναν ως παράνομη ενέργεια την αποστολή του τουρκικού εκστρατευτικού σώματος.⁴⁹¹

Η Πρεσβεία μας στην Άγκυρα παρακολουθούσε στενά τις τουρκικές κινήσεις για το θέμα της διάθεσης δυνάμεων. Στις 25 Ιουλίου και πριν την ανακοίνωση της απόφασης, τηλεγραφούσε για τις δηλώσεις του αμερικανού γερουσιαστή Kaine που ανέφεραν ότι ο σκοπός της πρόσφατης άφιξης του στην Τουρκία ήταν να πείσει την κυβέρνηση της να συμμετάσχει στην Κορέα έστω και με την ελάχιστη δυνατή χερσαία δύναμη. Το τηλεγράφημα κατέληγε αναφέροντας ότι σύμφωνα με πληροφορίες, η τουρκική κυβέρνηση εξέταζε τη δυνατότητα συμβολικής συμμετοχής στην Κορέα.⁴⁹² Λίγες ώρες αργότερα, την ίδια ημέρα, δόθηκε στη δημοσιότητα η κυβερνητική απόφαση για τη διάθεση μιας ολόκληρης ταξιαρχίας, δύναμης σημαντικής συγκρινόμενης με τις προσφορές των υπολοίπων κρατών αλλά και τις συνθήκες ασφαλείας και οικονομικές δυσκολίες που αντιμετώπιζε η Τουρκία. Με νέο τηλεγράφημα, η Πρεσβεία άμεσα ενημέρωσε για την τουρκική απόφαση (μιλούσε για αποστολή δυνάμεως 4.500 ανδρών αποτελούμενων από πεζικό, πυροβολικό, μηχανικό και υγειονομικό), σχολιάζοντας ότι η απόφαση αυτή προδικάζει τη στάση της Τουρκίας σε περίπτωση ευρύτερης περιπλοκής.⁴⁹³ Εκτιμάται ότι εννοούσε τη διάθεση τουρκικών στρατευμάτων στη βαλκανική χερσόνησο σε περίπτωση εισβολής σοβιετικών δυνάμεων ή των συμμάχων τους. Η τουρκική συνεισφορά σχολιάστηκε ευμενώς όχι μόνο στις ΗΠΑ αλλά και σε άλλες χώρες, όπως βλέπουμε σε σχετικό τηλεγράφημα της Πρεσβείας μας στο Παρίσι, που ανέφερε ότι η τουρκική απόφαση προκάλεσε αίσθηση στο γαλλικό υπουργείο εξωτερικών και σχολιάστηκε ευμενώς.⁴⁹⁴

Τελικά μόλις τέσσερις ημέρες μετά την ανακοίνωση της απόφασης διάθεσης στρατευμάτων, η κυβέρνηση Menderes, για δεύτερη φορά υπέβαλε αίτηση για την ένταξη της Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία (29 Ιουλίου). Η διασύνδεση της τουρκικής προσφοράς της ταξιαρχίας με την αίτηση ένταξης στην Ατλαντική

⁴⁹¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Άγκυρα προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση , τηλεγράφημα 2925, 07 Δεκεμβρίου 1950.

⁴⁹² Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Άγκυρα προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 1779, 25 Ιουλίου 1950.

⁴⁹³ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Άγκυρα προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση , τηλεγράφημα 1789, 26 Ιουλίου 1950.

⁴⁹⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς ΥΠΕΞ/Α' και Β' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 41620, 03 Αυγούστου 1950.

Συμμαχία θεωρείται δεδομένη από το σύνολο των αναλυτών καίτοι η Άγκυρα δεν συνέδεσε άμεσα και επισήμως τα δύο θέματα κατά την υποβολή της νέας αίτησης ένταξης που υπέβαλε. Ακόμη όμως και η χρονική αλληλουχία της προσφοράς (25 Ιουλίου 1950) και της ανανεωμένης αίτησης ένταξης (29 Ιουλίου 1950) καταδεικνύουν τη αδιαμφισβήτητη σύνδεση. Χαρακτηριστικά ο Mark Smith εντοπίζει ότι η τουρκική πίεση για ένταξη στη Συμμαχία εντάθηκε το 1950 με δύο μεθοδεύσεις.⁴⁹⁵ Η πρώτη ήταν η απόφαση της να αποστείλει 4.500 άνδρες στην Κορέα. Η προσφορά έγινε λίγο μετά το ξέσπασμα του πολέμου με επιδιωκόμενο στόχο την διευκόλυνση της ενταξιακής πορείας. Αναγράφεται επακριβώς ότι: *«from the first, the Menderes government recognized that the Korea gambit offered the opportunity it was seeking to force the gates of NATO»*. Η δεύτερη μεθόδευση ήταν άμεση, με τη μορφή aide-memoire, ανανεωμένη αίτηση εισόδου στην Ατλαντική Συμμαχία. Η Άγκυρα έκανε λόγο για την αναγκαιότητα συμβατικής κατοχύρωσης της μακροχρόνιας συνεργασίας με τα δυτικά κράτη και ζητούσε από την Ουάσιγκτον την εξέταση του αιτήματος με την ελάχιστη δυνατή καθυστέρηση. Συγχρόνως ο τούρκος πρωθυπουργός Köprülü με άρθρο του στους New York Times επίσειε τον κίνδυνο της απογοήτευσης του τουρκικού πληθυσμού από ενδεχόμενη αρνητική εξέλιξη του αιτήματος θεωρώντας την τουρκική αίτηση ως ένα «acid test» αμερικανικού ενδιαφέροντος για την Τουρκία.⁴⁹⁶ Η αναφορά του Köprülü ήταν μια πρώτη διακριτική υπόμνηση της συγκεκριμένης «απειλής της ουδετερότητας» που κατά καιρούς θα επέσειε η τουρκική πολιτική.

Σε αντίθεση με την μη επίσημη διασύνδεση των δύο θεμάτων, η τουρκική κυβέρνηση σε μια κίνηση υψηλού ρίσκου, είχε επιλέξει να συνδέσει στο εσωτερικό της χώρας, τη διάθεση της ταξιαρχίας στην Κορέα με την πορεία της ένταξης στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο. Από εδώ και πέρα οι πιέσεις της Τουρκίας για εκπλήρωση του αιτήματος της θα γίνονταν συνεχείς και φορτικές προς όλες τις κατευθύνσεις σε αντίθεση με την Αθήνα, που μάλλον εκ θέσεως αδυναμίας, εν μέσω κυβερνητικών κρίσεων⁴⁹⁷ και αποδεχόμενη τις αμερικανικές προτροπές θα τηρούσε

⁴⁹⁵ Smith Mark, *NATO Enlargement during the Cold War: Strategy and System in the Western Alliance*, (Palgrave, New York, 2000), p 68.

⁴⁹⁶ Smith Mark, *NATO Enlargement during the Cold War: Strategy and System in the Western Alliance*, (Palgrave, New York, 2000), p 69.

⁴⁹⁷ Ήδη είχαν εμφανιστεί σημάδια αποσύνθεσης της τρικομματικής κυβερνήσεως Πλαστήρα με βασική αιτία την εφαρμογή των λεγόμενων μέτρων επιείκειας αλλά και τις πολιτικές αντιζηλίες και φιλοδοξίες των πολιτικών αρχηγών του «κέντρου». Η κυβερνητική αστάθεια έμελλε να συνεχιστεί μέχρι και τις εκλογές του 1952.

μια στάση αναμονής και χαμηλών τόνων στις αντίστοιχες επιδιώξεις της. Ο ανταποκριτής της εφημερίδος «Εμπρός» από την Ουάσινγκτον μετέδιδε ότι κύκλοι της αμερικανικής πρωτεύουσας θεωρούσαν ότι η Τουρκία προσπαθούσε να εξαργυρώσει την προσφορά μιας μικρής στρατιωτικής δυνάμεως στην Κορέα με ανταλλάγματα με έμφαση την είσοδο της στην Ατλαντική Συμμαχία.⁴⁹⁸ Το δημοσίευμα αναγνώριζε ότι οι τουρκικές κινήσεις συνδυάζονταν και με τις ελληνικές επιδιώξεις αλλά και το ζήτημα της στάσεως της Γιουγκοσλαβίας και τη γενικότερη άμυνα της Ευρώπης. Είναι καταφανές ότι και η ελληνική κυβέρνηση είχε αντιληφθεί τη στόχευση της Τουρκίας με τη διάθεση μιας σχετικά σημαντικής δυνάμεως στην Κορέα αλλά δεν υπάρχουν επίσημα έγγραφα που να καταδεικνύουν τις αντιδράσεις και προβληματισμούς της πολιτικής ηγεσίας των Αθηνών στην τουρκική αυτή προσφορά. Περισσότερα όμως για τις προσπάθειες ένταξης των δύο χωρών και την αξιολόγηση αμφότερων των προσφορών δυνάμεων στην Κορέα τους στο οικείο κεφάλαιο που προσπαθεί να ερμηνεύσει τις επιπτώσεις αυτών των συνδρομών στην ενταξιακή τους πορεία στην Ατλαντική Συμμαχία και την τελική ευόδωση της.

Προσφορές Δυνάμεων αλλά και Αύξηση των Πιέσεων

Ενώ Ελλάδα και Τουρκία είχαν ανακοινώσει τις προσφορές τους, στις 20 και 25 Ιουλίου αντίστοιχα, το State Department, επιθυμώντας να διευρύνει τη δεξαμενή άντλησης χερσαίων δυνάμεων για την εκστρατεία της Κορέας, απέστειλε έγγραφο προς το Υπουργείο Αμύνης (25 Ιουλίου) παραθέτοντας μια σειρά χωρών στις οποίες ενδεχομένως θα μπορούσαν να απευθυνθούν για περαιτέρω άντληση στρατευμάτων.⁴⁹⁹ Οι αναφερόμενες χώρες ήταν: Βρετανία, Καναδάς, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Πακιστάν, Ινδία, Αργεντινή, Γαλλία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες, Βραζιλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Τουρκία, Ελλάδα και Νότιος Αφρική (με τη σειρά που παρατίθονταν στο έγγραφο του State Department).

Ορισμένες εξ αυτών είχαν ήδη και προηγουμένως εμφανιστεί σε αμερικανικά έγγραφα με την παρατήρηση ότι η συνδρομή κρίνονταν σκόπιμη και η αμερικανική διπλωματία έπρεπε να κινηθεί προς την κατεύθυνση της παρακίνησης τους. Η πρώτη αναφορά είχε γίνει με υπόμνημα, στις 01 Ιουλίου, από τον Υπουργό Στρατιωτικών

⁴⁹⁸ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Τουρκία Ζητεί Εξασφαλίσεις Έναντι Ενδεχόμενης Επιθέσεως, η Είσοδος της εις το Ατλαντικόν Σύμφωνον, η Ελλάς και η Γιουγκοσλαβία*, 29 Ιουλίου 1950, σελ. 6.

⁴⁹⁹ FRUS, 1950, Vol VII, The Deputy Under Secretary of State (Matthews) to the Special Assistant Secretary of Defense for Foreign Military Affairs and Assistance (Burns), July 25, 1950, p 473-474.

Pace, που έθεσε στο Joint Chiefs of Staff το ερώτημα -με καθαρά στρατιωτικά κριτήρια- της συμμετοχής με χερσαίες δυνάμεις και άλλων κρατών στον πόλεμο της Κορέας.⁵⁰⁰ Υπέρ της διεύρυνσης των συμμετοχών, ώστε η εκστρατεία να αποκτήσει περισσότερο πολυεθνικό χαρακτήρα, ετάχθησαν λίγο αργότερα (07 Ιουλίου) οι Υπουργοί Στρατιωτικών, Ναυτικών και Αεροπορίας κατονομάζοντας ως υποψήφιες χώρες τις Βρετανία, Γαλλία, Κάτω Χώρες, Σκανδιναβικές Χώρες, Καναδά καθώς και διάφορες (απροσδιόριστες) ασιατικές χώρες με μοναδική αναφορά και έμφαση στην Ινδία. Το κοινό υπόμνημα των τριών Υπουργών μεταξύ των άλλων πρότεινε ότι το State Department θα έπρεπε να αναζητήσει στρατιωτική συνδρομή και άλλων χωρών. Το υπόμνημα, με τη σύμφωνη γνώμη του Υπουργού Αμύνης Johnson και του στρατηγού Bradley, Αρχηγού του JCS, διαβιβάστηκε στον ίδιο τον Πρόεδρο, χωρίς όμως να υπάρξει αντίδραση του.⁵⁰¹ Μάλιστα οι τρεις Υπουργοί επανήλθαν στο συγκεκριμένο θέμα με νέο υπόμνημα στις 13 Ιουλίου. Στο νέο υπόμνημα ανέφεραν ότι η μη στρατιωτική συμμετοχή (με έμφαση στη χερσαία) των κρατών-μελών της Ατλαντικής Συμμαχίας στην Κορέα θα είχε αρνητικές συνέπειες καθώς θα προκαλούσε την απογοήτευση του αμερικανικού λαού έναντι του νεοϊδρυθέντος Οργανισμού και των κρατών-μελών του.

Ενώ λοιπόν στο έγγραφο της 19ης Ιουλίου του State Department υπήρχε αναφορά μόνο σε Βρετανία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Καναδά και Πακιστάν,⁵⁰² το νέο έγγραφο (25 Ιουλίου)⁵⁰³ εμπλούτιζε τη λίστα των υποψηφίων κρατών (συμπεριλαμβανομένης πλέον και της Ελλάδος και Τουρκίας) και ζητούσε τις απόψεις του Υπουργείου Άμυνας για τις θεωρούμενες ως κατάλληλες για συνδρομή δυνάμεων χώρες. Με τη λήψη της θετικής απάντησης του Υπουργείου Αμύνης, το State Department σκόπευε να απευθυνθεί στις εγκεκριμένες χώρες ζητώντας την ενεργό συμμετοχή τους. Το έγγραφο αυτό αποτελεί την πρώτη επίσημη καταγραφή

⁵⁰⁰ Memo of Secretary of Army to the Joint Chief of Staff, July 01, 1950 και James Schnabel & Robert J. Watson, *The Joint Chiefs of Staff and National Policy, 1950-1951, the Korean War*, Office of Joint History, Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 1998, p 62.

⁵⁰¹ Το υπόμνημα των υπουργών, Memo of SecArmy, SecNav and SecAF to SecDef, July 07, 1950 με σημείωμα του Υπουργού Αμύνης Johnson έγραφε “*Mr President-General Bradley and I concur*”. Βλέπε στο James Schnabel & Robert J. Watson, *The Joint Chiefs of Staff and National Policy, 1950-1951, the Korean War*, Office of Joint History, Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 1998, p 62-63 και 286.

⁵⁰² FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum by the Deputy Assistant for Far Eastern Affairs (Merchant) to the Assistant for Far Eastern Affairs (Rusk)*, Subject: *Aid from UN Members in Support of the Operation in Korea*, July 19, 1950, p 432-434.

⁵⁰³ FRUS, 1950, Vol VII, *The Deputy Under Secretary of State (Matthews) to the Special Assistant Secretary of Defense for Foreign Military Affairs and Assistance (Burns)*, July 25, 1950, p 473-474.

της πρόθεσης των Αμερικανών να απευθυνθούν και στη χώρα μας για διάθεση χερσαίων στρατευμάτων στην Κορέα. Η απάντηση του Υπουργείου Αμύνης ήταν ότι το θέμα του καθορισμού των κριτηρίων για την αποδοχή προσφορών στρατευμάτων ήταν υπό εξέταση και επαναλάμβανε ότι κατάλληλες και επιθυμητές για συνδρομή χερσαίων δυνάμεων χώρες, μέχρι στιγμής, ήταν η Βρετανία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Καναδάς και Πακιστάν.⁵⁰⁴ Η εμμονή στο Πακιστάν, πλην της βρετανικής επιρροής στην οργάνωση, εκπαίδευση και εξοπλισμό του στρατεύματος, ενδεχομένως να οφείλονταν και στην επιθυμία εμπλοκής ασιατικών χωρών στην εκστρατεία της Κορέας. Ενδεικτική της αμερικανικής αγωνίας για αναζήτηση χερσαίων στρατευμάτων από άλλες χώρες (στα τέλη Ιουλίου) ήταν η δυσαρέσκεια που εξέφραζαν σε διάφορες επαφές για την καθυστερημένη σχεδιαζόμενη άφιξη της βρετανικής ταξιαρχίας που είχε προσφερθεί στις 26 Ιουλίου. Η πιεστική ανάγκη εξεύρεσης χερσαίων στρατευμάτων και από άλλες χώρες, οδήγησαν την κυβέρνηση των ΗΠΑ να υπογράψει συμφωνία με τη Δημοκρατία της Κορέας με την οποία ρυθμιζόνταν τα οικονομικά θέματα των εκστρατευτικών δυνάμεων που θα αποστέλλονταν στην χερσόνησο. Το υψηλό οικονομικό κόστος της συμμετοχής στρατιωτικών δυνάμεων αποτελούσε σοβαρότατο ανασταλτικό παράγοντα για τις πολυδάπανες προσφορές χερσαίων δυνάμεων για τις μικρές χώρες. Η Ελλάδα, καθώς το μεγαλύτερο μέρος των χωρών που απέστειλαν στρατεύματα έκαναν χρήση αυτής της συμφωνίας.⁵⁰⁵

Η αναφορά σε διάθεση στρατευμάτων και άλλων χωρών συνεχίζονταν σε έγγραφα του Αμερικανικού Στρατού. Σε υπόμνημα της 08ης Αυγούστου, γίνονταν λόγος για τη δυνατόν ταχύτερη διάθεση και εμπλοκή χερσαίων στρατευμάτων από Βρετανία, Καναδά, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Πακιστάν, Τουρκία ενδεχομένως και Γαλλία.⁵⁰⁶ Μέχρι και το τέλος του Ιουλίου, η Ελλάδα δεν εμφανίζονταν στη λίστα των χωρών από τις οποίες μετά επιτάσεως η Ουάσινγκτον αναζητούσε τη συνδρομή χερσαίων δυνάμεων. Οι χώρες αυτές ήταν πρωτίστως η Βρετανία, ο Καναδάς, η Αυστραλία, η Νέα Ζηλανδία, το Πακιστάν και δευτερευόντως η Τουρκία και Γαλλία.

⁵⁰⁴ FRUS, 1950, Vol VII, *the Special to the Secretary of Defense for Foreign Military Affairs and Assistance (Burns) to the Deputy Undersecretary of State (Matthews)*, July 27, 1950, p 481-482.

⁵⁰⁵ TIAS No. 2135; 1 UST 705. Agreement regarding expenditures by forces under command of the Commanding General of the Armed Forces of Member States of the United Nations, and exchange of notes of September 5 and 6, 1950. Signed at Taegu July 28, 1950; entered into force July 28, 1950.

⁵⁰⁶ FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum of Conversation by Lieutenant General Matthew B. Ridgway, Deputy Chief of Staff for Administration, United States Army*, August 08, 1950, p 540-542.

Για την εξέταση της σκοπιμότητας συνεισφοράς χερσαίων δυνάμεων εκ μέρους της χώρας μας, υπήρξε μόνο το έγγραφο του State Department στις 25 Ιουλίου προς το αμερικανικό Υπουργείο Αμύνης. Συνεπώς με όσα στοιχεία έχουμε στη διάθεση μας, κρίνουμε ότι η ελληνική κυβέρνηση, καίτοι είχε πληροφορηθεί από τον Πρέσβη Πολίτη για την προσδοκία ορισμένων αμερικανικών κύκλων για δυναμικότερη ελληνική προφορά,⁵⁰⁷ θεωρούσε ορθά μέχρι τότε ότι η συνδρομή των 6 μεταφορικών αεροσκαφών ικανοποιούσε την Ουάσινγκτον.

Η εκτίμηση αυτή της ελληνικής κυβερνήσεως ενισχύεται και από το υπόμνημα της 08ης Αυγούστου του State Department με αποδέκτη τον Acheson, σχετικά με τις προσφερθείσες δυνάμεις και περιλάμβανε αντίστοιχες εισηγήσεις.⁵⁰⁸ Σύμφωνα με το υπόμνημα, μέχρι τότε, δυνάμεις είχαν αναπτύξει στο θέατρο επιχειρήσεων, η Βρετανία (ναυτικές και στρατηγικές αερομεταφορές), η Αυστραλία (ναυτικές και αεροπορικές), η Νέα Ζηλανδία (ναυτικές), η Ολλανδία (ναυτικές), η Γαλλία (ναυτικές) και ο Καναδάς (ναυτικές και αερομεταφορές πεδίου μάχης). Στρατιωτικές συνεισφορές, οι οποίες και χαιρετίστηκαν με ικανοποίηση, είχαν υποβάλει: Νότιος Αφρική (σμήνος μαχητικών αεροσκαφών), Αυστραλία (χερσαίες δυνάμεις), Νέα Ζηλανδία (χερσαίες δυνάμεις), Ινδία (στρατιωτική νοσοκομειακή μονάδα), Βρετανία (χερσαίες δυνάμεις), Ελλάδα (μεταφορικά αεροσκάφη), Βέλγιο (στρατηγικές αερομεταφορές), Κίνα (χερσαίες δυνάμεις που απερρίφθησαν όμως σχεδόν άμεσα από τη Unified Command για πολιτικοδιπλωματικούς λόγους και με εύσημα στρατιωτικά επιχειρήματα), Ταϊλάνδη (χερσαίες δυνάμεις 4.000 ανδρών) και Τουρκία (χερσαίες δυνάμεις 4.500 ανδρών). Με αρκετές από τις χώρες αυτές, το Πεντάγωνο βρίσκονταν σε διαπραγματεύσεις για την αποδοχή και υλοποίηση των προσφορών (δεν υπήρχε ονομαστική αναφορά στο υπόμνημα). Για τις δύο τελευταίες (Ταϊλάνδη και Τουρκία) καταγράφονταν ότι το Joint Chiefs of Staff δεν είχε ακόμη αποφασίσει αν οι προσφορές θα γίνονταν αποδεκτές.⁵⁰⁹ Προφανώς, τα Επιτελεία ανησυχούσαν για τη δυνατότητα ένταξης των δυνάμεων της Ταϊλάνδης στη Unified Command και για την εξασθένιση της τουρκικής άμυνας. Το έγγραφο συνιστούσε τη συνέχιση των προσπαθειών για συμμετοχή χερσαίων δυνάμεων της Γαλλίας,

⁵⁰⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 10556, 22 Ιουλίου 1950.

⁵⁰⁸ FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum by the Deputy Assistant of State for Far Eastern Affairs (Merchant) to the Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs (Rusk)*, August, 08, 1950, p 544-546.

⁵⁰⁹ Το υπόμνημα έγραφε: «*The Joint Chiefs of Staff have not yet decided whether or not they will be able or wish to utilize the Thai and Turk offers*».

Πακιστάν και Φιλιππίνων καθώς διέκρινε δυνατότητες ευνοϊκής κατάληξης ενώ θεωρούσε ότι οι αραβικές χώρες δεν θα συνεισέφεραν στρατεύματα. Απαισιόδοξο εμφανίζονταν και για σκανδιναβικές συμμετοχές χερσαίων δυνάμεων, με πιθανή εξαίρεση τη Νορβηγία, έκανε όμως λόγο για εκ μέρους τους διαθέσεις νοσοκομειακών μέσων και μεταφορικών πλοίων που είχαν ήδη γίνει αποδεκτές. Παρότι δεν υπήρχαν προσφορές δυνάμεων από λατινικές χώρες, συνιστούσε τη συνέχιση των προσπαθειών προς Βραζιλία, Αργεντινή και Μεξικό, ως οι μόνες ικανές να διαθέσουν στρατεύματα. Σύμφωνα με υποσημείωση, εκτός κειμένου και στο τέλος του παραπάνω εγγράφου, οι προσφορές της Ταϊλάνδης και Τουρκίας έγιναν δεκτές στις 10 Αυγούστου.

Στα τέλη Ιουλίου, το προγεφύρωμα του Pusan είχε σταθεροποιηθεί καίτοι η βορειοκορεατική πίεση εντεινόταν σε όλη την περίμετρο του. Η άφιξη νέων αμερικανικών δυνάμεων συνεχίζονταν ενώ οι αεροπορικοί και ναυτικοί βομβαρδισμοί είχαν επιφέρει σημαντικά πλήγματα στον προελαύνοντα βορειοκορεατικό στρατό. Οι υψηλές απώλειες, μη δυνάμενες να αναπληρωθούν και η απομάκρυνση του βορειοκορεατικού στρατού από τις βάσεις ανεφοδιασμού είχαν επιφέρει μείωση των μαχητικών δυνατοτήτων και σταδιακή εξασθένιση της ορμής του. Τα συμπτώματα αυτά είχαν γίνει αντιληπτά από τους Αμερικανούς που πλέον εξέταζαν όχι μόνο τον τρόπο της επιθετικής επιστροφής αλλά και το άκρως ευαίσθητο θέμα της διάβασης του 38ου Παραλλήλου για να εξασφαλίσουν την καταστροφή των εχθρικών δυνάμεων ή ακόμη και να επιδιώξουν τη βίαιη ενοποίηση της χερσονήσου υπό τη Σεούλ. Στις 31 Ιουλίου το Συμβούλιο Ασφαλείας με ψήφους 9 υπέρ, μια αποχή (Γιουγκοσλαβία) και την απουσία της Σοβιετικής Ένωσης υιοθετούσε το Ψήφισμα S/1657⁵¹⁰ για παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στο λαό της Κορέας μέσω της Unified Command.

Στην Ελλάδα η πολιτική ζωή εξακολουθούσε να είναι ασταθής με τον αντιπολιτευόμενο τύπο να κάνει συχνά λόγο για την επικείμενη κατάρρευση της κυβέρνησης Πλαστήρα.⁵¹¹ Η τελευταία όμως, παρά τις προβληματικές σχέσεις των τριών κομμάτων που την απάρτιζαν, κατόρθωσε να επιβιώνει καθώς οι αντιπαλότητες των πολιτικών αρχηγών δεν επέτρεπαν την συγκρότηση ενός νέου σχηματισμού που

⁵¹⁰ 85 (1950), Resolution of 31 July 1950, (S/1657), meeting 479.

⁵¹¹ Ενδεικτικό το δημοσίευμα της Εφημερίδος Εμπρός στις 27 Ιουλίου 1950. Εφημερίδα Εμπρός, *Διεξήχθησαν Χθες και Νέαι Συνεννοήσεις προς Διαδοχήν της Σημερινής Κυβερνήσεως*, 27 Ιουλίου 1950, σελ. 4.

θα τη διαδέχονταν. Το ίδιο ανεπιτυχείς ήταν και οι προσπάθειες εμπλοκής του Στρατάρχη Παπάγου στην πολιτική ζωή ως επικεφαλής ενός συνδυασμού «εθνικοφρόνων» κομμάτων. Μια λύση που μεθοδεύονταν από τα Ανάκτορα και το Σοφοκλή Βενιζέλο και είχε τη διστακτική αποδοχή των Αμερικανών αλλά προσέκρουσε στην άρνηση του ίδιου του Στρατάρχη. Ο Παπάγος μάλλον δεν ήθελε να δει τον εαυτό του στην επισφαλή θέση ενός χειραγωγούμενου από το Παλάτι πρωθυπουργού που θα αναγκάζονταν να στηρίζεται σε καιροσκοπικές κομματικές συμμαχίες. Παρόμοια ειδησιογραφία καταλάμβανε συνήθως την τελευταία σελίδα των εφημερίδων (δεύτερη όμως σε σειρά αναγνωσιμότητας) καθώς τα πρωτοσέλιδα όλων των εφημερίδων εξακολουθούσαν να κατακλύζονται από τις εξελίξεις στην Κορέα. Εξαίρεση αποτελούσαν τα κύρια άρθρα που κατά καιρούς οι εφημερίδες αναρτούσαν στην πρώτη σελίδα τους, εστιάζοντας στις συμφιλιωτικές προσπάθειες της κυβέρνησης ή αντίθετα στην ανάγκη άμεσης αντικατάστασης της καθώς επεδείκνυε ανευθυνότητα έναντι των θεμάτων εθνικής ασφαλείας.

Ακόμη όμως και η είδηση της διάθεσης ελληνικών αεροσκαφών δεν προβλήθηκε στην πρώτη σελίδα καμίας αθηναϊκής εφημερίδος. Χαρακτηριστικό είναι ότι δημοσίευμα για ετοιμότητα αναχώρησης των αεροσκαφών (κατόπιν υποδείξεως της Αμερικανικής Πρεσβείας όπως χαρακτηριστικά αναφέρονταν),⁵¹² φιλοξενήθηκε στις εσωτερικές σελίδες των εφημερίδων και σε μικρού μεγέθους στήλη.⁵¹³ Τα δημοσιεύματα παρέθεταν επίσης αριθμούς πιλότων και τεχνικών καθώς και ορισμένα ονοματεπώνυμα (τα οποία και απεδείχθησαν αληθή). Τα δημοσιεύματα με τα ονοματεπώνυμα των αεροπόρων διαψεύστηκαν τις επόμενες ημέρες από το Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας που δήλωσε ότι πέραν της ελληνικής πρότασης για τη διάθεση των αεροσκαφών «ουδέν έτερον έλαβε χώρα».⁵¹⁴ Τελικά στις 31 Ιουλίου, το Γενικό Επιτελείο ανακοίνωσε επισήμως τα ονοματεπώνυμα αρκετών αξιωματικών που επιλέχθηκαν να επανδρώσουν τα αεροσκάφη C-47 για την Κορέα. Διοικητής του αεροπορικού αποσπάσματος ορίστηκε ο Επισμηναγός Ανδρέας Γκορέγκο, διοικητής

⁵¹² Δεν έχει βρεθεί ανάλογο έγγραφο της Αμερικανικής Πρεσβείας και λογικά δεν πρέπει να υπήρξε καθώς η επίσημη έγκριση της ελληνικής προσφοράς δεν είχε λάβει χώρα και οι σχετικές διαπραγματεύσεις ήταν ακόμη σε εξέλιξη όπως καταδείκνυε και προαναφερθέν Υπόμνημα του State Department. FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum by the Deputy Assistant of State for Far Eastern Affairs (Merchant) to the Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs (Rusk)*, August, 08, 1950, p 544-546.

⁵¹³ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ετοιμα τα Εξ Ελληνικά Αεροπλάνα δια την Κορέαν*, 28 Ιουλίου 1950, σελ. 4.

⁵¹⁴ Εφημερίδα Εμπρός, *Τα Περί Αποστολής Ελληνικών Αεροπλάνων εις την Κορέαν*, 31 Ιουλίου 1950, σελ. 6.

της Σχολής Ικάρων.⁵¹⁵ Οι δημοσιεύσεις για την ελληνική συνδρομή στην Κορέα συνέχιζαν να καταλαμβάνουν μονόστηλα στο εσωτερικό των εφημερίδων.

Στην τελευταία σελίδα των εντύπων εκείνης της περιόδου συνήθως φιλοξενούνταν οι θέσεις των κομμάτων για τον προϋπολογισμό που είχε υποβληθεί προς ψήφιση στη Βουλή. Σφοδρές οι κατηγορίες της αντιπολίτευσης για την πραγματικά υψηλή φορολογία, την άνοδο του τιμαρίθμου⁵¹⁶ και την περικοπή πολλών επιδοτήσεων σε αντίθεση με τους πανηγυρισμούς από την κυβερνητική παράταξη για σημαντική μείωση του ελλείμματος του προϋπολογισμού. Να σημειωθεί ότι η ισοσκέλιση του προϋπολογισμού επιτυγχάνονταν με τη χρήση της αμερικανικής οικονομικής βοήθειας γεγονός που η ECA/Greece ήθελε σταδιακά να εξαλείψει διαθέτοντας τα αντίστοιχα ποσά σε έργα ανασυγκρότησης της χώρας. Στα «ψιλά» γράμματα των εφημερίδων και η είδηση ότι τα κονδύλια του «Σχεδίου Marshall» για τις ευρωπαϊκές χώρες, θα στρέφονταν κατά μεγάλο μέρος στη χρηματοδότηση αμυντικών στόχων λόγω της έκρυθμης διεθνούς κατάστασης.⁵¹⁷ Από τις εφημερίδες δεν έλειπαν και οι αναφορές για την κατάσταση στα Βαλκάνια. Συχνή η εναλλαγή δημοσιευμάτων για πολεμικές προετοιμασίες των βορείων γειτόνων και των προθέσεων τους για ενίσχυση των ανταρτών αλλά και καθησυχαστικών ειδήσεων περί δυτικών εγγυήσεων για την ασφάλεια της Ελλάδος και της αντίληψης της Μόσχας περί του ματαίου κάθε απόπειρας αναταραχής καθώς ο Ελληνικός Στρατός διέθετε την ετοιμότητα και ικανότητα να αποτρέψει οποιαδήποτε απειλή.⁵¹⁸ Η φιλοκυβερνητική εφημερίδα «Ελευθερία» προέβαλε τη συνεργασία της 28ης Ιουλίου, του Υπουργού Αμύνης με τον στρατάρχη Παπάγο και τη δήλωση του πρώτου ότι βάσει των επισήμων πληροφοριών δεν υπήρχε καμία κίνηση στην παραμεθόριο περιοχή ή και πέραν αυτής που να εμβάλλει σε ανησυχίες.⁵¹⁹ Το αίτημα για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα κορυφώθηκε με το μεγαλειώδες συλλαλητήριο στο Παναθηναϊκό Στάδιο και την έγκριση ψηφίσματος. Το ψήφισμα συνοδεύθηκε και από

⁵¹⁵ Εφημερίδα Εμπρός, *Τα Πληρώματα των Αεροσκαφών δια την Κορέαν*, 02 Αυγούστου 1950, σελ. 3.

⁵¹⁶ Εφημερίδα Εμπρός, *Όταν ο Τιμάρριθμος Ανέρχεται Ιλιγγιώδως, τα Είδη Διατροφής Ανατιμώνται Συνεχώς*, 28 Ιουλίου 1950, σελ. 1.

⁵¹⁷ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Διάθεσις Ποσών του Σχεδίου Μάρσαλ δια Στρατιωτικές Δαπάνας της Δύσεως*, 28 Ιουλίου 1950, σελ. 4.

⁵¹⁸ Ενδεικτικά τα δημοσιεύματα: Εφημερίδα Εμπρός, *Τα Βαλκάνια Παραμένουν ο Στόχος των Επιθετικών Ενεργειών, Η Ελλάς θα Τύχει Πάσας Βοηθείας υπό του ΟΗΕ*, 27 Ιουλίου 1950, σελ. 4 και Εφημερίδα Ελευθερία, *Εάν η Ελλάς Υποστή Επιθέσιν θα Ισχύσουν αι Αποφάσεις του ΟΗΕ δια την Κορέαν, Αποκλείεται προς το Παρόν η Επανάληψις του Συμμοριτοπολέμου*, 30 Ιουλίου 1950, σελ. 6.

⁵¹⁹ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ουδεμία Συμμοριτική Κίνησις Σημειούται Τελευταίως εις τα Σύνορα και Πέραν Αυτών, Διαπιστώσεις των κ.κ. Παπάγου και Μανουηλίδη*, 29 Ιουλίου 1950, σελ. 4.

έκκληση της ελληνικής Βουλής προς τους συναδέλφους τους στη Βουλή των Κοινοτήτων για την υλοποίηση του πανκυπριακού αιτήματος της ένωσης. Η κυβέρνηση Πλαστήρα, αντιλαμβανόμενη τις συνέπειες μιας άμεσης αντιπαράθεσης με το Λονδίνο για το επίμαχο ζήτημα της Κύπρου, πέτυχε να διατηρήσει χαμηλούς τους τόνους και να καθυστερήσει μια άκαιρη ανακίνηση και επιδείνωση των σχέσεων με τη Βρετανία. Στις 29 Ιουλίου, το κυβερνητικό συμβούλιο αποφάσισε τη - προγραμματισμένη σύμφωνα με την κυβέρνηση- διακοπή των εργασιών της Α' Συνόδου της Βουλής με επανέναρξη των εργασιών στις 01 Οκτωβρίου, γεγονός που έκανε την αντιπολίτευση να μιλήσει για αιφνίδια διακοπή των εργασιών του σώματος.

Οι Ελληνικές Πρεσβείες, ακόμη και μετά την προσφορά των Αθηνών της 20ης Ιουλίου, συνέχισαν να αποστέλλουν πληροφορίες που αφορούσαν συνδρομές άλλων κρατών. Η Πρεσβεία μας στην Ουάσινγκτον τηλεγραφούσε ότι οι Αμερικανοί δεν ήσαν ικανοποιημένοι από τη μέχρι τότε καναδική συνεισφορά.⁵²⁰ Το τηλεγράφημα ανέφερε ότι η διάθεση 3 αντιτορπιλικών και μέσων στρατηγικών αερομεταφορών από τον Καναδά δεν κρίνονταν επαρκής καθώς η Οττάβα δεν διέθεσε χερσαίες δυνάμεις, συνδρομή στην οποία ήδη είχαν προχωρήσει άλλα κράτη της Κοινοπολιτείας. Από την Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον και η πληροφόρηση εκ μέρους του Έλληνα Ακολούθου Άμυνας ότι κατά τη διάρκεια συζητήσεων με αμερικανικούς στρατιωτικούς κύκλους εκφράστηκε ανεπίσημα η απογοήτευση τους για τη μη διάθεση ελληνικών χερσαίων δυνάμεων.⁵²¹ Ο Ακόλουθος Άμυνας, Συνταγματάρχης Νικόλαος Παπαρόδου, εκτιμούσε ότι η συνεισφορά χερσαίων δυνάμεων θα είχε μεγάλο ηθικό αντίκτυπο καθώς ο Ελληνικός Στρατός πρόσφατα είχε αντιμετωπίσει επιτυχώς την κομμουνιστική ανταρσία. Η εκτίμηση αυτή, όπως συνάγεται και από προηγούμενα μηνύματα της Πρεσβείας, έβρισκε σύμφωνο και τον Πρέσβη μας, Πολίτη και πλέον του Υπουργείου Εξωτερικών διαβιβάστηκε και στο Γενικό Επιτελείο Στρατού. Στα τέλη Ιουλίου, από την Πρεσβεία μας στην Ουάσινγκτον είχαν έρθει οι πρώτες ενδείξεις ότι πιθανόν η ελληνική συνδρομή των έξι αεροσκαφών δεν εθεωρείτο επαρκής και ότι θα υπήρχαν πιέσεις για διάθεση και

⁵²⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση , τηλεγράφημα 6749, 28 Ιουλίου 1950.

⁵²¹ Καθώς δεν βρέθηκε το τηλεγράφημα της Ελληνικής Πρεσβείας στην Ουάσινγκτον, η πληροφόρηση μας προέρχεται από το εσωτερικό έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών/ Γ' Πολιτική Διεύθυνση, 40385, 31 Ιουλίου 1950 που αναφέρεται στην αναφορά του ΑΚΑΜ με στοιχεία Φ1235/12/1201/31 Ιουλίου 1950 προς την Πρεσβεία και την αντίστοιχη Φ 1233/29 Ιουλίου 1950 προς το Γενικό Επιτελείο Στρατού.

χερσαίων δυνάμεων. Το τελευταίο είχε ήδη αρχίσει να διαφαίνεται και από τα επίσημα αμερικανικά αρχεία και φυσικά δεν αφορούσε μόνο την Ελλάδα.

Αμυντικά προβλήματα και Αναζητήσεις Εγγυήσεων Ασφαλείας

Τα ελληνικά ζητήματα ασφαλείας εξακολουθούσαν να απασχολούν τις αμερικανικές υπηρεσίες. Η επιστολή του στρατηγού Van Fleet πριν την αναχώρηση του εξ Αθηνών είχε προκαλέσει αίσθηση και το State Department προσπαθούσε να σχηματίσει την ακριβέστερη δυνατή εικόνα για την ελληνική κατάσταση συλλέγοντας στοιχεία και εκτιμήσεις από όλα τα εμπλεκόμενα άτομα (Minor, Jenkins, Grady, Porter, Van Fleet). Στη διαδικασία αυτή, ο στρατηγός Van Fleet, από τη νέα θέση του, ως Διοικητής της 2ας Στρατιάς, είχε συνάντηση στις 04 Αυγούστου με τον McGhee και αντάλλαξαν απόψεις για την κατάσταση στην Ελλάδα.⁵²² Ο στρατηγός συμφωνούσε ότι έπρεπε να επιτραπεί στην Ελλάδα να διακόψει τις διαδικασίες μείωσης του στρατεύματος και να καλέσει περισσότερες κλάσεις υπό τα όπλα (θέση και αίτημα του στρατάρχη Παπάγου που διατυπώθηκε αμέσως μετά το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας και είχε ήδη εγκριθεί από τις ΗΠΑ). Ο Van Fleet, σε αντίθεση με αρκετούς άλλους αναλυτές, έχοντας και προσωπική γνώμη από τη θητεία του στην Ελλάδα, ήταν βέβαιος για την ικανότητα του Ελληνικού Στρατού να αντιμετωπίσει μια βουλγαρική επίθεση. Σε μια τέτοια περίπτωση θεωρούσε ότι η χώρα του έπρεπε να παρέξει μόνο λογιστική υποστήριξη, ενώ η Βρετανία να διαθέσει στρατεύματα για ενίσχυση της Ελλάδος. Η αμερικανική αυτή εμμονή για βρετανική εμπλοκή στο βαλκανικό χώρο (χρονολογούμενη από το 1945 μέχρι και το 1951) μπορεί να δικαιολογηθεί από το ενδιαφέρον του Λονδίνου για την ευρύτερη Μέση Ανατολή αλλά παραδόξως δεν λάμβανε καθόλου υπόψη την οικονομική στενότητα και στρατιωτική αδυναμία της άλλοτε πανίσχυρης αυτοκρατορίας. Αδυναμία που καταδείχθηκε έντονα και από τη δυστοκία και καθυστέρηση να αποστείλει χερσαίες δυνάμεις στο μέτωπο της Κορέας παρά τις αμερικανικές παραινέσεις και συνεχείς οχλήσεις. Ο στρατηγός επανέλαβε τη γνώμη του ότι η κυβέρνηση Πλαστήρα έχει διαβρωθεί από κομμουνιστικά στοιχεία ενώ θεωρούσε τον Βενιζέλο, παρά την κοινοβουλευτική του αδυναμία, ικανό να ηγηθεί μιας νέας κυβέρνησης. Επίσης είχε τη γνώμη ότι ο Παπάγος ως πρωθυπουργός θα μπορούσε να αντιμετωπίσει

⁵²² FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum of Conversation by the Officer in Charge of Greek Affairs (Anschuetz)*, August, 04, 1950, p 397.

ικανοποιητικά τα προβλήματα της Ελλάδος. Ο McGhee δήλωσε ότι η πολιτική του απελθόντος Πρέσβη, Grady, έχαιρε της εγκρίσεως του State Department αλλά το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας άλλαξε τα δεδομένα και η Ουάσινγκτον κυβέρνηση είχε πλέον σοβαρές επιφυλάξεις για τις ενέργειες της κυβέρνησης Πλαστήρα και ήταν σε αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων. Ουδεμία συζήτηση έγινε για διάθεση ελληνικών δυνάμεων στην Κορέα όπως και δεν εκφράστηκαν σχόλια για την προσφορά των αεροσκαφών.

Στη συνολική αξιολόγηση για την κατάσταση στην Ελλάδα λήφθηκαν υπόψη οι θέσεις του Jenkins οι οποίες και έγιναν δεκτές από το State Department. Σε έγγραφο του, ο McGhee προς τον Deputy Director of Mutual Defense Assistance (Ohly),⁵²³ έκρινε απαραίτητη την άμεση τροποποίηση του προγράμματος για την Ελλάδα ώστε να επιτρέψει τον εξοπλισμό και χρηματοδότηση στρατεύματος 200.000 ανδρών (κινητοποιούμενου εντός επτά ημερών). Παράλληλα πρότεινε την εξέταση της δυνατότητας υποστήριξης επιπλέον 200.000 ανδρών επιστρατευόμενης δυνάμεως (προτάσεις Jenkins). Έκανε μάλιστα αναφορά για ταχεία ενίσχυση του Ελληνικού Στρατού με κατάλληλα μέσα (κυρίως άρματα μάχης, αντιαρματικά όπλα και αντιαρματικές νάρκες) για να αποκρούσει ενδεχόμενη τεθωρακισμένη επίθεση κράτους δορυφόρου της Μόσχας (Βουλγαρία). Ουσιαστικά ο McGhee αποδέχονταν πλήρως τις προτάσεις του Jenkins. Μια ανάλογη αμερικανική δέσμευση για παραπλήσια ενίσχυση των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων κάλυπτε πλήρως τις επιδιώξεις της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως δέλεαρ για μια νέα ενισχυμένη προσφορά, αυτή τη φορά και χερσαίων δυνάμεων, στο μέτωπο της Κορέας. Το μείζον πρόβλημα της ελληνικής άμυνας στη Βόρειο Ελλάδα δεν ήταν ποσοτικό αλλά ποιοτικό, καθώς υστερούσε σε μέσα αντιαρματικής άμυνας ενώ ο επίφοβος αντίπαλος, Βουλγαρία, είχε εξοπλιστεί με ικανό αριθμό σοβιετικών μέσων αρμάτων μάχης T-34.

Οι αμερικανικές εκτιμήσεις -παρά τις αισιόδοξες εκτιμήσεις του Van Fleet- θεωρούσαν την Ελλάδα εξαιρετικά ευάλωτη σε μια βουλγαρική τεθωρακισμένη επίθεση.⁵²⁴ Η διάθεση ικανού αριθμού αντιαρματικών μέσων στην Ελλάδα, στα

⁵²³ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum by the Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian and African Affairs (McGhee) to the Deputy Director of Mutual Defense Assistant (Ohly)*, August, 10, 1950, p 398-399.

⁵²⁴ Η αμερικανική εύλογη ανησυχία δεν περιοριζόταν στην Ελλάδα. Τα πολεμικά σχέδια των Αμερικανών προέβλεπαν, σε περίπτωση σοβιετικής συμβατικής επίθεσης, την κατάληψη του

πλαίσια του προγράμματος Mutual Defense Assistance (MDA), θα αναβάθμιζε σημαντικά τις αμυντικές δυνατότητες της. Ακόμη και το ενδεχόμενο μιας παρόμοιας αμερικανικής προσφοράς αμυντικού υλικού, καθιστούσε επιβεβλημένη την προσφορά ελληνικών χερσαίων δυνάμεων στην Κορέα. Ίσως καμία περιγραφή δεν δίνει τόσο έντονα την εξάρτηση του Ελληνικού Στρατού από την αμερικανική βοήθεια όσο η αναγραφόμενη στις αθηναϊκές εφημερίδες, είδηση της αγοράς από την αμερικανική κυβέρνηση ποσότητας 4.713.408 λιβρών βοείου και πρόβειου κρέατος από τη Βραζιλία και την Αργεντινή για να ικανοποιηθούν οι επισιτιστικές ανάγκες των Ελλήνων στρατιωτών.⁵²⁵

Το προαναφερθέν έγγραφο του State Department έκανε λόγο για τη στρατηγική σημασία, όχι μόνο της Ελλάδος, αλλά ειδικά της Μακεδονίας και της Θράκης, καθώς ενδεχόμενος έλεγχος της Βορείου Ελλάδος θα απομόνωνε την Γιουγκοσλαβία, τα Στενά θα κινδύνευαν και η Σοβιετική Ένωση θα είχε πλέον πρόσβαση στη Μεσόγειο. Επιπλέον τόνιζε τις σημαντικές ψυχολογικές συνέπειες μιας ενδεχόμενης ελληνικής κατάρρευσης καθώς μετά από μακροχρόνια ενίσχυση και αγώνες η χώρα είχε καταστεί -όπως και η Κορέα -σύμβολο της δυτικής αποφασιστικότητας να αναχαιτιστεί η κομμουνιστική επεκτατικότητα. Αξίζει να σημειωθεί ότι αναφορά γίνονταν και στη στρατηγικής σημασίας σύμπραξη των δυνάμεων Ελλάδος-Τουρκίας-Γιουγκοσλαβίας (ονομαστικής δυνάμεως ενός εκατομμυρίου ανδρών) που θα έπρεπε να εξουδετερωθεί πριν από κάθε σοβιετική ενέργεια προς τη Δύση. Σε αντίθετη περίπτωση, τα νότα μιας τέτοιας ενέργειας θα ήταν εκτεθειμένα σε μια δυτική αντεπίθεση από τη βαλκανική χερσόνησο.⁵²⁶ Η ανάγκη προσέλκυσης της Γιουγκοσλαβίας στο δυτικό στρατόπεδο είχε καταστεί από το 1948 (εποχή ρήξης Tito-Stalin), βασική επιδίωξη της αμερικανικής πολιτικής με κύριο αποδέκτη των πιέσεων την ελληνική κυβέρνηση για υιοθέτηση περισσότερο

μεγαλύτερου μέρους της ηπειρωτικής Ευρώπης, συμπεριλαμβανομένων των Βαλκανίων και σημαντικού τμήματος της Μέσης Ανατολής. Η συμμαχική αντίδραση θα απαιτούσε μια τεράστια κινητοποίηση, ικανό χρονικό διάστημα και η επιθετική επιστροφή θα λάμβανε χώρα στο υπόδειγμα του Β' παγκοσμίου Πολέμου. Για τα αμερικανικά πολεμικά σχέδια βλέπε στο Ross T. Steven, *American War Plans 1945-1950*, (Garland, New York, 1988).

⁵²⁵ Εφημερίδα Εμπρός, *Κρέατα δια τον Ελληνικόν Στρατόν*, 02 Αυγούστου 1950, σελ. 4.

⁵²⁶ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum by the Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian and African Affairs (McGhee) to the Deputy Director of Mutual Defense Assistant (Ohly)*, August, 10, 1950, p 399: «So long as Yugoslavia and Greece remain outside the Iron Curtain, a potential anti-Soviet military force of a least a million men (exclusive of the Turks) will remain in the Balkans. In the event of an attack against Western Europe, this force would have to be neutralized by the Soviets in order to deny a possible avenue of approach through the Balkans to the Western powers. »

ευέλικτης στάσης στα συχνά απαράδεκτα γιουγκοσλαβικά αιτήματα. Η άνοδος της κυβέρνησης Πλαστήρα, τον Απρίλιο του 1950, είχε συνδυαστεί με αισιόδοξες αμερικανικές προβλέψεις για ταχύτατη ελληνογιουγκοσλαβική προσέγγιση, που όμως δεν ευοδώθηκαν λόγω των δικαιολογημένων ελληνικών αντιδράσεων σε άκαιρες και άκομπες ανακινήσεις του θέματος της «μακεδονικής μειονότητας» από το Βελιγράδι.

Ο Στεφανίδης, για το θέμα αυτό παρατηρεί:⁵²⁷

«Αυτό που τις ενδιέφερε (ΗΠΑ-Βρετανία) κυρίως ήταν η ταχύτερη δυνατή εξομάλυνση των σχέσεων (της Ελλάδος) με τη Γιουγκοσλαβία, και χαρακτήρισαν τη διακοπή των συνομιλιών (με ελληνική απόφαση διακοπή των ελληνογιουγκοσλαβικών τον Μάιο του 1950) ως ακραία αντίδραση. Μετά την έκρηξη του πολέμου στην Κορέα και την επιδείνωση του διεθνούς κλίματος, Ουάσιγκτον και Λονδίνο παρενέβησαν με μεγαλύτερη επιμονή τόσο προς την Αθήνα όσο και προς το Βελιγράδι για την άρση του αδιεξόδου. Παρ' όλα αυτά, η κυβέρνηση Πλαστήρα επέμενε στην άρση των λόγων που είχαν οδηγήσει στη διακοπή του διαλόγου. Το Βελιγράδι, αν και συμφωνούσε τώρα ότι το Μακεδονικό δεν έπρεπε να σταθεί εμπόδιο στην αποκατάσταση των σχέσεων με την Ελλάδα, αρνούνταν να προσυπογράψει κοινή διακήρυξη, όπως ζητούσε η ελληνική πλευρά, σύμφωνα με την οποία οι δύο χώρες θα αναλάμβαναν να μην αναμειγνύονται σε εσωτερικά ζητήματα η μια της άλλης. Η εμμονή του Πλαστήρα και του Υφυπουργού Εξωτερικών Πολίτη στον όρο αυτό προκάλεσε την έντονη δυσαρέσκεια των Αμερικανών και συνέβαλε στην ανατροπή της κυβέρνησης, τον Αύγουστο του 1950».

Η παράθεση του ανωτέρου κειμένου αφενός περιγράφει τη διεθνή κατάσταση στη Βαλκανική χερσόνησο το 1950 και τις επιδιώξεις των Αγγλοαμερικανών αλλά αφετέρου εξασθενίζει τυχόν αναφορές στην υπόθεση ότι η πτώση της κυβερνήσεως Πλαστήρα υπήρξε αποτέλεσμα της άρνησης της να διαθέσει χερσαίες δυνάμεις στην Κορέα.

Εν τω μεταξύ, οι Αμερικανοί, προ της κρίσιμης καταστάσεως στο μέτωπο της Κορέας και της ανάγκης στρατιωτικών ενισχύσεων, είχαν αποφασίσει να

⁵²⁷ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000) σελ 244.

χρησιμοποιούσουν και το όπλο της οικονομικής απειλής κατά των χωρών εκείνων που θα αρνούνταν να συμμετάσχουν ενεργά προς υποστήριξη των αποφάσεων των Ηνωμένων Εθνών για αντιμετώπιση κομμουνιστικών ενεργειών.⁵²⁸ Σχετική απόφαση της Αμερικανικής Γερουσίας, που αποσκοπούσε στην ενάσκηση πίεσης επί των δυτικών πρωτευσουσών, εξουσιοδοτούσε τον Πρόεδρο να περικόπτει τα κονδύλια της αμερικανικής βοήθειας αναλόγως της στάσεως των χωρών έναντι των αποφάσεων των Ηνωμένων Εθνών (ουδέποτε χρησιμοποιήθηκε η δυνατότητα αυτή).

Η τουρκική επίσημη αίτηση εισδοχής στην Ατλαντική Συμμαχία είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση δημοσιευμάτων στον αθηναϊκό τύπο που θεωρούσαν επικείμενη πλέον την ταυτόχρονη ένταξη Αθηνών και Άγκυρας, λόγω των συνεπειών του πολέμου της Κορέας και της ανάγκης ενίσχυσης της δυτικής άμυνας. Τα δημοσιεύματα βασίζονταν σε ανταποκρίσεις από δυτικές πρωτεύουσες και έδιναν μια υπερβολικά απλουστευμένη εικόνα της πραγματικότητας. Ενδιαφέρουσα ήταν η επισήμανση της φιλοκυβερνητικής εφημερίδας «Ελευθερία» ότι ούτε το Κυβερνητικό ούτε το Υπουργικό Συμβούλιο είχαν συζητήσει μέχρι τότε -02 Αυγούστου- την περίπτωση υποβολής αίτησης της Ελλάδος για ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία.⁵²⁹ Ίδια επισήμανση και από την αντιπολιτευόμενη εφημερίδα «Εμπρός» με αναφορά στην προηγηθείσα έκφραση επιθυμίας του Τσαλδάρη, τέλη 1948, για ένταξη και της Ελλάδος στο υπό δημιουργία τότε Ατλαντικό Σύμφωνο. Οι ανταποκρίσεις τόνιζαν ότι την τουρκική αίτηση θα υποστήριζε και η πρόσφατη προσφορά τουρκικής στρατιωτικής δυνάμεως στην Κορέα που αποτελούσε και την πρώτη έμπρακτη εκδήλωση της Άγκυρας υπέρ των Δυτικών Συμμάχων.⁵³⁰ Καμία ανάλογη συσχέτιση δεν γίνονταν για την ελληνική συνεισφορά αλλά ούτε και ετίθετο το ερώτημα της υιοθέτησης ανάλογης ελληνικής στάσης για προσφορά και χερσαίων δυνάμεων. Τα δημοσιεύματα, όπως αποδείχθηκε, ορθά μιλούσαν, για το αλληλένδετο των δύο χωρών σε θέματα ασφάλειας, για το δυτικό ενδιαφέρον για την ακεραιότητα τους και για την ενταξιακή τους πορεία. Η φιλοκυβερνητική «Ελευθερία» επανήλθε την επομένη και κατηγορούσε την υφέρπουσα κυβερνητική κρίση ως υπεύθυνη για την

⁵²⁸ Εφημερίδα Ελευθερία, *Θα Αποκλείεται του Σχεδίου Μάρσαλ Πάσα Χώρα Παραλείπονσα να Στείλει Στρατιωτικήν Βοήθειαν προς τον ΟΗΕ, αι Χθεςιναί Αποφάσεις της Αμερικανικής Γερουσίας*, 01 Αυγούστου 1950, σελ. 4.

⁵²⁹ Εφημερίδα Ελευθερία, *Οι Ηνωμένοι Πολιτεία Προετοιμάζουν την Είσοδον της Ελλάδος και Τουρκίας εις το Ατλαντικόν, η Ελλάς δεν Υπέβαλε Εισέτι Αίτησιν*, 03 Αυγούστου 1950, σελ. 1.

⁵³⁰ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Τουρκία Ζητεί να Εισέλθῃ εις το Ατλαντικόν, Συζητείται και η Συμμετοχή της Ελλάδος, Ποίαί είναι αι Απόψεις της Αγγλίας και Αμερικής*, 03 Αυγούστου 1950, σελ. 6.

παθητική στάση της Ελλάδος στις συνομιλίες που λάμβαναν χώρα για την ενίσχυση της δυτικής άμυνας.⁵³¹

Διεθνές όμως ενδιαφέρον είχε προκαλέσει η νέα αίτηση εισδοχής της Τουρκίας που επιμελώς η Άγκυρα φρόντιζε να συνδέει με τη διάθεση της τουρκικής ταξιαρχίας στην Κορέα, προβάλλοντας την τελευταία όχι μόνο ως πράξη συμμόρφωσης με το Καταστατικό του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών αλλά και ως ένδειξη ενεργού συμπαρατάξης και «συμμαχικής» αλληλεγγύης. Η Ελληνική Πρεσβεία στο Λονδίνο ανέφερε σχετικά με τις πληροφορίες για την πρόσφατη αίτηση ένταξης της Άγκυρας στο Ατλαντικό Σύμφωνο ότι:

«η παρούσα διεθνής κατάσταση έκαμε ώστε η ιδέα της επεκτάσεως του Συμφώνου επί της Τουρκίας και Ελλάδος να έχει ήδη λάβει περισσότερο ή άλλοτε συγκεκριμένη μορφήν ότι δε ίσως μόνη η αναμονή θετικότερας τινός εκδηλώσεως των Αμερικανών να είναι η καθιστώσα επιφυλακτικούς τους εν Ευρώπη αρμοδίους.»⁵³²

Η εκτίμηση του Πρέσβη μας στο Λονδίνο (Μελάς), για τη βαρύτητα της αμερικανικής υποστήριξης καίτοι φαίνονταν υπερβολική τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή (θέρους 1950), αποδείχθηκε αληθής τον επόμενο χρόνο, όταν ενασκήθηκαν επιτυχώς πιέσεις στους υπόλοιπους συμμάχους τους οποίους και υποχρέωσε να συμμερισθούν την επιθυμία της Ουάσιγκτον για ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας. Λίγο νωρίτερα και η Ελληνική Πρεσβεία στο Παρίσι τηλεγραφούσε ότι ο γαλλικός τύπος αναφερόμενος στην τουρκική αίτηση παρατηρούσε ότι εισδοχή της Άγκυρας άνευ ταυτόχρονης ένταξης της Ελλάδος ήταν στρατηγικώς αδύνατη.⁵³³ Μια παρατήρηση που αποδείχθηκε ορθή όχι μόνο για το στρατιωτικό σκέλος της ένταξης αλλά κυρίως για το πολιτικό. Είναι γεγονός ότι η διεθνής κατάσταση (γεγονότα της Κορέας) και η νέα τουρκική αίτηση επανέφεραν στο προσκήνιο το θέμα της διεύρυνσης της Ατλαντικής Συμμαχίας προς τη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Η βρετανική εφημερίδα

⁵³¹ Εφημερίδα Ελευθερία, *Εις το Στρασβούργον θα Διεξαχθούν Προκαταρκτικά Συνομιλίας δια την Ένταξιν της Ελλάδος εις το Ατλαντικόν, η Κυβέρνησις δεν Έχει Λάβει Εισέτι Σχετικές Ενθαρρύνσεις υπό των Δυτικών*, 04 Αυγούστου 1950, σελ. 6.

⁵³² Τδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, *Τηλεγράφημα Ελληνικής Πρεσβείας Λονδίνου*, 02 Αυγούστου 1950.

⁵³³ Τδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, *Τηλεγράφημα Ελληνικής Πρεσβείας Παρισίων*, 24 Ιουλίου 1950.

Daily Telegram ανέγραφε: «επήλθε η κατάλληλη στιγμή λήψεως αποφάσεως για την ένταξη Τουρκίας και Ελλάδος.»⁵³⁴

Στο τύπο της 04ης Αυγούστου δημοσιεύθηκε δήλωση του Πλαστήρα, εξ αφορμής ερωτήσεως για το αν η Ελλάδα σκέπτονταν να πράξει όπως η Τουρκία και να ζητήσει την ένταξη της στο Ατλαντικό Σύμφωνο.⁵³⁵ Ο Πρωθυπουργός και Υπουργός Εξωτερικών αρκέστηκε να δηλώσει ότι η κυβέρνηση παρακολουθούσε με προσοχή το θέμα και ότι δεν θα παρέλειπε να προβεί στις απαραίτητες εκείνες ενέργειες και σε συνέχεια των προσπαθειών που κατέβαλαν οι προηγούμενες κυβερνήσεις. Ο Πλαστήρας συμπλήρωσε ότι εδόθησαν οι κατάλληλες οδηγίες στον ευρισκόμενο στο εξωτερικό, Υφυπουργό Ιωάννη Πολίτη. Ο Αρχιστράτηγος ερωτηθείς από δημοσιογράφους, με την ολοκλήρωση της περιόδου του σε στρατιωτικές μονάδες της Βορείου Ελλάδος, για τη συμμετοχή της Ελλάδος στο Ατλαντικό Σύμφωνο απήντησε:⁵³⁶

«θα ήτο ευκαίον. Η συμμετοχή εις οποιονδήποτε Σύμφωνο Ασφαλείας πρέπει να επιδιωχθεί. Αλλά και αν δεν συμβή τοιούτον τι, εις περίπτωσιν γενικότερης περιπλοκής δεν θα είμεθα μόνοι έστω και αν δεν έχουμεν εισέλθει εις ένα οιοδήποτε συλλογικόν σύμφωνον».

Η τελευταία τοποθέτηση του Στρατάρχη αφενός εξυπηρετούσε τις πολιτικές σκοπιμότητες ευρείας επιλογής λύσεων για εξασφάλιση των επιζητούμενων εγγυήσεων ασφαλείας και αφετέρου έσωζε τα προσχήματα σε περίπτωση νέας απόρριψης μιας ενδεχόμενης ελληνικής πρότασης. Ο παλαίμαχος στρατηλάτης αντιλαμβάνονταν ότι η κατοχύρωση της ελληνικής ασφάλειας εξαρτάτο απολύτως από τους αμερικανικούς σχεδιασμούς και συμφέροντα. Είχε όμως διαπιστώσει ότι η Ουάσιγκτον -έστω και χωρίς την ύπαρξη εγγυητικών δεσμεύσεων- δεν είχε διστάσει να παραχωρήσει τεράστιες πιστώσεις για να εξασφαλίσει την παραμονή της χώρας μας στον «ελεύθερο κόσμο». Με αυτές τις σκέψεις μπορούμε να κατανοήσουμε τις σχετικές δηλώσεις του Αρχιστρατήγου για την ένταξη μας σε αμυντικά σύμφωνα. Ο

⁵³⁴ Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, *Τηλεγράφημα 3708 Ελληνικής Πρεσβείας Λονδίνου*, 04 Αυγούστου 1950.

⁵³⁵ Εφημερίδα Εμπρός, *Το Ατλαντικόν Σύμφωνον Η Ελλάς και η Τουρκία, τι λέγει ο κ. Πλαστήρας*, 04 Αυγούστου 1950, σελ. 6.

⁵³⁶ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Κορέα δεν Δημιουργεί Κινδύνους δια την Ελλάδα Τονίζει ο κ. Αλεξ. Παπάγος, Ουδεμία Ένδειξις Υπάρχει ότι Απειλείται η Ειρήνη και η Ασφάλεια της Ελλάδος, Δεν θα Πολιτευθεί ο Αρχιστράτηγος Ενώσω Ηγείται του Στρατού*, 05 Αυγούστου 1950, σελ. 1.

Παπάγος, στη συνέντευξη του, εμφανίστηκε απόλυτα καθησυχαστικός για τα γενικότερα ζητήματα ασφαλείας, στο ίδιο μήκος κύματος και οι αντίστοιχες δηλώσεις του Υπουργού Άμυνας. Ο Στρατάρχης υποβάθμισε τις πληροφορίες για ασυνήθιστες κινήσεις βουλγαρικών τμημάτων στη μεθόριο, τονίζοντας για άλλη μια φορά την υψηλή μαχητικότητα των Ενόπλων Δυνάμεων.

Η ενασχόληση του ελληνικού τύπου με τα θέματα των επιζητούμενων εγγυήσεων ασφαλείας και ειδικά για την ενδεχόμενη ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία, συνεχίστηκε όλο το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου. Ο Έλληνας Μόνιμος Υφυπουργός Εξωτερικών μαζί με τον Τούρκο Υπουργό Εξωτερικών, βρέθηκαν στο Συμβούλιο της Ευρώπης (Σύνοδος των Υπουργών Εξωτερικών του Συμβουλίου) στο Στρασβούργο όπου ξεχωριστά εξέφρασαν στο Γάλλο ομόλογο τους Schuman, την επιθυμία ένταξης των χωρών τους στην Ατλαντική Συμμαχία. Ταυτόχρονα προχώρησαν και σε βολιδοσκοπήσεις για τη στάση άλλων ευρωπαϊκών χωρών στα αιτήματά τους.⁵³⁷ Κατά την επιστροφή του στην Αθήνα, 09 Αυγούστου, ο Πολίτης δήλωσε σχετικά με το διατυμπανιζόμενο από τον τύπο αίτημα εισδοχής της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία:⁵³⁸

«Η Επιτροπή των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης δεν είναι ο αρμόδιος οργανισμός δια να δεχθεί αιτήσεις προσχωρήσεως εις πολιτικά σύμφωνα, ούτε συζητούνται ενώπιον της τοιαύτα ζητήματα. Συνεπώς η πληροφορία περί υποβολής αιτήσεως εισδοχής είναι ανακριβής». Ο Πολίτης συμπλήρωσε εν συνεχεία: « Εις το περιθώριον των συνεδριάσεων της Επιτροπής των Υπουργών και επ' ευκαιρία της συναντήσεως μου με τους Υπουργούς Εξωτερικών των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, είχα μετ' αυτών συνομιλίας εφ' όλων των πολιτικών θεμάτων.»

Η ένταξη της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία υποστηρίζονταν από όλα τα αστικά πολιτικά κόμματα της Ελλάδος και θετικές ήταν και οι δηλώσεις του Τσαλδάρη στο Παρίσι στις 05 Αυγούστου. Παρά τη σύγκλιση των απόψεων των πολιτικών κομμάτων στο θέμα της ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία, στα υπόλοιπα ζητήματα υπήρχε μεγάλη διάσταση απόψεων όχι μόνο μεταξύ κυβέρνησης και

⁵³⁷ Εφημερίδα Ελευθερία, *Οι κ.κ Πολίτης-Κιουπρολού Ανακοίνωσαν εις τον κ. Σουμάν ότι η Ελλάς και η Τουρκία Επιθυμούν να Μετάσχουν του Ατλαντικού, αι Εργασίαι της Διασκέψεως του Στρασβούργου*, 06 Αυγούστου 1950, σελ. 6.

⁵³⁸ Εφημερίδα Ελευθερία, *Βολιδοσκοπήσεις του κ. Πολίτη δια την Είσοδον της Ελλάδος εις τον Ατλαντικόν, δεν Τίθεται Εισέτι Επισήμως το Ζήτημα*, 10 Αυγούστου 1950, σελ. 6.

αντιπολίτευσης αλλά και μεταξύ των κομμάτων που αποτελούσαν τη συγκυβέρνηση. Τον Αύγουστο και ενώ το θέμα των «μέτρων επιείκειας» είχε υποχωρήσει, με την ουσιαστική αναδίπλωση της ΕΠΕΚ και τον επακόλουθο περιορισμό των σχετικών νομοσχεδίων, δύο νέα ζητήματα προέκυψαν για να απειλήσουν την κυβερνητική σταθερότητα. Το πρώτο, συναφές με τα «μέτρα επιείκειας», αφορούσε τη δίκη 61 μελών της οργάνωσης «Αυτοάμυνας» του ΚΚΕ. Η απόφαση του Εκτάκτου Στρατοδικείου Αθηνών, 10 Αυγούστου, καταδίκασε στην εσχάτη των ποινών 12 μέλη της οργάνωσης και τους υπόλοιπους σε πολυετείς ποινές. Ο Πλαστήρας, έχοντας τοποθετηθεί από την ανάληψη της εξουσίας κατά της θανατικής ποινής, ζήτησε να μην εκτελεστούν οι θανατικές καταδίκες. Επακολούθησε ένταση στην κυβέρνηση καθώς ο Βενιζέλος αντιτάχθηκε στην απόφαση αυτή απειλώντας να αποσύρει την υποστήριξη του. Τελικά επήλθε στο υπουργικό συμβούλιο συμβιβασμός και η τύχη των καταδικασθέντων σε θάνατο παραπέμφθηκε στο Συμβούλιο Χαρίτων.⁵³⁹ Ο Γιάννης Στεφανίδης παρατηρεί:⁵⁴⁰

«Με αφορμή τις θανατικές ποινές, τον (Πλαστήρα) εγκατέλειψαν σιγά-σιγά οι εταίροι του στον κυβερνητικό συνασπισμό. Το Κόμμα των Φιλελευθέρων ήταν απρόθυμο να στηρίζει την πολιτική της επιεικείας. Ακόμη και ο Παπανδρέου είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η απομάκρυνση του Πλαστήρα από την εξουσία θα εξυπηρετούσε τα “καλώς εννοούμενα συμφέροντα της Ελλάδος”».

Ταυτόχρονα ένα ακόμη ζήτημα, φαινομενικά ασήμαντο, έθεσε σε κίνδυνο τις σχέσεις των τριών κομμάτων της συγκυβέρνησης. Ο Υπουργός Συντονισμού Τσουδερός αναχώρησε -08 Αυγούστου- για τις ΗΠΑ για να προωθήσει τις εξαγωγές ελληνικών καπνών. Τον ακολούθησε στις 12 Αυγούστου και ο Αντιπρόεδρος της κυβερνήσεως, Γεώργιος Παπανδρέου, επιδιώκοντας να επιτύχει την αμερικανική συναίνεση για χορήγηση πρόσθετων πιστώσεων οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας. Για την επίσκεψη αυτή είχαν διαφωνήσει οι αμερικανικοί παράγοντες που επιθυμούσαν οι διαπραγματεύσεις να διεξάγονται στην Αθήνα με την Πρεσβεία και τους αρμόδιους επικεφαλής των αμερικανικών αποστολών.⁵⁴¹ Ο Βενιζέλος

⁵³⁹ Σπύρος Λιναρδάτος, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, 1949-1952*, τόμος Α', (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ. 143.

⁵⁴⁰ Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις..Αθήνα, 1999) σελ. 127.

⁵⁴¹ FRUS, 1950, Vol V, *the Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State*, August, 18, 1950, p 399-401.

αντιτάχθηκε στο ταξίδι του Παπανδρέου δημιουργώντας μια νέα ενδοκυβερνητική κρίση. Οι ενδοκυβερνητικές κρίσεις αποτελούσαν πλέον το πρώτο θέμα της ειδησιογραφίας και το βασικό ερώτημα δεν ήταν η διατήρηση του κυβερνητικού συνασπισμού στην εξουσία αλλά η ημερομηνία της κατάρρευσης του. Ακόμη και οι φιλοκυβερνητικές εφημερίδες αναγνώριζαν αυτή την πραγματικότητα και έκαναν λόγο για επικείμενη πτώση της κεντρικής συγκυβέρνησης. Ενώ οι δύο προαναφερθείσες αιτίες τριβών, φάνηκε ότι ξεπεράστηκαν -έστω και προσωρινά- άπαντες εκτιμούσαν ότι το ξέσπασμα της επόμενης και μάλλον τελικής κρίσης, είχε απλά αναβληθεί μέχρι την επάνοδο του Τσουδερού και Παπανδρέου από τις ΗΠΑ.

Σε μια τέτοια κατάσταση πολιτικής αστάθειας και αβεβαιότητας και παρά την ύπαρξη στο τιμόνι του Υπουργείου Εξωτερικών του Μονίμου Υφυπουργού Πολίτη, ήταν αδύνατο για την τρικομματική κυβέρνηση Πλαστήρα να προωθήσει πρωτοβουλίες και να αρθρώσει σχεδιασμούς για την κατοχύρωση εγγυήσεων ασφαλείας για τη χώρα εκμεταλλευόμενη και τις διεθνείς συγκυρίες ή ασκώντας πιέσεις προς τους παραδοσιακούς συμμάχους της. Ακόμη δύσκολα θα ανέμενε κανείς δεύτερες ελληνικές σκέψεις προσφοράς νέων δυνάμεων στην Κορέα -ανάλογες των τουρκικών- με επιδίωξη την ευνοϊκή κατάληξη ενός αιτήματος ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία από την παρούσα, σε αποσύνθεση κυβέρνηση. Εύγλωττα ο Στεφανίδης αναφέρει:⁵⁴²

«Όταν, στις 29 Ιουλίου 1950, η τουρκική κυβέρνηση υπέβαλε επισήμως αίτηση για ένταξη της χώρας στο NATO, η κυβέρνηση του Νικολάου Πλαστήρα έπνεε τα λοίσθια. Οι διαδοχικές κυβερνήσεις συνασπισμού που σχημάτισε ο Σοφόκλης Βενιζέλος, περιορίστηκαν να υιοθετήσουν στάση αναμονής. Έτσι, το μέγα κεφάλαιο της ασφαλείας της χώρας εξελίχθηκε σε μεγάλο βαθμό σύμφωνα με τις επιλογές της Ουάσιγκτον και τις πρωτοβουλίες της Άγκυρας».

Παρά τις δυσλειτουργίες του κυβερνητικού σχήματος, οι διπλωματικές μας αποστολές συνέχιζαν να παρακολουθούν τις εξελίξεις στα θέματα της Κορέας και ειδικά τις προσφορές των άλλων χωρών, ενημερώνοντας την Αθήνα για κάθε εξέλιξη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον συγκέντρωναν οι πληροφορίες σχετικά με την τουρκική

⁵⁴² Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 1999), σελ 239-240.

προσφορά της ταξιαρχίας. Στις 12 Αυγούστου, η Πρεσβεία μας στην Ουάσιγκτον τηλεγράφησε ότι σε προσωπική εμπιστευτική συνομιλία μεταξύ του Τούρκου Ακολούθου Άμυνας και του δικού μας Αεροπορικού Ακολούθου, ο πρώτος εκμυστηρεύτηκε ότι η προσφερθείσα ταξιαρχία, καίτοι ικανοποίησε την Ουάσιγκτον, εντούτοις δεν θα γίνονταν αποδεκτή από τις ΗΠΑ καθώς τα τουρκικά στρατεύματα έπρεπε να παραμείνουν στις θέσεις τους για την προστασία των «ευρωπαϊκών εδαφών».⁵⁴³ Η πληροφορία αυτή διαβιβάστηκε στις 14 Αυγούστου από το Υπουργείο Εξωτερικών στην Πρεσβεία μας στην Άγκυρα για σχολιασμό και περισσότερες πληροφορίες.⁵⁴⁴ Η Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον ενημέρωσε επίσης για τη θετική αποδοχή που είχε στην αμερικανική κοινή γνώμη, σε εξέχοντες πολιτικούς και στον τύπο, η τουρκική προσφορά χερσαίων δυνάμεων.⁵⁴⁵ Το τηλεγράφημα έκανε λόγο για επαινετικό άρθρο των New York Times με τίτλο «το τουρκικό οχύρωμα» που αφού τόνιζε τη στρατηγική σημασία της χώρας, επαινούσε την προσφορά τουρκικής ταξιαρχίας στην Κορέα, συνηγορούσε για την τουρκική ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία και στην κάλυψη από την Άγκυρα θέσεως στο Συμβούλιο Ασφαλείας (ένα από τα 6 μη μόνιμα μέλη). Επίσης γνώριζε ότι η Αμερικανική Γερουσία είχε συμπεριλάβει τις δηλώσεις του τούρκου πρωθυπουργού Menderes (για την προσφορά δυνάμεων) στα επίσημα κείμενα της (Congressional Reports).

Η Πτώση της Κυβερνήσεως Πλαστήρα

Η πολυαναμενόμενη πτώση της κυβερνήσεως Πλαστήρα έλαβε χώρα τελικά στις 18 Αυγούστου με την υποβολή παραίτησης, κατόπιν της απόσυρσης των υπουργών του Φιλελευθέρου Κόμματος του Σοφοκλή Βενιζέλου. Προηγήθηκαν οι δηλώσεις του Πλαστήρα στη Τήνο (15 Αυγούστου) για τα «μέτρα επιείκειας» και την τοποθέτηση του υπέρ της κατάργησης της θανατικής ποινής.⁵⁴⁶ Ο Πρωθυπουργός ανέφερε ότι τα συγκυβερνώντα κόμματα δεν του επέτρεπαν να εφαρμόσει τις θέσεις του στα προαναφερθέντα αλληλένδετα θέματα. Οι δηλώσεις αυτές προκάλεσαν την

⁵⁴³ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση , τηλεγράφημα 10627, 12 Αυγούστου 1950.

⁵⁴⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία στην Άγκυρα, τηλεγράφημα 42791, 14 Αυγούστου 1950.

⁵⁴⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση , τηλεγράφημα 10599, 13 Αυγούστου 1950.

⁵⁴⁶ Η περίληψη των γεγονότων της πτώσεως της κυβερνήσεως Πλαστήρα και του σχηματισμού κυβέρνησης από το Σοφοκλή Βενιζέλο και την καταψήφιση της στις 07 Σεπτεμβρίου, βασίζονται και περιέχουν αποσπάσματα από το εμπειριστατικό έργο του Σπύρου Λιναρδάτου, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, 1949-1952*, τόμος Α', (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ. 144-150.

μήνι της αντιπολίτευσης και έδωσαν την ευκαιρία στο Σοφοκλή Βενιζέλο να αποσύρει την υποστήριξη του προς την κυβέρνηση μετά και σχετική απόφαση της κοινοβουλευτικής του ομάδος (17 Αυγούστου). Ο Πλαστήρας, επιστρέφοντας στην Αθήνα το πρωί της 18 Αυγούστου (μετά την Τήνο είχε μεταβεί στην Βόρειο Ελλάδα για εγκαίνια έργων εξηλεκτρισμού), συγκάλεσε σύσκεψη των βουλευτών της ΕΠΕΚ. Εν συνεχεία, συναντήθηκε με τον Επιτετραμμένο της Αμερικανικής Πρεσβείας, Minor.⁵⁴⁷ Το Υπουργικό Συμβούλιο, συνήλθε το μεσημέρι, της ίδιας ημέρας και στο οποίο δεν προσήλθαν οι φιλελεύθεροι υπουργοί οπότε και ανακοινώθηκε ότι η κυβέρνηση «παύει υφιστάμενη» αλλά η τυπική παραίτηση θα υποβάλλονταν μετά την επιστροφή των Παπανδρέου και Τσουδερού από τις ΗΠΑ. Τα Ανάκτορα όμως επιθυμούσαν την άμεση απομάκρυνση του Πλαστήρα και ο στρατηγός κλήθηκε αυθημερόν σε ακρόαση από τον Βασιλιά που επέστρεψε εσπευσμένα από τους Πεταλιούς όπου παραθέρριζε. Η ανακοίνωση από το Παλάτι ανέφερε ότι διαπιστώθηκε η ανάγκη, λόγω της διεθνούς καταστάσεως, να υπάρξει άμεση παραίτηση της κυβερνήσεως για να διευκολυνθεί η ταχεία λύση της κυβερνητικής κρίσεως.

Οι ενέργειες των Ανακτόρων αλλά και η ανταπόκριση του Βενιζέλου ήταν άμεσες και το ίδιο απόγευμα (18 Αυγούστου) ο αρχηγός του Κόμματος των Φιλελευθέρων έβγαине από τα Ανάκτορα έχοντας την εντολή σχηματισμού «κυβερνήσεως εθνικής συγκεντρώσεως». Η έκφραση αυτή υπονοούσε ένα ευρύ συνασπισμό των δεξιών και κεντρώων κομμάτων, λύση που επιλέγηκε και την περίοδο 1946-1949. Η πρόθεση αυτή της κυβερνητικής συνεργασίας με το Λαϊκό Κόμμα, προκάλεσε αντιδράσεις στο εσωτερικό του κόμματος των Φιλελευθέρων. Ο Βενιζέλος, προ των αντιδράσεων, ζήτησε και πήρε από τον Βασιλιά ανανέωση της εντολής, με ευρύτερο δικαίωμα να σχηματίσει ομοιογενή κυβέρνηση των Φιλελευθέρων ή και άλλων κομμάτων του Κέντρου. Το πρώτο κλιμάκιο της κυβέρνησης Βενιζέλου ορκίστηκε στις 21 Αυγούστου και το δεύτερο στις 28 Αυγούστου, με την επιστροφή του Παπανδρέου που υποσχέθηκε να δώσει ψήφο

⁵⁴⁷ Ο Minor αμέσως μετά τον Πλαστήρα συναντήθηκε με τον σύμβουλο του Βασιλιά, Αριστείδη Μεταξά και την επομένη με τον Σοφοκλή Βενιζέλο. Ο Μεταξάς ανέφερε ως βέλτιστη λύση, το σχηματισμό μιας ευρείας συμμετοχής κεντροδεξιάς κυβέρνησης υπό τον Βενιζέλο ή άλλη κοινοβουλευτική προσωπικότητα, αποφεύγοντας καταφυγή στη «λύση Παπάγου» ή σε εκλογές. Σύμφωνα με το υπόμνημα που απέστειλε στον Acheson, απέφυγε να πάρει θέση για το θέμα της διενέργειας ή μη εκλογών και τόνισε σε όλους τους συνομιλητές του την ανάγκη τήρησης των συνταγματικών διαδικασιών και την ελπίδα της σύντομης υπέρβασης της κρίσεως. FRUS, 1950, Vol V, *the Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State*, August, 18, 1950, p 399-400.

εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση. Το κυβερνητικό σχήμα ολοκληρώθηκε στις 04 Σεπτεμβρίου αλλά δεν επέζησε πάνω από 10 ημέρες. Πρωθυπουργός και Υπουργός Εξωτερικών, ο Σοφοκλής Βενιζέλος, Αντιπρόεδρος ο Γεώργιος Παπανδρέου, Υπουργός Αμύνης ο Κωνσταντίνος Ρέντης και οι Λ. Λαμπριανίδης, Μαλαμίδας και Α. Βγενόπουλος υφυπουργοί Στρατιωτικών, Ναυτικών και Αεροπορίας αντίστοιχα. Ταυτόχρονα με την ορκωμοσία του πρώτου κλιμακίου, υπήρξε και μια πρόταση του Τσαλδάρη για συγκυβέρνηση Λαϊκών-Φιλελευθέρων και άλλων μικρότερων ομάδων με υπηρεσιακό πρωθυπουργό τον Παπάγο. Η πρόταση έγινε αποδεκτή από τον Βενιζέλο με την προϋπόθεση της αποδοχής της και από τον Παπάγο που θα διατηρούσε και την αρχιστρατηγία. Ακολούθησαν διαβουλεύσεις μεταξύ των Ανακτόρων, Βενιζέλου, Τσαλδάρη και Παπάγου. Ο τελευταίος τελικά αρνήθηκε, πιθανόν αντιλαμβανόμενος ότι Ανάκτορα και πολιτικοί αρχηγοί επιζητούσαν ένα πειθήνιο όργανο τους διατηρώντας τα δικά τους πολιτικά σχέδια. Η άρνηση αυτή προκάλεσε την πρώτη σοβαρή όξυνση των σχέσεων των Ανακτόρων με τον Στρατάρχη. Τελικά η κυβέρνηση Βενιζέλου-Παπανδρέου, στις 07 Σεπτεμβρίου, παρουσιάστηκε και ανέπτυξε τις προγραμματικές δηλώσεις στη Βουλή. Η συζήτηση ολοκληρώθηκε στις 09 Σεπτεμβρίου με την καταψήφιση της κυβέρνησης (ψήφοι υπέρ 103, κατά 124) όπως είχε διαφανεί καθώς η ΕΠΕΚ υπαναχώρησε και αποφάσισε να αρνηθεί την ψήφο εμπιστοσύνης (04 Σεπτεμβρίου). Ο Βενιζέλος υπέβαλε την παραίτηση της κυβερνήσεως του στον Βασιλιά, την επομένη και εισηγήθηκε τη διενέργεια εκλογών, πρόταση που ο Παύλος επιφυλάχτηκε να εξετάσει.⁵⁴⁸ Η ολιγοήμερη κυβέρνηση των Βενιζέλου-Παπανδρέου είχε προλάβει, στο σύντομο βίο της, στις 01 Σεπτεμβρίου, να ανακοινώσει την προσφορά μιας ελληνικής ταξιαρχίας στον αγώνα των Ηνωμένων Εθνών στην Κορέα.

Ενδιαφέρουσες και αποκαλυπτικές για τις τάσεις της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής έναντι της Ελλάδος ήταν οι κατευθύνσεις που απέστειλε ο Acheson στον Minor, μια μόλις ημέρα μετά το υπόμνημα του τελευταίου για ενημέρωση επί των εξελίξεων.⁵⁴⁹ Το Υπουργείο Εξωτερικών επιδοκίμαζε τους βασικούς άξονες που έθετε η Πρεσβεία για τήρηση των συνταγματικών διαδικασιών και εκτιμούσε ως μάλλον λειτουργική μια κεντροδεξιά κυβέρνηση, όπως επιζητούσε ο Μεταξάς στη συνομιλία του με τον Minor. Δεν έβλεπε πιθανή, αλλά ούτε και

⁵⁴⁸ Γρηγόριος Δάφνης, *Σοφοκλής Ελευθέριος Βενιζέλος*, (Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα 1970), σελ. 475.

⁵⁴⁹ FRUS, 1950, Vol V, *the Secretary of State to the Greek Embassy*, August, 19, 1950, p 401-402.

επιθυμούσε μια νέα κυβέρνηση υπό τον Πλαστήρα. Εκτιμούσε ότι αν νέες εκλογές λάμβαναν χώρα, θα έπρεπε να χρησιμοποιηθεί η επιρροή της Πρεσβείας για την υιοθέτηση πλειοψηφικού εκλογικού συστήματος, ικανού να δώσει σταθερή διακυβέρνηση. Επί του παρόντος θεωρούσε προτιμότερη την παραμονή του Παπάγου στην αρχιστρατηγία και την μη εμπλοκή του με την πολιτική. Αν όμως λαμβάνονταν μια τέτοια απόφαση η κάθοδος θα έπρεπε να «νομιμοποιηθεί» μέσω της εκλογικής διαδικασίας. Καίτοι επισήμανε μια χαλαρότητα στα μέτρα ασφαλείας της κυβέρνησης του Πλαστήρα, αναγνώριζε ότι η πολιτική συμφιλίωσης που είχε ακολουθήσει είχε απήχηση στον ελληνικό λαό και έπρεπε να συνεχιστεί με την παράλληλη επαγρύπνηση για ενδεχόμενη επανεμφάνιση κομμουνιστικών στοιχείων. Ο Acheson τόνιζε ότι ήταν σημαντικό η Ελλάδα να συνεχίσει να κινείται εντός των συνταγματικών και δημοκρατικών αρχών, η υπεράσπιση των οποίων αποτελούσε δέσμευση των ΗΠΑ και των ελευθέρων κρατών. Οποιαδήποτε εκτροπή από τις αρχές αυτές -υπονοώντας μια κυβέρνηση Παπάγου εκτός συνταγματικών διαδικασιών- δεν θα ήταν επιθυμητή και δεν θα έπρεπε να υποεκτιμάται η προπαγάνδα της Cominform αλλά ούτε και η επιρροή αριστερών φιλελεύθερων ιδεών στην αμερικανική κοινή γνώμη. Στην επίσημη αλληλογραφία εξακολουθούσε να μη γίνεται ουδεμία μνεία σε ελληνική συμμετοχή χερσαίων δυνάμεων στην Κορέα.

Οι ΗΠΑ Ζητούν τη Διάθεση Χερσαίων Ελληνικών Δυνάμεων

Αναφορά σε αιτήματα ή επιθυμία των Αμερικανών για προσφορά ελληνικών χερσαίων δυνάμεων στο μέτωπο της Κορέας δεν εμφανίζεται στις στήλες των ελληνικών εφημερίδων μέχρι το τέλος Αυγούστου. Αντίστοιχη αλληλογραφία δεν υπάρχει και στα αρχεία του State Department για Ελλάδα και Κορέα (FRUS, Volume V και VII, 1950) τον Αύγουστο του 1950. Μόνο η Πρεσβεία μας στην Ουάσιγκτον είχε προωθήσει αναφορές του Πρέσβη και του Ακολούθου Άμυνας για ανεπίσημες συζητήσεις με αμερικανούς παράγοντες που έδειχναν απογοήτευση για τη μη προσφορά -έστω και συμβολική χερσαίων δυνάμεων- από την χώρα μας. Βέβαια η τουρκική προσφορά μιας ολόκληρης ταξιαρχίας, 4.500 ανδρών, στις 25 Ιουλίου, δημιούργησε θετικές εντυπώσεις για την Άγκυρα και ταυτόχρονα εμφάνιζε την ελληνική προσφορά των 6 αεροσκαφών καταφανώς υποδεέστερη της γείτονος, ίσως και «ανεπαρκή». Στα όμματα της αμερικανικής κοινής γνώμης, αλλά και αρκετών πολιτικών παραγόντων των ΗΠΑ, οι δύο χώρες, είχαν εξίσου ωφεληθεί από τη γενναιόδωρη αμερικανική βοήθεια του σχεδίου Marshal και του δόγματος «Truman»

και αναπόφευκτα η υπέρμετρη προσφορά μιας εξ αυτών (Τουρκία) δημιουργούσε ανάλογες προσδοκίες και για την δεύτερη (Ελλάδα) ή ακόμη και αισθήματα απογοήτευσης έναντι της «αγνώμονος» χώρας. Η Πρεσβεία μας στην Ουάσιγκτον, αντιλαμβάνονταν καλύτερα το κλίμα αυτό και έτσι δικαιολογείται, η από τις αρχές Ιουλίου διακριτική προώθηση εκτιμήσεων και προτάσεων για συνεισφορά -έστω και συμβολικών- χερσαίων δυνάμεων, έχοντας μιλήσει και για τάγμα πεζικού.

Όπως προαναφέραμε, η χώρα μας είχε ενταχθεί, με έγγραφο του State Department (25 Ιουλίου) στον πίνακα των χωρών εκείνων που η εκ μέρους τους αποστολή χερσαίων δυνάμεων μάλλον θα ήταν επιθυμητή, στην προσπάθεια διεθνούς κινητοποιήσεως, ακόμη και αν δεν κάλυπταν τα στρατιωτικά κριτήρια που έθετε το Πεντάγωνο.⁵⁵⁰ Το έγγραφο αυτό που εγκρίθηκε από τον Acheson, σίγουρα αποτέλεσε τον κατευθυντήριο οδηγό προς τις αρμόδιες υπηρεσίες του State Department και τις αμερικανικές διπλωματικές αποστολές για να κινηθούν προς τις αντίστοιχες πρωτεύουσες και να «πείσουν» τις κυβερνήσεις να συμμορφωθούν προς το αμερικανικό αίτημα.

Ανατρέχοντας στο Παράρτημα «Β» του παρόντος έργου (Προσφορές Κρατών στις Εκκλήσεις του ΟΗΕ) διαπιστώνουμε ότι 12 χώρες υπέβαλαν αρχικές ή βελτιωμένες συνεισφορές το διάστημα από 27 Ιουλίου έως 31 Δεκεμβρίου 1950. Από τις 16 χώρες που περιλάμβανε το έγγραφο του State Department, είχαν ήδη προσφέρει χερσαίες δυνάμεις οι 3 (Τουρκία, Νέα Ζηλανδία και Βρετανία) μέχρι την ημερομηνία σύνταξης του (25 Ιουλίου). Άλλες 12 προχώρησαν σε συνδρομές στο εν συνεχεία διάστημα και μέχρι το τέλος του έτους. Οι χώρες αυτές (κατά σειρά ημερολογιακής υποβολής συνεισφορών χερσαίων δυνάμεων) ήταν: Αυστραλία, Ινδία (χειρουργική ομάδα), Νότιος Αφρική (αεροπορικό σμήνος), Δανία (νοσοκομειακό πλοίο), Φιλιππίνες, Καναδάς, Γαλλία, Ελλάδα, Ολλανδία, Βέλγιο, Αιθιοπία και Κούβα (δεν υλοποιήθηκε τελικά). Από τις 12 αυτές χώρες που ανταποκρίθηκαν, οι 9 διέθεσαν χερσαίες μάχιμες δυνάμεις και οι υπόλοιπες 3 αεροπορικά μέσα ή υγειονομικά τμήματα. Μόνο 3 χώρες από τον πίνακα του State Department δεν ανταποκριθήκαν στο αμερικανικό αίτημα (Αργεντινή, Βραζιλία και Πακιστάν). Άρα η ελληνική βελτιωμένη προσφορά της 01 Σεπτεμβρίου δεν αποτελούσε εξαίρεση

⁵⁵⁰ FRUS, 1950, Vol VII, *The Deputy Under Secretary of State (Matthews) to the Special Assistant Secretary of Defense for Foreign Military Affairs and Assistance (Burns)*, July 25, 1950, p 473-474.

αλλά εντάσσονταν στη γενικότερη «συμμόρφωση» των κυβερνήσεων στις αμερικανικές, άμεσες ή έμμεσες, παραινήσεις-πίσεις.

Σε αυτές ακριβώς τις παραινήσεις αναφέρθηκε ο Μόνιμος Υφυπουργός Εξωτερικών Πολίτης σε εσωτερικό Υπηρεσιακό του Σημείωμα που ο ίδιος συνέταξε.⁵⁵¹ Το έγγραφο αυτό αποτελεί και τη μοναδική καταγεγραμμένη πηγή πληροφόρησης της αλλαγής στάσεως της αμερικανικής πλευράς ως προς το θέμα της συμμετοχής και ελληνικών στρατευμάτων στην Κορέα. Υπενθυμίζουμε, ότι με τα διαθέσιμα στοιχεία που έχουμε παραθέσει, οι αμερικανοί επικεφαλείς των αποστολών στην Ελλάδα είχαν δηλώσει την ικανοποίηση τους με την προσφορά των αεροσκαφών και είχαν αρχικά ταχθεί κατά διάθεσης στρατευμάτων καθώς κάτι τέτοιο θα εξασθενούσε την ελληνική άμυνα στον ευαίσθητο χώρο των Βαλκανίων. Παραθέτουμε το πλήρες κείμενο του Υπηρεσιακού Σημειώματος του Υφυπουργού:

«Ο κ. Αρχιστράτηγος μοι ανακοίνωσεν προ ημερών⁵⁵² ότι ο Αρχηγός της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής κ. Jenkins, επισκεφθείς αυτόν, τω ανακοίνωσεν ότι η Ουάσιγκτον είχε λόγους να επιθυμή την αποστολήν Ελληνικής Στρατιωτικής Μονάδος εις Κορέαν. Ο κ. Αρχιστράτηγος απήντησεν εις τον κ. Jenkins ότι τούτο είναι ζήτημα της Κυβερνήσεως, εις την οποίαν δεν θα παρέλειπε να αναφέρει το διάβημα του.

Μετά τινας ημέρας (16-8-50), επισκεφθείς με ο κ. Minor μοι επανέλαβε τα αυτά, προσθέσας ότι η αποστολή στρατιωτικής δυνάμεως εκ μέρους της Ελλάδος θα έδιδεν εις την Κυβέρνησιν των Ηνωμένων Πολιτειών εν επιχείρημα έναντι των άλλων χωρών, αι οποίαι ηδύναντο μεν να αποστείλωσι βοήθειαν, εφαινοντο όμως δυστροπούσαι προς τούτο.

Εις τον κ. Minor απάντησα ότι, όταν απεφασίσθη η αποστολή των εξ μεταφορικών αεροπλάνων, τούτο εγένετο κατόπιν συμβουλών δοθεισών ημίν τόσο υπό της ενταύθα Στρατιωτικής Αποστολής όσον και υπό της

⁵⁵¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Α.Π. IB/44143/A3/KOPEA, ΥΠΕΞ/Γραφείο Μονίμου Υφυπουργού, Σημείωμα, 23 Αυγούστου 1950.

⁵⁵² Η επίσκεψη του Jenkins στον Αρχιστράτηγο πρέπει να έλαβε χώρα μεταξύ Δευτέρας 07 Αυγούστου και Σαββάτου 12 Αυγούστου. Αυτό συνάγεται από την έκφραση του Πολίτη «Ο κ. Αρχιστράτηγος μοι ανακοίνωσεν προ ημερών...» σε συνδυασμό με τη στη δεύτερη παράγραφο αναγραφή «Μετά τινας ημέρας (16-8-50), επισκεφθείς με ο κ. Minor...». Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη ότι ο Παπάγος επέστρεψε από την περιοδεία του στη Βόρεια Ελλάδα τις βραδινές ώρες της 05 Αυγούστου και τις αργίες των Κυριακών και της 15 Αυγούστου, ως πιο πιθανή ημερομηνία της συνάντησης Παπάγου-Jenkins είναι η εβδομάδα 07 έως 12 Αυγούστου.

πρεσβείας των Ηνωμένων Πολιτειών, ότι είχε τότε αναγνωρισθή η ανάγκη όπως η Ελλάς διατηρήσει ανέπαφον την στρατιωτικήν της δύναμιν, η οποία ήτο απαραίτητος δια την αντιμετώπισιν της ρευστής εισέτι καταστάσεως εις τον Βαλκανικόν τομέαν. Η ανάγκη αυτή ανεγνωρίσθη, καθ'ας είχομεν έκτοτε πληροφορίας και υπό αρμοδιοτάτων εν Ουάσιγκτον κύκλων. Είναι αληθές ότι έκτοτε η πρεσβεία Ουάσιγκτον διεβίβασεν ημίν νεωτέρας απόψεις του πενταγώνου αι οποίαι συνέπιπτον προς τας ήδη υπ' αυτού ανακοινουμένας.⁵⁵³ Ωφειλον, πάντως, να είπω εις αυτόν εν πάση ειλικρινεία ότι μοι περιήλθεν εσχάτως πληροφορία καθ' ην η προσφορά της Τουρκίας περί αποστολής στρατιωτικής δυνάμεως εκ 4.500 ανδρών, καίτοι ενεποίησεν αρίστην εντύπωσιν εις τους στρατιωτικούς και πολιτικούς κύκλους της Ουάσιγκτον, δεν εγένετο, εν τούτοις, αποδεκτή με την δικαιολογίαν ότι αι στρατιωτικάί δυνάμεις της Τουρκίας θα έδει να παραμείνουν προς άμυναν του ευρωπαϊκού τομέως.⁵⁵⁴ Εάν η πληροφορία αυτή έχηται αληθείας, θα έδει να συμφωνήσει μετ' εμού ο κ. Minor ότι εδημιουργείτο μια διάκρισις μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδος, διάκρισις η οποία ήτο σε βάρος της τελευταίας και η οποία δυσκόλως θα ηδύνατο να εξηγηθή εις την ελληνικήν κοινήν γνώμην.

Ο κ. Minor μοι απήντησεν ότι, υπό την προϋπόθεσιν ότι η πληροφορία ήτο αληθής εδημιουργείτο όντως διάκρισις, η οποία όμως ήτο υπέρ τη Ελλάδος, διότι η προτίμησις των ελληνικών δυνάμεων εδικαιολογείτο εκ του γεγονότος ότι αύται ήσαν μαχιμώτεροι και πλέον εμπειροπόλεμοι των τουρκικών. Εις τούτο αντέτεινα ότι θα ηδυνάμην να δεχθώ την εξήγησιν ταύτην, εάν δια την αποποίησιν της τουρκικής προσφοράς δεν είχε δοθή η δικαιολογία ότι αι τουρκικαί δυνάμεις ήσαν απαραίτητοι δια την άμυναν του ευρωπαϊκού τομέως, διότι, κατ' αντιδιαστολήν, δημιουργείται η εντύπωσις ότι ο Ελληνικός Στρατός δεν κρίνεται απαραίτητος εις τον ευρωπαϊκόν τομέαν, ενώ είναι γνωστόν ότι εν σχέσει προς την Τουρκίαν η Ελλάς ευρίσκεται εις σημείον των Βαλκανίων

⁵⁵³ Αναφέρεται τα σχετικά τηλεγραφήματα της Ελληνικής Πρεσβείας της Ουάσιγκτον που έχουν παρατεθεί προηγουμένως.

⁵⁵⁴ Αναφέρεται στην πληροφορία εκ μέρους του Αεροπορικού μας Ακολουθού που διαβιβάστηκε από την Πρεσβεία μας στην Ουάσιγκτον χωρίς να έχει μπορέσει να επιβεβαιωθεί. Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 10627, 12 Αυγούστου 1950.

περισσότερον εκτεθειμένον και ότι ο κατ' αυτής κίνδυνος επιθέσεως εξακολουθεί να είναι πιθανός. Ο Αμερικανός Επιτετραμμένος μοι είπε τότε ότι τον εξένιζε η πληροφορία μου και ότι με παρακαλεί να αναμείνω επί τινάς ημέρας ίνα τω δοθή χρόνος δια να διευκρινίση τι πράγματι συμβαίνει.

Όντως την 22-8-1950 ο κ. Minor μοι ανακοίνωσεν ότι εξακρίβωσεν ότι η Αμερικανική Κυβέρνησις ου μόνο δεν απέκρουσε την τουρκικήν προσφοράν, αλλά και παρεκάλεσε την Τουρκικήν Κυβέρνησιν να αποστείλῃ την προαναφερθείσαν στρατιωτικὴν δύναμιν το ταχύτερον δυνατόν. Προσέθεσε δε ο κ. Minor ότι περί τούτου ἐξεδόθη ἐν Ουάσιγκτον επίσημος ανακοίνωσις. Το τελευταίον τούτο σημεῖον ἐζήτησα να εξακριβώσω τηλεγραφήσας σχετικῶς εἰς την Πρεσβείαν Ουάσιγκτον.

Σημειῶ ότι παρατηρεῖται τελευταίως ἐπιθυμία των Αμερικανῶν ἐπισήμων ὅπως ἡ ἀπάντησις μας ἐπὶ τῆς αἰτήσεως περί ἀποστολῆς στρατιωτικῶν δυνάμεων ἐπισπευσθῇ κατὰ το δυνατόν.» (Ἐν Αθήναις τῇ 23 Αὐγούστου 1950, ὁ Μόνιμος Ὑφυπουργός Ι. Πολίτης)

Τὴν ἡμέρα τῆς σύνταξης τοῦ Ὑπηρεσιακοῦ Σημειώματος ἀπὸ τον Ὑφυπουργό, τὸ Ὑπουργεῖο Εξωτερικῶν ἐκτιμώντας ὅτι ἡ ἀμερικανικὴ παραίνεσις θα εἶχε καὶ ἄλλα κράτη ἀποδέκτες ἀλλὰ καὶ γιὰ ἐξακριβώσει τὴν τύχη τῆς τουρκικῆς προσφοράς τηλεγράφησε πρὸς τὴ Μόνιμη Ἀντιπροσωπεΐα μας στα Ἡνωμένα Ἔθνη ζητώντας τὴν ἄμεση ἐνημέρωσις των Ἀθηνῶν γιὰ κάθε νέα προσφορά δυνάμεων ἢ ἀποδοχὴ τῆς.⁵⁵⁵ Ταυτόχρονα, ἡ Πρεσβεία μας στὴν Ουάσιγκτον, βασιζόμενη σὲ συνομιλίαι με προσωπικότητες των ΗΠΑ, ἐπανήλθε στὴ πρότασις ἐπανεξέτασις τῆς ἀποστολῆς ἐλληνικῶν χερσαίων δυνάμεων στὴν Κορέα.⁵⁵⁶ Τὸ Ὑπουργεῖο Εξωτερικῶν ἀντέδρασε στὴν ἐπαναφορὰ τῆς πρότασις ἐνημερώνοντας τὴν Πρεσβεία ὅτι τὸ θέμα διάθεσις περαιτέρω δυνάμεων ἐξετάζονταν ἀπὸ τὴ χώρα μας παρὰ τὶς δυσχέρειαι ποὺ ὑπάρχουν.⁵⁵⁷ Τονίσθηκε μάλιστα, γιὰ ἀνάλογη ἀπάντησις τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας πρὸς ἐπισείοντες τὸ θέμα τῆς ἐλληνικῆς συνδρομῆς ἀμερικανοῦς ἀξιωματοῦχος, ὅτι τὸ ζήτημα αὐτὸ δὲν εἶναι τόσο ἀπλὸ ὅσο ἐνδεχομένως παρουσιάζονταν στους

⁵⁵⁵ Ἀρχεῖα ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτικὴ Διεύθυνσις πρὸς τὴν Ἑλληνικὴ ΜΑ/ΟΗΕ, τηλεγράφημα 43517, 23 Αὐγούστου 1950.

⁵⁵⁶ Ἀρχεῖα ΥΠΕΞ, Ἑλληνικὴ Πρεσβεία στὴν Ουάσιγκτον πρὸς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτικὴ Διεύθυνσις, τηλεγράφημα 10600, 23 Αὐγούστου 1950.

⁵⁵⁷ Ἀρχεῖα ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτικὴ Διεύθυνσις πρὸς Ἑλληνικὴ Πρεσβεία στὴν Ουάσιγκτον, τηλεγράφημα 43801, 24 Αὐγούστου 1950.

συμμάχους μας καθώς η Ελλάδα είχε μόλις εξέλθει από δεκαετή πόλεμο. Επιπλέον ο ελληνικός λαός ήταν εξαντλημένος και η χώρα ευπαθής και κατά συνέπεια οι ενέργειες της Ελλάδος θα έπρεπε να είναι πολύ προσεκτικές. Το τηλεγράφημα από την Αθήνα τελείωνε λέγοντας ότι θα υπάρχει συνεχής ενημέρωση της Πρεσβείας. Η τελευταία θα έπρεπε συνεχώς να τονίζει τις δυσχέρειες αποστολής ελληνικών χερσαίων δυνάμεων. Ο Πολίτης, από Ουάσιγκτον επανήλθε, με νεώτερο τηλεγράφημα, αναφέροντας ότι τα αναγραφόμενα για επανεκτίμηση ανάγκης αποστολής ελληνικών στρατευμάτων αποτελούν δική του προσωπική εντύπωση⁵⁵⁸ για να δεχθεί επιβραβευτική απάντηση του προϊσταμένου του για την πρωτοβουλία διαβίβασης των απόψεων του.⁵⁵⁹

Στην αντίθετη κατεύθυνση ήταν όμως η από 18 Αυγούστου πληροφόρηση του Υπουργείου από τον Κύρου στη Νέα Υόρκη.⁵⁶⁰ Το τηλεγράφημα αναφέρονταν σε φιλική συνομιλία μεταξύ Κύρου και Austin κατά την οποία ο αμερικανός Μόνιμος Αντιπρόσωπος εκφράστηκε ικανοποιημένος για την ελληνική προσφορά των αεροσκαφών λέγοντας ότι η κατά ελάχιστον αποδυνάμωση του Ελληνικού Στρατού (λόγω αποστολής δυνάμεων στην Κορέα) θα προσέφερε «κακή» υπηρεσία προς τον Οργανισμό. Ο Austin μάλιστα, κατά την αγόρευση του στη Γενική Συνέλευση είχε μνημονεύσει επαινετικά την ελληνική συνδρομή. Το Υπουργείο Εξωτερικών διαβλέποντας τις αμερικανικές προθέσεις, ζήτησε από την Πρεσβεία μας στη Χάγη, (σημειωτέον ότι η Ολλανδία μιλούσε για πιθανή συνδρομή τμημάτων πεζικού αποτελούμενων αποκλειστικά από εθελοντές), τη διαβίβαση στοιχείων σχετικά με τις απαιτούμενες νομοθετικές ρυθμίσεις στις οποίες προχωρούσε ήδη η Ολλανδική κυβέρνηση.⁵⁶¹

Παρά τις αντικρουόμενες πληροφορίες, η τελευταία επικοινωνία του Πολίτη με τον Minor δεν άφηνε καμία αμφιβολία με την μεταστροφή της αμερικανικής πολιτικής και την επιθυμία αποστολής και ελληνικών χερσαίων στρατευμάτων στη Κορέα. Οι αρχικές ανησυχίες των τελευταίων ημερών του Ιουλίου, έγιναν

⁵⁵⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση , τηλεγράφημα 10668, 25 Αυγούστου 1950.

⁵⁵⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον, τηλεγράφημα 44062, 26 Αυγούστου 1950.

⁵⁶⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3616, 18 Αυγούστου 1950.

⁵⁶¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία στην Χάγη, τηλεγράφημα 43752, 24 Αυγούστου 1950.

εντονότερες το πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου και οι δύο επαφές με τον Αμερικανό Επιτετραμμένο, στις 16 και 22 Αυγούστου, αποσαφήνισαν πλήρως την εικόνα. Ο διεθνής τύπος επιβεβαίωνε την εικόνα αυτή δημοσιοποιώντας έκκληση του Αμερικανού Προέδρου για συνεισφορά όλων των κρατών-μελών του ΟΗΕ.⁵⁶²

Η Αθήνα σε Αμηχανία

Το πρόβλημα στην Ελλάδα ήταν ότι μετά τις 18 Αυγούστου δεν υπήρχε κυβέρνηση που να έχει λάβει την ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής, άρα και τη νομιμοποίηση για τη λήψη μιας ανάλογης σπουδαιότητας απόφασης. Η νέα κυβέρνηση Βενιζέλου, το πρώτο της κλιμάκιο, με τον ίδιο επικεφαλής στο Υπουργείο Εξωτερικών (και στο Αμύνης για λίγες ημέρες) ορκίστηκε στις 21 Αυγούστου. Παρά τις ιδιαίτερες γνώσεις και ικανότητες του Προέδρου της στα θέματα εξωτερικής πολιτικής, η κυβέρνηση είχε να αντιμετωπίσει πληθώρα προβλημάτων με κύρια επιδίωξη τη συγκρότηση ενός συνασπισμού ικανού να λάβει ψήφο εμπιστοσύνης τις προσεχείς ημέρες στη Βουλή. Θεωρούμε αυτονόητο ότι ο Πολίτης ενημέρωσε το Σοφοκλή Βενιζέλο και τον Αρχιστράτηγο (ήδη ενήμερος για το αμερικανικό αίτημα) για τη συνομιλία του με τον Minor και το αίτημα του τελευταίου για αποστολή χερσαίων δυνάμεων στην Κορέα. Πολύ πιθανόν είναι μάλιστα ο Πολίτης να είχε κατ' ιδίαν συζητήσει με τον Στρατάρχη τις δυνατότητες διάθεσης στρατευμάτων στην Κορέα. Μια ανάλογη επικοινωνία είχε λάβει χώρα μεταξύ των δύο ανδρών για την εξέταση της διάθεσης των αεροσκαφών. Για τις δύο παραπάνω υποθέσεις δεν διαθέτουμε έγκυρα στοιχεία επαλήθευσης βασισζόμενα σε μαρτυρίες ή έγγραφα.

Η ειδησιογραφία του τρίτου δεκαήμερου του Αυγούστου, παραθέτει αρκετές ευκαιρίες εθιμοτυπικής συνάντησης της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, με ταυτόχρονη παρουσία των Minor και Jenkins, που ενδεχομένως να έδιναν την ευκαιρία μιας ολιγόλεπτης προσωπικής συζήτησης του θέματος. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις τελετές παραλαβής-παράδοσης του Υπουργείου Αμύνης από Μανουηλίδη σε Βενιζέλο⁵⁶³ και από Βενιζέλο σε Ρέντη⁵⁶⁴ στις 26 και 30 Αυγούστου αντίστοιχα. Στους τελετουργικούς απολογισμούς των απερχομένων Υπουργών και

⁵⁶² Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο Τρούμαν Ζητά από όλα τα Ηνωμένα Έθνη Στρατόν δια την Κορέαν*, 25 Αυγούστου 1950, σελ. 1.

⁵⁶³ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο κ. Βενιζέλος Ανέλαβεν Χθες το Υπουργείον Αμύνης*, 26 Αυγούστου 1950, σελ. 5.

⁵⁶⁴ Εφημερίδα Εμπρός, *Οι Νέοι Υπουργοί Ανέλαβον Χθες τα Καθήκοντα των*, 30 Αυγούστου 1950, σελ. 5.

Υφυπουργών που δημοσιεύθηκαν στον τύπο, δεν υπήρξε καμία αναφορά στην ελληνική εμπλοκή την Κορέα. Άλλη μια συνάντηση Ελλήνων και Αμερικανών αξιωματούχων, συμπεριλαμβανομένων Jenkins και Παπάγου, έλαβε χώρα κατά την υποδοχή του 500ου πλοίου που αφίχθηκε στην Ελλάδα μεταφέροντας αμερικανικό στρατιωτικό υλικό για τις ελληνικές ένοπλες δυνάμεις από την εποχή ενάρξεως του «δόγματος Truman» το 1947.⁵⁶⁵ Αναμφίβολα αυτές οι τεράστιες ποσότητες πολεμικού υλικού σε συνδυασμό με τη θέληση της πλειονότητας του αστικού κόσμου της χώρας να υποστεί θυσίες, συνετέλεσαν στη συντριβή της κομμουνιστικής ανταρσίας. Τη σημασία αυτής της αμερικανικής συνδρομής γνώριζαν επακριβώς οι παριστάμενοι στην τελετή, Έλληνες και Αμερικανοί αξιωματούχοι, όπως επίσης αντιλαμβάνονταν ότι για ικανό ακόμη χρονικό διάστημα, η επιβίωση της Ελλάδος θα εξαρτάτο σε μεγάλο βαθμό, από τη συνέχιση της αμερικανικής στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας. Ειδικά οι Έλληνες στρατηγοί, με νωπές τις μνήμες της κομμουνιστικής εξέγερσης και τους κινδύνους κατάρρευσης του στρατεύματος μέχρι και τα μέσα του 1948, αισθάνονταν ευγνωμοσύνη προς το αμερικανικό έθνος και την κυβέρνηση Truman. Η ευγνωμοσύνη όμως αυτή και η διάθεση ανταπόδοσης με ενδεχόμενη προσφορά στρατευμάτων στην Κορέα, σίγουρα έρχονταν σε αντίθεση με τους, περισσότερο ή λιγότερο δικαιολογημένους, φόβους της επανάληψης της κομμουνιστικής εξέγερσης ή ακόμη χειρότερα μιας βουλγαρικής εισβολής. Η ανησυχία δεν προέρχονταν μόνο από την ενδεχόμενη μείωση της αριθμητικής δύναμης του στρατού με τη διάθεση μιας στρατιωτικής δυνάμεως, μεγέθους τάγματος έως και ταξιαρχίας, που σίγουρα δεν ανέτρεπε σε σημαντικό βαθμό την ισορροπία δυνάμεων στη Βαλκανική. Ο μεγαλύτερος, ίσως και ανομολόγητος φόβος της στρατιωτικής ηγεσίας, προέρχονταν από την πιθανότητα, η κίνηση αυτή να έδιδε το πρόσχημα στα όμορα κομμουνιστικά κράτη (κυρίως Βουλγαρία) -με την έγκριση της Μόσχας- να εξαπολύσουν μια μαζική στρατιωτική επίθεση κατά της χώρας. Σίγουρα, δεν είχε περάσει απαρατήρητη από τη στρατιωτική ηγεσία η είδηση ότι στις Φιλιππίνες, χώρα που στις 10 Αυγούστου απεφάσισε να διαθέσει δύναμη 5.000 ανδρών στην Κορέα, εντάθηκε ξαφνικά η δράση των κομμουνιστικών ανταρτικών ομάδων, με πρόσχημα την αντίδραση στη χειρονομία αυτή της Μανίλας.⁵⁶⁶

⁵⁶⁵ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Ελλάς Ευγνωμονεί τας Ηνωμένας Πολιτείας δια την Παρασχεθείσαν Στρατιωτικήν Βοήθειαν, Επ' Ευκαιρία του Κατάπλου του 500^{ου} Πλοίου, 17 Αυγούστου 1950*, σελ. 5.

⁵⁶⁶ Εφημερίδα Εμπρός, *Εξεράγγη Επανάστασις εις τας Φιλιππίνας Λόγω της Αποστολής Στρατού εις την Κορέαν, 27 Αυγούστου 1950*, σελ. 5.

Ενώ η νέα κυβέρνηση αγωνίζονταν να εξασφαλίσει την υποστήριξη ή τουλάχιστον την ανοχή των κομμάτων, προφανής ήταν πλέον η απαίτηση των Αμερικανών για διάθεση και χερσαίων δυνάμεων στην Κορέα. Ταυτόχρονα όμως δεν είχε υπάρξει επίσημη αποδοχή των 6 αεροσκαφών αλλά ούτε ενημέρωση για την τύχη της τουρκικής προσφοράς της ταξιαρχίας. Η κατάσταση γίνονταν ακόμη πιο πολύπλοκη, με βαρύνουσες οικονομικές συνέπειες, καθώς η Αμερικανική Αποστολή για τη Βοήθεια προς την Ελλάδα (American Mission for Aid to Greece-AMAG), με υπογραφή του Επιτετραμμένου Minor, διεμήνυσε στο Υπουργείο Εξωτερικών ότι η καθορισθείσα ημερήσια αποζημίωση για τα πληρώματα των αεροσκαφών που θα μετέβαιναν στην Κορέα ήταν υψηλή.⁵⁶⁷ Η AMAG προέτρεπε να υπάρξουν επαφές μεταξύ ΓΕΕΘΑ και AMAG για να καθοριστεί ένα αποδεκτό ύψος για την αποζημίωση των αεροπόρων. Σημειωτέον, ότι τα έξοδα της αποζημίωσης των πληρωμάτων βάρυναν τον κρατικό προϋπολογισμό, του Υπουργείου Αμύνης, επί του καταρτισμού και εκτέλεσης του οποίου η AMAG είχε βαρύνοντα λόγο καθόσον ο ισοσκελισμός του επιτυγχάνονταν με τις πιστώσεις της αμερικανικής βοήθειας. Την ίδια ημέρα, το Υπουργείο Εξωτερικών ενημέρωσε την Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον ότι τα αναγραφόμενα στο τηλεγράφημα 10627, περί μη αποδοχής της τουρκικής προσφοράς, δεν ίσχυαν και παράλληλα ζητούσε να πληροφορηθεί για την τύχη της ελληνικής συνδρομής των 6 αεροσκαφών.⁵⁶⁸ Συγχρόνως, με μήνυμα προς την Πρεσβεία της Άγκυρας ζητούσε περισσότερες λεπτομέρειες για την απάντηση στην τουρκική προσφορά της 25ης Ιουλίου και τις φήμες περί απόρριψής της.⁵⁶⁹ Η αποστολή μας στην Άγκυρα ενημέρωσε ότι η Αμερικανική Πρεσβεία δεν γνώριζε τίποτα περί μη αποδοχής της τουρκικής προσφοράς, πληροφορία όμως που θεωρούσε απίθανη καθώς η Ουάσινγκτον αναζητούσε διακαώς ενίσχυση με χερσαία στρατεύματα.⁵⁷⁰ Επίσης ανέφερε ότι στον τουρκικό τύπο κυκλοφόρησαν πληροφορίες περί αμερικανοτουρκικής διαφωνίας σχετικά με τη σύνθεση της δύναμews που γρήγορα όμως διαψεύστηκαν από την Αμερικανική Πρεσβεία στην Άγκυρα.

⁵⁶⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, AMERICAN MISSION for AID to GREECE (AMAG) προς Υπουργό Εξωτερικών (Σοφοκλή Βενιζέλο), 28 Αυγούστου 1950.

⁵⁶⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον, τηλεγράφημα 43962, 28 Αυγούστου 1950.

⁵⁶⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία στην Άγκυρα, τηλεγράφημα 44002, 24 Αυγούστου 1950.

⁵⁷⁰ Το έγγραφο της Ελληνικής Πρεσβείας στην Άγκυρα δεν αναβρέθηκε. Η πληροφόρηση αντλήθηκε από έγγραφο του ΥΠΕΞ που ενημέρωνε την Πρεσβεία μας στην Ουάσινγκτον βασίζόμενο στο αναζητούμενο μήνυμα από την Άγκυρα. Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον, τηλεγράφημα 44273, 30 Αυγούστου 1950.

Η απάντηση από την Ουάσιγκτον λήφθηκε στις 29 Αυγούστου αλλά δεν ήταν διαφωτιστική.⁵⁷¹ Σύμφωνα με την πληροφόρηση της Πρεσβείας μας (συνομιλία με αξιωματούχο του State Department, Rountree), η αμερικανική θέση ήταν ότι οι συνομιλίες με τους Τούρκους συνεχίζονταν και οποιοδήποτε διαρροές για αποδοχή της προσφοράς ήταν πρόωρες. Μάλιστα τόνισε ότι συνομιλίες για το θέμα αυτό θα διεξάγονταν προσεχώς στην Άγκυρα. Αντίστοιχη και η απάντηση για την τύχη της ελληνικής συνδρομής καθώς θα έπρεπε πρώτα να ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις, σε στρατιωτικό επίπεδο, για τη ρύθμιση όλων των λεπτομερειών. Η αμερικανική πηγή προσέθεσε ότι καίτοι οι προσφορές αεροπορικών μέσων ήταν χρήσιμες, οι στρατιωτικοί κύκλοι είχαν εστιάσει στην προτεραιότητα διάθεσης χερσαίων δυνάμεων. Μια ακόμη έμμεση παρότρυνση για διάθεση στρατευμάτων για το μέτωπο της Κορέας. Το τηλεγράφημα έκλεινε επιβεβαιώνοντας ότι οι πληροφορίες του αεροπορικού μας ακολούθου μάλλον δεν ίσχυαν.

Αντίστοιχη αγωνία υπήρχε στο Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών και για την έκβαση της τουρκικής αίτησης ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία. Οι εκτιμήσεις των υπηρεσιακών παραγόντων θεωρούσαν πιθανή την απόρριψη της αίτησης αλλά σίγουρα η χρονική συγκυρία της αίτησης (29 Ιουλίου 1950) με την προσφορά μιας τουρκικής ταξιαρχίας (25 Ιουλίου 1950) δημιουργούσε ανησυχία για τις επιβαλλόμενες ενέργειες των Αθηνών. Στις 01 Σεπτεμβρίου, ο Κύρου τηλεγραφούσε από τη Νέα Υόρκη ότι ο τούρκος ομόλογος του γνώρισε ότι οι συνομιλίες με το State Department για την τουρκική ένταξη, είχαν περιέλθει σε αδιέξοδο λόγω των αντιρρήσεων Δανίας και Νορβηγίας.⁵⁷²

Μέσα σε αυτό το κλίμα προβληματισμού και αβεβαιότητας για τις αμερικανικές προθέσεις και την τύχη της ελληνικής προσφοράς των αεροσκαφών, ο Jenkins πραγματοποίησε εθιμοτυπική επίσκεψη στο νέο Υπουργό Εθνικής Άμυνας, Ρέντη στις 30 Αυγούστου.⁵⁷³ Την ίδια ώρα ο Minor είχε συνομιλία με τον

⁵⁷¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 10672, 29 Αυγούστου 1950.

⁵⁷² Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, Έγγραφο 3925 από Ελληνική Μόνιμη Αντιπροσωπεία στα Ηνωμένα Έθνη προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 3925, 01 Σεπτεμβρίου 1950.

⁵⁷³ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο Υπουργός Αμύνης Συζητεί το Ζήτημα των Μισθών των Αξιωματικών, αι Χθεσινάί του Συνεργασίαι*, 31 Αυγούστου 1950, σελ. 5.

Πρωθυπουργό Βενιζέλο και εν συνεχεία με τον Πλαστήρα.⁵⁷⁴ Σύμφωνα με πληροφορίες των εφημερίδων ο Minor ενημέρωσε τους Βενιζέλο και Πλαστήρα για τις αμερικανικές θέσεις επί της πολιτικής κρίσεως που προέκυψε. Δεν μπορεί να αποκλειστεί η αμερικανική προτροπή για αποστολή στρατευμάτων να εκδηλώθηκε ταυτόχρονα και στα 3 πολιτικά πρόσωπα (Βενιζέλος, Ρέντης και Πλαστήρας) από τους Minor και Jenkins καίτοι ουδεμία νύξη στον ημερήσιο τύπο ή στα έγγραφα του Υπουργείου Εξωτερικών υπάρχει για παρόμοιες συζητήσεις.

Ενώ η πολιτική κρίση βρίσκονταν σε πλήρη εξέλιξη και πλήθος διεθνών θεμάτων επηρέαζαν και τη χώρα μας, το θέμα της «αρπαγής της Τασούλας» στην Κρήτη δέσποζε στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων για ολόκληρο το τελευταίο δεκαήμερο του Αυγούστου.⁵⁷⁵ Το γεγονός αφορούσε την ερωτική αρπαγή κρητικοπούλας, γόνου ισχυρής οικογένειας του νησιού, από έτερο γόνο αντίπαλης πολιτικά, τοπικά και κοινωνικά, οικογένειας. Η υπόθεση κινδύνεψε να οδηγήσει σε αιματοκύλισμα ολόκληρες περιοχές της Κρήτης, είχε ως αποτέλεσμα, την κήρυξη στρατιωτικού νόμου στους νομούς Ηρακλείου και Ρεθύμνου, τη διαμεσολαβητική εμπλοκή επιφανών προσώπων και ακόμη την εξέταση του από το Υπουργικό Συμβούλιο. Η υπόθεση έληξε αναίμακτα με συμβιβασμό των δύο επιφανών αντιπάλων οικογενειών αλλά αποτελούσε περίτρανη ένδειξη των δομών της τότε ελληνικής υπαίθρου και κοινωνίας καθώς και των πολύπλοκων φεουδαλικών σχέσεων πολιτικής, οικονομίας και τοπικών παραγόντων.

Στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων της 31 Αυγούστου και με εμφανώς μικρότερη γραμματοσειρά των ειδήσεων για την «Τασούλα», εμφανίζονται οι δηλώσεις του Προέδρου Truman (30 Αυγούστου) για την αίτηση εισδοχής της Τουρκίας.⁵⁷⁶ Ο Πρόεδρος επιβεβαίωνε ότι η τουρκική αίτηση υποβλήθηκε επισήμως και θα εξετάζονταν από το σύνολο των μελών καθόσον βάσει του καταστατικού απαιτείται ομοφωνία. Ο Truman τόνισε το αδιάλειπτο αμερικανικό ενδιαφέρον για την ασφάλεια της Τουρκίας. Ερωτηθείς για ύπαρξη ανάλογης αίτησης εκ μέρους της Ελλάδος απάντησε αρνητικά.

⁵⁷⁴ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η ΕΠΕΚ θα Αποφασίσει εάν θα Μετάσχει της Κυβερνήσεως όταν Επανέλθει ο κ. Τσουδερός, ο κ. Μάϊντορ*, 31 Αυγούστου 1950, σελ. 6 και Εφημερίδα Εμπρός, *Η Κυβέρνησις θα Εμφανιστή την Δευτέραν εις την Βουλήν, ο κ. Μάϊντορ*, 31 Αυγούστου 1950, σελ. 6.

⁵⁷⁵ Ενδεικτικά βλέπε Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Απαγωγή που Συγκλόνισε την Κρήτη, Εν Τάγμα τον Διώκει για να Απελευθερώσει την Τασούλαν*, 27 Αυγούστου 1950, σελ. 1.

⁵⁷⁶ Εφημερίδα Ελευθερία, *Προς Συμμετοχήν της Τουρκίας εις το Ατλαντικόν, δεν Υπέβαλεν Αίτησιν η Ελλάς*, 31 Αυγούστου 1950, σελ. 1.

Ο Μόνιμος Υφυπουργός, Πολίτης, με αφορμή τις τοποθετήσεις του Προέδρου Truman (σε ανάλογες δηλώσεις είχε προβεί λίγο νωρίτερο και ο Acheson) για το θέμα της ενδεχόμενης εισόδου Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία, προέβηκε σε δηλώσεις προς τους δημοσιογράφους που συμπεριλήφθηκαν στα φύλλα της 01ης Σεπτεμβρίου⁵⁷⁷ (και μάλιστα παραπλεύρως των δημοσιευμάτων που εμφάνιζαν ως πιθανή την αποστολή ελληνικού εκστρατευτικού σώματος στην Κορέα). Οι δηλώσεις του Πολίτη περιέγραφαν την ακολουθητέα ελληνική πολιτική επί του ζητήματος και είχαν ως εξής:

«Η Ελλάς είχε εν καιρώ εκφράσει την επιθυμίαν της όπως συμμετάσχη της συλλογικής Οργανώσεως της Ασφαλείας η οποία ενεκαινιάσθη δια του Ατλαντικού Συμφώνου. Είχε μάλιστα εκφράσει την επιθυμίαν αυτήν εις εποχήν καθ' ην διεξήγε κατά του κομμουνισμού αμυντικόν αγώνα, εισφέρονσα έκτοτε εμπράκτως εις την ασφάλειαν της Ευρώπης την συμβολήν την οποίαν τα μέλη του Ατλαντικού Συμφώνου ανελάμβανον δια το μέλλον.

Ελέχθη τότε εις την Ελλάδα ότι το θέμα της επεκτάσεως της συλλογικής αμύνης ήτο υπ' όψιν των συμβαλλομένων, αλλά δεν έχει εισέτι επιστή η στιγμή προς τούτον. Ήδη η Ελλάς έχουσα πλήρως συναίσθησιν της αξίας της ως συντελεστού της ασφαλείας ιδίως μετά την σθεναρήν και αποτελεσματικήν απόκρουσιν μίας δολίου επιθέσεως, αναμένει με εμπιστοσύνην την ωρίμανσιν της σκέψεως περί επεκτάσεως του Ατλαντικού Συμφώνου και θέλει προβή εις την ενδεδειγμένην ενέργειαν ευθύς ως πεισθή ότι η αίτησις της θα γίνη προθύμως αποδεκτή.

Επί του θέματος τούτου η Ελλάς ευρίσκεται εν στενή επαφή μετά της Τουρκίας, εφ' ω και κατά την πρόσφατον σχετικήν ενέργειαν της γείτονος, η Ελλάς εξέφρασεν όπου δει την αλληλεγγύην της δηλώσασα, ως οίκοθεν νοούμενον, ότι ενδεχόμενη απόφασις επεκτάσεως της συλλογικής αμύνης δέον να περιλάβη συγχρόνως την Ελλάδα και την Τουρκίαν».

⁵⁷⁷ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Ελληνική Συμμετοχή εις το Ατλαντικό Εξαρτάται εκ της Εισόδου της Τουρκίας, Δηλώσεις του Υφυπουργού κ. Πολίτη*, 01 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 6 και Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 61, Δηλώσεις προς τον Τύπο κ. Πολίτη, 31 Αυγούστου 1950.

Την ίδια ημερομηνία και με αφορμή τις αντίστοιχες δηλώσεις του Acheson, ο Πολίτης διαβίβασε έγγραφο προς την Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον, με κοινοποίηση στις Πρεσβείες μας στο Λονδίνο, Παρίσι, Ρώμη, Βρυξέλες, Χάγη και Άγκυρα.⁵⁷⁸ Το έγγραφο παρείχε μια σύνοψη των ελληνικών ενεργειών για τις προσπάθειες ένταξης στη Συμμαχία ώστε οι Πρεσβείες να κινούνται στην ίδια κατεύθυνση. Επιπλέον ζητούσε από την Πρεσβεία μας στην Ουάσιγκτον να επιδιώξει διευκρινήσεις για τις δηλώσεις του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών αλλά και την προώθηση των ελληνικών θέσεων στο State Department. Τα κύρια σημεία του εγγράφου του Πολίτη, που αποτελούν και σύντομο ιστορικό των ελληνικών προσπαθειών ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία, ανέφεραν:

Οι χθεσινές (30 Αυγούστου 1950) δηλώσεις του Acheson δημιουργούσαν την εντύπωση της ηθελμένης διάκρισης μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας με την τελευταία να έχει ζητήσει την εισδοχή στην Ατλαντική Συμμαχία (29 Ιουλίου 1950) και την Αθήνα να μην έχει υποβάλει αντίστοιχη αίτηση. Οι δηλώσεις αυτές (αν ερμηνεύθηκαν ορθά) μας εξέπληξαν καθώς είναι γνωστό με πόση φορτικότητα, εξ αρχής, ο Τσαλδάρης ζητούσε να συμπεριληφθεί η Ελλάδα στο Ατλαντικό Σύμφωνο ή σε κάποιο αντίστοιχο σύστημα συλλογικής ασφάλειας (υπονοεί τις διάφορες παραλλαγές του επικαλούμενου «Μεσογειακού Συμφώνου»). Ο ίδιος (ο Πολίτης), κατά την ανάληψη του Υφυπουργείου Εξωτερικών, είχε επιστήσει την προσοχή του Αμερικανού Επιτετραμμένου στην Αθήνα (Minor), για την ανάγκη να ενισχυθεί το αίσθημα ασφαλείας και η εμπιστοσύνη του ελληνικού λαού δια της συμβατικής κατοχύρωσης με την ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία. Ο Αμερικανός Επιτετραμμένος είχε εκφράσει την κατανόηση του για την ελληνική στάση και ανησυχίες και απήντησε ότι για πρακτικούς λόγους, η προσπάθεια οργάνωσης της Συμμαχίας θα αναπτύσσονταν κατά στάδια. Μάλιστα, ο Minor υπονόησε ότι «η Αθήνα θα έπρεπε να αναμένει τη σειρά της» και πριν να έρθει αυτή η στιγμή, η επίσημη διατύπωση σχετικής αιτήσεως δεν θα είχε καμία πιθανότητα επιτυχίας.

Ο Πολίτης συνέχιζε επισημαίνοντας ότι κατά τη συνάντηση του με τους Υπουργούς Εξωτερικών των ευρωπαϊκών κρατών-μελών της Συμμαχίας στο Στρασβούργο (μέσα Αυγούστου 1950 και μετά την τουρκική αίτηση) τους γνώρισε ότι η Ελληνική Κυβέρνηση επιφυλάσσονταν να κρίνει την κατάλληλη στιγμή για να

⁵⁷⁸ Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, Έγγραφο 44503 από Γραφείο Μονίμου Υφυπουργού Εξωτερικών προς Ελληνική Πρεσβεία Ουάσιγκτον, 31 Αυγούστου 1950.

επαναλάβει την αίτηση ένταξης στη Συμμαχία ενώ θεωρούσε ότι ενδεχόμενη απόφαση εισδοχής της Τουρκίας θα σήμαινε και την αυτόματη ένταξη της Ελλάδος. Επί του τελευταίου συμφώνησαν όλοι οι συνομιλητές. Συνεχίζοντας παρατηρούσε ότι σε πρόσφατη κοινή συνέντευξη τύπου με τον Minor είχε δηλώσει ότι η νικηφόρα ελληνική αντίσταση στην κομμουνιστική εισβολή αποτελούσε ανταπόκριση στο ρόλο της Ελλάδος ως συμμάχου της Δύσεως ενώ η χώρα διέθετε ικανό και αξιόμαχο στρατό.

Ο Πολίτης κατέληγε επί λέξει ότι:

«υπό τοιαύτας συνθήκας η Ελλάδα δεν επιθυμεί να προβαίνει σε αιτήσεις συμμετοχής εις οργανισμούς συλλογικής ασφαλείας (υπονοεί όπως η Τουρκία), εκτεθειμένas εις τον κίνδυνον απορρίψεως αδιάφορον και υπό την άποψιν του ηθικού της χώρας και διότι θα ηδύναντο να προκαλέσει δυσφορίαν της κοινής γνώμης έναντι των συμμάχων.»

Στο έγγραφο μάλιστα επεσήμανε ότι ο ίδιος με αυτές τις συνθήκες δίσταζε να εισηγηθεί στην κυβέρνηση την υποβολή επισήμου αιτήσεως παρά μόνο εάν οι πιθανότητες επιτυχίας θα ήταν δεδομένες. Με την προαναφερθείσα θέση συμφώνησε πλήρως και ο Αμερικανός Επιτετραμμένος που ανέλαβε να τον ενημερώσει για τις πιθανότητες αποδοχής ενός παρομοίου αιτήματος εισδοχής. Από το έγγραφο συνάγεται ότι ο Πολίτης ανέφερε στον Minor ότι η Ελλάδα επιθυμούσε την ένταξη σε συμβατικό όργανο συλλογικής ασφάλειας, εξέλιξη που θεωρούσε σκόπιμη και επωφελή όχι μόνο από ελληνικής πλευράς αλλά και από συμμαχικής. Με την ανασκόπηση αυτή ο Πολίτης ενημέρωνε τις Πρεσβείες επί των εξελίξεων και ελληνικών θέσεων απορρίπτοντας την εντύπωση που είχε δημιουργηθεί ότι η Αθήνα δεν είχε ζητήσει την ένταξη της στην Ατλαντική Συμμαχία.

Η Απόφαση Διάθεσης της Ελληνικής Ταξιαρχίας

Στην παραπάνω συνοπτική περιγραφή των ελληνικών αναφορών, βολιδοσκοπήσεων και εκφράσεως επιθυμίας ένταξης, δεν συναντούμε καμία αναφορά στην ελληνική στρατιωτική συμμετοχή στην εκστρατεία της Κορέας. Η ημερομηνία σύνταξης του εγγράφου του Πολίτη (31 Αυγούστου) συμπίπτει με την κορύφωση των διεργασιών της ελληνικής απόφασης διάθεσης μιας ολόκληρης ταξιαρχίας (διαβίβαση σχετικού ελληνικού τηλεγραφήματος προς Γενικό Γραμματέα

ΟΗΕ στις 01 Σεπτεμβρίου), γεγονός σίγουρα γνωστό στον Πολίτη, παρά ταύτα ουδεμία αναφορά έγινε στο έγγραφο. Η ταυτόχρονη όμως κορύφωση των εξελίξεων στα δύο θέματα, προσπάθειες εισδοχής της Ελλάδος-Τουρκίας στο Ατλαντικό Σύμφωνο και διάθεση στρατευμάτων στην Κορέα, αληθοφανώς δημιουργούσε συνειρμούς σύνδεσης τους όχι μόνο στα μέσα ενημέρωσης και στη κοινή γνώμη αλλά ακόμη και σε ορισμένους ερευνητές της περιόδου εκείνης.

Η κατάσταση σχετικά με την τύχη της τουρκικής συμμετοχής ξεκαθάρισε τις βραδινές ώρες της 31 Αυγούστου κατόπιν τηλεγραφήματος της Πρεσβείας μας από την Ουάσιγκτον.⁵⁷⁹ Το μήνυμα ανέφερε ότι σύμφωνα με επίσημη δήλωση του State Department, η τουρκική προσφορά των 4.500 ανδρών γίνονταν δεκτή από τη Unified Command. Περαιτέρω διαπραγματεύσεις θα διεζάγονταν μεταξύ του Αμερικανικού Υπουργείου Άμυνας και του Τούρκου Επιτετραμμένου στην Ουάσιγκτον. Η δήλωση έκλινε αναφέροντας ότι οι ΗΠΑ χαιρέτιζαν με ικανοποίηση την τουρκική προσφορά. Η Πρεσβεία επεσήμανε -και πάλι- ότι η τουρκική χειρονομία έτυχε ευμενούς υποδοχής από τον αμερικανικό τύπο, πολιτικούς παράγοντες και κοινή γνώμη.

Στα τέλη Αυγούστου είχε υπάρξει “Modus Vivendi” μεταξύ των συναρμόδιων φορέων των ΗΠΑ για τον χειρισμό των προσφορών των κρατών-μελών για την Κορέα.⁵⁸⁰ Η αρχική πρόταση του MacArthur για θέσπιση κατωτέρου ορίου αποδοχής συνεισφορών, αυτής του ενισχυμένου τάγματος (1.000 περίπου ανδρών), με δυνατότητα συνεχούς υποστήριξης από τη διαθέτουσα χώρα και αυτόνομη συντήρηση για 45 τουλάχιστον ημερών, άρα ανάγκης μεταφοράς τεραστίου όγκου εφοδίων, γρήγορα εγκαταλείφτηκε καθώς τα πολιτικοδιπλωματικά κριτήρια επικράτησαν των καθαρά στρατιωτικών υπολογισμών. Επιλέχθηκε, εξ ανάγκης, να δοθεί η δυνατότητα σε όσες χώρες το επιθυμούσαν και διέθεταν αποδεκτές (σε μέγεθος και ικανότητες) για τη Unified Command προσφερόμενες δυνάμεις, να ενταχθούν στην αμερικανική ανεφοδιαστική αλυσίδα. Το κόστος αυτό θα βάρυνε αρχικά τον προϋπολογισμό των ΗΠΑ με την πρόβλεψη της εν καιρώ ακριβούς κοστολόγησης και εξόφλησης του κόστους των υπηρεσιών και εφοδίων που

⁵⁷⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 10679, 31 Αυγούστου 1950 και ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς ΥΠΕΞ/Α' και Β' Πολιτική Διεύθυνση, έγγραφο 44632, 01 Σεπτεμβρίου 1950.

⁵⁸⁰ Μια συνοπτική περιγραφή της σταδιακής διαμόρφωσης αυτής της διαδικασίας και της αξιολόγησης αρκετών προσφορών δίνεται στο James Schnabel & Robert J. Watson, *The Joint Chiefs of Staff and National Policy, 1950-1951, the Korean War*, Office of Joint History, (Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 1998), part 3, p 55-72.

παρασχέθηκαν από το υποστηριζόμενο κράτος. Με αυτές τις ευέλικτες προβλέψεις, έкаστο Γενικό Επιτελείο των ΗΠΑ (ως μέλος του Joint Chiefs of Staff), θα προχωρούσε στην αξιολόγηση της κάθε προσφοράς αρμοδιότητας του (χερσαίες, ναυτικές, αεροπορικές δυνάμεις). Δια των Γενικών Επιτελείων, γνώση των προσφορών θα λάμβανε και ο MacArthur, ο οποίος ως διοικητής της Unified Command θα εξέφραζε τις απόψεις του. Τα Γενικά Επιτελεία εξουσιοδοτούνταν να προχωρήσουν και στις αναγκαίες διαπραγματεύσεις με τις χώρες ώστε να τροποποιηθεί, εάν υπήρχε ανάγκη, η προσφορά. Εν συνεχεία, η εισήγηση του Επιτελείου, μέσω του μηχανισμού του Joint Chiefs of Staff θα κατέληγε στο γραφείο του Υπουργού Αμύνης. Το τελευταίο αφού γνωμοδοτούσε επί της εισηγήσεως θα υπέβαλε την αξιολόγηση του Γενικού Επιτελείου στο State Department για την τελική απόφαση. Η διαδικασία αυτή εγκρίθηκε από τον Πρόεδρο Truman και διαβιβάστηκε επισήμως στους εμπλεκόμενους από τον Υπουργό Αμύνης, Johnson, στις 01 Σεπτεμβρίου. Η διαδικασία τηρήθηκε -με σχετική ευελιξία- χωρίς να υπάρξουν προβλήματα ή διαφοροποιήσεις με όλα τα στρατιωτικά κλιμάκια να αποδέχονται τη βαρύνουσα σημασία της πολιτικοδιπλωματικής προσέγγισης της κάθε προσφοράς.

Επανερχόμενοι στη λήψη της επίσημης επιβεβαίωσης της αποδοχής της τουρκικής προσφοράς στις βραδινές ώρες της 31 Αυγούστου, εκτιμούμε ότι η ελληνική κυβέρνηση είχε ήδη -προ ωρών- προχωρήσει στην κατά αρχή λήψη αποφάσεως για προσφορά αντίστοιχης ελληνικής στρατιωτικής μονάδος στην Κορέα. Η πληροφόρηση μας για την ενασχόληση του Υπουργικού Συμβουλίου με το θέμα της διαθέσεως ελληνικών στρατευμάτων στην Κορέα προέρχεται μόνο από τον ημερήσιο τύπο. Αιφνιδίως λοιπόν, στις αθηναϊκές εφημερίδες της 01 Σεπτεμβρίου εμφανίσθηκε η είδηση περί εξέτασης, στο Υπουργικό Συμβούλιο της 31ης Αυγούστου, του ενδεχόμενου αποστολής ελληνικών χερσαίων δυνάμεων στην Κορέα. Μάλιστα η προβολή του θέματος υπονοούσε ότι η απόφαση έχει ήδη ληφθεί και απέμενε η τελική συνεννόηση με τη στρατιωτική ηγεσία για να ανακοινωθεί και επισήμως προς τα Ηνωμένα Έθνη. Οι εφημερίδες έκαναν λόγο για συμβολική στρατιωτική δύναμη⁵⁸¹ ή για δύναμη τάγματος.⁵⁸² Από τα ίδια δημοσιεύματα πληροφορούμαστε ότι ο Βενιζέλος με δήλωση του, επιβεβαίωσε ότι το Υπουργικό

⁵⁸¹ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Ελλάδα θα Αποστείλῃ εις την Κορέαν Συμβολικώς Στρατιωτικήν Δύναμιν*, 01 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 6.

⁵⁸² Εφημερίδα Ελευθερία, *Ελληνικόν Τάγμα εις την Κορέαν, Συνεργασία Βενιζέλου-Παπανδρέου*, 01 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 1.

Συμβούλιο εξέτασε το θέμα της αποστολής Ελληνικού Στρατού στην Κορέα και ότι ζητήθηκε η γνώμη του Αρχιστρατήγου προκειμένου να ληφθούν οριστικές αποφάσεις. Ο Βενιζέλος δήλωσε:

«όλα τα μικρά κράτη αποστέλλουν μικρές δυνάμεις εξ αλληλεγγύης προς τα Ηνωμένα Έθνη. Η Ελλάδα, εφόσον είναι μέλος του ΟΗΕ, μολονότι καθημαγμένη, πρέπει να στείλει και αυτή μικρά δύναμη δια να μην καθυστερήσει. Το ζήτημα θα επανεξεταστεί μετά τη ζητηθείσα γνωμοδότησιν του Αρχιστρατήγου κ. Παπάγου.»

Ο Υπουργός Αμύνης ερωτηθείς για το θέμα απέφυγε να επιβεβαιώσει ότι στο Υπουργικό Συμβούλιο εξετάστηκε η αποστολή Ελληνικού Στρατού στην Κορέα, περιορίστηκε μόνο να πει ότι η Ελλάδα ως μέλος του ΟΗΕ έχει ορισμένες υποχρεώσεις. Δημοσιεύματα της 02ης Σεπτεμβρίου πιθανολογούσαν την έκδοση επίσημης ανακοίνωσης για διάθεση στρατιωτικού τμήματος την ίδια ημέρα. Οι δημοσιογραφικές πληροφορίες έκαναν πλέον λόγο για διάθεση μιας ταξιαρχίας.⁵⁸³ Οι φήμες περί επικείμενης ελληνικής συνεισφοράς είχαν διασχίσει ταχύτατα τον Ατλαντικό και η Ελληνική Μόνιμη Αντιπροσωπεία, με τηλεγράφημα της (01 Σεπτεμβρίου) ρωτούσε το Υπουργείο αν αλήθευαν οι πληροφορίες για αποστολή τάγματος στην Κορέα.⁵⁸⁴ Λίγο νωρίτερα είχε αποστείλει την περιοδική κατάσταση συνεισφορών που αποδέσμευε ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και περιλάμβανε τις δυνάμεις που τα κράτη-μέλη είχαν διαθέσει μέχρι 01 Σεπτεμβρίου.⁵⁸⁵ Ο πίνακας περιείχε την ελληνική προσφορά της 20ης Ιουλίου με 6 αεροσκάφη και την αντίστοιχη τουρκική, στις 25 Ιουλίου, με 4.500 άνδρες.

Πράγματι, οι πληροφορίες των εφημερίδων και της Μόνιμης Αντιπροσωπείας, αποδείχθηκαν αληθείς και η ανακοίνωση που εκδόθηκε το μεσημέρι της 02ης Σεπτεμβρίου, έκανε λόγο για αποστολή «μονάδος του στρατού ξηράς». Η ενημέρωση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για την ελληνική προσφορά έγινε με τηλεγράφημα του Προέδρου της Κυβερνήσεως και Υπουργού Εξωτερικών, Σοφοκλή Βενιζέλου. Το τηλεγράφημα στάλθηκε τις βραδινές ώρες της 01ης Σεπτεμβρίου και

⁵⁸³ Εφημερίδα Εμπρός, Ο κ. Βενιζέλος θα Ηγηθή της Ελληνικής Αντιπροσωπείας εις την Γενικήν Συνέλευσιν των Ηνωμένων Εθνών, η Αποστολή Στρατού εις Κορέαν, 02 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 6.

⁵⁸⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, έγγραφο 3924, 01 Σεπτεμβρίου 1950.

⁵⁸⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, έγγραφο 3876, 01 Σεπτεμβρίου 1950.

διαβιβάστηκε και μέσω του Έλληνα Μονίμου Αντιπροσώπου στα Ηνωμένα Έθνη.⁵⁸⁶ Το πρωτότυπο μήνυμα ήταν γραμμένο στη γαλλική γλώσσα και εμφανίζεται παρακάτω:⁵⁸⁷

«J' ai l' honneur de vous informer que, considérant le développement des événements en Corée et désireux d' affirmer la solidarité de la Grèce avec les autres Nations Unies, le Conseil des Ministres de Grèce a décidé à l' unanimité l' envoi d' une unité de troupes de terre pour participer à la lutte soutenue par les Nations Unies pour la défense de la liberté et de l' indépendance des peuples stop conformément à votre communication du 14 Juillet les détails de l' exécution de cette décision seront réglés d' un commun accord avec le commandement des forces des Nations Unies». (Venizelos).

Η επιστολή του Βενιζέλου διαβιβάστηκε και σε όλες τις Ελληνικές Πρεσβείες για την κατάλληλη εκμετάλλευσή της.⁵⁸⁸ Οι εφημερίδες της 03ης Σεπτεμβρίου περιείχαν μετάφραση της επίσημης επιστολής του Βενιζέλου προς το Γενικό Γραμματέα, που γνωστοποιούσε την ελληνική απόφαση διάθεσης μονάδος του στρατού ξηράς. Η επιστολή -όπως παρατέθηκε στις εφημερίδες της εποχής⁵⁸⁹ - έλεγε:

«Λαμβάνω την τιμήν να πληροφορήσω υμάς, ότι, λόγω της εξελίξεως των γεγονότων εν Κορέα, εν τη επιθυμία όπως διατρανωθή η αλληλεγγύη της Ελλάδος προς τα λοιπά Ηνωμένα Έθνη, το Υπουργικόν Συμβούλιον απεφάσισεν ομοφώνως την αποστολήν μιας μονάδος του στρατού ξηράς, όπως λάβη μέρος εις τον αγώνα, τον οποίον ανέλαβον τα Ηνωμένα Έθνη δια την προάσπισιν της ελευθερίας και ανεξαρτησίας των λαών. Συμφώνως προς την από 14^{ης} Ιουλίου ανακοίνωσιν σας, αι λεπτομέρειαι της εκτελέσεως της εν λόγω αποφάσεως θα κανονιστούν από συμφώνου με την διοίκησιν των Ηνωμένων Εθνών.»

⁵⁸⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, έγγραφο 44664, 01 Σεπτεμβρίου 1950.

⁵⁸⁷ Η ελληνική προσφορά είναι καταγεγραμμένη στα αρχεία του ΟΗΕ ως: S 1755/02 September 1950.

⁵⁸⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνικές Πρεσβείες, έγγραφο 44780, 02 Σεπτεμβρίου 1950.

⁵⁸⁹ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ελληνική Μονάς εις Ν. Κορέαν, Ειδοποιήθη ο Τρίγκβε Λη*, 03 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 1.

Στις εφημερίδες της αυτής ημέρας υπήρχε και δήλωση του Υπουργού Αμύνης, Ρέντη, με την οποία γνώριζε ότι το μέγεθος της ελληνικής δυνάμεως θα ήταν ταξιαρχία πλήρους συνθέσεως⁵⁹⁰ και οι λεπτομέρειες συγκρότησης του εκστρατευτικού σώματος θα καθορίζονταν σε συνεργασία του Αρχιστρατήγου με το ΓΕΣ.⁵⁹¹ Διευκρίνιζε επίσης ότι οι μέλλοντες να επανδρώσουν την ταξιαρχία, αξιωματικοί και οπλίτες, θα ήταν εθελοντές. Άφησε επίσης ανοικτό το θέμα, αν το ΓΕΣ θα επέτρεπε την κατάταξη και εθελοντών ιδιωτών στο εκστρατευτικό σώμα. Σύμφωνα με τον Υπουργό μέχρι τότε είχαν υποβληθεί ανεπισημώς προς το Υπουργείο αιτήσεις 1200 ιδιωτών για να πολεμήσουν στην Κορέα. Στις ίδιες στήλες, υπήρχε και η πληροφορία από πηγές του Υπουργείου Αμύνης, ότι τα πληρώματα των αεροσκαφών που προορίζονταν για την Κορέα, εξέφρασαν ιεραρχικώς την επιθυμία όπως μη ματαιωθεί η αποστολή τους αλλά να μεταβούν ανεξαρτήτως της μετάβασης της ταξιαρχίας. Το αίτημα αυτό διαβιβάστηκε από τον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας στον Υπουργό.

Σύμφωνα λοιπόν με τις εφημερίδες, η αρχική πολιτική απόφαση για διάθεση χερσαίων στρατευμάτων λήφθηκε στο Υπουργικό Συμβούλιο της 31ης Αυγούστου. Ο ίδιος ο Βενιζέλος δήλωσε, την ίδια ημέρα, ότι το ζήτημα της διάθεσης θα επανεξετάζονταν μετά την γνωμοδότηση του Αρχιστρατήγου. Θεωρείται βέβαιο, ότι ο Παπάγος, ενήμερος των αμερικανικών απαιτήσεων, τουλάχιστον από τα μέσα Αυγούστου, είχε προετοιμάσει όχι μόνο την πρόταση του αλλά και διάφορες άλλες εναλλακτικές θέσεις. Σίγουρα, με τη βοήθεια του επιτελείου είχε καθορίσει τα όρια (κατώτερο και ανώτερο) των δυνατοτήτων συνεισφοράς δυνάμεων. Καθώς μάλιστα το κατώτερο όριο αποδεκτά προσφερομένου τμήματος, το τάγμα πεζικού, είχε ήδη προσδιοριστεί από τη Unified Command και το ανώτερο, αυτό της ταξιαρχίας, είχε μάλλον τεθεί από την Άγκυρα, ο Παπάγος θα έπρεπε να καθορίσει το ακριβές μέγεθος της δυνάμεως -μέσα σε αυτά τα όρια- που θα μπορούσε να διαθέσει η

⁵⁹⁰ Η Ταξιαρχία Πεζικού, πλήρους συνθέσεως του Ελληνικού Στρατού το 1950 περιελάμβανε: Λόχο Στρατηγείου, 3 Τάγματα Πεζικού και σε περίπτωση αυτόνομης δράσης μπορούσε να ενισχυθεί με Λόχο Μηχανικού, Λόχο Διαβιβάσεων, Λόχο Υγειονομικού, Λόχο Μεταφορών, Λόχο Τεχνικού (Επισκευής Οχημάτων), Τμήμα Στρατιωτικής Αστυνομίας, Ταχυδρομικό Γραφείο. Η ταξιαρχία δεν διέθετε οργανικά τμήματα πυροβολικού (μάχης, αντιαεροπορικών και αντιαρματικών) και τεθωρακισμένων. Συνολική δύναμη περίπου 3.500 ανδρών. Η σύνθεση βασίζονταν στο σχέδιο «Διάταξις Μάχης 1946» με τις διάφορες τροποποιήσεις που επήλθαν με τις εμπειρίες και ανάγκες των επιχειρήσεων 1946-49. Βλέπε στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954*, Έκδοση Β', (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), σελ. 402-403.

⁵⁹¹ Εφημερίδα Εμπρός, *Αποφασίσθη Οριστικώς Αποστολή Στρατού εις την Κορέαν Δυνάμεως Ταξιαρχίας, Υπεβλήθησαν 1200 Αιτήσεις Εθελοντών*, 03 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 6.

Ελλάδα χωρίς να επηρεαστούν οι αμυντικές της ικανότητες. Εκτιμάται δηλαδή, ότι το Υπουργικό Συμβούλιο της 31ης Αυγούστου, έχοντας και την αρχική σύμφωνη γνώμη του Αρχιστρατήγου επί της διάθεσης, έλαβε την αρχική απόφαση προσφοράς στρατευμάτων, προσδιορίζοντας τα όρια της δυνάμεως μεταξύ τάγματος και ταξιαρχίας και ανέμενε την τελική θέση -ίσως και απόφαση- του Παπάγου. Έτσι δικαιολογούνται και οι διαφορετικές πληροφορίες για το μέγεθος της διατιθέμενης δύναμης που κυκλοφόρησαν στις 01 Σεπτεμβρίου.

Πιθανόν όμως, η μικρή καθυστέρηση αυτή και η φημολογία να αποσκοπούσε σε μια πρώτη εκτίμηση των αντιδράσεων του αμερικανικού παράγοντα για το μέγεθος της διατιθέμενης δυνάμεως. Θεωρείται όμως μάλλον απίθανο να μην είχε υπάρξει προσέγγιση της Αμερικανικής Πρεσβείας ή τουλάχιστον του Jenkins και βολιδοσκοπήση τους για το μέγεθος της προσφερόμενης δυνάμεως. Ήταν γνωστές οι αμερικανικές ανησυχίες για την ασφάλεια όχι μόνο του ελληνικού χώρου αλλά και της βαλκανικής χερσονήσου καθώς η διάθεση δυνάμεων επηρέαζε τις ισορροπίες. Πλέον των αμερικανικών ανησυχιών για τη διατήρηση της στρατιωτικής ισορροπίας ισχύος στα Βαλκάνια, ήταν σίγουρο ότι οι ΗΠΑ θα αναλάμβαναν, άμεσα ή έμμεσα, σημαντικό μέρος του κόστους του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος. Άρα, μάλλον ο αμερικανικός παράγοντας είχε ήδη βολιδοσκοπηθεί για το αποδεκτό μέγεθος της προσφοράς και η υπόθεση της καθυστέρησης ανακοίνωσης της ελληνικής απόφασης για εξακρίβωση των αμερικανικών αντιδράσεων μάλλον δεν ευσταθεί. Στα αρχεία των Υπουργείων Αμύνης και Εξωτερικών δεν βρέθηκε κανένα απολύτως υποστηρικτικό έγγραφο των παραπάνω υποθέσεων 'όπως ούτε επίσης καμία παραπομπή ή αναφορά σε επιτελική εξέταση του θέματος διάθεσης εκστρατευτικού σώματος. Το γεγονός αυτό, της μη εύρεσης επιτελικής μελέτης από στρατιωτικής τουλάχιστον πλευράς, καταδεικνύει ότι είτε η στρατιωτική ηγεσία αιφνιδιάστηκε (μάλλον αδύνατο καθώς υπήρχε έγκαιρη πληροφόρηση για τις διαθέσεις των Αμερικανών), είτε για λόγους ασφαλείας το θέμα παρέμεινε στο κύκλο των στενότερων συνεργατών του Παπάγου, χωρίς επίσης να αποκλειστεί και το ενδεχόμενο της προσωπικής του ενασχόλησης και απόφασης.

Η επιστολή του Έλληνα Πρωθυπουργού και Υπουργού Εξωτερικών της 01ης Σεπτεμβρίου στο Γενικό Γραμματέα έκανε λόγο για «αποστολήν μιας μονάδος του στρατού ξηράς» (unité de troupes de terre). Ο όρος, σε ελληνικά και γαλλικά δεν ήταν απόλυτα προσδιοριστικός του μεγέθους της δυνάμεως. Ο όρος «μονάδα» στην

ελληνική στρατιωτική ορολογία προσδιόριζε -και προσδιορίζει ακόμη και σήμερα- δύναμη επιπέδου τάγματος για το πεζικό (ή μοίρας για το πυροβολικό και επιλαρχίας για τα τεθωρακισμένα). Η ερμηνεία της γαλλικής στρατιωτικής ορολογίας παραπέμπει σε μεγαλύτερη μονάδα με σχετική αυτάρκεια, μάλλον προσεγγίζει περισσότερο το σύνταγμα ή ακόμη και την ταξιαρχία. Η δύναμη ενός τάγματος και για τη συγκεκριμένη περίπτωση μιλάμε για τάγμα πεζικού πλήρους συνθέσεως, ενισχυμένου και με στοιχεία υποστηρίξεως και διοικητικής μερίμνης, ανέρχονταν την εποχή εκείνη, σε 800-1000 άνδρες. Η χρήση όμως της λέξεως «μονάδα του στρατού ξηράς» σε διπλωματικό έγγραφο δεν είχε τη στενή έννοια που απορρέει από τη στρατιωτική ορολογία. Ο όρος «μονάδα του στρατού ξηράς» μπορούσε στη συγκεκριμένη περίπτωση να εκλειφθεί με την έννοια στρατιωτικού τμήματος ικανού να ενεργήσει -για ικανό χρονικό διάστημα- μόνο του. Άρα ο όρος αυτός μπορούσε να αναφέρεται σε τάγμα, σύνταγμα, ταξιαρχία, ίσως ακόμη και Μεραρχία με μια πολύ ευρεία αντιμετώπιση. Μιλάμε δηλαδή για μεγέθη από πού κυμαίνονται ενδεικτικά από 1.000 (τάγμα), 3.000 (σύνταγμα), 4.000 (ταξιαρχία) έως και 10.000 (μεραρχία) άνδρες. Εκτιμάται ότι σκόπιμα επιλέχθηκε αυτός ο ευρύς όρος, «*unité de troupes de terre*», ώστε να υπάρχει μια σχετική ευελιξία στις διαπραγματεύσεις που θα ακολουθούσαν εν συνεχεία με τους αμερικανούς επιτελείς για τον καθορισμό των λεπτομερειών. Ο Υπουργός Αμύνης, Ρέντης, ήταν ο πρώτος Έλληνας αξιωματούχος που αναφέρθηκε σε προσφορά ταξιαρχίας πλήρους συνθέσεως. Σε επίσημο έγγραφο, αναφορά σε ταξιαρχία γίνεται για πρώτη φορά, σε ενημέρωση του Υπουργείου Εξωτερικών προς τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας στα Ηνωμένα Έθνη στις 11 Σεπτεμβρίου.⁵⁹²

Εσωτερικές Αντιδράσεις στην Απόφαση Διάθεσης της Ταξιαρχίας

Στο σημείο αυτό θα εξετάσουμε την απήχηση που είχε η προσφορά της ελληνικής κυβέρνησης στις ΗΠΑ. Η Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον τηλεγράφησε ότι ο Πρόεδρος Truman, πληροφορηθείς την ελληνική προσφορά, διέκοψε την ανάγνωση προετοιμασμένου κειμένου σε ραδιοφωνικό διάγγελμα του και εκτός κειμένου ανέφερε την προσφορά της χώρας μας, έκανε μάλιστα λόγο για ταξιαρχία,

⁵⁹² Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, έγγραφο 45568, 11 Σεπτεμβρίου 1950.

επισημαίνοντας ότι αυτή γίνεται ευχαρίστως αποδεκτή (most welcome).⁵⁹³ Μετά από λίγες ημέρες, ο Πολίτης από την Ουάσινγκτον, σε συνέχεια έκκλησης του Υπουργείου Εξωτερικών για τη μέγιστη δυνατή προβολή της προσφοράς, ζητούσε να πληροφορηθεί την ακριβή στρατιωτική δύναμη που θα στέλνονταν στην Κορέα. Επεδίωκε μάλιστα, να προκαλέσει συζήτηση στο Κογκρέσο για την ελληνική συνδρομή, όπως είχε συμβεί πρόσφατα και για την τουρκική.⁵⁹⁴ Το Υπουργείο Εξωτερικών, έχοντας αποστείλει αντίστοιχο ερώτημα στο Γενικό Επιτελείο Στρατού, ενημέρωσε τη Μόνιμη Ελληνική Αντιπροσωπεία, στις 11 Σεπτεμβρίου, ότι το Επιτελείο σε συνεργασία με τους Αμερικανούς μελετά τις λεπτομέρειες της συνεισφοράς. Σύμφωνα με το έγγραφο, η ελληνική προσφορά αφορούσε δύναμη ενισχυμένης ταξιαρχίας 3.500 ανδρών εκ των οποίων οι 200 αξιωματικοί. Η ταξιαρχία θα αποτελείτο εκ των υπηρετούντων στο στράτευμα και όχι από εθελοντές. Με ειλημμένη πλέον την απόφαση διάθεσης στρατιωτικής δύναμης το Υπουργείο Εξωτερικών απευθύνθηκε και πάλι στην Πρεσβεία μας στη Χάγη ζητώντας τη διαβίβαση των νομοθετικών μέτρων στα οποία είχε προχωρήσει η ολλανδική κυβέρνηση για τη συγκρότηση του δικού της εκστρατευτικού σώματος.⁵⁹⁵ Η ενέργεια αποστολής εκστρατευτικού σώματος, δηλαδή εκτός των συνόρων της χώρας, διέπεται από μια σειρά διεθνών νομικών υποχρεώσεων και διεθνών συμφωνιών οι οποίες πρέπει να καταρτιστούν (με τη χώρα αποδοχής, τη Unified Command του ΟΗΕ και τυχόν υποστηρίζουσες ποικιλοτρόπως την εκστρατεία χώρες). Συγχρόνως όμως πρέπει να τηρηθούν τυχόν συνταγματικές προβλέψεις της χώρας αποστολής αλλά και να καθοριστούν όλες οι εσωτερικά απορρέουσες και επιβαλλόμενες νομικές, οικονομικές και λοιπές διαδικαστικές υποχρεώσεις. Αξίζει να αναφερθεί ότι 3 ημέρες προ της λήψεως της αποφάσεως διάθεσης της ελληνικής δυνάμεως, η Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας στον ΟΗΕ διαβίβαζε την πληροφορία (σύμφωνα με πηγές του Οργανισμού) περί πιθανής εμπλοκής της Κίνας στις εχθροπραξίες.⁵⁹⁶

Για να κατανοήσουμε καλύτερα τις ελληνικές ανησυχίες για θέματα ασφαλείας αρκεί να ανατρέξουμε στην ειδησιογραφία του πρώτου δεκαημέρου του

⁵⁹³ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα άνευ αριθμού, 02 Σεπτεμβρίου 1950

⁵⁹⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 10784, 08 Σεπτεμβρίου 1950

⁵⁹⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία Χάγης, έγγραφο 44878, 06 Σεπτεμβρίου 1950.

⁵⁹⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, έγγραφο 3856, 29 Αυγούστου 1950.

Σεπτεμβρίου και τις αναφορές σε παράνομη είσοδο εικοσαμελούς ανταρτικής ομάδος από την Αλβανία.⁵⁹⁷ Η διαφυγή και αυθόρμητη παράδοση μέλους της συμμορίας, μετά από εσωτερικό ένοπλο διαπληκτισμό, οδήγησε σε αποκαλύψεις σχεδίων για πρόκληση νέας αναταραχής στον ελληνικό χώρο ενώ ανθρωποκυνηγητό εξαπολύθηκε για τον εντοπισμό και εξουδετέρωση της στα πλαίσια του οποίου έλαβαν χώρα συμπλοκές με τα καταδιωκτικά αποσπάσματα. Όπως ήταν φυσικό τα γεγονότα έδωσαν τροφή στους ισχυρισμούς του συντηρητικού χώρου για αναζωπύρωση της κομμουνιστικής επιβολής και σχεδίων, ένεκα των επικίνδυνων μεθοδεύσεων της κυβερνήσεως Πλαστήρα. Η αλήθεια είναι ότι η ανεύθυνη συμπεριφορά της ηγεσίας του ΚΚΕ, με τις συνεχείς δηλώσεις και τις άνευ ουσιαστικού αποτελέσματος συμβολικές ενέργειες αντίστασης, προσέφερε τη βέλτιστη υπηρεσία στους αντιπάλους της πολιτικής συμφιλίωσης του Πλαστήρα αποτρέποντας τις προσπάθειες επούλωσης των μετεμφυλιακών τραυμάτων.⁵⁹⁸

Οι βάσιμες -μέχρι ενός σημείου- ανησυχίες για τα θέματα ασφαλείας δεν κατόρθωσαν όμως να οδηγήσουν σε σταθερή συνεργασία τα προσωποκεντρικά κόμματα του πολυκερματισμένου πολιτικού χώρου που είχαν προκύψει από τις εκλογές της 05 Μαρτίου 1950. Η κυβέρνηση Βενιζέλου-Παπανδρέου καταψηφίστηκε στη Βουλή στις 09 Σεπτεμβρίου, μετά και τη μεταστροφή του Πλαστήρα και την απόφαση της μη στήριξης της από την ΕΠΕΚ. Έχοντας εξασφαλίσει 106 ψήφους υπέρ, έναντι 124 κατά, ο Βενιζέλος αναγκάστηκε να υποβάλει την παραίτηση της κυβέρνησης του για δεύτερη φορά το ίδιο έτος.

Οι μοναδικές κοινοβουλευτικές αναφορές για διάθεση ελληνικών στρατευμάτων στην Κορέα έλαβαν χώρα στις συζητήσεις των προγραμματικών δηλώσεων της κυβερνήσεως Βενιζέλου-Παπανδρέου για την εξασφάλιση ψήφου εμπιστοσύνης από 06 έως και 09 Σεπτεμβρίου.⁵⁹⁹ Στην εναρκτήρια ομιλία του στις 06 Σεπτεμβρίου, ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος αναφέρθηκε στις βασικές αρχές του κυβερνητικού έργου προτάσσοντας ως πρώτη την προστασία και εξυπηρέτηση της

⁵⁹⁷ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Ηγεσία των Κομμουνιστών Ετοιμάζεται Πυρετωδώς δια τον Τέταρτον Γύρον, Παραδοθείς Πράκτωρ των Συμμοριτών Αποκαλύπτει τα Νέα Σχέδια Δράσεως του ΚΚΕ, Εικοσαμελής Συμμορία Οργανωθείσα εις την Πολωνίαν Εισήλθεν εις το Ελληνικό Έδαφος από την Αλβανίαν*, 02 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 1.

⁵⁹⁸ Πότη Παρασκευόπουλου, *Φιλελεύθερα Ανοίγματα στην Ελλάδα μετά τον Εμφύλιο, η Άνοδος και Πτώση του Πλαστήρα*, (Εκδόσεις Φυτράκης/ο Τύπος-Σύγχρονη Ιστορία, 1987), σελ 102-106.

⁵⁹⁹ Έκτακτος Σύνοδος της Βουλής των Ελλήνων της Α΄ Βουλευτικής Περιόδου 1950 (04-15 Σεπτεμβρίου 1950).

ειρήνης. Η εισαγωγή του Βενιζέλου αφενός δήλωνε τη σταθερή φιλοδυτική κυβέρνηση και αφετέρου δικαιολογούσε, χωρίς να αναφερθεί σε αυτήν, τη διάθεση των στρατευμάτων στον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών.

«Πρώτη και κυριότερα εξ' αυτών είναι η προστασία και η εξυπηρέτησις της Ειρήνης. Όσον μικρά δυνάμεις και αν είναι η Ελλάς, τόσον η ηθική της ακτινοβολία και η θέσις της εις τους διεθνείς οργανισμούς της δίδουν το δικαίωμα και της επιβάλλουν το καθήκον να παρακολουθή αγρύπνως και να συντελή με όλας της τας δυνάμεις εις την κατασφάλειαν της Ειρήνης. Εν πλήρει αρμονία με τας αποφάσεις του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, αλλά και εν στενωτέρα επαφή με τας φίλας και Συμμάχους Δυνάμεις αι οποίαι μας εβοήθησαν εις την προστασίαν της Ελευθερίας και Ανεξαρτησίας κατά την πρόσφατον Εθνικήν δοκιμασίαν, η Ελλάς θα κάμει το παν δια να συντελέση και αυτή εις την αποτροπήν πάσας διαταράξεως της Ειρήνης»⁶⁰⁰.

Στη συνεδρίαση της 07 Σεπτεμβρίου, ο αρχηγός του Λαϊκού Κόμματος, Κωνσταντίνος Τσαλδάρης, αναφέρθηκε ακροθιγώς και στο θέμα της Κορέας τονίζοντας ότι τελικώς οι υποδείξεις του για συμμετοχή της χώρας στις κυρώσεις του ΟΗΕ -έστω και εκ των υστέρων- έγιναν δεκτές από την κυβέρνηση.⁶⁰¹ Από τη διατύπωση των λόγων του Τσαλδάρη, αλλά και προγενέστερες δηλώσεις του επί του θέματος της Κορέας, τεκμηριώνει κανείς την ικανοποίηση του για την αποδοχή εκ μέρους της κυβερνήσεως προηγούμενων υποδείξεων του για μια πιο ενεργητική ελληνική εμπλοκή με συνδρομή χερσαίων στρατευμάτων. Σχεδόν το σύνολο του αστικού κόσμου της Ελλάδος, αποδέχονταν την αποστολή στρατευμάτων καίτοι απέφευγε δημοσίως να ταχθεί υπέρ της αποφάσεως.

Μόνο οι εκπρόσωποι της Δημοκρατικής Παράταξης (Αλέξανδρος Σβώλος, Ιωάννης Σοφιανόπουλος, και Νεόκοσμος Γρηγοριάδης) επέκριναν την απόφαση του Βενιζέλου για τη διάθεση στρατευμάτων στην Κορέα.⁶⁰² Οι Σβώλος και Στεφανόπουλος, σε ξεχωριστές αγορεύσεις αναρωτήθηκαν αφενός για τη σκοπιμότητα διαθέσεως των στρατευμάτων και αφετέρου για τη λήψη της

⁶⁰⁰ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Β', 06 Σεπτεμβρίου Ιουλίου 1950, σελ 7.

⁶⁰¹ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Γ', 07 Σεπτεμβρίου Ιουλίου 1950, σελ. 12.

⁶⁰² Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Γ', 07 Σεπτεμβρίου 1950 και Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Νικολάου Πλαστήρα, *Δελτίο Τύπου Πρακτικών Βουλής 07 Σεπτεμβρίου 1950*, σελ. 17, 32, 43 και 44 (Κιβώτιο 229, Φάκελος 4) .

αποφάσεως εν αγνοία της Βουλής. Ειδικότερα ο Αλέξανδρος Σβώλος αναφέρθηκε στην προηγούμενη κυβέρνηση (Πλαστήρα) λέγοντας ότι όταν ενέκυψε το ζήτημα της συνδρομής προς την Κορέα, ο Πλαστήρας επικαλέστηκε τις ειδικές συνθήκες στις οποίες τελούσε η χώρα, συνθήκες οι οποίες κατά τη γνώμη του εξακολουθούσαν ακόμη να ισχύουν και επέκρινε έντονα την κυβέρνηση Σοφοκλή Βενιζέλου για την απόφαση διάθεσης ταξιαρχίας. Στις επικρίσεις αυτές απάντησε από του βήματος της Βουλής ο Βενιζέλος υπερασπιζόμενος την απόφαση του για συστράτευση με το δυτικό στρατόπεδο αλλά και επικαλούμενος την αντίστοιχη απόφαση του πατρός του, Ελευθερίου Βενιζέλου για συμμετοχή στην εκστρατεία της Ουκρανίας.⁶⁰³

Οι συζητήσεις επεκτάθηκαν και στις προθέσεις της προηγούμενης κυβερνήσεως Πλαστήρα για μείωση της δυνάμεων του στρατεύματος με τον στρατηγό να λαμβάνει το λόγο και να αναφέρει ότι οι συνθήκες των αρχών του 1950 επέτρεπαν τη σταδιακή μείωση του Στρατού Ή�ράς σε 80.000 άνδρες με διάρκεια θητείας τον ενάμισι χρόνο γεγονός που θα επέτρεπε τη διάθεση περαιτέρω πιστώσεων για τις ανάγκες της ανασυγκρότησης. Ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος μάλιστα, απευθυνόμενος στον Πλαστήρα τον κατηγορήσε ότι αδυνατούσε να διακρίνει τα νέα δεδομένα που είχε δημιουργήσει ο πόλεμος της Κορέας και επέμενε άκαιρα στην εφαρμογή των μέτρων επιείκειας «ενώ η ανθρωπότητα καίγονταν». Τόνισε ότι οι περίφημες δηλώσεις «περί ευθυγράμμισης» του Πλαστήρα (24 Ιουλίου) με τους δυτικούς συμμάχους της χώρας ήρθαν καθυστερημένα για να αμβλύνουν τις ανησυχίες των τελευταίων για την ακολουθούμενη ελληνική πολιτική. Η περικοπή αυτή προκάλεσε την αντίδραση του βουλευτή και πρώην στρατηγού Σπαή που ρώτησε επιδεικτικά τον Κανελλόπουλο για τις πηγές των πληροφοριών του. Για άλλη μια φορά και από τα έδρανα της Βουλής παρουσιάζονταν εκ μέρους του Κανελλόπουλου, έστω και αμυδρά, η υπόθεση της μη ικανοποίησης των συμμαχικών δυνάμεων από την πολιτική Πλαστήρα μετά το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας. Κατά τη διάρκεια των συζητήσεων στη Βουλή, συχνές ήταν οι αναφορές σε θέματα εθνικής και εσωτερικής ασφάλειας χωρίς να παραλείπονται συνειρμοί περί ομοιοτήτων Ελλάδος και Κορέας ή του κινδύνου να καταστεί η Ελλάδα μια νέα Κορέα αν δεν λαμβάνονταν εγκαίρως τα κατάλληλα μέτρα.⁶⁰⁴ Τις θέσεις των Σβώλου και Σοφιανόπουλου επανέλαβε στις 08 Σεπτεμβρίου και ο Α. Ιωσήφ (ΕΠΕΚ). Ο

⁶⁰³ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Ε΄, 09 Σεπτεμβρίου Ιουλίου 1950, σελ. 58-59.

⁶⁰⁴ Αγόρευση Θ. Τουρκοβασίλη, Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Δ΄, 08 Σεπτεμβρίου Ιουλίου 1950, σελ. 38.

Κανελλόπουλος αντέκρουσε τα επιχειρήματα του Α. Ιωσήφ λέγοντας ότι αποτελούσε χρέος της Ελλάδος (χρέος μάλιστα «συνεχές και όχι πεπερασμένο») έναντι της συμμαχικής βοήθειας, η στρατιωτική συνδρομή της Ελλάδος στην Κορέα. Στην άποψη αυτή συνηγόρησε και ο Υπουργός Παιδείας, Νικόλαος Μπακόπουλος, που μίλησε περί ομόφωνης αποδοχής του Υπουργικού Συμβουλίου για αποστολή μικράς στρατιωτικής δυνάμεως στην Κορέα ως υποχρέωση της χώρας έναντι της βοήθειας που είχε λάβει από τα Ηνωμένα Έθνη για την αντιμετώπιση της κομμουνιστικής ανταρσίας. Τόνισε μάλιστα ότι αν στο μέλλον η Ελλάδα δεχόταν εξωτερική επίθεση δεν θα μπορούσε μόνη της να αμυνθεί και θα ζητούσε και πάλι βοήθεια. Η τοποθέτηση του Υπουργού Παιδείας, απλοϊκά συνόψιζε τις δύο βασικές αρχές που πρυτάνευσαν στην ελληνική συνδρομή με χερσαίες δυνάμεις στην Κορέα. Αφενός στην έκφραση ευγνωμοσύνης για την πρόσφατη συμμαχική βοήθεια (καίτοι ομίλησε για βοήθεια εκ μέρους των Ηνωμένων Εθνών, επισιτιστική αλλά όχι στρατιωτική) και αφετέρου στην ελπίδα ανάλογης στρατιωτικής συνδρομής σε περίπτωση που δεχθούμε εξωτερική επίθεση.⁶⁰⁵

Άκρως ενδιαφέρουσα η εν συνεχεία τοποθέτηση του Βουλευτού Ανδρέα Ιωσήφ (ΕΠΕΚ) που απευθυνόμενος στον Υπουργό Μπακόπουλο ρώτησε για ποιο λόγο η κυβέρνηση δεν εξασφάλισε ως αντάλλαγμα της παροχής στρατιωτικής συνδρομής στην Κορέα την ένταξη της χώρας στην Ατλαντική Συμμαχία. Η εύλογη αυτή σύνδεση των δύο θεμάτων για πρώτη φορά -ίσως και μοναδική- τέθηκε σε επίσημο επίπεδο.⁶⁰⁶ Ο Βουλευτής επισημαίνοντας την αδυναμία της κυβέρνησης να επιτύχει σύνδεση της συνδρομής με την εξασφάλιση της ένταξης, δήλωσε ότι θεωρούσε σφάλμα τη διάθεση ελληνικών δυνάμεων στην Κορέα και μη αναγκαία την κάλυψη του Ατλαντικού Συμφώνου. Η απάντηση του Υπουργού Αμύνης Κωνσταντίνου Ρέντη ήταν ότι η αποστολή μικρής δυνάμεως «εθελοντικού» στρατού ήταν συμβολική και ότι η Ελλάδα δεν ζητάει ανταλλάγματα για την είσοδο στην Ατλαντική Συμμαχία. Στο θέμα επανήλθε λίγο αργότερα και ο Βουλευτής της Δημοκρατικής Παράταξης Νεόκοσμος Γρηγοριάδης τασσόμενος κατά της διάθεσης των 6 αεροσκαφών καθώς δεν είχε την έγκριση της Βουλής και του Βασιλιά. Αντίστοιχα παράνομη έκρινε και την απόφαση διάθεσης χερσαίας δυνάμεως ληφθείσα από κυβέρνηση που δεν είχε λάβει ψήφο εμπιστοσύνης και δεν είχε

⁶⁰⁵ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Δ', 08 Σεπτεμβρίου Ιουλίου 1950, σελ. 47.

⁶⁰⁶ Αγόρευση Α. Ιωσήφ, Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Δ', 08 Σεπτεμβρίου Ιουλίου 1950, σελ. 47-48.

παρουσιάσει το θέμα της έγκρισης στην Βουλή. Χαρακτηριστικά ο Γρηγοριάδης ρώτησε για ποιό λόγο η Ελλάδα ενεπλάκει σε εμφύλιο πόλεμο άλλης χώρας διαθέτοντας μάλιστα και αεροσκάφη ενώ άλλες χώρες αρκέστηκαν σε «πλατωνικούς συναισθηματισμούς». Τελειώνοντας τάχθηκε υπέρ μιας ουδέτερης ελληνικής στάσης στη διαμάχη των δύο κόσμων επισημαίνοντας τους κινδύνους και συνέπειες που εμπεριείχε η σύμπλευση με το δυτικό συνασπισμό.⁶⁰⁷

Η αναμενόμενη καταψήφιση της κυβέρνησης (09 Σεπτεμβρίου), μετά την απόφαση της ΕΠΕΚ να μη δώσει ψήφο εμπιστοσύνης, άνοιγε το δρόμο για διεξαγωγή εκλογών, για δεύτερη φορά στο ίδιο έτος. Η κυβέρνηση καταψηφίστηκε λαμβάνοντας 106 θετικές ψήφους και 124 αρνητικές και το ενδεχόμενο εκλογών φαίνονταν η πιθανότερη εξέλιξη. Μετά όμως από αρκετές παρασκηνακές επαφές και την πίεση του Παύλου, που απέκρουε την προσφυγή σε πρόωρες εκλογές, οι τρεις πολιτικοί αρχηγοί, Βενιζέλος, Τσαλδάρης και Παπανδρέου, συμφώνησαν να αποδεχθούν την έκκληση του Βασιλιά και να προχωρήσουν στο σχηματισμό «κυβέρνησης εθνικής συγκεντρώσεως». Η συμφωνία επετεύχθη τα μεσάνυχτα της Κυριακής 10 Σεπτεμβρίου και η νέα τρικομματική κυβέρνηση ορκίστηκε στις 13 Σεπτεμβρίου. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως και Υπουργός Εξωτερικών και πάλι ο Σοφοκλής Βενιζέλος με τους Τσαλδάρη και Παπανδρέου Αντιπροέδρους. Υπουργός Αμύνης ο Κωνσταντίνος Καραμανλής με Υφυπουργούς Στρατιωτικών τον Γ. Λαζανά, Ναυτικών τον Θ. Δεσύλλα και Αεροπορίας τον Α. Βγενόπουλο. Παρά το γεγονός ότι η κυβέρνηση έλαβε άνετη πλειοψηφία στη Βουλή (153 υπέρ, 43 κατά και 54 αποχές), αποδείχθηκε θνησιγενής ως συνέπεια της ευκαιριακής σύγκλισης των διαφορετικών χώρων που την απάρτιζαν, της συνεχούς σύγκρουσης των αρχηγικών προσωπικών φιλοδοξιών αλλά και μιας ευρύτερης έλλειψης κουλτούρας πολιτικής συνεργασίας σε ένα περιβάλλον ασθενών θεσμικών λειτουργιών της πολιτείας και των λοιπών παραγόντων. Ο Λιναρδάτος παρατηρεί εύστοχα ότι σε αυτή την ασταθή κατάσταση *«θα συντελέσει αρκετά και ο πόλεμος της Κορέας, που γέννημα του, ως ένα βαθμό, ήταν κι η ίδια η κυβέρνηση των τριών κομμάτων.»*⁶⁰⁸

Εικασίες για το Παρασκήνιο Διάθεσης της Ταξιαρχίας

⁶⁰⁷ Αγόρευση Ν. Γρηγοριάδης, Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Δ', 08 Σεπτεμβρίου Ιουλίου 1950, σελ. 50.

⁶⁰⁸ Σπύρος Λιναρδάτος, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, 1949-1952*, τόμος Α', (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ. 159.

Έχοντας κατά νουν τα προαναφερθέντα γεγονότα αλλά και την εσωτερική και εξωτερική υφιστάμενη κατάσταση, θα προσπαθήσουμε να εμβαθύνουμε στις συνθήκες που οδήγησαν στη λήψη των αποφάσεων (Πλαστήρα, Βενιζέλου) για τη διάθεση των ελληνικών δυνάμεων και μέσων στον αγώνα των Ηνωμένων Εθνών στην Κορέα. Δυστυχώς η αδικαιολόγητη απουσία καταγραφών στα πρακτικά των ανωτάτων κυβερνητικών οργάνων (Κυβερνητικό Συμβούλιο, Πολεμικό Συμβούλιο) για τις συγκεκριμένες αποφάσεις παρεμποδίζει το ερευνητικό έργο. Πολλές φορές μάλιστα αναγκαστήκαμε να προστρέξουμε σε ηλεκτρονικά προσβάσιμες αναφορές των αμερικανών αξιωματούχων (αρχεία Foreign Relations of the United States-FRUS) που συμμετείχαν στις συνεδριάσεις των ελληνικών ανωτάτων συμβουλίων για να αντλήσουμε πληροφορίες.⁶⁰⁹ Αντίστοιχα περιορισμένες έως και ανύπαρκτες, οι αντίστοιχες αναφορές σε απομνημονεύματα και βιογραφίες των προσωπικοτήτων εκείνης της περιόδου. Φυσικά και πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι ασθενικές θεσμοθετημένες διαδικασίες λήψεως αποφάσεων από την ελληνική διοίκηση - ανεξαρτήτως επιπέδου- και η ανύπαρκτη γραφειοκρατική υποδομή που συνδυαστικά παρεμπόδιζαν τη δημιουργία και τήρηση τεκμηριωμένων αναφορών. Δεν πρέπει όμως να αγνοούμε ότι η διάθεση στρατιωτικών μέσων και τμημάτων στην Κορέα ουδέποτε αποτέλεσε κομβικό σημείο της ελληνικής πολιτικής αλλά ούτε και προσέλκυσε το ενδιαφέρον της κοινωνίας. Ούτε μάλιστα οι ελληνικές πολιτικές ηγεσίες (εκτιμάται ορθώς), προσπάθησαν έντεχνα και δημοσίως και με την επίκληση του λαϊκού αισθήματος να συνδέσουν τη συνδρομή με διάφορα επιζητούμενα ανταλλάγματα (σε αντιπαράθεση με την τουρκική στάση και επιδίωξη σύνδεσης με την ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία).⁶¹⁰

Ως εκ τούτου αναπόφευκτα θα προχωρήσουμε σε εικασίες και υποθέσεις προκύπτουσες από την αλληλουχία των γεγονότων, τη διεθνή και εσωτερική κατάσταση όπως ήταν αντιληπτή τη δεδομένη στιγμή, τα διαθέσιμα επίσημα έγγραφα

⁶⁰⁹ Η συμμετοχή των Αμερικάνων και Βρετανών υψηλόβαθμων αξιωματούχων στο Πολεμικό Συμβούλιο καθώς και σε άλλα κυβερνητικά όργανα είχε επιβληθεί από τους όρους των προγραμμάτων παροχής βοήθειας προς την Ελλάδα έχοντας την επίσημη και τυπική έγκριση της ελληνικών κυβερνήσεων και της Βουλής των Ελλήνων. Βλέπε Βερέμης Θάνος-Γιάννης Κολιόπουλος, *Ελλάς: η Σύγχρονη Συνέχεια, από το 1821 έως Σήμερα*, (Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2006), σελ. 407. Πλέον των συμβατικών προβλέψεων συχνές είναι και οι αναφορές Ελλήνων Πρωθυπουργών προς τον Αμερικανό Πρέσβη όπου αναγνωρίζουν τη δέσμευση των ελληνικών κυβερνήσεων για τη μη λήψη αποφάσεων (ακόμη και επί ζητημάτων ήσσονος σημασίας άνευ της έγκρισης των Αμερικανών αξιωματούχων).

⁶¹⁰ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1999), σελ. 291-292.

Ελλάδος, ΗΠΑ και Βρετανίας και στην υπάρχουσα περιορισμένη επί του θέματος βιβλιογραφία, για να ερμηνεύσουμε τις αντίστοιχες αποφάσεις. Αποφάσεις αναλόγου βαρύτητας συνήθως απορρέουν από τη συνδυαστική ανάλυση πολλών παραγόντων, την εξέταση πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων της κάθε δυνατής επιλογής (συνεπειών) και την συνεξέταση τυχόν εναλλακτικών τρόπων ενεργείας. Αναμφισβήτητα υπεισέρχεται και ο προσωπικός παράγοντας, είτε με την μορφή των ιδεολογικών πεποιθήσεων των εμπλεκομένων, είτε με τις προσωπικές των εμπειρίες, είτε ακόμη με την επιδίωξη απόκτησης προσωπικού οφέλους, συνήθως πολιτικού. Καθοριστικής σημασίας είναι και οι λεγόμενοι «συστημικοί παράγοντες» που προσδιορίζουν αποφασιστικά, ενίοτε και περιοριστικά, τα όρια των ελιγμών και επιλογών μας (ισορροπίες και ανταγωνισμός Δύσεως-Ανατολής στη Νοτιανατολική Ευρώπη και Μεσόγειο). Σημαίνοντα ρόλο διαδραματίζουν και οι στάσεις και ενέργειες λοιπών κρατών στην ευρύτερη περιοχή του ενδιαφέροντος μας (στη δική μας περίπτωση η Τουρκία και η Γιουγκοσλαβία). Επιπρόσθετα, διάφοροι εσωτερικοί πολιτικοί, στρατιωτικοί, οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες, επηρεάζουν ανάλογες αποφάσεις που αφορούν, όχι μόνο την εμπλοκή στρατευμάτων σε μεμακρυσμένα θέατρα επιχειρήσεων, αλλά κυρίως τη σύμπλευση με τους δραστηριοποιούμενους συνασπισμούς. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η απόφαση διάθεσης στρατευμάτων στην Κορέα, αποτελούσε βασική ένδειξη επιλογής πλευρού στον υπό εξέλιξη ψυχρό πόλεμο.

Επανερχόμενοι λοιπόν στην απόφαση διάθεσης των στρατευμάτων, το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών σε εσωτερικό ενημερωτικό σημείωμα με ημερομηνία 07 Σεπτεμβρίου όπου παραθέτει το ιστορικό της ελληνικής εμπλοκής (ούτε στο σημείωμα αναφέρεται το ακριβές μέγεθος της προσφερθείσας δυνάμεως) αναγράφει:⁶¹¹

«Ουχ ήττον ⁶¹² διάφοροι λόγοι ήγαγον βραδύτερον την Ελληνικήν Κυβέρνησιν εις το να αναθεωρήση την περί διαθέσεως εξ αεροπλάνων απόφασιν αυτής και να αποστείλῃ τη 1η Σεπτεμβρίου ε.ε. προς τον κ. Τρόγκβε Λη το κάτωθι τηλεγράφημα (παρατίθεται το κείμενο στην γαλλική γλώσσα του τηλεγραφήματος του Βενιζέλου).»

⁶¹¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, Σημείωμα περί της Ελληνικής Συμβολής εις την Βοήθειαν του ΟΗΕ προς την Υποστάσαν Επίθεσιν Δημοκρατίαν της Κορέας, 07 Σεπτεμβρίου 1950.

⁶¹² Ουχ ήττον: εντούτοις, παρά ταύτα,

Ως «διάφορους λόγους» μπορούμε να αναφέρουμε την ξεκάθαρη πλέον αμερικανική επιθυμία (απαίτηση) διάθεσης χερσαίων στρατευμάτων όπως αυτή επίσημα εκφράστηκε δια στόματος του Επιτετραμμένου Minor και του υποστρατήγου Jenkins ⁶¹³ και την ελληνική πρόθεση μη υστέρησης έναντι της τουρκικής προσφοράς. Το δεύτερο συνάγεται και από τη συνεχή αγωνία των Αθηνών να πληροφορηθεί την τύχη της τουρκικής προσφοράς για διάθεση ταξιαρχίας.

Ο Γρηγόριος Δάφνης στο έργο του για το Σοφοκλή Βενιζέλο⁶¹⁴ δεν παραθέτει λεπτομέρειες για τη λήψη αποφάσεως διάθεσης της ελληνικής δυνάμεως αλλά αναγράφει τα εξής που αφορούν κυρίως τις συνέπειες της (θα εξεταστούν σε παρακάτω κεφάλαιο):

« Ο Σοφ. Βενιζέλος, μόλις ανέλαβε την κυβέρνησιν, απεφάσισεν όπως τμήμα ελληνικού στρατού αποσταλή εις Κορέαν, δια να μετάσχη των εκεί επιχειρήσεων, ως μονάς των δυνάμεων των ΗΕ. Η χειρονομία αυτή εξετιμήθη ιδιαιτέρως υπό των Αμερικανών, που, υπό την αιγίδα των ΗΕ, εβάσταζαν όλο το βάρος του κορεατικού πολέμου. Δι' αυτό και προθύμως εδέχθησαν να υποστηρίξουν το αίτημα της Ελλάδος, όπως ενταχθή εις την Ατλαντικήν Συμμαχίαν.»

Στην ίδια κατεύθυνση και οι Βερέμης-Κολιόπουλος στο κοινό τους έργο αναγράφουν:⁶¹⁵

«Όταν η Ελλάδα και η Τουρκία έστειλαν στρατιωτικές δυνάμεις στη Νότιο Κορέα το 1950, το έπραξαν ως μέλη των Ηνωμένων Εθνών, ουσιαστικό τους κίνητρο όμως ήταν να υπερνικήσουν τις αντιρρήσεις για την είσοδο τους στο ΝΑΤΟ.»

Οι παραπάνω περικοπές καταγράφουν μια ευρέως διαδεδομένη άποψη, αυτή της «ανταμοιβής» της ελληνικής συνδρομής με την ένταξη μας στην Ατλαντική Συμμαχία. Η παρούσα έρευνα, όπως θα καταφανεί σε επόμενα κεφάλαια, καίτοι αποδέχεται ως ένα από τα πολλαπλά κίνητρα της διάθεσης στρατευμάτων και την

⁶¹³ Αρχεία ΥΠΕΞ, Α.Π. ΙΒ/44143/Α3/ΚΟΡΕΑ, ΥΠΕΞ/Γραφείο Μονίμου Υφυπουργού, *Σημείωμα*, 23 Αυγούστου 1950.

⁶¹⁴ Δάφνης Γρηγόριος, *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος, 1894-1964*, (Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα, 1970), σελ. 498-499.

⁶¹⁵ Βερέμης Θάνας-Γιάννης Κολιόπουλος, *Ελλάς: η Σύγχρονη Συνέχεια, από το 1821 έως Σήμερα*, (Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2006), σελ. 504.

προσδοκία της ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία, εντούτοις δεν συμφωνεί ότι αυτή η χειρονομία συνέβαλε αποφασιστικά στην ευόδωση των ελληνικών στόχων επίτευξης των συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας.

Ο Ιωάννης Στεφανίδης στο συλλογικό σύγγραμμα «Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος. Η Πολιτική Διαδρομή. Το Πρόσωπο. Η Εποχή» παρατηρεί:⁶¹⁶

«Πιο σοβαρές επιπτώσεις είχε η απόφαση να αυξηθεί η ελληνική συμβολή στις δυνάμεις του ΟΗΕ που μάχονταν στη χερσόνησο της Κορέας, από ένα σμήνος μεταγωγικών αεροσκαφών που είχε προσφέρει η προηγούμενη κυβέρνηση (Πλαστήρα) σε μια πλήρη ταξιαρχία. Στην απόφαση αυτή συνέβαλε όχι μόνο η επιθυμία να ικανοποιηθεί ο “συμμαχικός παράγοντας” αλλά και το προηγούμενο της Τουρκίας. Επιδιώκοντας την ένταξη της στο βορειοατλαντική συμμαχία, η γειτονική χώρα ετοιμάζονταν να αποστείλει δύναμη 4.500 ανδρών.»

Επιθυμία ικανοποίησης των συμμάχων και μια αναπόφευκτη παρακολούθηση των τουρκικών ενεργειών από την Αθήνα διαβλέπει ορθά πίσω από την απόφαση του Βενιζέλου και ο Στεφανίδης. Μάλιστα προχωρά και σε σύνδεση της προσφοράς της ταξιαρχίας από τον Βενιζέλο, πιθανολογώντας την προσδοκία του και ακολουθώντας το παράδειγμα της Τουρκίας, για απόκτηση μιας δυτικής εγγύησης ασφαλείας. Συγκεκριμένα:⁶¹⁷

«Από την άλλη, ο Βενιζέλος βιάστηκε με την ανάληψη των καθηκόντων του να επιβεβαιώσει την προσήλωση της Ελλάδος στη Δύση προσφέροντας μια ταξιαρχία για την ενίσχυση των δυνάμεων του ΟΗΕ στην Κορέα. Ο έλληνας πρωθυπουργός πιθανώς παρακινήθηκε στην προσφορά του αυτή από το παράδειγμα της Τουρκίας, αποβλέποντας ίσως και ο ίδιος σε μια δυτική εγγύηση.»

Ο Σπύρος Λιναρδάτος, βασιζόμενος στη καταγεγραμμένη μαρτυρία του στρατηγού Λεωνίδα Σπαή, υιοθετεί την άποψη ότι η πτώση της κυβερνήσεως

⁶¹⁶ Ιωάννης Δ. Στεφανίδης, *Η Περίοδος των Κυβερνήσεων Συνεργασίας στο Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος: Η Πολιτική Διαδρομή. Το Πρόσωπο. Η Εποχή*, επιστημονική επιμέλεια Τάσος Σακελλαρόπουλος και Ευάνθης Χατζηβασιλείου, (Εκδόσεις Μουσείο Μπενάκη και Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών, Αθήνα, 2009), σελ. 97.

⁶¹⁷ Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999) σελ. 61.

Πλαστήρα υπήρξε αποτέλεσμα και της αμερικανικής δυσαρέσκειας στην απροθυμία της να διαθέσει χερσαία στρατεύματα στην Κορέα.⁶¹⁸ Συγκεκριμένα, σχολιάζοντας τις προγραμματικές δηλώσεις του Σοφοκλή Βενιζέλου στη Βουλή, (06 Σεπτεμβρίου) επί θεμάτων σχετικών με την συνεργασία της Ελλάδος με τα Ηνωμένα Έθνη, αναφέρει:⁶¹⁹

«Δεν ανέφερε (εννοείται ο Βενιζέλος) συγκεκριμένα την κυβερνητική απόφαση, που είχε αναγγελθεί ήδη επισήμως και που για να την επιτύχουν οι Αμερικανοί συνέβαλαν στην ανατροπή του Πλαστήρα, να σταλεί στην Κορέα μια ελληνική ταξιαρχία “πλήρους συνθέσεως”.»

Η παρατήρηση του Λιναρδάτου είναι απολύτως ορθή ως προς το πρώτο μέρος της, καθώς ο Βενιζέλος στις προγραμματικές του δηλώσεις, αναφέρθηκε με γενικόλογα και ευχολόγια στην επιδίωξη της κυβέρνησης του να προωθήσει τη διεθνή ειρήνη σε συνεργασία με τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και με φιλικές κυβερνήσεις.⁶²⁰ Ούτε όμως ο Λιναρδάτος τεκμηριώνει την αναγραφή της ανατροπής της κυβερνήσεως Πλαστήρα από τους Αμερικανούς για να επιτύχουν τη συνδρομή χερσαίων ελληνικών δυνάμεων από μια πιο χειραγωγήσιμη κυβέρνηση. Η έρευνα μας δεν αποδεικνύει ότι υπήρξε αμερικανικό, άμεσο ή έμμεσο, αίτημα προς τον Πλαστήρα για διάθεση χερσαίων στρατευμάτων στην Κορέα. Αντίθετα φαίνεται ότι η διάθεση των αεροσκαφών προκάλεσε ικανοποίηση στην Ουάσιγκτον (και προβληματισμό στο Joint Chiefs of Staff) και μάλλον αποτελούσε μη αναμενόμενη συνδρομή. Η αμερικανική όμως μεταστροφή κατά τα τέλη Ιουλίου και η ενθάρρυνση (μέχρι ενός σημείου) της πτώσεως της κυβερνήσεως Πλαστήρα, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν και μη έχοντας σχέση με τη διάθεση δυνάμεων, υπήρξε αναμφισβήτητη.

Ο Λιναρδάτος συνεχίζει παρατηρώντας ότι στην ίδια συνεδρίαση η «Αριστερά» επέκρινε την κυβέρνηση για την απόφαση της να στείλει ελληνικό

⁶¹⁸ Σπύρος Λιναρδάτος, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, 1949-1952*, τόμος Α', (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ. 139.

⁶¹⁹ Σπύρος Λιναρδάτος, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, 1949-1952*, τόμος Α', (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ. 153.

⁶²⁰ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο κ. Σ. Βενιζέλος Ανέγνωσε Χθες εις την Βουλήν τας Προγραμματικάς Δηλώσεις της Νέας Κυβερνήσεως, Ηπέλυσεν την Βουλήν με Διάλυσιν*, 07 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 5 και Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση Β', 06 Σεπτεμβρίου Ιουλίου 1950, σελ 7.

εκστρατευτικό σώμα στην Κορέα αναγκάζοντας τον Βενιζέλο να αντικρούσει λέγοντας:⁶²¹

«Εις την άκρα αριστερά δια την δριμείαν επίκρισίν της δια την αποστολήν στρατού εις την Κορέαν έχω να απαντήσω ότι είμαι εξαιρετικώς υπερήφανος διότι εις την υπ' εμέ κυβέρνησιν έλαχεν η τιμή της αποφάσεως δια την αποστολήν μιας συμβολικής δυνάμεως εις την Κορέαν. Προ 30 περίπου ετών ο αείμνηστος Ελευθέριος Βενιζέλος είχε λάβει μίαν ανάλογον απόφασιν (Σημ. Εννοούσε την εκστρατεία στην Ουκρανία το 1919 κατά της σοβιετικής επανάστασης) και έτσι εδημιούργησε την Μεγάλην Ελλάδα.»

Τα αναγραφόμενα από το στρατηγό Σπαή, αναπαράγονται και από τον Σέφη Αναστασάκο⁶²² ο οποίος επιπλέον σημειώνει για την απόφαση του Βενιζέλου για αποστολή της ταξιαρχίας:⁶²³

«Και μια από τις πρώτες αποφάσεις της (εννοείται της κυβέρνησης Βενιζέλου-Παπανδρέου) ήταν να αποστείλει η Ελλάδα στρατό στον πόλεμο της Κορέας, κατ' απαίτηση των Αμερικανών. Μια ταξιαρχία ολόκληρη και μια μοίρα αεροπλάνων αποτέλεσαν το ελληνικό εκστρατευτικό σώμα, που με διοικητή τον υποστράτηγο Σόλωνα Γκίκα αναχώρησε για τη γραμμή του πυρός, στις 25 Οκτωβρίου 1950.⁶²⁴ 187 άνδρες από την ελληνική αυτή δύναμη δε θα επιστρέψουν ποτέ πια στην Ελλάδα και άλλοι 614 από αυτούς θα είναι τραυματίες».

Ο Σόλων Γρηγοριάδης καταγράφει τη σταδιακή μεταστροφή της αμερικανικής πολιτικής έναντι του Πλαστήρα, την οποία και αποδίδει στις νέες προτεραιότητες του ψυχρού πολέμου και στην κορύφωση του ένεκα της

⁶²¹ Σπύρος Λιναρδάτος, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, 1949-1952*, τόμος Α', (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ. 154.

⁶²² Σέφης Αναστασάκος, *ο Πλαστήρας και η Εποχή του, Γ' 1933-1953*, (Εκδόσεις Επικαιρότητα, Β' έκδοση, Αθήνα, 2007), σελ. 373-374.

⁶²³ Σέφης Αναστασάκος, *ο Πλαστήρας και η Εποχή του, Γ' 1933-1953*, (Εκδόσεις Επικαιρότητα, Β' έκδοση, Αθήνα, 2007), σελ. 383-384.

⁶²⁴ Η συγκεκριμένη ημερομηνία είναι λανθασμένη και φορά την ημερομηνία που έλαβε χώρα η επίσημη τελετή παράδοσης της πολεμικής σημαίας του ΟΗΕ στο Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα. Το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα (ΕΚΣΕ), δυνάμεως τελικά τάγματος πεζικού, αναχώρησε από τον Πειραιά στις 15 Νοεμβρίου και διοικητής του, λόγω μείωσης της δυνάμεως από ταξιαρχία σε τάγμα, δεν ήταν ο υποστράτηγος Σόλων Γκίκας αλλά ο συνταγματάρχης Ιωάννης Δασκαλόπουλος ως διοικητής του ΕΚΣΕ και ο αντισυνταγματάρχης Διονύσιος Αρμπούζης ως διοικητής του τάγματος.

βορειοκορεατικής εισβολής. Για την αποστολή του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος παρατηρεί:⁶²⁵

«Αυτή η κυβέρνηση των ονομάτων (εννοεί την κυβέρνηση Βενιζέλου-Τσαλδάρη-Παπανδρέου) απέσπασε εύκολα στις 15 Σεπτεμβρίου την εμπιστοσύνη της Βουλής, με ψήφους 153 έναντι 43. Και την συνόδευσαν μάλλον αίσιοι οιωνοί μακροημερεύσεως. Υπό τον όρο βέβαια να μη προσκρούσει σε αμερικανικές αντιδράσεις. Και έσπευσε να αποσπάση την ευμένεια της Ουάσιγκτον με μια χειρονομία συμβολική και ουσιαστική: Θα απέστελλε ολόκληρη ταξιαρχία του στρατού και μια μοίρα αεροπλάνων στην Κορέα.»

Πρέπει να διευκρινίσουμε ότι η κυβέρνηση Βενιζέλου-Τσαλδάρη-Παπανδρέου δεν έλαβε την απόφαση αποστολής της ελληνικής ταξιαρχίας. Η απόφαση λήφθηκε από την κυβέρνηση Βενιζέλου-Παπανδρέου (μη έχουσα ακόμη λάβει ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής) στις 01 Σεπτεμβρίου, δέκα περίπου ημέρες πριν την καταψήφιση της από το κοινοβούλιο. Βέβαια η απόφαση αυτή υλοποιήθηκε από την κυβέρνηση Βενιζέλου-Τσαλδάρη-Παπανδρέου (παρά την αποχώρηση του Τσαλδάρη και του κόμματος του από τον κυβερνητικό συνασπισμό στις 03 Νοεμβρίου εξαιτίας των αποκαλύψεων σχετικά με το σκάνδαλο του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς-ΟΛΠ). Ανεξάρτητα της εναλλαγής των κυβερνήσεων των Αθηνών, κινητήριος μοχλός της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος και αρχιτέκτονας αυτής, τη συγκεκριμένη περίοδο, ήταν ο Σοφοκλής Βενιζέλος ο οποίος διέθετε κατασταλαγμένο όραμα για τη μεταπολεμική θέση της χώρας. Το όραμα αυτό, για πλήθος λόγων, δεν είχε μπορέσει να ενταχθεί σε ένα συνεκτικό σχέδιο καίτοι τα αστικά κόμματα, τα Ανάκτορα και το στράτευμα συμφωνούσαν στο πλείστον των θέσεων του Βενιζέλου. Επανερχόμενοι στην αναφορά του Γρηγοριάδη, αποδεχόμαστε ότι η απόκτηση της αμερικανικής ευμένειας (υπέρ της Ελλάδος αλλά και υπέρ του προσώπου του) αποτελούσε ένας από τους κύριους λόγους της απόφασης του Σοφοκλή Βενιζέλου για την ελληνική συνδρομή. Σε μεταγενέστερη σελίδα ο Γρηγοριάδης επισημαίνει την απόφαση του Βενιζέλου και την προσπάθεια

⁶²⁵ Σόλων Νεοκ. Γρηγοριάδης, *Ιστορία της Συγχρόνου Ελλάδος, 1941-1974, Τόμος Τέταρτος, Δημιουργία και Πολιτική, 1950-1967*, (Εκδόσεις Κ. Καπόπουλος, Αθήνα), σελ. 48-49.

του να πετύχει την ένταξη της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία χωρίς όπως φαίνεται να συνδυάζει άμεσα τα δύο γεγονότα.⁶²⁶

«Ο Βενιζέλος απέστειλε στρατό και αεροπορία στην Κορέα και κατέβαλε κάθε προσπάθεια για την είσοδο της Ελλάδος στο ΝΑΤΟ.»

Αναφορά σε απόσυρση της εμπιστοσύνης των Αμερικανών από την κυβέρνηση Πλαστήρα κάνει λόγο και ο Τάσος Βουρνάς παραθέτοντας και το γνωστό απόσπασμα από το βιβλίο του Σπαή για την απροθυμία του Πλαστήρα να παράσχει στρατιωτικές δυνάμεις στην Κορέα.⁶²⁷ Στην ίδια πηγή (απομνημονεύματα Λεωνίδα Σπαή) καταφεύγει και ο Πότης Παρασκευόπουλος⁶²⁸ ο οποίος στην παράγραφο με τίτλο «μια ταξιαρχία στην Κορέα» αναγράφει:⁶²⁹

«Από τις πρώτες πράξεις που έκανε η κυβέρνηση Βενιζέλου-Παπανδρέου, πριν ακόμα εμφανιστεί στη Βουλή, ήταν η απόφαση να στείλει στην Κορέα ελληνικό εκστρατευτικό σώμα. Στις επικρίσεις της Δημοκρατικής Παράταξης, ο Σοφ. Βενιζέλος απάντησε...(ακολουθεί η προαναφερθείσα αναφορά στην αντίστοιχη απόφαση του πατέρα του Ελευθερίου Βενιζέλου)»

Η Ιστορία του Ελληνικού Έθνους του National Geographic αναγράφει για την επίμαχη περίοδο και απόφαση:⁶³⁰

«Μια από τις πρώτες ενέργειες της νέας κυβέρνησης ήταν η απόφαση για συμμετοχή της Ελλάδος με στρατιωτικές δυνάμεις στον πόλεμο της Κορέας».

Ο Βαληνάκης θεωρεί την αποστολή στρατευμάτων στην Κορέα, μαζί και με άλλες διπλωματικές κινήσεις των Αθηνών (ένταξη στο ΝΑΤΟ, σύναψη τριμερούς

⁶²⁶ Σόλων Νεοκ. Γρηγοριάδης, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδος, 1941-1974, Τόμος Τέταρτος, Δημιουργία και Πολιτική, 1950-1967*, (Εκδόσεις Κ. Καπόπουλος, Αθήνα), σελ 135.

⁶²⁷ Τάσος Βουρνάς, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας, ο Εμφύλιος*, (Εκδόσεις Αδελφών Τολίδη, Αθήνα, 1981), σελ. 507-508.

⁶²⁸ Πότη Παρασκευόπουλου, *Φιλελεύθερα Ανοίγματα στην Ελλάδα μετά τον Εμφύλιο, η Άνοδος και Πτώση του Πλαστήρα*, (Εκδόσεις Φυτράκης/ο Τύπος-Σύγχρονη Ιστορία, 1987), σελ 117-118.

⁶²⁹ Πότη Παρασκευόπουλου, *Φιλελεύθερα Ανοίγματα στην Ελλάδα μετά τον Εμφύλιο, η Άνοδος και Πτώση του Πλαστήρα*, (Εκδόσεις Φυτράκης/ο Τύπος-Σύγχρονη Ιστορία, 1987), σελ. 121-122.

⁶³⁰ National Geographic, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Τόμος Ε' 1882-2004, (Εκδόσεις National Geographic, Αθήνα, 2007). Το κείμενο δεν διευκρινίζει ποια ακριβώς κυβέρνηση του Βενιζέλου προχώρησε στη συγκεκριμένη ενέργεια και ουδεμία παραπάνω πληροφόρηση δίνει για τη συγκεκριμένη απόφαση.

συμμαχίας Ελλάδος-Τουρκίας-Γιουγκοσλαβίας, εγκατάσταση αμερικανικών βάσεων στο ελληνικό έδαφος και διστακτικότητα ανακίνησης του κυπριακού ζητήματος), ως ενέργειες διαποτισμένες από τον φόβο για μια ενδεχόμενη αντιπαράθεση Ανατολής-Δύσεως καθώς και από τις επιπτώσεις του ψυχρού πολέμου που διεξάγονταν.⁶³¹

Στη ξενόγλωσση βιβλιογραφία βρίσκουμε αναφορά του James Edward Miller που αναφέρει ότι τα σχέδια ειρηνεύσεως του Πλαστήρα και η επιθυμία του να αποφύγει ελληνική δέσμευση στη σύγκρουση της Κορέας ήταν σε αντίθεση με τις αμερικανικές προτεραιότητες.⁶³² Μάλιστα αποδίδει στον Αυλάρχη του Παλατιού, Μεταξά, προσπάθειες υπονόμευσης της κυβέρνησης Πλαστήρα, με τη βοήθεια και αμερικανών παραγόντων της Πρεσβείας στην Αθήνα (εκμεταλλευόμενοι την αναχώρηση του Grady). Κατά τον Miller, ο Μεταξάς κατηγορούσε στις επαφές του με τους Αμερικάνους, τον Πλαστήρα, ισχυριζόμενος ότι η κυβέρνηση του δεν κάνει απολύτως τίποτα κατά των κομμουνιστών και συνοδοιπόρων τους (άγνωστο αν αυτή η κατηγορία του Μεταξά αναφέρονταν στην εσωτερική πολιτική της κυβέρνησης έναντι των ηττημένων του εμφυλίου ή έδινε και προέκταση στις εξωτερικές δεσμεύσεις της για αντιμετώπιση της κομμουνιστικής απειλής διεθνώς).

Στο ίδιο μήκος κύματος και η Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος γράφει:

«Ο Πλαστήρας, πιστός στις αρχές του, επιχείρησε να κάνει πράξη την πολιτική της λήθης με την εφαρμογή μέτρων επιείκειας που αποσκοπούσαν στην υπέρβαση του εθνικού διχασμού. Όμως η στάση του αυτή, σε συνδυασμό με την απροθυμία του να εμπλέξει την Ελλάδα στον πόλεμο της Κορέας (ξέσπασε στις 25 Ιουνίου 1950), προκάλεσε την αντίδραση του Παλατιού, της αντιπολίτευσης, αλλά και των Αμερικανών, οι οποίοι καλλιεργούσαν στα παρασκήνια τη λύση Παπάγου.»⁶³³

Η Ελληνική Εξάρτηση

Είναι αλήθεια ότι η στάση των Αμερικανών σταδιακά μεταστράφηκε κατά του Νικολάου Πλαστήρα, με το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας να διαδραματίζει

⁶³¹ Βαληνάκης Γ. Γιάννης, *Εισαγωγή στην Ιστορία της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1949-1974*, (Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1986), σελ. 20.

⁶³² James Edward Miller, *the US and the Making of Modern Greece, History and Power, 1950-1974*, (University of North Carolina Press, 2009), p. 34. Κατά λέξη: «Plastiras' pacification plans and his desire to avoid a Greek commitment to the Korean conflict were clearly at odds with US priorities»

⁶³³ Πάπυρος, Ελλάδα: Το Παρελθόν και το Παρόν του Ελληνισμού, Τόμος Β', (Εκδόσεις Πάπυρος, 2007), σελ. 707.

σημαντικό ρόλο σε αυτήν την κατεύθυνση αλλά δεν υπάρχουν τεκμηριωμένες αποδείξεις ότι από την ελληνική κυβέρνηση ζητήθηκε να συνδράμει ενεργά στην εκστρατεία και απήντησε αρνητικά. Καταφανώς και ο στρατηγός Van Fleet τοποθετήθηκε, πέραν των αρμοδιοτήτων των, κατά της κυβερνήσεως του στρατηγού Πλαστήρα και έβλεπε ευνοϊκά μια κοινοβουλευτική «λύση Παπάγου». Στην ίδια γραμμή λίγο αργότερο, ο νεοτοποθετηθείς Πρέσβης Peurifoy δήλωνε ότι αρχικά μια κεντροαριστερή κυβέρνηση ήταν κατάλληλη για την Ελλάδα αλλά τώρα (μετά το ξέσπασμα του πολέμου) ήταν πλέον απαραίτητη μια κεντροδεξιά κυβέρνηση.⁶³⁴

Επί του θέματος της ένταξης Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία, ο John Chipman παρατηρεί ότι η ένταξη τους συναντούσε τις βρετανική αντίθεση καθώς το Λονδίνο απέβλεπε σε μια διαφορετική αμυντική διευθέτηση στην περιοχή της Νοτιανατολικής Μεσογείου. Επίσης αντιρρήσεις έφεραν και ορισμένες σκανδιναβικές χώρες φοβούμενες τον κίνδυνο της υπερεξάπλωσης και της απόσπασης δυνάμεων και προσπάθειών από το κύριο μέτωπο (κεντρικής Ευρώπης). Ο Chipman επισημαίνει: «Όταν η Ελλάδα και η Τουρκία διέθεσαν μονάδες μάχης στη Νότιο Κορέα το 1950, ενήργησαν ανταποκρινόμενες στις υποχρεώσεις τους ως μέλη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών αλλά το πραγματικό τους κίνητρο, ήταν η προσπάθεια να υπερπηδήσουν τα εμπόδια για την ένταξη τους στη Συμμαχία.»⁶³⁵

Βασικότατα στοιχεία για την κατανόηση της ελληνικής εξάρτησης από την πολιτική της Ουάσινγκτον είναι τα στοιχεία του ύψους της αμερικανικής βοήθειας που χορηγήθηκαν στη χώρα μας την περίοδο εκείνη. Τα στοιχεία τα οποία παραθέτουμε παρακάτω (λεπτομερώς φαίνονται και στο Παράρτημα «Δ») έχουν αντληθεί από διάφορες πηγές και περιλαμβάνονται στο βιβλίο του Γεωργίου Μίρκου, «Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα».⁶³⁶ Καίτοι εμφανίζονται ορισμένες διαφορές μεταξύ των στοιχείων που παραθέτουν οι χρησιμοποιούμενες πηγές (Τράπεζα της Ελλάδος, United States Information Agency/USIA), είναι πέραν κάθε αμφιβολίας ότι η επιβίωση του ελληνικού κράτους εξαρτιόνταν από τη ροή της πολύπλευρης αμερικανικής βοήθειας. Η χορήγηση παντοειδούς στρατιωτικού υλικού και πολεμοφοδίων και η κάλυψη σημαντικού μέρους των αμυντικών δαπανών των

⁶³⁴ Chipman John, *NATO's Southern Allies: Internal and External Challenges*, (Routledge, London & NY, 1988), p. 241.

⁶³⁵ Chipman John, *NATO's Southern Allies: Internal and External Challenges*, (Routledge, London & NY, 1988), p. 242.

⁶³⁶ Γεωργίου Μίρκου, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνα, Αθήνα, 2004).

ετών 1947-1949, αλλά και πέραν τούτων, επέτρεψαν στον εθνικό στρατό να αντιμετωπίσει με επιτυχία την κομμουνιστική εξέγερση. Παράλληλα το ελληνικό κράτος, βασιζόμενο στην αμερικανική κυρίως βοήθεια, επετύγχανε τον ισοσκελισμό του ετήσιου προϋπολογισμού και την χρηματοδότηση ζωτικών για την ανόρθωση της χώρας, έργων και υποδομών.

Η συνολική παρασχεθείσα βοήθεια στη χώρα μας, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, την περίοδο 1948-1953 στα πλαίσια του Σχεδίου Marshall και του Προγράμματος Αμοιβαίας Ασφάλειας (εξαιρουμένης της καθαρά στρατιωτικής βοήθειας) ανήρχετο στο ποσό των 946,4 εκατομμυρίων δολαρίων και αντιπροσώπευε το 7,1% της συνολικής αμερικανικής βοήθειας προς τις 16 χώρες αποδέκτες αυτής.⁶³⁷ Επιπλέον διατέθηκαν την περίοδο 1944-1953, άλλα 161,4 εκατομμύρια δολάρια (βοήθεια «Δόγματος Truman», post UNRRA, βοήθεια αμερικανικών φιλανθρωπικών οργανώσεων) και 416,2 εκατομμύρια από την UNRRA για την ανακούφιση του πληθυσμού.⁶³⁸

Παράλληλα, η Αμερικανική Αποστολή αναφέρει 559,4 εκατομμύρια δολάρια ως στρατιωτική βοήθεια την περίοδο 1944-1951. Αν μάλιστα στα στοιχεία αυτά υπολογίσουμε και την βοήθεια Βρετανίας και Καναδά, τα συνολικά ποσά που έλαβε η χώρα μας, την περίοδο 1944-1951, ανέρχονταν σε 2.287,2 εκατομμύρια δολάρια εκ των οποίων τα 711,4 αφορούσαν στρατιωτική βοήθεια.⁶³⁹ Ίσως ο περισσότερο ενδεικτικός πίνακας είναι αυτός των Δαπανών - Εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού (σε δισεκατομμύρια δραχμές) για τα έτη 1946-1953.⁶⁴⁰ Και στα επτά έτη που περιγράφονται στον πίνακα ο προϋπολογισμός ήταν ελλειμματικός και η μείωση του ελλείμματος, σε σημαντικό βαθμό που κυμαίνονταν μεταξύ του 10% έως και του 100%, επιτυγχάνονταν χάρη στη ξένη βοήθεια, αμερικανική στην πλειονότητα της.

Η σημασία της αμερικανικής βοήθειας για την Ελλάδα, η χρήση της ως «μέσο πίεσης» στα χέρια της Αμερικανικής Πρεσβείας αλλά και οι ορθές, στο μεγαλύτερο

⁶³⁷ Γεωργίου Μίρκου, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2004), σελ. 67-68.

⁶³⁸ Γεωργίου Μίρκου, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2004), σελ. 69.

⁶³⁹ Γεωργίου Μίρκου, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2004), σελ. 70-71.

⁶⁴⁰ Γεωργίου Μίρκου, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2004), σελ. 207.

μέρος τους, αντιλήψεις των αμερικανών αξιωματούχων για τη μη αξιοποίηση των πιστώσεων από τις αλληλοδιαδεχόμενες ελληνικές κυβερνήσεις φαίνονται στο μικρότερο της μιας σελίδος υπόμνημα του Minor προς τον προϊστάμενο του, Acheson.⁶⁴¹ Στο υπόμνημα, ο Minor έκανε λόγο για τη σχεδιαζόμενη μείωση της αμερικανικής βοήθειας από 274 εκατομμύρια δολάρια την περίοδο 1949-1950, σε 218 εκατομμύρια την περίοδο 1950-1951, παρατηρώντας ότι ακόμη και η εξαγγελία αυτής της μείωσης μπορεί να είχε ως αποτέλεσμα την πτώση της μόλις προχθές συγκροτηθείσας τρικομματικής κυβέρνησης την οποία και χαρακτήριζε ως μεταβατική μέχρι τις επικείμενες εκλογές («stop-gap until elections»). Ο Επιτετραμμένος κατηγορούσε, άνευ εξαιρέσεων, το σύνολο των ελληνικών κυβερνήσεων (αναφέροντας ότι ήδη βρισκόμαστε στην 6η κατά σειρά κυβέρνηση για το τρέχον έτος-1950) για τη μη ορθή διαχείριση της διατεθείσας βοήθειας και πρότεινε να περιγραφούν ξεκάθαρα και δημόσια στον ελληνικό λαό, οι απαραίτητες ενέργειες στις οποίες έπρεπε να προβεί η χώρα για να μπορέσει να ορθοποδήσει.

Διερεύνηση της Απόφασης Διάθεσης Χερσαίων Δυνάμεων

Έχοντας διερευνήσει την εξέλιξη των γεγονότων, τμήματα της επίσημης κρατικής αλληλογραφίας και τις θέσεις διακεκριμένων συγγραφέων για τα γεγονότα, παρασκήνια και συνέπειες των αποφάσεων της ελληνικής εμπλοκής στον πόλεμο της Κορέας, θα προσπαθήσουμε να συνοψίσουμε τα επιχειρήματά μας, να απαντήσουμε σε ορισμένα βασικά ερωτήματα και να υποστηρίξουμε τις αντίστοιχες υποθέσεις.

Το κύριο ερώτημα της ιστορικής έρευνας προφανώς αφορά τους λόγους για τους οποίους οι ελληνικές κυβερνήσεις της περιόδου εκείνης και υπό τις δεδομένες συνθήκες απεφάσισαν τη διάθεση στρατιωτικών τμημάτων και μέσων στην εκστρατεία της Κορέας. Η επιθυμία του ελληνικού αστικού καθεστώτος να εκφράσει την ευγνωμοσύνη του προς την κυβέρνηση των ΗΠΑ για την πολύπλευρη ζωτική στήριξη που αυτή παρείχε από την απελευθέρωση και μετά, ήταν σίγουρα η αδιαμφισβήτητη αιτία λήψεως των συγκεκριμένων αποφάσεων. Η έκφραση αυτής της ευγνωμοσύνης, που εκδηλώθηκε με την ελληνική πολεμική συμπαράταξη, δεν εμπεριείχε μόνο την παρελθοντική διάσταση αλλά σύμφωνα με τις ανομολόγητες σκέψεις της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, δημιουργούσε τις αναγκαίες και

⁶⁴¹ FRUS, 1950, Vol V, *the Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State*, September 14, 1950, p 405.

ικανές παρακαταθήκες για μια ηθική (ίσως αργότερα και συμβατική) δέσμευση της Ουάσιγκτον για μελλοντική συνέχιση της πολύπλευρης αμερικανικής στήριξης. Ενδιαφέρον είναι ότι σύσσωμος ο ελληνικός αστικός πολιτικός χώρος αποδέχθηκε και στήριξε την επιλογή αυτή χωρίς ίσως να εξετάσει σε βάθος τις συνέπειες της εμπλοκής και χωρίς μάλιστα να προετοιμάσει ένα συνεκτικό σχέδιο που θα προσπαθούσε να συνδυάσει τις ελληνικές συνεισφορές με ανάλογα ανταλλάγματα. Η αδυναμία αυτή μπορεί να δικαιολογηθεί από την έκρυθμη εσωτερική πολιτική κατάσταση, τα τεράστια προβλήματα επιβίωσης που αντιμετώπιζε το ελληνικό κράτος και μια ευρέως διαδεδομένη αντίληψη (αρκετά δικαιολογημένη τη συγκεκριμένη εκείνη περίοδο) ότι δεδομένης της απόλυτης εξάρτησης από τις ΗΠΑ έπρεπε να υπάρχει απόλυτη σύμπλευση με τις αμερικανικές επιλογές η οποία τελικά θα επέβαινε υπέρ των ελληνικών θέσεων. Επιπλέον, η μονίμως ανησυχούσα για θέματα εθνικής ασφαλείας, στρατιωτική ηγεσία, φαίνεται ότι εκτιμούσε ότι η Ουάσιγκτον δεν θα επέτρεπε μια παρακινδυνευμένη εξασθένιση της ελληνικής άμυνας στον ευαίσθητο χώρο των Βαλκανίων ένεκα της ενίσχυσης του μετώπου της Κορέας. Ακόμη όμως και στην περίπτωση μιας εχθρικής ενέργειας κατά της χώρας, πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, έβλεπαν μια ξεκάθαρη αμερικανική δέσμευση για την υπεράσπιση του ελληνικού χώρου. Η περίπτωση της Κορέας είχε περίτρανα αποδείξει ότι οι ΗΠΑ, έστω και άνευ συμβατικών δεσμεύσεων και για λόγους γοήτρου και ψυχολογικής στήριξης του δυτικού στρατοπέδου, είχαν αποφασίσει να εμπλακούν σε μια οδυνηρή και πολυέξοδη στρατιωτική εκστρατεία χωρίς η κορεατική χερσόνησος να εντάσσεται στις αμερικανικές προτεραιότητες ή στις περιοχές ζωτικού ενδιαφέροντος. Σε αντίθεση, ο βαλκανικός και ευρύτερος χώρος της Ανατολικής Μεσογείου αποκτούσε καθημερινά αυξανόμενο γεωστρατηγικό ενδιαφέρον για την Ουάσιγκτον καθώς όχι μόνο αναβαθμίζονταν η σημασία της πετρελαιοπαραγωγού Μέσης Ανατολής και των θαλασσίων γραμμών συγκοινωνιών αλλά και η αξία της περιοχής ως βάσης συγκεντρώσεως και απειλής κατά των νώτων του σοβιετικού συνασπισμού.

Με αυτές τις σκέψεις κρίθηκε επιβεβλημένη η ελληνική συμμετοχή στον πόλεμο της Κορέας και μάλιστα η κυβέρνηση Πλαστήρα προχώρησε, αρκετά έγκαιρα, σε μια συμβολική χειρονομία διάθεσης ιπταμένων μέσων. Η κίνηση αυτή, 20 Ιουλίου, χαμηλού ρίσκου και κόστους, εκδηλώθηκε σε απάντηση της έκκλησης του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών και πριν την εμφάνιση αμερικανικών

παραινήσεων και πιέσεων. Πολύ ορθά, ο Πλαστήρας προχώρησε στην λήψη της συγκεκριμένης απόφασης που ενδεχομένως να μην προβλήθηκε όσο θα έπρεπε από την ελληνική πολιτεία. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η απόφαση αυτή λήφθηκε σε μια περίοδο που αρκετοί αμερικανοί αξιωματούχοι θεωρούσαν ότι η Ελλάδα δεν θα έπρεπε να διαθέσει στρατεύματα καθώς οι συνθήκες ασφαλείας στα Βαλκάνια δεν επέτρεπαν μια τέτοια ενέργεια. Ο Ιούλιος όμως του 1950, ήταν μια περίοδος γενικότερης μεταστροφής της αμερικανικής πολιτικής, ως συνέπεια της κορύφωσης του ψυχρού πολέμου που προκλήθηκε από την βορειοκορεατική εισβολή και προέλαση, με βαρύτητα να δίδεται πλέον στην στρατιωτική κινητοποίηση παρά στην οικονομική και θεσμική ανασυγκρότηση των κατεστραμμένων από το Β' παγκόσμιο Πόλεμο κρατών.⁶⁴² Η διαδικασία αυτή της μεταβολής της κατευθυντηρίων αξόνων της αμερικανικής πολιτικής φυσικό ήταν να προκαλέσει σύγχυση στα εξαρτώμενα από την Ουάσινγκτον κράτη, σύγχυση που αρχικά εντάθηκε και από τις συχνά αντιδιαμετρικές και ασυντόνιστες τοποθετήσεις αμερικανών αξιωματούχων. Σε κάθε όμως περίπτωση, η τουρκική προσφορά της ταξιαρχίας που ακολούθησε πέντε ημέρες μετά (25 Ιουλίου) ανέβασε κατακόρυφα τον «πήχη» των προσφορών όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για αρκετές άλλες ισχυρότερες χώρες.

Η προσπάθεια προσέλκυσης όσο των δυνατών περισσότερων προσφορών από τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ αλλά κυρίως η επιδείνωση της στρατιωτικής κατάστασης στην κορεατική χερσόνησο στα τέλη Ιουλίου, οδήγησαν την Ουάσινγκτον να εντείνει τις πιέσεις της για παροχή δυνάμεων στρατού ξηράς στις διάφορες πρωτεύουσες. Αναπόφευκτα μαζί με την πλειονότητα των χωρών που έσπευσαν να υπακούσουν στα αμερικανικά κελεύσματα και η Ελλάδα (περισσότερο εξαρτώμενη από τις «διαθέσεις» της Ουάσινγκτον για επιβίωση) κινήθηκε στην κατεύθυνση της προσφοράς χερσαίων στρατευμάτων. Είναι γεγονός ότι η απόφαση της διάθεσης χερσαίας στρατιωτικής δύναμης, σε αντίθεση με την συνεισφορά των έξι μεταγωγικών αεροσκαφών, λήφθηκε υπό τη διακριτική, αλλά ξεκάθαρα διατυπωμένη- υπόδειξη (ίσως και απαίτηση), των στην Ελλάδα εγκατεστημένων αμερικανών αξιωματούχων (Minor και Jenkins). Η υπόδειξη αυτή, όπως γνωρίζουμε, εκφράστηκε άμεσα στον Παπάγο και στον Μόνιμο Υφυπουργό Εξωτερικών Πολίτη

⁶⁴² Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Εξωτερική Πολιτική και Επιλογή Κόσμων (Κεφάλαιο 18) στο Ιστορία της Ελλάδος του 20ου Αιώνα (Ανασυγκρότηση-Εμφύλιος-Παλινόρθωση, 1945-1952), Δ' Τόμος, 2ο Μέρος, επιστημονική επιμέλεια Χρήστος Χατζηιωσήφ, *Εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2009), σελ. 281.*

στα μέσα Αυγούστου. Πιθανολογούμε ότι ανάλογες, μη καταγεγραμμένες, προσεγγίσεις υπήρξαν και στους ηγέτες των κυρίων πολιτικών κομμάτων. Η αμερικανική αυτή πρόθεση της ελληνικής συνεισφοράς είχε αρχίσει να γίνεται νωρίτερα αισθητή από την Πρεσβεία μας στην Ουάσιγκτον που συχνά εισηγούνταν την επανεξέταση του θέματος της διάθεσης χερσαίων δυνάμεων. Σε κάθε περίπτωση, βλέπουμε μια θετική και σχετικά ταχεία, με τα δεδομένα του συγκεκριμένου δεκαήμερου πολιτικών ζυμώσεων, ανταπόκριση της συγκυβέρνησης Βενιζέλου-Παπανδρέου με την προσφορά στρατιωτικής αξιόλογης δύναμης μεγέθους ταξιαρχίας (όπως διευκρινίστηκε στις αρχές Σεπτεμβρίου). Ο Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως, Γεώργιος Παπανδρέου, ήδη από την συνεδρίαση του Υπουργικού Συμβουλίου της 18ης Ιουλίου (επί κυβερνήσεως Πλαστήρα) είχε ταχθεί υπέρ μιας περισσότερο «γενναϊόδωρης» ελληνικής συνεισφοράς που θα συμπεριλάμβανε και χερσαίες δυνάμεις.

Εκτιμάται ότι η κυβερνητική απόφαση της 31ης Αυγούστου, είχε την προηγούμενη θετική γνωμοδότηση του Αρχιστρατήγου, ο οποίος και είχε προεγκρίνει τα όρια του μεγέθους της διαθέσιμης δυνάμεως. Ο Παπάγος, με την μακροχρόνια εμπειρία του στα ελληνικά αμυντικά προβλήματα, σίγουρα κατανοούσε ότι η απομάκρυνση μιας ταξιαρχίας πλήρους συνθέσεως από τον ελληνικό χώρο (αντιπροσώπευε περίπου το 3%-4% της παρατακτέας δύναμης του στρατού ξηράς) δεν έθετε σε σοβαρό κίνδυνο την άμυνα του ελληνικού χώρου. Σε τελευταία ανάλυση η μείωση αυτή της δύναμews, υπερκαλύπτονταν από την αύξηση του μεγέθους του Ελληνικού Στρατού που δρομολογούσαν οι εξελίξεις και οι προτάσεις του Jenkins προς τους ανωτέρους του. Οι τελευταίες σταδιακά έβρισκαν «ευήκοα ώτα» στα Υπουργεία Αμύνης και Εξωτερικών της Ουάσιγκτον και οι δισταγμοί των αξιωματούχων της ECA/Greece βαθμιαία υποχωρούσαν μπροστά στις νέες στρατιωτικές προτεραιότητες. Ο Παπάγος γνώριζε επίσης ότι το βασικό ελληνικό αμυντικό πρόβλημα ήταν η έλλειψη στρατηγικού βάθους και η έλλειψη ικανού αριθμού αντιαρματικών μέσων για να αναχαιτιστεί μια ενδεχόμενη αιφνιδιαστική βουλγαρική (με ή χωρίς σοβιετική βοήθεια) αρματική κάθοδος προς το Αιγαίο. Η απόκτηση αντιαρματικών όπλων εξαρτάτο αποκλειστικά και μόνο από την αμερικανική στρατιωτική βοήθεια και κατά συνέπεια η Ελλάδα ήταν «υποχρεωμένη» να υπακούσει στις υποδείξεις της Ουάσιγκτον για ενεργό συμμετοχή στην εκστρατεία της Κορέας. Σε τελευταία ανάλυση η αποδυνάμωση της ελληνικής άμυνας, με την

απομάκρυνση μιας ταξιαρχίας πεζικού, από καθαρά στρατιωτική άποψη, θα υπερκαλύπτονταν άμεσα από τη δρομολογηθείσα (από την επομένη του ξεσπάσματος του πολέμου) απόφαση διακοπής της μείωσης της δυνάμεως του στρατεύματος και κυρίως από την αναμενόμενη ενίσχυση σε κρίσιμα οπλικά μέσα. Δηλαδή, από στρατιωτικής όσο και από πολιτικής πλευράς, η αποδοχή των αμερικανικών υποδείξεων φαίνονταν όχι μόνο επιθυμητή αλλά και έμμεσα ενισχυτική της ελληνικής ασφάλειας μέσω της βαθύτερης αμερικανικής δέσμευσης και της αναμενόμενης αύξησης του αριθμού των παραχωρούμενων πολεμικών μέσων. Να διευκρινίσουμε ότι η εξαγγελθείσα μείωση της αμερικανικής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένων και των ποσών της στρατιωτικής βοήθειας, για την περίοδο 1950-1951, που ανακοινώθηκε τον Σεπτέμβριο, δεν αφορούσε τη δωρεάν παραχώρηση πλεονάζοντος αμερικανικού αμυντικού υλικού. Όμως οι ανάγκες διάθεσης πολεμικού υλικού στα μέτωπα της Κορέας και Δυτικής Ευρώπης δεν επέτρεψαν την κάλυψη των ελληνικών αμυντικών αναγκών σύμφωνα με τις επιθυμίες και υποδείξεις της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας και της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής.

Ο χειρισμός της οικονομικής και στρατιωτικής βοήθειας αποτελούσε «μοχλό πίεσης» στα χέρια της αμερικανικής κυβέρνησης και ακόμη η αναφορά στο ενδεχόμενο επανεξέτασης του μεγέθους της ήταν ικανό να δημιουργήσει κυβερνητική κρίση στην απολύτως εξαρτώμενη ελληνική πολιτεία. Η Ελλάδα, όπως προαναφέρθηκε δεν αποτέλεσε την εξαίρεση αλλά ακολούθησε τον κανόνα των χωρών οι οποίες, περισσότερο ή λιγότερο, πρόθυμα υπάκουσαν στα αμερικανικά κελεύσματα και διέθεσαν στρατεύματα στο αδιάφορο και μακρινό για αυτές χώρο της Κορέας. Ορισμένες δε εξ αυτών είχαν πολύ μικρότερη εξάρτηση, από αυτήν της Ελλάδος, από την πολύπλευρη αμερικανική βοήθεια και ούτε αντιμετώπιζαν απειλές κατά της εδαφικής ακεραιότητας και ανεξαρτησίας τους.

Θα μπορούσε κανείς εύλογα να ισχυριστεί ότι η ελληνική χερσαία συνδρομή ήταν αναπόφευκτη και η προσφορά της ταξιαρχίας αποτελούσε πράξη πολιτικού ρεαλισμού. Πράγματι η δύναμη αυτή, αναλογικά συγκρινόμενη με τη διατεθείσα από άλλα κράτη, ήταν σημαντική. Δεν εξετάζουμε ότι η δύναμη που τελικά διατέθηκε ήταν σημαντικά μικρότερη, ενισχυμένο τάγμα πεζικού, καθώς αυτή η εξέλιξη προήλθε από αμερικανική πρωτοβουλία λόγω της θετικής μεταστροφής της πορείας των επιχειρήσεων την περίοδο 15 Σεπτεμβρίου έως 25 Νοεμβρίου. Η προσωρινά

ευνοϊκή εξέλιξη των επιχειρήσεων και οι λανθασμένες αισιόδοξες εκτιμήσεις για επικείμενο νικηφόρο τερματισμό του πολέμου, καίτοι όλες οι ενδείξεις έκαναν λόγο για κινεζική επέμβαση, είχαν ως αποτέλεσμα την ενημέρωση των Αθηνών για το σημαντικό περιορισμό της προσφερθείσας δυνάμεως. Μείωση που ασφαλώς επέφερε ανακούφιση στην Αθήνα αλλά επέφερε και ανάλογη σημαντική ελάττωση των εξόδων υποστήριξης των προσφερομένων τμημάτων που προσωρινά και στο μεγαλύτερο μέρος τους, αναλάμβανε η αμερικανική πλευρά (σχεδόν για το σύνολο των χωρών). Η προσφορά δυνάμεως ταξιαρχίας πράγματι κρίνεται υπερβολική και μπορεί να δικαιολογηθεί μόνο ως μια προσπάθεια μη υστέρησης έναντι της τουρκικής κίνησης, καίτοι η τελευταία διέθετε διπλάσιο στρατιωτική δύναμη από αυτήν της Ελλάδος (και τετραπλάσιο πληθυσμό). Ερωτηματικά μπορεί να διατυπωθούν για την άμεση ανακοίνωση διάθεσης της ταξιαρχίας χωρίς να υπάρξει προσπάθεια διαπραγμάτευσης της συνδρομής μας. Ενδεχομένως μια μικρότερη δύναμη, με τη χρήση των εύλογων ελληνικών δικαιολογιών, να γίνονταν αποδεκτή. Βέβαια η ανακοίνωση μιας σημαντικής προσφοράς, κερδίζει τις εντυπώσεις και η προηγηθείσα τουρκική συνδρομή δημιουργούσε ένα μέτρο σύγκρισης. Εντύπωση επίσης προκαλεί ότι δεν υπήρξαν ενστάσεις, πλην της «Αριστεράς» (και αυτές μάλλον άτονες), για τη διάθεση των δυνάμεων. Όσες μάλιστα αντιδράσεις υπήρξαν από τον αστικό αντιπολιτευόμενο χώρο, εστιάστηκαν στις διαδικασίες λήψης της αποφάσεως ενώ Τσαλδάρης και Παπανδρέου είχαν μάλλον (εξ αρχής) ταχθεί υπέρ μιας περισσότερο γενναιόδωρης προσφοράς, καίτοι επιμελώς απέφυγαν να προχωρήσουν σε συγκεκριμένες προτάσεις.

Η προσφορά της ελληνικής ταξιαρχίας, εκτιμάται ότι το μέγεθος προσδιορίστηκε από την ανάλογη τουρκική συνεισφορά, δεν αποτέλεσε μέρος ενός γενικότερου σχεδίου εξασφάλισης ανταλλαγμάτων και ειδικά των συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας που επιζητούσε (και) η Αθήνα όπως συνέβει με την τουρκική περίπτωση. Η ύπαρξη ενός συντονισμένου σχεδίου επίτευξης εθνικών στόχων (για τη συγκεκριμένη περίπτωση, η απόκτηση συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας) που συνεχώς αναπροσαρμόζεται και κάνει χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων, έχει τεράστια διαφορά με την απλή επιθυμία επίτευξης στόχων όπου η πρωτοβουλία επαφίεται στις προθέσεις των μεγάλων δυνάμεων, την ευνοϊκή συγκυρία των διεθνών εξελίξεων και τις ευκαιριακές κινήσεις. Ανεξάρτητα της πραγμάτωσης της ελληνικής επιδίωξης (απόκτηση συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας μέσω της ένταξης στην

Ατλαντική Συμμαχία), δεν υπάρχουν στοιχεία ότι ακόμη και η απόφαση της υπομονετικής αναμονής και της συγκαταβατικής στάσης των Αθηνών, ήταν αποτέλεσμα ενός μακροπρόθεσμου σχεδίου της εθνικής υψηλής στρατηγικής. Στο αντικείμενο όμως αυτό θα επανέλθουμε στο τρίτο και τελευταίο ερώτημα της έρευνας μας όπου θα εξετάσουμε και τον άποψη που αναφέρει ότι ανεξαρτήτως της ελληνικής συνδρομής, η στρατηγική σημασία του ελληνικού χώρου σε συνδυασμό με το αμερικανικό ενδιαφέρον για την Τουρκία, έκανε περιττή κάθε χειρονομία καλής θέλησης των δύο χωρών στην Κορέα.

Η παρούσα έρευνα εκτιμά ότι η αμερικανική δέσμευση υπεράσπισης της Ελλάδος, δεν κατέσται εντονότερη λόγω της διάθεσης ελληνικών δυνάμεων στην Κορέα, αλλά σταδιακά και για διαφόρους λόγους, αποτέλεσε βασική στρατηγική επιλογή της Ουάσιγκτον. Η αμερικανική αυτή επιλογή, καθημερινά ισχυροποιείτο λόγω της αναγνώρισης της αξίας της περιοχής, των σημαντικών υψηλών υλικών «επενδύσεων» και της οικοδόμησης της αξιοπιστίας της αμερικανικής αποτροπής. Η θέση αυτή κατά κανένα τρόπο δεν κατακρίνει τις ελληνικές ηγεσίες για τις συγκεκριμένες αποφάσεις διάθεσης στρατιωτικών δυνάμεων στην Κορέα. Παραπλήσια κριτική, εκ του ασφαλούς και δεκαετίες μετά, θα παραγνώριζε τις υφιστάμενες την εποχή εκείνη ανησυχίες ασφαλείας και τις προσλαμβάνουσες εντυπώσεις των κυβερνήσεων (αλλά και των λαών) που σίγουρα δεν είχαν πρόσβαση στα επίσημα έγγραφα των μεγάλων δυνάμεων (συμμάχων και εν δυνάμει αντιπάλων) και ενεργούσαν υπό τις πιεστικές περιστάσεις της συγκεκριμένης περιόδου. Να σημειωθεί ότι τα διαθέσιμα σήμερα επίσημα έγγραφα των μεγάλων δυνάμεων, συχνά παρουσιάζουν αντικρουόμενες θέσεις, εκτιμήσεις και προτάσεις καθώς απεικονίζουν τους, σε εξέλιξη ευρισκόμενους, σχεδιασμούς και προσωπικές ή γραφειοκρατικές αντιλήψεις και δεν υιοθετήθηκαν πάντα από τις ηγεσίες ή ανετράπησαν με την εξέλιξη των γεγονότων.

Επί του παρόντος αρκούμαστε να συμπεράνουμε ότι η διάθεση δυνάμεων με τις αποφάσεις της 20ης Ιουλίου (Νικόλαος Πλαστήρας) και 01ης Σεπτεμβρίου (Σοφοκλής Βενιζέλος) ήταν ορθολογικές, υποστήριζαν τα εθνικά συμφέροντα και στόχους και επί της ουσίας δεν έθεταν σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια. Η διάθεση δυνάμεων είχε όμως και οικονομικό κόστος, κυρίως για την παροχή μισθοδοσίας-αποζημιώσεων στο προσωπικό του ΕΚΣΕ καθώς τα λοιπά έξοδα αναλήφθηκαν από την Ουάσιγκτον με πρόβλεψη μελλοντικού διακανονισμού. Οι πιστώσεις αυτές

βάρυναν τον ελληνικό προϋπολογισμό ο οποίος παρουσίασε σημαντικό έλλειμμα λόγω και της μείωσης της αμερικανικής βοήθειας. Η υστέρηση του προϋπολογισμού περιόρισε σημαντικά και τα διαθέσιμα κονδύλια για έργα ανασυγκρότησης της χώρας. Η προσπάθεια της ανασυγκρότησης πλήγηκε ακόμη περισσότερο με την αναδιάταξη πιστώσεων προς κάλυψη των αυξημένων αμυντικών δαπανών καθώς η οροφή του προσωπικού των ενόπλων δυνάμεων πήρε και πάλι την ανοδική τροχιά. Η αναδιάταξη αυτή κάλυψε μέρος των αυξημένων αμυντικών δαπανών αλλά αποστέρησε την προσπάθεια της εθνικής ανασυγκρότησης από σημαντικούς πόρους. Η μείωση αυτή των διαθέσιμων κονδυλίων σε συνδυασμό με την κακοδιαχείριση και τις δομικές αδυναμίες του κράτους οδήγησαν στη μη επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων για την ανόρθωση της οικονομίας. Η τάση όμως αύξησης των αμυντικών δαπανών, απόρροια της ψυχροπολεμικής έντασης που δημιούργησε ο πόλεμος της Κορέας, ήταν παγκόσμια και η Ελλάδα αναπόφευκτα και σε δυσμενέστερη θέση από άλλες χώρες, υπέστη τις συνέπειες της έντασης.

Αναπόφευκτα τίθεται και το ερώτημα εάν η πτώση της κυβερνήσεως Πλαστήρα ήταν αποτέλεσμα της φημολογούμενης άρνησης της να διαθέσει στρατιωτικές δυνάμεις στην Κορέα. Καίτοι ο πόλεμος της Κορέας δημιούργησε νέα δεδομένα που μετέβαλλαν την αμερικανική εξωτερική πολιτική, γεγονός που επηρέασαν και τις πολιτικές εξελίξεις στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένης και της πτώσεως της κυβερνήσεως Πλαστήρα, δεν υπάρχουν στοιχεία που να συνηγορούν ότι η τελευταία υπήρξε απόρροια της άρνησης του να διαθέσει στρατεύματα. Όταν η αμερικανική εξωτερική πολιτική υιοθέτησε τη γραμμή της πίεσης των φιλικών κυβερνήσεων να διαθέσουν χερσαία στρατεύματα στην Κορέα (αρχές Αυγούστου), η κυβέρνηση Πλαστήρα «έπνεε τα λοίσθια» και η μοίρα της ήταν προδιαγεγραμμένη, όχι λόγω της μη διάθεσης στρατευμάτων αλλά λόγω ανησυχιών για την ελαστική πολιτική της έναντι κομμουνιστών και συνοδοιπόρων. Εξ' άλλου, οι πρώτες αναφορές για τις αμερικανικές επιθυμίες διάθεσης στρατευμάτων εμφανίζονται περί την 10η Αυγούστου, ημερομηνία που καθιστά πρακτικά αδύνατη, χρονικά, κάθε αντίδραση της παραπαίουσας κυβέρνησης Πλαστήρα. Απόδειξη αποτελεί ότι οι αμερικανοί αξιωματούχοι, για να διατυπώσουν τις απαιτήσεις-υποδείξεις τους απευθύνθηκαν κυρίως σε θεσμικούς (Πολίτης, Παπάγος) και όχι σε κυβερνητικούς αξιωματούχους. Η μοναδική πρωτογενής αναφορά, στην άρνηση του Πλαστήρα να διαθέσει στρατεύματα στην Κορέα, έρχεται από το βιβλίο του συνεργάτη και

Υφυπουργού Στρατιωτικών, στρατηγού Λεωνίδα Σπαή. Καίτοι ο Σπαής, ευρισκόμενος στο στενό περιβάλλον του Πλαστήρα, ενδέχεται να είχε μια τέτοια πληροφόρηση, εκ μέρους ακόμη και του ιδίου του Προέδρου, όμως η υπόθεση αυτή δεν υποστηρίζεται από άλλα στοιχεία. Ως εκ τούτου, εκτιμούμε ότι η επιτάχυνση της αναπόφευκτης πτώσεως της κυβερνήσεως Πλαστήρα, ήταν συνέπεια του πολέμου της Κορέας αλλά όχι της άρνησης της να διαθέσει στρατιωτικές δυνάμεις στο μέτωπο των επιχειρήσεων. Η δε διάθεση των έξι αεροσκαφών όταν αυτή εκδηλώθηκε και με τον τρόπο που πραγματοποιήθηκε, ήταν επίκαιρη, ανάλογη των δυνατοτήτων της χώρας και λήφθηκε σε στενή συνεργασία και με επιδοκιμασία των Αμερικανών. Ακόμη και μια συμβολική διάθεση χερσαίας δυνάμεως από την κυβέρνηση Πλαστήρα δεν θα απέτρεπε την πτώση της καθώς το ζητούμενο πλέον για την Ουάσιγκτον ήταν η εγκαθίδρυση κυβερνήσεων σθεναρής αντικομμουνιστικής ιδεολογίας και η εγκατάλειψη πειραμάτων φιλελευθεροποίησης και εφαρμογής ευρέων μέτρων επιείκειας. Ο Γεώργιος Πολιτάκης συνοψίζει πολύ εύγλωττα τις κρίσιμες εκείνες εξελίξεις λέγοντας:⁶⁴³

«Μολονότι ο προϋπολογισμός Καρτάλη εγκρίθηκε από τη Βουλή, η έκρηξη του πολέμου στην Κορέα οδήγησε στην ανατροπή των προτεραιοτήτων και τελικά στην ανατροπή του ίδιου του Πλαστήρα.»

Θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι η διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων και ειδικά η απόφαση του Βενιζέλου αποσκοπούσε στην απόκτηση της αμερικανικής εύνοιας και στην στήριξη της προσπάθειας σχηματισμού της υπ' αυτόν κυβερνήσεως το Σεπτέμβριο του 1950. Φυσικά και το προσωπικό πολιτικό όφελος υπεισέρχεται σε ανάλογες αποφάσεις και ο Βενιζέλος είχε γευθεί πικρά την αμερικανική άκομψη παρέμβαση (Grady) που οδήγησε στην παραίτηση της κυβέρνησης του, τον Απρίλιο του 1950. Σίγουρα προσδοκούσε ότι η απόφαση του, για διάθεση της ταξιαρχίας, θα ικανοποιούσε τις αμερικανικές απαιτήσεις και θα τον κατέτασσε στις πολιτικές προσωπικότητες που τάσσονταν ανεπιφύλακτα στο πλευρό της Ουάσιγκτον. Πιθανόν να διέβλεπε την αυξανόμενη προτίμηση των Αμερικανών σε μια κοινοβουλευτική λύση υπό τον Παπάγο και επιθυμούσε να κατοχυρώσει την θέση του στο νέο πολιτικό πεδίο έχοντας την υποστήριξη των συμμάχων. Στην απόφαση του αυτή σίγουρα

⁶⁴³ Νομαρχία Καρδίτσας, *Ιστορικό-Πολιτικό Συνέδριο για τον Νικόλαο Πλαστήρα*, Καρδίτσα 1994, εισήγηση του Γεωργίου Πολιτάκη, σελ. 161-162.

βρήκε συμπαραστάτη και τον Αντιπρόεδρο Παπανδρέου που και αυτός με τη σειρά του επεδίωκε, όπως και πολλοί άλλοι, την αμερικανική εύνοια. Θα ήμασταν όμως άδικοι αν αποδώσουμε αυτές τις αποφάσεις σε καθαρά ωφελιμιστικά κίνητρα στα δύο αυτά πολιτικά πρόσωπα. Παρά την αναμφισβήτητη επιθυμία τους για απόκτηση και διατήρηση της εξουσίας, οι πολιτικές τους απόψεις τους οδηγούσαν να επιδιώκουν τη στενή συνεργασία με την Ουάσιγκτον ως τη βέλτιστη λύση για τα πολλαπλά ελληνικά προβλήματα. Σε μια τέτοια ταυτότητα προθέσεων και ιδεολογικών συνταυτίσεων με το δυτικό αντικομμουνιστικό στρατόπεδο, η αποδοχή των αμερικανικών υποδείξεων φάνταζε ως η πλέον συμφέρουσα για τη χώρα επιλογή και η απόκτηση της αμερικανικής υποστήριξης ήταν η φυσική επιβράβευση αυτής της ειλικρινούς πολιτικής.

Οι αγορεύσεις του Σοφοκλή Βενιζέλου στη Βουλή, Σεπτέμβριος 1950 και η δικαιολόγηση της στάσης της κυβέρνησης του υπέρ της συμμετοχής στον πόλεμο της Κορέας, ως ανάλογης της αντίστοιχης απόφασης του πατέρα του Ελευθερίου Βενιζέλου για συμμετοχή στην εκστρατεία της Ουκρανίας (1919), δεν αποτελούσαν μια απλή επίκληση συναισθημάτων. Πίσω από αμφότερες τις αποφάσεις υπήρχε μια σταθμισμένη σύγκριση πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων, ενδεχομένων κερδών και υπαρκτού ρίσκου. Η προσωπική εκτίμηση του γράφοντος είναι ότι οι έντονες προσωπικές εμπειρίες του Σοφοκλή Βενιζέλου από την αντίστοιχη περίοδο διακυβέρνησης του πατρός του, με τα ανάλογα διλήμματα στρατιωτικής εμπλοκής ή μη στη μακρινή τότε Ουκρανία, επηρέασαν τον υιό του μεγάλου πολιτικού, καθιστώντας τον τελικά υπέρμαχο μιας ενεργού συμμετοχής στην Κορέα. Φυσικά και η απόφαση δεν ήταν μια απλή επανάληψη ιστορικών εμπειριών του πρόσφατου παρελθόντος αλλά μια σύνθετη διαδικασία υπολογισμού του εθνικού οφέλους σε σύγκριση με το κόστος. Αυτό όμως που ίσως να βάρυνε ακόμη περισσότερο στη ληφθείσα απόφαση, ήταν ο υπολογισμός των αρνητικών συνεπειών από μια ενδεχόμενη μη ενεργό συμμετοχή μας στην Κορέα. Μια τέτοια στάση κρίθηκε ότι θα επιδρούσε αρνητικά στην αμερικανική πολύπλευρη υποστήριξη καθώς η επιβίωση του ελληνικού κράτους εξαρτάτο κυρίως από την αμερικανική βοήθεια. Δεν θα έπρεπε να παραγνωρίζουμε και τη ψυχολογική πίεση που άσκησε η απόφαση της Αμερικανικής Γερουσίας να εξουσιοδοτήσει τον Πρόεδρο να ρυθμίζει τα της βοήθειας προς τρίτες χώρες ανάλογα προς την εκ μέρους τους εκπλήρωση των υποχρεώσεων έναντι του Καταστατικού Χάρτου του ΟΗΕ, δηλαδή της παροχής

ενεργού υποστήριξης προς τις αμερικανικές δυνάμεις που πολεμούσαν στην Κορέα (δυνατότητα η οποία ουδέποτε χρησιμοποιήθηκε).

Στο επόμενο κεφάλαιο εστιάζουμε στα θέματα της στρατιωτικής προετοιμασίας του ελληνικού εκστρατευτικού σώματος, αρχές Σεπτεμβρίου μέχρι και την αναχώρηση του στις 15 Νοεμβρίου, παράλληλα με τις διεθνείς και εσωτερικές εξελίξεις.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Η Στρατιωτική Προετοιμασία

Οι Στρατιωτικές Απαιτήσεις μιας Πολυεθνικής Επιχείρησης

Η ελληνική προσφορά μιας ταξιαρχίας πλήρους συνθέσεως (01 Σεπτεμβρίου), χαιρετίστηκε με ενθουσιασμό από τους αμερικανούς αξιωματούχους συμπεριλαμβανομένου και του Προέδρου Truman, καθώς ικανοποιούσε πλήρως τους σχεδιασμούς τους για ενίσχυση των χερσαίων δυνάμεων στην Κορέα και την αύξηση του αριθμού των ενεργά εμπλεκόμενων κρατών-μελών του Οργανισμού. Επιπλέον, η σημαντική αυτή προσφορά προέρχονταν από μια χώρα σύμβολο της επιτυχούς αντιμετώπισης της κομμουνιστικής επιθετικότητας. Γνωστή η αναφορά του Truman ότι «η Κορέα ήταν η Ελλάδα της Άπω Ανατολής» που υπονοούσε την αμερικανική δέσμευση -αναγκαιότητα- για τήρηση εξίσου αποφασιστικής στάσεως και στην κορεατική χερσόνησο.⁶⁴⁴

Η αποδοχή όμως της ελληνικής χειρονομίας δεν επήλθε αυτόματα καθόσον από τις 01 Σεπτεμβρίου και μετά από πολλές διακυμάνσεις, είχε επισήμως καθιερωθεί και τυποποιηθεί, μια συγκεκριμένη διαδικασία αξιολόγησης της προσφοράς των κρατών.⁶⁴⁵ Η διαδικασία προέβλεπε την εξέταση όλων των παραμέτρων της προσφοράς από διαφορετικά όργανα και επίπεδα στα υπουργεία Αμύνης και Εξωτερικών στην Ουάσιγκτον και την εμπλοκή όλων των ενδιαφερομένων μερών με ανταλλαγή απόψεων ακόμη και με διμερείς διαπραγματεύσεις για επίτευξη του

⁶⁴⁴ Melvyn P. Leffler, *A Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration and the Cold War*, (Stanford University Press, Stanford, California, 1992), p 367.

⁶⁴⁵ James Schnabel & Robert J. Watson, *The Joint Chiefs of Staff and National Policy, 1950-1951, the Korean War*, (Office of Joint History, Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 1998), p 70.

βέλτιστου αποτελέσματος και τη ρύθμιση των αναγκαίων λεπτομερειών. Στην περίπτωση της ελληνικής ταξιαρχίας, ενδεχόμενες επιφυλάξεις του Joint Chiefs of Staff για την αποδοχή της προσφοράς, ένεκα του φόβου της εξασθένησης της ελληνικής άμυνας, υποχώρησαν κατόπιν της θετικής άποψης του MacArthur, ο οποίος θεωρούσε πολύτιμη την ελληνική ορεινή ταξιαρχία για το συγκεκριμένο είδος του αγώνα που διεξάγονταν στην κορεατική χερσόνησο.⁶⁴⁶ Η θετική στάση του στρατηγού οδήγησε σε υποβολή θετικής εισήγησης αποδοχής εκ μέρους του Joint Chiefs of Staff.⁶⁴⁷ Η θετική αυτή εισήγηση, με την έγκριση και του Υπουργείου Αμύνης κατέληξε στα μέσα Σεπτεμβρίου στο State Department που -μη έχοντας ενδοιασμούς προερχόμενους από καταμέτρηση δεικτών στρατιωτικής ισχύος στην περιοχή των Βαλκανίων- μετά χαράς την επικύρωσε. Ο επίσημος πίνακας των συνεισφορών των κρατών-μελών των Ηνωμένων Εθνών του Υπουργείου Αμύνης των ΗΠΑ, με ημερομηνία 06 Οκτωβρίου σημείωνε για την Ελλάδα:⁶⁴⁸

- Προσφορά: 6 Dakota (C-47) μεταφορικά αεροπλάνα
- Κατάσταση: Τα αεροπλάνα ευρίσκονται στην Ελλάδα, απαιτείται η εγκατάσταση ασυρμάτων και η χορήγηση χαρτών, οι διαδικασίες ταξιδιού έχουν ρυθμιστεί.
- Προσφορά: Ενισχυμένη Ταξιαρχία (3.800 άνδρες).
- Κατάσταση: Έγινε αποδεκτή από τη Unified Command. Σε ετοιμότητα μετακίνησης στις αρχές Νοεμβρίου.

Όπως έχουμε αναφέρει, η όλη διαδικασία της διάθεσης και αποδοχής προσφοράς στρατευμάτων από τα κράτη- μέλη του ΟΗΕ στη Unified Command αποτέλεσε αντικείμενο μακρών συζητήσεων και ανταλλαγής απόψεων μεταξύ του State Department, του Αμερικανικού Υπουργείου Αμύνης, του Joint Chiefs of Staff και του στρατηγού MacArthur. Η αρνητική εξέλιξη των επιχειρήσεων, ιδίως τους πρώτους 2 μήνες του πολέμου, οδήγησε στην αναθεώρηση των αρχικών περιοριστικών απόψεων των στρατιωτικών επιτελείων για την αποδοχή των προσφορών. Κάτω υπό την πίεση του στρατηγού MacArthur που εσπευσμένα ζητούσε αποστολή ενισχύσεων στο μέτωπο αλλά και των επιχειρημάτων του State

⁶⁴⁶ Η πρόσφατη εμπειρία των ελληνικών στρατευμάτων σε επιχειρήσεις εναντίον καλά εξοπλισμένων και οργανωμένων ανταρτικών δυνάμεων, σε παρόμοια ορεινά εδάφη με αυτά της Κορέας, κρίθηκε σημαντική όπως αποδείχθηκε και στην πράξη από τις πολεμικές επιδόσεις του ΕΚΣΕ.

⁶⁴⁷ James Schnabel & Robert J. Watson, *The Joint Chiefs of Staff and National Policy, 1950-1951, the Korean War*, (Office of Joint History, Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 1998), p 69. Κατά λέξη αναγράφεται: «*Later, the Joint Chiefs of Staff also approved the use of the mountain brigade after consulting General MacArthur, who thought it would be valuable in Korea*».

⁶⁴⁸ Department of Defense, *Status of UN Offers for Assistance in Korea*, October 06, 1950, p 3.

Department για την ευρύτερη δυνατόν συμμετοχή, το Joint Chiefs of Staff αποδέχτηκε μια περισσότερο χαλαρή εξέταση των κριτηρίων και κατά κανόνα έδιδε θετικές εισηγήσεις αποδοχής των προσφορών. Η όλη αυτή μεταστροφή της πολιτικής περιήλθε μέσα από την ανταλλαγή απόψεων όλων των εμπλεκόμενων οργάνων και περιγράφεται πλήρως και με ολοκληρωμένες παραπομπές στο έργο «*The Joint Chiefs of Staff and National Policy, 1950-1951, the Korean War*».⁶⁴⁹ Αυτή η χαλάρωση των στρατιωτικών κριτηρίων κινήθηκε παράλληλα και με την απόφαση της Ουάσιγκτον να εντείνει τις παραινήσεις-πιέσεις της προς συγκεκριμένα κράτη για υποβολή έστω και συμβολικών συνεισφορών σε δυνάμεις στρατού ξηράς. Το μέγεθος της ελάχιστα αποδεκτής συνεισφοράς μάχιμων στρατευμάτων καθορίστηκε σε αυτό του ενισχυμένου τάγματος πεζικού (δυνάμεως δηλαδή περίπου 1.000 ανδρών) καθ' υπόδειξη του στρατηγού MacArthur. Το όριο αυτό, που προτάθηκε από τον MacArthur και έγινε κατ' αρχήν αποδεκτό από το Joint Chiefs of Staff και το State Department, παραβιάστηκε σε ορισμένες περιπτώσεις⁶⁵⁰ καθόσον επικράτησαν πολιτικές σκοπιμότητες. Συγχρόνως, η αμερικανική πλευρά, έχοντας την κατάλληλη υποδομή και γνώση των τοπικών αμυντικών προβλημάτων, προσπάθησε μέσω οδηγιών και κατευθύνσεων που εξέδιδε το Joint Chiefs of Staff, οι αμερικανικές στρατιωτικές αποστολές και άλλες υπηρεσίες, σε συντονισμό με την Unified Command, να συμβάλει στην προετοιμασία των προσφερομένων τμημάτων και στην οικοδόμηση μιας αποτελεσματικής πολυεθνικής δύναμης.

Η συγκρότηση πολυεθνικής δυνάμεως, υπό κοινή στρατιωτική διοίκηση και η διεξαγωγή συντονισμένων διακλαδικών⁶⁵¹ στρατιωτικών επιχειρήσεων υψηλής έντασης (high intensity conflict) αποτελεί δύσκολο και απαιτητικό εγχείρημα, η επιτυχία του οποίου βασίζεται σε πολλούς παράγοντες με την ορθή προπαρασκευή των στρατευμάτων να κατέχει πρωτεύουσα θέση. Στην περίπτωση της Κορέας, το βάρος του συντονισμού, σχεδίασης, υποστήριξης και της γενικότερης πολεμικής προσπάθειας αναλήφθηκε στο μεγαλύτερο μέρος του από τις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις. Οι τελευταίες διέθεταν όχι μόνο σχετικά άφθονους πόρους αλλά και την εμπειρία των μακροχρόνιων και απαιτητικών επιχειρήσεων του Β' Παγκοσμίου

⁶⁴⁹ James Schnabel & Robert J. Watson, *The Joint Chiefs of Staff and National Policy, 1950-1951, the Korean War*, (Office of Joint History, Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 1998).

⁶⁵⁰ Ενδεικτικό παράδειγμα η διάθεση Λόχου Πεζικού από το Λουξεμβούργο που εντάχθηκε στο Βελγικό Τάγμα.

⁶⁵¹ Διακλαδικές επιχειρήσεις είναι αυτές στις οποίες εμπλέκονται δύο ή περισσότεροι κλάδοι των ενόπλων δυνάμεων (στρατός ξηράς, πολεμικό ναυτικό, πολεμική αεροπορία).

Πολέμου. Η συμμετοχή των αμερικανικών στρατευμάτων έφθασε στο 50,3% των συμμαχικών δυνάμεων που αναπτύχθηκαν στην χερσόνησο της Κορέας σε βάθος τριετίας. Στον ίδιο στρατιωτικό μηχανισμό που δημιουργήθηκε υπό τα Ηνωμένα Έθνη (Unified Command), η Νότιος Κορέα, αφού σταδιακά συνήλθε από τον κλονισμό της εισβολής, προσέφερε το 40,1% των στρατευμάτων. Τα υπόλοιπα συμμετέχοντα κράτη, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, συνεισέφεραν μικρότερες δυνάμεις, καλύπτοντας συνολικά το υπόλοιπο 9,6% των στρατευμάτων.⁶⁵² Το ποσοστό αυτό μπορεί να φαίνεται μικρό, πέραν όμως της συμβολικής αξίας της διεθνούς συμμετοχής, της στήριξης των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας και της νομιμοποίησης του αγώνα, αποτέλεσε σημαντική ενίσχυση των χερσαίων δυνάμεων, τομέα στον οποίο υστερούσαν οι Σύμμαχοι έναντι των πολυάριθμων αντιπάλων τους.

Είναι γεγονός, ότι τα διάφορα κράτη που συμμετείχαν με στρατιωτικά τμήματα στον πόλεμο της Κορέας αντιμετώπιζαν σοβαρότατα προβλήματα μετά από τη μακροχρόνια και καταστροφική τους εμπλοκή την περίοδο 1939-1945. Η υπέρμετρη πολεμική προσπάθεια είχε εξαντλήσει τις δυνατότητες τους ενώ βαρύτητα είχε δοθεί στην ανασυγκρότηση της οικονομίας και στην υπέρβαση των πολιτικών και κοινωνικών προβλημάτων που είχε επιφέρει ο πόλεμος. Κατά συνέπεια η προετοιμασία και διάθεση στη Unified Command ενόπλων τμημάτων, κατάλληλα εξοπλισμένων και εκπαιδευμένων, απαιτούσε εντατικοποίηση στρατιωτικών και οργανωτικών προσπαθειών, διάθεση σημαντικών πιστώσεων, ρύθμιση νομικών και συνταγματικών ζητημάτων και επίλυση διαφόρων πολύπλοκων προβλημάτων. Επιπλέον, η διάθεση αυτών των τμημάτων θα εξασθένιζε, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, τις ήδη περιορισμένες αμυντικές δυνατότητες ορισμένων χωρών δίδοντας την ευκαιρία για την εκδήλωση, άμεσης ή έμμεσης, σοβιετικής ενέργειας κατά των εδαφών και της ανεξαρτησίας τους.

Εν συντομία θα προσπαθήσουμε να καταδείξουμε τα βασικά προβλήματα που συναντώνται κατά τη διάρκεια μιας στρατιωτικής επιχείρησης μεγάλης κλίμακος και διάρκειας, με συμμετοχή πολυεθνικών δυνάμεων. Οι δυσκολίες εστιάζονται στη διεξαγωγή επιχειρήσεων και στην υποστήριξη αυτών των δυνάμεων ενώ σημαντικότερο ρόλο διαδραματίζει η επιτυχημένη ενιαία διοίκηση και η επικοινωνία

⁶⁵² Republic of Korea, Ministry of National Defence, *History of the United Nations Forces in the Korean War*, (Seoul, 1973), p 79.

σε όλα τα επίπεδα και κλιμάκια, οριζόντια και κάθετα. Η εξασφάλιση της επικοινωνίας, δεν αναφέρεται μόνο στην χρήση συμβατών μέσων επικοινωνιών αλλά κυρίως στη χρήση μιας κατανοητής από όλους γλώσσας και τυποποιημένων «στρατιωτικών εκφράσεων» προς αποφυγή παρανοήσεων που έχουν σοβαρότατο κόστος στην εξέλιξη των επιχειρήσεων και επιφέρουν σοβαρές έμψυχες και άψυχες απώλειες. Στην περίπτωση της Κορέας, ήταν αντιληπτό ότι η βασική γλώσσα επικοινωνίας θα ήταν η αγγλική. Άρα η συμμετοχή αγγλομαθούς προσωπικού, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, ήταν επιβεβλημένη. Αυτός ήταν και ένας από τους λόγους που είχε οδηγήσει το Joint Chiefs of Staff να επιμένει στην προσέλευση στρατευμάτων από τις αγγλόφωνες χώρες της Κοινοπολιτείας. Οι υπόλοιπες, μη αγγλόφωνες χώρες, θα έπρεπε να διασφαλίσουν το αναγκαίο αριθμό αγγλόφωνων στελεχών που κατάλληλα τοποθετημένα, ως σύνδεσμοι ή χειριστές μέσων επικοινωνίας σε σταθμούς διοικήσεως, στρατηγεία και σε μονάδες διαβιβάσεων θα εξασφάλιζαν, προφορικά και εγγράφως, την αναγκαία ανταλλαγή πληροφοριών και την ορθή διαβίβαση των διαταγών. Η ανάγκη κατάλληλων αγγλομαθών συνδέσμων έφθανε μέχρι και το κατώτερο επίπεδο διοικήσεως του στρατεύματος (συνήθως λόχου) καθώς και συχνά η ταχεία εξέλιξη του αγώνα επέβαλε την απρογραμμάτιστη επαφή και αλληλοϋποστήριξη των μαχόμενων τμημάτων διαφόρων εθνικοτήτων.⁶⁵³

Η αντιμετώπιση των γλωσσικών προβλημάτων στα ανώτερα επίπεδα διοικήσεως σε μια πολυεθνική εκστρατεία ίσως είναι ευκολότερη λόγω της ύπαρξης κατάλληλων αγγλόφωνων αξιωματικών συνδέσμων. Στα επίπεδα αυτά όμως πρέπει να αντιμετωπιστούν διαφορετικά προβλήματα συνεργασίας των πολυεθνικών δυνάμεων που διαθέτουν διαφορετικές κουλτούρες και χρησιμοποιούν διαφορετικά δόγματα εκπαίδευσεως και επιχειρήσεων. Σημαντικής σημασίας είναι η προσεκτική προσέγγιση όλων των θεμάτων καθώς απλά καθημερινά ζητήματα μπορούν να οδηγήσουν σε μη επιθυμητές τριβές. Ιδιαίτερη δε προσοχή επιβάλλεται να δοθεί στην ισοστάθμιση των κινδύνων και απωλειών που οι μονάδες διαφορετικών εθνικοτήτων αντιμετωπίζουν. Απαραίτητη είναι επίσης και η οικοδόμηση του αναγκαίου κλίματος

⁶⁵³ Η σημασία των γλωσσικών δυσχερειών επισημαίνεται και στην ιστορία του Υπουργείου Βετεράνων και Πατριωτικών Υποθέσεων Κορέας, *Οι Απόγονοι της Αθηνάς, Η Ιστορία της Συμμετοχής του Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος στον Κορεατικό Πόλεμο*, 2006, σελ 173. Ειδικά για την περίπτωση της Τουρκίας αναφέρεται: «Κατά τη διάρκεια των συλλογικών επιχειρήσεων με τις αμερικανικές δυνάμεις, η Τουρκική Ταξιαρχία αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες. Η σοβαρότερη από αυτές ήταν το πρόβλημα της συνεννόησης, κυρίως σε μάχιμες καταστάσεις, στις οποίες λανθασμένες διερμηνείες επέφεραν μεγάλες απώλειες.»

εμπιστοσύνης μεταξύ των ανωτέρων αξιωματικών των διαφόρων κλιμακίων και των διοικήσεων. Εμπόδιο σε αυτή την κατεύθυνση πέραν των προβλημάτων κουλτούρας και επικοινωνίας είναι και η περιοδική εναλλαγή του προσωπικού. Τα παραπάνω προβλήματα ταλαιπώρησαν και την πολυεθνική δύναμη του ΟΗΕ στην Κορέα χωρίς όμως να δημιουργηθούν ανυπέρβλητες τριβές στη συνεργασία των κρατών και των δυνάμεων ένεκα κυρίως της ευρείας χρήσης της αμερικανικής αλυσίδας διοικήσεως και των υποδομών της.

Η διεξαγωγή πολυεθνικών επιχειρήσεων απαιτεί συνεχή συντονισμό μεταξύ των μονάδων που ενεργούν στο μέτωπο και άμεση επίλυση όλων των προβλημάτων που αναδύονται από τις εξελίξεις και διακυμάνσεις του αγώνα. Η ύπαρξη ενός κοινού δόγματος επιχειρήσεων και εκπαίδευσης, που χαρακτηρίζουν έναν εθνικό στρατό, τυποποιεί και διευκολύνει όλες αυτές τις ενέργειες υιοθετώντας κοινούς τρόπους και διαδικασίες αντιδράσεων και ενεργειών. Ακόμη και κοινές στρατιωτικές εκφράσεις ενδέχεται να έχουν διαφορετικές, επιβαλλόμενες και απορρέουσες, υποχρεώσεις σε στρατεύματα διαφορετικών εθνικοτήτων, ικανές όμως να προκαλέσουν σύγχυση ή ακόμη και καταστροφικά αποτελέσματα. Απολύτως δικαιολογημένα, το αμερικανικό Joint Chiefs of Staff επεσήμανε την προτεραιότητα αποδοχής προσφορών κρατών με παραπλήσια δόγματα με αυτά του αμερικανικού στρατού, δίδοντας μάλιστα έμφαση στην κοινή πολεμική προσπάθεια των παρελθόντων ετών αλλά και στην ύπαρξη στρατιωτικών δεσμών με αυτά τα κράτη (δραστηριοποίηση αμερικανικών στρατιωτικών αποστολών, εκπαίδευση στελεχών σε αμερικανικά στρατιωτικά σχολεία, κοινές ασκήσεις κλπ). Στο τομέα αυτό η Ελλάδα διέθετε μια σχετική εξοικείωση λόγω της ενεργού και στενής εμπλοκής της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής στις επιχειρήσεις των ετών 1947-1949.

Το σημαντικότερο όμως πρόβλημα εστιάζεται στην αντιμετώπιση των αναγκών υποστήριξης, την επικαλούμενη στη στρατιωτική ορολογία «διοικητική μέριμνα». Βασική προϋπόθεση της κατάλληλης υποστήριξης, αλλά και χρησιμοποίησης των μέσων στον αγώνα, είναι η ύπαρξη κοινού εξοπλισμού σε όσο μέγεθος είναι αυτό δυνατόν. Η διάθεση κοινού εξοπλισμού ή τουλάχιστον συμβατού⁶⁵⁴ μεταξύ των συμμαχικών δυνάμεων, διασφαλίζει τον ανεφοδιασμό των

⁶⁵⁴ Συμβατός χαρακτηρίζεται ο εξοπλισμός εκείνος που σε μεγάλο βαθμό μπορεί να χρησιμοποιεί, χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, τα ίδια πυρομαχικά, καύσιμα και ανταλλακτικά που βρίσκονται σε χρήση στις ένοπλες δυνάμεις δύο ή περισσότερων χωρών.

δυνάμεων με πυρομαχικά, καύσιμα και ανταλλακτικά με ενιαίες ανεφοδιάστηκες μονάδες και διαδικασίες και με όλα τα πλεονεκτήματα που παρέχουν οι «οικονομίες κλίμακος». Στην Κορέα υπήρξαν δύο βασικές ομογενοποιήσεις των λειτουργιών της διοικητικής μέριμνας για υποστήριξη των πολυεθνικών δυνάμεων. Η μια αφορούσε τα στρατεύματα των χωρών της Κοινοπολιτείας, εξοπλισμένα κυρίως με βρετανικά μέσα και υλικά και χρησιμοποιώντας, σε μεγάλο βαθμό, βρετανικά δόγματα. Στην άλλη ομάδα, τα στρατεύματα, των υπολοίπων κρατών, που διέθεταν σε σημαντικό βαθμό εξοπλισμό αμερικανικής κατασκευής και προελεύσεως και βασιζόνταν σε αντίστοιχα αμερικανικά δόγματα λειτουργίας. Τα στρατεύματα της δεύτερης ομάδας, όπως και το Ελληνικό Εκστρατευτικό Σώμα, εντάχθηκαν σε αμερικανικές διοικήσεις (μεραρχίες, σώματα στρατού) ώστε να είναι ευκολότερη η διοίκηση και υποστήριξη τους. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι ΗΠΑ -όπως και για το ΕΚΣΕ- ανέλαβαν ακόμη και την αντικατάσταση μέρους του ατομικού και ομαδικού οπλισμού ώστε να καταστεί συμβατός με τον χρησιμοποιούμενο από τις αμερικανικές δυνάμεις και να εξυπηρετείται από το ρεύμα υποστήριξης του αμερικανικού στρατού χωρίς προβλήματα.

Η επιτυχημένη λειτουργία της ανεφοδιάστηκης αλυσίδας εκτός από την ύπαρξη κοινής τυποποίησης και ομοιογένειας ή τουλάχιστον συμβατότητας των υλικών, εφοδίων και πυρομαχικών, προϋποθέτει και την υιοθέτηση κοινών, απλών, κατανοητών και προκαθορισμένων διαδικασιών, αιτήσεων και εντολών με την ελάχιστη δυνατή χρήση προφορικών επεξηγήσεων προς αποφυγή παρανοήσεων. Δεδομένης της αμερικανικής εμπειρίας και των μοναδικών δυνατοτήτων υποστήριξης που διέθετε ο αμερικανικός στρατός, ευνόητο ήταν η όλη ανεφοδιαστική λειτουργία των λοιπών δυνάμεων να στηριχθεί στα αμερικανικά πρότυπα, διαδικασίες και μονάδες διοικητικής μέριμνας (επιμελητεία). Ο ανεφοδιασμός σε εφόδια, υλικά και πυρομαχικά απαιτούσε τη συνεχή ύπαρξη των αναγκαίων ποσοτήτων και την έγκαιρη προώθηση τους στα επιθυμητά σημεία από όπου και παραλαμβάνονταν για χρήση από τις μάχιμες μονάδες Αμερικανών και συμμάχων. Η διοικητική μέριμνα, πλην της εξασφάλισης του ημερήσιου ρεύματος εφοδιασμού, περιλαμβάνει και ένα ετερόκλητο πλήθος και άλλων ενεργειών που είναι ζωτικές για το αξιόμαχο και το ηθικό ενός στρατεύματος. Ο χειρισμός των απωλειών μάχης και μη μάχης, που περιλαμβάνει παροχή Α' βοηθειών, διαλογή, διακομιδή, ιατρική αντιμετώπιση, νοσηλεία, αποκατάσταση, αποτελεί βασικότερη λειτουργία που προϋποθέτει την ύπαρξη ενός

ολόκληρου μηχανισμού ικανού να εξυπηρετήσει πολυεθνικές μονάδες. Ακόμη και ο χειρισμός των νεκρών μαχητών, η αναγνώριση τους, η προς τα πίσω προώθηση των σωρών, η ταφή σε προκαθορισμένους χώρους με τήρηση των ενδεδειγμένων θρησκευτικών κανόνων ή ενδεχομένως και ο επαναπατρισμός τους, αποτελούν λειτουργίες της πολύπλοκης υποστήριξης ενός στρατεύματος. Θέματα όπως η διακίνηση αλληλογραφίας, ο χειρισμός των αιχμαλώτων και η ψυχαγωγία των μονάδων εντάσσονται και αυτά στις λειτουργίες της διοικητικής μέριμνας. Είναι λοιπόν αυτονόητο ότι η πολυεθνικότητα ενός στρατεύματος πολλαπλασιάζει τις δυσκολίες όλων αυτών των λειτουργιών. Οι προαναφερθείσες απαιτήσεις, με τη αντίστοιχη ανά κλάδο διαφοροποίηση, ισχύουν για στρατιωτικές, ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις. Η ικανοποίηση όμως των αναγκών των χερσαίων στρατευμάτων απαιτεί πολυπληθέστερες μονάδες υποστήριξης και πανσπερμία εφοδίων, υλικών και πυρομαχικών καθώς απευθύνονται σε πληθώρα και ποικιλία δυνάμεων, διασκορπισμένων και ενίοτε σε δυσπρόσιτες περιοχές και σε στενή επαφή με τον αντίπαλο που καταβάλλει επίμονες προσπάθειες διακοπής του ημερησίου ρεύματος ανεφοδιασμού.

Αυτές ήταν οι βασικές δυσκολίες και προκλήσεις που αντιμετώπιζαν οι πολυεθνικές δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών στα πεδία των μαχών της κορεατικής χερσονήσου και η σωστή προετοιμασία των εκστρατευτικών σωμάτων αποτελούσε έργο ζωτικής σημασίας για τα εθνικά επιτελεία και τις αντίστοιχες Αμερικανικές Αποστολές. Η συγκρότηση και προετοιμασία των εκστρατευτικών δυνάμεων, ιδίως από πλευράς των στερούμενων εμπειριών, μέσων και πόρων, μικρότερων κρατών, όπως ήταν και η Ελλάδα, αποτελούσε ένα πράγματι titάνιο έργο.

Η Πολύτιμη Αμερικανική Συμβολή

Στην Αθήνα, οι μηχανισμοί των ενόπλων δυνάμεων από την 01 Σεπτεμβρίου, ημέρα της επίσημης ανακοίνωσης της προσφοράς, άρχισαν να κινητοποιούνται προς την κατεύθυνση της προετοιμασίας του εκστρατευτικού σώματος. Για έναν στρατό που είχε αρχίσει την εκ του μηδενός ανασυγκρότηση του μόλις πριν από 5 χρόνια, έχοντας παράλληλα κληθεί να αντιμετωπίσει μια ευρείας εκτάσεως και εντάσεως κομμουνιστική εξέγερση, η συνεισφορά δυνάμεων σε πολυεθνική επιχείρηση, εκτός της εθνικής επικράτειας, απαιτούσε τεράστιες προσπάθειες. Επιπλέον οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις (κυρίως Στρατός Ήεράς και Πολεμική Αεροπορία) την τελευταία

τριετία είχαν εμπλακεί σε επιχειρήσεις κατά ανταρτικών δυνάμεων, έναν αγώνα που είχε σημαντικότερες διαφορές από αυτόν που διεξάγονταν στην Κορέα εναντίον ενός καλά εκπαιδευμένου και εξοπλισμένου αντιπάλου. Η ελληνική εκπαίδευση, το δόγμα μάχης ακόμη και οι εμπειρίες των στελεχών είχαν οικοδομηθεί πάνω στον άξονα αντιμετώπισης των ανταρτικών ομάδων του επικαλούμενου «Δημοκρατικού Στρατού».⁶⁵⁵ Μετά όμως τη συντριβή του αντάρτικου, τον Αύγουστο του 1949, η στρατιωτική ηγεσία είχε αρχίσει να στρέφει την προσοχή της στην αντιμετώπιση μιας πιθανής βουλγαρικής εισβολής. Η απειλή αυτή είχε αρκετά κοινά στοιχεία με το είδος του αγώνα που καλείτο να διεξαγάγει το ΕΚΣΕ στην μακρινή Κορέα. Επίσης η εδαφική μορφολογία της κορεατικής χερσονήσου και η μορφή των επιχειρήσεων όπως αυτές διαμορφώθηκαν από το 1951 και μετά,⁶⁵⁶ με τη σχετική σταθεροποίηση του μετώπου, επέβαλε ένα είδος αγώνα στον οποίο ο Έλληνας μαχητής ήταν αρκετά εξοικειωμένος. Η εξοικείωση αυτή με το είδος του αγώνα τον οποίο τελικά συνάντησε το ΕΚΣΕ, δεν μείωνε κατ' ελάχιστον τις αναγκαίες προπαρασκευαστικές εργασίες για την ομαλή του ένταξη στη πολυεθνική δύναμη. Επί της ουσίας, η προπαρασκευή του ΕΚΣΕ αφορούσε τη δυνατότητα του να συνεργάζεται επιτυχώς με τα αμερικανικά στρατεύματα σε επιχειρήσεις υψηλής έντασης (high intensity conflicts), υιοθετώντας τα αντίστοιχα αμερικανικά δόγματα και εντασσόμενο ομαλά στο ρεύμα διοικητικής μερίμνης και το πλέγμα διοικήσεως των ένοπλων δυνάμεων των ΗΠΑ στην Κορέα. Στην προσπάθεια αυτή πολύτιμη ήταν η βοήθεια της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής στην Αθήνα.

Παράλληλα λοιπόν με το Γενικό Επιτελείο Στρατού (ΓΕΣ) που ανέλαβε την ευθύνη της συγκροτήσεως και προπαρασκευής του ΕΚΣΕ και το Γενικό Επιτελείο Αεροπορίας (ΓΕΑ) που ασχολήθηκε με την προετοιμασία του σμήνους μεταφορικών αεροσκαφών, ενεργοποιήθηκε και η Αμερικανική Στρατιωτική Αποστολή. Η τελευταία προχώρησε μάλιστα στην άμεση κατάρτιση και υποβολή δύο σχεδίων (υπό την ονομασία «Ενισχυμένη Χωριστή Ταξιαρχία Ελληνικού Εθνικού Στρατού») για τις

⁶⁵⁵ Βέβαια ο «Δημοκρατικός Στρατός», κυρίως από το 1948 προσπάθησε να αποκτήσει δομή και ενίοτε και επιχειρησιακή δράση ανάλογη ενός τακτικού στρατού, εξέλιξη που εκ των υστέρων κατακρίθηκε ως πρόωρη και μοιραία μεταβίβαση από το στάδιο των ανταρτικών επιχειρήσεων σε αυτό του τακτικού πολέμου.

⁶⁵⁶ Η άφιξη και εγκατάσταση του ΕΚΣΕ στο μέτωπο της Κορέας στα μέσα Δεκεμβρίου του 1950 μετά και την υποχώρηση των δυνάμεων του ΟΗΕ νοτίως της Σεούλ τον Ιανουάριο του επομένου έτους, συνέπεσε με τον τερματισμό της παλινδρομικής κίνησης των δύο αντιπάλων, τη σχετική σταθεροποίηση του μετώπου περίξ του 38^{ου} Παραλλήλου και την υιοθέτηση ενός πολέμου θέσεων και φθοράς.

βασικές κατευθύνσεις της ελληνικής προετοιμασίας. Τα δύο σχέδια είχαν τις κωδικές ονομασίες «ABLE» και «BAKER» και παρουσίαζαν τις αμερικανικές προτάσεις για την οργάνωση της ταξιαρχίας που θα αποτελούσε το Εκστρατευτικό Σώμα της Ελλάδος στην Κορέα. Στα αρχεία της Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού (ΔΙΣ) διασώζεται μόνο το σχέδιο «BAKER»,⁶⁵⁷ ελαφρώς μεταγενέστερο του σχεδίου «ABLE» όπως καταφανώς συνάγεται από αναγραφόμενη παρατήρηση στην παράγραφο 3. Από την παρατήρηση φαίνεται ότι το προηγούμενο σχέδιο «ABLE» που υποβλήθηκε για έγκριση στον επικεφαλής της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής, κρίθηκε από τον Jenkins ότι απαιτούσε δυνάμεις πέραν των δυνατοτήτων του Ελληνικού Στρατού και διατάχθηκε η κατάρτιση ενός δευτέρου σχεδίου (επανασχεδίαση), του «BAKER», με λιγότερες απαιτούμενες δυνάμεις. Η αναγραφόμενη ημερομηνία τελικής έγκρισης του σχεδίου «BAKER» -μάλλον και υποβολής του στο ΓΕΣ- είναι η 06 Σεπτεμβρίου 1950. Το έγγραφο, μετάφραση του αμερικανικού πρωτοτύπου, είχε συνταχθεί από τον αμερικανό Συνταγματάρχη Holst, τμηματάρχη προσωπικού και οργανώσεως της JASMAG. Η επιτελική διαδικασία που ακολουθήθηκε, σύμφωνα με τα αμερικανικά πρότυπα, περιλάμβανε την έκδοση κατευθύνσεων σύνταξης (από τον Jenkins προς τον Holst), την προετοιμασία- σύνταξη και υποβολή του σχεδίου από τον χειριστή (Holst), τη μελέτη και το σχολιασμό του από τους ιεραρχικά προϊσταμένους του Holst και τις διορθώσεις από τον τελικό εγκρίνοντα (Jenkins) ο οποίος και εξέδωσε νέες κατευθύνσεις για κατάρτιση του δευτέρου σχεδίου με επανάληψη της όλης διαδικασίας. Μια ανάλογη διαδικασία σχεδιάσεως, από ένα οργανωμένο τμήμα που διαθέτει τα απαραίτητα στοιχεία (όπως η JASMAG) απαιτεί ένα χρόνο 4 έως 6 ημερών συμπεριλαμβανομένων των αναγκών δακτυλογράφησης και μετάφρασης των εγγράφων στα ελληνικά.

Η ταχύτητα ανταπόκρισης, κατάρτισης και διαβίβασης των σχεδίων, μας εμβάλλει σε σκέψεις για ενδεχόμενη γνώση της ελληνικής απόφασης και ανάλογης προετοιμασίας προ του χρόνου της ανακοινώσεως της ελληνικής συνδρομής. Πιθανόν δηλαδή, η αμερικανική προετοιμασία στο κλιμάκιο των Αθηνών να ξεκίνησε στα τέλη Αυγούστου οπότε ενδεχομένως η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης (ή του ίδιου του Βενιζέλου) να ήταν γνωστή στα αμερικανικά κλιμάκια των Αθηνών ή ακόμη και να είχε υπαγορευτεί από αυτά. Βέβαια δεν δύναται να αποκλειστεί και το

⁶⁵⁷ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/7 και 9, Μικτή Στρατιωτική Ομάδα Βοήθειας ΗΠΑ (ΜΣΟΒΗΠ), *Ενισχυμένη Χωριστή Ταξιαρχία Ελληνικού Εθνικού Στρατού, Σχέδιο «BAKER», 06 Σεπτεμβρίου 1950.*

ενδεχόμενο μιας απλής προϋπάρχουσας (ως όφειλε) επιτελικής προετοιμασίας και άμεσης ανταπόκρισης στις εξελίξεις, δεδομένης και της εμπειρίας, της ενημέρωσης επί των απαιτήσεων της Unified Command αλλά και της βαθιάς γνώσης της κατάστασης των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων από την Αμερικανική Αποστολή (δηλαδή πράγματι τα «δίδυμα» σχέδια να καταρτίστηκαν, εγκρίθηκαν, μεταφράστηκαν και διαβιβάστηκαν την περίοδο από 01 μέχρι 06 Σεπτεμβρίου).

Σύμφωνα με τα αναγραφόμενα στο σχέδιο «BAKER», οι προϋποθέσεις, γενική ιδέα ενεργείας αμοτέρων των σχεδίων ήταν οι ίδιες και περιγράφονταν στο προγενέστερο σχέδιο.⁶⁵⁸ Η ανάγκη της επανασχεδίασης προήλθε από την εκτίμηση του Jenkins ότι η προβλεπόμενη στα πρώτο σχέδιο, «ABLE», σύνθεση της ελληνικής ταξιαρχίας που απαιτούσε 4.260 άνδρες ήταν υπερβολική για τα ελληνικά δεδομένα. Κατόπιν τούτου ζήτησε μια «ελαφρότερη» συγκρότηση και πράγματι το σχέδιο «BAKER» περιέγραφε μια ταξιαρχία δυνάμεως 3.504 ανδρών. Στο έγγραφο υπήρχε και η παρατήρηση, για λόγους συγκρίσεως, ότι το αμερικανικό σύνταγμα πεζικού του στρατού των ΗΠΑ είχε δύναμη 3.774 ανδρών.⁶⁵⁹ Αναγράφονταν ότι για την προετοιμασία της προτεινόμενης συγκρότησης, ως βάση λήφθηκε, η οργάνωση της υπάρχουσας ελληνικής ταξιαρχίας⁶⁶⁰ «και άπασες οι μονάδες της ανεγράφησαν ενισχυμένες εις προσωπικόν». Στην οργάνωση προστέθηκε μια Διμοιρία Μηχανικού, προσκολλημένη στο Λόχο Διοικήσεως (ή Λόχο Στρατηγείου) της Ταξιαρχίας και ένας Λόχος Καταδρομών. Στο Στρατηγείο της Ταξιαρχίας προστέθηκαν ορισμένα νέα τμήματα όπως το Νομικό, Οικονομικό, Καταγραφής Τάφων κλπ για τις πρόσθετες ανάγκες που δημιουργούσε η αυτόνομη δράση της στη μακρινή Κορέα.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι αναγραφόμενες αμερικανικές εκτιμήσεις των απωλειών της ελληνικής ταξιαρχίας που προέκυπταν από τους

⁶⁵⁸ Το σχέδιο «BAKER» ανέγραφε κατά λέξη ότι «το σχέδιο “ABLE” χρησιμεύει ως πλαίσιον».

⁶⁵⁹ Το Σύνταγμα Πεζικού του στρατού των ΗΠΑ, που επί μεγάλο χρονικό διάστημα αποτέλεσε τη βάση της Μεραρχίας Πεζικού -στα περισσότερα κράτη μέλη του NATO και στο επικαλούμενο «τριαδικό» σύστημα συγκροτήσεως- αποτελείτο από 3 Τάγματα Πεζικού, Λόχο Διαβιβάσεων και Λόχο Διοικήσεως. Τρία Συντάγματα Πεζικού συγκροτούσαν μια Μεραρχία Πεζικού μαζί με ένα Σύνταγμα Πεδινού Πυροβολικού, μια Επιλαρχία Μέσων Αρμάτων και άλλα στοιχεία υποστηρίξεως (Τάγμα Μηχανικού και Τάγμα Διαβιβάσεων) και Διοικητικής Μέριμνας (Τάγμα Υγειονομικού, Τάγμα Εφοδιασμού-Μεταφορών, Τάγμα Τεχνικού, Τάγμα Υλικού Πολέμου, Ταχυδρομικό Γραφείο) και το Τάγμα Αναπληρώσεων. Αντίστοιχα, το κάθε Τάγμα Πεζικού διέθετε Λόχο Διοικήσεως, Λόχο Υποστηρίξεως (ή βαρέων όπλων πεζικού) και 3 Λόχους Τυφεκιοφόρων (ο κάθε Λόχος με Διμοιρία Διοικήσεως, Διμοιρία Υποστηρίξεως και 3 Διμοιρίες Τυφεκιοφόρων - των 3 Ομάδων εκάστη). Δεδομένα δεκαετίας 1950.

⁶⁶⁰ Για την οργάνωση του Ελληνικού Στρατού βλέπε ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, Έκδοση Β΄*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2005).

πίνακες του κανονισμού 101-100 του αμερικανικού στρατού, που είχαν καταρτιστεί βάση των εμπειριών του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Σύμφωνα λοιπόν με τα αμερικανικά εγχειρίδια, η μεραρχία σε περίοδο αγώνων ενός μηνός, παρουσιάζει απώλειες 18% της δυνάμεως της σε προσωπικό. Το ποσοστό απωλειών των τμημάτων Α΄ γραμμής είναι υψηλότερο των υπολοίπων τμημάτων (τμήματα μετόπισθεν ή Β΄ γραμμής). Το 10% αποτελεί απώλειες «μάχης», ένεκα των δραστηριοτήτων του εχθρού, ενώ το υπόλοιπο 8% αποτελεί τις λεγόμενες απώλειες «μη μάχης» που προέρχονται από ατυχήματα, ασθένειες και άλλους λόγους μη οφειλόμενους άμεσα σε εχθρικές δραστηριότητες. Σύμφωνα λοιπόν με τους αμερικανικούς πίνακες, οι απώλειες της Ταξιαρχίας σε διάστημα 45 ημερών⁶⁶¹ θα ανήρχοντο στο 27% της δυνάμεως της. Το ποσοστό αυτό απωλειών αφορούσε μόνο τις μονάδες ελιγμού, δηλαδή τα τρία Τάγματα Πεζικού και το Λόχο Καταδρομών, τμήματα που θα είχαν και την άμεση επαφή με τον αντίπαλο (αυτές όμως οι μονάδες κάλυπταν σχεδόν το 90% του συνολικού προσωπικού της Ταξιαρχίας). Τα υπόλοιπα τμήματα αναμένονταν να έχουν μικρότερο ποσοστό απωλειών. Για την αναπλήρωση των εκτιμώμενων απωλειών των πρώτων 45 ημερών και δεδομένης της δυσκολίας αναπλήρωσης εκ της Ελλάδος, το ΕΚΣΕ θα το συνόδευε, εντεταγμένο στη δύναμη του, μια δύναμη (τάγμα) αναπληρώσεως απωλειών.

Το σχέδιο «BAKER» προέβλεπε για την οργανική δύναμη του ΕΚΣΕ 189 αξιωματικούς και ανθυπασπιστές και 2.668 οπλίτες, σύνολο 2.857 ανδρών. Το τμήμα αναπληρώσεων απωλειών αποτελείτο από 30 αξιωματικούς και ανθυπασπιστές και 617 οπλίτες, σύνολο 647 ανδρών. Η συνολική δύναμη του ΕΚΣΕ, Ταξιαρχία και Τάγμα Αναπληρώσεων, ανήρχετο σε 219 αξιωματικούς και ανθυπασπιστές, 3.285 οπλίτες, τελικό σύνολο 3.504 άνδρες.⁶⁶² Η Αμερικανική Στρατιωτική Αποστολή επεσήμαινε ότι όλη η απαιτούμενη σκευή για τις ανάγκες της Ταξιαρχίας υπήρχε στην Ελλάδα. Τελικά όμως μεγάλο μέρος από τα οπλικά μέσα, οχήματα και υλικά διαβιβάσεων, υλικά θέσεως και ιματισμό, χορηγήθηκαν ή συμπληρώθηκαν από τα αμερικανικά αποθέματα με την άφιξη του ΕΚΣΕ στην Pusan.

Το σχέδιο «BAKER» διέθετε 8 Παραρτήματα και συγκεκριμένα:

⁶⁶¹ Οι 45 ημέρες υπολογίζονταν ως η μέση χρονική περίοδος εμπλοκής της Ταξιαρχίας στη Α΄ γραμμή και το απαιτούμενο διάστημα για την άφιξη των αναπληρώσεων από την Ελλάδα.

⁶⁶² Στο Παράρτημα «Γ» παρουσιάζεται λεπτομερής ανάλυση της προβλεπόμενης από το σχέδιο «BAKER» δυνάμεως.

- Διάγραμμα της προτεινόμενης οργανώσεως,
- Δύναμη σε προσωπικό των μεγαλύτερων Μονάδων,
- Προτεινόμενη οργάνωση του Λόχου Διοικήσεως και του Στρατηγείου,
- Προτεινόμενη οργάνωση του Τάγματος Πεζικού,
- Περίληψη οπλομηχανημάτων και συσκευών ασυρμάτων,
- Περίληψη οχημάτων,
- Σύγκριση αναγκών Ταξιαρχίας με το υλικό το υπάρχον στον ελληνικό εθνικό στρατό και
- Σύγκριση αναγκών σχεδίων «ABLE» και «BAKER».

Η εκτίμηση μας είναι ότι το έγγραφο του σχεδίου «BAKER» εγχειρίστηκε από την JASMAG στο Γενικό Επιτελείο Στρατού, την 06 Σεπτεμβρίου, ως προτεινόμενο υπόδειγμα για την οργάνωση του ΕΚΣΕ.⁶⁶³ Άγνωστο παραμένει, αν και τότε παραδόθηκε και το σχέδιο «ABLE» που περιείχε τις βασικές προϋποθέσεις και την ιδέα ενεργείας για τη συγκρότηση του εκστρατευτικού σώματος.

Θεωρείται πάντως βέβαιο, ότι Έλληνες και Αμερικανοί επιτελείς είχαν στενή συνεργασία, όλο το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου, για τη λήψη οριστικής αποφάσεως για τη συγκρότηση του ΕΚΣΕ και για τη συνολική δύναμη του. Ενδεχομένως, η συνεργασία ή τουλάχιστον η προεργασία εκ μέρους της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής, να είχαν ξεκινήσει και 2-3 ημέρες πριν την ανακοίνωση της κυβερνήσεως για τη διάθεση της ταξιαρχίας. Η ύπαρξη δύο σχεδίων, με δύο διαφορετικές συνθέσεις ταξιαρχιών, δικαιολογεί και την καθυστέρηση της επίσημης συγκεκριμενοποίησης, από την ελληνική κυβέρνηση, της προσφερθείσας δυνάμεως. Επίσημη αναφορά σε ταξιαρχία πλήρους συνθέσεως και δυνάμεως 3.500 περίπου ανδρών, συμπεριλαμβανομένων και 200 αξιωματικών, έγινε για πρώτη φορά σε τηλεγράφημα του Υπουργείου Εξωτερικών (με υπογραφή του Βενιζέλου) στις 11 Σεπτεμβρίου⁶⁶⁴ (2 ημέρες μετά την καταψήφιση της κυβερνήσεως στη Βουλή) προς τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας στα Ηνωμένα Έθνη. Οι αναγραφόμενες δυνάμεις στο τηλεγράφημα συμφωνούσαν σχεδόν απόλυτα με τις δυνάμεις του σχεδίου

⁶⁶³ Ορισμένοι αδόκιμοι όροι που εμφανίζονται προέρχονται από ορισμένες αστοχίες της μεταφράσεως από το αγγλικό κείμενο στο ελληνικό καθώς επιλέγηκε η κατά λέξη παρουσίαση τμημάτων του κειμένου.

⁶⁶⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, έγγραφο 45568, 11 Σεπτεμβρίου 1950.

«BAKER».⁶⁶⁵ Με το προαναφερθέν έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών διευκρινίστηκε επίσης ότι το ΕΚΣΕ θα απαρτιζόνταν από στελέχη και υπηρετούντες στρατεύσιμους και όχι ιδιώτες εθελοντές.

Από τις εφημερίδες της εποχής διαβάζουμε ότι την 07 Σεπτεμβρίου, παρουσιάστηκε στον Υπουργό Αμύνης, Ρέντη, επιτροπή από μια κίνηση ιδιωτών που επιθυμούσαν εθελοντικά να μεταβούν και να πολεμήσουν στην Κορέα. Η επιτροπή έκανε λόγο για 1.200 εθελοντές με εμπειρία από τον αγώνα κατά των συμμοριτών. Ο Ρέντης αφού δέχθηκε την επιτροπή και άκουσε τα αιτήματά τους, προσφέρθηκε να τα διαβιβάσει στο Γενικό Επιτελείο Στρατού.⁶⁶⁶ Από το ανάγνωσμα απορρέει η βούληση της κυβερνήσεως να αποφύγει τη χρήση ιδιωτών εθελοντών αλλά ακόμη και η «αναρμοδιότητα» του Υπουργού επί θεμάτων συγκροτήσεως και επανδρώσεως του ΕΚΣΕ, καθήκον που ανατέθηκε από τον αρχιστράτηγο Παπάγο κατευθείαν στον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Στρατού, αντιστράτηγο Κοσμά.

Οι Πρώτες Αποφάσεις για τη Συγκρότηση του ΕΚΣΕ

Στην έκδοση της Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού διαβάζουμε για τη οργάνωση και συγκρότηση του ΕΚΣΕ:⁶⁶⁷

«Η Ελληνική Κυβέρνησις, αποδεχθείσα την πρόκλησιν του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ –περί αποστολής εις Κορέαν ενόπλου τμήματος προς συμμετοχήν του εις την αντιμετώπισιν της εισβολής των Βορειοκορεατικών δυνάμεων εις το έδαφος της Δημοκρατίας της Νοτίου Κορέας, απεφάσισε την συγκρότησιν Ειδικού Εκστρατευτικού Σώματος, λάβοντος την ονομασίαν «Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος-ΕΚΣΕ» και περιλαμβάνοντος δυνάμεις των Κλάδων Ξηράς και Αέρος. Εν συνεχεία απεφασίσθη η συγκροτήσις ειδικού κλιμακίου εξ Επιτελών υπό Ανώτατον Αξιωματικόν, το οποίον θα εξετέλει καθήκοντα Συνδέσμου παρά τω Γενικώ Στρατηγείω των Ηνωμένων Εθνών Άπω Ανατολής, εις Τόκιο. Αρχικώς καθορίσθη όπως ο Κλάδος Ξηράς αποστείλῃ εις Κορέαν Εκστρατευτικόν Σώμα συνθέσεως Ταξιαρχίας και δυνάμεως 3.500 περίπου ανδρών. Την

⁶⁶⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, έγγραφο 45568, 11 Σεπτεμβρίου 1950, το έγγραφο έκανε αναφορά για συνολική δύναμη 3.500 ανδρών. Το Σχέδιο «BAKER», προέβλεπε συνολική δύναμη 3.504 ανδρών.

⁶⁶⁶ Εφημερίδα Εμπρός, *Εθελονταί δια την Κορέαν*, 08 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 6.

⁶⁶⁷ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 29.

βάσιν του Εκστρατευτικού Σώματος απετέλεσεν η 42α Ταξιαρχία της ΙΧ Μεραρχίας, εκπαιδευομένη τότε εις την περιοχήν Κοζάνης. Τα τμήματα της 42ας Ταξιαρχίας, ως και τμήματα της Ιης και VIIIης Μεραρχιών, κατόπιν εκδοθεισών Διαταγών του Γενικού Επιτελείου Στρατού (ΓΕΣ) φέροντα μεθ' εαυτών άπαντα τα υλικά, τον οπλισμόν και τα μεταφορικά των μέσα (πλην κτηνών), εκινήθησαν εκ της έδρας των από της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 1950 και συνεκεντρώθησαν εις Λαμίαν την 28^{ην} του ιδίου μηνός, προς συγκρότησιν της Ταξιαρχίας. Διοικητής του ΕΚΣΕ ωρίσθη ο Ταξίαρχος Γκίκας Σόλων⁶⁶⁸». Το ούτω συγκροτηθέν ΕΚΣΕ, μετά την οργάνωσιν του, ήρχισεν εκπαιδευόμενον εις την περιοχήν Λαμίας, με πρόβλεψιν επιβιβάσεως επί πλοίων δια την μεταφοράν του εις Κορέαν το πρώτον 15νήμερον του μηνός Νοεμβρίου 1950.»

Καθώς το έργο της Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού εστιάζεται στην πολεμική δράση του ΕΚΣΕ, η εξιστόρηση της συγκροτήσεως είναι λίαν συνοπτική. Η αρχική εκτίμηση επιβίβασης του ΕΚΣΕ επί των πλοίων ήταν για τα μέσα Οκτωβρίου για να μετακινηθεί σταδιακά προς τα πίσω και να πραγματοποιηθεί τελικά στις 15 Νοεμβρίου, αφού ήδη είχε αποφασιστεί (κατόπιν υποδείξεως των ΗΠΑ στις αρχές Οκτωβρίου) η μείωση του σε δύναμη ενισχυμένου τάγματος.

Από τα απομνημονεύματα του παλαίμαχου στρατηγού Θρασύβουλου Τσακαλώτου, Αντιστρατήγου διοικητού την εποχή εκείνη του Α' Σώματος Στρατού (Ιωάννινα), έχουμε ένα πρώτο θετικό σχολιασμό για την απόφαση διάθεσης ταξιαρχίας αλλά και για την επιλογή του Ταξιάρχου Σόλωνος Γκίκα ως διοικητού της.⁶⁶⁹ Ο Ταξίαρχος Γκίκας είχε άριστη επαγγελματική κατάρτιση και επιπλέον λόγω της υπηρετήσεως του ως στρατιωτικού ακολούθου στην Ουάσινγκτον και της αγγλομάθειας και εμπειριών του, ήταν εξοικειωμένος στις διαδικασίες συνεργασίας με στελέχη του αμερικανικού στρατού.⁶⁷⁰ Ο Γκίκας, υπηρετούσε ως Διευθυντής της Διευθύνσεως Ιππικού-Τεθωρακισμένων στο Γενικό Επιτελείο Στρατού και

⁶⁶⁸ Η είδηση της τοποθέτησης του Υποστρατήγου Σόλωνος Γκίκα ως Διοικητού του ΕΚΣΕ, κατόπιν αποφάσεως του Αρχιστρατήγου και αμέσως μετά την ολοκλήρωση των κρίσεων των ανωτάτων αξιωματικών του στρατού ξηράς και προαγωγή του συγκεκριμένου αξιωματικού σε Υποστράτηγο, δημοσιεύθηκε στον ημερήσιο τύπο της 28ης Σεπτεμβρίου.

⁶⁶⁹ Θρασύβουλος Τσακαλώτος, *40 Χρόνια Στρατιώτης της Ελλάδος, πως Εκερδίσαμε τους Αγώνες μας 1940-1949, Τόμος Β', Η Δεύτερη Μάχη του Έθνους*, (Τυπογραφείο Ακροπόλεως, Αθήνα, 1960), σελ. 386.

⁶⁷⁰ Γ. Καράγιωργα, *Οι Έλληνες στην Κορέα*, (Αθήνα, 1953), σελ. 53.

πληροφορηθείς για την κυβερνητική απόφαση διάθεσης ταξιαρχίας υπέβαλε άμεσα ατομική αναφορά δηλώνοντας την επιθυμία του να τοποθετηθεί ως διοικητής του ΕΚΣΕ.⁶⁷¹

Ενδεικτική του σημαντικού ρόλου αλλά και στενού ελέγχου της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής, για την όλη προετοιμασία του Ελληνικού Εκστρατευτικού Σώματος, αποτελεί η έγγραφη ενημέρωση του Jenkins από τον ίδιο τον Α/ΓΕΣ Αντιστράτηγο Κοσμά (με προσωπική επιστολή του τελευταίου στις 15 Σεπτεμβρίου), περί της απόφασης διορισμού του Υποστρατήγου Σόλωνος Γκίκα ως διοικητού του ΕΚΣΕ.⁶⁷²

Ο Τσακαλώτος στα απομνημονεύματά του αναγράφει επίσης ότι ο Παπάγος του ανέθεσε το έργο της επίβλεψης της προπαρασκευής της Ταξιαρχίας που θα συγκροτούσε το ΕΚΣΕ, αποτελούμενη από οπλίτες και αξιωματικούς όλων των μονάδων του στρατού.⁶⁷³ Ο Τσακαλώτος αναφέρει ότι καταπιάστηκε με τη λεπτή αυτή αποστολή από τις 08 Σεπτεμβρίου. Άρα εκτιμούμε ότι η ανάθεση σε αυτόν της αποστολής έλαβε χώρα 1-2 ημέρες νωρίτερα.

Από τα αρχεία του Ανωτάτου Στρατιωτικού Συμβουλίου (ΑΣΣ) πληροφορούμεθα ότι την 01, 02, 05 και 06 Σεπτεμβρίου έλαβε χώρα η 7η συνεδρίαση αυτού του οργάνου.⁶⁷⁴ Παραδόξως στα επίσημα αρχεία του ΑΣΣ, δεν υπάρχει η παραμικρή αναφορά όχι μόνο για τη διάθεση της Ταξιαρχίας αλλά και για τις εξελίξεις στην Κορέα και την κατάσταση στη Βαλκανική. Το ίδιο περίεργο φαινόμενο παρατηρείται και στα αρχεία των υπολοίπων 2 συνεδριάσεων (8η συνεδρίαση στις 10 Οκτωβρίου και 9η συνεδρίαση στις 11 έως και 15 Δεκεμβρίου) καθώς ουδεμία μνεία γίνεται για το ΕΚΣΕ. Η συγκρότηση του ΑΣΣ (τουλάχιστον για την 7η συνεδρίαση), όπως φαίνεται από τα επίσημα Πρακτικά ήταν:⁶⁷⁵

⁶⁷¹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/6, *Ατομική Αναφορά Ταξιάρχου Σόλωνος Γκίκα*, 04 Σεπτεμβρίου 1950.

⁶⁷² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Γ/2, *Επιστολή Α/ΓΕΣ προς Υποστράτηγο Jenkins*, έγγραφο ΓΕΣ 12360/Α3/Ι, 15 Σεπτεμβρίου 1950. Σημειωτέον ότι την περίοδο εκείνη ο Σόλων Γκίκας προήχθη στο βαθμό του Υποστρατήγου.

⁶⁷³ Θρασύβουλος Τσακαλώτος, *40 Χρόνια Στρατιώτης της Ελλάδος, πως Εκερδίσαμε τους Αγώνες μας 1940-1949, Τόμος Β', Η Δεύτερη Μάχη του Έθνους*, (Τυπογραφείο Ακροπόλεως, Αθήνα, 1960), σελ. 387.

⁶⁷⁴ Η κάθε συνεδρίαση του ΑΣΣ αποτελείται από μια ή περισσότερες ημερολογιακές συναντήσεις που χαρακτηρίζονται από την αυτήν αρίθμηση (πχ 7^η Συνεδρίαση έτους 1950) καθώς συνήθως απαιτούντο περισσότερες της μιας ημέρας συζητήσεων για την επίλυση των θεμάτων της ατζέντας

⁶⁷⁵ Γενικό Επιτελείο Στρατού, Γραμματεία ΑΣΣ, Πρακτικά Συνεδριάσεων 1950.

- Αλέξανδρος Παπάγος, Αρχιστράτηγος,
- Γεώργιος Κοσμάς, Αντιστράτηγος, Αρχηγός ΓΕΣ,
- Κωνσταντίνος Βεντήρης, Αντιστράτηγος, Γενικός Επιθεωρητής Στρατού,
- Γεώργιος Παπαγεωργίου, Αντιστράτηγος, Διοικητής Ανώτατης Στρατιωτικής Διοικήσεως Αττικής και Νήσων (ΑΣΔΑΝ),
- Παναγιώτης Καλογερόπουλος, Αντιστράτηγος, Β' Υπαρχηγός ΓΕΣ,
- Θεόδωρος Γρηγορόπουλος, Αντιστράτηγος, Διοικητής Γ' Σώματος Στρατού,
- Στυλιανός Κιτριλάκης, Αντιστράτηγος, Α' Υπαρχηγός ΓΕΣ,
- Θρασύβουλος Τσακαλώτος, αντιστράτηγος, Διοικητής Α' Σώματος Στρατού,
- Αλέξανδρος Τσιγγούνης, Αντιστράτηγος, Διοικητής Β' Σώματος Στρατού,
- Douglas C. Packard, Υποστράτηγος, Επικεφαλής Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής (British Military Mission-BMM) στην Ελλάδα.
- Holst, συνταγματάρχης US Army (αντικαταστάτης του απουσιάζοντος Reuben E. Jenkins, Υποστράτηγος, Επικεφαλής Joint United States Military Advisory Group-JUSMAG),
- Χρ. Καρατζένης, Αντισυνταγματάρχης, Γραμματέας,
- P. Bond, Αντισυνταγματάρχης, US Army, Διερμηνέας.

Η παρουσία των αντιπροσώπων της Αμερικανικής και Βρετανικής Αποστολής και μάλιστα του συντάκτη του σχεδίου «BAKER» (με ημερομηνία έκδοσης την 06 Σεπτεμβρίου), Συνταγματάρχη Holst,⁶⁷⁶ μας κάνει να αδυνατούμε να αποδεχθούμε την επίσημη έκδοχή των πρακτικών περί μη εξετάσεως του θέματος. Συγχρόνως δε μας εμβάλλει στην υποψία ότι τα «δίδυμα» σχέδια είχαν αρχίσει να προετοιμάζονται προ της 01^{ης} Σεπτεμβρίου. Πιθανολογούμε επίσης ότι ο θέμα της συγκρότησης του ΕΚΣΕ συζητήθηκε και μάλιστα πρέπει να καθορίστηκαν και οι Σχηματισμοί⁶⁷⁷ που θα διέθεταν τις αναγκαίες μονάδες καθώς και λοιπές λεπτομέρειες (διαδικασία επανδρώσεως, εξεύρεση οπλισμού και υλικών, χρόνοι ετοιμότητας, διορισμός Διοικητού ΕΚΣΕ κλπ). Η υπόθεση αυτή ενισχύεται και από την προαναφερθείσα αναφορά του μέλους του ΑΣΣ, Αντιστρατήγου Τσακαλώτου, ότι καταπιάστηκε με την αποστολή αυτή από τις 08 Σεπτεμβρίου. Το πιθανότερο είναι ότι ο Αρχιστράτηγος Παπάγος εξέδωσε προφορικές διαταγές προς τους Αντιστρατήγους

⁶⁷⁶ Δηλαδή ο Συνταγματάρχης Holst παρευρίσκονταν σε ορισμένες συνεδριάσεις του ΑΣΣ (01, 02, 05 και 06 Σεπτεμβρίου) και παράλληλα συνέτασσε τα σχέδια «ABLE» και «BAKER».

⁶⁷⁷ Στην ελληνική στρατιωτική ορολογία ως Σχηματισμός εννοείται η Ταξιαρχία και Μεραρχία ενώ Μείζονες Σχηματισμοί είναι το Σώμα Στρατού και η Στρατιά. Η Ελλάδα την εποχή εκείνη διέθετε 4 Σώματα Στρατού (Α'-Β'-Γ' και ΑΣΔΑΝ), έκαστο των οποίων διέθετε αριθμό Μεραρχιών και Ταξιαρχιών (συνήθως 2 έως 4 συνολικά).

Διοικητές των Μειζόνων Σχηματισμών του Ελληνικού Στρατού. Στα πρακτικά της 7ης Συνεδρίασης είναι καταγεγραμμένα σωρεία τυπικών θεμάτων ήσσονος σημασίας. Τρία από τα μέλη του ΑΣΣ, οι Παπάγος, Jenkins (Αμερικανός) και Packard (Βρετανός) ήταν συγχρόνως και μέλη του Πολεμικού Συμβουλίου.⁶⁷⁸

Η ίδια μηδενική αναφορά στο θέμα του ΕΚΣΕ, υπάρχει και στις επίσημες ανακοινώσεις στον τύπο για την πρώτη συνεδρίαση του νεοσυσταθέντος Συμβουλίου Αρχηγών Γενικών Επιτελείων (ΣΑΓΕ) που συνήλθε στις 11 Σεπτεμβρίου. Η σύνθεση του ΣΑΓΕ περιλάμβανε:

- Αλέξανδρος Παπάγος, Αρχιστράτηγος,
- Γεώργιος Κοσμάς, Αντιστράτηγος, Αρχηγός ΓΕΣ,
- Περικλής Αντωνόπουλος, Αντιναύαρχος, Αρχηγός ΓΕΝ,
- Εμμανουήλ Κελαϊδής, Αντιπτέραρχος, Αρχηγός ΓΕΑ,
- Στυλιανός Κιτριλάκης, Αντιστράτηγος, Υπαρχηγός ΓΕΕΘΑ (μόλις έχει

αναλάβει τα νέα καθήκοντα στα πλαίσια της ανασυγκρότησης του ΓΕΕΘΑ σε εκτέλεση πρόσφατου νόμου επί κυβερνήσεως Σοφοκλή Βενιζέλου).

Η επίσημη ανακοίνωση για την πρώτη συνεδρίαση του ΣΑΓΕ έκανε λόγο για επισημάνσεις του Παπάγου για το νέο νόμο περί ιδρύσεως και λειτουργίας του ΓΕΕΘΑ⁶⁷⁹ σχετικά και τις επιβαλλόμενες και απορρέουσες υποχρεώσεις συντονισμού των επιτελικών εργασιών του νέου οργάνου με τους τρεις Κλάδους. Συζητήθηκαν ακόμη θέματα ενοποιήσεως διαφόρων λειτουργιών και υπηρεσιών υπό το ΓΕΕΘΑ για οικονομία δαπανών και προσωπικού και βελτίωση της αποτελεσματικότητας και ταχύτητας ανταπόκρισης.⁶⁸⁰ Ουδεμία αναφορά υπήρξε για εξέταση για θέματα της Κορέας.

Η Έκδοση Διαταγών για τη Συγκρότηση του ΕΚΣΕ

⁶⁷⁸ Το Πολεμικό Συμβούλιο, από το 1949, με την ανάληψη της Αρχιστρατηγίας από τον Παπάγο, είχε αντικαταστήσει το Ανώτατο Συμβούλιο Εθνικής Αμύνης (επανιδρύθηκε το 1953). Στο Πολεμικό Συμβούλιο, παρουσία των Αμερικανών και Βρετανών, τυπικά άνευ δικαιώματος ψήφου, τον έλεγχο είχε ο πανίσχυρος Αρχιστράτηγος. Βλέπε και Βερέμης Θάνος-Γιάννης Κολιόπουλος, *Ελλάς: η Σύγχρονη Συνέχεια, από το 1821 έως Σήμερα*, (Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2009), σελ. 407 και 477.

⁶⁷⁹ Περισσότερες πληροφορίες για τις αρμοδιότητες, σύνθεση και συγκρότηση αυτών των οργάνων βλέπε στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, Έκδοση Β'*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), σελ. 434-440.

⁶⁸⁰ Εφημερίδα Εμπρός, *Συνήλθε Χθες το Συμβούλιον Αρχηγών του Γενικού Επιτελείου*, 12 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 6.

Από τα αρχεία του ΓΕΣ/ΔΙΣ διαπιστώνουμε ότι πλέον της επιτελικής προπαρασκευής εκ μέρους των Αμερικάνων της JUSMAG για τη συγκρότηση του ΕΚΣΕ (Σχέδια «ABLE» και «BAKER»), αυτοί υπέβαλαν και προτεινόμενο χρονολογικό πίνακα για την προετοιμασία του σώματος. Ο πίνακας αυτός υποβλήθηκε στις 19 Σεπτεμβρίου, ημερομηνία κατά την οποία το ΓΕΣ δεν είχε ακόμη προχωρήσει στην έκδοση διαταγής συγκροτήσεως του ΕΚΣΕ (εκδόθηκε στις 22 Σεπτεμβρίου 1950). Ο πίνακας προέβλεπε:⁶⁸¹

- 30 Σεπτεμβρίου: Πέρασ συγκεντρώσεως των τμημάτων στη περιοχή συγκροτήσεως-εκπαιδεύσεως.
- 04 Οκτωβρίου: Έναρξη εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και συμπλήρωση των προβλεπόμενων υλικών.
- 30 Οκτωβρίου: Λήξη εκπαιδεύσεως και τελική επιθεώρηση.
- 31 Οκτωβρίου-01 Νοεμβρίου: Προετοιμασία για κίνηση του ΕΚΣΕ για Αθήνα.
- 02-03 Νοεμβρίου: Μετακίνηση στην Αθήνα.
- 04 Νοεμβρίου: Επιθεώρηση από τον Βασιλέα των Ελλήνων και επιβίβαση στα πλοία για Κορέα.

Οι προταθείσες ημερομηνίες έγιναν αποδεκτές από το ΓΕΣ και πάνω σε αυτές βασίστηκε η προετοιμασία του ΕΚΣΕ. Τα στοιχεία αυτά καταδεικνύουν τη στενή καθοδήγηση του ΓΕΣ από τη JUSMAG σε όλο το φάσμα της προπαρασκευής της Ταξιαρχίας. Φυσικά ανάλογη καθοδήγηση υπήρξε για την πλειονότητα των χωρών που διέθεσαν εκστρατευτικά σώματα στην Κορέα.

Η αρχική διαταγή συγκροτήσεως του Ελληνικού Εκστρατευτικού Σώματος εκδόθηκε από το ΓΕΣ στις 22 Σεπτεμβρίου 1950. Φορέας σύνταξης και έκδοσης της διαταγής, το Τμήμα Ι της Διεύθυνσης Α3 του ΓΕΣ.⁶⁸² Η πλειονότητα των διαταγών που ακολούθησαν προέρχονταν από το τμήμα αυτό (ΓΕΣ/Α3/Ι), με χειριστή (συντάκτη) τον Ταγματάρχη Τσούμπα Βασίλειο⁶⁸³ και τελικό υπογράφωντα (εγκρίνοντα) τον ίδιο τον Αρχηγό του ΓΕΣ, Αντιστράτηγο Γεώργιο Κοσμά. Το τελευταίο αποτελεί ένδειξη της ιδιαίτερης βαρύτητας που είχε δοθεί στα θέματα συγκροτήσεως και προετοιμασίας του ΕΚΣΕ. Επιπρόσθετα όλα τα έγγραφα περί

⁶⁸¹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Γ/2, *Προτεινόμενος Χρονολογικός Πίνακας Ενεργειών Προετοιμασίας ΕΚΣΕ*, Έγγραφο της JUSMAG/ 19 Σεπτεμβρίου 1950.

⁶⁸² Γνωστό και ως 3ο Γραφείο με αρμοδιότητα τις Επιχειρήσεις, Σχέδια και Εκπαίδευση.

⁶⁸³ Έφθασε στη θέση του Αρχηγού ΓΕΣ μετά από 2 δεκαετίες

συγκροτήσεως και προετοιμασίας του ΕΚΣΕ έφεραν διαβάθμιση ασφαλείας «Απόρρητη» ή «Άκρως Απόρρητη» (υψηλότερες διαβαθμίσεις ασφαλείας). Η ημερομηνία έκδοσης του εγγράφου ήταν η 22 Σεπτεμβρίου και το έγγραφο απευθύνονταν στο Α' και Β' Σώματα Στρατού και στις υπό αυτά υπαγόμενες Μεραρχίες Ι, VIII, IX και στο Στρατηγείο Κεντρικής Ελλάδος.⁶⁸⁴

Βάση του παραπάνω εγγράφου οι Ι, VIII και IX Μεραρχίες Πεζικού θα διέθεταν τις Μονάδες και Υπομονάδες⁶⁸⁵ που θα συγκροτούσαν το ΕΚΣΕ και θα έπρεπε να μετακινηθούν στις 27-28 Σεπτεμβρίου στην περιοχή της Λαμίας (στη ζώνη ευθύνης του Στρατηγείου Κεντρικής Ελλάδος/ΣΚΕ). Μικρή διόρθωση στις αποσπώμενες Μονάδες επήλθε με νεώτερο σήμα στις 23 12.45 Σεπτεμβρίου.⁶⁸⁶ Οι λεπτομέρειες της κινήσεως των Μονάδων καθορίστηκαν με επόμενη διαταγή.⁶⁸⁷ Η είδηση της έκδοσης της διαταγής συγκροτήσεως δημοσιεύθηκε στον ημερήσιο τύπο μαζί με την είδηση της συνεργασίας του νέου Υπουργού Αμύνης, Κωνσταντίνου Καραμανλή, με τον Υπαρχηγό του ΓΕΕΘΑ, Αντιστράτηγο Κιτριλάκη, για τα θέματα του ΕΚΣΕ (22 Σεπτεμβρίου).⁶⁸⁸ Στο ίδιο δημοσίευμα διαβάζουμε ότι ο Υφυπουργός Αεροπορίας, Βγενόπουλος, δήλωσε ότι τα πληρώματα των αεροσκαφών ήταν έτοιμα και ανέμεναν την έκδοση της διαταγής αναχωρήσεως για την Κορέα.

Οι Μονάδες της Ταξιαρχίας, μετά την άφιξη στην περιοχή της Λαμίας και τη συγκρότηση τους σύμφωνα με τους νέους πίνακες συνθέσεως και τη συμπλήρωση με προσωπικό και υλικά, ξεκίνησαν την εντατική συνεκπαίδευση όλο το διάστημα του Οκτωβρίου σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα που είχε προταθεί από την JUSMAG.⁶⁸⁹

⁶⁸⁴ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/1, Έγγραφο ΓΕΣ/ΑΠ 12360/Α3/Ι, ΕΚΣΕ, 22 Σεπτεμβρίου 1950 (η ένδειξη ΑΠ υποδουλώνει το βαθμό ασφαλείας δηλαδή Απόρρητο).

⁶⁸⁵ Στην ελληνική στρατιωτική ορολογία ως Μονάδα εννοείτε το Τάγμα στο Πεζικό (δύναμη περίπου 800 άνδρες) ή το ισοδύναμο του στα λοιπά Όπλα και Σώματα. Στο Ιππικό-Τεθωρακισμένα αντίστοιχο του Τάγματος είναι η Επιλαρχία ενώ στο Πυροβολικό, η Μοίρα. Αντίστοιχα ως Υπομονάδα εννοείται ο Λόχος Πεζικού (δύναμη περίπου 150 ανδρών) και αντίστοιχα στο Ιππικό-Τεθωρακισμένα, η Ίλη και στο Πυροβολικό, η Πυροβολαρχία.

⁶⁸⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/10, Σήμα ΓΕΣ/ΑΠ 12360/Α3/Ι, ΕΚΣΕ, 23 12.45 Σεπτεμβρίου 1950.

⁶⁸⁷ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/6, έγγραφο ΓΕΣ/ΑΑΠ 39/Φ79704/Ε1/Π/22 Σεπτεμβρίου 1950. Η διαταγή αυτή καθόριζε τα δρομολόγια κινήσεως των τμημάτων, τους χώρους επιβίβασης και αποβίβασης σε ειδικούς σιδηροδρομικούς συρμούς και γενικότερα όλες τις λεπτομέρειες μέχρι την άφιξη τους στην περιοχή συγκροτήσεως στην Λαμία. (η ένδειξη ΑΑΠ υποδουλώνει το βαθμό ασφαλείας δηλαδή Άκρως Απόρρητο).

⁶⁸⁸ Εφημερίδα Εμπρός, *Εξεδόθη η Διαταγή προς Συγκρότησιν του Εκστρατευτικού Σώματος Κορέας*, 23 Σεπτεμβρίου 1950, σελ 6.

⁶⁸⁹ Εφημερίδα Εμπρός, *Συγκεντρώθησαν εις Λαμίαν τα Τμήματα του Εκστρατευτικού Σώματος της Κορέας*, 01 Οκτωβρίου 1950, σελ 6.

Στον έλεγχο της εκπαίδεψως συμμετείχε και προσωπικό της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής.

Το Στρατηγείο, οι Μονάδες και οι Υπομονάδες που, ενισχυόμενες και ανασυγκροτούμενες, θα αποτελούσαν το ΕΚΣΕ, σύμφωνα με τις προαναφερθείσες διαταγές του ΓΕΣ ήταν:

- Στρατηγείο και Λόχος Στρατηγείου της 42ης Ταξιαρχίας Πεζικού (από ΙΧ Μεραρχία Πεζικού),
- 524 Τάγμα Πεζικού (από VIII Μεραρχία Πεζικού),
- 525 Τάγμα Πεζικού (από Ι Μεραρχία Πεζικού),
- 583 Τάγμα Πεζικού (από ΙΧ Μεραρχία Πεζικού),
- 596 Τάγμα Πεζικού (από ΙΧ Μεραρχία Πεζικού),
- Διμοιρία Μηχανικού (από Ι Μεραρχία Πεζικού),
- Διμοιρία Διαβιβάσεων (από ΙΧ Μεραρχία Πεζικού),
- 824 Μικτός Λόχος Μεταφορών (από Ι Μεραρχία Πεζικού),
- 244 Χειρουργική Μονάδα Εκστρατείας (από VIII Μεραρχία Πεζικού),
- 230 Χειρουργείο Εκστρατείας (από VIII Μεραρχία Πεζικού),
- Διμοιρία Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας (Ομάδες από VIII και ΙΧ Μεραρχία Πεζικού),
- Συνεργείο Επισκευών Περιοχής Τύπου «Α» (από Ι Μεραρχία Πεζικού),
- Στρατιωτικό Ταχυδρομικό Γραφείο (από VIII Μεραρχία Πεζικού).

Σύμφωνα με τη διαταγή συγκροτήσεως (22 Σεπτεμβρίου), τα παραπάνω τμήματα θα συμπληρώνονταν με το απαραίτητο προσωπικό και υλικά, με μέριμνα του ΓΕΣ. Οι Αξιωματικοί που ήδη ήταν τοποθετημένοι (οργανικοί) στις Μονάδες και Υπομονάδες που συγκροτούσαν το ΕΚΣΕ, θα παρέμεναν σε αυτό, εκτός και υπήρχε αρνητική εισήγηση από τους Διοικητές τους ή από τον Διοικητή της Ταξιαρχίας (Διοικητής ΕΚΣΕ). Θεωρείται πολύ πιθανόν ότι οι Διοικητές των Σωμάτων Στρατού και οι Μέραρχοι να είχαν προΐδεαστεί λίγες ημέρες πριν την έκδοση της διαταγής του ΓΕΣ ή ο Παπάγος ενδεχομένως να είχε εκδώσει προφορικές κατευθύνσεις του προς τους Αντιστρατήγους κατά τη διάρκεια της 7ης συνεδρίασης του ΑΣΣ.

Επανερχόμενοι στο βιβλίο της ΔΙΣ διαβάζουμε ότι η μετακίνηση των μονάδων που συγκροτούσαν το ΕΚΣΕ έλαβε χώρα στις 27 Σεπτεμβρίου με άφιξη τους την επομένη στο χώρο συγκεντρώσεως, στη Λαμία. Παράλληλα η επιτελική

διεργασία συνεχίστηκε με την έκδοση των πινάκων οργανώσεως προσωπικού και κυρίων υλικών⁶⁹⁰ των Μονάδων, Υπομονάδων και του Στρατηγείου του ΕΚΣΕ. Οι πίνακες συγκροτήσεως βασίστηκαν σε μεγάλο μέρος στα παραρτήματα του Σχεδίου «BAKER». Οι πίνακες αυτοί, με το απαιτούμενο προσωπικό (αξιωματικοί, ανθυπασπιστές και οπλίτες) και τα κύρια υλικά διαβιβάστηκαν από το ΓΕΣ στις Διευθύνσεις Όπλων και Σωμάτων⁶⁹¹ (υπεύθυνες για την επάνδρωση σε προσωπικό και την διάθεση των αναγκαίων υλικών για τις Μονάδες και Υπομονάδες που παρακολουθούνταν από αυτές) για να προβούν στις δικές τους ενέργειες συμπλήρωσης.⁶⁹² Οι διαταγές προέβλεπαν την αντικατάσταση του οπλισμού των τμημάτων που απάρτιζαν το ΕΚΣΕ ώστε να υπάρξει τυποποίηση με τα όπλα, άρα και τα αντίστοιχα πυρομαχικά, που χρησιμοποιούσαν ο αμερικανικές δυνάμεις. Ο συμβατός με τις αμερικανικές δυνάμεις οπλισμός, ατομικός και ομαδικός, του ΕΚΣΕ θα αποτελείτο από:

- Τυφέκιο M1 των 0,30 χιλιοστών.⁶⁹³
- Οπλοπολυβόλο BAR των 0,30 χιλιοστών.
- Αυτόματη αραβίδα M3 των 0,45 χιλιοστών.
- Πιστόλι M1919 των 0,45 χιλιοστών.
- Πολυβόλο Browning 0,50 χιλιοστών.
- Όλμος 60 χιλιοστών.
- Όλμος 81 χιλιοστών.
- Αντιαρματικός εκτοξευτής 2,36 ιντσών.
- Αντιαρματικός εκτοξευτής 3,5 ιντσών.

Σημαντικές ελλείψεις υπήρχαν στα φορητά αντιαρματικά όπλα των 2,36 και 3,5 ιντσών (τα γνωστά bazookas) που τελικά χορηγήθηκαν από τα αμερικανικά αποθέματα άμα τη αφίξει στην Κορέα. Το έγγραφο της 26ης Σεπτεμβρίου διέτασσε

⁶⁹⁰ Ως κύρια υλικά αναφερόμαστε κυρίως σε κάθε είδος οπλισμό, μέσα επικοινωνιών, οχήματα και ειδικά μηχανήματα. Το απαιτούμενο προσωπικό, κατά βαθμό και ειδικότητα, καθώς και τα κύρια υλικά που αναγκαιούν για μια Μονάδα, Υπομονάδα, Στρατηγείο, αναγράφονται στους αποκαλούμενους Πίνακες Οργανώσεως-Υλικού (ΠΟΥ) που εγκρίνονται με απόφαση του ΑΣΣ εντός της καθορισθείσας από την πολιτική ηγεσία οροφής της δυνάμεως του στρατεύματος.

⁶⁹¹ Την εποχή εκείνη, οι Διευθύνσεις Όπλων συμπεριλάμβαναν το Πεζικό, Ιππικό-Τεθωρακισμένα, Πυροβολικό, Μηχανικό και Διαβιβάσεις. Οι Διευθύνσεις Σωμάτων περιλάμβαναν το Σώμα Εφοδιασμού-Μεταφορών, το Σώμα Τεχνικού, το Σώμα Υλικού Πολέμου, το Σώμα Υγειονομικού. Υπήρχαν επίσης οι Διευθύνσεις της Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας, του Μουσικού Σώματος, του Ταχυδρομικού Σώματος, του Δικαστικού Σώματος και του Θρησκευτικού Σώματος.

⁶⁹² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/11, Έγγραφο ΓΕΣ/ΑΠ 12361/Α3/Ι, ΕΚΣΕ, 26 Σεπτεμβρίου 1950.

⁶⁹³ Η διάμετρος του οπλισμού αμερικανικής προελεύσεως αναφέρεται σε χιλιοστά της ίντσας. Δηλαδή η διάμετρος 0,30 χιλιοστών (εννοείται της ίντσας) αντιστοιχεί σε 300/1000 της ίντσας (1 ίντσα ισούται με 2,54 εκατοστά) άρα σε 7,62 χιλιοστά του μέτρου.

τις Επιτελικές Διευθύνσεις του ΓΕΣ να αποστείλουν στις 29 Σεπτεμβρίου, αντιπροσώπους τους στη Λαμία για να έρθουν σε προσωπική επαφή με τους διοικητές Μονάδων και Υπομονάδων και να αποκτήσουν προσωπική αντίληψη των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν τα τμήματα και να δώσουν άμεσα τις αναγκαίες λύσεις ή να μεριμνήσουν με την επιστροφή τους, για την εκδήλωση των απαιτούμενων ενεργειών από τα ανώτερα κλιμάκια. Επίσης οι Μονάδες που θα επάνδρωναν το ΕΚΣΕ διατάσσονταν να παραδώσουν άμεσα το μη συμβατό οπλισμό με τον χρησιμοποιούμενο από τους Αμερικανούς στην Κορέα (παραπάνω αναφερόμενα οπλικά συστήματα). Με μέριμνα του ΓΕΣ/Γ4 έπρεπε να εκδοθούν μέχρι 30 Σεπτεμβρίου, οι διαταγές συμπλήρωσης των τμημάτων με το νέο προβλεπόμενο οπλισμό.⁶⁹⁴ Από το ύψος των διαταγών του ΓΕΣ και τους χρονικούς περιορισμούς γίνονταν κατανοητή η σπουδαιότητα και το επείγον με το οποίο αντιμετωπίζονταν το θέμα της συγκροτήσεως του ΕΚΣΕ.

Η συγκρότηση του ΕΚΣΕ (με συνημμένους τους πίνακες συνθέσεως) κοινοποιήθηκε και στον Jenkins στις 27 Σεπτεμβρίου και πάλι με προσωπική επιστολή του Α/ΓΕΣ. Παράλληλα, τον πληροφορούσε για τη σχεδιαζόμενη επιθεώρηση-επίσκεψη στις Μονάδες της Ταξιαρχίας στην περιοχή της Λαμίας από τους επιτελείς του ΓΕΣ και με τη συμμετοχή και προσωπικού της Αμερικανικής και Βρετανικής Αποστολής (προφανώς οι λεπτομέρειες είχαν ήδη καθοριστεί σε επαφές των υφισταμένων κλιμακίων). Στην ίδια επιστολή γίνονταν γνωστόν ότι το ΓΕΣ αποδέχονταν τον προτεινόμενο χρονικό πίνακα ενεργειών προετοιμασίας του ΕΚΣΕ που είχε υποβληθεί από τη JUSMAG στις 19 Σεπτεμβρίου.⁶⁹⁵

Στις 30 Σεπτεμβρίου εκδόθηκαν από το ΓΕΣ, σειρά εγγράφων που καθόρισαν τη νέα ονομασία των Μονάδων-Υπομονάδων του ΕΚΣΕ και περιείχαν συνημμένα και τον εγκεκριμένο πίνακα οργανώσεως και υλικών (πίνακας συγκροτήσεως) εκάστης. Οι Μονάδες-Υπομονάδες προέρχονταν από αναδιοργάνωση και μετονομασία υφισταμένων τμημάτων (των Μονάδων και Υπομονάδων που προέρχονταν από τις Ι, VIII και ΙΧ Μεραρχιών Πεζικού) ενώ ορισμένες συγκροτήθηκαν εξ αρχής με μέριμνα των αντίστοιχων Διευθύνσεων Όπλων και Σωμάτων. Πέρας συγκροτήσεως

⁶⁹⁴ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/10, έγγραφο με θέμα *Οπλισμός ΕΚΣΕ*, ΓΕΣ/Α3/Π/ΑΠ 12360/27 Σεπτεμβρίου 1950.

⁶⁹⁵ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Γ/11, έγγραφο από Α/ΓΕΣ, 27 Σεπτεμβρίου 1950.

καθορίστηκε η 10 Οκτ 1950. Οι Μονάδες και Υπομονάδες που μετά την αναδιοργάνωση θα επάνδρωναν το ΕΚΣΕ ήταν:

- Στρατηγείο ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του Στρατηγείου της 42 Ταξιαρχίας Πεζικού. Μονάδα διοικητικώς και οικονομικώς ανεξάρτητη. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 381/ΓΕΣ/671.⁶⁹⁶

- 1^ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 583 Τάγματος Πεζικού. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 382/ΓΚΧ/672.

- 2^ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 596 Τάγματος Πεζικού. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 382/ΓΚΧ/672.

- 3^ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 524 Τάγματος. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 382/ΓΚΧ/672.

- 4^ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 525 Τάγματος Πεζικού. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 383/ΓΚΧ/673 (διαφορετικός από τα υπόλοιπα Τάγματα Πεζικού καθώς το Τάγμα αυτό είχε το ρόλο Μονάδος Αναπληρώσεως Απωλειών για το ΕΚΣΕ).⁶⁹⁷

- Διμοιρία Μηχανικού ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 385/ΓΚΧ/675.⁶⁹⁸

- Διμοιρία Διαβιβάσεων ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 384/ΓΚΧ/674.⁶⁹⁹

- Διμοιρία Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 386/ΓΚΧ/676.⁷⁰⁰

- Ελαφρό Συνεργείο Επισκευών Τύπου Α' ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 387/ΓΚΧ/677.⁷⁰¹

- Μικτός Λόχος Μεταφορών ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 824 Μικτού Λόχου Μεταφορών. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 388/ΓΚΧ/678.⁷⁰²

- Χειρουργείο Εκστρατείας ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 230 Χειρουργείου Εκστρατείας. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 389/ΓΚΧ/679.⁷⁰³

- Χειρουργική Μονάδα Εκστρατείας ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία της 244 Χειρουργικής Μονάδος Εκστρατείας. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 390/ΓΚΧ/680.⁷⁰⁴

⁶⁹⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 12, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁶⁹⁷ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 21, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁶⁹⁸ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 14, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁶⁹⁹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 13, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷⁰⁰ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 15, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷⁰¹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 16, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷⁰² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 20, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷⁰³ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 19, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

- Στρατιωτικό Ταχυδρομικό Γραφείο ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 391/ΓΚΧ/681.⁷⁰⁵

Η συγκρότηση του ΕΚΣΕ συμπληρώθηκε στα μέσα Οκτωβρίου με:

- Έκτακτο Στρατοδικείο ΕΚΣΕ.⁷⁰⁶
- Στρατιωτική Μουσική ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 391/ΓΚΧ/681.⁷⁰⁷

Η συμπλήρωση του αριθμού των προβλεπομένων οχημάτων αποτελούσε ευθύνη του ΓΕΣ/Α3 ενώ τα λοιπά υλικά αποτελούσαν αρμοδιότητα του Γ' Κλάδου του ΓΕΣ.⁷⁰⁸ Ο Ζ' Κλάδος του ΓΕΣ επιφορτίστηκε με την αντιμετώπιση των οικονομικών ζητημάτων που προέκυπταν από τη συμμετοχή των δυνάμεων στην Κορέα.

Η ελληνική επιδίωξη ήταν το συνολικό κόστος της συμμετοχής (εξοπλισμός και ανεφοδιασμός δυνάμεων, έξοδα μεταφορών, αποζημιώσεις προσωπικού) να αναληφθεί στο μεγαλύτερο δυνατό μέρος του από τις ΗΠΑ με τη μορφή δωρεάν προσφοράς υλικών και εφοδίων για τις πολεμικές ανάγκες και μέσω αυξημένης αμερικανικής βοήθειας που θα κάλυπτε τις σχετικές δαπάνες προσωπικού. Ταυτόχρονα, οι αμερικανικές υπηρεσίες προσπαθούσαν να κρατήσουν όσο δυνατόν χαμηλότερο το κόστος της ελληνικής συμμετοχής. Σε αυτό το πνεύμα και το έγγραφο από την Αμερικανική Αποστολή για τη Βοήθεια προς την Ελλάδα (American Mission for Aid to Greece-AMAG), με υπογραφή του Επιτετραμμένου Minor, που θεωρούσε ως υψηλή την καθορισθείσα ημερήσια αποζημίωση για τα πληρώματα των αεροσκαφών που θα μετέβαιναν στην Κορέα και πρότεινε την έναρξη επαφών με το ΓΕΕΘΑ για να καθοριστεί ένα κοινά αποδεκτό ποσό.⁷⁰⁹ Το ΓΕΣ είχε ζητήσει από τον Ακόλουθο Άμυνας στην Ουάσιγκτον πληροφορίες για το ύψος των αποζημιώσεων του αμερικανικού προσωπικού που θα μετέβαινε στην Κορέα. Η απάντηση από την Πρεσβεία ανέφερε ότι κάθε κυβέρνηση ήταν υπεύθυνη

⁷⁰⁴ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 18, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷⁰⁵ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 17, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷⁰⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 5 και 22, έγγραφα ΓΕΣ/Α3/ΙΙ/ΑΠ 12361/27 και 30 Οκτωβρίου 1950.

⁷⁰⁷ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 2 και 3, έγγραφα ΓΕΣ/ΑΠ 12361/Α3/Ι, 19 και 20 Οκτωβρίου 1950.

⁷⁰⁸ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 12, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷⁰⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, American Mission for Aid to Greece (AMAG) προς Υπουργό Εξωτερικών (Σοφοκλή Βενιζέλο), 28 Αυγούστου 1950.

για το καθορισμό του μισθολογίου και επιδομάτων.⁷¹⁰ Επιπλέον όμως γνωστοποιούσε ότι ο μισθός των αμερικανών αξιωματικών στην Κορέα ήταν ο κανονικός (ειρηνικής περιόδου), άνευ επιδομάτων. Για τους οπλίτες, πλέον του κανονικού μηνιαίου μισθού προβλέπονταν και ένα επίδομα από 8 έως 22 δολάρια αναλόγως βαθμού.

Ενδεικτική της σημασίας που δόθηκε στη συγκρότηση του ΕΚΣΕ αλλά και της επαγγελματικής προετοιμασίας και του μεγέθους του όλου εγχειρήματος ήταν και η εστίαση σε λεπτομερειακά, εκ πρώτης όψεως, θέματα, αλλά σημαντικότερα επί της επιδράσεως του ηθικού. Συγκεκριμένα στη σύνθεση του υλικού του ΕΚΣΕ προβλέφθηκε η ύπαρξη ραδιοφώνων παγκόσμιας εμβέλειας, αθλητικών ειδών, κινηματογραφικής μηχανής προβολής 16 χιλιοστών και μεγαφωνικών συσκευών. Παράλληλα ειδικό τμήμα του ΓΕΣ θα φρόντιζε για την προετοιμασία κινηματογραφικών ταινιών που θα προβάλλονταν στην Κορέα (στο ΕΚΣΕ) με νέα από την Ελλάδα.⁷¹¹ Επίσης προβλέφθηκε η μετατροπή 6 οχημάτων jeeps σε φοραιοφόρα οχήματα μεταφοράς δύο φορέων έκαστο.⁷¹²

Στα πλαίσια των προετοιμασιών, το Υπουργείο Εξωτερικών διαβίβασε στο ΓΕΣ, εισηγήσεις του Κωνσταντίνου Σταυρόπουλου (Διευθυντής Γενικής Γραμματείας ΟΗΕ) για τη σύνθεση του ΕΚΣΕ. Ο Σταυρόπουλος βρίσκονταν για ένα και πλέον μήνα στην Κορέα, αμέσως μετά την εισβολή, για τη σύνταξη της ετήσιας έκθεσης της Επιτροπής του Οργανισμού.⁷¹³ Η αρχική συνοπτική αναφορά του διαβιβάστηκε στο ΥΠΕΞ μέσω της Μόνιμης Αντιπροσωπείας μας στον ΟΗΕ.⁷¹⁴ Ο Σταυρόπουλος πρότεινε οι ελληνικές δυνάμεις να αποτελούνται από έμπειρο προσωπικό στον ορεινό αγώνα, έστω και σε βάρος της αριθμητικής συνεισφοράς. Πλέον κατάλληλα τμήματα θεωρούσε τους Λόχους Ορεινών Καταδρομών (ΛΟΚ) με την πλούσια εμπειρία τους από τις επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια του ελληνικού εμφυλίου πολέμου και σε απαιτητικά ορεινά εδάφη παρόμοια με αυτά της Κορέας. Σημαντική θεωρούσε και τη γνώση της αγγλικής γλώσσας από τους αξιωματικούς. Δέκα ημέρες αργότερα διαβιβάστηκε και η πλήρης αναφορά του Σταυρόπουλου στο ΓΕΣ όπου πλέον των εισηγήσεων του περιέγραφε και τη γενικότερη κατάσταση στην

⁷¹⁰ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/11, Σήμα από ΑΚΑΜ Ουάσιγκτον προς ΓΕΣ, ΑΠ 1337/36/3601/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷¹¹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/8, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12360/30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷¹² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/9, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12360/27 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷¹³ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς ΓΕΣ, έγγραφο 45447, 08 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷¹⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, έγγραφο 4078, 06 Σεπτεμβρίου 1950.

χερσόνησο⁷¹⁵ και η οποία εν συνεχεία προωθήθηκε στο ΕΚΣΕ για ενημέρωση και κατάλληλη προετοιμασία των δυνάμεων του.⁷¹⁶

Η Μόνιμη Αντιπροσωπεία εν τω μεταξύ συνέχιζε να διαβιβάζει τις επίσημες ανακοινώσεις των Ηνωμένων Εθνών για τις προσφερθείσες δυνάμεις.⁷¹⁷ Στο συμπληρωματικό πίνακα των συνδρομών κρατών-μελών με ημερομηνία έκδοσης την 11 Σεπτεμβρίου (ο πίνακας περιοδικά επικαιροποιούνταν από τον Γενικό Γραμματέα) υπήρχε η καταγραφή: «Ελλάδα (02 Σεπτεμβρίου), Μονάδα Στρατού Ξηράς». Αντίστοιχα για την Τουρκία αναγράφονταν: «Τουρκία (25 Ιουλίου), 4.500 άνδρες». Την ίδια περίοδο οι διπλωματικές μας αποστολές διαβίβαζαν εκφράσεις ευαρέσκειας ξένων αξιωματούχων προς την ελληνική κυβέρνηση για την προσφορά της Ταξιαρχίας καθώς και επαινετικά δημοσιεύματα του τύπου. Πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η κάλυψη της τουρκικής προσφοράς από τον αμερικανικό τύπο ήταν καταφανώς εντονότερη. Αυτό εκτιμάται ότι οφείλετο στην προγενέστερη ημερομηνία της τουρκικής προσφοράς (25 Ιουλίου) αλλά και σε μια καλύτερα σχεδιασμένη και πιο εντατική εκστρατεία της Άγκυρας για προβολή της χειρονομίας της προς αποκόμιση ωφελημάτων.

Η Επιλογή του Προσωπικού

Το ΓΕΣ, στις 22 Σεπτεμβρίου, με έγγραφο του προς το Υπουργείο Εξωτερικών ζήτησε να ενημερωθούν οι Ακόλουθοι Άμυνας σε Ουάσιγκτον, Λονδίνο, Ρώμη και Άγκυρα ότι προετοιμάζονταν για αποστολή στην Κορέα, στα τέλη Οκτωβρίου, ενισχυμένη Ταξιαρχία δύναμης 3.500 ανδρών, εκ των πλέον επιλέκτων τμημάτων των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων.⁷¹⁸ Το Υπουργείο Εξωτερικών στις 27 Σεπτεμβρίου ενημέρωσε όλες τις ελληνικές διπλωματικές αποστολές για την ελληνική συνδρομή προς κατάλληλη εκμετάλλευση της διάθεσης.⁷¹⁹ Το έγγραφο, βασισμένο στην απάντηση του ΓΕΣ, ενημέρωνε ότι η Ταξιαρχία -υπό την ονομασία Εκστρατευτικό Σώμα Ελλάδος (ΕΚΣΕ) στην Κορέα- αποτελείτο από 3.500 άνδρες, εκ

⁷¹⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς ΓΕΣ, έγγραφο 46146, 18 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷¹⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Γ/8, έγγραφο ΑΠ Φ 9965/2/10/ΓΕΣ/Α2/Π/20 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷¹⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, έγγραφο 4210, 15 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷¹⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΓΕΣ/ Α2/ΠΙ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, *Δύναμη ΕΚΣΕ*, έγγραφο ΑΠ Φ 9965/2/Π, 22 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷¹⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνικές Διπλωματικές Αποστολές, *Δύναμη ΕΚΣΕ*, έγγραφο 47496, 27 Σεπτεμβρίου 1950.

των πλέον επιλέκτων τμημάτων και από 6 μεταγωγικά αεροσκάφη C-47 (Dakota) μετά των πληρωμάτων τους και του αναγκαίου τεχνικού προσωπικού. Το έγγραφο συνέχιζε αναφέροντας ότι η επάνδρωση της Ταξιαρχίας είχε εξασφαλιστεί με εθελοντική κατάταξη τμημάτων και όχι ατόμων ενώ γίνονταν δεκτές και μεμονωμένες αιτήσεις ιδίως αξιωματικών. Το ΕΚΣΕ αντιπροσώπευε το σύνολο του ελληνικού κράτους και οι άνδρες του προέρχονταν αναλογικά από όλες στις περιφέρειες της χώρας. Η αναχώρηση του ΕΚΣΕ για Κορέα προβλέπονταν για τα τέλη Οκτωβρίου. Η αναφορά για εθελοντική συμμετοχή τμημάτων σίγουρα δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα καθώς οι συμμετέχουσες δυνάμεις καθορίστηκαν δια διαταγής, με πρόβλεψη όμως της εξαίρεσης ορισμένων κατηγοριών προσωπικού ή απόρριψης των κρινόμενων -για διαφόρους λόγους- ως ακαταλλήλων.

Η ελληνική κυβέρνηση με το μήνυμα της (11 Σεπτεμβρίου) είχε προσδιορίσει αφενός το μέγεθος της συνεισφοράς και αφετέρου δήλωνε ότι η Ταξιαρχία θα στελεχώνονταν από υπηρετούντα στελέχη και οπλίτες επί εθελοντικής βάσεως. Τη συγκεκριμένη εποχή, ο Ελληνικός Στρατός βασιζόταν στο σύστημα της υποχρεωτικής θητείας (κληρωτοί) με διάρκεια στράτευσης τους 26-32 μήνες για την πλειονότητα τους (πλην δηλαδή των δικαιούμενων μειωμένης θητείας).⁷²⁰ Οι στρατιωτικές μονάδες ήταν συμπληρωμένες σχεδόν στο 80%-90% της προβλεπόμενης πολεμικής συνθέσεως. Καθώς οι θεσμοί της εθελοντικής κατάταξης και των επαγγελματιών οπλιτών ήταν άγνωστοι στο ελληνικό στράτευμα και στην ελληνική κοινωνία, τα υπάρχοντα νομικά κενά, η πίεση χρόνου και η έλλειψη υποδομής και εμπειριών οδηγούσαν υποχρεωτικά στη χρήση των κληρωτών οπλιτών για στελέχωση του ΕΚΣΕ. Η απόφαση συγκρότησης της διατιθέμενης Ταξιαρχίας με τη χρήση επιλεγμένων μονάδων και υπομονάδων που θα αναδιοργανώνονταν και θα συμπληρώνονταν σε προσωπικό και υλικό ήταν η βέλτιστη από πλευράς αποτελεσματικότητας και χρόνου λύση. Η εκ του μηδενός συγκρότηση ειδικής εκστρατευτικής μονάδος είναι μια απαιτητική και χρονοβόρα διαδικασία.

⁷²⁰ Από τα τέλη του 1952 η στρατιωτική θητεία στον στρατό ξηράς έγινε 24 μήνες για τους υπηρετούντες στο πεζικό και 27 στα υπόλοιπα όπλα-σώματα καθώς και για τους εφεδρους αξιωματικούς. Βλέπε Θεόδωρος Γρηγορόπουλος, *Από την Κορυφή του Λόφου, Αναμνήσεις και Στοχασμοί, 1914-1952 και 1959-1962*, (Αθήνα, 1966), σελ. 524 καθώς και στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού 1821-1997*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1998) σελ. 287.

Το Γενικό Επιτελείο Στρατού για τη συγκρότηση του ΕΚΣΕ ορθολογικά απεφάσισε τη χρήση υπαρχόντων, ως επί το πλείστον, μονάδων και την αναδιοργάνωση τους, σύμφωνα με τις διαταγές ανασυγκροτήσεων που προαναφέραμε. Η παραμονή του προσωπικού (αξιωματικοί και οπλίτες) στην Κορέα θα ήταν διάρκειας ενός εξαμήνου.⁷²¹

Η στελέχωση με αξιωματικούς και ανθυπασπιστές επετεύχθη με ένα μικτό σύστημα επιλογής. Καταρχήν τα στελέχη⁷²² που υπηρετούσαν στις μονάδες που καθορίστηκαν να αποτελέσουν το ΕΚΣΕ είχαν αυξημένες πιθανότητες να ακολουθήσουν την εκστρατευτική δύναμη. Στους Διοικητές των Μεραρχιών που διέθεταν αυτές τις Μονάδες (I, VIII και IX Μεραρχίες Πεζικού), δόθηκαν αρμοδιότητες οριστικής επιλογής του προσωπικού. Η διαδικασία αυτή καίτοι δεν θεσμοθετήθηκε, προέβλεπε την επιθυμία του ενδιαφερομένου στελέχους, ή καλύτερα τη μη αρνητική διάθεση συμμετοχής του και τη σύμφωνη γνώμη των ιεραρχικώς προϊσταμένων. Αναφορικά με την αρχική συγκρότηση του ΕΚΣΕ (δυνάμειως ταξιαρχίας), δεν έχουμε ενδείξεις για ύπαρξη θεσμοθετημένων λόγων απόρριψης στελεχών αλλά οι Διοικητές Μεραρχιών έπαιρναν την τελική απόφαση η οποία και εν συνεχεία επικυρώνονταν από τους Διοικητές των δύο Σωμάτων Στρατού (Α' και Β'), στα οποία οι Μεραρχίες αυτές υπάγονταν. Αντίστοιχη και η διαδικασία επιλογής των λοιπών στελεχών που θα συμπλήρωναν τις Μονάδες και Υπομονάδες του ΕΚΣΕ. Η ευθύνη επιλογής εδώ ανήκε στις αντίστοιχες Διευθύνσεις Όπλων και Σωμάτων που επέλεγαν τα στελέχη που θα συμπλήρωναν το ΕΚΣΕ. Οι Διευθύνσεις Όπλων και Σωμάτων είχαν επίσης το κύριο λόγο για τη στελέχωση των νεοσυγκροτούμενων Υπομονάδων. Οι επιλεγέντες αξιωματικοί και ανθυπασπιστές ενδεχομένως να υπηρετούσαν σε άλλες μάχιμες Μονάδες του Ελληνικού Στρατού ή σε θέσεις εσωτερικού (Επιτελεία, Σχολές, Κέντρα Εκπαιδεύσεως κλπ). Για τους συμμετέχοντες δόθηκαν μισθολογικά κίνητρα καθώς και κίνητρα για την εν συνεχεία εξέλιξη τους στο στράτευμα. Ο χρόνος υπηρετήσης των στελεχών στην Κορέα, 6 μήνες, υπολογίζονταν ως διπλός για την εξέλιξη και συνταξιοδότηση τους. Σε αρκετές

⁷²¹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 32.

⁷²² Ως στελέχη με τη στρατιωτική ορολογία νοούνται οι Μόνιμοι Αξιωματικοί-Ανθυπασπιστές και οι Μόνιμοι Υπαξιωματικοί, εξαιρούνται δηλαδή οι Έφεδροι Αξιωματικοί και οι Έφεδροι Υπαξιωματικοί. Στη έννοια του Οπλίτη περιλαμβάνονται και οι Υπαξιωματικοί (γενικά, Μόνιμοι και Έφεδροι). Σημειωτέον ότι στο στράτευμα υπηρετούσαν Μόνιμοι Υπαξιωματικοί και Έφεδροι Υπαξιωματικοί (κληρωτοί).

περιπτώσεις ο χρόνος παραμονής επεκτάθηκε είτε κατόπιν επιθυμίας του ιδίου του στελέχους για να καλύψει κενές θέσεις είτε ένεκα καθυστέρησης άφιξης της αποστολής αντικατάστασης.⁷²³

Οι παραπάνω πληροφορίες προέρχονται από συνεντεύξεις στελεχών της περιόδου εκείνης που δόθηκαν στον γράφοντα όπως επίσης και τεκμηριώνονται από στρατιωτικά έγγραφα και απομνημονεύματα. Δυστυχώς δεν υπάρχουν στατιστικά ή τουλάχιστον αριθμητικά στοιχεία από το Γενικό Επιτελείο που να αποκαλύπτουν το βαθμό ανταπόκρισης των στελεχών. Αν αναλογισθούμε όμως ότι η πλειονότητα των χαμηλόβαθμων στελεχών (ανθυπολοχαγοί και υπολοχαγοί αποφοιτήσαντες από τη Σχολή Ευελπίδων τα έτη 1947-1949) είχε πολεμική εμπειρία από τον εμφύλιο και συγχρόνως διακατέχονταν από μια αντικομμουνιστική ιδεολογική φόρτιση, συνέπεια των σκληρών συνθηκών της τριετούς σύγκρουσης, αντιλαμβανόμαστε ότι το πρόβλημα εστιάζονταν στην επιλογή και όχι στην εξεύρεση εθελοντών. Επιπλέον οι πρόσφατες συγκρούσεις είχαν οδηγήσει στην παραγωγή ικανού αριθμού νέων στελεχών στο στράτευμα, που δεν είχαν προλάβει να αποκτήσουν αξιόλογη πολεμική δράση. Τα νεαρά αυτά στελέχη με την παρακίνηση της ορμητικότητας της ηλικίας, σε συνδυασμό με την προοπτική συνέχισης του αγώνα, τις δυνατότητες πολεμικής διάκρισης, ανάδειξης και εξέλιξης αλλά και μισθολογικών απολαβών, σε έναν μακρινό και άγνωστο τόπο, επιθυμούσαν τη συμμετοχή τους στο ΕΚΣΕ και στις εν συνεχεία αποστολές αντικαταστάσεων.

Για την επιλογή των οπλιτών το Γενικό Επιτελείο και πάλι εξουσιοδότησε τις προϊστάμενες διοικήσεις των Μονάδων και Υπομονάδων της αναδιοργανούμενης 42ης Ταξιαρχίας -αλλά και τις Διευθύνσεις Όπλων και Σωμάτων για τις νεοσυγκροτούμενες Υπομονάδες- να προχωρήσουν στην επιλογή των στρατευσίμων. Στην περίπτωση και των οπλιτών δόθηκαν κίνητρα αλλά ταυτόχρονα θεσπίστηκαν και περιορισμοί. Η θητεία των στρατευσίμων οπλιτών του ΕΚΣΕ καθορίστηκε εξάμηνη και η υπηρετήση είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της υπηρετήσιμης θητείας κατά 3 μήνες. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη μας ότι η μετακίνηση από Ελλάδα προς Κορέα (ή και αντίστροφα) διαρκούσε ένα περίπου μήνα, αντιλαμβανόμαστε ότι οι

⁷²³ Τραγική η περίπτωση του Υπολοχαγού Πεζικού Ιωάννη Μαραγκουδάκη, του τελευταίου νεκρού αξιωματικού στην εκστρατεία, που σκοτώθηκε έχοντας υπηρετήσει περισσότερο από 8 μήνες στην Κορέα και αναμένοντας την αντικατάστασή του.

επιλεγέντες οπλίτες έπρεπε να έχουν τουλάχιστον 12 μήνες υπόλοιπο θητείας πριν την αναχώρηση τους.⁷²⁴ Ο παράγων επιθυμίας ήταν ενισχυτικός για την επιλογή αλλά όχι υποχρεωτικός. Σε περιπτώσεις που ο αριθμός των υποψηφίων δεν ήταν επαρκής και η επιλογή «αναγκαστική», ήταν πιθανόν να υπήρχαν ανεπίσημα «κοινωνικά κριτήρια» όπως το μέγεθος της οικογένειας και τυχόν άλλοι υπηρετούντες αδελφοί.⁷²⁵ Παράγων επιλογής ή μάλλον αποκλεισμού από την αποστολή, αποτελούσαν και τα «εθνικά φρονήματα» των οπλιτών. Στρατιώτες για τους οποίους υπήρχαν υποψίες περί των «εθνικών φρονημάτων», των ιδίων ή και μελών των οικογενειών τους, αποκλείονταν από την αποστολή. Ενδεικτικό το έγγραφο του ΓΕΣ προς Μεραρχίες Πεζικού (II, VI, X, XI και XV) για επιλογή 60 καταλλήλων οπλιτών πεζικού εκάστης, «εξακριβωμένων εθνικών φρονημάτων» από αυτούς που προσφέρονται εθελοντικά για το ΕΚΣΕ (για συμπλήρωση των Μονάδων της 42ης Ταξιαρχίας).⁷²⁶

Με το έγγραφο αυτό, γίνεται επίσης έμμεσα κατανοητή και η διαδικασία επιλογής των οπλιτών. Δηλαδή, το ΓΕΣ ζητούσε από τις Μεραρχίες, που δεν είχαν οριστεί να διαθέσουν άμεσα Μονάδες ή Υπομονάδες για συγκρότηση του ΕΚΣΕ, την επιλογή καταλλήλων οπλιτών ώστε να συμπληρωθεί η δύναμη της διατιθέμενης Ταξιαρχίας. Σημαντικότατο ρόλο στη διαδικασία επιλογής έπαιζε και η προσωπική εντύπωση που είχε ο άμεσος διοικητής -δηλαδή ο διοικητής του Λόχου- των οπλιτών που συγκέντρωναν τις απαιτούμενες προϋποθέσεις (καταλληλότητα, υπόλοιπο θητείας, κοινωνικά κριτήρια, εθνικά φρονήματα). Η τελική επιλογή ήταν ευθύνη του Διοικητού της κάθε Μεραρχίας. Το δέλεαρ της έστω και κατά 3 μήνες μειωμένης

⁷²⁴ Όπως προκύπτει και από το έγγραφο του ΕΚΣΕ με στοιχεία: ΑΠ 257/Γαρο 5800 (κωδική ονομασία τοποθεσίας αναπτύξεως του ΕΚΣΕ στην Κορέα), 24 Ιουνίου 1951 με θέμα: *ΕΚΣΕ Κατανομή Οπλιτών Τμημάτων Ενισχύσεως*, 16Α/16/β/10, οι οπλίτες που είχαν αρχικά επανδρώσει το ΕΚΣΕ (ενισχυμένο Τάγμα Πεζικού) και συνέχιζαν να είναι τοποθετημένοι σε αυτό μέχρι την ημερομηνία του εγγράφου, ανήκαν στις 12η, 13η, 14η, 15η, 16η και 17η ΕΣΣΟ. Από άλλα έγγραφα εντοπίζουμε ότι οι οπλίτες των 09η και 10η ΕΣΣΟ είχαν αποκλειστεί της επιλογής λόγω ανεπαρκούς υπολοίπου χρόνου υπηρετήσεως. Ενδεχομένως οπλίτες της 11ης ΕΣΣΟ να είχαν τοποθετηθεί στην αρχική δύναμη του ΕΚΣΕ.

⁷²⁵ Γεωργίου Παγωμένου, επιμέλεια Γιώργος Καζαμίας, *Το Ημερολόγιο ενός Έλληνα Στρατιώτη στον Πόλεμο της Κορέας, Ιανουάριος-Νοέμβριος 1953*, (Εκδόσεις Μεσόγειος, Αθήνα, 2004), σελ. 52-53. Το βιβλίο αυτό, βασιζόμενο στο προσωπικό ημερολόγιο του στρατιώτη Πεζικού Γεωργίου Παγωμένου, καλύπτει την παραμονή του στην Κορέα από τον Ιανουάριο έως το Νοέμβριο του 1953 και περιέχει χρήσιμες πληροφορίες για τις καθημερινές συνθήκες ζωής των Ελλήνων οπλιτών του ΕΚΣΕ. Βέβαια αρκετές διαφοροποιήσεις είχαν επέλθει από την συγκρότηση και άφιξη του πρώτου τμήματος (αναχώρηση 15 Νοεμβρίου 1950) και της 13^{ης} Αποστολής Αντικαταστάσεως, που περιγράφει στο ημερολόγιο του ο Παγωμένος. Παρά ταύτα αποτελεί μια σημαντική πηγή πληροφοριών για το υπόψη τμήμα που ασχολείται με τη προπαρασκευή του ΕΚΣΕ.

⁷²⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/21, έγγραφο ΓΕΣ/306296/Φ62172/Β12/Ι, *ΕΚΣΕ*, 02 Οκτωβρίου 1950.

θητείας δεν είχε καταφέρει να προσελκύσει τον αναγκαίο αριθμό εθελοντών και συχνά η επιλογή γίνονταν από τη διοίκηση χωρίς να ερωτηθεί ο ενδιαφερόμενος. Σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις, η καθυστέρηση επιστροφής του τμήματος από την Κορέα είχε ως αποτέλεσμα τη μη πλήρη υλοποίηση της μειωμένης κατά 3 μήνες θητείας για τους συμμετέχοντες στην ελληνική δύναμη.⁷²⁷ Η τακτική της αρχικής επιλογής περίπου 20-40 οπλιτών, με μέριμνα της κάθε Μεραρχίας και προώθησης τους στη Μονάδα Υποδοχής ΕΚΣΕ στο Καβούρι συνεχίστηκε με τις αποστολές αναπληρώσεων που ακολούθησαν. Η διαδικασία επιλογής οπλιτών που χρησιμοποιήθηκε για τις αποστολές αντικαταστάσεων, φαίνεται και στην παράγραφο που ακολουθεί.

Ο Έλληνας οπλίτης του 1950, για την εκτέλεση της θητείας των 26-32 μηνών, μετά την παρουσίαση του παρέμενε επί τρίμηνο στο Κέντρο Εκπαιδεύσεως Νεοσυλλέκτων (ΚΕΝ) για την αρχική εκπαίδευση. Εν συνεχεία και για ένα επιπλέον τρίμηνο λάμβανε την ειδικότητα του στα Ειδικά Κέντρα Εκπαιδεύσεως (ΕΚΕ) και συνέχιζε στις Μονάδες Εκστρατείας για το υπόλοιπο της θητείας του. Από τους οπλίτες που είχαν ήδη συμπληρώσει στις Μονάδες Εκστρατείας 2-6 μήνες γίνονταν η αρχική επιλογή για το ΕΚΣΕ. Οι επιλεγέντες προωθούνταν στο Κέντρο Υποδοχής ΕΚΣΕ όπου και παρέμεναν 2½ περίπου μήνες για προετοιμασία για την αποστολή. Ο χρόνος μετάβασης και επιστροφής στην Κορέα ήταν 3 μήνες και η παραμονή τους 6 μήνες ενώ λάμβαναν με την επιστροφή τους άδεια ½ μήνα. Με τρόπο αυτό είχαν συμπληρώσει θητεία 20-24 μηνών (ανάλογα πόσο καιρό είχαν παραμείνει στις Μονάδες Εκστρατείας) και είχαν το περιθώριο της επιβράβευσης με την απόλυση 3 μήνες νωρίτερα. Όταν όμως η θητεία περιορίστηκε στους 24 μήνες στο Πεζικό (1952), τα χρονικά περιθώρια λιγόστεψαν και αναγκαστικά μειώθηκε -σχεδόν μηδενίσθηκε- ο μοναδικός δυνάμενος να συμπιεστεί χρόνος, αυτός δηλαδή της παραμονής στις Μονάδες Εκστρατείας.⁷²⁸ Εύλογα το ΓΕΣ ανησύχησε ότι οι αποστελλόμενοι στην Κορέα οπλίτες δεν θα είχαν πλέον την απαιτούμενη εκπαίδευση με αρνητικές επιπτώσεις στη μαχητικότητα του ΕΚΣΕ.⁷²⁹

⁷²⁷ Γεωργίου Παγωμένου, επιμέλεια Γιώργος Καζαμίας, *Το Ημερολόγιο ενός Έλληνα Στρατιώτη στον Πόλεμο της Κορέας, Ιανουάριος-Νοέμβριος 1953*, (Εκδόσεις Μεσόγειος, Αθήνα, 2004), ο Γεώργιος Παγωμένος υπηρέτησε 21 μήνες και 18 ημέρες, δηλαδή 18 ημέρες παραπάνω από την προβλεπόμενη μειωμένη κατά 3 μήνες θητεία για τα μέλη του ΕΚΣΕ.

⁷²⁸ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/21/Α/4, εισηγητικό σημείωμα από ΓΕΣ/Α7/Πβ (αχρονολόγητο, εικάζεται του 1953).

⁷²⁹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Δ/42, έγγραφο ΓΕΣ/4252/13/274483/14 Απριλίου 1953.

Εκτιμάται ότι το έφεδρο προσωπικό (κληρωτοί οπλίτες) που επάνδρωσε την Ταξιαρχία (δυνάμεως περίπου 3.500 ανδρών), λόγω του μεγάλου αριθμού αλλά και του πιεστικού χρόνου δεν κάλυπτε στο σύνολο του τις προϋποθέσεις επιλογής. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύουν έγγραφα του ΓΕΣ που συσχετίζονταν με την επάνδρωση των εν συνεχεία αποστολών αναπληρώσεων του ΕΚΣΕ και όπου υπάρχει επανάληψη των κριτηρίων επιλογής, αναφορά σε προώθηση ακατάλληλου προσωπικού και σε αιτήσεις εξαιρέσεων από τις αποστολές. Μάλιστα για την πρώτη αποστολή αναπληρώσεων (αναχώρησε τον Μάρτιο του 1951), το ΓΕΣ, διατάσσοντας τις Μεραρχίες να επιλέξουν και προωθήσουν στην 28η Ταξιαρχία Πεζικού (Ελευσίνα), 17 οπλίτες εκάστη, επαναλάμβανε τα κριτήρια επιλογής:⁷³⁰

- Να ανήκουν στη 18η ΕΣΣΟ ή μεταγενέστερες.
- Να έχουν «εξακριβωμένα εθνικά φρονήματα».
- Να προτιμηθούν «καταρχάς οι οικειοθελώς προσφερόμενοι».

Από το έγγραφο συνάγεται καθαρά ότι ο αριθμός των προσφερομένων δεν επαρκούσε. Εάν αυτή η αδυναμία συμπλήρωσης του απαιτούμενου αριθμού αφορούσε τις αποστολές αναπληρώσεως, προβλεπόμενος αριθμός οπλιτών ανά μήνα 150,⁷³¹ μπορούμε να φανταστούμε ότι η επάνδρωση της Ταξιαρχίας του ΕΚΣΕ δεν συμπεριλάμβανε μόνο εθελοντές. Αντίθετα όπως προκύπτει από το ίδιο έγγραφο, υπήρχε επαρκής αριθμός εθελοντών μεταξύ των αξιωματικών καθώς η Διεύθυνση Α7 του ΓΕΣ καλείτο να επιλέξει 5 κατώτερα στελέχη (Υπολοχαγοί και Ανθυπολοχαγοί) εκ των προσφερομένων για την αποστολή αναπληρώσεων.

Αναφορικά με την πρώτη αποστολή αναπληρώσεων του ΕΚΣΕ (Μάρτιος 1951), στα αρχεία της ΔΙΣ βρίσκουμε έγγραφο με το οποίο το ΓΕΣ επιπλήττει 3 Μεραρχίες (I, IX και X) που επέλεξαν ακατάλληλους οπλίτες για να συμμετάσχουν στην πρώτη αποστολή αντικαταστάσεως προσωπικού. Σύμφωνα με το έγγραφο,⁷³² από τους 144 αρχικά επιλεγέντες οπλίτες, οι 16 ευρέθησαν ακατάλληλοι (υγειονομικώς ακατάλληλοι, με χαμηλό ηθικό και δυσφορούντες για την επιλογή

⁷³⁰ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/β/20, έγγραφο ΓΕΣ/12361/Α3/Ι-Α1, *Ενισχύσεις ΕΚΣΕ*, 11 Ιανουαρίου 1951.

⁷³¹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/β/16, έγγραφο από Α/ΓΕΕΘΑ προς ΥΕΘΑ, *Αντικατάσταση Προσωπικού ΕΚΣΕ*, ΓΕΕΘΑ/ΜΕΟ Γ'ΑΠ 60193/Φ02510/08 Φεβρουαρίου 1951.

⁷³² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/β/15 και 17, έγγραφο ΓΕΣ/ΑΠ/12361/Α3/Ι, *ΕΚΣΕ*, 07 Φεβρουαρίου 1951.

τους) ή στάλθηκαν καθυστερημένα στον προβλεπόμενο χώρο συγκρότησης της αποστολής αντικατάστασης. Το έγγραφο καίτοι δεν αναφέρεται στη συγκρότηση των αρχικών τμημάτων του ΕΚΣΕ, εν τούτοις αποκαλύπτει τη διαδικασία της αρχικής επιλογής οπλιτών μέσω της αλυσίδας διοικήσεως με ευθύνη των Μεραρχιών.

Οι αρχικά επιλεγέντες οπλίτες ενίσχυσης της Ταξιαρχίας προωθήθηκαν στο ΕΚΣΕ/Λαμία (για την αρχική αποστολή). Μετά την αναχώρηση του ΕΚΣΕ, αυτοί αποστέλλονταν στη Μονάδα Υποδοχής/ΕΚΣΕ στο Καβούρι όπου και λάμβανε χώρα η τελική επιλογή και οριστική απόφαση της αποστολής τους ή μη. Η δυστοκία στην εξεύρεση κατάλληλου προσωπικού (οπλιτών) για συμμετοχή στις αποστολές αντικαταστάσεων μας κάνει να συμπεράνουμε ότι ανάλογα προβλήματα θα υπήρξαν - πιθανόν και σε μεγαλύτερη κλίμακα - και στην αρχική συγκρότηση (Ταξιαρχία) και με δεδομένη την πίεση του χρόνου αλλά και το σημαντικό μέγεθος της δυνάμεως (αρχική απαίτηση 3.300 οπλιτών που μειώθηκε σε 850 οπλίτες). Μερικά προβλήματα συνεχίστηκαν να εμφανίζονται κυρίως στην επιλογή και έγκαιρη προώθηση των οπλιτών από τις Μεραρχίες και το 1951. Το ΓΕΣ με νεώτερο έγγραφο του ΓΕΣ (Αύγουστος 1951) επισήμαινε τις καθυστερήσεις στην άφιξη του προσωπικού και την επιλογή ακαταλλήλων οπλιτών.⁷³³ Τα προβλήματα αυτά φαίνεται ότι εν συνεχεία ομαλοποιήθηκαν, χωρίς όμως να εξαλειφτούν πλήρως όπως φαίνεται και από τις αλληπάλληλες διαταγές του ΓΕΣ για περιπτώσεις επιλογής μη καταλλήλων οπλιτών. Παράλληλα υιοθετήθηκαν και διαδικασίες υποβολών και εξέτασης αιτήσεων εξαίρεσης από ήδη επιλεγέντες οπλίτες για υπηρετηση στο ΕΚΣΕ.⁷³⁴ Η συγκρότηση παρόμοιας επιτροπής εμφανίζεται για πρώτη φορά το Σεπτέμβριο του 1951 με την έκδοση του πρώτου πρακτικού εξέτασης αιτήσεων μετά από λίγες ημέρες.⁷³⁵ Η επιτροπή αποτελείτο από έναν ανώτατο αξιωματικό (Ταξίαρχο) και 4-5 ανώτερους και συνεδρίαζε στο Κέντρο Υποδοχής/ΕΚΣΕ στο Καβούρι. Η διαδικασία αυτή εκτιμάται ότι συνεχίστηκε μέχρι τον επαναπατρισμό του ΕΚΣΕ. Με την ομαλοποίηση των διαδικασιών προεπιλογής και του ρυθμού αντικατάστασης του προσωπικού

⁷³³ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Β/51, έγγραφο ΓΕΣ/Κλάδος «Ο»/Α3/Ι/ΑΠ/12361/ 17 Αυγούστου 1951.

⁷³⁴ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Β/55, έγγραφο ΓΕΣ/Κλάδος «Ο»/Α3/Ι/ΑΠ/12361/ 25 Σεπτεμβρίου 1951.

⁷³⁵ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Β/57, Πρακτικό Επιτροπής/ 05 Οκτωβρίου 1951. Σύμφωνα με το Πρακτικό, εξετάστηκαν 31 περιπτώσεις εκ των οποίων οι 7 απερρίφθησαν (μη επαρκή στοιχεία απαλλαγής), 5 έγιναν αποδεκτές, άλλες 5 παραπέμφθηκαν προς περαιτέρω εξέταση λόγω ελλειπών στοιχείων, 6 αφορούσαν κριθέντες υγειονομικά ακατάλληλους που αποκλείστηκαν της αποστολής και 8 αφορούσαν μη εγκαίρως προωθηθέντες από τις Μεραρχίες οπλίτες.

φαίνεται ότι αυστηροποιήθηκαν και τα κριτήρια υγειονομικής εξέτασης με αποτέλεσμα τον Οκτώβριο του 1951 να εμφανίζονται 3 αξιωματικοί και 31 οπλίτες κριθέντες ως ακατάλληλοι για υπηρεσία στο ΕΚΣΕ (επί εκτιμώμενου συνόλου 300-400 προεπιλεγέντων ατόμων) κατά τη διάρκεια της τελικής -και αυστηρότερης πλέον- διαδικασίας στο Κέντρο Υποδοχής/ΕΚΣΕ.⁷³⁶

Στα τέλη Αυγούστου 1951, σε έγγραφο του ΓΕΣ συναντάμε σύνοψη των βασικών κριτηρίων που έπρεπε να πληρούν οι επιλεγόμενοι αξιωματικοί και οπλίτες.⁷³⁷ Για τους αξιωματικούς αναγράφονταν ότι έπρεπε να επιλέγονται καταρχάς μόνιμοι (όχι δηλαδή έφεδροι αξιωματικοί) με την προϋπόθεση ότι η απόσπασή τους δεν αποβαίνει σε βάρος της επιχειρησιακής αποστολής της Μονάδος και με επιδιωκόμενο στόχο την απόκτηση πολεμικής εμπειρίας που κρίνονταν απαραίτητο «εφόδιο» για την εν συνεχεία εξέλιξη τους. Για τους οπλίτες βασικότατο κριτήριο αποτελούσε η επιθυμία συμμετοχής (κατά λέξη «οι οικειοθελώς προσφερόμενοι»), με προσπάθεια αποφυγής των ωθούμενων από κίνητρα τυχοδιωκτισμού και προτίμηση στους «σεμνούς, απολύτως υγιείς και μη επέχοντας βαρείες οικογενειακές υποχρεώσεις». Η ύπαρξη εθνικών φρονημάτων δεν αναφέρονταν στο συγκεκριμένο έγγραφο αλλά σίγουρα παρέμενε βασικό κριτήριο. Από τις συνεντεύξεις παλαιμάχων υπάρχει αναφορά σε ελάχιστες περιπτώσεις συμμετοχής στο ΕΚΣΕ μεταμεληθέντων μελών του ΕΛΑΣ που είχαν στρατευθεί και επεδίωκαν την εξάλειψη των σε βάρους τους «χαρακτηρισμών».

Μια πιο λεπτομερή διαταγή του ΓΕΣ, τυποποίησης των κριτηρίων επιλογής των οπλιτών που θα επάνδρωναν το ΕΚΣΕ, συναντάμε τον Απρίλιο του 1952. Στο έγγραφο καταγράφονται οι παρακάτω προϋποθέσεις που έπρεπε να τηρούν οι οπλίτες για να επιλεγούν για υπηρεσία στο ΕΚΣΕ:⁷³⁸

- Να είναι απολύτως υγιείς.
- Να διακατέχονται από «εθνική πίστη».
- Να μην είναι μέλη οικογενειών θυμάτων πολέμου.

⁷³⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Β/58, έγγραφο ΓΕΣ/Κλάδος «Ο»/Α3/Ι/ΑΠ/12361/ 02 Οκτωβρίου 1951.

⁷³⁷ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Β/49, έγγραφο ΓΕΣ/ Κλάδος «Ο»/Α3/Ι/ΑΠ/12361/ 31 Αυγούστου 1951.

⁷³⁸ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Δ/43, έγγραφο ΓΕΣ/3° ΕΓ/ΙΙ/ΑΠ/12361/ 11 Απριλίου 1952.

- Να μην είναι «μονάκριβοι υιοί».
- Να μην είναι οι μοναδικοί άρρενες σε οικογένεια που έχει μια ή περισσότερες θυγατέρες.
- Να μην έχουν εκκρεμότητες εμπλοκής σε ποινικό ή πειθαρχικό αδίκημα.
- Να είναι ενημερωμένοι για τη φύση της αποστολής του ΕΚΣΕ

Το έγγραφο κατέληγε ότι από τους πληρούντες τα παραπάνω κριτήρια να προτιμώνται οι εθελοντές. Από το ύφος του εγγράφου αντιλαμβανόμαστε ότι ακόμη και στα μέσα του 1952, το ΓΕΣ δεν είχε πετύχει το στόχο της εξεύρεσης εθελοντών για την πλήρη κάλυψη των αναγκών σε οπλίτες για τις -ανά τρίμηνο περίπου- αποστολές συμπληρώσεων του ΕΚΣΕ. Συγχρόνως δεν είχαν εξαλειφτεί πλήρως τα φαινόμενα αρχικής επιλογής ακαταλλήλων αξιωματικών και οπλιτών παρά την πληθώρα των διαταγών αλλά ακόμη και την τιμωρία ανωτάτων αξιωματικών (Ταξιαρχών) για πλημμελή επίβλεψη εκτέλεσης των αντίστοιχων διαταγών. Ακόμη όμως και στα τέλη του 1952, το ΓΕΣ επανέρχεται προς τα Σώματα Στρατού και σε έντονο ύφος παρατηρούσε ότι το 10% των αρχικά επιλεγέντων οπλιτών αποδείχθηκαν ακατάλληλοι στη λεπτομερέστερη εξέταση που έλαβε χώρα στις εγκαταστάσεις του Κέντρου Υποδοχής στο Καβούρι.⁷³⁹ Κύριες αιτίες της απόρριψης ήταν η υγειονομική ακαταλληλότητα, τα αμφίβολα «κοινωνικά φρονήματα» και η αποδεδειγμένη ένταξη σε εξαιρούμενες ομάδες (προστάτες οικογενειών). Η απόρριψη αυτών των οπλιτών είχε ως συνέπεια την αδυναμία συμπλήρωσης της δύναμης των αποστολών αντικαταστάσεων, την άσκοπη μετακίνηση στρατευμένων και τη μη απαιτούμενη προετοιμασία των άμεσα προωθημένων -σε δεύτερη φάση-για κάλυψη των κενών που δημιουργούσε η απόρριψη των μη καταλλήλων. Το έγγραφο του ΓΕΣ κατέληγε σε έντονο ύφος: *«να γνωσθεί ότι το ΕΚΣΕ δεν αποτελεί καταφύγιον των ανεπιθυμητών των Μονάδων αλλά επίλεκτον τμήμα του Στρατού όπερ αντιπροσωπεύει το σύνολον του Έθνους εις διεθνήν αγώναν.»*

Το γεγονός ότι η επιλογή του προσωπικού δεν υπήρξε άνευ προβλημάτων επισημαίνει στα απομνημονεύματα του και ο τότε Διοικητής του Α' Σώματος Στρατού, Αντιστράτηγος Θρασύβουλος Τσακαλώτος,⁷⁴⁰ που είχε επιλεγεί από τον Αρχιστράτηγο να επιβλέψει την προπαρασκευή της Ταξιαρχίας. Ο Τσακαλώτος

⁷³⁹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Ε/102, έγγραφο ΓΕΣ/Κλάδος «Ο»/ΑΠ/12361/ Ι/Σ12361/7/06 Δεκεμβρίου 1952.

⁷⁴⁰ Εν συνεχεία Αρχηγός ΓΕΣ από τον Ιούνιο του 1951 και μετά την παραίτηση του Παπάγου από την Αρχιστρατηγία και τα γεγονότα της 30/31 Μαΐου 1951.

καταφέρετε, στα απομνημονεύματά του, επικριτικά κατά ορισμένων Διοικήσεων. Συγκεκριμένα αναφέρει ο στρατηγός:⁷⁴¹

«Οφείλω να θυμηθώ ότι όλαι αι μεγάλαι Μονάδες του Σώματος Στρατού που διοικούσα (Μπαλοδήμου-Ιωάννου-Ζαΐμη) αντελήφθησαν την ανάγκην εξασφάλισεως επιλέκτων αξιωματικών και οπλιτών και ιδιαίτατα εθελοντικώς. Δεν συνέβαινε όμως το ίδιο και με τα άλλα Σώματα Στρατού. Αι Μονάδες του Β' Σώματος Στρατού παρουσίασαν ένα αθέλητον μάζεμα που είχαν το κεφάλι κάτω, αξιωματικοί και οπλίται. Από τας 08 Σεπτεμβρίου καταπιάσθηκα με την λεπτή μου αποστολή. Είδα ένα-ένα αξιωματικούς και απεμάκρυνα αδίστακτα κάθε αξιωματικόν και υπαξιωματικόν που έδειχνε απροθυμίαν. Με ένα τζίπ γύριζα και συνεκέντρωνα τα τάγματα και τους μιλούσα. Κατόρθωσα να τους εμφυσήσω την πίστι της Ανωτάτης Ηγεσίας, Πολιτικής και Στρατιωτικής, για τον σκοπό της αποστολής των. Εις τας 8 Οκτωβρίου παρουσιάστηκα στον Αρχιστράτηγον και του ανέφερα την ανάγκη της αντικαταστάσεως του ημίσεως των αξιωματικών και οπλιτών των προερχομένων εκ των Μονάδων του Β' Σώματος Στρατού. Το διέταξε αμέσως και επετίμησε και τον Σωματάρχην δια την αδιαφορία του στην εκλογήν, Βοήθησα όσοι μπορούσα στην υλική και ψυχολογική προπαρασκευή της Ταξιαρχίας, με την πείρα που είχα από το εκστρατευτικό Σώμα της Ιταλίας. Έτσι προπαρασκευάσθηκε η Ταξιαρχία.»

Τα υποστηριζόμενα από τον Αντιστράτηγο Τσακαλώτο, περί πλημμελούς ανταπόκρισης του Β' Σώματος Στρατού δεν επαληθεύονται, τουλάχιστον στην έκταση που ο ίδιος γράφει, από άλλες πηγές. Σίγουρα υπήρξαν αστοχίες στην επιλογή του προσωπικού και καθυστερήσεις στην εκτέλεση των διαταγών. Στα αρχεία της Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού υπάρχει έγγραφο του ΓΕΣ (με την υπογραφή του Αρχηγού ΓΕΣ) προς τη Διεύθυνση Γ9 του Επιτελείου που σε αυστηρό ύφος υπενθύμιζε ενέργειες που δεν υλοποιήθηκαν, σχετικά με την επιλογή και τοποθέτηση προσωπικού που θα επάνδρωνε την ανασυγκροτούμενη 244 Χειρουργική Μονάδα

⁷⁴¹ Θρασύβουλος Τσακαλώτος, *40 Χρόνια Στρατιά της Ελλάδος, πως Εκερδίσαμε τους Αγώνες μας 1940-1949, Τόμος Β', Η Δεύτερη Μάχη του Έθνους*, (Τυπογραφείο Ακροπόλεως, Αθήνα, 1960), σελ. 387-388.

Εκστρατείας του ΕΚΣΕ. Ο Αρχηγός μάλιστα ζητούσε περάτωση ενεργειών εντός 24 ωρών και αναφορά των λόγων της αδικαιολόγητης βραδύτητας.⁷⁴² Κανένα ανάλογο σήμα ή έγγραφο δεν βρέθηκε προς Μονάδες του Β' Σώματος Στρατού.

Αναφορικά με τις έντονες επικρίσεις του Τσακαλώτου πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι οι έκρυθμες καταστάσεις της δεκαετίας του 1940 αλλά και επεισοδιακές εμπλοκές του στρατεύματος στην πολιτική ζωή την περίοδο 1922-1936, είχαν οδηγήσει σε αντιπαλότητες, συγκρούσεις και ομαδοποιήσεις μεταξύ των ανωτάτων Ελλήνων αξιωματικών. Η περίοδος της κατοχής, αλλά και αυτή που προηγήθηκε είχαν ανατρέψει τη συνέχεια της στρατιωτικής ιεραρχίας με την ανώμαλη επαναφορά αποστράτων και αντίστοιχες απομακρύνσεις εν ενεργεία αξιωματικών για πολιτικούς κυρίως λόγους. Στην κατάσταση αυτή έβαλε «βίαια» τέλος ο Παπάγος με την ανάληψη της ηγεσίας του Ελληνικού Στρατού στις αρχές του 1949 με την προσωπική του πυγμή, αυστηρότητα που τον διέκρινε αλλά και το αδιαμφισβήτητο κύρος που τον ακολουθούσε από την περίοδο 1940-1941. Πρέπει να ληφθεί υπόψη, ότι ενδεχομένως η προετοιμασία του ΕΚΣΕ, παρά τις προειδοποιήσεις του ΓΕΣ, να θεωρήθηκε από ορισμένους Διοικητές -κυρίως Μεγάλων Μονάδων- ως πάρεργο που απομυζούσε προσωπικό, πόρους και προσπάθειες από την κύρια πολεμική αποστολή του στρατεύματος που εστιάζονταν στην αντιμετώπιση μιας τυχόν νέας κομμουνιστικής εξέγερσης ή μιας βουλγαρικής εισβολής.

Το Σκηνικό Ανατρέπεται, Αισιοδοξία στην Κορέα

Ο Σεπτέμβριος του 1950 σηματοδότησε την ανατροπή του σκηνικού στο μέτωπο της Κορέας. Στις 21 Σεπτεμβρίου αντικαταστάθηκε ο Υπουργός Αμύνης των ΗΠΑ, Johnson, από τον παλαίμαχο στρατηγό και πρώην Υπουργό Εξωτερικών, Marshall. Συγχρόνως από τα τέλη Αυγούστου είχαν εμφανιστεί οι πρώτες τριβές μεταξύ της Ουάσινγκτον και του «εκρηκτικού» MacArthur. Η διστακτικότητα του Louis Johnson να συγκρουστεί με τον στρατηγό MacArthur και η αποφασιστικότητα του Truman να δώσει περαιτέρω ώθηση στην πολεμική εγρήγορση του έθνους, εγκαταλείποντας την πολιτική των περιορισμών των αμυντικών δαπανών, που -κατά

⁷⁴² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 22, Έγγραφο ΓΕΣ/ΑΠ/12361/Α3/Ι, ΕΚΣΕ, 13 Οκτωβρίου 1950.

προεδρική εντολή- είχε εφαρμόσει με συνέπεια ο Υπουργός Αμύνης τα 2 τελευταία χρόνια, οδήγησε στον «εξαναγκασμό» του σε παραίτηση στις 19 Σεπτεμβρίου.⁷⁴³

Εν τω μεταξύ στις 15 Σεπτεμβρίου, ο στρατηγός MacArthur με μια επιδέξια όσο και τολμηρή απόβαση των πεζοναυτών στην Inchon (επίνειο της Seoul) πλευροκόπησε τις βορειοκορεατικές δυνάμεις. Ταυτόχρονα η 8η Αμερικανική Στρατιά από το προγεφύρωμα της Pusan εξαπέλυσε γενική αντεπίθεση κατά των εξαντλημένων από τα συνεχές αεροναυτικό σφυροκόπημα και αποδυναμωμένων λόγω της επιμήκυνσης των γραμμών ανεφοδιασμού, Βορειοκορεατών. Τα στρατεύματα της Pyongyang άρχισαν να υποχωρούν άτακτα και με σημαντικές απώλειες προς το βορρά. Στις 26 Σεπτεμβρίου ανακαταλήφθηκε η πρωτεύουσα της Νοτίου Κορέας και τα συμμαχικά στρατεύματα, χωρίς να συναντούν μεγάλη αντίσταση κατευθύνονταν προς τον 38ο Παράλληλο.

Τα ερωτήματα για την υπέρβαση του Παραλλήλου που απασχολούσουν από τα τέλη Ιουλίου το State Department και τους στρατιωτικούς επιτελείς έκαναν έντονη πλέον την ανάγκη για σημαντικές πολιτικές αποφάσεις όχι μόνο στην Ουάσινγκτον αλλά και στον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών. Ήδη από τις 09 Σεπτεμβρίου, αναφορά του National Security Council προς τον Πρόεδρο Truman⁷⁴⁴ ανέλυε την πολιτικοστρατιωτική κατάσταση και επεξεργάζονταν διάφορα σενάρια και τρόπους ενεργείας στην Κορέα υπό το βάρος του κρίσιμου ερωτήματος της υπέρβασης του 38ου Παραλλήλου και των ενδεχόμενων αντιδράσεων ΕΣΣΔ και Κίνας. Η εισήγηση εκτός των αναγκαίων διπλωματικών κινήσεων έκανε λόγο και για προσεκτική προς τα βόρεια προώθηση με συνεχή αξιολόγηση των ενδείξεων και ετοιμότητα άμεσης παύσεως σε περίπτωση έντονης σοβιετικής ή κινεζικής στρατιωτικής αντίδρασης. Σύμφωνα με υπόμνημα του Executive Secretary (Lay) προς το National Security Council, στις 11 Σεπτεμβρίου, ο Πρόεδρος αποδέχονταν τις εισηγήσεις και καλούσε όλα τους εμπλεκόμενους φορείς να προχωρήσουν στην υλοποίηση τους.

⁷⁴³ James Chace, *Acheson: the Secretary of State Who Created the American World*, Simon & Schuster Paperbacks, New York, 2007), p. 295-296.

⁷⁴⁴ FRUS, 1950, Vol VII, *Report by the National Security Council to the President*, September 09, p 712-721.

Η ταχύτατη αναστροφή της στρατιωτικής κατάστασης είχε αρχίσει όμως να οδηγεί ακόμη και τις προ μηνός διστακτικές πλευρές, να ονειρεύονται μια επανένωση της κορεατικής χερσονήσου υπό την αιγίδα των στρατευμάτων του Οργανισμού. Εύστοχα παρατηρεί ο George Herring:⁷⁴⁵

« Παγιδευμένη (η Ουάσινγκτον) από την εξέλιξη των γεγονότων, παρασύρθηκε από την προοπτική μιας σημαντικής νίκης στο περιβάλλον του ψυχρού πολέμου και μάλιστα τις παραμονές των εκλογών για το Κογκρέσο. Οι Αμερικανοί με αλαζονεία απέρριψαν τις κινεζικές προειδοποιήσεις για εμπλοκή των δυνάμεων τους και θεώρησαν ότι η μη συνέχιση της προελάσεως (πέραν του 38^{ου} Παραλλήλου) θα εκλαμβάνονταν ως σημάδι αδυναμίας. Καθώς οι δυνάμεις του ΟΗΕ προήλυναν απερίσκεπτα προς τον ποταμό Yalu που χώριζε την Βόρειο Κορέα από την Μαντζουρία (Κίνα), ο MacArthur ανόητα διαβεβαίωνε τον Truman για νίκη μέχρι τα Χριστούγεννα. Τυφλωμένοι από εθνοκεντρικές παρωπίδες, οι Αμερικανοί δεν μπορούσαν να δουν αυτό το οποίο αργότερα θα φαινόταν τόσο προφανές.»

Την αισιοδοξία της αμερικανικής πλευράς μεταβίβασε στις 30 Σεπτεμβρίου και η Πρεσβεία μας στην Ουάσινγκτον. Το τηλεγράφημα του Πολίτη αναμετέδιδε τις αμερικανικές εκτιμήσεις για προοπτικές σύντομης ευόδωσης των επιχειρήσεων. Έκανε επίσης λόγο για αιφνιδιασμό της Μόσχας από την αποφασιστική αμερικανική αντίδραση και εκτιμούσε ότι η προσπάθεια των ΗΕ δεν θα μειώνονταν, προφανώς εννοώντας συνέχιση της προέλασης και πέραν του 38ου Παραλλήλου.⁷⁴⁶ Η επίσημη εξουσιοδότηση του στρατηγού MacArthur να προχωρήσει και πέραν του 38ου Παραλλήλου δόθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου με μήνυμα του ίδιου του Marshall και κατόπιν ανάλογης εισήγησης του Joint Chiefs of Staff.⁷⁴⁷

Η νικηφόρα εξέλιξη του αγώνα, για τις συμμαχικές δυνάμεις, το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Σεπτεμβρίου και τον μήνα που ακολούθησε είχε σημαντικές

⁷⁴⁵ George C. Herring, *From Colony to Superpower: US Foreign Relations since 1776*, (Oxford University Press, 2008), p. 641-642.

⁷⁴⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, έγγραφο 4654, 30 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷⁴⁷ FRUS, 1950, Vol VII, *the Secretary of Defense (Marshall) to the Commander in Chief, Far East (MacArthur)*, September 29, p 826.

επιπτώσεις και στην ελληνική συμμετοχή. Μέχρι όμως και τις πρώτες ημέρες του Νοεμβρίου, η προπαρασκευή της Ταξιαρχίας και των αεροσκαφών ήταν αδιάλειπτος.

Προβληματισμοί για το μέγεθος των Ελληνικού Στρατεύματος

Στη Αθήνα, η νέα τρικομματική κυβέρνηση, υπό την προεδρία του Σοφοκλή Βενιζέλου και πάλι, ορκίστηκε στις 13 Σεπτεμβρίου. Στο θέμα της διάθεσης της ελληνικής δύναμης στην Κορέα υπήρχε πλήρης σύμπνοια όλων των πολιτικών αρχηγών. Οι βασικές ανησυχίες της πολιτικής ηγεσίας εστιάζονταν στην κάλυψη του κόστους συντήρησης του σώματος. Υπουργός Αμύνης στη νέα κυβέρνηση διορίστηκε ο φιλόδοξος και δυναμικός Κωνσταντίνος Καραμανλής. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα που είχε να αντιμετωπίσει η πολιτική ηγεσία αφορούσε το μέγεθος του στρατεύματος ή καλύτερα τον τρόπο χρηματοδότησης των αποφάσεων που ήδη είχαν ληφθεί -με τη σύμφωνη γνώμη και των Αμερικανών- για την διακοπή των διαδικασιών μείωσης του στρατεύματος. Μέρος αυτού του προβλήματος αποτελούσε και η χρηματοδότηση της συμμετοχής της ελληνικής Ταξιαρχίας στην Κορέα. Παράλληλα όμως το θέμα του μισθολογίου των στρατιωτικών, αποτελούσε ένα «αγκάθι» στους γενικότερους προβληματισμούς που δημιουργούσε το υπό έγκριση νομοσχέδιο για τους δημοσίους υπαλλήλους. Το νομοσχέδιο προσπαθούσε να ισορροπήσει μεταξύ περιορισμένων αυξήσεων και των πιεστικών βιοτικών αναγκών που δημιουργούσε η άνοδος του τιμάρθρου. Η ικανοποίηση των στεγαστικών αναγκών των αξιωματικών δημιουργούσε έναν επιπλέον «πονοκέφαλο» στο οικονομικό επιτελείο της κυβέρνησης. Αντικειμενική ήταν η δυσκολία εξεύρεσης κατοικιών για τα στελέχη και τις οικογένειές τους στις κατεστραμμένες παραμεθόριες περιοχές όπου οι αμυντικές ανάγκες επέτασσαν την ανάπτυξη των μαχίμων μονάδων και τη διαμονή του προσωπικού τους.⁷⁴⁸ Ανάλογες υποσχέσεις είχαν δοθεί από όλες τις κυβερνήσεις προς τα στελέχη των ενόπλων δυνάμεων τα δύσκολα χρόνια του εμφυλίου πολέμου και ο στρατάρχης Παπάγος ήταν ανένδοτος σε αυτό το ζήτημα. Τελευταίο στην ατζέντα του Υπουργείου Αμύνης ήταν και το θέμα των επανακρίσεων των διαφόρων -αρκετών καταφανώς αναιτιολόγητων και νομικά αστήρικτων- αποφάσεων των εκτάκτων στρατοδικείων. Θέμα εξόχως πολιτικό που

⁷⁴⁸ Για θέματα που σχετίζονται με το μισθολόγιο των στρατιωτικών και λοιπά συναφή θέματα βλέπε στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, Έκδοση Β'*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), σελ. 427-459.

προσφέρονταν όμως για κομματικές αντιπαραθέσεις και επιδείξεις «εθνικοφροσύνης». Τα θέματα αυτά θα ταλάνιζαν τις πολιτικές και στρατιωτικές ηγεσίες, τουλάχιστον για τα επόμενα 3 χρόνια, έως ότου η ισχυροποιημένη κυβέρνηση Παπάγου και η σταθεροποίηση του διεθνούς περιβάλλοντος να επιτρέψουν την εξεύρεση των αναγκαίων ισορροπιών και τη χάραξη των γραμμών που θα καθόριζαν την εθνική αμυντική πολιτική μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960.

Οι συσκέψεις των εμπλεκομένων υπουργείων -Αμύνης και Οικονομικών- για τα παραπάνω ζητήματα ήταν αλλεπάλληλες. Η πρώτη σύσκεψη του νέου Υπουργού Αμύνης, Κωνσταντίνου Καραμανλή, με τους τρεις Υφυπουργούς (Γ. Λαζανά, Θ. Δεσύλλα και Α. Βγενόπουλο) έλαβε χώρας στις 16 Σεπτεμβρίου σε μια προσπάθεια κατανομής των αρμοδιοτήτων τους.⁷⁴⁹ Ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος, στις 19 Σεπτεμβρίου, ενημερώθηκε από τον Παπάγο για όλα τα στρατιωτικά θέματα.⁷⁵⁰ Μετά την ενημέρωση του από τον Παπάγο, ο Πρωθυπουργός δήλωσε ότι είχε συγκροτηθεί η ελληνική δύναμη, εξ εθελοντών εκ των υπηρετούντων ήδη στο στράτευμα, που θα αποστέλλονταν στην Κορέα. Σύμφωνα με τον Πρωθυπουργό, η δύναμη θα είναι έτοιμη για αναχώρηση εντός μηνός, ενώ οι δηλώσαντες συμμετοχή υπερβαίνουν τον αριθμό των θέσεων.⁷⁵¹ Θεωρούμε πολύ πιθανή την υποβολή υπεραρκετού αριθμού αιτήσεων συμμετοχής εκ μέρους των μονίμων στελεχών αλλά δεν υπάρχουν αξιόπιστα στοιχεία για την ανταπόκριση των κληρωτών, ειδικά για την αρχική αποστολή. Ενδεχομένως οι επιλεγέντες να είχαν πράγματι εκφράσει την επιθυμία συμμετοχής καθότι υπήρχε ένα υψηλό εθνικό φρόνημα ως αποτέλεσμα της συνεχούς εθνικής διαπαιδαγώγησης του στρατεύματος κατά του κομμουνιστικού κινδύνου και της εκτέλεσης του εθνικού καθήκοντος. Πιθανόν όμως και αριθμός εκ των προταθέντων να δέχθηκε αδιαμαρτύρητα την επιλογή τους φοβούμενοι να εκφράσουν την αντίθεση, υπό το φόβο χαρακτηρισμού τους ως «μη εθνικόφρονες». Επιπλέον οι αυστηρές συνθήκες πειθαρχίας μείωναν την πιθανότητα της ελεύθερης έκφρασης εκ μέρους των στρατευμένων.

⁷⁴⁹ Εφημερίδα Εμπρός, *Αι Αρμοδιότητες των Πολεμικών Υπουργείων*, 17 Σεπτεμβρίου 1950, σελ 6.

⁷⁵⁰ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο κ. Παπάγος Ενημέρωσε τον κ. Βενιζέλο εφ' όλων των Στρατιωτικών Ζητημάτων*, 20 Σεπτεμβρίου 1950, σελ 6.

⁷⁵¹ Εφημερίδα Εμπρός, *Θα Αναχωρήσει εντός Μηνός η Ελληνική Μονάς εις Κορέαν*, 20 Σεπτεμβρίου 1950, σελ 1.

Στις 21 Σεπτεμβρίου, νέα συνάντηση στα πολεμικά Υπουργεία για συντονισμό των έργων με έμφαση στην επίτευξη οικονομιών. Στις 22 Σεπτεμβρίου ο Καραμανλής ενημερώθηκε από τον Υπαρχηγό του ΓΕΕΘΑ για τα θέματα του ΕΚΣΕ.⁷⁵² Την επομένη, 23 Σεπτεμβρίου, ο νέος Υπουργός ενημερώθηκε στο ΓΕΕΘΑ από το στρατάρχη Παπάγο για όλα τα εκκρεμή αμυντικά θέματα και κυρίως για την παρατακτή δύναμη του Ελληνικού Στρατού. Παρά τις οικονομικές δυσκολίες, από τις επαφές της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας του Υπουργείου Αμύνης προέκυπτε ότι ουδεμία μείωση της δυνάμεως των ενόπλων δυνάμεων ήταν δυνατή ενώ αντίθετα απαιτείτο η ενίσχυση τους με ειδικά όπλα. Ήδη η Αμερικανική Στρατιωτική Αποστολή είχε προχωρήσει στις αναγκαίες ενέργειες προς την Ουάσιγκτον. Βέβαια, την περίοδο εκείνη, το σύνολο σχεδόν των χωρών της Ατλαντικής Συμμαχίας ζητούσε τη δωρεάν ή με ευνοϊκούς όρους, διάθεση αμερικανικού στρατιωτικού εξοπλισμού ενώ και οι ανάγκες των αμερικανικών στρατευμάτων εμφανίζονταν αυξημένες. Ο Καραμανλής ενημερώθηκε επίσης από τον Παπάγο και για τα θέματα που αφορούσαν την προετοιμασία του ΕΚΣΕ.⁷⁵³

Σημειωτέον ότι η δύναμη του Στρατού Ξηράς, το καλοκαίρι του 1950, κυμαίνονταν περί τις 122 χιλιάδες άνδρες. Προσωρινά η δύναμη εκτοξεύτηκε, Ιούλιος-Αύγουστος, με την διακοπή απολύσεως παλαιότερων κλάσεων και παρουσίαση νέων. Από το Σεπτέμβριο και μετά σταθεροποιήθηκε περίξ των 122 χιλιάδων με διακυμάνσεις αναλόγως των ημερομηνιών, καθώς η απόλυση παλαιών ή παρουσίαση νέων κλάσεων στρατευσίμων μετέβαλαν τη δύναμη κατά 15.000 περίπου κληρωτούς.⁷⁵⁴ Σύμφωνα με την επίσημη ιστορία του ΓΕΣ, η λήξη του εμφυλίου πολέμου επέτρεψε τη σταδιακή αποστράτευση και την επάνοδο του στρατού στην κανονική του σύνθεση (δεν αναφέρεται αριθμός). Από τον Μάρτιο του 1951 και για δύο χρόνια, ίσχυσε η «Διάταξη Μάχης του Έτους 1951» που προέβλεπε ανώτατο όριο του στρατού ξηράς τους 147.000 άνδρες (Μονάδες Στρατού 122.856, Πυρήνες Επιστράτευσης 2.534, Μη Χρησιμοποιήσιμοι 20.000, περιθώριο για απρόβλεπτες

⁷⁵² Εφημερίδα Εμπρός, Ο κ. Παπάγος Ενημέρωσε τον Υπουργόν δια τα Ζητήματα της Στρατιωτικής Δυνάμεως, 24 Σεπτεμβρίου 1950, σελ 6.

⁷⁵³ Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής και Εκδοτική Αθηνών, Επιμέλεια Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, Κωνσταντίνος Καραμανλής: 50 Χρόνια Πολιτικής Ιστορίας, (Αθήνα, 1992), σελ. 129-138.

⁷⁵⁴ Τα αριθμητικά στοιχεία του Στρατού Ξηράς βασίζονται στις δηλώσεις του Αρχιστρατήγου Παπάγου στο Πολεμικό Συμβούλιο της 06 Ιουλίου και σε γενικές γραμμές συμφωνούν με τα δημοσιεύματα των εφημερίδων αλλά και των αμερικανικών πηγών που συχνά κάνουν λόγο για στράτευμα 122.000 ανδρών.

ανάγκες 1.610).⁷⁵⁵ Με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν από τις διάφορες πηγές (ΓΕΣ/ΔΙΣ, απομνημονεύματα, στοιχεία FRUS και Πολεμικού Συμβουλίου), η δύναμη του Στρατού Ήεράς στο Β' εξάμηνο του 1950 κυμαίνονταν μεταξύ 122 και 147 χιλιάδων ανδρών παρουσιάζοντας μια ελαφρά ανοδική τάση (περίπου 8%-12%) σε σχέση με το Α' εξάμηνο του ίδιου έτους.

Όπως προαναφέραμε, μετά και την έγκριση των Αμερικανών, (τέλη Ιουνίου), για τη διακοπή της διαδικασίας μείωσης του στρατεύματος, αλλά και την απόφαση διάθεσης ταξιαρχίας στα Ηνωμένα Έθνη, το πρόβλημα των αμυντικών δαπανών του εθνικού προϋπολογισμού είχε γίνει έντονο. Η κατάσταση έγινε ακόμη δυσκολότερη με την αμερικανική απόφαση για μείωση της βοήθειας από τα 274 εκατομμύρια δολάρια της περιόδου 1949-1950 σε 206,8 εκατομμύρια.⁷⁵⁶ Η μείωση αυτή της βοήθειας (η συνολική αμερικανική βοήθεια κάλυπτε περίπου το 25% του κρατικού προϋπολογισμού) μαζί με τις απαιτήσεις για αύξηση των στρατιωτικών πιστώσεων δημιουργούσε σημαντικότατο έλλειμμα στον προϋπολογισμό που θα έπρεπε να καλυφθεί με σημαντικό περιορισμό των δαπανών και αύξηση της φορολογίας. Η νέα κυβέρνηση, δύο ημέρες μόνο μετά την ορκωμοσία της, σε συνάντηση μελών της με τον Porter (15 Σεπτεμβρίου) πληροφορήθηκε ανεπίσημα τη μείωση της αμερικανικής βοήθειας. Ως λόγος για τη μείωση των κονδυλίων αναφέρθηκε από τους αμερικανούς αξιωματούχος η ανεπαρκής χρησιμοποίηση τους.⁷⁵⁷ Η κυβέρνηση αντέδρασε επιδιώκοντας την αναβολή της ανακοίνωσης της αμερικανικής απόφασης προτείνοντας την προσωρινή δέσμευση των ποσών που περικόπτονταν ώστε να καταστεί δυνατή η διάθεση τους σε περίπτωση επίτευξης των στόχων υλοποίησης των προγραμμάτων και αποτελεσματικής απορρόφησης των κονδυλίων της βοήθειας.⁷⁵⁸ Η επιστολή του Porter επισήμως διαβιβάστηκε στην κυβέρνηση στις 27 Σεπτεμβρίου και δημοσιεύθηκε στον αθηναϊκό τύπο στις 03

⁷⁵⁵ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, Έκδοση Β'*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), σελ. 440-441.

⁷⁵⁶ Μια συνοπτική αναφορά για το ύψος της αμερικανικής βοήθειας προς την Ελλάδα την περίοδο 1950-1951, τις αντιδράσεις της ελληνικής κυβέρνησης για τη μείωση καθώς και τα μέτρα που πρότεινε η ECA/Greece βλέπε στο: FRUS, 1950, Vol V, *Economic Cooperation Administration to Greece Monthly Report September 1950 (R-41)*, October 20, p 426-431.

⁷⁵⁷ FRUS, 1950, Vol V, *The Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State*, September 16, p 406-407.

⁷⁵⁸ FRUS, 1950, Vol V, *The Acting Secretary of State to the Embassy in Greece*, September 27, p 417-418.

Οκτωβρίου.⁷⁵⁹ Η επιστολή έκανε λόγο για μείωση της βοήθειας από 274 σε 206,8 εκατομμύρια δολάρια. Ενδεικτικός των ελληνικών ανησυχιών για την περικοπή της βοήθειας αλλά και των κομματικών αντεγκλήσεων που ξέσπασαν εξ' αφορμής της μείωσης της, ο τίτλος της αντιπολιτευόμενης εφημερίδος «Ελευθερία»: «*Η Ελλάς Αντιμετωπίζει Οικονομικόν Αδιέξοδον μετά την Εξαγγελθείσαν Βαρύτατην Περικοπήν της Βοηθείας*».⁷⁶⁰ Σύμφωνα με ορισμένους μελετητές ο λόγος της περικοπής της αμερικανικής βοήθειας ήταν οι νέες συνθήκες που δημιουργούσε ο πόλεμος της Κορέας και η επιλεγείσα, από την Ουάσινγκτον, στρατικοποίηση του ανταγωνισμού Δύσης-Ανατολής. Ο Σπύρος Λιναρδάτος γράφει: «...θα έπρεπε και η Ελλάδα να χρηματοδοτήσει την εκστρατεία των Ηνωμένων Πολιτειών για την ελευθερία στην Άπω Ανατολή.»⁷⁶¹

Ενώ το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ, σε απόλυτη σύμπτωση με το State Department αποφάσισαν τη μείωση της αμερικανικής βοήθειας, το Πεντάγωνο θεωρούσε επιβεβλημένη την αύξηση της δυνάμεως του ελληνικού στρατεύματος. Στα μέσα Σεπτεμβρίου, το Joint Chiefs of Staff ενημέρωσε τον Υποστράτηγο Jenkins ότι έχοντας εξετάσει τις προτάσεις του είχε αποδεχθεί την αύξηση της δυνάμεως των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων ώστε να καλύπτουν τους αμερικανικούς σχεδιασμούς για την Ελλάδα. Η ανώτατη οροφή των ενόπλων δυνάμεων θα ανήρχετο στις 164.400 άνδρες (στρατός ξηράς 147.000, ναυτικό 10.000 και πολεμική αεροπορία 7.400). Διάταξη μάχης του στρατού ξηράς, η προτεινόμενη από τον Jenkins. Δύναμη πολεμικού ναυτικού τα 60 πλοία ενώ αναφορά γίνονταν και στην επιτάχυνση παραδόσεων αντιτορπιλικών και πλοίων συνοδείας. Ο αναγκαίος εξοπλισμός του στρατεύματος θα εξαρτάτο από την ανεύρεση κονδυλίων του αμερικανικού προϋπολογισμού έτους 1950-1951 στα πλαίσια του προγράμματος Mutual Defense Assistance Program (MDAP) που κάλυπτε τις αμυντικές ανάγκες των χωρών της Ατλαντικής Συμμαχίας.⁷⁶² Οι ΗΠΑ είχαν αποδεχθεί τις προτάσεις του αρχηγού της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής, που συνέπιπταν με αυτές της ελληνικής

⁷⁵⁹ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο κ Πωλ Πόρτερ Υποδεικνύει προς την Κυβέρνησιν τα Αληπτέα Μέτρα δια την Αξιοποίησιν της Αμερικανικής Βοήθειας προς την Ελλάδα, Το Πλήρες Κείμενον της Επιστολής επί των Οικονομικών*, 03 Οκτωβρίου 1950, σελ 1.

⁷⁶⁰ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Ελλάς Αντιμετωπίζει Οικονομικόν Αδιέξοδον μετά την Εξαγγελθείσαν Βαρύτατην Περικοπήν της Βοηθείας*, , 01 Οκτωβρίου 1950, σελ 6.

⁷⁶¹ Σπύρος Λιναρδάτος, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, τόμος Α', 1949-1952*, (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ.162.

⁷⁶² FRUS, 1950, Vol V, *the Joint Chiefs of Staff to the Chief of the Joint United States Military Aid Group to Greece (Jenkins)*, September 15, p 406.

στρατιωτικής ηγεσίας, αλλά -μέχρι στιγμής- δεν είχε βρεθεί λύση για την κάλυψη των επιπρόσθετων δαπανών που θα προκαλούσε η αύξηση της δυνάμεως του στρατεύματος. Επιπλέον η αβεβαιότητα για τη χρηματοδότηση της συμμετοχής στην Κορέα δημιουργούσε βάσιμες ανησυχίες στην ελληνική κυβέρνηση. Καίτοι δεν υλοποιήθηκαν οι υπερβολικοί αριθμοί που είχε εγκρίνει το Joint Chiefs of Staff για το ελληνικό στράτευμα, εντούτοις η Ελλάδα στα μέσα του 1951 είχε 21,6 ανά χιλίους άνδρες υπό τα όπλα όταν η Ευρώπη είχε μέσο όρο μόνο 12,6.⁷⁶³

Ενδιαφέρουσες και οι συζητήσεις αμερικανών και βρετανών παραγόντων στο Λονδίνο στις 19 Σεπτεμβρίου για τις εξελίξεις στη Βαλκανική-Ανατολική Μεσόγειο. Από το memorandum φαίνεται ότι και οι δύο πλευρές δεν θεωρούσαν -την παρούσα στιγμή- πιθανή μια σοβιετική ή βουλγαρική στρατιωτική κίνηση κατά της Ελλάδος ούτε και αναζωπύρωση του κομμουνιστικού αντάρτικου. Στην περίπτωση όμως που μια εισβολή από τη Βουλγαρία λάμβανε χώρα, το θέμα της διαθεσιμότητας στρατευμάτων για ενίσχυση της Ελλάδος τους ανησυχούσε. Επιπλέον ο McGhee μίλησε ανοικτά για ανάγκη αμερικανικής πολιτικής παρέμβασης ώστε να εμποδιστεί μια πιθανή επάνοδος της ΕΠΕΚ στην εξουσία.⁷⁶⁴

Αποκαλυπτικό των αμερικανικών σχεδιασμών και εκτιμήσεων και το Second Progress Report on NSC 42/1⁷⁶⁵ «United States Objectives with Respect to Greece and Turkey to Counter Soviet Threats to United States Security.» Στο memorandum γίνονταν αναφορά στην επίτευξη των αμερικανικών στόχων στην Ελλάδα με την επικράτηση του εθνικού στρατού. Οι περιορισμένες δυνάμεις των ανταρτών που είχαν απομείνει (300) ή είχαν καταφύγει σε γειτονικές χώρες (12.000-15.000) δεν θεωρούνταν ικανές να πυροδοτήσουν μια νέα εξέγερση. Σύμφωνα με το κείμενο, παρά τα συχνά μεθοριακά επεισόδια, τη συνεχή ενίσχυση του βουλγαρικού στρατού με πολεμικό υλικό και την προπαγάνδα της Cominform κατά της Ελλάδος και Γιουγκοσλαβίας δεν υπήρχαν ικανές ενδείξεις για προετοιμασία εισβολής εναντίον αυτών των χωρών. Ο πόλεμος όμως της Κορέας δημιουργούσε νέα δεδομένα που

⁷⁶³ Γουίντερ Λώρενς, *Η Αμερικανική Επέμβαση στην Ελλάδα, 1943-1949*, (Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1991), σελ. 379.

⁷⁶⁴ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum Prepared in the Embassy in the United Kingdom*, September 19, p 407-408.

⁷⁶⁵ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum by the Acting Secretary of State to the Executive Secretary of the National Security Council (Lay)*, September 19, p 410-417.

έπρεπε να ληφθούν υπόψη για επανασχεδίαση της αμερικανικής πολιτικής για αντιμετώπιση πιθανών ανάλογων σοβιετικών ενεργειών. Το κείμενο κατέληγε ότι έπρεπε να βρεθούν τρόποι αποθάρρυνσης της σοβιετικής επιθετικότητας εναντίον Ελλάδος και Τουρκίας αλλά και οι αναγκαίες δυνάμεις για την αντιμετώπιση της σε περίπτωση που αυτή εκδηλωθεί. Επίσης έκανε λόγο για ολοκλήρωση του αμερικανικού σχεδιασμού για Ελλάδα και Τουρκία σε συνάρτηση και με τις ανάγκες του Ιράν και Γιουγκοσλαβίας αλλά και το συντονισμό των σχεδίων ΗΠΑ και Βρετανίας για την ευρύτερη περιοχή. Οι τελευταίες προτάσεις προδιέγραφαν τις επίπονες διεργασίες και προσπάθειες μέχρι την επίσημη ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία.

Τα Προβλήματα της Υποστήριξης του ΕΚΣΕ

Στην Αθήνα έφθασε στις 22 Σεπτεμβρίου ο νέος Πρέσβης των ΗΠΑ και παράλληλα επικεφαλής της American Mission for Aid to Greece (AMAG), John E. Reurifoy. Στις 23 Σεπτεμβρίου ο νέος Πρέσβης επισκέφθηκε στο Υπουργείο Εξωτερικών τον Πρωθυπουργό Βενιζέλο σε μια πρώτη εθιμοτυπική επίσκεψη γνωριμίας. Ο Reurifoy παρέδωσε τα διαπιστευτήρια του στο Βασιλέα Παύλο στις 25 Σεπτεμβρίου και ανέλαβε επίσημα τα καθήκοντα του την επομένη. Την ίδια ημέρα επισκέφθηκε και είχε συνεργασία με τους Αντιπροέδρους της Κυβερνήσεως, Τσουδερό και Παπανδρέου καθώς και με τον Αρχιστράτηγο Παπάγο στο γραφείο του τελευταίου στο Πεντάγωνο.

Μια μέρα μετά την ανάληψη των καθηκόντων του νέου Πρέσβη, ο Πρωθυπουργός Σοφοκλής Βενιζέλος, με αίτηση του, συναντήθηκε με τον Reurifoy (27 Σεπτεμβρίου). Το περιεχόμενο των συζητήσεων των δύο ανδρών περιγράφεται σε υπόμνημα της Αμερικανικής Πρεσβείας.⁷⁶⁶ Αρχικά ο Βενιζέλος εξέθεσε τις απόψεις του στον Πρέσβη για την πολιτική κατάσταση στην Ελλάδα. Η συζήτηση συνεχίστηκε σε θέματα συνεργασίας μεταξύ της Κυβερνήσεως και της Αμερικανικής Πρεσβείας ενώ λόγος έγινε και για τα οικονομικά προβλήματα της χώρας. Ο Βενιζέλος ανέφερε τις οικονομικές συνέπειες της αύξησης του Στρατού Ξηράς από 80.000 (όπως προβλέπονταν για το τέλος του 1950) σε 120.000 άνδρες, κατόπιν

⁷⁶⁶ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum of Conversation, by Mr Stephen T. Galligas of the Embassy in Greece, Subject: Interview with the Prime Minister Sophocles Venizelos*, September 27, p 418-422.

πρόσφατης συμφωνίας μεταξύ Παπάγου και Jenkins. Λαμβάνοντας υπόψη ότι τα αναγκαία υλικά θα παραχωρούνταν από τις ΗΠΑ (διατυπώθηκε ως ευχή από τον Βενιζέλο), το κόστος μισθοδοσίας και συντήρησης θα αυξάνονταν κατά 600 δισεκατομμύρια δραχμές που αναγκαστικά θα έπρεπε να αντληθεί από τις πιστώσεις της ανασυγκρότησης της χώρας. Σε πρόταση του Peurifoy για αύξηση της φορολόγησης (σύμφωνα με τον Πρέσβη, ανάλογη αυξημένη φορολόγηση είχε υποστεί ο αμερικανικός λαός) ο Βενιζέλος απάντησε ότι καίτοι ήταν πρόθυμος να προχωρήσει σε αυτό το μέτρο, διέβλεπε ότι μάλλον θα είχε αρνητικά αποτελέσματα για την αναιμική ελληνική οικονομία. Ο Πρωθυπουργός στο σημείο αυτό εξέφρασε την ελπίδα ότι μια στενότερη στρατιωτική συνεργασία μεταξύ Ελλάδος-Γιουγκοσλαβίας-Τουρκίας θα ενίσχυε την αποτρεπτική δύναμη αυτών των χωρών και θα επέτρεπε στην Αθήνα να μειώσει το μέγεθος του στρατεύματος. Ιδιαίτερη έμφαση έδωσε ο Βενιζέλος στην έναρξη ελληνοτουρκικών επιτελικών επαφών, ζητώντας μάλιστα και την αμερικανική συνδρομή προς αυτή την κατεύθυνση. Οι Αμερικανοί δεν ήταν αντίθετοι σε μια τέτοια ενέργεια αλλά θεωρούσαν άκαιρη την περίοδο για ενάσκηση πιέσεων προς την Άγκυρα η οποία έθετε ως όρο την αμερικανική συμμετοχή σε μια ανάλογη προσέγγιση.

Το τελευταίο «unlucky» σημείο -όπως ακριβώς περιγράφεται στο Memorandum της Πρεσβείας- που ήγειρε ο Βενιζέλος ήταν το κόστος υποστήριξης του ΕΚΣΕ που η κυβέρνηση το εκτιμούσε σε 30 δισεκατομμύρια δραχμές. Ο Peurifoy εξέφρασε τη βαθιά ικανοποίηση του Προέδρου Truman και του αμερικανικού λαού για την ελληνική χειρονομία και παρατήρησε ότι θα έπρεπε να συζητήσει το θέμα με το στρατηγό Jenkins και παρέδωσε στον Βενιζέλο και επίσημη διακοίνωση της Πρεσβείας σχετικά με την ελληνική προσφορά της Ταξιαρχίας στην Κορέα.

Ταυτόχρονα, η διακοίνωση υπ' αριθ. 97 επιδόθηκε επίσημα και στο ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών. Η διακοίνωση πληροφορούσε ότι σύμφωνα με ενημέρωση του Γενικού Γραμματέα, η προσφορά της Ελληνικής Κυβέρνησης για διάθεση τμήματος του στρατού ξηράς για υπηρεσία με τις δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών στην Κορέα είχε γίνει αποδεκτή.⁷⁶⁷ Στη διακοίνωση, γίνονταν αναφορά σε προσφορά

⁷⁶⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αμερικανική Πρεσβεία στην Αθήνα προς Υπουργείο Εξωτερικών της Ελλάδος, No 97, 27 Σεπτεμβρίου 1950. Το κείμενο ξεκινούσε με την επίσημη ενημέρωση λέγοντας: «*The Embassy of the United States of America presents its compliments to the Royal Ministry of Foreign Affairs and calls its attention to the notification by the Secretary General of the United Nations, of the*

ενόπλων δυνάμεων (Armed Forces), γεγονός που μας οδηγεί σε ένα πρώτο συμπέρασμα ότι η αποδοχή αφορούσε όχι μόνο την προσφερθείσα στις 01 Σεπτεμβρίου, Ταξιαρχία, αλλά και τα 6 μεταγωγικά αεροσκάφη (20 Ιουλίου).⁷⁶⁸ Εν συνεχεία παρατίθονταν οι διπλωματικά επιβαλλόμενες εκφράσεις ευαρέσκειας και αναγνώρισης της ελληνικής υποστήριξης που συμπληρώνονταν και με την επισήμανση ότι η ελληνική χειρονομία είχε αποδέκτη τα Ηνωμένα Έθνη και όχι την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών. Η τελευταία, σύμφωνα με τη διακοίνωση, δεν είχε αρμοδιότητα αλλά ούτε και αναλάμβανε καμία υποχρέωση παροχής εφοδίων και υπηρεσιών σε υποστήριξη της ελληνικής προσφοράς (όπως και οποιασδήποτε άλλης κυβερνήσεως) παρά μόνο στη βάση συμφωνίας εξόφλησης των δαπανών (except on a reimbursable basis).

Η αμερικανική διακοίνωση επαναλάμβανε συνοπτικά και τις προϋποθέσεις κάτω υπό τις οποίες τα κράτη-μέλη αναλάμβαναν την υποχρέωση να συμμετάσχουν στο κοινό αγώνα (καίτοι δεν εφαρμόστηκαν στο σύνολο τους σε καμία περίπτωση) και είχαν όπως παρακάτω:

α. Τα προσφερόμενα τμήματα των ενόπλων δυνάμεων θα έπρεπε να αφιχθούν στο θέατρο των επιχειρήσεων πλήρως εξοπλισμένα και με εφόδια -όλων των ειδών (εννοεί τρόφιμα, καύσιμα, πυρομαχικά, ανταλλακτικά)- για 60 ημέρες αγώνα.

β. Το κράτος διάθεσης θα ήταν υπεύθυνο για την πλήρη λογιστική υποστήριξη των δυνάμεων του σε συνεχή βάση χρησιμοποιώντας δικά του μέσα προώθησης ή αυτά που θα παρείχε το κοινό πρόγραμμα προώθησης των Ηνωμένων Εθνών.

γ. Σε περίπτωση που δεν θα ήταν εφικτή η πλήρης λογιστική υποστήριξη (διοικητική μέριμνα) εκ μέρους του προσφέροντος κράτους, οι μονάδες του θα μπορούσαν να ενταχθούν στο ρεύμα εφοδιασμού των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων στο βαθμό που ο χρησιμοποιούμενος εξοπλισμός ήταν συμβατός με τον αμερικανικό. Σε αυτήν την περίπτωση το κόστος της υποστήριξης θα έπρεπε να πληρωθεί στην κυβέρνηση των ΗΠΑ.

acceptance of the Greek government's offer to furnish Armed Forces of the Greek government for duty with United Nations' forces in Korea.»

⁷⁶⁸ Στην επίσημη επιστολή του Γενικού Γραμματέα των ΗΕ που ακολούθησε στις 03 Οκτωβρίου γίνονταν λόγος για διάθεση μιας «unit of land forces».

δ. Η προμήθεια και υποστήριξη ιδιαιτέρων υλικών εν χρήσει στις προσφερόμενες δυνάμεις θα έπρεπε να υποστηρίζονται αποκλειστικά από το κράτος που τις διαθέτει.

Από τις πρώτες ημέρες του πολέμου της Κορέας υπήρχε διχογνωμία μεταξύ του State Department και του Υπουργείου Αμύνης. Το πρώτο θεωρούσε ότι οι ΗΠΑ θα έπρεπε να αναλάβουν το κόστος υποστήριξης και μεταφοράς των εκστρατευτικών σωμάτων των χωρών που θα συμμετείχαν στον αγώνα του Οργανισμού. Το Πεντάγωνο, αντιδρούσε θεωρώντας αφενός το αναλαμβανόμενο κόστος υψηλό και αφετέρου φοβούμενο ότι μια τέτοια πρακτική θα αποτελούσε κακό προηγούμενο για μελλοντικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ. Τελικά η συμβιβαστική λύση προέβλεπε την αμερικανική υποστήριξη των στρατευμάτων και την ανάληψη της υποχρέωσης εκ μέρους των κρατών για μια μελλοντική διευθέτηση του θέματος των εξόδων.⁷⁶⁹ Η «λογιστική» και δικαιολογημένα διστακτική θέση του Πενταγώνου για ανάληψη δεσμεύσεων έχει επικριθεί από αρκετούς ιστορικούς ως «αδέξια» και μη αρμόζουσα σε επιθυμούσα τη δυτική ηγεμονία δύναμη.⁷⁷⁰

Οι βασικές αρχές (όπως συνοπτικά αναγράφονταν και στην αμερικανική διακοίνωση υπ' αριθ. 97) που έπρεπε να τηρούν οι δυνάμεις που προσφέρονταν από τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ στη Unified Command είχαν προέλθει σταδιακά μέσα από τις αρχικές απαιτήσεις του Macarthur και εν συνεχεία τροποποιήθηκαν από το Joint Chiefs of Staff ώστε να καλύπτουν τα ευρύτερα πολιτικοδιπλωματικά κριτήρια του State Department για διευκόλυνση της μέγιστης δυνατής συμμετοχής των εθνών στον αγώνα του Οργανισμού στην Κορέα.

Η ολοκληρωμένη διαδικασία που αφορούσε τις καθαρά στρατιωτικές εκτιμήσεις όπως αυτή εξελίχθηκε με το πέρασμα του χρόνου, περιγράφονταν σε έγγραφο του νέου Υπουργού Αμύνης των ΗΠΑ προς τον Acheson. Σύμφωνα με τον Marshall, υπήρχαν μόνο ασήμαντες, όπως αναφέρονταν, παρατηρήσεις στις παλιότερες προτάσεις του State Department τις οποίες και είχε ήδη υιοθετήσει το

⁷⁶⁹ Stueck William, *The Korean War: An International History*, (Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 1995), p 72.

⁷⁷⁰ Stueck William, *Rethinking the Korean War: A New Diplomatic and Strategic History*, (Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2002), p 222.

Υπουργείο Αμύνης.⁷⁷¹ Στη διαδικασία εμπλέκονταν τα Γενικά Επιτελεία, η Unified Command, το Joint Chiefs of Staff, τα Υπουργεία Αμύνης και Εξωτερικών με το τελευταίο να έχει και τον τελικό λόγο. Οι προσφορές στρατιωτικής βοήθειας των κυβερνήσεων θα διαβιβάζονταν στο γραφείο του Γενικού Γραμματέα και εν συνεχεία, μέσω της Μόνιμης Αντιπροσωπείας των ΗΠΑ στα ΗΕ θα προωθούνταν στη Unified Command και στις υπηρεσίες του Υπουργείου Αμύνης. Η Unified Command θα μπορούσε να απευθύνει αιτήσεις για επιπρόσθετη βοήθεια προς τον Γενικό Γραμματέα. Τα Γενικά Επιτελεία θα εμπλέκονταν σε άμεσες συνομιλίες με τις κυβερνήσεις για τον καθορισμό λεπτομερειών ή την διάθεση άλλου τύπου συνδρομής την οποία ενδεχομένως ήταν ικανή να παρέξει η χώρα, λαμβάνοντας υπόψη τις αντίστοιχες θέσεις της Unified Command. Τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων με τις προτάσεις των Γενικών Επιτελείων και τις απόψεις της Unified Command μέσω του Joint Chiefs of Staff θα προωθούνταν στο Υπουργείο Αμύνης για να καταλήξουν στο Υπουργείο Εξωτερικών. Με την ολοκλήρωση των διαδικασιών και την τελική απόφαση εκ μέρους του State Department, η Unified Command θα ενημέρωνε τον Γενικό Γραμματέα για τα αποτελέσματα. Ο τελευταίος θα πληροφορούσε τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία της χώρας στα ΗΕ και μόνο κατόπιν συνεννοήσεως του Γενικού Γραμματέα, της χώρας και της Unified Command θα απελευθερώνονταν οι σχετικές πληροφορίες στον τύπο.

Ενδιαφέρουσα και η αναφορά στο κείμενό του Υπουργείου Αμύνης ότι η αποδοχή μιας προσφοράς δεν συνεπάγονταν αυτομάτως και την ανάπτυξη των προσφερομένων στρατευμάτων στο μέτωπο καθώς αυτά μπορεί να μην πληρούν τα στρατιωτικά κριτήρια που έθετε το Joint Chiefs of Staff και η Unified Command. Στην περίπτωση μη επίτευξης των κριτηρίων, το Joint Chiefs of Staff καλείτο να προετοιμάσει εκτίμηση για τη χρησιμότητα της προσφερόμενης δύναμews υπό την προϋπόθεση της ενίσχυσης της σε υλικά, της παροχής υποστήριξης και της αναγκαίας εκπαίδευσης ενώ ήταν πάντα ανοικτός ο δίαυλος επικοινωνίας με την προσφέρουσα χώρα. Με την παρατήρηση αυτή άνοιγε και επίσημα, ο δρόμος για την αποδοχή όσο των δυνατών περισσότερων προσφορών και ήταν εμφανής η πλήρης επικράτηση των πολιτικοδιπλωματικών κριτηρίων έναντι των στρατιωτικών απαιτήσεων.

⁷⁷¹ FRUS, 1950, Vol VII, *The Secretary of Defense (Marshall) to the Secretary of State*, September 25, p 774-776.

Συνημμένα μαζί με την αμερικανική διακοίνωση (υπ' αριθ. 97) υποβλήθηκε και ένα ερωτηματολόγιο σχετικό με την οργάνωση, συγκρότηση, εκπαίδευση, εξοπλισμό, υποστήριξη, μετακίνηση, χρόνο ετοιμότητας του ΕΚΣΕ και με ορισμένα γενικής φύσης ερωτήματα καθοριστικά για τη συνεργασία του με τις Αμερικανικές Ένοπλες Δυνάμεις. Το ερωτηματολόγιο συνοδεύονταν με την παρατήρηση της όσο το δυνατόν ταχύτερης υποβολής των απαντήσεων για την έγκαιρη προετοιμασία.

Πράγματι το αμερικανικό έγγραφο διαβιβάστηκε την επομένη (28 Σεπτεμβρίου) από το Υπουργείο Εξωτερικών στο ΓΕΣ με την παρατήρηση ότι απαιτείται η άμεση υποβολή των απαντήσεων του ερωτηματολογίου.⁷⁷² Άμεση ήταν η απάντηση του ΓΕΣ (διαβίβαση συμπληρωμένου του ερωτηματολογίου) που παραδόθηκε στην ελληνική γλώσσα στο αμερικάνο συνταγματάρχη Holst στις 30 Σεπτεμβρίου.⁷⁷³ Στις 8 σελίδες του εγγράφου που περιλάμβανε απαντήσεις σε 13 ερωτήσεις (με αριθμό υποερωτήσεων) δίδονταν μια περιγραφή της οργάνωσης, εξοπλισμού, εκπαίδευσης, υποστήριξης, μετακίνησης του ΕΚΣΕ αλλά και των τομέων στους οποίους επιζητείτο η αμερικανική συνδρομή. Το έγγραφο είναι επίσης αποκαλυπτικό των προβλημάτων που αντιμετώπιζε όχι μόνο το υπό συγκρότηση ΕΚΣΕ αλλά και το σύνολο του στρατεύματος. Σύμφωνα με το έγγραφο η συγκρότηση του ΕΚΣΕ (ενισχυμένη Ταξιαρχία Πεζικού) περιλάμβανε:⁷⁷⁴

- Στρατηγείο και Λόχο Στρατηγείου Ταξιαρχίας ενισχυμένης.
- Τρία Τάγματα Πεζικού (έκαστο αποτελείτο από Διοίκηση -Λόχο Διοικήσεως-3 Λόχους Τυφεκιοφόρων).
- Τάγμα Ενισχύσεων (αποτελούμενο από Διοίκηση -προσωπικό ενισχύσεως Λόχου Διοικήσεως-3 Λόχους Τυφεκιοφόρων).
- Διμοιρία Διαβιβάσεων.
- Διμοιρία Μηχανικού (Ομάς Διοικήσεως και 3 Ομάδες).
- Διμοιρία Στρατιωτικής Αστυνομίας (Διοίκηση και 2 Ομάδες).

⁷⁷² Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς ΓΕΣ, έγγραφο 47409, 28 Σεπτεμβρίου 1950.

⁷⁷³ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΓΕΕΘΑ/Β' ΜΕΟ/ΑΠ 50022/30 Σεπτεμβρίου 1950, *Θέμα: Απαντήσεις εις Ερωτηματολόγιον*, προς ΣΟΗΠΕ (Στρατιωτική Ομάδα των Ηνωμένων Πολιτειών για την Ελλάδα, τμήμα της JASMA).

⁷⁷⁴ Να σημειωθεί ότι το τελευταίο δεκαήμερο του Σεπτεμβρίου το ΓΕΣ είχε προχωρήσει στην έκδοση διαταγών συγκροτήσεως των Μονάδων και Υπομονάδων του ΕΚΣΕ (έχουν ήδη παρουσιαστεί σε προηγούμενες σελίδες).

- Μικτός Λόχος Μεταφορών (Διοίκηση-Διμοιρία Μεταφορών-Διμοιρία Εφοδιασμού).
- Λόχος Χειρουργείου Εκστρατείας (Διοίκηση-Ομάδα Διοικήσεως και 3 Ομάδες τραυματιοφορέων).
- Χειρουργική Μονάδα Εκστρατείας.
- Ταχυδρομική Μονάδα.

Η αμερικανική πλευρά ζητούσε να πληροφορηθεί τον τρόπο εξασφάλισης της αντικατάστασης των απωλειών προσωπικού ώστε η δύναμη του ΕΚΣΕ να τηρείται συνεχώς στο ύψος της προβλεπόμενης. Στην ελληνική απάντηση γίνονταν αναφορά στο Τάγμα Ενισχύσεων με αποστολή την αναπλήρωση των απωλειών προσωπικού των Ταγμάτων Πεζικού και στην ενισχυμένη σύνθεση προσωπικού των υπολοίπων Υπομονάδων του ΕΚΣΕ. Το θέμα της αγγλομάθειας -ιδίως των στελεχών- απασχολούσε τους Αμερικανούς. Η απάντηση του ΓΕΣ έκανε λόγο για χρήση διερμηνέων και ότι μόνο το 10% των αξιωματικών μιλούσαν την αγγλική.

Στην ερώτηση για την αποδοχή της πλήρους εξουσίας του στρατηγού Macarthur επί της εμπλοκής του ΕΚΣΕ στις επιχειρήσεις η απάντηση ήταν καταφατική άνευ επιφυλάξεων, κάνοντας λόγο για τη δυνατότητα του να χρησιμοποιεί τις ελληνικές δυνάμεις όπως και τις λοιπές μονάδες του στρατού των Ηνωμένων Εθνών. Καθορίζονταν επίσης ότι ο βαθμός του ανώτερου διοικητού των ελληνικών δυνάμεων ήταν αυτός του Υποστρατήγου. Σχετικά με τις διαδικασίες που εφήρμοζε ο Ελληνικός Στρατός, το ΓΕΣ απαντούσε ότι μεταπολεμικά το στράτευμα είχε ανασυγκροτηθεί με τη χρήση του βρετανικού συστήματος οργάνωσης και εκπαίδευσης -με έμφαση τον ορεινό αγώνα-⁷⁷⁵ ενώ πρόσφατα (1948) είχε σταδιακά υιοθετήσει το αμερικανικό σύστημα με μέριμνα αμερικανών εκπαιδευτών. Το ΓΕΣ αποδέχονταν επίσης τη χρήση αμερικανών υπαξιωματικών, για την προετοιμασία του ΕΚΣΕ (εκπαίδευση, επιθεωρήσεις κλπ) πριν την άφιξη του στο θέατρο επιχειρήσεων. Η ερώτηση για το επίπεδο εκπαίδευσής της Μονάδος (ΕΚΣΕ) απαντήθηκε με την έκφραση «πολύ καλόν». Οι ερωτήσεις αυτές σίγουρα είχαν προέλθει από ένα τυποποιημένο ερωτηματολόγιο που απευθύνονταν σε πλήθος κρατών. Για την ελληνική πραγματικότητα, η Αμερικανική Στρατιωτική Αποστολή είχε σίγουρα σχηματίσει τη δική της γνώμη για αρκετά από τα εξεταζόμενα θέματα.

⁷⁷⁵ Ακριβώς αυτές οι ικανότητες του Ελληνικού Στρατού στον ορεινό αγώνα, ένεκα της εκπαίδευσης που επέβαλε η εδαφική διαμόρφωση της χώρας και οι ανάγκες του εμφυλίου πολέμου, καθιστούσαν τα ελληνικά στρατεύματα αποτελεσματικά σε ανάλογα εδάφη όπως αυτά της Κορέας.

Ως χρόνος ετοιμότητας για την επιβίβαση καθορίζονταν, από το ΓΕΣ, η περίοδος μεταξύ 05-10 Νοεμβρίου. Άσχετα με την τελική μείωση της δυνάμεως σε επίπεδο ενισχυμένου τάγματος, ο εκτιμώμενος χρόνος ετοιμότητας επετεύχθη για το σύνολο της Ταξιαρχίας.

Αναφορικά με το υλικό του ΕΚΣΕ, διευκρινίζονταν ότι οπλισμός, είδη εξαρτύσεως, υποδήσεως και ιματισμού ήταν αμερικανικής προελεύσεως. Τα οχήματα περιλάμβαναν οχήματα jeep (1/4 τόνων), οχήματα 3/4 τόνων και οχήματα γενικής χρήσεως GMC (21/2 τόνων) άπαντα αμερικανικής κατασκευής. Όλα τα οχήματα ήταν μεταχειρισμένα, πλην των jeeps που ήταν καινούργια.⁷⁷⁶ Ο οπλισμός -αμερικανικής κατασκευής- περιλάμβανε ατομικά τυφέκια M1 (0,30 χιλιοστών), ατομικές αραβίδες M3 (0,45 χιλιοστών), πιστόλια M1919 (0,45 χιλιοστών), οπλοπολυβόλα BAR (0,30 χιλιοστών), πολυβόλα Browning (0,50 χιλιοστών), όλμους 60 και 81 χιλιοστών και αντιαρματικούς εκτοξευτές 2,36 και 3, 5 ιντσών.⁷⁷⁷ Ελλείψεις μη δυνάμενες να συμπληρωθούν, υπήρχαν μόνο στους αντιαρματικούς εκτοξευτές 3, 5 ιντσών και σε ξιφολόγχες τυφεκίων M1. Όλες οι υπόλοιπες ελλείψεις οπλισμού και μεταφορικών μέσων θα μπορούσαν να συμπληρωθούν με την αφαίρεση τους από τις αποθήκες επιστρατεύσεως. Ειδικά για τη συμπλήρωση του προβλεπομένου από τη σύνθεση του ΕΚΣΕ αριθμού των αντιαρματικών εκτοξευτών 2,36 ιντσών, θα έπρεπε να συγκεντρωθούν από ενεργές μονάδες του ελληνικού στρατού με αποτέλεσμα την πλήρη αντιαρματική αποδυνάμωση 3 έως 4 μεραρχιών πεζικού.⁷⁷⁸ Ως επιστέγασμα των ερωτήσεων επί των διατιθέμενων υλικών και αναγκαίων εφοδίων, το ΓΕΣ ανέφερε ότι «*άπασαι αι Μονάδες (του ΕΚΣΕ) είναι εφοδιασμένοι με υλικόν όμοιον του τύπου των Ηνωμένων Πολιτειών*». Το γεγονός αυτό διευκόλυνε τα μέγιστα τον εφοδιασμό και υποστήριξη του ΕΚΣΕ κατά την παραμονή του στην Κορέα.

Να σημειωθεί ότι η επιθεώρηση του τροχαίου υλικού από αμερικανικό κλιμάκιο, άμα τη αφίξει του ενισχυμένου Τάγματος στην Κορέα το Δεκέμβριο του 1950, σε 54 συνολικά αφιχθέντα οχήματα, απέδειξε τις αδυναμίες που περιέγραφε το

⁷⁷⁶ Ο αριθμός των οχημάτων jeeps για τις ανάγκες της Ταξιαρχίας είχε καθοριστεί σε 122 (Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/15, έγγραφο με ημερομηνία 10 Οκτωβρίου 1950)

⁷⁷⁷ Η διάμετρος του οπλισμού αμερικανικής προελεύσεως αναφέρεται σε χιλιοστά της ίντσας.

⁷⁷⁸ Το πρόβλημα των μειωμένων αντιαρματικών δυνατοτήτων του Ελληνικού Στρατού συνεχώς προβάλλονταν από τη στρατιωτική και πολιτική ηγεσία της χώρας και ανάλογες ενέργειες είχαν γίνει και από την Αμερικανικής Στρατιωτική Αποστολή. Η ικανοποίηση όμως των απαιτήσεων προχωρούσε με πολύ αργούς ρυθμούς λόγω των αναγκών της Κορέας αλλά και της ενίσχυσης των αντιαρματικών δυνάμεων στο θέατρο επιχειρήσεων της Δυτικής Ευρώπης δεδομένης και της συντριπτικής αρματικής υπεροπλίας των Σοβιετικών και των συμμάχων τους.

ΓΕΣ. Από την επιθεώρηση προέκυψε ότι αριθμός οχημάτων ήταν δευτέρας κατηγορίας (καταπονημένος από διαρκή χρήση και με πληθώρα επισκευών), τα ελαστικά πίσωτρα ήταν φθαρμένα σε έκταση 40% και τα καλύμματα πηγματος σε έκταση 70%. Αντίθετα ο οπλισμός βρέθηκε σε πολύ καλή κατάσταση με εξαίρεση τα οπλοπολυβόλα (BAR). Η καταπόνηση τους οφείλετο στη διαρκή χρήση στις επιχειρήσεις, λόγω του περιορισμένου αριθμού τους και του αποτελεσματικού όγκου πυρός που παρείχαν στις ομάδες τυφεκιοφόρων. Προς συμπλήρωση αυτών των ελλείψεων χορηγήθηκαν στο ΕΚΣΕ 13 οχήματα γενικής χρήσεως GMC (21/2 τόνων), νέα ελαστικά πίσωτρα, αριθμός καλυμμάτων πηγμάτων και 42 καινούργια οπλοπολυβόλα BAR. Επίσης χορηγήθηκε ειδικός ιματισμός και υπόδεση για πολύ ψυχρά κλίματα και υπνόσακοι για το σύνολο του προσωπικού καθώς και εξοπλισμός παρασκευής συσσιτίου.⁷⁷⁹

Στα θέματα εφοδιασμού καυσίμων και τροφίμων, δίδονταν λεπτομερής περιγραφή των αναγκών του ΕΚΣΕ. Η Ελλάδα ζητούσε από τις ΗΠΑ την πλήρη υποστήριξη του ΕΚΣΕ σε καύσιμα (υπολογισμός των ημερήσιων αναγκών: βενζίνης 72 οκτανίων 2.500 γαλονιών, πετρελαίου 450 γαλονιών και φωτιστικού πετρελαίου 25 γαλονιών, λιπαντικών 125 γαλονιών και γράσου 2 γαλονιών). Αντίστοιχη υποστήριξη ζητήθηκε και στα τρόφιμα με καταγραφή των απαιτούμενων ειδών για την ημερήσια παρασκευή συσσιτίου. Οι ανάγκες περιλάμβαναν άρτο νωπό, κρέας νωπό ή κατεψυγμένο, κρέας συντηρημένο (κονσέρβες), ψάρια συντηρημένα μετά ελαίου (κονσέρβες), ζυμαρικά, όσπρια, ρύζι, πατάτες, τυρί, νωπά λαχανικά και ελαιόλαδο. Το ΕΚΣΕ θα ανεφοδιάζονταν από την Ελλάδα με τροφές ταξιδίου για 40 ημέρες.

Τελικά η πλήρης υποστήριξη του ΕΚΣΕ αναλήφθηκε από τις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις όπως και των περισσότερων χωρών που διέθεσαν στρατεύματα στην Κορέα. Οποιαδήποτε άλλη λύση για την Ελλάδα θα ήταν αδύνατη. Στο ημερολόγιο του Γεώργιου Παγωμένου συναντάμε για το θέμα του εφοδιασμού τροφίμων την αναφορά: *«σχεδόν όλα τα τρόφιμα (όπως και ο λοιπός εξοπλισμός) στην Κορέα παρέχονταν από την αμερικανική επιμελητεία.....Σε γενικές γραμμές φαίνεται ότι*

⁷⁷⁹ Τα στοιχεία προέρχονται από το κεφάλαιο XXIII (περί Διοικητικής Μέριμνας των Δυνάμεων των Ηνωμένων Εθνών και του ΕΚΣΕ) στο έργο της ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικό Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 175-179.

η διατροφή στο ΕΚΣΕ δεν ήταν κακή, και σίγουρα όχι χειρότερη από αυτήν του Αμερικανικού Στρατού.»⁷⁸⁰

Στο δύσκολο θέμα της μεταφοράς του ΕΚΣΕ και πάλι το ΓΕΣ προσέφευγε στην αμερικανική βοήθεια καθώς το Ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό δεν διέθετε οπλιταγωγά μεγάλης χωρητικότητας για υπερπόντια ταξίδια και ο προϋπολογισμός δεν διέθετε τα αναγκαία κονδύλια για ενοικίαση κατάλληλων επιβατικών και εμπορικών πλοίων (εκτίμηση κόστους σε 30 δισεκατομμύρια δραχμές). Το προς μεταφορά προσωπικό υπολογίζονταν σε 3.504 άνδρες (209 αξιωματικούς, 10 ανθυπασπιστές και 3.285 οπλίτες). Τα οχήματα, συμπεριλαμβανομένων των ρυμουλκούμενων σε 309 (υπήρχε ακριβής, κατά τύπο, αριθμός των οχημάτων, συνολικά οχήματα 267 και ρυμουλκούμενα 42). Ο όγκος των πυρομαχικών ανήρχετο σε 86 τόνους και των λοιπών υλικών -για ανάγκες συντήρησης 60 ημερών πλην καυσίμων- σε 120 τόνους. Το ΓΕΣ δήλωσε ότι αδυνατούσε να ανεφοδιάζει το ΕΚΣΕ σε περιοδική βάση από την Ελλάδα και ζήτησε το σύνολο του ανεφοδιασμού να αναληφθεί από τις υπηρεσίες του ΟΗΕ. Ακολουθούσε μια σύντομη περιγραφή των αποστολών και δυνατοτήτων των διαφόρων Μονάδων και Υπομονάδων του ΕΚΣΕ (εναρμονισμένη πλήρως με τα αμερικανικά πρότυπα και δόγματα που ακολουθούσε και ο Ελληνικός Στρατός εδώ και πάνω από ένα έτος).

Η τελευταία ερώτηση αφορούσε τη δυνατότητα καταβολής των εξόδων υποστήριξης του ΕΚΣΕ προς την αμερικανική κυβέρνηση. Η απάντηση του ΓΕΣ, δήλωνε αναρμοδιότητα, αναφέροντας ότι ο προϋπολογισμός 1950-1951⁷⁸¹ δεν προέβλεπε ανάλογα κονδύλια και το θέμα θα έπρεπε να συνεξεταστεί με το Υπουργείο Οικονομικών της Ελλάδος. Με το οκτασέλιδο αυτό έγγραφο το ΓΕΣ απαντούσε στα ερωτήματα της αμερικανικής πλευράς και ξεκαθάριζε τα βασικά σημεία προπαρασκευής και της «εν συνεχεία υποστήριξης» του ΕΚΣΕ. Πραγματικά η Ελλάδα της δεκαετίας του 1950, αδυνατούσε να συντηρεί με δικά της μέσα μια ολόκληρη Ταξιαρχία στη μακρινή Κορέα. Η διάθεση μιας ανάλογης δυνάμεως, από μόνη της ξεπερνούσε τις ελληνικές δυνατότητες και είναι ευχής έργο που ευνοϊκές συγκυρίες οδήγησαν στη μείωση του μεγέθους του ΕΚΣΕ από Ταξιαρχία σε

⁷⁸⁰ Γεωργίου Παγωμένου, επιμέλεια Γιώργος Καζαμίας, *Το Ημερολόγιο ενός Έλληνα Στρατιώτη στον Πόλεμο της Κορέας, Ιανουάριος-Νοέμβριος 1953*, (Εκδόσεις Μεσόγειος, Αθήνα, 2004), σελ. 97.

⁷⁸¹ Βέβαια ο προϋπολογισμός του 1950-1951 είχε καταρτιστεί με την εποπτεία, συμβολή και έγκριση της ECA/Greece και τα αναγραφόμενα ήταν πλήρως γνωστά στις αμερικανικές αρχές.

ενισχυμένο Τάγμα Πεζικού. Σε κάθε όμως περίπτωση πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία, έχοντας αποφασίσει -για τους λόγους που εξετάστηκαν- την ενεργό συμμετοχή μας στην εκστρατεία της Κορέας, κατέβαλαν κάθε δυνατή προσπάθεια για την υλοποίηση των υποχρεώσεων που είχε αναλάβει η χώρα. Μάλιστα στις 09 Οκτωβρίου, το Υπουργείο Εξωτερικών ενημέρωσε την Πρεσβεία μας στην Ουάσινγκτον και την Μόνιμη Αντιπροσωπεία στα Ηνωμένα Έθνη ότι το ΕΚΣΕ, συμπεριλαμβανομένων και των αεροσκαφών, σύμφωνα με πληροφόρηση από το ΓΕΣ, θα ήταν έτοιμο προς αναχώρηση στις 05-10 Νοεμβρίου.⁷⁸²

Ένταση στα Σύνορα αλλά και Οικονομικές Δυσκολίες

Η επίσημη επιστολή αποδοχής της ελληνικής προσφοράς της Ταξιαρχίας, εκ μέρους του Γενικού Γραμματέα είχε ημερομηνία σύνταξης την 03 Οκτωβρίου.⁷⁸³ Η επιστολή αυτή συνοδεύονταν και με την ενημέρωση του Γενικού Γραμματέα, από την Αμερικανική Μόνιμη Αντιπροσωπεία στον ΟΗΕ (02 Οκτωβρίου) για την αποδοχή της συνεισφοράς από τη Unified Command. Τα δύο έγγραφα διαβιβάστηκαν, άμα τη λήψη τους, από την Ελληνική Μόνιμη Αντιπροσωπεία στο Υπουργείο Εξωτερικών.⁷⁸⁴ Σε αμφότερα τα διαβιβασθέντα έγγραφα γίνονταν λόγος για αποδοχή της προσφοράς μιας «unit of land forces». Στο έγγραφο του Υπουργείου Εξωτερικών είχε σημειωθεί η εντολή για γνωστοποίηση της επιστολής του Γενικού Γραμματέα στο τύπο με ανακοίνωση του Υπουργείου καθώς και μετάδοση της μέσω του ραδιοφώνου. Την ανακοίνωση του Γενικού Γραμματέα, με κάποια σχετική καθυστέρηση, τη συναντάμε στις εφημερίδες της 20ης Οκτωβρίου.⁷⁸⁵

Παρά τις ποικίλες δυσκολίες και τα διλήμματα που αντιμετώπιζε ο Ελληνικός Στρατός, η συγκέντρωση των τμημάτων του ΕΚΣΕ ολοκληρώθηκε ομαλά στα τέλη του Σεπτεμβρίου.⁷⁸⁶ Ενώ οι οργανωτικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες του

⁷⁸² Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον και ΜΑ/ΟΗΕ, έγγραφο 48642, 09 Οκτωβρίου 1950.

⁷⁸³ Αρχεία ΥΠΕΞ, United Nations, Lake Success, SG 459/1/01/03 October 1950.

⁷⁸⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, έγγραφο 4706, 03 Οκτωβρίου 1950.

⁷⁸⁵ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο Γ. Γραμματέας του ΟΗΕ Τρίγκβε Λη Εκφράζει Ευχαριστίας εις την Ελλάδα, δια την Αποστολήν της Ταξιαρχίας*, 20 Οκτωβρίου 1950, σελ 6.

⁷⁸⁶ Εφημερίδα Εμπρός, *Συγκεντρώθησαν εις Λαμίαν τα Τμήματα του Εκστρατευτικού Σώματος Κορέας*, 01 Οκτωβρίου 1950, σελ 6.

ΕΚΣΕ συνεχίζονταν όλο το πρώτο δεκαπενθήμερο του Οκτωβρίου, η μείωση της αμερικανικής βοήθειας και η αύξηση της οροφής των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων αποτελούσαν τα βασικά θέματα ενασχόλησης της κυβέρνησης σε στενή συνεργασία με τον αμερικανικό παράγοντα. Τα διαδοχικά μεθοριακά επεισόδια που σημειώθηκαν στη νησίδα «Α» του ποταμού Έβρου, στην ελληνοβουλγαρική μεθόριο, κατέδειξαν τις τεταμένες σχέσεις των δύο χωρών αλλά και τη νευρικότητα που επικρατούσε στα τμήματα προκαλύψεως εκατέρωθεν των συνόρων. Οι συχνές χαμηλής έντασης ανταλλαγές πυρών και παραβιάσεις της οριογραμμής, ειδικά στα σύνορα με τη Βουλγαρία, οι μικροσυμπλοκές τμημάτων ασφαλείας με ολιγάριθμες ομάδες ανταρτών στο εσωτερικό της χώρας και οι άνευ ανταπόκρισης δηλώσεις λαϊκού ξεσηκωμού της ηγεσίας του ΚΚΕ, ενίσχυαν τα επιχειρήματα όλων εκείνων που επιθυμούσαν διακαώς την ενίσχυση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Αλλεπάλληλες συσκέψεις έλαβαν χώρα σε όλα τα επίπεδα, συχνά με την καθοριστική παρουσία και των Αμερικανών αντιπροσώπων στην Αθήνα, χωρίς όμως να καταλήξουν σε οριστική απόφαση για το θέμα της αύξησης του μεγέθους του ελληνικού στρατεύματος και κυρίως για χρηματοδότηση των επιπρόσθετων δαπανών.

Η στρατιωτική ηγεσία της χώρας, με επικεφαλής τον Αρχιστράτηγο, ήταν πεπεισμένη ότι η αύξηση της δυνάμεως του Στρατού Ξηράς ήταν απολύτως αναγκαία. Προφανώς το σύνολο της πολιτικής ηγεσίας δεν συμμερίζονταν πλήρως αυτές τις απόψεις καίτοι τα κόμματα του δεξιού και κεντροδεξιού χώρου είχαν καταστήσει το πρόγραμμα μείωσης του στρατεύματος -επιβληθέν και από την Ουάσινγκτον- ως ένδειξη της επικίνδυνης για την ασφάλεια της χώρας, πολιτικής της ΕΠΕΚ και του αρχηγού της Πλαστήρα. Ο Σοφοκλής Βενιζέλος, όπως και άλλοι πολιτικοί, κατανοούσαν τις αντικειμενικές δυσκολίες της διατήρησης υπερμεγέθους - για τις οικονομικές δυνατότητες- στρατεύματος αλλά αυτό δεν τους απέτρεπε από την προσπάθεια πολιτικής εκμετάλλευσης, τακτική από την οποία δεν ξέφυγε ούτε ο Στρατάρχης Παπάγος ως αρχηγός πολιτικού κόμματος λίγο αργότερα. Από τούδε και στο εξής και για τα επόμενα χρόνια, το μέγεθος του στρατεύματος θα αποτελούσε σημείο διαπραγματεύσεων με την Ουάσινγκτον (αργότερα και με το ΝΑΤΟ) για το ύψος της επιδιωκόμενης αμυντικής και γενικότερης οικονομικής βοήθειας προς τη χώρα. Ο Βενιζέλος έκανε μια πρώτη προσπάθεια να συνδέσει την αύξηση της

βοήθειας με την αντίστοιχη αύξηση του αριθμού του στρατεύματος που υποστήριζε η στρατιωτική ηγεσία σε απόλυτη αρμονία με την JUSMAG. Σε δηλώσεις του (02 Σεπτεμβρίου) ο Πρωθυπουργός ανέφερε ότι δεν σκοπεύει να αποστερήσει κονδύλια από την ανασυγκρότηση τη χώρας για να χρηματοδοτήσει μια αύξηση του στρατού ξηράς από τις 80.000 άνδρες (πρόβλεψη για το τέλος του 1950) σε 122.000. Βέβαια η διαδικασία μειώσεως είχε ήδη διακοπεί από το καλοκαίρι και η δύναμη του στρατού ξηράς κυμαίνονταν περί τις 120.000 άνδρες δημιουργώντας ανατροπές στις προβλέψεις του τρέχοντος προϋπολογισμού. Ήδη από τον Αύγουστο του 1950, εξ αιτίας της ματαιώσεως των σχεδίων για τη μείωση του στρατεύματος, ο προϋπολογισμός έτρεχε με έλλειμμα που καθιστούσε αμφίβολη τη συνέχιση του προγράμματος ανασυγκροτήσεως.⁷⁸⁷ Ορισμένες εφημερίδες παρουσίαζαν μια διαφορετική προσέγγιση του Παπάγου στο θέμα αυτό. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, ο Αρχιστράτηγος θα δέχονταν την ανάληψη του βάρους συντήρησης των αυξημένων ενόπλων δυνάμεων υπό την προϋπόθεση ότι οι Αμερικανοί θα φρόντιζαν να παρέχουν τα αναγκαία υλικά για τον εξοπλισμό της επιπρόσθετης δύναμης και κυρίως του εκσυγχρονισμού του στρατεύματος. Οι δηλώσεις του Παπάγου (01 Οκτωβρίου), σε συνέχεια των αντιστοίχων θέσεων του Βενιζέλου ανεγράφησαν στις εφημερίδες όπως παρακάτω:⁷⁸⁸

«Αι ενέργειαι μας δέον αφ' ενός μεν να τείνουν εις την συνέχισιν και επαύξησιν της παρεχομένης εκ μέρους των συμμάχων στρατιωτικής βοήθειας εις υλικά πάσης φύσεως, αφ' ετέρου δε εις την εξεύρεσιν και εκ μέρους της κυβερνήσεως των απαιτητών χρηματικών πόρων δια την αρτιότεραν συμπλήρωσιν της έξωθεν βοήθειας.»

Από τις δηλώσεις θα μπορούσε κανείς να συμπεράνει ότι ο Αρχιστράτηγος δεν έβλεπε αρνητικά την αύξηση της δυνάμεως του Ελληνικού Στρατού με την προϋπόθεση ότι οι Αμερικανοί θα προμήθευαν το αναγκαίο ελλείπον σύγχρονο υλικό ενώ η ελληνική κυβέρνηση θα αναλάμβανε μέρος των εξόδων συντήρησης του στρατεύματος. Σε μια τέτοια περίπτωση, οι ελληνικές ηγεσίες θα έπρεπε να

⁷⁸⁷ Στην εισήγηση του ο Γεώργιος Πολιτάκης, αναφέρει ότι ο προϋπολογισμός του 1950, εξαιτίας των αμυντικών δαπανών, έτρεχε με ετήσιο έλλειμμα 1.300 δισεκατομμυρίων δραχμών, Νομαρχία Καρδίτσας, *Ιστορικό-Πολιτικό Συνέδριο για τον Νικόλαο Πλαστήρα*, Καρδίτσα 1994, εισήγηση του Γεωργίου Πολιτάκη, σελ. 161-162.

⁷⁸⁸ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο Βενιζέλος Δηλοί ότι εν Ανάγκη θα Προβή εις την Μείωσιν του Στρατού δια να μη Διακοπεί Διακοπή η Ανασυγκρότησις*, 03 Οκτωβρίου 1950, σελ 6.

αναπροσανατολίσουν κονδύλια από τις ανάγκες της ανασυγκρότησης σε αμυντικές δαπάνες, γεγονός ανεπίτρεπτο για τους Αμερικανούς μέχρι την έκρηξη του πολέμου της Κορέας. Από την άλλη μεριά, ουδεμία ελληνική πολιτική ηγεσία τολμούσε την περίοδο εκείνη να αμφισβητήσει ανοικτά τις επιλογές του Αρχιστρατήγου επί των θεμάτων ασφαλείας και οποιαδήποτε αντιρρήσεις της, διατυπώνονταν προσεκτικά. Η διαφοροποίηση των προσεγγίσεων των δύο ανδρών, Παπάγου-Βενιζέλου, που εξέφραζαν τις αντίστοιχες θέσεις, στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας, είχε γίνει αντιληπτή και από τους Αμερικανούς στην Αθήνα. Χαρακτηριστικά ο νέος Αμερικανός Πρέσβης έγραφε προς τον Acheson στις 03 Οκτωβρίου:⁷⁸⁹

«Ο Porter, Jenkins και εγώ συζητήσαμε χθες (02 Οκτωβρίου) επί μακρόν το θέμα του μεγέθους του Ελληνικού Στρατού. Είναι φανερό σε εμάς ότι η θέση της ελληνικής κυβέρνησεως απέχει από το να είναι ξεκάθαρη. Ο Βενιζέλος έχει εκφράσει διαφορετικές απόψεις σε μένα και δημοσίως. Επίσης δεν είναι ξεκάθαρο, μέχρι ποιο σημείο ο Παπάγος συμφωνεί με την υποτιθέμενη επιθυμία του Βενιζέλου για μείωση του στρατεύματος. Κατά τη γνώμη μας μείωση του μεγέθους του στρατεύματος χωρίς την πλήρη συμφωνία του Παπάγου και του Γενικού Επιτελείου θα μπορούσε να δημιουργήσει σοβαρή πολιτική κρίση ή ακόμη και σοβαρότατες εξελίξεις».

Συνεχίζοντας ο Peurifoy αναφέρει ότι τόνισε στο Βενιζέλο (συνάντηση τους στις 03 Οκτωβρίου) την αναγκαιότητα επανεξέτασης του συνολικού στρατιωτικού προγράμματος, σε ένα μειωμένο επίπεδο δυνάμεων ανάλογο των δυνατοτήτων της ελληνικής κυβέρνησης που επέφερε η προταθείσα περικοπή της βοήθειας κατά 50 εκατομμύρια δολάρια για την περίοδο 1950-1951. Ο Πρέσβης έκανε λόγο για επίσημο έγγραφο, με την υπογραφή του Πρωθυπουργού και ταυτόχρονα Υπουργού Εξωτερικών (29 Σεπτεμβρίου),⁷⁹⁰ που δήλωνε ότι η Ελληνική Κυβέρνηση είχε αποφασίσει τη μείωση του Στρατού Ήερās από 122 σε 80 χιλιάδες άνδρες κατόπιν της αποφάσεως της Economic Cooperation Administration να

⁷⁸⁹ FRUS, 1950, Vol V, *The Ambassador in Greece (Peurifoy) to the Secretary of State*, October 03, 1950, p 423-424.

⁷⁹⁰ Η θέση αυτή αναφέρεται σε έγγραφο του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών με αριθμό 47574/ 29 Σεπτεμβρίου 1950 σύμφωνα με τα αναγραφόμενα στο FRUS, 1950, Vol V, *The Ambassador in Greece (Peurifoy) to the Secretary of State*, October 03, p 424.

ελαττώσει το ύψος της βοήθειας. Με έκπληξη όμως σημειώνει ότι ο Βενιζέλος έλαβε διαφορετική θέση στην πρόσφατη συνομιλία τους τονίζοντας ότι η δύναμη του ελληνικού στρατού θα παραμείνει στις 122 χιλιάδες παρά την περικοπή της βοήθειας καθώς η διεθνής κατάσταση είναι έκρυθμη (προφανώς εννοώντας και την Κορέα). Το θέμα της οροφής του στρατεύματος, κατά τον Έλληνα Πρωθυπουργό θα επανεξετάζονταν μόλις βελτιώνονταν οι διεθνείς συνθήκες.

Σε κανένα σημείο έγγραφου, ελληνικού ή αμερικανικού, ή σε δηλώσεις της ελληνικής πολιτικής ή στρατιωτικής ηγεσίας δεν γίνονταν, άμεση ή έμμεση αναφορά, σε συσχέτιση της διάθεσης της ελληνικής ταξιαρχίας στην Κορέα με την περικοπή της αμερικανικής βοήθειας. Όπως ουδεμία αναφορά γίνεται και στην διασύνδεση της ελληνικής συμμετοχής με οποιαδήποτε εγγύηση ασφαλείας του ελληνικού χώρου, μέσω στενότερων αμερικανικών δεσμεύσεων ή υπόσχεσης συμμετοχής στο Ατλαντικό Σύμφωνο. Όντως υπήρξε μια μάλλον ημιτελής και αποτυχημένη προσπάθεια του Βενιζέλου να συνδέσει το μέγεθος του στρατεύματος με το ύψος της αμερικανικής βοήθειας. Προσπάθεια που συνεχίστηκε από τις ακολουθούσες ελληνικές κυβερνήσεις υπό τις αντιδράσεις της εκάστοτε αντιπολίτευσης που και αυτή όμως με τη σειρά της, ανερχόμενη στην εξουσία, ακολουθούσε την ίδια τακτική. Η προσπάθεια αυτή ενδεχομένως υπήρξε ατελής καθόσον η στρατιωτική ηγεσία παρέμενε προσηλωμένη στην ιδέα αύξησης της οροφής δυνάμεως στερώντας από την κυβέρνηση τις δυνατότητες περαιτέρω πειστικής επιμονής. Αντίστοιχα όμως πρέπει να αναγνωρίσουμε τη διχογνωμία των Αμερικανών αντιπροσώπων και φορέων που αφενός επιθυμούσαν την αύξηση της ισχύος των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων (Αμερικανικό Πεντάγωνο) και αφετέρου επεσήμαναν την ανάγκη μείωσης των ελληνικών αμυντικών δαπανών στο πλαίσιο που καθόριζαν οι αυστηρές προβλέψεις του προϋπολογισμού (ECA/Greece) και με παράλληλη σημαντική μείωση της αμερικανικής βοήθειας χωρίς να λαμβάνουν υπόψη ούτε τα συγκεκριμένα και μη ελαστικά έξοδα υποστήριξης του ΕΚΣΕ.

Ατλαντική Συμμαχία: Το Πρώτο Βήμα προς την Ένταξη

Την ίδια ημέρα που ο Peurifoy απευθύνονταν στον Acheson (03 Οκτωβρίου), ο Αμερικανός Υπουργός παρέδιδε στον Έλληνα Πρέσβη στην Ουάσιγκτον, Αθανάσιο Πολίτη, ρηματική διακοίνωση, εκ μέρους του North Atlantic Council (NAC), που προσκαλούσε την Ελλάδα να συμμετάσχει στο σχεδιασμό της Συμμαχίας για την άμυνα της Μεσογείου. Ο Πολίτης αυθημερόν διαβίβασε την πρόσκληση στο Υπουργείο Εξωτερικών.⁷⁹¹ Μια παραπλήσια ρηματική διακοίνωση είχε δοθεί και στην Τουρκία στις 19 Σεπτεμβρίου και μόνο μετά τη αποδοχή της από την τελευταία, στις 02 Οκτωβρίου, η ανάλογη πρόσκληση δόθηκε την επομένη και στη χώρα μας. Η Ελλάδα απήντησε θετικά με ρηματική διακοίνωση με ημερομηνία 04 Οκτωβρίου που επιδόθηκε από τον Πολίτη στο State Department την επομένη.⁷⁹²

⁷⁹¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα 10803, 03 Οκτωβρίου 1950. Στην πρόσκληση (μετάφραση Πρεσβείας) αναφέρονταν: «*Εν συναφεία προς την εξέτασιν των προβλημάτων ασφαλείας των αντιμετωπισθέντων εν τη Πέμπτη Συνόδω του Συμβουλίου του Βορείου Ατλαντικού ανεγνωρίσθη ότι εν τη περιοχή της Μεσογείου θα ήταν ευκαίον, εάν η Ελληνική Κυβέρνησις το επιθύμη, όπως γίνουν ενέργειαι (Make arrangements) αίτινες θα επέτρεπον εις την Ελλάδα να συμπεριληφθή (associated) εις τας φάσεις εκείνας της καταστρώσεως των στρατιωτικών σχεδίων της οργανώσεως του συμφώνου του Βορείου Ατλαντικού, αίτινες σχετίζονται προς την άμυναν της Μεσογείου. Το Συμβούλιον έχει άκραν επίγνωσιν της ενεργού υποστηρίξεως ην η Ελλάς ως μέλος των Ηνωμένων Εθνών παρέσχε προς τας Αρχάς των Ηνωμένων Εθνών και του σημαντικού ρόλου ον η Ελλάς διαδραματίζει εν τη διατηρήσει σταθερότητος εν τη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου*».

⁷⁹² FRUS, 1950, Vol V, *Editorial Note*, 1950 p 426 και Department of State Bulletin, October 16, page 633.

Όταν το μεσημέρι της 04ης Οκτωβρίου το Πολεμικό Συμβούλιο, υπό την Προεδρία του Βενιζέλου συνεδρίαζε, η Ελληνική Κυβέρνηση γνώριζε τη λήψη της επίσημης πρόκλησης εκ μέρους του North Atlantic Council. Σχετική φημολογία υπήρχε έντονη στον αθηναϊκό τύπο τις προηγούμενες ημέρες και συχνές ήταν οι αναφορές στην αίτηση της Τουρκίας για ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία, την απόρριψη της, την επιφυλακτική στάση αναμονής της Ελλάδος και τις ικεσίες για ενδιάμεσες συμβιβαστικές λύσεις. Η προσφορά συμμετοχής Ελλάδος και Τουρκίας στο σχεδιασμό της Συμμαχίας για την άμυνα της Μεσογείου θα μπορούσε να εκλειφθεί ως μια συμβολική χειρονομία προς τις δύο χώρες, η είσοδος των οποίων στη Συμμαχία είχε επί του παρόντος αποκλειστεί. Με μια διαφορετική και πιο αισιόδοξη προσέγγιση θα μπορούσε να εκλειφθεί ως το πρώτο στάδιο της διαδικασίας ένταξης αμφοτέρων στον Οργανισμό. Τελικά η δεύτερη προσέγγιση, υπό τις περιστάσεις που είχε δημιουργήσει η όξυνση του ψυχρού πολέμου, ευοδώθηκε. Σίγουρα η ελληνική συμμετοχή στον αμυντικό σχεδιασμό της Μεσογείου θα μπορούσε να παρουσιαστεί από την κυβέρνηση ως μια επιτυχία της πολιτικής της που εξασφάλιζε, μέχρι ενός σημείου, την ασφάλεια της χώρας. Δημιουργούσε δε την εντύπωση ότι η χώρα θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί το Mutual Defense Assistance Program (MDAP) για την περαιτέρω ενίσχυση του στρατεύματος με σύγχρονο πολεμικό υλικό.

Κάτω από αυτές τις εξελίξεις διεξήχθη στο Πολεμικό Συμβούλιο συζήτηση για το μέγεθος των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων και για την εξεύρεση των αναγκαίων κονδυλίων. Παρίσταντο ο Πρωθυπουργός, οι δύο Αντιπρόεδροι της Κυβερνήσεως, οι Υπουργοί Αμύνης και Δημοσίας Τάξεως και ο Αρχιστράτηγος. Στο Συμβούλιο συμμετείχε επίσης και ο Πρέσβης Peurifoy καθώς και οι επικεφαλές της Αμερικανικής και Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής, Jenkins και Packard αντίστοιχα. Σύμφωνα με την αναφορά του Αμερικανού Πρέσβη,⁷⁹³ ο Παπάγος, υποστηριζόμενος και από τον Υπουργό Αμύνης Καραμανλή τόνισε τη σημασία της ασφάλειας της χώρας έστω και σε βάρος της οικονομικής ανασυγκρότησης και ζήτησε την αύξηση της δυνάμεως του στρατού ξηράς από 122 σε 147 χιλιάδες άνδρες. Ο Jenkins ασπάστηκε τη θέση του Παπάγου για την ανάγκη πολυπληθέστερου στρατεύματος. Αντίθετα, ο Πρωθυπουργός τάχθηκε υπέρ της διατήρησης του στρατεύματος στην υπάρχουσα δύναμη (122.000 ανδρών). Ο ίδιος ο Peurifoy, σύμφωνα πάντα με τα λεγόμενα του, τήρησε ουδέτερη θέση δηλώνοντας ότι το μέγεθος του στρατεύματος αποτελούσε υπόθεση της Ελληνικής Κυβέρνησης και η ανησυχία της Ουάσινγκτον εστιάζονταν στην οικονομική δυνατότητα της Ελλάδος να υποστηρίξει τις αναγκαίες ένοπλες δυνάμεις. Ο Peurifoy, στην αναφορά του προς τον Acheson θεωρούσε ότι ακόμη και η συντήρηση του υπάρχοντος στρατεύματος ήταν πέραν των οικονομικών δυνατοτήτων της χώρας. Εκτιμούσε ότι η υφιστάμενη δύναμη, ίσως ακόμη και μικρότερη, ήταν ικανή να εγγυηθεί την εσωτερική ασφάλεια. Σε περίπτωση όμως που τα αμερικανικά συμφέροντα επιζητούσαν τη συγκρότηση μιας ισχυρής ελληνικής δύναμης ικανής να αντιμετωπίσει εξωτερικές επιβουλές ή και να ενισχύσει την προσπάθεια παγκόσμιας ανάσχεσης της κομμουνιστικής επεκτατικότητας (ως παράδειγμα μάλιστα ανέφερε την περίπτωση της Κορέας), το θέμα της ενίσχυσης του στρατεύματος θα έπρεπε να εξεταστεί σε βάθος και με όλες τις συνέπειες του (προφανώς εννοούσε τις οικονομικές δεσμεύσεις των ΗΠΑ). Έχοντας περιγράψει την κατάσταση και τις διάφορες προσεγγίσεις, ο Peurifoy ζητούσε άμεσα κατευθύνσεις από τον προϊστάμενο του. Η ασυνήθιστα συχνή επικοινωνία της Πρεσβείας με τον επικεφαλής του State Department, σε περίοδο μάλιστα πολλαπλών διεθνών προβλημάτων, καταδεικνύει την αυξανόμενη σημασία της χώρας μας και της ευρύτερης περιοχής στους αμερικανικούς σχεδιασμούς. Τελικά το Πολεμικό Συμβούλιο έληξε χωρίς καμία απόφαση, παραπέμποντας σε πληρέστερη

⁷⁹³ FRUS, 1950, Vol V, *The Ambassador in Greece (Peurifoy) to the Secretary of State*, October 05, 1950, p 425-426.

μελλοντική εξέταση των οικονομικών παραμέτρων. Η επίσημη ανακοίνωση, εκ στόματος του Υπουργού Αμύνης έλεγε:⁷⁹⁴

«Το θέμα της ασφαλείας της χώρας έχει την στρατιωτική, οικονομική και πολιτική πλευράν. Η πρώτη εξετάσθη κατά την σημερινήν συνεδρίασιν του Πολεμικού Συμβουλίου και ηκούσθησαν αι απόψεις της στρατιωτικής ηγεσίας. Κατά την αυριανή (εννοείται 05 Οκτωβρίου) συνεδρίασιν του Κυβερνητικού Οικονομικού Συμβουλίου θα εξετασθή η οικονομική πλευρά του ζητήματος εν συναρτήσει με το όλον οικονομικόν πρόβλημα της χώρας. Κατόπιν τούτου και υπό το πρίσμα των συνομιλιών, αι οποίαι διεξάγονται δια την κατοχύρωσιν της παγκοσμίου ειρήνης, θα ληφθούν και από ελληνικής πλευράς, αι οριστικά αποφάσεις.»

Ούτε όμως στο Κυβερνητικό Οικονομικό Συμβούλιο που συγκλήθηκε στις 05 και 06 Οκτωβρίου δόθηκε λύση στις ελληνικές αιτιάσεις και απλά οι συμμετέχοντες, Έλληνες και Αμερικανοί, υπό την προεδρία του Βενιζέλου εξέφρασαν τις θέσεις τους αλλά και την ικανοποίηση για την αγαστή συνεργασία. Στις συναντήσεις των δύο οργάνων δεν λήφθηκε ουδεμία τελική απόφαση για τη δύναμη του στρατεύματος. Η επίσημη ανακοίνωση της κυβερνήσεως έκανε λόγο για επανεξέταση του ζητήματος λαμβάνοντας υπόψη και τις τυχόν νέες υποχρεώσεις για την άμυνα της Μεσογείου οπότε και η χώρα επιφυλάσσονταν να ζητήσει πρόσθετη στρατιωτική βοήθεια.⁷⁹⁵ Καίτοι ουδεμία απόφαση λήφθηκε, επί της ουσίας ανεπίσημα κατοχυρώθηκε η υπάρχουσα δύναμη των 122.000 ανδρών, πάσα σκέψη για υλοποίηση της μείωσης στους 80.000 μέχρι το τέλος του έτους έπαυσε να υφίσταται ενώ άνοιγε και ο δρόμος για ενδεχόμενη αύξηση της οροφής. Πλήρως αρνητική υπήρξε η αμερικανική θέση για την επανεξέταση της απόφασης περικοπής μέρους της βοήθειας όπως και για διάθεση πρόσθετων πιστώσεων για κάλυψη των αυξημένων στρατιωτικών αναγκών. Τις θέσεις αυτές της ECA/Greece, επιβεβαίωσε και ο Έλληνας Υπουργός Οικονομικών, Κωστόπουλος, ο οποίος στις 06 Οκτωβρίου δήλωσε ότι ο προϋπολογισμός θα αναθεωρηθεί ριζικά για την κάλυψη των αυξημένων αμυντικών δαπανών.⁷⁹⁶

⁷⁹⁴ Εφημερίδα Ελευθερία, *Άκρως Αυσχερή η Θέσις της Κυβερνήσεως, Πλήρες το Αδιέξοδον μετά το Πολεμικόν Συμβούλιον, ο Παπάγος Επιμένει να Αυξηθεί ο Στρατός εις 150.000 Άνδρες*, 05 Οκτωβρίου 1950, σελ 1 και 6.

⁷⁹⁵ Η ανακοίνωση της ελληνικής κυβερνήσεως σχετικά με το ζήτημα του μεγέθους των ενόπλων δυνάμεων ανέφερε: *«Το θέμα των ηυξημένων στρατιωτικών δαπανών δεν προωθήθη ούτε και κατά την*

Οι αριθμοί που παρατίθενται στα διάφορα έγγραφα και πηγές για τη δύναμη των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων την περίοδο 1950-1951 παρουσιάζουν ορισμένες διαφοροποιήσεις εξαιτίας μη αξιόπιστων καταγραφών αλλά και διαφορετικής ημερολογιακής καταμέτρησης του προσωπικού (προ ή μετά την πρόσκληση-απόλυση κλάσεων στρατευσίμων). Αντίστοιχες διαφοροποιήσεις παρουσιάζονται και στις αμυντικές δαπάνες ως αποτέλεσμα των διαφορετικών οικονομικών προσεγγίσεων και της συμπερίληψης ή μη των δαπανών για τις δυνάμεις ασφαλείας, ταγμάτων εθνοφυλακής και Μονάδων Ασφαλείας Υπαίθρου. Σε κάθε περίπτωση, η σε εξέλιξη - από το τέλος του 1949- μείωση του προσωπικού των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων διακόπηκε με το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας ενώ αντίστοιχα σημειώθηκε άνοδος των αμυντικών δαπανών, ως συνέπεια της αύξησης του προσωπικού αλλά και των εξόδων του ΕΚΣΕ. Η αύξηση αυτή είχε αρνητική επίπτωση στον εθνικό προϋπολογισμό καθώς συνοδεύθηκε από σημαντική μείωση της αμερικανικής οικονομικής και της στρατιωτικής βοήθειας από το έτος 1951. Ενημερωτικό σημείωμα του Υπουργείου Οικονομικών προς τον Πρόεδρο της Κυβερνήσεως (αρχές 1951)⁷⁹⁷ περιέγραφε με ανησυχία την κατάσταση. Τα κύρια σημεία του εγγράφου ανέφεραν:

- Αρχικά ο προϋπολογισμός (Ιούλιος 1950 - Ιούνιος 1951) προέβλεπε μείωση του προσωπικού των ενόπλων δυνάμεων σε 130.100 άνδρες συνολικά (114.000 σε ΣΞ, 10.000 σε ΠΝ και 6.100 σε ΠΑ) έως τις 30 Ιουνίου 1950. Μέχρι τα τέλη του 1950, η οροφή θα διαμορφώνονταν σε 92.700 άνδρες συνολικά (80.000 σε ΣΞ, 7.000 σε ΠΝ και 5.700 σε ΠΑ).

χθεσινήν συνεδρίασιν του κυβερνητικού συμβουλίου. Παραμένει πάντοτε να εξεταστή η δυνατότης η οποία παρέχεται κατά πρώτον εκ του προϋπολογισμού, ο οποίος ευρίσκεται υπό αναθεώρησιν. Εν συνεχεία θα εξεταστή υπό της πολιτικής ηγεσίας το ζήτημα της αναγκαιότητας ή μη, της αυξήσεως της σημερινής δυνάμεως του στρατού εις 150.000, εν συναρτήσει με τας διεξαγομένας συνομιλίας δια την σύναψιν Μεσογειακού Συμφώνου και την συνεργασίαν με τα κράτη του Ατλαντικού δια την διασφάλισιν της αμύνης της Μεσογείου. Δια την περίπτωσιν καθ' ην ήθελε κριθή απαραίτητος η αύξησις της δυνάμεως του στρατού, είναι ευνόητον ότι η κυβέρνησις θα ζητήση πρόσθετον ειδικήν βοήθειαν.» Βλέπε Εφημερίδα Εμπρός, Η Κυβέρνησις Συνεφώνησε να Εφαρμόση τα Υποδειχθέντα εις αυτήν υπό της Αμερικανικής Αποστολής Οικονομικά Μέτρα, Παραμένει ακόμη Εκκρεμής η Αύξησις των Στρατιωτικών Δαπανών, 07 Οκτωβρίου 1950, σελ 1.

⁷⁹⁶ Εφημερίδα Ελευθερία, Τα αποτελέσματα της Διήμερου Συνσκέψεως, θα Διατηρηθεί η Περικοπή της Βοήθειας, το Στρατιωτικών Εκκρεμές, η Αντιμετώπισις του Όλου Στρατιωτικού Προβλήματος, 07 Οκτωβρίου 1950, σελ 1 και 6.

⁷⁹⁷ Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Νικολάου Πλαστήρα, Κιβώτιο 28, Φάκελος 226/28/49, Σημείωμα επί των Στρατιωτικών Δαπανών και Δημόσιας Ασφάλειας, Προϋπολογισμοί Οικονομικών Ετών 1950-51 και 1951-52.

- Λόγω όμως των γεγονότων της Κορέας, η δύναμη από 01 Ιουλίου μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 1950 ανήλθε σταδιακά στους 145.200 άνδρες (129.000 σε ΣΞ, 10.000 σε ΠΝ και 6.200 σε ΠΑ) με πρόβλεψη περαιτέρω αύξησης μεταξύ 01 Οκτωβρίου 1950 και 30 Ιουνίου 1951 σε 166.400 άνδρες (147.000 σε ΣΞ, 12.000 στο ΠΝ και 7.400 σε ΠΑ).

- Ανάλογα οι δαπάνες για την περίοδο Ιούλιος 1950 - Ιούνιος 1951 υπολογίζονταν σε 2.357 δισεκατομμύρια δραχμές και προβλέπεται πλέον να ανέλθουν σε 3.595 δισεκατομμύρια δραχμές, δηλαδή αύξηση αμυντικών δαπανών κατά 52,52% (1.238 δισεκατομμύρια δραχμές) έναντι της προϋπολογισθείσας δαπάνης. Συνολικά, την περίοδο 1950-1951, η Ελλάδα δαπανούσε το 6,46% του εθνικού εισοδήματος για τις ένοπλες δυνάμεις και το 2,86% για τα σώματα ασφαλείας. Ποσοστά πολλαπλάσια των υπολοίπων ευρωπαϊκών κρατών.

Ο Peurifoy, στη δική του αναφορά δεν έκανε καμία μνεία περί της ελληνικής δυνάμεως στην Κορέα ή αιτήματος χρηματοδότησης της ελληνικής συνδρομής. Η παντελής απουσία αναφοράς της ελληνικής συνδρομής στην Κορέα ενδεχομένως να οφείλετο στην άκρατη αισιοδοξία που επικρατούσε στην αμερικανική πλευρά, ένεκα των στρατιωτικών επιτυχιών, για σύντομο τερματισμό του πολέμου. Τις ημέρες εκείνες οι δυνάμεις του ΟΗΕ, κυρίως αμερικανικές, καίτοι η αρχική σχεδίαση προέβλεπε μόνο νοτιοκορεατικές μονάδες, ετοιμάζονταν να διασχίσουν τον 38ο Παράλληλο κινούμενες προς βορρά. Ταυτόχρονα, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, με το Ψήφισμα 376 (07 Οκτωβρίου 1950), άνοιγε το δρόμο για την ενοποίηση και ανοικοδόμηση της κορεατικής χερσονήσου.⁷⁹⁸ Σχεδόν παραπλήσια περιγραφή των συζητήσεων στο Πολεμικό Συμβούλιο δόθηκε και από τις εφημερίδες σύμφωνα με τα γραφόμενα των οποίων ο Βενιζέλος και οι δύο Αντιπρόεδροι (Τσουδερός και Παπανδρέου) απέφυγαν να λάβουν θέση επί του θέματος. Έμφαση δόθηκε στη θέση του Παπάγου για αύξηση του στρατεύματος στις 150.000 άνδρες, με εναλλακτικές προτάσεις (σύμφωνα με τις εφημερίδες πάντα) την υπάρχουσα δύναμη των 122 χιλιάδων ή ακόμη και τη δραστική μείωση στις 80 χιλιάδες.⁷⁹⁹ Η τελευταία πρόταση, μάλλον αποτελούσε μοχλό πίεσης προς την αμερικανική πλευρά καθώς ήταν γνωστό ότι η στρατιωτική ηγεσία δεν θα αποδέχονταν ποτέ την εφαρμογή μιας τέτοιας λύσεως. Μοχλός πίεσης μη λειτουργικός, καθόσον οι Αμερικανοί γνώριζαν το ανέφικτο της υιοθέτησης αυτής της πρότασης από την στρατιωτική ηγεσία. Στο Πολεμικό Συμβούλιο, εκτιμάται ότι εξετάστηκε και το σοβαρό μεθοριακό επεισόδιο στη νησίδα «Α» του Έβρου με την ανταλλαγή εκατέρωθεν πυρών και τις διαδοχικές προσπάθειες βουλγάρων εργατών να κατασκευάσουν τεχνητό φράγμα που θα εξέτρεπε το ρου του ποταμού δίδοντας εδαφικά οφέλη στη Βουλγαρία.⁸⁰⁰ Η νησίδα «Α» υπήρξε σημείο έντασης και εμπλοκών των μεθοριακών τμημάτων για μεγάλο χρονικό διάστημα και μάλιστα με επικίνδυνη κλιμάκωση. Ένα τέτοιο μεθοριακό επεισόδιο σίγουρα αποτελούσε ενισχυτικό στοιχείο των ανησυχιών και απόψεων του Στρατάρχη Παπάγου. Μεθοριακά επεισόδια λάμβαναν χώρα και στην βουλγαροτουρκική μεθόριο ενώ η απόφαση επαναπατρισμού χιλιάδων Τούρκων που

⁷⁹⁸ Resolution Adopted by the General Assembly during its Fifth Session, Resolution 376, *The Problem of the Independence of Korea*, 07 October 1950.

⁷⁹⁹ Εφημερίδα Εμπρός, *Υπό του Στρατάρχου Εζητήθη η Αριθμητική Αύξησης του Στρατού, κατά το Χθεσινόν Πολεμικόν Συμβούλιον, οι κ.κ. Τζέκινς και Πάκκαρτ Συνεφώνησαν, ο Πρεσβευτής Πιουριφόϊ Επεφύλαχθη*, 05 Οκτωβρίου 1950, σελ 1.

⁸⁰⁰ Εφημερίδα Εμπρός, *Οι Βούλγαροι Ζητούν να Εκτρέψουν τον Ρουν του Ποταμού Έβρου δια να Καταλάβουν την Νησίδα Αλφα, Επυροβόλησαν κατά Ελλήνων Στρατιωτών*, 05 Οκτωβρίου 1950, σελ 6.

ζούσαν στη Βουλγαρία στην Τουρκία, τον Αύγουστο του 1950, είχε οξύνει τις ήδη τεταμένες σχέσεις των δύο χωρών. Η δε Τουρκία για να αποφύγει την εισροή πληθυσμών στο έδαφος της έκλεισε τα σύνορα των δύο χωρών. Το πρόβλημα διευθετήθηκε στα τέλη του έτους, ενώ χιλιάδες μουσουλμάνοι της Βουλγαρίας είχαν ήδη καταφύγει στα τουρκικά εδάφη, παρά τη απροθυμία της Άγκυρα να τους δεχθεί.

Να σημειωθεί ότι ο Βενιζέλος επισκέφτηκε τον Αρχιστράτηγο στο Πεντάγωνο στις 07 Οκτωβρίου και είχαν ιδιαίτερη συνομιλία. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα,⁸⁰¹ ο Πρωθυπουργός ενημέρωσε τον Παπάγο για τα αποτελέσματα των διήμερων συζητήσεων στο Κυβερνητικό Οικονομικό Συμβούλιο. Επίσης διαβεβαίωσε τον Αρχιστράτηγο ότι το θέμα της αύξησης της στρατιωτικής δυνάμεως απασχολούσε έντονα την κυβέρνηση και θα έθετε και πάλι όλα τα συναφή αμυντικά θέματα στις συνομιλίες του στις ΗΠΑ με αμερικανούς αξιωματούχους. Εν τω μεταξύ, η εφημερίδα «Στρατιωτικά Νέα», εβδομαδιαία ενημερωτική έκδοση του ΓΕΣ, δημοσίευσε άρθρο (08 Οκτωβρίου) με τις γνωστές απόψεις της στρατιωτικής ηγεσίας για την αύξηση της δυνάμεως του στρατεύματος.⁸⁰² Επί του των ιδίων απόψεων επανήλθε με το κύριο άρθρο της, στις 15 Οκτωβρίου.⁸⁰³

⁸⁰¹ Εφημερίδα Ελευθερία, *Συνομιλίες Βενιζέλου-Παπάγου δια την Αύξησιν του Στρατού*, 08 Οκτωβρίου 1950, σελ 6.

⁸⁰² Εφημερίδα «Στρατιωτικά Νέα», 08 Οκτωβρίου 1950, σελ 1.

⁸⁰³ Εφημερίδα «Στρατιωτικά Νέα», *Τα Προβλήματα της Αμύνης της Χώρας*, 15 Οκτωβρίου 1950, σελ. 1.

Τις παραπάνω ανησυχίες και διαδοχικές συναντήσεις πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας περιγράφει και ο Σβολόπουλος στο βιογραφικό έργο για τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Μάλιστα ο τελευταίος, ως Υπουργός Αμύνης, σύμφωνα με το Σβολόπουλο, τάχθηκε υπέρ της διατήρησης των στρατιωτικών δαπανών στο επίπεδο που επέβαλε η υφιστάμενη βαλκανική πραγματικότητα (κάνοντας μάλιστα και αναφορά στο επεισόδιο στην νησίδα «Α» του Έβρου). Ο Καραμανλής, σύμφωνα με το συγγραφέα, συμφωνούσε με την άποψη του Παπάγου για αύξηση της δυνάμεως του στρατού ξηράς από 120 σε 150 χιλιάδες άνδρες.⁸⁰⁴ Στη τελευταία συνέντευξη του Καραμανλή προς δημοσιογράφους του Reuters, δύο ημέρες πριν την πτώση της τρικομματικής κυβερνήσεως και την απομάκρυνση του από το Υπουργείο Αμύνης, ο μακεδόνας πολιτικός είχε ταχθεί υπέρ της ενίσχυσης της δυνάμεως του στρατού στις 150.000 άνδρες.⁸⁰⁵ Ενδιαφέρουσα η περικοπή των δηλώσεων του για τις αμυντικές δαπάνες που ανέρχονταν στο 40% του εθνικού προϋπολογισμού και στο 11% του εθνικού εισοδήματος τονίζοντας μάλιστα ότι για τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη το ποσοστό αυτό ήταν 3%-5%. Ο Υπουργός χαρακτηριστικά είχε αναφέρει:

«Η αύξησης θεωρείται αναγκαία καθώς η Ελλάς ευρίσκεται εν μέσω και υπό την διαρκή απειλήν κρατών εχθρικών διατελούντων σχεδόν εν επιστρατεύσει χωρίς να μετέχη εξ' άλλου οποιουδήποτε συστήματος συλλογικής ασφαλείας. Επιπλέον υπάρχουν εκείθεν των συνόρων 18.000 συμμορίες.»

Αποτελεί βέβαια μόνιμο χαρακτηριστικό των Υπουργών Αμύνης (ειδικά κατά τις διαδικασίες κατάρτισης του προϋπολογισμού), διεθνώς και όχι μόνο στην Ελλάδα, να τάσσονται υπέρ υψηλότερων αμυντικών δαπανών. Ο Καραμανλής ρωτηθείς για το επεισόδιο στη νησίδα «Α» το χαρακτήρισε ως πολύ σοβαρό καθώς οι Βούλγαροι επεδίωκαν την κατάληψη ελληνικού εδάφους και σε απόσταση μόλις 300 μέτρων από την εγγύς διερχόμενη σιδηροδρομική γραμμή. Συμπλήρωσε ότι θα μπορούσε το επεισόδιο να έχει σοβαρές συνέπειες εάν η ελληνική κυβέρνηση δεν εμπιστεύονταν τον ΟΗΕ στον οποίον και παρέπεμψε τη διευθέτηση του θέματος.

Προετοιμασία Ταξιαρχίας και Αεροπορικού Αποσπάσματος

⁸⁰⁴ Τδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής και Εκδοτική Αθηνών, Επιμέλεια Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Κωνσταντίνος Καραμανλής: 50 Χρόνια Πολιτικής Ιστορίας*, (Αθήνα, 1992), σελ. 129-138.

⁸⁰⁵ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο κ. Καραμανλής θεωρεί αναγκαίαν την Αύξησιν της Δυνάμεως του Ελληνικού του Στρατού εις 150.000 Άνδρες*, 01 Νοεμβρίου 1950, σελ 6.

Στην περιοχή της Λαμίας, η προετοιμασία του ΕΚΣΕ προχωρούσε κανονικά υπό την επίβλεψη του Αντιστρατήγου Θρασύβουλου Τσακαλώτου, του Διοικητού της δυνάμεως, Υποστρατήγου Σόλωνος Γκίκα αλλά και Αμερικανών συμβούλων της JUSMAG. Ελάχιστες πληροφορίες υπάρχουν για την περίοδο της προετοιμασίας του Οκτωβρίου. Να σημειωθεί ότι από τις αρχές του 1951, η προετοιμασία των αποστολών αντικαταστάσεων (για τη δύναμη τάγματος πλέον και όχι ταξιαρχίας) διεξάγονταν στη νεοϊδρυθείσα Μονάδα Υποδοχής/ΕΚΣΕ στο Καβούρι (περιοχή Βουλιαγμένης) Αττικής. Η Μονάδα Υποδοχής στεγάζονταν στο στρατόπεδο του Κέντρου Εκπαίδευσης Μονάδων Καταδρομών (ΚΕΜΚ) των Λόχων Ορεινών Καταδρομών (ΛΟΚ) και διέθετε έναν Λοχαγό ως διοικητή, αξιωματικό στρατολόγο, γραμματεία, διαχείριση υλικού-χρηματικού και ελάχιστους στρατιώτες για εκτέλεση διαφόρων εργασιών.⁸⁰⁶ Η εκπαίδευση διεξάγονταν από το προσωπικό των ΛΟΚ του ΚΕΜΚ. Η ύπαρξη των εγκαταστάσεων εκπαίδευσης των ΛΟΚ στο Καβούρι, καθιστούσε εφικτή την οργάνωση και εκπαίδευση των αποστολών αντικαταστάσεων (εκάστη δύναμews 250-400 περίπου ανδρών)⁸⁰⁷ αλλά δεν επαρκούσε για την προετοιμασία δυνάμεων επιπέδου ταξιαρχίας. Για ταυτό το λόγο και αρχικά είχε επιλέγει η περιοχή της Λαμίας.

⁸⁰⁶ Σύντομη περιγραφή για την προετοιμασία των αποστολών αντικαταστάσεων συναντάμε στο βιβλίο του Γεωργίου Παγωμένου, επιμέλεια Γιώργος Καζαμίας, *Το Ημερολόγιο ενός Έλληνα Στρατιώτη στον Πόλεμο της Κορέας, Ιανουάριος-Νοέμβριος 1953*, (Εκδόσεις Μεσόγειος, Αθήνα, 2004), σελ. 113-115. Το έγγραφο συγκροτήσεως του Κέντρου Υποδοχής/ΕΚΣΕ αναφέρει δύναμη 3 αξιωματικούς και 10 στρατιώτες, βλέπε Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20Α/29 με θέμα *Μονάδα Υποδοχής ΕΚΣΕ* και ημερομηνία 09 Νοεμβρίου 1950. Η δυνατότητα φιλοξενίας-τροφοδοσίας αρχικά ανήρχετο σε 250 περίπου άτομα με χρήση 3 μεταλλικών υπόστεγων (toll) και αριθμού σκηνών. Οι οπλίτες λόγω έλλειψης κρεβατιών χρησιμοποιούσαν για την κατάκλιση τους υγειονομικά φορεία. Οι εγκαταστάσεις της Μονάδος Υποδοχής και οι δυνατότητες φιλοξενίας σταδιακά βελτιώνονταν.

⁸⁰⁷ Το διάστημα 1950-1955 έλαβαν χώρα 22 προωθήσεις τμημάτων (αρχικής και αντικαταστάσεων) και 21 αποστολές επαναπατρισμού (ορισμένες αποστολές επαναπατρισμού εκτελέστηκαν με παραπάνω από μια κινήσεις επιστροφής και σε ελαφρώς διαφορετικές ημερομηνίες). Συγκεντρωτικός πίνακας στο έργο της Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού, *Το Εκστρατευτικό Σώμα της Ελλάδος στην Κορέα (1950-1955), Τόμος Β΄, Συμπληρωματικοί Πίνακες Προσωπικού*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2014), σελ. ΙΧ.

Οι επιλεγόμενοι οπλίτες για αποστολή στην Κορέα είχαν ήδη υπηρετήσει περίπου 9-12 μηνών και ήταν γνώστες των αντικειμένων της βασικής στρατιωτικής εκπαίδευσης, του χειρισμού του ατομικού οπλισμού και διέθεταν εμπειρία στις τακτικές ενέργειες ομάδος-διμοιρίας και λόχου. Η εκπαίδευση των μονάδων της ταξιαρχίας του ΕΚΣΕ και εν συνεχεία των αποστολών αντικαταστάσεων είχαν ως βασικό σκοπόν την εξοικείωση με τον ατομικό και ομαδικό οπλισμό αμερικανικής κατασκευής που διέθετε το ΕΚΣΕ αλλά και τη διεξαγωγή συνδυασμένων επιχειρήσεων. Πληροφορίες διαθέτουμε μόνο για την προετοιμασία στο στρατόπεδο των ΛΟΚ των τμημάτων αντικαταστάσεων αλλά εκτιμούμε ότι ανάλογη εκπαίδευση θα ακολούθησαν και οι μονάδες της Ταξιαρχίας στη Λαμία. Μάλιστα για την εκπαίδευση των οπλιτών της αρχικής δυνάμεως (Ταξιαρχίας ΕΚΣΕ) στον αμερικανικό οπλισμό (τυφέκια M1 των 0.30 χιλ και αυτόματα M3 των 0.45 χιλ) διατέθηκαν εσπευσμένα στο ΕΚΣΕ, στην περιοχή της Λαμίας, 5 αξιωματικοί των καταδρομών ως εκπαιδευτές.⁸⁰⁸

⁸⁰⁸ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/7, *Διάθεση Εκπαιδευτών*, Έγγραφο ΓΕΣ/12360/Α3/Ι-Α5/26 Σεπτεμβρίου 1950. Αντίστοιχο αμερικανικό οπλισμό χρησιμοποιούσαν οι Μονάδες των ΛΟΚ από το 1948.

Στο Καβούρι, τα τμήματα του ΕΚΣΕ (σύμφωνα με το βιβλίο του Παγωμένου αλλά και εμπειρίες βετεράνων αξιωματικών της Κορέας⁸⁰⁹) ακολουθούσαν την επίτονη εκπαίδευση των καταδρομέων με καθημερινή πρωινή σωματική αγωγή και διάβαση του στίβου μάχης. Παράλληλα γίνονταν και ασκήσεις μικρών κλιμακίων στην εγγύς περιοχή με τη συμμετοχή και αρμάτων μάχης. Ορισμένες ημέρες διεξάγονταν και νυκτερινή εκπαίδευση με ασκήσεις διπλής ενεργείας με έμφαση στις περιπολίες και ενέδρες. Στη διάρκεια της παραμονής, περίπου 5 εβδομάδων, γίνονταν και τα προβλεπόμενα εμβόλια στο προσωπικό. Με την αναχώρηση τους αεροπορικά για την Κορέα, το προσωπικό είχε μαζί του μόνο το σάκο ιματισμού με 2 στολές εξόδου χειμερινές και ατομικά είδη. Όλα τα υπόλοιπα είδη (στολές εκστρατείας, επενδύτης ισχυρού ψύχους, άρβυλα, οπλισμός, εξαρτήσεις, υλικά θέσεως, αλεξίσφαιρο κλπ) τα παρελάμβαναν με την άφιξη τους στο ΕΚΣΕ στην Κορέα. Στα αρχεία της ΔΙΣ βρέθηκε έγγραφο με αναφορά σε πρόγραμμα εκπαιδεύσεως 2 εβδομάδων, χωρίς όμως να συνοδεύεται από τη συνημμένη αναλυτική περιγραφή των αντικειμένων στα οποία εκπαιδεύονταν οι οπλίτες των τμημάτων αναπληρώσεων του ΕΚΣΕ.⁸¹⁰

⁸⁰⁹ Συνεντεύξεις των Υποστρατήγου εα Δράκου Στυλιανού και Αντιστρατήγου εα Φωτόπουλου Χρήστου.

⁸¹⁰ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Β/35, Έγγραφο ΓΕΣ/Κλάδος «Ο»/ Α5/ Ι/ 233896 /Φ17631/11 Μαΐου 1951.

Για την κατάλληλη προετοιμασία του ΕΚΣΕ, ο Έλληνας Ακόλουθος Άμυνας στην Ουάσινγκτον απέστειλε πίνακα των απαραίτητων ειδών (κυρίως ατομικών) με τα οποία ήταν εφοδιασμένα τα αμερικανικά στρατεύματα στην Κορέα και θεωρούνταν απαραίτητα για όλες τις συμμαχικές δυνάμεις.⁸¹¹ Τα είδη αυτά που αφορούσαν κυρίως υλικά ένδυσης, υπόδεσης και στρατοπεδείας, τελικά διατέθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τον αμερικανικό στρατό. Επίσης απέστειλε και ένα αμερικανικό εγχειρίδιο που χρησιμοποιούσαν οι Αμερικανοί για την προετοιμασία των στρατευμάτων που αποστέλλονταν στην Κορέα (ο τίτλος του εγχειριδίου ήταν: Army Four-Hour, Pre-Combat Orientation Course - Korea). Η μετάφραση και χρησιμοποίηση του εγχειριδίου αυτού και από το ΕΚΣΕ εξετάστηκε από το ΓΕΣ⁸¹² αλλά κρίθηκε ότι δεν περιείχε χρήσιμα στοιχεία για τα είδη εμπειροπόλεμα ελληνικά τμήματα. Απεναντίας κρίθηκε σκόπιμη η αναζήτηση περισσότερων πληροφοριών για τον εχθρό (οπλισμός, τακτικές, δυνάμεις).⁸¹³

Στις 13 Οκτωβρίου, ο πρωθυπουργός Βενιζέλος ανέφερε στους δημοσιογράφους ότι το ΕΚΣΕ θα αναχωρούσε για την Κορέα με αμερικανικά πλοία,⁸¹⁴ το πρώτο δεκαήμερο του Νοεμβρίου. Διευκρίνισε μάλιστα ότι η ελληνική προσφορά εγένετο προς τα Ηνωμένα Έθνη και όχι προς την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών (η διευκρίνιση αυτή αποτελούσε πάγιο αίτημα της Ουάσινγκτον).⁸¹⁵ Για το λόγο αυτό η και οι δαπάνες του ΕΚΣΕ θα αναλαμβάνονταν από την Ελλάδα. Τα δημοσιεύματα ανέφεραν ότι η Ταξιαρχία, υπό τη διοίκηση του Υποστρατήγου Σόλωνος Γκίκα, συνέχιζε κανονικά την προετοιμασία στην περιοχή

⁸¹¹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/17, *Επιχειρήσεις Κορέας*, Έγγραφο από ΑΚΑΜ Ουάσινγκτον προς ΓΕΣ, ΑΠ 1451/36/3601/25 Οκτωβρίου 1950.

⁸¹² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/25, *Διδαχή από τις Μάχες της Κορέας*, Έγγραφο ΓΕΣ/Α3-Α1/12361/14 Νοεμβρίου 1950.

⁸¹³ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Α/24, Έγγραφο ΓΕΣ/ΔΤΔ/ΠΙ/1ΑΠ 203317^α/98903/25 Νοεμβρίου 1950. Χαρακτηριστικά το έγγραφο ανέφερε ότι ελάχιστα σημεία της εκδόσεως είναι χρήσιμα καταλήγοντας ότι δεν συμφωνούσε για τη μετάφραση ούτε μίας παραγράφου.

⁸¹⁴ Η διευκρίνιση για χρήση αμερικανικών πλοίων έγινε μάλλον για να καθησυχαστούν οι ανησυχίες που εκφράστηκαν από την ελληνική διασπορά της Αμερικής ότι για τη μεταφορά θα χρησιμοποιείτο το υπερωκεάνιο «Νέα Ελλάς» που εκτελούσε την τακτική σύνδεση Ελλάδος με την αμερικανική ήπειρο, βλέπε Αρχεία ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα Ελληνικής ΜΑ/ΟΗΕ προ το Υπουργείο Εξωτερικών, έγγραφο 4984, 13 Οκτωβρίου 1950. Απάντηση για χρήση αμερικανικών πλοίων δόθηκε και επίσημα από το Υπουργείο Εξωτερικών, βλέπε Αρχεία ΥΠΕΞ, Υπουργείο Εξωτερικών/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, έγγραφο 49123, 14 Οκτωβρίου 1950.

⁸¹⁵ Η διατύπωση αυτή υπήρχε και στη διακοίνωση της Αμερικανικής Πρεσβείας Νο 97 στις 27 Σεπτεμβρίου 1950.

της Λαμίας. Σύμφωνα δε με πληροφορίες η αναχώρηση των αεροσκαφών θα ήταν σχεδόν ταυτόχρονη με αυτή του ΕΚΣΕ.⁸¹⁶

Εντύπωση προκαλεί ότι στις 13 Οκτωβρίου η Ελληνική Κυβέρνηση ενημέρωσε, με επιστολή του Έλληνα Μονίμου Αντιπροσώπου,⁸¹⁷ τον Γενικό Γραμματέα των ΗΕ ότι αυξάνει τον αριθμό των προσφερθέντων αεροσκαφών C-47 από 6 σε 8 και ενδεχομένως και 9.⁸¹⁸ Καμία πληροφόρηση δεν βρέθηκε για τα αίτια που οδήγησαν σε μια τέτοια απόφαση. Σίγουρα η αύξηση του αριθμού των προσφερομένων αεροσκαφών από 6 σε 8 ή ακόμη και 9, ήταν ασήμαντη για τις αεροπορικές δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών. Επίσης, ουδεμία όχληση δεν είχε υπάρξει προς την ελληνική κυβέρνηση (ή και οποιαδήποτε άλλη κυβέρνηση) τη συγκεκριμένη περίοδο της άκρατης αισιοδοξίας για παροχή επιπλέον δυνάμεων και μάλιστα μεταφορικών αεροσκαφών. Πιθανόν η αύξηση του αριθμού να προήλθε με καθαρά στρατιωτικά κριτήρια για την ύπαρξη 2 ομάδων των 4 αεροσκαφών εκάστη στο Σμήνος που συγκροτήθηκε ή ακόμη και για την πρόβλεψη αντικαταστάσεως απωλειών, που πράγματι υπήρξαν ⁸¹⁹ και τη διατήρηση των διαθέσιμων για αποστολές ιπταμένων μέσων σε έναν αριθμό τουλάχιστον 4 αεροσκαφών. Άλλη εκδοχή είναι ότι η αύξηση του αριθμού ήταν το αποτέλεσμα της πίεσης αξιωματικών της πολεμικής αεροπορίας προς την ηγεσία της για μεγαλύτερη συμμετοχή προσωπικού στην αποστολή. Το σύνολο σχεδόν των ιπταμένων της πολεμικής αεροπορίας είχε πολεμική δράση την περίοδο 1940-1949, ενώ η συμμετοχή στο ΕΚΣΕ έδινε την ευκαιρία μιας ακόμη εμπειρίας που συνοδεύονταν από ενισχυμένη χρηματική αποζημίωση, περιζήτητη τη συγκεκριμένη περίοδο. Εκτιμάται ότι πρυτάνευσαν όλες οι παραπάνω σκέψεις που οδήγησαν την ηγεσία της Πολεμικής Αεροπορίας να υποβάλει, ιεραρχικά προς την κυβέρνηση, πρόταση αυξήσεως του αριθμού των προσφερθέντων αεροσκαφών και η οποία και έγινε αποδεκτή.

⁸¹⁶ Εφημερίδα Εμπρός, *Το Ελληνικόν Εκστρατευτικόν Σώμα Αναχωρεί δια την Κορέαν τον Νοέμβριον*, 14 Οκτωβρίου 1950, σελ 6.

⁸¹⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς τον Γενικό Γραμματέα ΗΕ, έγγραφο 4958, 13 Οκτωβρίου 1950.

⁸¹⁸ Η ελληνική προσφορά είναι καταγεγραμμένη στα αρχεία του ΟΗΕ ως: S 1854/18 October 1950.

⁸¹⁹ Το 13^ο Σμήνος αποτελούμενο από 8 αεροσκάφη (7 εκ των οποίων με ελληνικά πλήρωμα) απογειώθηκε στις 11 Νοεμβρίου με κατεύθυνση την Κορέα. Κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στην Κορέα, τέσσερα αεροσκάφη απωλέσθησαν (τα τρία μαζί με το πλήρωμα και τους επιβαίνοντες) ενώ δύο αεροσκάφη εστάλησαν για αντικατάσταση των απωλειών. Με την επιστροφή του Σμήνους, το 1955, πέντε αεροσκάφη επέστρεψαν στην Ελλάδα. Δεν έχει διευκρινιστεί η τύχη του αεροσκάφους του 8^{ου} αρχικού αεροσκάφους που με αμερικανικό πλήρωμα συμμετείχε στο αρχικό ταξίδι (εκτιμάται ότι επέστρεψε στην Ελλάδα).

Η Ελληνική Πολεμική Αεροπορία στην εκστρατεία της Κορέας συμμετείχε με ένα σμήνος αεροσκαφών C-47. Το ανεξάρτητο αυτό σμήνος, αποτελούμενο από 6+2 αεροσκάφη Dakota (C-47), συγκροτήθηκε με διαταγή του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας που εκδόθηκε στις 13 Οκτωβρίου και με την ονομασία 13ο Σμήνος Μεταφορών στο στρατιωτικό αεροδρόμιο Ελευσίνας.⁸²⁰ Η ημερομηνία έκδοσης της διαταγής συγκροτήσεως του Σμήνους (13 Οκτωβρίου), με αναφορά σε 8 (6+2) αεροσκάφη, συμπίπτει με την ημερομηνία διαβίβασης της αντίστοιχης αύξησης των προσφερομένων ιπταμένων μέσων προς τον Γενικό Γραμματέα. Με τη διαταγή συγκροτήσεως εντέλλονταν οι Κλάδοι του ΓΕΑ να προχωρήσουν στην έκδοση των απαραίτητων εγγράφων για τις λοιπές λεπτομέρειες (επιλογή προσωπικού και αεροσκαφών, σύνθεση εξοπλισμού και υλικών κλπ). Η διαταγή συγκροτήσεως, όπως προβλέπονταν για τις διαταγές συγκροτήσεως αεροπορικών μονάδων, έφερε την υπογραφή του Υφυπουργού Αεροπορίας, Αναστασίου Βγενόπουλου. Το Σμήνος έγινε γνωστό με την αγγλική ονομασία 13th Royal Hellenic Air Force Flight (RHAFF Flight).⁸²¹ Να υπενθυμίσουμε ότι από τα Ιουλίου-αρχές Αυγούστου, λίγες ημέρες μετά την προσφορά συμμετοχής των μεταγωγικών αεροσκαφών, είχαν ήδη κυκλοφορήσει στον αθηναϊκό τύπο τα ονόματα στελεχών της Πολεμικής Αεροπορίας (συμπεριλαμβανομένου και του Διοικητού του Σμήνους) που θα επάνδρωναν τα αεροσκάφη αναγκάζοντας το ΓΕΑ επισήμως να ανακοινώσει ορισμένα εξ αυτών.

Το αεροπορικό ταξίδι από Ελλάδα μέχρι Κορέα εμπεριείχε αρκετές δυσκολίες για τα μέσα εκείνης της εποχής και για τα πληρώματα που είχαν ελάχιστη εμπειρία σε ταξίδια μεγάλων αποστάσεων και υπεράνω αγνώστων περιοχών. Επίσης υπήρχε και μια σειρά με χρονοβόρες διαδικαστικές λεπτομέρειες (σχέδια πτήσεων, άδειες υπέρπτησης, άδειες προσγείωσης, συχνότητες επικοινωνιών και διακριτικά κλήσεων, εφαρμογή κρατικών μέτρων υγιεινής, τελωνειακές απαιτήσεις σε διάφορες χώρες κλπ) που έπρεπε να επιλυθούν δια της διπλωματικής οδού πολύ προ του ταξιδιού.

⁸²⁰ ΓΕΑ/Κλάδος Γ/Α 7419/Α 622/ 13 Οκτωβρίου 1950.

⁸²¹ Τα στοιχεία που αφορούν την συγκρότηση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών προέρχονται από το κεφάλαιο XXIV (Η Συμβολή της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας εις τον Πόλεμον της Κορέας) στο έργο της ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 182-188. Επίσης από το έργο του Πανελληνίου Συνδέσμου Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005) καθώς και από τον βιβλίο του Υπουργείου Βετεράνων και Πατριωτικών Υποθέσεων Κορέας, *Οι Απόγονοι της Αθηνάς, Η Ιστορία της Συμμετοχής του Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος στον Κορεατικό Πόλεμο*, 2006.

Όπως φαίνεται από έγγραφο της Πρεσβείας μας στην Ουάσινγκτον,⁸²² η εκεί διπλωματική αποστολή ανέλαβε τις επαφές και διευθέτηση όλων αυτών των ζητημάτων με τις αντίστοιχες Πρεσβείες Σαουδικής Αραβίας, Ινδίας, Βιρμανίας, Ταϊλάνδης και Φιλιππίνων. Η Σαουδική Αραβία έθεσε μάλιστα ως όρους τα αεροσκάφη να μην προέρχονται από ισραηλινό έδαφος, να μην είναι επιβιβασμένο άτομο ισραηλινής υπηκοότητας και να ακολουθούσουν αυστηρά το διεθνή αεροδιάδρομο που θα καθορίζονταν.

Το ΕΚΣΕ επιθεώρησε στη Λαμία (17 Οκτωβρίου) ο Αρχιστράτηγος Παπάγος.⁸²³ Σε δηλώσεις του προς τους δημοσιογράφους ανέφερε ότι το δυνάμεως 3.500 ανδρών σώμα, υπό τη διοίκηση του υποστρατήγου Γκίκα είχε ολοκληρώσει την εκπαίδευση του και αναμένονταν να αναχωρήσει τις πρώτες ημέρες του Νοεμβρίου. Σύμφωνα με τον Στρατάρχη το ΕΚΣΕ θα επιβιβάζονταν σε αμερικανικά πλοία στο λιμάνι της Αγίας Μαρίνας (παρά τη Στυλίδα) και διαπλέοντας τη διώρυγα του Σουέζ θα κατευθύνονταν στο Pusan της Κορέας με εκτιμώμενη άφιξη μετά από 23 ημέρες. Επίσης ανέφερε ότι θα υπήρχε επίσημη τελετή για την αναχώρηση του ΕΚΣΕ ενώ την ίδια ημέρα θα αναχωρούσαν και τα αεροσκάφη. Κατά τη διάρκεια της επιθεώρησης μίλησε προς τα στελέχη του ΕΚΣΕ και σύμφωνα με τις ανταποκρίσεις των εφημερίδων τόνισε:⁸²⁴

«Η αποστολή Ελληνικού Σώματος εις την Κορέαν, είπεν ο Αρχιστράτηγος, αποτελεί δια την Ελλάδα και δια τους μετέχοντας εις το εκστρατευτικόν σώμα τιμήν, υποχρέωσιν και οφειλήν. Πράγματι, τιμήν αποτελεί δια τον Ελληνικόν Στρατόν, η αντιπροσώπευσις του εις τον πρώτον διεθνή στρατόν του κόσμου παρά του οποίου προσδοκάται η θετική εξασφάλισις της ειρήνης, της συλλογικής ασφαλείας και της διεθνούς τάξεως. Υποχρέωσιν επίσης της Ελλάδος αποτελεί η συμμόρφωσις προς την έκκλησιν του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, του οποίου η Ελλάς αποτελεί ιδρυτικόν μέλος. Τέλος, ουδείς των Ελλήνων αγνοεί τας υπηρεσίας, τας οποίας προσέφεραν και εσχάτως ακόμη δια την ανεξαρτησίαν και ακεραιότητα της Ελλάδος τα έθνη της Δυτικής Οικογενείας και ιδίως οι

⁸²² Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς Γ' Πολιτική Διεύθυνση, έγγραφο 10856, 17 Οκτωβρίου 1950.

⁸²³ Εφημερίδα Ελευθερία, Ο Αρχιστράτηγος Επεθεώρησε την Ταξιαρχίαν δια την Κορέαν, 18 Οκτωβρίου 1950, σελ 4.

⁸²⁴ Εφημερίδα Εμπρός, Ο Στρατάρχης Εξαίρει την Σημασίαν Αποστολής Στρατού εις την Κορέαν, 22 Οκτωβρίου 1950, σελ 6.

σύμμαχοί μας Βρετανοί και αργότερον οι Αμερικανοί. Η εν τω μέτρω των δυνάμεών της, ανταπόδοσις υπό της Ελλάδος των υπηρεσιών αυτών αποτελεί την ασφαλεστέραν εγγύησιν της ιδίας αυτής ασφαλείας εν τω μέλλοντι αν, ο μη γένοιτο, και πάλιν απειληθή.»

Οι παραπάνω προτάσεις εκτιμάται ότι αποδίδουν πλήρως τις πολύπλευρες σκέψεις και επιδιώξεις της ελληνικής πολιτείας (πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας) που συνετέλεσαν στη λήψη της απόφασης της αποστολής στρατευμάτων στην Κορέα, σε μία σχεδόν απόλυτη σύμπλευση όλων των κομματικών χώρων με εξαίρεση της Αριστεράς. Ο Παπάγος είχε την ευκαιρία σε συνομιλία του με δημοσιογράφους να επαναλάβει τις γνωστές θέσεις του⁸²⁵ για την ανάγκη αυξήσεως της δυνάμεως του στρατεύματος λέγοντας ότι «*αι διεθνείς συνθήκαι επιβάλλουν και εις την Ελλάδα να λάβη στοιχειώδη μέτρα πρόνοιας*». Πριν την άφιξη του στη Λαμία, ο Παπάγος έχοντας επιθεωρήσει Μονάδες στην περιοχή της Λάρισας δήλωσε ότι οι Βούλγαροι εργάτες είχαν αποσυρθεί από τη νησίδα «Α» και το όλο ζήτημα θα επιλύονταν με διπλωματικά μέσα.⁸²⁶ Το ζήτημα εξακολούθησε να δημιουργεί ένταση στα σύνορα των δύο χωρών κατά τη διάρκεια όλου του Οκτωβρίου καθώς οι Βούλγαροι συχνά μετέφεραν χωρικούς επί της νησίδος για εκτέλεση γεωργικών εργασιών. Η ελληνική πλευρά έδειχνε μετριοπαθή στάση αποδεχόμενη τις συστάσεις της επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών που συνιστούσαν την εξεύρεση λύσεως μέσω διμερών συνομιλιών. Τεταμένη εξακολουθούσε να παραμένει και η κατάσταση στα σύνορα της Βουλγαρίας- Τουρκίας εξαιτίας της διαμάχης για την τύχη των Τούρκων μουσουλμάνων της Βουλγαρίας, αρκετοί εκ των οποίων είχαν εγκλωβιστεί στην παραμεθόριο περιοχή κατόπιν του κλεισίματος των τουρκικών συνόρων.

Αναζητώντας Λύσεις στα Οικονομικά Προβλήματα

Παρά τις αυξημένες υποχρεώσεις των ΗΠΑ σε Άπω Ανατολή και Ευρώπη, η περιοχή της ευρύτερης Ανατολικής Μεσογείου-Βαλκανίων συνέχιζε να προκαλεί το

⁸²⁵ Για τη στάση του Παπάγου στο θέμα της δυνάμεως του Ελληνικού Στρατού διαβάζουμε στο Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Στα σύνορα των Δύο Κόσμων, Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, XX), σελ. 47: «*Ήδη από το 1950, ο Παπάγος αντιδρούσε στα αμερικανικά σχέδια για τη μείωση των ελληνικών χερσαίων δυνάμεων στις 120.000 άνδρες. Αν και ο Βενιζέλος –είτε ως πρωθυπουργός, είτε ως αντιπρόεδρος της κυβέρνησεως και υπουργός εξωτερικών– δεν θεωρούσε ότι η χώρα μπορούσε να διατηρεί μεγάλη χερσαία δύναμη, ο Παπάγος εκμεταλλεύθηκε τους αμερικανικούς φόβους: στο τέλος του έτους αυτού (εννοεί το 1950), η μείωση της αριθμητικής δύναμης του στρατού είχε παύσει, ενώ αντίθετα συζητείτο η ενίσχυση του με στόχο μια οροφή 160.000 ανδρών.*»

⁸²⁶ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Μικτή Επιτροπή για το Ζήτημα της Νησίδος Αλφα, την Δέχεται η Ελλάς*, 18 Οκτωβρίου 1950, σελ. 1.

αυξανόμενο ενδιαφέρον της Ουάσινγκτον. Τα ελληνικά λιμάνια και πελάγη φιλοξενούσαν περιοδικά πλοία του συνεχώς ενισχυόμενου δού στόλου και συχνές ήταν και οι κοινές ασκήσεις με το Ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό. Αμερικανοί αξιωματούχοι επισκέπτονταν Ελλάδα και Τουρκία δείχνοντας το εντεινόμενο ενδιαφέρον τους για την περιοχή. Στα πλαίσια αυτών των επισκέψεων και η άφιξη του Αμερικανού Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας, πτεράρχου Vandenberg.⁸²⁷ Ο πτεράρχος είχε διαδοχικές συναντήσεις με τον Πρωθυπουργό, τον Υπουργό Αμύνης και τον Αρχιστράτηγο εξετάζοντας οργανωτικά και εξοπλιστικά θέματα της Πολεμικής Αεροπορίας. Λίγες ημέρες μετά (23 Οκτωβρίου) ακολούθησε επίσκεψη και αμερικανών κοινοβουλευτικών αντιπροσώπων στον Πρωθυπουργό και εν συνεχεία ενημέρωση τους στο Υπουργείο Αμύνης.⁸²⁸

Η κυβέρνηση, μετά και την περικοπή της αμερικανικής βοήθειας για το ερχόμενο έτος, είχε ήδη προειδοποιήσει δια του στόματος του Βενιζέλου τους Αμερικανούς για την αδυναμία της να καλύψει τα έξοδα του ΕΚΣΕ. Στις 18 Οκτωβρίου, το Αμερικανικό Υπουργείο Οικονομικών, μέσω της Ελληνικής Πρεσβείας στην Ουάσινγκτον, έμμεσα πρότεινε στην Ελλάδα να εκμεταλλευτεί τη συμφωνία που η κυβέρνηση των ΗΠΑ είχε συνάψει με τη Σεούλ (28 Ιουλίου 1950) για την κάλυψη των εξόδων των στρατευμάτων που υπό τη σημαία του ΟΗΕ, θα επιχειρούσαν στην κορεατική χερσόνησο. Η αμερικανική πλευρά ρωτούσε αν η Αθήνα θα προχωρούσε σε ιδιαίτερη συμφωνία με τη Σεούλ για τη διευθέτηση των εξόδων του ΕΚΣΕ ή εάν θα έκανε χρήση της ήδη υπάρχουσας αμερικανοκορεατικής συμφωνίας. Η τελευταία επέτρεπε στο διοικητή της Unified Command να εκδίδει «εγχώριο χαρτονόμισμα», εξ ονόματος της κορεατικής κυβέρνησεως, για την κάλυψη των δαπανών των συμμαχικών στρατευμάτων ενώ ο τελικός διακανονισμός θα λάμβανε χώρα μετά τον τερματισμό των εχθροπραξιών.⁸²⁹

Το Υπουργείο Εξωτερικών, στις 19 Οκτωβρίου, μετά από συνομιλίες με την Αμερικανική Πρεσβεία στην Αθήνα όπως ανέφερε και στο τηλεγράφημα του,

⁸²⁷ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο Αρχηγός της Αμερικανικής Αεροπορίας, ο κ. Βάντεμπεργκ Αφίχθη εις Αθήνας*, *Συνεσκέφθη μετά του Πρωθυπουργού, του Υπουργού Εθν. Αμύνης και του Αρχιστρατήγου επί της Οργανώσεως και των Αναγκών της Αεροπορίας μας και δια τα Προβλήματα της Αμύνης της Χώρας*, 20 Οκτωβρίου 1950, σελ 1.

⁸²⁸ Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής και Εκδοτική Αθηνών, Επιμέλεια Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Κωνσταντίνος Καραμανλής: 50 Χρόνια Πολιτικής Ιστορίας*, (Αθήνα, 1992), σελ. 129-138.

⁸²⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς Γ' Πολιτική Διεύθυνση, έγγραφο 10808, 18 Οκτωβρίου 1950.

εξουσιοδότησε την Πρεσβεία μας στην Ουάσινγκτον, να έρθει σε συνεννόηση με τον Αντιπρόσωπο της Κορέας για να αναλάβει η κυβέρνηση της Σεούλ τα έξοδα του ΕΚΣΕ.⁸³⁰ Το μήνυμα του Υπουργείου Εξωτερικών ανέφερε ότι η Ελλάδα, η οποία πρόθυμα έθεσε τις δυνάμεις της στη διάθεση του ΟΗΕ, λόγω συναλλαγματικών δυσχερειών αδυνατούσε να προχωρήσει σε μεταβίβαση συναλλάγματος (transfer) για την κάλυψη των εξόδων για τις ανάγκες του ΕΚΣΕ. Ο οριστικός διακανονισμός θα πραγματοποιείτο μετά τη λήξη της αποστολής του ΕΚΣΕ. Για την επίτευξη της συμφωνίας η Πρεσβεία μας σε συνεργασία με τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας θα μπορούσε να ζητήσει και τη βοήθεια των οργάνων των Ηνωμένων Εθνών. Δημιουργεί απορίες η απόφαση του Υπουργείου Εξωτερικών -και μάλιστα κατόπιν συνομιλιών με την Αμερικανική Πρεσβεία, όπως τουλάχιστον ανέφερε- να βολιδοσκοπήσει τις διαθέσεις της κορεατικής κυβέρνησης για ανάληψη της κάλυψης των εξόδων του ΕΚΣΕ. Σημειωτέον ότι ήδη η Σεούλ είχε προχωρήσει σε συμφωνία με τις ΗΠΑ για τη γενικότερη διευθέτηση των οικονομικών θεμάτων που αφορούσαν την συμμαχική συνδρομή. Μία ερμηνεία είναι η προσπάθεια εύρεσης της πιο συμφέρουσας επιλογής για τη χώρα μας αλλά η υπάρχουσα αμερικανοκορεατική συμφωνία της 28ης Ιουλίου μάλλον καθιστούσε εξωπραγματική την προσδοκία ανάληψης των εξόδων από τη Σεούλ. Το τηλεγράφημα είχε την υπογραφή του Πρωθυπουργού και Υπουργού Εξωτερικών, Βενιζέλου και ανακοίνωνε επίσης και την απόφαση της Αθήνας να διαθέσει 100 τόνους σαπούνι για τον δοκιμαζόμενο λαό της Κορέας.⁸³¹

Παράλληλα στις 19 Οκτωβρίου στο ΓΕΣ έγινε σύσκεψη για να καθοριστεί το ύψος της αποζημίωσης προς το προσωπικό που θα συμμετείχε στο εκστρατευτικό σώμα. Οι μηνιαίες αποζημιώσεις, κατά βαθμό και σε αντιστοιχία στους 3 κλάδους, που προτάθηκαν ήταν όπως παρακάτω:⁸³²

- Στρατιώτης με θητεία μέχρι 2 ετών : 1 εκατομμύρια δραχμών.⁸³³

⁸³⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/ Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον, έγγραφο 49603, 19 Οκτωβρίου 1950.

⁸³¹ Για την προσφορά ενημερώθηκε η Γενική Γραμματεία του ΟΗΕ με έγγραφο της Ελληνικής ΜΑ/ΟΗΕ: Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς Γενικό Γραμματέα ΗΕ, έγγραφο 5206, 20 Οκτωβρίου 1950.

⁸³² Τδρμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Σοφοκλή Βενιζέλου, Κιβώτιο 28, Φάκελος 226/28/13, *Πρακτικό Συνσκέψεως (Οικονομικά Ζητήματα ΕΚΣΕ)*, 19 Οκτωβρίου 1950.

⁸³³ Αξίζει να αναφερθεί ότι ο βασικός μισθός του στρατιώτη το 1947 είχε καθοριστεί σε 150.000 δραχμές για να αυξηθεί το 1953 σε 270.000 δραχμές. Τα αντίστοιχα ποσά για τον Υπολοχαγό ήταν 480.000 και 1.500.000 δραχμές. Ειδικά για τους οπλίτες ο μισθός στην Κορέα ήταν σχεδόν

- Στρατιώτης με θητεία άνω των 2 ετών : 1,1 εκατομμύρια δραχμών.
- Δεκανέας και Λοχίας: 1,2 εκατομμύρια δραχμών.
- Επιλοχίας και Αρχιλοχίας: 1,4 εκατομμύρια δραχμών.:
- Ανθυπασπιστής: 2 εκατομμύρια δραχμών.
- Ανθυπολοχαγός: 2,25 εκατομμύρια δραχμών.
- Υπολοχαγός: 2,5 εκατομμύρια δραχμών.
- Λοχαγός: 2,75 εκατομμύρια δραχμών.
- Ταγματάρχης: 3 εκατομμύρια δραχμών.
- Αντισυνταγματάρχης: 3,25 εκατομμύρια δραχμών.
- Συνταγματάρχης: 3,5 εκατομμύρια δραχμών.
- Ταξίαρχος: 3,75 εκατομμύρια δραχμών.
- Υποστράτηγος: 4 εκατομμύρια δραχμών.

Μέρος της αποζημίωσης θα δίδονταν στην οικογένεια στην Ελλάδα (απευθείας ή σε τραπεζικό λογαριασμό) και το υπόλοιπο θα καταβάλλονταν στους υπηρετούντες στην Κορέα, σε ξένο νόμισμα. Επίσης εξετάστηκαν και θέματα υπαγωγής, υποστήριξης και επικοινωνιών (αλληλογραφία) του ΕΚΣΕ με την Ελλάδα. Ο Αρχιστράτηγος Παπάγος ενέκρινε (20 Οκτωβρίου) τα αναγραφόμενα στο Πρακτικό της Συνσκέψεως.⁸³⁴

Στις 24 Οκτωβρίου, ημέρα εορτασμού του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, έλαβε χώρα μπροστά από το μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη, η επίσημη τελετή παραδόσεως της σημαίας του Οργανισμού στο Εκστρατευτικό Σώμα της Ελλάδος στην Κορέα.⁸³⁵ Στην τελετή παρέστησαν ο Πρωθυπουργός, ο Υπουργός Αμύνης, οι Υφυπουργοί Στρατιωτικών και Αεροπορίας, οι Αρχηγοί των 3 Γενικών Επιτελείων και πλήθος αξιωματούχων. Παρόντες και οι επικεφαλές της Αμερικανικής και Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής. Ο Στρατάρχης δεν παρέστηκε λόγω αδιαθεσίας. Ο αντιπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα παρέδωσε τη σημαία στο διοικητή του ΕΚΣΕ, υποστράτηγο Σόλωνα Γκίκα, ενώ διμοιρία του σώματος, που είχε αφιχθεί από την Λαμία, απέδιδε τιμές υπό τους ήχους του εθνικού ύμνου και του αντίστοιχου του ΟΗΕ. Την τελετή παρακολούθησαν και οι Αμερικανοί Γερουσιαστές

πενταπλάσιος αυτού της Ελλάδος. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, Έκδοση Β'*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), σελ. 429 και 457.

⁸³⁴ Τδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Σοφοκλή Βενιζέλου, Κιβώτιο 28, Φάκελος 226/28/12, *Πρακτικό Συνσκέψεως (Οικονομικά Ζητήματα ΕΚΣΕ)*, 20 Οκτωβρίου 1950.

⁸³⁵ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Σημαία των Ηνωμένων Εθνών Παρεδόθη εις την Ταξιαρχίαν*, 25 Οκτωβρίου 1950, σελ 1 και 3.

και Βουλευτές που επισκέπτονταν επισήμως τη χώρα μας. Ο εντεταλμένος του Γενικού Γραμματέα, μέλος της Βαλκανικής Επιτροπής, Ένγκερς, παραδίδων τη σημαία αναφέρθηκε στην ανταπόκριση της Ελλάδος και τη συνδρομή των μεταφορικών αεροσκαφών και της Ταξιαρχίας. Ο υποστράτηγος Σόλων Γκίκας, αντιφώνησε διαβεβαιώνοντας ότι οι επίλεκτοι και εμπειροπόλεμοι Έλληνες στρατιώτες αντιλαμβανόμενοι την τιμή και σημασία της αποστολής θα έπρατταν στο ακέραιο το καθήκον τους αγωνιζόμενοι υπέρ της ειρήνης, δικαίου και ανθρώπινης αξιοπρέπειας. Μηνύματα για τον εορτασμό της ημέρα με αναφορά στην προσήλωση της χώρας στους στόχους του Οργανισμού, απεύθυναν ο Σοφοκλής Βενιζέλος, ο Βασιλιάς Παύλος και ο Παπάγος. Οι δύο τελευταίοι αναφέρθηκαν και στη συμμετοχή της Ελλάδος με ένοπλα τμήματα στην Κορέα υπό τη σημαία του Οργανισμού.⁸³⁶

Μετά την τελετή συνήλθε στο πολιτικό γραφείο σύσκεψη, υπό την προεδρία του Βενιζέλου και εξέτασε θέματα που αφορούσαν το ΕΚΣΕ με έμφαση σε οικονομικά ζητήματα.⁸³⁷ Στη σύσκεψη, συμμετείχαν ο Πρωθυπουργός, ο Αντιπρόεδρος της κυβέρνησεως Τσαλδάρης, οι Υπουργοί Εθνικής Οικονομίας, Οικονομικών και Αμύνης και ο Παπάγος και τελικά εγκρίθηκαν οι προτάσεις του ΓΕΣ (Πρακτικό Σύσκεψης της 19 Οκτωβρίου), για το ύψος της αποζημίωσης (επιδόματος) που θα δίνονταν στους συμμετέχοντες στο ΕΚΣΕ. Το επίδομα θα καταβάλλονταν κατά το ήμισυ στους υπηρετούντες στην Κορέα –σε ξένο νόμισμα– και το υπόλοιπο στις οικογένειες τους στην Ελλάδα. Παρά την κυβερνητική έγκριση, τα ποσά επρόκειτο να τροποποιηθούν αργότερα καθώς η Αμερικανική Οικονομική Αποστολή θεώρησε υψηλές τις αμοιβές και ειδικότερα απαγορευτική τη χορήγηση συναλλάγματος στο προσωπικό. Η βιασύνη δε της ελληνικής κυβέρνησεως, χωρίς την έγκριση των Αμερικανών, να ανακοινώσει το ύψος των αποζημιώσεων προκάλεσε την έντονη κριτική των τελευταίων. Το ύψος των αποζημιώσεων επιλύθηκε οριστικά στη σύσκεψη που διεξήχθη στις 08 Νοεμβρίου, με θέμα τα οικονομικά ζητήματα του ΕΚΣΕ.

Ο Βενιζέλος μετά τη σύσκεψη της 24ης Οκτωβρίου δήλωσε ότι ζητήθηκε από τον Πρέσβη μας στην Ουάσιγκτον να έρθει σε επαφή με τους αρμόδιους παράγοντες

⁸³⁶ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο Βασιλεύς Απήλυθε Μήνυμα προς τον Οργανισμόν Ην. Εθνών επί τη Σημερινή Ημέρα της Επετείου, ο κ. Πρωθυπουργός Εξαίρει το Επιτελεσθέν Έργον του ΟΗΕ, ο Στρατάρχης προς τας Ενόπλους Δυνάμεις*, 24 Οκτωβρίου 1950, σελ. 6.

⁸³⁷ Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής και Εκδοτική Αθηνών, Επιμέλεια Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Κωνσταντίνος Καραμανλής: 50 Χρόνια Πολιτικής Ιστορίας*, (Αθήνα, 1992), σελ. 129-138.

ώστε η νοτιοκορεατική κυβέρνηση να καταβάλει το κόστος των επιδομάτων στο προσωπικό του ΕΚΣΕ, με χρέωση ειδικού λογαριασμού από την ελληνική κυβέρνηση και τη διευθέτηση του μελλοντικώς. Το κόστος μισθών και επιδομάτων είχε υπολογιστεί σε 21 δισεκατομμύρια δραχμές ανά εξάμηνο (άλλες εφημερίδες ανέβαζαν το ποσό στα 24 δισεκατομμύρια δραχμές).⁸³⁸ Σύμφωνα με τον Βενιζέλο, η τροφοδοσία (προφανώς εννοούσε την πλήρη υποστήριξη) θα αναλαμβάνονταν από τον ΟΗΕ (Unified Command), επί της ουσίας δηλαδή, από τις ΗΠΑ. Στη σύσκεψη αποφασίστηκε και η αναχώρηση του σώματος στις 14 Νοεμβρίου από τον Πειραιά, αφού παρελάσει στους δρόμους των Αθηνών.⁸³⁹ Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το κόστος μισθοδοσίας του τουρκικού αποσπάσματος των 4.500 ανδρών ανήρχετο σε 100 εκατομμύρια δολάρια ετησίως (ποσό που δημιουργεί αμφιβολίες).⁸⁴⁰

Η Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον στις 24 Οκτωβρίου, αφού ήρθε σε επαφή με τον Πρέσβη της Νοτίου Κορέας και συνέλεξε πληροφορίες για τον τρόπο διακανονισμού των εξόδων των εκστρατευτικών σωμάτων, ενημέρωσε το Υπουργείο Εξωτερικών.⁸⁴¹ Το μήνυμα ξεκαθάριζε ότι σύμφωνα και με τον Πρέσβη της Κορέας ο μοναδικός τρόπος κάλυψης των εξόδων του ΕΚΣΕ ήταν η χρήση της αμερικανοκορεατικής συμφωνίας της 28ης Ιουλίου. Δηλαδή, η Πρεσβεία της Σεούλ απέκλειε κάθε άλλη συμφωνία μεταξύ της Κορέας και των κρατών που έστελναν δυνάμεις και καθοδηγούσε τα κράτη να κάνουν χρήση της αμερικανοκορεατικής συμφωνίας. Βέβαια, το Αμερικανικό Υπουργείο Οικονομικών είχε πρόσφατα απευθύνει ερώτημα προς την Ελληνική Πρεσβεία και προφανώς προς όλα τα εμπλεκόμενα κράτη σχετικά με την χρήση της υπάρχουσας συμφωνίας ή της επιθυμίας συνάψεως ξεχωριστής απευθείας με την Κορεατική Κυβέρνηση. Η τελευταία λύση, όπως φαίνεται από το μήνυμα της Ελληνικής Πρεσβείας δεν ήταν

⁸³⁸ Αν θεωρήσουμε ως μέση μηνιαία αποζημίωση τα 1,2 εκατομμύρια δραχμών και για δύναμη 3.600 ανδρών (Ταξιαρχία και 13 Σμήνος) έχουμε ένα εξαμηνιαίο κόστος σχεδόν 26 δισεκατομμυρίων δραχμών (αρκετά κοντά στο αναφερόμενο από τις εφημερίδες κόστος των 24 δισεκατομμυρίων δραχμών). Με την ισοτιμία του 1950, ένα USD προς 15.000 δραχμές, το κόστος των 52 δισεκατομμυρίων δραχμών ετησίως για τις ανάγκες του ΕΚΣΕ, ανέβαινε στα 3,5 περίπου εκατομμύρια USD.

⁸³⁹ Εφημερίδα Ελευθερία, *Την 14^{ην} Νοεμβρίου θα Αναχωρήσει εκ Πειραιώς αφού παρελάση εις Αθήνας το Εκστρατευτικόν Σώμα δια την Κορέαν, αι Ληφθείσαι Αποφάσεις δια το Επίδομα*, 25 Οκτωβρίου 1950, σελ 4 και Εφημερίδα Εμπρός, *Η Επίδοσις των Ανδρών της Ταξιαρχίας της Κορέας*, 25 Οκτωβρίου 1950, σελ. 4.

⁸⁴⁰ Oran Baskin, *Turkish Foreign Policy, 1919-2006: Facts and Analyses with Documents*, (The University of Utah Press, Salt Lake City), p 325. Σύμφωνα και με τους παραπάνω υπολογισμούς, το κόστος (μισθοί και επιδόματα) του τουρκικού εκστρατευτικού σώματος (δυνάμει 25% μεγαλύτερης του ΕΚΣΕ) παρουσιάζεται 35 περίπου φορές μεγαλύτερο του αντίστοιχου ελληνικού.

⁸⁴¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Μόνιμον Υφυπουργόν, έγγραφο 10867, 24 Οκτωβρίου 1950.

επιθυμητή από τη Σεούλ. Σημειωτέον ότι το σύνολο των αναλόγων με την Ελλάδα χωρών που απέστειλαν στρατιωτική βοήθεια, έκαναν χρήση της αμερικανοκορεατικής συμφωνίας. Η τελευταία, όπως συνοπτικά περιγράφεται και στο τηλεγράφημα της Πρεσβείας, προέβλεπε η κυβέρνηση της Σεούλ θα έθετε στη διάθεση του διοικητού της Unified Command (MacArthur) τη δυνατότητα έκδοσης εγχωρίου χαρτονομίσματος (εκδοτικό προνόμιο), για την κάλυψη των δυνάμεων των κρατών-μελών του ΟΗΕ. Ο τελικός διακανονισμός των χρημάτων που θα παραχωρούνταν από τη Unified Command -υπό την έγκριση της Σεούλ- θα αποτελούσε αντικείμενο μελλοντικών διαπραγματεύσεων της Κορεατικής κυβερνήσεως μετά των άλλων χωρών (στη συγκεκριμένη περίπτωση με την Ελλάδα) και σε χρόνο που θα κρίνονταν κατάλληλος από τα εμπλεκόμενα μέρη. Το έγγραφο πληροφορούσε ότι σύμφωνα με την Τουρκική Πρεσβεία, όλες οι σχετικές συνεννοήσεις για το θέμα είχαν διεξαχθεί μέσω της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής στην Άγκυρα. Φαίνεται ότι το τηλεγράφημα έφτασε στα χέρια του Πρωθυπουργού αφού είχε ολοκληρωθεί η σύσκεψη της 24ης Οκτωβρίου και είχαν πραγματοποιηθεί οι εξωπραγματικές δηλώσεις του για ανάληψη του κόστους των επιδομάτων από την κορεατική κυβέρνηση. Συχνά οι δηλώσεις υψηλόβαθμων αξιωματούχων αποδείκνυαν ότι δεν υπήρχε πλήρης γνώση και κατανόηση των διαδικασιών που επέβαλαν οι αμερικανικές αρχές για τη γενικότερη ρύθμιση των ζητημάτων που αφορούσαν τα εκστρατευτικά σώματα. Ευθύνη όμως για την πολυπλοκότητα και συχνή εναλλαγή των διαδικασιών αναλογεί και στον αμερικανικό παράγοντα.

Η επιλογή χρήσης της αμερικανοκορεατικής συμφωνίας ήταν πλέον μονόδρομος για την Ελλάδα. Στις 30 Οκτωβρίου, το Υπουργείο Εξωτερικών ζήτησε από την Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδος να ενημερώσει το Αμερικανικό Υπουργείο Οικονομικών ότι η Ελληνική Κυβέρνηση απεφάσισε να επωφεληθεί της υπογραφείσας συμφωνίας της 28ης Ιουλίου μεταξύ ΗΠΑ και Κορέας για τις δαπάνες του ΕΚΣΕ και ότι δεν επιθυμούσε επί του παρόντος να χρησιμοποιήσει άλλη ρύθμιση.⁸⁴² Το έγγραφο έφερε την υπογραφή του Βενιζέλου. Με τον τρόπο αυτό η Ελλάδα θα επωφελείτο από τις προβλεπόμενες στη συμφωνία της 28ης Ιουλίου, διατάξεις περί άμεσων προκαταβολών υπό της Κορεατικής Κυβερνήσεως (υπό την

⁸⁴² Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, έγγραφο 50257, 30 Οκτωβρίου 1950.

αμερικανική εγγύηση) και μελλοντικού διακανονισμού των ελληνικών οφειλών προς τη Σεούλ.⁸⁴³

Ενώ βρίσκονταν σε εξέλιξη οι διαβουλεύσεις για την εξεύρεση τρόπου κάλυψης των εξόδων του ΕΚΣΕ οι προετοιμασίες για την αναχώρηση των αεροσκαφών και της Ταξιαρχίας είχαν σχεδόν ολοκληρωθεί. Στις 26 Οκτωβρίου, ο Υπουργός Αεροπορίας, Βγενόπουλος και ο Αρχηγός του ΓΕΑ Κελαϊδής, επιθεώρησαν στο αεροδρόμιο της Ελευσίνας το 13ο Σμήνος Μεταφορών.⁸⁴⁴ Τους Έλληνες αξιωματούχους συνόδευαν και οι επικεφαλές της Αμερικανικής και Βρετανικής Αεροπορικής Αποστολής στην Ελλάδα. Το ιπτάμενο και τεχνικό προσωπικό ήταν παρατεταγμένο μπροστά από τα αεροσκάφη και επιθεωρήθηκαν από τον Υπουργό και τη συνοδεία του. Το κάθε αεροσκάφος επανδρώνονταν από δύο χειριστές (κυβερνήτη και συγκυβερνήτη), ασυρματιστή και ναυτίλο, ενώ το τεχνικό προσωπικό αποτελούνταν από 38 άτομα. Το Σμήνος είχε επανδρωθεί από τα πλέον έμπειρα πληρώματα της Πολεμικής Αεροπορίας με συμμετοχή στις επιχειρήσεις 1940-49.⁸⁴⁵ Εν συνεχεία ο Υπουργός και ο Αρχηγός του ΓΕΑ απευθύνθηκαν προς το προσωπικό του Σμήνους εξαιρώντας το έργο τους και την ελληνική απόφαση της συμμετοχής. Ο υποπτέραρχος Κελαϊδής απευθυνόμενος στα πληρώματα είπε:⁸⁴⁶

«Βεβαίως δεν είναι μεγάλη η βοήθεια. Με την βοήθειαν όμως αυτήν η χώρα μας δίδει ηθικήν, κυρίως, συμβολήν και αποτελεί αλληλεγγύην δια όλα τα έθνη. Αλλά εκτός της ηθικής αξίας η αποστολή αυτή θα έχει και ενεργητικάς συνεπείας δια την χώραν μας εάν αύτη κινδυνεύσει και πάλιν. Είμαι βέβαιος ότι θα κάνετε το καθήκον σας εκεί κάτω που πάτε και θα κρατήσετε υψηλά το όνομα της Ελλάδος.»

Για άλλη μια φορά από τα χείλη της ανώτατης στρατιωτικής ηγεσίας διαφαίνονταν η πεποίθηση ότι η ελληνική συμμετοχή στην Κορέα αποτελούσε πράξη εγγύηση της ασφάλειας της χώρας καθώς ενίσχυε τις δεσμεύσεις των συμμάχων για

⁸⁴³ Βλέπε και Αρχεία ΥΠΕΞ, Σημείωμα περί της Συμμετοχής της Ελλάδος εις την Παρεχομένην υπό του ΟΗΕ Βοήθειαν προς την Κορέαν, Νοέμβριος 1950, σελ. 3..

⁸⁴⁴ Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005), σελ. 51.

⁸⁴⁵ Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005), σελ. 53.

⁸⁴⁶ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο Υπουργός Αεροπορίας Επιθεώρησε τα Αναχωρούντα εις Κορέαν Αεροπλάνα, δεν Ματαιούται η Αποστολή της Ταξιαρχίας*, 27 Οκτωβρίου 1950, σελ 1 (φωτογραφία) και 4.

την άμυνα της Ελλάδος έναντι οποιασδήποτε κομμουνιστικής επιβουλής. Για πρώτη φορά όμως, στο δημοσίευμα της εφημερίδος γίνονταν λόγος για το ενδεχόμενο ματαίωσης της διάθεσης της Ταξιαρχίας, λόγω νικηφόρου έκβασης των επιχειρήσεων και την αντικατάσταση της από μικρότερη μονάδα. Η πληροφορία αυτή προέρχονταν από το εξωτερικό και η στρατιωτική αρχή εξέφρασε την έκπληξη της καθώς όπως δήλωσε ουδεμία συζήτηση είχε υπάρξει για ματαίωση της αποστολής της Ταξιαρχίας. Η φημολογία για ματαίωση της αποστολής ή για μείωση της δυνάμεως συνεχίστηκε και την επομένη ενώ ο ίδιος ο Υπουργός Εξωτερικών, Λαζανάς, διέψευσε αυτές τις πληροφορίες.⁸⁴⁷ Τα δημοσιεύματα έκαναν επίσης λόγο για τη μειωμένη κατά 3 μήνες θητεία των κληρωτών που θα υπηρετούσαν στο ΕΚΣΕ παρέχοντας διευκρινήσεις για τις ΕΣΣΟ από τις οποίες είχε επιλεγεί το προσωπικό.

Στις στήλες των εφημερίδων διαβάζουμε και για την αναχώρηση, στις 26 Οκτωβρίου, του φορτηγού πλοίου «Γρηγόρης Κ» που μετέφερε τα υλικά της Ταξιαρχίας στην Κορέα.⁸⁴⁸ Στα αρχεία της ΔΙΣ βρίσκουμε έγγραφο του ΓΕΣ προς το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, με ημερομηνία 12 Οκτωβρίου 1950, που ζητούσε την επίταξη του αφικνούμενου στο λιμάνι του Πειραιά, την ίδια ημερομηνία, φορτηγού πλοίου τύπου Liberty,⁸⁴⁹ «Γρηγόρης Κ ΙΙΙ» της ΑΕ Ατμοπλοϊκής «Ελληνική» για τη μεταφορά των οχημάτων, υλικών και εφοδίων του ΕΚΣΕ στην Κορέα. Η φόρτωση έπρεπε να έχει περατωθεί ως τις 24 Οκτωβρίου με ετοιμότητα άμεσης αναχώρησης και το συνοδευτικό προσωπικό θα αποτελείτο από 3 αξιωματικούς και 27 οπλίτες. Με την ίδια διαταγή συγκροτήθηκε επιτροπή εμπειρογνομόνων για να επιθεωρήσει άμεσα το πλοίο και να προχωρήσει σε τυχόν αναγκαίες μετασκευές για τη φόρτωση του. Το έγγραφο κοινοποιήθηκε και προς την Αμερικανική Ναυτική Αποστολή στην Αθήνα με ερωτήσεις σχετικά με το δρομολόγιο του πλοίου, λιμάνι τελικού προορισμού, ενδεχόμενη συνοδεία από πολεμικά σκάφη των ΗΠΑ, ένταξη σε συμμαχική νηοπομπή και ακριβή χρόνο

⁸⁴⁷ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Συγκρότησις της Ελληνικής Ταξιαρχίας δια την Κορέαν, Η Θητεία των Οπλιτών της, θα Αναχωρήσει η Ταξιαρχία*, 25 Οκτωβρίου 1950, σελ 4

⁸⁴⁸ Εφημερίδα Εμπρός, *Απέπλευσεν δια Κορέαν Φορτηγόν Μεταφέρον Υλικόν της Ταξιαρχίας*, 28 Οκτωβρίου 1950, σελ 6.

⁸⁴⁹ Χαμηλού κόστους κατασκευής cargo ship που κατασκευάστηκε σε μεγάλους αριθμούς (2.710 σκάφη) κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου για να καλύψει τις αυξημένες μεταφορικές ανάγκες των Συμμάχων. Είχε μήκος 134,57 μέτρων και χωρητικότητα 10.856 τόνων. Η μεταφορική ικανότητα και διαστάσεις του πλοίου μετά δυσκολίες φαίνεται να επέτρεπαν τη φόρτωση 309 οχημάτων και ρυμουλκουμένων που συνόδευαν τη Ταξιαρχία. Βέβαια η πλειονότητα των οχημάτων ήταν οχήματα jeep-μικρών διαστάσεων και βάρους. Σε κάθε περίπτωση η φόρτωση θα ήταν οριακή και θα γίνονταν και χρήση του εξωτερικού καταστρώματος.

αναχώρησης. Κατά συνέπεια η αναγραφόμενη στις εφημερίδες ημερομηνία αναχώρησης στις 26 Οκτωβρίου φαίνεται αληθής.

Σύμφωνα με μεταγενέστερα δημοσιεύματα, το φορτηγό πλοίο «Γρηγόρης Κ ΙΙΙ» που μετέφερε τα οχήματα, οπλισμό και λοιπό εξοπλισμό και εφόδια της Ταξιαρχίας βρίσκονταν εγγύς του Αδεν όταν αποφασίστηκε η μείωση της δυνάμεως από ταξιαρχία σε τάγμα πεζικού.⁸⁵⁰ Όπως είχαμε προαναφέρει, βάσει της απαντήσεως του ΓΕΣ προς την Αμερικανική Αποστολή, η σύνθεση της Ταξιαρχίας προέβλεπε 309 συνολικά οχήματα μετά ρυμουλκουμένων, 86 τόνους πυρομαχικών και 120 τόνους λοιπών εφοδίων (πλην καυσίμων) για την κάλυψη των αναγκών των πρώτων 60 ημερών αγώνος. Δεν γνωρίζουμε τα ακριβή είδη, οχήματα και ποσότητες των υλικών, εφοδίων και πυρομαχικών που είχαν φορτωθεί στο πλοίο. Εκτιμάται πάντως ότι δεν είχε γίνει φόρτωση πυρομαχικών καθώς αυτά θα παρέχονταν από τον αμερικανικό στρατό.

Τα αναγραφόμενα σε τηλεγράφημα της ΑΕ Ατμοπλοϊκών «Η Ελληνική», με ημερομηνία 03 Νοεμβρίου 1950 και αποδέκτη τον ίδιο τον Αρχιστράτηγο Παπάγο, μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το πλοίο επέστρεψε στο λιμάνι του Πειραιά και το υλικό εκφορτώθηκε.⁸⁵¹ Στο τηλεγράφημα, η εταιρεία ανέφερε ότι πληροφορήθηκε την επικείμενη επιστροφή του πλοίου στον Πειραιά (για άγνωστους για αυτήν λόγους όπως ανέφερε) και πρότεινε τη «λύση» (παύση) της επίταξη του «Γρηγόρης Κ ΙΙΙ» επειδή δημιουργείτο πρόβλημα στην ατμοπλοϊκή σύνδεση Ιταλίας-Ελλάδος-Τουρκίας (προφανώς στη γραμμή αυτή δραστηριοποιείτο το υπόψη σκάφος). Επί του τηλεγραφήματος της εταιρείας υπάρχει χειρόγραφη ανυπόγραφη σημείωση περί εκφόρτωσης του πλοίου τάχιστα και λήξη της επίταξης. Την επομένη ημέρα, το ΓΕΣ με έγγραφο του προς το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας παρακαλούσε για τη λήξη της επίταξης του ατμόπλοιου «Γρηγόρης Κ ΙΙΙ» μετά τον κατάπλου και το πέρας της εκφόρτωσης.⁸⁵²

Συνδυάζοντας τις παραπάνω πληροφορίες (δημοσιογραφικές, έγγραφα και τηλεγραφήματα) εκτιμούμε ότι το ατμόπλοιο «Γρηγόρης Κ ΙΙΙ» (προφανώς το ίδιο

⁸⁵⁰ Εφημερίδα Εμπρός, *Το Ελληνικόν Τάγμα Αποβιβάσθη Προχθές εις Πουσάν της Κορέας*, 10 Δεκεμβρίου 1950, σελ 1.

⁸⁵¹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/21/Δ/2, Τηλεγράφημα ΑΕ Ατμοπλοϊκών «Η Ελληνική» προς Αρχιστράτηγο Παπάγο, 03 Νοεμβρίου 1950.

⁸⁵² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/21/Δ/2, Έγγραφο ΓΕΣ προς Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, 04 Νοεμβρίου 1950.

πλοίο με το «Γρηγόρης Κ» των εφημερίδων) φορτώθηκε με τα υλικά της Ταξιαρχίας και αναχώρησε στα μέσα του τρίτου δεκαημέρου του Οκτωβρίου για την Κορέα. Η ημερομηνία αποστολής του τηλεγραφήματος της εταιρείας (03 Νοεμβρίου), συμπίπτει με τη δημοσιοποίηση της απόφασης μείωσης της δυνάμεως του ΕΚΣΕ. Επίσης η ενημέρωση του ΓΕΣ για «λύση» της επίταξης αμέσως μετά την εκφόρτωση του υποδηλώνει ότι τα υλικά της Ταξιαρχίας είχαν φορτωθεί, το πλοίο είχε αποπλεύσει και τελικά -για τους γνωστούς λόγους- ματαιώθηκε η προώθηση τους. Τα περιορισμένα πλέον κατά 75% οχήματα και υλικά του ελληνικού εκστρατευτικού τάγματος στην Κορέα φορτώθηκαν στο ίδιο αμερικανικό πλοίο με το οποίο προωθήθηκε το ΕΚΣΕ. Αυτό συμπεραίνεται από τη διαταγή φορτώσεως του ΓΕΣ που έκανε λόγο για φόρτωση οχημάτων και υλικών στο USS General W. G. Haan, AP-158, δύο ημέρες πριν την επιβίβαση του προσωπικού.⁸⁵³ Επίσης είναι όμως εξακριβωμένο ότι τα οχήματα του ΕΚΣΕ (τάγματος πλέον), συνολικά 54 τον αριθμό, αφίχθησαν το Δεκέμβριο στην Κορέα, μαζί με το τάγμα και εδέχθησαν τεχνική επιθεώρηση από αμερικανικό κλιμάκιο.⁸⁵⁴

Αμερικανικές Παλινδρομήσεις για τις Προσφορές Στρατευμάτων

Στις 25 Οκτωβρίου, το State Department ενημερώθηκε ανεπίσημα από αντιπροσώπους του Joint Chiefs of Staff για το ενδεχόμενο μείωσης των στρατιωτικών δυνάμεων ή και ακόμη και πλήρους ακύρωσης της συνδρομής ορισμένων κρατών προς τον ΟΗΕ στην Κορέα.⁸⁵⁵ Το Υπουργείο Αμύνης θεωρούσε ότι μια τέτοια ενέργεια ήταν πλέον δυνατή λόγω της ευνοϊκής εξέλιξης των επιχειρήσεων και θεωρούσε ότι θα τύγχανε και της αποδοχής των κρατών. Με τον τρόπο αυτό θα εξοικονομούσαν πιστώσεις, που επί του παρόντος επιβάρυναν την αμερικανική οικονομία, ενώ θα αποφεύγονταν η στρατιωτική αποδυνάμωση άλλων ευαίσθητων περιοχών. Το Memorandum της συζητήσεως που προετοίμασαν οι αξιωματούχοι του State Department παρέθετε λεπτομέρειες ανά χώρα, σύμφωνα με τις υποδείξεις του Joint Chiefs of Staff. Συγκεκριμένα, οι δυνάμεις της Τουρκίας⁸⁵⁶ και της Αυστραλίας θα παρέμεναν στην Κορέα ως είχαν. Η βρετανική ταξιαρχία θα επέστρεφε στο Hong Kong μετά την αναμενόμενη άφιξη της ειδικά συγκροτηθείσας

⁸⁵³ ΓΕΣ/ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/21/Δ/1, ΓΕΣ/Γ1/Π/ ΑΠ 319101/Α78727/06 Νοεμβρίου 1950

⁸⁵⁴ Βλέπε στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 175-179.

⁸⁵⁵ FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum by the Deputy Assistant Secretary of State for Far Eastern Affairs (Merchant) to the Deputy Under Secretary of State (Matthews)*, October 26, 1950, p 997-1000.

⁸⁵⁶ Η τουρκική ταξιαρχία είχε αφιχθεί στο Pusan στις 19 Οκτωβρίου 1950.

βρετανικής δυνάμεως για την Κορέα. Το τάγμα από τις Φιλιππίνες θα επέστρεφε στη χώρα του για να πολεμήσει κατά της εξέγερσης των Huks ενώ η συνδρομή της Ταϊλανδής θα υλοποιούνταν όπως είχε προγραμματιστεί. Η ελληνική συνεισφορά, όπως και η καναδική, θα μειώνονταν από ταξιαρχία σε τάγμα. Το ινδικό και σουηδικό νοσοκομείο εκστρατείας θα παρέμεναν ενώ το ιταλικό και ιρανικό δεν θα αποστέλλονταν. Οι προσπάθειες προσέλκυσης στρατευμάτων από τη Λατινική Αμερική θα σταματούσαν. Οι μεταβολές των δυνάμεων αφορούσαν μόνο τις χερσαίες δυνάμεις ενώ όπως ρητά αναφέρονταν ουδεμία μεταβολή θα υπήρχε στις ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις. Κατά συνέπεια οι προτεινόμενες μεταβολές δεν θα επηρέαζαν τη διάθεση των ελληνικών μεταφορικών αεροσκαφών. Προϋπόθεση για κάθε τροποποίηση ήταν η σύμφωνη γνώμη του κράτους (που θεωρείτο δεδομένη) ενώ ο στόχος της συμμετοχής του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού κρατών-μελών του Οργανισμού παρέμενε εν ισχύ. Οι εκπρόσωποι του Υπουργείου Αμύνης ανέφεραν ότι σύντομα θα ακολουθούσε και αντίστοιχο έγγραφο ζητώντας να πληροφορηθούν τις επίσημες θέσεις του State Department προτού έρθουν σε επαφή με τις εμπλεκόμενες χώρες.

Στις 02 Νοεμβρίου ακολούθησε και η αντίστοιχη επιστολή του Marshall προς τον Acheson για το θέμα της μείωσης των δυνάμεων και της ενδεχόμενης συμμετοχής χωρών της Λατινικής Αμερικής.⁸⁵⁷ Ο Υπουργός Αμύνης ανέφερε ότι συμφωνούσε με τις συνημμένες προτάσεις του Joint Chiefs of Staff (όπως ακριβώς είχαν παρουσιαστεί και προφορικά προ εβδομάδος και φαίνονταν στο Memorandum) καθώς επιτυγχάνουν μείωση των εξόδων αλλά και ελάφρυνση του έργου της λογιστικής υποστήριξης. Ο Marshall ανέφερε όμως και την ανησυχία του για τυχόν πολιτικές επιπλοκές μιας τέτοιας απόφασης, κυρίως στο επίπεδο του ΟΗΕ, αφήνοντας τη σχετική πρωτοβουλία στον αρμόδιο Υπουργό.

Την ίδια ημέρα, με δεύτερη επιστολή του, ο Marshall παραθέτει κατά χώρα τις προτεινόμενες μεταβολές.⁸⁵⁸ Για την Ελλάδα υπάρχει αναφορά για μείωση της συνδρομής από ταξιαρχία σε τάγμα. Οι μεταβολές για τις λοιπές χώρες παραμένουν οι ίδιες με τις προτάσεις του Joint Chiefs of Staff με επιπλέον αναφορά στη ματαίωση

⁸⁵⁷ FRUS, 1950, Vol VII, *The Secretary of Defense (Marshall) to the Secretary of State*, November 02, 1950, p 1027.

⁸⁵⁸ FRUS, 1950, Vol VII, *The Secretary of Defense (Marshall) to the Secretary of State*, November 02, 1950, p 1027-1029.

της αποστολής του Βελγικού, Γαλλικού και Ολλανδικού τάγματος (το τελευταίο ήταν ήδη εν πλω προς την Κορέα) και της Μοίρας Πυροβολικού της Νέας Ζηλανδίας. Στην επιστολή του Marshall γίνονταν όμως και λόγος και για προηγηθείσα επιστολή του, με ημερομηνία 25 Οκτωβρίου και με αναφορά στη εξέταση της μείωσης της ελληνικής συμμετοχής (δεν βρέθηκε). Από την διατύπωση γίνεται κατανοητό ότι η αλληλογραφία της 25ης Οκτωβρίου αφορούσε αποκλειστικά την ελληνική συμμετοχή ενώ σύμφωνα με την παρούσα, η βελτίωση της στρατιωτικής κατάστασης επέτρεπε την επανεξέταση του συνόλου των συνδρομών. Αντίστοιχη θέση διατυπώθηκε και στις 23 Νοεμβρίου, δύο μόλις ημέρες πριν την κινεζική επέμβαση και τη δραματική ανατροπή των αισιόδοξων εκτιμήσεων. Εικάζεται ότι η προηγηθείσα αναφορά στην ελληνική και μόνο δύναμη, προήλθε από τις γενικότερες ανησυχίες του Joint Chiefs of Staff για την κατάσταση στη βαλκανική χερσόνησο. Η πρόταση του Joint Chiefs of Staff για διατήρηση της τουρκικής ταξιαρχίας στην Κορέα, μπορεί να δικαιολογηθεί με τη μικρή αναλογική σημασία της ταξιαρχίας μπροστά στο πολυάριθμο του τουρκικού στρατού αλλά και ένεκα της χαμηλότερης εκτιμώμενης απειλής κατά της χώρας αυτής σε σύγκριση με την Ελλάδα. Σημαντικότατο ρόλο διαδραμάτισε και η «έγκαιρη» άφιξη της τουρκικής δύναμης προ της έγερσης του θέματος της επανεξέτασης των συνεισφορών. Η παραπάνω αλληλογραφία δικαιολογεί και την εμφάνιση στις ελληνικές εφημερίδες, αρχής γενομένης από 27 Οκτωβρίου, των πρώτων πληροφοριών για ματαίωση της αποστολής του ΕΚΣΕ ή τη μείωση της δυνάμεως του.

Ενώ το κύριο ενδιαφέρον των Αμερικανών τον Σεπτέμβριο εστιάζονταν στην προέλαση πέραν και του 38ου Παραλλήλου, η επίσημη αλληλογραφία του Οκτωβρίου καταδεικνύει την έντονη ανησυχία για μερική ή και μαζική επέμβαση των κινεζικών στρατευμάτων με ενδεχόμενη σοβιετική υποστήριξη. Πληθώρα εγγράφων και εκτιμήσεων παράχθηκαν και συσκέψεις σε όλα τα επίπεδα της αμερικανικής ηγεσίας έλαβαν χώρα. Η κινεζική στρατιωτική εμπλοκή, ήταν πλέον πλήρως επιβεβαιωμένη και καθημερινά έπεφταν στα χέρια των δυνάμεων του ΟΗΕ Κινέζοι στρατιώτες. Ο MacArthur συναρπασμένος από το μέγεθος της επιτυχίας της αντεπίθεσης του, στα μέσα του Σεπτεμβρίου και παρά τις προειδοποιήσεις, θεωρούσε εφικτή την ολοκλήρωση της βίαιης ενοποίησης της κορεατικής χερσονήσου, σε συνέχεια και των Ψηφισμάτων του ΟΗΕ. Είναι αλήθεια ότι οι προειδοποιήσεις του Joint Chiefs of Staff δεν μπόρεσαν αν ανακόψουν την ορμή του MacArthur αλλά

πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι στο πλείστον των περιπτώσεων άφηναν την επιλογή στον παλαιάμαχο στρατηγό ή απλά έθεταν ορισμένους περιορισμούς στην προσβολή στόχων στη μεθόριο με την Κίνα και την ΕΣΣΔ. Αντίστοιχα χαλαρές, επιδεχόμενης ευρείας ερμηνείας, ήταν και οι οδηγίες από τον Υπουργό Αμύνης και τον ίδιο τον Πρόεδρο που είχε και προσωπική συνάντηση στη νήσο Wake με τον MacArthur στα μέσα του Οκτωβρίου. Καίτοι οι περισσότερες εκτιμήσεις θεωρούσαν πιθανή και δυνατή μιας ευρείας κλίμακος κινεζική επέμβαση,⁸⁵⁹ οι επιχειρησιακές οδηγίες άφηναν ευρεία πρωτοβουλία στα χέρια του στρατηγού. Ο τελευταίος εκμεταλλεύθηκε την ευκαιρία και προχώρησε σε μια, όπως αποδείχτηκε εκ των υστέρων, ασύνετη προέλαση προς την κινεζική μεθόριο.⁸⁶⁰

Το μέγεθος της αμερικανικής ανησυχίας για το ενδεχόμενο μιας μαζικής κινεζικής επέμβασης, ήδη ο αριθμός των εμπλεκομένων κινεζικών δυνάμεων στα μέσα Νοεμβρίου υπολογίζονταν στις 30.000 άνδρες, οδήγησαν το Υπουργείο Αμύνης να επανεξετάσει τις αρχικές σκέψεις (μερικές βρίσκονταν ήδη στη φάση της υλοποίησης) για μείωση των χερσαίων συνεισφορών. Ο Deputy Secretary of Defence έγραφε στον Acheson (16 Νοεμβρίου), κάνοντας αναφορά και στο μήνυμα της 02ης Νοεμβρίου για μείωση των συνεισφορών, ότι οι ενέργειες προς την κατεύθυνση αυτή (της μειώσεως ή και ακύρωσης μεταφοράς δυνάμεων) θα έπρεπε προσωρινά να διακοπούν μέχρι να ξεκαθαρίσει η στρατιωτική κατάσταση.⁸⁶¹ Η αναθεώρηση αυτή δεν αφορούσε την ήδη αποφασισθείσα μείωση της ελληνικής και καναδικής συνδρομής, από ταξιαρχία σε τάγμα, καθώς ήδη είχαν ολοκληρωθεί όλες οι απαραίτητες ενέργειες. Τη δε ημέρα διαβίβασης του εγγράφου προς το State Department (16 Νοεμβρίου), το ΕΚΣΕ, δυνάμει πλέον ενισχυμένου τάγματος, αναχωρούσε από τον Πειραιά για την Κορέα.

Η συχνή εμφάνιση διαφορετικών απόψεων μεταξύ των διαφόρων αμερικανικών υπηρεσιών αλλά και προσώπων και η τροποποίηση αρχικών κατευθύνσεων καταδεικνύει με τον καλύτερο τρόπο το πολυδιάστατο της εξωτερικής

⁸⁵⁹ FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum by the Central Intelligence Agency*, November 08, 1950, p 1101-1106.

⁸⁶⁰ Στα αρχεία του FRUS, 1950, Vol VII υπάρχει πλούσια και ενδιαφέρουσα πρωτογενής αλληλογραφία για τα θέματα που άπτονταν στη συνέχιση της προέλασης των στρατευμάτων του ΟΗΕ προς βορρά και την ενδεχόμενη κινεζική ή και σοβιετική επέμβαση. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τις αρχές Νοεμβρίου είχε εξεταστεί ακόμη και το ενδεχόμενο χρήσης ατομικών όπλων για την αναχαίτιση μιας πιθανής μαζικής στρατιωτικής κινεζικής εισβολής.

⁸⁶¹ FRUS, 1950, Vol VII, *The Deputy Secretary of Defense (Lovett) to the Secretary of State*, November 16, 1950, p 1163.

πολιτικής. Ειδικά για τις ΗΠΑ, η λήψη αποφάσεων υπόκειντο συνεχώς σε μια λειτουργία επαναξιολογήσεως και επαναχάραξης των κατευθύνσεων υλοποίησης της στρατηγικής σε πληθώρα συγκοινωνούντων και συνεργαζόμενων επιπέδων. Ενώ οι τροποποιήσεις αυτές στην υλοποίηση των στόχων της υψηλής στρατηγικής της αμερικανικής υπερδύναμης επέφεραν δευτερεύουσας σημασίας αναταράξεις, ο αντίκτυπος τους στα λοιπά κράτη ήταν συχνά σημαντικότερος. Η παρακολούθηση της όλης εμπλοκής στην Κορέα καταδεικνύει επίσης και τη σημασία, αφανών ή δευτερευόντων εκ πρώτης όψεως παραγόντων, που όμως επηρεάζουν σε κρίσιμο βαθμό τις λαμβανόμενες αποφάσεις. Ενίοτε και οι προσωπικές απόψεις, εμπειρίες και εμμονές προσωπικοτήτων σε κομβικά επίπεδα ωθούν την διαδικασία λήψεως αποφάσεων προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση. Η παρατήρηση αυτή έχει βαρύνουσα σημασία ειδικά για τους ηγέτες των μεγάλων δυνάμεων. Χαρακτηριστική η περίπτωση του Προέδρου Truman που εξ αρχής θεωρούσε την Κορέα ως την αντίστοιχη Ελλάδα της Άπω Ανατολής, ταύτιση που επέβαλε την εξίσου αποφασιστική επέμβαση υπέρ της και σε αντίθεση με τις αρχικά διστακτικές εκτιμήσεις και προτάσεις του επιτελείου του.

Ενώ οι αρχικές σκέψεις για μείωση ή ακύρωση των συνδρομών είχαν αρχίσει να εμφανίζονται, η Αμερικανική Στρατιωτική Αποστολή στην Αθήνα ενημέρωσε το ΓΕΣ για την αναμενόμενη άφιξη δύο αμερικανικών μεταγωγικών πλοίων, στις αρχές Νοεμβρίου και παρέθετε και σχετικό χρονικό πίνακα.⁸⁶² Το έγγραφο της JUSMAG, στα ελληνικά μεταφρασμένο και με ημερομηνία 23 Οκτωβρίου, έκανε λόγο για άφιξη των πλοίων μετά από 10 ημέρες (δηλαδή περί την 02 Νοεμβρίου). Η μεταφορά του ΕΚΣΕ θα πραγματοποιείτο με τα αμερικανικά οπλιταγωγά USS General W. G. Haan, AP-158, χωρητικότητας 2440 ατόμων και USS General J. H. McRae, AP-149, χωρητικότητας 1866 ατόμων.⁸⁶³ Το έγγραφο προέβλεπε τη φόρτωση στο USS General W. G. Haan του 1ου κλιμάκιου, δυνάμεως 2100 ανδρών περίπου, αποτελούμενο από την Ταξιαρχία εκτός ενός τάγματος πεζικού και του τάγματος αντικαταστάσεων. Το 2^ο κλιμάκιο, δυνάμεως 1400 ανδρών περίπου, αποτελούμενο από το τάγμα πεζικού και το τάγμα αντικαταστάσεων, θα επιβιβάζονταν στο USS

⁸⁶² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 37, Έγγραφο Μικτής Στρατιωτικής Ομάδος Βοηθείας των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ελλάδα (ΜΣΟΒΗΠ ή JUSMAG), ΕΚΣΕ, 23 Οκτωβρίου 1950.

⁸⁶³ Η επίσημη πληροφόρηση της ελληνικής κυβέρνησης για τα αμερικανικά οπλιταγωγά έγινε στις 24 Οκτωβρίου με τη ρηματική διακοίνωση Νο 124 της Αμερικανικής πρεσβείας στην Αθήνα. Η πληροφορία διαβιβάστηκε και στο ΓΕΣ, βλέπε Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/ Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς ΓΕΣ, έγγραφο 50313, 31 Οκτωβρίου 1950. Με το τελευταίο έγγραφο καθορίζονταν και ως ημερομηνία άφιξης των πλοίων η 14-15 Νοεμβρίου.

General J. H. McRae. Ο προτεινόμενος από τους Αμερικανούς χρονικός πίνακας ενεργειών, που στάλθηκε για έγκριση-τροποποίηση στο ΓΕΣ, προέβλεπε:

Ολοκλήρωση της εκπαιδύσεως της Ταξιαρχίας στις 04 Νοεμβρίου και εν συνεχεία, από 05 Νοεμβρίου μέχρι και την ημέρα επιβίβασης οι δυνάμεις θα ήταν στη διάθεση του Διοικητού του ΕΚΣΕ.⁸⁶⁴ Την ημέρα της επιβίβασης θα λάμβανε χώρα μεταμεσονύκτια σιδηροδρομική φόρτωση της Ταξιαρχίας στη Λαμία και άφιξη της στον Πειραιά περίπου στις 05.00. Θα ακολουθούσε αποβίβαση, μετακίνηση της σε στρατόπεδο της περιοχής, πρωινό και λήψη σχηματισμού παρέλασης. Από τις 09.00 έως τις 11.00 το ΕΚΣΕ θα πραγματοποιούσε παρέλαση στους δρόμους των Αθηνών και σε κεντρικό σημείο θα επιθεωρείτο από τον Βασιλιά. Θα ακολουθούσε η επιστροφή στο στρατόπεδο των Αθηνών, η λήψη γεύματος και η απογευματινή φόρτωση του 1ου κλιμακίου στο USS General W. G. Haan. Το 2ο κλιμάκιο θα επέστρεφε σιδηροδρομικώς στη Λαμία για διανυκτέρευση και επιστροφή και φόρτωση στο USS General J. H. McRae τις πρωινές ώρες της 16ης Νοεμβρίου.

Την επομένη ημέρα (24 Οκτωβρίου) η JUSMAG απέστειλε και τους κωδικούς φορτώσεων⁸⁶⁵ των Μονάδων της Ταξιαρχίας.⁸⁶⁶

- Στρατηγείο και Στρατιωτική Μουσική ΕΚΣΕ: 5062 A
- 1ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ: 5062 B
- 2ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ: 5062 C
- 3ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ: 5062 D
- Διμοιρία Διαβιβάσεων ΕΚΣΕ: 5062 E
- Διμοιρία Μηχανικού ΕΚΣΕ: 5062 F
- Διμοιρία Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας: 5062 G
- Ελαφρό Συνεργείο Επισκευών Τύπου Α' ΕΚΣΕ: 5062 H
- Μικτός Λόχος Μεταφορών ΕΚΣΕ: 5062 J

⁸⁶⁴ Η συνηθισμένη στρατιωτική έκφραση «στη διάθεση του διοικητού» υπονοεί ότι όλες οι προγραμματισμένες διαδικασίες έχουν ολοκληρωθεί και η επιλογή του προγράμματος είναι στα χέρια του Διοικητού για την ολοκλήρωση των τελευταίων αναγκαίων προετοιμασιών-εργασιών ή ακόμη και την ανάπαυση των τμημάτων.

⁸⁶⁵ Κωδικοί αριθμοί που χαρακτηρίζουν την κάθε Μονάδα για διευκόλυνση της επιβίβασης – αποβίβασης των τμημάτων και ανάλογο χειρισμό των εφοδίων που συνοδεύουν τις Μονάδες. Για παράδειγμα, τα κιβώτια των εφοδίων έπρεπε να φέρουν την ένδειξη TAT (To Accompany Troops) και το κωδικό της Μονάδος (πχ TAT 5062B)

⁸⁶⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/23, Έγγραφο Μικτής Στρατιωτικής Ομάδος Βοηθείας των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ελλάδα (ΜΣΟΒΗΠ ή JUSMAG), ΕΚΣΕ, 24 Οκτωβρίου 1950.

- Χειρουργείο Εκστρατείας ΕΚΣΕ και Χειρουργική Μονάδα Εκστρατείας ΕΚΣΕ: 5062 Κ

- Ταχυδρομικό Τμήμα ΕΚΣΕ: 5062 Λ

- Τάγμα Ενισχύσεων ΕΚΣΕ: 5062 Μ

Ως ημερομηνία πέρατος όλων των προετοιμασιών για φόρτωση ορίστηκε η 10 Νοεμβρίου.

Στις 26 Οκτωβρίου το ΓΕΣ απάντησε προς τη JUSMAG ότι αποδέχεται το πρόγραμμα που προτάθηκε, με μοναδική τροποποίηση τη μη μεταφορά του 2ου κλιμακίου στην Αθήνα για συμμετοχή του στην παρέλαση-επιθεώρηση επιλέγοντας την παραμονή του στη Λαμία και τη μετακίνηση του για φόρτωση στις 16 Νοεμβρίου.⁸⁶⁷ Η τροποποίηση αυτή έγινε για αποφυγή της άσκοπης μετακίνησης του 2ου κλιμακίου στην Αθήνα δύο φορές μέσα στο ίδιο διήμερο. Μάλιστα στην απάντηση διευκρινίστηκε ότι πιθανόν ο Βασιλιάς και ο Αρχιστράτηγος να επιθεωρούσαν το ΕΚΣΕ στη Λαμία σε προγενέστερη ημερομηνία (08-10 Νοεμβρίου).

Μείωση του ΕΚΣΕ από Ταξιαρχία σε Τάγμα Πεζικού

Ενώ οι προετοιμασίες για την αναχώρηση της Ταξιαρχίας συνεχίζονταν, ο Πρωθυπουργός δήλωσε στις 30 Οκτωβρίου στους δημοσιογράφους ότι ήταν πολύ πιθανή η μείωση της ελληνικής συνδρομής.⁸⁶⁸ Ταυτόχρονα τους ενημέρωσε ότι είχε επέλθει συμφωνία με την κυβέρνηση της Νοτίου Κορέας για τη διάθεση χαρτονομίσματος, μέσω της Unified Command, για την κάλυψη των εξόδων του ΕΚΣΕ. Στις 02 Νοεμβρίου, με τη ρηματική διακοίνωση Νο 135 της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Αθήνα, διαβιβάστηκε προς τον Πρωθυπουργό και Υπουργό Εξωτερικών Βενιζέλο, η επιθυμία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τη μείωση της ελληνικής συνεισφοράς από ταξιαρχία σε τάγμα.⁸⁶⁹ Σύμφωνα με το μήνυμα, η ευνοϊκή εξέλιξη των επιχειρήσεων και ο αναμενόμενος σύντομος τερματισμός τους οδήγησε στην αναθεώρηση των απαιτούμενων αρχικά στρατιωτικών δυνάμεων. Η διακοίνωση έκανε λόγο για διάθεση δυνάμεως επιπέδου ανεξάρτητου τάγματος (self-

⁸⁶⁷ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/38, Έγγραφο ΓΕΣ προς Μικτή Στρατιωτική Ομάδα Βοηθείας των Ηνωμένων Πολιτειών στην Ελλάδα (ΜΣΟΒΗΠ ή JUSMAG), ΕΚΣΕ, 26 Οκτωβρίου 1950.

⁸⁶⁸ Εφημερίδα Ελευθερία, *Θα Σταλεί Τάγμα αντί Ταξιαρχίας εις την Κορέαν*, 31 Οκτωβρίου 1950, σελ 1 και Εφημερίδα Εμπρός, *Εις Κορέαν θα Αποσταλή Συμβολικώς Μόνο Έν Τάγμα του Ελληνικού Στρατού*, 31 Οκτωβρίου 1950, σελ 6

⁸⁶⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, American Embassy, Athens, Greece, to Sophocles Venizelos, Prime Minister and Minister for Foreign Affairs, No 135, November 02, 1950.

contained unit battalion) περίπου 1.000 ανδρών συμπεριλαμβανομένων και των υπηρεσιών υποστηρίξεως. Ακολουθούσε η διπλωματική «ευχή» ότι η ελληνική κυβέρνηση θα τροποποιούσε ανάλογα τα σχέδια της χωρίς υπερβολικές διαδικαστικές δυσκολίες. Στο τέλος του κειμένου ακολουθούσε η παρατήρηση ότι στο πλαίσιο της πολιτικής της αμερικανικής κυβερνήσεως και αναφορικά με το αίτημα των Αθηνών για χρηματοδότηση των εξόδων του ΕΚΣΕ, η Πρεσβεία θα επικοινωνούσε με την ελληνική κυβέρνηση για συνεξέταση των λεπτομερειών και τρόπων δράσεως επί του θέματος. Η διατύπωση άφηνε να εννοηθεί ότι η αμερικανική κυβέρνηση ήταν έτοιμη να παράσχει μελλοντικά διευκολύνσεις (απροσδιόριστες) στην Αθήνα για την κάλυψη των, μειωμένων πλέον, εξόδων του ΕΚΣΕ. Σύμφωνα με σημείωμα του Peurifoy, που βρέθηκε στα αρχεία της Αμερικανικής Πρεσβείας των Αθηνών,⁸⁷⁰ ήταν αναμενόμενο και κατανοητό ότι η ελληνική κυβέρνηση θα ζητούσε την κάλυψη των εξόδων του ΕΚΣΕ από τις ΗΠΑ παραπέμποντας την τελική διευθέτηση σε μελλοντικές διμερείς διαπραγματεύσεις.

Η ρηματική διακοίνωση της Αμερικανικής Πρεσβείας στάλθηκε αυθημερόν από το Υπουργείο Εξωτερικών στο ΓΕΣ⁸⁷¹ (το ΓΕΣ είχε την ευθύνη της συγκρότησης του ΕΚΣΕ ενώ σίγουρα ο Παπάγος ήταν ήδη ενήμερος για την μεταβολή της δυνάμεως). Δύο ημέρες αργότερα διαβιβάστηκε στο Γραφείο του Αρχιστρατήγου, το ΓΕΕΘΑ και στο Υπουργείο Οικονομικών.⁸⁷² Η επίσημη ελληνική απάντηση δόθηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών στις 06 Νοεμβρίου. Η επιστολή έκανε αποδεκτή την αίτηση των Ηνωμένων Εθνών για μείωση της δυνάμεως στο επίπεδο τάγματος (περίπου 1.000 άνδρες).⁸⁷³ Παράλληλα η απαντητική επιστολή γνωστοποιούσε στην αμερικανική κυβέρνηση ότι θα ανέμενε περαιτέρω επικοινωνία για το θέμα του κόστους συντήρησης του ΕΚΣΕ. Άμεση ήταν και η αντίδραση του ΓΕΣ που την ίδια ημέρα ενημέρωσε το ΕΚΣΕ για τη διάθεση ενός μόνο τάγματος διατάσσοντας τη

⁸⁷⁰ Αναφορά σε Athens Embassy Files, Lot 58F7, 321 Korea, 1950 στο FRUS, 1950, Vol V, Editorial Note, 1950, p 436. Το κείμενο αναφέρει: «*According to Ambassador Peurifoy's note, it was also "understood that the Greek Government shall reimburse the United States Government for all expenses incurred in connection with this operation, and that such reimbursement will be the subject of a negotiated settlement at some future time in a manner to be determined at that time, but in no event later than June 30, 1952, unless otherwise provided."*»

⁸⁷¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Υπουργείο Εξωτερικών/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς ΓΕΣ, έγγραφο 50293, 02 Νοεμβρίου, 1950.

⁸⁷² Αρχεία ΥΠΕΞ, Υπουργείο Εξωτερικών/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Γραφείο Αρχιστρατήγου-Υπουργείο Οικονομικών-ΓΕΕΘΑ/Β' Μικτή Επιτελική Ομάς, έγγραφο 51171, 04 Νοεμβρίου, 1950.

⁸⁷³ Αρχεία ΥΠΕΞ, Υπουργείο Εξωτερικών προς Αμερικανική Πρεσβεία Αθηνών, έγγραφο 51171, November 06, 1950.

συγκρότηση του με μέρη του ΕΚΣΕ.⁸⁷⁴ Σύμφωνα με το επείγον σήμα του ΓΕΣ, τα υπόλοιπα τμήματα του ΕΚΣΕ θα συγκροτούσαν Ορεινή Ταξιαρχία συνθέσεως 2 ταγμάτων. Το σήμα είχε αστραπιαία εκδοθεί με την έγκριση του Αρχηγού ΓΕΣ, Αντιστρατήγου Κοσμά. Η στρατιωτική ηγεσία ήταν σίγουρα προϋδασμένη από τις 30 Οκτωβρίου τουλάχιστον, για τη μείωση της προσφερόμενης δυνάμεως από ταξιαρχία σε τάγμα. Η κυβερνητική απάντηση αποδοχής της αμερικανικής διακοίνωσης για μείωση της δυνάμεως, έγινε επίσημα γνωστή στις 06 Νοεμβρίου, από το Υπουργείο Εξωτερικών στο ΓΕΣ, στο Γραφείο του Αρχιστρατήγου, το ΓΕΕΘΑ και το Υπουργείο Οικονομικών με την παρατήρηση ότι το θέμα των εξόδων συντηρήσεως του ΕΚΣΕ ήταν σε εκκρεμότητα καθώς αναμένονταν απάντηση εκ μέρους της Αμερικανικής Πρεσβείας.⁸⁷⁵

Από τη Νέα Υόρκη, η Μόνιμη Αντιπροσωπεία έχοντας ενημερωθεί από τις εφημερίδες για τη μείωση της ελληνικής συνδρομής ζήτησε, στις 05 Νοεμβρίου, επαλήθευση των πληροφοριών από την Αθήνα.⁸⁷⁶ Η επαλήθευση ήρθε την επομένη από το Υπουργείο Εξωτερικών με την παρατήρηση ότι η μείωση ζητήθηκε από την Αμερικανική Πρεσβεία, εξ ονόματος της Unified Command και προκαλούσε εντύπωση στην Αθήνα πως αυτή η πληροφορία δεν ήταν γνωστή στη Γενική Γραμματεία του Οργανισμού. Η επαλήθευση έφερε το όνομα του Βενιζέλου (ως Υπουργού των Εξωτερικών).⁸⁷⁷

Βέβαια, η όλη επίσημη αλληλογραφία, σχετική με τη μείωση της δυνάμεως, λήφθηκε μεσούσης της νέας κυβερνητικής κρίσεως και παραιτήσεως της τρικομματικής κυβερνήσεως στις 02 Νοεμβρίου. Στην Αθήνα από τις αρχές Οκτωβρίου το θέμα των αποκαλύψεων οικονομικών σκανδάλων στον Οργανισμό Λιμένος Πειραιώς (ΟΛΠ) έχει φέρει σε δύσκολη θέση την κυβέρνηση συνασπισμού καθώς οι επικαλούμενες ατασθαλίες είχαν γίνει επί κυβερνήσεως του Λαϊκού Κόμματος. Οι αλλεπάλληλες, σχεδόν καθημερινές αποκαλύψεις ενέπλεκαν στελέχη του Λαϊκού Κόμματος με κατηγορίες να εκτοξεύονται ακόμη και εναντίον του

⁸⁷⁴ ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/35, Άκρως Απόρρητο Σήμα από ΓΕΣ προς ΕΚΣΕ, ΓΕΣ/Αριθ. Πρωτοκόλλου 12630/Α3/Ι/02 Νοεμβρίου 1950.

⁸⁷⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Υπουργείο Εξωτερικών/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς ΓΕΣ, Γραφείο Αρχιστρατήγου-Υπουργείο Οικονομικών-ΓΕΕΘΑ/Β' Μικτή Επιτελική Ομάς, έγγραφο 51205, 06 Νοεμβρίου, 1950.

⁸⁷⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς Υπουργείο Εξωτερικών/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, τηλεγράφημα 5635, 05 Νοεμβρίου, 1950.

⁸⁷⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Υπουργείο Εξωτερικών/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, τηλεγράφημα 51198, 06 Νοεμβρίου, 1950.

Τσαλδάρη. Υπό την πίεση των αποκαλύψεων οι Βενιζέλος και Παπανδρέου προσπάθησαν να πείσουν τον Τσαλδάρη να παραιτηθεί από την κυβέρνηση ώσπου να εκδοθεί το δικαστικό βούλευμα για το σκάνδαλο του ΟΛΠ. Ο Τσαλδάρης όμως αρνήθηκε με τον ισχυρισμό ότι με τον τρόπο αυτό θα φαίνονταν ότι δικαιώνονταν οι συκοφάντες του. Μη έχοντας άλλα περιθώρια και κάτω από την πίεση της αντιπολίτευσης και των συνεχών αποκαλύψεων, ο Βενιζέλος το απόγευμα της 02 Νοεμβρίου, επισκέφθηκε τα Ανάκτορα και υπέβαλε την παραίτηση της κυβερνήσεως του. Έντονες ήταν και οι παρασκηνιακές ζυμώσεις, πριν και μετά την παραίτηση της κυβερνήσεως μεταξύ Ανακτόρων, Αμερικανικής Πρεσβείας και των αρχηγών των πολιτικών κομμάτων. Η τρικομματική κυβέρνηση, παρά τη συντριπτική πλειοψηφία εδρών στη Βουλή δεν κατόρθωσε να επιζήσει ούτε δύο μήνες. Στις 03 Νοεμβρίου, ο Σοφοκλής Βενιζέλος σχημάτιζε την έβδομη κυβέρνηση που γνώριζε ο τόπος εντός του 1950 (και η πέμπτη μετά τις εκλογές του Μαρτίου). Πρωθυπουργός και Υπουργός Εξωτερικών και Εθνικής Αμύνης, ο Σοφοκλής Βενιζέλος, Αντιπρόεδρος και Υπουργός Συντονισμού ο Γεώργιος Παπανδρέου, Υφυπουργός Στρατιωτικών και Αεροπορίας ο Βγενόπουλος, Υφυπουργός Ναυτικών ο Ζαΐμης. Σε μεγάλο βαθμό η κυβέρνηση εξακολουθούσε να είναι η ίδια με την αντικατάσταση των 9 προσώπων που ανήκαν στο Λαϊκό Κόμμα. Την επομένη του σχηματισμού της νέας κυβερνήσεως (04 Νοεμβρίου), ο Peurifoy έχοντας συνομιλήσει με τους πολιτικούς αρχηγούς συναντήθηκε και με τον Βασιλέα Παύλο. Στην προσωπική τους συζήτηση εξέτασαν - σε περίπτωση αποτυχίας της νέας κυβερνήσεως Βενιζέλου- και τη λύση υπηρεσιακής κυβέρνησης υπό τον Βεντήρη ή και της καθόδου του Παπάγου στην πολιτική. Ο Acheson ενημερωθείς υπηρεσιακά για τις συζητήσεις από τον Peurifoy⁸⁷⁸ επέμενε για την τήρηση των κοινοβουλευτικών διαδικασιών, ενέκρινε τις πολιτικές κινήσεις του Βασιλιά ενώ ήταν επιφυλακτικός για τη λύση Βεντήρη. Ταυτόχρονα όμως παρατήρησε ότι ο Παύλος δεν λάμβανε τις απαραίτητες ίσες αποστάσεις από τα μη κομμουνιστικά κόμματα. Διέκρινε τον κίνδυνο τριβών μεταξύ Ανακτόρων και Παπάγου εάν ο τελευταίος, υπό οποιοδήποτε περιστάσεις, αποφάσιζε να κατέλθει στην πολιτική σκηνή.⁸⁷⁹

⁸⁷⁸ FRUS, 1950, Vol V, *The Ambassador in Greece (Peurifoy) to the Secretary of State*, November 04, 1950, p 432-433.

⁸⁷⁹ FRUS, 1950, Vol V, *The Secretary of State to the Embassy in Greece*, November 06, 1950, p 433-435.

Μετά από αποτυχημένες επαφές με τον Τσαλδάρη, το Λαϊκό Κόμμα οδηγήθηκε στη διάσπαση και τελικά η νέα κυβέρνηση κατόρθωσε να αποκτήσει την ψήφο εμπιστοσύνης στη Βουλή με 164 ψήφους υπέρ (μαζί και με τους ψήφους των αποχωρησάντων από το Λαϊκό Κόμμα υπό τον Στέφανο Στεφανόπουλο), 54 κατά (ΕΠΕΚ και Δημοκρατική Παράταξη) και 32 απόντες. Ο Βενιζέλος στις προγραμματικές του δηλώσεις στις 10 Νοεμβρίου στη Βουλή, δήλωσε ότι το πρόγραμμα και η γενική πολιτική της κυβερνήσεως παρέμεναν αμετάβλητες.⁸⁸⁰ Κάτω από αυτές τις περιστάσεις, η μείωση της ελληνικής συνδρομής εμφανίστηκε στις εφημερίδες της 05 Νοεμβρίου σε ένα μονόστηλο 8-10 γραμμών. Η είδηση αναφέρονταν σε ανακοίνωση του Υπουργείου Εξωτερικών για τη λήψη της επιστολής του Γενικού Γραμματέα που ζητούσε η Ελλάδα να διαθέσει τάγμα αντί για ταξιαρχία.⁸⁸¹

Ήδη από τις 02 Νοεμβρίου, το ΓΕΣ είχε διατάξει το ΕΚΣΕ (Ταξιαρχία) να προχωρήσει στη συγκρότηση ενός και μόνο εκστρατευτικού τάγματος για την Κορέα. Στις 04 Νοεμβρίου, αποστάλθηκε από το ΓΕΣ προς το ΕΚΣΕ η διαταγή συγκροτήσεως και ο πίνακας συνθέσεως του νέου τάγματος.⁸⁸² Η Διοίκηση του ΕΚΣΕ είχε ήδη επιλέξει το 1ο Τάγμα ΕΚΣΕ (εκ των τριών Ταγμάτων ΕΚΣΕ) για να αποτελέσει τη δύναμη που θα αποστέλλονταν στην Κορέα. Στον ήδη υπάρχοντα πίνακα συνθέσεως του 1ου Τάγματος και σε συνεργασία του ΕΚΣΕ με το ΓΕΣ, επήλθαν ορισμένες αλλαγές ώστε να εξασφαλίζεται, όσο το δυνατόν καλύτερα, η ανεξάρτητη λειτουργία του Τάγματος. Το νέο Τάγμα απέκτησε τον τίτλο Εκστρατευτικό Σώμα Ελλάδος (ΕΚΣΕ) και αποτελούσε Μονάδα διοικητικώς και οικονομικώς ανεξάρτητη. Σύμφωνα με τη διαταγή συγκροτήσεως του ΓΕΣ, ο Ζ' Κλάδος του Επιτελείου θα μεριμνούσε για την έκδοση διαταγών ρύθμισης των οικονομικών ζητημάτων. Η επιλογή του προσωπικού που θα επάνδρωνε το Τάγμα θα γίνονταν από τη Διοίκηση του ΕΚΣΕ (Υποστράτηγος Γκίκας) όπως επίσης και η εξασφάλιση των υλικών. Για το οχήματα και τον ειδικό εξοπλισμό θα υπήρχε συντονισμός μεταξύ ΓΕΣ και ΕΚΣΕ. Πέρας συγκροτήσεως του νέου ΕΚΣΕ καθορίστηκε η 08 Νοεμβρίου. Ο τελικά επικυρωμένος πίνακας συγκροτήσεως του

⁸⁸⁰ Η συνοπτική περιγραφή της κυβερνητικής κρίσεως του Νοεμβρίου 1950 βασίστηκε στο βιβλίο του Σπύρου Λιναρδάτου, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, τόμος Α', 1949-1952*, (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ.159-179.

⁸⁸¹ Εφημερίδα Εμπρός, *Εν Τάγμα θα Αποσταλή εις Κορέαν*, 05 Νοεμβρίου 1950, σελ 6 και Εφημερίδα Ελευθερία, *Θα Σταλή Μόνο Ένα Τάγμα εις Κορέαν*, 05 Νοεμβρίου 1950, σελ 6.

⁸⁸² ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/36, Άκρως Απόρρητο Έγγραφο από ΓΕΣ προς ΕΚΣΕ, ΓΕΣ/Αριθ. Πρωτοκόλλου 12631/Α3/Ι/04 Νοεμβρίου 1950.

ΕΚΣΕ (προσωπικού και υλικών) συμπεριλάμβανε αξιωματικούς 53, ανθυπασιπιστές 4 και οπλίτες 792⁸⁸³ και παρατίθεται στο Παράρτημα «Γ» του παρόντος. Το ΕΚΣΕ ανέλαβε το μεγαλύτερο μέρος της συγκροτήσεως του νέου Τάγματος. Τα χρονικά περιθώρια δεν επέτρεπαν μια νέα επιλογή του προσωπικού και για τον λόγο αυτό χρησιμοποιήθηκε ως βάση, η ήδη υπάρχουσα σύνθεση και στελέχωση του 1ου Τάγματος ΕΚΣΕ. Το νέο Τάγμα ενισχύθηκε με στοιχεία διοικητικής μέριμνας για να μπορεί να διαχειρίζεται μόνο του τη λειτουργία της ανεφοδιαστικής αλυσίδας καθώς θα προσκολλιόνταν στον αμερικανικό στρατό για θέματα επιχειρήσεων αλλά και υποστήριξης. Σύμφωνα με μαρτυρίες βετεράνων οι αλλαγές στο προσωπικό που επήλθαν ήταν ελάχιστες και πλην ορισμένων νέων ειδικοτήτων για ενίσχυση της λογιστικής υποστήριξης του Τάγματος, αντικαταστάθηκε περιορισμένος αριθμός οπλιτών για τους οποίους κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής δημιουργήθηκαν αμφιβολίες περί της καταλληλότητάς τους. Περιορισμένες ήταν επίσης και οι μετακινήσεις εξοπλισμού και υλικών μεταξύ των Μονάδων του ΕΚΣΕ ώστε να προικοδοτηθεί το νέο Τάγμα με τα βέλτιστα διαθέσιμα μέσα.

Η διαταγή μείωσης, περίπου κατά 70%, της δυνάμεως του εκστρατευτικού σώματος προκάλεσε απογοήτευση ειδικά στα στελέχη του ΕΚΣΕ που με τη νέα επιλογή αποκλείστηκαν. Η νικηφόρα πλέον εξέλιξη των επιχειρήσεων καθιστούσε ακόμη πιο περιζήτητη την εμπειρία συμμετοχής σε μια τεραστίων διαστάσεων διεθνή εκστρατεία υπό την αιγίδα του ισχυρότερου, τουλάχιστον τεχνολογικά και οργανωτικά, στρατού του κόσμου. Η αναζήτηση εμπειριών σε συνδυασμό με τις προσδοκίες των αυξημένων απολαβών ή μικρότερου χρόνου θητείας για τους κληρωτούς, καθιστούσαν επιθυμητή τη συμμετοχή στην εκστρατεία για το μεγαλύτερο μέρος του προσωπικού.

Ο στρατηγός Θρασύβουλος Τσακαλώτος, στα απομνημονεύματά του κατακρίνει την απόφαση μείωσης της συνδρομής από ταξιαρχία σε τάγμα.⁸⁸⁴ Αναφέρει, υπό το φως των στοιχείων της εποχής συγγραφής (1960),⁸⁸⁵ ότι η απόφαση

⁸⁸³ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/25, *Πίνακας Εμπολέμου Συνθέσεως ΕΚΣΕ* (Νοέμβριος 1950).

⁸⁸⁴ Θρασύβουλος Τσακαλώτος, *40 Χρόνια Στρατιώτης της Ελλάδος, πως Εκερδίσαμε τους Αγώνες μας 1940-1949, Τόμος Β', Η Δεύτερη Μάχη του Έθνους*, (Τυπογραφείο Ακροπόλεως, Αθήνα, 1960), σελ. 394-395.

⁸⁸⁵ Την εποχή της συγγραφής δεν είχαν γίνει ευρέως γνωστοί οι λόγοι της τροποποίησης της ελληνικής προσφοράς καθώς τα επίσημα αρχεία δεν είχαν δημοσιοποιηθεί. Αναμφισβήτητα η παρατήρηση του Τσακαλώτου για «λόγους εξόδων» ήταν ορθή και πρυτάνευσε κυρίως στην αμερικανική πλευρά δεδομένης της ευνοϊκής έκβασης των επιχειρήσεων.

διάθεσης ταξιαρχίας τροποποιήθηκε «για λόγους αναλογικούς εθνών και δια λόγους εξόδων και ίσως φειδούς αίματος». Κρίνει δε την απόφαση τροποποίησης ως «εσφαλμένη και ηθικώς, αλλά και από απόψεως φειδούς αίματος». Ο στρατηγός θεωρούσε, ορθά από στρατιωτική άποψη, ότι το Τάγμα, στερούμενο της αναγκαίας μαχητικής ισχύος, δεν θα μπορούσε να επιτελέσει αυτόνομη στρατιωτική δράση και να διακριθεί για το έργο του καθώς οποιοδήποτε τοπική επιτυχία του θα αντανakλούσε στην αμερικανική μεραρχία στην οποία θα υπάγονταν. Επιπλέον εκτιμούσε ότι ο Έλληνας διοικητής της ελληνικής Ταξιαρχίας θα επιδείκνυε μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τους υφισταμένους από οποιονδήποτε αμερικανό μέραρχο, λαμβάνοντας όλα τα αναγκαία μέτρα για την αποφυγή άσκοπων θυσιών και γενικότερης μέριμνας για το προσωπικό. Επίσης, η ύπαρξη 3 ταγμάτων στα πλαίσια της ελληνικής ταξιαρχίας θα επέτρεπε την εναλλαγή τους μεταξύ πρώτης γραμμής και μετόπισθεν. Για τον «μπαρουτοκαπνισμένο» στρατηγό, η «επίδειξη» της ελληνικής σημαίας και της μαχητικότητας των δυνάμεων αποτελούσε ύψιστη προτεραιότητα για την Ελλάδα. Η πεποίθηση αυτή ήταν βαθιά ριζωμένη στη γενιά των Ελλήνων αξιωματικών που ανδρώθηκαν στις μάχες του Α'-Β' Παγκοσμίου πολέμου και της Μικρασιατικής Εκστρατείας.

Ταυτόχρονα με τη διαταγή συγκροτήσεως του «νέου» ΕΚΣΕ, στις 04 Νοεμβρίου, εκδόθηκε και η διαταγή για την κίνηση και επιβίβαση του ενισχυμένου Τάγματος πλέον, στο πλοίο που θα το μετέφερε στην Κορέα.⁸⁸⁶ Λεπτομερείς οδηγίες φορτώσεως και χρονοδιαγράμματα καθορίστηκαν με δύο επόμενες διαταγές του ΓΕΣ.⁸⁸⁷ Ως πιθανή ημέρα αναχώρησης, βασιζόμενη στις πληροφορίες από την Αμερικανική Πρεσβεία, καθορίστηκε η 15 Νοεμβρίου. Τις απογευματινές ώρες της προηγούμενης ημέρας της επιβίβασης στο πλοίο, το ΕΚΣΕ (στρατοπεδευμένο στη Λαμία) θα επιβιβάζονταν σε ειδική αμαξοστοιχία και θα έφθανε τις μεσονύκτιες ώρες στο σιδηροδρομικό σταθμό του Ρουφ. Τα τμήματα θα παρέμεναν για ανάπαυση στην αμαξοστοιχία μέχρι τις πρωινές ώρες και θα λάμβαναν πρωινό στις εγγύς στρατιωτικές εγκαταστάσεις. Εν συνεχεία, το ΕΚΣΕ σε σχηματισμούς παρελάσεως θα διέσχιζε την πόλη και θα κατέληγε στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη στο Σύνταγμα. Εκεί σε ειδική τελετή (09.00-11.00), ο Βασιλιάς θα παρέδιδε την πολεμική

⁸⁸⁶ ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/41, Άκρως Απόρρητο Έγγραφο από ΓΕΣ προς ΕΚΣΕ, ΓΕΣ/Αριθ. Πρωτοκόλλου 12630/Α3/Ι-Α1/04 Νοεμβρίου 1950.

⁸⁸⁷ Αρχεία ΓΕΣ/ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/21/Δ/1, ΓΕΣ/Γ1/ΙΙ/ ΑΠ 319101/Α78727/06 Νοεμβρίου 1950 και ΓΕΣ/Α3/Ι/Α1/12360/09 Νοεμβρίου 1950.

σημαία στο ΕΚΣΕ και θα ακολουθούσε παρέλαση ενώπιον του. Κινούμενο αντίστροφα το ΕΚΣΕ θα κατέληγε στο Ρουφ για συσσίτιο, επιβίβαση στην αμαξοστοιχία, κίνηση προς το λιμάνι και μετεπιβίβαση στο πλοίο μεταφοράς. Παράλληλα τα λοιπά υλικά που συνόδευαν το ΕΚΣΕ θα μεταφέρονταν από τις αποθήκες (Αποθήκες Βάσεως Υλικού Πολέμου-ΑΒΥΠ) στο λιμάνι του Πειραιά για φόρτωση στο ίδιο πλοίο. Όλες οι εργασίες έπρεπε να έχουν ολοκληρωθεί έως το βράδυ ώστε το πλοίο να είναι έτοιμο να αποπλεύσει τις πρωινές ώρες τις επομένης. Η αναφορά σε φόρτωση του πλοίου εκτιμάται ότι περιλάμβανε το σύνολο των υλικών του τάγματος (συμπεριλαμβανομένων και των οχημάτων) καθώς η χωρητικότητα του πλοίου (1.900 DWT) επέτρεπε τη μεταφορά του συνόλου των υλικών του ΕΚΣΕ. Η διαταγή κινήσεως και φορτώσεως βασίζονταν, κατά μεγάλο μέρος, στις προηγούμενες που αφορούσαν την Ταξιαρχία. Οι όλες διαδικασίες προώθησης, επιβίβασης και φόρτωσης υλοποιήθηκαν απρόσκοπτα και εντός των χρονικών ορίων όπως ακριβώς είχαν σχεδιαστεί. Οι Αμερικανοί της JUSMAG με επείγον τηλεγράφημα προς το ΓΕΣ ζητούσαν να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα ασφαλείς ώστε ουδείς αξιωματικός ή οπλίτης του ΕΚΣΕ να επιβιβάζονταν στο πλοίο μεταφοράς έχοντας μαζί του οπλισμό ή οποιοδήποτε είδος πυρομαχικών.⁸⁸⁸

Ενώ είχαν πλέον δρομολογηθεί οι τελικές αποφάσεις για τη συγκρότηση του ΕΚΣΕ και την προώθηση του στην Κορέα, η τελική επίλυση των οικονομικών θεμάτων επήλθε στη σύσκεψη της 08ης Νοεμβρίου στο ΓΕΣ με συμμετοχή Ελλήνων και Αμερικανών. Οι παρακάτω περιγραφόμενες λεπτομέρειες προέρχονται από το σχετικό πρακτικό συσκέψεως που συνέταξε το ΓΕΣ.⁸⁸⁹ Επικεφαλής της ελληνικής αντιπροσωπείας ήταν ο Υποστράτηγος Κοτσαρίδης και από την αμερικανική πλευρά οι Αντισυνταγματάρχες Laghlin, και Doran της JUSMAG και ο εκπρόσωπος της Αμερικανικής Οικονομικής Αποστολής, J.O. Rees. Ο Υποστράτηγος Κοτσαρίδης εξέθεσε περιληπτικά τις αποφάσεις κυβερνητικού συμβουλίου (24 Οκτωβρίου) για τις ειδικές χρηματικές αποζημιώσεις του προσωπικού του ΕΚΣΕ. Συγκεκριμένα:

- Χορήγηση μηνιαίας αποζημιώσεως εξωτερικού σε αξιωματικούς και ανθυπασιπιστές ίσης με το ύψος των μηνιαίων αποδοχών τους.

⁸⁸⁸ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Γ/16, έγγραφο JUSMAG προς ΓΕΣ/13 Νοεμβρίου 1950.

⁸⁸⁹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/23/Α/2, Πρακτικό Συσκέψεως επί Οικονομικών Θεμάτων ΕΚΣΕ/ έγγραφο ΕΠ 55147/02005/08 Νοεμβρίου 1950.

- Οι αξιωματικοί και ανθυπασπιστές θα λάμβαναν το σύνολο της μηνιαίας αποζημιώσεως εξωτερικού σε ξένο νόμισμα στην Κορέα με δυνατότητα περαιτέρω λήψεως σε ξένο νόμισμα μέχρι και του 25% των κανονικών μηνιαίων αποδοχών τους.
- Χορήγηση εφάπαξ βοηθήματος προπαρασκευής προς εκστρατεία ύψους 2 εκατομμυρίων δραχμών για ανώτερους (Συνταγματάρχης, Αντισυνταγματάρχης, Ταγματάρχης), 11/2 εκατομμυρίων δραχμών για κατώτερους αξιωματικούς (Λοχαγοί, Υπολοχαγοί και Ανθυπολοχαγοί) και 1 εκατομμυρίων δραχμών για Ανθυπασπιστές.
- Μηνιαίος μισθός μονίμων οπλιτών: Επιλοχίας 1,6 εκατομμύρια δραχμές, Λοχίας 1,4 εκατομμύρια δραχμές, Δεκανέας 1,2 εκατομμύρια δραχμές και Στρατιώτης 1,1 εκατομμύρια δραχμές.
- Αντίστοιχα μηνιαίος μισθός κληρωτών οπλιτών: Επιλοχίας 1,4 εκατομμύρια δραχμές, Λοχίας 1,2 εκατομμύρια δραχμές, Δεκανέας 1,1 εκατομμύρια δραχμές και Στρατιώτης 1 εκατομμύριο δραχμές.
- Οι οπλίτες θα λάμβαναν το 50% του μηνιαίου μισθού στην Ελλάδα και το υπόλοιπο 50% σε ξένο νόμισμα στην Κορέα.

Οι αναγραφόμενες αποζημιώσεις διαφέρουν με τα ποσά που αναγράφονταν σε αντίστοιχο προαναφερθέν πρακτικό συσκέψεως της 20ης Οκτωβρίου 1950 ευρισκόμενο στα αρχεία Σοφοκλή Βενιζέλου.⁸⁹⁰ Οι διαφορές μεταξύ των αναγραφομένων δαπανών των δύο πρακτικών δεν είναι σημαντικές αν λάβουμε μάλιστα υπόψη την πληθωριστική αξία του ελληνικού νομίσματος. Για αυτό το λόγο και τα ποσά των αποζημιώσεων έγιναν χωρίς συζήτηση αποδεκτά από την αμερικανική πλευρά ως «λογικά» (Αντισυνταγματάρχης Laghlin). Μάλιστα η αμερικανική πλευρά πρότεινε την αναλογική αύξηση των μηνιαίων αποζημιώσεων του προσωπικού (από 250.000 δραχμές για τον στρατιώτη μέχρι 900.000 δραχμές για τον Συνταγματάρχη). Βέβαια η αμερικανική πλευρά ξεκαθάρισε ότι οι αποζημιώσεις του προσωπικού θα βάρυναν τον ελληνικό (ελλειμματικό) προϋπολογισμό ενώ επεσήμαναν ότι προσωπικό του ΕΚΣΕ θα είχε πρόσβαση, όπως και τα στρατεύματα των λοιπών χωρών, σε όλες τις ευκολίες και παροχές του αμερικανικού στρατού (λέσχεις, καντίνες, πρατήρια κλπ). Την έντονη αντίρρηση των Αμερικανών συνάντησε η επιθυμία της Ελλάδος να διατεθεί στους αξιωματικούς το σύνολο της μηνιαίας αποζημιώσεως εξωτερικού σε ξένο νόμισμα. Επεσήμαναν μάλιστα ότι οι ανάγκες

⁸⁹⁰ Τδρμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Σοφοκλή Βενιζέλου, Κιβώτιο 28, Φάκελος 226/28/12, Πρακτικό Συσκέψεως (Οικονομικά Ζητήματα ΕΚΣΕ), 20 Οκτωβρίου 1950.

αξιοπρεπούς διαβίωσης στην Κορέα ενός Συνταγματάρχη δεν υπερέβαιναν τα 300 δολάρια (USD). Η παρατήρηση του Υποστρατήγου Κοτσαρίδη ότι ο τρόπος καταβολής των αποζημιώσεων είχε ήδη ανακοινωθεί από την κυβέρνηση συνάντησε τις επικρίσεις του Rees. Η ελληνική πλευρά, προ της αμερικανικής έντονης άρνησης προέβαλε τη συμβιβαστική λύση της διάθεσης μόνου του 50% της μηνιαίας αποζημίωσης σε ξένο νόμισμα, πρόταση που έγινε αποδεκτή και επιλύθηκαν τα θέματα των αποζημιώσεων του προσωπικού του ΕΚΣΕ.

Η επίσημη ιστορία του ΕΚΣΕ της Διευθύνσεως Ιστορίας Στρατού του ΓΕΣ αναγράφει για τη μείωση της δυνάμεως από ταξιαρχία σε τάγμα:⁸⁹¹

«Κατόπιν όμως νεωτέρας εκτιμήσεως της Στρατιωτικής καταστάσεως και των αναγκών των εν Κορέα δυνάμεων, γενομένης υπό του εν Άπω Ανατολή Αρχηγείου των Ηνωμένων Εθνών και διαβιβασθείσης εις την Ελληνικήν Κυβέρνησιν δια διακοινώσεως του εν Αθήναις Πρέσβεως των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (ΗΠΑ), ελήφθη απόφασις όπως η δύναμις του ΕΚΣΕ περιορισθή εις 1.000 περίπου άνδρας.

Ούτω συνεκροτήθησαν: Διοίκησις - Επιτελείον (Στρατηγείον) Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος και Τάγμα Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος. Το προσωπικόν αυτών ελήφθη εκ της ήδη συγκροτηθείσης εις περιοχήν Λαμίας, δι' αποστολήν εις Κορέαν, Ταξιαρχίας. Επικεφαλής του Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος ετοποθετήθη ο Συνταγματάρχης Πεζικού Δασκαλόπουλος Ιωάννης, ως Διοικητής δε του Τάγματος ο Αντισυνταγματάρχης Πεζικού Αρμπούζης Διονύσιος.»

Η Αναχώρηση του Αεροπορικού Αποσπάσματος

Μέσα στο πρώτο δεκαήμερο του Νοεμβρίου ολοκληρώθηκαν οι τροποποιήσεις στη δύναμη του ΕΚΣΕ και οι τελευταίες προπαρασκευαστικές ενέργειες του 13ου Σμήνους Μεταφορικών. Η ημερομηνία αναχώρησης είχε μεταφερθεί από τις αρχές στα μέσα του Νοεμβρίου. Η αναχώρηση των χερσαίων και αεροπορικών δυνάμεων προγραμματίζονταν να είναι σχετικά ταυτόχρονες. Η κυβερνητική κρίση είχε αποσπάσει την προσοχή της κοινής γνώμης στα εσωτερικά

⁸⁹¹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 29-30.

ζητήματα. Παρά ταύτα, οι εξελίξεις στην Κορέα, με την προέλαση των στρατευμάτων του ΟΗΕ εντός της Βορείου Κορέας αλλά και οι ανησυχίες για μια μαζική εμπλοκή των κινεζικών στρατευμάτων, εξακολουθούσαν να δεσπόζουν και στην ελληνική ειδησιογραφία. Ανακοινώσεις για την ελληνική συμμετοχή καταλάμβαναν μικρά μονόστηλα στην τελευταία συνήθως σελίδα των εφημερίδων και αφορούσαν πλέον πληροφορίες περί της επικείμενης ημερομηνίας αναχωρήσεως. Φαίνεται ότι η εκτέλεση ασκήσεων φόρτωσης του Τάγματος επί συρμών⁸⁹² στη Λαμία την πρώτη εβδομάδα του Νοεμβρίου, προκάλεσαν τη διάδοση φημών περί αναχωρήσεως του ΕΚΣΕ.⁸⁹³ Οι εφημερίδες της 10ης Νοεμβρίου έγραφαν για την αναχώρηση του Τάγματος στις 14 Νοεμβρίου, αφού είχε προηγηθεί παρέλαση στην Αθήνα ενώ τα αεροσκάφη θα αναχωρούσαν μέχρι την Κυριακή 12 Νοεμβρίου.⁸⁹⁴ Τελικά τα αεροσκάφη απογειώθηκαν από την Ελευσίνα στις 11 Νοεμβρίου. Στο αεροδρόμιο της Ελευσίνας, το 13ο Σμήνος κατευόδωσε ο Αρχηγός του ΓΕΑ μαζί με τον επικεφαλής της Αμερικανικής Αεροπορικής Αποστολής. Ο υποπτέραρχος Κελαϊδής παρέδωσε στον αρχηγό της αποστολής, Επισμηναγό Ιωάννη Χατζάκη, τη σημαία της Πολεμικής Αεροπορίας.⁸⁹⁵

Το 13ο Σμήνος Μεταφορών ήταν το πρώτο τμήμα της ελληνικής συνδρομής που αναχώρησε και έφθασε στην κορεατική χερσόνησο. Οι προετοιμασίες είχαν ολοκληρωθεί στα τέλη Οκτωβρίου και η ετοιμότητα, επιβεβαιώθηκε με την επιθεώρηση της 26ης Οκτωβρίου, παρουσία και αμερικανών αξιωματούχων. Η διαταγή μετακινήσεως, Ε 895/9-11-1950 του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας καθόρισε τις τελευταίες λεπτομέρειες του μακρινού ταξιδιού. Τα αεροσκάφη απογειώθηκαν στις 08.30 της 11ης Νοεμβρίου από το στρατιωτικό αεροδρόμιο της Ελευσίνας. Απογειώθηκαν 8 συνολικά αεροσκάφη της Πολεμικής Αεροπορίας σε δύο υποσχηματισμούς. Α' υποσχηματισμός, αριθμοί νηολογίου: 92-632, 92-630, 92-617, 92-637 και Β' υποσχηματισμός 92-620, 92-612, 92-613, 92-616. Το αεροσκάφος με

⁸⁹² Η φόρτωση και εκφόρτωση στρατιωτικών τμημάτων σε σιδηροδρομικά οχήματα, με έμφαση στο βαρύ υλικό, είναι ένα αντικείμενο εκπαίδευσής που ακόμη και σήμερα εκτελείται από τους στρατούς. Η σημασία της εκπαίδευσης αυτής μειώθηκε σταδιακά με την μηχανοκίνηση των μονάδων καίτοι η χρήση σιδηροδρόμων για μεγάλες αποστάσεις εξακολουθεί να αποτελεί τη βέλτιστη από πλευράς χρόνου, ανέσεως και ευκολίας κίνηση.

⁸⁹³ Εφημερίδα Εμπρός, *Το Τάγμα δια Κορέαν θα Αναχωρήσει τα Μέσα του Προσεχούς Δεκαημέρου*, 09 Νοεμβρίου 1950, σελ 6.

⁸⁹⁴ Εφημερίδα Εμπρός, *Αναχωρούν δια Κορέαν το Τάγμα και η Μοίρα των Ελληνικών Αεροπλάνων*, 10 Νοεμβρίου 1950, σελ 6.

⁸⁹⁵ Εφημερίδα Εμπρός, *Θα Γίνει Επίσημος Τελετή Μεθαύριον Τρίτην εις Αθήνας επί τη Αναχωρήσει του Ελληνικού Τάγματος εις Κορέαν, Χθες Ανεχώρησαν τα Αεροπλάνα*, 12 Νοεμβρίου 1950, σελ 6.

αριθμό 92-613 ήταν επανδρωμένο με αμερικανικό πλήρωμα. Επιβαίνοντες στα 8 C-47, ισομερώς κατανεμημένοι, ήταν συνολικά 67 στελέχη και στρατεύσιμοι (ιπτάμενοι και προσωπικό εδάφους) της Πολεμικής Αεροπορίας και 5 Αμερικανοί (στο C-47 με αριθμό νηολογίου 92-613). Στην αποστολή συμπεριλαμβάνονταν και δύο σμηνίτες που ταξίδευσαν ατμοπλοϊκώς συνοδεύοντας οχήματα της Πολεμικής Αεροπορίας. Ως εκ τούτου παρουσιάζονται μικρές αποκλίσεις σε διάφορα συγγράμματα με αναφορές σε αριθμούς 67 ή 69 συμμετασχόντων. Το δρομολόγιο που ακολούθησε το Σμήνος ήταν: Κύπρος-Λίβανος-Ιορδανία-Σαουδική Αραβία-Πακιστάν-Ινδία-Ταϊλάνδη-Ινδοκίνα-Φιλιππίνες-Οκινάουα με άφιξη στην Ιαπωνία στις 01 Δεκεμβρίου.⁸⁹⁶ Δεν υπάρχουν στοιχεία για την τύχη του 8ου αεροσκάφους που ήταν επανδρωμένο με αμερικανικό πλήρωμα, μετά την προσγείωση του στην Ιαπωνία (αεροδρόμιο Itazouke). Το Σμήνος στη διάρκεια του ταξιδιού που κράτησε 57 ώρες και 46 λεπτά πτήσεως πραγματοποίησε στάσεις σε Λευκωσία, Νταχράν, Καραάτσι, Νέο Δελχί, Αλλαχαμπάντ, Καλκούτα, Μπανγκόκ, Σαϊγκόν, Μανίλα, Οκινάουα και Ιταζούκι. Οι δυσκολίες του ταξιδιού ήταν σημαντικές λόγω ελλείψεως ραδιοβοηθημάτων, καιρικών συνθηκών και μικρής εμπειρίας των ελληνικών πληρωμάτων σε τέτοιου είδους υπερπόντια ταξίδια που απαιτούσαν το συχνό επαναπροσδιορισμό θέσεως και πορείας χωρίς την ύπαρξη γνωστών ή ευκρινών σημείων. Το ταξίδι όμως ολοκληρώθηκε με επιτυχία σε όλα τα σκέλη του και χωρίς κανένα απρόοπτο. Σε γενικές γραμμές ικανοποιητική ήταν και η υποδοχή και υποστήριξη που συνάντησαν στα αεροδρόμια προσγείωσης. Να σημειωθεί ότι είχαν προηγηθεί όλες οι απαραίτητες διπλωματικές ενέργειες και υποβολή των απαιτούμενων στοιχείων πτήσεων. Ως απρόοπτα αναφέρεται η «ευγενική απαίτηση» των αρχών της Σαουδικής Αραβίας για την πραγματοποίηση μιας μόνο διανυκτέρευσης, γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα την εργασία του τεχνικού προσωπικού όλο το βράδυ υπό το φως των προβολέων. Επίσης στο Καραάτσι τέθηκε σε καραντίνα όλο το προσωπικό επειδή δεν είχαν εμβολιαστεί κατά του κίτρινου πυρετού. Μετά από μια ημέρα καθυστέρηση και αφού δόθηκαν οι αναγκαίες διευκρινήσεις επιτράπηκε η συνέχιση του ταξιδιού.

⁸⁹⁶ Τα στοιχεία που αφορούν την συγκρότηση και μετακίνηση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών προέρχονται από το κεφάλαιο XXIV (Η Συμβολή της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας εις τον Πόλεμον της Κορέας) στο έργο της ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 182-188 καθώς επίσης και από το έργο του Πανελληνίου Συνδέσμου Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005)

Με την άφιξη του στο αεροδρόμιο Itazouke (Ιαπωνία), το σμήνος έτυχε ενθουσιώδους υποδοχής καθώς ήταν το πρώτο τμήμα μη αμερικανικών αεροπορικών δυνάμεων στην περιοχή.⁸⁹⁷ Επί δύο ημέρες τα αεροσκάφη υποβλήθηκαν σε πλήρη τεχνικό έλεγχο από το αμερικανικό προσωπικό της 21ης Μοίρας, συμπληρώθηκαν ορισμένες ελλείψεις και αντικαταστάθηκαν οι απαρτίες που λόγω της μακροχρόνιας πτήσεως είχαν εξαντλήσει το όριο ζωής τους. Συγχρόνως το προσωπικό ενημερώθηκε στις αμερικανικές διαδικασίες και πήρε μια πρώτη γεύση της μορφολογίας και των καιρικών συνθηκών της περιοχής. Με την ολοκλήρωση των επισκευών το Σμήνος διατέθηκε στην 21η Μοίρα (21 Troop Carrier Squadron) της 374ης Αμερικανικής Πτέρυγας (374 Troop Carrier Wing).⁸⁹⁸ Η 374 Πτέρυγα (6η, 21η και 22η Μοίρες) ήταν αρχικά εφοδιασμένη, ως επί το πλείστον, με τα βαριά τετρακινητήρια αεροσκάφη C-54, ακατάλληλα για τους πρόχειρους αεροδιαδρόμους της κορεατικής χερσονήσου. Σύντομα, η 21^η Μοίρα, παραδίδοντας στις άλλες δύο Μοίρες τα βαριά C-54, συγκέντρωσε όλα τα διαθέσιμα αμερικανικά αεροσκάφη C-47 και εγκαταστάθηκε στο αεροδρόμιο Ashyia της νήσου Kyushu της Ιαπωνίας (90 μίλια από τα άκρο της κορεατικής χερσονήσου). Η 21η Μοίρα, λόγω των συχνών μετασταθμεύσεων για εκτέλεση των αποστολών της, είχε γίνει γνωστή με το προσωνύμιο «οι αθίγγανοι της Κιουσού» (gypsies of Kyushu). Στην 21η Μοίρα, για την εξασφάλιση της ομοιοτυπίας άρα και υποστήριξης, προσκολλήθηκε και το 13ο Σμήνος, ως 3ο Ελληνικό Σμήνος. Στις 04 Δεκεμβρίου, το Ελληνικό Σμήνος μετεγκαταστάθηκε στο αεροδρόμιο Hungnam (διακριτικό K-27) στη Βόρειο Κορέα και ανέλαβε την πραγματοποίηση πολεμικών αποστολών.

Τα ελληνικά πληρώματα δεν ήταν εκπαιδευμένα σε πτήσεις με χρήση διαδικασιών IFR (Instrument Flight Rules- διαδικασίες πτήσεων δια οργάνων) σε συνθήκες χαμηλής ορατότητας εντός νεφών. Γρήγορα όμως τα ελληνικά πληρώματα, με την βοήθεια των Αμερικανών, εκπαιδεύθηκαν σε αυτές τις διαδικασίες και απέκτησαν «διαθεσιμότητα» σε πτήσεις δια οργάνων. Σύντομη υπήρξε και η εξοικείωση με τις αμερικανικές αεροπορικές διαδικασίες, τη χρήση της αγγλικής γλώσσας αλλά και με την μορφολογία του εδάφους και τις ιδιαιτερότητες των

⁸⁹⁷ Αεροπορικά μέσα στην Κορέα διέθεσαν εκτός της Ελλάδος οι ΗΠΑ, Καναδάς, Αυστραλία, Ταϊλάνδη και Νότιος Αφρική. Βλέπε Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005), σελ. 24.

⁸⁹⁸ Το σύγγραμμα της ΔΙΣ/ΓΕΣ κάνει λόγο για την 403 Αμερικανική Πτέρυγα ενώ το βιβλίο του Πανελληνίου Συνδέσμου Βετεράνων Αεροπορίας για την 374 Πτέρυγα που είναι και το ορθό.

καιρικών συνθηκών της Κορέας. Η αποστολή του 13ου Σμήνους είχε ικανοποιητική συνεχή υποστήριξη από την αμερικανική 21η Μοίρα και κατόρθωσε να διατηρεί σε υψηλό βαθμό τις διαθεσιμότητες αεροπλάνων και προσωπικού.⁸⁹⁹ Προβλήματα υπήρξαν στη διοικητική μερίμνα για το προσωπικό (τροφοδοσία, υλικά στρατωνισμού, ωράριο) που ξεπεράστηκαν σταδιακά με τη συνεργασία αμοιτέρων των πλευρών.

Κατά τη διάρκεια της παραμονής του στην Κορέα, από 04 Δεκεμβρίου 1950 μέχρι τις 26 Μαρτίου 1955, το Σμήνος εκτέλεσε 2.916 αποστολές σε 13.777 ώρες πτήσεως. Στις αποστολές αυτές μεταφέρθηκαν 70.568 επιβάτες, 9.243 τραυματίες, 11.105.550 λίβρες υλικού και εφοδίων και ενεργήθηκαν ρίψεις πυρομαχικών και εφοδίων βάρους 17.000 λιβρών. Συνολικά υπηρέτησαν 89 αξιωματικοί και ανθυπασπιστές και 308 οπλίτες της Πολεμικής Αεροπορίας στην Κορέα. Κατά την εκτέλεση αυτών των αποστολών το Σμήνος απώλεσε 4 αεροσκάφη C-47⁹⁰⁰ και 12 υπαξιωματικούς και αξιωματικούς, μεταξύ των οποίων και ένα εκ των Διοικητών του Σμήνους. Η δύναμη των αεροσκαφών συμπληρώθηκε με άλλα δύο αεροσκάφη εξ Ελλάδος (τα 92-622⁹⁰¹ και KJ-989, το Σεπτέμβριο του 1951) για αντικατάσταση των απολεσθέντων. Αντίστοιχη περιοδική εναλλαγή του προσωπικού λάμβανε χώρα περίπου ανά εξαμήνο σε ορισμένες όμως περιπτώσεις ο χρόνος παραμονής άγγιξε και τους 12 μήνες. Η προώθηση και επιστροφή του προσωπικού γίνονταν ατμοπλοϊκώς είτε πιο σπάνια με αεροσκάφη της USAF. Η επιλογή και τοποθέτηση του προσωπικού του 13ου Σμήνος δεν ήταν πάντα εθελοντική⁹⁰² καίτοι ειδικά μεταξύ των χειριστών υπήρχε ικανοποιητική προσφορά. Ενδεικτική η περίπτωση του φονευθέντος Ανθυποσμηναγού Βάμβουκα Αναστασίου,⁹⁰³ κυβερνήτη του απολεσθέντος αεροσκάφους 92-612, ο οποίος ως χειριστής spitfire στον εμφύλιο

⁸⁹⁹ Για το έτος 1950 αναφέρεται διαθεσιμότητα πληρωμάτων 90,33% και ενεργών αεροσκαφών 85,23%. Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005), σελ 65.

⁹⁰⁰ Οι 4 απώλειες (92-617, 92-612, 92-616, 92-632) συνέβησαν σε ισάριθμα ατυχήματα ένα εκ των οποίων επί του εδάφους. Με εξαίρεση το πρώτο, στο οποίο δεν υπήρξαν ανθρώπινες απώλειες, στα υπόλοιπα 3 δεν υπήρξαν επιζώντες μεταξύ του πληρώματος και των επιβαινόντων.

⁹⁰¹ Το αεροσκάφος C-47 92-622 συνέχισε επί χρόνια να προσφέρει τις υπηρεσίες του στην Πολεμική Αεροπορία και το Νοέμβριο του 2006 πραγματοποίησε επετειακή πτήση με επιβαίνοντες Έλληνες και Αμερικανούς παλαιμάχους της Κορέας.

⁹⁰² Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005), σελ. 126.

⁹⁰³ Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005), σελ. 76-77.

πόλεμο είχε τραυματιστεί σοβαρότατα στο κεφάλι, δεν είχε αποδεχθεί την τιμητική του αποστρατεία, συνέχισε να πετάει με C-47 και στάλθηκε στην Κορέα με δική του αίτηση και επιμονή.

Οι κυριότερες αποστολές που εκτέλεσε το 13ο Σμήνος αφορούσαν εφοδιασμό μονάδων (συχνά αποκομμένων από τον εχθρό), μεταφορά προσωπικού, διακομιδές τραυματιών, ρίψεις υλικών και εφοδίων δια αλεξιπτώτων, και αποστολές ψυχολογικών επιχειρήσεων και συλλογής πληροφοριών. Το ελληνικό Σμήνος απέκτησε πλήθος διακρίσεων από τις συμμαχικές αρχές και επάξια κέρδισε το σεβασμό τους.⁹⁰⁴

Με τη διαταγή της επιστροφής, τα εναπομείναντα 5 αεροσκάφη ανεχωρήσανε από την Ιαπωνία στις 08 Μαΐου και μετά από διαδοχικές προσγειώσεις σε διαφορετικά αεροδρόμια προσγειώθηκαν στο αεροδρόμιο της Ελευσίνας, στις 23 Μαΐου 1955, μετά από πτήση 54 ωρών και 30 λεπτών όπου και έτυχαν επίσημης υποδοχής.⁹⁰⁵

Η Αναχώρηση του Τάγματος

Την αναχώρηση των αεροσκαφών (11 Νοεμβρίου) ακολούθησε μετά από ελάχιστες ημέρες και το ΕΚΣΕ. Στις 12 Νοεμβρίου, παράλληλα με την είδηση της απογείωσης των αεροπλάνων, οι εφημερίδες προανήγγελλαν την τελετή αναχώρησης του ΕΚΣΕ στην Αθήνα.⁹⁰⁶ Την ημέρα της αναχωρήσεως του Σμήνους, κλιμάκιο του ΕΚΣΕ απέτισε φόρο τιμής στους μαχητές των Θερμοπυλών, επισκεπτόμενο τον χώρο και φύτεψε συμβολικά ροδοδάφνες σε σχήμα στεφάνου πέριξ του λόφου. Στις 13 Νοεμβρίου, το Υπουργείο Εξωτερικών ενημέρωσε τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας στα Ηνωμένα Έθνη (με υπογραφή Βενιζέλου) ότι το ΕΚΣΕ θα επιβιβάζονταν στις 15

⁹⁰⁴ Ενδιαφέροντα στοιχεία για τη δράση του Ελληνικού Σμήνους ελήφθησαν από τα 2 βιβλία του Ακριβού Τσολάκη που ως αξιωματικός της Πολεμικής Αεροπορίας και κυβερνήτης αεροσκάφους C-47, συμμετείχε από τον Ιούνιο του 1951 μέχρι τον επαναπατρισμό του, τον Ιούλιο του 1953, στο αεροπορικό απόσπασμα: Τσολάκης Ακριβός, Κορέα: *Από την Εποποιία του Σμήνους της ΕΒΑ στην Κορεατική Εκστρατεία 1950-1953*, (Εκδόσεις Tzitzis, Αθήνα, 1969) και *Τόλμα! Ένας Τρόπος Ζωής*, (Aviation Publications, Αθήνα, 2013).

⁹⁰⁵ Τα στατιστικά στοιχεία των πτήσεων ελήφθησαν από το βιβλίο του ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, Κεφάλαιο XXIV (Η Συμβολή της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας εις τον Πόλεμον της Κορέας) (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 187.

⁹⁰⁶ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Τελετή επί τη Αναχωρήσει του Ελληνικού Τάγματος εις Κορέαν, Ανεχώρησαν τα Αεροπλάνα*, 12 Νοεμβρίου 1950, σελ 6.

Νοεμβρίου και θα αναχωρούσε αυθημερόν.⁹⁰⁷ Το Τάγμα, όπως ήταν προγραμματισμένο, επιβιβάστηκε σε ειδική αμαξοστοιχία στη Λαμία τις βραδινές ώρες της 13ης Νοεμβρίου και αφίχθη στο σιδηροδρομικό σταθμό του Ρουφ τις πρώτες πρωινές ώρες της επομένης. Εν συνεχεία το Τάγμα παρελαύνοντας έφθασε στην πλατεία Συντάγματος όπου και έλαβε χώρα η προγραμματισμένη τελετή (14 Νοεμβρίου). Παρόντες ήσαν ο Βασιλιάς, ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος, ο Αρχιστράτηγος, ανώτατοι στρατιωτικοί και αντιπρόσωποι ξένων Πρεσβειών και του ΟΗΕ. Ο Διοικητής του ΕΚΣΕ, Συνταγματάρχης Δασκαλόπουλος κατέθεσε στεφάνι στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη εκ μέρους των ανδρών του σώματος. Ο Βασιλιάς παρέδωσε στο συνταγματάρχη την πολεμική σημαία του ΕΚΣΕ και ακολούθησε η ανάκρουση του εθνικού ύμνου. Παραδίδοντας την πολεμική σημαία ο Βασιλιάς είπε:⁹⁰⁸

«Σας παραδίδω σήμερα την Σημαίαν. Είμαι βέβαιος ότι εκεί όπου θα πολεμήσετε με τους στρατούς των Ηνωμένων Εθνών θα υπερασπισθήτε ταύτην με πίστιν και αφοσίωσιν και θα δοξάσητε την Πατρίδα. Εύχομαι νίκας και δόξαν. Ο Θεός μαζί σας.»

Ο Διοικητής του ΕΚΣΕ παραλαμβάνοντας τη σημαία δήλωσε ότι οι αποτελούντες το σώμα αντιλαμβάνονται τη σημασία και το βαθύτερο νόημα της αποστολής υποσχέθηκε δε ότι θα τιμήσουν τη σημαία και θα φανούν αντάξιοι της πατρίδας. Επακολούθησε παρέλαση του Τάγματος στο Ζάππειο, μπροστά από το Βασιλιά, των μελών της κυβέρνησης και των άλλων επισήμων. Το ΕΚΣΕ επέστρεψε στο Ρουφ, όπου και στρατωνίστηκε, για να μετακινηθεί σιδηροδρομικά στο λιμάνι του Πειραιά την επομένη (15 Νοεμβρίου). Στην ακτή Βασιλειάδη έλαβε χώρα αποχαιρετιστήρια τελετή με την παρουσία του Πρωθυπουργού και Υπουργού Αμύνης και πλήθους κόσμου.⁹⁰⁹ Ο Βενιζέλος κατευοδώνοντας το ΕΚΣΕ μεταξύ των άλλων τόνισε:

«...Θέλω εν πρώτοις να σας τονίσω, ότι μεταβαίνοντας εις την Κορέαν, δεν πρόκειται να πολεμήστε υπέρ άλλης χώρας, αλλά θα πράξετε

⁹⁰⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Υπουργείο Εξωτερικών/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ, τηλεγράφημα άνευ αριθμού, 13 Νοεμβρίου, 1950.

⁹⁰⁸ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 30.

⁹⁰⁹ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο Βασιλεύς Παρέδωσε την Σημαίαν εις το Αναχωρούν δια την Κορέαν Τάγμα*, 15 Νοεμβρίου 1950, σελ. 4.

το καθήκον σας απέναντι της Ελλάδος. Έχοντες πικράν πείραν της επιβουλής των αντιπάλων μας και παρά το γεγονός ότι εχύσαμεν αίμα πολύ, εφόσον εζητήθη η βοήθεια της ματωμένης Ελλάδος σπεύδομεν να την παράσχωμεν μετά προθυμίας. Πρέπει όλαι αι δυνάμεις της ελευθερίας να συνασπισθούν κατά του κοινού εχθρού.»

Παρών στην τελετή και ο Υποστράτηγος Jenkins που έδωσε ως αναμνηστικά δώρα δύο περίστροφα στον Διοικητή του ΕΚΣΕ και στον Διοικητή του Τάγματος. Το σύνθημα της επιβίβασης δόθηκε στις 13.30 με παρατεταμένο συριγμό του USS General W. G. Haan και τα υπόλοιπα ναυλοχούνται στο λιμάνι πλοία να ακολουθούν.⁹¹⁰ Η ιστορία της ΔΙΣ/ΓΕΣ αναγράφει:⁹¹¹

«Το οπλιταγωγόν απέπλευσαν εκ του λιμένος Πειραιώς την 07.00 της 16^{ης} Νοεμβρίου 1950 και μετά πλουν διαρκείας είκοσι τεσσάρων ημερών μέσω Σουέζ, Ινδικού Ωκεανού, Κεϋλάνης, Στενού Σιγκαπούρης και Σινικής Θαλάσσης, κατέπλευσε την 08.00 της 09 Δεκεμβρίου 1950 εις τον λιμένα Πουσάν (Pusan) της Νοτίου Κορέας.»

Το ΕΚΣΕ αποβιβάστηκε στις 10 Δεκεμβρίου και μεταφέρθηκε σε στρατώνες υποδοχής 30 περίπου χιλιόμετρα βορειοδυτικά της Pusan στη αεροπορική βάση K-1. Κατά τη σύντομη παραμονή του εντάχθηκε στο ρεύμα εφοδιασμού της 8ης Αμερικανικής Στρατιάς και συμπληρώθηκε με οπλισμό, πυρομαχικά, οχήματα, ειδικά υλικά (όπως νέες εστίες για παρασκευή συσσιτίου) και νέους σταθμούς ασυρμάτων. Στο Τάγμα δόθηκαν επίσης ειδικός ιματισμός (αντιανεμικές στολές, κολόβια γούνινα, χειρόκτια) και υπόδηση (υποδήματα ελαστικά αδιάβροχα, ποδεία χονδρά) καθώς και υπνόσακοι και αριθμός από αλεξίσφαιρα γιλέκα. Το ΕΚΣΕ αρχικά εντάχθηκε στο 7ο Σύνταγμα της 1ης Αμερικανικής Μεραρχίας Ιππικού. Στις 14 Δεκεμβρίου προωθήθηκε στο Σουβόν (Suwon), 35 χιλιόμετρα νοτίως της Σεούλ όπου διεξήγαγε εντατική εκπαίδευση και προπαρασκευή για να λάβει μέρος στις επιχειρήσεις. Από τον Ιανουάριο του 1951, το ΕΚΣΕ ανέλαβε δράση στην πρώτη γραμμή του μετώπου, την στιγμή που οι δυνάμεις του ΟΗΕ προσπαθούσαν να αναχαιτίσουν την πλημμυρίδα των κινεζικών στρατευμάτων που από τις 25

⁹¹⁰ Εφημερίδα Εμπρός, *Αναχώρησαν Επιβαίνοντες Αμερικανικού Οπλιταγωγού Οι Άνδρες του Εκστρατευτικού Σώματος δια την Κορέαν, τους Προέπεμψαν ο κ. Πρωθυπουργός και αι Αρχαί Πειραιώς*, 16 Νοεμβρίου 1950, σελ 4.

⁹¹¹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 30.

Νοεμβρίου εισέβαλαν μαζικά στην Κορέα απωθώντας τους δυτικούς. Το ΕΚΣΕ πολέμησε εντεταγμένο σε διάφορα συντάγματα του αμερικανικού στρατού και συγκεκριμένα αρχικά στο 7ο Σύνταγμα της 1ης Αμερικανικής Μεραρχίας Ιππικού, για μικρό διάστημα στο 5ο Σύνταγμα της αυτής Μεραρχίας και το 1953 στο 15ο Σύνταγμα Πεζικού⁹¹² της 3ης Μεραρχίας Πεζικού.

Ένα σημαντικότατο πρόβλημα που αντιμετώπιστηκε από το ΕΚΣΕ ήταν η διακομιδή των Ελλήνων τραυματιών στην Ελλάδα. Ο Α/ΓΕΣ σε απάντηση επιστολής του Jenkins (29 Νοεμβρίου 1950),⁹¹³ ανέφερε ότι καθόσον η Ελλάδα αδυνατούσε να πραγματοποιήσει τις διακομιδές τραυματιών είχε ξεκινήσει προκαταρκτικές επαφές με τη Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή στην Αθήνα ώστε να διατεθούν σχετικοί χώροι σε βρετανικά μεταγωγικά πλοία για την κάλυψη των αναγκών του ΕΚΣΕ.⁹¹⁴ Τελικά οι συνομιλίες ευοδώθηκαν και το ζήτημα αυτό δρομολογήθηκε μετά και από τις επαφές του Έλληνα Ακόλουθου Αμύνης στο Λονδίνο με το Βρετανικό Επιτελείο με τη χρήση βρετανικών νοσοκομειακών πλοίων και αποβίβαση στον Πειραιά.⁹¹⁵ Αργότερα χρησιμοποιήθηκαν και σκάφη των ΗΠΑ. Στις αρχικές φάσεις της σχεδίασης, εξετάστηκε και η προώθηση των Ελλήνων τραυματιών με βρετανικά πλοία από την Κορέα στη βρετανική ζώνη στη διώρυγα του Σουέζ και από εκεί η προώθηση σε Πειραιά με ελληνικά μέσα. Αντίστροφα, μέσω Σουέζ, θα γίνονταν η προώθηση των αντικαταστάσεων για την Κορέα. Το σχέδιο αυτό ναυάγησε καθόσον η αιγυπτιακή κυβέρνηση ενώ αποδέχονταν την προσωρινή στάθμευση και μετεπιβίβαση των τραυματιών στο έδαφος της, ήταν αρνητική στη διακίνηση στρατευμάτων μέσω της βρετανικής ζώνης στη διώρυγα.⁹¹⁶

Η περισυλλογή, διακομιδή, προώθηση και γενικότερος χειρισμός των Ελλήνων τραυματιών ακολουθούσε το ρεύμα απωλειών του αμερικανικού

⁹¹² Στην επετειακή αγγλόφωνη έκδοση της ιστορίας του 15^{ου} Συντάγματος Πεζικού (1861-1953), *The Fifteenth Infantry Regiment (1861-1951)*, γίνεται σημαντική αναφορά στη δράση του ΕΚΣΕ ενώ παρατίθενται και φωτογραφίες όλων των ελληνικών λόχων με αναγεγραμμένα τα επώνυμα των φωτογραφηθέντων και του βαθμού τους.

⁹¹³ Δεν ανευρέθηκε η σχετική επιστολή/έγγραφο.

⁹¹⁴ ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Γ/18, Επιστολή Α/ΓΕΣ προς JUSMAG, 22 Δεκεμβρίου 1950.

⁹¹⁵ Τδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Νικολάου Πλαστήρα, Κιβώτιο 28, Φάκελος 226/28/42, έγγραφο από Α/ΓΕΕΘΑ/ ΜΕΟ Γ'ΑΠ 60193/Φ02510/ 08 Φεβρουαρίου 1951 προς Πρόεδρο Κυβερνήσεως, Περιοδική Αντικατάσταση ΕΚΣΕ.

⁹¹⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Γ/28, τηλεγράφημα από Ελληνική Πρεσβεία Καΐρου προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, Αρ. Πρωτ. 9011, 17 Φεβρουαρίου 1951 και Φάκελος 16Α/19/Γ/29, έγγραφο από ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση προς Γραφείο Αρχιστρατήγου, 23 Φεβρουαρίου 1951.

στρατού.⁹¹⁷ Οι τραυματίες μετά την αρχική περίθαλψη τους στο Σταθμό Α' Βοηθειών του ΕΚΣΕ, εφόσον έχρηζαν περαιτέρω ιατρικής αντιμετώπισης, διακομίζονταν με ελληνικά ή αμερικανικά μέσα (φοραιοφόρα οχήματα), στο σταθμό περισυλλογής του συντάγματος (Collecting Point). Από εκεί με χρήση αμερικανικών μέσων (φοραιοφόρα οχήματα, ελικόπτερα ή αεροπλάνα) μεταφέρονταν στο σταθμό της μεραρχίας (Clearing Point) ή και κατευθείαν στα προωθημένα κινητά χειρουργεία εκστρατείας του αμερικανικού στρατού (Mobile Army Surgical Hospital-MASH) για άμεση χειρουργική επέμβαση. Εν συνεχεία για νοσηλεία προωθούνταν στα αμερικανικά νοσοκομεία βάσεως στην περιοχή της Pusan. Οι κρινόμενοι ως επανακτήσιμοι⁹¹⁸ (εντός 30 ημερών) παρέμεναν στην Pusan ενώ οι υπόλοιποι διακομίζονταν σε νοσοκομεία στην Ιαπωνία για μακροχρόνια νοσηλεία. Οι κρινόμενοι ως μη επανακτήσιμοι ή οι έχοντες ανάγκη νοσηλείας πάνω από 120 ημέρες, μετά τη σταθεροποίηση της κατάστασης τους επέστρεφαν στην Ελλάδα. Οι νεκροί διακομίζονταν στη Pusan, όπου και το μοναδικό στρατιωτικό νεκροταφείο των Ηνωμένων Εθνών στην Κορέα και ενταφιάζονταν μετά πλήρων στρατιωτικών και θρησκευτικών τιμών.

Στην εκστρατεία της Κορέας από το Στρατό Ξηράς συμμετείχαν συνολικά 669 Αξιωματικοί και Ανθυπαπιστές και 9.586 Οπλίτες. Εκτός των δυνάμεων του ΕΚΣΕ, στο Γενικό Στρατηγείο των δυνάμεων του ΟΗΕ (Unified Command), με έδρα αρχικά το Τόκιο, υπηρέτησαν συνολικά εκ του Στρατού Ξηράς ως Σύνδεσμοι 11 Αξιωματικοί και ως βοηθοί τους άλλοι 9, σύνολον 20. Επίσης σε νοσοκομεία βάσεως στην Ιαπωνία, κατά τα αρχικά στάδια και στο ΕΚΣΕ μεταγενέστερα, υπηρέτησαν 10 αξιωματικοί αδελφές νοσοκόμες. Η ανακωχή της 25ης Ιουλίου 1953 βρήκε το τάγμα να αμύνεται σθεναρά αποκρούοντας σφοδρές κινεζικές επιθέσεις (μάχη στο Punkjeongryeong).⁹¹⁹ Το φθινόπωρο του 1953, η Ελλάδα έλαβε αίτημα από τα Ηνωμένα Έθνη για να συμπληρώσει με ένα τάγμα πεζικού το κενό που

⁹¹⁷ Ο τρόπος χειρισμού των απωλειών (μάχης και μη μάχης) ακολουθούσε το αμερικανικό σύστημα και περιγράφεται συνοπτικά σε αναφορά του Έλληνα Συνδέσμου στο Στρατηγείο της Unified Command. Βλέπε Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Ε/15, έγγραφο ΑΠ 36/05 Μαρτίου 1951, επίσης και στο ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικό Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 179.

⁹¹⁸ Δυνάμενοι να επιστρέψουν στην ενεργό υπηρεσία της μονάδας.

⁹¹⁹ Η μάχη του Punkjeongryeong (Μπουκ-τζονγκ-νιονγκ) διήρκεσε 7 ημέρες (7-14 Ιουλίου 1953) και επανεληφθήσαν στις 21 και 22 Ιουλίου με σφοδρότατες επιθέσεις των Κινέζων που αποσκοπούσαν σε εδαφικά κέρδη 3 ημέρες πριν την υπογραφή της ανακωχής. Στις συγκρούσεις αυτές το Τάγμα υπέστη σημαντικές απώλειες με 19 νεκρούς και 28 τραυματίες. Βλέπε Υπουργείο Βετεράνων και Πατριωτικών Υποθέσεων Κορέας, *Οι Απόγονοι της Αθηνάς, Η Ιστορία της Συμμετοχής του Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος στον Κορεατικό Πόλεμο*, (2006), σελ. 101-105.

δημιουργήθηκε με τη μετεγκατάσταση ενός γαλλικού τάγματος στην εμπόλεμη Ινδοκίνα. Το αίτημα έγινε δεκτό από την ελληνική κυβέρνηση και στάλθηκε ένα επιπλέον τάγμα (16 Ιανουαρίου 1954) με το ΕΚΣΕ να αναβαθμίζεται σε σύνταγμα. Τον Μάρτιο 1955, αποφασίστηκε ο περιορισμός του ΕΚΣΕ και πάλι σε δύναμη τάγματος (08 Μαΐου 1955). Πολύ σύντομα ακολούθησε και νέα μείωση σε ενισχυμένο λόχο πεζικού (Ιούλιος 1955). Τον Οκτώβριο του 1955, αποφασίστηκε η πλήρης απόσυρση της μειωμένης πλέον δυνάμεως του ΕΚΣΕ. Η απόσυρση έλαβε χώρα στις 11 Δεκεμβρίου 1955. Παρέμεινε (μέχρι τις 22 Ιανουαρίου 1956) μόνο ένας αξιωματικός και 9 οπλίτες στη Διοίκηση της 8ης Αμερικανικής Στρατιάς ως τμήμα συνδέσμου.

Οι συνολικές απώλειες του ΕΚΣΕ ανήλθαν σε 14 αξιωματικούς και 168 οπλίτες νεκρούς και σε 33 αξιωματικούς και 577 οπλίτες τραυματίες.⁹²⁰ Για το πολεμικό έργο που επιτέλεσε το ΕΚΣΕ, απενεμήθησαν τιμητικές διακρίσεις, ελληνικές και συμμαχικές, στη Σημαία του σώματος. Επίσης αρκετοί αξιωματικοί και οπλίτες τιμήθηκαν με ηθικές αμοιβές, προαγωγές επί ανδραγαθία και απονομή ελληνικών, αμερικανικών, νοτιοκορεατικών, βελγικών, κολομβιανών και του ΟΗΕ μεταλλίων και εύφημης μνείας. Ενδεικτική η αναφορά του αμερικανού στρατηγού Ridgway, αντικαταστάτη του McArthur στη διοίκηση των δυνάμεων των Ηνωμένων Εθνών στην Κορέα για το ΕΚΣΕ: «*Greek armed forces deeply appreciated by entire UN Command*».⁹²¹ Επαινετικές ήταν οι δηλώσεις όλων των αμερικάνων στρατηγών που θήτηυσαν στην Κορέα (MacArthur, Ridgeway, Clark, Taylor).⁹²²

Το Γενικό Επιτελείο Στρατού, αμέσως μετά την αναχώρηση του ΕΚΣΕ, από τον Πειραιά, προχώρησε στην έκδοση διαταγών για την αναδιοργάνωση ή διάλυση των Μονάδων και Υπομονάδων που είχαν αρχικά συγκροτήσει το ΕΚΣΕ δυνάμεως ταξιαρχίας.

⁹²⁰ Αριθμός συμμετασχόντων και απωλειών όπως αυτές αναγράφονται στην επίσημη ιστορία του ΕΚΣΕ. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Έκστρατευτικό Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 180. Εμφανίζονται μικρές διαφοροποιήσεις στον αριθμό των απωλειών στα διάφορα συγγράμματα.

⁹²¹ Η παραπάνω τιμητική αναφορά διαβιβάστηκε από τη Joint United States Military Aid Group (JUSMAG) στον Πρόεδρο της Κυβερνήσεως Σοφοκλή Βενιζέλο, στις 28 Ιουνίου 1951. Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Σοφοκλή Βενιζέλου, Κιβώτιο 29, Φ226/20/205, JUSMAG, June 28, 1951.

⁹²² Κύρου Αδ. Αλέξης, *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, (Εστία, Αθήνα, Β' Έκδοση, 1984), σελ. 152.

- Το Στρατηγείο του ΕΚΣΕ αναδιοργανώθηκε και μετονομάστηκε σε Στρατηγείο της 28ης Ταξιαρχίας⁹²³ λαμβάνοντας ως οργανικά τα 531 και 532 Τάγματα Πεζικού. Πέρασ συγκροτήσεως η 05 Δεκεμβρίου 1950.⁹²⁴
- Το 2ο και 3ο Τάγματα ΕΚΣΕ μετονομάσθηκαν σε 531 και 532 Τάγματα Πεζικού και αναδιοργανώθηκαν ως οργανικά της 28^{ης} Ταξιαρχίας. Πέρασ αναδιοργάνωσης η 05 Δεκεμβρίου 1950.⁹²⁵
- Η Διμοιρία Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας μετονομάστηκε και αναδιοργανώθηκε ως Ομάδα Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας 28^{ης} Ταξιαρχίας. Πέρασ αναδιοργάνωσης η 10 Δεκεμβρίου 1950.⁹²⁶
- Η Στρατιωτική Μουσική του ΕΚΣΕ διαλύθηκε με πέρασ ενεργειών στις 10 Δεκεμβρίου 1950.⁹²⁷
- Το Στρατιωτικό Ταχυδρομικό Γραφείο του ΕΚΣΕ μετονομάστηκε και αναδιοργανώθηκε ως 926Α Στρατιωτικό Ταχυδρομικό Γραφείο. Πέρασ αναδιοργάνωσης η 10 Δεκεμβρίου 1950.⁹²⁸
- Ο Λόχος Χειρουργείου ΕΚΣΕ μετονομάστηκε και αναδιοργανώθηκε ως Λόχος Χειρουργείου Εκστρατείας 28ης Ταξιαρχίας. Πέρασ αναδιοργάνωσης η 10 Δεκεμβρίου 1950.⁹²⁹
- Η Χειρουργική Μονάδα Εκστρατείας του ΕΚΣΕ διαλύθηκε με πέρασ ενεργειών στις 10 Δεκεμβρίου 1950.⁹³⁰
- Η Διμοιρία Μηχανικού ΕΚΣΕ διαλύθηκε με πέρασ ενεργειών στις 10 Δεκεμβρίου 1950.⁹³¹
- Η Διμοιρία Διαβιβάσεων ΕΚΣΕ μετονομάστηκε και αναδιοργανώθηκε ως Διμοιρία Διαβιβάσεων της 28ης Ταξιαρχίας. Πέρασ αναδιοργάνωσης η 10 Δεκεμβρίου 1950.

⁹³²

Αξιολόγηση της Ελληνικής Προπαρασκευής

⁹²³ Η 42^η Ταξιαρχία Πεζικού μετονομάστηκε το Σεπτέμβριο του 1950 σε Ταξιαρχία ΕΚΣΕ για να μετονομαστεί το Νοέμβριο του ίδιου έτους σε 28^η Ταξιαρχία Πεζικού συμμετέχοντας στην προετοιμασία των αποστολών αναπληρώσεων του ΕΚΣΕ.

⁹²⁴ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/26, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/Αρ. Πρωτοκ. 12177/16 Νοεμβρίου 1950.

⁹²⁵ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/27, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/Αρ. Πρωτοκ. 12153/16 Νοεμβρίου 1950.

⁹²⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/31, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/Αρ. Πρωτοκ. 12073/17 Νοεμβρίου 1950.

⁹²⁷ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/34, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/Αρ. Πρωτοκ. 12126/17 Νοεμβρίου 1950.

⁹²⁸ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/30, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/Αρ. Πρωτοκ. 12228/17 Νοεμβρίου 1950.

⁹²⁹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/32, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/Αρ. Πρωτοκ. 12250/17 Νοεμβρίου 1950.

⁹³⁰ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/33, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/Αρ. Πρωτοκ. 12254/17 Νοεμβρίου 1950.

⁹³¹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/28, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/Αρ. Πρωτοκ. 12392/17 Νοεμβρίου 1950.

⁹³² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/29, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/Αρ. Πρωτοκ. 12392/17 Νοεμβρίου 1950.

Ανεξαρτήτως των κινήτρων της ελληνικής απόφασης για την αποστολή του Εκστρατευτικού Σώματος στην Κορέα, οι ένοπλες δυνάμεις ανταποκρίθηκαν στις απαιτήσεις και χρονοδιαγράμματα που ετέθησαν από τις κυβερνήσεις σε όλες τις περιστάσεις. Προφανώς υπήρξαν δυσκολίες, αστοχίες και χρειάστηκε η υποστήριξη από πλευράς των ΗΠΑ για να καταστεί και να παραμείνει αξιόμαχο το ΕΚΣΕ κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων. Κρίνοντας πάντως εκ του αποτελέσματος, αβίαστα μπορούμε να ισχυριστούμε ότι τα τμήματα του Στρατού Ξηράς όσο και αυτά της Πολεμικής Αεροπορίας, εκτέλεσαν σε άριστο βαθμό την αποστολή τους. Οπωσδήποτε το μέγεθος της ελληνικής συμμετοχής δεν αρκούσε ώστε να επιτευχθούν σημαντικά στρατιωτικά αποτελέσματα στα πεδία των μαχών που θα καθόριζαν τις εξελίξεις της κορεατικής εκστρατείας. Αναμφισβήτητα ο στρατηγός Τσακαλώτος είχε δίκαιο, από μια άποψη, ισχυριζόμενος ότι η μείωση της δυνάμεως σε τάγμα θα περιόριζε τις δυνατότητες προβολής του, πράγματι αξιόλογου έργου του ΕΚΣΕ.

Η αρχική ελληνική απόφαση για τη διάθεση των αεροσκαφών, τη συγκεκριμένη στιγμή που εκδηλώθηκε, κρίνεται απολύτως ορθή από κάθε πλευρά. Παρά δε τις αρχικές αμερικανικές αμφιβολίες για ορισμένες ελλείψεις (σε μέσα επικοινωνιών και αεροναυτιλίας), το έργο που προσέφερε το Σμήνος ήταν σημαντικό και αναγνωρίστηκε από όλους τους συμμάχους. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη μας ότι τα αεροσκάφη C-47 που είχε λάβει σε διαφορετικές παρτίδες από ΗΠΑ και Βρετανία, η Πολεμική μας Αεροπορία την περίοδο 1947-1949 ήταν «αποψιλωμένα» από μέσα αεροναυτιλίας και επικοινωνιών, αντιλαμβανόμαστε το μέγεθος του επιτεύγματος. Μερικά από τα ελλείποντα βασικά υλικά (ασύρματοι) παραδόθηκαν και εγκαταστάθηκαν στα αεροσκάφη με μέριμνα της Αμερικανικής Αεροπορικής Αποστολής χωρίς να έχει εξασφαλιστεί η αναγκαία υποστήριξη τους και η πλήρης εκπαίδευση των χειριστών. Ειδικά η πτήση εντός νεφών με χρήση οργάνων (IFR) αποτελούσε άγνωστο αντικείμενο για τους χειριστές μας. Ενδεχομένως στις αιτίες αυτές στηρίζονταν και οι αρχικοί αμερικανικοί δικαιολογημένοι δισταγμοί για την αποδοχή της προσφοράς των αεροσκαφών. Ας μη ξεχνάμε ότι το θέατρο επιχειρήσεων της Κορέας χαρακτηρίζονταν από μη ευνοϊκές καιρικές συνθήκες και συχνές περιόδους χαμηλής ορατότητας με παράλληλη ύπαρξη ορεινών όγκων, γεγονότα που καθιστούσαν απαραίτητη την ύπαρξη ειδικού εξοπλισμού των αεροσκαφών και αντίστοιχης εκπαίδευσης των χειριστών. Παραταύτα σύντομα, με

την αμερικανική βοήθεια, οι Έλληνες χειριστές πιστοποιήθηκαν για τις πτήσεις μετά οργάνων. Η δε υψηλότερη δείκτης διαθεσιμότητας προσωπικού και μέσω των καταδεικνύουν αφενός το υψηλό επίπεδο επαγγελματισμού του προσωπικού και αφετέρου την ορθή προπαρασκευή για τη συμμετοχή του Σμήνους. Στην υψηλή διαθεσιμότητα βοήθησε και η πληθώρα των ανταλλακτικών που παρείχε η Αμερικανική Αεροπορία. Ακόμη όμως και η διάνυση της αρχικής αποστάσεως και ταυτόχρονη άφιξη του συνόλου των αεροσκαφών, δεδομένης της σχετικής έλλειψης εμπειρίας των χειριστών σε ταξίδια μεμακρυσμένων αποστάσεων πάνω από ωκεανούς, καταδεικνύει τις ικανότητες του προσωπικού του Σμήνους. Οι ελλείψεις (μέσων και ειδικής εκπαίδευσης) που προαναφέρθηκαν δεν ήταν δυνατόν να αντιμετωπιστούν από την Πολεμική Αεροπορία που απολύτως εξαρτιόνταν από τα παρεχόμενα μέσα και ανταλλακτικά από τις ΗΠΑ. Σοβαρές ήταν και οι ελλείψεις σε υλικά στρατωνισμού και ιματισμού του προσωπικού που σταδιακά καλύφθηκαν μέσω των Αμερικανών. Αιτία των ελλείψεων ήταν η αδυναμία του ελληνικού κράτους να προμηθευτεί τα ειδικά αυτά υλικά τα οποία δεν αποτελούσαν πρώτη αναγκαιότητα για τις συνθήκες επιχειρήσεων στο ελληνικό θέατρο επιχειρήσεων.

Στη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου οι χειριστές, είχαν εξοικειωθεί με την πτήση σε ορεινά εδάφη με έντονες διακυμάνσεις, στην επικίνδυνη χαμηλή πτήση εξ όψεως (VFR –Visual Flight Rules) κάτω από την οροφή των νεφών και σε προσγειώσεις σε δυσπρόσιτους και πρόχειρους αεροδιαδρόμους. Οι ικανότητες αυτές φάνηκαν γρήγορα στο μέτωπο της Κορέας και συνετέλεσαν στην καταξίωση των χειριστών μας. Αναπόφευκτα το τίμημα ήταν οι 4 απώλειες των αεροσκαφών ένεκα ατυχημάτων οφειλομένων στις δυσμενείς καιρικές συνθήκες και το ανώμαλο έδαφος των προχείρων αεροδιαδρόμων. Σε κάθε περίπτωση, η προετοιμασία του 13ου Σμήνους Μεταφορών υπήρξε άριστη και φυσικά σε αυτό συνετέλεσε και η επιτυχής επιλογή του προσωπικού καίτοι το σύνολο του δεν αποτελούντο από εθελοντές. Εξίσου ομαλά κύλισε η αναπλήρωση των απολεσθέντων αεροσκαφών με τη διάθεση δύο επιπλέον C-47 και την περιοδική αντικατάσταση του προσωπικού.

Αντίστοιχα επιτυχημένη μπορεί να θεωρηθεί και η προετοιμασία της Ταξιαρχίας. Η κυβέρνηση γνωστοποίησε την πρόθεση της στις 01 Σεπτεμβρίου και ο χρόνος ετοιμότητας για αναχώρηση της Ταξιαρχίας ορίστηκε η πρώτη εβδομάδα του Νοεμβρίου. Άσχετα με τη μείωση της δυνάμεως στις αρχές Νοεμβρίου, οι επιδιωκόμενοι χρονικοί στόχοι επετεύχθησαν. Η ελληνική δύναμη αφίχθη στην

Κορέα στις 09 Δεκεμβρίου δηλαδή 99 ημέρες μετά την επίσημη δήλωση της προσφοράς προς τον Οργανισμό. Αντίστοιχα για την Τουρκία (ταξιαρχία) μεσολάβησαν 85 ημέρες, το Βέλγιο (τάγμα) 145 ημέρες, για την Ολλανδία (τάγμα) 46 ημέρες, για τον Καναδά (ταξιαρχία) 123 ημέρες, και για τη Νέα Ζηλανδία (μοίρα πυροβολικού) 158 ημέρες. Χρονολογικά η σειρά αφίξεως των χερσαίων δυνάμεων ήταν: Μεγάλη Βρετανία (28 Αυγούστου), Φιλιππίνες (20 Σεπτεμβρίου), Αυστραλία (28 Σεπτεμβρίου), Τουρκία (18 Οκτωβρίου), Ταϊλάνδη (22 Οκτωβρίου), Ολλανδία (23 Οκτωβρίου), Γαλλία (29 Νοεμβρίου), Ελλάδα (09 Δεκεμβρίου), Καναδάς (15 Δεκεμβρίου), Νέα Ζηλανδία (3 Δεκεμβρίου), Βέλγιο- Λουξεμβούργο (31 Ιανουαρίου 1951), Αιθιοπία (07 Μαΐου 1951) και Κολομβία (15 Ιουνίου 1951).⁹³³ Να ληφθεί υπόψη ότι αρκετές από τις παραπάνω χώρες διέθεταν δυνάμεις που στάθμευαν στην Ιαπωνία ή ήταν ήδη ανεπτυγμένες στις αποικίες τους στην Ασία. Ο επικεφαλής της JUSMAG, Υποστράτηγος Jenkins, στις 21 Νοεμβρίου, έξι ημέρες μετά την αναχώρηση του ΕΚΣΕ, διαβίβασε συγχαρητήρια επιστολή προς τον Α/ΓΕΣ για την άψογη προετοιμασία, οργάνωση, συγκρότηση, εκπαίδευση, φόρτωση και αναχώρηση των τμημάτων. Στην επιστολή του επεσήμανε ότι άπαντες, ανεξαρτήτως κλιμακίου, εργάστηκαν με κόπο, ζήλο και αποτελεσματικότητα.⁹³⁴ Ο Α/ΓΕΣ απαντώντας στον Jenkins αποδέχθηκε τις τιμητικές κρίσεις περί του έργου της προπαρασκευής του ΕΚΣΕ και επεσήμανε την αρμονική συνεργασία με τα κλιμάκια της JUSMAG.⁹³⁵

Ορθή αποδείχθηκε και η επιλογή της χώρας μας να χρησιμοποιήσει συγκεκριμένες Μονάδες και Υπομονάδες ως «πυρήνες» επί των οποίων βασίστηκε η συγκρότηση της Ταξιαρχίας. Τα χρονικά περιθώρια σίγουρα δεν επέτρεπαν την εκ του μηδενός συγκρότηση νέων Μονάδων και Υπομονάδων. Η Ταξιαρχία έπρεπε εντός δύο μηνών να διαθέτει επιχειρησιακή ετοιμότητα, δηλαδή πλήρη επάνδρωση (100%), συγκρότηση μονάδων σε προσωπικό και υλικά σύμφωνα με τους προβλεπόμενους πίνακες και κατάλληλη εκπαίδευση για να είναι ικανή να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις συμμετοχής σε πολυεθνική εκστρατεία. Μέσα στα στενά αυτά χρονικά περιθώρια έπρεπε, σε πρώτη φάση, να γίνει επιλογή και κατανομή του προσωπικού στα τμήματα της Ταξιαρχίας. Ειδικά για το στρατευμένο

⁹³³ Αναλυτικά στοιχεία των απαντήσεων των κρατών-μελών του ΟΗΕ στην επιστολή του Γενικού Γραμματέα με στοιχεία για τις προσφερθείσες δυνάμεις (ημερομηνία διάθεσης, στοιχεία διατεθείσας δυνάμεως, , ημερομηνία άφιξης στην Κορέα) βλέπε στο Παράρτημα «Β».

⁹³⁴ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Γ/17, έγγραφο από JUSMAG προς Α/ΓΕΣ/21 Νοεμβρίου 1950.

⁹³⁵ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Γ/19, έγγραφο από Α/ΓΕΣ προς JUSMAG /22 Δεκεμβρίου 1950.

προσωπικό ορισμένες προϋποθέσεις έπρεπε να τηρηθούν απαρέγκλιτα (ημερομηνία απόλυσης, καταλληλότητα, εθνικά φρονήματα). Σίγουρα η επιλογή του προσωπικού συνοδεύθηκε από δυσκολίες και προβλήματα όπως διαφαίνεται και από την μαρτυρία του Τσακαλώτου και ορισμένα έγγραφα του ΓΕΣ. Δεν πρέπει όμως να διαφεύγει της προσοχής ότι αποτελεί παγκόσμια στρατιωτική «τακτική» κάθε διοίκηση να αποφεύγει να διαθέσει οικειοθελώς τους καλύτερους εκ των αξιωματικών ή οπλιτών του υπέρ μιας άλλης Διοικήσεως. Η «τακτική» αυτή είναι αναπόφευκτη και μερικώς δικαιολογημένη, ειδικά όταν οι διαθέτουσες διοικήσεις είναι επιβαρυνμένες με το σημαντικότερο έργο της αμύνης του εθνικού εδάφους, απειλή η οποία τότε εμφανίζονταν ως επικρεμάμενη, Ενίοτε μάλιστα, προωθούνται όχι οι βέλτιστοι αλλά οι μη επιθυμητοί από τη Μονάδα. Επίσης η χρησιμοποίηση μη εθελοντών, κυρίως κληρωτών οπλιτών, προκάλεσε τριβές όταν οι επιλεγέντες, μη δυνάμενοι (επιθυμούντες) να αντιδράσουν στη Μονάδα τους, εκδήλωναν την δυσαρέσκεια τους παρουσιαζόμενοι στο ΕΚΣΕ. Υπό αυτές τις περιστάσεις, ήταν φυσιολογικό το φαινόμενο της απόρριψης ορισμένων κληρωτών από το ΕΚΣΕ, ως ακαταλλήλων για την αποστολή. Φυσικά τα δεδομένα της εποχής εκείνης και προπαντός η χρονική πίεση δεν επέτρεπαν την επί πλήρους εθελοντικής βάσεως, συγκρότηση της Ταξιαρχίας. Άρα η επιλογή χρησιμοποίησης συγκροτημένων Μονάδων και Υπομονάδων με την αναγκαία απομάκρυνση των για οποιοδήποτε λόγο «ακαταλλήλων» για συμμετοχή και ενίσχυση των με προσωπικό από άλλες Μονάδες ήταν η βέλτιστη λύση με την προϋπόθεση της συμμόρφωσης όλων των κλιμακίων με τις διαταγές. Αν αναλογισθούμε ότι δεν εμφανιστήκαν συμπτώματα απείθειας, απειθαρχίας ή ακόμη και κατάρρευσης έναντι του αντιπάλου, ενώ απεναντίας το ΕΚΣΕ διακρίθηκε στα πεδία των μαχών, αντιλαμβανόμαστε ότι η επιλογή και προετοιμασία του προσωπικού υπήρξαν επιτυχείς. Φυσικά και σημειώθηκαν μεμονωμένα επεισόδια αδιαφορίας, μη επαρκούς εκτέλεσης των καθηκόντων και κυρίως παραβιάσεις των κανονισμών περί αγοροπωλησίας καταναλωτικών αγαθών που λάμβαναν τα στρατεύματα (τσιγάρα, ποτά, συνάλλαγμα). Η «μαύρη αγορά» αποδείχθηκε ανίκητος πειρασμός για τις δυνάμεις των εθνών παρά τις αυστηρότατες τιμωρίες που όλες οι διοικήσεις επέβαλαν.

Η σημαντική υστέρηση σε κρίσιμα υλικά και η κακή κατάσταση αρκετών άλλων, κυρίως ένεκα της συνεχούς χρήσεως, ήταν αποτέλεσμα των σχεδόν μηδενικών δυνατοτήτων προμήθειας αυτών. Δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής

μας ότι η συγκρότηση μιας πλήρους ταξιαρχίας, σύμφωνα με τα αμερικανικά πρότυπα, απαιτούσε τη συγκέντρωση (αποψίλωση) ορισμένων κρίσιμων μέσων και υλικών από αρκετές άλλες Μονάδες με σημαντική πολεμική αποστολή. Το φαινόμενο αυτό ήταν ιδιαιτέρως έντονο με τους αντιαρματικούς εκτοξευτές (bazookas). Τα προβλήματα που εντοπίστηκαν από τους Αμερικανούς κατά τη διάρκεια των επιθεωρήσεων του ΕΚΣΕ, με την άφιξη του στην Κορέα, αποτελούσαν εγγενείς αδυναμίες του ελληνικού στρατού, απολύτως γνωστές στην Αμερικανική Στρατιωτική Αποστολή και στην ηγεσία του στρατεύματος. Οι αδυναμίες αυτές ήταν σχεδόν αδύνατον να θεραπευθούν με τα περιορισμένα ελληνικά μέσα και εξ ιδίων πόρων. Ο ελληνικός στρατός, συγκροτηθείς εκ του μηδενός μετά την απελευθέρωση, μέσα σε ένα κλίμα συνεχών πολεμικών συγκρούσεων, φυσικό ήταν να αδυνατεί να υποστηρίξει επαρκώς το υλικό που απλόχερα από το 1948 και μετά λάμβανε με την αμερικανική βοήθεια. Η λεγόμενη «συνείδηση συντήρησης και τεχνογνωσία υποστήριξης» ήταν έννοιες σχεδόν άγνωστες στον ελληνικό στρατό που χωρίς υποδομές έδινε τη μάχη της επιβίωσης με τις καλά εξοπλισμένες και εκπαιδευμένες ανταρτικές ομάδες.⁹³⁶ Υπό αυτές τις συνθήκες οι αδυναμίες και προβλήματα που ανευρέθηκαν στις επιθεωρήσεις των υλικών του ΕΚΣΕ ήταν σε μεγάλο βαθμό φυσιολογικές και αναμενόμενες και πέραν των δυνατοτήτων του στρατεύματος. Είναι γεγονός ότι το ΕΚΣΕ δεν θα μπορούσε να επιβιώσει στη μακρινή Κορέα άνευ της λογιστικής υποστήριξης του αμερικανικού στρατού. Αυτό φυσικά ίσχυε σχεδόν για το σύνολο των εμπλεκομένων συμμαχικών δυνάμεων. Η πραγματικότητα αυτή δεν υποβαθμίζει το μέγεθος της προετοιμασίας απλά καταδεικνύει τις περιορισμένες δυνατότητες των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, ενός στρατεύματος που βιαστικά συγκροτήθηκε και εσπευσμένα ενισχύθηκε για να καταπνίξει μια εσωτερική ένοπλη εξέγερση και όχι ικανού να αντιμετωπίσει πολυάριθμες και καλά εξοπλισμένες και εκπαιδευμένες δυνάμεις στις εσχατιές του πλανήτη. Κρίνοντας και πάλι εκ του αποτελέσματος δεν μπορούμε παρά να αναγνωρίσουμε την απόλυτη επιτυχία της προπαρασκευής δεδομένων πάντα των διαθέσιμων μέσων και πόρων, του χρόνου, αλλά και του δόγματος χρησιμοποίησης των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων.

⁹³⁶ Η υστέρηση στον τομέα της συντήρησης, ειδικά των οχημάτων αμερικανικής κατασκευής, στο 1^ο κλιμάκιο (χειριστής) και στο 2^ο κλιμάκιο (επίτεδο Μονάδος) προκύπτει και από σχετική αναφορά της JUSMAG/ 14 Ιουνίου 1951 προς το ΓΕΣ (Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/20/Β/37). Ανάλογα αντικείμενα εκπαιδεύσεως εν συνεχεία προστέθηκαν στο πρόγραμμα εκπαιδεύσεως των οπλιτών στο Κέντρο Υποδοχής/ΕΚΣΕ.

Στο τελευταίο κρύβονταν και ένας από τους παράγοντες της ελληνικής επιτυχούς συμμετοχής. Το συγκριτικό αποτέλεσμα των Ελλήνων μαχητών που αφενός ιστορικά διακρίνονταν στη διεξαγωγή πείσμονος αμυντικού αγώνα σε δυσπρόσιτα εδάφη και αφετέρου είχαν πρόσφατα αποκτήσει σημαντική εμπειρία στις αντι-ανταρτικές επιχειρήσεις. Το σύνολο των αξιωματικών του ΕΚΣΕ διέθεταν ικανοποιητική πολεμική εμπειρία όπως επίσης και ένα μικρό μέρος εκ των οπλιτών της αρχικής τουλάχιστον αποστολής. Χαρακτηριστικό της ελληνικής μαχητικότητας είναι ότι ουδέποτε στην Κορέα ο αντίπαλος κατόρθωσε να ανατρέψει τα ελληνικά τμήματα και οποιαδήποτε υποχώρηση ήταν αποτέλεσμα διαταγών των ανωτέρων διοικήσεων ένεκα αναδίπλωσης γειτονικών Μονάδων ή δυσμενούς εξέλιξης στην ευρύτερη περιοχή.

Η ανώτατη στρατιωτική και αεροπορική ηγεσία είχαν συνειδητοποιήσει τη σημασία της ελληνικής συνεισφοράς και την αναγκαιότητα της άψογης εκπροσώπησης και παρουσίας στη μακρινή Κορέα υπό τη σημαία των Ηνωμένων Εθνών. Διαπιστώνουμε ότι συνεχής ήταν η ενασχόληση τους, όχι μόνο με τα αναγκαία οργανωτικά θέματα αλλά ακόμη και με δευτερεύουσες λεπτομέρειες για την υποστήριξη και καθημερινή διαβίωση των τμημάτων. Αποτελεσματικός ήταν και ο έλεγχος εκτέλεσης των διαταγών και άμεση, ενίοτε και αυστηρά, η επέμβαση της όπου σημειώνονταν εκτροπή ή καθυστέρηση εκ των διατασσομένων. Άριστη αποδείχθηκε και η συνεργασία με τους αμερικανούς συναδέλφους της JUSMAG σε όλα τα επίπεδα.

Η αναχώρηση των στρατιωτικών και αεροπορικών τμημάτων το Νοέμβριο του 1950 δεν σήμαινε και το τέλος των προπαρασκευών και των ενεργειών των Γενικών Επιτελείων. Οι συνεχείς απαιτήσεις αντικαταστάσεων του προσωπικού, απαιτούσε την κατάλληλη επιλογή και εκπαίδευση αλλά και την επίλυση των θεμάτων προώθησης και επιστροφής των στρατευμάτων από τη μακρινή Κορέα με χρήση συμμαχικών μεταφορικών μέσων (κυρίως πλοίων). Σε περιοδική βάση υπήρχε επίσης και προώθηση βασικών φόρτων τροφής για συμπλήρωση του συσσιτίου των οπλιτών μας με προϊόντα ελληνικής παραγωγής (ελαιόλαδο, όσπρια, σταφίδες).

Τον Φεβρουάριο του 1951, με το ΕΚΣΕ να έχει συμπληρώσει σχεδόν δύο μήνες στη ζώνη επιχειρήσεων το ΓΕΕΘΑ, έχοντας σχηματίσει μια πρώτη εικόνα των απαιτήσεων της αποστολής, με έγγραφο του ίδιου του Αρχιστρατήγου, ενημέρωσε

την κυβέρνηση για τη ροή των αντικαταστάσεων και τις αναγκαίες διευθετήσεις.⁹³⁷ Η εκτίμηση του ΓΕΕΘΑ έκανε λόγο για ένα μέσο όρο αντικαταστάσεως 5 αξιωματικών και 150 οπλιτών ανά μήνα και με δεδομένης της περίπου ανά δίμηνο προώθησης, αυτό συνεπάγονταν τη συγκρότηση αποστολών αντικαταστάσεων των 300 περίπου ανδρών. Στο έγγραφο υπήρχε ενημέρωση και για τα θέματα προώθησης και επιστροφής του προσωπικού και των τραυματιών. Η διακομιδή των απωλειών θα πραγματοποιούνταν αρχικά με τη συνδρομή βρετανικών μέσων ενώ παράλληλα η αμερικανική κυβέρνηση σχεδίαζε την υλοποίηση περιοδικής θαλάσσιας γραμμής μεταφοράς προσωπικού (από και προς την Κορέα) και διακομιδών τραυματιών. Κατά τη διάρκεια της παραμονής του ΕΚΣΕ στην Κορέα, εξετάστηκε και η αύξηση του χρόνου παραμονής των προσωπικού από 6 σε 8 ή και 9 μήνες,⁹³⁸ προτάσεις που απερρίφθησαν. Στα αντίστοιχα ενημερωτικά του ΓΕΣ ως θετικά της αύξησης του χρόνου παραμονής αναφέρονταν η μείωση του αριθμού των μετακινήσεων και η αύξηση της μαχητικότητας του τμήματος λόγω μεγαλύτερης πολεμικής εμπειρίας. Στα αρνητικά καταγράφονταν η μείωση του ηθικού ως συνέπεια της πολύμηνης παραμονής και δεδομένου ότι το σύνολο των οπλιτών δεν ήταν εθελοντές αλλά και η δυσκολία της αναγκαστικής πλέον επιλογής προσωπικού από δύο μόνο ΕΣΣΟ (είχε μεσολαβήσει και η μείωση της θητείας σε 24 μήνες).

Να σημειώσουμε ότι οι ραδιοφωνικοί σταθμοί των κομμουνιστικών χωρών συχνά σε εκπομπές τους καταφέρονταν κατά της ελληνικής συμμετοχής στην εκστρατεία της Κορέας με απαξιωτικούς χαρακτηρισμούς κατά της ελληνικής πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας. Ενίοτε δε έκαναν λόγο για τεράστιες απώλειες της ελληνικής μονάδος ή για σοβαρά κρούσματα απειθαρχίας και κατάρρευση του ηθικού.⁹³⁹ Ανάλογου περιεχομένου ήταν και οι εκπομπές που απευθύνονταν σε άλλα συμμαχικά ακροατήρια (αμερικανικό, τουρκικό, κλπ). Οι ειδήσεις αυτές φυσικά δεν αναπαράγονταν από τα ελληνικά μέσα ενημέρωσης αλλά κατά διαστήματα κυκλοφορούσαν ανάλογες φήμες που ανάγκαζαν την πολιτεία να προχωρεί σε επίσημες διαψεύσεις και σε προβολή των επιτυχιών αλλά και των συνθηκών διαβίωσης των δυνάμεων μας στην Κορέα.

⁹³⁷ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/Β/16, έγγραφο από Α/ΓΕΕΘΑ προς ΥΕΘΑ, *Αντικατάσταση Προσωπικού ΕΚΣΕ*, ΓΕΕΘΑ/ΜΕΟ Γ'ΑΠ 60193/Φ02510/08 Φεβρουαρίου 1951.

⁹³⁸ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/21/Α/4, εισηγητικό σημείωμα από ΓΕΣ/Α7/Πβ (αχρονολόγητο, εικάζεται του 1953).

⁹³⁹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/19/Δ/4, έγγραφο από ΓΕΣ/Κλάδος «Α»/03 Σεπτεμβρίου 1951.

Η διάθεση εκστρατευτικού σώματος, έστω και στο επίπεδο τάγματος πεζικού (μετά την ανακωχή του 1953 αυξήθηκε σε δύο τάγματα πεζικού) εμπειρείχε τεράστιες προκλήσεις και δυσκολίες για κράτη των δυνατοτήτων της Ελλάδος σε όλους τους τομείς της προετοιμασίας, της εκτέλεσης και της υποστήριξης. Ακόμη και διαδικασίες ρουτίνας, όπως η συμβίωση στρατιωτών διαφορετικών εθνικοτήτων και κουλτούρας, στοιβαγμένων επί ένα και πλέον μήνα στους περιορισμένους χώρους των πλοίων, δημιουργούσε τριβές μεταξύ των επιβατών και πληρώματος.⁹⁴⁰ Σε γενικές γραμμές, η ελληνική στρατιωτική ηγεσία σε όλα τα κλιμάκια επενέβαινε έγκαιρα και αποτελεσματικά για την επίλυση όλων αυτών των προβλημάτων, αρκετά συνηθισμένων σε παρόμοιες πολυεθνικές εκστρατείες και καταστάσεις, για τις οποίες ο ελληνικός στρατός μηδενική σχεδόν εμπειρία είχε. Οποιοδήποτε όμως φυσιολογική δυσλειτουργία ή τριβή με συμμαχικά στρατεύματα ή ακόμη και αντιδεοντολογική συμπεριφορά μεμονωμένων προσώπων δεν μπόρεσε να αμαυρώσει κατ' ελάχιστο την πολεμική συνεισφορά, ικανότητες, την ανδρεία και τις θυσίες των ελλήνων μαχητών, σε ξηρά και αέρα, που επέδειξαν στη μακρινή Κορέα.

Κεφάλαιο Πέμπτο

Η Συμβολή του ΕΚΣΕ στην Ελληνική Ένταξη στην

Ατλαντική Συμμαχία

Επίμονες αλλά Άκαρπες Προσπάθειες Αναζήτησης Ασφάλειας

Το ελληνικό ενδιαφέρον για ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία και μέσω αυτής για την απόκτηση ισχυρών εγγυήσεων ασφαλείας, χρονολογείται από τα μέσα του 1948 όταν είχαν γίνει ορατές οι πρώτες προσπάθειες συγκρότησης ενός αμυντικού συνασπισμού των ευρωπαϊκών κρατών. Ήδη από τον Μάρτιο του 1948 και στα πλαίσια των συζητήσεων για την κατάρτιση του Ευρωπαϊκού Προγράμματος Ανορθώσεως στο Παρίσι, η Ελλάδα είχε βολιδοσκοπήσει,

⁹⁴⁰ Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν οι τριβές που εμφανίστηκαν επί του οπλιταγωγού πλοίου USS General C.C. Ballou, κατά την μεταφορά της 1^{ης} αποστολής αντικαταστάσεως του ΕΚΣΕ προς την Κορέα (15 Φεβρουαρίου-15 Μαρτίου 1951). Με την άφιξη του πλοίου στην Κορέα, η ελληνική διοίκηση διεξήγαγε έρευνα και έλαβε διορθωτικά μέτρα για αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων στο μέλλον με επιτυχία. Μέρος της ευθύνης βάρυνε και τον αμερικανό πλοίαρχο του πλοίου που με ακατανόητα μέτρα και ενέργειες προκάλεσε την κοινή αντίδραση των ελληνικών και τουρκικών στρατευμάτων που μετέφερε. Βλέπε Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/21/Δ/9, αναφορά του Έλληνα Συνδέσμου στο Στρατηγείο της Unified Command προς ΓΕΣ, 08 Απριλίου 1951.

συναντώντας όμως αρνητικές διαθέσεις, τις προθέσεις των κρατών-μελών του Συμφώνου των Βρυξελλών για ενδεχόμενη ένταξη και άλλων κρατών.⁹⁴¹ Παράλληλα η Αθήνα, με υπέρμαχο τον Κωνσταντίνο Τσαλδάρη, εμφανίζονταν θετική σε μια ελληνοτουρκική προσέγγιση και στη συγκρότηση ενός Μεσογειακού-Μεσανατολικού Συμφώνου με συμμετοχή ακόμη και αραβικών χωρών. Οι ανησυχίες και προσπάθειες της Ελλάδος λάμβαναν χώρα παράλληλα με τις αντίστοιχες τουρκικές ενέργειες. Συνήθως οι προσπάθειες των δύο χωρών, χωρίς να υπάρχει συντονισμός, συνέκλιναν προς τους στόχους της επίτευξης των αμοιβαία επιζητούμενων εγγυήσεων ασφαλείας, με την Άγκυρα να τηρεί μια επιφυλακτική στάση έναντι των Αθηνών καθώς η τελευταία βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση. Η Τουρκία, νωρίτερα από την Ελλάδα, είχε αντιληφθεί τον διαρκώς αυξανόμενο ρόλο των ΗΠΑ και επιζητούσε την αμερικανική συμμετοχή σε οποιοδήποτε περιφερειακό σύστημα ασφαλείας της Ανατολικής Μεσογείου μη αρκούμενη στη Βρετανική συμμετοχή.⁹⁴² Διαπιστώνουμε μάλιστα ότι από τα τέλη του 1948 και μετά, η Άγκυρα είχε αναλάβει και διατηρούσε την πρωτοβουλία των κινήσεων και των πιέσεων, για την επίτευξη αμερικανικών εγγυήσεων ασφάλειας, ή (και) την ένταξη της στο ευρωατλαντικό σύμφωνο ή τουλάχιστον τη δημιουργία ενός Μεσογειακού Συμφώνου, σύμφωνα πάντα με τα συμφέροντα της.

Η Αθήνα, πολύ κοντά στα πρόθυρα της κατάρρευσης αδυνατούσε να χαράξει μια μακροχρόνια στρατηγική και πολύ δε περισσότερο να πιέσει επαρκώς για την ένταξη της στις εκκολαπτόμενες συμφωνίες και συνθήκες του ευρωατλαντικού χώρου. Συνήθως αρκούνταν να ακολουθεί τις τουρκικές πρωτοβουλίες και να εκφράζει συγκαταβατικά την επιθυμία συμμετοχής της στους νέους, υπό συγκρότηση, δυτικοευρωπαϊκούς θεσμούς.

Από τις πρώιμες συζητήσεις (τέλη άνοιξης 1948), για διασύνδεση του Συμφώνου των Βρυξελλών με την βορειοαμερικανική ήπειρο είχε γίνει φανερό ότι η συμμετοχή Ελλάδος, Τουρκίας και Ιράν είχε απορριφτεί επί του παρόντος. Αντίστοιχα αρνητική και η στάση της Ουάσιγκτον, δια στόματος του στρατηγού Marshall, στην πρόταση του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών Sadak (τέλη Ιουνίου 1948) για σύναψη επίσημης συμμαχίας μεταξύ των δύο χωρών. Στα τέλη του

⁹⁴¹ Εφημερίδα το Βήμα, «Ο κ. Τσαλδάρης έφθασε χθες στο Παρίσι, οι Άγγλοι θεωρούν πρόωρον να τεθεί τώρα ζήτημα συμμετοχής της Ελλάδος στη Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση», (Το Βήμα, 14 Μαρτίου 1948).

⁹⁴² FO 371/72349 R7632/3668/19 (04 Ιουνίου 1948).

Νοεμβρίου 1948 και ενώ οι συνομιλίες για συγκρότηση της Ατλαντικής Συμμαχίας είχαν ήδη προχωρήσει, η τουρκική κυβέρνηση με υπόμνημα της προς τον Αμερικανό και Βρετανό Πρέσβη, εξέφρασε επίσημα το αίτημα της να συμμετάσχει στο υπό συγκρότηση ευρωατλαντικό σύμφωνο.⁹⁴³ Η Αθήνα παρακολουθώντας αμήχανη τις εξελίξεις λίγες ημέρες αργότερα έθεσε ανεπίσημα από τον Πρέσβη της Ελλάδος στην Ουάσινγκτον (Δενδρινός) στο State Department το ερώτημα της πιθανής συμμετοχής και μεσογειακών χωρών (υπονοώντας την Ιταλία, Τουρκία και Ελλάδα).⁹⁴⁴ Η στάση των ΗΠΑ, της Βρετανίας, αλλά και της πλειονότητας των λοιπών χωρών ήταν αρνητική σε κάθε διεύρυνση προς ανατολάς. Ομόφωνα λοιπόν απορρίφθηκε το τουρκικό αίτημα.⁹⁴⁵ Βασικός λόγος της αρνητικής στάσης ήταν η απροθυμία της Ουάσινγκτον να αναλάβει δεσμεύσεις πέραν των στρατιωτικών δυνατοτήτων προς χώρες της Ανατολικής Μεσογείου την παρούσα περίοδο. Στους σχεδιασμούς των ΗΠΑ προτεραιότητα είχε η άμυνα και ανόρθωση της Δυτικής Ευρώπης καίτοι από τα τέλη του 1946 είχε αρχίσει να αναγνωρίζει σταδιακά τη στρατηγική αξία της Ανατολικής Μεσογείου και του επικαλούμενου «βορείου κρηπιδώματος».

Η αντίθεση των ΗΠΑ στη συμπερίληψη Ελλάδος και Τουρκίας στη ιδρυτική συμφωνία της Ατλαντικής Συμμαχίας φαίνονταν καθαρά στο ενημερωτικό σημείωμα που συνέταξε και διαβίβασε ο Πρέσβης μας στην Ουάσινγκτον, Δενδρινός, στις 04 Ιανουαρίου 1949 μετά από συνάντηση του με εκπροσώπους του State Department (Αναπληρωτή Υπουργό Εξωτερικών Lowett και Τμηματάρχη Ελληνικού Τμήματος Baxter).⁹⁴⁶ Η αμερικανική απάντηση απέκλειε την πρόσκληση επιπρόσθετων χωρών στις συνομιλίες για τη συγκρότηση της Ατλαντικής Συμμαχίας, άρα επί του παρόντος, η Ελλάδα και Τουρκία αποκλείονταν. Σύμφωνα με το Lowett, αρχική επιδίωξη της Ουάσινγκτον ήταν η πετυχημένη συγκρότηση της Συμμαχίας και η εύρυθμη λειτουργία της. Θέματα περαιτέρω διεύρυνσης θα απασχολούσαν αργότερα τις ΗΠΑ και αφού είχε εξασφαλιστεί η λειτουργική οικοδόμηση του οργανισμού. Σχετικά με τις προτάσεις συγκρότησης Μεσογειακού Συμφώνου δεν έλαβε

⁹⁴³ FRUS, 1948, Vol III, *The Ambassador in Turkey (Wadsworth) to the Secretary of State*, November 26, 1948, p 294-295 και Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ. 207.

⁹⁴⁴ Χουρχουλής Διονύσιος, *Πριν την Ένταξη στο NATO: Η Ελληνική Αναζήτηση Ασφάλειας και οι Προσπάθειες για την Προώθηση της Δημιουργίας ενός Μεσογειακού Συμφώνου, 1947-1950*, σελ. 56-59.

⁹⁴⁵ William Hale, *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, (Frank Cass, London & Portland, 2000), p 116.

⁹⁴⁶ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 38.4/2/1, *Σημείωμα Συνομιλίας Πρέσβη Δενδρινού με τον Αναπληρωτή Υπουργόν Εξωτερικών κ. Lovett παρουσία του Τμηματάρχη Ελληνικού Τμήματος κ. Baxter*, 04 Ιανουαρίου 1949.

συγκεκριμένη θέση ενώ επιφυλάχθηκε να απαντήσει και για την ανάληψη περαιτέρω συμβατικών δεσμεύσεων της Ουάσιγκτον προς τρίτες χώρες. Παράλληλα δεν παρέλειψε να εκφράσει και την αμερικανική απογοήτευση για τη διαχείριση της οικονομικής βοήθειας εκ μέρους των Αθηνών, για την έκβαση των στρατιωτικών επιχειρήσεων αλλά και την πολιτική σταθερότητα της χώρας. Υπενθύμισε μάλιστα ότι η Ελλάδα έχει, μέχρι στιγμής, λάβει την υψηλότερη κατά κεφαλή οικονομική βοήθεια σε σχέση με όλες τις υπόλοιπες χώρες.

Αντίστοιχα αποτυχημένες ήταν και οι προσπάθειες της Άγκυρας για ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία ή για τη συγκρότηση ενός Μεσογειακού Συμφώνου με τη συμμετοχή και της Βρετανίας και Γαλλίας αποβλέποντας αναμφισβήτητα και στην αμερικανική υποστήριξη ή και συμμετοχή. Ούτε όμως οι επίμονες προσπάθειες των δύο χωρών να επιτύχουν μια ισχυρή δήλωση υποστήριξης, αρχικά εκ μέρους όλων των κρατών-μελών της νέας Συμμαχίας, ευοδώθηκαν καθώς συνάντησαν την απροθυμία των μικρών κρατών. Ως εκ τούτου, Αθήνα και Άγκυρα εστράφησαν προς τις τρεις μεγάλες δυνάμεις (ΗΠΑ-Βρετανία-Γαλλία), επιδιώκοντας μια κοινή ή μεμονωμένες δηλώσεις εγγυήσεως της ασφάλειας των δύο χωρών. Η Γαλλία, απέρριψε την ιδέα αυτή δια του Υπουργού Εξωτερικών Robert Schuman (για καθαρά εσωτερικούς λόγους της δεδομένης πολιτικής συγκυρίας) επισημαίνοντας ότι θα ήταν καλύτερη η δήλωση αυτή να πραγματοποιηθεί εκ μέρους των ΗΠΑ και Βρετανίας.⁹⁴⁷

Ο Bevin μιλώντας στο Βρετανικό Κοινοβούλιο, λίγο πριν την υπογραφή της ιδρυτικής συμφωνίας, ανέφερε ότι η διατήρηση της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας Ελλάδος και Τουρκίας εξακολουθούσε να αποτελεί ζωτικό ενδιαφέρον θεωρώντας ότι η συγκρότηση του Ατλαντικού Συμφώνου θα ενίσχυε την ασφάλεια τους.⁹⁴⁸ Αντίστοιχα ο Acheson σε ραδιοφωνική δήλωση του ανέφερε ότι η αμερικανική πολιτική συνίστατο στην υποστήριξη των κρατών να διατηρήσουν την εδαφική ακεραιότητα και ανεξαρτησία τους όχι μόνο στη Δυτική Ευρώπη ή τον Ατλαντικό, αλλά οπουδήποτε παρίστατο ανάγκη. Αυτό δε καταδείχθηκε περίτρανα με τις ενέργειες προς υποστήριξη της Ελλάδος, Τουρκίας και Ιράν. Επεσήμανε μάλιστα

⁹⁴⁷ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/6/1, *Σημείωμα Συνομιλίας Γάλλου Υπουργού Εξωτερικών Robert Schuman με Έλληνα Υπουργό Εξωτερικών Κωνσταντίνο Τσαλδάρη* (Ελληνική Πρεσβεία Παρισίων).

⁹⁴⁸ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/23/1, *Δηλώσεις Βρετανού Υπουργού Εξωτερικών Bevin στο Βρετανικό Κοινοβούλιο, Μάρτιος 1949.*

ότι η βοήθεια που παρέχονταν προς αυτές τις χώρες αποδείκνυε το αμερικανικό ενδιαφέρον για την ασφάλεια τους και η πολιτική αυτή θα συνεχίζονταν.⁹⁴⁹

Οι δηλώσεις των Acheson και Bevin, τόσο πριν όσο και κατά την επίσημη τελετή της υπογραφής του Ατλαντικού Συμφώνου στις 04 Απριλίου στην Ουάσιγκτον, παρά τις τρίμηνες προσπάθειες Αθηνών και Άγκυρας, δεν ικανοποίησαν τις δύο χώρες. Η προσμονή μιας ισχυρής εγγύησης ασφαλείας ή δέσμευσης προς την κατεύθυνση συγκρότησης ενός Μεσογειακού Συμφώνου, δεν υλοποιήθηκαν προς απογοήτευση Αθηνών και Άγκυρας. Παρά την αρνητική εξέλιξη, Ελλάδα και Τουρκία συνέχισαν, τις προσπάθειες τους για απόκτηση συμβατικών διασφαλίσεων με την ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία, σταδιακά να λαμβάνει προτεραιότητα έναντι της σύναψης Μεσογειακού Συμφώνου και της διαφαινόμενης πλέον ως αδύνατης, εξασφάλισης συμβατικής αμερικανικής εγγύησης.

Στα τέλη του 1949, μετά και την προσεκτική προσέγγιση Δύσεως με το Βελιγράδι, στο προσκήνιο εμφανίστηκε και η πιθανότητα μιας τοπικής συμφωνίας Ελλάδος-Γιουγκοσλαβίας-Τουρκίας για την αναχαίτιση της σοβιετικής επεκτατικότητας στο βαλκανικό χώρο. Η πρωτοβουλία αυτή του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, απορρίφθηκε από την Ουάσιγκτον ως πρόωρη,⁹⁵⁰ όμως ο ρόλος της Γιουγκοσλαβίας θα βάραινε στους σχεδιασμούς των δυτικών αμυντικών αναλυτών τα επόμενα χρόνια εκτοπίζοντας τα σχέδια Μεσογειακών ή Μεσανατολικών Συμφώνων. Οι ΗΠΑ ανησυχούσαν την εποχή εκείνη για ενδεχόμενη επέμβαση των Σοβιετικών στη Γιουγκοσλαβία αλλά παράλληλα θεωρούσαν τη στρατιωτική συνεργασία Ελλάδος-Γιουγκοσλαβίας-Τουρκίας πρόωρη ενώ απέφευγαν να λάβουν θέση και για μια ενισχυμένη ελληνοτουρκική αμυντική συνεργασία, πρόταση που υποστήριζε η Αθήνα.⁹⁵¹

Σε συνάντηση του Τσαλδάρη με τον αμερικανό ομόλογο του, Acheson, Οκτώβριος 1949, ο πρώτος υπενθύμισε την ανάγκη επανάληψης των συζητήσεων για τη σύναψη ενός Μεσογειακού Συμφώνου. Ο Acheson ανέφερε ότι η θετική πρόοδος

⁹⁴⁹ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/23, *Ραδιοφωνική Δήλωση Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών Acheson*, Μάρτιος 1949.

⁹⁵⁰ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000) σελ 238-239.

⁹⁵¹ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/49/11, Έγγραφο 1372 της Ελληνικής Πρεσβείας στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, 18 Νοεμβρίου 1949.

της Ατλαντικής Συμμαχίας θα επέτρεπε την επέκταση των δεσμεύσεων και σε άλλες περιοχές. Τυχόν όμως διάψευση των προσδοκιών σχετικά με την Ατλαντική Συμμαχία συμπλήρωσε, θα ανάγκαζε την Ουάσιγκτον να εξετάσει άλλες μεθοδεύσεις. Συνέχισε μάλιστα λέγοντας ότι οι ΗΠΑ έχουν δαπανήσει εκατομμύρια δολάρια και προσπάθειες στην Ελλάδα και δεν ήταν πρόθυμες να εγκαταλείψουν τώρα τη χώρα αυτή, τη στιγμή που είχαν θετικά αποτελέσματα (εννοούσε τη συντριβή των ανταρτικών δυνάμεων).⁹⁵² Ανάλογες και οι τοποθετήσεις του Αμερικανού Προέδρου Truman που δέχθηκε τους Σοφοκλή Βενιζέλο και Κωνσταντίνο Τσαλδάρη στο Λευκό Οίκο συγχαίροντας τους για τη συντριβή των κομμουνιστικών δυνάμεων. Ο Πρόεδρος διακριτικά υποβάθμισε τις αναφορές του Τσαλδάρη για εμπλοκή της Ουάσιγκτον σε δρομολόγηση της ελληνογιουγκοσλαβικής προσέγγισης ενώ τόνισε την ανάγκη μείωσης των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων και ανακατεύθυνσης των πιστώσεων στην ανασυγκρότηση της χώρας.⁹⁵³

Αναφορά του Κωνσταντίνου Τσαλδάρη για τη σκοπιμότητα συνάψεως ενός Μεσογειακού Συμφώνου έγινε και στις συνομιλίες του με τον Βρετανό ομόλογο του, λίγες μέρες αργότερα στο Λονδίνο. Η θέση του Bevin ήταν υποστηρικτική των ελληνικών προτάσεων αλλά εξέφρασε και τις ανησυχίες του για ενδεχόμενες επιπλοκές λόγω των ελληνικών αξιώσεων στη Βόρειο Ήπειρο⁹⁵⁴ (ενδεχομένως να ήταν και επιφυλακτικός καθώς είχαν αρχίσει να εμφανίζονται έντονες φωνές και για την ένωση της Κύπρου με την μητέρα Ελλάδα). Ταυτόχρονα και η Άγκυρα φαίνονταν θετικά διακείμενη προς την ιδέα σύναψης ενός Μεσογειακού Συμφώνου. Όμως, ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών Sadak εκμυστηρεύτηκε στον Έλληνα Πρέσβη στην Άγκυρα ότι οι ΗΠΑ και Βρετανία δεν ενδιαφέρονταν σοβαρά για την πρόταση αυτή.⁹⁵⁵ Αντιδρώντας ο Τσαλδάρης ζήτησε, μέσω της Πρεσβείας μας στην Άγκυρα, να πληροφορηθεί για τις εκτιμήσεις της τουρκικής κυβερνήσεως για τις πιθανότητες συγκρότησης Μεσογειακού Συμφώνου. Συγχρόνως διατύπωνε, την προσωπική του

⁹⁵² Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/43/1, Έγγραφο 6806 της Μόνιμης Ελληνικής Αντιπροσωπείας στα Ηνωμένα Έθνη προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, *Συνάντηση Υπουργού Εξωτερικών Κωνσταντίνου Τσαλδάρη με Acheson*, 28 Οκτωβρίου 1949.

⁹⁵³ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/51/1, Έγγραφο 1374 της Ελληνικής Πρεσβείας στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ' Πολιτική Διεύθυνση, 18 Νοεμβρίου 1949.

⁹⁵⁴ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/43/2, , *Συνάντηση Υπουργού Εξωτερικών Κωνσταντίνου Τσαλδάρη με Bevin*, 05 Νοεμβρίου 1949.

⁹⁵⁵ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/53/1, Έγγραφο 3949 της Ελληνικής Πρεσβείας στην Άγκυρα προς ΥΠΕΞ, 22 Νοεμβρίου 1949.

εκτίμηση για ύπαρξη αμερικανοβρετανικού ενδιαφέροντος για οργάνωση συμφώνου ασφαλείας στην Ανατολική Μεσόγειο αντίστοιχο με αυτό της Ατλαντικής Συμμαχίας.⁹⁵⁶ Η απάντηση του Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών δεν ήταν υποστηρικτική της ιδέας για συγκρότηση Μεσογειακού Συμφώνου. Ήταν όμως θετικός για την έναρξη στρατιωτικών επιτελικών επαφών μεταξύ των δύο χωρών καίτοι δεν έβλεπε επί του παρόντος κάποιο σημαντικό όφελος. Προέβλεπε μάλιστα τη σύντομη απογοήτευση των ΗΠΑ από την Ατλαντική Συμμαχία και τη μεταστροφή τους υπέρ ενίσχυσης των διμερών σχέσεων με Ελλάδα και Τουρκία.⁹⁵⁷

Αρχές Δεκεμβρίου, ο Πρόεδρος της Ελληνικής Κυβερνήσεως Διομήδης, είχε συνάντηση με τον Αμερικανό Πρέσβη, Grady που μόλις είχε επιστρέψει από την Κωνσταντινούπολη από την ετησία συνάντηση των Αμερικανών Πρέσβων στην περιοχή με την παρουσία και του McGee. Ο Grady εξέφρασε το συνεχές ενδιαφέρον της Ουάσιγκτον για την ασφάλεια της Ελλάδος διαβεβαιώνοντας ότι η οικονομική και στρατιωτική βοήθεια -η τελευταία εξαρτώμενη από τη στάση της ΕΣΣΔ- θα συνεχίζονταν χωρίς όμως να μπορεί να αναφερθεί στο ύψος των πιστώσεων. Τάχθηκε υπέρ της συγκρότησης περιφερειακών συμφώνων συνεργασίας και αμύνης διευκρινίζοντας όμως ότι οι ΗΠΑ δεν θα μπορούσαν να συμμετάσχουν ούτε όμως και να αναλάβουν περαιτέρω δεσμεύσεις.⁹⁵⁸

Από τις αρχές του 1950, η Τουρκία προσπαθούσε έμμεσα, επισείοντας τη σημασία της Νοτιανατολικής Μεσογείου, να εξασφαλίσει αμερικανικές εγγυήσεις ασφαλείας. Ο Πρέσβης Feridun C. Erkin τόνισε την ανάγκη για ένα περιφερειακό αμυντικό σύμφωνο, με τη συμμετοχή και των ΗΠΑ, αναγνωρίζοντας ότι μια διμερής αμερικανοτουρκική συμφωνία θα συναντούσε συνταγματικά εμπόδια στην Ουάσιγκτον. Το ζητούμενο ήταν για την Τουρκία να αποκτήσει εγγυήσεις ασφαλείας ανάλογες με αυτές των κρατών-μελών της Ατλαντικής Συμμαχίας. Μάλιστα ο Πρέσβης αναφέρθηκε στην παροχή των αμερικανικών εγγυήσεων προ των εκλογών

⁹⁵⁶ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/55/1, Έγγραφο 55374 Υπουργείου Εξωτερικών προς Ελληνική Πρεσβείας στην Άγκυρα, 24 Νοεμβρίου 1949.

⁹⁵⁷ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/57/1, Έγγραφο 4070 της Ελληνικής Πρεσβείας στην Άγκυρα προς ΥΠΕΞ, 02 Δεκεμβρίου 1949.

⁹⁵⁸ Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Τσαλδάρη, Φάκελος 40.1/56/1, *Συνομιλία Προέδρου Ελληνικής Κυβερνήσεως Διομήδη με Αμερικανό Πρέσβη στην Αθήνα Grady*, 02 Δεκεμβρίου 1949.

του Μαΐου ώστε το κυβερνών Λαϊκό Κόμμα να αποκομίσει εκλογικά οφέλη.⁹⁵⁹ Το ζήτημα της παροχής εγγυήσεων ασφαλείας και ειδικά της εισόδου στην Ατλαντική Συμμαχία, αποτέλεσε για το Δημοκρατικό Κόμμα, που επικράτησε θριαμβευτικά στις εκλογές του Μαΐου, βασικό άξονα όχι μόνο της εξωτερικής αλλά και της εσωτερικής πολιτικής του. Η στόχευση αυτή εντοπίζεται καθαρά και στις αναφορές της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Ουάσιγκτον.

Η Άγκυρα στα τέλη του Απριλίου 1950, προ των βουλευτικών εκλογών του Μαΐου, επανήλθε στις προτάσεις της για δημιουργία ενός Μεσογειακού Συμφώνου και στο θέμα της γενικότερης εξασφάλισης εγγυήσεων προς τη χώρα.⁹⁶⁰ Το ζήτημα τέθηκε από τον Τούρκο Πρόσβη στην Ουάσιγκτον προς τον Under Secretary of State, Webb (27 Απριλίου), που επεδίωκε να τεθεί το γενικότερο θέμα της ασφαλείας της περιοχής στην τριμερή συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών ΗΠΑ, Βρετανίας, Γαλλίας, στις αρχές του Μαΐου. Η απόπειρα αυτή, όπως και σχετικό τουρκικό υπόμνημα, δεν έφεραν αποτελέσματα και το θέμα δεν εξετάστηκε στην τριμερή.⁹⁶¹ Τα θέματα της Γερμανίας και της στρατιωτικής οργάνωσης και ενδυνάμωσης της Συμμαχίας κυριαρχούσαν στην agenda της συνάντησης. Τελικά, η Άγκυρα και η Αθήνα, αρκέστηκαν σε μια δήλωση των Υπουργών Εξωτερικών (19 Μαΐου) που επιβεβαίωνε το ενδιαφέρον των χωρών τους για την ασφάλεια Ελλάδος, Τουρκίας και Ιράν.⁹⁶²

Η νέα τουρκική κυβέρνηση του Menderes αμέσως μετά την ανάληψη των καθηκόντων της, επανέλαβε τις προσπάθειες εξασφάλισης δυτικών (κυρίως αμερικανικών) εγγυήσεων ασφαλείας δίδοντας έμφαση στην συμπερίληψη της χώρας σε υφιστάμενο (NATO) ή νέο (Μεσογειακό) σύμφωνο ασφαλείας. Ανάλογες οχλήσεις έγιναν από τον Τούρκο Πρόσβη στην Ουάσιγκτον, Erkin, προς υψηλόβαθμους αμερικανούς αξιωματούχους σε διαδοχικές συναντήσεις τους στις 02

⁹⁵⁹ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum Conversation by the Deputy Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian and African Affairs (Hare)*, February 15, 1950, p 1231-1232 και Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999) σελ. 267.

⁹⁶⁰ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum Conversation by the Under Secretary of State (Webb)*, April 27, 1950, p 1252-1253. Αναγράφεται στο Memorandum: «*The Ambassador believes that this move should be countered now by a Mediterranean security pact, which would include Turkey.*»

⁹⁶¹ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999) σελ. 275-277 και σελ. 284.

⁹⁶² Bulletin of the State Department, Vol XXII, N 570, publication 3870, June 05, 1950, p 883 και XXII, N 571, publication 3871, June 12, 1950, p 934 καθώς και στο footnote 2 στο FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum Conversation by the Deputy Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian and African Affairs (Hare)*, June 02, 1950, p 1264-1266..

και 14 Ιουνίου. Για άλλη μια φορά οι αιτιάσεις έγιναν αποδεκτές με συγκατάβαση αλλά χωρίς κανένα αποτέλεσμα ή υπόσχεση.⁹⁶³

Ο Γιάννης Ρουμπάτης συνοψίζοντας το ιστορικό των τουρκικών προσπαθειών παρατηρεί:⁹⁶⁴

«Η τουρκική κυβέρνηση δεν σταμάτησε όμως να πιέζει ώστε να γίνει αποδεκτή η άποψη ότι η Τουρκία θα πρέπει να είναι μέλος της Ατλαντικής Συμμαχίας. Το τουρκικό αίτημα επαναλήφθηκε προς τις Ηνωμένες Πολιτείες στις 27 Απριλίου 1950, στις 2 Ιουνίου, στις 14 Ιουνίου, στις 22 Ιουλίου και τέλος επίσημα από τον τούρκο πρωθυπουργό Αντνάν Μεντερές, σε συνάντηση του με τον αμερικανό πρέσβη στην Άγκυρα στις 30 Ιουλίου».

Για να συνεχίσει λίγο παρακάτω λέγοντας για την Ελλάδα: «Στην Ελλάδα, η αμερικανική πρεσβεία διαβεβαίωνε το Στέιτ Ντηπάρτμεντ να μην ανησυχεί γιατί δεν έχει υπάρξει καμία μεγάλη πίεση εδώ για ελληνική συμμετοχή στο NATO...Αν η τουρκική προσπάθεια δεν είναι επιτυχής, οι Έλληνες μπορεί να πειστούν να μην πιέσουν να γίνουν μέλος»

Οι περισσότερες τουρκικές προσπάθειες (αλλά και οι ελληνικές), ως μέρος πάγιας διπλωματικής τακτικής, δεν αποτελούσαν επίσημες αιτήσεις εισδοχής, αλλά έμμεσες δηλώσεις ενδιαφέροντος και προθέσεων επιδιώκοντας παράλληλα τη βολιδοσκόπηση των αμερικανικών θέσεων. Η τακτική αυτή επέτρεπε, σε ορισμένο βαθμό, την αποφυγή του αρνητικού αντίκτυπου, σε εσωτερικό και εξωτερικό, της απόρριψης μιας επίσημης αίτησης εισδοχής.

Αντίστοιχη εκδήλωση ενδιαφέροντος, έθεσε διακριτικά και ο πρωθυπουργός Πλαστήρας σε συνέντευξη στον ανταποκριτή του United Press (01 Ιουνίου), λίγο πριν τη μετάβαση του στη συνέλευση των Υπουργών Εξωτερικών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στη συνέντευξη του ο Πλαστήρας συνηγόρησε υπέρ της εισόδου Ελλάδος

⁹⁶³ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum Conversation by the Deputy Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian and African Affairs (Hare)*, June 02, 1950, p 1264-1266 και FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum Conversation by the Under Secretary of State (Webb)*, June 14, 1950, p 1272-1273.

⁹⁶⁴ Ελληνικό Ινστιτούτο Διεθνών και Στρατηγικών Ερευνών, *Ελληνικά Αμυντικά Προβλήματα*, επιμέλεια έκδοσης Γιάννης Βαληνάκης και Πάρις Κίτσος, *Ανατομία των Ελληνονατοϊκών Σχέσεων*, Γιάννης Ρουμπάτης, (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1986), σελ. 95.

και Τουρκίας στο «κοινό σχέδιο της στρατιωτικής αμύνης της Δύσεως.»⁹⁶⁵ Η θέση όμως των ΗΠΑ και Βρετανίας, έχοντας και τη σύμφωνη γνώμη των περισσότερων μελών του Ατλαντικού Συμφώνου, εξακολουθούσε να είναι αρνητική καθώς οι συνθήκες δεν είχαν μεταβληθεί και οι προσπάθειες των ΗΠΑ είχαν εστιαστεί στην ενδυνάμωση της Συμμαχίας. Αμετάβλητη παρέμενε δηλαδή η θέση που επίσημα από τις 18 Απριλίου και εν όψει της Συνόδου των Υπουργών Εξωτερικών ΗΠΑ, Βρετανίας και Γαλλίας, είχε προετοιμάσει το τμήμα Near Eastern, South Asian and African Affairs (NEA). Η εγκριθείσα από το State Department άποψη του NEA δήλωνε κατηγορηματικά ότι οι ΗΠΑ δεν ήταν σε θέση να προχωρήσουν σε ανάληψη οποιουδήποτε αμυντικού συμφώνου με Ελλάδα, Τουρκία, Ιράν ή και άλλες χώρες της Εγγύς Ανατολής επί του παρόντος, καθόσον οι αμυντικές δυνατότητες τους ήταν περιορισμένες ακόμη και για την προστασία των ζωτικών συμφερόντων στην Ευρώπη.⁹⁶⁶ Έπρεπε να ξεσπάσει ο πόλεμος της Κορέας ώστε οι θέσεις αυτές των ΗΠΑ σταδιακά να μεταβληθούν.

Ο Robert Beisner στο βιβλίο του για τον Dean Acheson αναφέρει ότι τους πρώτους μήνες ζωής της Ατλαντικής Συμμαχίας ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών έπρεπε να αντιμετωπίζει τις ενοχλήσεις των «*Mediterranean mosquitoes*» που προσπαθούσαν να αποσπάσουν την προσοχή της Ουάσιγκτον (προφανώς εννοεί Ελλάδα και Τουρκία κυρίως).⁹⁶⁷ Ειδικά για την Ελλάδα, ο Beisner επισημαίνει ότι ο Acheson απέρριψε τις (αρχικές) ελληνικές απαιτήσεις για ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία υπαινισσόμενος μάλιστα ότι η χώρα εμφανίζονταν «αχάριστη» στην πρόσφατη αμερικανική συνεισφορά. Φυσικά, οι λόγοι απόρριψης των αιτήσεων ένταξης Ελλάδος και Τουρκίας δεν προέρχονταν από προσωπικές αντιλήψεις αλλά από ψυχρούς υπολογισμούς συμφερόντων, κόστους και οφέλους.

⁹⁶⁵ Εφημερίδα Εμπρός, Ο κ. Πλαστήρας Προήδρευσε Χθες εις το Συμβούλιον της Ευρώπης, Δεσφ. Προβλέπει Νέον Πόλεμον, Μια Ενδιαφέρουσα Συνέντευξις του κ. Πρωθυπουργού, Θεωρεί Αναγκαίαν την Εισδοχήν της Ελλάδος και Τουρκίας εις το Κοινόν Σχέδιον Στρατιωτικής Αμύνης της Δύσεως, 04 Ιουνίου 1950, σελ. 1.

⁹⁶⁶ FRUS, 1950, Vol III, *Memorandum by the Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian and African Affairs (McGhee) to the Under Secretary of State*, May 01, 1950, p 79-80. Κατά λέξη: «*We are not in a position to consider any security pacts with Greece, Turkey, Iran or other Near Eastern countries at the present time because we cannot tell whether our capabilities at this time are adequate to defend our vital interests in Europe. Only an increase in Europe's own defensive strength, resulting from the North Atlantic Treaty Aid Program, would permit us to consider further security arrangements.*»

⁹⁶⁷ Robert L. Beisner, *Dean Acheson: A Life in the Cold War*, (Oxford University Press, 2006), p. 160. Αναφορικά για την Ελλάδα κατά λέξη γράφει: «*He brushed off Greece's demand for NATO membership with the insinuation it was ungrateful for past favors.*»

Η Ελλάδα και Τουρκία Επιμένουν σε Διαφορετικούς όμως Τόνους

Η εισβολή των βορειοκορεατικών στρατευμάτων στις 25 Ιουνίου έδωσε νέα διάσταση στον ανταγωνισμό Ανατολής-Δύσεως και συνετέλεσε στη στρατικοποίηση του ψυχρού πολέμου. Η σύμπλευση των χωρών με την πολιτική των ΗΠΑ στην Κορέα και κατά συνέπεια η θετική ανταπόκριση τους στη δραματική έκκληση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, κατέστη αφενός αναπόφευκτη και αφετέρου εμφανίστηκε ως μια μοναδική ευκαιρία για την προώθηση εθνικών στόχων που απαιτούσαν την αμερικανική υποστήριξη. Οι προσφορές στρατιωτικών δυνάμεων των χωρών που ακολούθησαν, αποτέλεσαν συνδυασμό σύμπλευσης συμφερόντων, έκφρασης ευγνωμοσύνης, υποχώρησης έναντι αμερικανικών πιέσεων και κυρίως επιδίωξης προώθησης εθνικών στόχων και εξασφάλισης ποικίλων κατά περίπτωση ανταλλαγμάτων ή εγγυήσεων. Ο Διονύσιος Χουρχουλής παρατηρεί:⁹⁶⁸

«Το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας λειτούργησε ως καταλύτης: Τουρκία και Ελλάδα (η τελευταία δεν πίεζε έντονα για εισδοχή στην Ατλαντική Συμμαχία λόγω της πολιτικο-διπλωματικής αδυναμίας της αλλά ζωηρά επιθυμούσε τη συμμετοχή της) έστειλαν στρατεύματα στην Κορέα με την ελπίδα της ενδυνάμωσης των θέσεων τους.»

Η Άγκυρα υπήρξε πράγματι πολύ περισσότερο πιεστική στην επίτευξη των στόχων της. Μόλις τέσσερις ημέρες μετά την ανακοίνωση της απόφασης διάθεσης μιας ταξιαρχίας στην Κορέα, η κυβέρνηση Menderes, για δεύτερη φορά (29 Ιουλίου 1950) υπέβαλε αίτηση για την ένταξη της Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία. Το αίτημα υποβλήθηκε, με ημερομηνία σύνταξης την 29η Ιουλίου, δόθηκε από τον ίδιο τον Τούρκο Πρωθυπουργό στον Αμερικανό Πρέσβη στην Άγκυρα, Ουάσιγκτον Wadsworth κατά τη διάρκεια συνομιλίας τους στις 30 Ιουλίου.⁹⁶⁹ Το τουρκικό aide-mémoire έκανε αναφορά στην ανάγκη η υφιστάμενη στενή συνεργασία Τουρκίας-ΗΠΑ να λάβει «συμβατική μορφή» (contractual stage) και καλούσε την Ουάσιγκτον να προωθήσει την ένταξη της Τουρκίας στη Συμμαχία το ταχύτερο δυνατόν (with minimum delay).

⁹⁶⁸ Dionysios Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, New York, 2014), p. 3.

⁹⁶⁹ FRUS, 1950, Vol III, *The Secretary of State to Certain Diplomatic Offices*, August 02, 1950, p 176.

Η τουρκική αίτηση πυροδότησε την εμφάνιση δημοσιευμάτων στον αθηναϊκό τύπο που θεωρούσαν επικείμενη την ταυτόχρονη ένταξη Αθηνών και Άγκυρας λόγω των συνεπειών του πολέμου της Κορέας και της ανάγκης ενίσχυσης της δυτικής άμυνας. Ο Πρωθυπουργός Πλαστήρας δήλωσε σε δημοσιογράφους, στις 04 Αυγούστου, ότι η κυβέρνηση παρακολουθεί με προσοχή και υπευθυνότητα το θέμα. Ταυτόχρονα ο Στρατάρχης Παπάγος ερωτηθείς από δημοσιογράφους απάντησε ότι η ένταξη της χώρας στο Ατλαντικό Σύμφωνο ήταν επιθυμητή και έπρεπε να επιδιωχθεί αλλά και άνευ εισόδου σε συλλογικό σύμφωνο ασφάλειας η Ελλάδα σε περίπτωση κρίσεως δεν θα ήταν μόνη της.⁹⁷⁰ Δηλαδή η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία εξέπεμπαν μηνύματα επιθυμίας ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία, χωρίς να αποκλείουν όμως και άλλου είδους εγγυήσεων και συγχρόνως απευθυνόμενες προς εσωτερικά και εξωτερικά ακροατήρια βεβαίωναν ότι ήταν εξασφαλισμένη η υποστήριξη της χώρας από τις δυτικές δυνάμεις έναντι κάθε απειλής. Η δε επέμβαση των ΗΠΑ υπέρ της Κορέας, καίτοι η Σεούλ στερούταν συμβατικών εγγυήσεων, αποτελούσε την ισχυρότερη απόδειξη των ισχυρισμών. Αυτό το γεγονός, της δυτικής επέμβασης υπέρ της Κορέας, αποτελούσε και τη βασική «γραμμή αμύνης» Ουάσιγκτον και Λονδίνου στα αιτήματα Αθηνών και Άγκυρας για παροχή περαιτέρω εγγυήσεων ασφαλείας. Υπό αυτά τα δεδομένα, η ελληνική κυβέρνηση έπρεπε να ισορροπεί μεταξύ δηλώσεων αναγκαιότητας και επιθυμίας περαιτέρω κατοχύρωσης των εξωτερικών εγγυήσεων και της δημιουργίας αισθήματος ασφαλείας με αναφορά στην επιβεβαιωμένη υποστήριξη ΗΠΑ-Βρετανίας σε περίπτωση οποιοδήποτε κινδύνου. Με τη στάση της αυτή, η κυβέρνηση περιόριζε τις αρνητικές συνέπειες σε περίπτωση απόρριψης της ελληνικής πρότασης. Η στάση της κυβερνήσεως Πλαστήρα ήταν λοιπόν επιφυλακτική ενώ η πολιτική και η στρατιωτική ηγεσία καθυσύχάζαν τον ελληνικό λαό τονίζοντας ότι καίτοι ήταν επιθυμητή η ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία, εντούτοις υπήρχαν επαρκείς εγγυήσεις για την ελληνική ασφάλεια. Παρεμπιπτόντως αυτή ακριβώς ήταν και η θέση των ΗΠΑ-Βρετανίας έναντι των αιτημάτων Αθηνών και Άγκυρας.

Οι πιθανές αιτίες που ώθησαν την ελληνική κυβέρνηση να προχωρήσει στην εξαγγελία διάθεσης αεροπορικών (20 Ιουλίου) και χερσαίων (01 Σεπτεμβρίου) δυνάμεων εξετάστηκαν ενδελεχώς στο 3ο κεφάλαιο. Αναμφισβήτητα η απόκτηση

⁹⁷⁰ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Κορέα δεν Δημιουργεί Κινδύνους δια την Ελλάδα Τονίζει ο κ. Αλεξ. Παπάγος, Ουδεμία Ένδειξις Υπάρχει ότι Απειλείται η Ειρήνη και η Ασφάλεια της Ελλάδος, Δεν θα Πολιτευθεί ο Αρχιστράτηγος Ενόσω Ηγείται του Στρατού*, 05 Αυγούστου 1950, σελ. 1.

ισχυρών συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας υπήρξε βασικός παράγοντας της ληφθείσας απόφασης. Η ακριβής μεθόδευση επίτευξης αυτού του στόχου (μέσω συμμετοχής στην Ατλαντική Συμμαχία, ή απόκτησης συμβατικών αμερικανικών εγγυήσεων, ή συγκρότησης άλλου περιφερειακού συμφώνου) δεν είχε ακόμη προσδιοριστεί. Η πιθανότητα ενίσχυσης των ελληνικών επιχειρημάτων και θέσεων για ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία λόγω και της διάθεσης του Ελληνικού Εκστρατευτικού Σώματος βάρυνε στη λήψη της συγκεκριμένης αποφάσεως (και αναγράφεται στη βιβλιογραφία) καίτοι δεν υπάρχουν επίσημα έγγραφα που να το υποστηρίζουν ως μέρος συγκεκριμένης μεθόδευσης και σχεδίου. Σίγουρα στα όμματα της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, η κίνηση αυτή ενίσχυε τις ελληνικές διεκδικήσεις. Πράγματι η εθνική επιδίωξη, παράλληλα με την αντίστοιχη τουρκική, επετεύχθησαν με την ταυτόχρονη ένταξη των δύο χωρών στην Ατλαντική Συμμαχία στις 19 Φεβρουαρίου 1952. Η πραγματική συμβολή όμως της ελληνικής συνδρομής (κατά αντιστοιχία και με την τουρκική) στην Κορέα, στην ένταξη της χώρας στην Ατλαντική Συμμαχία θα εξεταστεί στη συνέχεια αυτού του κεφαλαίου παράλληλα με την παράθεση των γεγονότων που οδήγησαν στην αποδοχή της Ελλάδος και Τουρκίας. Σημαντικό βάρος θα δοθεί στις τουρκικές ενέργειες καθόσον η Άγκυρα, σε αντίθεση με την Ελλάδα, χρησιμοποίησε κατά κόρον τη συμμετοχή της στην Κορέα ως βασικό μοχλό των πιέσεων της για επίτευξη του στόχου της. Η κυβέρνηση Menderes είχε μάλιστα δηλώσει ότι θεωρούσε τη διάθεση των στρατευμάτων της στην Κορέα ως μέσο για να εξασφαλίσει την είσοδο της χώρας στην Ατλαντική Συμμαχία.⁹⁷¹ Αν λοιπόν αποδεχθεί ότι η τουρκική μεθόδευση, της ενεργού συνδρομής στην Κορέα δεν «λειτούργησε», θα μπορούσαμε με σιγουριά να τεκμηριώσουμε την αντίστοιχη μη ευόδωση και της ελληνικής, «πιο χαλαρής», προσπάθειας.

Η ελληνική στάση ήταν συγκρατημένη έως και διστακτική για τον επιπλέον λόγο ότι οι συνεχείς κυβερνητικές εναλλαγές δυσκόλευαν τη σχεδίαση και εφαρμογή μακροχρόνιας στρατηγικής. Στα μέσα δε του Αυγούστου του 1950, η χώρα βυθίστηκε σε μια νέα κυβερνητική κρίση. Στην ελληνική βιβλιογραφία προβάλλεται και η εκδοχή της επιλογής τηρήσεως μετριοπαθούς και μη πειστικής στάσεως, εκ μέρους των ελληνικών κυβερνήσεων, ως συνειδητής στρατηγικής καθόσον είχε εκτιμηθεί ως βεβαία η ελληνική ένταξη συνέπεια των διεθνών εξελίξεων και των αναγκών της νέας

⁹⁷¹ Dionysios Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, New York, 2014), p. 3.

αμερικανικής στρατηγικής. Σίγουρα, εκ θέσεως αδυναμίας, οι ελληνικές κυβερνήσεις συμμορφώνονταν προς τις παροτρύνσεις της Ουάσιγκτον περί τηρήσεως στάσεως αναμονής, ευελπιστώντας στην εν καιρώ ανάληψη αμερικανικών πρωτοβουλιών ή στην ευόδωση των αντίστοιχων τουρκικών πιέσεων υπό το πρίσμα των διεθνών εξελίξεων. Ο Διονύσιος Χουρχουλής αναφέρει:⁹⁷²

«Αναφορικά με την Ελλάδα, διάφοροι συμμαχικοί διπλωματικοί κύκλοι ανεπίσημα έλεγαν στους Έλληνες επισήμους ότι η πολιτική των Αθηνών, να συνδέει αθόρυβα το ενδιαφέρον της συμμετοχής της στο NATO με τις τουρκικές αιτήσεις, χωρίς να προχωράει σε διαβήματα, απαιτήσεις και παράπονα ήταν σοφή καθώς δεν υπήρχε ο φόβος να υποστεί τις συνέπειες μιας διπλωματικής ήττας ενώ θα μπορούσε να επωφεληθεί από τις στρατιωτικές συνομιλίες που λάμβαναν χώρα σχετικά με την άμυνα της Μεσογείου.»

Βεβαίως ανάλογες παροτρύνσεις προς την Αθήνα για αποφυγή έκφρασης ζωηρών απαιτήσεων για την ένταξη, πιθανόν να αποσκοπούσαν στην παρεμπόδιση συγκρότησης ενός ελληνοτουρκικού μετώπου για την προώθηση των κοινών στόχων των δύο χωρών. Χαρακτηριστικά ο Ιωάννης Στεφανίδης παρατηρεί επί του θέματος:⁹⁷³

«Όταν στις 29 Ιουλίου 1950, η τουρκική κυβέρνηση υπέβαλε επισήμως αίτηση για ένταξη της χώρας στο NATO, η κυβέρνηση του Νικολάου Πλαστήρα έπνεε τα λοίσθια. Οι διαδοχικές κυβερνήσεις συνασπισμού που σχημάτισε ο Σοφοκλής Βενιζέλος, περιορίστηκαν να υιοθετήσουν στάση αναμονής. Έτσι, το μέγα κεφάλαιο της ασφάλειας της χώρας εξελίχθηκε σε μεγάλο βαθμό σύμφωνα με τις επιλογές της Ουάσιγκτον και τις πρωτοβουλίες της Άγκυρας. Από την άλλη μεριά, η ελληνική ηγεσία πίστευε ότι, για στρατηγικούς και πολιτικούς λόγους, οποιεσδήποτε ρυθμίσεις αποφάσιζε η Δύση να προσφέρει στην Τουρκία θα ίσχυαν και για την Ελλάδα. Ο Βενιζέλος περιορίστηκε λοιπόν στην επίδειξη “καλής διαγωγής”, προσφέροντας δυνάμεις για το μέτωπο της Κορέας και αποφεύγοντας να γίνει πιεστικός για το θέμα του NATO.»

⁹⁷² Dionysios Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, New York, 2014), p. 4.

⁹⁷³ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000) σελ 239-240.

Ενδεχομένως μάλιστα, ορισμένοι Έλληνες πολιτικοί να είχαν κατασταλάξει στην αναπόφευκτη κοινή πορεία Ελλάδος και Τουρκίας στα πλαίσια του δυτικού αμυντικού σχεδιασμού. Η επίδειξη όμως αυτής της «καλής διαγωγής» δεν φαίνεται να καταγράφεται, να επισημαίνεται και να λαμβάνεται υπόψη, όσο τουλάχιστον η Αθήνα επιθυμούσε, στα επίσημα κείμενα χάραξης της αμερικανικής πολιτικής.

Απολύτως διαφωτιστική και η παρατήρηση του Αμερικανού Επιτετραμμένου στην Αθήνα, Minor, που απευθυνόμενος προς τον προϊστάμενο του στις 24 Αυγούστου 1950 έγραφε: «δεν έχει υπάρξει εδώ (Ελλάδα) καμία μεγάλη πίεση για ελληνική συμμετοχή στο NATO τους προηγούμενους μήνες εκτός από διασυνδέσεις με το τουρκικό αίτημα. Αν η τουρκική προσπάθεια δεν είναι επιτυχής, οι Έλληνες μπορούν να πειστούν να μην πιέσουν για να την ένταξη τους.»⁹⁷⁴

Αντίστοιχες και οι απόψεις του προηγούμενου Πρέσβη στην Αθήνα, Grady, που από τη νέα θέση του στην Τεχεράνη εξέφραζε τις ανησυχίες του για τις ιρανικές αντιδράσεις σε περίπτωση ένταξης Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία. Προσωπικά θεωρούσε, ότι Ιράν και Τουρκία δεν θα έπρεπε, για λόγους αρχής και αποφυγής πρόκλησης προς την ΕΣΣΔ, να ενταχθούν στη Συμμαχία. Σε περίπτωση δε σοβιετικής επίθεσης θεωρούσε πιο αποτελεσματική την αμερικανική αντίδραση μέσω του ΟΗΕ στο πρότυπο της Κορέας. Παράλληλα ο Grady εκτιμούσε ότι αν οι τουρκικές προσπάθειες αποτύγχαναν τότε και η Ελλάδα δεν θα πίεζε για την ένταξη της.⁹⁷⁵

Από τα αμερικανικά έγγραφα φαίνεται ότι η πλειονότητα των αμερικανών αξιωματούχων (Acheson, Minor, Grady κλπ) είχαν πειστεί ότι η Ελλάδα δεν θα πίεζε έντονα για να επιτύχει την ένταξη της στη Συμμαχία και η απόρριψη της τουρκικής αίτησης θα ήταν αρκετή για μια ελληνική αναδίπλωση. Καταδεικνύεται δηλαδή, ότι η επιλογή της «σώφρονος πολιτικής», της αναμονής ευόδωσης των τουρκικών προσπαθειών, εκ μέρους των Αθηνών (εάν όντως συνειδητά είχε επιλεγεί μια

⁹⁷⁴ FRUS, 1950, Vol III, *The Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State, August 24, 1950*, p 240-241. Κατά λέξη: «Finally should be stated there has been no great local pressure for Greek membership in NAT within past few months except connection with Turk request. If Turkish move unsuccessful, Greeks could be prevailed upon not to press for admission. » Αντίστοιχη αναφορά και στο Ελληνικό Ινστιτούτο Διεθνών και Στρατηγικών Ερευνών, *Ελληνικά Αμυντικά Προβλήματα*, επιμέλεια έκδοσης Γιάννης Βαληνάκης και Πάρις Κίτσος, *Ανατομία των Ελληνονατοϊκών Σχέσεων*, Γιάννης Ρουμπάτης, (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1986), σελ. 95.

⁹⁷⁵ FRUS, 1950, Vol III, *The Ambassador in Iran (Grady) to the Secretary of State, August 23, 1950*, p 238-239.

παραπλήσια πολιτική), εμπεριείχε και κινδύνους καθώς επί της ουσίας αποδυνάμωνε τις κοινές προσπάθειες και πιθανότητες ένταξης. Χωρίς να χρειαστεί η Αθήνα να καταφύγει στις τουρκικές «ακρότητες» (ακόμη και απειλές επιλογής ουδέτερης πολιτικής) θα μπορούσε να επιλέξει μια περισσότερο πειστική πολιτική έναντι της Ουάσινγκτον. Είναι όμως γεγονός ότι από επίσημα αμερικανικά χείλη δίδονταν διαβεβαιώσεις, ήδη από τον Αύγουστο του 1950, ότι η ενταξιακή πορεία Ελλάδος και Τουρκίας ήταν αδιαχώριστες. Συγκεκριμένα, όπως ενημέρωνε η Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον στις 08 Αυγούστου 1950,⁹⁷⁶ ο William Rountree σε συνομιλία του με τον Πρέσβη Πολίτη επιβεβαίωσε το τουρκικό διάβημα προς το State Department για ένταξη στη Συμμαχία. Παράλληλα ο Rountree παρατήρησε ότι αν η τουρκική αίτηση γίνονταν δεκτή θα εισέρχονταν ταυτόχρονα και η Ελλάδα. Επίσης, για να καθησυχάσει τις ελληνικές ανησυχίες δήλωσε ότι ουδείς σήμερα, μετά τα συμβάντα της Κορέας, θα πίστευε ότι μια επίθεση κατά της Ελλάδος θα άφηνε τους Αμερικανούς αδιάφορους.

Είναι αλήθεια, ότι σε συνέχεια αυτής της προσεκτικής γραμμής, η Αθήνα δεν παρέλειψε, σε αρκετά χαμηλούς όμως τόνους, να εκφράσει σε ορισμένες περιπτώσεις την επιθυμία ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία. Στις αρχές Αυγούστου όταν ο Έλληνας Μόνιμος Υφυπουργός Εξωτερικών μαζί με τον Τούρκο Υπουργό Εξωτερικών βρέθηκαν στο Συμβούλιο της Ευρώπης (Σύνοδος των Υπουργών Εξωτερικών του Συμβουλίου) στο Στρασβούργο εξέφρασαν ξεχωριστά στο Γάλλο ομόλογο τους Σουμάν, την επιθυμία ένταξης των χωρών τους στην Ατλαντική Συμμαχία.⁹⁷⁷ Η Άγκυρα μάλιστα, για άλλη μια φορά, πρόβαλε και τη διάθεση μιας ολόκληρης ταξιαρχίας (4.500 ανδρών) στην Κορέα. Από πλευράς των Αθηνών δεν υπήρξε σχεδόν καμία αναφορά στην προσφορά της αεροπορικής δύναμews στον αγώνα των Ηνωμένων Εθνών (η προσφορά της ταξιαρχίας πραγματοποιήθηκε στις 01 Σεπτεμβρίου). Η Τουρκία συνέχισε την τακτική της συνεχής υπόμνησης προς την αμερικανική κυβέρνηση των αιτημάτων της για απόκτηση εγγυήσεων ασφαλείας εστιάζοντας πλέον, μετά και την επίσημη αίτηση ένταξης, στην εισδοχή της στην Ατλαντική Συμμαχία. Όπως ενημέρωσε η Ελληνική Πρεσβεία στην Άγκυρα (Περικλής Σκέφερις), ο Τούρκος Υπουργός Εξωτερικών, λίγο πριν την αναχώρηση

⁹⁷⁶ Τδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, *Τηλεγράφημα Ελληνικής Πρεσβείας Ουάσινγκτον*, 08 Αυγούστου 1950.

⁹⁷⁷ Εφημερίδα Ελευθερία, *Οι Τρεις Υπουργοί Απέρριψαν Αίτησιν της Τουρκίας όπως Μετάσχει του Ατλαντικού*, 15 Σεπτεμβρίου 1950, σελ. 6.

του για το Στρασβούργο, κρίνοντας κατάλληλη τη στιγμή καθώς υπήρχαν εσωτερικές «σφοδρές» επικρίσεις για τη διάθεση της τουρκικής ταξιαρχίας, συναντήθηκε με τους Πρέσβεις των ΗΠΑ, Βρετανίας και Γαλλίας τονίζοντας για άλλη μια φορά την ανάγκη όπως η Τουρκία εισέλθει στο Ατλαντικό Σύμφωνο.⁹⁷⁸ Η αναφορά της Πρεσβείας μας σε «σφοδρές» επικρίσεις κρίνεται μάλλον υπερβολική καθώς η βασική ένσταση της αντιπολίτευσης ήταν ως προς τον τρόπο της καθυστερημένης συζήτησης της στρατιωτικής συνδρομής στη τουρκική βουλή παρά αντίδραση επί της ουσίας της ενέργειας.

Εναλλακτικές Λύσεις αντί της Ένταξης

Οι τουρκικές αιτήσεις ένταξης, όπως και οι αναφορές στη στρατιωτική συνδρομή στην Κορέα δεν επέφεραν, τουλάχιστον άμεσα, τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα. Η αμερικανική κυβέρνηση, στα μέσα Αυγούστου 1950, έχοντας σταθεροποιήσει το μέτωπο της Κορέας, σε απόλυτη αρμονία με τους δυτικοευρωπαίους συμμάχους, εστίαζε την προσοχή της στην οργάνωση και ενίσχυση των αμυντικών δυνατοτήτων του Ατλαντικού Συμφώνου. Η προς νοτιοανατολάς διεύρυνση της Συμμαχίας δεν αποτελούσε προτεραιότητα και μάλλον αντιμετωπίζονταν ως τροχοπέδη στον πρωταρχικό στόχο της ενδυνάμωσης του νεοσύστατου Ατλαντικού Συμφώνου και ως μια αντιπαραγωγική ανάληψη υποχρεώσεων μη δυνάμενων να υλοποιηθούν. Οι αμερικανικές-συμμαχικές προτεραιότητες φαίνονταν καθαρά στις δηλώσεις του Acheson αμέσως μετά τη συνάντηση των Deputies της Συμμαχίας, στα μέσα Αυγούστου του 1950.⁹⁷⁹

«The Deputies also agree to consult the Governments with regard to the immediate steps which the Governments will take to increase effective military forces for the defense of the North Atlantic area within a year's time. »

Η ελληνική κυβέρνηση παρά την τήρηση χαμηλών τόνων στο θέμα της ελληνικής ένταξης, παρακολουθούσε στενά την εξέλιξη των τουρκικών ενεργειών. Ο Έλληνας Μόνιμος Αντιπρόσωπος στα Ηνωμένα Έθνη (Κύρος) τηλεγράφησε στην

⁹⁷⁸ Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, *Τηλεγράφημα Ελληνικής Πρεσβείας Αγκυρας*, 03 Αυγούστου 1950.

⁹⁷⁹ Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, State Department, for the Press, *Acheson's statements (Work of North Atlantic Council Deputies)*, August 11, 1950.

Αθήνα (19 Αυγούστου 1950) πληροφορίες που βασίζονταν σε συνομιλία του με τον τούρκο ομόλογο του.⁹⁸⁰

Σύμφωνα λοιπόν με τα αναγραφόμενα, ο τούρκος αντιπρόσωπος παραδέχθηκε, ότι με σχετική καθυστέρηση, η Άγκυρα είχε προωθήσει και στα λοιπά κράτη-μέλη του NATO (πλην ΗΠΑ, Βρετανίας, Γαλλίας) την αίτηση ένταξης στη Συμμαχία. Η αδικαιολόγητη αυτή παράληψη είχε προκαλέσει τη δυσαρέσκεια των άλλων κρατών-μελών που συναντούσε (για άλλη μια φορά) τις αντιρρήσεις Βελγίου, Δανίας και Νορβηγίας. Η Άγκυρα ανέμενε την ενάσκηση αμερικανικής πίεσης προς αυτές τις χώρες. Η Τουρκία θα ήταν ικανοποιημένη ακόμη και με την οργάνωση ενός «Μεσογειακού Συμφώνου» με τη συμμετοχή της Γαλλίας, Ιταλίας, Ελλάδος και Τουρκίας (ενδεχομένως και Ισπανίας) και την υποστήριξη ΗΠΑ και Βρετανίας. Ίσως για την Άγκυρα βέλτιστη λύση να ήταν η ανάληψη συμβατικής υποχρέωσης των ΗΠΑ για την ασφάλεια της χώρας καθώς θα απέφευγε τις υποχρεώσεις της συμμετοχής σε ένα πολυμερές αμυντικό σύμφωνο. Τυχόν αποτυχία στους παραπάνω τρεις εναλλακτικούς στόχους θα προκαλούσε εσωτερική απογοήτευση και θα ανάγκαζε την Άγκυρα να επανεξετάσει το σύνολο της εξωτερικής πολιτικής της. Φυσικά και η Τουρκία θα αμύνονταν σε περίπτωση σοβιετικής εισβολής αλλά σίγουρα θα αναγκάζονταν να τηρεί μια «πιο προσεκτική» ίσως και ουδετερόφιλη στάση. Ο τούρκος διπλωμάτης κατέληγε ότι σε περίπτωση μη ικανοποίησης των τουρκικών αιτημάτων, η τουρκική απόφαση συνδρομής στην Κορέα θα παρέμενε αναλλοίωτη καθώς αυτή αφορούσε υποχρέωση της χώρας του έναντι του Καταστατικού Χάρτου των Ηνωμένων Εθνών.

Στις 22 Αυγούστου η Αμερικανική Πρεσβεία στην Άγκυρα διαβίβασε στο State Department τις θέσεις της τουρκικής κυβέρνησης ενώ στις 25 Αυγούστου ο Τούρκος Πρέσβης συναντήθηκε, κατόπιν αιτήματος του, με τον Acheson (παρουσία και του McGhee) και εξέφρασε την επιθυμία της χώρας του για ένταξη στο NATO αλλά και για μεγαλύτερη οικονομική βοήθεια.⁹⁸¹ Φυσικά στα επιχειρήματα του ο Πρέσβης συμπεριέλαβε και την (αναμενόμενη) ανάπτυξη στρατευμάτων στην Κορέα που δημιουργούσε, όπως ο ίδιος δήλωσε, ισχυρό λαϊκό αίσθημα υπέρ της ένταξης της

⁹⁸⁰ Τδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, *Τηλεγράφημα Ελληνικής Μόνιμης Αντιπροσωπείας στα ΗΕ*, 19 Αυγούστου 1950.

⁹⁸¹ FRUS, 1950, Vol III, *The Secretary of State to Certain Diplomatic Offices, August 25, 1950*, p 248-249, note 5.

χώρας του στα δυτικά συλλογικά όργανα ασφαλείας.⁹⁸² Για άλλη μια φορά συνάντησε την επιφυλακτική και διπλωματική στάση του Υπουργού Εξωτερικών των ΗΠΑ.

Παρά τις καταγεγραμμένες επίσημες αρνητικές θέσεις του αμερικανικού Υπουργείου Αμύνης και του State Department, από τα τέλη Ιουλίου, οι αμερικανοί αξιωματούχοι στην Αθήνα είχαν άρχισαν προσεκτικά να προωθούν μια θετική εικόνα για τις συνέπειες της ελληνικής (αλλά και τουρκικής) ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία. Οι Minor και Jenkins σε διαφορετικά μηνύματα τους (29 και 26 Ιουλίου αντίστοιχα), έχοντας προηγουμένως αναφερθεί στις γνωστές επίσημες αμερικανικές θέσεις, έπλεκαν το εγκώμιο των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, της προσφοράς τους στους δύο παγκοσμίους πολέμους και της θετικής συμβολή τους στη στρατιωτική ενδυνάμωση της συμμαχίας στην περίπτωση ένταξης.⁹⁸³ Ο δε Minor θεωρούσε ως επωφελή την ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία. Συνέχιζε μάλιστα λέγοντας ότι εάν η πλήρης ένταξη δεν ήταν εφικτή, θα έπρεπε να εξεταστεί το ενδεχόμενο της πρόσκλησης των δύο χωρών να συμμετάσχουν στις συναντήσεις της Συμμαχίας για την άμυνα της Μεσογείου. Αυτή η «μερική» λύση θα απέφευγε τις αναμενόμενες αντιρρήσεις κάποιων κρατών-μελών για την πλήρη ένταξη. Σύμφωνα μάλιστα με εκτιμήσεις του, οι ελληνικοί στρατιωτικοί κύκλοι θεωρούσαν αυτήν τη λύση εξίσου ικανοποιητική με την πλήρη ένταξη καθώς θα επέτρεπε την υλική ενίσχυση του στρατεύματος και θα καθιστούσε τις αμερικανικές δεσμεύσεις έναντι της χώρας αυτής, ακόμη ισχυρότερες. Αντίστοιχη ευνοϊκή για την ένταξη της Τουρκίας θέση βρίσκουμε στο υπόμνημα του Αμερικανού Προξένου στη Σμύρνη, E. F. Rivinus.⁹⁸⁴ Ο Πρόξενος επεσήμαινε ότι η ένταξη είχε γίνει ο πρωταρχικός στόχος της εξωτερικής τουρκικής πολιτικής (και όχι μόνο) και θεωρούσε ότι οι ΗΠΑ θα έπρεπε να ανταμείψουν τη συνεπή και φιλοδυτική τουρκική στάση με την αποδοχή της ένταξης στη Συμμαχία και συνέχιζε:

*«ουσιαστικά όλα τα σημαντικά μέλη του τουρκικού πληθυσμού όχι
μόνο παρακολουθούν τις παρούσες σχετικές εξελίξεις από κοντά αλλά αυτά*

⁹⁸² FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum of Conversation by the Secretary of State, August 25, 1950*, p 1300-1302.

⁹⁸³ FRUS, 1950, Vol III, *The Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State, July 29, 1950*, p 161-162.

⁹⁸⁴ Σχετική αναφορά στο Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999) σελ. 309 με παραπομπή στο 782.5/8-2250/22 Αυγούστου 1950.

είναι επίσης αποφασιστικώς αισιόδοξα ότι η αίτηση της Τουρκίας για ένταξη στο Ατλαντικό Σύμφωνο θα εξεταστεί ευνοϊκώς ιδιαιτέρως κάτω από το φως της συμβολής της Τουρκίας με στρατιώτες και ηθική υποστήριξη στον πόλεμο της Κορέας.»

Η επίσημη όμως θέση των ΗΠΑ αποκρυσταλλώθηκε στο μήνυμα που ο Υπουργός Εξωτερικών απέστειλε στον Υπουργό Άμυνας στις 31 Αυγούστου. Οι ενδεχόμενες λύσεις που ο Acheson περιέγραφε στον Johnson, ήταν:⁹⁸⁵

- Η ένταξη Ελλάδος, Τουρκίας και ενδεχομένως αργότερα του Ιράν στην Ατλαντική Συμμαχία.
- Η απόκτηση από τις παραπάνω χώρες, τουλάχιστον προσωρινά, ενός συμβουλευτικού status (consultative) στην Ατλαντική Συμμαχία.
- Η συγκρότηση ενός νέου περιφερειακού συμφώνου διασυνδεδεμένου με την Ατλαντική Συμμαχία, με αμοιβαίες ή μη, εγγυήσεις εκ μέρους των ΗΠΑ, της Βρετανίας και της Γαλλίας.
- Η μονομερής, μη αμοιβαία διακήρυξη των ΗΠΑ και ενδεχομένως της Βρετανίας και Γαλλίας, ότι δεν θα ανεχθούν οποιαδήποτε ένοπλη επίθεση κατά της Ελλάδος, Τουρκίας ή Ιράν και ότι θα διαθέσουν τη μέγιστη δυνατή υποστήριξη σε συνδυασμό και με τις υπόλοιπες δεσμεύσεις τους.

Στο ίδιο έγγραφο, ο Acheson θεωρούσε ότι τυχόν ένταξη της Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία θα απαιτούσε, για πολιτικούς λόγους και την εισδοχή της Ελλάδος ενώ το Ιράν μάλλον θα έπρεπε να αποκλειστεί ως μη ευρωπαϊκή χώρα. Ως λόγους για την πιεστική τουρκική προσπάθεια ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία ανέφερε την επιθυμία της για απόκτηση συγχρόνου αμυντικού εξοπλισμού και εξασφάλιση της συνδρομής των άλλων κρατών-μελών σε περίπτωση που υποστεί επίθεση ενώ ταυτόχρονα η συμμετοχή της θα απέτρεπε ενδεχόμενη σοβιετική επιθετικότητα.⁹⁸⁶ Στους ίδιους λόγους, κατά τον Acheson, απέβλεπε και η Ελλάδα καίτοι δεν ενασκούσε πιέσεις επί του παρόντος αναμένοντας να δει τις αντιδράσεις στο τουρκικό αίτημα. Γεγονός είναι ότι οι δύο χώρες, με διάφορες μεθοδεύσεις, συνεχώς προέβαλαν την επιθυμία και τα επιχειρήματα τους -παρά τη σταθερή

⁹⁸⁵ FRUS, 1950, Vol III, *The Secretary of State to the Secretary of Defence (Johnson)*, August 31, 1950 p 257-261.

⁹⁸⁶ Βλέπε επίσης και στο Chourchoulis Dionysios, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, XXX), p. 3-4.

αντίθεση του Joint Chiefs of Staff- για ένταξη στη Συμμαχία, με βασικό αποδέκτη τον Acheson.⁹⁸⁷

Η απάντηση του Υπουργού Αμύνης, κινούμενη στις ίδιες κατευθύνσεις με τον Acheson και σε συμφωνία και με τις προτάσεις του Joint Chiefs of Staff, ήλθε στις 11 Σεπτεμβρίου.⁹⁸⁸ Ο Johnson πρότεινε να δοθεί καθεστώς συνδεδεμένου μέλους (associate status) σε Ελλάδα και Τουρκία ώστε οι αντιπρόσωποι τους να συμμετάσχουν άνευ καθυστερήσεων στη διαδικασία σχεδιασμού. Όταν θα είχε επιτευχθεί η ενδυνάμωση της Συμμαχίας οι ΗΠΑ θα εξέταζαν το ερώτημα της πλήρους ένταξης των δύο χωρών. Ανάλογες ρυθμίσεις δεν θα ήταν δυνατόν να γίνουν και για το Ιράν. Το State Department προχώρησε στην επεξεργασία των θέσεων των δύο Υπουργείων και προετοίμασε ένα κείμενο θέσεων για το γενικότερο θέμα της τουρκικής αίτησης ένταξης.⁹⁸⁹ Το κείμενο αυτό αποτέλεσε την αμερικανική θέση για την ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας στη διάσκεψη της Νέας Υόρκης και πάνω σε αυτές βασίστηκε το αμερικανικό προσχέδιο προς την «τριμερή». Το State Department τροποποίησε την έκφραση του Υπουργείου Αμύνης για παροχή «associate status» των δύο χωρών ως προς τη Συμμαχία καθώς δεν υπήρχε αντίστοιχη πρόβλεψη στο καταστατικό του οργανισμού. Αντ' αυτού πρότεινε να γίνει εκμετάλλευση της διάταξης που προέβλεπε τη «σύνδεση με όργανα σχεδιασμού της Ατλαντικής Συμμαχίας» (Association with NAT Military Planning Bodies). Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι σε όλα αυτά τα κείμενα των Υπουργείων δεν γίνονταν μνεία της προσφοράς στρατευμάτων των δύο χωρών στην Κορέα. Το κείμενο ξεκινούσε με την παρατήρηση ότι κάθε απόφαση αναφορικά με τη συμμετοχή της Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία θα έπρεπε να εφαρμοστεί επίσης και για την Ελλάδα (*«Any decision regarding participation by Turkey in the North Atlantic Treaty Organization should apply also to Greece»*).

⁹⁸⁷ Robert L. Beisner, *Dean Acheson: A Life in the Cold War*, (Oxford University Press, 2006), p. 133.

⁹⁸⁸ FRUS, 1950, Vol III, *The Secretary of Defence (Johnson) to the Secretary of State*, September 11, 1950 p 278-279. Ο Johnson πρότεινε: «*The United States now support the granting of associate status to Turkey and Greece in order that their representatives may participate without delay in coordinating planning. As soon as the defense of the member nations of the North Atlantic Treaty Organization is reasonably assured, the United States consider raising the question of full membership for Turkey and Greece in the North Atlantic Treaty Organization. Serious consideration not be given at this time to granting Iran either consultative or associate member status in the North Atlantic treaty Organization.*

»
⁹⁸⁹ FRUS, 1950, Vol III, *Paper Prepared in the Department of State*, September 11, 1950, p 279-284.

Η διατύπωση αυτή αποτελεί την καλύτερη δικαίωση της πολιτικής της αναμονής και χαμηλών τόνων εκ μέρους της Ελλάδος. Παράλληλα βάζει σε σοβαρές αμφιβολίες τη σκοπιμότητα της διάθεσης στρατιωτικών δυνάμεων στην Κορέα (και ειδικά της ελληνικής προσφοράς της ταξιαρχίας αλλά και της αντίστοιχης τουρκικής) για την ενίσχυση της προσπάθειας απόκτησης εγγυήσεων ασφαλείας και ένταξης στη Συμμαχία. Με βάση την παντελή έλλειψη αναφορών για τη συμμετοχή των δύο χωρών στην εκστρατεία της Κορέας, τη συσχέτιση της ελληνικής προσπάθειας από την εξέλιξη της αντίστοιχης τουρκικής και τη διαφαινόμενη συνάρτηση της ενταξιακής πορείας τους από τη διεθνή κατάσταση και την πορεία ενδυνάμωσης της Ατλαντικής Συμμαχίας, θα μπορούσαμε να εκτιμήσουμε ότι η στρατιωτική συνδρομή στον αγώνα του ΟΗΕ (αμφοτέρων των χωρών) δεν συνετέλεσε στην τελική ένταξη τους. Επί αυτών των συμπερασμάτων θα επανέλθουμε αργότερα με την ολοκλήρωση της χρονολογικής παράθεσης των εξελίξεων.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι οι αγωνιώδεις στοχεύσεις Ελλάδος και Τουρκίας για απόκτηση εγγυήσεων και ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία δεν αποτελούσαν υψηλές ιεραρχήσεις της αμερικανικής κυβέρνησης. Αυτό φαίνεται από τα 8 ερωτήματα που ο ίδιος ο Πρόεδρος Truman απεύθυνε στους Υπουργούς Εξωτερικών και Αμύνης, στις 26 Αυγούστου, εν όψει της 5ης Συνόδου του NAC στη Νέα Υόρκη.⁹⁹⁰ Η κοινή απάντηση των δύο Υπουργών διαβιβάστηκε στον Πρόεδρο στις 08 Σεπτεμβρίου και ουδαμού ανέφερε την Ελλάδα και Τουρκία.⁹⁹¹ Τα θέματα της ενίσχυσης της ευρωπαϊκής άμυνας και της γερμανικής συμμετοχής δέσποζαν στην ατζέντα. Οι τουρκικές συνεχείς αιτήσεις δημιουργούσαν όμως μια «ενόχληση» στην αμερικανική εξωτερική πολιτική που έπρεπε να επιλυθεί, έστω και προσωρινά, χωρίς την ανάληψη επισήμων (νέων) δεσμεύσεων εκ μέρους της Ουάσινγκτον. Με αυτά τα δεδομένα οι προτάσεις του Υπουργού Εξωτερικών (31 Αυγούστου) έγιναν αποδεκτές. Πρέπει να επισημάνουμε ότι οι προσπάθειες εισδοχής Αθηνών και Άγκυρας, από το 1950 και μετά, λάμβαναν χώρα ενώ η Ατλαντική Συμμαχία προσπαθούσε να ενισχύσει τις στρατιωτικές δυνατότητες της και η ένταξη της

⁹⁹⁰ FRUS, 1950, Vol III, *The President to the Secretary of State (and the Secretary of Defence)*, August 26, 1950, p 250-251.

⁹⁹¹ FRUS, 1950, Vol III, *The Secretary of State and the Secretary of Defence to the President*, September 08, 1950, p 273-278.

Δυτικής Γερμανίας αποτελούσε για τους αμερικανούς σχεδιαστές τη βέλτιστη λύση.
992

Οι Διαφορετικές Στρατηγικές Προσεγγίσεις Αθηνών και Άγκυρας

Τελικά, η τουρκική επίσημη αίτηση εισδοχής στην Ατλαντική Συμμαχία της 29ης Ιουλίου 1950 απέσπασε την αρνητική εισήγηση της Συνόδου των Υπουργών Εξωτερικών των ΗΠΑ, Βρετανίας και Γαλλίας στη Νέα Υόρκη στις 13 Σεπτεμβρίου. Ως λόγοι για την απόρριψη, σύμφωνα με τις ελληνικές εφημερίδες της εποχής, εμφανίζονταν, αφενός το γεγονός ότι η Τουρκία δεν αποτελούσε έδαφος της ευρωατλαντικής ζώνης και αφετέρου ότι επί του παρόντος η προσοχή του Ατλαντικού Συμφώνου ήταν εστιασμένη για την ενίσχυση της άμυνας της Δυτικής Ευρώπης και το θέμα της εισδοχής νέων μελών έπρεπε να εξεταστεί αργότερα και σε βάθος από το σύνολο των κρατών-μελών.⁹⁹³ Σημειωτέον ότι τα πρώτα χρόνια της συγκροτήσεως της Ατλαντικής Συμμαχίας, η τριμελής σύνοδος των Υπουργών Εξωτερικών ΗΠΑ, Βρετανίας και Γαλλίας δρούσε ως το συντονιστικό εκείνο όργανο που προετοιμάζε τις εισηγήσεις προς την ολομέλεια.

Ενδιαφέρουσες και οι θέσεις του George Kennan που τάσσονταν -μέχρι τέλους- κατά της εισδοχής Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία θεωρώντας ότι οι επιδιώξεις των χωρών αυτών δεν ταυτίζονται με τις ιδρυτικές αρχές των βορειοατλαντικών χωρών. Παραθέτουμε το σχετικό τμήμα από τα απομνημονεύματά του:⁹⁹⁴

«...I believe among those who had to do with its conclusion, in opposing the inclusion of Greece and Turkey among its members. I did this not from any sense of antagonism or lack of sympathy towards these two countries but from the recognition that their interest were ones which in many respects, departed very far from those that were central to NATO as a whole, and for the fear that their inclusion lead to pressures on NATO to involve itself in questions having little or nothing to do with its

⁹⁹² Mark Smith, *NATO Enlargement during the Cold War: Strategy and System in the Western Alliance*, (Palgrave, New York, 2000), p. 74.

⁹⁹³ Εφημερίδα Εμπρός, *Οι κ.κ Πολίτης-Κιουπρολού Ανακοίνωσαν εις τον κ. Σουμάν ότι η Ελλάς και η Τουρκία Επιθυμούν να Μετάσχουν του Ατλαντικού, αι Εργασίαι της Διασκέψεως του Στρασβούργου*, 06 Αυγούστου 1950, σελ. 6.

⁹⁹⁴ George F. Kennan, *The Cloud of Danger: Current Realities of American Foreign Policy*, (An Atlantic Monthly Press Book, Boston and Toronto, 1977), p 114-115.

stated purposes. By no stretch of imagination could these two countries be regarded as Atlantic powers. The roots of democracy in Turkey, above all, were not profound. Indeed, the only visible grounds for including them was to enlist them in a general coalition against Russia (which was not NATO's original purpose) and to make use of their territory for military purposes aimed against Soviet Union. It was a post, in short, of the extreme militarization of thinking about the cold war which overcame so many of us under the sock of the Korean War. »

Ενδεχομένως, η παράγραφος αυτή επεξηγεί πλήρως τους λόγους της τελικής αποδοχής της ένταξης των δύο χωρών στην Ατλαντική Συμμαχία και τις αρκετά δικαιολογημένες ανησυχίες όλων των μερών που αντιτίθονταν σε αυτήν την επέκταση.

Διαφωτιστικό των ελληνικών εκτιμήσεων και επιδιώξεων είναι μακροσκελές εσωτερικό ενημερωτικό σημείωμα του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών, αγνώστου πορείας, με χειρόγραφη ημερομηνία 31 Αυγούστου 1950 και πιθανό εκδότη το τμήμα IB/A2/Ατλαντικό Σύμφωνο, που εκτιμάται όμως ότι αποδίδει πιστά τις επικρατούσες τότε απόψεις στο Υπουργείο Εξωτερικών.⁹⁹⁵ Κρίνεται σκόπιμη μια σύντομη παράθεση των βασικών τμημάτων του σημειώματος σχετικά με το ιστορικό της αναζήτησης εγγυήσεων ασφαλείας εκ μέρους της Ελλάδος και την εστίαση του στις εξελίξεις των προσπαθειών ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία.

Το σημείωμα αναφέρονταν στην προταθείσα, εκ μέρους της χώρας μας, στα τέλη του 1948, ιδέα σύναψης Μεσογειακού Συμφώνου με συμμετοχή Ελλάδος, Τουρκίας και αραβικών χωρών υπό την εγγύηση των μεγάλων δυνάμεων. Η ιδέα μάλιστα έγινε ενθουσιωδώς αποδεκτή από την Άγκυρα και συνεχίστηκε να εμφανίζεται με διάφορες παραλλαγές την επόμενη περίοδο. Παράλληλα και κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων για τη συγκρότηση της Ατλαντικής Συμμαχίας, πάντα σύμφωνα με το συντάκτη, έγινε σύντομα αντιληπτό ότι Αθήνα και Άγκυρα δεν θα συμπεριλαμβάνονταν στην ιδρυτική συμφωνία. Ως εκ τούτου, η Τουρκία εστίασε τις προσπάθειες στη συγκρότηση ενός Μεσογειακού Συμφώνου ταυτόχρονα με την ίδρυση της Ατλαντικής Συμμαχίας. Αντίστοιχα, η Αθήνα επεδίωξε την επίσημη,

⁹⁹⁵ Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, *εκτιμώμενο ως εσωτερικό ενημερωτικό σημείωμα του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών*, με πιθανό εκδότη το τμήμα IB/A2/Ατλαντικό Σύμφωνο και με χειρόγραφη ημερομηνία 31 Αυγούστου 1950.

ταυτόχρονα με την υπογραφή της ιδρυτικής συμφωνίας της Ατλαντικής Συμμαχίας, δήλωση εγγύησης της ασφαλείας της Ελλάδος (και Τουρκίας) εκ μέρους ΗΠΑ, Βρετανίας και Γαλλίας. Ο ελληνικός στόχος δεν επετεύχθη στο επιθυμητό βαθμό. Οι Υπουργοί Εξωτερικών, Acheson και Bevin πραγματοποίησαν προφορικές δηλώσεις ενδιαφέροντος για τη ασφάλεια των δύο χωρών χωρίς όμως να δίδονται οι επιθυμητές ρητές εγγυήσεις. Αντίστοιχη δήλωση πραγματοποίησε και ο Πρόεδρος Truman την ημέρα της υπογραφής της ιδρυτικής συνθήκης της Συμμαχίας ενώ το State Department διεμήνυσε στην Αθήνα οι ενέργειες αυτές ήταν το μέγιστο δυνατόν να γίνει στις συγκεκριμένες συνθήκες καίτοι το αμερικανικό ενδιαφέρον παρέμενε αναλλοίωτο για την ασφάλεια της Ελλάδος. Ως λόγους της απόρριψης της ελληνικής ένταξης το ενημερωτικό σημείωμα κατέγραφε την αδυναμία επέκτασης της Συμμαχίας καθόσον υπήρχαν σημαντικές ακόμη οργανωτικές και στρατιωτικές υστερήσεις, την αντίθετη θέση αρκετών μικρών βορειοευρωπαϊκών κρατών και την σε εξέλιξη ακόμη ευρισκόμενη πολεμική αναμέτρηση κατά των ανταρτών στη χώρα μας. Το θέμα εισόδου των δύο χωρών επανήλθε τον Μάιο του 1950, με την Άγκυρα να αναπτύσσει έντονη δραστηριότητα εστιάζουσα πλέον στην ένταξη της στην Ατλαντική Συμμαχία. Και στην περίπτωση αυτή οι μεγάλες δυνάμεις ήταν αρνητικές προτάσσοντας κυρίως την μη ετοιμότητα της Συμμαχίας να επεκταθεί αναλαμβάνοντας νέες υποχρεώσεις. Ενδιαφέρουσα ήταν η επισήμανση ότι τη φορά αυτή η Ελλάδα δεν αναμίχθηκε ενεργώς αφήνοντας την πρωτοβουλία στην Τουρκία με τη βεβαιότητα ότι ενδεχόμενη επιτυχία των προσπαθειών της θα είχε άμεσο θετικό αντίκτυπο και στην Ελλάδα. Το σημείωμα ανέφερε τη δυσκολία πρόβλεψης της εξέλιξης των προσπαθειών και επισήμανε ότι τα γεγονότα της Κορέας απέδειξαν ότι δεν ήταν αναγκαία η επίσημη συμβατική δέσμευση για την επέμβαση των ΗΠΑ και των λοιπών δυτικών δυνάμεων. Παρά την αισιόδοξη αυτή επισήμανση, παρέθετε ως βασικά πλεονεκτήματα της ένταξης τη νομική δέσμευση υπεράσπισης της Ελλάδος από όλα τα μέλη της Συμμαχίας, τη ψυχολογική στήριξη του ελληνισμού και τη δημιουργία καταλλήλων πολιτικών και διπλωματικών προϋποθέσεων για την οργάνωση των ελληνικών δυνάμεων στα πλαίσια της Συμμαχίας. Το ενημερωτικό σημείωμα κατέληγε επισημαίνοντας ότι η εισδοχή της Ελλάδος στο Ατλαντικό Σύμφωνο είναι πάντα επιθυμητή αλλά δεν αποτελούσε για τη χώρα ζωτική ανάγκη και συνεπώς προτεινόταν μια στάση αξιοπρεπούς αναμονής ως προς το θέμα της εισδοχής σε συνδυασμό με συνεχείς προσπάθειες για να πεισθούν οι συμμαχικοί παράγοντες ότι ήταν προς το συμφέρον του δυτικού κόσμου η διατήρηση του

ελληνικού προγεφυρώματος καθώς και ισχυρών ελληνικών ενόπλων δυνάμεων εντεταγμένων στο νατοϊκό αμυντικό σχεδιασμό.

Στο υπηρεσιακό αυτό έγγραφο, ουδεμία και πάλι αναφορά γίνονταν στην ελληνική συμμετοχή στον πόλεμο της Κορέας γεγονός που δημιουργεί εντύπωση καθώς το συγκεκριμένο διάστημα σύνταξης του (31 Αυγούστου) βρίσκονταν σε εξέλιξη η ελληνική συζήτηση για τη διάθεση ταξιαρχίας. Η μη αναφορά στη διάθεση των αεροσκαφών και της ταξιαρχίας δημιουργεί την εντύπωση ότι στο συντάκτη (τουλάχιστον) του εγγράφου, οι προσπάθειες ένταξης στη Συμμαχία δεν συνδέονταν με την ελληνική στρατιωτική συνδρομή στην εκστρατεία της Κορέας, σε πλήρη αντίθεση με τη στρατηγική της Αγκυρας.

Την ίδια ημερομηνία με το εσωτερικό ενημερωτικό σημείωμα του Υπουργείου Εξωτερικών (31 Αυγούστου), διαβιβάστηκε και το προαναφερθέν στο κεφάλαιο 3, έγγραφο του Μονίμου Υφυπουργού Εξωτερικών Πολίτη προς τις Πρεσβείες μας στις δυτικές πρωτεύουσες.⁹⁹⁶ Τα δύο έγγραφα καταδεικνύουν ότι τουλάχιστον στο Υπουργείο Εξωτερικών, είχε εδραιωθεί η άποψη ότι η στάση αναμονής και παράλληλης συχνής -αλλά μη φορτικής-επανάληψης της ελληνικής ανησυχίας αλλά και επιθυμίας ένταξης σε συμβατικό οργανισμό συλλογικής ασφαλείας (κατά προτίμηση στην Ατλαντική Συμμαχία) ήταν ο βέλτιστος τρόπος προώθησης των ελληνικών θέσεων. Ορθά μάλιστα είχε επισημανθεί ότι η τουρκική ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία θα συμπαρέσυρε και την Αθήνα.

Καίτοι η υπηρεσιακή αλληλογραφία του Υπουργείου Εξωτερικών αποδεικνύει την υιοθέτηση αυτής της γραμμής, δεν υπάρχουν επαρκείς ενδείξεις ότι η επιλογή αυτή αποτέλεσε μια συνειδητή και στοχευμένη στρατηγική επιλογή των πολιτικών ηγεσιών της περιόδου 1948-1950. Είναι γεγονός ότι ο Σοφοκλής Βενιζέλος είχε μια οξεία αντίληψη της διεθνούς πολιτικής και κατόρθωσε να προωθήσει τις εθνικές επιδιώξεις, χαρακτηριζόμενος (όχι άδικα) ως ο «αρχιτέκτονας της ελληνικής ένταξης στο NATO. Τελικά, η θετική έκβαση και ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία, υπήρξε αποτέλεσμα διεθνών εξελίξεων, πέραν των δικών μας περιορισμένων ή ανύπαρκτων δυνατοτήτων επηρεασμού και των, μη ικανοποιητικά συντονισμένων, προσπαθειών και ενεργειών ολιγάριθμων πολιτικών, διπλωματικών και στρατιωτικών προσώπων.

⁹⁹⁶ Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Ιωάννη Πολίτη, Φάκελος 60, Έγγραφο 44503 από Γραφείο Μονίμου Υφυπουργού Εξωτερικών προς Ελληνική Πρεσβεία Ουάσιγκτον, 31 Αυγούστου 1950.

Σε κάθε περίπτωση, δεν υπήρξε η επιβεβλημένη διασύνδεση της ελληνικής συμμετοχής στην Κορέα με τις προσπάθειες ένταξης στη Συμμαχία καίτοι θα πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι η αντίστοιχη έντονη τουρκική προσπάθεια υπήρξε ανεπιτυχής, τουλάχιστον με την έννοια ότι δεν προκάλεσε τη δέουσα προσοχή των διαμορφωτών της αμερικανικής πολιτικής ή ακόμη της αντίστοιχης των δυτικοευρωπαϊκών χωρών.

Στα τέλη Αυγούστου, οι παραπλήσιες δηλώσεις Acheson και Truman είχαν προκαλέσει και το ενδιαφέρον των ελληνικών μέσων ενημέρωσης και μια ανησυχία για ενδεχόμενη ευνοϊκή μονομερή έκβαση της τουρκικής αίτησης. Επιπλέον, η Ελλάδα φαίνονταν να διστάζει να προβάλλει τις δικές της ανησυχίες και απαιτήσεις κάλυψης της από την Ατλαντική Συμμαχία.⁹⁹⁷

Σύνδεση στο Σχεδιασμό της Μεσογείου αντί της Ένταξης

Επανερχόμενοι στη χρονολογική εξέλιξη των γεγονότων, η τριμερής σύνοδος (ΗΠΑ, Βρετανία, Γαλλία) στις 13 Σεπτεμβρίου υιοθέτησε το προσχέδιο που υπέβαλε ο Acheson προς την Defence Committee του NATO Atlantic Council (NAC). Το προσχέδιο αυτό, όπως προαναφέραμε, ήταν προϊόν κοινής επιτελικής επεξεργασίας του Joint Chiefs of Staff, του Υπουργείου Αμύνης και του State Department. Παρά την ενεργό συμμετοχή αμφοτέρων των χωρών στην εκστρατεία της Κορέας, ειδικά δε της γενναιόδωρης τουρκικής προσφοράς μιας ολόκληρης ταξιαρχίας (η ελληνική προσφορά της ταξιαρχίας στις 01 Σεπτεμβρίου υποβλήθηκε ενώ ο συντονισμός των αμερικανικών φορέων ήταν σε εξέλιξη), δεν υπάρχει ουδαμού αναφορά σε επιβράβευση αυτών των κινήσεων.⁹⁹⁸ Ειδικά το Joint Chiefs of Staff θεωρούσε τις δύο υποψηφιότητες ως πολύ πρόωρες καθόσον η στρατιωτική οργάνωση και η γενικότερη ενδυνάμωση της Συμμαχίας ήταν σε «νηπιακή ηλικία» και οποιαδήποτε ανάληψη περαιτέρω δεσμεύσεων παρακινδυνευμένη. Η αμερικανική ανησυχία για τις

⁹⁹⁷ Ενδεικτικά βλέπε εφημερίδα Καθημερινή, *Μελετάται με Ενδιαφέρον εις Αμερικνήν η Αίτησις Εισδοχής της Τουρκίας εις το Βορειοατλαντικόν. Η Ελληνική Κυβέρνησις δεν Υπέβαλεν Αίτησιν*, 31 Αυγούστου 1950.

⁹⁹⁸ Ο Ιωάννης Στεφανίδης στο έργο *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999) αναγράφει στη σελίδα 63: «Απευθύνοντας πρόσκληση προς την Ελλάδα και την Τουρκία να συνδεθούν με το στρατιωτικό σχεδιασμό της συμμαχίας, το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο εξήρε δεόντως την προθυμία των δύο χωρών να αποστείλουν στρατεύματα στην Κορέα.» και παραπέμπει στην υποσημείωση 43 (FRUS, 1950, III, *Paper Prepared by NATO Deputies of the United States, United Kingdom and France*, 1284-1285, έγγραφο από τους αναπληρωτές αντιπροσώπους στο NATO των ΗΠΑ, Μεγάλης Βρετανίας και Γαλλίας, 13 Σεπτεμβρίου 1950). Στο έγγραφο της υποσημείωσης, καθώς και σε αντίστοιχα έγγραφα δεν βρέθηκε ανάλογη αναφορά στην διάθεση ελληνικών και τουρκικών στρατευμάτων στην Κορέα. Παραταύτα, η πιθανή ύπαρξη ανάλογης αναφοράς σε διάφορα έγγραφα εκτιμάται περισσότερο ως διπλωματική φιλοφρόνηση παρά ως αναγνώριση της συμβολής της συνεισφοράς στην ένταξη των δύο χωρών.

περιορισμένες στρατιωτικές δυνατότητες αντίδρασης σε περίπτωση σοβιετικής ενέργειας ήταν πραγματικές. Το ενδεχόμενο της συνειδητοποίησης αυτής της αδυναμίας, από Ελλάδα και Τουρκία, ανησυχούσε την Ουάσιγκτον που ζήτησε από την Πρεσβεία της στην Αθήνα να προβεί σε ανάλογες εκτιμήσεις.⁹⁹⁹ Στο ερώτημα αυτό η Πρεσβεία απάντησε επαναλαμβάνοντας τις προηγούμενες ευνοϊκές, για ένταξη ή σύνδεση των δύο χωρών, προτάσεις της, επιβεβαιώνοντας συγχρόνως τους φόβους για τις τυχόν αρνητικές συνέπειες σε περίπτωση που Αθήνα και Άγκυρα αντιλαμβάνονταν την αδυναμία παροχής ικανοποιητικής στρατιωτικής βοήθειας εκ μέρους της Συμμαχίας.¹⁰⁰⁰

Το αμερικανικό προσχέδιο εγκρίθηκε τελικά από την τριμερή σύνοδο, παρά τις αρχικές βρετανικές αντιδράσεις.¹⁰⁰¹ Ο Acheson ενημέρωσε τον Πρόεδρο Truman, πρωί στις 14 Σεπτεμβρίου, ότι οι αμερικανικές θέσεις είχαν γίνει αποδεκτές στην τριμερή.¹⁰⁰² Ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών, Bevin, είχε ζητήσει ισχυρές λεκτικές εγγυήσεις προς την Τουρκία, θέση που απέρριψε ο Acheson που θεώρησε τις υπάρχουσες εγγυήσεις επαρκείς. Απάντησε δε στον ομόλογο του ότι αναμφίβολα οποιαδήποτε σοβιετική ενέργεια κατά της Τουρκίας ή σε οποιοδήποτε άλλο μέρος του κόσμου θα αντιμετωπίζονταν ανάλογα. Αποδεκτή έγινε και η πρόταση σύνδεσης των δύο χωρών με τις διαδικασίες στρατιωτικού σχεδιασμού της Συμμαχίας στη Μεσόγειο.

Εν συνεχεία το προσχέδιο έγινε αποδεκτό, με ασήμαντες τροποποιήσεις, από τους NAC Deputies (περιορισμένες αντιρρήσεις για την πρόταση σύνδεσης έφεραν η Ολλανδία, η Νορβηγία και ο Καναδάς ένεκα της «εξάπλωσης» του ευρωατλαντικού χώρου αλλά και της τακτικής της προετοιμασίας των θεμάτων από την τριμερή χωρίς διαβούλευση με τα υπόλοιπα μέλη) στις 14 Σεπτεμβρίου.¹⁰⁰³ Στο προσχέδιο των NAC Deputies γίνονταν ξεκάθαρη αναφορά ότι οποιαδήποτε ρύθμιση για την Τουρκία θα έπρεπε επίσης να επεκταθεί και να καλύψει και την Ελλάδα (κατά λέξη:

⁹⁹⁹ FRUS, 1950, Vol III, *The Secretary of State to the Embassy in Greece, August 17, 1950*, p 220.

¹⁰⁰⁰ FRUS, 1950, Vol III, *The Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State, August 24, 1950*, p 240-241.

¹⁰⁰¹ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα*, (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ. 313-317.

¹⁰⁰² FRUS, 1950, Vol III, *The Secretary of State to the President, September 14, 1950*, p 301-302.

¹⁰⁰³ FRUS, 1950, Vol III, *Paper Prepared by NATO Deputies of the United States, United Kingdom and France (Document 31-revised), September 13, 1950* p 1284-1285.

«any arrangement made in the case of Turkey should also be extended to cover Greece»).

Το προσχέδιο εγκρίθηκε με ελάχιστες λεκτικές τροποποιήσεις την μεθεπομένη (16 Σεπτεμβρίου) από την ολομέλεια του ΝΑΤΟ και το τελικό έγγραφο του Οργανισμού (Directive, September, 16, 1950), απέρριπτε την τουρκική αίτηση ένταξης και αντ' αυτής πρότεινε τη συμμετοχή της Ελλάδος και της Τουρκίας στο σχεδιασμό της Συμμαχίας για την άμυνα της Μεσογείου. Η απόφαση εξουσιοδοτούσε τον Υπουργό Εξωτερικών των ΗΠΑ να ενημερώσει την Άγκυρα για την πρόσκληση συμμετοχής και σε περίπτωση θετικής απάντησης (τότε και μόνο τότε) να απευθύνει ανάλογη πρόσκληση και προς την Ελλάδα.¹⁰⁰⁴

Δεδομένης της έντονης επιθυμίας των δύο κρατών να ενταχθούν στη Συμμαχία, η πρόταση της σύνδεσης στο σχεδιασμό της άμυνας της Μεσογείου αποτελούσε την «the least bad choice». Με την πρόταση αυτή ενισχύονταν η συνεργασία με τις δύο χώρες υπερβαίνοντας τις κοινοβουλευτικές δυσκολίες αποδοχής νέων μελών ενώ δεν λαμβάνονταν νέες δεσμεύσεις-υποχρεώσεις έναντι αυτών των χωρών. Παράλληλα διευρύνονταν οι μελλοντικές πιθανότητες πλήρους ένταξης με αποτέλεσμα να ικανοποιούνται έστω και μερικώς οι προσδοκίες αυτών των δύο χωρών, περιορίζοντας τις αρνητικές συνέπειες της απόρριψης της αιτήσεως ένταξης (επίσημης τουρκικής και ακολουθούσης ανεπίσημης ελληνικής).¹⁰⁰⁵

Το κείμενο της πρόσκλησης επιδόθηκε από το State Department στον Τούρκο Πρέσβη στην Ουάσιγκτον και ανέφερε¹⁰⁰⁶:

«Αποψις του Συμβουλίου του Ατλαντικού είναι ότι η μετά της τουρκικής κυβερνήσεως συνεργασία επί του αμυντικού πεδίου δια την περιοχίν της Μεσογείου θα συμβάλη σημαντικώς εις την άμυναν της περιοχής ταύτης. Το Συμβούλιον του Βορείου Ατλαντικού συγκείμενον εκ των Υπουργών Εξωτερικών των χωρών-μελών, απεφάσισεν να απευθύνη την πρόσκλησιν προς την Τουρκίαν κατά την διάρκειαν της τελευταίας

¹⁰⁰⁴ FRUS, 1950, Vol V, *Editorial Note*, 1950, p 426, p 1315-6 και Department of State Bulletin, October 16, 1950, page 633.

¹⁰⁰⁵ Mark Smith, *NATO Enlargement During the Cold War: Strategy and System in the Western Alliance*, (Palgrave, New York, 2000), p 76-78.

¹⁰⁰⁶ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Ελλάδα και η Τουρκία Εκλήθησαν όπως Συνεργασθούν μετά των Χωρών του Ατλαντικού εις την Κατάστροφιν Αμυντικών Σχεδίων δια την Μεσόγειον και αι Δύο Χώραι Απεδέχθησαν την Συμμαχικήν Πρόσκλησιν*, 05 Οκτωβρίου 1950, σελ. 1 και Bulletin of the State Department, Vol XXIII, N 589, publication 3985, October 16, 1950, p 632-633.

διασκέψεως των εν Νέα Υόρκη κατά τον παρελθόντα μήνα. Εν συναφεία προς την εξέτασιν των προβλημάτων αμύνης, ανεγνωρίσθη ότι εν σχέσει με την περιοχή της Μεσογείου, θα ήτο ευκαταία η συμφωνία μετά της τουρκικής κυβερνήσεως, δι' ης θα καθίστατο δυνατόν εις την Τουρκίαν να μετάσχη των προοδευτικών φάσεων του στρατιωτικού συντονιστικού έργου της Οργανώσεως του Βορείου Ατλαντικού εις ότι αφορά την άμυνα της Μεσογείου. Το Συμβούλιον είναι απολύτως ενήμερον της ενεργού υποστηρίξεως την οποίαν παρέσχε η Τουρκία, υπό την ιδιότητα της ως μέλος του ΟΗΕ προς τας αρχάς των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και του σημαντικού ρόλου τον οποίον η Τουρκία διαδραματίζει εις την διατήρησιν της σταθερότητος της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου.»

Ο Πρέσβης Erkin ενημερώθηκε για την απόφαση του NAC στις 19 Σεπτεμβρίου και έλαβε το αμερικανικό note verbale από τον ίδιο τον Acheson. Ο Erkin εξέφρασε την απογοήτευση της κυβερνήσεως του για την απόρριψη της τουρκικής αίτησης. Εκτίμησε δε ως πιθανή μια σοβιετική προσπάθεια προσέγγισης της χώρας του καθώς αυτή θα θεωρούσε ότι οι δυνάμεις της Ατλαντικής Συμμαχίας δεν ενδιαφέρονται για την Τουρκία, υπονοώντας έντεχνα ότι η Άγκυρα θα αναγκάζονταν να εξετάσει σοβαρά την περίπτωση υιοθέτηση μιας «ουδετερόφιλης» πολιτικής. Το ενδεχόμενο αυτό διαδραμάτισε το ρόλο του στη λήψη της αμερικανικής απόφασης για εισδοχή της Τουρκίας στη Συμμαχία μετά από ένα χρόνο. Οι βολιδοσκοπήσεις του Πρέσβη για το ενδεχόμενο επανεξέτασης της απόφασης του NAC και της ανάληψης μιας ισχυρής αμερικανικής δήλωσης εγγυήσεως υπέρ της Τουρκίας απερρίφθησαν από τον Acheson. Στο memorandum of conversation ο Acheson δεν κάνει λόγο για καμία αναφορά του Τούρκου Πρέσβη για την προσφορά τουρκικών δυνάμεων στην Κορέα.¹⁰⁰⁷ Ο Erkin θεώρησε σκόπιμο, σίγουρα σε εκτέλεση οδηγιών της κυβέρνησης του, να θέσει το σπέρμα της αμφιβολίας για τη μελλοντική φιλοδυτική στάση της Άγκυρας παρά να εμμένει στη σημασία της συμβολικής τουρκικής χειρονομίας στη μακρινή Κορέα. Η έμμεσος αυτή απειλή, που έντεχνα τέθηκε και από άλλους Τούρκους αξιωματούχους αποδείχθηκε πετυχημένη και ενίσχυσε τα επιχειρήματα των υποστηρικτών της τουρκικής ένταξης.

¹⁰⁰⁷ FRUS, 1950, Vol III, *Memorandum of Conversation by the Secretary of State, September 19, 1950*, p 333-335.

Η Άγκυρα παρά την αρχικές αντιδράσεις στην απόρριψη της αίτησης της αποδέχθηκε με καθυστέρηση την πρόταση σύνδεσης (02 Οκτωβρίου) με την παρακάτω διακοίνωση της Τουρκικής Πρεσβείας στην Ουάσινγκτον:¹⁰⁰⁸

«Η Κυβέρνησις της Τουρκίας εξήτασε μετά προσοχής την επιθυμίαν του Συμβουλίου του Βορείου Ατλαντικού περί συμπράξεως της Τουρκίας κατά τας καταλλήλους φάσεις του στρατιωτικού συντονιστικού έργου της Οργανώσεως του Βορείου Ατλαντικού εν σχέσει με την άμυναν της Μεσογείου. Η Τουρκική Κυβέρνησις λαμβάνουσα γνώσιν των ανωτέρων απόψεων και δεδομένο ότι πάντοτε συνεκέντρωσε την προσοχήν της προς τον σκοπόν όπως συμβάλη κατά τον αποτελεσματικότερον τρόπον εις την ασφάλειαν και διατήρησιν της ειρήνης, αποφάσισε να ανταποκριθῇ προς την εκφρασθείσαν επιθυμίαν του Συμβουλίου του Βορείου Ατλαντικού και να μετάσχη του περί ου ο λόγος στρατιωτικού συντονιστικού οργάνου.»

Αμέσως μετά τη γνωστοποίηση της τουρκικής αποδοχής, ακολούθησε αντίστοιχη ενημέρωση της Ελλάδος (03 Οκτωβρίου). Στη σχετική διακοίνωση του State Department προς την ελληνική κυβέρνηση (μετάφραση της Ελληνικής Πρεσβείας στην Ουάσινγκτον) αναφέρονταν:¹⁰⁰⁹

«Εν συναφεία προς την εξέτασιν των προβλημάτων ασφαλείας των αντιμετωπισθέντων εν τη Πέμπτη Συνόδω του Συμβουλίου του Βορείου Ατλαντικού ανεγνωρίσθη ότι εν τη περιοχή της Μεσογείου θα ήταν ευκταίον, εάν η Ελληνική Κυβέρνησις το επιθύμη, όπως γίνουν ενέργειαι (Make arrangements) αίτινες θα επέτρεπον εις την Ελλάδα να συμπεριληφθῇ (associated) εις τας φάσεις εκείνας της καταστρώσεως των στρατιωτικών σχεδίων της οργανώσεως του συμφώνου του Βορείου Ατλαντικού, αίτινες σχετίζονται προς την άμυναν της Μεσογείου. Το Συμβούλιον έχει άκραν επίγνωσιν της ενεργού υποστηρίξεως ην η Ελλάς ως μέλος των Ηνωμένων Εθνών παρέσχε προς τας Αρχάς των Ηνωμένων Εθνών και του σημαντικού ρόλου ον η Ελλάς διαδραματίζει εν τη

¹⁰⁰⁸ Εφημερίδα Εμπρός, Η Ελλάς και η Τουρκία Εκλήθησαν όπως Συνεργασθούν μετά των Χωρών του Ατλαντικού εις την Κατάστρωσιν Αμυντικών Σχεδίων δια την Μεσόγειον και αι Δύο Χώραι Απεδέχθησαν την Συμμαχικήν Πρόσκλησιν, 05 Οκτωβρίου 1950, σελ. 5 και Bulletin of the State Department, Vol XXIII, N 589, publication 3985, October 16, 1950, p 632-633.

¹⁰⁰⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα 10803, 03 Οκτωβρίου 1950 και Bulletin of the State Department, Vol XXIII, N 589, publication 3985, October 16, 1950, p 633.

διατηρήσει σταθερότητα εν τη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Το Συμβούλιον θεωρεί ότι η συμμετοχή της Ελληνικής Κυβερνήσεως εις την κατάλληλον φάσιν των στρατιωτικών σχεδίων της οργανώσεως του Ατλαντικού Συμφώνου δια την άμυνα της Μεσογείου θα συνέβαλεν εις την άμυναν της περιοχής ταύτης».

Η Αθήνα, σε αντίθεση με τις τουρκικές κωλυσιουργίες (μάλλον ως ένδειξη μη ικανοποίησης για την επιτευχθείσα λύση), έκανε την πρόταση άμεσα αποδεκτή την επομένη ημέρα, με ρηματική διακοίνωση που επιδόθηκε από τον Πολίτη στο State Department στις 05 Οκτωβρίου.¹⁰¹⁰ Επίσημη κυβερνητική ανακοίνωση που εκδόθηκε στις 04 Οκτωβρίου έκανε αναφορά στην ελληνική αποδοχή της πρόσκλησης και στην ικανοποίηση της ελληνικής κυβερνήσεως για την αναγνώριση της συμβολής της Ελλάδος στη διατήρηση της ειρήνης στην Ανατολική Μεσόγειο. Συγχρόνως δηλώσεις έκανε και ο Πρωθυπουργός και Υπουργός Εξωτερικών Σοφοκλής Βενιζέλος. Στις δηλώσεις αυτές γίνονταν και αναφορά στην ελληνική συμμετοχή στην Κορέα και συγκεκριμένα:¹⁰¹¹

«Δια της ανακοινώσεως αυτής αναγνωρίζονται αι υπηρεσίαι τας οποίας η Ελλάς προσέφεραν και τας οποίας καλείται να προσφέρη και εις το μέλλον. Θα είμεθα ευτυχείς όταν επιστή η στιγμή δια να περιληφθώμεν και ημείς εις τα σύμφωνα συλλογικής ασφαλείας των ελευθέρων λαών. Υπερηφανευόμεθα ότι αντιλαμβανόμεθα πλήρως τας διεθνείς υποχρεώσεις μας και την καλυτέραν απόδειξιν τούτου αποτελεί η απόφασις την οποίαν ελάβαμεν περί αποστολής μιας ελληνικής στρατιωτικής μονάδος εις Κορέαν.»

Στις παραπάνω δηλώσεις, εξ αφορμής της πρόσκλησης σύνδεσης με τη Συμμαχία, ο Βενιζέλος προχωρώντας στη διασύνδεση εκπλήρωσης των ελληνικών υποχρεώσεων, ως μέλους του ΟΗΕ, με την αποστολή ελληνικού τμήματος στην Κορέα, σαφώς υπαινίχτηκε την αναμενόμενη «επιβράβευση» της με την πλήρη ένταξη της χώρας στην Ατλαντική Συμμαχία. Πλέον η ελληνική κυβέρνηση μπορούσε να προβάλλει εντονότερα τη νέα ενισχυμένη προσφορά της συμμετοχής

¹⁰¹⁰ Bulletin of the State Department, Vol XXIII, N 589, publication 3985, October 16, 1950, p 633.

¹⁰¹¹ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Ελλάς και η Τουρκία Εκλήθησαν όπως Συνεργασθούν μετά των Χωρών του Ατλαντικού εις την Κατάστροφισιν Αμυντικών Σχεδίων δια την Μεσόγειον και αι Δύο Χώραι Απεδέχθησαν την Συμμαχικήν Πρόσκλησιν*, 05 Οκτωβρίου 1950, σελ. 1.

μιας ταξιαρχίας (περίπου 3.500 ανδρών), συνδρομής αναλογικά με τον πληθυσμό ανώτερης όχι μόνο της τουρκικής αλλά και κάθε άλλου κράτους-μέλους του ΟΗΕ. Παρόλα αυτά, στο σύνολο των επισήμων διακοινώσεων προς Τουρκία και Ελλάδα και στις αντίστοιχες αποδοχές, δεν υπήρχε ρητή αναφορά στη συμμετοχή των δύο χωρών στην εκστρατεία της Κορέας. Φυσικά η πανομοιότυπη αναφορά στις διακοινώσεις προς αμφοότερες της χώρες περί «ενεργού υποστηρίξεως (Ελλάδος ή Τουρκίας) ως μέλους των Ηνωμένων Εθνών» υπονοεί τη στρατιωτική συνδρομή στην προσπάθεια των Ηνωμένων Εθνών στην Κορέα χωρίς όμως να δίδεται ουδεμία έμφαση στην ουσιαστική αυτή προσφορά.

Να σημειωθεί ότι λίγες ημέρες νωρίτερα, ο Βενιζέλος ερωτηθείς από δημοσιογράφους για την απόρριψη της τουρκικής αίτησης ένταξης και αναφερόμενος στην Ελλάδα μείωνε τη σημασία της ένταξης στη Συμμαχία λέγοντας ότι η χώρα μας απολάμβανε «επαρκών εγγυήσεων εκ μέρους των δυτικών δυνάμεων».¹⁰¹² Παράλληλα ο Μόνιμος Υφυπουργός Εξωτερικών Ιωάννης Πολίτης σε συνάντηση του με τον Bevin στα τέλη Σεπτεμβρίου στη Νέα Υόρκη, σύμφωνα με τον τελευταίο, είχε δηλώσει ότι η Αθήνα δεν θα ασκούσε πίεση για το θέμα της εισόδου στην Ατλαντική Συμμαχία παρά μόνο αν η Τουρκία γίνονταν δεκτή ως πλήρες μέλος.¹⁰¹³ Τη συγκεκριμένη ημερομηνία της συνομιλίας των δύο ανδρών, ήταν πλέον γνωστόν ότι η τουρκική αίτηση είχε απορριφθεί και οι ενταξιακές πορείες Αθηνών και Άγκυρας ήταν αλληλένδετες.

Στην Αθήνα, τα σχόλια των εφημερίδων εστίαζαν περισσότερο στην ενδεχόμενη στενότερη στρατιωτική συνεργασία Ελλάδος-Τουρκίας, ως απόρροια της πρόσκλησης συνεργασίας στο τομέα στρατιωτικής σχεδίασης του NATO για την Μεσόγειο παρά σε μια μελλοντική ένταξη των δύο χωρών. Θεωρούσαν μάλιστα την πρόσκληση συμμετοχής, ως το πρώτο βήμα μιας περιφερειακής αμυντικής συνεργασίας με τη συμμετοχή Ελλάδος, Τουρκίας και άλλων Μεσογειακών χωρών. Οι απόψεις αυτές, υπολείμματα των ξεπερασμένων αντιλήψεων της δεκαετίας του 1930, εξακολουθούσαν να ελκύουν μέρος του ελληνικού πολιτικού κόσμου. Αντίθετα η Τουρκία είχε συνειδητά απομακρυνθεί από την κατεύθυνση μιας παρόμοιας

¹⁰¹² Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), σελ. 63.

¹⁰¹³ 87706 RG1073/6, *Μνημόνιο συνομιλίας μεταξύ Bevin και Πολίτη*, Νέα Υόρκη, 27 Σεπτεμβρίου 1950 και Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), σελ. 63-64.

αδόκιμης σύμπραξης. Αντίστοιχες απόψεις εξυπηρετούσαν, μέχρι κάποιου βαθμού, τους βρετανικούς σχεδιασμούς για τη δημιουργία Μεσογειακού Συμφώνου Ασφαλείας, διακριτού από την Ατλαντική Συμμαχία και πλήρως υποταγμένου στη βούληση του Λονδίνου. Το μεγαλύτερο όμως πρόβλημα της στρατηγικής του Λονδίνου ήταν ότι αφενός δεν είχε τα μέσα για να υποστηρίξει ένα τέτοιο σχέδιο και αφετέρου δεν τύγγανε της αποδοχής των περισσότερων χωρών της περιοχής και κυρίως της αμερικανικής στήριξης.¹⁰¹⁴ Στα τέλη Αυγούστου, οι ΗΠΑ είχαν συνειδητοποιήσει ότι υπό το βάρος των νέων εξελίξεων που είχε δημιουργήσει η βορειοκορεατική εισβολή, θα έπρεπε να προχωρήσουν σε μερική ικανοποίηση των πιεστικών αιτημάτων και ανησυχιών, Ελλάδος, Τουρκίας και Ιράν.

Η λύση που τελικά είχε προκριθεί ήταν η συμμετοχή Ελλάδος και Τουρκίας στο σχεδιασμό της Συμμαχίας για την άμυνα της Μεσογείου. Αυτή η επιλογή αποτελούσε μια συμβιβαστική λύση για όλες τις πλευρές. Θα μπορούσε, περιοριστικά εξεταζόμενη, να εκλειφθεί και ως μια συμβολική χειρονομία «χρυσώματος του χαπιού», δηλαδή της απόρριψης της άμεσης ένταξης στην Συμμαχία. Σε μια διαφορετική και πιο αισιόδοξη προσέγγιση, θα μπορούσε να εκλειφθεί ως το πρώτο στάδιο¹⁰¹⁵ της δρομολόγησης της αναπόφευκτης πλέον διαδικασίας ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία. Τελικά η δεύτερη εκτίμηση αποδείχθηκε αληθής. Από το σύνολο όμως της σχετικής διαβαθμισμένης αλληλογραφίας¹⁰¹⁶ αποδεικνύονται τα παρακάτω ενδιαφέροντα σημεία:

- Ελλάδα, Τουρκία (και το Ιράν) εξακολουθούσαν να αποτελούν σημεία έντονου -και μάλιστα αυξανόμενου- ενδιαφέροντος των ΗΠΑ και η πολλαπλή ενίσχυση και υποστήριξη τους έπρεπε να συνεχιστεί.
- Η Τουρκία αποτελούσε τη χώρα κλειδί για τον αμερικανικό σχεδιασμό στη Μέση Ανατολή και Ανατολική Μεσόγειο.

¹⁰¹⁴ Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει αβίαστα από το σύνολο της επίσημης αμερικανικής και βρετανικής αλληλογραφίας της εποχής εκείνης και υποστηρίζεται από το σύνολο των μελετητών.

¹⁰¹⁵ Σε μια προχωρημένη ανάγνωση ίσως να αποτελούσε –για τα δεδομένα της εποχής εκείνης– μια αντίστοιχη διαδικασία με την ένταξη την μεταψυχροπολεμική περίοδο των υποψηφίων χωρών στον Συνεταιρισμό για την Ειρήνη (PfP), ως προθάλαμο της Συμμαχίας και πρώτο βήμα για την ενταξιακή τους πορεία.

¹⁰¹⁶ Αποκαλυπτικά είναι για τις απόψεις των αμερικανικών παραγόντων είναι τα κείμενα των FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum of the Joint Chiefs of Staff to the Secretary of Defence (Johnson)*, September 09, 1950 p 1306-1308 και FRUS, 1950, Vol V, *The Acting Secretary of State to the Embassy in Turkey*, September 13, 1950, p 1313-1315.

- Ενδεχόμενη είσοδος στην Ατλαντική Συμμαχία Ελλάδος και Τουρκίας, όταν οι συνθήκες το επέτρεπαν, θα γίνονταν ταυτόχρονα και για τις δύο χώρες.

- Η μελλοντική ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία αποκτούσε ολόένα και μεγαλύτερη υποστήριξη στο αμερικανικό σύστημα λήψεως αποφάσεων.

- Επανάληψη δηλώσεων στήριξης των δύο χωρών από τις δυτικές μεγάλες δυνάμεις (ΗΠΑ, Βρετανία, Γαλλία) και θεσμούς κρίνονταν απαραίτητες, εντός ορίων, αλλά χωρίς την ανάληψη σαφών και δεσμευτικών εγγυήσεων.

- Δεν υπήρχε απόλυτη ταύτιση των αμερικανικών και των βρετανικών σχεδιασμών και επιδιώξεων για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και Μέσης Ανατολής.

- Οι δυνατότητες αμερικανικής και κυρίως βρετανικής στρατιωτικής συνδρομής στην ευρύτερη περιοχή ήταν περιορισμένες.

- Η διάθεση σημαντικών χερσαίων δυνάμεων, μεγέθους ταξιαρχίας, από Ελλάδα και Τουρκία στην Κορέα δεν αναφέρονταν σχεδόν σε κανένα έγγραφο των αμερικανικών και βρετανικών υπηρεσιών (μέχρι τις αρχές Οκτωβρίου 1950) ως καθοριστικός ή έστω και απλά ενισχυτικός παράγοντας για την ενταξιακή τους πορεία στη Συμμαχία. Κατά συνέπεια η χειρονομία δεν λήφθηκε υπόψη όπως οι δύο χώρες και ιδιαιτέρως η Τουρκία, υπολόγιζαν.

- Συχνή αναφορά γίνονταν στη στρατηγική σημασία των δύο χωρών, με την εκ μέρους τους κάλυψη της νότιας (δεξιάς) πλευράς της Ατλαντικής Συμμαχίας, την αντίστοιχη απειλή που δημιουργούσαν λόγω θέσεως και πολυάριθμων ενόπλων δυνάμεων (καίτοι ανεπαρκώς εξοπλισμένων) κατά του νοτίου (αριστερού) πλευρού του σοβιετικού συνασπισμού, τη στήριξη της Γιουγκοσλαβίας, την αμυντική συνέχεια και προστασία του χώρου της Μέσης Ανατολής και τη διασφάλιση των θαλασσίων γραμμών επικοινωνιών της Νοτιανατολικής Μεσογείου.

Ανατρέχοντας στα κείμενα των επισήμων δηλώσεων και στην επίσημη αλληλογραφία της εποχής εκείνης δεν εντοπίζουμε κανένα στοιχείο που να μας υποδηλώνει την διασύνδεση της πρόσκλησης συμμετοχής της Άγκυρας και των Αθηνών στις διαδικασίες στρατηγικού σχεδιασμού του NATO στη Μεσόγειο, με την διάθεση των εκστρατευτικών σωμάτων των δύο χωρών. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη ότι την συγκεκριμένη περίοδο (15 Ιουλίου έως 15 Σεπτεμβρίου), οι ανάγκες για χερσαίες δυτικές ενισχύσεις στο κλυδωνιζόμενο μέτωπο της Κορέας ήταν μεγάλες, μας προξενεί εντύπωση η σχεδόν μηδενική αναφορά, στα επίσημα έγγραφα, στην ελληνική και τουρκική συνεισφορά. Είναι γεγονός ότι η ελληνική συνδρομή δεν

προβλήθηκε όσο θα έπρεπε ούτε και υπήρξαν εκ μέρους της Ελλάδος πειστικές και συνεχείς ενέργειες για την ελληνική ένταξη. Αντίθετα η Άγκυρα διασύνδεσε σε επικίνδυνο βαθμό για την εσωτερική πολιτική ζωή, την αποστολή δυνάμεων στην Κορέα με την ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία.¹⁰¹⁷ Παρά ταύτα ακόμη και η τουρκική στοχευμένη προσπάθεια μάλλον αποδείχθηκε ανεπαρκής.

Με την απόφαση του NAC (Σεπτέμβριος 1950), για την τύχη του τουρκικού αιτήματος, οι Αμερικανοί θεώρησαν ότι προσωρινά το θέμα της τουρκικής (και ελληνικής) ένταξης αντιμετωπίστηκε. Οι προσπάθειες των ΗΠΑ εστιάζονταν το διάστημα εκείνο στη δημιουργία μιας αξιόπιστης στρατιωτικής δύναμης της Ατλαντικής Συμμαχίας στην Ευρώπη (integrated force for the defense of Western Europe). Φυσικά η δύναμη αυτή δεν θα μπορούσε να αναχαιτίσει μια σοβιετική εισβολή αλλά θα διευκόλυνε την αύξηση των αμερικανικών στρατευμάτων στην Ευρώπη δημιουργώντας την επιζητούμενη σύσφιξη της κοινής πορείας των δύο πλευρών του Ατλαντικού. Η κοινή αυτή αποτρεπτική δύναμη θα έπαιζε και το ρόλο του «πυροκροτητή» των ατομικών όπλων σε περίπτωση σοβιετικής, συμβατικής ή μη εισβολής, στην Ευρώπη. Η αξιοπιστία όμως της ευρωπαϊκής συνεισφοράς επέβαλε και τη γερμανική παρουσία στη δύναμη αυτή, γεγονός που γέμιζε με ανησυχίες ορισμένα κράτη και ειδικά την Γαλλία. Η συγκεκριμένη αμερικανική πολιτική στην Ευρώπη διατυπώνονταν στο έγγραφο NSC-82 που είχε εγκριθεί από τον Πρόεδρο στις 11 Σεπτεμβρίου 1950.¹⁰¹⁸ Στα προβλήματα αυτά της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής προστέθηκε και στα τέλη Νοεμβρίου η ανατροπή της θετικής εξέλιξης των επιχειρήσεων στην Κορέα μετά την εισβολή των κινεζικών στρατευμάτων.

Η Συμβολή του ΕΚΣΕ στην Ελληνική Σύνδεση στη Συμμαχία

Από το φθινόπωρο του 1950 καίτοι πλήθαιναν οι φωνές για ένταξη της Τουρκίας και κατά συνέπεια και της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία, δεν βρίσκουμε σύνδεση αυτής της τάσεως με τη στρατιωτική συνδρομή αυτών των χωρών στην Κορέα. Απόλυτα ενδεικτική των αμερικανικών προθέσεων, η ανεπίσημη συνομιλία μεταξύ του George McGhee, Assistant Secretary for the NEA και του Βρετανού ομόλογου του Sir Anthony Rumbold, Head, Southern Department, British

¹⁰¹⁷ Dionysios Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, New York, 2014), p. 3.

¹⁰¹⁸ Συνοπτική περιγραφή αυτής της πολιτικής και των προβλημάτων που αντιμετώπιζε το φθινόπωρο του 1950 βλέπε στο FRUS, 1950, Vol III, *Memorandum by the Ambassador at Large (Jessup) to the Executive Secretary, National Security Council (Lay), October 09, 1950*, p 366-368.

Foreign Office, λίγο μετά τη λήξη της Συνόδου Κορυφής του NATO στη Νέα Υόρκη.¹⁰¹⁹ Ο McGhee αναφέρει ότι οι ΗΠΑ θα ήθελαν να δουν την Τουρκία να εντάσσεται στην Ατλαντική Συμμαχία αλλά υπό τις παρούσες συνθήκες στρατιωτικής αδυναμίας δεν μπορούσαν να αποδεχθούν την πλήρη ένταξη της. Ο Sir Anthony Rumbold πρόσθεσε ότι μια ενδεχόμενη τουρκική ένταξη θα αποδείκνυε στην Άγκυρα την τραγική στρατιωτική αδυναμία του Οργανισμού να παρέξει ικανοποιητική στρατιωτική βοήθεια (*«they would see how bare the cupboard actually is»*) σε περίπτωση ανάγκης. Ο αμερικανός διπλωμάτης αναγνώρισε τη σημαντικότητα αξία της Τουρκίας και παρατήρησε επίσης ότι οποιαδήποτε κίνηση ισχύσει για τους Τούρκους θα πρέπει να ισχύσει και για τους Έλληνες. Ακόμη και στις ανεπίσημες συνομιλίες των αμερικανών αξιωματούχων δεν υπήρχε αναφορά για την ικανοποίηση της συμμετοχής των δύο χωρών στην Κορέα πολύ δε περισσότερο για «επιβράβευση» της κίνησης αυτής.

Βέβαια σε επίπεδο δημοσίων δηλώσεων η «γλώσσα» των Αμερικανών και Βρετανών αξιωματούχων ήταν αρκετά διαφορετική. Ο ίδιος αμερικανός διπλωμάτης (McGhee) ένα σχεδόν μήνα αργότερα, σε ομιλία του προς την Αμερικανοτουρκική Κοινότητα στη Νέα Υόρκη που συμπεριλήφθηκε στο Bulletin του State Department έκανε λόγο για την τουρκική συνδρομή της ταξιαρχίας των 4.500 ανδρών στην Κορέα τονίζοντας ότι η δύναμη αυτή, αναλογικά με τον πληθυσμό, αντιστοιχούσε σε 35.000 αμερικανούς στρατιώτες.¹⁰²⁰ Χαιρέτισε επίσης την απόφαση της Άγκυρας να αποδεχθεί την πρόταση συμμετοχής στο στρατιωτικό σχεδιασμό της Μεσογείου της Ατλαντικής Συμμαχίας. Παρόμοιες αναφορές στη στρατιωτική συνεισφορά στην Κορέα, συναντώνται συχνά σε δημόσιες δηλώσεις και διπλωματικές φιλοφρονήσεις αλλά εκλείπουν σχεδόν παντελώς από τα εμπιστευτικά έγγραφα ΗΠΑ και Βρετανίας που αναφέρονταν στις προσπάθειες ένταξης των δύο χωρών.

Η ελληνική συμμετοχή στις διαδικασίες στρατιωτικού σχεδιασμού της Μεσογείου της Ατλαντικής Συμμαχίας, ανεξάρτητα του τρόπου και των συνθηκών υπό τις οποίες αυτή επετεύχθη, σίγουρα ικανοποίησε τους μετριοπαθείς στόχους της ελληνικής πολιτικής. Η σύνδεση της χώρας μας με την Ατλαντική Συμμαχία, σε

¹⁰¹⁹ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum Prepared in the Embassy in the United Kingdom*, September 19, 1950, p 1316-1317

¹⁰²⁰ Bulletin of the State Department, Vol XXIII, N 592, publication 4009, November 06, 1950, p 739-741. Με παραπλήσια δε «αριθμητική λογική» η ελληνική προσφορά της Ταξιαρχίας θα ισοδυναμούσε με πλέον των 100.000 αμερικανών στρατιωτών!

οποιονδήποτε μορφή, αποτελούσε στόχο της πλειοψηφίας των ελληνικών κομμάτων (πλην της αριστεράς). Η θετική αυτή στάση και επιδίωξη προέκυπτε κυρίως από μια γενικότερη πολιτική, οικονομική, στρατιωτική, ιδεολογική και βιωματική πρόσδεση στο γενικότερο δυτικό κόσμο των ναυτικών δυνάμεων. Ο ελληνικός πολιτικός κόσμος, καίτοι υποστήριζε την ένταξη της χώρας στην Ατλαντική Συμμαχία, δεν είχε αντιληφθεί τις βαθύτερες συνέπειες και υποχρεώσεις που απέρρεαν από αυτήν την, δικαιολογημένη και ορθή, επιλογή. Η πλειονότητα των πολιτικών κομμάτων και του τύπου χειροκρότησαν την εξέλιξη της σύνδεσης της Ελλάδος με τα όργανα στρατιωτικού σχεδιασμού της Συμμαχίας. Από τις αντιδράσεις των παραπάνω αντιλαμβάνεται κανείς το συγκεκριμένο τρόπο με τον οποίο είχε γίνει κατανοητή η απόφαση της σύνδεσης και των συνεπειών της. Αντί να θεωρηθεί ως ένα βασικό και αναγκαστικό προστάδιο για την εκπλήρωση του αντικειμενικού στόχου που ήταν η πλήρης και ισότιμη ένταξη στην Συμμαχία, ταυτίστηκε με εικασίες για ίδρυση Μεσογειακού Συμφώνου και τη δήθεν επικείμενη σύναψη ελληνοτουρκικής συμμαχίας.¹⁰²¹ Η μεν σύναψη ελληνοτουρκικής συμμαχίας εξακολουθούσε, ως κληρονομιά του Ελευθερίου Βενιζέλου και αναγκαστική επιλογή της δεκαετίας του 1930, να είναι ελκυστική στην Αθήνα. Η δε ίδρυση ενός Μεσογειακού Συμφώνου, ενδόμυχα παρουσιάζονταν ως η βέλτιστη επιλογή για ανάδειξη του ρόλου της Ελλάδος στο ζωτικό για αυτήν χώρο, εξέλιξη που δεν ήταν βεβαίως επιθυμητή από τη Βρετανία και την Τουρκία. Τελικά, η επιδίωξη της διατήρησης του βρετανικού ελέγχου επί της Ανατολικής Μεσογείου, μέσω της ίδρυσης ενός Μεσογειακού Συμφώνου ελεγχόμενου από το Λονδίνο, καθυστέρούσε και περιέπλεκε τις προσπάθειες τις πλήρους ένταξης Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία. Παράλληλα η Ουάσινγκτον, μέχρι και την άνοιξη του 1951, εξακολουθούσε να είναι διστακτική για το ενδεχόμενο της πλήρους ένταξης Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία.

Ενώ στην Άγκυρα, τα αποτελέσματα της Συνόδου του NAC στη Νέα Υόρκη έγιναν δεκτά με απογοήτευση, στην Αθήνα ο Σοφοκλής Βενιζέλος, πρωτεργάτης της

¹⁰²¹ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000) σελ 237.

σύνδεσης και αργότερα της πλήρους ένταξης της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία, χαιρέτισε με ικανοποίηση τις εξελίξεις. Ο Στεφανίδης παρατηρεί:¹⁰²²

«Οι θριαμβολογίες του Βενιζέλου σχετικά με το γεγονός αυτό δε συμβάδιζαν καθόλου με τις επιφυλάξεις που είχε εκφράσει μόλις δεκαπέντε μέρες νωρίτερα. Τώρα, δήλωσε στον τύπο, ήταν εξαιρετικά ευτυχής που έβλεπε την Ελλάδα “ εντασσόμενη εις τα σύμφωνα συλλογικής ασφαλείας των ελευθέρων λαών”. Δήλωσε ακόμη ότι η κυβέρνηση του είχε απόλυτη επίγνωση των διεθνών υποχρεώσεων που αναλάμβανε η χώρα και σεμνύνθηκε για την απόφαση της να αποστείλει στρατιωτικό τμήμα στην Κορέα. Οι φραστικές αυτές μεταπτώσεις υποδήλωναν ένα ελάχιστο σαφές και συνεπές όραμα για τις ελληνικές προτεραιότητες στον τομέα της ασφάλειας.»

Η πλειονότητα των Ελλήνων συγγραφέων αποδέχεται ότι η αποστολή του Ελληνικού Εκστρατευτικού Σώματος στην Κορέα αποσκοπούσε και στην υποστήριξη της προσπάθειας σύνδεσης της χώρας με την Ατλαντική Συμμαχία.¹⁰²³ Ο Σοφοκλής Βενιζέλος ως Πρωθυπουργός και Υπουργός Εξωτερικών πρωτοστάτησε στην απόφαση της ελληνικής χερσαίας συνδρομής αναβαθμίζοντας την αρχική προσφορά της κυβέρνησης Πλαστήρα. Χαρακτηριστικά ο Στεφανίδης αναφέρει για την απόφαση του Βενιζέλου:¹⁰²⁴

«Από την άλλη, ο Βενιζέλος βιάστηκε με την ανάληψη των καθηκόντων του να επιβεβαιώσει την προσήλωση της Ελλάδος στη Δύση προσφέροντας μια ταξιαρχία για την ενίσχυση των δυνάμεων του ΟΗΕ στην Κορέα. Ο Έλληνας Πρωθυπουργός πιθανώς παρακινήθηκε στην προσφορά του αυτή από το παράδειγμα της Τουρκίας, αποβλέποντας ίσως και ο ίδιος σε μια δυτική εγγύηση.»

Όμως αυτή η γενναιόδωρη, ίσως και πέραν των περιορισμένων ελληνικών δυνατοτήτων, συνδρομή δεν επηρέασε την αμερικανική απόφαση για την σύνδεση της χώρας μας με τα όργανα της στρατιωτικής σχεδίασης της Συμμαχίας στη Μεσόγειο. Χρονολογικά καταφαίνεται ότι από τις 31 Αυγούστου (δηλαδή μια ημέρα

¹⁰²² Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), σελ 64.

¹⁰²³ Αποσπάσματα αυτών των θέσεων έχουν επισημανθεί στο 3^ο κεφάλαιο.

¹⁰²⁴ Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις, Αθήνα, 1999), σελ 61.

πριν την επίσημη ελληνική ανακοίνωση διάθεσης της ταξιαρχίας), ο ίδιος ο Acheson σε επίσημη επιστολή του προς τον Johnson, ανέφερε μια σειρά ενδεχομένων λύσεων για την ικανοποίηση των αιτήσεων της Άγκυρας, που θα συμπεριλάμβαναν αντίστοιχα και τη χώρα μας.¹⁰²⁵ Πλην της πλήρους εντάξεως, αναφορά γίνονταν και στη λύση της απόκτησης συμβουλευτικού status της Ελλάδος και Τουρκίας. Σε χαμηλότερο επίπεδο, αυτές οι προτάσεις είχαν αρχίσει να εμφανίζονται σε επίσημα έγγραφα τουλάχιστον προ εβδομάδος. Χαρακτηριστική η προσεκτική διατύπωση του Αμερικανού Επιτετραμμένου, Minor, προς τον Acheson, στις 29 Ιουλίου, για συμμετοχή Ελλάδος και Τουρκίας στις συναντήσεις για την άμυνα της Μεσογείου.¹⁰²⁶ Ακόμη και αν δεχθούμε ότι η Αμερικανική Πρεσβεία είχε λάβει πριν από την ημερομηνία εκείνη διαβεβαιώσεις για την επικείμενη ελληνική προσφορά (δεν υπάρχει οποιαδήποτε καταγραφή και ούτε φαίνεται πιθανόν να υπήρξε ένεκα και της κυβερνητικής αστάθειας), η μη επισήμανση της συνδρομής, στα αμερικανικά έγγραφα σημαίνει ότι απλούστατα αυτή δεν λήφθηκε υπόψη. Από την παράθεση των κειμένων συνάγεται ότι η προετοιμασία προτάσεων σε επίσημα έγγραφα, παραχώρησης και στην Ελλάδα, ανάλογου status με αυτό της Τουρκίας, είχε αρχίσει ήδη να διατυπώνεται πριν την επίσημη ανακοίνωση προσφοράς της ταξιαρχίας εκ μέρους των Αθηνών. Αν μάλιστα αναλογιστούμε ότι στα αμερικανικά έγγραφα, δεν υπήρξε ουδεμία αναφορά, ούτε και σύνδεση, της προγενέστερης τουρκικής προσφοράς ταξιαρχίας (25 Ιουλίου), συνάγεται ότι αμφότερες οι συνδρομές δεν συνετέλεσαν στην παραχώρηση του status του συνδεδεμένου μέλους στο στρατιωτικό σχεδιασμό της Συμμαχίας. Βλέποντας ότι ούτε και η πολυδιαφημισθείσα τουρκική, πράγματι έγκαιρη, αυτόβουλη και σημαντική συνεισφορά δυνάμεων, δεν επέδρασε στις αμερικανικές αποφάσεις και σχεδιασμούς, κατανοούμε την ανάλογη τύχη που είχε και η ελληνική προσφορά. Για την τουρκική προσφορά η Second Progress Report on NSC 42/1, «United States Objectives with Respect to Greece and Turkey to Counter Soviet Threats to United States Security», περιείχε την παρακάτω σύντομη αναφορά:¹⁰²⁷

¹⁰²⁵ FRUS, 1950, Vol V, *The Secretary of State to the Secretary of Defence (Johnson)*, August 31, 1950 p 257-261.

¹⁰²⁶ FRUS, 1950, Vol III, *The Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State*, July 29, 1950, p 161-162.

¹⁰²⁷ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum by the Acting Secretary of State to the Executive Secretary of the National Security Council (Lay)*, September 19, 1950, p 1317-1320.

«The Turkish offer of 4, 500 ground troops for service in Korea is a welcome demonstration of Turkish solidarity with the United States in support of United Nations principles. »

Η σύνδεση όμως Ελλάδος και Τουρκίας με το μηχανισμό στρατιωτικής σχεδίασης της Συμμαχίας, το Σεπτέμβριο του 1950, δεν συνεπάγονταν μια αυτόματη και προδιαγεγραμμένη ενταξιακή πορεία. Οι βασικοί λόγοι απόρριψης της τουρκικής (και ελληνικής) ένταξης εξακολουθούσαν να υφίστανται. Αναμφίβολα οι διεθνείς εξελίξεις ευνοούσαν τη συσπείρωση των κρατών περίξ των δύο υπερδυνάμεων και αυτήν τη συστράτευση φρόντιζαν να ενισχύουν Ουάσιγκτον και Μόσχα. Συνήθως, το πολιτικό ένστικτο εγκαίρως αντιλαμβάνεται τις νέες τάσεις αλλά η κρατική γραφειοκρατία απαιτεί και επιβάλλει τις χρονοβόρες διαδικασίες για να διασφαλίσει τη συνέχεια και ασφάλεια του κράτους. Ενδεχομένως, ο βασικός σχεδιαστής της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, Υπουργός Εξωτερικών Acheson, να είχε αντιληφθεί ότι η πλήρης ένταξη της Ελλάδος (και της Τουρκίας) ήταν όχι μόνο αναπόφευκτη αλλά και επικερδής για τη Συμμαχία και την Ουάσιγκτον αλλά υπήρχαν αντιρρήσεις που έπρεπε να αντιμετωπιστούν. Αφενός, ο γραφειοκρατικός μηχανισμός στην Ουάσιγκτον επιζητούσε εγγυήσεις και πίστωση χρόνου ώστε να δρομολογηθεί η οργανωτική δομή της Συμμαχίας και να εξασφαλιστούν οι ελάχιστες απαιτούμενες στρατιωτικές ικανότητες των συμμάχων. Αφετέρου έπρεπε να παρακαμφθούν οι αντιρρήσεις που προέβαλαν διάφορα κράτη-μέλη της Συμμαχίας, με προεξέχουσα τη Βρετανία που προσπαθούσε να κρατήσει ζωντανό το σχέδιο της για ένα Μεσογειακό Σύμφωνο που γίνονταν όλο και λιγότερο ελκυστικό για τα κράτη της περιοχής αλλά και τις ΗΠΑ και τη Γαλλία.

Εν μέσω αυτών των αντικρουόμενων ανησυχιών, συμφερόντων, και επιχειρημάτων το τουρκικό εκστρατευτικό σώμα αποβιβάστηκε στην Κορέα στις 19 Οκτωβρίου. Σύντομα και μη έχοντας αποκτήσει την πλήρη επιχειρησιακή ετοιμότητα του βρέθηκε, στα τέλη του Νοεμβρίου, αντιμέτωπο με τα κινεζικά στρατεύματα και υπέστη μάλιστα σημαντικές απώλειες.¹⁰²⁸ Η κινέζικη μαζική επέμβαση στις 27

¹⁰²⁸ Στο ημερήσιο διεθνή και ελληνικό τύπο κυκλοφόρησαν πληροφορίες ότι η τουρκική ταξιαρχία δέχθηκε σφοδρή επίθεση των κινεζικών στρατευμάτων με αποτέλεσμα να εξολοθρευθεί και να φονευθεί ο Διοικητής της. Οι ειδήσεις αυτές διαψεύστηκαν καίτοι η ταξιαρχία πράγματι είχε υποστεί σοβαρότατες απώλειες αλλά εξακολουθούσε να μάχεται. Η πληροφόρηση για τη δυσμενή θέση των δυνάμεων του ΟΗΕ πραγματοποιήθηκε στην τακτική ενημέρωση των Πρέσβων των κρατών που απέστειλαν δυνάμεις στο State Department. Η πρώτη ενημέρωση μετά την κινεζική επέμβαση περιέγραφε την κατάσταση ως σοβαρή αλλά όχι απελπιστική. Εκτιμούσε τη δύναμη των κινεζικών

Νοεμβρίου βρήκε το ΕΚΣΕ εν πλω και το 13ο Σμήνος στους αιθέρες, κατευθυνόμενα αμφότερα στην Κορέα. Τα κινέζικα στρατεύματα, ανέτρεψαν την προέλαση των δυνάμεων του ΟΗΕ και τις εξώθησαν σε γενική υποχώρηση με αγωνιώδεις προσπάθειες αγκίστρωσης σε μια γραμμή αμύνης ικανής να αναχαιτίσει την ορμή των πολυάριθμων επιτιθέμενων. Σε αυτό το περιβάλλον, στα τέλη Δεκεμβρίου, το ΕΚΣΕ βρέθηκε στην Κορέα (10 Δεκεμβρίου) και σύντομα, τις πρώτες ημέρες του 1951, έλαβε την επαφή με τον εχθρό.

Όμως ακόμη και μετά την αναχώρηση του ΕΚΣΕ, η οικονομική κάλυψη των εξόδων του εξακολουθούσε να προβληματίζει την ελληνική κυβέρνηση καθώς υπήρχαν σημεία μη πλήρως διευκρινισμένα ή τουλάχιστον μη γενόμενα πλήρως αντιληπτά από την ελληνική κυβέρνηση. Πράγματι, η αμερικανική κυβέρνηση, στην προσπάθεια της να προσελκύσει, για πολιτικούς και διπλωματικούς λόγους, το μεγαλύτερο δυνατό αριθμό κρατών, είχε προβεί σε αρκετές ευνοϊκές ρυθμίσεις αποπληρωμής των πιστώσεων υποστήριξης των εκστρατευτικών σωμάτων. Η Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον με δύο διαδοχικά τηλεγραφήματα διαβίβαζε τις αναγκαίες διευκρινήσεις στην Αθήνα. Στις 24 Νοεμβρίου,¹⁰²⁹ ενημέρωσε ότι σύμφωνα με το State Department, η αμερικανοκορεατική συμφωνία της 29ης Ιουλίου που είχε αποδεχθεί η Ελλάδα, προέβλεπε ότι η κυβέρνηση της Νοτίου Κορέας θα διέθετε χαρτονομίσματα και πιστώσεις στο τοπικό νόμισμα (Wong) για την κάλυψη των αναγκών του ΕΚΣΕ. Ταυτόχρονα, η διακοίνωση Νο 148 της Αμερικανικής Πρεσβείας των Αθηνών απέβλεπε να επισημάνει τις δεσμεύσεις και μελλοντικές διευθετήσεις που απέρρεαν από αυτήν τη συμφωνία καθώς και άλλες λεπτομέρειες. Η Ελλάδα είχε αναλάβει την υποχρέωση καταβολής των αποδοχών του προσωπικού του ΕΚΣΕ. Κατά συνέπεια, αν μέρος ή το σύνολο των αποδοχών δίδονταν στην Κορέα, αναγκαστικά στο τοπικό νόμισμα, τότε η ελληνική κυβέρνηση θα έπρεπε να επιστρέψει το ποσό αυτό στην κυβέρνηση της Σεούλ. Τα υπόλοιπα κόστη (υλικά, ανεφοδιασμός, έξοδα προώθησης ΕΚΣΕ και αναπληρώσεων, επιστροφές προσωπικού και τραυματιών) θα τα κάλυπτε η κυβέρνηση των ΗΠΑ, ενώ η Αθήνα αναλάμβανε την υποχρέωση αποπληρωμής με συμφωνία που θα έπρεπε να συνομολογήσει με την

στρατευμάτων σε 21-27 μεραρχίες (περίπου 200.000 άνδρες) ενώ ισχυρίζονταν ότι η απόφαση της κινεζικής εισβολής είχε ληφθεί πριν τη διάβαση του 38^{ου} Παραλλήλου από τις δυνάμεις του ΟΗΕ. Βλέπε Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα 5479, 01 Δεκεμβρίου 1950.

¹⁰²⁹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα (άνευ αριθμού), 24 Νοεμβρίου 1950.

Ουάσινγκτον όχι αργότερα από τις 30 Ιουνίου 1952. Με το δεύτερο τηλεγράφημα της (04 Δεκεμβρίου),¹⁰³⁰ η Πρεσβεία μας συμπλήρωνε ότι τα έξοδα υποστήριξης του ΕΚΣΕ θα εξοφλούντο μελλοντικά με έκδοση επιταγής της ελληνικής κυβέρνησης ή τραπεζικής επιταγής αμερικανικής τράπεζας σε αμερικανικά δολάρια προς το Υπουργείο Αμύνης των ΗΠΑ. Η διαβίβαση αυτών των διευκρινιστικών επιστολών της Πρεσβείας ενισχύει την υποψία ότι η Ελληνική Κυβέρνηση προχώρησε στην κίνηση της προσφοράς της στρατιωτικής δυνάμεως με προφανή στόχευση την επίτευξη των εθνικών στόχων αλλά και με την ελπίδα ενός μελλοντικού ευνοϊκού διακανονισμού (ή και διαγραφής) του χρέους που θα συσώρευε η δράση του ΕΚΣΕ.

Το Σκηνικό Ανατρέπεται στην Κορέα

Η πολυσυζητημένη κινεζική επέμβαση, για την οποία υπήρχαν ανησυχίες τουλάχιστον πριν από ένα μήνα και με αφορμή τη διέλευση του 38ου Παραλλήλου από τα στρατεύματα του ΟΗΕ, αιφνιδίασε τους Συμμάχους με τη σφοδρότητα της.¹⁰³¹ Η έκταση του αιφνιδιασμού και της απελπιστικής στρατιωτικής κατάστασης ανάγκασε τον Πρόεδρο Truman να δηλώσει προς τους δημοσιογράφους ότι ακόμη και η χρήση των πυρηνικών όπλων είναι μέσα στις εξεταζόμενες επιλογές των ΗΠΑ.¹⁰³² Σε έγγραφο του αμερικανικού Υπουργείου Εξωτερικών διαβάζουμε ότι η Ελλάδα (Κανελλόπουλος), η Τουρκία (Sharper), το Ιράν, το Αφγανιστάν, η Σαουδική Αραβία και η Λιβερία ήταν οι μοναδικές χώρες που απεδέχθησαν με «κατανόηση» τις δηλώσεις του Αμερικανού Προέδρου περί πιθανής χρήσης της ατομικής βόμβας.¹⁰³³ Πλέον η κινεζική εισβολή, η ανατροπή των δυνάμεων του ΟΗΕ οι δηλώσεις του Truman, αλλά και η τύχη της τουρκικής ταξιαρχίας δέσποζαν στις ελληνικές

¹⁰³⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα (άνευ αριθμού), 04 Δεκεμβρίου 1950.

¹⁰³¹ Ενδεικτικό του μεγέθους της αμερικανικής ανησυχίας είναι αφενός η επιπρόσθετη θεαματική αύξηση του αμυντικού προϋπολογισμού του 1951 και αφετέρου η προώθηση και ψήφιση του Defense Production Action που κινητοποιούσε το σύνολο των δυνατοτήτων της αμερικανικής οικονομίας. Η ψήφιση του Defense Production Action αποτέλεσε «a significant step toward a peacetime mobilization of the American economy», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Hogan J. Michael, στο έργο του, *A Cross of Iron: Harry S. Truman and the Origins of the National Security State, 1945-1954*, (Cambridge University Press, Cambridge, 1998), σελ. 344,

¹⁰³² Public Papers of the Presidents of the United States: Harry S. Truman, 1950, p 724-728 και Εφημερίδα Εμπρός, *Ο Πρόεδρος Τρούμαν δια Χθεσινού Λόγου του Προειδοποίησεν: Αι Ηνωμένα Πολιτεία Είναι Έτοιμα να Χρησιμοποιήσουν την Ατομοβόμβαν, Η Ανθρωπότης Ευρίσκεται εις τας Παραμονάς του Γ' Παγκοσμίου Πολέμου*; 01 Δεκεμβρίου 1950, σελ 1.

¹⁰³³ FRUS, 1950, Vol VII, *The United States Representative at the United Nations (Austin) to the Secretary of State*, December 01, 1950, p 1300-1301.

εφημερίδες.¹⁰³⁴ Οι τραγικές πολεμικές εξελίξεις στην Κορέα, υποβάθμισαν την αποκατάσταση των ελληνογιουγκοσλαβικών σχέσεων που εξήγγειλε ο Πρωθυπουργός Βενιζέλος στη συνεδρίαση της Βουλής της 30ης Νοεμβρίου.¹⁰³⁵ Η σημασία αυτής της σφοδρά επιζητούμενης από την Ουάσινγκτον διπλωματικής κίνησης, θα βάρυνε περισσότερο στην ένταξη της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία, από την ανθρωποβόρα διάθεση στρατευμάτων στην Κορέα.

Καθώς τα στρατεύματα του ΟΗΕ υποχωρούσαν προς το νότο, οι ΗΠΑ ξεκίνησαν προσπάθειες για την έγκριση ψηφίσματος καταδίκης της κινεζικής εισβολής και αιτήματος αποχώρησης των στρατευμάτων της. Η ελληνική κυβέρνηση, με δηλώσεις του Πρωθυπουργού, δημόσια δήλωσε τη στήριξη της προς την αμερικανική κυβέρνηση δίδοντας ανάλογες οδηγίες προς τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία στα Ηνωμένα Έθνη.¹⁰³⁶ Η Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον ενημέρωσε άμεσα ότι οι δηλώσεις αυτές του Βενιζέλου έτυχαν θερμής υποδοχής στις ΗΠΑ¹⁰³⁷ «σε αντίθεση με τη διστακτική και ηττοπαθή θέση άλλων δυτικών χωρών».¹⁰³⁸ Η ελληνική συμπαράταξη με το δυτικό συνασπισμό και την ηγέτιδα δύναμη, ήταν πλήρης σε πολιτικό, διπλωματικό και στρατιωτικό επίπεδο.

Κατά τη διάρκεια κοινοβουλευτικού ελέγχου στη συνεδρίαση της Βουλής στις 04 Δεκεμβρίου ο βουλευτής Νεόκοσμος. Γρηγοριάδης (Δημοκρατική Παράταξη) ρώτησε τον πρωθυπουργό (εν μέσω συνεχών διακοπών) για ποιο λόγο λήφθηκε η απόφαση αποστολής αεροσκαφών και στρατευμάτων στην Κορέα χωρίς να ερωτηθεί

¹⁰³⁴ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο Κομμουνιστικός Στρατός 370.000 Ανδρών Προχωρεί Ήδη Προς Πιόγκ Γιάγκ, Αι Περιπέτειες των Τούρκων εις την Κορέαν*, 01 Δεκεμβρίου 1950, σελ 4 και Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Πανωλεθρία της Τουρκικής Ταξιαρχίας εις την Κορέαν, Αυτοκτόνησεν ο Στρατηγός της*, 03 Δεκεμβρίου 1950, σελ 6.

¹⁰³⁵ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο κ. Βενιζέλος Ανακοίνωσεν εις την Βουλήν την Αποκατάστασιν των Διπλωματικών Σχέσεων Ελλάδος και Γιουγκοσλαβίας*, 01 Δεκεμβρίου 1950, σελ 3.

¹⁰³⁶ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Ελλάς θα Υποστηρίξει εις τον ΟΗΕ την Αμερικανικήν Πρότασιν Περί Κορέας*, 03 Δεκεμβρίου 1950, σελ 4 και FRUS, 1950, Vol VII, *The Charge in Greece (Maynard) to the Secretary of State*, December 02, 1950, p 1302.

¹⁰³⁷ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα (άνευ αριθμού), 02 Δεκεμβρίου 1950.

¹⁰³⁸ Ενδεικτική αναφορά των διαθέσεων άλλων δυτικών χωρών βλέπουμε στο έγγραφο FRUS, 1950, Vol VII, *The Ambassador in the Netherlands (Chapin) to the Secretary of State*, December 02, 1950, p 1306-1307. Η Ολλανδία εξέφραζε την άποψη ότι η τύχη της Ευρώπης προείχε της κορεατικής χερσονήσου και έμμεσα συνιστούσε την επικέντρωση στην ευρωπαϊκή άμυνα έστω και με το κόστος της απώλειας της Νοτίου Κορέας (άποψη διάχυτη και σε άλλες δυτικές πρωτεύουσες). Κατά λέξη: «*Though Boon in no sense advocated appeasement it clear to me from his remarks he echoing sentiments already expressed to me by NAT diplomats and Netherlands officials that primary concern of NAT countries naturally enough European defense and that even some loss of face at this time in Orient may be necessary to safeguard western civilization*»

το Σώμα.¹⁰³⁹ Ο ερωτών βουλευτής ανέφερε ότι σύμφωνα με το Σύνταγμα, η αποστολή στρατευμάτων θα έπρεπε να είχε τύχει της εγκρίσεως της Βουλής και εν συνεχεία του Βασιλέως καθώς πρόκειται για καθαρά πολεμική ενέργεια.¹⁰⁴⁰

Ο Βενιζέλος απήντησε:

«ότι δεν ερωτήσαμεν την Βουλήν δεν έχει δίκαιον διότι η κυβέρνησις εμνημόνευσεν τούτο, ότι δηλαδή θα αποστείλῃ στρατεύματα εις την Κορέαν, εις τα προγραμματικάς της δηλώσεις, τας οποίας ανέγνωσα ενώπιον της Βουλής και αι οποίαι ενεκρίθησαν υπό της Βουλής. Άλλωστε η βοήθεια την οποίαν δίδομεν δεν δίδεται προς ωρισμένον μπλοκ κρατών, αλλά διατίθεται προς τα Ηνωμένα Έθνη, και μάλιστα το πλοίον το οποίον μετέφερε τα στρατεύματα τα οποία εστείλαμεν είχε την σημαία των Ηνωμένων Εθνών. Εάν ο επερωτήσας διαμαρτύρεται διότι εσεβάσθημεν ως προς το σημείον τούτο τον Καταστατικόν Χάρτην των Ηνωμένων Εθνών, τότε ας ερωτήσῃ τον αρχηγόν του, ο οποίος υπέγραψεν τον Καταστατικόν Χάρτην των Ηνωμένων Εθνών εις τον Άγιον Φραγκίσκον.»

Ουδεμία άλλη διευκρίνιση έδωσε ο Πρωθυπουργός στον επερωτώντα, ούτε συνέδεσε την αποστολή των στρατευμάτων με την πρόσκληση συνεργασίας της Ελλάδος με την Ατλαντική Συμμαχία, όπως θα μπορούσε να πράξει, υπεραμυνόμενος της πολιτικής του.

Ανάλογη συζήτηση έλαβε χώρα και στην Τουρκική Βουλή κατόπιν επερώτησης δύο βουλευτών της αντιπολίτευσης που έκριναν ως παράνομη την αποστολή στρατευμάτων στην Κορέα.¹⁰⁴¹ Η συζήτηση συνεχίστηκε στις 12 Δεκεμβρίου, οπότε και η Τουρκική Εθνοσυνέλευση με ευρεία πλειοψηφία (311

¹⁰³⁹ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση 04 Δεκεμβρίου 1950 και Εφημερίδα Ελευθερία, Η Βουλή Ενέκρινε την Αποστολήν των Στρατευμάτων εις την Κορέαν, Απάντησις εις Επερώτησιν, 05 Δεκεμβρίου 1950, σελ 6.

¹⁰⁴⁰ Το ισχύον τότε Σύνταγμα του 1911 δεν προέβλεπε τις διαδικασίες για διάθεση στρατευμάτων εκτός Ελλάδος. Το Άρθρο 32 στο οποίο αναφέρθηκε ο επερωτών αναφέρει: «Άρθρο 32. – Ο Βασιλεύς είναι ο ανώτατος άρχων του Κράτους, άρχει των κατά ξηράν και θάλασσαν δυνάμεων, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεί συνθήκας ειρήνης, συμμαχίας και εμπορίας, ανακοινώνει δ' αυτές εις την Βουλήν μετά των αναγκαίων διασαφήσεων, άμα το συμφέρον και η ασφάλεια του Κράτους το επιτρέψουσιν. Αι περί εμπορίας όμως συνθήκαι και όσαι άλλαι περιέχουσι παραχωρήσεις, περί των οποίων κατ' άλλας διατάξεις του Συντάγματος δεν δύναται να ορισθή τι άνευ νόμου, ή επιβαρύνουσιν ατομικώς τους Έλληνας, δεν έχουσιν ισχύν άνευ της συγκαταθέσεως της Βουλής.»

¹⁰⁴¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Άγκυρα προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα 2925, 07 Δεκεμβρίου 1950 και Oran Baskin, *Turkish Foreign Policy, 1919-2006: Facts and Analyses with Documents*, (The University of Utah Press, Salt Lake City), p 325.

θετικές ψήφοι, 39 κατά, 1 αποχή, επί 351 παρόντων) ενέκρινε την απόφαση της κυβέρνησης Menderes για αποστολή στρατευμάτων στην Κορέα. Ο Υπουργός Εξωτερικών δήλωσε ότι η ακολουθούμενη πολιτική αποτελεί την καλύτερη εγγύηση για την ασφάλεια της Τουρκίας. Η ψηφοφορία διεξήχθη μετά τις σκληρές μάχες και τις σημαντικές απώλειες που είχε η τουρκική ταξιαρχία.¹⁰⁴²

Την ίδια ημέρα που ο Βενιζέλος απαντούσε στη Βουλή για τις συνθήκες διάθεσης του ΕΚΣΕ (04 Δεκεμβρίου) το 13ο Σμήνος Μεταφορών εκτελούσε την πρώτη του πολεμική αποστολή ανεφοδιάζοντας περικυκλωμένους αμερικανούς πεζοναύτες και μεταφέροντας στα μετόπισθεν τους τραυματίες από πρόχειρους αεροδιαδρόμους στη Βόρειο Κορέα.¹⁰⁴³ Λίγες ημέρες αργότερα, οι ελληνικές εφημερίδες παρέθεταν δημοσιεύματα σχετικά με την άφιξη του ΕΚΣΕ στην Κορέα.¹⁰⁴⁴ Η στρατιωτική κατάσταση στο μέτωπο όμως χειροτέρευε συνεχώς και η εκκένωση της Κορέας από τα στρατεύματα των Ηνωμένων Εθνών προέβαλε ως ένα πιθανό ενδεχόμενο.¹⁰⁴⁵ Στις 15 Δεκεμβρίου, ο Πρόεδρος Truman, σε βραδινό του διάγγελμα προς τον αμερικανικό λαό, κήρυξε τη χώρα σε κατάσταση «έκτακτης ανάγκης» υπογράφοντας την επομένη τα αναγκαία σχετικά διατάγματα. Ο Βενιζέλος σε συνομιλία του με τους δημοσιογράφους επεσήμανε ότι εφόσον οι ΗΠΑ ηγούνταν των ελευθέρων λαών που μάχονταν για την ανεξαρτησία των, η Ελλάδα δεν είναι δυνατόν παρά να βρίσκεται στο πλευρό της Αμερικής.¹⁰⁴⁶

Σταδιακά στις αμερικανικές εφημερίδες άρχισαν να εμφανίζονται εγκωμιαστικά σχόλια για τη δράση της ελληνικής αεροπορίας και της τουρκικής ταξιαρχίας στην Κορέα. Ο αμερικανός στρατηγός, Walton Walker,¹⁰⁴⁷ διοικητής της 8ης Αμερικανικής Στρατιάς στην Κορέα απέστειλε στις 09 Δεκεμβρίου,

¹⁰⁴² Εφημερίδα Εμπρός, *Η Τουρκική Βουλή Ενέκρινε την Κυβερνητική Πολιτική δια την Κορέαν*, 13 Δεκεμβρίου 1950, σελ 4.

¹⁰⁴³ Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005), σελ. 58-63 και Εφημερίδα Εμπρός, *Τα Ελληνικά Αεροπλάνα Ανεφοδιάζουν τους Κυκλωθέντας Αμερικανούς Πεζοναύτες*, 06 Δεκεμβρίου 1950, σελ 6.

¹⁰⁴⁴ Εφημερίδα Εμπρός, *Το Ελληνικόν Τάγμα Αποβιβάσθη Προχθές εις Πουσάν της Κορέας*, 10 Δεκεμβρίου 1950, σελ 1.

¹⁰⁴⁵ Εφημερίδα Ελευθερία, *Αντιμετωπίζεται Πλέον Εκκένωσις της Κορέας*, 06 Δεκεμβρίου 1950, σελ 1.

¹⁰⁴⁶ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο κ. Βενιζέλος δια τον Προχθεςινόν Λόγον του Προέδρου Τρούμαν*, 17 Δεκεμβρίου 1950, σελ 6. Η δήλωση του Πρωθυπουργού όπως αναγράφηκε στις αμερικανικές εφημερίδες: «*Since the United States is today at the head of all free peoples striving for the maintenance of their free institutions and their independence, Greece with a history rich in battles for the freedom, some of recent date, cannot align herself by the side of the great american democracy*».

¹⁰⁴⁷ Ο στρατηγός Walker φονεύθηκε λίγες ημέρες αργότερα (23 Δεκεμβρίου 1950) σε αυτοκινητιστικό ατύχημα καθώς επισκέπτονταν μονάδες στο μέτωπο.

συγχαρητήριο επιστολή προς τον διοικητή της τουρκικής ταξιαρχίας για την απόδοση και μαχητικότητα των δυνάμεων του. Λίγες ημέρες αργότερα (28 Δεκεμβρίου), ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών, Bevin, με δημόσια επιστολή του προς την Άγκυρα έδωσε τα συγχαρητήρια του στην τουρκική κυβέρνηση και τον τουρκικό λαό για τα κατορθώματα των στρατευμάτων της στην Κορέα και εξέφρασε τη θλίψη του για τις σημαντικές απώλειες. Ουδεμία νύξη εγένετο για τις συχνά επιζητούμενες εγγυήσεις ασφαλείας ή ανησυχίες που αντιμετώπιζε η Τουρκία.¹⁰⁴⁸ Το επόμενο χρονικό διάστημα, σημειώθηκε σημαντική αύξηση στα εγκωμιαστικά δημοσιεύματα για τη δράση των ελληνικών και τουρκικών στρατευμάτων. Τα δημοσιεύματα, βασιζόμενα συχνά σε ανταποκρίσεις από το μέτωπο, κυρίως περιέγραφαν τη γενναιότητα Ελλήνων και Τούρκων στρατιωτών. Έμφαση δίνονταν στην άμεση ανταπόκριση των δύο χωρών στα αιτήματα του ΟΗΕ για διάθεση στρατευμάτων στην Κορέα. Συγχρόνως τονίζονταν η σημασία των δύο χωρών για τη Δύση λόγω της στρατηγικής θέσεως τους αλλά και των πολυάριθμων και ετοιμοπόλεμων στρατευμάτων που διέθεταν. Συχνή και η έκφραση ευγνωμοσύνης από υψηλόβαθμους αξιωματούχους για την ελληνική (και τουρκική) στάση και συνδρομή στην εκστρατεία της Κορέας χωρίς όμως καμία ουσιαστική δέσμευση.¹⁰⁴⁹ Πολύ περιορισμένα σε αριθμό ήταν όμως και τα κείμενα που προέκριναν την ένταξη Αθηνών και Άγκυρας στην Ατλαντική Συμμαχία επιχειρηματολογώντας όχι μόνο για τους παραπάνω στρατηγικούς λόγους αλλά και για τη συμβολή τους στην Κορέα. Η τελευταία καίτοι δημοσιογραφικά προβλήθηκε, ειδικά στον αμερικανικό τύπο, δεν έτυχε της ανάλογης αντιστοίχισης με την επιδιωκόμενη ένταξη ή την εξασφάλιση εγγυήσεων ασφαλείας. Πρέπει να επισημάνουμε ότι η προβολή της τουρκικής συνεισφοράς και της διασύνδεσης με τους στόχους της Άγκυρας ήταν εντονότερη της ελληνικής. Μάλιστα ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος στον ΟΗΕ τηλεγράφησε από τη Νέα Υόρκη ότι ο Γενικός Γραμματέας, σε ιδιωτική συνομιλία του με τον Κύρου, προέτρεψε, τη χώρα μας για μια μεγαλύτερη δημοσιότητα της δράσεως του ΕΚΣΕ.¹⁰⁵⁰

¹⁰⁴⁸ Εφημερίδα Εμπρός, *Ο κ. Μπέβιν Συγχαίρει Τούρκους Πολεμιστές, Μήνυμα του προς την Τουρκικήν Κυβέρνησιν*, 29 Δεκεμβρίου 1950, σελ 1.

¹⁰⁴⁹ Ενδεικτικά αναφέρεται από το Αρχείο του ΥΠΕΞ, δήλωση του Austin προς τον Κύρου ότι οι ΗΠΑ ποτέ δεν θα λησμονήσουν την ελληνική βοήθεια αυτές τις δύσκολες στιγμές και τα πραγματικά φιλικά αισθήματα του ελληνικού λαού προς τη χώρα του, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 6487, 12 Δεκεμβρίου 1950,

¹⁰⁵⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 6760, 13 Δεκεμβρίου 1950.

Στην ίδια κατεύθυνση και ο Πρέσβης Πολίτης απευθυνόμενος προς τον Πρωθυπουργό και Υπουργό Εξωτερικών, ζήτησε την αποστολή στοιχείων για το μέγεθος των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, τις ικανότητες τους, την ελληνική συνδρομή στην Κορέα και στατιστικά στοιχεία από τους πρόσφατους αγώνες του έθνους, με στόχο να δια φωτίσει τους αμερικανούς αξιωματούχους και τα μέσα ενημέρωσης ώστε να δημιουργήσει μια ευνοϊκή εικόνα για τα ελληνικά αιτήματα. Στο μήνυμα του¹⁰⁵¹ ο Πολίτης έκανε λόγο για την απόφαση της Ουάσινγκτον να δώσει προτεραιότητα στον στρατιωτικό εξοπλισμό της Ευρώπης έναντι της ανοικοδόμησης. Θεωρώντας τις συγκυρίες ευνοϊκές, πρότεινε να του επιτραπεί να προσεγγίσει τον στρατηγό Marshall επιδιώκοντας τη διάθεση αυξημένου στρατιωτικού εξοπλισμού προς τη χώρα μας. Κατά τον Πρέσβη, το αναβαθμισμένο γόητρο της Ελλάδος, ως αποτέλεσμα των νικηφόρων αγώνων κατά του φασισμού και κομμουνισμού, οι επαινετικές δηλώσεις του στρατηγού Van Fleet, η αποστολή του ΕΚΣΕ και οι πρόσφατες δηλώσεις του Βενιζέλου, είχαν δημιουργήσει μια ευνοϊκή για τη χώρα μας και την στρατιωτική της αξία εικόνα.

Το Προβληματικό Τέλος του 1950

Η περίοδος του Δεκεμβρίου του 1950 σίγουρα δεν επέτρεπε στην κυβέρνηση των ΗΠΑ να ασχοληθεί ιδιαίτερα με τις ελληνικές (και τουρκικές) ανησυχίες και επιδιώξεις. Η στρατιωτική κατάσταση στην Κορέα ήταν κρίσιμη και η Ουάσινγκτον εξέταζε ακόμη και το ενδεχόμενο κατάρρευσης του μετώπου και αναγκαστικής εκκένωσης της χερσονήσου. Οι περισσότερες δυτικές πρωτεύουσες έδειχναν ξεκάθαρα ότι δυσφορούσαν για την κλιμάκωση των συγκρούσεων στην Ασία ενώ εκτιμούσαν ότι η αδύναμη στρατιωτικά ευρωπαϊκή ήπειρος πιθανόν να αποτελούσε το βασικό στόχο του σοβιετικού επεκτατισμού. Ως εκ τούτου η προσοχή έπρεπε να στραφεί στην ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής άμυνας έστω και εάν η επιλογή αυτή σήμαινε την εγκατάλειψη της πολύπαθης Κορέας. Μια κατάπαυση των εχθροπραξιών και επαναφορά της προϋπάρχουσας κατάστασης (προ της 25 Ιουνίου) αποτελούσε πλέον μια επιδιωκόμενη, ίσως και ιδανική λύση, για την Ουάσινγκτον. Αγωνιώδεις προσπάθειες καταβάλλονταν και στο διπλωματικό τομέα, φανερά και παρασκηνιακά, για μια ανάλογη λύση. Η δυσμενή διεθνής κατάσταση και οι πολλαπλές δεσμεύσεις της Ουάσινγκτον οδήγησαν στην απόρριψη του ελληνικού Aide-Mémoire της 18ης

¹⁰⁵¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα 10949, 16 Δεκεμβρίου 1950.

Δεκεμβρίου που ζητούσε αυξημένη στρατιωτική βοήθεια για την Αθήνα.¹⁰⁵² Η αμερικανική απάντηση αναγνώριζε τις ελληνικές δυσκολίες και τη συμβολή της χώρας μας στην Κορέα αλλά δεδομένου του τρομακτικού όγκου των αμερικανικών δεσμεύσεων, παγκοσμίως, δεν ήταν δυνατή η ικανοποίηση των αιτημάτων της Αθήνας. Διακριτικά υποδείκνυε στην ελληνική κυβέρνηση την καλύτερη αξιοποίηση των εξωτερικών πόρων (στρατιωτική και οικονομική βοήθεια) και των φορολογικών εσόδων επισημαίνοντας ότι η Ελλάδα ανήκε στις ευνοημένες χώρες από την αμερικανική βοήθεια. Από την ανάγνωση των Aide-Mémoire προκύπτει ότι το μέγεθος των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων είχε από κοινού καθοριστεί σε 147.000, 10.000 και 7.500 άνδρες για Στρατό Ξηράς, Πολεμικό Ναυτικό και Πολεμική Αεροπορία αντίστοιχα.

Η διατήρηση της οροφής του Στρατού Ξηράς στις 147.000 άνδρες επαληθεύεται και από αντίστοιχη αναφορά του τότε Α/ΓΕΣ Αντιστρατήγου Γρηγορόπουλου στα απομνημονεύματά του.¹⁰⁵³ Ο στρατηγός περιγράφει την, μετά τη λήξη των επιχειρήσεων, απόφαση διαδοχικής μείωσης του Στρατού Ξηράς στις 80.000, αλλά οι εξελίξεις στην Κορέα, δεν επέτρεψαν τη μείωση του κάτω του αριθμού των 147.000 ανδρών. Η συγκρότηση του στρατεύματος-Μάρτιος 1951 - περιλάμβανε 10 Μεραρχίες Πεζικού (I, II, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI και XV) υπαγόμενες σε 4 διοικήσεις Σωμάτων Στρατού (Α', Β', Γ' και Δ') και στην Ανώτατη Στρατιωτική Διοίκηση Αττικής και Νήσων (από δύο Μεραρχίες Πεζικού εκάστη Διοίκηση). Η ειρηνική δύναμη κάθε Μεραρχίας ανήρχετο σε έξι έως επτά χιλιάδες άνδρες έναντι της εμπολέμου δυνάμεως των έντεκα περίπου χιλιάδων, δηλαδή μέση επάνδρωση περίπου 60%. Κάθε Μεραρχία Πεζικού αποτελείτο από τρία Συντάγματα Πεζικού, των δύο Ταγμάτων Πεζικού έκαστο. Υπήρχαν επίσης και αριθμός μη μεραρχιακών μονάδων, κυρίως τμημάτων υποστήριξης και διοικητικής μέριμνας. Σοβαρότατες όμως ελλείψεις υπήρχαν σε μέσα πυροβολικού, τεθωρακισμένων, διαβιβάσεων, μηχανικού, αντιαρματικών και αντιαεροπορικών όπλων. Η υστέρηση αυτή, από πλευράς ποσότητας και ποιότητας, προβλημάτιζε την ελληνική στρατιωτική ηγεσία αλλά και την Αμερικανική Στρατιωτική Αποστολή, για τη δυνατότητα αντιμετώπισης μιας τεθωρακισμένης αιφνιδιαστικής βουλγαρικής

¹⁰⁵² FRUS, 1950, Vol VII, *The Embassy in Greece to the Greek Ministry of Foreign Affairs*), December 22, 1950, p 440-442.

¹⁰⁵³ Θεόδωρος Γρηγορόπουλος, *Από την Κορυφή του Λόφου, Αναμνήσεις και Στοιχασμοί*, (Αθήνα, 1966), σελ. 442-443.

εισβολής. Σημειωτέον ότι ο βουλγαρικός στρατός θεωρούνταν ο καλύτερα εξοπλισμένος και εκπαιδευμένος στρατός του «σιδερού παραπετάσματος» υποστηριζόμενος από σύγχρονα υπερηχητικά αεροσκάφη. Τα αναγκαία οπλικά συστήματα για τον προβλεπόμενο εξοπλισμό της Ελλάδας δεν είχαν προωθηθεί στη χώρα καθώς οι εξελίξεις στο μέτωπο της Κορέας και οι ανάγκες αμυντικής ενίσχυσης των ευρωπαϊκών χωρών της Ατλαντικής Συμμαχίας απορροφούσαν το μεγαλύτερο μέρος των διαθέσιμων αμερικανικών οπλικών συστημάτων. Η αντιμετώπιση της υστέρησης από πλευράς σύγχρονου στρατιωτικού εξοπλισμού αποτελούσε προτεραιότητα των επαφών της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας με την JUSMAG αλλά προσέκρουε σε αντικειμενικές δυσκολίες.

Καθώς μετά την κινεζική επέμβαση η κατάσταση στο μέτωπο της Κορέας εξελίσσονταν δυσμενώς για τις δυνάμεις του ΟΗΕ, η αμερικανική ηγεσία επανήλθε στις αρχικές σκέψεις της για περαιτέρω άντληση συμμαχικών στρατευμάτων. Οι ανησυχίες της Ουάσιγκτον για την ανεπάρκεια των αμερικανικών δυνατοτήτων σε συνδυασμό με τις παγκόσμιες δεσμεύσεις της, την επιδεινούμενη στρατιωτική κατάσταση στην Κορέα και την έλλειψη αμερικανικών εφεδρειών, οδήγησαν το State Department να απευθύνει στις 05 Δεκεμβρίου, έγγραφο προς το Υπουργείο Άμυνας για την επανεξέταση της διάθεσης χερσαίων δυνάμεων από φιλοδυτικές χώρες.¹⁰⁵⁴ Το State Department πρότεινε την προσπάθεια εξεύρεσης χερσαίων στρατευμάτων από τις λατινοαμερικανικές χώρες, το Πακιστάν αλλά και τη διάθεση από Ελλάδα και Καναδά, των αρχικά σχεδιαζόμενων δυνάμεων (ταξιαρχία για την Ελλάδα). Ομοίως πρότεινε να ζητηθεί από Αυστραλία, Βέλγιο, Βρετανία, Ολλανδία, Ταϊλάνδη, Τουρκία και Φιλιππίνες να ενισχύσουν τα στρατεύματα τους στην Κορέα παρά τις δυσχέρειες και επιβαρύνσεις που παρουσίαζε μια τέτοια αύξηση. Το Υπουργείο Άμυνας (στις 30 Ιανουαρίου 1951) αποδέχθηκε την πρόταση του State Department προτείνοντας όμως τη μη ενάσκηση πίεσης στις χώρες της Ατλαντικής Συμμαχίας (προφανώς για να μην εξασθενίσει η αναμικτή αμυντική τους προπαρασκευή). Επιπλέον στρατεύματα θα μπορούσαν να αναζητηθούν από χώρες της Κοινοπολιτείας (εξαιρουμένης της Βρετανίας) και από κράτη-μέλη του ΟΗΕ που ήδη είχαν διαθέσει δυνάμεις.¹⁰⁵⁵ Η διατύπωση άφηνε ανοικτή την αναζήτηση επιπλέον στρατευμάτων

¹⁰⁵⁴ FRUS, 1950, Vol VII, *The Secretary of State to the Secretary of Defense (Marshall)*, December 05, 1950, p 1411-1412.

¹⁰⁵⁵ FRUS, 1951, Vol VII, Part 1, *The Secretary of Defense (Marshall) to the Secretary of State*, January 30, 1951, p 147.

από Ελλάδα και Τουρκία. Αναφορά στη συνέχιση παροχής κάθε είδους βοήθειας από τα κράτη-μέλη στις ενέργειες του ΟΗΕ στην Κορέα, υπήρξε και στο Ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης που εγκρίθηκε στις 01 Φεβρουαρίου και χαρακτήριζε την Κομμουνιστική Κίνα ως επιθετικά εμπλεκόμενη στη χερσόνησο.¹⁰⁵⁶

Η στρατιωτική κατάσταση στην Κορέα παρουσιάζονταν εύγλωττα στο μήνυμα του Joint Chiefs of Staff προς τον στρατηγό MacArthur στις 29 Δεκεμβρίου.¹⁰⁵⁷ Το μήνυμα επεσήμανε ότι οι Κινέζοι διέθεταν την στρατιωτική ικανότητα να απωθήσουν εκτός Κορέας τα στρατεύματα του ΟΗΕ εάν το επιθυμούσαν. Η ικανότητα αυτή θα έπρεπε να εμποδιστεί αυξάνοντας δραματικά το κόστος για τα κομμουνιστικά στρατεύματα ή εμπλέκοντας επιπρόσθετες αμερικανικές δυνάμεις με ότι συνέπειες θα είχε το τελευταίο για τις λοιπές δεσμεύσεις των ΗΠΑ και την ασφάλεια της Ιαπωνίας. Η διάθεση επιπλέον δυνάμεων από χώρες του ΟΗΕ δεν αποτελούσε, κατά το Joint Chiefs of Staff, μια εφαρμόσιμη και αποτελεσματική λύση καθώς η Κορέα δεν έπρεπε να αποτελέσει το πεδίο για τη διεξαγωγή ενός γενικού πολέμου εναντίον των κομμουνιστών. Επίσης, θα έπρεπε να αποφευχθεί η εμπλοκή του συνόλου των διαθέσιμων χερσαίων στρατευμάτων εναντίον των Κινέζων κομμουνιστών εν όψει της αυξημένης απειλής ενός γενικού πολέμου. Μια όμως επιτυχημένη ανάσχεση της επιθετικότητας του εχθρού σε κάποια γραμμή αμύνης στη χερσόνησο της Κορέας και η συνεπαγόμενη μείωση του στρατιωτικού και πολιτικού κύρους των Κινέζων κομμουνιστών θα είχε μεγάλη σημασία για τα εθνικά συμφέροντα των ΗΠΑ, αν μάλιστα αυτό μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς να υπάρξουν σοβαρές απώλειες. Το Joint Chiefs of Staff προσδιόριζε τη νέα αμερικανική στρατηγική στην Κορέα που καθορίζονταν από τις περιστάσεις και από τις ανησυχίες για το ξέσπασμα ενός γενικού πολέμου, με ιδιαίτερη ανησυχία στην Ευρώπη αλλά και στην ασφάλεια της Ιαπωνίας. Η στρατηγική στην Κορέα θα επεδίωκε την ανάσχεση των κινεζικών στρατευμάτων, με τα υπάρχοντα στα τέλη του 1950 στρατεύματα του ΟΗΕ, σε κατάλληλη γραμμή αμύνης (όσο το δυνατόν πλησιέστερα στα σύνορα του 38ου Παραλλήλου), προξενώντας σε αυτά τις μεγαλύτερες δυνατές απώλειες και ελαχιστοποιώντας τις

¹⁰⁵⁶ General Assembly, Resolution 498 (V) of 01 February 1951, meeting 327, (Intervention of the Central People's Government of the People's Republic of China in Korea). Η επίμαχη πρόταση για συνέχιση υποστήριξης των ενεργειών του ΟΗΕ στην Κορέα ανέφερε: «*Calls upon all States and authorities to continue to lend every assistance the United Nations action in Korea.*» Το Ψήφισμα εγκρίθηκε με 44 ψήφους υπέρ, 7 κατά και 9 αποχές.

¹⁰⁵⁷ FRUS, 1950, Vol VII, *The Joint Chiefs of Staff to the Commander Secretary of State to the Commander in Chief, Far East (MacArthur)*, December 29, 1950, p 1625-1626.

ημέτερες. Το έγγραφο των κατευθύνσεων του Joint Chiefs of Staff υπήρξε το αποτέλεσμα πολυάριθμων συναντήσεων στα διάφορα επίπεδα της αμερικανικής κυβέρνησης. Ταυτόχρονα διαφαίνονταν ότι είχε επιλεγεί η μη αναζήτηση επιπλέον στρατευμάτων από τις χώρες του Οργανισμού. Στο έγγραφο αυτό του Επιτελείου, ο MacArthur διαφώνησε προτείνοντας μια επιθετική στρατηγική με ενίσχυση των αμερικανικών στρατευμάτων στην Κορέα και εισηγούμενος συνδυασμένη προβολή στόχων στην Κίνα ακόμη και τη χρήση των εθνικιστικών στρατευμάτων της Φορμόζας.¹⁰⁵⁸

Στην Ελλάδα, μετά την ικανοποίηση που είχε προκαλέσει η πρόκληση συμμετοχής της Αθήνας στα όργανα στρατηγικού σχεδιασμού για την άμυνα της Μεσογείου, η κυβέρνηση προσπάθησε να ενισχύσει τους δεσμούς με την Άγκυρα. Υπό την αμερικανική έγκριση ξεκίνησαν προκαταρκτικές στρατιωτικές συνομιλίες υψηλού επιπέδου. Η Αμερικανική Πρεσβεία των Αθηνών, διαβιβάζοντας πληροφορίες (απόψεις Βενιζέλου) για το θέμα των ελληνοτουρκικών συνομιλιών, παρατηρούσε ότι η Άγκυρα ήταν απρόθυμη να ξεκινήσει διμερείς συνομιλίες για θέματα στρατιωτικής συνεργασίας επιμένοντας ότι κάτι τέτοιο θα ήταν εφικτό μόνο στα πλαίσια ενός ευρύτερου περιφερειακού συμφώνου.¹⁰⁵⁹ Παρόμοιες απόψεις εξέφρασε και η Αμερικανική Πρεσβεία στην Άγκυρα επισημαίνοντας ότι το ελληνοτουρκικό σύμφωνο θεωρούνταν ως μη πρακτική λύση από την Άγκυρα ενώ εξασφάλιζε ορισμένα στρατιωτικά πλεονεκτήματα στην Αθήνα, κυρίως όμως είχε πολιτική σημασία.¹⁰⁶⁰ Ο Στεφανίδης ανάλογα παρατηρεί:¹⁰⁶¹

«Η Ελλάδα πρότεινε τη σύναψη στρατιωτικού συμφώνου με σκοπό την αποτροπή της βουλγαρικής απειλής. Οι Τούρκοι ήταν διατεθειμένοι να συζητήσουν πρακτικά στρατιωτικά ζητήματα αλλά απέρριπταν την ιδέα ενός συμφώνου, επιμένοντας ότι η στενότερη συνεργασία μεταξύ των δύο χωρών θα μπορούσε να εξασφαλιστεί μόνο στο πλαίσιο ενός ευρύτερου αμυντικού οργανισμού.»

¹⁰⁵⁸ FRUS, 1950, Vol VII, *The Commander in Chief, Far East (MacArthur) to the Department of Army*, December 30, 1950, p 1630-1633.

¹⁰⁵⁹ FRUS, 1950, Vol V, *The Ambassador in Greece (Peurifoy) to the Secretary of State*, December 15, 1950, p 439-440.

¹⁰⁶⁰ FRUS, 1950, Vol V, *The Ambassador in Turkey (Wadsworth) to the Secretary of State*, December 18, 1950, p 1340-1341.

¹⁰⁶¹ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000) σελ 240.

Η Αθήνα για άλλη μια φορά ακολουθούσε μια μετριοπαθή και συγκρατημένη πολιτική δίνοντας έμφαση στην ενίσχυση της ασφάλειας μέσω της οικοδόμησης διμερών ή περιφερειακών αμυντικών συνεργασιών και συμφώνων που θα είχαν την έγκριση και γιατί όχι, την κάλυψη της Ατλαντικής Συμμαχίας ή των ΗΠΑ. Αντίθετα, η Άγκυρα διεμήνυε σε όλους τους τόνους και κατευθύνσεις ότι δεν θα ήταν ικανοποιημένη παρά μόνο με την πλήρη ένταξη της στην Ατλαντική Συμμαχία. Μόνο υπό αυτή την προϋπόθεση θα μπορούσε εν συνεχεία να εξετάσει διμερείς συνεργασίες ή ακόμη και την ένταξη της στο βρετανικής έμπνευσης προτεινόμενο Μεσογειακό Σύμφωνο.

Μάλιστα η Άγκυρα παρουσίασε και πάλι τη δυσαρέσκεια της για τη μη συμμετοχή της στην Ατλαντική Συμμαχία κατά τη διάρκεια συσκέψεως (23 Δεκεμβρίου) μεταξύ της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας του Υπουργείου Αμύνης, του Αμερικανού Πρέσβη (Wadsworth) και του Επικεφαλής της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής στην Τουρκία (Major General Arnold).¹⁰⁶² Στις αμερικανικές προτροπές για αναπλήρωση των απωλειών στην Κορέα, οι τούρκοι αξιωματούχοι ανέφεραν ότι καίτοι επιθυμούσαν να τηρήσουν τις δεσμεύσεις τους, το θέμα ήταν καθαρό πολιτικό, καθώς ο τουρκικός λαός έπρεπε να αντιληφθεί ότι οι Αμερικανοί αναγνώριζαν τις θυσίες και συνδρομή του στους κοινούς αγώνες για την ελευθερία.¹⁰⁶³ Ο Wadsworth επαίνεσε την τουρκική συνδρομή αλλά παρατήρησε ότι οι αμερικανικές απώλειες ήταν αναλογικά υψηλότερες των τουρκικών στην Κορέα. Ο τούρκος Υπουργός Αμύνης τόνισε ότι Τουρκία και ΗΠΑ έπρεπε να αποκτήσουν στενότερες σχέσεις πέραν της παρεχόμενης μέχρι τότε πολύτιμης αμερικανικής στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας.

Η Άγκυρα είχε εξαντλήσει όλες τις μεθοδεύσεις και επιχειρήματα για να μεταπείσει την Ουάσιγκτον να υποστηρίξει τον στόχο της ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία. Η διάθεση της τουρκικής ταξιαρχίας στην Κορέα αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία της εξωτερικής πολιτικής της Άγκυρας για την υλοποίηση αυτού του στόχου. Η κυβέρνηση Menderes, για λόγους που άπτονταν της εσωτερικής πολιτικής ζωής, αρκετά ριψοκίνδυνα, συνέδεσε την επιτυχία των προσπαθειών ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία με τα αισθήματα του τουρκικού λαού έναντι των

¹⁰⁶² FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum by the Special Assistant, Joint Military Mission for Aid to Turkey (Oden)*, December 28, 1950, p 1344-1353.

¹⁰⁶³ Τελικά το Τουρκικό Υπουργικό Συμβούλιο στις 27 Ιανουαρίου 1951, ενέκρινε την αποστολή των αναπληρώσεων στην Κορέα.

δυτικών χωρών και κυρίως των ΗΠΑ. Επί της ουσίας, μετέτρεψε ένα θέμα εξωτερικών σχέσεων σε εσωτερικό ζήτημα προσπαθώντας αφενός να εξασφαλίσει το πολιτικό κεφάλαιο σε περίπτωση ευόδωσης των στόχων της ένταξης και αφετέρου να μετατρέψει μια ενδεχόμενη λαϊκή δυσαρέσκεια σε μοχλό πίεσης κατά των δυτικών χωρών. Οι αγωνιώδεις προσπάθειες της τουρκικής κυβερνήσεως, παρά τη συνέπεια και συνέχεια τους, μάλλον δεν αποτέλεσαν τους βασικούς λόγους της αποδοχής της πολυπόθητης ένταξης το 1952. Ειδικά για το θέμα της τουρκικής συνδρομής στην Κορέα η Εκάβη Αθανασοπούλου καταλήγει στα παρακάτω συμπεράσματα κλείνοντας το κεφάλαιο του έτους 1950 του βιβλίου της:¹⁰⁶⁴

«Η καθ' αυτή στρατιωτική συμβολή της Τουρκίας στην Κορέα δεν άμβλυνε την αντίθεση της Ουάσιγκτον στην διεύρυνση του βορείου ατλαντικού συμφώνου ώστε να συμπεριλάβει την Τουρκία. Παρά την υιοθέτηση από τις Ηνωμένες Πολιτείες μιας περισσότερο επιθετικής πολιτικής ασφάλειας, βασισμένης σε αυξημένες αμυντικές δαπάνες μετά τον πόλεμο της Κορέας, οι Αμερικανοί δεν αισθάνονταν ακόμη ότι ήταν ικανοποιητικώς έτοιμοι στρατιωτικώς ώστε να επεκτείνουν τις επίσημες δεσμεύσεις τους πέραν από τη δυτική Ευρώπη. Επιπλέον οι λογιστικοί υπολογισμοί του NATO εντόνως αποθάρρυναν, τη διεύρυνση της περιοχής της Ατλαντικής Συμμαχίας. Η προσθήκη δύο νέων μελών, της Τουρκίας και της Ελλάδος, αναμένονταν να παρακωλύσει την οργανωτική πρόοδο του συμφώνου, η οποία μόλις είχε αρχίσει.»

Η ενασχόληση μας με τις τουρκικές προσπάθειες ένταξης, κυρίως μέσω της διάθεσης στρατιωτικής δυνάμεως στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, αποσκοπεί στη δια συγκρίσεως με την αντίστοιχη (αλλά υποδεέστερη από πλευράς εντάσεως, συνέπειας και συνέχειας) ελληνική προσπάθεια, εξαγωγή συμπερασμάτων. Καθόσον περίτρανα αποδεικνύεται ότι η τουρκική στρατιωτική συνδρομή στην Κορέα δεν αποτέλεσε τον αποφασιστικό λόγο αποδοχής της χώρας αυτής στην Ατλαντική Συμμαχία, μπορούμε άφοβα να καταλήξουμε σε αντίστοιχο συμπέρασμα και για την ελληνική συμμετοχή.

Η ελληνική κυβέρνηση, σε αντίθεση με την τουρκική, μετά την αποδοχή της πρόσκλησης συμμετοχής στα όργανα της στρατιωτικής σχεδίασης της Συμμαχίας,

¹⁰⁶⁴ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999) σελ. 318.

περιόρισε τις ήδη διστακτικές πιέσεις της για ένταξη στον Οργανισμό. Κατά συνέπεια, δεν υπήρξε η δέουσα εκμετάλλευση της ελληνικής συνδρομής στην Κορέα και μάλιστα σε μια περίοδο (πρώτο τετράμηνο του 1951) κατά την οποία η στρατιωτική κατάσταση εξακολουθούσε να είναι εξαιρετικά κρίσιμη για τους Συμμάχους ενώ το ΕΚΣΕ γνώριζε τις πρώτες απώλειες του. Η στρατηγική αυτή δικαιολογείται αφενός από την άποψη ότι έπρεπε να αφεθεί η πρωτοβουλία των κινήσεων στην Άγκυρα και αφετέρου, από τις πολλαπλές εσωτερικές κρίσεις (και) του 1951 που δεν επέτρεπαν την πολυτέλεια της εφαρμογής μιας συνεχούς και συγκροτημένης εξωτερικής πολιτικής.¹⁰⁶⁵ Είναι γεγονός ότι Έλληνες διπλωμάτες καριέρας πρότειναν την τήρηση χαμηλών τόνων στο θέμα της εντάξεως, προφανώς έχοντας και ανάλογες αμερικανικές (κυρίως) νουθεσίες, καθόσον η ευνοϊκή εξέλιξη της ήταν θέμα χρόνου. Επιπλέον, είχε κατ' επανάληψη δηλωθεί από επίσημα δυτικά χείλη, ότι η ένταξη της Τουρκίας θα συμπαρέσυρε αυτομάτως και την Ελλάδα. Επομένως, με την επιλογή της μετριοπαθούς στάσεως και αφήνοντας την πρωτοβουλία των πιέσεων στην Άγκυρα, η Αθήνα (και η εκάστοτε υφιστάμενη κυβέρνηση) δεν αναλάμβανε τον κίνδυνο μιας μείζονος αποτυχίας της εξωτερικής πολιτικής ενώ παράλληλα διατηρούσε τα εύσημα της πίστης και πρόθυμης χώρας.¹⁰⁶⁶ Η αποστολή λοιπόν του ΕΚΣΕ στη μακρινή Κορέα, καίτοι δε συνέβαλε στην ένταξη στη Συμμαχία (ούτε ακόμη στην επιτάχυνση της) ήταν απαραίτητη για την απόκτηση των ευσήμεν της Ελλάδος, ως σταθερά φιλοδυτικής χώρας και πρόθυμης να συμμετάσχει στους κοινούς αγώνες για την αντιμετώπιση του σοβιετικού επεκτατισμού. Η πολιτική αυτή είχε την έγκριση του συνόλου του αστικού κομματικού συστήματος και την ευρεία λαϊκή αποδοχή του ελλιπώς ενημερωμένου,

¹⁰⁶⁵ Για το κλίμα αστάθειας αυτής της εποχής στο Ιωάννης Στεφανίδης, *Μετά τον Εμφύλιο: Η Περίοδος των Κυβερνήσεων Συνεργασίας*, στο βιβλίο των Τάσου Σακελλαρόπουλου και Ευάνθη Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος: Η Πολιτική Διαδρομή. Το Πρόσωπο. Η Εποχή*, (Εκδόσεις Μουσείο Μπενάκη & Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών Ελευθέριος Βενιζέλος, Αθήνα, 2009), σελ. 87, ενδεικτικά αναφέρεται: «...τον Αύγουστο του 1949 μέχρι τις εκλογές του Νοεμβρίου 1952 και την ανάδειξη του στρατάρχη Αλέξανδρου Παπάγου στην πρωθυπουργία. Στο διάστημα αυτό, διεξήχθησαν τρεις εκλογικές αναμετρήσεις με τρία διαφορετικά εκλογικά συστήματα και σχηματίστηκαν οκτώ κυβερνήσεις. Το κλίμα αστάθειας αποτυπώνεται εύγλωττα στην πορεία του ίδιου του Σοφοκλή: ορκίστηκε πρωθυπουργός τρεις φορές (23 Μαρτίου, 18 Αυγούστου και 13 Σεπτεμβρίου 1950), υπέβαλε την παραίτηση της κυβέρνησης του έξι φορές, προέβη σε τέσσερις κυβερνητικούς ανασχηματισμούς, έλαβε μέρος σε δύο κυβερνήσεις ως αντιπρόεδρος-μάλιστα στη δεύτερη από αυτές αναπλήρωσε τον ασθενή πρωθυπουργό για αρκετούς μήνες. Οι κυβερνήσεις αυτές είτε ήταν συνασπισμού είτε μειοψηφίας με την ανοχή μη κυβερνητικών κομμάτων. Μπορεί να υποστηριχτεί ότι η εν λόγω περίοδος υπήρξε η κορύφωση της κυβερνητικής αστάθειας που βίωσε η Ελλάδα από τον τερματισμό της εχθρικής κατοχής το 1944.»

¹⁰⁶⁶ Διονύσιος Χουρχουλής, *Πριν την Ένταξη στο ΝΑΤΟ: Η Ελληνική Αναζήτηση Ασφάλειας και οι Προσπάθειες για την Προώθηση της Δημιουργίας ενός Μεσογειακού Συμφώνου, 1947-1950*, υποσημείωση 70, σελ. 66.

ταλαιπωρημένου και πολιορκούμενου από σοβαρά βιοτικά προβλήματα ελληνικού λαού.

Βασικός αρχιτέκτονας αυτής της πολιτικής ήταν ο Σοφοκλής Βενιζέλος, ως Πρωθυπουργός (έως τις 26 Οκτωβρίου 1951) και συνάμα Υπουργός Εξωτερικών (μέχρι την επικράτηση του Εθνικού Συναγερμού του Παπάγου στις εκλογές της 16ης Νοεμβρίου 1952). Ο Σοφοκλής Βενιζέλος, από τις προγραμματικές δηλώσεις του, στα τέλη Αυγούστου 1950, αναλαμβάνοντας ο ίδιος τη διεύθυνση της εξωτερικής πολιτικής, είχε θέσει ως στόχους την ένταξη της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία, την επαναφορά των σχέσεων με την Γιουγκοσλαβία, Τουρκία και Ιταλία στο φιλικό επίπεδο του παρελθόντος και την αποκατάσταση του γοήτρου της Ελλάδος στον ΟΗΕ.¹⁰⁶⁷ Οι παραπάνω στόχοι εκπληρώθηκαν σε σημαντικό βαθμό μέχρι το τέλος του 1952. Στην επίτευξη των στόχων συνετέλεσαν όχι μόνο οι συνετοί χειρισμοί του Βενιζέλου και των ελληνικών κυβερνήσεων αλλά κυρίως η αμερικανική εξωτερική πολιτική που υιοθετήθηκε για να αντιμετωπιστεί η κρίση που προκάλεσε η βορειοκορεατική (και αργότερα κινεζική) επέμβαση στην Κορέα. Αναφορικά με την ένταξη στη Συμμαχία, θα πρέπει να επισημάνουμε ότι καίτοι ο Βενιζέλος επέλεξε να τηρήσει στάση αναμονής, κατά καιρούς φρόντιζε να υπενθυμίζει με δημόσιες τοποθετήσεις του στον ξένο τύπο, το ελληνικό στρατιωτικό δυναμικό και τη στρατηγική σημασία της χώρας σε ενδεχόμενη θερμή αναμέτρηση Ανατολής-Δύσης.¹⁰⁶⁸ Χαμηλότερη προβολή δόθηκε στην ελληνική συμμετοχή στην Κορέα καθώς σύμφωνα και με τις αμερικανικές υποδείξεις, οι συνδρομές των κρατών-μελών έπρεπε να εμφανίζονταν ως αυθόρμητη κίνηση συμμόρφωσης προς τον Καταστατικό του ΟΗΕ παρά ως χειρονομία έναντι της αμερικανικής κυβέρνησης. Σημειωτέον ότι ο Έλληνας Μόνιμος Υφυπουργός αλλά και ο ίδιος ο Πρωθυπουργός, ως Υπουργός Εξωτερικών, με δηλώσεις τους στις 08¹⁰⁶⁹ και 22 Ιανουαρίου 1951 και ενώ συζητείτο στον ΟΗΕ αμερικανική πρόταση καταδίκης της Κίνας ως επιτιθέμενης δύναμης, τάχθηκαν ανεπιφύλακτα υπέρ της πρότασης καταδικάζοντας την κινεζική επέμβαση. Παράλληλα στις συνεδριάσεις του Οργανισμού (meetings 423 και 428 στις 12 και 20

¹⁰⁶⁷ Γρηγορίου Δάφνη, *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος*, (Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα, 1970), σελ. 496.

¹⁰⁶⁸ Ιωάννης Στεφανίδης, *Μετά τον Εμφύλιο: Η Περίοδος των Κυβερνήσεων Συνεργασίας*, στο βιβλίο των Τάσου Σακελλαρόπουλου και Εύανθη Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος: Η Πολιτική Διαδρομή. Το Πρόσωπο. Η Εποχή*, (Εκδόσεις Μουσείο Μπενάκη & Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών Ελευθέριος Βενιζέλος, Αθήνα, 2009), σελ.99.

¹⁰⁶⁹ Η σύντομη δήλωση του Μόνιμου Υφυπουργού Εξωτερικών της 08 Ιανουαρίου 1951 έλεγε: «*The Greek Government fully agrees with the proposal at the government of the United States that Communist China be branded an aggressor.*»

Ιανουαρίου 1951 αντίστοιχα) σε statement του Έλληνα Μονίμου Αντιπροσώπου έγινε αναφορά στην ελληνική στρατιωτική και αεροπορική συνδρομή παρά τα σημαντικά προβλήματα που αντιμετώπιζε η χώρα.

Η Αμερικανική Θετική Απόφαση για τη Διπλή Ένταξη

Στη μακρινή Κορέα, το ελληνικό Τάγμα και το 13ο Σμήνος Μεταφορών, από το Δεκέμβριο του 1950, σταδιακά ενέτειναν την εμπλοκή τους στις επιχειρήσεις των στρατευμάτων των Ηνωμένων Εθνών. Αναπόφευκτα άρχισαν να σημειώνονται και οι πρώτες απώλειες, σε νεκρούς και τραυματίες, ενώ το Τάγμα με τη πολεμική του δράση εδραίωνε τη φήμη των ελληνικών όπλων. Οι πλέον γνωστές και πολύνεκρες μάχες που συμμετείχε το ΕΚΣΕ, το 1951, ήταν η αμυντική μάχη του υψώματος 381, στο Itson (Ιτσόν), τον Ιανουάριο (στα πλαίσια της Επιχείρησης «Thunderbolt») και οι επιθετικές επιχειρήσεις στα υψώματα 326 και 325, της περιοχής Yongdu-ri (Γιονγκντου-ρι), τον Μάρτιο του 1951, στα πλαίσια της Επιχείρησης «Ripper». Για τις θετικές εντυπώσεις στις ΗΠΑ από τη μαχητικότητα του ΕΚΣΕ στο ύψωμα 381, η Πρεσβεία μας στην Ουάσιγκτον ενημέρωσε το Υπουργείο Εξωτερικών.¹⁰⁷⁰ Σε αμφότερες τις μάχες το Τάγμα έλαβε διακρίσεις και επαίνους από τους Συμμάχους ενώ υπήρξαν και εγκωμιαστικά σχόλια για τη δράση του στο διεθνή τύπο. Τον Ιούλιο οι εχθροπραξίες μειωθήκαν καθώς ήταν σε εξέλιξη διαπραγματευτικές επαφές. Εν συνεχεία και με τη σχετική σταθεροποίηση του μετώπου, αμφότερες οι πλευρές αναλάμβαναν περιορισμένου στόχου, αλλά εξίσου αιματηρές, προσπάθειες για να αυξήσουν τα κατεχόμενα εδάφη και να βελτιώσουν τις διαπραγματευτικές τους θέσεις. Στα πλαίσια αυτών των προσπαθειών, το ΕΚΣΕ σύναψε την πλέον αιματηρή επιχείρηση τον Οκτώβριο, στο ύψωμα 313, στην περιοχή Yon-tson (Γιον-τσον), επιχείρηση Commando, με συνολικές απώλειες 28 νεκρών και 77 τραυματιών. Σύντομα οι πρώτοι Έλληνες τραυματίες άρχισαν να επιστρέφουν στην Ελλάδα επί βρετανικών πλοίων καθώς οι αρχικές διακομιδές ρυθμίστηκαν σε συνεργασία του Έλληνα Ακόλουθου Άμυνας στο Λονδίνο με τις βρετανικές στρατιωτικές υπηρεσίες.¹⁰⁷¹ Για την απaráμιλλη ανδρεία του το Τάγμα τιμήθηκε αργότερα με την Εύφημο Μνεία του Προέδρου των ΗΠΑ.¹⁰⁷² Στην Αθήνα, ο Α' Γραμματέας της

¹⁰⁷⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα 561, 30 Ιανουαρίου 1951.

¹⁰⁷¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στο Λονδίνο προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα 404, 31 Ιανουαρίου 1951.

¹⁰⁷² Τα συνοπτικά στοιχεία της δράσεως του ΕΚΣΕ αντλήθηκαν από τα βιβλία: ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977) και

Αμερικανικής Πρεσβείας, Meminger, δήλωσε στον Έλληνα Μόνιμο Υφυπουργό Εξωτερικών την ικανοποίηση των ΗΠΑ για την ελληνική στάση στο ζήτημα της Κορέας και σχετικά με την πολεμική απόδοση του ΕΚΣΕ ανέφερε «*θα είμεθα ευτυχείς αν είχαμε και άλλους σαν και αυτούς*».¹⁰⁷³

Παρά τις εγκάρδιες αμερικανικές δηλώσεις για την ελληνική στάση και συνδρομή στο κορεατικό πρόβλημα, η εξωτερική πολιτική της Ουάσινγκτον συνέχισε να βασίζεται σε ψυχρούς υπολογισμούς συμφερόντων και προσεκτική -όχι όμως άμοιρη λαθών- στάθμιση κερδών, κινδύνων και δεσμεύσεων. Από τα τέλη του 1950 και ειδικά τους πρώτους μήνες του 1951 σημειώθηκε μια σταδιακή στροφή στις αμερικανικές αντιλήψεις αναφορικά με τον τρόπο αντιμετώπισης της σοβιετικής επεκτατικότητας στην Ευρώπη αλλά και της ανάγκης και του τρόπου κάλυψης της Μέσης Ανατολής. Η σταδιακή αυτή μεταστροφή, οδήγησε αρχικά το State Department και εν συνεχεία το Υπουργείο Άμυνας να προτείνουν στον Πρόεδρο Truman την ένταξη της Τουρκίας και της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία. Η διαδικασία της ένταξης της Ελλάδος, έχει αναλυτικά εξεταστεί σε αρκετά συγγράμματα¹⁰⁷⁴ και θα περιγραφεί συνοπτικά στις παρακάτω παραγράφους εστιάζοντας στην ύπαρξη ή μη, στοιχείων που συνηγορούν για τη σημασία της ελληνικής συνδρομής στην Κορέα στην ευόδωση των ελληνικών στόχων.

Η απομάκρυνση της Γιουγκοσλαβίας από το σοβιετικό στρατόπεδο και η διστακτική προσέγγιση προς τη Δύση με αποκορύφωμα την αποκατάσταση των σχέσεων με την Ελλάδα (τέλη Νοεμβρίου 1950), έδωσαν ισχυρή ώθηση στις αναλύσεις εκείνες που αναγνώριζαν τη στρατηγική σημασία και το αξιόμαχο των ενόπλων δυνάμεων Γιουγκοσλαβίας, Ελλάδος και Τουρκίας. Η προοπτική μιας αμυντικής συνεργασίας μεταξύ αυτών των τριών κρατών θα αποτελούσε όχι μόνο

Υπουργείο Βετεράνων και Πατριωτικών Υποθέσεων Κορέας, *Οι Απόγονοι της Αθηνάς, Η Ιστορία της Συμμετοχής του Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος στον Κορεατικό Πόλεμο*, 2006.,

¹⁰⁷³ Αρχεία ΥΠΕΞ, Γραφείο Μονίμου Υφυπουργού Εξωτερικών προς ΥΠΕΞ, Έγγραφο IB/A3/20689/Κορέα/Ι, Συνομιλίες με Α' Γραμματέα της Αμερικανικής Πρεσβείας, Meminger, 29 Ιανουαρίου 1951.

¹⁰⁷⁴ Για την ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία βλέπε στα έργα: Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000), του ιδίου, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), Dionysios Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, 2014), Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), Διονύσιος Χουρχουλής, *Πριν την Ένταξη στο NATO: Η Ελληνική Αναζήτηση Ασφάλειας και οι Προσπάθειες για την Προώθηση της Δημιουργίας ενός Μεσογειακού Συμφώνου, 1947-1950*.

ασπίδα κατά της Μέσης Ανατολής και Βορείου Αφρικής αλλά και μια «σφήνα» στο υπογάστριο της Σοβιετικής Ένωσης, εάν αυτή ήθελε να κινηθεί κατά της Δυτικής Ευρώπης. Δηλαδή για άλλη μια φορά, ο ευρύτερος νότιος βαλκανικός χώρος θα αποτελούσε το εκτεθειμένο σημείο της δύναμης εκείνης που θα επιθυμούσε να κινηθεί στον άξονα ανατολής-δύσεως. Ήδη από τον Ιανουάριο του 1951, ο αμερικανός ναύαρχος Carney είχε επισκεφθεί την Αθήνα και είχε συνομιλίες με τον Αρχιστράτηγο Παπάγο. Οι δύο πλευρές συμφώνησαν στην ανάγκη ύπαρξης ενιαίας διοίκησης για την άμυνα του ευρύτερου χώρου Βαλκανίων και Ανατολικής Μεσογείου με τον αμερικανό ναύαρχο να αναγνωρίζει τους κινδύνους αλλά και τις καθυστερήσεις στην έναρξη των διαδικασιών του αμυντικού σχεδιασμού. Ο Αρχιστράτηγος (ταυτόχρονα και Α/ΓΕΕΘΑ), τόνισε την ανάγκη ενίσχυσης των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων με σύγχρονο υλικό.¹⁰⁷⁵

Εν τω μεταξύ, οι εκτιμήσεις για τη στρατηγική σημασία Ελλάδος, Γιουγκοσλαβίας και Τουρκίας, το μέγεθος και αξιόμαχο των στρατευμάτων τους αλλά και οι συνέπειες τυχόν απώλειας τους, παρουσιάστηκαν ευκρινώς σε έγγραφο του Policy Planning Staff του State Department (08 Φεβρουαρίου 1951).¹⁰⁷⁶ Σύμφωνα με τις αμερικανικές εκτιμήσεις, Ελλάδα, Γιουγκοσλαβία και Τουρκία, έχοντας υπό τα όπλα 9, 20 και 19 μεραρχίες πεζικού αντίστοιχα και παραπλήσιο αριθμό εκπαιδευμένων επίστρατων, αποτελούσαν μια σεβαστή δύναμη, υπέρτερη των ισχών δυτικοευρωπαϊκών δυνάμεων και προπαντός υπολογίσιμη και ενδεχομένως δε (υπό προϋποθέσεις), αποτρεπτική μιας σοβιετικής τυχοδιωκτικής κίνησης. Οι παραπάνω εκτιμήσεις των αμερικανών αξιωματούχων οδήγησαν στη σύνταξη του εγγράφου πολιτικής NSC-103 (The Position of the United States With Respect to Greece) στις 06 Φεβρουαρίου 1951.¹⁰⁷⁷ Μεταξύ των άλλων το κείμενο στα συμπεράσματα ανέφερε ότι η Ελλάδα αποτελούσε μια από τις περιοχές για τις οποίες η ΕΣΣΔ ίσως να θεωρούσε ότι μια επίθεση με την εμπλοκή δορυφορικών στρατευμάτων (προφανώς υπονοώντας τη Βουλγαρία), μπορούσε να ήταν επιτυχής. Επίσης το έγγραφο αναθεωρούσε την αποστολή των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, από απλή διασφάλιση της εσωτερικής τάξης σε αποτροπή και εάν ήταν αναγκαίο σε

¹⁰⁷⁵ Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Νικολάου Πλαστήρα, Κιβώτιο 28, Φάκελος 226/28/34, Πρακτικό Συνομιλίας Α/ΓΕΕΘΑ (Αρχιστράτηγος) με τον Αμερικανό Ναύαρχο Carney για ενημέρωση Πρωθυπουργού και Υπουργού Αμύνης, 20 Ιανουαρίου 1951.

¹⁰⁷⁶ FRUS, 1951, Vol I, Paper Prepared by the Deputy Director of the Policy Planning Staff (Ferguson), February 08, 1951, p 45-48.

¹⁰⁷⁷ FRUS, 1951, Vol V, Staff Study by the National Security Council, February 06, 1951, p 452-461.

αποτελεσματική αντίσταση σε επίθεση δορυφορικών (της Μόσχας) στρατευμάτων υποβοηθούμενων από ανταρτικές δυνάμεις. Επιπλέον, οι ελληνικές δυνάμεις θα έπρεπε να προκαλέσουν τη μέγιστη δυνατή καθυστέρηση σε μια επίθεση με άμεση συμμετοχή Σοβιετικών. Οι αναβαθμισμένες αυτές δυνατότητες των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων προϋπέθεταν, σύμφωνα με τους συντάκτες του εγγράφου, την ενίσχυση της αμερικανικής στρατιωτικής υποστήριξης. Οι νέες εκτιμήσεις των ελληνικών στρατιωτικών δυνατοτήτων απέρρεαν από το μέγεθος του στρατεύματος και την επιτυχή αντιμετώπιση των ανταρτικών δυνάμεων το 1949. Ενδεχομένως και η ετοιμότητα και ικανότητα διάθεσης εκστρατευτικής δύναμης στην Κορέα, μεγέθους ταξιαρχίας (άσχετα αν τελικά στάλθηκε μόνο τάγμα), να συνετέλεσε στην αναβάθμιση των εκτιμήσεων για το αξιόμαχο των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Τελικά το αναθεωρημένο κείμενο πολιτικής, με κωδικό NSC 103/1, αφού υπέστη διάφορες μικροεπιτελικές αλλαγές, εγκρίθηκε από τον Πρόεδρο στις 15 Φεβρουαρίου 1951.¹⁰⁷⁸

Λίγο νωρίτερα, το Near Eastern Affairs (NEA) υπό την διεύθυνση του Assistant Secretary of State, George McGhee, παρουσίαζε σε μια σειρά εγγράφων και αναλύσεων, τις εκτιμήσεις και προτάσεις του για την υιοθέτηση μιας νέας ολοκληρωμένης αμερικανικής πολιτικής στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο και Μέση Ανατολή. Ο McGhee επεσήμανε όχι μόνο τη βρετανική αδυναμία για προστασία της Μέσης Ανατολής αλλά και τα μερικώς αντικρουόμενα συμφέροντα Λονδίνου - Ουάσινγκτον στην περιοχή. Στα έγγραφα του NEA, η Τουρκία παρουσιάζονταν πλέον ως «ο θεμέλιος λίθος της άμυνας στη Εγγύς Ανατολή» μια θέση που παραμένει αναλλοίωτη επί δεκαετίες στους αμερικανικούς σχεδιασμούς. Η στρατηγική σημασία της Τουρκίας, κατά τους αναλυτές της NEA, ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την ασφάλεια και στήριξη της Ελλάδος. Η ενιαία αντιμετώπιση των δύο χωρών είχε ήδη αρχίσει να εφαρμόζεται από την εποχή του «Δόγματος Truman» και αποτελούσε βασικό στοιχείο της αμερικανικής πολιτικής. Παράλληλα οι αμερικανοί αντιπρόσωποι σε Ελλάδα και Τουρκία, πίεζαν για την παροχή επαρκών συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας στις δύο αυτές χώρες. Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε και η σύνοδος των Αμερικανών Πρέσβων της περιοχής στην Κωνσταντινούπολη (Conference of Middle Eastern Chiefs of Mission, 22 Φεβρουαρίου 1951). Επιπλέον,

¹⁰⁷⁸ FRUS, 1951, Vol V, *Statement of Policy Proposed by the National Security Council*, February 14, 1951, p 465-466.

η Άγκυρα είχε προσεκτικά επισείσει το ενδεχόμενο της υιοθέτησης μιας ουδετερόφιλης στάσης, πιθανότητα που προκάλεσε προβληματισμό δεδομένης της ανάλογης «επιτήδειας ουδετερότητας» της Τουρκίας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Ταυτόχρονα, η σκέψη δημιουργίας ενός Μεσογειακού Συμφώνου γίνονταν ολοένα και πιο απόμακρη κυρίως λόγω των αντιρρήσεων των κρατών της περιοχής αλλά και της βρετανικής αδυναμίας. Η σύνθεση όλων αυτών των επιχειρημάτων έβρισκε τη θεωρητική κάλυψη της στην πρόταση δημιουργίας της «αμυντικής περιμέτρου και ανάσχεσης» που ευαγγελίζονταν το NSC-68.

Μέσα από τη σταδιακή επεξεργασία και επιτελική ανάλυση των παραπάνω δεδομένων, το State Department κατέληξε στις αρχές Μαρτίου ότι η Ελλάδα και Τουρκία θα έπρεπε να καλυφθούν και με συμβατικές εγγυήσεις ασφάλειας. Η πιο συμφέρουσα μέθοδος φαίνονταν ότι ήταν πλέον η πλήρης ένταξη τους στην Ατλαντική Συμμαχία. Στο πνεύμα αυτό ο Acheson υπέβαλε στον Marshall σχετικό έγγραφο (24 Μαρτίου 1951) με τις θέσεις του State Department, σχετικά με την εξασφάλιση της Τουρκίας (που συμπεριλάμβανε και την Ελλάδα) ζητώντας το σχολιασμό τους.¹⁰⁷⁹ Μεταξύ των διαφόρων πλεονεκτημάτων που θα εξασφάλιζε η ένταξη της Τουρκίας αναγράφονταν και η διάθεση επιπλέον στρατευμάτων στα Ηνωμένα Έθνη στην Κορέα, όπως είχε πρόσφατα προταθεί από το Joint Chiefs of Staff. Ο Acheson εκτιμούσε ότι η Άγκυρα θα ήταν απρόθυμη να προχωρήσει σε μια τέτοια κίνηση, εκτός και αν λάμβανε ικανές εγγυήσεις για την ασφάλεια της ή εάν θεωρούσε ότι η πολεμική εμπειρία που θα λάμβαναν οι μονάδες της θα ήταν σημαντική για το αξιόμαχο των ενόπλων δυνάμεων της. Ίσως η συγκεκριμένη παράγραφος, αποτελεί και το μοναδικό σημείο επισήμου εγγράφου στο οποίο γίνεται άμεση σύνδεση της διάθεσης στρατευμάτων (τουρκικών) στην Κορέα υπό την προϋπόθεση της παραχώρησης επαρκών εγγυήσεων ασφαλείας. Η παραπάνω αναγραφή δεν μπορεί να γενικευθεί αντίστροφα και να συμπεράνουμε ότι η διάθεση της τουρκικής ταξιαρχίας στην Κορέα συνέδραμε αποφασιστικά στην αποδοχή της ένταξης της Άγκυρας στη Συμμαχία. Ακόμη δε περισσότερο δεν μπορούμε να αναγάγουμε το συμπέρασμα αυτό στην περίπτωση της ελληνικής ένταξης. Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι η Άγκυρα καθυστέρησε τη λήψη απόφασης αναπλήρωσης των απωλειών της στην Κορέα, ως μια ένδειξη δυσaráεσκείας για τη μη

¹⁰⁷⁹ FRUS, 1951, Vol III, Part 1, *The Secretary of State to the Secretary of Defense (Marshall)*, March 24, 1951, p 501-505.

έγκριση της αιτήσεως ένταξης της στο NATO. Η καθυστέρηση αυτή μάλλον δε δύναται να εκλειφθεί ως μέσο πίεσης, αλλά ως μια ένδειξη δυσαρέσκειας, καθόσον το μέσο αυτό (η καθυστέρηση αντικατάστασης των απωλειών) θα ήταν δυσανάλογο του στόχου ενώ θα προκαλούσε μια γενική αμερικανική δυσφορία στην κρισιμότερη περίοδο του πολέμου. Απεναντίας η επικρεμάμενη απειλή υιοθέτησης μιας πολιτικής ουδετερότητας εμπεριείχε πάντα την αξιοπιστία της και αποδείχθηκε αρκούντως επιτυχής όπως ομολογείται και στο έγγραφο του Acheson.

Από την Αθήνα, ο Peurifoy σε έγγραφο προς τον Acheson (13 Απριλίου 1951), αφού ανέλυε τα επιχειρήματα του κατέληγε ότι «λαμβάνοντας υπόψη όλους τους παράγοντες αμοτέρων των πλευρών (εννοεί ένταξης και μη), η ένταξη στο NATO είναι η βέλτιστη λύση.»¹⁰⁸⁰ Την ίδια ημερομηνία το Joint Chiefs of Staff υπέβαλε στον Marshall μελέτη¹⁰⁸¹ η οποία εξετάζοντας τις στρατιωτικές παραμέτρους κατέληγε σε συγκεκριμένες προτάσεις μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονταν και η εισδοχή Τουρκίας και Ελλάδος στη Συμμαχία. Η πρόταση ανέφερε (p 76):

«From the military point of view, regional international arrangements for international security should only be entered into when they will directly enhance the security interests of the United States. In this connection it is considered that admission of Turkey and Greece to NATO should be proposed now. »

Η μελέτη και τα συμπεράσματα της έτυχαν της έγκρισης του Υπουργού Αμύνης και την επομένη (14 Απριλίου) υποβλήθηκαν στον Acheson. Σύντομα στα χέρια του Υπουργού έφθασε κοινό Memorandum από τη NEA (McGhee) και European Affairs (Perkins) με θέμα Greek-Turkish Security Commitment.¹⁰⁸² Το Memorandum, έχοντας συνεξετάσει τις θέσεις των δύο Υπουργείων και αμοτέρων των τμημάτων (NEA και European Affairs) και αφού παρέθετε τα πλεονεκτήματα και

¹⁰⁸⁰ FRUS, 1951, Vol III, Part 1, *The Ambassador in Greece (Peurifoy) to the Secretary of State*, April 13, 1951, p 508-510.

¹⁰⁸¹ FRUS, 1951, Vol I, *Memorandum for the National Security Council by the Executive Secretary (Lay)*, April 26, 1951, p 60-84, στο *Memorandum by the Joint Chiefs of Staff to the Secretary of Defense (Marshall) and Study Prepared by the Joint Chiefs of Staff, Supplementary Study on the 15 January 1951, Review of the Current World Situation and Ability of the Forces Being Maintained to Meet United States Commitments*, April 13, 1951, p 76-82.

¹⁰⁸² FRUS, 1951, Vol III, Part 1, *Memorandum by the Assistant Secretaries of State for Near Eastern and African Affairs (McGhee) and European Affairs (Perkins) to the Secretary of State*, April 24, 1951, p 511-515.

μειονεκτήματα κάθε πρότασης κατέληγε ως βέλτιστη λύση την ένταξη των δύο χωρών στο NATO και περιέγραφε τα πρώτα βήματα της υλοποίησης της. Κατά λέξη:

«...you approve in principle, as the most feasible plan for according security commitments to Greece and Turkey, the membership of those countries in NATO;»

Για άλλη μια φορά σε καμία από τις μακροσκελείς μελέτες και έγγραφα των δύο Υπουργείων δεν υπήρχε αναφορά στη διάθεση δυνάμεων στην Κορέα από Ελλάδα και Τουρκία.

Στις 30 Απριλίου ο Truman ενέκρινε την εισήγηση του State Department για ένταξη των δύο χωρών. Τελικά μέσα από μια μακρά γραφειοκρατική διαδικασία μέσω των δύο Υπουργείων, του Joint Chiefs of Staff National Security Council ο Πρόεδρος, στις 24 Μαΐου, ενέκρινε:

- Το κείμενο πολιτικής αναφορικά με την Τουρκία (NSC-109) το οποίο, μεταξύ των άλλων, έθετε ως στόχο την ένταξη της Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία.¹⁰⁸³
- Την τροποποίηση του κειμένου πολιτικής NSC-103/1,¹⁰⁸⁴ (The Position of the United States with Respect to Greece), εγκριθέν στις 15 Φεβρουαρίου 1951. Μια εκ των βασικών τροποποιήσεων ανέφερε ότι οι ΗΠΑ θα πίεζαν για ένταξη της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία και κατά λέξη: *«the United States should press now for the inclusion of Greece as a full member of NATO, this being the most desirable form of reciprocal security arrangement,...»*

Μέσω των παραπάνω διαδικασιών, η αμερικανική κυβέρνηση, στα τέλη της άνοιξης του 1951, είχε αποφασίσει ότι η ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας στο NATO αποτελούσε την καλύτερη λύση για τα αμερικανικά συμφέροντα. Όπως παρατηρεί ο Στεφανίδης:¹⁰⁸⁵

«Με τον τρόπο αυτό αναγνωρίστηκε ως επίσημη πολιτική της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών η ένταξη των δύο χωρών στο NATO.»

¹⁰⁸³ FRUS, 1951, Vol V, *Statement of Policy Proposed by the National Security Council, NSC-109, undated*, p 1148-1152.

¹⁰⁸⁴ FRUS, 1951, Vol V, *Memorandum by the Deputy Under Secretary of State (Matthews) to the Executive Secretary of the National Security Council (Lay)*, July 06, 1951, p 486-489.

¹⁰⁸⁵ Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις, Αθήνα,), σελ 75.

Ορισμένοι ιστορικοί θεωρούν ότι ο πόλεμος της Κορέας οδήγησε τους Αμερικανούς να επαναξιολογήσουν τη συνεισφορά και αξία των «συμμάχων» τους. Ο Beisner παραθέτει αυτή την επισήμανση και συνεχίζει λέγοντας ότι ο Acheson (ο οποίος είχε απορρίψει τις προηγούμενες αιτήσεις Ελλάδος και Τουρκίας) άρχισε να επανεξετάζει το θέμα. Χαρακτηριστικά δε και μάλλον υπερβολικά, αναγράφει «*ότι οι μετοχές (των δύο χωρών) αυξάνονταν με κάθε αναφορά της συμβολής των στρατευμάτων τους στην Κορέα*».¹⁰⁸⁶

Η παραπάνω πρόταση αποτελεί από τις λίγες αναφορές της βιβλιογραφίας που συνδέει τη διάθεση των εκστρατευτικών σωμάτων Ελλάδος και Τουρκίας με την ένταξη τους στην Ατλαντική Συμμαχία. Όπως έχουμε προαναφέρει, η βιβλιογραφική αυτή αναφορά του Acheson δεν συναντάται σε κανένα επίσημο έγγραφο. Η σταδιακή μεταστροφή των θέσεων του Acheson, αποτέλεσμα των διεθνών εξελίξεων, των υπολογισμών ισχύος και των αντίστοιχων γραφειοκρατικών προτάσεων, αναμφίβολα υπήρξε αποτέλεσμα και του κορεατικού πολέμου και κυρίως των ανησυχιών που αυτός είχε δημιουργήσει για πιθανή εκδήλωση ανάλογης σοβιετικής επιθετικότητας στην Ευρώπη με την αναιμική Ατλαντική Συμμαχία να προβάλλει ως «χάρτινος πύργος». Η απόφαση του Αμερικανού Υπουργού Εξωτερικών να προωθήσει τη διπλή προσχώρηση, Ελλάδος-Τουρκίας, προβάλλοντας τα επιχειρήματα του στο διστακτικό Πεντάγωνο παρακινήθηκε, σύμφωνα με μερίδα ιστορικών, σε μεγάλο βαθμό και από την ανησυχία μιας τουρκικής «ουδετερότητας».

Εσωτερικές Αναταράξεις στην Αθήνα

Με τη λήψη της προεδρικής αποφάσεως δρομολογήθηκαν και οι απαραίτητες ενέργειες για να πεισθούν τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της Συμμαχίας να αποδεχθούν την αμερικανική πρόταση. Το δυσκολότερο ίσως εμπόδιο ήταν να υπερπηδηθούν οι αναμενόμενες αντιρρήσεις του Λονδίνου που είχε διαφορετικές βλέψεις, επιθυμώντας να διατηρήσει τον έλεγχο της Ανατολικής Μεσογείου. Από τις αρχικές συζητήσεις για τη συγκρότηση της Συμμαχίας ήταν γνωστές και οι αντιρρήσεις ορισμένων κρατών για τη συμπερίληψη της Ελλάδος και Τουρκίας. Τα βορειοευρωπαϊκά κράτη μετά απροθυμία είχαν αποδεχθεί την επέκταση της Συμμαχίας στην Ιταλία και έβλεπαν τώρα με έκδηλη ανησυχία την ενδεχόμενη εμπλοκή τους μέχρι την περιοχή

¹⁰⁸⁶ Robert L. Beisner, *Dean Acheson: A Life in the Cold War*, (Oxford University Press, 2006), p. 459-460. Ο συγγραφέας αποδίδει στον Acheson την ακόλουθη τοποθέτηση: «*Their stock rose with each report of their soldiers' exploits in Korea*»

του «Levant».¹⁰⁸⁷ Επιπλέον με δυσαρέσκεια έβλεπαν τις τρεις μεγάλες δυνάμεις να προαποφασίζουν και να επιβάλλουν τις απόψεις τους στα υπόλοιπα μέλη της Συμμαχίας.

Στις αρχές Απριλίου, ο Έλληνας Μόνιμος Αντιπρόσωπος στα Ηνωμένα Έθνη, Κύρου, σε ραδιοφωνική του συνέντευξη αναφέρθηκε και στο θέμα της ελληνικής αίτησης ένταξης στο ΝΑΤΟ. Ο Κύρου παρατήρησε πως αποτελεί τεράστιο σφάλμα έναντι ενός λαού που συμμορφώνεται πλήρως με τις συμβατικές υποχρεώσεις που προκύπτουν από τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ αλλά ενεργεί και πέραν τούτων (εννοώντας την ελληνική συνδρομή στην Κορέα) και να μην του παραχωρείται η τυπική συμβατική εγγύηση της ασφάλειας του μέσω της εισδοχής του στην Ατλαντική Συμμαχία.¹⁰⁸⁸

Ενώ ήταν σε εξέλιξη οι εσωτερικές διεργασίες για εξεύρεση λύσεως για το θέμα των εγγυήσεων σε Ελλάδα και Τουρκία, το Υπουργείο Αμύνης των ΗΠΑ, στις 31 Μαρτίου 1951, έκανε άλλη μια κρούση στο State Department για αναζήτηση επιπρόσθετων στρατευμάτων στην Κορέα κατονομάζοντας ως πιθανές χώρες την Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Καναδά, Μεξικό και Βραζιλία.¹⁰⁸⁹ Ο Acheson απευθυνόμενος στον Marshall (26 Απριλίου 1951) συνόψισε τις (χαμηλής αποτελεσματικότητας) προσπάθειες που κατέβαλε το Υπουργείο του για την εξεύρεση επιπρόσθετων δυνάμεων.¹⁰⁹⁰ Αναφορικά με την Ελλάδα, ο Acheson εκτιμούσε ότι το αίτημα διάθεσης περαιτέρω δυνάμεων θα προκαλούσε δυσφορία στην ελληνική κυβέρνηση ένεκα της τεταμένης κατάστασης στα Βαλκάνια αλλά και της απουσίας μιας συμβατικής δέσμευσης ασφαλείας προς αυτή τη χώρα. Επιπλέον, η Ελλάδα ήταν αποδέκτης σημαντικής στρατιωτικής και οικονομικής βοήθειας από την Ουάσιγκτον και τυχόν αίτηση για διάθεση παραπάνω δυνάμεων θα συνοδεύονταν με αίτημα επιπρόσθετης οικονομικής βοήθειας την οποία τη συγκεκριμένη στιγμή, οι ΗΠΑ θα είχαν δυσκολία να παρέξουν. Αντίστοιχα απαισιόδοξη ήταν και η εκτίμηση

¹⁰⁸⁷ Levant, η περιοχή Συρίας- Λιβάνου. Αρκετές ευρωπαϊκές χώρες θεωρούσαν ότι η ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας (και ειδικά της δεύτερης) θα επέκτεινε τα όρια ευθύνης της Συμμαχίας στην ασταθή περιοχή της Μέσης Ανατολής δημιουργώντας δυσανάλογες υποχρεώσεις και κινδύνους των κρατών-μελών.

¹⁰⁸⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 1879, 11 Απριλίου 1951.

¹⁰⁸⁹ FRUS, 1951, Vol VII, Part 1, *The Acting Secretary of Defense (Lovett) to the Secretary of State*, March 31, 1951, p 285-286.

¹⁰⁹⁰ FRUS, 1951, Vol VII, Part 1, *The Secretary of State to the Secretary of Defense (Marshall)*, April 26, 1951, p 380-383.

του State Department για την εξεύρεση επιπρόσθετων δυνάμεων από την Άγκυρα. Η επιστολή περιέγραφε επίσης τις προσπάθειες και τα αποτελέσματα τους, που έγιναν προς διάφορες άλλες κατευθύνσεις (χώρες της Κοινοπολιτείας και της Λατινικής Αμερικής). Γενικά την άνοιξη του 1951 υπήρχαν σκέψεις από την αμερικανική στρατιωτική ηγεσία να ζητηθεί και πάλι αύξηση των δυνάμεων των χωρών που συνεισέφεραν στρατεύματα στο επίπεδο της ταξιαρχίας.¹⁰⁹¹

Στο εσωτερικό πεδίο, η δικομματική κυβέρνηση του Βενιζέλου-Παπανδρέου, στηριζόμενη στους ψήφους ανοχής άλλων κομμάτων (του ΛΕΚ και εν συνεχεία και της ΕΠΕΚ) εν μέσω κλυδωνισμών αντιμετώπισε με αυτοσυγκράτηση και προσεκτικούς χειρισμούς τη σταδιακή κλιμάκωση του αιτήματος για την Ένωση της Κύπρου με τη «μητέρα Ελλάδα». Επίσης από τα τέλη Νοεμβρίου 1950 δρομολογήθηκε η αποκατάσταση των σχέσεων με τη Γιουγκοσλαβία στο πλαίσιο των αμερικανικών πιέσεων προς αυτήν την κατεύθυνση αλλά και των αμοιβαίων αναγκών και στρατηγικών συμφερόντων των δύο χωρών. Η αποκατάσταση επετεύχθη καθώς το Βελιγράδι-ευρισκόμενο σε δύσκολη κατάσταση- έδωσε δείγματα καλής θελήσεως στα δύο κυριότερα προβλήματα με την Ελλάδα με την υποβάθμιση της ανακίνησης του μειονοτικού ζητήματος στη Μακεδονία και την επιστροφή των ελληνοπαίδων που κατά τη διάρκεια του εμφυλίου είχαν οδηγηθεί από τους αντάρτες στη Γιουγκοσλαβία. Στο εσωτερικό πεδίο, οι πρώτες μεταπολεμικές δημοτικές εκλογές διεξήχθησαν στις 15 Απριλίου 1951 (προϋπόθεση της ΕΠΕΚ για στήριξη της κυβέρνησης Βενιζέλου-Παπανδρέου). Οι δημοτικές εκλογές κατέδειξαν ότι είχε μεταβληθεί ο συσχετισμός πολιτικών δυνάμεων και αυξήθηκαν οι πιέσεις για προσφυγή σε νέα εκλογική αναμέτρηση, δεύτερη προϋπόθεση που είχε θέσει ο Πλαστήρας για στήριξη του Βενιζέλου.¹⁰⁹² Παράλληλα επανεμφανίστηκαν οι διαδόσεις για κάθοδο του στρατάρχη Παπάγου στην πολιτική.

Η μεγαλύτερη όμως εσωτερική κρίση σημειώθηκε στα τέλη Μαΐου 1951, με την παραίτηση του Παπάγου (29 Μαΐου) από την αρχιστρατηγία, επικαλούμενος λόγους υγείας και την εκδήλωση ενός ιδιότυπου στρατιωτικού κινήματος από στελέχη του ΙΔΕΑ (Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών). Στόχος των κινηματιών, που προσωρινά επεκράτησαν καταλαμβάνοντας κομβικά σημεία στην Αθήνα

¹⁰⁹¹ Γεωργίου Παγωμένου, επιμέλεια Γιώργος Καζαμίας, *Το Ημερολόγιο ενός Έλληνα Στρατιώτη στον Πόλεμο της Κορέας, Ιανουάριος-Νοέμβριος 1953*, (Εκδόσεις Μεσόγειος, Αθήνα, 2004), σελ. 51-52.

¹⁰⁹² Σπύρος Λιναρδάτος, *Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, από τον Εμφύλιο στη Χούντα, 1949-1952*, τόμος Α', (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977), σελ. 199.

(ξημερώματα 31ης Μαΐου), ήταν η ανάκληση της παραίτησης του Αρχιστρατήγου. Η στάση κατεστάλη με προσωπική παρέμβαση του Παπάγου αλλά και την αντίδραση αρκετών άλλων ανωτάτων αξιωματικών που κινήθηκαν ψύχραιμα και αποφασιστικά.¹⁰⁹³ Διάφορες θεωρίες ακόμη και σήμερα υφίστανται για τους πραγματικούς στόχους και συνθήκες της παραίτησης του Παπάγου αλλά και την γνώση του για τη στάση ή ακόμη και την σιωπηρή ανοχή του έναντι των κινηματιών. Η ιδιότυπη αυτή στρατιωτική στάση έλαβε χώρα σε μια στιγμή που η αμερικανική κυβέρνηση είχε αποδεχτεί να προωθήσει την τουρκική και ελληνική ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία και είχε αρχίσει να διαμορφώνει ένα ανάλογο θετικό κλίμα για την αναγκαστικά ομόφωνη αποδοχή της πρότασης της από τα κράτη-μέλη. Μια λοιπόν διατάραξη των συνταγματικών διαδικασιών θα δημιουργούσε σημαντικά εμπόδια στην προσπάθεια αυτή αλλά και στη γενικότερη εικόνα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής ως υπερασπιστή της δημοκρατικής νομιμότητας.¹⁰⁹⁴ Για αυτό το λόγο και ο Αμερικανός Πρέσβης, ευρισκόμενος στις ΗΠΑ, επέστρεψε άμεσα στην Αθήνα (02 Ιουνίου) για να μεταφέρει τις θέσεις της Ουάσιγκτον. Πράγματι ο Peurifoy, σε διαδοχικές συναντήσεις του με τα Ανάκτορα, τους πολιτικούς αρχηγούς, τον Παπάγο και τη στρατιωτική ηγεσία συνέστησε, μετά επιτάσεως και πέραν του διπλωματικού του ρόλου, την τήρηση των συνταγματικών διαδικασιών. Η κυβέρνηση Βενιζέλου είχε αιφνιδιαστεί από τις εξελίξεις και καθώς οι διαβουλεύσεις για τη διεύρυνση του NATO βρίσκονταν σε εξέλιξη, φοβήθηκε τις επιπτώσεις στην ένταξη της χώρας, αν αποκαλύπτονταν ότι είχε διασαλευθεί η πειθαρχία στο στράτευμα και αρχικά προσπάθησε να συγκαλύψει τα γεγονότα. Ο αντιστράτηγος Γρηγορόπουλος, Αρχηγός ΓΕΣ τότε (είχε αντικαταστήσει στην αρχηγία τον Αντιστράτηγο Κοσμά Γεώργιο στις 07 Μαρτίου 1951), γράφει στα απομνημονεύματά του:¹⁰⁹⁵

¹⁰⁹³ Καραμπελιάς Γεράσιμος, *Ο Ρόλος των Ενόπλων Δυνάμεων στην Πολιτική Ζωή Ελλάδος και Τουρκίας*, (Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2009), σελ. 331.

¹⁰⁹⁴ Η εκδήλωση της άτυπης αυτής στάσης που πραγματοποιήθηκε από στελέχη του Στρατού Ξηράς, ως αντίδραση στην παραίτηση του Στρατάρχη Παπάγου, στόχευε -για τους οργανωτές της- στην παρεμπόδιση της επανεμφάνισης του κομμουνιστικού κινδύνου. Όμως η ενέργεια τους -εάν επιτύγχανε- θα οδηγούσε μάλλον σε ακριβώς, αντίθετα με τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα, καθώς η Ελλάδα, ενδεχομένως θα βρίσκονταν απομονωμένη από τους δυτικούς συμμάχους της και ευκολότερο θύμα της σοβιετικής επεκτατικότητας. Η κίνηση αυτή των στρατιωτικών αποτελεί ένδειξη της περιορισμένης στρατηγικής στόχευσης με την οποία, υψηλόβαθμα στελέχη των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων με έντονες και δυσάρεστες βιωματικές εμπειρίες των τελευταίων δεκαετιών, έβλεπαν τις διεθνείς εξελίξεις, ισορροπίες και τη γενικότερη θέση της χώρας.

¹⁰⁹⁵ Θεόδωρος Γρηγορόπουλος, *Από την Κορυφή του Λόφου, Αναμνήσεις και Στοχασμοί*, (Αθήνα, 1966), σελ. 457.

«Ολίγον βραδύτερα (στις 31 Μαΐου και αφού ο Παπάγος είχε πείσει τους στασιαστές να υποχωρήσουν προσήλθε εις τα γραφεία (του ΓΕΕΘΑ) ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως (Βενιζέλος), ο οποίος πληροφορηθείς την κατάληψιν του Ραδιοφωνικού σταθμού και τας σημειωθείσας εν τη πόλει κινήσεις τμημάτων, ήλθεν δια να πληροφορηθή αυτοπροσώπως τι ακριβώς συνέβει. Τον ενημερώσαμε σχετικώς και αφού εξητάσαμε την όλην κατάστασιν, εμείναμε σύμφωνοι, όπως προς το συμφέρον του στρατεύματος και της Ελλάδος, δεδομένου ότι συνεζήτειτο ήδη αίτησις εισόδου της χώρας μας εις το ΝΑΤΟ, συγκαλύψωμεν, εν τω μέτρω του δυνατού, τας γενομένας ενεργείας και να παρουσιάσωμεν τας σημειωθείσας κατά την νύκταν κινήσεις τμημάτων, ως προληπτικά μέτρα προς παρεμπόδισιν ενδεχομένων εκδηλώσεων ανατρεπτικών στοιχείων, τα οποία θα επιζήτουν πιθανώς να επωφεληθούν εκ της αποχωρήσεως του Στρατάρχου.»

Όμως ο τύπος έδωσε ευρεία δημοσιότητα στο κίνημα αποκαλύπτοντας ακόμη και τα ονόματα των αναμεμειγμένων και τη συμμετοχή τους στον ΙΔΕΑ. Απόρροια της κρίσεως ήταν και η υποβολή παραίτησης της κυβέρνησης Βενιζέλου προς τον Βασιλέα στις 04 Ιουνίου, που δεν έγινε αποδεκτή.¹⁰⁹⁶ Διαφαίνονταν πλέον ότι στη σκέψη των αμερικανικών παραγόντων, η λύση της καθόδου του στρατάρχη Παπάγου, ως λαοπρόβλητου μη φθαρμένου ηγέτη ενός ευρύτατου δεξιού συνασπισμού, φάνταζε πλέον ως η βέλτιστη επιλογή για τα αμερικανικά συμφέροντα. Η επιλογή αυτή συνάντησε την αντίδραση των Ανακτόρων που οδηγήθηκαν τους επόμενους μήνες, σε μετωπική σύγκρουση με τον Παπάγο. Στο στράτευμα τη θέση του Α/ΓΕΕΘΑ (που κατείχε ο Παπάγος παράλληλα με την Αρχιστρατηγία) ανέλαβε ο Α/ΓΕΣ Αντιστράτηγος Γρηγορόπουλος με τον Αντιστράτηγο Θρασύβουλο Τσακαλώτο να αναλαμβάνει τη θέση του Α/ΓΕΣ.

Το ιδιότυπο στρατιωτικό πραξικόπημα καταστάληκε, εν τη γεννήσει του, η πολιτική κρίση αποσοβήθηκε αλλά στις 30 Ιουνίου ο Παπανδρέου δήλωσε την αποχώρηση του κόμματος του από την κυβέρνηση. Ο Βασιλιάς Παύλος, για άλλη μια φορά πίεσε τους πολιτικούς αρχηγούς για τη συγκρότηση ευρείας «εθνικής κυβερνήσεως» αλλά συνάντησε την αντίδραση των Βενιζέλου, Πλαστήρα και

¹⁰⁹⁶ Ιωάννης Στεφανίδης, *Μετά τον Εμφύλιο: Η Περίοδος των Κυβερνήσεων Συνεργασίας*, στο βιβλίο των Τάσου Σακελλαρόπουλου και Ευάνθη Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος: Η Πολιτική Διαδρομή. Το Πρόσωπο. Η Εποχή*, (Εκδόσεις Μουσείο Μπενάκη & Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών Ελευθέριος Βενιζέλος, Αθήνα, 2009), σελ. 102.

Τσαλδάρη που επιθυμούσαν τη διενέργεια πρόωγων εκλογών. Κοινή συναίνεση, οι εκλογές θα διεξάγονταν από την υφιστάμενη μονοκομματική πλέον κυβέρνηση μειοψηφίας του Βενιζέλου. Στις 27 Ιουλίου υπερψηφίστηκε ο νέος εκλογικός νόμος με το σύστημα της ενισχυμένης αναλογικής και τρεις ημέρες αργότερα διαλύθηκε η Βουλή και προκηρύχθηκαν βουλευτικές εκλογές για τις 09 Σεπτεμβρίου 1951. Η νέα Βουλή που θα προέκυπτε από τις εκλογές του Σεπτεμβρίου θα έπρεπε να επικυρώσει το προσχέδιου του αναθεωρημένου Συντάγματος που δεν είχε προλάβει να εγκρίνει η Αναθεωρητική Βουλή του 1946. Την ημέρα που η Βουλή διαλύονταν (30 Ιουλίου), ο Παπάγος ανακοίνωσε την κάθοδο του στην πολιτική και τις εκλογές, προκαλώντας την οργή των Ανακτόρων¹⁰⁹⁷ και ανατρέποντας το πολιτικό σκηνικό.

Άκαιρη Πρόταση Διπλασιασμού της Δυνάμεως του ΕΚΣΕ

Εν τω μεταξύ, στις 19 Ιουνίου το State Department ενημέρωσε το Υπουργείο Αμύνης ότι σκόπευε να προκαλέσει τον Γενικό Γραμματέα να απευθύνει νέα έκκληση σε όσα κράτη-μέλη δεν είχαν διαθέσει στρατεύματα στον Οργανισμό να επανεξετάσουν την ενεργό συμμετοχή τους. Ο Acheson εκτιμούσε ότι δεν θα είχε αποτέλεσμα να απευθυνθούν στα κράτη που ήδη διέθεταν δυνάμεις στον Οργανισμό.¹⁰⁹⁸ Η απάντηση του Marshall στις 21 Ιουνίου, ανέφερε ότι το Joint Chiefs of Staff εξέταζε το ενδεχόμενο να ζητηθούν επιπρόσθετες δυνάμεις από τη Βρετανία και τα λοιπά κράτη-μέλη του NATO.¹⁰⁹⁹ Ήδη όμως στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών κυκλοφόρησαν οι φήμες για την επιστολή, που με αμερικανική παρότρυνση, ετοιμάζε να αποστείλει ο Γενικός Γραμματέας προς αναζήτηση στρατευμάτων. Στις 21 Ιουνίου, η Μόνιμη Αντιπροσωπεία της Ελλάδος τηλεγραφούσε ότι σύμφωνα με πληροφορίες από τον αμερικανό ομόλογο στα Ηνωμένα Έθνη, ο Trygve Lie θα ζητούσε, μόνο από τα κράτη-μέλη που δεν είχαν διαθέσει μέχρι τώρα δυνάμεις στον Οργανισμό, να ενισχύσουν την προσπάθεια στην Κορέα αποστέλλοντας στρατεύματα.¹¹⁰⁰ Πράγματι η επιστολή του Γενικού Γραμματέα, με ημερομηνία 22

¹⁰⁹⁷ Η αιφνιδιαστική κίνηση αυτή του Παπάγου οδήγησε τον Βασιλιά σε έξαλλη κατάσταση να απαιτήσει από τον Αρχηγό του ΓΕΣ, αντιστράτηγο Τσακαλώτο τη σύλληψη του Παπάγου, διαταγή την οποία και δεν αποδέχθηκε ο Τσακαλώτος. Βλέπε στο Γρηγοριάδη Σδόλωνα, *Ιστορία της Συγχρόνου Ελλάδος 1941-1967*, τόμος 4^{ος}, (Εκδόσεις Καπόπουλος, Αθήνα, 1975), σελ 91-92.

¹⁰⁹⁸ FRUS, 1951, Vol VII, Part 1, *The Secretary of State to the Secretary of Defense (Marshall)*, June 19, 1951, p 534-535.

¹⁰⁹⁹ FRUS, 1951, Vol VII, Part 1, *The Secretary of Defense (Marshall) to the Secretary of State*, June 21, 1951, p 544-545.

¹¹⁰⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3558, 21 Ιουνίου 1951.

Ιουνίου 1951 διαβιβάστηκε σε 39 κράτη-μέλη¹¹⁰¹ που ενώ είχαν ανταποκριθεί θετικά στις αρχικές εκκλήσεις του Trygve Lie δεν είχαν διαθέσει στρατιωτικές δυνάμεις μέχρι τότε. Ο Γενικός Γραμματέας, ενεργώντας κατόπιν αιτήματος των ΗΠΑ, διαβίβασε συνημμένα, έγγραφο της Unified Command¹¹⁰² και ενημέρωσε τα κράτη-μέλη για την ανάγκη διάθεσης επιπλέον χερσαίων στρατευμάτων στη συλλογική προσπάθεια των Ηνωμένων Εθνών στην Κορέα. Στο κείμενο επεσήμανε ότι η Unified Command ήταν ήδη σε επαφή με τα κράτη-μέλη που είχαν ήδη διαθέσει δυνάμεις εξετάζοντας τη δυνατότητα αύξησης τους. Η επιστολή του Γενικού Γραμματέα ανέφερε:

«I have received from the United States Government, acting in its capacity as the UC, a communication concerning the need for additional ground troops from member governments of the UN for the collective effort in Korea. The Unified Command is conducting extensive discussions in connection with this problem. Particularly with states which are already contributing armed forces. It has requested me to send communications on its behalf to member governments which previously gave a favorable reply to either the Secretary General Resolution of 25 June 1950 or to its Resolution of 27 June 1950, but which have not yet contributed armed forces for the collective effort in Korea. I have the honor to transmit herewith a communication from the Unified Command. As Secretary General, I respectfully request your government to give earnest consideration to this appeal in the light of the necessity of strengthening the collective effort in Korea so long as the aggressors continue to fight against the UN forces there. I should be grateful if you would inform me of the decision of your government and would

¹¹⁰¹ FRUS, 1951, Vol VII, Part 1, *The United States deputy Representative at the United Nations (Gross) to the Secretary of State*, June 22, 1951, p 545-546. Τα 39 κράτη στα οποία στάλθηκε το κείμενο ήταν: Αφγανιστάν, Αργεντινή, Βολιβία, Βραζιλία, Μπούρμα, Χιλή, Κίνα (Εθνικιστική), Κόστα-Ρίκα, Κούβα, Δανία, Δομινικανή Δημοκρατία, Ισημερινός, Αίγυπτος, Ελ-Σαλβαντόρ, Γουατεμάλα, Αιτή, Ονδούρα, Ισλανδία, Ινδία, Ινδονησία, Ιράν, Ιράκ, Ισραήλ, Λίβανος, Λιβερία, Μεξικό, Νικαράγουα, Νορβηγία, Πακιστάν, Παναμάς, Παραγουάη, Περού, Σαουδική Αραβία, Σουηδία, Συρία, Ουρουγουάη, Βενεζουέλα, Υεμένη και Γιουγκοσλαβία.

Η είδηση παρουσιάστηκε και στις ελληνικές εφημερίδες στις 24 Ιουνίου. Ενδεικτικά βλέπε Εφημερίδα Εμπρός, *Οι Ερυθροί θα Εξαπολύσουν Νέα Επίθεση, Ο κ. Τρίγκβε Λη Ζητεί από τα Μέλη του ΟΗΕ να Αποστείλουν Στρατεύματα εις την Κορέαν, Η Σοβιετική «Προπαγάνδα Ειρήνης»*, 24 Ιουνίου 1951, σελ. 6.

¹¹⁰² Department of State, *Bulletin*, July 9, 1951, p. 53.

communicate with the Unified Command about any detailed arrangements. »

Συγχρόνως, η Αμερικανική Πρεσβεία στην Αθήνα παρέδιδε Aide-Memoire, με ημερομηνία 21 Ιουνίου, στο Υπουργείο Εξωτερικών.¹¹⁰³ Το κείμενο αφού συνοπτικά ανέφερε το ιστορικό της διάθεσης του ΕΚΣΕ κατέληγε:

«Η Αμερικανική Πρεσβεία έχει τώρα την εντολή να προτείνει στην ελληνική κυβέρνηση να ανανεώσει την αρχική της προσφορά προκειμένου να αυξήσει τις ελληνικές δυνάμεις στην Κορέα σε δύναμη ταξιαρχίας όπως αρχικά είχε σχεδιαστεί. Η παρούσα εισήγηση γίνεται αφού λήφθηκαν προσεκτικά υπόψη οι ανάγκες ασφαλείας της Ελλάδος στο μη κομμουνιστικό κόσμο και το ζωηρό ενδιαφέρον των ΗΠΑ για την ασφάλεια αυτής, όπως αποδεικνύεται και από τις προτάσεις της αμερικανικής ηγεσίας για την εξασφάλιση ευρύτερων διευθετήσεων ασφαλείας για τη χώρα (προφανώς υπονοεί τη θετική πρόταση της Ουάσιγκτον για ένταξη στο NATO). Δεν χρειάζεται να ειπωθεί ότι η επιπρόσθετη στρατιωτική συνδρομή της Ελλάδος στην Κορέα θα ενισχύσει ακόμη περισσότερο την ευνοϊκή προδιάθεση της κοινής γνώμης έναντι της χώρας σε ΗΠΑ και στα λοιπά δυτικά κράτη.»

Η αμερικανική διακοίνωση αποτελούσε συνέχεια των απόψεων που είχαν εκφραστεί στα μέσα Ιουνίου για αύξηση των χερσαίων δυνάμεων μέσω διαβίβασης επιστολής του Γενικού Γραμματέα στα κράτη που δεν είχαν διαθέσει μέχρι τότε στρατεύματα και αμερικανικής προσέγγισης προς τα υπόλοιπα, ζητώντας την αύξηση των ήδη διατεθέντων μονάδων. Σε αυτό το πλαίσιο έγινε και η επίδοση του Aide-Memoire της Αμερικανικής Πρεσβείας. Όμως η ελπίδα ενός ειρηνικού διακανονισμού που άνοιξε ραδιοφωνική δήλωση του Μόνιμου Αντιπροσώπου της ΕΣΣΔ στον ΟΗΕ, Malik, στις 23 Ιουνίου 1951, κατέστησε ανεπίκαιρη την προσπάθεια εξεύρεσης περισσότερων δυνάμεων. Ο Malik είχε δηλώσει ότι η επίλυση του κορεατικού προβλήματος ήταν εφικτή και ότι ο σοβιετικός λαός πίστευε ότι έπρεπε να αρχίσουν διαπραγματεύσεις για επίτευξη. Η δήλωση αντιμετωπίστηκε με

¹¹⁰³ American Embassy, Athens, Aide-Memoire, No 411, June 21, 1951.

αισθήματα αισιοδοξίας και καχυποψίας συνάμα αλλά είχε ως αποτέλεσμα την προσωρινή διακοπή των ενεργειών για διάθεση επιπρόσθετων στρατευμάτων.¹¹⁰⁴

Παρά τις αναφορές στην ύπαρξη ενός «παράθυρου ευκαιρίας» για την ειρήνευση, στις αθηναϊκές εφημερίδες της 26ης Ιουνίου, διαβάζουμε την είδηση του διπλασιασμού της ελληνικής δυνάμεως στην Κορέα με την αποστολή ενός ακόμη τάγματος. Τα δημοσιεύματα έκαναν λόγο για μια κατ' αρχήν απόφαση που λήφθηκε στις 25 Ιουνίου, σε απάντηση σχετικής έκκλησης του Γενικού Γραμματέα ενώ περισσότερες λεπτομέρειες θα ανακοινωνόταν την επομένη από τον ίδιο τον Πρωθυπουργό αφού θα είχαν ρυθμιστεί οι διάφορες λεπτομέρειες σε επαφή με τον Αρχηγό ΓΕΕΘΑ Αντιστράτηγο Γρηγορόπουλο. Μάλιστα συμπλήρωναν ότι η απόφαση αποδοχής της πρότασης σχετίζονταν με την αμερικανική βοήθεια προς την Ελλάδα. Η Αθήνα ευελπιστούσε ότι αυτή η χειρονομία της χώρας θα επιδρούσε ευνοϊκά στην αύξηση των αμερικανικών πιστώσεων για την κάλυψη των στρατιωτικών δαπανών.¹¹⁰⁵ Στην πρώτη σελίδα στα ίδια έντυπα με πηχυαίους τίτλους πρόβαλαν οι ειδήσεις για πιθανή ανακωχή στην Κορέα.

Εντύπωση προκαλεί ότι ως δικαιολογία για το διπλασιασμό της ελληνικής δύναμης γίνονταν η έκκληση του Γενικού Γραμματέα, μη απευθυνθείσα στη χώρα μας, ενώ αποσιωπήθηκε το αντίστοιχο αμερικανικό Aide-Memoire. Προφανώς κρίθηκε πολιτικά πιο συμφέρουσα η αναφορά σε ικανοποίηση αιτήματος των Ηνωμένων Εθνών παρά της Αμερικανικής Πρεσβείας. Για άλλη μια φορά δεν βρέθηκαν επίσημα έγγραφα που να περιγράφουν τη λήψη της συγκεκριμένης αποφάσεως. Εκτιμάται ότι και αυτή αποτέλεσε μια προσωπική απόφαση του Σοφοκλή Βενιζέλου, με γνώμονα την εξυπηρέτηση των στόχων της εξωτερικής πολιτικής που ο ίδιος είχε χαράξει και με συνέπεια ακολουθούσε. Δεν μπορούμε να αποκλείσουμε ότι με την κίνηση αυτή αποσκοπούσε να διατηρήσει την εύνοια της αμερικανικής πλευράς καθώς για άλλη μια φορά η συμμαχική κυβέρνηση του κλονίζονταν. Στις 25 Ιουνίου και με αφορμή τη συμπλήρωση ενός έτους από την έναρξη του πολέμου στην Κορέα, κατέθεσε στεφάνι προς τιμή των πεσόντων στην Κορέα στο μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη και απέστειλε συγχαρητήριο τηλεγράφημα στους Έλληνες στρατιώτες στην Κορέα. Την προηγούμενη, είχε

¹¹⁰⁴ FRUS, 1951, Vol VII, Part 1, *The United States Deputy Representative at the United Nations (Gross) to the Secretary of State*, June 27, 1951, p 562-563.

¹¹⁰⁵ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Δύναμις του Ελληνικού Εκστρατευτικού Σώματος εις την Κορέαν θα Διπλασιασθεί, εις Απάντησιν Αιτήσεως των Ηνωμένων Εθνών*, 26 Ιουνίου 1951, σελ. 4.

απευθύνει μήνυμα προς τον ελληνικό λαό υπεραμυνόμενος της απόφασης συνδρομής στον αγώνα των Ηνωμένων Εθνών.

Οι θέσεις της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας για την αύξηση της δυνάμεως του ΕΚΣΕ φαίνονται στο Υπηρεσιακό Σημείωμα που συνέταξε στις 28 Ιουνίου ο Χρήστος Διαμαντόπουλος, ανώτατος υπάλληλος του Υπουργείου Εξωτερικών μετά από επίσκεψη και συνομιλία του με το Αρχηγό ΓΕΕΘΑ Αντιστράτηγο Γρηγορόπουλο.¹¹⁰⁶ Σύμφωνα με το συντάκτη, το Γενικό Επιτελείο Στρατού (που είχε επωμιστεί το βάρος της διαθέσεως δυνάμεων) θα επιθυμούσε όπως η συμβολή της Ελλάδος στον αγώνα της Κορέας περιοριστεί στο ήδη αποσταλέν τάγμα. Οι λόγοι για αυτή την προτίμηση ήταν ότι αφενός κάθε αύξηση θα γίνονταν αντικείμενο εκμετάλλευσης της κομμουνιστικής προπαγάνδας με ψυχολογικό αντίκτυπο επί του στρατεύματος και αφετέρου θα ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί η επάνδρωση του δευτέρου τάγματος από εθελοντές (προφανώς αναφέρονταν σε εθελοντές οπλίτες γιατί όπως αποδείχθηκε και με τη συγκρότηση της ταξιαρχίας υπήρχε πληθώρα αιτήσεων εκ μέρους των μονίμων στελεχών). Σύμφωνα με τον Διαμαντόπουλο, το Γενικό Επιτελείο (και μάλλον εννοούσε το ΓΕΕΘΑ) αποδέχονταν την θέση (απόφαση) του Προέδρου της Κυβερνήσεως περί διπλασιασμού των δυνάμεων με την αποστολή ενός ακόμη τάγματος. Η διατύπωση δείχνει ότι μάλλον δεν είχε προηγηθεί της πρωθυπουργικής δηλώσεως, ανταλλαγή απόψεων πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας. Κατά το ΓΕΕΘΑ, η δύναμη του Εκστρατευτικού Σώματος θα αυξάνονταν σε ένα Σύνταγμα εκ δύο Ταγμάτων¹¹⁰⁷ υπερβαίνοντας ελάχιστα τον αριθμό των 2.000 ανδρών. Ήδη είχαν εκδοθεί οι οδηγίες για τη συγκρότηση του νέου τάγματος και ο χρόνος που αναγκαιούσε για τη συγκρότηση και οργάνωση του υπολογίζονταν σε 3-4 μήνες. Ο χρόνος κρίνεται υπερβολικός καθώς η τριπλάσια σχεδόν σε δύναμη ταξιαρχία είχε οργανωθεί και συγκροτηθεί σε 2 μήνες (Σεπτέμβριος-Οκτώβριος 1950) καίτοι τελικά δεν διατέθηκε ολόκληρη η δύναμη της. Ενδεχομένως η ηγεσία του στρατεύματος να ήθελε να καθυστερήσει τη διάθεση της δυνάμεως ελπίζοντας ότι η φημολογία περί ενάρξεως διαπραγματεύσεων μεταξύ των αντιπάλων θα ευοδώνονταν και η αποστολή (για άλλη μια φορά) θα ματαιώνονταν. Στους λόγους της αντίθεσης διάθεσης δυνάμεως δεν συμπεριλήφθηκε η αποδυνάμωση του στρατεύματος σε

¹¹⁰⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Υπηρεσιακό Σημείωμα/έγγραφο 39986/Κίνα-Κορέα, 28 Ιουνίου 1951.

¹¹⁰⁷ Δύναμη ισοδύναμη με αυτή της ταξιαρχίας σύμφωνα με το νέο οργανισμό συγκροτήσεως του στρατεύματος που τίθονταν σε ισχύ από 01 Ιουλίου 1951.

περίπτωση βουλγαρικής εισβολής ή αναζωπύρωσης του αντάρτικου, ένδειξη μεγαλύτερης αυτοπεποίθησης για τις αυξημένες ικανότητες των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων και της εκτιμώμενης αναβάθμισης των εγγυήσεων ασφαλείας μέσω της διασύνδεσης με τα όργανα σχεδιασμού της Συμμαχίας. Εντύπωση προκαλεί ότι το ΓΕΕΘΑ δεν αναφέρθηκε ούτε στα αυξημένα έξοδα που συνεπάγονταν ο διπλασιασμός των δυνάμεων προφανώς θεωρώντας ότι το Υπουργείο Οικονομικών θα εξασφάλιζε τις αναγκαίες πιστώσεις μέσω της αμερικανικής βοήθειας. Ο Α/ΓΕΕΘΑ, Αντιστράτηγος Γρηγορόπουλος, όπως και ο Α/ΓΕΣ, Αντιστράτηγος Τσακαλώτος, ουδέν αναφέρουν για το θέμα του διπλασιασμού της ελληνικής δυνάμεως στα απομνημονεύματά τους.

Στις 25 Ιουνίου, ο Έλληνας Πρέσβης στην Ουάσινγκτον ενημέρωσε ότι ο McGhee τον ρώτησε για τις πληροφορίες εξ Αθηνών για διπλασιασμό της δύναμης του ΕΚΣΕ. Ο Πολίτης δήλωσε άγνοια και ο McGhee συμπλήρωσε ότι η είδηση προκάλεσε «αγαθή» εντύπωση.¹¹⁰⁸ Ο ίδιος όμως ο Πρωθυπουργός μιλώντας στους δημοσιογράφους, στις 26 Ιουνίου, επιβεβαίωσε την είδηση του διπλασιασμού της δύναμης του ΕΚΣΕ. Έκανε μάλιστα συσχέτιση της συνδρομής στην Κορέα με την αντιμετώπιση της κομμουνιστικής εξέγερσης στην Ελλάδα τονίζοντας τη συμμόρφωση της χώρας με τις επιταγές του Καταστατικού Χάρτου των Ηνωμένων Εθνών. Παράλληλα δεσμεύθηκε ότι η παραμονή των ανδρών του ΕΚΣΕ στην Κορέα θα ήταν εξάμηνη. Την ίδια ημέρα ο Αμερικανός Πρέσβης, από τα Ιωάννινα, σε δημόσια ομιλία του, εξήρε την ελληνική απόφαση επισημαίνοντας ότι θα ανυψώσει ακόμη περισσότερο το ελληνικό γόητρο.¹¹⁰⁹ Το Ημερήσιο Δελτίο του Γραφείου Τύπου της Αμερικανικής Πρεσβείας της 27ης Ιουνίου ανέφερε ότι δημοσιογραφικές πληροφορίες εξ Αθηνών μιλούσαν για διάθεση δευτέρου τάγματος στην Κορέα,

¹¹⁰⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3253, 25 Ιουνίου 1951.

¹¹⁰⁹ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο Αμερικανός Πρέσβης Εξαίρει τον Διπλασιασμόν των εις Κορέαν Ελληνικών Δυνάμεων*, 27 Ιουνίου 1951, σελ. 4 και Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Νικολάου Πλαστήρα, Κιβώτιο 372, Φάκελος 15, *Ημερήσιο Δελτίο του Γραφείου Τύπου της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Αθήνα*, 26 Ιουνίου 1951. Ο Pourifoy είχε δηλώσει: «θα επιθυμούσα να έχω εδώ (Κορέα) μια ελληνική ταξιαρχία ή και μεραρχία. Όλες οι εκθέσεις που έχω περί της Μονάδος σας (ΕΚΣΕ) είναι εξαιρετες. Οι Έλληνες είναι πράγματι λαός μαχητών. Οι Αμερικανοί είναι ιδιαίτερος υπερήφανοι για την Ελλάδα σήμερα. Αυτή τη στιγμή πληροφορούμαι ότι η Ελλάδα προσφέρθηκε να διπλασιάσει τη δύναμη του ΕΚΣΕ. Η υπέροχη αυτή χειρονομία θα σημειώσει τεράστια απήχηση και θα εξυψώσει κατά πολύ το γόητρο της Ελλάδος σε όλο τον κόσμο.»

προσφορά που είχε γίνει και το προηγούμενο έτος (1950)¹¹¹⁰, αλλά τελικά περιορίστηκε στο μισό (ένα τάγμα) μετά από απόφαση του ΟΗΕ.

Εντύπωση προκαλεί η ημερομηνία που διάλεξε ο Βενιζέλος για να προβεί στην ανακοίνωση της αύξησης των στρατευμάτων. Ενδεχομένως να μην είχε ακόμη αντιληφτεί τη δυναμική των συνεπειών της δήλωσης Malik. Βέβαια δεν μπορεί να αποκλειστεί και η πιθανότητα να προχώρησε εσπευσμένα στην προσφορά αυτή προσδοκώντας το σύντομο τερματισμό του πολέμου και την απόρριψη της αύξησης των δυνάμεων έχοντας όμως καταγράψει στο ελληνικό (ίσως και στο προσωπικό) μητρώο μια ακόμη ένδειξη πρόθυμης συμπαράστασης στην Ουάσινγκτον. Μια παρόμοια χειρονομία αποτελούσε αφενός ένδειξη ευγνωμοσύνης προς την αμερικανική απόφαση προώθησης της ελληνικής εισόδου στην Ατλαντική Συμμαχία (ήδη γνωστής) και αφετέρου, ίσως ενδυνάμωνε την αποφασιστικότητα της Ουάσινγκτον αποδυναμώνοντας τις αντιρρήσεις ορισμένων κρατών-μελών. Πιθανόν ο Βενιζέλος να αξιολόγησε ότι σε κάθε περίπτωση (ευόδωση ή μη των ειρηνευτικών προσπαθειών) η ελληνική προσφορά θα προσμετρούνταν θετικά στην Ουάσινγκτον. Πράγματι, τη συγκεκριμένη περίοδο υπήρχε έντονη αμερικανική κινητικότητα για να πεισθούν οι χώρες μέλη του Ατλαντικού Συμφώνου να αποδεχθούν την διεύρυνση της Συμμαχίας με την είσοδο Ελλάδος και Τουρκίας. Δυστυχώς για άλλη μια φορά, η έλλειψη επισήμων εγγράφων ή προσωπικών μαρτυριών μας οδηγούν σε εικασίες.

Από τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία μας στη Νέα Υόρκη όμως εκφράζονταν έκπληξη για την ελληνική δήλωση. Σε τηλεγράφημα της η Ελληνική Μόνιμη Αντιπροσωπεία επαναλάμβανε ότι η αίτηση του Γενικού Γραμματέα απευθύνονταν μόνο στα κράτη που δεν είχαν διαθέσει δυνάμεις. Τόνιζε μάλιστα ότι στη Γενική Συνέλευση της 26ης Ιουνίου, τον πλησίασαν αρκετοί συνάδελφοι φιλικών χωρών ρωτώντας με απορία για το χρόνο που διάλεξε η Αθήνα να ανακοινώσει το διπλασιασμό της δυνάμεως καθώς με τον τρόπο αυτό θα φαίνονταν ότι τα δυτικά κράτη επιθυμούσαν τη συνέχιση του πολέμου ενώ η Μόσχα υπέβαλλε προτάσεις ειρήνευσης.¹¹¹¹ Δύο ημέρες αργότερα (28 Ιουνίου) ο Κύρου από τη Νέα Υόρκη εισηγούνταν να ανασταλεί η ανακοίνωση για διπλασιασμό των ελληνικών δυνάμεων μέχρι να παρέλθει ο θόρυβος από τις δηλώσεις του Malik. Θεωρούσε μάλιστα ότι το

¹¹¹⁰ Τδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Νικολάου Πλαστήρα, Κιβώτιο 372, Φάκελος 15, *Ημερήσιο Δελτίο του Γραφείου Τύπου της Αμερικανικής Πρεσβείας στην Αθήνα*, 27 Ιουνίου 1951.

¹¹¹¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3671, 26 Ιουνίου 1951.

State Department δεν θα είχε αντίρρηση δεδομένης και της ελάχιστης απήχησης που βρήκαν οι ελληνικές δηλώσεις στον αμερικανικό τύπο οι οποίες, υπό διαφορετικές συνθήκες θα γίνονταν δεκτές με ενθουσιασμό.¹¹¹² Ενίσχυε μάλιστα τις θέσεις του, λίγες ώρες αργότερα, με νέο τηλεγράφημα ενημερώνοντας ότι ο Γενικός Γραμματέας έχοντας πληροφορηθεί από τους δημοσιογράφους τις δηλώσεις του Έλληνα Πρωθυπουργού για διπλασιασμό των δυνάμεων, παρακαλούσε να διαβιβαστεί στον Βενιζέλο, φιλική σύσταση του, παρόμοια με την εισήγηση του Κύρου που είχε προωρών υποβληθεί (περί αναστολής της δήλωσης περί αυξήσεως της ελληνικής στρατιωτικής συνδρομής).¹¹¹³ Στην ίδια κατεύθυνση ήταν και οι πληροφορίες από την Ουάσινγκτον που ανέφεραν ότι οι σημαντικότερες αμερικανικές εφημερίδες (New York Times, Washington Star, Christian Science Monitor) είχαν αποφύγει να σχολιάσουν την είδηση του διπλασιασμού του ΕΚΣΕ καθώς η προσοχή ήταν στραμμένη στις προτάσεις Malik.¹¹¹⁴ Σημειωτέον ότι για τις τελευταίες, ο Μόνιμος Αντιπρόσωπος μας στα Ηνωμένα Έθνη, εξέφραζε τη δυσπιστία των συναδέλφων του.¹¹¹⁵ Η ροή των ειδήσεων από τις ΗΠΑ υποστήριζε την αναστολή της ελληνικής δηλώσεως. Στην κατεύθυνση αυτή -περί αναστολής της δήλωσης- τάχθηκαν και οι Μόνιμοι Αντιπρόσωποι των ΗΠΑ στον Οργανισμό (Gross και Ross) σύμφωνα με νεώτερο τηλεγράφημα του Κύρου (29 Ιουνίου).¹¹¹⁶

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, σύμφωνα με τις ελληνικές εφημερίδες, ο Έλληνας Μόνιμος Αντιπρόσωπος δήλωσε το βράδυ της 30ης Ιουνίου στα Ηνωμένα Έθνη ότι η Ελλάδα θα διατηρήσει στρατιωτική δύναμη τουλάχιστον 1.100 ανδρών σε ετοιμότητα για ανάληψη δράσεως στην Κορέα, εάν και όταν αυτή κληθεί υπό του Οργανισμού. Κατά τον Κύρου, η δήλωση αυτή αποτελούσε την ελληνική απάντηση στην έκκληση του Γενικού Γραμματέα με την οποία καλούντο όλα τα κράτη-μέλη να καθορίσουν ποιες δυνάμεις διέθεταν στον Οργανισμό. Ο Έλληνας Αντιπρόσωπος έκανε μνεία του ελληνικού τάγματος και των 6 μεταφορικών αεροσκαφών που ήδη δρούσαν στην Κορέα. Συμπλήρωσε μάλιστα με νόημα ότι η απόφαση για διάθεση

¹¹¹² Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3712, 28 Ιουνίου 1951.

¹¹¹³ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3737, 28 Ιουνίου 1951.

¹¹¹⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3339, 28 Ιουνίου 1951.

¹¹¹⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3755, 29 Ιουνίου 1951.

¹¹¹⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3785, 30 Ιουνίου 1951.

στρατευμάτων εκτός Ελλάδος, εάν απαιτείτο, θα λαμβάνονταν σύμφωνα με τις προβλέψεις του Συντάγματος της χώρας.¹¹¹⁷ Με την ανάλογη δήλωση αφενός παρέμενε σε ισχύ η διάθεση του επιπλέον τάγματος και αφετέρου ο χρόνος υλοποίησεως θα καθορίζονταν από τον Οργανισμό και υπό την προϋπόθεση της έγκρισης της αποστολής σύμφωνα με το Ελληνικό Σύνταγμα. Τη στιγμή των δηλώσεων του Κύρου στη Νέα Υόρκη, στην Αθήνα ξέσπαγε νέα κυβερνητική κρίση με την αποχώρηση του Παπανδρέου και των στελεχών του κόμματος του από την κυβέρνηση. Στο διεθνές πεδίο, πέραν της Κορέας, αναταραχή επικρατούσε και στο Ιράν, όπου η κυβέρνηση και ο λαός είχαν στραφεί κατά της Βρετανίας καταλαμβάνοντας εγκαταστάσεις εξόρυξης και επεξεργασίας πετρελαίων και αναγκάζοντας το Λονδίνο να απειλεί με στρατιωτική επέμβαση. Ταυτόχρονα αιματηρό στρατιωτικό πραξικόπημα ξέσπασε και στη Ταϊλάνδη (είχε διαθέσει στρατεύματα στην Κορέα) και ο διεθνής τύπος έβλεπε πίσω από όλες αυτές τις εξελίξεις, όπως πάντα, τον κομμουνιστικό δάκτυλο.

Στην Αθήνα, το τοπίο αναφορικά με τις προθέσεις της Ουάσιγκτον για αύξηση της ελληνικής συνδρομής, ξεκαθάρισε πλήρως στις 02 Ιουλίου. Η ελληνική πρόταση περί διπλασιασμού της δυνάμεως θα προχωρούσε. Οι Αμερικανοί Μόνιμοι Αντιπρόσωποι ενημέρωσαν τον Έλληνα ομόλογο τους για την τελική θέση του State Department. Καίτοι λοιπόν εκτιμούσαν ως απολύτως δικαιολογημένη την εισήγηση περί αναβολής της ανακοίνωσης διπλασιασμού των ελληνικών δυνάμεων κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι θα έπρεπε, από ψυχολογικής πλευράς, να καταδειχθεί στον αντίπαλο, ότι οι συζητήσεις περί ενδεχόμενης ανακωχής δεν επρόκειτο να χαλαρώσουν τις στρατιωτικές ετοιμασίες για αντιμετώπιση του. Κατόπιν τούτου, η Αμερικανική Αντιπροσωπεία θα διαβίβαζε στον Γενικό Γραμματέα την ελληνική ανακοίνωση διπλασιασμού των δυνάμεων.¹¹¹⁸

Το κείμενο που διαβιβάστηκε στο Γενικό Γραμματέα, με τη υπογραφή του Αλέξη Κύρου και ημερομηνία 02 Ιουλίου αφού σύντομα περιέγραφε την απόφαση διάθεση δυνάμεως της 01 Σεπτεμβρίου ανέφερε:¹¹¹⁹

¹¹¹⁷ Εφημερίδα Εμπρός, *Η Ελλάς θα Διατηρήση Ετοιμήν Στρατιωτικήν Δύναμιν 1.00 Ανδρών*, 01 Ιουλίου 1951, σελ. 4.

¹¹¹⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3809, 02 Ιουλίου 1951.

¹¹¹⁹ UN Document S/2231/06 July 1951, Letter dated 2 July 1951 from the Permanent Representative of Greece Addressed to the Secretary General in Reply to the Secretary General Cablegram of July 14

«Μετά από οδηγίες από την Κυβέρνηση μου, έχω την τιμή να σας γνωρίσω ότι εμπνεόμενοι από τα ίδια ιδανικά, αποφασίσαμε προ δέκα περίπου ημέρες να διπλασιάσουμε τη δύναμη της μονάδος που διαθέτουμε.»

Ταυτόχρονα και η Πρεσβεία μας στην Ουάσιγκτον ενημέρωνε ότι ο McGhee τους είχε γνωρίσει ότι θα έπρεπε να προβληθεί η ελληνική δήλωση καθώς θα αποτελούσε ένδειξη ότι κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων τα Ηνωμένα Έθνη δεν θα σταματούσαν τις στρατιωτικές προσπάθειες οικοδόμησης μιας ισχυρής αμυντικής δύναμης.¹¹²⁰ Συγχρόνως ο Peurifoy, με επιστολή του προς τον Βενιζέλο εξέφραζε τη βαθύτατη ικανοποίηση της Αμερικανικής Κυβερνήσεως για την πρόσθετη βοήθεια που προσέφερε «τόσο αφειδώς» η Ελλάδα στα Ηνωμένα Έθνη για να ανακόψουν την κομμουνιστική επίθεση. Στην επιστολή εγκωμιάζονταν η γενικότερη στάση της Ελλάδος αλλά δεν εγένετο αναφορά στην αποδοχή ή μη της προσφοράς.¹¹²¹ Αποτελούσε άλλωστε πάγια διαδικασία της Αμερικανικής Κυβερνήσεως να αποστέλλει άμεσα εγκάρδια ευχαριστήρια επιστολή στη χώρα που προσέφερε δυνάμεις ενώ το Υπουργείο Άμυνας σε συνεργασία με το State Department να εξετάζουν την αποδοχή ή μη ή και τροποποίηση της προσφοράς.

Παρά τις επιφυλάξεις των δυτικών για τις αληθινές προθέσεις των Σοβιετικών-Κινέζων-Βορειοκορεατών, οι δηλώσεις του Malik, στις 23 Ιουνίου 1951, έθεσαν σε λειτουργία έναν ολόκληρο μηχανισμό επαφών και παρασκηνιακών διαπραγματεύσεων για εξεύρεση ειρηνικής λύσεως δημιουργώντας ελπίδες για τον τερματισμό του πολέμου. Οι διαπραγματεύσεις για επίτευξη ανακωχής ξεκίνησαν στις 10 Ιουλίου. Οι αισιόδοξες εκτιμήσεις είχαν αρχίσει να εμφανίζονται και στην έδρα των Ηνωμένων Εθνών όπως πλέον φαίνονταν και από τα διαδοχικά τηλεγραφήματα της Αντιπροσωπείας μας.¹¹²² Στις 26 Ιουλίου κατέστη δυνατή μια συμφωνία για την ατζέντα των συνομιλιών. Οι συνομιλίες ξεκίνησαν την επομένη για να διακοπούν στις 23 Αυγούστου, κατόπιν αποχώρησης των Κινέζων, επικαλούμενων

1950 (S/1619) Concerning the Security Council Resolutions of 25 and 27 June, and 7 July 1950 (S/1501, S/15011, S/1588).

¹¹²⁰ Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσιγκτον προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3403, 02 Ιουλίου 1951.

¹¹²¹ Αρχεία ΥΠΕΞ, Υπουργείο Εξωτερικών/IB/A3/Κορέα 02 Ιουλίου 1951, με την αναγραφή ότι δόθηκε στον τύπο στις 04 Ιουλίου 1951. Εφημερίδα Εμπρός, *Ο Αμερικανός Πρεσβευτής κ. Πιουριφόϊ Εξάγει την Απόφασιν της Κυβερνήσεως όπως Αποσταλούν Νέαι Δυνάμεις εις την Κορέαν, Η Επιστολή του προς τον κ. Πρωθυπουργόν*, 05 Ιουλίου 1951, σελ. 4.

¹¹²² Αρχεία ΥΠΕΞ, Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική ΜΑ/ΟΗΕ προς ΥΠΕΞ/Γ', τηλεγράφημα 3874, 3909, 4297 και 4791 στις 06, 23, 26 Ιουλίου και 17 Αυγούστου 1951 αντίστοιχα. Το τελευταίο μάλιστα μετέδιδε πληροφορίες ότι στον Οργανισμό προεξοφλούνταν η σύναψη ανακωχής.

δυτικές παραβιάσεις των συμφωνηθέντων. Την ίδια στιγμή, ο ρυθμός και η ένταση των συγκρούσεων παρουσίαζαν αυξομειώσεις αλλά σε τοπικό πλέον επίπεδο. Συγχρόνως, το μέτωπο αντιπαράθεσης είχε σχετικά σταθεροποιηθεί και οι συγκρούσεις απέβλεπαν στην απόκτηση περιορισμένων εδαφικών πλεονεκτημάτων και κυρίως στην ενάσκηση ψυχολογικής πίεσης στον αντίπαλο. Παρά ταύτα το ενδεχόμενο μιας νέας μαζικής κινεζικής επίθεσης ήταν πάντα ανοικτό ενώ η αμερικανική στρατηγική έχοντας απορρίψει κάθε ιδέα συμβατικής ή πυρηνικής κλιμάκωσης είχε αποδεχτεί τη διενέργεια ενός περιορισμένου πολέμου στη χερσόνησο με αντίστοιχους στόχους.

Ενώ οι επαφές μεταξύ των δύο αντιπάλων ήταν σε εξέλιξη και υπήρχε μια διάχυτη αισιοδοξία για εξεύρεση λύσεως, το Υπουργείο Αμύνης διαβίβασε στο State Department (16 Αυγούστου 1951) τις απόψεις του Joint Chiefs of Staff για εξεύρεση στρατευμάτων από τα κράτη-μέλη.¹¹²³ Το Επιτελείο παρέθετε τις παρατηρήσεις για τις στρατιωτικές δυνατότητες κάθε κράτους και τις προτάσεις του για τον τρόπο προσέγγισης και επίτευξης του στόχου. Για την Ελλάδα, το Joint Chiefs of Staff ανέφερε ότι ήδη είχε υπάρξει προσέγγιση και ελληνική αποδοχή για την αύξηση της δυνάμεως στο μέγεθος ταξιαρχίας. Το Joint Chiefs of Staff εκτιμούσε ότι μια επαναπροσέγγιση της Τουρκίας για διάθεση περισσότερων δυνάμεων πιθανόν θα είχε θετικά αποτελέσματα δεδομένης της θετικής στάσης των ΗΠΑ για την ένταξη της Άγκυρας στο NATO με την προϋπόθεση ότι θα γίνονταν οι κατάλληλες οικονομικές διευθετήσεις (προφανώς υπονοούσε την κάλυψη των εξόδων των επιπλέον δυνάμεων). Για άλλη μια φορά εντύπωση προκαλεί όχι μόνο το γεγονός ότι η τουρκική συμμετοχή συνδέονταν, κατά κάποιο τρόπο, με τη διαδικασία εντάξεως στην Ατλαντική Συμμαχία αλλά και την προϋπόθεση της «χρηματοδότησης» της επιπρόσθετης δύναμης. Αμφότερες οι συνδέσεις απουσίαζαν στην ελληνική επιζητούμενη συνδρομή, η αποδοχή της οποίας φαίνονταν εξασφαλισμένη και χωρίς καμία αναφορά σε πιθανά «αντισταθμιστικά οφέλη». Καταδεικνύεται δηλαδή ότι η σχεδιασμένη και υπομονετική έως και πειστική προβολή των επιχειρημάτων όταν συνοδεύεται με κατάλληλες πολιτικές κινήσεις και υποστηρίζεται από στρατηγικά πλεονεκτήματα αποφέρει περισσότερα κέρδη από την τακτική της «υπάκουης και υπομονετικής» στάσεως. Η Ελλάδα όμως του 1950, απολύτως εξαρτώμενη για την

¹¹²³ FRUS, 1951, Vol VII, Part 1, *The Acting Secretary of Defense (Lovett) to the Secretary of State*, August 16, 1951, p 824-828.

επιβίωση της από την αμερικανική βοήθεια ελάχιστα περιθώρια είχε για την ανάληψη μιας περισσότερο απαιτητικής και πιεστικής στρατηγικής, όπως η Τουρκία.

Στο διεθνές επίπεδο, ο Ιούλιος και ο Αύγουστος κύλισαν με την προσμονή μιας σταδιακής προσέγγισης των δύο μερών στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων. Ως εκ τούτου, οι προσπάθειες των ΗΠΑ για ενίσχυση των στρατευμάτων του ΟΗΕ ατόνησαν, εφ' ενός σε μια προσπάθεια αποφυγής ενεργειών που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ότι δεν βοηθούσαν το κλίμα των διαπραγματεύσεων και αφετέρου επειδή κατανόησαν ότι τα υπόλοιπα κράτη, υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, θα ήταν διστακτικά για οποιαδήποτε στρατιωτική συνδρομή. Αναμφισβήτητα το όλο κλίμα ήταν ευνοϊκό για την απεμπλοκή της Ελλάδος από την τελευταία προσφορά διπλασιασμού των δυνάμεων και ουδεμία συνέχεια δόθηκε στο θέμα από τις αρχές του Ιουλίου και μετά. Σίγουρα η χειρονομία αυτή απέσπασε ευνοϊκά σχόλια πολιτικών παραγόντων στην Ουάσινγκτον. Ήδη όμως, από τα τέλη Μαΐου, η αμερικανική κυβέρνηση είχε αποφασίσει να υποστηρίξει την ένταξη της Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία. Με δεδομένο δε ότι η ελληνική κυβέρνηση από τα μέσα Ιουνίου γνώριζε την απόφαση αυτή των ΗΠΑ, η προσφορά διπλασιασμού των στρατιωτικών δυνάμεων μάλλον δεν λήφθηκε με γνώμονα την υποστήριξη της ένταξης. Φυσικά για την πραγματοποίηση της ένταξης, τυπικά δεν αρκούσε η αμερικανική υποστήριξη, καθώς έπρεπε να πεισθούν μικρές και μεγάλες χώρες της Συμμαχίας να άρουν τις επιφυλάξεις τους. Σε αυτήν την κατεύθυνση, η νέα ελληνική προσφορά μάλλον θα άφηνε ασυγκίνητες τις αρνητικά προσκείμενες στην ελληνική ένταξη χώρες της Βορείου Ευρώπης. Αναμφίβολα όμως θα προσέθετε ένα επιπλέον όπλο στη φαρέτρα της αμερικανικής διπλωματίας για ενάσκηση πιέσεων προς τους δύστροπους συμμάχους (ή τουλάχιστον ίσως έτσι εκτιμούσε η ελληνική κυβέρνηση και κυρίως ο Βενιζέλος). Ήταν όμως πλέον τόσο ισχυρές οι γεωπολιτικές εκτιμήσεις υπέρ της ελληνικής ένταξης, στο State Department και στο Πεντάγωνο, που μάλλον δεν είχαν ανάγκη επιπρόσθετων ενδείξεων αφοσίωσης στο μέτωπο της Κορέας. Το γεγονός αυτό καίτοι θα έπρεπε να είχε γίνει αντιληπτό από την Αθήνα, δεν αποτελούσε και διασφάλιση της ομαλής ενταξιακής πορείας. Ως εκ τούτου δεν μπορούμε να καταδικάσουμε ως άνευ νοήματος οποιαδήποτε ενισχυτική προσπάθεια της ελληνικής κυβερνήσεως.

Αναμφισβήτητα η ελληνική προσφορά για αύξηση των δυνάμεων στη Κορέα σε συνδυασμό με την εξαιρετική μαχητική επίδοση του ΕΚΣΕ στα πεδία των μαχών

προσέλκυσε συχνές επαινετικές αναφορές στα αμερικανικά μέσα ενημέρωσης αλλά και την έκφραση ευαρέσκειας από αμερικανούς πολιτικούς και παράγοντες. Η Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον ενημέρωσε στις 30 Ιουλίου 1951 για τη λήψη περισσοτέρων από 100 επιστολών αμερικανών γερουσιαστών και λοιπών πολιτικών που εκφράζονταν με ενθουσιασμό για την ελληνική συνεισφορά.¹¹²⁴ Στις 02 και 14 Αυγούστου ορισμένες εκ των επιστολών αυτών διαβιβάστηκαν στην Αθήνα.¹¹²⁵ Οι επιστολές ενώ εξαίρουν την ελληνική νικηφόρα αντίσταση κατά του κομμουνισμού (1946-1949) και την ελληνική συνεισφορά στην Κορέα, δεν συνέδεαν την τελευταία με την σε εξέλιξη προσπάθεια ένταξης της χώρας στην Ατλαντική Συμμαχία. Σημειωτέον ότι η Πρεσβεία μας είχε προχωρήσει προηγουμένως σε μια ευρεία προβολή της ελληνικής συνδρομής στην Κορέα με την περαιτέρω προώθηση του επαινετικού άρθρου «*The Greeks Know to How to Die*» του Harold H. Martin από την Saturday Evening Post (07 Ιουλίου 1951).

Η Επιτυχής Κατάληξη των Προσπαθειών Ένταξης

Η αμερικανική κυβέρνηση, κατά τη διάρκεια του θέρους του 1951, συνέχισε τις παρασκηνιακές συζητήσεις με τους εταίρους της στην Ατλαντική Συμμαχία για την προώθηση της ελληνικής (και τουρκικής) ένταξης. Κύριο εμπόδιο οι βρετανικές θέσεις που έχοντας πλέον αντιληφθεί το αναπόφευκτο των εξελίξεων προσπαθούσαν με διαδικαστικούς ελιγμούς να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη τους στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και Μέσης Ανατολής. Φυσικά η ενίοτε παρελκυστική πολιτική του Λονδίνου, έναντι της Ουάσινγκτον, είχε και τα όρια της τα οποία καθόριζε η αδυναμία της Βρετανίας. Η βρετανική αντίδραση υποχώρησε εξαιτίας και της χειροτέρευσης της κατάστασης στις χώρες της Μέσης Ανατολής (Αίγυπτος, Ιράκ, Ιράν) τις οποίες το Λονδίνο σκόπευε να προσεταιριστεί για το σχηματισμό της δικής του «αμυντικής περιφέρειας». Τελικά ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών Morrison, μετά τις ξεκάθαρες αμερικανικές τοποθετήσεις, αναγκάστηκε να δηλώσει στο Κοινοβούλιο ότι η ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας στη Συμμαχία εξετάζονταν «*with the greatest sympathy*». Λίγο αργότερα (18 Ιουλίου 1951) ο Morrison επανήλθε δηλώνοντας πλέον ότι το Λονδίνο ήταν έτοιμο να υποστηρίξει

¹¹²⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ, τηλεγράφημα 536, 30 Ιουλίου 1951.

¹¹²⁵ Αρχεία ΥΠΕΞ, Ελληνική Πρεσβεία στην Ουάσινγκτον προς ΥΠΕΞ, τηλεγραφήματα 543 και 565, 02 και 14 Αυγούστου 1951.

την ένταξη των δύο χωρών.¹¹²⁶ Η υποχώρηση του Λονδίνου, αναμφισβήτητα περιόριζε τις δυνατότητες ελιγμού των σκανδιναβικών κρατών. Τη διαφορετική προσέγγιση Ουάσιγκτον-Λονδίνου είχε προσπαθήσει να εκμεταλλευτεί και το Παρίσι ώστε να εξασφαλίσει μεγαλύτερο μερίδιο για τη Γαλλία στις -υπό δημιουργία- συμμαχικές διοικήσεις. Στην προσπάθεια δημιουργίας της βρετανικής έμπνευσης Middle East Command (MEC), ο Γάλλος Υπουργός Εξωτερικών Schuman έθεσε ως όρους την αρμόζουσα θέση της χώρας του στο υπόψη διοίκηση αλλά και το σχηματισμό μιας ανάλογης -υπό γαλλικό έλεγχο- για τη Δυτική Μεσόγειο. Μέσα από τις διαπραγματευτικές συμπληγάδες μεταξύ Ουάσιγκτον-Λονδίνου και Παρισίων, οι ΗΠΑ κατάφεραν να επιβάλλουν τις απόψεις τους για την ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία. Τον Αύγουστο του 1951, το Standing Group της Συμμαχίας υπέβαλε στα Γενικά Επιτελεία των χωρών μελών μια μελέτη (SG 80/4) που περιέγραφε μια ενδεχόμενη δομή διοικήσεως σε Μεσόγειο και Μέση Ανατολή ενόψει της πιθανολογούμενης ένταξης Ελλάδος και Τουρκίας και χωρίς οι δύο πρωτεύουσες να έχουν εκφράσει τις απόψεις τους.¹¹²⁷

Η ελληνική ειδησιογραφία του καλοκαιριού του 1951 ήταν πλούσια στη θεματολογία των εξελίξεων για την ενταξιακή πορεία των δύο χωρών. Οι ειδήσεις αυτές όπως ήταν φυσικά παρουσίαζαν και αρκετές ανακρίβειες αλλά παρέθεταν με ακρίβεια το κλίμα της εποχής, τις ανησυχίες και τις αντιδράσεις των διαφόρων κυβερνήσεων. Σταδιακά, οι χώρες της Ατλαντικής Συμμαχίας υποχωρούσαν στις αμερικανικές προτροπές και πιέσεις και δήλωναν πως θα υποστήριζαν την ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας. Η τελική λήψη αποφάσεως ορίστηκε για τη Σύνοδο Κορυφής στην Οτάβα του Καναδά στα μέσα του Σεπτεμβρίου, φυσικά με την προϋπόθεση της εν συνεχεία έγκρισης της από το Κοινοβούλιο του κάθε κράτους-μέλους ανάλογα και με τις συνταγματικές του προβλέψεις.

Στη διαπραγματευτική διεκυστίνδα, η διάθεση των ελληνικών (και των τουρκικών) στρατευμάτων στην Κορέα όπως ήταν φυσικό αγνοήθηκε πλήρως καθώς Λονδίνο και Παρίσι ενδιαφέρονταν πρωτίστως για την εξασφάλιση των μεγίστων δυνατών ανταλλαγμάτων για την αναπόφευκτη υποχώρηση τους έναντι της αμερικανικής επιμονής για την ένταξη των δύο χωρών. Η διστακτική, ίσως και

¹¹²⁶ Dimitrios G. Kousoulas, *The Price of Freedom: Greece in World Affairs, 1939-1953*, (Syracuse University Press, Syracuse, 1953), p.304-311.

¹¹²⁷ Dionysios Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, New York, 2014), p. 16-17.

απρόθυμη βρετανική και γαλλική συναίνεση στους αμερικανικούς σχεδιασμούς άνοιξε το δρόμο για την ενάσκηση πιέσεων και επί ορισμένων άλλων διστακτικών χωρών του Ατλαντικού Συμφώνου. Οι πιέσεις αυτές εντάθηκαν καθώς πλησίαζε η ημερομηνία της συνόδου της Συμμαχίας τον Σεπτέμβριο του 1951 στην Οττάβα. Οι μικρότερες χώρες, μη έχοντας πλέον την ανεπίσημη κάλυψη του Λονδίνου αναγκάστηκαν, με περισσότερη ή λιγότερη αντίσταση, να υποταχθούν στις απαιτήσεις της Ουάσιγκτον. Οι γαλλικές απαιτήσεις της τελευταίας στιγμής μερικώς ικανοποιήθηκαν και στις 20 Σεπτεμβρίου το North Atlantic Council, στη 7η Σύνοδο του, ενέκρινε απόφαση¹¹²⁸ με την οποία καλούσε τις χώρες μέλη της Ατλαντικής Συμμαχίας να διευκολύνουν την προσχώρηση Ελλάδος και Τουρκίας στο ΝΑΤΟ.¹¹²⁹

Συνοπτικά ο Στεφανίδης περιγράφει τις τελευταίες εξελίξεις που οδήγησαν στην ελληνική (και τουρκική) ένταξη:¹¹³⁰

«Έπειτα από έντονες διπλωματικές παρεμβάσεις των ΗΠΑ, στις 20 Σεπτεμβρίου 1951, το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο της Οττάβας κάλεσε τα κράτη μέλη να προωθήσουν την ένταξη της Ελλάδος και Τουρκίας στη Συμμαχία. Ακολούθησαν μακρές και επίπονες διαβουλεύσεις για το ζήτημα της συμμετοχής των νέων μελών στις δομές διοικήσεως της Συμμαχίας, που αποτελούσαν ήδη πεδίο τριβής μεταξύ των ΗΠΑ, από τη μια, και της Βρετανίας και της Γαλλίας, από την άλλη...Τα ζητήματα διοίκησης και επιχειρησιακής ευθύνης διευθετήθηκαν μετά την επίσημη είσοδο των δύο μελών στη Συμμαχία, που συντελέστηκε στα μέσα Φεβρουαρίου 1952. Οι ΗΠΑ υποστήριζαν και επέβαλαν τη συμμετοχή των χερσαίων δυνάμεων Ελλάδος κι Τουρκίας στη διοίκηση της νότιας πτέρυγας (AFSOUTH), με έδρα τη Νάπολι.»

Είκοσι σχεδόν ημέρες μετά τη λήψη της απόφασης εισδοχής Ελλάδος και Τουρκίας στην Οττάβα, τα μέλη της Μόνιμης Ομάδος (Standing Group) της

¹¹²⁸ Το απόσπασμα του Final Communiqué του North Atlantic Council της 20 Σεπτεμβρίου 1951 ανέφερε για την ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας: «*The Council, considering that the security of the North Atlantic area would be enhanced by the accession of Greece and Turkey to the North Atlantic Treaty, agreed to recommend to the member governments that, subject to the approval of national parliaments under their respective legislative procedures, an invitation should be addressed as soon as possible to the Kingdom of Greece and the Republic of Turkey to accede to the Treaty*».

¹¹²⁹ Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις, Αθήνα, 1999), σελ 76-83.

¹¹³⁰ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000) σελ 240.

Ατλαντικής Συμμαχίας,¹¹³¹ επεσκέφθησαν την Ελλάδα (10 Οκτωβρίου 1951) –εν συνεχεία την Τουρκία- και είχαν επαφές με την ελληνική πολιτική και στρατιωτική ηγεσία. Οι επαφές επικεντρώθηκαν στην υπαγωγή των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων, με την Αθήνα να επιμένει -με επιτυχία- στη λύση της ένταξης υπό τις συμμαχικές δυνάμεις της Ευρώπης (άμεσα υπό τον στρατηγό Eisenhower ή έμμεσα μέσω της Διοικήσεως των Δυνάμεων Νοτίου Ευρώπης, Ναύαρχος Carney). Το θέμα των ελληνικών ναυτικών δυνάμεων συνέχισε να ταλανίζει τις διαπραγματεύσεις καθώς πίσω υποκρύπτονταν οι παλαιότερες αμερικανοβρετανικές διαφωνίες για τον αεροναυτικό έλεγχο της Ανατολικής Μεσογείου. Πλέον όμως το θέμα της ελληνικής (και τουρκικής) ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία είχε δρομολογηθεί και απέμεναν οι τυπικές επικυρώσεις των κρατών-μελών της Συμμαχίας που είχαν ήδη σε κυβερνητικό επίπεδο αποδεχτεί τη διεύρυνση.

Ενώ σε εξέλιξη ήταν οι διαπραγματεύσεις για την ελληνική ένταξη, το πρόβλημα της άμυνας της Βορείου Ελλάδος εξακολουθούσε να ταλανίζει, πολιτική και στρατιωτική ηγεσία.¹¹³² Για άλλη μια φορά η γεωγραφία συνωμοτούσε σε βάρος της εδαφικής ακεραιότητας της χώρα προσφέροντας στρατηγικά πλεονεκτήματα στις επεκτατικές διαθέσεις των βορείων γειτόνων. Από μια ειρωνεία της τύχης ο Αλέξανδρος Παπάγος, ως Αρχιστράτηγος αλλά και ως Πρωθυπουργός αργότερα, συνέχιζε να διαχειρίζεται το άλυτο πρόβλημα της εύρεσης της βέλτιστης αμυντικής γραμμής της χώρας. Όπως και το 1940-1941, η στάση της Γιουγκοσλαβίας καθίστατο ο καθοριστικός παράγοντας που θα προσδιόριζε την αμυντική τοποθεσία. Η πρόσφατη όμως ιστορία αποδείκνυε τα τραγικά αποτελέσματα -ειδικά για τον πληθυσμό της Βορείου Ελλάδος- της επιλογής της αμυντικής τοποθεσίας με καθαρά στρατιωτικά κριτήρια. Το πρόβλημα της ελληνικής αμύνης σύντομα μεταφέρθηκε και στα όργανα σχεδιασμού της Ατλαντικής Συμμαχίας ενώ απασχολούσε συχνά τις τροποποιήσεις του κειμένου NSC-103 (κείμενο πολιτικής αναφορικά με την Ελλάδα). Η άμυνα επί των συνόρων, παρά την ύπαρξη των πληγωμένων από τη βουλγαρική κατοχή οχυρών, ήταν άκρως προβληματική και ευάλωτη σε υπερκερωτικούς ελιγμούς, κυρίως από το πεδινό διάδρομο του Αξιού και δευτερευόντως του

¹¹³¹ Μόνιμη Ομάδα, το «εκτελεστικό όργανο» της Στρατιωτικής Επιτροπής αποτελούμενη από τους στρατηγούς Omar Bradley (Chief of JCS, ΗΠΑ), στρατηγό William Slim (Chief of Imperial General Staff, Βρετανία) και πτέραρχο Charles Leclerc (Chief of Air Force, Γαλλία).

¹¹³² Το πρόβλημα της ελληνικής άμυνας της δεκαετίας του 1950 παρουσιάζεται στα βιβλία των Ευάνθη Χατζηβασιλείου, *Στα Σύννορα των Κόσμων: Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2009) και Ιωάννη Στεφανίδη, *Ασύμμετροι Εταίροι: Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο, 1953-1961*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2002).

Μοναστηρίου. Αλλά και μια τοπική διάσπαση της συνοριακής αμυντικής τοποθεσίας θα μπορούσε να καταλήξει σε καταστροφή καθώς οι τεθωρακισμένοι σχηματισμοί του βουλγαρικού στρατού απείχαν μόνο 30-40 χιλιόμετρα από τη θάλασσα απειλώντας το θανατηφόρο εγκλωβισμό των ανατολικά ευρισκόμενων ελληνικών δυνάμεων. Η αμυντική γραμμή των συνόρων και του Νέστου ποταμού σίγουρα περιόριζε το ανάπτυγμα του μετώπου επιτρέποντας την ενίσχυση των δυνάμεων και την ισχυροποίηση της άμυνας (με την προϋπόθεση της μη καθόδου των εισβολέων μέσω των γιουγκοσλαβικών διόδων). Η γραμμή αυτή άφηνε όμως εκτός της αμυντικής περιμέτρου, μέρος της Ανατολικής Μακεδονίας και τη Θράκη, ευελπιστώντας σε μια συνδυασμένη επιθετική επιστροφή ελληνικών και τουρκικών δυνάμεων. Ακόμη πιο δυτικά, η γραμμή του Στρυμόνα ποταμού σε συνδυασμό με το όρος Κερκίνη (Μπέλες) αποτελούσε μια ικανοποιητική συμβιβαστική λύση που απελευθέρωνε οριακά επαρκείς δυνάμεις -με την προϋπόθεση της απόκτησης συγχρόνων αρμάτων και αντιαρματικού εξοπλισμού- για κάλυψη της κοιλάδας του Αξιού. Η τελευταία λύση ήταν η επιλογή της ισχυρής εδαφικής γραμμής αμύνης Αλιάκμονος-Ολύμπου με την εγκατάλειψη του μεγαλύτερου μέρους της Μακεδονίας. Η γραμμή αυτή είχε προταθεί μετά επιμονής από τους Βρετανούς στις αρχές του 1941 αλλά η επαμφοτερίζουσα στάση του Βελιγραδίου και η έλλειψη επαρκών συμμαχικών δυνάμεων για την επάνδρωση τους δεν επέτρεψαν την έγκαιρη κατάληψη της. Σύντομα και χωρίς δυσκολία, η τοποθεσία αυτή ανατράπηκε από τη σφοδρότητα των γερμανικών επιθέσεων.

Η γεωγραφία και η ιστορία, όλη τη δεκαετία του 1950 και 1960, ως φαντάσματα έβηταν τα άλτα διλήμματα των πρώτων μηνών του 1941. Το ενδεχόμενο της στρατιωτικής ενίσχυσης εκ μέρους της Ατλαντικής Συμμαχίας, μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 1950 δεν μπορούσε να ληφθεί σοβαρά υπόψη. Αυτή ακριβώς η αδυναμία ήταν που προβλημάτιζε το αμερικανικό Πεντάγωνο που επιθυμούσε την αποφυγή ανάληψης δεσμεύσεων για την άμυνα της Ελλάδος, είτε σε διμερές επίπεδο είτε μέσω της αδύνατης Ατλαντικής Συμμαχίας. Η ένταξη στη Συμμαχία, με καθαρά στρατιωτικά κριτήρια δεν επέλυε το ελληνικό αμυντικό πρόβλημα καθώς δεν υπήρχαν οι απαιτούμενες δυνάμεις για να ενισχύσουν τις αδύναμες ελληνικές αμυντικές γραμμές των πρόσω. Η είσοδος στην ατλαντική οικογένεια ενίσχυε βέβαια την αποτρεπτική ικανότητα της χώρας, ως μέλος μιας μεγάλης αμυντικής κοινότητας με δηλωμένη την πρόθεση να αναχαιτίσει κάθε

επιθετική ενέργεια κατά των μελών της μη διστάζοντας ακόμη να προχωρήσει και στη χρήση πυρηνικών όπλων. Ειδικά η Ουάσιγκτον είχε επιδείξει την αποφασιστικότητα της με την περίπτωση της Κορέας. Το ελληνικό αμυντικό πρόβλημα έπρεπε όμως να επιλυθεί, σε μεγάλο βαθμό, από την ίδια την Ελλάδα και με τις δικές της δυνάμεις και θυσίες. Η αρχική αισιόδοξη σκέψη της διασφάλισης της ελληνικής άμυνας με παράλληλη ελάφρυνση των αβάσταχτων οικονομικών αμυντικών υποχρεώσεων μέσω της συνδρομής των συμμάχων αποδείχθηκε ανεδαφική. Η αποδοχή της ελληνικής ένταξης ενισχύθηκε σημαντικά από τον ικανό αριθμό ετοιμοπόλεμων δυνάμεων που η χώρα μπορούσε να παραθέσει κατά των σοβιετικών αλλά η ουσιαστική ενίσχυση των ελληνικών αμυντικών δυνατοτήτων μέσω της Συμμαχίας πραγματοποιήθηκε με βραδείς ρυθμούς ένεκα αντικειμενικών δυσκολιών. Πριν ακόμη στεγνώσει η μελάνη της υπογραφής της ένταξης θα ξεκινούσαν συνεχείς οχλήσεις των Αθηνών, κυρίως προς την Ουάσιγκτον, αλλά με παράλληλη κοινοποίηση και στους υπολοίπους Συμμάχους, για την ανάγκη οικονομικής ενίσχυσης της χώρας ως αντάλλαγμα για τη διατήρηση ισχυρών ενόπλων δυνάμεων. Θα πρέπει να καταγραφεί ότι η Αθήνα, πριν από την επίσημη ένταξη της, στα τέλη Νοεμβρίου 1951, έθεσε δια του Υφυπουργού Εξωτερικών Ευάγγελου Αβέρωφ στον Acheson την ανάγκη ανακούφισης της Ελλάδος από το δυσβάστακτο βάρος των αμυντικών δαπανών. Ο Αβέρωφ τόνισε ότι η Ελλάδα διέθετε το 43% του εθνικού προϋπολογισμού σε αμυντικές δαπάνες, ποσοστό πολύ υψηλότερο από των άλλων κρατών-μελών. Τόνισε μάλιστα, με δόση υπερβολής, ότι την παρούσα στιγμή, το NATO μικρή βοήθεια στο τομέα της ασφάλειας θα μπορούσε να παράσχει στην Ελλάδα που διέθετε δύναμη 12 ετοιμοπόλεμων μεραρχιών, ελπίζοντας όμως ότι αυτή η ανισορροπία στο μέλλον θα αντιστρέφονταν.¹¹³³ Αμέσως μετά την ένταξη της Ελλάδος, από το 1952 έως το 1955, μοχλός πίεσης για τη συνέχιση της αμερικανικής βοήθειας ήταν το ζήτημα της πιθανής μείωσης των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Παρά τις προσπάθειες, οι προσπάθειες δεν ήταν επιτυχείς καθώς οι ΗΠΑ δεν ενέδωσαν στις εκκλήσεις της ελληνικής κυβέρνησης για διατήρηση του ύψους της οικονομικής βοήθειας.¹¹³⁴

¹¹³³ FRUS, 1951, Vol III, Part 1, *Greek Reaction to NATO Council Meeting, November 29, 1951*, p 745-746 και Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), σελ. 89.

¹¹³⁴ Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής, επιμέλεια: Κωνσταντίνος Σβολώπουλος, Κωνσταντίνα Μπόττσιου, Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Κωνσταντίνος Καραμανλής στον Εικοστό Αιώνα*, Τόμος Δεύτερος, (Εκδόσεις Ιδρύματος Κωνσταντίνου Καραμανλή, 2008).

Η συμφωνία της Οττάβας συνοδεύθηκε από το Πρωτόκολλο της 17ης Οκτωβρίου 1950 της Ατλαντικής Συμμαχίας που τροποποιούσε την αρχική ιδρυτική συμφωνία του 1949.¹¹³⁵ Ακολούθησαν οι διαδοχικές επικυρώσεις του Πρωτοκόλλου από τα κράτη-μέλη (το Πρωτόκολλο θα τίθετο σε ισχύ όταν όλα τα κράτη-μέλη ενημέρωναν την κυβέρνηση των ΗΠΑ για την επικύρωση του) ως το απαραίτητο θεσμικό βήμα για την επίσημη έγκριση της αποδοχής εισόδου των δύο χωρών. Το Πρωτόκολλο τέθηκε σε ισχύ στις 15 Φεβρουαρίου 1952 (πρώτη ενημέρωση επικύρωσης στις 06 Δεκεμβρίου 1951 από τη Βρετανία και τελευταία στις 15 Φεβρουαρίου 1952 από την Ιταλία).¹¹³⁶ Η Αμερικανική Γερουσία επικύρωσε τη διπλή ένταξη με ψήφους 73 υπέρ έναντι μόλις 2 κατά.

Στην περίοδο που μεσολάβησε από την απόφαση της Οττάβας μέχρι την επίσημη ελληνική ένταξη δεν υπήρξε προβολή της ελληνικής συμμετοχής στην εκστρατεία της Κορέας ή καλύτερα δεν επιδιώχθηκε η διασύνδεση της συμμετοχής μας στον πόλεμο με την ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία. Ούτε όμως υπήρξε αντίστοιχη σύνδεση από τις συμμαχικές κυβερνήσεις κατά τη διάρκεια των διαδικασιών επικύρωσης της ένταξης των νέων μελών. Η διαδικασία ένταξης της Ελλάδος (και Τουρκίας) στην Ατλαντική Συμμαχία περιγράφηκε συνοπτικά καθώς δεν αποτελεί αντικείμενο της παρούσης διατριβής. Η ελληνική και διεθνής βιβλιογραφία παρουσιάζει ικανοποιητικά τις διεργασίες, το παρασκήνιο και τη διαμόρφωση των στρατηγικών αντιλήψεων που οδήγησαν στην απόφαση της διεύρυνσης της Συμμαχίας.¹¹³⁷

Το τελικό βήμα ήταν η επικύρωση της ελληνικής ένταξης από την Ελληνική Βουλή στις 18 Φεβρουαρίου 1952. Το Σχέδιο Νόμου για την κύρωση της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού κατατέθηκε στην ελληνική Βουλή από το Υπουργείο

¹¹³⁵ NATO Files, Έγγραφο C7-D/27 (Final) διαβιβαζόμενο με το D-D(51) 280/09 November 1951, *Protocol to the North Atlantic Treaty on the Accession of Greece and Turkey*.

¹¹³⁶ Αρχεία ΥΠΕΞ, Έγγραφο N118 For the Press του Department of State, *Entry into Force of the Protocol to the North Atlantic Treaty on the Accession of Greece and Turkey*, February 15, 1951.

¹¹³⁷ Για μια πληρέστερη ενημέρωση για την ελληνική και τουρκική ένταξη βλέπε στα: Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000), του ιδίου *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), Dionysios Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, 2014), Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Στα Σύνορα των Κόσμων: Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2009), Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), Διονύσιος Χουρχουλής, *Πριν την Ένταξη στο NATO: Η Ελληνική Αναζήτηση Ασφάλειας και οι Προσπάθειες για την Προώθηση της Δημιουργίας ενός Μεσογειακού Συμφώνου, 1947-1950*.

Εξωτερικών με την υπογραφή του Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως και Υπουργού Εξωτερικών, Σοφοκλή Βενιζέλου, στις 16 Φεβρουαρίου 1952 και με τη σημείωση της ψήφισης του «εις μια μόνο συζήτησιν θεωρουμένου ως κατεπείγοντος».¹¹³⁸ Η κύρωση πραγματοποιήθηκε δια ενός και μόνου συντόμου άρθρου ενώ η εξίσου συνοπτική εισηγητική έκθεση έκανε λόγο ότι η πρόσκληση εισδοχής της χώρας καταδείκνυε πόσο είχε εκτιμηθεί η συμβολή της Ελλάδος στη διατήρηση της ειρήνης και τους άλλους σκοπούς της Συνθήκης. Η έκθεση κατέληγε ότι η σημασία της εισόδου στη Συμμαχία ήταν «παγκοίνως» γνωστή οπότε ήταν άσκοπη περαιτέρω δικαιολόγηση.

Η κύρωση του Σχεδίου Νόμου πραγματοποιήθηκε στη Συνεδρίαση ΜΣΤ' της 18ης Φεβρουαρίου 1952.¹¹³⁹ Ο σκοπός της κατεπείγουσας ψήφισης, όπως ανέφερε ο εισηγητής Υπουργός Άνευ Χαρτοφυλακίου Βαρβούτης (ο Σοφοκλής Βενιζέλος παρευρίσκονταν στη Λισσαβόνα στη Σύνοδο των Υπουργών Εξωτερικών του ΝΑΤΟ στις 20 με 25 Φεβρουαρίου 1952) ήταν να υπάρξει μια πανηγυρική εκδήλωση αποδοχής της Ελληνικής Βουλής πριν ακόμη συνέλθει το Συμβούλιο των Υπουργών της Ατλαντικής Συμμαχίας). Στη συζήτηση έλαβαν το λόγο ο Πρωθυπουργός Νικόλαος Πλαστήρας και οι αρχηγοί πολιτικών κομμάτων (Αλέξανδρος Παπάγος, Κωνσταντίνος Τσαλδάρης, Ιωάννης Πασαλίδης, Αλέξανδρος Μπαλτατζής) και λοιποί βουλευτές (Λέων Μάκκας, Γεράσιμος Λυχνός, Μιχάλης Κύρκος, Λεωνίδας Καραμαούνας, και Νικόλαος Μπακόπουλος). Σύμφωνα με τον Θ. Κουλουμπή, επιθυμία της κυβέρνησης ήταν να μη διεξαχθεί μια μακρά και σε μεγάλο βάθος συζήτηση, έτσι ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος ενόχλησης των Δυτικών Συμμάχων.¹¹⁴⁰ Από τα πρακτικά αλλά και γενικότερες δηλώσεις προκύπτει η συντριπτική υποστήριξη της ελληνικής ένταξης αλλά και η συγκεχυμένη γνώση, του συνόλου του πολιτικού κόσμου, για τις υποχρεώσεις που δημιουργούσε η εισδοχή μας στην

¹¹³⁸ Αρχεία ΥΠΕΞ, ΥΠΕΞ/Β' Πολιτική/Τμήμα προς την Βουλή των Ελλήνων, Έγγραφο 2221/Ατλ 2^α, Σχέδιο Νόμου περί Κυρώσεως της Συνθήκης του Βορείου Ατλαντικού, 16 Φεβρουαρίου 1952.

¹¹³⁹ Τα πλήρη πρακτικά της συζήτησεως στην Ελληνική Βουλή καθώς και σύντομη αποτίμηση και σχολιασμός περιέχονται στο Τετράδιο Κοινοβουλευτικού Λόγου ΙΙ, Επιμέλεια-Ιστορικός Σχολιασμός του Θάνου Ντόκου, *Κοινοβουλευτική Συζήτηση: Η Προσχώρηση της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ (1952)*, (Εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα, 2013).

¹¹⁴⁰ Theodore A. Couloumbis, *Greek Political Reaction to American and NATO Influence*, (New Haven-London, 1966), p 47 και αναπαραγωγή στο Τετράδιο Κοινοβουλευτικού Λόγου ΙΙ, Επιμέλεια-Ιστορικός Σχολιασμός του Θάνου Ντόκου, *Κοινοβουλευτική Συζήτηση: Η Προσχώρηση της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ (1952)*, (Εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα, 2013), σελ. 66, σημείωση 4.

Ατλαντική Συμμαχία και πολύ δε περισσότερο για τις μελλοντικές επιπτώσεις αυτής.¹¹⁴¹

Καίτοι υπήρξαν αρκετές αναφορές στους αγώνες του ελληνικού λαού για την ελευθερία και δημοκρατία όπως και για τη συμβολή της στην αντιμετώπιση του κομμουνιστικού κινδύνου, η ελληνική στρατιωτική συνδρομή στην Κορέα δεν αναφέρθηκε από κανένα εκ των ομιλητών.¹¹⁴² Μοναδική εξαίρεση ίσως να αποτελεί η σύντομη αόριστη αναφορά του Πρωθυπουργού ότι «*δια της εισδοχής της χώρας εις το Ατλαντικόν Σύμφωνον τιμάται ο ελληνικός λαός, τιμώνται αι θυσίαι του, τιμάται ο Ελληνικός Στρατός, ο οποίος δια του αίματος του τόσον ετίμησε τα ελληνικά όπλα κατά τα τελευταία έτη.*»¹¹⁴³

Τελικά η Βουλή επικύρωσε τη συμφωνία ένταξης στο Βορειοατλαντικό Σύμφωνο με εννέα μόνο αρνητικές ψήφους (οκτώ της ΕΔΑ και μια του ανεξάρτητου Βουλευτή Μιχάλη Κύρκου). Την ίδια ημέρα (18 Φεβρουαρίου) ο Πρέσβης μας στην Ουάσινγκτον, Αθανάσιος Πολίτης, κατέθεσε το «instrument» της εισδοχής της Ελλάδος,¹¹⁴⁴ υπογεγραμμένο από τον Βασιλέα Παύλο, σύμφωνο και με το άρθρο 32 του Συντάγματος και την αρμοδιότητα του να συνομολογεί διεθνείς συνθήκες. Κατά συνέπεια η Συνθήκη της Ατλαντικής Συμμαχίας τέθηκε σε ισχύ για Ελλάδα και Τουρκία στις 18 Φεβρουαρίου 1952.

Στις 20 Φεβρουαρίου, στη Λισαβόνα, κατά την εναρκτήριο Σύνοδο των Υπουργών Εξωτερικών του NATO, Ελλάδα και Τουρκία έγιναν πανηγυρικά δεκτές στη Συμμαχία.¹¹⁴⁵ Το λόγο έλαβε πρώτος ο Υπουργός Εξωτερικών της φιλοξενούσας χώρας που μεταξύ των άλλων ανέφερε ότι η ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας διεύρυναν τους σκοπούς του NATO και εγκατέστησαν ζώνη ασφαλείας στην Ανατολική

¹¹⁴¹ Theodore A. Couloumbis, *Greek Political Reaction to American and NATO Influence*, (New Haven-London, 1966), p 48, 49 και 198 και αναπαραγωγή στο Τετράδιο Κοινοβουλευτικού Λόγου II, Επιμέλεια-Ιστορικός Σχολιασμός του Θάνου Ντόκου, *Κοινοβουλευτική Συζήτηση: Η Προσχώρηση της Ελλάδας στο NATO (1952)*, (Εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα, 2013), σελ. 66, σημείωση 8.

¹¹⁴² Στο Τετράδιο Κοινοβουλευτικού Λόγου II, Επιμέλεια-Ιστορικός Σχολιασμός του Θάνου Ντόκου, *Κοινοβουλευτική Συζήτηση: Η Προσχώρηση της Ελλάδας στο NATO (1952)*, (Εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα, 2013), σελ. 13 αναφέρεται: «Για να ενισχύσουν την υποψηφιότητα τους, οι δύο χώρες απέστειλαν στρατεύματα στο πλευρό των Ηνωμένων Εθνών στον Πόλεμο της Κορέας (1950-1953).»

¹¹⁴³ Τετράδιο Κοινοβουλευτικού Λόγου II, Επιμέλεια-Ιστορικός Σχολιασμός του Θάνου Ντόκου, *Κοινοβουλευτική Συζήτηση: Η Προσχώρηση της Ελλάδας στο NATO (1952)*, (Εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα, 2013), σελ. 38.

¹¹⁴⁴ Αρχεία ΥΠΕΞ, Έγγραφο N124 For the Press του Department of State, *Greece and Turkey Become Parties to the North Atlantic Treaty*, February 18, 1951.

¹¹⁴⁵ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Ελλάς Πανηγυρικός Δεκτή εις το NATO*, 21 Φεβρουαρίου 1952, σελ 1.

Μεσόγειο που συμπληρώνει την άμυνα της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής. Ο Αμερικανός Υπουργός Εξωτερικών αναφέρθηκε στο σημαντικό ρόλο των δύο νέων μελών στην υποστήριξη των στόχων της Συμμαχίας. Ο Acheson αναφέρθηκε και στην υποστήριξη εκ μέρους των δύο χωρών και των ιδεωδών και προσπαθειών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Αναφέρθηκε μάλιστα και στη συνδρομή Ελλάδος και Τουρκίας λέγοντας: «...δια του ενεργού ρόλου τον οποίον διεδραμάτισαν εις το πλαίσιον των Ηνωμένων Εθνών και δια της αποτελεσματικής συμβολής εις την συλλογικήν δράσιν των Ηνωμένων Εθνών εν Κορέα.» Δια στόματος του Acheson, έστω και στην πανηγυρική υποδοχή και περισσότερο ως έκφραση ευαρέσκειας, υπήρξε αναγνώριση της συνεισφοράς των δύο χωρών με τη διάθεση των εκστρατευτικών τους σωμάτων στην Κορέα. Ο Βενιζέλος απευθυνόμενος στους παρισταμένους εξέφρασε την ικανοποίηση για την ένταξη των δύο χωρών στο σύστημα συλλογικής ασφάλειας του «ελεύθερου κόσμου» που έχει ως σκοπό τη διαφύλαξη της ειρήνης. Ολοκλήρωσε διαβεβαιώνοντας ότι η Ελλάδα γνωρίζει τις υποχρεώσεις και δεσμεύσεις από την ένταξη της τις οποίες και θα εκπληρώσει στο έπακρο μη λησμονώντας την πολύτιμή βοήθεια που πρόσφατα δέχθηκε από τις φιλικές χώρες για την αντιμετώπιση της κομμουνιστικής επιβουλής.¹¹⁴⁶

Αξιολόγηση της Συνδρομής του ΕΚΣΕ στην Ένταξη

Στην ελληνική βιβλιογραφία και πολύ λιγότερο στη διεθνή, υπάρχουν περιορισμένες αναφορές στην αποφασιστική διασύνδεση της ελληνικής συμμετοχής στην εκστρατεία της Κορέας με την ένταξη της χώρας στην Ατλαντική Συμμαχία. Παρόμοιες εικασίες βρίσκουμε και για την τουρκική ένταξη. Ομολογουμένως όμως, η διασύνδεση αυτή, μη επαρκώς τεκμηριωμένη, είναι ευρέως διαδεδομένη σε αμφότερες τις χώρες. Στο κεφάλαιο 3, γίνεται αποδεκτό ότι η απόκτηση συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείς υπήρξε ένας από τους βασικότερους λόγους που ώθησαν την Αθήνα να αποφασίσει την ενεργό συμμετοχή της στην Κορέα. Επίσης στο ίδιο κεφάλαιο παρατίθενται διάφορες βιβλιογραφικές απόψεις και οι τελικές εκτιμήσεις του γράφοντος για την τους λόγους που οδήγησαν την Αθήνα να λάβει τις διαδοχικές αποφάσεις εμπλοκής στην κορεατική εκστρατεία. Η δε ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία αποτελούσε, όχι εξαρχής, την κορωνίδα των ελληνικών επιδιώξεων. Αναμφισβήτητα λοιπόν η συνδρομή των στρατευμάτων και αεροπορικών μέσων

¹¹⁴⁶ Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Ελλάς Εγένετο Πανηγυρικός Δεκτή ως Μέλος του Αμυντικού Συμφώνου του Βορ. Ατλαντικού*, 21 Φεβρουαρίου 1952, σελ 6.

αποσκοπούσε και στην επίτευξη αυτού του στόχου. Η τελική όμως συμβολή αυτή της συνδρομής κρίνεται ότι δεν επηρέασε την απόφαση της ελληνικής (και τουρκικής) ένταξης καθώς άλλοι γεωπολιτικοί παράγοντες βάρυναν υπέρ της διπλής εισδοχής.

Παλαιότερες βιβλιογραφικές προσεγγίσεις, πριν την αποδέσμευση των ξένων αρχείων και ειδικά των αμερικανικών, ομιλούν για μια «ανταμοιβή» της ελληνικής συμμετοχής μέσω της ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία ή τουλάχιστον για μια αποφασιστικής σημασίας ελληνική ενέργεια που τελικά επιβραβεύθηκε εκ μέρους των συμμάχων και ιδίως των Αμερικανών. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και από την αλληλουχία των γεγονότων που προηγήθηκαν της βορειοκορεατικής εισβολής (ανεπιτυχείς ελληνικές και τουρκικές προσπάθειες) και αυτών που ακολούθησαν με τη διάθεση των εκστρατευτικών σωμάτων των δύο χωρών (σταδιακή αμερικανική μεταστροφή που οδήγησε στην διπλή ένταξη). Ο Γρηγόριος Δάφνης στο έργο του για το Σοφοκλή Βενιζέλο¹¹⁴⁷ αναφερόμενος στη χειρονομία διάθεσης στρατευμάτων αναγράφει:

«Η χειρονομία αυτή εξετιμήθη ιδιαιτέρως υπό των Αμερικανών, που, υπό την αιγίδα των ΗΕ, εβάσταζαν όλο το βάρος του κορεατικού πολέμου. Δι' αυτό και προθύμως εδέχθησαν να υποστηρίξουν το αίτημα της Ελλάδος, όπως ενταχθή εις την Ατλαντικήν Συμμαχίαν.»

Η εντύπωση αυτή καλλιεργήθηκε επίσης και από την έντονη τουρκική προσπάθεια διασύνδεσης της διάθεσης στρατευμάτων με την ικανοποίηση του αιτήματος ένταξης στη Συμμαχία.¹¹⁴⁸ Η ικανοποίηση του αιτήματος, άφησε να πλανάται η εντύπωση της αποφασιστικής διασύνδεσης της διάθεσης της τουρκικής ταξιαρχίας (και των απωλειών της) με την επιτυχή κατάληξη. Η Άγκυρα έχοντας επενδύσει στην εσωτερική και εξωτερική προβολή της διάθεσης της ταξιαρχίας για την επίτευξη του στόχου της ένταξης, δεν είχε κανένα λόγο να υποβαθμίσει αυτή τη χειρονομία και την αξία της. Η προβολή της αποφασιστικής χειρονομίας της στρατιωτικής συνδρομής εκ μέρους της Άγκυρας οδηγούσε αναπόφευκτα σε αντίστοιχα συμπεράσματα και για την ελληνική προσφορά. Η Εκάβη

¹¹⁴⁷ Δάφνης Γρηγόριος, *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος, 1894-1964*, (Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα, 1970), σελ. 498-499.

¹¹⁴⁸ Hale William, *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, (Frank Cass, London & Portland, 2000), p 118-119 και Mango Andrew, *Turkey, The Challenge of a New Role*, (Praeger Publishers, Westport, 1994), p 11 και Oran Baskin, *Turkish Foreign Policy, 1919-2006: Facts and Analyses with Documents*, (The University of Utah Press, Salt Lake City), p 325.

Αθανασοπούλου εκτιμά την τουρκική ένταξη ως το αποτέλεσμα της νέας θεώρησης του Πενταγώνου και του State Department για το νέο ρόλο της Άγκυρας στο στρατηγικό πλαίσιο της Μέσης Ανατολής αλλά και της Δυτικής Ευρώπης.¹¹⁴⁹ Αποφασιστικής σημασίας παράγοντες στη νέα αυτή θεώρηση ήταν η προσέγγιση της Γιουγκοσλαβίας με στόχο τη δόμηση αξιόπιστης δύναμης στα νότια της ΕΣΣΔ αλλά και το ενδεχόμενο μιας τουρκικής ουδετερότητας. Η λεπτομερής ανάλυση της Αθανασοπούλου δεν διακρίνει τη τουρκική συνδρομή στην Κορέα (άρα και η αντίστοιχη ελληνική) ως αποφασιστικής σημασίας για την ένταξη στο ΝΑΤΟ.

Στο ίδιο μήκος κύματος και ο Χουρχουλής που καίτοι αναγνωρίζει την απήχηση στη δυτική κοινή γνώμη της διάθεσης των τουρκικών στρατευμάτων και προβολής της, εντούτοις δεν διακρίνει τη συμβολή της στην επίτευξη του προσδοκώμενου αποτελέσματος.¹¹⁵⁰ Κατά τον συγγραφέα, οι στρατιωτικές δυνάμεις των δύο χωρών, η βαθιά αμερικανική εμπλοκή και ο φόβος επικράτησης τάσεων ουδετεροποίησης οδήγησαν την Ουάσιγκτον να προκρίνει και υποστηρίξει ένθερμα την ένταξη τους. Η Τουρκία σταδιακά άρχισε να θεωρείται ως «the keystone of Near Eastern Defence» και η Ελλάδα ως ο αναπόσπαστος κρίκος της αλυσίδας που συνέδεε την Άγκυρα με την Δυτική Ευρώπη.¹¹⁵¹

Ο Kuniholm¹¹⁵² παρατηρεί ότι μετά και την κινεζική εμπλοκή στην Κορέα, οι συζητήσεις για ένταξη Ελλάδος και Τουρκίας εντατικοποιήθηκαν. Η Τουρκία επιζητούσε έντονα συμβατική εγγύηση ασφαλείας ως μέσο αποτροπής εναντίον της Μόσχας. Ως αντάλλαγμα οι Τούρκοι μπορούσαν να προσφέρουν πολύ περισσότερα από τη διάθεση της ταξιαρχίας στην Κορέα (της οποίας ο ρόλος ήταν σημαντικός αλλά κυρίως συμβολικός της συμμετοχής της Τουρκίας στο σύστημα συλλογικής ασφάλειας των ΗΕ) και η προσφορά αυτή ήταν ο στρατηγικός ρόλος της χώρας στην άμυνα της Ευρώπης, γεγονός που σταδιακά είχε αρχίσει εκτιμάται. Η αναφορά της διάθεσης ταξιαρχίας σε σύγκριση με το στρατηγικό ρόλο της Τουρκίας από το συγγραφέα, καταδεικνύει την πρωτεύουσα αιτία της αποδοχής της αίτησης ένταξης

¹¹⁴⁹ Εκάβη Αθανασοπούλου, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας, Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, 1999), σελ. 394-396.

¹¹⁵⁰ Dionysios Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, 2014), p. 3.

¹¹⁵¹ Dionysios Chourchoulis, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, 2014), chapter 1, p. 1-17.

¹¹⁵² Michael J. Lacey (ed), *The Truman Presidency*, (Woodrow Wilson International Center for Scholars and Cambridge University Press, 1989), Bruce R. Kuniholm, *US Policy in the Near East*, p 314.

στη Συμμαχία. Κατά αναλογία καταδεικνύει και την αντίστοιχη αξιολόγηση της ελληνικής συνδρομής.

Είναι γεγονός ότι η Άγκυρα διέθεσε τα στρατεύματα της στην Κορέα, ως μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου για απόκτηση συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας. Η παράθεση κειμένων και στοιχείων που αμφισβητούν τη σημασία αυτής της χειρονομίας (ή καλύτερα την αγνοούν), που προβλήθηκε όμως έντονα από την Άγκυρα, ισχυροποιεί και την εκτίμηση μας ότι και η ελληνική αντίστοιχη χειρονομία δεν απέφερε τα προσδοκώμενα αποτελέσματα. Η τουρκική απογοήτευση για τη μη αναγνώριση της διάθεσης των στρατευμάτων στην Κορέα και κατά συνέπεια και για τη μη αποδοχή του αιτήματος της για ένταξη στην Ατλαντική Συμμαχία, φαίνεται και στο κλασικό έργο του Melvyn P. Leffler.¹¹⁵³ Ενδεικτική και η πολλαπλάσια αναφορά της σημασίας Τουρκίας (έναντι της ελληνικής η οποία και συνήθως αποσιωπάται ή αναφέρεται απλά ως ο αναγκαίος «κρίκος» για διασύνδεση Ευρώπης-Τουρκίας), όχι μόνο στο προαναφερθέν έργο, αλλά σε μεγάλο μέρος της διεθνούς βιβλιογραφίας.

Στα επίσημα αρχεία των ελληνικών, βρετανικών και αμερικανικών πηγών δεν γίνεται καμία αναφορά ότι η διάθεση στρατευμάτων στην Κορέα, από Αθήνα και Άγκυρα, συνέβαλε στην ένταξη τους στην Ατλαντική Συμμαχία. Σωρεία άλλων λόγων, που έχουν ήδη αναφερθεί και συνδέονται με γεωπολιτικούς και στρατιωτικούς υπολογισμούς, προβάλλονται για να ερμηνεύσουν την αποδοχή των δύο χωρών.

Μια σύνοψη των λόγων που οδήγησε στη μεταστροφή των θέσεων της αμερικανικής πολιτικής, υπέρ της ένταξης, παρουσιάζεται σε έγγραφο του State Department με ημερομηνία 24 Μαρτίου 1951.¹¹⁵⁴ Το έγγραφο προκάλεσε την αλυσιδωτή γραφειοκρατική επεξεργασία των νέων δεδομένων και προτάσεων που παρουσίαζε και οδήγησε σταδιακά στην αμερικανική απόφαση υποστήριξης των αιτήσεων ένταξης των δύο χωρών. Ίσως να αποτελεί και το μοναδικό έγγραφο όπου

¹¹⁵³ Leffler P. Melvyn, *a Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration and the Cold War*, (Stanford University Press, Stanford, California, 1992), p 286-291 και 419-426. Παρόμοια αναφορά, με παραπομπή στο έργο του Leffler γίνεται και από τον Hogan J. Michael που αναφέρει στο βιβλίο: «*Americans leaders worked furiously to rehabilitate the Germans, rearm the Europeans, and strengthen the North Atlantic Alliance. They decided to bring Turkey into NATO, underwrite the British position in Iran, and establish a Middle East Command in Egypt.*» Hogan J. Michael, *A Cross of Iron: Harry S. Truman and the Origins of the National Security State, 1945-1954*, (Cambridge University Press, Cambridge, 1998), p.318.

¹¹⁵⁴ FRUS, 1951, Vol III, Part 1, *The Secretary of State to the Secretary of Defense (Marshall)*, March 24, 1951, p 501-505.

υπάρχει σύνδεση της διάθεσης στρατευμάτων στην Κορέα με την παροχή εγγυήσεων ασφαλείας. Συγκεκριμένα γίνονταν λόγος στην ενδεχόμενη διάθεση περισσότερων τουρκικών στρατευμάτων στην Κορέα, εάν η Άγκυρα διαισθάνονταν ότι είχε αποκτήσει επαρκείς συμβατικές εγγυήσεις ασφάλειας. Ανάλογη αναφορά δεν υπήρχε για τη χώρα μας, η οποία να σημειώσουμε ότι στα τέλη Ιουνίου, προχώρησε σε, μη υλοποιηθείσα, πρόταση διπλασιασμού των δυνάμεων της στην Κορέα. Η παραπάνω αναγραφή δεν μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι η διάθεση της τουρκικής (και ελληνικής) ταξιαρχίας στην Κορέα συνέδραμε αποφασιστικά στην αποδοχή της ένταξης Άγκυρας και Αθηνών στη Συμμαχία.

Η πλειονότητα των συγγραφέων, αναφερόμενοι στην ελληνική ένταξη στη Συμμαχία, καίτοι εκτενώς αναφέρονται στη σημασία του κορεατικού πολέμου για τη μεταστροφή της θέσεων των ΗΠΑ, ουδεμία σύνδεση κάνουν με τη διάθεση των στρατευμάτων στην Κορέα.

Ο Couloumbis ¹¹⁵⁵ αποδίδει τη διπλή ένταξη στην μεταστροφή της αμερικανικής πολιτικής που επιβλήθηκε στη Βρετανία, Σκανδιναβικές και Κάτω Χώρες που εξέφραζαν αντιρρήσεις για διαφόρους λόγους. Ο απόκτηση πυρηνικών όπλων από την ΕΣΣΔ, ο κορεατικός πόλεμος, η σοβιετική πίεση στη Γιουγκοσλαβία και η αστάθεια στη Μέση Ανατολή (ειδικά η κρίση στο Ιράν) οδήγησαν στην αλλαγή της πολιτικής της Ουάσιγκτον και την ευκολότερη επιβολή των θέσεων της.

Ο Χατζηβασιλείου αποδέχεται ότι η κορεατική σύγκρουση και οι ανησυχίες για ενδεχόμενη παγκόσμιας κλίμακας σοβιετική επίθεση οδήγησαν τους Αμερικανούς να αναγνωρίσουν τη στρατηγική αξία Ελλάδος και Τουρκίας (ως αμοιβαία υποστηριζόμενες χώρες) και να εξετάζουν πιο ευνοϊκά την ένταξη τους στη Συμμαχία.¹¹⁵⁶ Ο συγγραφέας αναφέρεται και στην διάθεση στρατευμάτων στην Κορέα, ως ένδειξη «πιστότητας» στη Δύση παράλληλα με την εκφραζόμενη την ίδια στιγμή επιθυμία ένταξης τους στη Συμμαχία, καίτοι ο ίδιος δεν διαβλέπει τη συμβολή αυτής της ενέργειας.¹¹⁵⁷ Ο Χατζηβασιλείου παρατηρεί ότι οι συνέπειες του κορεατικού πολέμου είναι αυτές που οδήγησαν στην αναβάθμιση του ρόλου των δύο

¹¹⁵⁵ Theodore A. Couloumbis, *Greek Political Reaction to American and NATO Influence*, (New Haven-London, 1966), p 45-46.

¹¹⁵⁶ Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Στα Σύνορα των Κόσμων: Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2009), σελ. 43 και Hatzivassiliou Evanthis, *Greece and the Cold War: Frontline State, 1952-1967*, (Routledge, London and NY, 2006), p 11.

¹¹⁵⁷ Evanthis Hatzivassiliou, *Greece and the Cold War: Frontline State, 1952-1967*, (Routledge, London and NY, 2006), p 12.

χωρών και στην υιοθέτηση του εγγράφου πολιτικής NSC-103 που επεσήμανε το ρόλο τους «γέφυρας» μεταξύ Μέσης Ανατολής και Γιουγκοσλαβίας και συνετέλεσε στη συμμετοχή τους στη Συμμαχία.

Ο Στεφανίδης θεωρεί την ελληνική ένταξη ως απόρροια της νέας γεωστρατηγικής θεώρησης που δημιουργήθηκε μετά το ξέσπασμα του κορεάτικου πολέμου χωρίς και αυτός να αναφέρεται στη στρατιωτική συνεισφορά των δύο χωρών. Συγκεκριμένα ο Στεφανίδης επισημαίνει:¹¹⁵⁸

«Ο δρόμος για την πλήρη ένταξη των δύο γειτόνων στο βορειοατλαντικό σύστημα ασφαλείας άνοιξε τον Απρίλιο του 1951, όταν, έπειτα από πολύμηνες και έντονες εσωτερικές διαβουλεύσεις, η αμερικανική ηγεσία κατέληξε στη σχετική απόφαση. Το παρατεινόμενο αδιέξοδο στις πολεμικές επιχειρήσεις στην Κορέα, ο φόβος μιας νέας κρίσης, η ανάγκη κάλυψης τόσο της νοτιανατολικής πλευράς του NATO στην Ευρώπη όσο και του χώρου της Μέσης Ανατολής, η εκτίμηση, ιδίως, για τη γεωστρατηγική αξία της Τουρκίας και το στρατιωτικό δυναμικό της έκαμψαν τις αντιδράσεις, κυρίως από την πλευρά του αμερικανικού Πενταγώνου. Δεν θα πρέπει, επίσης, να υποτιμηθεί ο ρόλος της τουρκικής διπλωματίας, που δεν δίστασε να επισείσει το φάσμα της ουδετερότητας για να κεντρίσει το συμμαχικό ενδιαφέρον. Οι Βρετανοί, πάλι, συγκατατέθηκαν στη διεύρυνση του NATO, όταν αντιλήφθηκαν ότι αυτός ήταν ο μόνος τρόπος για να εξασφαλίσουν την τουρκική συμμετοχή στα σχέδια τους για τη σύσταση ενός μεσανατολικού αμυντικού οργανισμού.»

Την ίδια θέση, για μια νέα αμερικανική αντίληψη, μετά τα γεγονότα του Ιουνίου 1950, κυρίως για τη στρατηγική αξία της Τουρκίας (αλλά και της Ελλάδας ως συνδετικής γέφυρας) και για το στρατιωτικό δυναμικό της, παραθέτει και στο βιβλίο του «Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο».¹¹⁵⁹

Ο ίδιος επισημαίνει ότι η «διεθνής κρίση (εννοεί τον πόλεμο της Κορέας) ώθησε τις Ηνωμένες Πολιτείες και τους συμμάχους τους να επισπεύσουν την εισδοχή

¹¹⁵⁸ Ιωάννης Στεφανίδης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000), σελ. 240.

¹¹⁵⁹ Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), κεφάλαιο Γ', σελ. 67-89.

της Ελλάδος στο NATO.»¹¹⁶⁰ Για να συμπληρώσει σε πρόσφατο έργο του ότι «η διαδικασία που δρομολόγησε η επιδίωξη της τουρκικής κυβέρνησης για στενότερη σύνδεση με το δυτικό σύστημα ασφαλείας και συνεργασίας, είχε καταλήξει στην ένταξη της Ελλάδας και Τουρκίας στο Σύμφωνο του Βορείου Ατλαντικού.»¹¹⁶¹ Η πρόταση αυτή, με δεδομένη την αναμφίβολη συσχέτιση της τουρκικής συμμετοχής στην εκστρατεία της Κορέα με την επιδίωξη της ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία, αφήνει ενδεχόμενη μια ευνοϊκή προσμέτρηση αυτής της πρωτοβουλίας των δύο χωρών, καίτοι δεν υποστηρίζεται σε κανένα άλλο σημείο των έργων του.

Ούτε όμως εκ της στρατιωτικής πλευράς γίνεται συσχέτιση της δράσεως του ΕΚΣΕ με την ελληνική ένταξη. Ο Α/ΓΕΕΘΑ Γρηγορόπουλος στα απομνημονεύματα του θεωρεί ως παράγοντες που διεδραμάτισαν σοβαρό ρόλο στην ένταξη τη συντριβή των κομμουνιστικών δυνάμεων (1946-1949) και τη δύναμη των δέκα ετοιμοπόλεμων και με άριστο ηθικό που διέθετε η χώρα «εν μέσω της υφιστάμενης τότε μεγάλης πενιχρότητας δυνάμεων εις τας περισσότεράς των χωρών του NATO.»¹¹⁶² Αντίστοιχη μηδενική αναφορά και στα απομνημονεύματα του Α/ΓΕΣ Τσακαλώτου.¹¹⁶³

Η αναφορά του Acheson στη στρατιωτική συνεισφορά στην Κορέα, κατά τη διάρκεια της πανηγυρικής τελετής ένταξης των δύο χωρών πρέπει να εκληφθεί περισσότερο ως φιλοφρόνηση ανάλογη της στιγμής παρά ως ουσιαστική αναγνώριση της συνεισφοράς.¹¹⁶⁴ Η ίδια παρατήρηση ισχύει και για το απόσπασμα στη βιογραφία του Acheson (από τον Beisner) όπου αναφορικά με τις προσπάθειες ένταξης Ελλάδος και Τουρκίας στο NATO καταγράφεται:¹¹⁶⁵

¹¹⁶⁰ Ιωάννη Στεφανίδη, *Ασύμμετροι Εταίροι: Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο, 1953-1961*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2002), σελ. 84.

¹¹⁶¹ Ιωάννης Στεφανίδης, *Εθνικισμός εναντίον Ατλαντισμού ή γιατί ο Ψυχρός Πόλεμος Τελείωσε για την Ελλάδα το 1974* στο Μαραντζίδης Νίκος, Ιάκωβος Μιχαηλίδης, Ευάνθης Χατζηβασιλείου (επιμέλεια), *Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος: Επεκτείνοντας τις Ερμηνείες*, (Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα, 2018), σελ. 318.

¹¹⁶² Γρηγορόπουλος Θεόδωρος, *Από την Κορυφή του Λόφου: Αναμνήσεις και Στοχασμοί, 1914-1952 και 1959-1962*, (Αθήνα, 1966), σελ. 472-473.

¹¹⁶³ Θρασύβουλος Τσακαλώτος, *40 Χρόνια Στρατιώτης της Ελλάδος, πως Εκερδίσαμε τους Αγώνες μας 1940-1949, Τόμος Β΄, Η Δεύτερη Μάχη του Έθνους*, (Τυπογραφείο Ακροπόλεως, Αθήνα, 1960), σελ. 386-396.

¹¹⁶⁴ Ο Acheson είχε δηλώσει: «...δια του ενεργού ρόλου τον οποίον διεδραμάτισαν εις το πλαίσιον των Ηνωμένων Εθνών και δια της αποτελεσματικής συμβολής εις την συλλογικήν δράσιν των Ηνωμένων Εθνών εν Κορέα.» Εφημερίδα Ελευθερία, *Η Ελλάς Πανηγυρικώς Δεκτή εις το NATO*, 21 Φεβρουαρίου 1952, σελ 1.

¹¹⁶⁵ Robert L. Beisner, *Dean Acheson: A Life in the Cold War*, (Oxford University Press, 2006), p. 459-460. Κατά λέξη: «*Their stock rose with each report of their soldiers' exploits in Korea*».

«Ο πόλεμος στην Κορέα συνέβαλε σε μια τέτοια αστάθεια, που οδήγησε την Ουάσινγκτον να επανεξετάσει ποιος χαρακτηρίζεται πλέον ως σύμμαχος. Παρά το γεγονός ότι ο Acheson αρχικά είχε ενοχληθεί από αιτήσεις ένταξης Ελλάδος και Τουρκίας, τώρα επανεξέτασε το ζήτημα. Οι μετοχές αυτών των χωρών ανέβαιναν μετά από κάθε αναφορά της δράσης των στρατευμάτων τους που έρχονταν από την Κορέα.»

Συμπερασματικά διαφαίνεται ότι η ελληνική συνδρομή στην εκστρατεία του ΟΗΕ στην Κορέα δεν συνέβαλε στην πολυπόθητη ένταξη της χώρας μας στην Ατλαντική Συμμαχία. Αντίστοιχη και η μη διασύνδεση της τουρκικής συνδρομής με την απόκτηση και εκ μέρους της Άγκυρας της ιδιότητας του κράτους-μέλους. Γεωστρατηγικοί λόγοι και εκτιμήσεις που πυροδοτήθηκαν από τα γεγονότα της Κορέας και τους φόβους στρατικοποίησης του ψυχρού πολέμου οδήγησαν στην αποδοχή της εισδοχής Ελλάδος και Τουρκίας στο ΝΑΤΟ. Μπορεί η αλληλουχία των γεγονότων να υποστηρίζει τη συσχέτιση της συνδρομής μας με την αρχική μας εμπλοκή στο στρατηγικό σχεδιασμό της Συμμαχίας στη Μεσόγειο (Σεπτέμβριος 1950) και την τελική πανηγυρική μας ένταξη στις 19 Φεβρουαρίου του 1952. Η σχολαστική όμως εξέταση μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ελληνική ένταξη υπήρξε αποτέλεσμα του πολέμου της Κορέας λόγω των νέων συνθηκών ασφαλείας που δημιούργησε και των αντίστοιχων προτεραιοτήτων που επέφερε στα πολλαπλά όργανα σχεδίασης της αμερικανικής κυβέρνησης. Το γεγονός αυτό δεν αποδοκιμάζει ως περιττή τη ληφθείσα απόφαση συμμετοχής, απεναντίας και ανεξαρτήτως των παραγόντων που βάρυναν, τη θεωρεί απαραίτητη και ορθή κίνηση εκ μέρους των Αθηνών για πολύπλευρη κατοχύρωση των εθνικών στόχων και κυρίως της ενίσχυσης των συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας.

Συμπεράσματα

Η λήξη της ταραγμένης περιόδου 1940-1949 αναπτέρωσε τις προσδοκίες για την οικονομική ανασυγκρότηση της Ελλάδας και για την ομαλή πλέον λειτουργία του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος. Οι σχετικά αδιάβλητες (για τα δεδομένα της εποχής εκείνης) εκλογές του Μαρτίου του 1950 ανέδειξαν μια πολυκομματική και αντιπροσωπευτική βουλή με σημαντική εκπροσώπηση ανομοιογενών κεντρικών δυνάμεων. Καίτοι νέα κόμματα είχαν εμφανιστεί, ο πολιτικός κόσμος ελάχιστα είχε

ανανεωθεί και ουδόλως είχε απομακρυνθεί από τις πατροπαράδοτες μεθόδους και λειτουργίες των παλαιοκομματικών μηχανισμών. Ένας νέος βασιλιάς, δέσμιος των προπολεμικών διχασμών και προκαταλήψεων, προσπαθούσε να βρει το βηματισμό του στα νέα δεδομένα που είχαν δημιουργηθεί. Το σώμα των Ελλήνων αξιωματικών, με νωπές τις μνήμες από τους πρόσφατους αγώνες, αναβαθμισμένο από την νίκη κατά των ανταρτών και ενισχυμένο με έκτακτες εξουσίες, θεωρούσε πλέον καθήκον του, εκτός της αντιμετώπισης κάθε εξωτερικού εχθρού και τη διαφύλαξη του υφιστάμενου πολιτικού και κοινωνικού καθεστώτος από τις απειλές των κομμουνιστών και συνοδοιπόρων τους. Διάχυτη η πεποίθηση, ότι οι γειτονικές κομμουνιστικές χώρες ενίσχυαν τα υπολείμματα των ηττημένων ανταρτών και προετοιμάζονταν για μια βίαιη εισβολή προς επίτευξη του στόχου της εξόδου στο Αιγαίο. Πέντε χρόνια μετά την απελευθέρωση, η επιβίωση της Ελλάδας και του λαού της, στηρίζονταν στη ξένη οικονομική βοήθεια και κυρίως στην αμερικανική. Κακοδιαχείριση, παλαιοκομματικές πρακτικές, δόλιος πλουτισμός αλλά και αντικειμενικοί λόγοι, εμπόδιζαν την πλήρη αξιοποίηση της εξωτερικής βοήθειας. Η υπαρκτή κατασπατάληση της βοήθειας, έδινε το δικαίωμα της συνεχούς παρέμβασης στα πολιτικά δρώμενα από την Αμερικανική Πρεσβεία και λιγότερο από τη Βρετανική, που με αυτόν τον τρόπο προωθούσαν και τα δικά τους συμφέροντα. Ο ελληνικός λαός προσπαθούσε να επιβιώσει στις δύσκολες αυτές συνθήκες χωρίς δυστυχώς να μπορεί να απομακρυνθεί από τις πρόσφατες τραγικές εμπειρίες που τον στοίχιωναν και δημιουργούσαν ένα νοσηρό περιβάλλον με υπερβολικές εκδικητικές διώξεις κατά των ηττημένων αλλά και άνευ νοήματος προκλητικές ρεβανσιστικές δηλώσεις της ηγεσίας των τελευταίων.

Ο μετεκλογικός και μετά εμποδίων σχηματισμός, εύθραυστης τρικομματικής κυβέρνησης υπό τον Πλαστήρα, με την υποστήριξη της Αμερικανικής Πρεσβείας, δημιούργησε ελπίδες για μια σταδιακή επικράτηση της μετριοπάθειας, συμφιλίωσης και της οικονομικής ανόρθωσης της χώρας. Τα τραγικά όμως γεγονότα που ακολούθησαν τη βορειοκορεατική εισβολή της 25ης Ιουνίου 1950 δημιούργησαν νέα δεδομένα παγκοσμίως και οδήγησαν στην κλιμάκωση της αντιπαράθεσης Ανατολής-Δύσης. Από το παγκόσμιο πλέον παιχνίδι αναμέτρησης, σε όλα τα πεδία και με οξυνόμενο το στρατιωτικό ανταγωνισμό, η Ελλάδα δεν μπορούσε να μείνει εκτός. Ήδη αμέσως μετά τα τέλη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η χώρα αναζητούσε εναγωνίως συμβατικές εγγυήσεις για την ασφάλεια της. Η στρατιωτική βοήθεια του

«Δόγματος Truman» είχε διασώσει την ύστατη στιγμή το καθεστώς της χώρας από την κατάρρευση, ενώ παράλληλα η ξένη οικονομική ενίσχυση κάλυπτε τις βασικές ανάγκες του λαού και των λειτουργιών του κράτους. Στο νέο αυτό περιβάλλον της αντιπαράθεσης των δύο κόσμων που δημιούργησαν τα γεγονότα στην Κορέα, η Ελλάδα δεν είχε άλλη ρεαλιστική επιλογή από την ακόμη μεγαλύτερη πρόσδεση στο δυτικό άρμα.

Υπό αυτές τις συνθήκες, η κυβέρνηση της Ελλάδος, κλήθηκε να λάβει θέση στα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας (25 και 27 Ιουνίου 1950) των Ηνωμένων Εθνών αλλά και στην έκκληση του Γενικού Γραμματέα που ακολούθησε (29 Ιουνίου). Αναφανδόν, ο πολιτικός κόσμος, πλην της αποδυναμωμένης Αριστεράς, τάχθηκε υπέρ της Δύσης, καταδικάζοντας την βορειοκορεατική εισβολή. Σύντομα η ελληνική κυβέρνηση, ακολουθώντας και τα κελεύσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας επέβαλε εμπορικό αποκλεισμό στη Βόρειο Κορέα (λήψη απόφασης στις 30 Ιουνίου), πράξη συμβολική, καθώς επί της ουσίας, οι εμπορικές μας συναλλαγές μας με την Pyongyang ήταν σχεδόν ανύπαρκτες. Στην ίδια κατεύθυνση και η απάντηση της ελληνικής κυβέρνησης στον Trygve Lie με την οποία η Αθήνα δήλωνε ετοιμότητα συμβολής στην προσπάθεια των Ηνωμένων Εθνών, εντός όμως των ορίων που επέβαλαν «οι ειδικές συνθήκες» τις οποίες αντιμετώπιζε. Επί της ουσίας, επρόκειτο για μια δήλωση ηθικής συμπαράταξης στις Αποφάσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η ελληνική απάντηση, αφού δήλωνε την αμέριστη συμπαράσταση της στη Νότιο Κορέα, πρότασε τις αναμφισβήτητα δύσκολες συνθήκες που βίωνε, αφήνοντας στην Αθήνα την ευκαιρία επιλογής του μεγέθους, χρόνου και είδους της συνδρομής και χωρίς να λαμβάνει ουδεμία δέσμευση. Ανάλογες απαντήσεις, ίσως μάλιστα λιγότερο ένθερμες, απέστειλε η πλειονότητα των αντίστοιχων της Ελλάδος, κρατών-μελών του Οργανισμού. Από τα 59 κράτη-μέλη, τα 52 είχαν προσφέρει υποστήριξη στα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα περισσότερα εξ αυτών ηθικής μορφής. Η ελληνική απάντηση, καίτοι προκάλεσε την κριτική της αντιπολίτευσης, περισσότερο για να πλήξει την κυβέρνηση παρά λόγο ύπαρξης ουσιαστικής αντίθεσης, κρίνεται απολύτως θετική και έγκαιρη, εκτιμάται δε ότι ικανοποίησε τους Αμερικανούς. Αναμφισβήτητα, μέχρι και το πρώτο δεκαήμερο του Ιουλίου, ο πολιτικός κόσμος θεωρούσε την υπόθεση της Κορέας ως πολύ μακρινή και μη επηρεάζουσα τα ελληνικά δρώμενα. Αντίθετα η στρατιωτική ηγεσία, με τη σύμφωνη γνώμη Αμερικανών και Βρετανών, βρήκε την πολυπόθητη ευκαιρία να διακόψει τη

συμφωνηθείσα μείωση της οροφής του στρατεύματος προτάσσοντας λογικοφανείς εξωτερικούς και εσωτερικούς κινδύνους.

Η συνεχώς επιδεινούμενη για τους δυτικούς στρατιωτική κατάσταση στο μέτωπο της Κορέας ανάγκασε τον Γενικό Γραμματέα, να απευθύνει δεύτερη επιστολή (14 Ιουλίου) προς τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ ζητώντας από αυτά να εξετάσουν τη δυνατότητα διάθεσης, χερσαίων κυρίως, στρατιωτικών δυνάμεων για υποστήριξη της προσπάθειας του Οργανισμού. Η Αθήνα προβληματίστηκε για τη στάση που έπρεπε να κρατήσει και ο Μόνιμος Υφυπουργός Εξωτερικών, Πολίτης, φαίνεται ότι ανέλαβε τη βολιδοσκόπηση των Αμερικανών ενώ παράλληλα συμβουλευθηκε και τον Αρχιστράτηγο Παπάγο. Από την έρευνα διαφαίνεται ότι η Ουάσιγκτον, δεδομένης της ελληνικής αδυναμίας και της έκρυθμης κατάστασης στα Βαλκάνια, δεν ανέμενε ελληνική στρατιωτική συνεισφορά στην Κορέα και ούτε πίεσε προς αυτήν την κατεύθυνση. Η έρευνα δεν αποκάλυψε την παροχή κυβερνητικών κατευθύνσεων προς τον Πολίτη ή Παπάγο για το θέμα αυτό, καίτοι φαίνεται δύσκολο να κινήθηκαν αμφότεροι χωρίς να έχει προηγηθεί τουλάχιστον ανταλλαγή απόψεων με τον Πρωθυπουργό και εκτελούντα και χρέη Υπουργού Εξωτερικών, Πλαστήρα. Η ιδέα της συνδρομής 6 μεταφορικών αεροπλάνων (C-47) εμφανίζεται ότι προέρχεται από τον Παπάγο. Όταν δε αυτή, ως εξεταζόμενη πρόταση, μεταφέρθηκε στον Αμερικανό Επιτετραμμένο, Minor, συνάντησε την ικανοποίηση του τελευταίου.

Η λύση της προσφοράς μεταφορικών αεροσκαφών πράγματι αποτελούσε τη βέλτιστη προσέγγιση του δύσκολου προβλήματος της στρατιωτικής συνδρομής, με το δυνατόν μικρότερο κόστος (σε ανθρώπους, μέσα και χρήματα) και με τις λιγότερες επιπτώσεις στη μαχητική ισχύ των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Ως εκ τούτου εγκρίθηκε από το τρικομματικό Συντονιστικό Συμβούλιο στις 19 Ιουλίου, με τον Γεώργιο Παπανδρέου να εμφανίζεται ως υπέρμαχος μιας πιο «γενναιόδωρης» προσφοράς. Ο Αντιπρόεδρος εκτιμάται ότι επιθυμούσε την υποβολή μιας πιο πολυάριθμης προσφοράς με την ελπίδα της απόρριψής της, κάνοντας λόγο ακόμη και για παρακινδυνευμένες -ίσως και απαράδεκτες- μεθοδεύσεις προς την αμερικανική πλευρά. Τελικά, η ελληνική απόφαση της διάθεσης των 6 αεροσκαφών με τα πληρώματα τους, με απόφαση του ίδιου του Πλαστήρα, διαβιβάστηκε στο Γενικό Γραμματέα στις 20 Ιουλίου, προκαλώντας ικανοποίηση στον Οργανισμό και την Ουάσιγκτον. Την ίδια ακριβώς περίοδο το Αμερικανικό Υπουργείο Εξωτερικών, σε συνεργασία με το Πεντάγωνο, ξεκίνησε τις προσπάθειες εξεύρεσης χερσαίων

στρατευμάτων από τα κράτη-μέλη του ΟΗΕ, χωρίς αρχικά η Ελλάδα να συγκαταλέγεται στις υποψήφιες χώρες.

Αναζητώντας τα κίνητρα της μάλλον απρόσμενης διάθεσης των αεροσκαφών, προφανώς διακρίνουμε την έκφραση ευγνωμοσύνης του συνόλου σχεδόν του πολιτικού κόσμου, για τη σωτήρια αμερικανική επέμβαση στα δύσκολα έτη του εμφυλίου, άνευ της οποίας η κατάρρευση του αστικού καθεστώτος ήταν λίαν πιθανή. Δεν μπορούμε επίσης να αποκλείσουμε την προσπάθεια απόκτησης προσωπικής εύνοιας και στήριξης από την αμερικανική κυβέρνηση των πολιτικών προσώπων που οδηγήθηκαν σε αυτή την απόφαση. Επιπλέον, η κίνηση αυτή σίγουρα κρίθηκε ότι ενίσχυε τις προσπάθειες των Αθηνών να αποκτήσουν τις πολυπόθητες συμβατικές εγγυήσεις ασφαλείας από τη Δύση (κυρίως από τις ΗΠΑ) καθώς μέχρι τότε οι «διακριτικές» αιτήσεις ένταξης στην Ατλαντική Συμμαχία και οι προσπάθειες δημιουργίας ενός αμυντικού Μεσογειακού Συμφώνου είχαν αποτύχει. Ενδεχομένως να υπόβοσκε στην Αθήνα, η ελπίδα ευγενικής απόρριψης της προσφοράς, εκ μέρους των Αμερικανών, για αποφυγή αποδυνάμωσης των ελληνικών αμυντικών δυνατοτήτων στην πάντα ευαίσθητη περιοχή των Βαλκανίων. Ανεξαρτήτως ιεράρχησης των κινήτρων, ο Πλαστήρας ορθά προχώρησε στην λήψη της συγκεκριμένης απόφασης που ενδεχομένως να μην προβλήθηκε όσο θα έπρεπε από την ελληνική πολιτεία αλλά ούτε αποτέλεσε και μέρος ενός συνεκτικού σχεδίου προώθησης των ελληνικών στόχων σε αντιδιαστολή με τις αντίστοιχες τουρκικές ενέργειες. Σε κάθε περίπτωση, η ελληνική προσφορά εκδηλώθηκε έγκαιρα συγκρινόμενη με άλλες χώρες και πριν την εμφάνιση αμερικανικών παραινήσεων και πιέσεων. Οι τελευταίες έγιναν σταδιακά αισθητές στην Αθήνα στα μέσα του Αυγούστου καίτοι οι πρώτες ενδείξεις είχαν αρχίσει να φαίνονται από τα τέλη Ιουλίου.

Τις ημέρες που ακολούθησαν την ελληνική απόφαση (20 Ιουλίου) είχε αρχίσει να επικρατεί στην Ουάσιγκτον μια νέα τάση στην εξωτερική πολιτική που έδινε έμφαση στη στρατικοποίηση της αντιπαράθεσης Ανατολής-Δύσεως. Παράλληλα και με αφορμή τη βορειοκορεατική εισβολή, έθετε ως απόλυτη προτεραιότητα την αντιμετώπιση του κομμουνισμού, με έμφαση στη στρατιωτική ενδυνάμωση, σε όλα τα μήκη και πλάτη της υδρογείου παραμερίζοντας σχεδιασμούς για την οικονομική ανασυγκρότηση και τον εκδημοκρατισμό των χωρών. Επιπλέον, η αδυναμία αναχαίτισης της προέλασης των βορειοκορεατικών στρατευμάτων, παρά την

αμερικανική στρατιωτική εμπλοκή, έκανε τη μεταστροφή της αμερικανικής πολιτικής ακόμη πιο έντονη. Όπως ήταν φυσικό, η μεταστροφή αυτή, στα πρώτα στάδια της, δημιούργησε διαφορετικές τάσεις και αντιλήψεις μεταξύ των αμερικανικών κυβερνητικών υπηρεσιών και παραγόντων. Το γεγονός αυτό δικαιολογεί τις διαφορετικές απόψεις που εξέφραζαν αμερικανοί αξιωματούχοι για πληθώρα θεμάτων σχετικών με την εκστρατεία στην Κορέα αλλά και γενικότερα θέματα εξωτερικής πολιτικής. Παράλληλα όμως άρχισαν να εντείνονται οι αμερικανικές προσπάθειες εξεύρεσης χερσαίων στρατευμάτων για το μέτωπο της Κορέας. Υπό τις νέες συνθήκες, η Ουάσιγκτον, τη δεύτερη εβδομάδα του Αυγούστου, απευθύνθηκε και στην Ελλάδα που βάδιζε προς νέα κυβερνητική κρίση. Στα μέσα Αυγούστου, η τρικομματική κυβέρνηση Πλαστήρα, εσωτερικά διασπασμένη από τις διαφορετικές προσεγγίσεις για τα μέτρα εθνικής συμφιλίωσης και επιείκειας, παραιτήθηκε. Η παραίτηση της χαροποίησε τα πάντα επιφυλακτικά έως και εχθρικά προς τον Πλαστήρα, Ανάκτορα, αλλά και την Αμερικανική Πρεσβεία (και κυβέρνηση) που έδειχνε πλέον ανοικτά την προτίμηση της -εμπλεκόμενη ακόμη και σε παρασκηνιακές επαφές- προς μια περισσότερο αντικομμουνιστική κυβέρνηση του κεντροδεξιού χώρου.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να απορρίψουμε την άποψη ότι η πτώση της κυβερνήσεως Πλαστήρα προήλθε από την άρνηση της να διαθέσει χερσαία στρατεύματα στην Κορέα. Σίγουρα οι ΗΠΑ, ένεκα της νέας κατάστασης που είχε δημιουργηθεί, προσέβλεπαν σε μια σθεναρά αντικομμουνιστική κυβέρνηση στην (και) Ελλάδα και αντιμετώπιζαν πλέον με καχυποψία τα φιλελεύθερα ανοίγματα του Πλαστήρα. Δεν είχαν όμως, μέχρι την πτώση της κυβέρνησης προβάλει, με μικρότερη ή μεγαλύτερη ένταση, αίτημα χερσαίας συνδρομής. Η πρώτη κρούση έγινε από τον Minor προς τον Παπάγο μεταξύ 07 και 12 Αυγούστου και ακολούθησε η δεύτερη προς τον Πολίτη στις 16 Αυγούστου. Στις 15 Αυγούστου έλαβαν χώρα όμως οι δηλώσεις του Πλαστήρα στη Τήνο για τα «μέτρα επιείκειας» και η τοποθέτηση του υπέρ της κατάργησης της θανατικής ποινής που οδήγησαν, μετά από 3 ημέρες, στην πτώση της κυβέρνησης. Άρα, η χρονική αλληλουχία των γεγονότων δεν επέτρεψε στην κυβέρνηση να λάβει θέση (θετική ή αρνητική) στις αμερικανικές παρααινέσεις. Ως εκ τούτου δεν υπήρξε απόρριψη τους ώστε να δικαιολογηθεί, η εκ του γεγονότος τούτου, πρόκληση της πτώσεως της κυβέρνησης Πλαστήρα. Πτώση, η οποία σίγουρα υποστηρίχθηκε από ορισμένους αμερικανούς παράγοντες ως μέρος όμως μιας

γενικότερης προτίμησης υπέρ περισσότερο αντικομμουνιστικών και δεξιάς κατεύθυνσης κυβερνήσεων παγκοσμίως.

Την εντολή σχηματισμού κυβέρνησης ανέλαβε ο Σοφοκλής Βενιζέλος που σε συνεργασία με τον Γεώργιο Παπανδρέου σχημάτισαν δικομματική κυβέρνηση αναζητώντας στήριξη και από άλλα κόμματα για να λάβουν ψήφο εμπιστοσύνης στη Βουλή. Ο Βενιζέλος υπήρξε ο αποδέκτης των αμερικανικών παραινήσεων για διάθεση χερσαίων στρατευμάτων στην Κορέα. Για άλλη μια φορά, η απόφαση -για τη διάθεση μιας ολόκληρης πλέον ταξιαρχίας- λήφθηκε χωρίς να υπάρξει μια θεσμική διαδικασία εξέτασης- ανάλυσης από υπηρεσιακούς παράγοντες (διπλωματικούς, οικονομικούς και στρατιωτικούς) και υποβολής αντίστοιχης πρότασης προς την πολιτική ηγεσία. Εκτιμάται ότι όλος ο χειρισμός έγινε μεταξύ Βενιζέλου και Παπάγου, με τη λήψη της απόφασης συμμετοχής να βαρύνει αποκλειστικά τον πρώτο ενώ ο δεύτερος προφανώς επαλήθευσε τη δυνατότητα διάθεσης και ανέλαβε την υλοποίηση της. Δεν γνωρίζουμε αν ο Παπάγος υποστήριξε ή ακόμη και εάν πρότεινε τη διάθεση της ταξιαρχίας (όπως προφανώς έκανε για τη διάθεση των αεροσκαφών) ή εάν υπέβαλε ενστάσεις και μέχρι σημείου ή και παρατηρήσεις ειδικά σε σχέση με το μέγεθος της διατεθείσας δύναμews. Ως γνωστόν η στρατιωτική ηγεσία ήταν αντίθετη με την αποδυνάμωση της ελληνικής άμυνας αλλά τα απορρέοντα οφέλη από τη διεθνή ανωμαλία και τη συμμετοχή μας στην Κορέα, μάλλον επέβαιναν υπέρ των στοχεύσεων των στρατηγών για έναν ισχυρότερο, ποσοτικά και ποιοτικά, ελληνικό στράτευμα. Σε τελευταία ανάλυση, η στρατιωτική ισχύς της Ελλάδος και η ισορροπία στα Βαλκάνια δεν επηρεάζονταν από τη διάθεση μιας ταξιαρχίας γεγονός που σίγουρα αντιλαμβάνονταν ο Παπάγος σταθμίζοντας τα γενικότερα οφέλη της προσφοράς.

Ο Βενιζέλος, υπέρμαχος και αρχιτέκτονας της ένταξης της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία, προφανώς εκτιμούσε ότι η συνδρομή χερσαίων δυνάμεων ενίσχυε τις ελληνικές στοχεύσεις και ειδικά την απόκτηση συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας μέσω της ένταξης της. Η επιδίωξη αυτή, που είχε ήδη συναντήσει την άρνηση των δυτικών δυνάμεων, συγκέντρωνε την υποστήριξη των αστικών κομμάτων, των Ανακτόρων και του στρατεύματος. Δυστυχώς όμως η χώρα, καίτοι ομονοούσε ως προς τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής, αδυνατούσε να παρουσιάσει ένα συγκροτημένο σχέδιο και βασιζόνταν στις ατομικές πρωτοβουλίες πολιτικών και θεσμικών προσώπων. Η διάθεση χερσαίων στρατευμάτων, κατέστη

αναπόφευκτη και από το γεγονός ότι στις 25 Ιουλίου, η Τουρκία προσέφερε μια ολόκληρη ταξιαρχία δυνάμεως 4.500 ανδρών στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Η προσφορά αυτή συνοδεύθηκε, μετά από τέσσερις ημέρες και με υποβολή νέας αίτησης ένταξης της Τουρκίας στη Συμμαχία. Η αίτηση αυτή ενόχλησε Ουάσιγκτον και Λονδίνο που είχαν διαμηνύσει και στις δύο πρωτεύουσες ότι οι χρονικές συγκυρίες δεν επέτρεπαν τη θετική αντιμετώπιση των αιτημάτων τους καθώς προείχε η αμυντική και θεσμική συγκρότηση της Συμμαχίας. Επιπλέον υπήρχαν αρνητικές τοποθετήσεις διαφόρων κρατών-μελών και κυρίως ασύμβατες προτεραιότητες των μεγάλων δυνάμεων. Η Αθήνα εκ θέσεως αδυναμίας και έχουσα μάλλον πειστεί να ακολουθήσει μια πολιτική «σώφρονος αναμονής», αναγκάστηκε, σε χαμηλούς τόνους, να θέσει και αυτή αίτημα εισδοχής στη Συμμαχία. Αντιλαμβάνονταν ότι η Ελλάδα δεν μπορούσε να εμφανιστεί υστερούσα έναντι της τουρκικής συνδρομής, η οποία ανεξαρτήτως της αδυναμίας απόσπασης άμεσης αποδοχής του αιτήματος της ένταξης, θα δημιουργούσε μια θετική δυναμική. Εκτιμήθηκε επίσης ότι η ελληνική προσφορά θα ενδυνάμωνε τις αμερικανικές διαθέσεις συνέχισης υποστήριξης της χώρας, σε μια περίοδο που η μείωση της αμερικανικής βοήθειας ήταν αναμενόμενη. Στην ίδια κατεύθυνση και η στρατιωτική ηγεσία που θεωρούσε ότι η ελληνική συνδρομή θα επέτρεπε την περαιτέρω ενίσχυση του στρατεύματος με σύγχρονο πολεμικό υλικό, ενώ θα καθιστούσε ακόμη ισχυρότερη την αμερικανική δέσμευση (μη συμβατική) ασφάλειας έναντι της χώρας. Δεν θα πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε ότι η διάθεση στρατευμάτων σίγουρα θα εξασφάλιζε και την εύνοια των Αμερικανών προς τα πρόσωπα του Βενιζέλου και Παπανδρέου, γεγονός που θα ενίσχυε τις πιθανότητες παραμονής τους στην εξουσία.

Απολύτως λοιπόν ρεαλιστική, από κάθε άποψη, η απόφαση διάθεσης χερσαίων δυνάμεων στην Κορέα καίτοι η αρχικά διατεθείσα δύναμη κρίνεται υπερβολική και θα μπορούσε εξ αρχής να είχε προσφερθεί ένα ενισχυμένο τάγμα πεζικού που προφανώς δημιουργούσε πολύ λιγότερες υποχρεώσεις υποστήριξης και κυρίως διάθεσης πιστώσεων. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι πιέσεις εκ μέρους της Ουάσιγκτον για διάθεση χερσαίων δυνάμεων την ίδια εποχή (Αύγουστος 1950) ενασκήθηκαν σε 16 τουλάχιστον χώρες, 12 εκ των οποίων, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, ενέδωσαν. Η προσφορά της ελληνικής ταξιαρχίας, εκτιμάται ότι το μέγεθος προσδιορίστηκε από την ανάλογη τουρκική συνεισφορά, δεν αποτέλεσε μέρος ενός γενικότερου σχεδίου εξασφάλισης ανταλλαγμάτων και ειδικά των συμβατικών

εγγυήσεων ασφαλείας που επιζητούσε η Αθήνα όπως συνέβει με την αντίστοιχη τουρκική περίπτωση.

Η διάθεση δυνάμεων είχε όμως και οικονομικό κόστος, κυρίως για την παροχή μισθών και αποζημιώσεων στο προσωπικό του ΕΚΣΕ καθώς τα λοιπά έξοδα υποστήριξης αναλήφθηκαν από την Ουάσιγκτον με πρόβλεψη μελλοντικού διακανονισμού. Οι πιστώσεις αυτές βάρυναν τον ελληνικό προϋπολογισμό ο οποίος παρουσίασε σημαντικό έλλειμμα λόγω και της αύξησης των αμυντικών δαπανών (διακοπή των διαδικασιών μείωσης της οροφής του στρατεύματος) και ελάττωσης του ύψους της αμερικανικής βοήθειας. Η υστέρηση του προϋπολογισμού περιόρισε σημαντικά τα διαθέσιμα κονδύλια για έργα ανασυγκρότησης με όλες τις αρνητικές συνέπειες. Οι εν συνεχεία προσπάθειες των κυβερνήσεων, για αύξηση της αμερικανικής βοήθειας και ανάληψης μέρους των αμυντικών εξόδων, δεν καρποφόρησαν παρά την επίκληση των αυξημένων δαπανών που επέβαλε η διάθεση του ΕΚΣΕ και του δυσανάλογου μεγέθους των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων που επέβαλαν οι νέοι ψυχροπολεμικοί σχεδιασμοί. Αντίστοιχα πρέπει να επισημανθεί ότι της λήψης αμφοτέρων των ελληνικών αποφάσεων διάθεσης δυνάμεων (αεροσκαφών και ταξιαρχίας), δεν είχε προηγηθεί σοβαρός υπολογισμός του οικονομικού κόστους που αυτές συνεπάγονταν αλλά ούτε και συστηματική και έγκαιρη προσέγγιση προς την Ουάσιγκτον για ανάληψη -έστω και μέρους- του δυσβάστακτου κόστους.

Η ελληνική προσφορά μιας ταξιαρχίας (01 Σεπτεμβρίου), χαιρετίστηκε με ενθουσιασμό από τους αμερικανούς αξιωματούχους, καθώς ικανοποιούσε πλήρως τους σχεδιασμούς τους για ενίσχυση των χερσαίων δυνάμεων στην Κορέα και την αύξηση του αριθμού των ενεργά εμπλεκόμενων κρατών-μελών του Οργανισμού. Η προσφορά, παρά ορισμένους προβληματισμούς, εγκρίθηκε από το Joint Chiefs of Staff, καθώς οι πολιτικές σκοπιμότητες επέβαλαν τη χαλάρωση των αυστηρών στρατιωτικών κριτηρίων. Ακόμη και στο ευαίσθητο θέμα της υποστήριξης και κάλυψης ορισμένων εξόδων των εκστρατευτικών σωμάτων δόθηκε ευνοϊκή λύση (για όλες τις χώρες), με πρόβλεψη μελλοντικής διευθέτησης των πληρωμών.

Εκτιμάται εκ των αποτελεσμάτων, καθόσον δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία και τεκμηριωμένες αποδείξεις, στις τρεις περιπτώσεις (διάθεση αεροσκαφών, ταξιαρχίας αλλά και διπλασιασμού δυνάμεως ΕΚΣΕ το καλοκαίρι του 1951) ότι η αναγκαία πολιτικοστρατιωτική συνεργασία υψηλού επιπέδου -επί θεμάτων χάραξης

της υψηλής στρατηγικής- λειτούργησε σε διαπροσωπικό επίπεδο και μακρά κάθε θεσμοθετημένης μορφής. Οι διαπροσωπικές αυτές επαφές και συνεργασίες απέδωσαν αναφορικά με τη διάθεση των στρατευμάτων στη μακρινή Κορέα, εκστρατεία που αποδείχθηκε επιτυχής για τα ελληνικά στρατεύματα ένεκα και του κύρους και των ικανοτήτων των εμπλεκομένων μορφών. Η μη εμπεριστατωμένη όμως και ενίοτε αποσπασματική και επί προσωπικής βάσεως, αντιμετώπιση των θεμάτων είχε ως αποτέλεσμα την εμφάνιση δεκάδων προβλημάτων κατά την υλοποίηση της πραγματικά τιτάνιας -για τα δεδομένα της εποχής εκείνης- εκστρατείας που ξεπεράστηκαν με τη γνωστή ελληνική προσαρμοστικότητα, ευρεσιτεχνία και επιμονή αλλά και την αμέριστη αμερικανική υποστήριξη. Επιπρόσθετα, η αποσπασματική αυτή προσέγγιση, υποκινούμενη από προσωπικές, ορθές ως επί το πλείστον πολιτικές επιλογές, δεν επέτρεψε την επιδιωκόμενη προβολή και εκμετάλλευση της ελληνικής συμμετοχής στην Κορέα, όπως τουλάχιστον επεδίωκαν οι εμπνευστές της.

Ανεξαρτήτως των κινήτρων της ελληνικής απόφασης για την αποστολή του Εκστρατευτικού Σώματος στην Κορέα, οι ένοπλες δυνάμεις ανταποκρίθηκαν στις απαιτήσεις και χρονοδιαγράμματα που ετέθησαν από τις κυβερνήσεις σε όλες τις περιστάσεις. Προφανώς υπήρξαν δυσκολίες, έλλειψη εμπειριών, αστοχίες και χρειάστηκε η υποστήριξη από πλευράς των ΗΠΑ για να καταστεί και να παραμείνει αξιόμαχο το ΕΚΣΕ κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων. Παρά τα προβλήματα, οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις κατόρθωσαν σε διάστημα δύο μηνών, να συγκροτήσουν την υποσχεθείσα δύναμη της ταξιαρχίας, να την καταστήσουν ετοιμοπόλεμη και με ετοιμότητα επιβίβασης και κίνησης προς την Κορέα. Αβίαστα επίσης μπορούμε να ισχυριστούμε ότι τα τμήματα του Στρατού Ξηράς όσο και αυτά της Πολεμικής Αεροπορίας, εκτέλεσαν σε άριστο βαθμό την αποστολή τους στα πεδία των μαχών. Οπωσδήποτε το μέγεθος της ελληνικής συμμετοχής δεν αρκούσε ώστε να επιτευχθούν σημαντικά στρατιωτικά αποτελέσματα στα πεδία των μαχών που θα καθόριζαν τις εξελίξεις της κορεατικής εκστρατείας.

Οι μεγαλύτερες δυσκολίες αφορούσαν τη διάθεση ορισμένων κρίσιμων υλικών και αντιμετωπίστηκαν με τη συγκέντρωση τους από άλλες Μονάδες ή τη διάθεση τους από τους Αμερικανούς. Η σημαντική υστέρηση σε κρίσιμα υλικά ήταν αποτέλεσμα των σχεδόν μηδενικών δυνατοτήτων προμήθειας αυτών. Ορισμένα προβλήματα παρουσιάστηκαν και στην εξεύρεση του απαραίτητου αριθμού των οπλιτών καθώς ο αριθμός των εθελοντών δεν επαρκούσε για την συμπλήρωση της

δύναμης. Αντίθετα για την εξεύρεση μόνιμων στελεχών δεν υπήρξαν προβλήματα καθώς υπήρξε υπερπροσφορά. Τα μείζονα προβλήματα εντοπίστηκαν στην αρχική και υπό πίεση χρόνου, συμπλήρωση του απαιτούμενου αριθμού οπλιτών της ταξιαρχίας με μεγάλο ποσοστό ακατάλληλων υποψηφίων να επιλέγονται αρχικά. Εν συνεχεία και με τη μείωση της δυνάμεως του ΕΚΣΕ σε τάγμα και τη σταδιακή θεσμοθέτηση μιας αυστηρότερης διαδικασίας επιλογής κληρωτών με τη χρήση διαφόρων κριτηρίων, οι δυσλειτουργίες μειώθηκαν χωρίς όμως να μηδενιστούν πλήρως.

Είναι γεγονός ότι το ΕΚΣΕ δεν θα μπορούσε να επιβιώσει στην Κορέα άνευ της λογιστικής υποστήριξης των Αμερικανών. Η παρατήρηση αυτή ίσχυε σχεδόν για το σύνολο των συμμαχικών δυνάμεων και δεν υποβαθμίζει το μέγεθος προετοιμασίας και μαχητικότητας των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Κρίνοντας εκ του αποτελέσματος δεν μπορούμε παρά να αναγνωρίσουμε την απόλυτη επιτυχία της προπαρασκευής, δεδομένων πάντα των διαθέσιμων μέσων και πόρων και του παράγοντα χρόνου. Τα ελληνικά τμήματα στην Κορέα διακρίθηκαν για την προσφορά τους στο αγώνα των Ηνωμένων Εθνών. Χαρακτηριστικό της ελληνικής μαχητικότητας είναι ότι ουδέποτε στην Κορέα ο αντίπαλος κατόρθωσε να ανατρέψει τα ελληνικά τμήματα και οποιαδήποτε υποχώρηση ήταν αποτέλεσμα διαταγών των ανωτέρων διοικήσεων, ένεκα της τακτικής καταστάσεως και όχι εχθρικών επιτυχιών στο πεδίο της μάχης.

Η ελάττωση της προσφερόμενης δυνάμεως, από ταξιαρχία σε ενισχυμένο τάγμα πεζικού, στις αρχές Νοεμβρίου 1950, προήλθε από αμερικανική πρωτοβουλία, ένεκα της θετικής έκβασης των επιχειρήσεων. Μείωση δυνάμεων αποφασίστηκε και για άλλες χώρες με στόχο την εκ μέρους των ΗΠΑ μείωση των δαπανών υποστήριξης, προσβλέποντας λανθασμένα στο σύντομο τερματισμό των επιχειρήσεων. Φυσικά η ελληνική κυβέρνηση δέχθηκε με ικανοποίηση τη μείωση της δυνάμεως.

Ενώ οι ελληνικές προετοιμασίες για τη διάθεση του ΕΚΣΕ (ταξιαρχίας) ήταν σε εξέλιξη, το αμερικανικό Υπουργείο Αμύνης και το State Department προσπαθούσαν να προσφέρουν μια αποδεκτή εναλλακτική λύση για να ικανοποιήσουν τις «άκαιρες» πιέσεις Ελλάδος και Τουρκίας για ένταξη τους στη Συμμαχία. Ήδη όμως οι Αμερικανοί αντιπρόσωποι σε Αθήνα και Άγκυρα είχαν

αρχίσει να θεωρούν επωφελή τη σταδιακά ένταξη των δύο χωρών στην Ατλαντική Συμμαχία προτείνοντας την εξέταση πρόσκλησης για συμμετοχή τους στις συναντήσεις της επιτροπής αμυντικού σχεδιασμού της Μεσογείου. Αυτή η ενδιάμεση λύση θα απέφευγε τις αναμενόμενες αντιρρήσεις κάποιων κρατών-μελών για την πλήρη ένταξη. Σύμφωνα μάλιστα με εκτιμήσεις του, οι ελληνικοί στρατιωτικοί κύκλοι θεωρούσαν αυτήν τη λύση εξίσου ικανοποιητική με την πλήρη ένταξη (όχι όμως και οι τουρκοί) καθώς θα επέτρεπε την υλική ενίσχυση του στρατεύματος και θα καθιστούσε τις αμερικανικές δεσμεύσεις ακόμη ισχυρότερες. Η αμερικανική γραφειοκρατία εργάστηκε για την εξεύρεση της βέλτιστης λύσης που φυσικά λάμβανε υπόψη και τις διστακτικές θέσεις των υπολοίπων κρατών-μελών της Συμμαχίας. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι σε όλα αυτά τα προπαρασκευαστικά της ένταξης κείμενα των υπουργείων, δεν γίνονταν μνεία της προσφοράς στρατευμάτων των δύο χωρών στην Κορέα. Η τελική απόφαση, που εγκρίθηκε από τα όργανα της Συμμαχίας μετά από συζητήσεις και επιβολή των αμερικανικών απόψεων, προέβλεπε τη συμμετοχή της Ελλάδος και της Τουρκίας στο σχεδιασμό του NATO για την άμυνα της Μεσογείου. Παράλληλα απορρίφθηκε η τουρκική αίτηση ένταξης. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αποκρυσταλλωθείσα πλέον διατύπωση ότι κάθε απόφαση, αναφορικά με τη συμμετοχή της Τουρκίας στην Ατλαντική Συμμαχία, θα έπρεπε να εφαρμοστεί αυτόματα και για την Ελλάδα. Η διατύπωση αυτή αποτελούσε και την καλύτερη δικαίωση της πολιτικής της αναμονής και χαμηλών τόνων που είχε υιοθετήσει η Ελλάδα. Παράλληλα βάζει σε σοβαρές αμφιβολίες τη σκοπιμότητα της διάθεσης στρατιωτικών δυνάμεων στην Κορέα (και ειδικά της ελληνικής προσφοράς της ταξιαρχίας αλλά και της αντίστοιχης τουρκικής) για την ενίσχυση της προσπάθειας απόκτησης εγγυήσεων ασφαλείας και ένταξης στη Συμμαχία. Βέβαια για λόγους αντικειμενικότητας είμαστε αναγκασμένοι να κρίνουμε τη συγκεκριμένη απόφαση με βάση τις διαθέσιμες την εποχή εκείνη πληροφορίες και εκτιμήσεις και λαμβάνοντας υπόψη τη συνολική περιρρέουσα ατμόσφαιρα.

Παρά την ελληνική (και τουρκική) συμμετοχή στην Κορέα, η εξωτερική πολιτική της Ουάσινγκτον συνέχισε να βασίζεται σε ψυχρούς υπολογισμούς συμφερόντων και προσεκτική -όχι όμως άμοιρη λαθών- στάθμιση κερδών, κινδύνων και δεσμεύσεων. Από τα τέλη του 1950 και ειδικά τους πρώτους μήνες του 1951 σημειώθηκε μια σταδιακή μεταστροφή στις αμερικανικές αντιλήψεις αναφορικά με τον τρόπο αντιμετώπισης ενδεχόμενης σοβιετικής ενέργειας στην Ευρώπη αλλά και

της ανάγκης και του τρόπου κάλυψης της Μέσης Ανατολής. Η σταδιακή αυτή μεταστροφή, οδήγησε αρχικά το State Department και εν συνεχεία το Υπουργείο Άμυνας, να προτείνουν στον Πρόεδρο Truman την ένταξη της Τουρκίας και της Ελλάδος στην Ατλαντική Συμμαχία, ως πλήρη πλέον μέλη, πρόταση που έγινε αποδεκτή τον Απρίλιο του 1951. Κύριοι λόγοι της αμερικανικής μεταστροφής η αξιολόγηση της στρατηγικής σημασίας που αποκτούσε η αμυντική συνεργασία Ελλάδος-Τουρκίας-Γιουγκοσλαβίας και τα αξιόμαχα και ευμεγέθη στρατεύματα που διέθεταν. Ποσοτικά τουλάχιστον, τα στρατεύματα Αθηνών και Άγκυρας, σε συνδυασμό μάλιστα και με τα γιουγκοσλαβικά, δημιουργούσαν μια απειλή κατά του νότου του σοβιετικού συνασπισμού, απαλύνοντας την πίεση που αυτός εξασκούσε κατά της Δυτικής Ευρώπης. Επιπρόσθετα είχε αναβαθμιστεί και ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου και Μέσης Ανατολής, ενώ Ελλάδα και Τουρκία αποτελούσαν μέρος του στρατηγικής αξίας αποκαλούμενου «βορείου κρηπιδώματος». Φαίνεται ότι και οι κεκαλυμμένες απειλές της Άγκυρας για το ενδεχόμενο μιας «αναγκαστικής» υιοθέτησης ουδετερόφιλης στάσης προσμέτρησαν στην απόφαση ένταξης των δύο χωρών. Χρειάστηκε σχεδόν ένα εξάμηνο (Μάιος-Οκτώβριος 1951) για να επιβάλλουν την απόφαση τους οι Αμερικανοί στους συμμάχους τους και να υπερνικήσουν τις αντιρρήσεις ορισμένων βορείων χωρών με προεξέχουσα την Βρετανία. Η απόφαση του NAC για διευκόλυνση της ένταξης, Ελλάδος και Τουρκίας, λήφθηκε στην Οττάβα στις 20 Σεπτεμβρίου και το σχετικό πρωτόκολλο εισδοχής υπογράφηκε στις 17 Οκτωβρίου. Διαδοχικά τα κράτη-μέλη επικύρωσαν την ένταξη των δύο χωρών. Η επικύρωση της ένταξης από την ελληνική Βουλή πραγματοποιήθηκε με συντριπτική αποδοχή στις 18 Φεβρουαρίου 1952. Η ένταξη στην Ατλαντική οικογένεια, πλέον της εξασφάλισης συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας -ανεξαρτήτως των πραγματικών στρατιωτικών δυνατοτήτων της Συμμαχίας- είχε ως αποτέλεσμα την δωρεάν ή την χαμηλότοκη απόκτηση σύγχρονου αμυντικού υλικού, πέραν των δυνατοτήτων προμήθειας της ελληνικής οικονομίας.

Η όλη μεταστροφή της γενικότερης αμερικανικής πολιτικής μας δίνει την ευκαιρία να μελετήσουμε επίσης τον τρόπο χάραξης της στρατηγικής μιας υπερδυνάμεως. Ειδικά για την αμερικανική πραγματικότητα, η εξωτερική της πολιτική δεν χαράσσεται από ένα άκαμπτο και μονολιθικά αυστηρά δομημένο μηχανισμό αλλά από ένα σύνολο θεσμοθετημένων, αλληλοϋποστηριζόμενων και ταυτόχρονα αλληλοεπηρεαζόμενων υπηρεσιών, οργανώσεων και προσώπων. Σε

αυτόν τον πολύπλοκο μηχανισμό, υπηρεσιακές αντιλήψεις, επιδιώξεις των οργάνων, γραφειοκρατικές προσεγγίσεις ακόμη και προσωπικά συμφέροντα και απόψεις επηρεάζουν σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό τη λήψη αποφάσεων.

Όπως προαναφέρθηκε, από την ανάγνωση του αρχειακού υλικού, διαπιστώνεται η μη σύνδεση της διάθεσης των ελληνικών στρατευμάτων στην Κορέα με την τελική αποδοχή της ένταξης. Ακόμη και οι ελληνικές αναφορές συσχέτισης της συνδρομής μας με την ενταξιακή πορεία ήταν περιορισμένες. Αναμφισβήτητα, η συμμετοχή αυτή δεν προβλήθηκε όσο θα έπρεπε από την Ελλάδα, σε αντίθεση με την Άγκυρα καίτοι και στη δική της περίπτωση τα αποτελέσματα ήταν μάλλον πενιχρά. Με βάση λοιπόν την παντελή έλλειψη αναφορών και εγγράφων για τη συσχέτιση της συμμετοχής των δύο χωρών στην εκστρατεία της Κορέας και παρά την τελική ευνοϊκή κατάληξη της διπλής ενταξιακής πορείας, θα μπορούσαμε, σήμερα, να εκτιμήσουμε ότι η στρατιωτική συνδρομή στον αγώνα του ΟΗΕ (αμφοτέρων των χωρών) δεν συνετέλεσε στην τελική ένταξη τους. Η διπλή ένταξη υπήρξε απόρροια των διεθνών εξελίξεων και κατέστη δυνατή όταν η πορεία ενδυνάμωσης της Συμμαχίας είχε δρομολογηθεί και οι αμερικανικοί στρατηγικοί σχεδιασμοί αναδιαμορφώθηκαν. Εφόσον μάλιστα και η εντονότερη και συνεκτικότερη τουρκική προσπάθεια, με κύριο όργανο τη διάθεση της ταξιαρχίας, δεν απέδωσε τα προσδοκώμενα, πόσο μάλλον λιγότερο αποτελεσματική υπήρξε η αντίστοιχη διστακτική ελληνική προσφορά που ακολούθησε. Οι στρατιωτικές συνδρομές των δύο γειτονικών χωρών δεν μπόρεσαν να προκαλέσουν την άρση των εμποδίων και δισταγμών για την απόκτηση των περιζήτητων συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας.

Συμπερασματικά στο θέμα της ένταξης της Ελλάδας στη Συμμαχία, η χώρα μας τήρησε χαμηλούς τόνους προφανώς έχοντας και ανάλογες αμερικανικές νουθεσίες, καθόσον -σύμφωνα με ανεπίσημες δηλώσεις αμερικανών αξιωματούχων- η ευνοϊκή εξέλιξη ήταν θέμα χρόνου. Επιπλέον, είχε κατ' επανάληψη δηλωθεί από επίσημα δυτικά χείλη, ότι η ένταξη της Τουρκίας θα συμπαρέσυρε αυτομάτως και την Ελλάδα. Επομένως, με την επιλογή της μετριοπαθούς στάσεως και αφήνοντας την πρωτοβουλία των πιέσεων στην Άγκυρα, η Αθήνα (και η εκάστοτε υφιστάμενη κυβέρνηση) δεν αναλάμβανε τον κίνδυνο μιας μείζονος αποτυχίας της εξωτερικής πολιτικής ενώ παράλληλα διατηρούσε τα εύσημα της πιστής και πρόθυμης χώρας. Η αποστολή λοιπόν του ΕΚΣΕ στη μακρινή Κορέα, καίτοι δε συνέβαλε στην ένταξη

στη Συμμαχία (ούτε ακόμη στην επιτάχυνση της) ήταν απαραίτητη για την απόκτηση των ευσήμεν της Ελλάδος ως σταθερά φιλοδυτικής χώρας και πρόθυμης να συμμετάσχει στους κοινούς αγώνες για την αντιμετώπιση του σοβιετικού επεκτατισμού. Η πολιτική αυτή είχε την έγκριση του συνόλου του αστικού κομματικού συστήματος και την ευρεία λαϊκή αποδοχή του ελλιπώς ενημερωμένου, ταλαιπωρημένου και πολιορκούμενου από τα σοβαρά βιοτικά προβλήματα ελληνικού λαού. Παρά τη σύμπνοια του πολιτικού κόσμου προς την κατεύθυνση της συμμετοχής δεν τεκμηριώνεται η ύπαρξη, έστω και αόριστου, σχεδίου σύζευξης της στρατιωτικής συνδρομής (ΕΚΣΕ) με την προώθηση των ελληνικών στόχων κατοχύρωσης της εθνικής ασφάλειας μέσω ισχυρών εγγυήσεων ασφαλείας. Ακόμη και η απροθυμία ενάσκησης πίεσης εκ μέρους της ελληνικής κυβερνήσεως προς αυτή την κατεύθυνση δεν φαίνεται να απορρέει από οργανωμένο σχέδιο και συναφείς εκτιμήσεις αλλά περισσότερο από μεμονωμένες προσωπικές επιλογές και από θέση αδυναμίας. Η μη ύπαρξη εντός υπερκομματικού ολοκληρωμένου σχεδίου επίτευξης των εθνικών στόχων υπήρξε αντικειμενικό αποτέλεσμα της προηγηθείσας δεκαετούς κρίσης αλλά και της αδυναμίας του πολιτικού κόσμου και των κρατικών θεσμικών οργάνων να προχωρήσουν σε στρατηγική σχεδίαση και υλοποίηση της. Η τελευταία παρατήρηση δεν υπονοεί την έλλειψη κατάλληλου και ευσυνείδητου προσωπικού στον κρατικό μηχανισμό αλλά εστιάζεται περισσότερο στην αδυναμία χάραξης ολοκληρωμένης και μακροπρόθεσμης στρατηγικής σχεδίασης εκ μέρους των κυβερνώντων προσωποκεντρικών κομμάτων με την έκδοση κατευθύνσεων και τη συνεπή πιεστική εφαρμογή, παρακολούθηση και αναγκαίες αναπροσαρμογές της.

Η σχολαστική εξέταση μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ελληνική ένταξη στη Συμμαχία υπήρξε αποτέλεσμα του πολέμου της Κορέας λόγω των νέων συνθηκών ασφαλείας που δημιουργήσε και των αντίστοιχων προτεραιοτήτων που επέφερε στα πολλαπλά όργανα σχεδίασης της αμερικανικής κυβέρνησης και όχι λόγω της προσφοράς των εκστρατευτικών δυνάμεων. Το γεγονός αυτό δεν αποδοκιμάζει ως περιττή τη ληφθείσα απόφαση συμμετοχής, απεναντίας και ανεξαρτήτως των παραγόντων που βάρυναν, αντίθετα, τη θεωρεί ως απαραίτητη και ορθή κίνηση εκ μέρους των Αθηνών για πολύπλευρη κατοχύρωση των εθνικών στόχων και κυρίως της ενίσχυσης των συμβατικών εγγυήσεων ασφαλείας.

Η συμμετοχή μας στον πόλεμο της Κορέας θα ήταν άδικο να κριθεί μόνο με βάση το ερώτημα της επιτυχούς συνεισφοράς στην προσπάθεια ένταξης στην

ευρωπαϊκή οικογένεια. Για την πλειονότητα της πολιτικής και στρατιωτικής ηγεσίας, η εμπλοκή μας ήταν απαραίτητη για την κατοχύρωση της δυτικής συνδρομής (στρατιωτικής κυρίως) στην περίπτωση που η χώρα μας αντιμετώπιζε την εισβολή μιας ή περισσότερων εκ των βορείων ομόρων βαλκανικών χωρών. Το ότι ο κίνδυνος αυτός, της εισβολής, δεν υλοποιήθηκε, δεν μειώνει την αξία της προσπάθειας επαύξησης της εθνικής ασφαλείας με τη χειρονομία της συμμετοχής στη μακρινή εκστρατεία. Υπό αυτό το πρίσμα η θυσία των 186 Ελλήνων στρατιωτικών στο μέτωπο της Κορέας υπήρξε ο αναγκαίος φόρος αίματος για την επιτυχία αυτής της προσπάθειας υπό τα δεδομένα της μεταβατικής εκείνης περιόδου της δραματικής κλιμάκωσης του ψυχρού πολέμου.

Πηγές-Βιβλιογραφία

Πηγές

1. Αρχεία Υπουργείου Εξωτερικών.
2. Αρχεία Διεύθυνσης Ιστορίας Στρατού (ΔΙΣ).
3. Αρχεία Μουσείου Ιστορίας Πολεμικής Αεροπορίας (ΜΙΣΠΑ).
4. Αρχεία Μουσείου Πολεμικής Αεροπορίας (ΜΠΑ).
5. Υπηρεσία Στρατιωτικών Αρχείων (ΥΣΑ).
6. Αρχείο Υπουργείου Εθνικής Αμύνης/ΓΕΕΘΑ/Γραμματεία Συμβουλίου Αρχηγών Γενικών Επιτελείων (Αρχεία Πολεμικού Συμβουλίου)
7. Αρχεία ΓΕΣ (Αρχεία Ανώτατου Στρατιωτικού Συμβουλίου).
8. Αρχεία ΓΕΑ (Αρχεία Ανώτατου Αεροπορικού Συμβουλίου).
9. Αρχεία Πολεμικού Μουσείου.
10. Γενικά Αρχεία του Ελληνικού Κράτους.
11. Αρχεία Γενικής Κυβερνήσεως.
12. Αρχεία Βουλής των Ελλήνων (Πρακτικά Κοινοβουλευτικών Συνεδριάσεων και Αρχείο Εφημερίδων).
13. Αρχεία Ιδρύματος Κωνσταντίνου Καραμανλή (Αρχεία Κωνσταντίνου Καραμανλή, Εμμανουήλ Τσαλδάρη).
14. Αρχεία Ιδρύματος Μουσείου Μπενάκη (Αρχεία Σοφοκλή Βενιζέλου, Νικόλαου Πλαστήρα, Ιωάννη Πολίτη).
15. Διαδικτυακά Αρχεία Αμερικανικών πηγών (State Department, Υπουργείο Άμυνας, CIA, Joint Chiefs of Staff, Truman Library, βιογραφίες αξιωματούχων).
16. Διαδικτυακά Αρχεία Βρετανικών πηγών (Foreign Office, Υπουργείο Άμυνας, βιογραφίες αξιωματούχων).
17. Διαδικτυακά Αρχεία Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.
18. Διαδικτυακά Αρχεία NATO.
19. Απομνημονεύματα, έγγραφα και ηχητικά, Ελλήνων συμμετασχόντων στο ΕΚΣΕ (τηρούνται στη ΔΙΣ).
20. Συνεντεύξεις επιζώντων Ελλήνων βετεράνων του πολέμου της Κορέας (Αντιστράτηγος εα Φωτόπουλος Χρήστος, Υποστράτηγος εα Δράκος Στυλιανός, Αντισμήναρχος εα Ακρίβος Τσολάκης) στον γράφοντα.

21. Ελληνικός και ξένος ημερήσιος τύπος εποχής.
22. Στρατιωτική Επιθεώρηση, Εκδόσεις ΓΕΣ.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Αθανασοπούλου Εκάβη, *Τουρκία: Αναζήτηση Ασφάλειας , Αμερικανο-βρετανικά Συμφέροντα* (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1999).
2. Αναστασάκος Σέφης, *Ο Πλαστήρας και η Εποχή του, Γ' 1933-1953*, (Εκδόσεις Επικαιρότητα, Αθήνα, Β' Έκδοση, 2007).
3. Βαληνάκης Γ. Γιάννης, *Εισαγωγή στην Ιστορία της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής 1949-1974*, (Εκδόσεις Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη, 1986).
4. Βερέμης Θάνος, *Ελλάδα-Ευρώπη: Από τον Πρώτο Πόλεμο ως τον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Πλέθρον, Αθήνα, 1999).
5. Βερέμης Θάνος-Γιάννης Κολιόπουλος, *Ελλάς: η Σύγχρονη Συνέχεια, από το 1821 έως Σήμερα*, (Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα, 2006).
6. Βούλγαρης Γιάννης, Νικολακόπουλος Ηλίας, Ρίζας Σωτήρης, Σακελλαρόπουλος Τάσος και Στεφανίδης Ιωάννης, *Ελληνική Πολιτική Ιστορία 1950-2004*, (Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2010).
7. Βουρνάς Τάσος, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας, ο Εμφύλιος*, (Εκδόσεις Αδελφών Τολίδη, Αθήνα, 1981).
8. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977).
9. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού 1821-1997*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1998).
10. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, Έκδοση Β'*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2005).
11. ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικό Σώμα της Ελλάδος στην Κορέα (1950-1955), Τόμος Β', Συμπληρωματικοί Πίνακες Προσωπικού*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2014).
12. Γιαννόπουλος Γιώργος και Clogg Richard, *Η Ελλάδα κάτω από τον Στρατιωτικό Ζυγό*, (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1976).
13. Γουίντερ Λώρενς, *Η Αμερικανική Επέμβαση στην Ελλάδα, 1943-1949*, (Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1991).
14. Γουντχάουζ Κρις, Κ. Καραμανλής: *ο Ανορθωτής της Ελληνικής Δημοκρατίας*, (Εκδόσεις Μορφωτική Εστία, Αθήνα, 1982).

15. Γρηγοριάδης Νεοκ. Σόλων, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδος 1941-1974, τόμος τέταρτος, Δημιουργία και Πολιτική, 1950-1967*, (Εκδόσεις Κ. Καπόπουλος, Αθήνα, 1973).
16. Γρηγορόπουλος Θεόδωρος, *Από την Κορυφή του Λόφου: Αναμνήσεις και Στοχασμοί, 1914-1952 και 1959-1962*, (Αθήνα, 1966)
17. Δάφνης Γρηγόριος, *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος*, (Εκδόσεις Ίκαρος, Αθήνα, 1970).
18. Διαμαντόπουλος Θανάσης, *Η Ελληνική Πολιτική Ζωή: Εικοστός Αιώνας, από την Προβενιζελική στη Μεταπαπανδρεϊκή Εποχή*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1997).
19. Ελληνικό Ινστιτούτο Διεθνών και Στρατηγικών Ερευνών, *Ελληνικά Αμυντικά Προβλήματα*, επιμέλεια έκδοσης Γιάννης Βαληνάκης και Πάρις Κίτσος, *Ανατομία των Ελληνονατοϊκών Σχέσεων*, Γιάννης Ρουμπάτης, (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1986).
20. Ζαφειρόπουλος Δημήτριος, *Ο Αντισυμμοριακός Αγών, 1945-1949*, (Αθήνα, 1956).
21. Θεοδωρόπουλος Βύρων, *Ανασκόπηση: Η Εξωτερική Πολιτική της Νεότερης Ελλάδος*, (Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 1996).
22. Θεοδωρόπουλος Σπύρος, *Από το Δόγμα Τρούμαν στο Δόγμα Χούντα*, (Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, Β' Έκδοση, 1977).
23. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Τετράδιο Κοινοβουλευτικού Λόγου II, Επιμέλεια-Ιστορικός Σχολιασμός του Θάνου Ντόκου, *Κοινοβουλευτική Συζήτηση: Η Προσχώρηση της Ελλάδας στο ΝΑΤΟ (1952)*, (Εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα, 2013).
24. Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Τετράδιο Κοινοβουλευτικού Λόγου III, Εισαγωγή-Ιστορικός Σχολιασμός του Μιχάλη Ψαλιδόπουλου, *Γεώργιος Καρτάλης: Το Σταθεροποιητικό Πρόγραμμα του 1952*, (Εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα, 2015).
25. Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής και Εκδοτική Αθηνών, Επιμέλεια Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, *Κωνσταντίνος Καραμανλής: 50 Χρόνια Πολιτικής Ιστορίας*, (Αθήνα, 1992).
26. Ίδρυμα Κωνσταντίνος Καραμανλής, επιμέλεια: Κωνσταντίνος Σβολόπουλος, Κωνσταντίνα Μπότσιου, Ευάνθης Χατζηβασιλείου,

- Κωνσταντίνος Καραμανλής στον Εικοστό Αιώνα, Τόμος Δεύτερος, (Εκδόσεις Ιδρύματος Κωνσταντίνου Καραμανλή, 2008).*
27. Καράγιωργας Γ., *Οι Έλληνες στην Κορέα*, (Αθήνα, 1953).
28. Καραμπελιάς Γεράσιμος, *Ο Ρόλος των Ενόπλων Δυνάμεων στην Πολιτική Ζωή Ελλάδος και Τουρκίας*, (Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2009).
29. Κελαϊδής Εμμανουήλ, *Αναμνήσεις από την Αεροπορία: Η Συμμετοχή της εις τους Εθνικούς Αγώνες 1924-1954*, (Ιδιωτική Έκδοση, Αθήνα, 1972).
30. Κύρου Αδ. Αλέξης, *Όνειρα και Πραγματικότητα, Σαραντα Πέντε Χρόνια Διπλωματικής Ζωής*, (Αθήνα, 1972).
31. Κύρου Αδ. Αλέξης, *Ελληνική Εξωτερική Πολιτική*, (Εστία, Αθήνα, Β' Έκδοση, 1984).
32. Λιναρδάτος Σπύρος, *Από τον Εμφύλιο στη Χούντα, τόμος Α' 1949-1952*, (εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1977).
33. Λώρενς Γούνιντερ, *Η Αμερικανική Επέμβαση στην Ελλάδα, 1943-1949*, (Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη, 1991).
34. Μαραντζίδης Νίκος, Μιχαηλίδης Ιάκωβος, Χατζηβασιλείου Ευάνθης (επιμέλεια), *Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος: Επεκτείνοντας τις Ερμηνείες*, (Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα, 2018).
35. Μίρκος Γεώργιος, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2004).
36. Μπότσιου Ε. Κωνσταντίνα και Σακκάς Γιάννης, (επιμέλεια), *Η Ελλάδα, η Δύση και η Μεσόγειος 1945-62, Νέες Ερευνητικές Προσεγγίσεις* (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας).
37. Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η Καχεκτική Δημοκρατία, Κόμματα και Εκλογές, 1946-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2003).
38. Νομαρχία Καρδίτσας, Ιστορικό-Πολιτικό Συνέδριο για τον Νικόλαο Πλαστήρα, Καρδίτσα 1994 στην εισήγηση του Γιάννη Στεφανίδη, *Οι Κυβερνήσεις Πλαστήρα και ο Αμερικανικός Παράγοντας*.
39. Παγωμένος Γεώργιος, επιμέλεια Γιώργος Καζαμίας, *Το Ημερολόγιο ενός Έλληνα Στρατιώτη στον Πόλεμο της Κορέας, Ιανουάριος-Νοέμβριος 1953*, (Εκδόσεις Μεσόγειος, Αθήνα, 2004).
40. Πανελλήνιος Σύνδεσμος Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η Δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005).

41. Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η Διεθνής Πολιτική στον 21^ο Αιώνα*, Β' Έκδοση, (Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα, 2009)
42. Πάπυρος, Ελλάδα: Το Παρελθόν και το Παρόν του Ελληνισμού, Τόμος Β', (Εκδόσεις Πάπυρος, 2007).
43. Παρασκευόπουλος Πότης, *Φιλελεύθερα Ανοίγματα στην Ελλάδα Μετά τον Εμφύλιο: Η Άνοδος και Πτώση του Πλαστήρα*, (Εκδόσεις Φυτράκης, Αθήνα, 1987).
44. Σακελλαρόπουλος Τάσος, Χατζηβασιλείου Ευάνθης (επιμέλεια), *Σοφοκλής Ελευθερίου Βενιζέλος: Η Πολιτική Διαδρομή. Το Πρόσωπο. Η Εποχή*, (Εκδόσεις Μουσείο Μπενάκη & Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και Μελετών, Αθήνα, 2009).
45. Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1945-1981*, Τόμος Δεύτερος, (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Έκδοση 8^η, Αθήνα, 2008).
46. Σβολόπουλος Κωνσταντίνος, *Η Ελληνική Εξωτερική Πολιτική, 1830-1981*, (Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα, 2014).
47. Σκορδύλης Γ. Κίμων, *Πεθαίνω για την Ελλάδα*, (Εκδόσεις Ατλαντίς, Αθήνα, 1954).
48. Σπαής Λεωνίδας, *Πενήντα Χρόνια Στρατιώτης, στην Υπηρεσία του Έθνους και της Δημοκρατίας, Αναμνήσεις και Στοχασμοί*, τόμος Α', (Αθήνα, 1970).
49. Στεφανίδης Ιωάννης, *Οι Εξωτερικές Σχέσεις της Ελλάδας 1949-1955, σε Αναζήτηση Ασφάλειας*, στην Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, Τόμος ΙΣΤ, (Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα, 2000).
50. Στεφανίδης Ιωάννης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999).
51. Στεφανίδης Ιωάννης, *Ασύμμετροι Εταίροι: Οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Ελλάδα στον Ψυχρό Πόλεμο, 1953-1961*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2002).
52. Τσακαλώτος Θρασύβουλος, *40 Χρόνια Στρατιώτης της Ελλάδος, πως Εκερδίσαμε τους Αγώνες μας 1940-1949*, Τόμος Β', *Η Δεύτερη Μάχη του Έθνους*, (Τυπογραφείο Ακροπόλεως, Αθήνα, 1960).
53. Τσιγάντες Γεράσιμος (Deane Philip), *Αιχμάλωτος στην Κορέα*, (Εκδόσεις Ίκαρος, 1954).
54. Τσιριγώτης Διονύσιος, *Νεότερη και Σύγχρονη Ελληνική Ιστορία, Διεθνείς Σχέσεις και Διπλωματία*, (Εκδόσεις Ποιότητα, 2013).

55. Τσολάκης Ακριβός, Κορέα: Από την Εποποιία του Σμήνους της ΕΒΑ στην Κορεατική Εκστρατεία 1950-1953, (Εκδόσεις Ν. Tzitzis, Αθήνα, 1969).
56. Τσολάκης Ακριβός, *Τόλμα! Ένας Τρόπος Ζωής*, (Aviation Publications, Αθήνα, 2013).
57. Υπουργείο Βετεράνων και Πατριωτικών Υποθέσεων Κορέας, *Οι Απόγονοι της Αθηνάς, Η Ιστορία της Συμμετοχής του Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος στον Κορεατικό Πόλεμο*, (2006).
58. Χαραλάμπης Δημήτριος, Στρατός και Πολιτική Εξουσία: Η Δομή της Εξουσίας στη Μετεμφυλιακή Ελλάδα, (Εκδόσεις Εξάντας, 1985).
59. Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Στα Σύνορα των Κόσμων, Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2009).
60. Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Ο Ψυχρός Πόλεμος ως Κρίση Εκσυγχρονισμού: Υπέρβαση Κρίσεων και Ελληνική Εμπειρία, 1932-1959*, στο *Η Ελλάδα, η Δύση και η Μεσόγειος 1945-62*, επιμέλεια Κωνσταντίνα Ε. Μπότσιου και Γιάννης Σακκάς, (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας).
61. Χατζηβασιλείου Ευάνθης, *Εξωτερική Πολιτική και Επιλογή Κόσμων (Κεφάλαιο 18) στο Ιστορία της Ελλάδος του 20^{ου} Αιώνα (Ανασυγκρότηση-Εμφύλιος-Παλινόρθωση, 1945-1952), Δ' Τόμος, 2^ο Μέρος, επιστημονική επιμέλεια Χρήστος Χατζηιωσήφ*, (Εκδόσεις Βιβλιόραμα, Αθήνα, 2009).
62. Χουρχουλής Διονύσιος, *Πριν την Ένταξη στο ΝΑΤΟ: Η Ελληνική Αναζήτηση Ασφάλειας και οι Προσπάθειες για την Προώθηση της Δημιουργίας ενός Μεσογειακού Συμφώνου, 1947-1950*.
63. Ψαλιδόπουλος Μιχάλης, *Ιστορία της Τραπεζής της Ελλάδος*, (Εκδόσεις Τραπεζής της Ελλάδος, Αθήνα, 2014).
64. Ψυρούκης Νίκος, *Ιστορία της Σύγχρονης Ελλάδας, 1940-1974*, Τόμος Β', 5^η Έκδοση, (Εκδόσεις Κουκκίδα-Αιγάιον, Αθήνα, 2010)
65. Ahmad Feroz, *Το Ιστορικό Υπόβαθρο της Εξωτερικής Πολιτικής της Τουρκίας στο Ο Ρόλος και η Θέση της Τουρκίας στον Κόσμο: Σύγχρονη Πραγματικότητα και Μελλοντικές Προκλήσεις*, επιμέλεια Καιρίδης Δημήτρης και Martin G. Lenore, (Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2006)
66. Hickey Michael, *Ο Πόλεμος της Κορέας, 1950-1953*, (Εκδόσεις Γκοβόστη, Αθήνα, 2002).

67. Horowitz David, *Από τη Γιάλτα στο Βιετνάμ: Η Αμερικανική Εξωτερική Πολιτική στα Χρόνια του Ψυχρού Πολέμου*, (Εκδόσεις Κάλβος Αθήνα, 1975).
68. Judt Tony, *Η Ευρώπη μετά τον Πόλεμο*, (Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2012).
69. National Geographic, *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, Τόμος Ε' 1882-2004, (Εκδόσεις National Geographic, Αθήνα, 2007).
70. Stearns Monteagle, *Περίπλοκες Συμμαχίες: Η Αμερικανική Πολιτική στην Ελλάδα, Τουρκία και την Κύπρο*, (Εκδόσεις Το Ποντίκι, Αθήνα, 1992).
71. Young W. John, *Η Ευρώπη του Ψυχρού Πολέμου, 1945-1991: Πολιτική Ιστορία*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2014).
72. Zurcher J. Erik, *Σύγχρονη Ιστορία της Τουρκίας*, (Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2004).

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

1. Acheson Dean, *Power and Diplomacy*, (Harvard University Press, New York, 1963).
2. Atlantic Institute for International Affairs, *NATO's Southern Allies: Internal and External Challenges*, (Routledge, London & NY, 1988).
3. Barnett J. Richard, *Allies: America-Europe-Japan since the War*, (Jonathan Cape, London, 1984).
4. Barrass S. Gordon, *The Great Cold War: A Journey Through the Hall of Mirrors*, (Stanford University Press, 2009).
5. Baskin Oran, *Turkish Foreign Policy, 1919-2006: Facts and Analyses with Documents*, (The University of Utah Press, Salt Lake City).
6. Beisner L. Robert, *Dean Acheson: A Life in the Cold War*, (Oxford University Press, 2006).
7. Brinkley Douglas, *Dean Acheson: the Cold War Years, 1953-1971*, (Yale University Press, New Haven, 1992).
8. Brinkley G. Douglas, Dean Acheson and European Unity, in *NATO: The Founding of the Atlantic Alliance and the Integration of Europe*, edited by Francis H. Heller & John R. Gillingham, (Macmillan Press LTD, Hampshire & London, 1999).

9. Cambridge University, *The Cambridge History of The Cold War, Volume I, Origins*, edited by Melvyn P. Leffler and Odd Arne Westad, (Cambridge, Cambridge University Press, 2010).
10. Chace James, *Acheson: The Secretary of State who Created the American World*, (Simon and Schuster Paperbacks, New York, 2007).
11. Chipman John, *NATO's Southern Allies: Internal and External Challenges*, (Routledge, London & NY, 1988).
12. Chourchoulis Dionysios, *The Southern Flank of NATO, 1951-1959, Military Strategy or Political Stabilization*, (Lexington Books, New York, 2014).
13. Couloumbis A. Theodore, *Greek Political Reaction to American and NATO Influences*, (Yale University Press, New Haven and London, 1966).
14. Edwards M. Paul, *United Nations Participants in the Korean War: The Contributions of 45 Member Countries*, (McFarland & Company Publishers, North Carolina, 2013).
15. Gaddis John Lewis, *The United States and the Origins of the Cold War 1941-1947*, (Columbia University Press, New York, 1972).
16. Gaddis John Lewis, *The Cold War*, (Penguin Books, New York, 2005).
17. Gaddis John Lewis, *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*, (Oxford, Oxford University Press, 1982).
18. Gaddis John Lewis, *We Now Know: Rethinking Cold War History*, (Oxford, Oxford University Press, 1997).
19. Gaddis John Lewis, *The Long Peace: Inquires into the History of the Cold War*, (Oxford, Oxford University Press, 1987).
20. George L. Alexander & Smoke Richard, *Deterrence in America Foreign Policy: Theory and Practice*, (Columbia University Press, New York, 1974).
21. Gil Han Kim, *Modern History of Korea*, (Foreign Languages Publishing House, Pyongyang, Korea).
22. Graebner A. Norman, *Cold War Origins and the Continuing Debate: A Review of Recent Literature* (Journal of Conflict Resolution, XIII, March 1969).

23. Grantham W. Dewey, *The US Since 1945: The Ordeal of Power*, (McGraw-Hill Book Company, 1976).
24. Haas N. Richard, *Conflicts Unending, The United States and Regional Disputes*, (Yale University Press, New Haven & London, 1990).
25. Hale William, *Turkish Foreign Policy 1774-2000*, (Frank Cass, London & Portland, 2000).
26. Hammond Y. Paul, the Rand Corporation, *Cold War and Détente: The American Foreign Policy Process since 1945*, (Harcourt Brace Jovanovich Inc, New York, 1975).
27. Harper John Lamberton, *American Visions of Europe: Franklin D. Roosevelt, George F. Kennan and Dean G. Acheson*, (Cambridge University Press, 1996).
28. Hastedt I. Glenn, *American Foreign Policy, Past, Present, Future*, (Rowman & Littlefield, Lanham, Maryland, 2015).
29. Hatzivassiliou Evanthis, *Greece and the Cold War: Frontline State, 1952-1967*, (Routledge, London and NY, 2006).
30. Hatzivassiliou Evanthis, *NATO and Western Perceptions of the Soviet Bloc: Alliance Analysis and Reporting, 1951-69*, (Routledge, New York, 2014).
31. Hellenic Ministry of Foreign Affairs, Photini Tomais (edited), *Documentary History of Greece, 1943-1951: Truman Doctrine and Marshall Plan*, (Papazisis Publishers, Athens, 2011).
32. Herring C. George, *From Colony to Superpower: US Foreign Relations since 1776*, (Oxford University Press, 2008).
33. Hogan J. Michael, *A Cross of Iron: Harry S. Truman and the Origins of the National Security State, 1945-1954*, (Cambridge University Press, Cambridge, 1998).
34. Howard Jones, *Crucible of Power: A History of US Foreign Relations Since 1897*, (SR Books, Lanham, 2001).
35. Ismay (Lord), Secretary General of NATO (1952-1957), *NATO the first 5 Years: 1949-1954*, (NATO publications), Chapter 1.
36. Jones M. Joseph, *The Fifteen Weeks, February 21-June 5, 1947*, (New York, 1955).

37. Kaplan S. Lawrence, *The USA and NATO: the Formative Years*, (The University Press of Kentucky, 1984).
38. Kaplan S. Lawrence, *NATO and the United States: the Enduring Alliance*, (Twayne Publishers, Boston, 1988).
39. Kedourie Sylvia, *Seventy-five years of the Turkish Republic*, (Frank Cass Publishers, London, 2000)
40. Kennan F. George, *Kennan Memoirs, 1925-1960*, (Bantam Books, London, 1969).
41. Kennan F. George, *The Cloud of Danger: Current Realities of American Foreign Policy*, (An Atlantic Monthly Press Book, Boston & Toronto, 1977).
42. Kim Chum-Kon, *The Korean War*, (Kwangmyong Publishing Company, Seoul, 1973).
43. Koliopoulos S. John and Veremis M. Thanos, *Greece, the Modern Sequel: from 1831 to the Present*, (Hurst & Company, London, 1981).
44. Korean Overseas Information Service, Ministry of Culture and Information, *A Handbook of Korea*, (Seoul, Korea).
45. Kousoulas G. Dimitrios, *The Price of Freedom: Greece in World Affairs, 1939-1953*, (Syracuse University Press, Syracuse, 1953).
46. Kuklick Bruce, *Blind Oracles: Intellectuals and War from Kennan to Kissinger*, (Princeton University Press, Princeton & Oxford, 2007).
47. Kuniholm R. Bruce, *The Near East Connection: Greece and Turkey in the Reconstruction and Security of Europe 1946-52*, (Brookline, Hellenic Press, 1984).
48. Kupchan A. Charles, *The End of the American Era: US Foreign Policy and the Geopolitics of the Twenty-first Century*, (Alfred A. Knopf, New York, 2002).
49. Lacey J. Michael (edited), *The Truman Presidency*, (Woodrow Wilson International Center for Scholars and Cambridge University Press, Cambridge, 1989).
50. Langston S. Thomas, *The Cold War Presidency: A Documentary History*, (CQ Press, Washington, 2007).

51. Leffler P. Melvyn, *a Preponderance of Power: National Security, the Truman Administration and the Cold War*, (Stanford University Press, Stanford, California, 1992).
52. Levine J. Alan, *Stalin's Last War: Korea and the Approach to World War III*, (McFarland & Company, Jefferson, 2005).
53. Levine Paul & Papasotiriou Harry, *America Since 1945: The American Moment*, (Palgrave Macmillan, New York, 2005).
54. Lykogiannis Athanasios, *Britain and the Greek Economic Crisis, 1944-1947" From Liberation to Truman Doctrine*, (London School of Economics and Political Science, University of London, Published by ProQuest LLC 2014, London, 1999).
55. Mango Andrew, Turkey, *The Challenge of a New Role*, (Praeger Publishers, Westport, 1994).
56. McCann R. David & Strauss S. Barry, *War and Democracy: A Comparative Study of the Korean War and the Peloponnesian War*, (Routledge, London & NY, 2001).
57. McDonald Scot, *Rolling the Iron Dice: Historical Analogies and Decisions to Use Military Force in Regional Contingencies*, (Greenwood Press, Westport, 2000).
58. McMahon J. Robert & Paterson G. Thomas, *The Origins of the Cold War*, (Houghton Mifflin, New York, 1999).
59. McMahon J. Robert, *Dean Acheson and the Creation of the American World Order*, (Shapers of International History, Potomac Books, Inc, Washington DC, 2009).
60. Medhurst J. Martin & Brands W. H., *Critical Reflections on the Cold War: Linking Rhetoric and History*, (Texas A&M University Press, College Station).
61. Millet R. Allan, *The War of Korea (1945-1950): A House Burning*, (University Press of Kansas, 2005)
62. Miller Edward James, *The US and the Making of Modern Greece, History and Power, 1950-1974*, (University of North Carolina Press, 2009).
63. Patterson T. James, *Grand Expectations, the United State, 1945-1974*, (Oxford University Press, New York, 1996).

64. Pelt Mogens, *Tying Greece to the West: US-West Germany-Greece Relations, 1949-1974*, (Museum Tusculanum Press, Copenhagen, 2006).
65. Pero Del Mario, *The Eccentric Realist Henry Kissinger and the Shaping of American Foreign Policy*, (Cornell University Press, Cornell, 2006).
66. Republic of Korea, Ministry of National Defence, *History of the United Nations Forces in the Korean War*, (Seoul, 1973).
67. Ross T. Steven, *American War Plans 1945-1950*, (Garland, New York, 1988).
68. Roubatis P. Yiannis, *Tangled Webs: The US in Greece, 1947-1967*, (Loizou Publications, London, 1998).
69. Schnabel James & Watson J. Robert, *The Joint Chiefs of Staff and National Policy, 1950-1951, the Korean War*, (Office of Joint History, Office of the Chairman of the Joint Chiefs of Staff, Washington DC, 1998).
70. Sellen W. Robert, *Origins of the Cold War: A Historiographical Survey* (West Georgia College Studies in the Social Studies, IX, June 1970).
71. Smith Mark, *NATO Enlargement during the Cold War: Strategy and System in the Western Alliance*, (Palgrave, New York, 2000).

Παράρτημα «Α»

Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις

Η διακύμανση του μεγέθους των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων κρίθηκε σκόπιμα να παρουσιαστεί και συγκεντρωτικά ώστε να δοθεί η ευκαιρία της παρακολούθησης των αριθμών και τάσεων, την περίοδο της λήψεως των αποφάσεων για την ελληνική συμμετοχή στην εκστρατεία της Κορέας. Το σύνολο των στοιχείων που παρατίθενται στο παρόν Παράρτημα «Α», εμφανίζεται αποσπασματικά στα κεφάλαια της διατριβής παράλληλα με τη χρονολογική εξέλιξη των γεγονότων.

Το αρχικό σχέδιο μεταπολεμικής ανασυγκρότησης του Ελληνικού Στρατού καταρτίστηκε το 1945 από τη Βρετανική Στρατιωτική Αποστολή και προέβλεπε οροφή για το Στρατό Ξηράς τους 100.000 άνδρες (6.775 αξιωματικούς και 93.225 οπλίτες). Το σχέδιο αυτό έλαβε την τελική του μορφή τον Απρίλιο του 1946 (Απόρρητο 408832/12-4-46) με την ονομασία «Διάταξις Μάχης 1946».¹¹⁶⁶ Η βρετανική αδυναμία παροχής των αναγκαίων υλικών και οι δυσχέρειες του ελληνικού κράτους δεν επέτρεψαν την πλήρη υλοποίηση του σχεδίου. Η έναρξη του εμφυλίου πολέμου την άνοιξη του 1946 ανέδειξε τις αδυναμίες του εθνικού στρατού σε πληθώρα θεμάτων και κυρίως σε εξοπλισμό, εκπαίδευση και επιχειρησιακό δόγμα. Το Δεκέμβριο του 1946, ο Πρωθυπουργός Τσαλδάρης ζήτησε από την Ουάσιγκτον τη χορήγηση στρατιωτικού υλικού με σκοπό την αύξηση της οροφής του στρατεύματος. Οι ανάγκες των επιχειρήσεων οδήγησαν στη σταδιακή αύξηση της δύναμης του στρατεύματος (κυρίως με τη συγκρότηση Λόχων Ορεινών Καταδρομών και ταγμάτων εθνοφρουράς). Στις αρχές του 1947 η οροφή του στρατεύματος ανήλθε σε 120.000 άνδρες και 20.000 εθνοφρουρούς.¹¹⁶⁷

Η εν συνεχεία αμερικανική βοήθεια, στο πλαίσιο του «Δόγματος Truman», επέτρεψε την περαιτέρω αύξηση του στρατεύματος και στις αρχές του 1948, η δύναμη του στρατού εκστρατείας είχε αυξηθεί σε 132.000 άνδρες ενώ τα τάγματα εθνοφρουράς ανήλθαν σε 97 με 50.000 περίπου εθνοφρουρούς.¹¹⁶⁸ Οι αισιόδοξες

¹¹⁶⁶ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού*, Β' Έκδοση, (ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), Κεφάλαιο Ι, σελ. 396 και 402.

¹¹⁶⁷ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού*, Β' Έκδοση, (ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), Κεφάλαιο Ι, σελ. 418-419.

¹¹⁶⁸ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού*, Β' Έκδοση, (ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), Κεφάλαιο Ι, σελ. 419.

προβλέψεις της ελληνικής αλλά και αμερικανικής πλευράς, για συντριβή των δυνάμεων του «Δημοκρατικού Στρατού» με το τέλος του 1948 δεν επαληθεύτηκαν. Κατά συνέπεια τα σχέδια που προέβλεπαν σημαντική μείωση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων (μείωση 20%), από 01 Ιανουαρίου δεν εφαρμόστηκαν. Με την αποτυχία των επιχειρήσεων στο Γράμμο, (αρχές Σεπτεμβρίου 1948) και μέχρι το τέλος του έτους, υπήρξαν διαδοχικές συζητήσεις και ανταλλαγές εγγράφων για το μέγεθος των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων με δισταγμένες απόψεις ακόμη και εντός της αμερικανικής πλευράς. Ο Κωνσταντίνος Τσαλδάρης με προσωπικό υπόμνημα ¹¹⁶⁹ αλλά και σε συναντήσεις του με τον Υπουργό Εξωτερικών, στρατηγό Marshall, σε Παρίσι (30 Σεπτεμβρίου)¹¹⁷⁰ και Αθήνα (17 Οκτωβρίου)¹¹⁷¹, ζήτησε αύξηση της δύναμης του Ελληνικού Στρατού. Παρόμοια θέση εξέφραζε και ο στρατηγός Van Fleet ενώ ο Αμερικανός Πρέσβης τοποθετήθηκε κατά της αύξησης υποστηρίζοντας την προτεραιότητα αντιμετώπισης των διαρθρωτικών προβλημάτων των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Τελικά επιλέγει η λύση της αύξησης της οροφής του στρατού ξηράς κατά 15.000 άνδρες.

Η λήξη του εμφυλίου πολέμου (τέλη Αυγούστου 1949) βρήκε τον Ελληνικό Στρατό με μια συνολική δύναμη περίπου 250.000 ανδρών (συμπεριλαμβανομένων των μονάδων εθνοφρουράς και μονάδων εσωτερικής ασφάλειας). Οι απόψεις Λονδίνου και Ουάσιγκτον ήταν ταυτόσημες και θεωρούσαν ότι οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις των 250.000 ανδρών έπρεπε να μειωθούν, σε πρώτη φάση, περίπου κατά το ήμισυ.¹¹⁷² Μήνυμα του Αμερικανού Πρέσβη Grady στις 23 Οκτωβρίου 1949 προς τον Έλληνα πρωθυπουργό Διομήδη, πρότεινε τη μείωση της δύναμης του Ελληνικού Στρατού κατά 50.000 άνδρες και ανάλογες μειώσεις στο Πολεμικό Ναυτικό και Πολεμική Αεροπορία μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1949.¹¹⁷³

¹¹⁶⁹ FRUS, 1948, Vol IV, *the Charge in Greece (Minor) to the Secretary of State*, September 30, 1948, p 155-156 και *the Acting Military Attaché in Greece (Tidmarsh) to the Secretary of State*, October 01, 1948, p 156-157.

¹¹⁷⁰ FRUS, 1948, Vol IV, *Memorandum of Conversation by the Secretary of State*, September 30, 1948, p 154-155.

¹¹⁷¹ FRUS, 1948, Vol IV, *Memorandum of Conversation by the Secretary of State*, September 30, 1948, p 165-166. Στη συνάντηση αυτή ο Marshall φαίνεται ότι αποδέχεται την άποψη περί μη μείωσης της δύναμης του Ελληνικού Στρατού υπό τις παρούσες συνθήκες αλλά τονίζει ότι πέραν του προβλήματος της αριθμητικής οροφής σημαντικότερο μέτρο είναι η ανανέωση (refreshing) της ιεραρχίας με πιο αποτελεσματικές διοικήσεις από το υψηλότερο έως το χαμηλότερο κλιμάκιο.

¹¹⁷² Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), σελ 53.

¹¹⁷³ FRUS, 1949, Vol VI, *the Chief of the American Mission in Greece (Grady) to the Greek Prime Minister (Diomidis)*, October 23, 1949, p 440-441.

Ο Grady απευθυνόμενος και πάλι στον Έλληνα Πρωθυπουργό, στις 17 Ιανουαρίου 1950, πρότεινε τη μείωση του στρατεύματος εντός δύο Φάσεων. Α΄ Φάση, τελική συνολική δύναμη 130.100 ανδρών μέχρι την 30η Ιουνίου 1950 (114.000, 10.000 και 6.100 για ΣΞ, ΠΝ και ΠΑ αντίστοιχα). Β΄ Φάση, τελική συνολική δύναμη 92.500 ανδρών μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1950 (80.000, 7.000 και 5.700 για ΣΞ, ΠΝ και ΠΑ αντίστοιχα). Η Χωροφυλακή θα αριθμούσε 23.200 και η Αστυνομία Πόλεων 8.000 άνδρες.¹¹⁷⁴

Πραγματικά, αμέσως μετά τη λήξη του εμφυλίου, η συνολική δύναμη του Ελληνικού Στρατού μειώθηκε σημαντικά και στο τέλος του 1949 αριθμούσε 147.000 άνδρες.¹¹⁷⁵ Μάλιστα στις παραμονές της εισβολής στην Κορέα, η δύναμη του Στρατού Ήφρας ήταν 122.000 άνδρες (πολύ κοντά στο στόχο των 114.000 ανδρών, ο οποίος και θα επιτυγχάνονταν με την αναμενόμενη αλλά αναβληθείσα απόλυση κλάσεων τις επόμενες εβδομάδες). Υπό τις νέες όμως συνθήκες, η περαιτέρω συνέχιση της υλοποίησης των μειώσεων προκαλούσε την έντονη ανησυχία του στρατάρχη Αλεξάνδρου Παπάγου και σύσσωμης της στρατιωτικής ηγεσίας.

Σύμφωνα με τα Πρακτικά του Πολεμικού Συμβουλίου της 06ης Ιουλίου 1950,¹¹⁷⁶ ο Αρχιστράτηγος Παπάγος αναφέρθηκε σε προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου, με τη σύμφωνη γνώμη Αμερικάνων και Βρετανών, για σταδιακή μείωση της δυνάμεως του στρατεύματος εντός του 1950. Η μείωση αυτή είχε πράγματι αρχίσει από το φθινόπωρο του 1949 και συνεχίστηκε μέχρι και την άνοιξη του 1950. Λόγω όμως των διεθνών γεγονότων στην Κορέα αλλά και πληροφοριών για στρατιωτικές κινητοποιήσεις εκ μέρους της Βουλγαρίας, ο Αρχιστράτηγος, στα τέλη του Ιουνίου, ανέστειλε τις διαδικασίες αποστράτευσης των ενόπλων δυνάμεων.¹¹⁷⁷ Σύμφωνα με τον Παπάγο, η πρόθεση της Ελλάδος ήταν να καταλήξει μέχρι το τέλος

¹¹⁷⁴ FRUS, 1950, Vol V, *the Chief of the American Mission in Greece (Grady) to the Greek Prime Minister (Theotokis), January 17, 1950*, p 335-337.

¹¹⁷⁵ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού*, (ΔΙΣ, Αθήνα, 1998), σελ. 274.

¹¹⁷⁶ Αρχεία Πολεμικού Συμβουλίου, Γραμματεία ΚΥΣΕΑ, Πρακτικά Πολεμικού Συμβουλίου της 06 Ιουλίου 1950. Οι καταγραφές στα Αρχεία του Πολεμικού Συμβουλίου συμφωνούν με τις αντίστοιχες αναφορές του Jenkins προς τους προϊσταμένους σε σχέση με τα διαμειφθέντα στη συνεδρίαση της 06^{ης} Ιουλίου 1950.

¹¹⁷⁷ Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναφορά του Στεφανίδη: «Ωστόσο, τον Ιούλιο του 1950, η αμερικανική Πρεσβεία και η στρατιωτική αποστολή έδωσαν στον στρατάρχη Παπάγο –ο οποίος ποτέ δεν αισθάνθηκε ευτυχής με την πολιτική των περικοπών– το πράσινο φως για να αναστείλει αμέσως την αποστράτευση». Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999), σελ 57.

του 1950 σε δυνάμεις 100, 10 και 6 χιλιάδων ανδρών αντίστοιχα για Στρατό Ξηράς, Πολεμικό Ναυτικό και Πολεμική Αεροπορία. Ο ίδιος πρόσθεσε ότι την ημέρα εκείνη, η δύναμη μόνο του Στρατού Ξηράς ανέρχονταν σε 122 χιλιάδες και με την παρουσίαση της κλάσεως εντός του Ιουλίου (εκτιμώμενης απόδοσης 15 χιλιάδων ανδρών), θα έφτανε τις 137 χιλιάδες. Θεωρούσε μάλιστα ότι εάν η διεθνής κατάσταση στη Κορέα ή στα Βαλκάνια χειροτέρευε, η οροφή του ενεργού¹¹⁷⁸ Στρατού Ξηράς θα έπρεπε, να ανέλθει στις 147 χιλιάδες.

Τα αριθμητικά στοιχεία των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων που ανέφερε ο Παπάγος σε γενικές γραμμές συμφωνούν και τους αριθμούς που περιλαμβάνονται σε αμερικανικό υπόμνημα της 19ης Σεπτεμβρίου. Οι διαφοροποιήσεις οφείλονται στις διακυμάνσεις της δύναμης από τις περιοδικές απολύσεις-κατατάξεις σειρών στρατευσίμων και τη συμπερίληψη των τμημάτων των Μονάδων Εσωτερικής Ασφάλειας (ΜΕΑ). Το αμερικανικό υπόμνημα έκανε λόγο για συνολική οροφή 217.000 ανδρών, εξαιρουμένης της χωροφυλακής, τον Οκτώβριο του 1949. Ο στόχος της σταδιακής αποστράτευσης ήταν οι 124.00 άνδρες (και στους 3 Κλάδους) στις 31 Δεκεμβρίου 1950 με πρόβλεψη να ανέλθουν σε 147.000 με μερική επιστράτευση σε περίπτωση αναζωπύρωσης του αντάρτικου. Η διαδικασία της αποστράτευσης είχε οδηγήσει στις 31 Μαΐου του 1950, σε συνολική δύναμη 135.400 ανδρών (και στους 3 κλάδους) οπότε εν συνεχεία διακόπηκε λόγω των γεγονότων της Κορέας.¹¹⁷⁹ Γεγονός είναι ότι το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας οδήγησε στη διακοπή της διαδικασίας της σταδιακής αποστράτευσης ενώ αυξήθηκαν οι πιέσεις της στρατιωτικής ηγεσίας για αύξηση των δυνάμεων. Στην ίδια γραμμή και οι Αμερικανοί αξιωματούχοι της JASMA που υποστήριζαν ένθερμα την ενίσχυση των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων.

Επιτελικές μελέτες της εποχής (1950) ανέβαζαν σε 12-14, τον αριθμό των μεραρχιών πεζικού (πλήρους συνθέσεως) που απαιτούνταν για ικανοποιητική άμυνα

¹¹⁷⁸ Στη βιβλιογραφία συναντώνται οι όροι ενεργός Στρατός Ξηράς και Στρατός Εκστρατείας. Καίτοι η χρησιμοποίηση τους γίνεται χωρίς αυστηρά κριτήρια μπορούμε γενικά να αποδεχθούμε ότι ο πρώτος όρος -ενεργός στρατός- αναφέρεται στο σύνολο της δύναμης που βρίσκεται μια συγκεκριμένη στιγμή υπό τα όπλα (χωρίς τους επίστρατους που θα ενταχθούν με την κήρυξη μερικής ή γενικής επιστράτευσης) και χωρίς τις Μονάδες Εθνοφυλακής και Μονάδες Εσωτερικής Ασφάλειας (ΜΕΑ). Ο δεύτερος όρος -στρατός εκστρατείας- αναφέρεται στο στράτευμα που έχει ήδη συμπεριλάβει στις τάξεις του τους επίστρατους χωρίς όμως να προσμετρούνται οι Μονάδες Εθνοφυλακής, ΜΕΑ και ορισμένα βοηθητικά τμήματα που δεν θα λάβουν ουδέποτε μέρος στις συγκρούσεις.

¹¹⁷⁹ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum by the Acting Secretary of State to the Executive Secretary of the National Security Council (Lay)*, September 19, 1950, p 410-416.

των βορείων συνόρων με την προϋπόθεση της ύπαρξης και ανάλογων τεθωρακισμένων και μηχανοκίνητων εφεδρειών.¹¹⁸⁰ Οροφή στρατεύματος πλέον των 200.000 ανδρών, εξοπλισμένων με σύγχρονα τεθωρακισμένα μέσα, μονάδες πυροβολικού, αντιαρματικά και αντιαεροπορικά όπλα, πολύ πέραν των ελληνικών δυνατοτήτων.

Όπως προαναφέραμε, η δύναμη του Στρατού Ξηράς, το καλοκαίρι του 1950, κυμαίνονταν περί τις 122 χιλιάδες άνδρες. Προσωρινά η δύναμη εκτοξεύτηκε, Ιούλιος-Αύγουστος, με την διακοπή απολύσεως παλαιότερων κλάσεων και παρουσίαση νέων. Από το Σεπτέμβριο και μετά σταθεροποιήθηκε περίξ των 122 χιλιάδων με διακυμάνσεις αναλόγως των ημερομηνιών, καθώς η απόλυση παλαιών ή παρουσίαση νέων κλάσεων στρατευσίμων μετέβαλαν τη δύναμη κατά 15.000 περίπου κληρωτούς.¹¹⁸¹ Σύμφωνα με την επίσημη ιστορία του ΓΕΣ, η λήξη του εμφυλίου πολέμου επέτρεψε τη σταδιακή αποστράτευση και την επάνοδο του στρατού στην κανονική του σύνθεση (δεν αναφέρονται αριθμοί-μεγέθη). Με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν από τις διάφορες πηγές (ΓΕΣ/ΔΙΣ, απομνημονεύματα, στοιχεία FRUS και Πολεμικού Συμβουλίου), η δύναμη του Στρατού Ξηράς στο Β' εξάμηνο του 1950 κυμαίνονταν μεταξύ 122 και 147 χιλιάδων ανδρών παρουσιάζοντας μια ελαφρά ανοδική τάση (περίπου 8%-12%) σε σχέση με το Α' εξάμηνο του ίδιου έτους.

Οι αριθμοί που παρατίθενται στα διάφορα έγγραφα και πηγές για τη δύναμη των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων την περίοδο 1950-1951 παρουσιάζουν ορισμένες διαφοροποιήσεις εξαιτίας μη αξιόπιστων καταγραφών και πληροφοριών αλλά και διαφορετικής ημερολογιακής καταμέτρησης του προσωπικού (προ ή μετά την πρόσκληση-απόλυση κλάσεων στρατευσίμων). Αντίστοιχες διαφοροποιήσεις παρουσιάζονται και στις αμυντικές δαπάνες ως αποτέλεσμα των διαφορετικών οικονομικών προσεγγίσεων και της συμπερίληψης ή μη των δαπανών για τις δυνάμεις ασφαλείας, ταγμάτων εθνοφυλακής και Μονάδων Εσωτερικής Ασφαλείας. Σε κάθε

¹¹⁸⁰ Μια περιγραφή του ελληνικού αμυντικού προβλήματος της Βορείου Ελλάδος με αναφορές και σε ιστορικά παραδείγματα συναντάμε στο Evanthis Hatzivassiliou, *Greece and the Cold War, Frontline State, 1952-1967*, (Routledge, London & New York, 2006), p 2-11 όπως επίσης και στο έργο του ίδιου, *Στα Σύνορα των Κόσμων, Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2009), σελ. 28-43.

¹¹⁸¹ Τα αριθμητικά στοιχεία του Στρατού Ξηράς βασίζονται κυρίως στις δηλώσεις του Αρχιστρατήγου Παπάγου στο Πολεμικό Συμβούλιο της 06 Ιουλίου και σε γενικές γραμμές συμφωνούν με τα δημοσιεύματα των εφημερίδων που συχνά κάνουν λόγο για στράτευμα 122.000 και με τις αντίστοιχες αναφορές σε αμερικανικές πηγές που

περίπτωση, η σε εξέλιξη -από το τέλος του 1949- μείωση του προσωπικού των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων διακόπηκε με το ξέσπασμα του πολέμου της Κορέας ενώ αντίστοιχα σημειώθηκε άνοδος των αμυντικών δαπανών, ως συνέπεια της αύξησης του προσωπικού αλλά και εξόδων του ΕΚΣΕ. Η αύξηση αυτή είχε δυσανάλογη αρνητική επίπτωση στον εθνικό προϋπολογισμό καθώς συνοδεύθηκε από σημαντική μείωση της αμερικανικής οικονομικής και της στρατιωτικής βοήθειας από το έτος 1951. Ενημερωτικό σημείωμα του Υπουργείου Οικονομικών προς τον Πρόεδρο της Κυβερνήσεως (αρχές 1951)¹¹⁸² περιέγραφε με ανησυχία την κατάσταση. Τα κύρια σημεία του εγγράφου ανέφεραν:

Αρχικά ο προϋπολογισμός (Ιούλιος 1950 - Ιούνιος 1951) προέβλεπε μείωση του προσωπικού των ενόπλων δυνάμεων σε 130.100 άνδρες συνολικά (114.000 σε ΣΞ, 10.000 σε ΠΝ και 6.100 σε ΠΑ) έως τις 30 Ιουνίου 1950. Μέχρι τα τέλη του 1950, η οροφή θα διαμορφώνονταν σε 92.700 άνδρες συνολικά (80.000 σε ΣΞ, 7.000 σε ΠΝ και 5.700 σε ΠΑ). Οι αριθμοί του προϋπολογισμού συμπίπτουν πλήρως με τις υποδείξεις του Grady στις 17 Ιανουαρίου 1950. Λόγω όμως των γεγονότων της Κορέας, η δύναμη από 01 Ιουλίου μέχρι 30 Σεπτεμβρίου 1950 ανήλθε σταδιακά στους 145.200 άνδρες (129.000 σε ΣΞ, 10.000 σε ΠΝ και 6.200 σε ΠΑ) με πρόβλεψη περαιτέρω αύξησης μεταξύ 01 Οκτωβρίου 1950 και 30 Ιουνίου 1951 σε 166.400 άνδρες (147.000 σε ΣΞ, 12.000 στο ΠΝ και 7.400 σε ΠΑ). Ανάλογα οι δαπάνες για την περίοδο Ιούλιος 1950 - Ιούνιος 1951 υπολογίζονταν σε 2.357 δισεκατομμύρια δραχμές και προβλέπεται πλέον να ανέλθουν σε 3.595 δισεκατομμύρια δραχμές, δηλαδή αύξηση αμυντικών δαπανών κατά 52,52% (1.238 δισεκατομμύρια δραχμές) έναντι της προϋπολογισθείσας δαπάνης. Συνολικά, την περίοδο 1950-1951, η Ελλάδα δαπανούσε το 6,46% του εθνικού εισοδήματος για τις ένοπλες δυνάμεις και το 2,86% για τα σώματα ασφαλείας. Ποσοστά πολλαπλάσια των υπολοίπων ευρωπαϊκών κρατών.

Μετά όμως και από την απόφαση της ελληνικής συμμετοχής, το πρόβλημα του μεγέθους των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων και κυρίως της οικονομικής υποστήριξης τους, συνέχιζε να ταλανίζει Έλληνες και Αμερικανούς. Η στρατικοποίηση της σύγκρουσης Ανατολής-Δύσεως δημιούργησε νέα δεδομένα και αναπροσαρμογές των προτεραιοτήτων σε βάρος της οικονομικής ανασυγκρότησης.

¹¹⁸² Ίδρυμα Μουσείου Μπενάκη, Αρχεία Νικολάου Πλαστήρα, Κιβώτιο 28, Φάκελος 226/28/49, Σημείωμα επί των Στρατιωτικών Δαπανών και Δημόσιας Ασφάλειας ΠΟΥ 1950-51 και 1951-52.

Το καλοκαίρι του 1950, ο νέος επικεφαλής της JASMA, υποστράτηγος Jenkins, σε μήνυμα του προς το Joint Chiefs of Staff (26 Ιουλίου),¹¹⁸³ επαναξιολογούσε την πολιτική των ΗΠΑ έναντι της Ελλάδος -με έμφαση τις στρατιωτικές δυνατότητες της χώρας- υπό το φως των πρόσφατων διεθνών εξελίξεων. Σύμφωνα με τον Jenkins, το στρατιωτικό σκέλος της πολιτικής της Ουάσιγκτον αποσκοπούσε, μέσω της αναγκαίας βοήθειας και υποστήριξης, να καταστήσει τον ελληνικό στρατό ικανό να διασφαλίσει την εσωτερική ασφάλεια και να αποτρέψει τον κίνδυνο κομμουνιστικής επικράτησης. Στην περίπτωση δε εισβολής, να καθυστερήσει τα σοβιετικά και/ή συμμαχικά τους στρατεύματα, συνεισφέροντας στην γενικότερη πολεμική προσπάθεια της Δύσεως. Ο στόχος αυτός των ΗΠΑ, αλλά και του NATO αργότερα, καθόριζε και τη γενικότερη αντιμετώπιση της χώρας σε διάφορους τομείς για τις επόμενες δύο δεκαετίες. Με αυτές τις παραδοχές, έκρινε σκόπιμη την αύξηση των αμυντικών ικανοτήτων των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Ο Jenkins συνιστούσε την αναθεώρηση της οροφής του ελληνικού στρατεύματος -άρα και του αντίστοιχου εξοπλισμού- που είχε προσδιοριστεί από τους Αμερικανούς (το 1949) σε 80.000 άνδρες ενεργού στρατού και σε 147.000 επίστρατους και έδινε έμφαση στην ποιότητα έναντι της ποσότητας. Επεσήμανε τις ανάγκες άμεσης ενίσχυσης των αντιαρματικών δυνατοτήτων του ελληνικού στρατού δεδομένου και του μεγάλου αριθμού αρμάτων μάχης (T-34) του βουλγαρικού στρατού και του φόβου μιας ταχείας προώθησης τεθωρακισμένων στη, χωρίς αμυντικό βάθος, Βόρειο Ελλάδα. Μετέφερε επίσης τις απόψεις του στρατάρχη Παπάγου -με τις οποίες και συμφωνούσε- για την ανάγκη ετοιμότητας ανάπτυξης 200.000 ανδρών (εντός 7 ημερών, με την ολοκλήρωση της πρώτης φάσης της επιστράτευσης) και άλλων 200.000 εν συνεχεία. Επιπλέον 90.000 άνδρες, ελαφρά εξοπλισμένοι, θα επάνδρωναν τις Μονάδες Εσωτερικής Ασφάλειας για την προστασία του εσωτερικού της χώρας. Προϋπόθεση φυσικά ήταν η διάθεση από τους Αμερικανούς του αντίστοιχου οπλισμού, υλικών και εφοδίων. Αδιαμφισβήτητα, η οικοδόμηση μιας τόσο μεγάλου μεγέθους σύγχρονης πολεμικής μηχανής απαιτούσε τη διάθεση σημαντικών ποσοτήτων πολεμικών υλικών αλλά και κονδυλίων για τη συντήρηση και διατήρηση της σε ετοιμοπόλεμη κατάσταση. Οι δαπάνες αυτές ήταν σίγουρα πολύ πάνω από τις ελληνικές οικονομικές δυνατότητες και έρχονταν σε αντίθεση με το πρόγραμμα ανασυγκρότησης που επέβλεπε η

¹¹⁸³ FRUS, 1950, Vol V, *The Chief of the Joint United States Military Aid Group to Greece (Jenkins) to the Joint Chiefs of Staff (Policy Review in Greece in Light of Recent World Developments)*, July 26, 1950, p 387-390.

ECA/Greece (Porter). Ο επικεφαλής της JASMAG έπλεκε επίσης το εγκώμιο του ελληνικού στρατού και ανέφερε «*This Greek Army is a good investment and a going concern*». Συνημμένα παρέθετε πίνακες με τα αναγκαία υλικά για την ενίσχυση και εξοπλισμό των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων. Ο Jenkins υπολόγιζε τις ανάγκες εξοπλισμού παρατακτής δύναμης 200.000 ανδρών, προτείνοντας ο στρατηγικός σχεδιασμός των ΗΠΑ να λάβει υπόψη του την ικανότητα της Ελλάδος να παραθέσει μια επιπλέον επιστρατευόμενη δύναμη περίπου 400.000 ανδρών.¹¹⁸⁴

Στη συνολική αξιολόγηση για την κατάσταση στην Ελλάδα λήφθηκαν υπόψη οι θέσεις του Jenkins οι οποίες και έγιναν δεκτές από το State Department. Σε έγγραφο του, ο McGhee προς τον Deputy Director of Mutual Defense Assistance (Ohly),¹¹⁸⁵ έκρινε απαραίτητη την άμεση τροποποίηση του προγράμματος για την Ελλάδα ώστε να επιτρέψει τον εξοπλισμό και χρηματοδότηση στρατεύματος 200.000 ανδρών (κινητοποιούμενου εντός επτά ημερών). Παράλληλα πρότεινε την εξέταση της δυνατότητας υποστήριξης επιπλέον 200.000 ανδρών επιστρατευόμενης δυνάμεως (προτάσεις Jenkins). Έκανε μάλιστα αναφορά για ταχεία ενίσχυση του Ελληνικού Στρατού με κατάλληλα μέσα (κυρίως άρματα μάχης, αντιαρματικά όπλα και αντιαρματικές νάρκες) για να αποκρούσει ενδεχόμενη τεθωρακισμένη επίθεση κράτους δορυφόρου της Μόσχας (Βουλγαρία). Ουσιαστικά ο McGhee αποδέχονταν πλήρως τις προτάσεις του Jenkins. Μια ανάλογη αμερικανική δέσμευση για παραπλήσια ενίσχυση των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων κάλυπτε πλήρως τις επιδιώξεις της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας και θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως δέλεαρ για μια νέα ενισχυμένη προσφορά, αυτή τη φορά και χερσαίων δυνάμεων, στο μέτωπο της Κορέας. Το μείζον πρόβλημα της ελληνικής άμυνας στη Βόρειο Ελλάδα δεν ήταν ποσοτικό αλλά ποιοτικό, καθώς υστερούσε σε μέσα αντιαρματικής άμυνας ενώ ο επίφοβος αντίπαλος (Βουλγαρία) είχε εξοπλιστεί με ικανό αριθμό σοβιετικών μέσων αρμάτων μάχης T-34.

Ενώ το Υπουργείο Οικονομικών των ΗΠΑ, σε απόλυτη σύμπνοια με το State Department αποφάσιζε τη μείωση της αμερικανικής βοήθειας, το Πεντάγωνο θεωρούσε επιβεβλημένη την αύξηση της δυνάμεως του ελληνικού στρατεύματος. Στα

¹¹⁸⁴ Ιωάννης Στεφανίδης, *Από τον Εμφύλιο στον Ψυχρό Πόλεμο*, (Εκδόσεις Προσκήνιο, Αθήνα, 1999) σελ. 56.

¹¹⁸⁵ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum by the Assistant Secretary of State for Near Eastern, South Asian and African Affairs (McGhee) to the Deputy Director of Mutual Defense Assistant (Ohly)*, August, 10, 1950, p 398-399.

μέσα Σεπτεμβρίου, το Joint Chiefs of Staff ενημέρωσε τον Υποστράτηγο Jenkins ότι έχοντας εξετάσει τις προτάσεις του και άλλα στοιχεία είχε αποδεχθεί την αύξηση της δυνάμεως των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων ώστε να καλύπτουν τους αμερικανικούς σχεδιασμούς για την Ελλάδα. Η ανώτατη οροφή των ενόπλων δυνάμεων θα ανήρχετο στις 164.400 άνδρες (στρατός ξηράς 147.000, ναυτικό 10.000 και πολεμική αεροπορία 7.400). Διάταξη μάχης του στρατού ξηράς η προτεινόμενη από τον Jenkins. Δύναμη πολεμικού ναυτικού τα 60 πλοία ενώ αναφορά γίνονταν και στην επιτάχυνση παραδόσεων αντιτορπιλικών και πλοίων συνοδείας. Ο αναγκαίος εξοπλισμός του στρατεύματος θα εξαρτάτο από την ανεύρεση κονδυλίων του αμερικανικού προϋπολογισμού έτους 1950-1951 και στα πλαίσια του προγράμματος Mutual Defense Assistance Program (MDAP) που κάλυπτε τις αμυντικές ανάγκες των χωρών της Ατλαντικής Συμμαχίας.¹¹⁸⁶ Οι ΗΠΑ είχαν αποδεχθεί τις προτάσεις του αρχηγού της Αμερικανικής Στρατιωτικής Αποστολής, που συνέπιπταν με αυτές της ελληνικής στρατιωτικής ηγεσίας, αλλά δεν είχε βρεθεί λύση για την κάλυψη των επιπρόσθετων δαπανών που θα προκαλούσε η αύξηση της δυνάμεως του στρατεύματος. Επιπλέον η αβεβαιότητα για τη χρηματοδότηση της συμμετοχής στην Κορέα δημιουργούσε βάσιμες ανησυχίες στην ελληνική κυβέρνηση.

Ο Βενιζέλος έκανε μια πρώτη προσπάθεια να συνδέσει την αύξηση της βοήθειας με την αντίστοιχη αύξηση του αριθμού του στρατεύματος που υποστήριζε η στρατιωτική ηγεσία σε απόλυτη αρμονία με την JUSMAG. Σε δηλώσεις του (02 Σεπτεμβρίου) ο Πρωθυπουργός ανέφερε ότι δεν σκοπεύει να αποστερήσει κονδύλια από την ανασυγκρότηση τη χώρας για να χρηματοδοτήσει μια αύξηση του στρατού ξηράς από τις 80.000 άνδρες (πρόβλεψη για το τέλος του 1950) σε 122.000. Βέβαια η διαδικασία μείωσης είχε διακοπεί από το καλοκαίρι και ήδη η δύναμη του στρατού ξηράς κυμαίνονταν περί τις 120.000 άνδρες δημιουργώντας ανατροπές στις προβλέψεις του τρέχοντος προϋπολογισμού. Ήδη από τον Αύγουστο του 1950, εξ αιτίας της ματαιώσεως των σχεδίων για τη μείωση του στρατεύματος ο προϋπολογισμός έτρεχε με έλλειμμα που καθιστούσε αμφίβολη τη συνέχιση του προγράμματος ανασυγκροτήσεως.¹¹⁸⁷

¹¹⁸⁶ FRUS, 1950, Vol V, *the Joint Chiefs of Staff to the Chief of the Joint United States Military Aid Group to Greece (Jenkins)*, September 15, p 406.

¹¹⁸⁷ Στην εισήγηση του ο Γεώργιος Πολιτάκης, αναφέρει ότι ο προϋπολογισμός του 1950, εξαιτίας των αμυντικών δαπανών, έτρεχε με ετήσιο έλλειμμα 1.300 δισεκατομμυρίων δραχμών, Νομαρχία

Μια μέρα μετά την ανάληψη των καθηκόντων του νέου Πρέσβη, με αίτηση του ο Πρωθυπουργός Σοφοκλής Βενιζέλος συναντήθηκε με τον Peurifoy (27 Σεπτεμβρίου). Στη συζήτηση των δύο ανδρών, περιγράφεται σε υπόμνημα της Αμερικανικής Πρεσβείας,¹¹⁸⁸ ο Βενιζέλος αναφέρθηκε με έμφαση στις οικονομικές συνέπειες της αύξησης του Στρατού Ξηράς από 80.000 (όπως προβλέπονταν για το τέλος του 1950) σε 120.000 άνδρες. Παρατήρησε δε ότι ακόμη και εάν τα αναγκαία υλικά παραχωρούνταν από τις ΗΠΑ (διατυπώθηκε ως ευχή από τον Βενιζέλο), το κόστος μισθοδοσίας και συντήρησης του στρατεύματος θα αυξάνονταν κατά 600 δισεκατομμύρια δραχμές και θα επιβάρυνε τις πιστώσεις ανασυγκρότησης της χώρας.

Ορισμένες εφημερίδες παρουσίαζαν μια διαφορετική προσέγγιση του Παπάγου στο θέμα αυτό. Σύμφωνα με τα δημοσιεύματα, ο Αρχιστράτηγος θα δέχονταν την ανάληψη του βάρους συντήρησης των αυξημένων ενόπλων δυνάμεων υπό την προϋπόθεση ότι οι Αμερικανοί θα φρόντιζαν να παρέχουν τα αναγκαία υλικά για τον εξοπλισμό της επιπρόσθετης δύναμης και κυρίως του εκσυγχρονισμού του στρατεύματος.

Σε επόμενη συνάντησή τους, στις 03 Οκτωβρίου, ο Peurifoy τόνισε στο Βενιζέλο την αναγκαιότητα επανεξέτασης του συνολικού στρατιωτικού δυναμικού, σε ένα επίπεδο δυνάμεων ανάλογο των δυνατοτήτων της ελληνικής κυβέρνησης που επέφερε η περικοπή της βοήθειας κατά 50 εκατομμύρια δολάρια για την περίοδο 1950-1951. Ο Πρέσβης έκανε λόγο για επίσημο έγγραφο, με την υπογραφή του Πρωθυπουργού και ταυτόχρονα Υπουργού Εξωτερικών (29 Σεπτεμβρίου),¹¹⁸⁹ που δήλωνε ότι η Ελληνική Κυβέρνηση είχε αποφασίσει τη μείωση του Στρατού Ξηράς από 122 σε 80 χιλιάδες άνδρες κατόπιν της αποφάσεως της Economic Cooperation Administration να ελαττώσει το ύψος της βοήθειας. Με έκπληξη όμως σημείωσε ότι ο Βενιζέλος έλαβε διαφορετική θέση στη διάρκεια συνομιλίας τους τονίζοντας ότι η δύναμη του ελληνικού στρατού θα παραμείνει στις 122 χιλιάδες παρά την περικοπή της βοήθειας καθώς η διεθνής κατάσταση είναι έκρυθμη (προφανώς εννοώντας την Κορέα). Το θέμα της οροφής του στρατεύματος, κατά τον Έλληνα Πρωθυπουργό θα

Καρδίτσας, *Ιστορικό-Πολιτικό Συνέδριο για τον Νικόλαο Πλαστήρα*, Καρδίτσα 1994, εισήγηση του Γεωργίου Πολιτάκη, σελ. 161-162.

¹¹⁸⁸ FRUS, 1950, Vol V, *Memorandum of Conversation, by Mr Stephen T. Galligas of the Embassy in Greece, Subject: Interview with the Prime Minister Sophocles Venizelos*, September 27, p 418-422.

¹¹⁸⁹ Η θέση αυτή αναφέρεται σε έγγραφο του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών με αριθμό 47574/29 Σεπτεμβρίου 1950 σύμφωνα με τα αναγραφόμενα στο FRUS, 1950, Vol V, *The Ambassador in Greece (Peurifoy) to the Secretary of State, October 03*, p 424.

επανεξετάζονταν μόλις βελτιώνονταν οι διεθνείς συνθήκες. Όταν το μεσημέρι της 04ης Οκτωβρίου 1950, το Πολεμικό Συμβούλιο, υπό την Προεδρία του Βενιζέλου συνεδρίαζε, η Ελληνική Κυβέρνηση γνώριζε τη λήψη της επίσημης πρόκλησης εκ μέρους του North Atlantic Council για συμμετοχή στον αμυντικό σχεδιασμό της Ανατολικής Μεσογείου. Η συμμετοχή δημιουργούσε βάσιμες ελπίδες ότι η χώρα θα μπορούσε να εκμεταλλευτεί το Mutual Defense Assistance Program (MDAP) για την περαιτέρω ενίσχυση του στρατεύματος με σύγχρονο πολεμικό υλικό. Κάτω από αυτές τις εξελίξεις διεξήχθη στο Πολεμικό Συμβούλιο συζήτηση για το μέγεθος των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων και για την εξεύρεση των αναγκών κονδυλίων. Παρίσταντο ο Πρωθυπουργός, οι δύο Αντιπρόεδροι της Κυβερνήσεως, οι Υπουργοί Αμύνης και Δημοσίας Τάξεως και ο Αρχιστράτηγος. Στο Συμβούλιο συμμετείχε επίσης και ο Πρέσβης Peurifoy καθώς και οι επικεφαλές της Αμερικανικής και Βρετανικής Στρατιωτικής Αποστολής, Jenkins και Packard αντίστοιχα. Σύμφωνα με την αναφορά του Αμερικανού Πρέσβη,¹¹⁹⁰ ο Παπάγος, υποστηριζόμενος και από τον Υπουργόν Αμύνης Καραμανλή υποστήριξαν τη σημασία της ασφάλειας της χώρας έστω και σε βάρος της οικονομικής ανασυγκρότησης και ζήτησαν την αύξηση της δυνάμεως του στρατού ξηράς από 122 σε 147 χιλιάδες άνδρες. Ο Jenkins ασπάστηκε τη θέση του Παπάγου για την ανάγκη μεγαλύτερου στρατεύματος. Ο Πρωθυπουργός τάχθηκε υπέρ της διατήρησης του στρατεύματος στην υπάρχουσα δύναμη (122.000 ανδρών). Ο ίδιος ο Peurifoy, σύμφωνα πάντα με τα λεγόμενα του, τήρησε ουδέτερη θέση δηλώνοντας ότι το μέγεθος του στρατεύματος αποτελούσε υπόθεση της Ελληνικής Κυβέρνησης και η ανησυχία της Ουάσινγκτον εστιάζονταν στην οικονομική δυνατότητα της Ελλάδος να υποστηρίξει τις αναγκαίες ένοπλες δυνάμεις. Ο Peurifoy, στην αναφορά του προς τον Acheson θεωρούσε ότι ακόμη και η συντήρηση του υπάρχοντος στρατεύματος ήταν πέραν των οικονομικών δυνατοτήτων της χώρας. Εκτιμούσε ότι η υφιστάμενη δύναμη, ίσως ακόμη και μικρότερη, ήταν ικανή να εγγυηθεί την εσωτερική ασφάλεια. Σε περίπτωση όμως που τα αμερικανικά συμφέροντα επιζητούσαν τη συγκρότηση μιας ισχυρής ελληνικής δύναμης ικανής να αντιμετωπίσει εξωτερικές επιβουλές ή και να ενισχύσει την προσπάθεια παγκόσμιας ανάσχεσης της κομμουνιστικής επεκτατικότητας (ως παράδειγμα μάλιστα ανέφερε την περίπτωση της Κορέας), το θέμα της ενίσχυσης του στρατεύματος θα έπρεπε να εξεταστεί σε βάθος και με όλες τις συνέπειες του (προφανώς εννοούσε τις

¹¹⁹⁰ FRUS, 1950, Vol V, *The Ambassador in Greece (Peurifoy) to the Secretary of State*, October 05, 1950, p 425-426.

οικονομικές δεσμεύσεις των ΗΠΑ). Έχοντας περιγράψει την κατάσταση και τις διάφορες προσεγγίσεις, ο Peurifoy ζητούσε άμεσα κατευθύνσεις από τον προϊστάμενο του. Η ασυνήθιστα συχνή επικοινωνία της Πρεσβείας με τον επικεφαλής του State Department, σε περίοδο μάλιστα πολλαπλών διεθνών προβλημάτων, καταδεικνύει την αυξανόμενη σημασία της χώρας μας και της ευρύτερης περιοχής στους αμερικανικούς σχεδιασμούς. Τελικά το Πολεμικό Συμβούλιο έληξε χωρίς καμία απόφαση παραπέμποντας σε πληρέστερη μελλοντική εξέταση των οικονομικών παραμέτρων.

Ούτε όμως στο Κυβερνητικό Οικονομικό Συμβούλιο που συγκλήθηκε στις 05 και 06 Οκτωβρίου δόθηκε λύση στις ελληνικές αιτιάσεις και απλά οι συμμετέχοντες, Έλληνες και Αμερικανοί, υπό την προεδρία του Βενιζέλου εξέφρασαν τις θέσεις τους αλλά και την ικανοποίηση για την αγαστή συνεργασία. Με τις συναντήσεις των δύο οργάνων δεν λήφθηκε ουδεμία τελική απόφαση για τη δύναμη του στρατεύματος. Η επίσημη ανακοίνωση της κυβερνήσεως έκανε λόγο για επανεξέταση του ζητήματος λαμβάνοντας υπόψη και τις τυχόν νέες υποχρεώσεις για την άμυνα της Μεσογείου οπότε και η χώρα επιφυλάσσονταν να ζητήσει πρόσθετη στρατιωτική βοήθεια.¹¹⁹¹ Καίτοι ουδεμία απόφαση λήφθηκε, επί της ουσίας ανεπίσημα κατοχυρώθηκε η υπάρχουσα δύναμη των 122.000 ανδρών, πάσα σκέψη για υλοποίηση της μείωσης στους 80.000 μέχρι το τέλος του έτους έπαυσε να υφίσταται ενώ άνοιγε και ο δρόμος για ενδεχόμενη αύξηση της οροφής. Πλήρως αρνητική υπήρξε η αμερικανική θέση για την επανεξέταση της απόφασης περικοπής μέρους της βοήθειας όπως και για διάθεση πρόσθετων πιστώσεων για κάλυψη των αυξημένων στρατιωτικών αναγκών. Τις θέσεις αυτές της ECA/Greece, επιβεβαίωσε και ο Έλληνας Υπουργός Οικονομικών, Κωστόπουλος, ο οποίος στις 06 Οκτωβρίου δήλωσε ότι ο

¹¹⁹¹ Η ανακοίνωση της ελληνικής κυβερνήσεως σχετικά με το ζήτημα του μεγέθους των ενόπλων δυνάμεων ανέφερε: «Το θέμα των ηυξημένων στρατιωτικών δαπανών δεν προωθήθη ούτε και κατά την χθεσινή συνεδρίαση του κυβερνητικού συμβουλίου. Παραμένει πάντοτε να εξεταστή η δυνατότης η οποία παρέχεται κατά πρώτον εκ του προϋπολογισμού, ο οποίος ευρίσκεται υπό αναθεώρησιν. Εν συνεχεία θα εξεταστή υπό της πολιτικής ηγεσίας το ζήτημα της αναγκαιότητος ή μη, της αυξήσεως της σημερινής δυνάμεως του στρατού εις 150.000, εν συναρτήσει με τας διεξαγομένας συνομιλίας δια την σύναψιν Μεσογειακού Συμφώνου και την συνεργασίαν με τα κράτη του Ατλαντικού δια την διασφάλισιν της αμύνης της Μεσογείου. Δια την περίπτωσιν καθ' ην ήθελε κριθή απαραίτητος η αύξησις της δυνάμεως του στρατού, είναι ευνόητον ότι η κυβέρνησις θα ζητήση πρόσθετον ειδικήν βοήθειαν.» Βλέπε Εφημερίδα Εμπρός, Η Κυβέρνησις Συνεφώνησε να Εφαρμόση τα Υποδειχθέντα εις αυτήν υπό της Αμερικανικής Αποστολής Οικονομικά Μέτρα, Παραμένει ακόμη Εκκρεμής η Αύξησις των Στρατιωτικών Δαπανών, 07 Οκτωβρίου 1950, σελ 1.

προϋπολογισμός θα αναθεωρηθεί ριζικά για την κάλυψη των αυξημένων αμυντικών δαπανών.¹¹⁹²

Σχεδόν παραπλήσια περιγραφή των συζητήσεων στο Πολεμικό Συμβούλιο δόθηκε και από τις εφημερίδες σύμφωνα με τα γραφόμενα των οποίων ο Βενιζέλος και οι δύο Αντιπρόεδροι (Τσουδερός και Παπανδρέου) απέφυγαν να λάβουν θέση επί του θέματος. Έμφαση δόθηκε στη θέση του Παπάγου για αύξηση του στρατεύματος στις 150.000 άνδρες, με εναλλακτικές προτάσεις (σύμφωνα με τις εφημερίδες πάντα) την υπάρχουσα δύναμη των 122 χιλιάδων ή ακόμη και τη δραστική μείωση στις 80 χιλιάδες.¹¹⁹³ Η τελευταία πρόταση, μάλλον αποτελούσε μοχλό πίεσης προς την αμερικανική πλευρά καθώς ήταν γνωστό ότι η στρατιωτική ηγεσία με τίποτα δεν θα αποδέχονταν την εφαρμογή μιας τέτοιας λύσεως. Μοχλός πίεσης μη λειτουργικός, καθόσον οι Αμερικανοί γνώριζαν το ανέφικτο της υιοθέτησης αυτής της πρότασης από την στρατιωτική ηγεσία.

Στη τελευταία συνέντευξη του Καραμανλή προς δημοσιογράφους του Reuters, δύο ημέρες πριν την πτώση της τρικομματικής κυβερνήσεως και την απομάκρυνση του από το Υπουργείο Αμύνης, ο μακεδόνας πολιτικός είχε ταχθεί υπέρ της ενίσχυσης της δυνάμεως του στρατού στις 150.000 άνδρες.¹¹⁹⁴ Ενδιαφέρουσα η περικοπή των δηλώσεων του για τις αμυντικές δαπάνες που ανέρχονταν στο 40% του εθνικού προϋπολογισμού και στο 11% του εθνικού εισοδήματος τονίζοντας μάλιστα ότι για τα άλλα ευρωπαϊκά κράτη το ποσοστό αυτό ήταν 3%-5%.

Στις 18 Δεκεμβρίου 1950, η Αθήνα υπέβαλε προς την Ουάσινγκτον Aide-Mémoire και ζητούσε αυξημένη στρατιωτική βοήθεια.¹¹⁹⁵ Η αμερικανική απάντηση αναγνώριζε τις ελληνικές δυσκολίες και τη συμβολή της χώρας μας στην Κορέα αλλά δεδομένου του τρομακτικού όγκου των αμερικανικών δεσμεύσεων, παγκοσμίως, δεν ήταν δυνατή η ικανοποίηση των αιτημάτων της Αθήνας. Διακριτικά υποδείκνυε στην ελληνική κυβέρνηση την καλύτερη αξιοποίηση των εξωτερικών πόρων (στρατιωτική

¹¹⁹² Εφημερίδα Ελευθερία, *Τα αποτελέσματα της Διημέρου Συνσκέψεως, θα Διατηρηθεί η Περικοπή της Βοήθειας, το Στρατιωτικόν Εκκρεμές, η Αντιμετώπισις του Όλου Στρατιωτικού Προβλήματος*, 07 Οκτωβρίου 1950, σελ 1 και 6.

¹¹⁹³ Εφημερίδα Εμπρός, *Υπό του Στρατάρχου Εζητήθη η Αριθμητική Αύξισις του Στρατού, κατά το Χθесινόν Πολεμικόν Συμβούλιον, οι κ.κ. Τζέκινς και Πάκκαρτ Συνεφώνησαν, ο Πρεσβευτής Πιουριφόϊ Επεφυλάχθη*, 05 Οκτωβρίου 1950, σελ 1.

¹¹⁹⁴ Εφημερίδα Ελευθερία, *Ο κ. Καραμανλής Θεωρεί Αναγκαίαν την Αύξισιν της Δυνάμεως του Ελληνικού του Στρατού εις 150.000 Άνδρες*, 01 Νοεμβρίου 1950, σελ 6.

¹¹⁹⁵ FRUS, 1950, Vol VII, *The Secretary of State to the Secretary of Defense (Marshall)*, December 05, 1950, p 1411-1412.

και οικονομική βοήθεια) και των φορολογικών εσόδων επισημαίνοντας ότι η Ελλάδα ανήκε στις ευνοημένες χώρες από την αμερικανική βοήθεια. Από την ανάγνωση των Aide-Mémoire προκύπτει ότι το μέγεθος των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων είχε από κοινού καθοριστεί σε 147.000, 10.000 και 7.500 άνδρες για Στρατό Ξηράς, Πολεμικό Ναυτικό και Πολεμική Αεροπορία αντίστοιχα.

Η διατήρηση της οροφής του Στρατού Ξηράς στις 147.000 άνδρες επαληθεύεται και από αντίστοιχη αναφορά του τότε Α/ΓΕΣ Αντιστρατήγου Γρηγορόπουλου στα απομνημονεύματά του.¹¹⁹⁶ Ο στρατηγός περιγράφει την, μετά τη λήξη των επιχειρήσεων, απόφαση διαδοχικής μείωσης του Στρατού Ξηράς στις 80.000, επισημαίνοντας ότι οι εξελίξεις στην Κορέα, δεν επέτρεψαν τη μείωση του κάτω του αριθμού των 147.000 ανδρών. Η συγκρότηση του στρατεύματος -Μάρτιος 1951- περιλάμβανε 10 Μεραρχίες Πεζικού (I, II, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI και XV) υπαγόμενες σε 4 διοικήσεις Σωμάτων Στρατού (Α', Β', Γ' και Δ') και στην Ανώτατη Στρατιωτική Διοίκηση Αττικής και Νήσων (από δύο Μεραρχίες Πεζικού εκάστη Διοίκηση). Η ειρηνική δύναμη κάθε Μεραρχίας ανήρχετο σε έξι έως επτά χιλιάδες άνδρες έναντι της εμπολέμου δυνάμεως των έντεκα περίπου χιλιάδων, δηλαδή μέση επάνδρωση περίπου 60%. Κάθε Μεραρχία Πεζικού αποτελείτο από τρία Συντάγματα Πεζικού, των δύο Ταγμάτων Πεζικού έκαστο. Υπήρχαν επίσης και αριθμός μη μεραρχιακών μονάδων, κυρίως τμημάτων υποστήριξης και διοικητικής μέριμνας. Σοβαρότατες όμως ελλείψεις υπήρχαν σε μέσα πυροβολικού, τεθωρακισμένων, διαβιβάσεων, μηχανικού, αντιαρματικών και αντιαεροπορικών όπλων.

Η παραπάνω οργάνωση, αποκλήθηκε «Διάταξη Μάχης του Έτους 1951» και ίσχυσε από τον Μάρτιο του 1951 και για δύο χρόνια. Η οργάνωση προέβλεπε ανώτατο όριο του στρατού ξηράς τους 147.000 άνδρες (Μονάδες Στρατού 122.856, Πυρήνες Επιστράτευσης 2.534, Μη Χρησιμοποιήσιμοι 20.000, περιθώριο για απρόβλεπτες ανάγκες 1.610).¹¹⁹⁷ Το 1952, ο Στρατός Ξηράς, σε καιρό ειρήνης, περιορίστηκε στους 143.000 άνδρες ενώ το 1953 επήλθαν ορισμένες οργανωτικές μεταβολές κατά το αμερικανικό σύστημα οργάνωσης.¹¹⁹⁸ Μέχρι το τέλος του 1952, η θητεία των στρατευσίμων είχε καθοριστεί σε 24 μήνες για τους οπλίτες Πεζικού και

¹¹⁹⁶ Θεόδωρος Γρηγορόπουλος, *Από την Κορυφή του Λόφου, Αναμνήσεις και Στοχασμοί*, (Αθήνα, 1966), σελ. 442-443.

¹¹⁹⁷ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, Έκδοση Β'*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), σελ. 440-441.

¹¹⁹⁸ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, Έκδοση Β'*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), σελ. 443-444.

27 μήνες για τα άλλα Όπλα και Σώματα.¹¹⁹⁹ Στις αρχές του 1954, για λόγους οικονομίας, η δύναμη περιορίστηκε στους 105.000 άνδρες και η θητεία διαμορφώθηκε στους 18 μήνες στο Πεζικό και στους 21 μήνες στα άλλα Όπλα και Σώματα.¹²⁰⁰

Η παράθεση των παραπάνω στοιχείων έχει ως σκοπό την υποβοήθηση της κατανόησης του προβλήματος που ταλάνιζε τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή που εξετάζουμε, την πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της χώρας, αναφορικά με το αναγκαίο μέγεθος του στρατεύματος αλλά και τις οικονομικές δυνατότητες της Ελλάδος να επωμιστεί το αναλογούν κόστος. Εντός αυτού του περιβάλλοντος ελήφθησαν οι αποφάσεις για τη διάθεση του ΕΚΣΕ στην Κορέα.

Παράρτημα «Β»

Προσφορές Κρατών στις Εκκλήσεις του ΟΗΕ

Πίνακας 1

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ (α)	ΕΓΓΡΑΦΟ ΟΗΕ (α)	ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΚΡΑΤΟΥΣ-ΜΕΛΟΥΣ (β)	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ (γ), (δ), (ε)
1. ΜΕΓΑΛΗ ΒΡΕΤΑΝΙΑ			
(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S 1515 (28 Ιουνίου).			
28 ΙΟΥΝΙΟΥ 1950	S1515/ 28 ΙΟΥΝΙΟΥ	Διάθεση αεροναυτικών δυνάμεων (1 Aircraft Carrier, 2 Cruisers, 2 Destroyers, 3 Frigate) που βρίσκονταν στην Ιαπωνία (άμεσα).	α. Η Μεγάλη Βρετανία συμπεριλαμβάνονταν στο έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «want» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων).
26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1638/ 26 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: «A Self-Contained Force» (μέγεθος περίπου τάγματος, άφιξη στην Κορέα στις αρχές Αυγούστου 1950).	β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950).

¹¹⁹⁹ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία του Ελληνικού Στρατού 1821-1997*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1997), σελ. 287.

¹²⁰⁰ ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Η Ιστορία της Οργάνωσης του Ελληνικού Στρατού 1821-1954, Έκδοση Β'*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 2005), σελ. 445.

			γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη της Μεγάλης Βρετανίας στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 14.198 άτομα.
21 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1702/ 21 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Επιτάχυνση διάθεσης χερσαίων δυνάμεων (άφιξη ενισχύσεων στην Κορέα στις 28 Αυγούστου 1950).	

2. ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S 1524 (29 Ιουνίου).

29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1950	S1524/ 29 ΙΟΥΝΙΟΥ	Διάθεση: Δύο πολεμικών σκαφών (Destroyer & Frigate) και σμήνους (Squadron) A/Φ Mustang P-51 που βρίσκονταν στην Ιαπωνία (άμεση διάθεση στις 28 Ιουνίου 1950).	α. Η Αυστραλία συμπεριλαμβάνονταν στο έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «want» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη
26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1637/26 ΙΟΥΛΙΟΥ	«Had decided to provide ground forces».	λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950).
28 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1646/29 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: Destroyer “Warramunga”.	Τελικά ανταποκρίθηκε με διάθεση και χερσαίων δυνάμεων.
03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1664/03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «Australian Infantry Force in Japan» (άφιξη στην Κορέα στις 28 Σεπτεμβρίου 1950).	γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη της Αυστραλίας στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 2.282 άτομα.

3. ΝΕΑ ΖΗΛΑΝΔΙΑ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1522 (29 Ιουνίου).

29 ΙΟΥΝΙΟΥ 1950	S1522/29 ΙΟΥΝΙΟΥ	Προετοιμασία για άμεση διάθεση δύο Frigates of HMNZS, “Tutira” and “Pukaki” (29 Ιουνίου 1950).	α. Η Νέα Ζηλανδία συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «want»
01 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1568/01 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση δύο 2 Frigates of HMNZS (“Tutira” and “Pukaki”).	(αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη
26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1636/26 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: «2 Frigates of HMNZS (“Tutira” and “Pukaki”) had already given. A special combat unit (maybe artillery) for service with other ground forces»	λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου

		(άφιξη Μονάδος Πυροβολικού στην Κορέα στις 31 Δεκεμβρίου 1950).	1953: 1.385 άτομα.
4. ΟΛΛΑΝΔΙΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1526 (29 Ιουνίου).			
04 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1570/05 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση Destroyer HNLMS “Evertsen”	α. Η Ολλανδία συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «considering» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). Τελικά ανταποκρίθηκε με διάθεση και χερσαίων δυνάμεων. γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 819 άτομα.
20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1621/24 ΙΟΥΛΙΟΥ	«Naval assistance has already given (πράγματι διατάχθηκε να αποπλεύσει στις 03 Ιουλίου 1950 το Destroyer HNLMS “Evertsen”) Not possible to send ground forces».	
07 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1950	S1775/08 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ	Διάθεση: «3 fully equipped infantry companies (Λόχοι Πεζικού)» (άφιξη στην Κορέα στις 24 Οκτωβρίου και έναρξη ενεργού δράσεως το Δεκέμβριο του 1950).	
5. ΒΟΛΙΒΙΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S 1544 (30 Ιουνίου).			
15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1618/21 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: «30 officers of its regular army» (30 αξιωματικοί του τακτικού στρατού).	α. Η Βολιβία συμπεριλαμβάνονταν στο έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «don’t want» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Δεν διέθεσε τελικά ένοπλες δυνάμεις. γ. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
6. ΑΡΓΕΝΤΙΝΗ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1533 (29 Ιουνίου) και S/1568 (08 Ιουλίου).			
17 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1608/21 ΙΟΥΛΙΟΥ	Αόριστη	α. Η Αργεντινή συμπεριλαμβάνονταν στο έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «considering» (αναφορικά με τη

			διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). γ. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
7. ΝΙΚΑΡΑΓΟΥΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1573 (05 Ιουλίου).			
17 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1641/27 ΙΟΥΛΙΟΥ	Αόριστη	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Διέθεσε υλική βοήθεια.
8. ΛΙΒΕΡΙΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1527 (28 Ιουνίου).			
17 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1658/02 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση:10.000 USD in natural rubber. (Φυσικό καουτσούκ αξίας 10.000 αμερικανικών δολαρίων).	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Διέθεσε υλική βοήθεια.
24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1680/10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Αόριστη	
9. ΓΟΥΑΤΕΜΑΛΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1581 (06 Ιουλίου).			
18 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1641/27 ΙΟΥΛΙΟΥ	Αόριστη	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
10. ΝΟΡΒΗΓΙΑ (αρχική θετική τοποθέτηση –με πιθανότητα διάθεσης tonnage- έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1576 (05 Ιουλίου).			
18 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1609/21 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: «Tonnage for transportation purposes. Not possible to send forces» (εκτόπισμα πλοίων για μεταφορές). Κινητό Νορβηγικό Χειρουργικό Νοσοκομείο 105 ατόμων (άφιξη στην Κορέα τον Ιούλιο 1951).	Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις.
		Διάθεση:	

		Κινητό Νορβηγικό Χειρουργικό Νοσοκομείο (άφιξη στην Κορέα τον Ιούλιο 1951).	
11. ΔΑΝΙΑ			
(αρχική θετική τοποθέτηση –διάθεση ιατρικών εφοδίων- έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1572 (05 Ιουλίου).			
19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1610/21 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: «A Danish Red Cross Ambulance Detachment» (Απόσπασμα Ασθενοφόρων του Δανικού Ερυθρού Σταυρού).	Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις.
18 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1699/18 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «A Hospital Ship (capacity of 150-200 patients)» (Νοσοκομειακό Πλοίο). Άφιξη στην Κορέα τον Μάρτιο 1951.	
12. ΓΑΛΛΙΑ			
(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1596 (07 Ιουλίου).			
19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1611/21 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: Sloop “Le Grandiere” (small anti-submarine warship)	α. Η Γαλλία συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «considering» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων).
	FRUS, 1950, Vol VII, The Ambassador in France (Bruce) to the Secretary of State, August, 29, 1950, p 659.	Διάθεση: «Battalion (Τάγμα) of 1.000 men plus 500 for maintenance» (άφιξη στην Κορέα στις 29 Σεπτεμβρίου 1950).	β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). Τελικά ανταποκρίθηκε με διάθεση και χερσαίων δυνάμεων. γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 1.119 άτομα.
13. ΦΙΛΙΠΠΙΝΕΣ			
(αρχική θετική τοποθέτηση –διάθεση ιατρικών εφοδίων και τροφίμων- έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1584 (07 Ιουλίου).			
19 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1613/21	«Allowing Philippine Citizens to	α. Οι Φιλιππίνες συμπεριλαμβάνονταν

	ΙΟΥΛΙΟΥ	volunteer for service with the UN Forces».	σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «don't want» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων).
03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1661/03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «17 Sherman tanks and 1 tank destroyer.»	β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950).
10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1681/10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «One regimental combat team of about 5.000 men» (ένα σύνταγμα δυνάμεως περίπου 5.000 ανδρών, άφιξη στην Κορέα στις 20 Σεπτεμβρίου 1950).	Τελικά ανταποκρίθηκαν με διάθεση και χερσαίων δυνάμεων.
08 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1950	S1783/12 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ	Διάθεση: 500 Φιάλες αίματος.	γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 1.468 άτομα.

14. ΕΛΛΑΔΑ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1546 (30 Ιουνίου) και S/1578 (05 Ιουλίου) για εφαρμογή embargo.

20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1612/21 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: «6 transport C-47 Dakota aircrafts» (άφιξη στην Κορέα των 7 αεροσκαφών C-47 στις 04 Δεκεμβρίου 1950).	α. Καμία αναφορά στο έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950).
01 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1950	S1755/02 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ	Διάθεση: «A Unit of Land Forces» (άφιξη στην Κορέα του ενισχυμένου τάγματος πεζικού στις 09 Δεκεμβρίου 1950).	β. Λίγο αργότερα, η Ελλάδα συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950).
13 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1950	S1854/18 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ	Αύξηση σε 8 και πιθανόν 9 των 6 transport “Dakota” aircrafts. (τελικά ο συνολικός αριθμός διατεθέντων αεροσκαφών, για κάλυψη των απωλειών, ανήλθε σε 9).	Τελικά ανταποκρίθηκε με διάθεση και χερσαίων δυνάμεων. γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 1.263 άτομα.

15. ΠΕΡΟΥ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1557 (30 Ιουνίου).

20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1614/21 ΙΟΥΛΙΟΥ	Αόριστη	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Διέθεσε υλική βοήθεια.

16. ΒΡΑΖΙΛΙΑ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1525 (29 Ιουνίου).			
20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1616/21 ΙΟΥΛΙΟΥ	Αόριστη	α. Καμία αναφορά στο έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). γ. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Διέθεσε υλική βοήθεια.
17. ΚΑΝΑΔΑΣ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1538 (30 Ιουνίου).			
20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1616/21 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: «A long range air transport squadron» (Σμήνος Μεταφορικών αεροσκαφών μακράς ακτίνας). 3 Destroyers (Cayuga, Athabasca, Sioux).	α. Ο Καναδάς συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «want» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). Τελικά ανταποκρίθηκε με διάθεση και χερσαίων δυνάμεων.
14 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1700/21 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «An Army Brigade (subject to the approval of the Parliament)» (άφιξη της Ταξιαρχίας στην Κορέα στις 15 Δεκεμβρίου 1950).	γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 6.146 άτομα.
11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1685/11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «Air commercial services from Vancouver to Tokyo» (υπηρεσίες αερομεταφορών).	
26 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1950	S1816/27 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ	Διευκρινήσεις για την Army Brigade (Ταξιαρχία).	
18. ΒΕΛΓΙΟ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1521 (29 Ιουνίου).			
22 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1620/22 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: «Air transport (αερομεταφορές) between US and theatre of operations.»	α. Το Βέλγιο συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη

08 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1950	S1787/13 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ	Διάθεση: «A Corpse (Τάγμα) of about 1.000 men» (άφιξη στην Κορέα στις 31 Ιανουαρίου 1951).	«considering» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). Τελικά ανταποκρίθηκε με διάθεση και χερσαίων δυνάμεων. γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 900 άτομα.
19. ΤΑΥΛΑΝΔΗ (αρχική θετική τοποθέτηση –διάθεση ρυζιού- έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1547 (30 Ιουνίου).			
22 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1620/24 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: «A combat team (ταξιαρχία) of about 4.000 officers and men (subject to the approval of the King)» (άφιξη στην Κορέα στις 22 Οκτωβρίου 1950). 2 Frigates (Prasae, Bangpakong).	α. Καμία αναφορά στο έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950) καίτοι η συνεισφορά χερσαίων δυνάμεων έγινε 3 ημέρες νωρίτερα. γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 6.326 άτομα.
20. ΙΡΑΝ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1538 (04 Ιουλίου).			
24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1624/24 ΙΟΥΛΙΟΥ	«Not possible to send forces».	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
21. ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1543 (30 Ιουνίου).			
24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1625/25 ΙΟΥΛΙΟΥ	Αόριστη	α. Καμία αναφορά στο έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου

			1950).
04 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1669/04 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «A fighter squadron» (Σμήνος Μαχητικών Αεροσκαφών).	β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). Τελικά ανταποκρίθηκε με διάθεση μόνο αεροπορικών δυνάμεων. γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 826 άτομα.
22. ΠΑΡΑΓΟΥΑΗ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1538 (05 Ιουλίου).			
24 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1632/26 ΙΟΥΛΙΟΥ	Αόριστη	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Διέθεσε υλική βοήθεια.
23. ΤΟΥΡΚΙΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1552 (01 Ιουλίου).			
25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1630/26 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση: «A Turkish combat force (Ταξιαρχία) of 4.500 men» (άφιξη στην Κορέα στις 22 Οκτωβρίου 1950).	α. Η Τουρκία συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «don't want» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950) ενώ ανακοίνωσε την ίδια ημέρα την αποστολή χερσαίων δυνάμεων. γ. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 5.453 άτομα.
24. ΚΟΥΒΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1574 (03 Ιουλίου).			
25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1633/26	Αόριστη	α. Δεν διέθεσε τελικά ένοπλες

	ΙΟΥΛΙΟΥ		δυνάμεις.
01 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1950	S1925/01 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ	Διάθεση: «A Company of its regular army» (Λόχος τακτικού στρατού).	β. Διέθεσε υλική βοήθεια.
25. ΔΟΜΙΝΙΚΑΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1528 (28 Ιουνίου) και το S/1528 (03 Ιουλίου).			
25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1634/26 ΙΟΥΛΙΟΥ	Αόριστη	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
26. ΑΦΓΑΝΙΣΤΑΝ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1589 (08 Ιουλίου).			
25 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1635/26 ΙΟΥΛΙΟΥ	Ζήτησε να εξαιρεθεί της διάθεσης βοήθειας.	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
27. ΒΕΝΕΖΟΥΕΛΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1535 (29 Ιουνίου) και το S/1595 (04 Ιουλίου).			
26 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1642/27 ΙΟΥΛΙΟΥ	«Not possible to send forces».	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Διέθεσε υλική βοήθεια.
28. ΚΟΛΟΜΒΙΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1561 (02 Ιουλίου).			
27 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1644/28 ΙΟΥΛΙΟΥ	«Not possible to send forces».	α. Καμία αναφορά στα έγγραφα του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 και 25 Ιουλίου 1950).
		Διάθεση: Ένα τάγμα (περίπου 1.000 ανδρών) (άφιξη 15 Ιουνίου 1951).	β. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. γ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 1.068 άτομα.
29. ΚΟΣΤΑΡΙΚΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1558 (30 Ιουνίου).			
27 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1645/28 ΙΟΥΛΙΟΥ	«Place at the disposal of UN sites in the country for air and navy bases».	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
30. ΙΝΔΙΑ			

(συγκρατημένη θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1520 (29 Ιουνίου. Στο δεύτερο Ψήφισμα, ως μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας, απείχε από την ψηφοφορία.			
29 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1647/29 ΙΟΥΛΙΟΥ	«No ground forces» Διάθεση: «Offer a field ambulance unit and a small surgical unit» (Μονάδα Ασθενοφόρων και μικρή Χειρουργικό Τμήμα). Άφιξη στην Κορέα στις 20 Νοεμβρίου 1950.	α. Η Ινδία συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «considering» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). γ. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Διέθεσε υγειονομική Μονάδα (70 άτομα).
31. ΜΕΞΙΚΟ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1537 (29 Ιουνίου) και S/1592 (02 Ιουλίου).			
29 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1651/31 ΙΟΥΛΙΟΥ	Αόριστη	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Διέθεσε υλική βοήθεια.
32. ΙΡΑΚ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1593 (09 Ιουλίου).			
30 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1649/31 ΙΟΥΛΙΟΥ	«Not possible to send forces».	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
33. ΙΣΗΜΕΡΙΝΟΣ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1560 (01 Ιουλίου).			
01 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1659/02 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	«Not possible to send forces».	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Διέθεσε υλική βοήθεια.
34. ΟΥΡΟΥΓΟΥΑΗ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1516 (28 Ιουνίου) και το S/1569 (04 Ιουλίου).			
02 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1666/03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Αόριστη	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Διέθεσε υλική βοήθεια.

35. ΣΥΡΙΑ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1591 (06 Ιουλίου).

03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1669/03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	«Not possible to send forces».	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.

36. ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1577 (03 Ιουλίου).

03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1665/03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	«Not possible to send forces».	α. Η Σαουδική Αραβία συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «don't want» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. γ. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.

37. ΙΣΡΑΗΛ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1553 (02 Ιουλίου).

03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1667/04 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «Medical Assistance» (Ιατρική Βοήθεια).	Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις.
10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1684/11 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «Drugs» (Φάρμακα).	

38. ΠΑΝΑΜΑΣ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1540 (30 Ιουνίου).

03 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1673/07 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «Bases for training, volunteers, the use of national merchant marine for troops transport, farm lands» (βάσεις για εκπαίδευση, χρήση του εμπορικού ναυτικού για μεταφορές στρατευμάτων, αγροτικές εκτάσεις).	Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις.

39. ΧΙΛΗ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1556 (30 Ιουλίου).

04 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1675/08 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Αόριστη	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.

40. ΑΙΘΙΟΠΙΑ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1555 (02 Ιουλίου).

05 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1670/07 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Διάθεση: «Medical Supplies» (Υγειονομικό Υλικό).	α. Καμία αναφορά στα έγγραφα του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 και 25 Ιουλίου 1950).
02 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1950	S1896/10 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ	Διάθεση: «A unit (Μονάδα) of 1.069 officers and men» (άφιξη στην Κορέα στις 07 Μαΐου 1951).	β. Τελικά διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. γ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 1.271 άτομα.

41. ΕΛ-ΣΑΛΒΑΔΟΡ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1534 (29 Ιουνίου).

15 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1692/16 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	Αόριστη	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.

42. ΠΑΚΙΣΤΑΝ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου).

29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1950	S1734/29 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ	«Not possible to send forces» Διάθεση: 5.000 tons of wheat (σιτάρι).	α. Το Πακιστάν συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «want» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Επίσης συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). γ. Παρά τις επίμονες προσπάθειες των ΗΠΑ δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Διέθεσε υλική βοήθεια.

43. ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

(αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1549 (30 Ιουνίου).			
		Διάθεση: Μια Διμοιρία (εντεταγμένη στο Βελγικό Τάγμα). (άφιξη στην Κορέα στις 31 Ιανουαρίου 1951).	α. Καμία αναφορά στα έγγραφα του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 και 25 Ιουλίου 1950). β. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. γ. Δύναμη στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 44 άτομα.
44. ΣΟΥΗΔΙΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου).			
		Διάθεση: Υγειονομική Μονάδα (154 άτομα).	α. Καμία αναφορά στα έγγραφα του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 και 25 Ιουλίου 1950). β. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις..
45. ΙΣΛΑΝΔΙΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1567 (04 Ιουλίου).			
			α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Διέθεσε υλική βοήθεια.
46. ΛΙΒΑΝΟΣ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1585 (07 Ιουλίου).			
			α. Ο Λίβανος συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «considering» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. γ. Διέθεσε υλική βοήθεια.
47. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ (ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ΚΙΝΑ) (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1521 (29 Ιουνίου).			
03 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1562/ 03 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση 33.000 ανδρών.	α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις καθώς η σημαντική προφορά 33.000 ανδρών

			απορρίφθηκε για πολιτικούς λόγους. β. Διέθεσε υλική βοήθεια.
48. ΑΙΤΗ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1559 (01 Ιουλίου).			
			α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
49. ΟΝΔΟΥΡΑ (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1536 (29 Ιουνίου).			
			α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
50. YEMENH (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1551 (01 Ιουλίου).			
			α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
51. MIANMAP (BIPMANIA) (αρχική θετική τοποθέτηση έναντι των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου) με το S/1590 (05 Ιουλίου).			
			α. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Δεν διέθεσε υλική βοήθεια.
52. ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ (Με το S/1531 (30 Ιουνίου επέβαλε embargo στη Βόρειο Κορέα σε εκτέλεση των Ψηφισμάτων S/1501 (25 Ιουνίου) και S/1511 (27 Ιουνίου).			
06 ΙΟΥΛΙΟΥ 1950	S1580/ 06 ΙΟΥΛΙΟΥ	Διάθεση ενόπλων δυνάμεων.	α. Διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. β. Συνολική δύναμη ενόπλων δυνάμεων στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 302.483 άτομα. Πανσπερμία μονάδων και των 3 κλάδων.
ΙΤΑΛΙΑ (ΜΗ ΜΕΛΟΣ ΟΗΕ ΤΟ 1950)			

		Διάθεση: Υγειονομική Μονάδα (72 άτομα). Αφιξη στην Κορέα στα τέλη Νοεμβρίου 1950	α. Η Ιταλία συμπεριλαμβάνονταν σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης ΗΠΑ (19 Ιουλίου 1950) με την ένδειξη «don't want» (αναφορικά με τη διάθεση στρατιωτικών δυνάμεων). β. Δεν συμπεριλαμβάνονταν στη λίστα εγγράφου του State Department ως επιθυμητή χώρα για διάθεση στρατευμάτων (25 Ιουλίου 1950). γ. Δεν διέθεσε ένοπλες δυνάμεις. δ. Το μοναδικό μη κράτος-μέλος του ΟΗΕ που συμμετείχε στην Κορέα.
ΝΟΤΙΟΣ ΚΟΡΕΑ (ΜΗ ΜΕΛΟΣ ΟΗΕ ΤΟ 1950)			
			α. Συνολική δύναμη ενόπλων δυνάμεων στις 27 Ιουλίου 1953: 590.911 άτομα.
ΣΥΝΟΛΟ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΥΠΟ ΤΟΝ ΟΗΕ			
			<u>Σύνολο δυνάμεων ΟΗΕ</u> στην Κορέα στις 27 Ιουλίου 1953: 932.964 άτομα.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

(α) Η αναγραφή των κρατών στον Πίνακα του Παραρτήματος «Β» έγινε χρονολογικά σύμφωνα με την ημερομηνία ανακοίνωσης της απόφασης τους να διαθέσουν βοήθεια στη Νότια Κορέα και εν συνεχεία, βάση της ημερομηνίας πρώτης ανταπόκρισης (απάντησης) τους στο αίτημα του Γενικού Γραμματέα της 14ης Ιουλίου 1950. Στο τμήμα που αφορά το κάθε κράτος-μέλος του ΟΗΕ είναι χρονολογικά καταγεγραμμένο το σύνολο των απαντήσεων που σχετίζονται με την έμπρακτη υποστήριξη στη Δημοκρατία της Κορέας. Η ημερομηνία καταχώρησης των

εγγράφων στο αρχείο του Οργανισμού είναι ενίοτε ολίγο μεταγενέστερη της ημερομηνίας έκδοσης του εγγράφου.

(β) Η προσφερθείσα δύναμη -όπου είναι αδόκιμη η μετάφραση στην ελληνική γλώσσα- αναγράφεται όπως αυτή περιλαμβάνεται στο επίσημο έγγραφο του κράτους-μέλους (στην αγγλική γλώσσα).

(γ) Οι τρεις κατηγοριοποιήσεις των κρατών, σύμφωνα με την εκ μέρους των ΗΠΑ επιθυμία ή μη συμμετοχής στρατευμάτων τους («want», «don't want» και «considering»), συναντώνται σε έγγραφο του Υπουργείου Αμύνης των ΗΠΑ της 19 Ιουλίου 1950. FRUS, 1950, Vol VII, *Memorandum by the Deputy Assistant for Far Eastern Affairs (Merchant) to the Assistant for Far Eastern Affairs (Rusk), Subject: Aid from UN Members in Support of the Operation in Korea*, July 19, 1950, p 432-434. Το έγγραφο αυτό παρέθετε τις απόψεις του Αμερικανικού Υπουργείου Αμύνης βασισμένο κυρίως σε καθαρά στρατιωτικά κριτήρια και περιείχε τις παρακάτω 3 κατηγοριοποιήσεις:

1/ **«want»**: Βρετανία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Καναδά και Πακιστάν

2/ **«don't want»**: Ιταλία, η Τουρκία, οι Φιλιππίνες, η Κίνα, η Βολιβία και η Σαουδική Αραβία.

3/ **«considering»**: Ινδία, Αργεντινή, Γαλλία, Κάτω Χώρες (καίτοι δεν αναφέρονταν εννοούσε Βέλγιο και Ολλανδία), Λίβανος και Βραζιλία.

(δ) Με νεώτερο έγγραφο, 25 Ιουλίου 1950, το State Department απευθύνονταν στο Υπουργείο Αμύνης των ΗΠΑ παραθέτοντας μια σειρά χωρών στις οποίες ενδεχομένως θα μπορούσε να απευθυνθεί για να ζητηθεί η αποστολή στρατευμάτων τους στην Κορέα. Οι χώρες αυτές ήταν: Βρετανία, Καναδάς, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία, Πακιστάν, Ινδία, Αργεντινή, Γαλλία, Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες, Βραζιλία, Βέλγιο, Ολλανδία, Τουρκία, Ελλάδα κα Νότιος Αφρική. FRUS, 1950, Vol VII, *The Deputy Under Secretary of State (Matthews) to the Special Assistant Secretary of Defense for Foreign Military Affairs and Assistance (Burns)*, July 25, 1950, p 473-474. Το έγγραφο αυτό παρέθετε τις απόψεις του State Department βασισμένο κυρίως σε πολιτικά-διπλωματικά κριτήρια.

(ε) Υπήρξαν και άλλα αμερικανικά έγγραφα που εστίαζαν κατά περίπτωση σε μεμονωμένες χώρες επιδιώκοντας την άντληση δυνάμεων ή μέσων από αυτές.

(στ) Από τα 59 κράτη-μέλη του ΟΗΕ:

1/. Τα 52 ανταποκρίθηκαν θετικά στα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ της 25ης και 27ης Ιουνίου 1950.

2/. Τα 16 διέθεσαν ένοπλες δυνάμεις: ΗΠΑ, Βρετανία, Αυστραλία, Ολλανδία, Καναδάς, Νέα Ζηλανδία, Γαλλία, Φιλιππίνες, Τουρκία, Ταϊλάνδη, Ελλάδα, Νότιος Αφρική, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Κολομβία, Αιθιοπία.

3/. Άλλα 4 διέθεσαν υγειονομικές μονάδες: Ινδία 70 άτομα, Νορβηγία 105 άτομα, Σουηδία 154 άτομα, η Δανία διέθεσε νοσοκομειακό πλοίο και τμήμα του Δανικού Ερυθρού Σταυρού.

4/. Τα 16 διέθεσαν μόνο υλική βοήθεια: Βραζιλία, Δημοκρατία της Κίνας, Κούβα, Ισημερινός, Ισλανδία, Ισραήλ, Λίβανος, Λιβερία, Μεξικό, Νικαράγουα, Πακιστάν, Παναμάς, Παραγουάη, Περού, Ουρουγουάη και Βενεζουέλα.

5/. Άλλα 16 καίτοι υπεστήριξαν τα Ψηφίσματα δεν διέθεσαν τελικά καμία βοήθεια: Βολιβία, Αργεντινή, Γουατεμάλα, Ιράν, Δομινικανή Δημοκρατία, Αφγανιστάν, Κόστα-Ρίκα, Βιρμανία, Ιράκ, Συρία, Σαουδική Αραβία, Χιλή, Ελ-Σαλβαντόρ, Ονδούρα, Αιτή και Υεμένη.

6/. Μόνο 7 δεν υποστήριξαν τα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας της S/1501 (25 Ιουνίου) S/1511 (27 Ιουνίου) του ΟΗΕ: (ΕΣΣΔ, Λευκορωσία, Ουκρανία, Πολωνία, Τσεχοσλοβακία, Γιουγκοσλαβία, Ινδονησία).

(ζ) Από τα 59 κράτη-μέλη του ΟΗΕ: Στοιχεία για τις ανταποκρίσεις των κρατών στα Ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας και εκκλήσεις του Γενικού Γραμματέα ελήφθησαν από τα αρχεία του ΟΗΕ και το βιβλίο του Kim Chum-Kon, *The Korean War*, (Kwangmyong Publishing Company, Seoul, 1973) και ειδικότερα στο Appendix A: UN Resolutions and Related Documents (page 445-542).

Παράρτημα «Γ»

Πίνακες Συγκροτήσεως ΕΚΣΕ

Στο Παράρτημα «Γ» παρουσιάζονται λεπτομερή στοιχεία για τη συγκρότηση-μέγεθος της Ενισχυμένης Ταξιαρχίας και του Ενισχυμένου Τάγματος Πεζικού (ΕΚΣΕ) και του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορικών Αεροσκαφών που τελικά διατέθηκαν στην Κορέα.

Ενισχυμένη Ταξιαρχία

Το σχέδιο «BAKER»¹²⁰¹ προέβλεπε για την οργανική δύναμη του ΕΚΣΕ 189 αξιωματικούς και ανθυπασιπιστές και 2.668 οπλίτες, σύνολο 2.857 ανδρών. Το τμήμα αναπληρώσεων απωλειών αποτελείτο από 30 αξιωματικούς και ανθυπασιπιστές και 617 οπλίτες, σύνολο 647 ανδρών. Η συνολική δύναμη του ΕΚΣΕ, Ταξιαρχία και Τάγμα Αναπληρώσεων, ανήρχετο σε 219 αξιωματικούς και ανθυπασιπιστές, 3.285 οπλίτες, τελικό σύνολο 3.504 άνδρες.

Πίνακας Προσωπικού εκ του Σχεδίου «BAKER»¹²⁰² (Πίνακας 2)

α/α	Μονάδες	Αξιωματικοί	Ανθυπασιπιστές	Οπλίτες	Σύνολο
A.	Οργανική Δύναμης Χωριστής Ταξιαρχίας του Ελληνικού Εθνικού Στρατού	127	7	2272	2405
B.	Ενισχύσεις Ατομικά και Μονάδος	53	3	396	452
	Σύνολον Ενισχυμένης Ταξιαρχίας	180	9	2668	2857
Γ.	Αντικαταστάσεις (το 27% της δυνάμεως)				

¹²⁰¹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/7 και 9, Μικτή Στρατιωτική Ομάδα Βοήθειας ΗΠΑ (ΜΣΟΒΗΠ), *Ενισχυμένη Χωριστή Ταξιαρχία Ελληνικού Εθνικού Στρατού, Σχέδιο «BAKER»*, 06 Σεπτεμβρίου 1950.

¹²⁰² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/7 και 9, Μικτή Στρατιωτική Ομάδα Βοήθειας ΗΠΑ (ΜΣΟΒΗΠ), *Ενισχυμένη Χωριστή Ταξιαρχία Ελληνικού Εθνικού Στρατού, Σχέδιο «BAKER»*, 06 Σεπτεμβρίου 1950, σελ 2.

(1)	Λόχος Καταδρομών	1	0	26	27
(2)	Μόνιμον Προσωπικόν Διοικητικής Μερίμνης Τμήματος Αντικαταστάσεως	1	0	36	37
(3)	Αντικαταστάσεις δια 3 Τάγματα Πεζικού	27	1	555	583
	Σύνολον Ελληνικής Εκστρατευτικής Δυνάμεως	209	10	3285	3504

Πίνακας Οπλομηχανημάτων εκ του Σχεδίου «BAKER»¹²⁰³ (Πίνακας 3)

α/α	Οπλομηχανήματα	Αριθμός
1	Αντιαρματικός Εκτοξευτής 2,36 ιντσών	1 ανά Διμοιρία Τυφεκιοφόρων
2	Οπλοπολυβόλο	1 ανά Ομάδα Τυφεκιοφόρων
3	Όλμος 60 χιλιοστών	3 ανά Λόχο Τυφεκιοφόρων
4	Όλμος 81 χιλιοστών	6 ανά Λόχο Διοικήσεως Τάγματος Πεζικού
5	Αντιαρματικός Εκτοξευτής 3,5 ιντσών	1 ανά Λόχο Τυφεκιοφόρων
6	Ελαφρύ Πολυβόλο 0,30 ιντσών	10 ανά Τάγμα Πεζικού

Το Εκστρατευτικό Σώμα της Ελλάδος (ΕΚΣΕ) στην Κορέα, δυνάμει ενισχυμένης Ταξιαρχίας Πεζικού, σύμφωνα με τα αρχεία της ΔΙΣ, είχε την παρακάτω συγκρότηση.

¹²⁰³ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/7 και 9, Μικτή Στρατιωτική Ομάδα Βοήθειας ΗΠΑ (ΜΣΟΒΗΠ), *Ενισχυμένη Χωριστή Ταξιαρχία Ελληνικού Εθνικού Στρατού, Σχέδιο «BAKER»*, 06 Σεπτεμβρίου 1950, σελ 3.

- Στρατηγείο ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του Στρατηγείου της 42 Ταξιαρχίας Πεζικού. Μονάδα διοικητικώς και οικονομικώς ανεξάρτητη. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 381/ΓΕΣ/671.¹²⁰⁴
- 1^ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 583 Τάγματος Πεζικού. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 382/ΓΚΧ/672.
- 2^ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 596 Τάγματος Πεζικού. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 382/ΓΚΧ/672.
- 3^ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 524 Τάγματος. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 382/ΓΚΧ/672.
- 4^ο Τάγμα Πεζικού ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 525 Τάγματος Πεζικού. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 383/ΓΚΧ/673 (διαφορετικός από τα υπόλοιπα Τάγματα Πεζικού καθώς το Τάγμα αυτό είχε το ρόλο Μονάδος Αναπληρώσεως Απωλειών για το ΕΚΣΕ).¹²⁰⁵
- Διμοιρία Μηχανικού ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 385/ΓΚΧ/675.¹²⁰⁶
- Διμοιρία Διαβιβάσεων ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 384/ΓΚΧ/674.¹²⁰⁷
- Διμοιρία Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 386/ΓΚΧ/676.¹²⁰⁸
- Ελαφρό Συνεργείο Επισκευών Τύπου Α' ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 387/ΓΚΧ/677.¹²⁰⁹
- Μικτός Λόχος Μεταφορών ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 824 Μικτού Λόχου Μεταφορών. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 388/ΓΚΧ/678.¹²¹⁰
- Χειρουργείο Εκστρατείας ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία του 230 Χειρουργείου Εκστρατείας. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 389/ΓΚΧ/679.¹²¹¹
- Χειρουργική Μονάδα Εκστρατείας ΕΚΣΕ. Από αναδιοργάνωση-μετονομασία της 244 Χειρουργικής Μονάδος Εκστρατείας. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 390/ΓΚΧ/680.¹²¹²
- Στρατιωτικό Ταχυδρομικό Γραφείο ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 391/ΓΚΧ/681.¹²¹³

¹²⁰⁴ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 12, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

¹²⁰⁵ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 21, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

¹²⁰⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 14, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

¹²⁰⁷ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 13, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

¹²⁰⁸ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 15, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

¹²⁰⁹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 16, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

¹²¹⁰ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 20, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

¹²¹¹ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 19, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

¹²¹² Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 18, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

- Έκτακτο Στρατοδικείο ΕΚΣΕ.¹²¹⁴
- Στρατιωτική Μουσική ΕΚΣΕ. Αρχική συγκρότηση. Πίνακας συγκροτήσεως ο υπ. Αριθμ 391/ΓΚΧ/681.¹²¹⁵

Όλες οι αναφορές κάνουν λόγο για δύναμη περίπου 3.500 ανδρών. Καθώς δεν έχουν διασωθεί οι Πίνακες Συγκροτήσεως των Μονάδων και Υπομονάδων, θεωρούμε ότι η δύναμη και η γενικότερη σύνθεση του ΕΚΣΕ συνέπιπτε πλήρως ή ενδεχομένως παρουσίαζε ελάχιστες εξαιρέσεις από την αναγραφόμενη στο σχέδιο «BAKER». Όπως εξάλλου αναφέρονταν και στην αρχή του σχεδίου «BAKER» ως βάση χρησιμοποιήθηκε η υφιστάμενη σύνθεση ανεξάρτητης ταξιαρχίας του Ελληνικού Στρατού ενισχυμένης με πρόσθετο προσωπικό (αντικαταστάσεις) σύμφωνα με τους αμερικανικούς πίνακες εκτιμωμένων απωλειών μάχης.

Ενισχυμένο Τάγμα Πεζικού

Τελικά ένα ενισχυμένο Τάγμα Πεζικού αποτέλεσε το Εκστρατευτικό Σώμα της Ελλάδος στην Κορέα (ΕΚΣΕ). Η συνολική δύναμη του ΕΚΣΕ ήταν Αξιωματικοί 53, Ανθυπασπιστές 4 και Οπλίτες 792. Γενικό σύνολο προσωπικού 849 άτομα. Η αναλυτική δύναμη φαίνεται από το Παράρτημα Συγκρότησης του ΕΚΣΕ στα αρχεία της ΔΙΣ.¹²¹⁶ Οι αναγραφόμενοι αριθμοί του προσωπικού συμπίπτουν πλήρως και με την έκδοση του Υπουργείου Βετεράνων και Πατριωτικών Υποθέσεων της Δημοκρατίας της Κορέας.¹²¹⁷

Πίνακας Προσωπικού ΕΚΣΕ κατά Βαθμό (Πίνακας 4)

α/α	Βαθμός	Αριθμός	Παρατηρήσεις
1	Συνταγματάρχης	1	Διοικητής ΕΚΣΕ
2	Αντισυνταγματάρχης	1	Διοικητής Τάγματος Πεζικού
3	Ταγματάρχης	4	Υποδιοικητής και Επιτελείς,
4	Λοχαγοί	9	Διοικητές Λόγων & Διευθυντές Γραφείων

¹²¹³ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 17, έγγραφο ΓΕΣ/Α3/Ι/ΑΠ 12361/30 Σεπτεμβρίου 1950.

¹²¹⁴ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 5 και 22, έγγραφα ΓΕΣ/Α3/ΙΙ/ΑΠ 12361/27 και 30 Οκτωβρίου 1950.

¹²¹⁵ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 2 και 3, έγγραφα ΓΕΣ/ΑΠ 12361/Α3/Ι, 19 και 20 Οκτωβρίου 1950.

¹²¹⁶ Αρχεία ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/ 25, Παράρτημα Συγκρότησης ΕΚΣΕ, Νοέμβριος 1950 και ΔΙΣ, Φάκελος 16Α/16/α/36, Άκρως Απόρρητο Έγγραφο από ΓΕΣ προς ΕΚΣΕ, ΓΕΣ/Αριθ. Πρωτοκόλλου 12631/Α3/Ι/04 Νοεμβρίου 1950.

¹²¹⁷ Υπουργείο Βετεράνων και Πατριωτικών Υποθέσεων Κορέας, *Οι Απόγονοι της Αθηνάς, Η Ιστορία της Συμμετοχής του Εκστρατευτικού Σώματος Ελλάδος στον Κορεατικό Πόλεμο*, 2006, σελ. 65-71.

5	Κατώτεροι (Υπολοχαγοί και Ανθυπολοχαγοί)	38	Διοικητές Διμοιριών και Τμημάτων
6	Σύνολο Αξιωματικών	53	
7	Ανθυπασπιστές	4	
8	Επιλοχίες	4	
9	Λοχίες	68	
10	Δεκανείς	107	
11	Στρατιώτες	613	
12	Σύνολο Οπλιτών	792	
13	Γενικό Σύνολο (Αξιωματικοί, Ανθυπασπιστές και Οπλίτες)	849	

Πίνακας Οχημάτων ΕΚΣΕ (Πίνακας 5)

α/α	Τύπος Οχήματος	Αριθμός
1	Όχημα ¼ τόνων (Jeep)	32
2	Φοραιοφόρο Όχημα 2 φορείων (Jeep)	1
3	Όχημα Γενικής Χρήσεως ¾ τόνων	2
4	Όχημα Γενικής Χρήσεως 2½ τόνων (GMC)	7
5	Ρυμουλκούμενο ¼ τόνων	11

Πίνακας Οπλομηχανημάτων ΕΚΣΕ (¹²¹⁸) (Πίνακας 6)

α/α	Τύπος Οχήματος	Αριθμός
1	Πιστόλι Μ1919 των 0,45 χιλιοστών	89
2	Αυτόματη αραβίδα Μ3 των 0,45 χιλιοστών	102
3	Τυφέκιο Μ1 των 0,30 χιλιοστών	612
4	Οπλοπολυβόλο ΒΑR των 0,30 χιλιοστών	42
5	Πολυβόλο Βrowning 0,30 χιλιοστών	10
6	Όλμος 60 χιλιοστών	9
7	Όλμος 81 χιλιοστών	6
8	Αντιαρματικός εκτοξευτής 2,36 ιντσών	9
9	Αντιαρματικός εκτοξευτής 3,5 ιντσών	4
10	Πιστόλι Σηματοδοσίας	19
11	Ερευνητής Ναρκών SCR-625	4

¹²¹⁸ Η διάμετρος του οπλισμού αμερικανικής προελεύσεως αναφέρεται σε χιλιοστά της ίντσας. Δηλαδή η διάμετρος 0,30 χιλιοστών (εννοείται της ίντσας) αντιστοιχεί σε 300/1000 της ίντσας (1 ίντσα ισούται με 2,54 εκατοστά) άρα σε 7,62 χιλιοστά του μέτρου.

Πίνακας Υλικών Διαβιβάσεων ΕΚΣΕ (Πίνακας 7)

α/α	Τύπος Υλικού	Αριθμός
1	Σταθμός Ασυρμάτου SCR 694 (επίπεδο Λόχου)	6
2	Σταθμός Ασυρμάτου SCR 536 (επίπεδο Διμοιρίας)	27
3	Τηλέφωνα Εκστρατείας ΕΕ-8	20
4	Τηλεφωνικός Πίνακας BD-71	3
5	Συλλογή Εκτυλίκτριας CE-11	16
6	Συλλογή Εργαλείων TE-33	10
7	Μεγαφωνική Συσκευή	1
8	Τηλεφωνικό Καλώδιο W-130 (σε μίλια)	15

Πίνακας Συγκροτήσεως ΕΚΣΕ (Πίνακας 8)

α/α	Υπομονάδα	Διμοιρία	Επιτελείς-Τμήματα
1	Διοίκηση ΕΚΣΕ		Διοικητής, Υποδιοικητής, Αξιωματικοί Σύνδεσμοι, Δικαστικοί Αξιωματικοί
2	Επιτελείο ΕΚΣΕ		Γραφείο Στρατολογίας (S-1), Γραφείο Πληροφοριών (S-2), Γραφείο Επιχειρήσεων (S-3), Γραφείο Διοικητικής Μέριμνας (S-4)
3	Διοίκηση Τάγματος Πεζικού		Διοικητής, Υποδιοικητής
4	Επιτελείο Τάγματος		
5	Λόχος Διοικήσεως		
α.		Διμοιρία Διοικήσεως	
β.		Διμοιρία Όλμων 81 χιλιοστών (6)	
γ.		Διμοιρία Βαρέων Πολυβόλων Browning 0,30 χιλιοστών (4)	
δ.		Διμοιρία Διαβιβάσεων	
ε.		Διμοιρία Μηχανικού	
στ.		Διμοιρία Μεταφορών	
ζ.		Διμοιρία Επισκευών	
η.		Διμοιρία Υγειονομικού	

6	1ος Λόχος Τυφεκιοφόρων		
α.		Διμοιρία Διοικήσεως	
β.		1η Διμοιρία Τυφεκιοφόρων	
γ.		2η Διμοιρία Τυφεκιοφόρων	
δ.		3η Διμοιρία Τυφεκιοφόρων	
ε.		Διμοιρία Βαρέων Όπλων	Ομάδα Όλμων 60 χιλιοστών (3) και Ομάδα Βαρέων Πολυβόλων Browning 0,30 χιλιοστών (2)
7	2ος Λόχος Τυφεκιοφόρων	Όπως ο 1ος Λόχος	
8	3ος Λόχος Τυφεκιοφόρων	Όπως ο 1ος Λόχος	
9	Τμήμα Αναπληρώσεων (Ενισχύσεων)		

13ο Σμήνος Μεταφορών

Το 13ο Σμήνος Μεταφορών ήταν το πρώτο τμήμα της ελληνικής συνδρομής που αναχώρησε και έφθασε στην κορεατική χερσόνησο. Συνολική δύναμη 69 ανδρών.¹²¹⁹ Το ανεξάρτητο αυτό σμήνος, αποτελούμενο από 6+2 αεροσκάφη Dakota (C-47), συγκροτήθηκε με διαταγή του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας που εκδόθηκε στις 13 Οκτωβρίου και με την ονομασία 13ο Σμήνος Μεταφορών στο στρατιωτικό αεροδρόμιο Ελευσίνας.¹²²⁰

Πίνακας Αεροσκαφών που Διατέθηκαν (Πίνακας 9)

α/α	Αεροσκάφος C-47 Αριθμός Νηολογίου	Παρατηρήσεις
1	92-632 (Α' υποσχηματισμός, απογείωση 11 Νοεμβρίου 1950)	Απωλέσθηκε με το πλήρωμα του και τους επιβαίνοντες.
2	92-630 (Α' υποσχηματισμός, απογείωση 11 Νοεμβρίου 1950)	
3	92-617 (Α' υποσχηματισμός, απογείωση 11 Νοεμβρίου 1950)	Απωλέσθηκε άνευ ανθρωπίνων

¹²¹⁹ Τα στοιχεία που αφορούν την συγκρότηση και μετακίνηση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών προέρχονται από το κεφάλαιο XXIV (Η Συμβολή της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας εις τον Πόλεμον της Κορέας) στο έργο της ΓΕΣ/ΔΙΣ, *Το Εκστρατευτικόν Σώμα Ελλάδος εις Κορέαν (1950-1955)*, (Εκδόσεις ΓΕΣ/ΔΙΣ, Αθήνα, 1977), σελ. 182-188 καθώς επίσης και από το έργο του Πανελληνίου Συνδέσμου Βετεράνων Αεροπορίας, *Ελληνικά Φτερά στον Πόλεμο της Κορέας, Η δράση του 13^{ου} Σμήνους Μεταφορών, 1950-1955*, (Υπηρεσία Αεροπορικών Εκδόσεων, Αθήνα, 2005)

¹²²⁰ ΓΕΑ/Κλάδος Γ/Α 7419/Α 622/ 13 Οκτωβρίου 1950.

	1950)	απωλειών
4	92-637 (Α' υποσηματισμός, απογείωση 11 Νοεμβρίου 1950)	
5	92-620 (Β' υποσηματισμός, απογείωση 11 Νοεμβρίου 1950)	
6	92-612 (Β' υποσηματισμός, απογείωση 11 Νοεμβρίου 1950)	Απωλέσθηκε με το πλήρωμα του και τους επιβαίνοντες.
7	92-613 (Β' υποσηματισμός, απογείωση 11 Νοεμβρίου 1950)	Αμερικανικό πλήρωμα, δεν παρέμεινε στην Κορέα.
8	92-616 (Β' υποσηματισμός, απογείωση 11 Νοεμβρίου 1950)	Απωλέσθηκε με το πλήρωμα του και τους επιβαίνοντες.
9	92-622 (αφίχθηκε το Σεπτέμβριο του 1951 για αναπλήρωση απωλειών)	
10	KJ-989 (αφίχθηκε το Σεπτέμβριο του 1951 για αναπλήρωση απωλειών)	

Παράρτημα «Δ»

Πίνακες Οικονομικών Στοιχείων

Γενικά

Για την κατανόηση των συνθηκών εντός των οποίων λήφθηκε η απόφαση διάθεσης εκστρατευτικού σώματος στην Κορέα κρίθηκε σκόπιμη η παρουσίαση ενδεικτικών στοιχείων της ελληνικής οικονομίας το εξεταζόμενο διάστημα. Την περίοδο 1945-1950, στην Ελλάδα κυριάρχησε η προσπάθεια ανοικοδόμησης των καταστραμμένων από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο παραγωγικών εγκαταστάσεων και υποδομών, μέσα όμως στη δίνη του αιματηρού εμφύλιου πολέμου και ενώ λάμβαναν χώρα εκτενείς πληθυσμιακές μετακινήσεις και ανακατατάξεις. Σε ένα μεγάλο βαθμό η «ανασυγκρότηση» χρηματοδοτήθηκε από τα κεφάλαια που εισάγονται από το εξωτερικό με τη μορφή της αμερικανικής βοήθειας. Η μη στρατιωτική βοήθεια την περίοδο 1944-1951 ανήλθε στα 1.363,3 εκατομμύρια δολάρια, σημαντικό μέρος της οποίας δαπανήθηκε για έργα υποδομής αλλά και για την κάλυψη των ελλειμμάτων του κρατικού προϋπολογισμού. Λόγω του εμφυλίου πολέμου, η ελληνική ανασυγκρότηση καθυστέρησε σχετικά, σε σύγκριση με τις αντίστοιχες διαδικασίες στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες που πλήγηκαν από τον πόλεμο. Την πρόοδο της

συγκρατημένης ελληνικής ανασυγκρότησης επιβράδυνε επιπλέον η διεθνής οικονομική κρίση, το 1951-1952 (αποτέλεσμα και του πολέμου της Κορέας) που συνοδεύθηκε από ύφεση της βιομηχανικής παραγωγής και κρίση του ισοζυγίου πληρωμών, λόγω της δραστηκής μείωσης των εισροών κεφαλαίου, τόσο στη μορφή της αμερικάνικης βοήθειας όσο και στη μορφή των πολεμικών επανορθώσεων.

Ενδεικτική και η διακύμανση της αξίας της δραχμής έναντι του αμερικανικού δολαρίου. Η ισοτιμία δολαρίου με τη δραχμή καθορίστηκε στις 21 Σεπτεμβρίου 1949 σε 1 δολάριο προς 10.000 δραχμές. Λίγους μήνες αργότερα η αντιστοιχία μεταβλήθηκε σε ένα δολάριο προς 15.000 δραχμές. Ο Σπύρος Μαркеζίνης, ως Υπουργός Συντονισμού στην κυβέρνηση Παπάγου, στις 9 Απριλίου 1953, υποτίμησε τη δραχμή καθορίζοντας νέα ισοτιμία 1 δολάριο προς 30.000 δραχμές και λίγο αργότερα η νέα δραχμή παρέμεινε συνδεδεμένη με το δολάριο στη σχέση 1 δολάριο προς 30 νέες δραχμές. Η πετυχημένη υποτίμηση και σταθεροποίηση της δραχμής συνετέλεσε στην οικονομική άνοδο των επομένων ετών.

Το γενικότερο πρόβλημα των αμυντικών δαπανών της χώρας, συμπεριλαμβανομένου και του κόστους συμμετοχής στην εκστρατεία της Κορέας παρουσιάστηκε με έμφαση από τον Υπουργό Συντονισμού Γεώργιο Καρτάλη στην ομιλία του στις 20 Αυγούστου 1952, έναντι του Κοινοβουλίου. Ενδιαφέρουσα η προσπάθεια του διάκρισης των αμυντικών δαπανών σε «εσωτερικές» και «διεθνείς» (προφανώς εννοώντας την κάλυψη των επιβαλλόμενων και απορρεουσών υποχρεώσεων από τη συμμετοχή μας στο NATO αλλά και στην εκστρατεία της Κορέας) με τις τελευταίες να καλύπτονται από την εξωτερική βοήθεια.¹²²¹

Το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) της Ελλάδας

Το ΑΕΠ της χώρας σημείωσε σταθερή άνοδο την περίοδο 1948-1952. Η επίδραση της διεθνούς οικονομικής κρίσεως φαίνεται στη σχεδόν μηδενική αύξηση του ΑΕΠ το 1951-1952. Καίτοι ο υψηλός πληθωρισμός του 1948 είχε αρχίσει να δαμάζεται η κρίση της Κορέας οδήγησε σε σημαντική αύξηση του. Η παραγωγική

¹²²¹ Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Τετράδιο Κοινοβουλευτικού Λόγου ΙΙΙ, Εισαγωγή-Ιστορικός Σχολιασμός του Μιχάλη Ψαλιδόπουλου, *Γεώργιος Καρτάλης: Το Σταθεροποιητικό Πρόγραμμα του 1952*, (Εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα, 2015).

δραστηριότητα σταδιακά αυξήθηκε και το επίπεδο διαβίωσης άγγιξε το 1950 τα προπολεμικά επίπεδα.¹²²²

Στοιχεία ΑΕΠ Ελλάδος Ετών 1948-1952 (Πίνακας 10)

ΕΤΗ	ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές με 100 το έτος 1971)	ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ
1948	58,5	23,1%
1949	70,2	6,4%
1950	74,7	14,5%
1951	81,1	9,9%
1952	81,5	0,6

Ο παρακάτω πίνακας¹²²³ ομοίως καταδεικνύει την άνοδο του ΑΕΠ αλλά και την επίδραση της διεθνούς οικονομικής κρίσεως και στην Ελλάδα.

Πίνακας Μεταβολής ΑΕΠ Ελλάδος Ετών 1948-1952 (Πίνακας 11)

ΕΤΗ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟ ΑΕΠ	ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΥ ΑΕΠ	ΑΕΠ ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ 1970	ΡΥΘΜΟΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ ΑΕΠ (ΣΕ ΣΤΑΘΕΡΕΣ ΤΙΜΕΣ)
1948	19,132	-	58,288	-
1949	25,158	31,5%	69,982	20,06%
1950	30,247	20,23%	74,355	6,25%
1951	36,038	19,14%	80,511	8,28%
1952	37,563	4,23%	80,746	0,29%

Τα ποσά είναι σε δισεκατομμύρια δραχμές.

Εξωτερική Βοήθεια προς την Ελλάδα

Η συνολική παρασχεθείσα αμερικανική βοήθεια στη χώρα μας, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος, την περίοδο 1948-1953 στο πλαίσιο του «Σχεδίου Marshall» και του Προγράμματος Αμοιβαίας Ασφάλειας (εξαιρουμένης της καθαρά στρατιωτικής βοήθειας) ανήρχετο στο ποσό των 946,4 εκατομμυρίων δολαρίων και

¹²²² Τα στοιχεία προέρχονται από την έκδοση της Τράπεζας της Ελλάδος, Ψαλιδόπουλος Μιχάλης, *Ιστορία της Τραπεζικής της Ελλάδος*, (Εκδόσεις Τραπεζικής της Ελλάδος, Αθήνα, 2014), σελ 203.

¹²²³ Τα στοιχεία προέρχονται από την έκδοση της Τράπεζας της Ελλάδος, Ψαλιδόπουλος Μιχάλης, *Ιστορία της Τραπεζικής της Ελλάδος*, (Εκδόσεις Τραπεζικής της Ελλάδος, Αθήνα, 2014), Πίνακας 1.2, σελ 444.

αντιπροσώπευε το 7,1% της συνολικής αμερικανικής βοήθειας προς τις 16 χώρες αποδέκτες αυτής.¹²²⁴ Ο παρακάτω πίνακας δείχνει κατά έτος τα ποσά της συνολικής αμερικανικής βοήθειας προς τα κράτη της Ευρώπης, το ποσό που έλαβε η Ελλάδα και το ποσοστό που αυτό αντιπροσώπευε ως προς το σύνολο της βοήθειας.

Πίνακας Αμερικανικής Βοήθειας προς Ελλάδα Ετών 1948-1953 (Πίνακας 12)

ΕΤΗ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΡΟΣ ΕΥΡΩΠΗ	ΒΟΗΘΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΑΕΠ
1948-1949	5.300	212,8	4%	11,12%
1949-1950	3.600	263,6	7,3%	15,71%
1950-1951	2.200	206,8	9,4%	10,25%
1951-1952	1.022	182	17,8%	7,57%
1952-1953	1.282	81,2	6,3%	2,47%
Σύνολο	13.404	946,4	7,1%	9,42%

Τα ποσά είναι σε εκατομμύρια δολάρια.

Στο πίνακα φαίνεται η μείωση της βοήθειας για την Ελλάδα από το οικονομικό έτος 1950-1951. Αντίστοιχη μείωση είχε σημειωθεί για το σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών από το προηγούμενο έτος (1949-1950) και η οποία συνεχίστηκε και το 1950-1951 ως αποτέλεσμα και του πολέμου της Κορέας. Καίτοι εμφανίζονται ορισμένες διαφορές μεταξύ των στοιχείων που παραθέτουν οι χρησιμοποιούμενες πηγές (Τράπεζα της Ελλάδος, United States Information Agency/USIA), είναι πέραν κάθε αμφιβολίας ότι η επιβίωση του ελληνικού κράτους εξαρτιόνταν από τη ροή της πολύπλευρης αμερικανικής βοήθειας.

Δαπάνες Ανασυγκρότησης και Χρηματοδότηση τους

Η χρηματοδότηση της ανασυγκρότησης του ελληνικού κράτους μέχρι και το 1951 βασίστηκε αποκλειστικά στη ξένη βοήθεια. Από τον Πίνακα που ακολουθεί¹²²⁵ φαίνεται η συμβολή της αμερικανικής βοήθειας, παρά τις βάσιμες κατηγορίες της μη

¹²²⁴ Γεωργίου Μίρκου, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2004), σελ. 67-68.

¹²²⁵ Γεωργίου Μίρκου, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2004), Πίνακας XII, σελ. 208.

ορθής διαχείρισης-εκμετάλλευσης της αλλά και η σταδιακή μείωση της από το 1951 και μετά.

Πίνακας Δαπανών Ανασυγκρότησης Ετών 1947-1953 (Πίνακας 13)

	1947-48	1948-49	1949-50	1950-1	1951-2	1952-3
Δαπάνες	518	1.166	1.950	2.349	1.716	1.458
Πόροι	518	1.166	1.950	2.349	1.716	1.458
Εξωτερικού	518	1.166	2.039	2.594	1.379	910
α/ Αμερικανική Βοήθεια	518	1.149	1.890	2.255	1.084	570
β/ Επανορθώσεις			149	339	295	340
Εσωτερικού		17	-89	-155	337	548
α/ Έσοδα Επενδύσεων					31	99
β/ Προκαταβολές Τραπέζης Ελλάδος & ταμειακά διαθέσιμα		17	-89	-155	306	449

Τα ποσά είναι σε δισεκατομμύρια δραχμές. Το μείον (-) σημαίνει πλεόνασμα πόρων πέρα από τις ανάγκες χρηματοδοτήσεως και συνεπώς μείωση των προκαταβολών της Τραπέζης της Ελλάδος ή αύξηση των ταμειακών διαθεσίμων της.

Κρατικός Προϋπολογισμός

Οι δαπάνες του κρατικού προϋπολογισμού παρουσίαζαν συνεχή άνοδο με αντίστοιχα όμως αυξανόμενα ελλείμματα που ισοσκελίζονταν (εν μέρει) από την εξωτερική βοήθεια. Η εξάρτηση του προϋπολογισμού από την εξωτερική βοήθεια καταδεικνύεται και στον επόμενο πίνακα.¹²²⁶ Παρατηρείται σαφής μείωση της εξωτερικής βοήθεια μετά το 1949 γεγονός που εκτοξεύει το έλλειμμα τα επόμενα χρόνια.

Κρατικός Προϋπολογισμός Ετών 1946-1952 (Πίνακας 14)

¹²²⁶ Γεωργίου Μίρκου, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2004), Πίνακας XI, σελ. 207.

	1946-7	1947-8	1948-9	1949-50	1950-1	1951-2
Δαπάνες	1.655	3.422	3.950	5.425	6.039	6.583
Έσοδα από Ελληνικές Πηγές	879	2.213	2.467	3.747	4.513	5.597
Διαφορά	-776	-1.209	-983	-1.678	-1.526	-986
Ξένη Βοήθεια	694	1.075	986	876	330	119
Τελικό Αποτέλεσμα	-82	-134	3	-802	-1.196	-867

Τα ποσά είναι σε δισεκατομμύρια δραχμές.

Στρατιωτική Βοήθεια

Η χορήγηση παντοειδούς στρατιωτικού υλικού και πολεμοφοδίων και η κάλυψη σημαντικού μέρους των αμυντικών δαπανών των ετών 1947-1949, αλλά και πέραν τούτων, επέτρεψαν στον εθνικό στρατό να αντιμετωπίσει με επιτυχία την κομμουνιστική εξέγερση. Η Αμερικανική Αποστολή αναφέρει 559,4 εκατομμύρια δολάρια ως στρατιωτική βοήθεια την περίοδο 1944-1951. Αν μάλιστα στα στοιχεία αυτά υπολογίσουμε και την βοήθεια Βρετανίας και Καναδά, τα συνολικά ποσά στρατιωτικής βοήθειας που έλαβε η χώρα μας, την περίοδο 1944-1951, ανέρχονταν σε 711,4 εκατομμύρια δολάρια.¹²²⁷

Στρατιωτική Βοήθεια προς Ελλάδα Ετών 1944-1952 (Πίνακας 15)

	1944-7	1947-8	1948-9	1949-50	1950-1	1951-2	Σύνολο
Αμερικανική	14	172	170	142	46,4 (α)	15(α)	559,4
Βρετανική	152						
Σύνολο	166	172	170	142	46,4(α)	15(α)	711,4

(α) Μη ολοκληρωμένα στοιχεία. Τα ποσά είναι σε εκατομμύρια δολάρια.

Αμυντικές Δαπάνες

Σύμφωνα με το προσχέδιο του προϋπολογισμού που κατατέθηκε στις 25 Ιουλίου 1950, οι μειωμένες, σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, δαπάνες των πολεμικών υπουργείων, απορροφούσαν το 29,9% των δαπανών του προϋπολογισμού

¹²²⁷ Γεωργίου Μίρκου, *Το Δόγμα Truman και το Σχέδιο Marshall στην Ελλάδα*, (Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, 2004), σελ 70-71.

1950-51, το 39,3% του εισοδήματος εξ ελληνικών πηγών και το 8,3% του εθνικού εισοδήματος. Το δυσβάστακτο, για την ελληνική οικονομία, ποσοστό του 8,3%, ο συντάκτης του προϋπολογισμού (Καρτάλης) το συνέκρινε με το 7,7% της Ολλανδίας (σε εμπόλεμο κατάσταση στην Ινδονησία), το 7,6% της Βρετανίας, το 4,9% της Γαλλίας, το 4,5% της Νορβηγίας, το 2% της Δανίας και το 4,8% της Πορτογαλίας.¹²²⁸ Το επί τοις εκατό ποσοστό των αμυντικών δαπανών, ως μέρος του ελληνικού ΑΕΠ φαίνεται στο πίνακα που ακολουθεί.¹²²⁹ Σημειωτέον ότι ο εγκριθείς προϋπολογισμός της περιόδου 1950-1951 αναθεωρήθηκε λόγω των αυξημένων αμυντικών δαπανών που προέκυψαν από τη διάθεση του ΕΚΣΕ αλλά και τη διακοπή μείωσης του μεγέθους των ελληνικών ενόπλων δυνάμεων από το καλοκαίρι του 1950. Στον Πίνακα που ακολουθεί φαίνεται καθαρά ότι παρά τη λήξη της πολεμικής περιπέτειας τον Αύγουστο του 1950 οι αμυντικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ (αλλά και ως απόλυτα μεγέθη) συνέχισαν να αυξάνονται τα δύο επόμενα έτη.

Αμυντικές Δαπάνες Ετών 1949-1954 ως Ποσοστό του ΑΕΠ (Πίνακας 16)

ΕΤΟΣ	ΑΜΥΝΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΩΣ ΠΟΣΟΣΤΟ ΤΟΥ ΑΕΠ
1949	7,4%
1950	7,6%
1951	8,5%
1952	8,3%
1953	6,4%
1954	6,9%

Παραπλήσια στοιχεία συναντάμε και στο εισαγωγικές σημειώσεις των εκδόσεων του Ιδρύματος της Βουλής¹²³⁰ όπου αναφέρεται ότι «την περίοδο 1949-1953 στις αμυντικές δαπάνες κατευθύνονταν περίπου το 9-9,5% των εθνικών πόρων, οι οποίες αποτελούσαν το 41-43% των συνολικών δαπανών και απορροφούσαν το 47-53% των εσόδων του προϋπολογισμού, όταν στις αναπτυγμένες χώρες απορροφούσαν

¹²²⁸ Πρακτικά της Βουλής των Ελλήνων, Συνεδρίαση ΞΔ', 25 Ιουλίου 1950, σελ 700.

¹²²⁹ Ευάνθης Χατζηβασιλείου, *Στα Σύνορα των Κόσμων: Η Ελλάδα και ο Ψυχρός Πόλεμος, 1952-1967*, (Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, 2009), σελ 77 με αναφορά πρωτογενούς πηγής το Ίδρυμα Κωνσταντίνου Καραμανλή, Αρχεία Κωνσταντίνου Καραμανλή, Φάκελος 8Α, *Στρατιωτικά Δαπάνια και Εθνικό Εισόδημα*, 27 Απριλίου 1959.

¹²³⁰ Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Τετράδιο Κοινοβουλευτικού Λόγου ΙΙΙ, Εισαγωγή-Ιστορικός Σχολιασμός του Μιχάλη Ψαλιδόπουλου, *Γεώργιος Καρτάλης: Το Σταθεροποιητικό Πρόγραμμα του 1952*, (Εκδόσεις Ίδρυμα της Βουλής των Ελλήνων, Αθήνα, 2015), Σημείωση 6, σελ 17.

το 10,5-23% (Βλ. τις εκθέσεις του Διοικητή της Τραπέζης της Ελλάδος για τα έτη 1949-1953.»